

Інститут української археографії та джерелознавства
імені М. С. Грушевського
Національної академії наук України
Державний архів Миколаївської області

МИКОЛАЇВЩИНА

У ВИРІ РЕВОЛЮЦІЙНИХ ПОДІЙ
БЕРЕЗЕНЬ 1917 р. – КВІТЕНЬ 1918 р.

ДОКУМЕНТИ ТА МАТЕРІАЛИ

Миколаїв • «Іліон» • 2019

УДК 94:323.27(477.73)"1917/1921"
М 59

Серія «Миколаївщина. 100-річчя подій
Української революції 1917–1921 років» заснована в 2017 році з метою популяризації
результатів історичних досліджень та введення до наукового обігу джерельного
матеріалу про революційні події на Миколаївщині, пов'язані з визвольною боротьбою
українського народу та утвердженням української державності

*Видання здійснено в рамках обласної Програми підтримки
вітчизняного книговидання, книгорозповсюдження та популяризації
української книги в Миколаївській області на 2017–2020 роки*

УПОРЯДНИК:

Л. Л. Левченко – доктор історичних наук, директор Державного архіву Миколаївської області

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Ю. В. Котляр (заст. відповід. ред.), Л. Л. Левченко, О. О. Маврін, Н. В. Маковська,
М. О. Мельник (секретар), Г. В. Папакін (відповід. ред.), О. В. Серединський, В. В. Щукін

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Боряк Г. В. – доктор історичних наук, заступник директора з наукової роботи
Інституту історії України НАН України, член-кореспондент НАН України;
Турченко Ф. Г. – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри нової та новітньої
історії Запорізького національного університету

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Інституту української археографії
та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України
(протокол № 9 від 17 вересня 2019 р.)*

Миколаївщина у вирі революційних подій: березень
М 59 1917 р. – квітень 1918 р. : Документи та матеріали / упоряд.
Л. Л. Левченко. — Миколаїв : Іліон, 2019. — 744 с. — (Серія
«Миколаївщина. 100-річчя подій Української революції
1917–1921 років»).

ISBN 978-617-534-543-6

Серія книг «Миколаївщина. 100-річчя подій Української революції 1917–
1921 років» має на меті висвітлення революційних подій на Миколаївщині,
пов'язаних із визвольною боротьбою українського народу та утверджен-
ням української державності.

У другій книзі вперше публікуються документи та матеріали про рево-
люційні події на Миколаївщині періоду Української Центральної Ради
(березень 1917 р. – квітень 1918 р.) з фондів Державного архіву Миколаїв-
ської області, Центрального державного архіву вищих органів влади та
управління України, Державної наукової архівної бібліотеки, що висвітлю-
ють боротьбу за українську державність на теренах сучасної Миколаївської
області під час Української революції 1917–1921 рр.

УДК 94:323.27(477.73)"1917/1921"

- © Л. Л. Левченко (археографічна та історична передмови,
упорядник документальної частини), 2019
- © В. В. Щукін (дослідницька стаття), 2019
- © Державний архів Миколаївської області, 2019

ISBN 978-617-534-543-6

З М І С Т

Від упорядника. (Археографічна передмова)	4
Левченко Л. Л. Миколаївщина у вирі революційних подій: березень 1917 р. – квітень 1918 р. (Історична передмова)	11
Щукін В. В. Повстання у Миколаєві в березні 1918 року	70
Документи та матеріали	116
Перелік документів	699
Іменний покажчик	731

ВІД УПОРЯДНИКА (Археографічна передмова)

Документи і матеріали збірника «Миколаївщина у вирі революційних подій: березень 1917 р. – квітень 1918 р.» висвітлюють боротьбу за відновлення української державності, що була невід'ємною складовою єдиного процесу боротьби народу України за незалежну й самостійну державу періоду Української Центральної Ради, на теренах Миколаївщини (під цим топонімом розглядається територія сучасної Миколаївської області). Мета збірника полягає, по-перше, у введенні до наукового обігу раніше невідомих історичних документів, публікація яких приверне увагу дослідників до ще не вивчених аспектів історії Миколаївщини й України загалом і сприятиме відновленню історичної правди, по-друге, у широкій популяризації історичних джерел регіональної тематики з історії Української революції 1917–1921 рр.

Вивчення революційних подій на Миколаївщині, що відбулися в березні 1917 р. – квітні 1918 р., збір та опрацювання документів і матеріалів, дотичних до цього періоду історії України, почалися ще 1921 р., коли в Миколаєві було засновано Губернську комісію з історії Жовтневої революції і робітничого руху – «Миколаївський істпарт»¹. У 1922–1927 рр. Істпарт очолював відомий український учений, ректор Миколаївського учительського інституту народної освіти, історик і філолог В. М. Фідровський, репресований і розстріляний 1937 р. Одним із пунктів звинувачень В. М. Фідровського стало його листування як голови Миколаївського істпарту з Л. Д. Троцьким із метою одержання спогадів того за період революційної діяльності у Миколаєві. У плані досліджень Істпарту, розробленому В. М. Фідровським 1922 р., містилися такі пункти: «1) Економічний розвиток Миколаєва з 1860 р. до 1917 р. (фабрики, заводи, зростання [свідомості] пролетаріату); 2) Політичні групи серед робітників за час Першої світової війни; 3) Оборонство та інтернаціоналізм на Миколаївщині; 4) Промисловість і робітничий клас в епоху Першої світової війни; 5) Лютнева революція 1917 р. і її відображення на Миколаївщині; 6) Становище робітничого класу і настрої з лютого по жовтень 1917 р.; 7) Політичні організації від лютого до жовтня 1917 р., гасла; 8) Діяльність правих партій з лютого по жовтень 1917 р.; 9) Вибори до Установчих зборів; 10) Рада робітничих депутатів, виборний склад, діяльність; 11) Національні українські партії

¹ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 641. Арк. 8–19.

і їх діяльність; 12) Період німецької окупації; 13) Гетьманщина; 14) Селянські повстання на Херсонщині; 15) Залізничний страйк у липні 1918 р.; 16) Національна спілка і її діяльність; 17) Петлюрівщина; 18) Повстанство в 1919 р.; 19) Діяльність отамана Григор'єва; 20) Махно і його загони на Миколаївщині; 21) Перший період радянської влади на Миколаївщині; 22) Відступ радянської влади з України; 23) Денікінщина; 24) Висунська республіка; 25) Звільнення від денікінців і прихід радянської влади; 26) 1 травня 1920 р.; 27) Війна з Польщею; 28) Боротьба з Врангелем; 29) Класова боротьба на селі; 30) Есери і їх діяльність на Миколаївщині; 31) Підпільна робота білогвардійців; 32) Самостійники; 33) Профспілки і їх робота; 34) Союз молоді і його участь у революції; 35) Жінка-робітниця в радянському будівництві»².

Результатом реалізації цього плану став архівний фонд П-1817 «Миколаївський окружний відділ з вивчення історії Комуністичної партії і Жовтневої революції Істпарту ЦК КП(б)У» на 734 архівні справи, що зберігається в Державному архіві Миколаївської області. На фонд укладено лише опис № 2, опису під № 1 не існує. Фонд представлений в основному копіями документів, однак більшість із них дійшла до наших часів лише в копіях і завдяки роботі, виконаній В. М. Фідровським та його колегами. На жаль, оригінали багатьох документів втрачені назавжди або зберігаються в зарубіжних архівах.

Співробітники Істпарту збирали й опрацьовували документи, газетні статті, спогади та інші матеріали, листувалися з колишніми учасниками революційних подій, складала хронологію подій, створили Музей революції на Миколаївщині. У травні – жовтні 1926 р. Миколаївський істпарт розгорнув роботу по збиранню спогадів керівників і членів Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій. Цікавий звіт із цієї роботи залишили Фідровський та його колега на прізвище Шляхова: «...Були виявлені спілники та керовники українських об'єднаних організацій, існуючих в період Центральної Ради, при чому од деяких удалось одержати спогади та матеріали, які характеризують роботу українських об'єднаних організацій за 1918 р., для чого була вироблена спеціальна анкета-опросник 1917–1920 рр., яка була роздана всім виявленим»³. Свої дослідницькі статті істпартівці публікували на сторінках журналу «Летопись революций», заснованого 1922 р. при Всеукраїнській комісії з історії Жовтневої революції та Комуністичної партії (більшовиків) України. У цьому ж журналі були надруковані спогади безпосередніх учасників революційних подій: першого голови Ради робітничих і військових депутатів м. Николаєва Я. П. Ряппо та його дружини А. Й. Ряппо, І. Кагана, М. Макотинського, В. Шицевалова та інших. У 1923 р. істпартівці видали збірник документів «Страницы борьбы. Сборник материалов по истории революционного движения в Николаеве» (Одеса, 1923), а в 1927 р. – нарис «Октябрь на Николаевщине. Очерк по истории революции 1917–1920 гг. на Николаевщине» (Николаев,

² Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 645. Арк. 1, 5-5зв., 13, 14.

³ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1. Оп. 1. Спр. 305. Арк. 24–24зв.

1927). У часи Нової економічної політики (1921–1928 рр.), коли лібералізація економіки об'єктивно сприяла аналогічним процесам у суспільному і політичному житті, ще була можливість неупереджених публікацій історичних джерел і результатів досліджень, відтак вищезазначені видання містять цінний фактичний і оцінювальний матеріал про революційні події на Миколаївщині 1917–1918 рр. Джерелознавчі можливості ж самого фонду Миколаївського істпарту П-1817 величезні. Однак у подальшому через жорстку заідеологізованість радянської історичної науки повністю використати джерелознавчий потенціал цього фонду й опублікувати зібрані миколаївськими істпартівцями документи про боротьбу за українську державність на Миколаївщині не було можливості.

У радянський період світ побачили збірники документів «Боротьба за владу Рад на Миколаївщині. Збірник спогадів учасників Великої Жовтневої соціалістичної революції та громадянської війни (1917–1920 рр.)» (Миколаїв: Відділ пропаганди і агітації та партійний архів Миколаївського обкому КП України, 1959) та «Николаевщина в годы иностранной военной интервенции и гражданской войны (март 1918 г. – декабрь 1920 г.). Документы и материалы» (Херсонское книжное издательство, 1962). Проте в них у традиціях радянської історичної науки документи підібрані настільки тенденційно, що навіть уявити неможливо, що на Миколаївщині відбувалася боротьба різних політичних сил, існували інші політичні партії, крім більшовицької, а серед них українські політичні партії та організації. Отже, архівний фонд П-1817 було покладено в основу документального дослідження, здійснюваного упорядником з метою виявлення історичних документів для збірника «Миколаївщина у вирі революційних подій: березень 1917 р. – квітень 1918 р.». Упорядник також зважила на план, складений В. М. Фідровським 1922 р.

Ще одним цінним джерелом з історії революційних подій на Миколаївщині став архівний фонд № 2313 «Миколаївська Рада об'єднаних українських організацій» Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України. Цей фонд до 1992 р. перебував на секретному зберіганні, а за часів незалежності України не був залучений до наукового обігу через свій регіональний аспект. Його опрацювання дозволило упоряднику виявити досі невідомі оригінали документів, що віддзеркалюють розвиток українського руху за державність у Миколаєві, виникнення й діяльність Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій, миколаївських осередків українських політичних партій і громадських організацій з березня 1917 р. по березень 1919 р. Спорідненим до цього фонду за змістом і долею документів є архівний фонд № 206 «Українське товариство Просвіта» Державного архіву Миколаївської області, розсекречений 1989 р. Саме тут, у просвітянському архіві, упорядником були виявлені оригінали протоколів Українського організаційного комітету в Миколаєві.

Архівний фонд № 222 «Миколаївська міська дума», що зберігається в Державному архіві Миколаївської області, представлений раніше не використовуваними у наукових дослідженнях протоколами засідань демократичної Миколаївської міської думи. Оригінали цих протоколів містяться в журналах засідань Думи, які

заповнювалися секретарем, а потім підписувалися головою, секретарем та всіма присутніми на засіданні гласними. Дотичним до архівного фонду Миколаївської міської думи є фонд № 216 «Миколаївська міська управа», що також зберігається в держархіві Миколаївської області.

Крім вищезазначених, у Державному архіві Миколаївської області упорядником були опрацьовані архівні фонди № Р-2247 «Миколаївська рада робітничих і військових депутатів», № Р-5547 «Колекція документів місцевих органів влади Української Народної Республіки (1917–1919 рр.)», а також газетний фонд науково-довідкової бібліотеки. Газети періоду революційних подій на Миколаївщині мають надзвичайно потужний джерелознавчий потенціал, оскільки в них друкувалися майже повні тексти протоколів засідань демократичної Миколаївської міської думи, Ради робітничих і військових депутатів, виступів місцевих політичних і громадських діячів, повідомлення про події, відозви, оголошення, листи й статті журналістів. Значна частина цих матеріалів збереглася лише у вигляді газетних публікацій. Характерною ознакою друкованих засобів масової інформації революційної доби є їх належність до певних політичних партій, хоча були й такі видання, котрі намагалися вести позапартійну редакційну політику. До них належали соціалістичні видання «Южная Россия», «Трудовая газета», «Трудовая жизнь». Рада робітничих і військових депутатів есеро-меншовицького складу випускала газету «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов». Цією ж газетою користувалася й збільшовізована Рада робітничих і військових депутатів, крім неї, вона видавала газету «Власть труда», редакція якої перейшла на нелегальне становище зі вступом німецьких військ до Миколаєва (у редакції цієї газети референтом працювала А. Й. Ряппо). Друкованим органом миколаївського осередку партії соціалістів-революціонерів була газета «Голос труда». До есеро-меншовицьких належала газета «Путь социал-демократа». У період німецької окупації в Миколаєві друкувалися газети «Бюллетень № 2» та «Николаевский вестник» (російськомовний) («Anzeiger für Nikolaiew – Николаевский вестник», виходив німецькою, українською і російською мовами). Газети «Солдат и рабочий» та «Родной край» були друкованими органами більшовиків м. Херсона.

Українські видання упорядником було виявлено у фондах Державної наукової архівної бібліотеки – це офіційний друкований орган Української Центральної Ради «Вісті з Української Центральної Ради у Києві» та офіційні друковані органи Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій «Український бюлетень» та «Українська газета».

Під час дослідження упорядник мала на меті виявлення біографічних відомостей про єдиного члена Української Центральної Ради з Миколаєва О. Й. Рожанського, відтак його особову справу було віднайдено в архівному фонді № 34 «Вища Рада народного господарства УРСР, м. Харків» й автобіографію долучено наприкінці документальної частини збірника.

У процесі опрацювання архівних фондів і виявлення документів упорядник дотримувалася загальнонаукових принципів історизму, об'єктивності й неупере-

дженості, системності, комплексності, альтернативності. Використано методи власне історичного дослідження, як-от: хронологічний, синхронний, порівняльно-історичний, ретроспективний, структурно-системний, а також методи архівної евристики та джерелознавчих досліджень. Зважаючи на тенденційність і упере-дженість збірників документів радянського періоду, упорядник намагалася завдяки використанню зазначених принципів і методів досягти комплексного представлення документів без випадкових втрат, навмисного приховування важливих історичних джерел.

Загалом до документальної частини збірника упорядником включено 476 номерів документів. Під деякими номерами поєднано по два й більше документів, оскільки було встановлено їх спорідненість за змістом і датою події. Наприклад, інтерв'ю Миколаївського міського голови В. П. Костенка «Денежный кризис» публікувалося в двох номерах газети «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» як початок і продовження, а відтак ці частини були поєднані під одним номером (№ 252⁴) із зазначенням джерела їх походження.

Після виявлення оригінали і копії документів були передруковані. Упорядник дякує співробітникам Державного архіву Миколаївської області Ю. Дурлеску, В. Замкіній, З. Івановій, О. Індіковій, Л. Климовій, Н. Колесник, Т. Кудактіній, Н. Кузьменко, М. Мельник, С. Москаленко, В. Нечитайло, Г. Пікуль, О. Ребровій, В. Рябчинській, І. Савельєвій, О. Савіновій, О. Серединському, О. Федорович, Г. Хозяшевій, С. Черниш, А. Яковлевій, а також студентам Чорноморського національного університету імені Петра Могили – слухачам курсу «Архівознавство» М. Данішевській, І. Зелінському, Д. Коротняну, Ю. Кошевій, О. Олійнику, Т. Патенко, О. Пляс, В. Пустовойтенку, Н. Тищенко, А. Федоровичу за допомогу в передрукуванні документів.

Після передрукування упорядник здійснила відповідне археографічне опрацювання документів. Усі тексти документів було звірено з їх оригіналами або копіями, виправлено допущені при передрукуванні помилки, за потреби нарощено в квадратних дужках пропущені слова та частини слів, розшифровано абрєвіатури, уточнено прізвища, імена та імена по батькові, назви установ і організацій, населених пунктів, терміни, дати. Упорядник зберегла мовностилістичні особливості документів, написаних українською мовою. Допущені укладачами документів помилки в текстах, що не мали смислового значення, виправлено без застереження у примітках. Застосовано сучасні правила пунктуації. У разі незворотної втрати або нерозбірливості тексту документа й неможливості його прочитання про це зазначено в квадратних дужках. Присутні випадки наведення текстів документів у витягах, про що читач може дізнатися, звернувши увагу на позначку [...]. Низку документів з огляду на їх значущість й особливості оформлення наведено у вигляді фотокопій. Підписи під документами, у разі їх наявності й розбірливості, збережено, крім протоколів засідання демократичної Миколаївської міської думи,

⁴ Тут і далі у дужках подається номер документа.

засвідчених підписами усіх присутніх на засіданні гласних. Під цими протоколами вказано лише кількість гласних, які їх підписали. У протоколах Думи випущено прізвища гласних, відсутніх на засіданні.

Затим упорядником було укладено заголовки і легенди до документів. Указано назву архіву/бібліотеки, номер фонду, опису, справи, аркушів, подано вказівки на оригінальність чи копійність документа, спосіб відтворення тексту (крім документів, виявлених у газетах), мову документа. У документах, опублікованих у газетах (листи, повідомлення, оголошення, статті тощо), у заголовку вказано назву газети, дату її випуску та номер, а в легенді зазначено місце зберігання. Якщо примірник газети не зберігся й текст документа наводився з фонду П-1817, про це зазначено в легенді.

Датування документів упорядник здійснювала не за датою складання документа чи датою його публікації, а за датою події, яку він віддзеркалював. Як указував дослідник історії української археографії О. О. Маврін, *«для української археографії [1940–1950-х років] типовим підходом до вирішення проблеми датування того чи іншого документа була орієнтація на опис події в тексті пам'ятки»*⁵. Хоча цей «типовий підхід» виглядає дещо застарілим, однак, зважаючи на проблеми датування, які доводилося вирішувати упорядникові, він був визнаний найбільш доцільним. Наприклад, у збірнику під № 41 наведено протокол засідання Ради військових депутатів м. Миколаєва із розглядом питання про катастрофічний стан доставки товарів залізницею та транспортною флотилією, опублікований у виданні «Трудовая газета» 7 квітня 1917 р.⁶ № 2395. У тексті зазначено: *«на происходившем третьего дня под председательством подпоручика Я. Ряппо собрания Совета Военных Депутатов рассматривался имеющий громадное государственное значение вопрос о разрухе транспортного дела в Николаеве»*. Наведена в тексті дата *«третьего дня»* означає *«позавчора»* або *«два дні назад»*, тобто протокол був складений 5 квітня, а не 7 квітня, й засідання відбулося 5 квітня 1917 р. Відтак датування таких документів датою їх публікації в газеті спотворювало б історичну правду. З метою уникнення спотворень такого роду в заголовках до документів наведено інформацію про дату публікації їх у газеті, а самі документи датовано нижче під заголовком датою події. У низці опублікованих у пресі документів чітко зазначено дату події, як-от: організаційні збори Професійної спілки службовців суднобудівного заводу «Наваль» відбулися 6 квітня 1917 р., а втім повідомлення про це «Трудовая газета» надрукувала лише 9 квітня 1917 р. (див. док. № 42), тобто присутнє відставання дати події від дати публікації. І навпаки, оголошення про проведення «Українського Віча» в Миколаєві опубліковано у виданні

⁵ Маврін О. О. Археографічна передмова як відображення розвитку теоретико-методологічної думки української археографії 1940–1950-х років // Архіви України: Науково-практичний журнал. Київ, 2018. № 4 (315). С. 39.

⁶ Дати до 15 лютого 1918 р. наведено за старим стилем (юліанським календарем), а з 16 лютого 1918 р. – за новим стилем (григоріанським календарем).

«Трудовая газета» 22 квітня, а сама подія відбувалася 23 квітня 1917 р. (**див. док. № 73**), тобто дата публікації документа випереджає дату події. Крім цього, справжню дату укладання цих документів встановити неможливо (наявні лише дата публікації та дата події), оскільки оригінали цих документів не збереглися й невідомо, чи вони взагалі існували (наприклад, оголошення могли подаватися усно). Відтак, аналогічно до попереднього прикладу, у заголовку до документа подано інформацію про дату публікації, а нижче під заголовком документ датовано датою події. В оригіналах документів, наприклад, у протоколах засідань демократичної Миколаївської міської думи або Українського організаційного комітету м. Миколаєва, дата документа й дата події співпадають. Використання критерію «дата події» також дозволило уникнути плутанини у встановленні хронологічної послідовності подій, відображених у документах.

Під час датування найбільші труднощі виникли з документами, що побачили світ на межі переходу зі старого стилю (юліанський календар) на новий стиль (григоріанський календар). Упорядник намагалася наводити дати до 15 лютого 1918 р. за старим стилем, а з 16 лютого 1918 р. – за новим стилем. Однак часто було незрозуміло, за яким стилем датував документ його автор. Іноді документи датовані авторами із помилками: за подвійного датування між датами не зберігається відповідна кількість днів. Відтак упорядник співвідносила кожен документ з іншими документами, що висвітлювали подію або послідовність подій, і намагалася розмішувати їх у відповідному хронологічному порядку.

Під час систематизації документів перевага віддавалася хронологічно-системному принципіві. Після систематизації документи було піддано повторному аналізу на предмет укладання коментарів: стислих біографій діячів революційного руху, інформаційних довідок про історичні події, пояснення відповідних термінів. Посилання на коментарі подано з урахуванням номера документа і номера посилання (напр., 1.1 – документ № 1, коментар 1).

На завершення упорядником укладено археографічну та історичну передмови, перелік документів та іменний покажчик. Упорядник звертає увагу, що в історичній передмові не приділено достатньо уваги подіям березневого повстання проти німців 1918 р., оскільки до збірника вміщено дослідницьку статтю кандидата історичних наук В. В. Щукіна «Повстання у Миколаєві в березні 1918 року», яка деталізує перебіг повстання.

Редакційна колегія та упорядник висловлюють сподівання, що збірник документів стане в пригоді історикам-дослідникам, краєзнавцям, викладачам, студентам, учителям та учням шкіл і всім, хто цікавиться історією рідного краю.

*Л. Л. Левченко,
доктор історичних наук,
директор Державного архіву Миколаївської області*

МИКОЛАЇВЩИНА У ВИРІ РЕВОЛЮЦІЙНИХ ПОДІЙ: БЕРЕЗЕНЬ 1917 р. – КВІТЕНЬ 1918 р. (Історична передмова)

Період Української революції (1917–1921 рр.) є надзвичайно важливою й захоплюючою сторінкою в історії України. Усього за кілька років відбулася величезна кількість подій, які змінили спосіб мислення людей, посиливши їх прагнення до створення незалежної держави, пронесене через увесь радянський період аж до проголошення Незалежності у 1991 р. Миколаїв і Миколаївщина від падіння самодержавства відразу потрапили у вир революційних подій.

У сучасній українській історіографії «потік революційних подій» в Україні з 3–4 березня 1917 р. до 29 квітня 1918 р. традиційно визначається як період Української Центральної Ради¹. Однак в історії Миколаївщини вбачається розподіл цього періоду на два етапи, що чітко відображають регіональну специфіку.

Перший етап (3–4 березня – 10 листопада 1917 р.) тривав від отримання в Миколаєві телеграм про повалення самодержавства від командувача Чорноморським

¹ Верстюк В. Ф. Передмова. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали: у 2-х томах. Т. 1 (4 березня – 9 грудня 1917 р.) / упорядн.: В. Ф. Верстюк (керівник), О. Д. Бойко та ін. Ред. кол.: В. А. Смолій (відповід. ред.), В. Ф. Верстюк, Ю. М. Гамрецький та ін. Київ: Наукова думка, 1996. С. 5–7, 33; Українська Центральна Рада. Документи і матеріали: у 2-х томах. Т. 2 (10 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р.) / упорядн.: В. Ф. Верстюк (керівник), О. Д. Бойко та ін. Ред. кол.: В. А. Смолій (відповід. ред.), В. Ф. Верстюк, Ю. М. Гамрецький та ін. Київ: Наукова думка, 1997; 100 років боротьби. Українська революція 1917–1921: Етапи революції 1917–1921 років. Режим доступу: <http://www.memory.gov.ua/page/ukrainska-revolyutsiya-1917-21> (24.08.2019).

Авторська періодизація подій Української революції на території Миколаївщини розроблена доктором історичних наук Ю. В. Котляром. Учений виокремлює два періоди: 1) Революції (1917–1919 рр.), 2) Повстанського руху (1919–1921 рр.). Перший період поділяється на п'ять етапів: перший (березень – червень 1917 рр.) – активізація революційного руху на Миколаївщині, присяга Тимчасовому урядові; другий (червень 1917 р. – грудень 1918 р.) – початок українського державотворення, Центральна Рада; третій (січень – березень 1918 р.) – перемога радянської влади на території Миколаївщини; четвертий (березень – листопад 1918 р.) – німецько-австрійська окупація, Українська Держава Гетьмана П. Скоропадського, антигетьманський повстанський рух; п'ятий (грудень 1918 р. – березень 1919 р.) – окупація Миколаївщини військами Антанти, Директорія УНР, «Республіканські війська східної Херсонщини» отамана Григор'єва. Див.: Котляр Ю. В. Миколаївщина: періодизація Української революції 1917–1921 рр. // Наукові праці: наук. журн. / Чорном. нац. ун-т ім. Петра Могили. Миколаїв, 2019. Т. 321. Вип. 309. С. 50–53.

флотом віце-адмірала О. В. Колчака (3 березня 1917 р.) (№ 1) та Голови Тимчасового комітету Державної думи Російської імперії М. В. Родзянка (4 березня 1917 р.) (№ 2) й до звернення Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій до представницьких органів влади та населення м. Миколаєва (10 листопада 1917 р.) із закликом про визнання Української Центральної Ради (№ 181). На цьому етапі регіон у політичному й економічному плані був тісно пов'язаний із Петроградом і Тимчасовим урядом Російської імперії (з 1 вересня 1917 р. – Російської республіки), відтак був наявним сильний вплив загальноросійських політичних процесів на місцевому рівні. *Перший етап* характерний надзвичайним підйомом громадянської активності населення, яке вітало падіння монархії, створенням громадських організацій і професійних спілок, у тому числі жіночих і національних, а згодом і осередків політичних партій, обранням представницьких органів влади – Громадського комітету, Ради робітничих і військових депутатів, демократичної Миколаївської міської думи. Упродовж цього етапу відбулося становлення українських громадських організацій і осередків українських політичних партій у Миколаєві, зокрема були засновані Український організаційний комітет, осередки Української соціал-демократичної робітничої партії (УСДРП), Української партії соціалістів-революціонерів (УПСР) і Миколаївська Рада об'єднаних українських організацій. Їх діяльність підготувала ґрунт і сприяла визнанню на Миколаївщині Української Центральної Ради.

Після жовтневого перевороту (25 жовтня 1917 р.), коли владу в Петрограді захопили більшовики, у Києві Українська Центральна Рада видала 3-й Універсал (7 листопада 1917 р.), у котрому проголошувалася Українська Народна Республіка (УНР), до якої належали й Херсонщина та Поділля, у складі яких тоді перебували частини території сучасної Миколаївської області. 10 листопада 1917 р. Миколаївська Рада об'єднаних українських організацій закликала місцеву владу й населення визнати Українську Центральну Раду. За кілька днів, які сплинули після жовтневого перевороту, стало очевидним, що більшовики не прихильні до демократичних політичних кіл, органів місцевого самоврядування й ідеї скликання Всеросійських Установчих Зборів. Натомість у 3-му Універсалі Української Центральної Ради проголошувалися демократичні цінності, за які боролися всі громадські, професійні й політичні організації Миколаївщини: скасовувалося право власності поміщиків на землю, встановлювався 8-годинний робочий день, запроваджувався контроль над виробництвом, висловлювалися наміри щодо мирних переговорів між воюючими сторонами, відмінялася смертна кара, оголошувалися амністія політв'язням, свобода слова, друку, віри, зібрань, союзів і страйків, недоторканність особи і помешкання, національно-персональна автономія національним меншинам². І головне: у 3-му Універсалі не йшлося про відділення від «республіки Російської», чого на той час не могли собі навіть уявити в Миколаєві, й закликалося до вироблення нових державних форм під час Українських Установчих Зборів і Все-

² Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 1115. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 9.

російських Установчих Зборів, на які всі свої надії покладали громадяни Миколаєва й Миколаївщини. Отже, поставши в листопаді 1917 р. перед альтернативою «Українська Центральна Рада – більшовицький уряд у Петрограді», представницькі органи влади в Миколаєві (Рада робітничих і військових депутатів – 14 листопада 1917 р. (№ 190), демократична Миколаївська міська дума – 15 листопада 1917 р. (№ 192)) і населення міста та його сільськогосподарської округи (переважною більшістю, але не одностайно) визнали Українську Центральну Раду й належність до Української Народної Республіки.

Другий етап, пов'язаний із Українською Центральною Радою, розпочався від звернення Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій 10 листопада 1917 р. до представницьких органів влади й населення із закликом про визнання Української Центральної Ради й закінчився з проголошенням П. Скоропадського Гетьманом Української Держави 29 квітня 1918 р., про що до Миколаєва цього ж числа надійшла телеграма від миколаївця – учасника З'їзду хліборобів у Києві³. *Другий етап* характерний впливом українських політичних сил на всі процеси, їх участю у всіх подіях, що відбувалися в Миколаєві й на Миколаївщині; чіткою орієнтацією представницьких органів влади, насамперед демократичної Миколаївської міської думи, на Українську Центральну Раду; початком роботи низки українських місцевих органів державної влади (Українського військового комісаріату та Комісара українських військ м. Миколаєва, Української комендатури м. Миколаєва, Тимчасового цивільного комісара, а згодом – Українського комісара м. Миколаєва по цивільних справах, фактично одним із органів влади була Миколаївська Рада об'єднаних українських організацій, реорганізована шляхом злиття Української цивільної ради та Української військової ради); спробами більшовиків захопити владу в місті й сільськогосподарській окрузі, протистоянням українських і більшовицьких політичних сил і збройними зіткненнями українських вояків і червоногвардійців; хазяйнуванням на суднобудівних заводах і на селі німецьких військ, прихід яких у Миколаєві місцевою владою, політичними силами та населенням було сприйнято як окупацію; поглибленням економічної кризи; переростанням мирної громадянської активності містян і селян в обурення й протести, що в Миколаєві вилилися в березневе повстання 1918 р. проти німців і призвели до оголошення воєнного стану.

* * *

Об'єктивно на першому етапі перебіг подій у Миколаєві не міг бути іншим. Миколаїв, заснований у 1789 р. як «грандіозне адміралтейство» і «цитадель», протягом ХІХ ст. – початку ХХ ст., за висловленням українського історика О. П. Оглобліна, був частиною «військової машини імперії» і надавав «притулок» управлінським структурам Чорноморського флоту і портів, адміралтейству, верфі, промисловим підприємствам, що працювали на імперську оборонку, військово-

³ Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-5547. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 1–2.

морським навчальним закладам та іншим інституціям, пов'язаним із флотом⁴. Адміністративно місто виокремлювалося в особливе військове губернаторство (з 1805 р.), а потім – градоначальство (з 1900 р.), які перебували в цілковитому підпорядкуванні морського відомства Російської імперії, функціонували відокремлено від цивільного управління Новоросійського і Бессарабського генерал-губернаторства й Херсонської губернії. Склад населення Миколаєва був поліетнічним: переважно російсько-єврейським із домішкою ще понад 40 національностей (росіян – понад 66 %; євреїв – близько 20 %, інших національностей – 14 %, з яких українці склали всього 8 %) ⁵. Мешкаючи у «гнізді російського Чорноморського флоту», містяни не лише в адміністративному, економічному й фінансовому плані залежали від Петрограда, а й були спрямовані на столицю Російської імперії в політичних і культурних питаннях і навіть ментально.

Життєво важливі для Миколаєва галузі економіки й фінансова сфера станом на 1917 р. були зорієнтовані або на Петроград, або на зарубіжжя й жодним чином не сполучалися з Києвом⁶. На початку ХХ ст. у Миколаєві побудували два найбільших в імперії суднобудівних заводи «Наваль» (1897 р., Товариство Миколаївських заводів і верфей) та «Руссуд» (1911 р. заснований Російським суднобудівним акціонерним товариством на базі казенного Адміралтейства), правління яких знаходилося в Петрограді, а контрольні пакети акцій станом на 1917 р. належали Петроградському міжнародному комерційному банку; відкрили свої філіали Невський суднобудівний механічний завод (закритий і переданий «Балтводу» 1916 р.) та Балтійський суднобудівний механічний завод Морського міністерства Російської імперії («Балтвод»). Крім суднобудівних, у місті було ще кілька заводів оборонної промисловості, як-от: завод «Перун», що виготовляв артилерійські снаряди і підпорядковувався артилерійському відомству в Петрограді; трубочний і

⁴ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 14. Оп. 1. Спр. 903. Арк. 1–5.

⁵ Найбільш точний статистичний аналіз населення м. Миколаєва за імперських часів представлено у виданні «Первая всеобщая перепись населения Российской империи в 1897 г. Херсонская губерния» (СПб., 1904). В основу національної ознаки покладено мову, яку опитувана особа визнавала за рідну. Обраховано в Миколаївському військовому губернаторстві (м. Миколаїв із хуторами на міській землі) 92012 осіб, у т. ч. за національностями: росіян – 61023 (66,3 %), євреїв – 17949 (19,5 %), українців – 7780 (8,45 %), поляків – 2612 (2,8 %), німців – 813, татар – 595, греків – 214, білорусів – 191, вірмен – 108, англійців – 93, французів – 93, латишів – 92, болгар – 87, румунів (молдаван) – 82, італійців – 60, турків – 34, чехів – 32, естонців – 28, сербів – 25, циган – 18, шведів – 10, литовців – 9, менше 10 – персів, осетин, грузин, фінів, албанців, угорців та інших. У Миколаєві мешкали піддані 24 іноземних держав, полічені окремо від підданих Російської імперії. Найбільше було підданих Османської імперії (147), Австро-Угорської імперії (139), Грецького Королівства (110), Великобританії (76), Німецької імперії (58) та Пруссії (57), Італійського Королівства (41), Швейцарії (32), Франції (25), Бельгії (24). На 1 січня 1914 р. чисельність населення Миколаївського градоначальства обрахована з урахуванням природного приросту та спаду й разом із військовими у 115940 осіб. Див.: «Статистико-економічний обзор Херсонской губернии за 1913 год» (Херсон, 1915. С. 193). У виданні «Статистико-економічний обзор Херсонского уезда за 1915 год» (Херсон: Издание Херсонского уездного земства, 1917. С. 046–048) указано, що кількість населення Миколаєва дорівнює 157 тис. осіб, із яких 25 тис. задіяні в суднобудуванні.

⁶ З 1832 р. по 1914 р. Київ був центром Київського генерал-губернаторства (Київська, Подільська та Волинська губернії).

⁷ Статистико-економічний обзор Херсонского уезда за 1915 год. Херсон: Издание Херсонского уездного земства, 1917. С. 046–048.

електромеханічний завод морського відомства «ТЭМВОД» та інші. У 1917 р. загальна кількість промислових підприємств, за підрахунками Миколаївської міської управи, налічувала 659 одиниць, а загальна сума виробництва – 52 341 358 руб.⁷ Відтак Миколаїв був великим промисловим центром, економіка якого ґрунтувалася насамперед на військовому суднобудуванні.

Після суднобудування важливим сектором економіки була міжнародна торгівля. Основний предмет експорту складала зернові (пшениця, жито, ячмінь, овес), цукор-пісок, а також руда та вугілля; імпорту – будівельні матеріали, гончарні, хімічні продукти, інструменти, машини та апарати, мануфактура тощо. Дозвіл від уряду Російської імперії на відкриття порту для зовнішньої торгівлі місто отримало 1 червня 1862 р. за сприяння військового губернатора адмірала Б. О. фон Глазенапа, котрий, незважаючи на кризову ситуацію в імперії після Кримської війни (1853–1856 рр.), вбачав у Миколаєві майбутній центр експорту зернових. Невдовзі у Миколаєві відкрилися митниця 1-го класу, хлібна біржа, а впродовж другої половини XIX ст. – дипломатичні представництва урядів 18 зарубіжних країн⁸. Значущість Миколаївського міжнародного комерційного порту окреслювалася центральним положенням Миколаєва посеред великого хлібородного району, до якого тяжіли частини Херсонської, Катеринославської, Полтавської, Харківської, Курської, Чернігівської та Київської губерній; близькістю Миколаєва до залізничних колій, тривалістю природної навігації в 285 днів на рік⁹. За даними на 1914 р., 49 % експорту зернових направлялося до Німеччини, 19 % – до Великобританії, 11,2 % – до Франції, 7,8 % – до Голландії, 5,6 % – до Італії, 2,4 % – до Гібралтару¹⁰, 1,8 % – до Бельгії, 0,3 % – до Норвегії, 2,2 % – до інших країн¹¹. Найвищого підйому експорт зернових досяг у 1910 р. (115,5 млн пудів при загальному вантажообігу порту в 151,1 млн пудів); руди, що видобувалася в Криворізькому басейні, – у 1911 р. (321,7 тис. пудів при загальному вантажообігу порту в 113,6 млн пудів)¹². У закордонному відділі порту було зайнято в середньому 2 тис. робітників щорічно, у тому числі до 300 жінок. Крім портовиків, із закордонною торгівлею було пов'язане життя значної кількості містян, котрі займалися дрібними операціями, як-от: скупкою зернових у виробників, доставкою зерна каботажом або гужем до хлібних магазинів (складів) і порту тощо. З 1915 р., унаслідок вступу Російської імперії в Першу світову війну (1914–1918 рр.), експортно-імпортні операції пішли на спад, проте Миколаївський міжнародний комерційний порт ніскільки не втратив своєї

⁸ Австро-Угорська імперія, Бельгійське королівство, Республіка Сполучених Штатів Бразилії, Королівство Велика Британія, Королівство Греція, Королівство Данія, Королівство Іспанія, Італійське королівство, Королівство Нідерландів, Німецька імперія, Королівство Норвегія, Османська імперія, Португальська республіка, Королівство Румунія, Королівство Сербія, Французька Республіка, Королівство Швеція, Сполучені Штати Америки.

⁹ Юстус Л. К. Экономическое значение порта // Описание Николаевского порта. СПб., 1913. С. 1–3.

¹⁰ У XIX ст. – на початку XX ст. за Гібралтар сперечалися Великобританія та Іспанія.

¹¹ Отчет начальника Николаевского коммерческого порта за 1914 год. Николаев, 1915. 68 с.

¹² Обзор Николаевского градоначальства за 1916 год. Николаев, 1917. 34 с.; Юстус Л. К. Экономическое значение порта // Описание Николаевского порта. СПб., 1913. 43 с.

значущості й привабливості як для російських, так і для зарубіжних торгових кіл. Наприкінці XIX ст. Миколаїв став центром ярмаркової торгівлі: худобу продавали на Борисо-Глібському, а землеробські знаряддя – на Олександрівському ярмарках¹³. Загалом станом на 1917 р. галузь торгівлі в Миколаєві була представлена 5725 торговими підприємствами, до сфери діяльності більших із них в основному належав експорт хліба за кордон, інші – займалися дрібною комерцією та постачанням самого міста¹⁴.

На початку XX ст. у Миколаєві функціонували відділення Державного банку Російської імперії, представництва Санкт-Петербурзького (Петроградського) міжнародного комерційного банку (представляв інтереси найбільших російських фінансових і промислових монополій), Російського для зовнішньої торгівлі банку, Одеського облікового банку, Одеського купецького банку, одного з найбільших комерційних банків у Російській імперії – «Об'єднаного банку», а також низка кредитних установ і ощадних кас. Банківські, кредитні та ощадні установи перебували в сфері регулювання Миколаївського відділення Державного банку Російської імперії¹⁵.

Уряд Російської імперії до свого останнього дня надавав особливого значення Миколаєву. Під час Першої світової війни імператор Микола II двічі відвідував місто (у квітні та листопаді 1915 р.). Значущість Миколаєва добре усвідомлювали російські більшовики, до цього їх скеровував у своїх працях В. І. Ленін: про Миколаїв згадується майже у кожному томі Повного зібрання творів В. І. Леніна¹⁶. Л. Д. Троцький замолоду розпочинав тут свою революційну діяльність в організації «Южно-русский рабочий союз»¹⁷.

Зважаючи на викладені обставини, навіть не можна було очікувати, що миколаївці відразу й одноставно приєднаються до національно-визвольного руху, очолюваного Українською Центральною Радою. Хоча переорієнтація містян з Тимчасового уряду на Українську Центральну Раду була запізнілою, однак то був усвідомлений вибір між більшовизмом і демократією на користь останньої.

* * *

За імперських часів територія сучасної Миколаївщини за адміністративно-територіальним поділом належала до Херсонської (Херсонський, Одеський, Ананіївський, Єлисаветградський повіти) та Подільської (Балтський повіт) губерній.

¹³ Горбуров Е., Горбуров К. Базарный смотритель / Николаевская информационно-аналитическая Интернет-газета. URL: <http://www.mk.mk.ua/rubric/social/2014/07/22/15744/>

¹⁴ Статистико-экономический обзор Херсонского уезда за 1915 год. Херсон: Издание Херсонского уездного земства, 1917. С. 046–048.

¹⁵ Державний архів Миколаївської області. Ф. 230. Оп. 1. Спр. 12712. Арк. 4; Ф. 48. Оп. 1. Спр. 246. Арк. 1–19.

¹⁶ Наприклад: Ленин В. И. Полное собрание сочинений. Изд. 5-е. Т. 7. Москва: Изд-во политической литературы, 1967; Ленин В. И. Полное собрание сочинений. Изд. 5-е. Т. 8. Москва: Изд-во политической литературы, 1969; Ленин В. И. Полное собрание сочинений. Изд. 5-е. Т. 38. Москва: Изд-во политической литературы, 1969.

¹⁷ Львов (Л. Д. Троцкий). Главный организатор Южно-Русского Рабочего Союза. Страницы борьбы. Сборник материалов по истории революционного движения в Николаеве. Николаев, 1923. С. 23–25.

Великі обшири Херсонської губернії були вкриті німецькими¹⁸, єврейськими¹⁹, польськими (Киселівка), болгарськими (Тернівка) колоніями. На території сучасного Вознесенського району Миколаївської області мешкали молдавани. Хоча за етнічним складом у сільськогосподарській окрузі Миколаєва переважали українці (понад 63 %²⁰), однак значна кількість населення іншого етнічного походження справляла досить сильний, іноді й негативний, вплив на хід подій у революційну добу (про обурення селян політикою німецького командування щодо повернення земель німецьким поміщикам-колоністам і переростання цього питання у політичне див. у док. № 399).

Спершу селяни, як і містяни, підтримали Тимчасовий уряд (див. док. про прийняття присяги на вірність Тимчасовому урядові мешканцями Висунська, Пришиба й Семенівки – № 24, про підтримку селянами Калинівки позики Тимчасового уряду «Заєм Свободи» – № 90). Політично свідомі селяни-українці вимагали від Тимчасового уряду забезпечення найширшої автономії України, запровадження української мови в школах і державних установах, вирішення земельного питання (про вимоги селян Ново-Березівки та Ново-Юр'ївки див. у док. № 39). Проте на першому етапі селяни в більшості не виявляли активної політичної позиції, доки не зачіпалися їхні життєво важливі інтереси, як-от питання про землю, або їх до цього не спонукали містяни (див. док. про Губернський селянський з'їзд у Миколаєві в серпні 1917 р. № 127).

На другому етапі селянство взагалі не підтримувало Українську Центральну Раду, до того ж часто виступало на боці більшовиків проти неї (№№ 251 (с. Трихати), 266 (с. Нечаяне), 292). Причини полягали в тому, що за короткочасного панування більшовиків на селі були реалізовані ленінські «Декрет о земле» (26 жовтня (8 листопада) 1917 р.) та «Основной закон о социализации земли» (28 січня (9 лютого) 1918 р.). Декрет передбачав конфіскацію поміщицьких земель і маєтків, передавання їх без викупу селянам, різноманіття форм землекористування (подвірне, хутірське, общинне, артільне). Закон скасовував будь-яку власність на землю, надра, води, ліси в межах Російської Федеративної Радянської Республіки, землю без викупу передавав тим, хто її обробляв; на підрадянській території селяни, насамперед сільська біднота, звільнялися від заборгованості банкам, орендних платежів і безоплатно отримували земельні наділи. *«Демагогічна агітація більшовиків досягла позитивного для них результату. Вона знаходила підтримку у частини селянства не правним підґрунтям аграрних перетворень, а привабливими для несвідомих мас гаслами «грабуй награбоване», «земля –*

¹⁸ Березанський колоністський округ, частина якого охоплювала кілька районів сучасної Миколаївської області, включав німецькі колонії Карлсруе, Ландау, Мюнхен, Раштадт, Шпеєр, Зульц, Рорбах, Вормс, Катериненталь, Йоганесталь, Ней-Раштадт, Ватерлоо та інші (загалом понад 100 населених пунктів).

¹⁹ Єврейські колонії – Ефінгар, Добра, Нагартав, Новополтавка, Романівка та інші.

²⁰ Ядловська О. С. Етнічний склад сільського населення Півдня України напередодні 1917 р. // Чорноморський літопис. Вип. 3. 1911. С. 85–88; Рошко К. М. Зміни етнічного складу населення на території Південної України (кінець XIX ст. – 1920-ті роки) // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. Вип. 47. 2017. С. 42–46.

селянам» і т.п. В результаті селянський рух за землю набрав стихійного анархічного характеру і ставив своїм завданням отримати землю у будь-який спосіб»²¹.

Тимчасовий земельний закон, затверджений Українською Центральною Радою 18 січня 1918 р.²², дійшов до селян Миколаївщини після повернення Центральної Ради до Києва, тобто аж у другій половині березня 1918 р. Він скасовував право власності на всі землі, які проголошувалися надбанням народу Української Народної Республіки. Користуватися ними мали право всі громадяни УНР, верховне порядкування брала на себе Центральна Рада на термін до скликання Українських Установчих Зборів, на місцях розподіл землі покладався на органи місцевого самоврядування та земельні комітети. На практиці першочерговим завданням земельних комітетів стало відновлення зруйнованих селянами поміщицьких маєтків і концентрація всіх необхідних для проведення весняної посівної кампанії 1918 р. засобів. Міністр внутрішніх справ УНР П. Христюк у середині березня в обіжнику земельним комітетам закликав до повернення економіям живого й мертвого реманенту й посівного матеріалу. Селяни не мали насіння, грошей для його придбання, не могли отримати необхідні кредити й врешті через непослідовність політики уряду зневірювалися в його авторитеті²³. Отже, земельний закон Центральної Ради не був зрозумілий селянам і не сприяв «стабілізації політичного становища в Україні» (№ 389).

З іншого боку, як писав В. Ф. Верстюк, «повернувши собі владу з допомогою чужої військової сили, Центральна Рада за логікою речей мала будувати свою політику так, щоб принаймні не викликати незадоволення німців, забезпечити виконання взятих обов'язків по постачанню в Австро-Угорщину й Німеччину продовольчих продуктів»²⁴. Відтак селяни не лише не могли дійти розуміння земельного закону, а й опинилися під гнітом німців. 6 квітня 1918 р. головнокомандувач німецькими військами в Україні фельдмаршал Г. фон Ейхгорн, намагаючись отримати те продовольство, яке обіцяла німцям Центральна Рада, видав наказ про засів ланів, який вимагав дотримання таких пунктів: «1) Хто засіває землю, тому належить і зібраний хліб, той і одержує налічні гроші за зібраний хліб по відповідній ціні; 2) Селянин, який набере землі більш того, чим зможе обробити, і не зможе обробити всієї землі, буде суворо покараний; 3) В тих місцях, де селяни не можуть обсіяти всієї землі і де ще сидять поміщики, ці останні повинні побідкуватися про засів землі, і в цих випадках земельні комітети не можуть забирати землю у поміщиків для справедливого розподілу її між селянами. Селяни не повинні перешкоджати помі-

²¹ Терещенко Ю. Соціально-економічна політика урядів УНР доби Центральної Ради // Студії з історії Української революції 1917–1921 років: на пошану Руслана Яковича Пирога: збірник наукових праць / гол. редкол. В. Ф. Верстюк. Київ: Інститут історії України НАН України, 2011. С. 27.

²² Документ № 64 // Українська Центральна Рада. Документи і матеріали у двох томах. Т. 2. 10 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р. / упоряд.: В. Ф. Верстюк (керівник), О. Д. Бойко та ін. Київ: Наукова думка, 1997. С. 128–130.

²³ Ковальова Н. А., Малиновський Б. В. Законодавче забезпечення посівної кампанії в Україні навесні 1918 р. Український селянин. 2005. Вип. 9. С. 183.

²⁴ Верстюк В. Ф. Передмова // Українська Центральна Рада. Документи і матеріали у двох томах. Т. 1. 4 березня – 9 грудня 1917 р. / упоряд.: В. Ф. Верстюк (керівник), О. Д. Бойко та ін. Київ: Наукова думка, 1996. С. 32–33.

щикам в тому. До засіву землі та збору хліба земельні комітети повинні доставити поміщикам коней, інвентар, а також зерно до посіву. В такому разі жнива будуть належати на рівні з селянами тим, хто засіяв землю; 4) Всякі захвати, грабунки і знищення засівів будуть суворо каратись. Німецьке військо не буде втручатись до тих земель, які згідно розпорядженням державної влади були законно розподілені між селянами»²⁵. Компетенція Г. фон Ейхгорна поширювалася на командування німецькими військами, проте виданий наказ не стосувався військ, він зазіхав на інтереси широких мас селянського населення України, виконувати його мали земельні комітети, а у разі відмови – німецька військова влада (**№№ 399, 439**). В українському уряді до 12 квітня 1918 р. про наказ не знали, а втім він уже кілька днів поширювався серед селян²⁶. Негативна реакція Української Центральної Ради на цей документ не лише спровокувала погіршення ситуації на селі, а й ускладнила становище самої Центральної Ради. Посол Німеччини А. Мумм фон Шварценштейн, зустрівшись 12 квітня 1918 р. із М. Грушевським, В. Голубовичем, М. Любинським, доповів своєму урядові: «Я цілком ясно заявив цим панам, що без нашої військової допомоги ніхто з них не залишився б на своїй посаді, а відкликання наших військ негайно викличе їхнє вигнання та анархію в країні... Наше спільне враження від бесіди було безвідрадним. Постійне співробітництво з цими людьми, які через свої соціалістичні теорії перестають розуміти реальне співвідношення речей, неможливе» (**№ 402**)²⁷. Мала Рада слухала питання про наказ Ейхгорна 13 квітня 1918 р. Міністр земельних справ УНР М. Ковалевський доповів, що посівна кампанія відбувається успішно й наказ Ейхгорна лише шкодить справі: «Ці вмішування німецької власті у внутрішні справи і зокрема в земельну справу можуть викликати серед селянства на місцях величезні заколоти і зруйнувати дорешти всю налагоджену трохи справу посівів»²⁸. Відтак Рада доручила урядові скласти протест до Центральних держав і повідомити селянам про невиконання наказу Ейхгорна. На виконання цього доручення Міністерство земельних справ 24 квітня 1918 р. видало обіжник до земельних комітетів, у якому оголошувало, що наказ «не повинен виконуватися», а проведення земельної реформи є виключною прерогативою уряду УНР. Усвідомивши факт того, що Українська Центральна Рада не сприяє виконанню взятих на себе в Брест-Литовську зобов'язань, урядові кола Німеччини прийняли рішення про зміну керівництва в Україні²⁹. П. Скоропадський згадував, що уряд УНР остаточного удару одержав від селян-землевласників, які в своєму обуренні дійшли до того, що почали вимагати змін до 3-го Універсалу, яким скасовувалася власність на землю. «У колах Ради з'явилася ще більша роззубленість,

²⁵ Українська Центральна Рада. Документи і матеріали у двох томах. Т. 2. 10 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р. / упоряд.: В. Ф. Верстюк (керівник), О. Д. Бойко та ін. Київ: Наукова думка, 1997. С. 347.

²⁶ Ковальова Н. А., Малиновський Б. В. Законодавче забезпечення посівної кампанії в Україні навесні 1918 р. // Український селянин. 2005. Вип. 9. С. 183–184.

²⁷ Крах германской оккупации на Украине (по документам оккупантов). Москва: Гос. Изд-во, 1936. С. 42.

²⁸ Українська Центральна Рада. Документи і матеріали у двох томах. Т. 2. 10 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р. / упоряд.: В. Ф. Верстюк (керівник), О. Д. Бойко та ін. Київ: Наукова думка, 1997. С. 347.

²⁹ Ковальова Н. А., Малиновський Б. В. Законодавче забезпечення посівної кампанії в Україні навесні 1918 р. // Український селянин. 2005. Вип. 9. С. 185.

адже вже їй не можна було говорити, що весь народ санкціонує цей 3-й Універсал, виявляється, що частина достеменного народу-трудівника на землі зовсім не поділяє цю думку». П. Скоропадський указував, що неможливо було звинуватити в появі цієї вимоги великоросів, оскільки вона лунала від переконаних українців-самостійників школи Міхновського. Майбутньому Гетьману Української Держави імпонували ідеї хліборобів-демократів, оскільки його «кінцевий ідеал був – бачити Україну, покриту одними лише дрібними, високопродуктивними, власними господарствами»³⁰. А втім, саме такі дрібні господарства, як-от хутірські, були традиційними для українських селян. Отже, у цій ситуації селяни, «політичним репрезентантом яких була партія хліборобів-демократів» на чолі з С. Шеметом, фактично виступили ініціаторами державного перевороту й повалення Української Центральної Ради. Як це не дивно, але їх дії збіглися із діями німецького уряду.

Покровський Андрій Георгійович – Миколаївський градоначальник і командир Миколаївського військового порту та гарнізону, Міністр морських справ Української Держави.
Фото з видання «Морской журнал», 1935 р.

Вагомим чинником, який здійснював вплив на трансформацію політичних поглядів мешканців м. Миколаєва й округи, був авторитет командувачів, командирів і моряків бойових екіпажів Чорноморського військово-морського флоту та події на флоті. Варто ще раз підкреслити, що першим про падіння самодержавства миколаївців повідомив командувач Чорноморського флоту віце-адмірал О. В. Колчак, яким на початку квітня 1917 р. під час з'їзду Чорноморської української громади в Севастополі була підтримана українізація Чорноморського флоту. Предки О. В. Колчака по батьківській лінії з кінця XVIII ст. мешкали на Херсонщині й були внесені до родословної книги Херсонського дворянства, а мати була уродженкою м. Одеси, відтак відомий адмірал мав безпосереднє відношення до Півдня України³¹.

На момент падіння самодержавства на посаді градоначальника м. Миколаєва, командира Миколаївського військового порту та гарнізону перебував віце-адмірал А. Г. Покровський, який за Української Центральної Ради долучився до створення Українського державного флоту: 27 березня 1918 р. виконуючий обов'язки Морсь-

³⁰ Скоропадський Павло. Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918. Київ; Філадельфія, 1995. С. 136–137.

³¹ Крупина В. О. Колчак Олександр Васильович. Енциклопедія історії України: Т. 4: Ка-Ком / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: Наукова думка, 2007. Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Kolchak_O (25.08.2019).

кого міністра УНР О. Т. Жуковський призначив його начальником охорони південно-західної частини Чорного моря (Одеського порту), де Покровський опікувався протраленням каналу для торговельних зносин, службою зв'язку та створенням Українського гідроавіаційного загону (морської авіації)³²; 24 квітня 1918 р. А. Г. Покровський став тимчасово виконуючим обов'язки Начальника всіх портів Чорноморського узбережжя³³. Гетьман П. Скоропадський 23 травня 1918 р. призначив А. Г. Покровського Головним командиром портів і Командуючим фльотою Української Держави³⁴, а 12(14) листопада 1918 р. А. Г. Покровський став першим повним адміралом України і Міністром морських справ Української держави в уряді С. М. Гербеля, що подало Миколаєву надію на відродження міста як *«колыбели Украинского флота»*³⁵. Звертаючись від імені містян до А. Г. Покровського, гласний демократичної Миколаївської міської думи Д. М. Кокізов писав: *«Твердо сподіваємося, що під вашим керівництвом відродиться славний Чорноморський флот і миколаївські заводи швидко розпочнуть роботи й врятують від голоду багато тисяч безробітних»*³⁶.

Перебуваючи на посаді Миколаївського градоначальника з червня 1916 р., А. Г. Покровський доклав значних зусиль до постачання містян продовольством і паливом, ліквідації спекуляції, підтримання громадського порядку, забезпечення військ (**№ 163**). Його авторитет серед миколаївців був незаперечний. А. Г. Покровський своїми наказами оголошував містянам телеграми-накази, що надходили до Миколаєва від О. В. Колчака: 3 березня 1917 р. – про перехід влади до Тимчасового комітету Державної Думи IV скликання на чолі із М. В. Родзянком (**№ 1**); 4 березня 1917 р. – про оголошення Маніфесту Миколи II від 2 березня 1917 р. про зречення престолу й передавання влади брату Михайлу Олександровичу³⁷ та про Маніфест Михайла від 3 березня 1917 р. про відмову від престолу³⁸; 5 березня 1917 р. – про прийняття поста Верховного Головнокомандувача Армії та Флоту Великим князем Миколою Миколайовичем, оголошення його наказу про підпорядкування всіх чинів Армії та Флоту їхнім начальникам і відмову від посади, про призначення князя Г. Є. Львова Головою Ради Міністрів Тимчасового уряду і склад Ради Міністрів (Військовим і Морським міністром призначено О. І. Гучкова), про оголошення наказу О. І. Гучкова про відновлення порядку в імперії, про дотримання порядку в сухопутних військах, на флоті та суднобудівних заводах; про оголошення телеграми М. В. Родзянко про організацію роботи Виконавчого

³² Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2203. Оп. 1. Спр. 36. Арк. 7зв. – 8.

³³ Там само. Арк. 16зв.

³⁴ Там само. Спр. 3г. Арк. 101–101зв.

³⁵ Южное слово. 26 октября 1918 г. № 1; 3 ноября 1918 г. № 14; 16 ноября 1918 г. № 25; 22 ноября 1918 г., № 31. Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ.

³⁶ Южное слово. 18 ноября 1918 года. № 25. С. 2. Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ.

³⁷ Державний архів Миколаївської області. Ф. 229. Оп. 4. Спр. 545. Арк. 4.

³⁸ Там само. Арк. 5.

комітету Державної Думи, про оголошення телеграми Виконавчого комітету Державної Думи та Ради робітничих депутатів про забезпечення армії продовольством³⁹; 7 березня 1917 р. – про оголошення телеграм О. В. Колчака Голові Ради Міністрів князю Г. Є. Львову, Морському міністру О. І. Гучкову та Голові Державної Думи М. В. Родзянку із запевненням вірності Чорноморського флоту Тимчасовому урядові (№ 6)⁴⁰; про відміну титулів на флоті й запровадження звернення до старшого начальника «господин адмірал», «господин капітан»⁴¹; 8 березня 1917 р. – про оголошення наказу О. В. Колчака щодо заклику О. І. Гучкова до солдат про бездоганне несення служби⁴².

Офіцери дислокованих у Миколаєві кораблів і підрозділів Чорноморського флоту, обговоривши 7 березня 1917 р. на засіданні в Морському зібранні телеграми О. В. Колчака, направили йому відповідь за підписом віце-адмірала А. Г. Покровського із запевненням вірності новому урядові: *«Всі адмірالی, генерали, офіцери, лікарі, духовенство та військово-морські чиновники одностайно вітали телеграми, наведені в наказі № 214, засвідчивши відданість новому уряду. Всі натхненні бажанням, не шкодуючи сил, сприяти заходам нового уряду, який веде до повної перемоги над ворогом на благо дорогої батьківщини, супроводжуючи свої бажання громовим «ура», про що клопочу довести до відома морського міністра»*⁴³.

Командувач Чорноморського флоту віце-адмірал О. В. Колчак (перший ліворуч) та військовий міністр Тимчасового уряду О. Ф. Керенський (другий ліворуч) під час перебування на Півдні України. Одеса, 15 травня 1917 р.

³⁹ Державний архів Миколаївської області. Ф. 229. Оп. 4. Спр. 547. Арк. 1–64.

⁴⁰ Трудовая газета. 8 березня 1917 р. Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

⁴¹ Трудовая газета. 8 марта 1917 г. Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

⁴² Державний архів Миколаївської області. Ф. 229. Оп. 4. Спр. 547. Арк. 1–64.

⁴³ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 273. Арк. 39–40.

У цей день в Миколаєві відбулася «грандіозна» маніфестація матросів бойових кораблів Чорноморського флоту та флотського півекіпажу, під час якої командир Миколаївського флотського півекіпажу генерал-майор М. Н. Яковлев оголосив зібранню телеграми О. В. Колчака про відміну обмежень для матросів (№ 8). 1 травня 1917 р. моряки лінійного корабля «Воля» («Император Александр III») – флагмана Українського військово-морського флоту часів УНР – прийняли резолюцію на підтримку Тимчасового уряду та гасла віце-адмірала О. В. Колчака «Полный разгром германского милитаризма» (№ 82).

Лінійний корабель «Воля» виходить з Миколаєва по річці Інгул із суднобудівного заводу «Руссуд» під різними прапорами, серед яких жовто-блакитний український прапор. Миколаїв, 15 червня 1917 р.

19 травня 1917 р. О. В. Колчак особисто відвідав Миколаїв, побував на Миколаївському відділенні Балтійського заводу, де тоді ремонтувався підводний човен «Тюлень», зустрівся з суднобудівниками. У цей же день відбулася зустріч О. В. Колчака з головою Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва Я. П. Ряппо та іншими представниками Ради на міноносці «Дерзкий», під час якої обговорювалися важливі для Миколаєва питання про шляхи подолання кризи в суднобудівній галузі, забезпечення заводів і міста паливом, ліквідацію розрухи на транспорті та реквізицію друкарні для видання газети «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» (№ 94).

На початку листопада 1917 р. до Миколаєва прибув член Української Центральної Ради Д. В. Антонович з метою з'ясування питання про можливу украї-

нізацію Чорноморського флоту. У своїх спогадах уже в Празі 1932 р. Д. В. Антонович писав, що саме в Миколаєві, а не в Одесі чи Херсоні, він очікував зустріти великий півекіпаж, який прагнув притягти на бік Центральної Ради, і його очікування виправдалися. Проте Антонович міг вдало переконувати моряків перейти на бік Української Центральної Ради, але значення боездатного флоту для України він не розумів, після повернення до Києва він навіть не зробив Центральній Раді доповіді про Миколаїв і морську справу⁴⁴. Один із авторів «Тимчасового закону про флоту Української Народної Республіки» С. О. Шрамченко назвав призначення Д. В. Антоновича на посаду Генерального секретаря морських справ «анекдотичним»⁴⁵, та й сам Антонович дивувався із власного призначення⁴⁶. На засіданні Генерального секретаріату 22 грудня 1917 р. Д. В. Антонович заявив: *«Морське секретарство має завідувати Чорноморським флотом, який повинен охороняти берег Української Республіки і тих держав, які з нею межують по березі Чорного моря. Утримання флоту повинні взяти на себе всі ті держави, інтереси яких він охороняє. Для цієї мети досить двох броненосців і флотилії міноносців з командою в 10–12 тис. матросів. Решту кораблів демобілізувати і перетворити в державний торговельний флот, розвиток якого лежить в ближчих інтересах Української Республіки. На організацію Морського секретарства і на попередні видатки, зв'язані з переведенням плану реорганізації флоту, потрібно зараз 150 тис. крб.»*⁴⁷. А втім, після прийняття 3-го Універсалу та вдалої агітації Антоновича моряки в Миколаєві першими почали приймати на своїх зібраннях резолюції про визнання Української Центральної Ради. Такі резолюції були схвалені Миколаївським морським арсеналом (**№ 174**), Миколаївським флотським півекіпажем (**№ 187**), командами крейсера «Адмірал Нахимов» та міноносця «Цериго»⁴⁸, командою транспорту «Дон» (**№ 200**), загальними зборами Союзу українських морських організацій⁴⁹ тощо.

29 грудня 1917 р. Центральна Рада затвердила «Тимчасовий законопроект про флоту Української Народної Республіки», яким проголосила таке: *«Українська Центральна рада, основувшись на великих подвигах і жертвах, подіянних українським народом на протязі віків для охорони Чорноморського побережжя, і на тім, що північне побережжя Чорного моря в переважній частині становлять українські землі, а також з уваги на те, що [на] Вкраїну спадає обов'язок охорони політичних і економічних інтересів згаданного побережжя і на те, що український народ поклав велику працю в справі утворення і обладнання Чорноморської флоту, а також*

⁴⁴ Антонович Д. Спогади про українське Морське міністерство // Військо України: Часопис збройних сил України. 5-те число. Київ, 1993. С. 73–74.

⁴⁵ Шрамченко С. Закон про Державну українську флоту та його виконавці // Військо України: Часопис збройних сил України. 4-те число. Київ, 1993. С. 29–30.

⁴⁶ Антонович Д. Спогади про українське Морське міністерство... – С. 74.

⁴⁷ Українська Центральна Рада. Документи і матеріали. У двох томах. Т. 2. 10 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р. / упорядн.: В. Ф. Верстюк (керівник), О. Д. Бойко та ін. Київ: Наукова думка, 1997. С. 58–59.

⁴⁸ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 270. Арк. 153.

⁴⁹ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 314. Арк. 68.

на необхідність негайного підтримання Чорноморської фльоти, ухвалила: I. Російська Чорноморська фльота – військова і транспортна – проголошується фльотою Української Народної Республіки і виконує всі обов'язки по охороні побережжя і торгівлі на Чорному і Азовському морях. Примітка: Українська Народна Республіка під час демобілізації транспортної флотилії має вступити в погодження з республіками, що заснуються на Чорноморському побережжі, відносно поділу торговельної фльоти... IV. З часу проголошення цього закону всі російські військові і транспортні кораблі на Чорному і Азовському морях повинні підняти... прапори Української Народної Республіки. V. Українська Народна Республіка переймає на себе всі зобов'язання Російського уряду щодо Чорноморської фльоти і утримання фльоти та портів. VI. Генеральному секретарству міжнародних справ доручається подати цю ухвалу до відома всім державам»⁵⁰. У баченні Центральної Ради Чорноморський флот ставав лише флотом берегової охорони, згодом Центральна Рада прийняла рішення про скасування обов'язкової військової служби, взамін проголосивши добровільний найм на флот⁵¹. С. О. Шрамченко писав, що «...тогочасне правительство Центральної Ради, складаючись у більшості з людей, для яких соціалістичні ідеї дорожчими були від живих потреб власної держави, зовсім не мало можності й часу розуміти справи виключно з національно державного боку. І тому друга частина «Тимчасового закону про фльоту» замість того, щоби існуючий порядок у фльоті підтримати, бодай тимчасово, до певних реформ у майбутньому, просто руйнує те, що там у фльоті лишалося ще здорового та нерозкладеного... Назагал, ця друга частина закону мало цим відрізнялася від большевицьких декретів та й то лише тогочасних. На підставі цієї другої частини Міністр Морських Справ УНР видає накази один за другим про звільнення зі служби у фльоті одного річника за другим, звільняє тих самих свідомих українців-чорноморців, які навпаки лише мріяли служити у рідній фльоті. Таке звільнення було зв'язане з виключенням з утримання й тому серед загальнореволюційного розкладу воно лише сприяло тому, що українці, позбавлені засобів до життя, не мали можності чекати, доки колись там повстануть зараз неіснуючі ще різні професійні спілки моряків і т. і., які б їм у невідомому майбутньому мали допомогти вступити знову на воєнно-морську службу, й їхали до дому. Взагалі ж, цей перший період

Антонович
Дмитро Володимирович –
Генеральний секретар
морських справ Генерального
Секретаріату Української
Центральної Ради, Міністр
морських справ УНР

⁵⁰ Українська Центральна Рада. Документи і матеріали. У двох томах. Т. 2. 10 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р. / упорядн.: В. Ф. Верстюк (керівник), О. Д. Бойко та ін. Київ: Наукова думка, 1997. С. 78–79.

⁵¹ Левченко Л. Л. Проблема Чорноморського флоту і суднобудівних заводів у роки української революції: Миколаївські візії. Історичний архів // Наукові студії. Випуск 18. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2017. С. 84–104.

існування Українського Морського Міністерства можна лише назвати періодом руйнації флоту згори, бо знизу йшла здорова національна течія, яку треба було лише відповідно та доцільно використати»⁵². На відміну від українського уряду, Чорноморська українська громада заявила про намір «мати флоту в півтора рази сильнішу від усіх воєнних флотів у чорноморському просторі»⁵³.

Фатальним для України й Чорноморського флоту стало фактичне зречення урядом Центральної Ради Криму, спершу анонсоване ще в III Універсалі Центральної Ради, потім у проекті Конституції Української Народної Республіки, законі про адміністративно-територіальний поділ України, повторене в Брест-Литовську, на переговорах щодо демаркаційної лінії з РСФСР⁵⁴. За часів уряду В. О. Голубовича Морське міністерство Центральної Ради як окреме відомство було ліквідоване, а обов'язки Морського міністра з 9 березня 1918 р. перебрав на себе виконувач обов'язків Військового міністра О. Т. Жуковський. Він намагався сформувати структуру морського відомства, й навіть були складені штати Міністерства Справ Морських УНР⁵⁵. Військове міністерство, усвідомлюючи катастрофічність ситуації на флоті, намагалося взяти Чорноморське узбережжя під свій контроль. До військових портів призначалися українські коменданти, котрим мали підпорядковуватися всі установи, судна, транспортні засоби, склади, зброя та всяке майно колишнього Чорноморського торгового і військового флотів та їхніх берегових частин⁵⁶. 15 березня 1918 р. О. Т. Жуковський видав наказ, за яким всі боездатні кораблі мали негайно зібратися в Севастополі, а ті, що потребували ремонту, в Миколаєві. Проте основна мета наказу полягала в упорядкуванні демобілізації флоту⁵⁷. 27 березня 1918 р. О. Т. Жуковський видав наказ, за яким повинна була розпочати свої дії транспортна флотилія та мали бути встановлені рейси зо всіма портами Чорного моря для здійснення торгово-промислових операцій. Саме цим наказом Жуковський призначив віце-адмірала Покровського начальником охорони південно-західної частини Чорного моря⁵⁸. 17 квітня 1918 р. було опубліковано вкрай дивний, з огляду на загрозу для України ситуацію, наказ по морському відомству УНР, за яким припинялося «всьяке будівництво нових бойових кораблів на всіх верфях і заводах Української Народньої Республіки»⁵⁹.

На момент оголошення цих розпоряджень Центральної Ради порти базування Чорноморського флоту в Україні та українізовані кораблі вже були захоплені біль-

⁵² Шрамченко С. Закон про Державну українську флоту та його виконавці... – С. 29.

⁵³ Гриценко І. Становлення українського військового флоту. Як це було... Чорноморська безпека. № 4 (18). 2010. Режим доступу: http://unknownwar.info/media/d0a5c84d/the_Ukrainian_Navy_Formation%20I.pdf

⁵⁴ Левченко Л. Л. Проблема Чорноморського флоту і суднобудівних заводів у роки української революції: Миколаївські візії. Історичний архів // Наукові студії. Випуск 18. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2017. С. 84–104.

⁵⁵ Центральный державный архив вищих органов власти та управління України. Ф. 2203. Оп. 1. Спр. Зв. Арк. 48зв.–49зв.

⁵⁶ Там само. Спр. 12. Арк. 7–8зв.

⁵⁷ Там само. Спр. Зв. Арк. 3–3зв.

⁵⁸ Там само. Спр. 3б. Арк. 7зв.–8.

⁵⁹ Там само. Спр. 3г. Арк. 25.

шовиками, які використовували закони Центральної Ради для агітації проти неї. Трагічні події відбувалися в Севастополі та Одесі, де більшовики захопили українізовані кораблі Чорноморського флоту, а їх особовий склад піддали тортурам⁶⁰. У Миколаєві комісар морських справ І. К. Шабалов розгорнув агітацію за запис до морських загонів Робітничо-Селянської Червоної Армії всіх демобілізованих моряків військового і комерційного флотів⁶¹; 6 березня 1918 р. в місті були оприлюднені накази Центрофлоту більшовицької Росії про створення комісій для запису військових моряків бойових частин флоту до соціалістичного флоту на умовах вільного найму, а також про призупинення видачі пайкових і обмундирування військовим морякам (що спонукало моряків приписуватися до більшовицького флоту)⁶²; 11 березня 1918 р. в наказі комісара І. К. Шабалова роз'яснювалися умови приймання на службу «в военный флот Российской республики» всіх моряків, здатних до несення військової служби на кораблях і в берегових частинах⁶³.

З просуванням німецьких військ по території України флот усе більше охоплювала анархія. Збільшовичені судна виходили в море й обстрілювали морські сили Четверного союзу. На інших кораблях було піднято український прапор. Командувач німецькими військами в Криму Р. фон Кош, зважаючи на те, що за Брест-Литовським договором Крим не належав Україні, вимагав вивести звідти українські війська і залишав за собою право захопити Крим. На це український уряд заявив, що за законом Центральної Ради Чорноморський флот оголошено флотом Української Народної Республіки. 28 квітня 1918 р. командуючий Чорноморським флотом віце-адмірал М. П. Саблін підняв українські прапори на Севастопольському рейді. Більшовицький уряд Росії, вважаючи Крим і Чорноморський флот своїми, наказав у разі неможливості утримання Севастополя перевести флот до Новоросійська. Під тиском більшовиків, які всіляко доводили М. П. Сабліну, що німці захоплять флот, він вивів кілька кораблів до Новоросійська. Це була помилка, оскільки інші кораблі не пішли за Сабліним і лишилися в Севастополі під українськими прапорами. Натомість німці вирішили, що умови Брест-Литовського договору порушено, звинуватили в тому весь Чорноморський флот і захопили Севастополь. Р. фон Кош оголосив Чорноморський військово-морський флот інтернованим до закінчення війни⁶⁴. Німецьке командування підняло німецькі прапори на кораблях Чорноморського флоту, що залишилися в Севастополі, почало захоплювати

⁶⁰ Мамчак М. Чорноморський флот. Курсом до України. Севастополь: Просвіта, 2013. С. 123–129.

⁶¹ Власть труда. 3 марта 1918 г. № 237. С. 2; 5 марта 1918 г. № 238. С. 4. Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

⁶² Власть труда. 6 марта 1918 г. № 239. С. 4. Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

⁶³ Власть труда. 13 марта 1918 г. № 254. С. 1. Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

⁶⁴ Гриценко І. Становлення українського військового флоту. Як це було...; Бойко О. Геополітичні проблеми України в контексті мирних переговорів Української держави із РСФСР (Аналітична записка Д. Донцова «О границях Української держави під виглядом політичним») // Вісник КНЛУ. Серія «Історія, економіка, філософія». Вип. 19. 2014. С. 78–88.

один за одним українські судна. У Миколаєві німці «накинули оком» на судна, що знаходилися на добудові на суднобудівних заводах, у тому числі на 12 згаданих П. Скоропадським ельпідіфорів⁶⁵. Сильнішого удару Чорноморському флоту нанесли більшовики: за наказом В. І. Леніна 18 червня 1918 р. частина кораблів флоту була затоплена в бухті біля Новоросійська.

Таким чином, у Миколаєві спостерігається еволюція політичних поглядів командування й моряків Чорноморського флоту: за першого етапу вони підтримують Тимчасовий уряд, за другого – Українську Центральну Раду. Ця еволюція значним ступенем впливала на свідомість містян. Прикро констатувати, але Радою, крім прийняття Тимчасового закону «Про флот Української Народної Республіки», згідно з яким Україна проголошувала себе правонаступницею Російського імператорського військово-морського флоту, через політичну короткозорість і повільність у прийнятті рішень щодо оборони держави Чорноморський флот фактично було втрачено. Повернення від німців і відродження Українського державного флоту починається за Гетьмана П. Скоропадського, вагомий внесок у цю справу зробили адмірал А. Г. Покровський та його колеги з Миколаєва – контр-адмірала С. С. Фабрицький, С. І. Фролов, М. М. Римський-Корсаков та інші офіцери й матроси⁶⁶.

* * *

Як указувалося вище, у Миколаєві дізналися про падіння самодержавства й створення Тимчасового уряду 3–4 березня 1917 р. з телеграм О. В. Колчака (**№ 1**) та М. В. Родзянка (**№ 2**). Миколаївський градоначальник віце-адмірал А. Г. Покровський, виконуючи розпорядження Тимчасового уряду, наказав поліції не перешкоджати зібранням городян (**№ 4**), а 6 березня 1917 р. свої повноваження за посадою передав Миколаївському міському голові М. П. Леонтовичу (**№ 5**), залишившись на посаді командира Миколаївського порту та гарнізону. З Миколаївської тимчасової каторжної в'язниці були звільнені політичні в'язні (**№ 3**). 7 березня 1917 р. у місті відбулася вже згадувана вище маніфестація матросів, робітників і солдат на підтримку революції (**№ 8**); звільнення від царського режиму святкували й у навколишніх селах, як-от у Варварівці 12 березня 1917 р. відзначили «День народної свободи» (**№ 17**).

12 березня 1917 р. Миколаїв відвідав комісар Тимчасового уряду І. М. Туляков, якому містяни влаштували «грандіозний» прийом (**№ 15**). Вони несли І. М. Тулякова на руках, а О. Ф. Керенському проголошували заздоровниці. У цей же день війська місцевого гарнізону присягнули на вірність Тимчасовому урядові (**№№ 7, 16**). Гласні Миколаївської міської думи принесли присягу Тимчасовому урядові 19 березня 1917 р. (**№ 23**). До Миколаєва повернулися матроси панцерника

⁶⁵ Скоропадський Павло. Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918. Київ; Філадельфія, 1995. С. 261–262.

⁶⁶ Левченко Л. Л. Проблема Чорноморського флоту і суднобудівних заводів у роки української революції: Миколаївські візії. Історичний архів // Наукові студії. Випуск 18. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2017. С. 84–104.

«Потемкин», 12 березня 1917 р. вони побували в Очакові та на острові Березань і вшанували пам'ять розстріляних учасників революції 1905–1907 рр. – лейтенанта П. П. Шмідта та його товаришів (№№ 56, 57). У солдат і загалу містян не згасав патріотизм: 9–10 квітня 1917 р. у Миколаєві відбулися урочистості з приводу проводів на фронт двох ешелонів маршових рот (№ 53).

З перших днів революційних подій містяни почали об'єднуватися у громадські організації, професійні спілки та товариства, у їх числі були й національні та жіночі організації, а саме: фармацевтів (№№ 10, 52), педагогів (№ 13), службовців урядових установ (№ 14), зубних лікарів (№ 20), киргизів – ремонтувальників Варварівського мосту (№ 26), технічних сил (№ 30), дрібних торговців (№ 32), театральних службовців (№ 33), працівників шкіряного виробництва (№ 37), годинників, ювелірів і граверів (№ 40), службовців суднобудівного заводу «Наваль» (№ 42), конструкторів і креслярів (№ 44), «працюючих голкою» (№ 45), портових робітників (№ 46), дрібних торговців бакалійними, тютюновими, гастрономічними й іншими їстівними товарами (№ 47), власників ремісничих підприємств (№ 51), цехових технічних сил (№ 55), жінок-прикажниць (№ 59), кравців (№ 60), георгіївських кавалерів (№ 65), жінок без професії (№ 68), учнів шкіл (№ 70), аптекарів (№ 71), металістів (№ 72), перевізників (№ 75), техніків (№ 84), моряків торгового флоту (№ 85), конторських службовців (№ 86), єврейського учительства (№ 93), службовців міліції (№ 135), заводських, фабрично-промислових і пароплавних підприємств (№ 221), журналістів (№ 246). 3 травня 1917 р. Спілка металістів звернулася до всіх професійних спілок м. Миколаєва із закликом про заснування в місті Центрального бюро професійних спілок (№ 83). У червні 1917 р. вже було видано Довідник Центрального бюро професійних спілок м. Миколаєва (№ 113). У серпні 1917 р. об'єдналися члени спілок матросів, кондукторів флоту, офіцерів, лікарів, чиновників і духовенства морського відомства в Об'єднаний військово-морський союз Миколаївського порту (№ 130). Українцями було засновано дві громадські організації: 1 травня 1917 р. – Українську учневу спілку «Зірка» (№№ 80–81, 102), 2 червня 1917 р. – Спілку педагогів-українців (№ 105).

3 березня 1917 р. у приміщенні кооперативу «Трудовая копейка» відбулися збори ініціативної групи робітників, на яких було вирішено створити Раду робітничих депутатів із розрахунку 1 депутат від 200 робітників. 5 березня 1917 р. уже відбулися організаційні збори Ради робітничих депутатів: В. І. Каушана обрано головою, О. Г. Овчинникова, В. І. Асмолова – товаришами голови, І. І. Угрюмова, С. Ю. Хотенкова – секретарями, М. З. Цехановського – скарбником Ради. Всі вони склали президію Ради⁶⁷. 7 березня 1917 р. відбулися організаційні збори делегатів усіх частин армії та флоту Миколаївського гарнізону й була створена Рада військових депутатів м. Миколаєва, головою якої став прапорщик 45-го запасного

⁶⁷ Октябрь на Николаевщине. Очерк по истории революции 1917–1920 гг. на Николаевщине. Николаев, 1927. С. 10.

Ряппо Ян Петрович –
голова Ради робітничих
і військових депутатів
м. Миколаєва есеро-
меншовицького складу.
Фото 1920 р.

піхотного полку естонець Я. П. Ряппо, товаришем голови – Г. К. Шабалов, секретарем – О. М. Блинов, товаришем секретаря – солдат Зеленцов, скарбником – поручик Артамонов (**№№ 9, 11, 21**). 23 квітня 1917 р. ради об'єдналися в Раду робітничих і військових депутатів (**№№ 78, 151, 152, 153**), яка за політичною орієнтацією спершу була есерівсько-есдеківською (есерівсько-меншовицькою), підтримувала Тимчасовий уряд й ідею війни до переможного кінця (**№№ 53, 66**). Першим головою Ради робітничих і військових депутатів був обраний Я. П. Ряппо.

У березні 1917 р. в м. Миколаєві було створено Громадський комітет (Комітет громадської безпеки). Рішення про його заснування 5 березня 1917 р. прийняла ще стара Миколаївська міська дума, обрана за цenzовим законодавством Російської імперії, він мав складатися з 20 гласних Думи, 20 депутатів Ради робітничих депутатів, 10 представників військових і флотських ор-

ганізацій та 10 представників громадських організацій (**№ 27**). Натомість кожна громадська організація містян обирала своїх представників до Громадського комітету й наполягала на їх кооптації до його складу. Від заснування головою Комітету був М. П. Леонтович, який на той час уже поєднував посади Миколаївського міського голови та Миколаївського градоначальника, що викликало обурення громадськості (**№ 97**). 27 травня 1917 р. Комітет реорганізовано і його Головою обрано О. Г. Овчинникова, секретарем М. М. Кочкина (**№ 97**). Згодом головою Комітету став С. Ф. Филярський (**№ 122**).

На початку березня 1917 р. українські політичні сили в Миколаєві ще не були спроможними здійснювати вплив на місцеві владні структури та громадськість. У більшості етнічні українці (або шанувальники української культури) гуртувалися навколо Миколаївського українського товариства «Просвіта», заснованого 1907 р. українцем грецького походження М. М. Аркасом. Саме в середовищі «Просвіти» проростали паростки політичної свідомості українців м. Миколаєва. 24 березня 1917 р. просвітянами було проведено збори з метою заснування Українського організаційного комітету⁶⁸. Комітет було створено на зборах 27 березня 1917 р. (**№ 28**). Його фундаторами стали 10 осіб: К. Ю. Барановський, Б. В. Брояківський, М. К. Довгань, П. В. Дюмин, М. С. Заполенко, О. О. Зіма, М. А. Іщенко, П. Т. Кульчицький, І. І. Ніговський, М. А. Чернець і Г. О. Щербань. Головою Комітету одноголосно був обраний Б. В. Брояківський, товаришем голови – М. А. Чернець, писарем – О. О. Зіма, помічником писаря – М. А. Іщенко, скарбником – К. Ю. Барановський. Просвітяни прийняли рішення надрукувати відозву від Укра-

⁶⁸ Державний архів Миколаївської області. Ф. 206. Оп. 1. Спр. 30. Арк. 141.

їнського організаційного комітету м. Миколаєва в кількості 10000 примірників і поширити її серед робітників, солдат, матросів, селян, осіб вільних професій, *«гуртувати таким чином окремі гуртки, підготовляти ґрунт до великого загального зібрання всіх таких гуртків»*. Вони навіть розподілили між собою місця для агітації, як-от: Морський шпиталь був закріплений за М. А. Чернецем, 1-й Моторно-понтонний дивізіон – за І. І. Ніговським, флотський півекіпаж та команда лінкору «Император Александр III» (лінкор «Воля») – за М. А. Іщенком, 45 запасний піхотний полк – за Леонтіємком, завод «Руссуд» – за К. Ю. Барановським і М. К. Довганем⁶⁹. На тих же зборах Український організаційний комітет обрав свого представника, Б. В. Брояківського, на Український національний з'їзд, що відбувся в Києві 6–8 квітня 1917 р. На других зборах Українського організаційного комітету, 31 березня 1917 р., було вироблено політичну платформу, на якій *«могли початися всі українські течії м. Миколаєва: 1) Війна без анексії; 2) Право окремих націй під час вироблення умов миру заявляти про те, до якої держави вони хотіли б прилучитися; 3) Федеративна Демократична Російська Республіка; 4) Національно-територіальна автономія України з забезпеченням прав меншости; 5) Скликання Загальнодержавного Установчого Зібрання, на якому повинна бути вирішена також і справа автономії України»*⁷⁰. Комітет також прийняв рішення звернутися до редакцій видань «Трудовая газета» та «Южная Россия» з проханням про відведення місця на їхніх шпальтах для *«українського відділу українською мовою»* (№ 28).

У перший день роботи Українського національного з'їзду, 6 квітня 1917 р., Б. В. Брояківський привітав делегатів від Миколаївського Українського товариства «Просвіта», про це повідомляло офіційне видання «Вісті з Української Центральної Ради у Києві» (№ 43). 23 квітня 1917 р. Український організаційний комітет м. Миколаєва у помешканні цирку-театру Я. Я. Шеффера провів «Українське Віче», на якому Б. В. Брояківський доповів про перебіг подій на з'їзді, а О. О. Зіма виголосив доповідь «Основи автономії України» (№ 73). 21 травня 1917 р. у газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» Український організаційний комітет розмістив звернення до містян про збір коштів до Національного фонду Української Центральної Ради та організацію маніфестації з цього приводу (№ 96). 16 червня 1917 р. на засіданні Українського організаційного комітету було вирішено відправити до Національного фонду 2244 крб. 55 коп., решту грошей розподілити між «Просвітою», УСДРП, УПСР, Українським організаційним комітетом і Українською педагогічною спілкою на їхні нагальні потреби (№ 112).

Проте далі організаційних заходів на той час Український організаційний комітет м. Миколаєва не пішов, а просвітяни занурилися в культурно-просвітницькі заходи. Спостерігалася також певна напруга у відносинах між Українською

⁶⁹ Державний архів Миколаївської області. Ф. 206. Оп. 1. Спр. 30. Арк. 141–141зв.

⁷⁰ Державний архів Миколаївської області. Ф. 206. Оп. 1. Спр. 30. Арк. 145.

Центральною Радою та Українським товариством «Просвіта» м. Миколаєва⁷¹. На телеграмі, що надійшла до Миколаївського Українського товариства «Просвіта» від М. С. Грушевського та В. С. Бойка із запрошенням узяти участь у зборах Української Центральної Ради 22 квітня 1917 р., голова Українського організаційного комітету Б. В. Брояківський і писар О. О. Зіма написали відповідь: *«Українська Центральна Рада. Педагогічний музей. Дивуємося телеграмі, бо Миколаєву місця [в] Центральній Раді не дано»* (№ 61). У середовищі миколаївських просвітян через різні політичні погляди не було згоди. Навіть на Українському національному з'їзді між миколаївськими просвітянами, Б. В. Брояківським та С. І. Гайдученком, відбулася суперечка за право брати участь у засіданні (№ 69). Через суперечки 16 червня 1917 р. Б. В. Брояківський подав заяву *«про увільнення його од посади Голови Орг[анізаційного] К[омітет]у з приводу особистих причин, яких не з'ясував, категорично одмовившись надалі бути головою, лишивши зібрання»*⁷². Замість нього на посаду голови Оргкомітету тимчасово заступив К. Ю. Барановський, на допомогу якому обрали товаришів Г. Я. Михайлеця та А. Г. Майстренка (№ 112).

30 травня 1917 р. Миколаївський міський голова М. П. Леонтович, член Миколаївської міської управи М. А. Максимов та секретар І. Я. Каплан були арештовані Радою робітничих і військових депутатів і звинувачені у фінансових зловживаннях (№№ 100, 101). Справжні причини арешту полягали в спонуканні гласних старої цензової Думи до складання своїх повноважень. З цієї ж причини Миколаївська міська дума цензового складу перебувала у конфлікті й з Громадським комітетом. Дума, створюючи Комітет, мала на увазі його повноваження як допоміжного господарського органу, а на ділі він обговорював і вирішував політичні питання й репрезентував себе як орган революційної демократії. Незважаючи на нове пропорційне законодавство Тимчасового уряду «Про здійснення виборів гласних міських Дум та про дільничні міські управління» від 15 квітня 1917 р., стара цензова Миколаївська міська дума звернулася до Тимчасового уряду про подовження своїх повноважень і навіть отримала від товариша Міністра внутрішніх справ [Н. Н.] Авілова згоду на залишення старого складу Думи при справах (№ 122). На це Громадський комітет 21 липня 1917 р. відповів, що він уже перейняв на себе повноваження Думи (№ 126). У Миколаєві були оголошені вибори до нової демократичної Миколаївської міської думи.

На фоні боротьби між старою цензовою Думою та Громадським комітетом і підготовки виборів до демократичної Миколаївської міської думи в Миколаєві засновувалися осередки різних політичних партій, діяльність яких простежується на обох етапах революційних подій періоду Української Центральної Ради. У березні 1917 р. оголосила про заснування осередку партія соціалістів-революціонерів

⁷¹ Левченко Л. Миколаїв за доби Української Центральної Ради (березень 1917 – квітень 1918) // Наукові праці: наук.-метод. журнал. Вип. 280. Т. 292. Історія. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. С. 88–107; Сарбей В. Г. М. М. Аркас і його «Історія України–Русі» // Український історичний журнал. Київ: Наукова думка, 1990. № 7 (352). С. 100–114.

⁷² Державний архів Миколаївської області. Ф. 206. Оп. 1. Спр. 30. Арк. 142.

(есерів) (№№ 29, 50, 76, 111, 124, 136, 137, 170, у док. №№ 220, 232, 234, 242 йдеться про розкол партії на лівих і правих есерів)); у квітні 1917 р. – Естонська соціал-демократична партія (№№ 48, 62, 98, 137), партія кадетів «Народная свобода» (№№ 77, 118, 137), Російська соціал-демократична робітничка партія (РСДРП) (№№ 64, 107, у док. № 129 йдеться про розкол партії на інтернаціоналістів і більшовиків, 137, 155, 168); у червні 1917 р. – об'єднана соціал-демократична партія «Інтернаціонал» (№№ 109, 155), партія анархістів (№№ 120, 176). У ці ж місяці в Миколаєві засновано Комітет сіоністів (№ 31) і Миколаївську сіоністську організацію (№№ 49, 137), осередки сіоністської організації «Цейрей-Ціон» (№№ 38, 116), Єврейської соціал-демократичної партії «Бунд» (№№ 99, 121, 137, 175). Також у Миколаєві простежується діяльність Польської соціалістичної партії (соціалістів лівих) (№№ 137, 231) та польських і литовських соціал-демократів (№№ 137, 409), Латиської національно-демократичної (соціал-демократичної) партії (№№ 137, 253, 409), Вірменської політичної партії «Дашнакцутюн» (№ 409), Єврейської соціал-демократичної робітничої партії «Поалей-Ціон» (№№ 121, 183, 409), Народно-соціалістичної (трудової) партії (енесів) (№№ 79, 137).

Документальні підтвердження про організаційні збори та відкриття офісів українських партій виявлено станом на травень – червень 1917 р. (УСДРП – №№ 103, 104, 112, 114; УПСР – №№ 95, 112, 114). У ці місяці вони також обмежувалися проведенням організаційних і культурно-просвітницьких заходів. Зокрема, члени УПСР влаштували у приміщенні міського ломбарду 3 червня 1917 р. лекцію на тему «Приєднання України до Московії», квитки на яку продавали в бюро партії (№ 106), а члени УСДРП 24–25 червня 1917 р. з приводу видання 1-го Універсалу Української Центральної Ради організували в садку тверезості «Велику українську гулянку» з лотереєю-алеґрі, виставою та дивертисментом (№ 117).

6 серпня 1917 р. українські політичні сили в Миколаєві фактично вперше виявили своє ставлення щодо влади в Україні та місті – «Своїм Тимчасовим Урядом на Україні вважаємо тільки Українську Центральну Раду, її виконавчому органіві – Генеральному Секретаріату – доручаємо керівництво нашим краєм, не вважаючи ні на які наслідки переговорів з Центральним Урядом, і тільки розпорядженню Генерального Секретаріату підлягаємо» (№ 128)⁷³. Причини цього кроку полягали у низці липневих подій: по-перше, 3 липня 1917 р. світ побачив 2-й Універсал Української Центральної Ради, у якому повідомлялося, що Тимчасовий уряд визнав право України на автономію, а Українську Центральну Раду та Генеральний Секретаріат – її органами влади, у миколаївських газетах критикувалася позиція Центральної Ради щодо відділення від Росії, але схвалювалася її угода з Тимчасовим урядом (№ 123); по-друге, поштовхом для цієї заяви послужив обстріл 26 липня 1917 р. 1-го Українського полку ім. Богдана Хмельницького в Києві (№ 128). Я. П. Ряппо в своїх спогадах писав, що «після 1-го і 2-го Універсалів Української Центральної

⁷³ Державний архів Миколаївської області. Ф. 206. Оп. 1. Спр. 30. Арк. 88.

Костенко
Володимир Полієвктович –
Миколаївський міський
голова в 1917–1918 рр.

*Ради, в серпні місяці [1917 р.], в Раді [робітничих і військових депутатів] стала формуватися з військових частин невелика українська група*⁷⁴.

На вибори до демократичної Миколаївської міської думи українські політичні партії пішли в єдиному блоці з російською, єврейською, польською, латиською, естонською соціал-демократичними партіями (Список № 9 – див. док. № 137) та з російськими соціалістами-революціонерами (Список № 3 – див. док. № 137), відповідно. Списки кандидатів у гласні Думи формувалися за попередніми списками партій і громадських спілок (№ 137). Виборчі права отримали всі мешканці міста, у тому числі вперше цих прав набули жінки. Для складання списків виборців 22 травня 1917 р. у Миколаєві провели одноденний перепис населення⁷⁵. Списки кандидатів у гласні від 30 липня до 12 серпня 1917 р. виставлялися в приміщенні міської управи «на загальний огляд». Відтак у Миколаєві намічались найдемократичніші вибори до Міської думи за всю історію міста. Вибори відбулися 13 серпня 1917 р.: зі 110 тис. унесених до списків виборців на виборчі дільниці через величезні черги змогли потрапити лише 57 тис. містян. Демократична Миколаївська міська дума з 29 серпня 1917 р. (№№ 139–145) приступила до роботи в складі 102 гласних (№ 138), із яких 63 представляли партію есерів, 15 – соціал-демократів, 9 – єврейську общину, 5 – партію Народної Свободи, 3 – Союз домовласників і по одному місцю отримали представники інших об'єднань⁷⁶. До складу гласних Думи вперше в історії Миколаєва увійшли жінки: Г. Г. Кенігсберг, С. З. Мандельштам та В. І. Сапожникова. Миколаївським міським головою було обрано В. П. Костенка, головою демократичної Миколаївської міської думи – Б. Є. Терентьева.

До складу гласних демократичної Миколаївської думи увійшли українські політики: Б. В. Брояківський, О. О. Зіма, М. С. Заполенко, П. О. Шатохін (відомий також як Павло Шатоха) (№№ 138–141). Дума на першому засіданні 29 серпня 1917 р. прийняла присягу на вірність російській революції (№№ 145, 141), а новообраний Миколаївський міський голова В. П. Костенко направив телеграму Тимчасовому урядові про готовність співпраці: «*Миколаївська Міська Дума віддає себе в повне розпорядження Тимчасового Уряду... Від імені Миколаївського населення Дума заявляє про повну відданість громадян міста Революційній владі Тимчасового Уря-*

⁷⁴ Ряппо Я. П. Воспоминания «Борьба сил в Октябрьскую революцию в Николаеве», «Борьба за советскую власть на Николаевщине (к сорокалетию)», 1957 г. Машинопись // Центральный державный архив вищих органів влади та управління України. Ф. 4805. Оп. 1. Спр. 72. Арк. 17.

⁷⁵ Державний архів Миколаївської області. Ф. 216. Оп. 1. Спр. 2093. Арк. 42.

⁷⁶ Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1814. Арк. 7; Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 280. Арк. 10.

ду» (№ 147)⁷⁷. У серпні-вересні 1917 р. у Миколаєві вболівали через чергову кризу Тимчасового уряду, засудили антиреволюційний виступ генерала Л. Г. Корнілова (№№ 134, 135, 148, 157), 8 вересня 1917 р. відбулося засідання Думи, на якому йшлося про необхідність коаліції демократичних сил і наказ обраним від Миколаєва представникам на З'їзд організованої демократії (Демократична нарада відбулася в Петрограді 14–22 вересня 1917 р.), у якому наполягалось на створенні «однорідного міністерства» (№ 154).

Демократична Миколаївська міська дума фактично прийняла на себе весь тягар керівництва міським господарством у той час, коли фінансово-економічна криза все більше поглинала місто й навколишню округу. З березня 1917 р. робітники миколаївських підприємств висували переважно економічні вимоги, для вирішення суперечностей між власниками й робітниками створювалися примирливі камери, на заводах обговорювалося питання про укладання колективних договорів (№№ 22, 41, 92). Зважаючи на те, що основною галуззю економіки Миколаєва було суднобудування, погіршення стану справ на суднобудівних заводах вело до краху все місто. Перші ознаки катастрофи з'явилися в червні 1917 р.: через страйки робітників банки відмовлялися кредитувати суднобудівні заводи, більшість урядових замовлень було анульовано, руйнування транспортних перевезень спричиняло подорожчання виробництва, підйом цін на всі життєво необхідні товари викликав потребу в збільшенні заробітної плати (№ 115). 20 вересня 1917 р. делегація робітників суднобудівного заводу «Наваль» поїхала до Петрограда шукати шляхів виведення суднобудівних заводів з кризи (№ 160). До початку вересня 1917 р. значно погіршився загальний фінансовий стан міста. 6 вересня 1917 р. в інтерв'ю виданню «Трудовая газета» гласний Думи М. С. Заполенко повідомив: *«Становище міста прямо трагічне. Фінансова комісія Громадського комітету, визначивши дефіцит міста на 1917 р. у 73000 руб., значно зменшила його дійсну суму. ...сума дефіциту має зрости до 1715000 руб... Якщо ж при цьому взяти до уваги, що дефіцит міста за попередні роки досяг поважної ставки – 1300000 руб., то станом на 1 січня 1918 р. він перевищить 3 мільйони»* (№ 150)⁷⁸. Постало питання про надання місту позики (№ 156). 16 вересня 1917 р. «Трудовая газета» писала про чергове засідання Думи, на якому гласний А. А. Остен-Сакен доповів результати наради в Миколаївському відділенні Державного банку з приводу зникнення купюр дрібної вартості. Тільки за тринадцять днів вересня відплив дрібних грошей з банку склав 10 млн руб. Заводи виплатили робітникам 2,3 млн руб. зарплати виключно купюрами по 500 і 1000 руб. Миколаївське відділення Державного банку отримало 4 млн руб. лише 1000-рублевими купюрами. Більшість дрібних грошей осідала в селян, які ретельно їх переховували. Банк просив Думу звернутися до селян із закликом унести гроші на рахунки банків і кооперативних установ, відстрочити

⁷⁷ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 183. Арк. 33.

⁷⁸ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 278. Арк. 43–44.

виплату зарплати на заводах і направити телеграми до Одеси й Петрограда з проханням про виділення дрібних купюр. Водночас миколаївські банки призупинили видавання грошей із депозитів⁷⁹. Разом із фінансовою кризою на місто насувалися безробіття й продовольчі проблеми (№№ 159, 161, 167, 171).

Будівля Миколаївської міської думи (не збереглася)

У зв'язку з підготовкою до II Всеросійського з'їзду Рад робітничих і солдатських депутатів, що відбувся 25–27 жовтня (7–9 листопада) 1917 р. у Петрограді, більшовики взяли курс на більшовизацію Рад ще з вересня 1917 р. 8 жовтня 1917 р. відбулися перевибори Виконавчого комітету Ради робітничих і військових депутатів, до складу якого вперше потрапили більшовики О. Й. Зімак, І. З. Каган та А. М. Вольпе⁸⁰. 15 жовтня 1917 р. відбулися перевибори Президії Ради робітничих і військових депутатів і більшовика О. Й. Зімака було обрано на товариша Голови Ради (№ 172).

Восени на арену політичних подій у Миколаєві вступила Миколаївська Рада об'єднаних українських організацій, точну дату заснування якої так і не встановлено. Газета «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» опублікувала повідомлення про її заснування 25 жовтня 1917 р.⁸¹ Від заснування Рада розміщувалася в будинку Миколаївського товариства «Просвіта» за адресою вул. Московська, 3. Згодом Рада перемістилася до будинку колишнього Технічного товариства за адресою вул. Таврійська, 46 (нині – вул. Шевченка, 64). Першим головою Ради був О. О. Зіма, на квітень 1918 р. Раду очолював П. О. Шатохін, на грудень 1918 р. – В. Я. Герасименко.

⁷⁹ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 278. Арк. 56.

⁸⁰ Октябрь на Николаевщине. Очерк по истории революции 1917–1920 гг. на Николаевщине. Николаев, 1927. С. 25.

⁸¹ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 312. Арк. 90.

Жовтневий переворот у Петрограді викликав у Миколаєві шоківий стан: жодної точної інформації про події в російській столиці тут не мали, хоча й отримали кілька телеграм. В. П. Костенко, відкриваючи екстрене засідання Думи 27 жовтня 1917 р., повідомив: *«Тимчасовий Уряд скинуто й запанував новий революційний порядок. Якого характеру цей порядок, хто тепер стоїть при владі, хто розпоряджається долями країни – ми зараз сказати не можемо... Можна з певністю сказати тільки те, що країна зараз переживає важку кризу...»*⁸². Гласні схвалили резолюцію, у якій відповідальність за стан справ у країні поклали на Тимчасовий уряд, котрий, на їх думку, своєю нерішучістю й половинчастістю як у справі внутрішньої, так і зовнішньої політики, посилив руйну в країні, підірвав довіру до себе у широких народних масах і, йдучи по шляху угодовства з буржуазією, остаточно дискредитував себе в очах революційної демократії. Гласні критикували підхід до створення уряду на основах коаліції й вимагали формування *«нового однорідного уряду революційної демократії»*. За резолюцію відмовилися голосувати лише кадети, посилаючись на те, що вони залишаються прихильниками коаліційного підходу. Під час обговорення гласними було констатовано, що в місті існують дві сили революційної демократії: Рада робітничих і військових депутатів – *«організація чисто політична»* та Миколаївська міська дума – *«дітище Ради робітничих і військових депутатів»* та орган більш господарського спрямування. Зважаючи на надзвичайну ситуацію, Миколаївська міська дума заснувала Революційний штаб, до якого своїх представників мали делегувати Дума, Рада та міські осередки політичних партій (**№ 173**). Важливо зазначити, що після жовтневого перевороту 1917 р. жодна з політичних сил у Миколаєві (крім більшовиків) не визнала більшовицький уряд Росії, хоча й спрямовувала нещадну критику на Тимчасовий уряд. Однією з причин критичного ставлення миколаївців до Тимчасового уряду стало загострення фінансово-економічної кризи. На початку листопада 1917 р. на суднобудівних заводах уже зовсім не було коштів для виплати заробітної плати. Я. П. Ряппо писав у ті дні: *«Мною відправлені чотири телеграми по радіо-телеграфу і по прямому проводу військові телеграми і від Ради, і від імені Керуючого*

Будинок на вул. Шевченка, 64, у якому розміщувалася Миколаївська Рада об'єднаних українських організацій. Фото 1938 р.

⁸² Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 3. Спр. 3. Арк. 104.

Державним Банком, і від імені Директора Міжнародного Банку в Петроград як уряду, так і Міжнародному Банку. Відповіді ще немає. З огляду на події, що відбуваються в Петрограді, не ручаюсь, щоб ми отримали той переказ на 2 мільйони, який вимагали» (№ 180).

* * *

7 листопада 1917 р. Українська Центральна Рада схвалила 3-й Універсал, яким проголосила створення Української Народної Республіки. Перебуваючи в Миколаєві у листопаді 1917 р., член Української Центральної Ради Д. В. Антонович зустрівся з Миколаївським міським головою В. П. Костенком (№ 217) та колишнім Миколаївським градоначальником (на той час – командир Миколаївського порту та гарнізону) А. Г. Покровським. У бесіді з ними Д. В. Антонович заявив не лише про те, що *«Рада не передбачає застосування насильства з точки зору українізації краю»*, а й про те, що *«чутки про заміну губернських комісарів українськими невірні; що міським органам самоврядування буде надано повну свободу дій; що організація державного життя України налагоджена і найближчим часом Рада зможе надавати містам і фінансову підтримку. Наприкінці бесіди Антонович заявив про бажаність того, щоб робота міст йшла в повному контакті з Радою»*⁸³. 10 листопада 1917 р. Миколаївська Рада об'єднаних українських організацій заслухала 3-й Універсал і ухвалила постанову із закликом до солдатів, матросів, офіцерства, робітників і всієї демократії міста підтримати *«верховний краєвий орган Української Демократичної Республіки – Центральну Раду»* (№ 181).

14 листопада 1917 р. питання «про Україну й ставлення до Центральної Ради» вже розглядалося на засіданні Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва (№ 190). Б. В. Брояківський, виступ якого важливий з точки зору того, як місцеве українство сприймало Українську Центральну Раду, у своїй промові заявив: *«...Центральна Рада, складена в більшості з соціалістів, фактично є центральним комітетом Рад робітничих і військових депутатів. Генеральний секретаріат – однорідне соціалістичне міністерство. Тепер, коли в Петрограді немає ніякого уряду, позаяк теперішній уряд спирається на партію більшовиків, Українська Центральна Рада, спираючись на революційну демократію, взяла владу в свої руки. Головне питання в тому, щоб зберегти країну від анархії і створити владу. Центральна Рада пропонує демократії об'єднатися. Ми переконані, що тільки перебудова федерації зможе довести країну до бажаного кінця – Установчих Зборів»*. Доповідь Б. В. Брояківського обговорювалася загалом депутатського складу: головними промовцями були лідери фракцій. Більшовик Й. Ш. Скляр наполягав на тому, що Центральна Рада *«трохи кульгає»*, тому *«не слід віддаватися беззаперечно під владу уряду, що видав хоча б і красиві декрети»*. Більшовик А. М. Вольпе додавав: *«Центральна Рада не є істинно-народною владою. Там розпоряджаються не українці, а меншовики, "Бунд" і т. п. ... Не можна вірити Українській Раді. ... Солдати*

⁸³ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 498. Арк. 63.

і селяни з'їдуться до Києва і виберуть таку Раду, яка буде спиратися на народ. ... Ми всім авторитетом будемо показувати українському робітникові й солдатіві, що вони можуть так взяти владу, як ми взяли її в Росії». Есеру В. П. Костенко імпонувала позиція Центральної Ради про «право на самовизначення народностей». Він заявив, що для есерів «федеративний лад держави завжди був ідеалом... і виправдав себе в житті (Америка, Швейцарія, Німеччина). ... Як розуміють с[оціалісти]-р[еволюціонери] українське питання в даний час? Центральна влада у нас відсутня, уряд Леніна і Троцького висить в повітрі без опори... Росія в періоді розпаду... Тепер немає загальнодержавного центру, і повинні вступити до виконання своїх обов'язків підцентри, однією з таких великих одиниць є Україна... Визнаючи революційно-демократичне значення Ради, ми повинні їй сприяти, створити контакт з нею до краєвих Установчих Зборів». Від фракції партії енесів промовляв С. І. Белогай: «Партія народних соціалістів ставилася до сих пір негативно до українського руху, відомого під назвою «самостійності». ... Але раз Українська Центральна Рада, за умовами даного часу, періоду безвладдя і диктатури Леніна і Троцького, змушена була оголосити Українську Республіку, при тому, в складі Російської Республіки та із забезпеченням прав національних меншин і єдиною владою – Центральною Українською Радою, то необхідно відмовитися від буквального тлумачення деяких пунктів програми. Тому ми, народні соціалісти, вітаємо для даного моменту організацію української влади, що спирається на народ». Від фракції соціал-демократів об'єднаних виступив Я. П. Ряппо: «Перш за все – там [в 3-му Універсалі] визнається єдність Російської республіки і Всеросійські Установчі Збори, там не йдеться про відокремлення України. Там йдеться про створення всеросійської влади однорідної соціалістичної і не визнається влада – диктатура ленінізму. Все це прийнятно для партії с[оціал]-д[емократів] об'єднаних. Як же Рада передбачає самовизначення? По-перше, шляхом загального голосування, а саме скликання Українських Установчих Зборів; по-друге, шляхом остаточної згоди у Всеросійських Установчих Зборах. І ці пункти прийнятні для нашої партії. Далі в питаннях про землю, про робочий день і контроль висловлені основні положення соціалістичних партій. Ставлення Універсалу до місцевих органів самоврядування ясне. Рада їх визнає, буде на них спиратися, а не розганяти, як це робить Ленін в Петрограді та Москві. Нарешті, Українська Рада і Універсал проти громадянської війни. А тому в даний момент революції нам з Українською Радою по дорозі». Засідання в Раді робітничих і військових депутатів продовжувалося аж до пів на п'яту ранку. Після дебатів на голосування було винесено кілька резолюцій: найбільшу кількість голосів (85) отримала резолюція есерів і соціал-демократів (об'єднаних). Всі виступи й резолюції були оприлюднені на сторінках офіційного видання Ради робітничих і військових депутатів – газети «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов»⁸⁴ (див. резолюції в док. № 190). У держархіві Миколаївської області зберігся ще один

⁸⁴ Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов. 16 листопада 1917 р. № 162. Арк. 3–4; 17 листопада 1917 р. № 163. Арк. 3.

Перший склад Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва.
Миколаїв, травень – серпень 1917 р.

проект резолюції, внесений на розгляд фракцією анархістів (**№ 191**), від якої виступав Д. Г. Романов. Позиція анархістів була піддана критиці Я. П. Ряппо вже на самому засіданні, а в подальшому проігнорована.

Таким чином, Рада робітничих і військових депутатів м. Миколаєва, обговоривши 3-й Універсал, 14 листопада 1917 р. визнала Українську Народну Республіку й Центральну Раду, яка в Миколаєві сприймалася як вищий орган Рад робітничих і військових депутатів. Звідси стає зрозумілим, чому до Центральної Ради від Миколаєва потрапив член виконавчого комітету Ради робітничих і військових депутатів О. Й. Рожанський. У списку членів Української Центральної Ради, опублікованому в офіційному виданні «Вісті з Української Центральної Ради», він значиться під № 603⁸⁵, однак у своїй автобіографії, написаній за радянських часів, О. Й. Рожанський приховує своє членство в Центральній Раді (**№ 476**). На початку листопада 1917 р. Рада робітничих і військових депутатів делегувала до Києва депутацію для з'ясування питання про поширення влади Центральної Ради на Херсонську губернію, однак склад цієї депутації та результати відрядження невідомі⁸⁶.

15 листопада 1917 р. питання про ставлення до Української Центральної Ради обговорювалося в демократичній Миколаївській міській думі (**№ 192**). За пропозицією міського голови В. П. Костенка був розглянутий 3-й Універсал Центральної

⁸⁵ Вісті з Української Центральної Ради. Листопад 1917 р. № 22–23. С. 2. Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ.

⁸⁶ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 498. Арк. 66.

Ради. Із доповіддю про Українську Центральну Раду на засіданні Думи виступив О. О. Зіма. Міський голова В. П. Костенко зазначив, що станом на 15 листопада 1917 р. Миколаївська міська дума ще не отримала офіційної пропозиції від Української Центральної Ради про визнання її влади, але місцева Рада об'єднаних українських організацій у постанові, схваленій 10 листопада 1917 р., запропонувала Миколаївській міській думі *«негайно провести в життя Універсал від 7 листопада [1917 р.]»* (№ 181). Далі В. П. Костенко заявив: *«До [Української Центральної] Ради можна ставитися як до позитивного факту не тільки з точки зору українців, а й з точки зору державної. Рада може послужити вихідною точкою для відродження центр[альної] влади»*. Однак В. П. Костенко вважав, що такі міста, як Миколаїв і Одеса, *«по суті вже є денаціоналізованими»*, тому мають бути виокремлені в особливі самостійні одиниці. На його думку, це питання мали б вирішити Українські Установчі Збори. На завершення промови В. П. Костенко запропонував проект резолюції від фракції есерів (№ 193). Голова Ради робітничих і військових депутатів і гласний думи Я. П. Ряппо в своїй промові зазначив, що факт створення крайової влади Української Центральної Ради, перед яким поставлена вся Росія, у тому числі й Миколаїв, треба визнати бажаним. На противагу диктаторській владі, встановленій на Півночі, створюється *«здорова місцева влада, що спирається на реальну силу»*, котра є відправною точкою для майбутньої авторитетної центральної влади, якої потребує Росія. Я. П. Ряппо вважав, що пункти 3-го Універсалу відповідають вимогам майже всіх соціалістичних партій, через це Українській Центральній Раді можна висловити повну довіру. Оскільки в 3-му Універсалі йшлося також про Всеросійські Установчі Збори, на думку Я. П. Ряппо, вимальовувалася перспектива вирішення національного питання в Росії. Представники єврейської фракції, М. С. Левін та І. А. Рабинович, вітали відродження вільного українського народу і підкреслили, що в 3-му Універсалі вперше гарантовано права національних меншин на настільки високому рівні. Кадет М. Я. Киреевський зазначив, що майбутній устрій Росії можливий лише як *«союз окремих федерацій»*. На думку членів його фракції, лише на Всеросійських Установчих Зборах могло вирішитися питання про майбутню форму державного устрою Росії. Рахуючись із фактом створення крайової української влади, кадети пропонували в своєму проекті резолюції визнати її тільки як тимчасову владу. Після цієї заяви представник українських організацій Миколаєва, гласний О. О. Зіма, заявив, що він відмовляється брати участь у дебатах, оскільки пункти 3-го Універсалу цілком ясні. Голова Думи Б. Є. Терентьев у порядку надходження проектів резолюцій від фракцій есерів і кадетів поставив обидві на голосування. Відкритим голосуванням за резолюцію фракції есерів проголосувало 43 гласних, проти – 5, утрималося – 7. Відкритим голосуванням проти проекту кадетів проголосувало 40 гласних, за – 5, утрималося – 2. На цьому засіданні Миколаївської міської думи закрилося з причин пізнього часу – вона прийняла рішення про підтримку Української Центральної Ради⁸⁷.

⁸⁷ Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 3. Спр. 3. Арк. 137–141.

Агітація українців та заклики Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій сприяли схваленню наприкінці жовтня та протягом листопада й грудня 1917 р. у Миколаєві та навколишній окрузі на зборах робітників, військових і селян резолюцій про визнання Української Центральної Ради (**№№ 174, 177, 182, 184–185, 187, 189, 194, 196, 200, 228, 229**). А втім, з'являлися також резолюції про негативне ставлення до Української Центральної Ради (**№ 191**).

Намагаючись захопити владу в Раді робітничих і військових депутатів у листопаді 1917 р., більшовики зосередилися на цькуванні її голови Я. П. Ряппо, котрий на той час ще не був членом більшовицької партії. 26 листопада 1917 р. на спільному засіданні Ради робітничих і військових депутатів і Російської соціал-демократичної робітничої партії розглядалося питання про умови, за яких Я. П. Ряппо міг би надалі виконувати обов'язки голови (**№ 202**). 28 листопада 1917 р. аналогічне питання обговорювалося на спільному засіданні Ради робітничих і військових депутатів і Миколаївської організації соціалістів-революціонерів (**№ 204**). На обох засіданнях ішлося про вкрай агресивну політику більшовиків і їхні нападки на членів Ради робітничих і військових депутатів. Однак уже 30 листопада 1917 р. Я. П. Ряппо виступив із заявою про вимушену відставку з поста голови Ради (**№ 211**). Він залишився на посту голови Революційного штабу при Раді робітничих і військових депутатів, діяльність котрого більшовики піддавали нещадній критиці (**№№ 133, 195, 221, 239**)⁸⁸. На голову Ради спершу було обрано лівого есера (оскільки ліві есери примикали до більшовиків) прапорщика Руденка. Однак Руденко не виявив активності на цьому посту й Рада фактично не діяла: у грудні 1917 р. відбулося лише одне засідання й на тому не зібрався кворум⁸⁹. 4 січня 1918 р. відбулися чергові перевибори голови Ради робітничих і військових депутатів, на яких головою було обрано пробільшовицьки налаштованого соціал-демократа-інтернаціоналіста Федіра Григор'єва, товаришами голови лівого есера В. І. Асмолова, есера І. К. Шабалова, українського більшовика Томасевича, секретарем більшовика І. Ветрова. Склад Ради сформувався у таких пропорціях: 45 % місць належало більшовикам, 15 % – прихильним до них лівим есерам, 40 % – соціал-демократам (об'єднаним) і правим есерам⁹⁰. Результати цих двох виборів об'єктивно доводять, що більшовикам не вдалося на той час досягти в Миколаєві своєї мети – більшовизації Ради. Підтвердженням цього є спогади більшовика В. Шицевалова, який, згадуючи про боротьбу в Раді, замислювався над тим, чому більшовики не висунули на голову представника своєї фракції, і відповідав: *«ніхто з активних більшовиків (т. т. Зімак, Закс, Скляр і Вольпе) не міг розраховувати на підтримку і не міг бути висунутим на голову Ради тому, що вони не були популярні в масах, не користувалися авторитетом»*⁹¹. Відтак виникає питання: як

⁸⁸ Октябрь на Николаевщине. Очерк по истории революции 1917–1920 гг. На Николаевщине. Николаев, 1927. С. 36.

⁸⁹ Там же.

⁹⁰ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 280. Арк. 87.

⁹¹ Шицевалов В. Как мы пришли к Октябрю (воспоминания о деятельности большевистской организации на Николаевщине) // Летопись революции. 1929 г. № 2 (35). С. 173.

більшовикам удалося досягти переваги в Раді? Відповідь очевидна: через помилку, якої припустилися демократичні сили Миколаєва. 30 листопада 1917 р., протестуючи проти поведінки більшовиків, соціалісти-революціонери й соціал-демократи (меншовики) відкликали своїх представників із Ради (**№ 211**). Українські політичні сили, висловлюючи протест проти більшовиків, участі у виборах взагалі не брали, що газета «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» назвала великою політичною помилкою і розколом української демократії в той момент, коли необхідно гуртуватися перед наступом більшовицьких військ⁹².

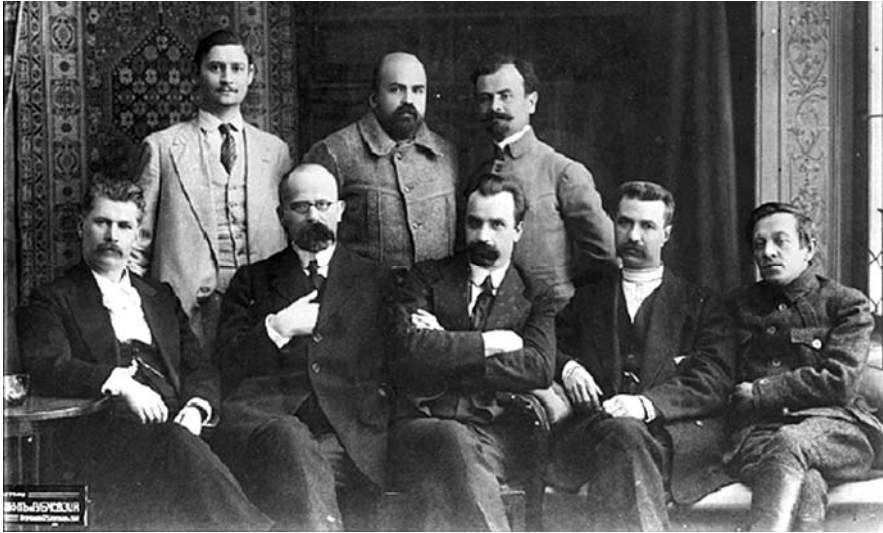
29 листопада 1917 р. демократична Миколаївська міська дума прийняла рішення про проведення 3 грудня 1917 р. маніфестації під лозунгами «Да здравствует Учредительное Собрание», «Вся власть Учредительному Собранию» (**№ 208**). Ці лозунги, як і сама ідея маніфестації, були підтримані й українською фракцією Думи. Гласний О. О. Зіма від імені Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій запросив гласних Думи взяти участь у святкуванні з приводу оголошення 3-го Універсалу Української Центральної Ради. 29 листопада 1917 р. Миколаївська Рада об'єднаних українських організацій направила офіційного листа з аналогічним запрошенням і до Миколаївської міської управи (**№ 206**). 1 грудня 1917 р. газета «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» повідомила, що демократична Миколаївська міська дума відмовилася брати участь у створенні Ради народних комісарів Херсонської губернії (**№ 210**). Цього ж дня Дума виступила з протестом на розгін більшовиками Петроградської та Московської міських дум (**№ 215**). 2 грудня 1917 р. Дума розглядала питання про проведення в Миколаєві виборів до Українських Установчих Зборів і обрала комісію для їх організації (**№ 217**). 6 грудня 1917 р. Дума делегувала представників до Комітету громадської безпеки В. В. Руднева, котрий, захищаючи ідею Всеросійських Установчих Зборів, підняв повстання проти більшовиків у Москві (**№ 226**).

Святкування з приводу оголошення 3-го Універсалу, організоване Б. В. Брояківським та П. О. Шатохіним, відбулося 3 грудня 1917 р. на центральній площі перед Миколаївським адміралтейським собором. Б. В. Брояківський зачитав миколаївцям, котрі прийшли на площу під жовто-блакитними прапорами, 3-й Універсал Української Центральної Ради. Проте у спогадах, написаних за радянських часів, Я. П. Ряппо – вже член КПРС із багаторічним стажем – фактично фальсифікує історичні події 1917 р., повідомляючи таке: *«Українська група населення в Миколаєві, на чолі з гласними Думи Брояківським, Шатохою й ін. – організували бутафорське читання Універсалу в церкві на площі з попáми й жовто-блакитними прапорами. Але сили українців, як в Раді, так і в Думі були настільки незначні, що підтримати київські наміри було немислимо»*⁹³.

⁹² Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 280. Арк. 28

⁹³ Ряппо Я. П. Воспоминания «Борьба сил в Октябрьскую революцию в Николаеве». 1957 г. Машинопис // Центральный державный архив вищих органов власти та управління України. Ф. 4805. Оп. 1. Спр. 72. Арк. 19.

Безперечно, що в листопаді-грудні 1917 р. для українських політичних сил Миколаєва вагоме значення мала підтримка Генерального секретаря з військових справ С. Петлюри. Він направив телеграму до комісара Одеського військового округу В. Р. Поплавка з проханням сприяти Миколаївській Раді об'єднаних українських організацій у створенні військових підрозділів (**№ 186**). 2 грудня 1917 р. до Миколаєва прибув загін із 400 гайдамаків для охорони державних установ і підтримання порядку в місті (**№ 216**). Українізовані військові частини Миколаєва та гайдамаки склали ту реальну військову силу, на яку могли спиратися українські політичні кола Миколаєва й яка реально могла дати відсіч більшовикам.

Перший склад Генерального Секретаріату Української Центральної Ради.
Стоять (зліва направо): П. Христюк, М. Стасюк, Б. Мартос. Сидять: І. Стешенко, Х. Барановський,
В. Винниченко, С. Єфремов, крайній праворуч – Симон Петлюра.
Київ, 5 липня 1917 р.

6 грудня 1917 р. редактор газети «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» В. Якушкін опублікував передовицю «Перемирие и война» з міркуваннями щодо того, яку відповідь надасть Українська Центральна Рада на ультиматум, висунутий їй російською Радою народних комісарів 4 грудня 1917 р., і долучив до своєї статті текст цього документа (**№ 227**). Рада народних комісарів звинувачувала Українську Центральну Раду в дезорганізації загального фронту, роззброєнні Червоної гвардії, наданні підтримки війську О. М. Каледіна в просуванні на Дон і Кубань та в перешкоджанні проходженню радянських військ, котрі йшли на боротьбу з каледінцями (**№№ 281, 292**). 7 грудня 1917 р. ультиматум В. Леніна та Л. Троцького було відхилено Українською Центральною Радою. Це стало приводом для більшовицької Росії розпочати збройну агресію проти України. Російська Рада народних комісарів створила Південний революційний фронт під командуванням В. Антонова-Овсієнка та М. Муравйова. Пробільшовицька частина делегатів Всеукраїнського з'їзду Рад робітничих, солдатських і селянських

депутатів, що з 4 грудня 1917 р. проходив у Києві, перебралася звідти до Харкова й провела власний з'їзд, на якому 12 грудня 1917 р. оголосила про розпуск Центральної Ради й створення Української Народної Республіки Рад робітничих, солдатських і селянських депутатів у складі Росії. На надзвичайному засіданні Миколаївської міської думи 18 грудня 1917 р. Я. П. Ряппо відгукнувся на ультиматум таким чином: *«Якщо Рада пропустить козаків на Дон, то інакше не можна було, бо козаки на фронті були як у ворожому таборі. Що стосується розкасування більшовицьких військ, то до цього Раду змусили, так як їй мало не кожен день пред'являли ультиматум то Червона гвардія, то Ради, то Військово-революційні комітети, із погрозами обстрілу міст. На з'їзді Рад селяни говорили, що вони візьмуть вила, сокири та покладуть голови і не дадуть жодного фунта хліба Великої Росії, якщо на Україну будуть послані більшовицькі війська»* (№ 237)⁹⁴.

У Миколаєві червоногвардійці разом із збільшовизованими військовими частинами 6 грудня 1917 р. створили реакційний Військово-революційний комітет, вороже налаштований проти Української Центральної Ради (№№ 224, 225). 16 грудня 1917 р. на розі вулиць Спаської та Глазенапівської біля будівлі Державного банку о 7-й ранку сталося збройне зіткнення гайдамаків і червоногвардійців. Дума заснувала Конфліктну комісію для розгляду цього інциденту. Гайдамаки повідомляли, що перший напад стався вночі, коли з невідомого автомобіля їх обстріляли з кулемета. З'ясувалося, що радіостанція, яка напередодні приєдналася до українців, була захоплена червоногвардійцями й вони встановили *«монополію на оголошення»*. Далі стало відомо, що незважаючи на переговори між гайдамаками й червоногвардійцями, останні готуються до бою й вилучили 75 тисяч набоїв, призначених для українських вояків. 18 грудня 1917 р. з'ясувалося, що справа доходить до оголошення воєнного стану в місті. У ході роботи Конфліктної комісії українці наполягали на перегляді складу заснованого наприкінці жовтня 1917 р. при Миколаївській міській думі Революційного штабу й включенні до нього більшого числа представників від української сторони, оскільки український рух у місті набув широкого розвою. Тож було вирішено реорганізувати Революційний штаб, створивши його у такому складі: 6 українців, 6 більшовиків, 3 гласних Думи й 3 представники лівої течії Ради робітничих і військових депутатів (№ 237). Від Думи до Штабу делегували І. К. Шабалова, Б. В. Брояківського та Я. П. Ряппо (№ 239). На конференції Миколаївської організації Української партії соціалістів-революціонерів, резолюції якої опублікувала газета «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 21 грудня 1917 р., було прийнято рішення про організацію міжпартійної слідчої комісії для перевірки діяльності Червоної гвардії (№ 238).

Об'єктом нападок більшовиків стали й місцеві засоби масової інформації. Одна з перших соціалістичних газет м. Миколаєва, «Южная Россия», була досить поміркованим виданням. Рада робітничих і військових депутатів за критику, спрямовану

⁹⁴ Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 3. Спр. 3. Арк. 202–203зв.

проти неї, назвала цю газету буржуазною й у квітні 1917 р. оголосила їй бойкот (№ 67). Рада заснувала газету «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» (деякий час виходила під назвами «Известия», «Известия г. Николаев») і 1 квітня 1917 р. прийняла рішення придбати власну друкарню (№ 34). Власник газети «Южная Россия» під тиском був змушений припинити роботу, а друкарня газети Радою робітничих і військових депутатів була реквізована для видання газети «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» (№ 88, 96). Цей інцидент перетворився на скандал, який, між іншим, *«во избежание тенденциозного и одностороннего освещения этого дела, чтобы оно было правильно понято»*, Я. П. Ряппо обговорював на зустрічі із віце-адміралом О. В. Колчаком (№ 94). Однак наприкінці листопада, коли більшовики вступили в активну фазу боротьби, есеро-меншовицькі «Известия...», для яких у такий непопулярний спосіб була здобута друкарня, самі потрапили в опалу. Більшовики накинулися на редактора газети В. Якушкіна – одного з найяскравіших журналістів революційної доби, котрого звинуватили в угодовстві буржуазії (№ 213). У січні 1918 р. «Трудовая газета» опублікувала статтю «“Демократический” союз журналистов», у якій «Гражданин» ганьбив журналістів, згуртованих навколо газети «Известия» (№ 246).

Видання «Трудовая газета» відображало інтереси всіх громадсько-політичних кіл міста. Після жовтневого перевороту 1917 р. російська Рада народних комісарів і Воєнно-революційний комітет м. Москви закликали до закриття всіх друкованих видань, які висловлювалися проти радянської влади. Хвиля переслідування засобів масової інформації докотилася й до Миколаєва: наприкінці листопада газета «Пролетарское знамя» оприлюднила рішення про переобрання головного редактора видання «Трудовая газета» й погрози на адресу інших видань, які, у разі непокорі волі комісарів, оголошувалися зрадниками робітничої справи (№ 212).

Українські політичні сили в Миколаєві з 18 січня 1917 р. започаткували газету «Український бюлетень» (№ 260), а з 19 січня 1918 р. – видання «Українська газета» (№ 263). З цією метою Миколаївська Рада об'єднаних українських організацій орендувала друкарню видання «Трудовая газета» терміном на один рік і уклала про це відповідну угоду (№ 259). Більшовики з перших днів цих видань нещадно їх переслідували й винищували надруковані примірники. 19 січня 1918 р. «Українська газета» опублікувала свідчення миколаївця, котрий уранці 18 січня, йдучи на роботу, побачив, як більшовики знищують наклад газети «Український бюлетень» (№ 262).

Скандалною сторінкою в історії Ради робітничих і військових депутатів стала діяльність так званих «летючих загонів», створених нібито для охорони революції, а насправді – для охорони членів Ради та реквізиції майна у заможних верств населення, і судово-слідчої секції. Щоправда, після інциденту на винному складі у Вознесенську, 1 грудня 1917 р., «летючий загін» було розформовано самою Радою (№№ 169, 209, 214). Однак за більшовиків реквізиції тільки посилювалися. Судово-слідча секція була створена при Раді робітничих і військових депутатів у складі

двох комісій – судово-слідчої та архівної (**№ 244**). Секція досліджувала архівні документи канцелярій військового губернатора та градоначальника, міської поліції, жандармського відділення, політичного розшуку й інших установ імперської доби в цілях вилучення з них відомостей про інформаторів охоранки, агентів таємної поліції, представників різних політичних сил, буржуазії, офіцерів тощо. Списки так званого контрреволюційного елемента публікувалися на шпальтах газети «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов». Наприклад, Список № 7, опублікований 15 листопада 1917 р., супроводжувався таким коментарем: *«За розпорядженням виконавчого бюро Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва, слідча комісія, оприлюднюючи список [із 65-ти] осіб, які перебували з 1907 р. членами Союзу російського народу та інших монархічних організацій м. Миколаєва, й осіб, які вносили добровільні одноразові пожертви для підтримки зазначених організацій, просить товаришів і громадян м. Миколаєва та околиць, враховуючи серйозність моменту, що переживаємо, не робити по відношенню до оприлюднених осіб ніяких виступів і обмежитися виключенням їх із суспільно-революційних організацій, якщо ці особи в організаціях числяться»*⁹⁵. Відомими ставали імена й адреси цих осіб, їх політичні погляди. Після такої публікації на них чекала щонайменше реквізиція майна. Реквізицією користувалися анархісти (**№ 176**), більшовики (**№ 222**) та ліві есери (**№№ 199, 203**) для влаштування партійних офісів у відібраних будівлях і в інших цілях. Документів про здобуття приміщень партійних офісів українськими та іншими національними політичними силами шляхом реквізиції не виявлено (**№№ 95, 253**).

Прихильні до більшовиків ліві есери постійно вдавалися до нападок на демократичну Миколаївську міську думу: критикували підвищення цін на проїзд у міському транспорті, передачу в оренду міської землі за втричі більшим оцінювальним збором, уведення нових податків, нездатність гласних до реалізації муніципальної програми й загалом покладали на Думу відповідальність за загальний економічний розвал. Гласні вважали необґрунтованими висунуті проти Думи звинувачення в тому, що вона не стоїть на захисті інтересів робітничого класу (**№ 242**).

Економічна ситуація в місті й насправді досягла вкрай критичного стану: з 1 січня 1918 р. Дума була вимушена запровадити карткову систему на розподіл продуктів харчування (**№ 245**), відкрити громадські їдальні (**№ 248**), ще в грудні 1917 р. у складі міської управи був створений окремий відділ соціального забезпечення для допомоги інвалідам і недієздатним (**№ 223**). У складі Думи був створений окремий відділ соціального забезпечення. В армії почалася демобілізація, з фронту прибували солдати, й кількість безробітних стала настільки великою, що задовольнити всіх робочими місцями не було можливості (**№ 254**). На підприємствах не було грошей на виплату заробітної плати: суднобудівним заводам «Наваль» і «Руссуд», артилерійському заводу «Перун» загрозувало закриття

⁹⁵ Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов. 15 ноября 1917 г. № 161. С. 4. Научно-документальная библиотека Державного архиву Миколаївської області.

(№№ 218, 247, 250). 24 грудня 1917 р. відбулося чергове засідання в Миколаївському відділенні Державного банку, на якому констатовано, що українізований Державний банк у Миколаєві протягом листопада-грудня 1917 р. зміг працювати без трансфертів із Петрограда лише завдяки доволі значному заощадженню грошей. За листопад банк видав субсидії приватним банкам і суднобудівним заводам на понад 10 млн руб. Миколаївське відділення Петроградського міжнародного комерційного банку щоденно видавало заводам «Наваль» і «Руссуд» по 100 тис. руб., а гроші воно діставало з того ж самого Державного банку. Станом на 24 грудня 1917 р. у Державному банку в Миколаєві залишалося грошей тільки на три тижні (не більше 7 млн руб., та й то лише 1000-рублевими купюрами). 30 грудня 1917 р. Миколаївська міська дума заснувала Тимчасовий фінансовий комітет при директорові Миколаївського відділення Державного банку для вирішення фінансових проблем⁹⁶. Ситуація погіршувалася й через наказ Української Центральної Ради про заборону оплати замовлень старого уряду Російської імперії (№ 247)⁹⁷. Робітники «Наваля» вимагали зупинки добудови військових кораблів і пришвидшення переходу на комерційне суднобудування (№ 249), а робітники заводу «Перун» погрожували розпродати виготовлені ними міни, якщо Дума не віднайде кошти на виплату зарплати (№ 250). Через відсутність палива під загрозою зупинки роботи опинилися міські млини (№ 233), а згодом й електростанція та міський трамвай (№ 284). 13 січня 1918 р. на засіданні Думи гласний Д. М. Кокізов повідомив, що для забезпечення виплати зарплати міське управління звернулося до Одеси з проханням надрукувати «міські бони» (замінники розмінних грошей) (№ 254). Дума також схвалила рішення делегувати в Українську Центральну Раду представників від міського самоуправління для переговорів про грошову позику для міста в сумі 1,2 млн руб.⁹⁸, і 9 січня 1918 р. В. П. Костенко відбув до Києва (№ 273)⁹⁹. Однак Центральна Рада грошей не мала й надати позику не змогла¹⁰⁰. Миколаївська міська дума намагалася відшукати будь-які джерела для покращення фінансового стану міста. 13 січня 1918 р. Дума запропонувала заможним верствам населення внести до міської каси гроші для формування фонду в 5 млн руб. із метою організації громадських робіт і безоплатного харчування безробітних (№№ 257, 276)¹⁰¹. Фінансово-економічну кризу, що поглинула Миколаїв у січні 1918 р., найяскравіше ілюструє інтерв'ю Миколаївського міського голови В. П. Костенка, опубліковане в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» від 11 та 12 січня 1918 р. під назвою «Денежный кризис» (№ 252). На тлі розгортання економічної кризи в Миколаєві зростала злочинність. Дума в її подоланні покладалася на народну міліцію, створену після Лютневої революції 1917 р. (№№ 25, 87, 164,

⁹⁶ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 280. Арк. 38.

⁹⁷ Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 3–4.

⁹⁸ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 159. Арк. 4.

⁹⁹ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 203. Арк. 2.

¹⁰⁰ Документ № 11 // Українська Центральна Рада. Документи і матеріали у двох томах. Т. 2. 10 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р. / упоряд.: В. Ф. Верстюк (керівник), О. Д. Бойко та ін. Київ: Наукова думка, 1997. С. 38–39.

¹⁰¹ Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 8зв.–9.

178), однак запобігти цьому явищу не вдалося (№№ 241, 255). На тлі загального хаосу й розвалу економіки під агітацію більшовиків підпадали як містяни, так і селяни, котрі на своїх зборах усе частіше приймали резолюції про негативне ставлення до Української Центральної Ради (№№ 240, 243, 251, 266). Миколаївський міський голова В. П. Костенко в своєму інтерв'ю сподівався, що криза влади припиниться після Всеросійських Установчих Зборів і потрібно лише правильно розподілити фінансові ресурси й дочекатися того часу, коли держава зможе надати субсидії місцевим підприємствам (№ 252). Миколаївці провели вибори не лише до Всеросійських Установчих Зборів, а й до Українських Установчих Зборів, і не покидали надії на їх скликання та результативність, доки сама ідея зборів була жива (№№ 111, 183, 208, 217, 219, 234, 256, 309, 318). Однак після захоплення влади в Петрограді більшовиками уже було зрозуміло, що тимчасова криза перетворюється на *«загальну економічну катастрофу»*¹⁰².

13 і 14 січня 1918 р. проходив пленум Ради робітничих і військових депутатів, на якому розглядалося питання про владу, й більшовики самовпевнено заявили, що оскільки з 209 присутніх за них проголосувало 129 осіб, то вони проголошують *«повний перехід влади в руки Ради робітничих і військових депутатів»*¹⁰³. Насправді більшовики видавали бажане за дійсне й ігнорували ще два центри, котрі на той момент тримали в своїх руках реальнішу владу й не визнавали більшовицької влади, – демократичну Миколаївську міську думу та Миколаївську Раду об'єднаних українських організацій. Через тенденційну спрямованість радянської історичної науки дата 14 січня 1918 р. була визначена як день першого встановлення радянської влади в Миколаєві¹⁰⁴. Проте ця дата не відповідає реальним історичним фактам.

17 січня 1918 р. делегація представників від українізованої військової частини відвідала Миколаївську міську управу й заявила, що не допустить насилля над міським самоуправлінням. Однак Управа вважала, що не може спиратися на військову силу, оскільки органи місцевого самоуправління обрані на підставі загального виборчого права всіма мешканцями міста (№ 258). Цього ж дня прихильники Української Центральної Ради провели в Миколаєві демонстрацію: по вулиці Соборній пройшло до 50 гайдамаків, за якими їхав автомобіль із щонайменше 15 озброєними вояками й кулеметом. Радовці розкидували листівки й викрикували гасла: *«Долой Советы, да здравствует Городская Дума!»* (№ 272)¹⁰⁵. У Миколаївській міській думі 17 січня 1918 р. гласний О. О. Зіма повідомив про видання Українською Центральною Радою 4-го Універсалу, надрукованого в Миколаєві в *«Українському бюлетені»* 18 січня 1918 р., та просив Думу виявити своє ставлення

¹⁰² Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 280. Арк. 75.

¹⁰³ Октябрь на Николаевщине. Очерк по истории революции 1917–1920 гг. Николаев, 1927. С. 37; Борьба за Великий Октябрь на Николаевщине (февраль 1917 г. – март 1918 г.): Сборник документов и материалов / отв. ред. С. П. Грузин. Николаев, 1957. С. XXVI.

¹⁰⁴ Історія міст і сіл Української РСР. Миколаївська область. Київ: Інститут історії Академії наук УРСР, 1971. С. 32.

¹⁰⁵ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 203. Арк. 20–21.

до нього. 4-й Універсал обговорювався 19 січня 1917 р. у Миколаївській Раді об'єднаних українських організацій (**№ 265**) спільно з Українською військовою радою (голова Степаненко) та на зборах у різних міських організаціях. Наприклад, службовці поштово-телеграфної контори з його приводу схвалили таку резолюцію: *«Загальні збори службовців миколаївської поштово-телеграфної контори... постановили визнати Київську Центральну Раду найвищою владою України. Влади народних комісарів не визнаємо абсолютно, так як їх розпорядження на територію України не поширюються. У разі зайняття поштово-телеграфної контори більшовиками, негайно перервати роботу і оголосити страйк аж до очищення контори від більшовиків...»*¹⁰⁶. 19 січня 1918 р. українські караули були виставлені на станції «Миколаїв», у Миколаївському відділенні Державного банку, казначействі, на пошті й телеграфі (**№№ 264, 269**). 20 січня 1918 р. заснований у Миколаєві Український військово-революційний штаб через «Українську газету» оприлюднив радіотелеграму: *«Всім, всім. Те, що з'явилося в газеті «Известия» про верховну владу Ради [робітничих і військових депутатів] в м. Миколаєві, те, що посилено розповсюджується прихильниками Леніна, Бронштейна та компанії, є явна інсинуація, бо всі державні органи Незалежної Української Республіки: залізниця, пошта, телеграф, телефон, військові базисні склади і вся залізнична лінія від Херсона до Знам'янки ретельно охороняються від будь-яких посягань вірними незалежній Українській Республіці та уряду її українськими військами»* (**№ 270**)¹⁰⁷. Далі повідомлялося, що *«Український військово-революційний штаб для загального керівництва сповіщає населення міста Миколаєва та його району, що ніякі декрети Леніна, Троцького та компанії Петроградських Бош, Люксембургів, Аусемів і компанії Харківських ніякого обов'язкового значення для Миколаєва, який знаходиться на території незалежної Української Республіки, не мають. «Декрети» їхні нині, коли Україна стала самостійною Республікою, є злісним, неправомірним замахом на суверенні права народів Української Народної Республіки, воля яких виражається через їх депутатів, представників соціалістів, об'єднаних в Українську Центральну Раду...»*¹⁰⁸ (**№ 271**). 21 січня 1918 р. в «Українській газеті» військовий комісар українських військ Миколаївського гарнізону К. Бойчук, з огляду на заснування в Миколаєві Українського військово-революційного штабу, повідомив: *«Українська військова рада і військовий комісар українських військ Миколаївського гарнізону доводить до загального відома, що ними розпочато, згідно з волею верховної військової влади Української Народної Республіки в Миколаєві і його окрузі до формування кадрів Народної Української Армії в формі загонів «Вільного Козацтва» за затвердженням військовою владою Української Республіки статутом»* (**№№ 271, 275**). Напередодні «Українська газета» надрукувала статтю козака Палієва, в якій роз'яснювалася історія «Вільного козацтва»¹⁰⁹.

¹⁰⁶ Українська газета. 19 січня 1918 р. № 1. С. 3. Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ.

¹⁰⁷ Українська газета. 20 січня 1918 р. № 2. С. 1. Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ.

¹⁰⁸ Там само.

¹⁰⁹ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 203. Арк. 24.

21–25 січня 1918 р. в Миколаєві відбувалися вибори до Українських Установчих Зборів. Газета «Пролетарское знамя» (друкований орган Миколаївського комітету РСДРП) навела такі результати цих виборів: із 40 тис. осіб, внесених до списків, проголосувало 17894 виборці, тобто 44,7 %; більшість голосів отримали більшовики – 5208 (29 %), на другому місці були ліві есери – 1409 (8 %) ¹¹⁰. З приводу цих виборів Д. Дорошенко 1925 р. писав у своїй «Історії України 1917–1923 рр.»: «...проведені в самому розпалі більшовицьких настроїв, з уживанням крайнє демагогічних способів, вибори там, де вони відбувалися, дали повну перевагу більшовицьких і есерівських елементів... По повероті до Київа Центр[альна] Рада постановила провести вибори там, де вони ще не відбулися, а днем скликання Установчих Зборів визначила 12 травня 1918 р. Українські есефи [соціалісти-федералісти] і самостійники дуже різко виступили проти скликання Зборів на основі старих виборів, мотивуючи тим, що вибори відбулися в ненормальних умовах і що, таким чином, вибрані депутати не відповідають волі населення. Але Мала Рада на засіданні 11 квітня признала вибори дійсними – більшістю голосів українських та російських ес-ерів, меншовиків і всіх жидівських фракцій проти голосів ес-ефів, самостійників і польської демократичної централі» ¹¹¹. Українські Установчі Збори за політичними обставинами, серед яких – і гетьманський переворот, так і не були скликані Центральною Радою.

22 січня 1918 р. відбулася чергова сутичка між українськими частинами і червоногвардійцями, в якій загинув начальник Червоної гвардії Золотухін. Від Ради робітничих і військових депутатів на ліквідацію конфлікту відбули М. Я. Макотинський і О. Й. Рожанський. Наступного дня в Міській думі, яка взяла на себе роль посередника в залагодженні й цього конфлікту, більшовики звинуватили гайдамаків у нападі на підводи зі зброєю Червоної гвардії. Українці відповіли, що червоногвардійці захопили зброю 4-ї української сотні Запорізького полку, який було надіслано до Миколаєва за розпорядженням Центральної Ради для охорони державних установ. На заяву про те, що в Києві Центральної Ради вже немає (Київ уже був у руках більшовиків), українці погодилися підкоритися існуючій крайовій владі. Рада робітничих і військових депутатів вимагала роззброєння Запорізького полку. Оскільки українці «не мали шансів на успіх» у переговорах, вони провели мітинг, під час якого виробили порядок передавання зброї радянським військовим частинам. Проте весь день 23 січня відбувалися стрілянина, самочинні обшуки, навіть без санкції Ради робітничих і військових депутатів ¹¹². 24 січня 1918 р. в місті запанувала тиша (**№№ 277, 278, 282, 286, 287, 290**). До кінця січня 1918 р. більшовики у Миколаєві вже заснували «радянську канцелярію» (**№ 289**). На

¹¹⁰ По Николаеву. К выборам в Украинское Учред[ительное] Собрание. Пролетарское знамя. 22 января (4 февраля) 1918 года. № 17. С. 3 // Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ; Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 203. Арк. 20.

¹¹¹ Дорошенко Д. Історія України 1917–1923 рр.: в 2-х т.: Документально-наукове видання / упоряд.: К. Ю. Галушко. Том II: Українська Гетьманська Держава 1918 року. Київ: Темпора, 2002. С. 8.

¹¹² Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 34–35.

початку лютого 1918 р. у Миколаєві відбувся Херсонський повітовий з'їзд селянських депутатів, у резолюціях якого визнавалася радянська влада (№ 292). А втім, це теж не означало перемоги більшовиків, оскільки протистояння українських, проукраїнських (правих есерів і соціал-демократів об'єднаних) і більшовицьких сил у Миколаєві продовжувалося. Я. П. Ряппо в своїх спогадах писав: «Боротьба відбувалася по суті вже не з тими, в чийх руках формально була влада, тобто не з Міською думою і не з фракцією об'єднаних соціал-демократів і, звичайно, не з Революційним штабом, а з українцями, які опинилися завдяки деяким військовим частинам (Чорноморському артилерійському дивізіону й ін.), Універсалу Центральної Ради і спробам десятків двох українців на арені боротьби протягом грудня місяця»¹¹³. 13 лютого 1918 р. Миколаївська Рада об'єднаних українських організацій звернулася до українських організацій Миколаєва із закликом про посилення дисципліни в своїх лавах і проведення більш енергійної праці в складний для Миколаєва «політичний мент» (№ 295).

На засіданні (7) 20 лютого 1918 р. Миколаївська міська дума висловила своє ставлення до формування більшовицьких органів влади. Гласні заявили, що «...нормальний розвиток демократичних установ було зупинено жовтневим переворотом, який висунув на місце загального виборчого права ідею диктатури, котра вилася в організацію уряду народних комісарів...», тому Дума «...як орган самоврядування буде співпрацювати з Радою і комісарами за гарантії збереження всієї повноти її функцій, без втручання в межі її компетенції, без бюрократичного контролю або підпорядкування її діяльності комісарам, обраним Радою; рахуючись із Радою і комісарами як органами центральної влади, Дума буде виконувати свій обов'язок захисника і представника інтересів усього населення до тих пір, поки з боку цієї влади не будуть допущені кроки, котрі зроблять роботу Думи неможливою...». З 45 присутніх на засіданні гласних за заявлену резолюцію проголосували 44, утримався – 1 (№ 293)¹¹⁴. Рада народних комісарів у Миколаєві була створена 17 лютого 1918 р. Цей орган був сформований не лише з більшовиків і їхніх прибічників – лівих есерів, а й із соціал-демократів об'єднаних. Від більшовиків до Ради народних комісарів увійшли О. Й. Зімак (голова), Ф. Федоров (комісар військових справ), І. З. Каган (комісар фінансів і торгівлі), А. М. Возняк (комісар продовольства), Ф. Прокоф'єв (комісар юстиції), Я. М. Немченко (комісар праці й промисловості), П. Й. Бурій (комісар соціального забезпечення); від лівих есерів – І. К. Шаблов (комісар морських справ), В. А. Усіков (комісар державного майна); від соціал-демократів – Я. П. Ряппо (комісар освіти), М. Я. Макотинський (комісар охорони здоров'я), О. Й. Рожанський (комісар національностей) – член Української Центральної Ради (№ 299)¹¹⁵. Такий склад Ради народних комісарів можливо пояснити

¹¹³ Ряппо Я. П. Воспоминания «Борьба сил в Октябрьскую революцию в Николаеве»... Центральный державный архив вищих органов власти та управления. Ф. 4805. Оп. 1. Спр. 72. Арк. 24.

¹¹⁴ Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 61зв.–63зв.

¹¹⁵ Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області. Оп. 1. Спр. 35. Арк. 127.

тими ж причинами, з яких більшовики не могли сформувати цілком більшовицький провід Ради робітничих і військових депутатів, тобто їх непопулярністю серед населення.

Миколаївська Рада народних комісарів зосереджувалася головним чином на реквізиції коштів і цінних речей у більш-менш заможних верств населення (**№№ 325, 360**). Комісари запровадили нове 5-мільйонне обкладання містян, хоча раніше 5-мільйонну позику вже було оголошено Миколаївською міською думою з метою допомоги безробітним (**№№ 298, 300, 301**). Більшовик С. М. Закс наполягав, щоб у 5-мільйонний податок були враховані витрати на організацію частин Червоної армії¹¹⁶. До 15 березня 1918 р. громадяни мали внести до Державного банку *«всю наявну у них кількість золотих і срібних виробів, а також дорогоцінних каменів»*. Виняток робився лише для обручок і кишенькових годинників. Однак заможні громадяни, не вірячи в міцність радянської влади, всіляко уникали виконання 5-мільйонного обкладання й здавання більшовикам грошей і коштовностей. Відтак вони реквізувалися у них за ордерами Ради народних комісарів (**№ 304**). 28 лютого 1918 р. Рада народних комісарів довела до відома мешканців міста, що збір 5-мільйонного податку виконано лише на 187 тис. руб., тому всім, хто володів промисловими свідоцтвами 1-го та 2-го розряду, був власником промислових підприємств, отримав у 1917 р. доходу не менше 10 тис. руб. або мав на руках 2 тис. руб. готівкою, *«пропонувалося»* з'явитися в театр Я. Я. Шеффера для задачі цінностей і коштів: *«явка всіх цих осіб, незалежно від професії, безумовно обов'язкова»* (**№ 305**)¹¹⁷. До цієї реквізиції не лише заможні містяни, а й небільшовицькі фракції Ради робітничих і військових депутатів поставилися вороже. Есери вважали, що нове 5-мільйонне обкладання дискредитує їх партію, оскільки стримує збирання грошей для 5-мільйонної позики демократичної Миколаївської міської думи. О. Й. Рожанський виступив із різкою критикою репресивної політики більшовиків, порівнюючи її зі стратами жирондистів за часів Французької революції (**№ 317**)¹¹⁸. На 3 березня 1918 р. вдалося зібрати близько півмільйона, після чого комісар фінансів І. З. Каган закрити кредитні установи й ощадкаси, заборонив здійснювати переписування коштів із одного рахунку на інший, а 8 березня 1918 р. Рада народних комісарів прийняла рішення про конфіскацію майна й розшук представників буржуазії, які уникали 5-мільйонного обкладання. Виїзд заможному населенню з міста було заборонено¹¹⁹. На початку березня 1918 р. більшовики створили Револьюційний трибунал для боротьби з політичними опонентами й інакомислячими (**№ 314**).

Навесні 1918 р. ключовою соціально-економічною проблемою в Миколаєві була невиплата заробітної плати робітникам суднобудівних заводів й інших промисло-

¹¹⁶ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 203. Арк. 68.

¹¹⁷ Там само. Арк. 71–72.

¹¹⁸ Там само. Арк. 80.

¹¹⁹ Там само. Арк. 71–74, 99.

вих підприємств (№ 306). У перших числах березня 1918 р. комісар морського відомства Бистров привіз із Петрограда 11 млн руб. для виплати зарплати на «Навалі» та «Руссуді». Замітку про доставлені гроші опублікувала газета «Голос труда» й передрукували інші миколаївські газети. 6 березня 1918 р. у більшовицькій газеті «Власть труда» з'явилось повідомлення про закриття Радою народних комісарів есеро-меншовицьких газет «Голос труда» і «Путь социал-демократа» (№№ 313, 316, 318). Рада народних комісарів спершу запропонувала «Руссуду» здати гроші до банку для рівномірного розподілення їх між усіма миколаївськими заводами, а коли руссудівці відмовилися – скасувала призначену дату для виплати зарплати – 6 березня 1918 р. й конфіскувала гроші. Перед закриттям «Голос труда» ще встигла опублікувати резолюції загальних зборів цехів заводу «Руссуд», у яких заводчани виступали проти створення Червоної армії та вимагали скликання Установчих Зборів¹²⁰. 17 березня 1918 р., коли німецькі війська вступали до Миколаєва, на «Навалі» і «Руссуді» були прийняті рішення через відсутність коштів закрити заводи з 18 березня 1918 р., а з наявних у заводських касах зовсім незначних сум виплатити робітникам і службовцям зароблену до 16 березня 1918 р. зарплату (№№ 370, 371). Тільки «Руссуд» 18 березня 1918 р. змушений був викинути на вулицю понад 4 тис. робітників, які ставали безробітними (№ 372). Крім них, Біржа праці на час приходу німців уже зареєструвала 10 тис. безробітних різних спеціальностей, від чорноробочих до фахівців високої кваліфікації¹²¹. У заяві Виконавчого комітету партії соціалістів-революціонерів «К закриттю газети «Голоса труда»», опублікованій 8 березня 1918 р. в газеті «Путь социал-демократа», сповіщалося: *«Газета нашої організації «Голос труда», яка поставила перед собою завдання висвітлювати широким масам трудящого населення міста всі питання політичного життя не під кутом зору правлячої партії більшовиків, а з точки зору вільної критичної думки, задушена випробуванним способом часів самодержавства, адміністративною владою в порядку військового положення, без суду й слідства... Ми, звичайно, не могли чекати іншого результату. Занадто багато подібних прикладів гоніння... накопичилося за останні дні, щоб можна було очікувати іншого ставлення до свободи друку в Миколаєві... Наша партія вважає, що той шлях, на який передчасно зіштовхнули російську революцію більшовики, є шляхом її неминучої загибелі і виродження. Ми вважаємо своїм обов'язком перед народом викривати політику правлячої партії більшовиків, щоб швидше повернути маси на шлях... боротьби за дійсно життєві цілі...»*¹²² Через 10 років миколаївський «Істпарт» визнав, що вплив більшовиків у Раді робітничих і військових депутатів,

¹²⁰ Голос труда. 2 марта 1918 г. № 6. С. 1; Голос труда. 3 марта 1918 г. № 7. С. 4. Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

¹²¹ Чрезвычайное совещание на заводе «Наваль». Новые кадры безработных // Трудовая жизнь: Ежедневная внепартийная социалистическая газета. 19 марта 1918 г. № 14. С. 3. Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

¹²² К закрытию газеты «Голоса труда» // Путь социал-демократа: Орган Николаевского Комитета РСДРП, периодическая рабочая газета. 8 марта 1918 г. № 11. С. 3. Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ.

Раді народних комісарів і в середовищі робітників миколаївських заводів через всі ці події підупав¹²³.

27 січня (9 лютого) 1918 р. у Брест-Литовську Центральна Рада підписала мирний договір із країнами Четверного союзу (Німецькою імперією, Османською імперією, Австро-Угорською імперією та Болгарським царством), відповідно до якого німецькі війська разом із австро-угорськими союзниками мали допомогти Центральній Раді відновити її владу та позбутися більшовиків. Це був відчайдушний крок українського уряду. За військову допомогу Центральна Рада обіцяла Німеччині 60 млн пудів зерна, інші види продовольства, а також залізну руду¹²⁴. З 3 березня 1918 р. у Києві вже працювала Рада Народних Міністрів Української Центральної Ради, а 9 березня 1918 р. до столиці повернулася й Мала Рада. Проте, як зазначав В. Ф. Верстюк, безсумнівним результатом Брест-Литовського договору стало насамперед те, що *«надії Центральної Ради на захист національної незалежності Української держави німецько-австрійськими військами не виправдалися»*¹²⁵.

16–17 лютого (1–2 березня) 1918 р. відбувся черговий пленум Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва, на якому основним питанням було обговорення укладеного російськими більшовиками в Брест-Литовську мирного договору. Більшовики в Раді вважали, що Українська Центральна Рада повалена і всі Ради України й Росії мають консолідуватися для боротьби з німцями. Вони збиралися вести партизанську війну проти німецького війська й «заразити» німецьких вояків *«червоною отрутою пролетарської революції»*¹²⁶. Соціал-демократи об'єднані хоча й визнавали тактику більшовиків «легковажною», протестували проти підписаної мирної угоди і вважали за потрібне створювати не Червону армію, а соціалістичні дружини, проте за резолюцію все ж таки проголосували (**№ 307**). 2 березня 1918 р. більшовики оголосили у Миколаєві воєнний стан і передали владу Верховній колегії (**№ 310**), а 12 березня 1918 р. для охорони міста й створення підрозділів Червоної армії заснували Військову колегію (**№ 319**).

Дізнавшись про підписання делегацією Російської Федеративної Радянської Республіки договору з країнами Четверного союзу, 19 лютого (3 березня) 1918 р. Миколаївська міська дума оперативно зібралася на засідання, щоб висловити свою позицію щодо укладених угод. У промові гласного Думи, есера І. М. Браславського, відбулося ставлення гласних Думи та населення Миколаєва

¹²³ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 203. Арк. 100; Спр. 205. Арк. 96–97.

¹²⁴ Документ № 70. Мирний договір між Німеччиною, Туреччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією та Українською Народною Республікою. 27 січня 1918 р. // Українська Центральна Рада. Документи і матеріали у двох томах. Т. 2. 10 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р. / упоряд.: В. Ф. Верстюк (керівник), О. Д. Бойко та ін. Київ: Наукова думка, 1997. С. 137–142; Документ № 71. Текст додаткового договору між УНР і країнами Четверного Союзу. 27 січня 1918 р. // Українська Центральна Рада. Документи і матеріали у двох томах. Т. 2. 10 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р. / упоряд.: В. Ф. Верстюк (керівник), О. Д. Бойко та ін. Київ: Наукова думка, 1997. С. 143–150.

¹²⁵ Верстюк В. Ф. Передмова // Українська Центральна Рада. Документи і матеріали у двох томах. Т. 1. 4 березня – 9 грудня 1917 р. / упоряд.: В. Ф. Верстюк (керівник), О. Д. Бойко та ін. Київ: Наукова думка, 1996. С. 32.

¹²⁶ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 9–11.

до мирного договору, підписаного більшовиками: *«Політика Ради Народних Комісарів остаточно дезорганізувала фронт, зруйнувала транспорт, внесла розкол в середовище демократії, застосувала її сили і викликала глибоку втому, на ґрунті якої може утвердитися яка завгодно реакційна влада. І якщо в цих умовах більшовики змушені були укласти ганебний мир, то народ його прийняти не може. Смуга боротьби і гірких випробувань для російської демократії ще не пройшла. І в чиєму б обличчі не з'явилася нова влада, соціалісти її будуть терпіти остільки, оскільки доводиться і тепер уже рахуватися з владою загарбників – Радою Народних Комісарів»*. Гласний О. Н. Ісаєв висловився щодо мирного договору, підписаного українською делегацією: *«...як тільки з'явиться Центральна Рада, їй потрібно пред'явити вимогу негайного скликання Українських Установчих Зборів, перед якими вона повинна дати звіт про свою діяльність і роз'яснити всенародно обрану нею тактику військового союзу з Центральними державами і укладення сепаратного миру...»*. Миколаївська міська дума схвалила резолюцію, в якій засудила уряд народних комісарів у Росії: *«Уряд, який привласнив владу насильницьким шляхом і поставив країну на край загибелі, не може бути далі терпимий, і він повинен негайно піти, здавши управління країною єдиному правочинному органу, що втілює всенародну волю – Всеросійським Установчим Зборам»*. Разом із цим Дума висловила своє негативне ставлення як до мирного договору, підписаного більшовиками, так і до договору, укладеного делегацією Української Центральної Ради. У цій резолюції вперше прозвучало слово «окупація», у разі якої Дума вирішила для себе залишатися на посту як єдиний орган, обраний усім населенням міста, і захищати інтереси городян **(№ 302)**¹²⁷.

14–16 березня 1918 р. критичну ситуацію в місті створили відступаючі більшовицькі війська М. А. Муравйова, який у паніці втікав з Одеси разом із Х. Г. Раковським. Виступаючи в Раді робітничих і військових депутатів, М. А. Муравйов заявив: *«...Новоросію ми захищаємо не заради її самої, не заради її робітників, а заради того, що вона нам потрібна як територія маневрів для боротьби з контрреволюцією, з румунською олігархією і німецькими бандами. Усе найкраще і революційне йде до нас з півночі, з Уралу, Дону. Все це збирається за Дніпром, і справжня війна почнеться звідти... Нехай армія несе зовнішню оборону, а робітники нехай організують внутрішню, нехай дадуть можливість провести евакуацію народного майна. Потрібно вивезти все, ні фунта міді, ні фунта олова не повинно потрапити ворогові»* **(№ 320)**¹²⁸.

16 березня 1918 р. із Миколаївського відділення Державного банку за наказом М. А. Муравйова більшовики вивезли грошей і цінностей на 17 млн руб. **(№№ 326, 327, 329)**. У приміщенні Ради народних комісарів було знайдено ще 100 тис. руб., які, на думку Міського голови В. П. Костенка, під час втечі «забули в поспіху» захо-

¹²⁷ Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 75–78.

¹²⁸ Речь Муравьева // Трудовая жизнь: Ежедневная внепартийная социалистическая газета. (7) 20 марта 1918 г. № 15. С. 3. Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

пити з собою більшовики (**№ 344**)¹²⁹. 24 квітня 1918 р. керуючий Миколаївським відділенням Державного банку О. П. Зборомирський у газеті «Николаевский вестник» заявив: *«На підставі даних мені Центральним Управлінням Українського Державного Банку вказівок, доводжу до відома панів клієнтів Миколаївського Відділення Державного Банку, що в разі, якщо взяті 3 (16) березня цього року представниками колишньої радянської влади з комори Відділення Банку цінності не будуть повернуті за належністю, вартість цих цінностей повинна бути відшкодована власникам за рахунок Російського Уряду Народних Комісарів, без будь-яких втрат для клієнтів Банку»* (**№ 471**)¹³⁰. 15–16 березня 1918 р. владу в Миколаєві намагалися захопити анархісти й навіть Раді народних комісарів довелося домовлятися з ними про мир, припинення арештів, обшуків і конфіскації майна містян (**№№ 323, 324**).

У ніч з 15 на 16 березня 1918 р. у місті поширилися чутки про просування до Миколаєва німецьких військ. Більшовики розвели міст через річку Південний Буг і з миколаївського берега вели вогонь по протилежному берегу. Загинув один німецький солдат. Виникла небезпека того, що німці обстріляють Миколаїв із селища Варварівка й постраждає мирне населення. Дума почала формувати бойові дружини для охорони міста, до них приєдналася єврейська самооборона, міліція й добре озброєний, хоча й невеличкий, українізований повітроплавний загін (**№№ 330–335, 337–343**). За наказом начальника міліції С. І. Белогая був затриманий голова Ради народних комісарів О. Й. Зімак (**№ 328**). До 5-ї вечора 16 березня 1918 р. більшовицький штаб уже був недієздатним. Українці поспіхом створили Тимчасовий український штаб, на чолі якого став О. М. Поляков (**№ 345**). О 8-й вечора за наказом командира кінного Запорізького козачого полку Шевчука був виставлений караул біля воріт казарми кулеметної команди червоногвардійців, що напередодні прибула з Одеси. О першій ночі 17 березня 1918 р. семеро козаків Запорізького полку та ще шестеро з «Вільного козацтва» без перешкод увійшли до приміщення червоногвардійців і роззброїли кулеметників. За ініціативою помічника голови місцевої Української ради Курляківського зброю і майно доставили до Тимчасового українського штабу (**№ 346**).

Уночі гласні Міської думи намагалися подати німцям сигнал про те, що вогонь з міста вестися не буде. Відповідь не надійшла, але сигнал побачили. На світанку 17 березня 1918 р., пересвідчившись у тому, що більшовики забралися, Дума послала своїх представників – О. Й. Рожанського, В. К. Малевича, С. І. Белогая, Ф. І. Гіля, Б. Є. Терентьева – на зустріч із німецькими парламентарями, що відбулася на мосту. Німці заявили думським представникам, що *«вони прийшли не як завойовники, а як друзі за офіційним запрошенням Київської Центральної Ради для відновлення порядку й налагодження правильного товарообміну»* (**№№ 347, 348**). До Миколаєва вступили 21-й резервний піхотний полк (командир – майор Багге),

¹²⁹ Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 85зв.–86.

¹³⁰ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 319. Арк. 31.

209-та автомобільна колона та 5-й Баварський артилерійський полк¹³¹, сформовані переважно з ландверів із Румунського фронту (**№ 354**). Німці вимагали від міського самоуправління визначення місця для паркування автомобілів і складування військового спорядження. О восьмій ранку до Міської управи прийшов німецький лейтенант із вимогою указати будівлі для штабу й розміщення солдат. Відповідальним за розквартирування німецьких військ Дума призначила Л. Фрумкіна. Для німецьких солдат виділили приміщення флотського півекіпажу, а для офіцерів – Лондонський і Петроградський готелі, будинки Менкіні та Теодоровича (**№№ 351–353**). Об 11-й годині ранку 17 березня 1918 р. автомобіль з німецькими офіцерами зупинився біля прохідної заводу «Наваль». Німці оглянули кораблі на стапелях і виставили біля них караули (**№№ 357, 358**). О 3-й годині дня 17 березня 1918 р. в газетах уже була оприлюднена відозва за підписом командувача німецькими військами Багге із роз'ясненням причин і цілей прибуття німців (**№ 349, 350**). О 4-й годині дня 17 березня 1918 р. відбулася нарада у Лондонському готелі представників Думи з німецьким командуванням (**№№ 359, 360, 361, 375**). Гласні висунули німецькому командуванню низку вимог, головною з яких була *«повна незалежність місцевого самоврядування»*. Вимоги Міської думи німці *«принципово прийняли»*¹³². Німецьке командування, спираючись на директиви Центральної Ради, відповідно до яких уся влада в місті мала належати органам місцевого самоврядування, повідомило, що в Міській думі воно вбачає єдине представництво влади в Миколаєві¹³³. Німці повідомили, що серед військових підрозділів, які вступили до Миколаєва, *«українських і гайдамацьких військ немає»* (**№ 359**). Місцеві українські організації німці розглядали як об'єднання національного характеру. Вони заявили, що лише тоді, коли до Миколаєва прибудуть офіційні представники Центральної Ради, може виникнути питання про спеціальні повноваження цих організацій (**№ 362, 392**)¹³⁴.

17 березня 1918 р. над будівлею Думи були вивішені Український прапор і червоний прапор із надписом *«Да здравствует Учредительное Собрание»* (**№№ 355, 356**). Наступного дня Тимчасовий український штаб поширив серед населення *«Відозву»*: *«У нас в Миколаєві влада з рук «Совета» тимчасово перейшла до міського самоврядування, котре повинно працювати згідно з напрямом діяльності нашого Уряду Київської Центральної Ради. Громадяне! Настав час увільнитися від насильств і грабунку большевізма! В вільній і самостійній Україні існує єдина тільки влада Української Центральної Ради і її виконавчого органу Ради народніх міністрів до майбутніх Українських Установчих Зборів»* (**№ 374**)¹³⁵. 19 березня 1918 р.

¹³¹ Фест В. Николаев – последний форпост немецких войск на Черном море. Дуйсбург; Мерс, 1919. Издание репринтное / под ред. Ю. Любарова, А. Пацюка. Николаев, 2016. С. 47–50.

¹³² Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 86–86зв.

¹³³ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 4.

¹³⁴ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 8; Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 86зв.

¹³⁵ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 8зв.

видання «Бюлетень» повідомило, що в місті перемогла «самостійність» і ні в кого не викликає сумніву щодо приналежності Миколаєва до України (**№ 368**). Тим часом на вулицях Миколаєва збиралися мітинги, на яких переважали дві теми: ставлення до українців і до більшовиків. Ставлення до українців на мітингах *«...носило вельми негативний характер, як у зв'язку з тим, що вони звернулися за допомогою до німців, так і в зв'язку з поведінкою їх в Миколаєві. Лунали голоси, що українці – це те ж більшовики справа, що в український штаб проникли темні елементи від колишніх більшовиків до колишніх поліцейських...»*¹³⁶. На мітингах також лунала агітація проти євреїв, «буржуїв» і навіть інтелігенції (**№ 373**). Миколаївська Рада об'єднаних українських організацій оголосила перевибори в місцевих осередках українських організацій (**№ 378, 379**). Місцеві українські організації обирали та направляли до Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій своїх представників (**№№ 380–384**): Миколаївське товариство «Просвіта» направило К. Христоченка, М. Лагуту, С. Ф. Куделінського, А. Г. Майстренка, Пітушенка; місцевий комітет Української партії соціалістів-революціонерів – Л. І. Лозенка, О. Полякова, Ф. А. Лященко, О. О. Зайченка та К. Д. Кора; Український гурток заводу «Балтвод» – Афанасьєва, М. К. Довганя, Улицька, Рись і Гаркушу; Українська педагогічна спілка – О. Ф. Осмоловського, Ф. Т. Бабчинського, М. Л. Мануйлова, Ю. М. Маковського, П. О. Шатохіна; українці заводу «Руссуд» – З. М. Романенка, М. П. Цимбала, П. Ф. Миргородського, Ю. П. Бакун(п)а, Е. Е. Елерта; Миколаївський український гурток поштово-телеграфних робітників – М. М. Кондратюка, С. К. Мішеніна, Б. Пашенка, П. Пічкуренка, В. Шевченка, В. Переходова¹³⁷. Після виборів Рада мала стати офіційним представником Української Центральної Ради в Миколаєві¹³⁸.

Демократична Миколаївська міська дума розглядала питання про вступ німецьких військ до Миколаєва на засіданні 18 березня 1918 р. (**№№ 376, 377**). Міський голова В. П. Костенко повідомив: *«...офіційно ми маємо справу не із завойовниками, а з окупацією міста»*¹³⁹. Гласний О. М. Ісаєв сказав: *«Неминуче сталося. Німецькі війська окупували наше місто, влада перейшла до рук місцевого самоуправління... З переговорів із німцями ясно, що всі робітничі організації, соціалістичні партії всіх відтінків і Рада робітничих і військових депутатів будуть існувати як і раніше»*. Гласний А. П. Рахманович заявив: *«У зв'язку з останніми подіями відбулося велике хитання умів. Одні радіють мало не відновленню старого режиму, інші ставлять хрест над усіма здобутками революції. Але і ті й інші впадають у крайність. Нікому не вдасться відібрати у селянина землю, у робітників – основні завоювання революції. Подальша боротьба повинна вестися під гаслом Українських і Всеросійських*

¹³⁶ На улицах // Известия г. Николаев. 20 марта 1918 г. С. 2. Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

¹³⁷ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 5. Арк. 5–6, 9, 11–12, 22.

¹³⁸ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 34.

¹³⁹ Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 863в.

Установчих Зборів. І що б не робилося, потрібно твердо пам'ятати, хто раз скуштував волі, вже не віддасть її»¹⁴⁰. Відтак Дума підтримувала Раду робітничих і військових депутатів за умови відсутності в ній більшовицького елемента та наявності представників від усіх партійних організацій демократичного спрямування. Дума залишалася вірною ідеалам Українських Установчих Зборів і Всеросійських Установчих Зборів, обстоювала завоювання революції, демократичні свободи й захищала права місцевого самоврядування. Дума погоджувалася з німецькою окупацією як із існуючим фактом, але не схвалювала її, вважала ганебним і небезпечним використання іноземців для наведення порядку в країні.

20 березня 1918 р. відбувся восьмитисячний мітинг на суднобудівному заводі «Наваль», на котрому головували О. Й. Рожанський та А. П. Рахманович. Робітники протестували проти вивезення хліба з Миколаєва, вимагали виплати зарплати, проведення виборів до Ради робітничих і військових депутатів (**№ 393**)¹⁴¹. Причина перевиборів полягала у від'їзді з міста більшості колишніх членів, адже після перемоги більшовиків у Раді робітничих і військових депутатів цей орган перетворився на більшовицький і з приходом німецьких військ більшість більшовиків покинула місто. Новий склад мав формуватися від кожної професійної спілки, заводських і цехових комітетів, кооперативних організацій і політичних партій. Загалом кількість членів Ради мала б досягти 150–160 осіб¹⁴². Ідею нових виборів до Ради робітничих і військових депутатів підтримала й конференція загальнозаводських комітетів, що відбулася 21 березня 1918 р. Конференція схвалила резолюцію, якою робітники протестували проти укладеного Українською Центральною Радою договору з німцями й вимагали від міського самоуправління негайно запобігти вивезенню продуктів із країни (**№ 398**).

Німці користувалися місцевими запасами продовольства у набагато більших розмірах, ніж вони спершу повідомили. 19 березня 1918 р. до Миколаєва прибуло кілька загонів австро-угорських військ для підсилення німецького контингенту. Замість грошей австро-німецькі офіцери й солдати видавали місцевим виробникам розписки, обіцяючи згодом здійснити виплати¹⁴³. 20 березня 1918 р. німецький комендант Миколаєва полковник фон Гільгаузен пояснив, що в «реквізиційній квитанції» чітким почерком слід вписувати назву товару, прізвище продавця, кількість придбаного, ціну, номер військової частини, що забрала товар. Квитанція мала завірятися печаткою. Оплата по *«реквізиційних квитанціях мала здійснюватися після одержання очікуваних українських грошей»*¹⁴⁴. Обшуки й арешти також мали місце (**№ 391**). 20 березня 1918 р. німці арештували членів «колегії 9-ти»,

¹⁴⁰ Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 86зв.–88.

¹⁴¹ Рабочая и партийная жизнь. На заводе «Наваль» // Известия г. Николаев. 20 марта 1918 года. С. 3. Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

¹⁴² Подготовка выборов в Совет Рабочих Депутатов // Известия г. Николаев. 20 марта 1918 года. С. 2. Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

¹⁴³ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 55.

¹⁴⁴ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 319. Арк. 3.

створеної в Миколаєві з метою націоналізації суден торгового флоту, – Яворського, Солтанова та ще кількох. Їх провели під конвоєм по вулиці Соборній у супроводженні натовпу робітників. Саме натовп урятував арештованих. Німці їх відпустили й заявили, що арешт був викликаний непорозумінням (**№№ 395, 396**)¹⁴⁵. 21 березня 1918 р. міський голова В. П. Костенко зустрівся з представниками німецького штабу й передав їм вимоги робітників щодо припинення арештів і господарювання на заводських територіях (**№ 401**). Свою поведінку в місті німці пояснювали неналагодженою ще роботою комендатури та дезорієнтацією в місцевих умовах. Прибувши до Миколаєва, командувач німецькими військами в Криму генерал Р. фон Кош зустрівся з Міським головою В. П. Костенком. У розмові генерал Р. фон Кош повідомив: *«Німці висловлюють бажання скоріше налагодити торговельні відносини між Україною, Німеччиною та Австрією, і тут на місці вони мають намір усунути все те, що так чи інакше затримуватиме здійснення їх цілей»* (**№ 408**)¹⁴⁶.

21 березня 1918 р. відбулася конференція представників українських організацій, на якій розглядалося питання про те, *«чи повинна бути місцева центральна українська організація політичною чи національною»*. На початку конференції Тимчасовий український штаб висловився з приводу того, що Українська Рада міста Миколаєва має бути органом, який наглядає за діяльністю міського самоуправління в частині дотримання універсалів Центральної Ради. Після обговорення була схвалена постанова про те, що центральний орган місцевих українців повинен стати суто національним і складатися з представників українських національних організацій¹⁴⁷. З огляду на постанову міського самоуправління про реєстрацію бойових дружин, Тимчасовий український штаб реорганізовував українські бойові дружини й вимагав здачі до 22 березня 1918 р. усієї наявної у них зброї та мандатів¹⁴⁸. Замість цих дружин засновувалися загони «Вільного козацтва», очолювати які мав сотник на прізвище Кульчицький¹⁴⁹. Водночас комісар українських військ у Миколаєві К. Бойчук оголосив наказ про вступ до виконання обов'язків і в з'язку з цим про потребу в доставленні йому списків особового складу всіх частин із метою видавання їм посвідчень, а також інформації про стан цих частин. Своїм помічником К. Бойчук призначив сотника Миколаївського пішого полку Миколу Ілляча Нестеренка (**№ 388**)¹⁵⁰.

¹⁴⁵ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 14.

¹⁴⁶ Там само. Арк. 16–18.

¹⁴⁷ Среди украинцев // Путь социал-демократа: Орган Николаевского Комитета РСДРП. 21 марта 1918 г. № 18. С. 3. Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ.

¹⁴⁸ Местные украинцы // Известия г. Николаев. 21 марта 1918 г. № 252. С. 3. Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

¹⁴⁹ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 34; Реорганизация украинского казачества // Путь социал-демократа: Орган Николаевского Комитета РСДРП. 21 марта 1918 г. № 18. С. 3. Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ.

¹⁵⁰ Официальный отдел // Трудовая жизнь. 22 марта 1918 года. № 17. С. 3. Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

На Миколаївщині німецькі війська вибивали більшовиків із сіл, тож селянство в очікуванні на повернення поміщиків було збентежене невирішеністю питання про землю¹⁵¹. Колишні поміщики, насамперед у німецьких колоніях, посилаючись на німецьку військову присутність, намагалися повернути землю, передану у власність земельних комітетів. Подекуди вони навіть представляли земельним комітетам приписи німецького командування на друкованих бланках із підписами німецьких чиновників. У цих приписах містилися вимоги щодо негайного повернення відібраної землі. Зазвичай селяни, викривши такого винахідника припису, хапалися за зброю¹⁵². 19 березня 1918 р. до Миської думи прибули делегати від селян багатьох сіл із проханням з'ясувати, чи лишиться земля в їхніх руках, чи буде повернута назад поміщикам. Крім цього, селяни скаржилися, що по селах орудують озброєні банди грабіжників, які тероризують населення. Розгромлено села Копані, Добре, Нова Полтавка. Про це Миська дума повідомила німецьке командування, однак те заявило, що земельне питання його не обходить, воно зацікавлено лише в мирній праці селян (**№№ 389, 399**)¹⁵³. 21 березня 1918 р. в газеті «Известия г. Николаев» опубліковано статтю І. І. Іванова «Политические письма: Самостійність», в якій автор розвивав питання про незалежність України та аналізував майбутнє Центральної Ради в зв'язку із використанням нею впливу іноземного чинника для повернення влади. Автор статті ставив селянське «земельне» питання, австро-німецьку окупацію, майбутнє Центральної Ради та державність України в пряму залежність (**№ 402**).

Німеччина та Австрія переслідували єдину мету в Україні – забезпечення власного народу й армій продуктами харчування. У газеті «Николаевский вестник» від 9 квітня 1918 р. № 5 було опубліковане оголошення «Долг крестьян», яким селянам повідомлялося, що від їхньої працьовитості і розсудливості залежить доля всієї країни, а хто не вийде на роботу в поле, той стане ворогом свого народу¹⁵⁴. Більш радикального змісту оголошення було опубліковане в цій же газеті вже наступного дня (**№ 439**). У ньому під виглядом того, що австро-німецькі війська охороняють мирну працю селян від загрози з боку більшовиків, оголошувалося про арешт і передавання українському суду кожного, хто заважатиме селянам засівати землю. По всіх сільських місцевостях було розіслано німецькі загони для забезпечення «*спокійної роботи в степу*» селян. Водночас повідомлялося, що той, «*хто тепер підніме зброю на надіслані війська, той буде розстріляний. Ми застерігаємо населення і пропонуємо не допускати будь-яких виступів проти влади. Це останній заклик до розуму сільського населення*». Далі висловлювалася прихована погроза: «*Священный обов'язок кожного селянина стати на сторожі позбавлення населення сіл, селищ і міст від можливого голоду*»¹⁵⁵, яку селяни розуміли як май-

¹⁵¹ Новый земельный закон и контрреволюция. Власть труда // Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов. Николаев, 6 марта 1918 г. № 239. С. 1.

¹⁵² Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 19.

¹⁵³ Там само. Арк. 10–11.

¹⁵⁴ Там само. Спр. 319. Арк. 12–13.

¹⁵⁵ Там само. Арк. 15–16.

бутнє повне вилучення в них хліба, аж до того, що не лишиться й крихти. Відтак невдоволення селянства австро-німецькою окупацією, а разом із нею й Центральною Радою, зростало з кожним днем.

Ще гіршим, ніж на селі, був стан справ на миколаївських суднобудівних заводах, закритих у день вступу німецьких військ до Миколаєва. Хоча частина більшовиків утекла з міста, інші – залишилися на підпільній роботі. Після мітингу на заводі «Наваль», що відбувся 20 березня 1918 р., на закритому засіданні, влаштованому більшовиками, було вирішено виступити проти німців 22 березня 1918 р. Рішення підтримали завкоми заводів «Наваль», «Руссуд», «Темвод» і учасники мітингу на заводі «Руссуд». Незважаючи на рішення про повстання, плану його не було розроблено й спалахнуло воно несподівано через конфлікт між робітниками та німецькими військовими з приводу реквізиції німцями бензину. Перебіг повстання висвітлено низкою документів під №№ 411–414, 463, 467, 469, 474.

Наслідки цього повстання для німців полягали в тому, що вони одержали повний контроль над Миколаєвом і могли приступити до здійснення тієї *«мирної місії, що випала німецькій армії»*¹⁵⁶, тобто вивезення збіжжя. І так вкрай хиткий авторитет Української Центральної Ради серед робітників промислових підприємств м. Миколаєва остаточно впав.

На ранок 24 березня 1918 р. німці почали масові обшуки, арешти й терор. Вони вдиралися до кожного будинку й квартири, шукали ніби більшовиків і зброю, проте розстрілювали без суду й слідства просто підозрілих містян. Рішенням воєнопольового суду були засуджені й за законами воєнного часу розстріляні столяр Василь Апарін, слюсар Михайло Апарін, робітник Іван Апарін, столяр Дмитро Апарін, у яких 26 березня 1918 р. була знайдена зброя. Крім того, німцями було з'ясовано, що Михайло, Іван і Дмитро Апаріни стріляли по німецькому аероплану в день приходу німецьких військ до Миколаєва (№ 432). У місті було запроваджено воєнний стан (№ 459, 473).

28 березня 1918 р. Міська дума зібралася на засідання (№ 415). Обговоривши страшні події 22–23 березня, гласні схвалили резолюцію такого змісту: *«Почуття найбільшої скорботи і гіркоти висловлює Дума з приводу того, що відбувається. Сотні марно загинувших стали жертвами темної провокації, яка скористалася збудженим станом робітників під впливом широких народних лих і викликала маси на вулиці під вірний розстріл з єдиною метою вчинити криваву бійню. Почуття найбільшого обурення й гніву висловлює Дума мерзенним провокаторам, яких повинно виявити майбутнє неупереджене слідство»*¹⁵⁷. Дума вирішила негайно відрядити до Центральної Ради делегацію у складі гласних Б. Є. Терентьєва, О. М. Ісаєва та Ф.-С. Н. Злочевського, а також члена Української Центральної Ради О. Й. Рожанського. У доповіді О. Й. Рожанського на засіданні Управи 30 березня 1918 р. з цього приводу

¹⁵⁶ Фест В. Николаев – последний форпост немецких войск на Черном море. Дуйсбург; Мерс, 1919. Издание репринтное / под ред. Ю. Любарова, А. Пацюка. Николаев, 2016. С. 51.

¹⁵⁷ Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 91зв.

зазначено таке: «...остання [місцева Українська Рада] не схильна відрядити до Києва свого представника разом із делегацією від міста і, очевидно, збирається послати своїх представників самостійно»¹⁵⁸.

1 квітня 1918 р. у листі за підписом Голови Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій П. О. Шатохіна Рада звернулася до Окружного комісара С. С. Коморного за порадами щодо здійснення контролю за діяльністю різних інституцій Миколаєва з метою виконання ними вимог Уряду Української Народної Республіки, надсилання своїх представників до тих інституцій, фінансування Ради, націоналізації миколаївських заводів, ставлення до міського самоуправління, організації продовольчої справи і комерційного судноплавства, роботи пошти, телеграфу й залізничного руху тощо (**№ 427**).

На засіданні Малої Ради (Української Центральної Ради) 6 квітня 1918 р. позачергово взяв слово І. А. Фещенко-Чопівський, котрий доповів про те, «що робиться зараз в Миколаєві. Чорна сотня і буржуазія повели агітацію серед робітників, і там піднялася знову бійка. Докладчик прохає організувати негайно слідчу комісію і послати в Миколаїв для розслідування справи». Ф. І. Крижанівський запитав: «Хто підняв бійку?», М. С. Балабанов відповів: «Все одно, хто підняв. Треба негайно утворити комісію і послати її туди, коли не буде перешкод з грішми». Тоді М. М. Галаган пояснив, що є гроші, а перешкоди відсутні. Тож М. М. Стасюк запропонував негайно обрати комісію, створення якої, за пропозицією М. Ф. Гіндеса, було доручено М. А. Корчинському¹⁵⁹. 16 квітня 1918 р. на засіданні Малої Ради О. М. Зарубін порушив питання з приводу німецького суду, який продовжує засуджувати українських громадян (ішлося про родину Апаріних – **№ 432**). Він зауважив: «Це було в Миколаєві, де по постанові німецького воєнно-польового суду були засуджені на смертну кару чотири чоловіки за те, що не здали зброї»¹⁶⁰.

У числі арештованих був і Миський голова В. П. Костенко. Його звинувачували у відсутності контролю за настроями населення. Наказом німецького командування також було усунуто від виконання обов'язків членів Миколаївської міської управи. Для керування господарськими справами в місті німецьке командування призначило колегію в складі виконуючого обов'язки міського голови гласного Ф. І. Гіля та гласних Г. К. Плотіцина і С. Г. Терещенка (**№№ 415–417**). 7 квітня 1918 р. Миська дума зробила заяву про непричетність Миського голови В. П. Костенка до подій 22–23 березня (**№ 416**).

Гласні Думи були занепокоєні розстрілами, що продовжували здійснюватися німецькою владою в місті. Коли під загрозою опинилося життя чергового арештованого німцями містянина на прізвище Корнієнко, Миколаївська міська дума вирішила звернутися до українського військового коменданта міста Миколаєва полковника Євтушевського, який повернувся до виконання обов'язків з 10 квітня

¹⁵⁸ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 161. Арк. 80.

¹⁵⁹ Документ № 139 // Українська Центральна Рада. Документи і матеріали у двох томах. Т. 2.

¹⁶⁰ Документ № 150 // Українська Центральна Рада. Документи і матеріали у двох томах. Т. 2. 10 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р. / упоряд.: В. Ф. Верстюк (керівник), О. Д. Бойко та ін. К.: Наукова думка, 1997. С. 283.

1918 р. Він очолював Українську комендатуру, розташовану в будинку за адресою вул. Нікольська, 54 (№ 443). У газеті «Anzeiger für Nikolaiew – Николаевский вестник» від 14 квітня 1918 р. № 10 полковник Євтушевський опублікував оголошення: *«Згідно з наказом повітового коменданта Херсон[ського] повіту № 9 і посвідки обласного комісара № 563 я являюсь самотнім представником військової влади Української Народної Республіки в м. Миколаєві»* (№ 454). Вже 10 квітня 1918 р. полковник Євтушевський особисто брав участь у засіданні Миколаївської міської думи й доповідав про звільнення В. П. Костенка (за сприяння Євтушевського за В. П. Костенка поручилося Одеське міське самоуправління). Дума подякувала Євтушевському за стурбованість долею Міського голови та сприяння у справі його звільнення (№ 417). Гласні звернулися й до представників німецької влади за негайним призупиненням застосування смертної кари в місті. Ф. І. Гіль повідомив, що німецьке командування завірило його у відсутності з боку німців посягань на місцеве самоуправління й переслідування ними лише однієї мети – дотримання в місті «спокою і порядку». Про все, що сталося в місті, Дума вирішила сповістити Центральну Раду, яка *«в своїх універсалах гарантувала недоторканність усіх демократичних завоювань революції і зокрема – незалежність місцевих самоуправлень»*¹⁶¹. Невдовзі в газеті «Николаевский вестник» була опублікована замітка «Миколаїв – не показник», у якій повідомлялося, що німецьке командування не схильне втручатися у внутрішні справи України: *«Поодинокі випадки, як Миколаїв, не можуть служити показником, позаяк минулі заворушення змусили нас тимчасово застосувати тут особливі міри. Німецька влада взагалі прагне ввійти в тісний зв'язок із представниками позитивного класу населення, щоб спільними силами налагодити господарське життя»* (№ 436). Однак Миколаївська міська дума чітко усвідомлювала, що цієї мети досягти вже неможливо.

13 квітня 1918 р. до Миколаєва прибула спеціальна парламентська анкетно-слідча комісія Центральної Ради (№ 450, 468). До її складу входили: український есер А. А. Мельник (у подальшому – голова проводу ОУН), український есер І. В. Шаля, український соціал-демократ А. Долуд, соціал-демократ (меншовик) Павлов, сіоніст М. Ф. Гіндес, а також представник від Міністерства юстиції Ольшанський та від Військового міністерства Подольський (імена та по батькові у документах не вказано). Цього ж дня відбулося засідання Миколаївської міської управи, на якому члени комісії ознайомили присутніх із резолюціями та постановами Центральної Ради, повноваженнями комісії. До завдань комісії належало з'ясування стосунків, які склалися між німецьким командуванням і міським самоуправлінням,

Мельник Андрій Атанасович – голова анкетно-слідчої комісії Української Центральної Ради, яка розслідувала причини й наслідки березневого повстання 1918 р. проти німців у Миколаєві

¹⁶¹ Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 97–98.

випадків анархічних виступів, а також «*настроїв умів на місцях*». Комісія отримала від Центральної Ради повноваження здійснювати допити як представників цивільної влади так і військових, знайомитися із діловодством, відвідувати тюрми, опитувати арештованих. У разі виявлення незаконних дій влади комісія мала право звільняти посадових осіб. Результати своєї роботи комісія мала представити на розгляд Центральної Ради. Члени Миської управи і голови думських фракцій висвітлили події, що відбувалися в Миколаєві напередодні повстання, звернувши особливу увагу на стосунки між більшовиками і думськими фракціями та на сумні наслідки повстання¹⁶².

14 квітня 1918 р. відбулося закрите засідання Миколаївської миської думи, на якому доповідав В. К. Малевич (**№ 458, 468**). За його словами, комісія мала б зробити висновок, що міське самоуправління, у тому числі В. П. Костенко, абсолютно не причетні до подій 22–23 березня. Гласний Думи Д. М. Кокізов наполягав на відсутності вини В. П. Костенка та на поверненні йому повноважень Миського голови. Гласний О. В. Паршиков підкреслив, що в зв'язку з прибуттям анкетно-слідчої комісії Української Центральної Ради потрібно порушити цілий ряд політичних питань. «*Наші представники, – зазначив Паршиков, – повинні наполягати на скасуванні воєнного стану, бо він не тільки не заспокоює населення, а ще більше його нервує. Необхідно знову воскресити діяльність усіх робітничих організацій, бо не може бути порядку й спокою, якщо робітники розпоршені й дезорганізовані. Всі політичні свободи, – продовжував оратор, – повинні бути відновлені, і тоді тільки можна буде приступити до більш нормальної та творчої роботи*»¹⁶³. Більшість гласних Думи проголосувала за пропозицію гласного А. П. Рахмановича щодо обрання комісії з представників усіх фракцій, яка мала б зібрати матеріали про події, що передували повстанню. До цієї комісії було обрано гласних М. Я. Макотинського, М. Я. Кірієвського, М. С. Левіна та П. П. Рижикова.

Разом із приїздом комісії Української Центральної Ради в Миколаєві стало відомо про призначення низки керівників, створення української караульної команди та реорганізацію міліції. Так, згідно з наказом Головного крайового комісара Херсонщини, Катеринославщини та Таврії від 9 квітня 1918 р. № 210, тимчасовим комісаром міста Миколаєва по цивільних справах став П. О. Шатохін (**№ 451**). Його канцелярія почала працювати з 16 квітня й розміщувалася на розі Адміральської та Московської вулиць у будинку Леонтовича, про що П. Шатохін дав оголошення в газеті «*Anzeiger für Nikolaiew – Николаевский вестник*» від 14 квітня 1918 р. № 10 (**№ 454**). Тимчасовим уповноваженим демобілізаційного відділу Генерального штабу був призначений Маляр, відділ знаходився за адресою вул. Мала Морська, № 1 (**№ 454**). Для охорони майна Української Народної Республіки за розпорядженням коменданта м. Миколаєва полковника Євтушевського у приміщенні комендантського управління за адресою вул. Нікольська, № 54 з 14 квітня 1918 р. розпочався запис до караульної команди. Запис здійснювався старшиною на прізвище Коробейніков (**№№ 454, 455**).

¹⁶² Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр.161. Арк. 102–103.

¹⁶³ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 158. Арк. 141–143.

Більшовики ж поводитися доволі вільно в Миколаєві й створили підпільну організацію, перше організаційне засідання якої відбулося в будинку на вулиці Нікольській, 46 (№ 461). Місто було поділене ними на сфери впливу: район Слобідки передано у розпорядження В. Бабаніна, Трохима та Івана Габестрів; район Писків віддано Д. Давидову та Ю. Юрковському; міський район закріплено за О. Г. Гордоном, Ц. Білявською, Ніною і Цезарем Гурвичами. Крім цього, міська більшовицька організація поширювала свій вплив на сільську місцевість. Кілька чергових засідань більшовиків відбулося в приміщенні магометанської мечеті на вулиці 3-й Воєнній. На них були розглянуті питання про відношення до Трудового конгресу, про участь у Другому Всеукраїнському партійному з'їзді, що проходив у Москві 1918 р. (делегатом від Миколаєва було обрано О. Г. Гордона), про вибори до Миколаївського робітничого комітету, про забезпечення зброєю членів підпільних більшовицьких груп. Із цих питань найбільше відбивають тогочасний стан справ у місті вибори до Миколаївського робітничого комітету. З приводу його обрання в приміщенні Миколаївської міської управи відбулося засідання за участю представників від робітників, німецького командування та гайдамаків. На пленарному засіданні обирали президію, до складу якої увійшли більшовики О. Г. Гордон, І. В. Габестро. Більше того, головою президії було обрано О. Г. Гордона, направлено в травні 1917 р. Я. Свердловим до Миколаєва для створення самостійної більшовицької організації. У березні – серпні 1919 р. він був секретарем Миколаївського міського комітету партії більшовиків, з 1921 р. працював у ЦК ВКП(б) в Москві, а потім в апараті ЦК ВКП(б). На засіданні в Міській управі О. Г. Гордон виголосив декларацію від більшовицької партії. За свідченням Т. В. Габестра, зала реагувала неоднозначно: з боку гайдамаків і німців лунали вимоги негайно арештувати цих більшовиків, оскільки вони були керівниками повстання й підпілля, а пролетаріат вітав промови своїх лідерів аплодисментами¹⁶⁴. На цьому засіданні також були присутні гласні Думи Я. П. Ряппо й А. П. Рахманович. Наведені факти доводять, що більшовицьке підпілля не було насправді такою вже й таємною організацією, його найвище керівництво відкрито брало участь у політичному житті та мало можливість пропагувати більшовицькі ідеї далі. З Москви надходила агітаційна література, у тому числі й німецькою мовою, у Миколаєві також працювала друкарня, що розміщувалася в квартирі Т. В. Габестра, а потім у квартирах В. Свінционіка та Ізопольського. Надруковані листівки доставлялися на квартиру І. Чигрина, а звіди розповсюджувалися серед населення міста та німецьких солдат¹⁶⁵. Хоча в подальшому німці арештували кілька більшовицьких активістів, а саме М. Загурську, М. Щеглова, М. Нікітіна, більшовики продовжували активно діяти у місті, й німецьке командування, попри попередні домовленості з Українською Центральною Радою щодо допомоги в боротьбі з більшовизмом, реальних заходів у цьому напрямі в

¹⁶⁴ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 504. Арк. 5–7.

¹⁶⁵ Габестро Т. В. В боротьбі з німецькими окупантами // Боротьба за владу Рад на Миколаївщині: збірник спогадів учасників Великої Жовтневої соціалістичної революції та громадянської війни (1917–1920 рр.). Миколаїв: Відділ пропаганди і агітації та партійний архів Миколаївського обкому КП України, 1959. С. 60.

Миколаєві не вживало. Німецьке командування вдавалося більше до демонстративних актів: обмежувало свободу громадян наказами військового командування, залякувало населення шляхом обшуків, запровадження комендантського часу, публікації суворих оголошень у пресі, здійснювало показові розстріли почасти абсолютно непричетних до більшовизму громадян.

Незважаючи на заяви німців про невтручання в діяльність органів місцевого самоуправління, на згаданому вище засіданні демократичної Миколаївської міської думи 14 квітня 1918 р. гласний М. Я. Макотинський заявив, що до протоколу минулого засідання, котре відбулося 10 квітня, не занесене повідомлення Ф. І. Гіля про заборону німецьким командуванням Миколаївській міській думі займатися політичними питаннями. М. Я. Макотинський також указав, що в оголошеннях, розклеєних по місту, Ф. І. Гіль називався міським головою, хоча він насправді був лише тимчасово виконуючим обов'язки міського голови. Через те, що Ф. І. Гіль виявляв лояльність до німецької влади, гласні Думи ставилися до нього дедалі прохолодніше. На заяву М. Я. Макотинського секретар Думи І. К. Шабалов пояснив, що заборона надійшла не 10 квітня, а пізніше, під час його власного клопотання перед німецькою владою щодо проведення зборів Думи. Дата заборони наразі не була важлива, головним був факт цієї заборони (**№ 458**). Отже, очевидно, що між демократичною Миколаївською міською думою і німецьким командуванням наростає конфлікт, який із часом вибухнув розгоном демократичної Миколаївської міської думи та відновленням старої цензової Думи, обраної ще за імперського часу. 7 серпня 1918 р., обстеживши фінансову діяльність демократичної Думи, цензова Дума представила на розгляд украї негативний звіт про численні фінансові порушення, що дискредитував Миколаївську міську думу демократичного складу (**№ 475**).

(9) 22 квітня 1918 р. у присутності представників німецького командування проходило чергове закрите засідання Миколаївської міської думи, на якому обговорювалися результати роботи делегації Миколаївського міського управління в Українській Центральній Раді (**№ 470**). У Києві Б. Є. Терент'єв, О. М. Ісаєв та Ф.-С. Н. Злочевський зустрічалися з Головою Ради Міністрів Української Центральної Ради та Міністром закордонних справ Всеволодом Голубовичем, Міністром внутрішніх справ Михайлом Ткаченком, іншими членами уряду. На засіданні Миколаївської міської думи вони доповідали про результати переговорів. Їхні думки, висловлені з приводу вражень, отриманих під час зустрічей з членами українського уряду, не співпали. Зокрема, Ісаєв і Злочевський повідомили, що *«всі міністри, їхні товариші – енергійні, здібні люди, які прагнуть на руїнах створити щось. Кругом панує ділова обстановка. Єдино на кого може спиратися тепер центральний уряд – це на міське самоврядування»*. Однак Б. Є. Терент'єв не поділяв цілком позитивного враження своїх колег від міністрів Центральної Ради. Він сказав, що *«його враження дещо інше: він не розраховує на продуктивність нинішнього кабінету, так як його діловитості він не помітив»*¹⁶⁶.

¹⁶⁶ Державний архів Миколаївської області. Ф. 1817. Оп. 2. Спр. 158. Арк. 144–147.

В останні два місяці роботи Центральна Рада почала вживати заходів щодо адміністрування в державі. Зокрема, 6 березня 1918 р. Малою Радою був прийнятий Закон «Про адміністративно-територіальний поділ України», за яким скасовувалися губернії та повіти і запроваджувався поділ на 32 землі. Територія сучасної Миколаївщини отримала назву «Помор'я», а її центром ставало місто Миколаїв¹⁶⁷. 29 квітня 1918 р. у Києві відбувся з'їзд Хліборобів. Українська Центральна Рада була усунута від влади, й Гетьманом Української Держави проголошено Павла Скоропадського.

Наведені вище відомості свідчать про бурхливі події початку революції 1917–1921 років у Миколаєві, що не вписуються в усталену концепцію Української революції. Кілька політичних, економічних та культурних факторів уплинули на специфіку розвитку подій у Миколаєві: його тісний зв'язок з Петроградом і Москвою, велика питома вага заводів, що були філіалами російських або працювали в економічній інтеграції з ними, вплив експортної торгівлі, слабкість українських культурних організацій, етнічний склад населення самого Миколаєва та сільської округи тощо. Все це вплинуло на досить довгий інкубаційний період визрівання українського політичного руху, який повільно набирив сили. Лише після більшовицького перевороту в Петрограді місцеві політичні сили зробили вибір на користь Української Центральної Ради, яка здавалася їм прийнятною альтернативою більшовицькій диктатурі. Обличчя останньої миколаївці побачили вже за час нетривалого їхнього перебування у місті на початку 1918 р.

З іншого боку, Генеральний Секретаріат, потім Рада народних міністрів УНР явно не встигли зрозуміти значення Миколаєва (як і більшості інших регіонів України), оскільки взагалі не мали чітко окресленої регіональної політики. Тому прихід на Миколаївщину німецьких та австро-угорських військових частин як союзників центрального українського уряду був неприхильно сприйнятий як міським пролетаріатом, котрий підняв повстання, так і сільським населенням. Робітники страждали від фактичного закриття всіх промислових підприємств, захоплених німцями як військові об'єкти. Для селян німці були не лише чужими військовиками, але й співвітчизниками-захисниками місцевих колоністів, стосунки з якими після більшовицького «чорного переділу» землі стали дуже напруженими. Демагогічній аграрній політиці російських більшовиків Українська Центральна Рада змогла протиставити лише свій земельний закон. На жаль, він виявився поганим українським перекладом російського. Тому селянство, яке за закликem більшовиків наприкінці 1917 р. захопило і пограбувало чужі маєтки, тепер не бажало відповідати перед німцями. Все це створювало велику напругу, рівної якій фактично не було в інших українських регіонах. Запізніла увага Центральної Ради до подій у Миколаєві не мала ніяких позитивних наслідків. Натомість місцеві більшовики, які на початку революції фактично були маргінальною політичною силою, зміцнилися і набули авторитету серед пролетарів і селян Миколаївщини.

¹⁶⁷ Документ № 96 // Українська Центральна Рада: Документи і матеріали у двох томах. Т. 2. 10 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р. / упоряд.: В. Ф. Верстюк (керівник), О. Д. Бойко та ін. Київ: Наукова думка, 1997. С. 181–182.

ПОВСТАННЯ У МИКОЛАЄВІ В БЕРЕЗНІ 1918 РОКУ

Події повстання проти австро-німецьких військ, що мало місце у Миколаєві впродовж кількох днів у березні 1918 р., на жаль, слабо документовані. Більшість авторів радянського, та й пострадянського часу, писали про цю подію надзвичайно лаконічно. Через це складно зрозуміти логіку, перебіг та наслідки подій. Недостатньо з'ясованими впродовж століття залишаються кілька важливих питань, зокрема:

- Повстання в Миколаєві варто вважати авантюрою, спровокованою місцевими більшовиками, чи вони виконували настанови з московського центру?
- Досі не з'ясовано реальну кількість жертв повстання, оскільки відомості, які наводять сторони, суттєво різняться. Виявлення максимально точної цифри втрат дасть можливість зрозуміти масштаб подій та їх наслідки.
- Неясною залишається ступінь участі та ставлення до цих подій з боку українізованих військових підрозділів, що дислокувалися в цей час у Миколаєві.

Варто зазначити, що як події антинімецького повстання в березні 1918 р., так і обставини приходу австро-німецьких військ до Миколаєва давно стали частиною історичних легенд, які, через свою давність, уже понад півстоліття сприймаються як реальна історія.

Поведінка більшовицьких лідерів Миколаєва по відношенню до німців із самого початку була провокативною та авантюристичною. 14 березня 1918 г. стало відомо, що австро-німецькі війська увійшли до Одеси. Постановою Миколаївської Ради робітничих і військових депутатів у місті ще 2 березня оголошено військовий стан, відповідальність за охорону й спокій міста взяла на себе Рада Комісарів (в інших документах – Верховна Колегія), створена Миколаївською Радою (**№ 310**); не знімала з себе відповідальність за ситуацію в місті й Миколаївська міська дума.

Як тільки стало відомо про події в Одесі, відбулося засідання Миколаївської Ради робітничих і військових депутатів, на ньому присутніми виявилися й більшовицькі лідери Х. Г. Раковський та полковник М. А. Муравйов, які щойно покинули

Одесу (№№ 320, 321). Вони агітували миколаївських більшовиків не віддавати місто німцям¹. Події засідання зафіксувала Анфіса Ряппо, в своїх спогадах вона зазначала: «14 березня 1918 р. полковник Муравйов в Раді робітничих і солдатських депутатів запевняв, що він Миколаєва не віддасть, але слова його звучали якось невпевнено. Щоправда, у робітників було велике бажання відстояти місто, стратегічне положення якого було занадто для цього заманливим. Але й ризик був надто великим: залишитися в мішку і в кінці кінців загинути» (№ 414)². Варто звернути увагу на дві обставини:

- на цей час більшовики ще не мали більшості у складі Миколаївської Ради робітничих і військових депутатів, найбільш впливовою була група об'єднаних соціал-демократів, до якої формально примикали й більшовики, але вони не полишали зусиль щодо отримання лідерства;
- так сталося, що на цей момент були відсутні авторитетні лідери Ради робітничих і військових депутатів у Миколаєві: голова виконкому Ради (а за сумісництвом тимчасовий комісар м. Миколаєва) більшовик Олександр Зімак перебував у лікарні внаслідок тяжкого поранення, отриманого в ході збройної сутички з анархістами (№ 328); найбільш впливовий член Ради Ян Ряппо (представляв соціал-демократів об'єднаних) знаходився в Москві на Всеросійському з'їзді Рад; голова Ради Ф. Григор'єв (соціал-демократ-інтернаціоналіст) не користувався значним авторитетом. Звичайно ж, одеські візитери зверталися саме до більшовиків, провокуючи їх до збройного протистояння австро-німецьким військам.

Досить цікавим є трактування подальших подій у радянській літературі. Ян Ряппо у спогадах, опублікованих в 1922 р., писав: «16 березня німці підійшли до Миколаєва з боку Варварівки. Почався бій, у якому брали участь лише дві гармати тов. Флоренсова. Німці пішли в обхід, що змусило Раду приступити до самої нагальної евакуації. Радянські фракції більшовиків і лівих с[оціалістів]-р[еволюціонерів] постановили евакуюватися повністю, за винятком осіб, котрі мали залишитися в підпіллі. З великою поспішністю, за сприяння міліції та червоногвардійців, вдалося вивести з державного банку сконцентровані там цінності [і] грошові знаки»³. Варто зазначити, що сам Ян Ряппо в Миколаєві в цей час не був і про події міг судити з розповідей своїх соратників. Він не надто переймався тим, що його трактування суттєво не співпадає зі спогадами його дружини, яка вела щоденник подій. У подальшому події постають усе більш легендарними та героїчними. В найбільш авторитетному виданні радянського часу з краєзнавства зазначено: «Місцеві заго-ни Червоної армії вчинили рішучий опір австро-німецьким військам, які підійшли до

¹ Піскурьов С. Миколаїв. Рік 1917. Червоні коліщатка. Миколаїв: Вид. Ірини Гудим, 2007. С. 69.

² Ряппо А. Восстание николаевского пролетариата против немцев // Летопись революции. Харьков, 1922. № 1. С. 107.

³ Ряппо Я. Борьба сил в Октябрьскую революцию в Николаеве // Летопись революции. Харьков, 1922. № 1. С. 97.

Миколаєва 16 березня. Тільки обійшовши місто з північного сходу, вони захопили його наступного дня»⁴. (Варто нагадати, що з північного сходу місто оточене річкою Південний Буг, а австро-німецькі війська не мали достатньої кількості плавзасобів для оточення міста). Наведемо наступне авторитетне радянське джерело: «17 березня, подолавши запеклий опір регулярних і місцевих формувань Червоної армії, що обороняли місто, за допомоги контрреволюційних сил окупанти захопили Миколаїв»⁵. Наведені фрагменти є виразним зразком тенденції до штучної героїзації історичного минулого, що була характерною для радянської історіографії.

Дещо інша картина подій подається у спогадах Анфіси Ряппо (№ 414), а також у книзі спогадів німецького журналіста Вальтера Феста, записаних «по свіжих слідах» і вперше опублікованих у Дуйсбурзі (Німеччина) в 1919 р., російський переклад виданий у Миколаєві в 2016 р.⁶ Варто звернути увагу на те, що В. Фест був достатньо поінформованою людиною, оскільки виконував обов'язки пресекретаря німецького командування в Миколаєві.

А. Ряппо зазначала, що 16 березня Миколаївська Рада робітничих і військових депутатів почала евакуацію, яка проходила «спокійно, діловито» й таємно від міських жителів. На цей час більшовики (під загрозою артилерійського обстрілу міста, який загрожував вчинити М. Муравйов) уже забрали з Миколаївського відділення Державного банку гроші, а також ті цінності, які вони ще на початку березня вилучили з ювелірних магазинів та у «багатої буржуазії» (№ 327)⁷. Тож треба було подбати, щоб німці не завадили все це вивезти з міста. Однак приховати від жителів міста евакуацію все ж не вдалося. Місцева газета повідомляла: «Чутки про наближення німців підкріплювалися гарячковою евакуацією військового спорядження, що вивозилося в цей час з приміщення Ради й відправлялося невідомо куди на підводах. Все це робилося на очах у публіки, що заповонила Соборну вулицю» (№ 339)⁸.

Далі звертаємося до щоденника Анфіси Ряппо, вона зазначала: «Для прикриття відступу на березі Бугу, зліва від Варварівського мосту... була залишена батарея під командою тов. Флоренсова. Тов. Флоренсов був молодим і дивився на своє завдання оптимістично. Мені здавалося наївним для артилериста, учасника світової війни, «лякати» німців нещасною батареєю, яку їм нічого не варто було [на]крити. Але Флоренсов розраховував на обережність німців і хотів лише виграти час, поки з Миколаєва вивезуть кого й що потрібно. Він благодушно пострілював зі своїх гармат, мобілізувавши для цього учнів політехнічного училища. Ми двічі носили йому в

⁴ Історія міст і сіл Української РСР. Миколаївська область. К.: Інститут Історії АН УРСР, 1971. С. 92; Лифанов В., Миющенко В. Николаев: 1789–1989. Страницы истории. Одесса: Маяк, 1989. С. 78.

⁵ Очерки истории Николаевской областной партийной организации. Одесса: Маяк, 1980. С. 60.

⁶ Фест В. Николаев: последний форпост немецких войск на Черном море / перевод с немецкого. Николаев: АТО «Літопис», 2016.

⁷ Ряппо Я. Борьба сил в Октябрьскую революцию в Николаеве. С. 97; Вывоз денег // Бюллетень. 19 марта 1918 р. № 2.

⁸ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 32–33.

Спаське урочище бутерброди і він, як ні в чому не бувало, пив чай. Евакуація відбувалася казково вдало під самим носом у німців» (№ 414)⁹. Згодом стало відомо, що гармати, за наказом М. Муравйова, могли б розвернути в бік міста й почати обстріл у випадку виникнення проблем з вилученням цінностей з Державного банку¹⁰. Власне, артилерійська стрілянина не завдавала ніякої шкоди німецьким військам, але її гуркіт було чути по всьому місту, це дуже лякало його жителів. Місцева газета так описувала події: «На початку 4 години дня радянська артилерія почала частими пострілами обстрілювати Варварівку. Артилерійська стрілянина тривала до пізнього вечора. Гул пострілів лунав по місту, й населення, засівши в своїх будинках, в страху стежило за подіями, що розгорталися. Особливо переживало населення найближчих до Спаського кварталів, де після кожного гарматного пострілу будинок цього району здригався. Майже всі шибки від струсу полопалися. Тим часом Рада продовжувала швидко евакуюватися» (№ 339)¹¹.

Одночасно більшовики подбали про те, щоб розвести Варварівський наплавний міст та встановити кулемети на передмістних укріпленнях для контролю за переправою. Тобто німецьку сторону демонстративно провокували до застосування артилерії та військової сили для захоплення Миколаєва. Увечері 16 березня німецьке командування розпочало виведення на бойові позиції артилерії на варварівському березі навпроти Миколаєва. У місцевого населення реквізували човни для форсування річки, яке планували здійснити на ранок наступного дня¹².

Єдиною активною дією, яку дозволило собі німецьке командування в цей день, став розвідувально-демонстративний політ німецького аероплана над Миколаєвом. Він пролетів над центром міста й суднобудівними заводами, що справило гнітюче враження на міських обивателів. Коли аероплан пролітав над Соборною вулицею, в нього навіть почали стріляти з гвинтівок, не завдавши йому, однак, жодної шкоди (№ 432)¹³.

Тим часом верхівка Миколаївської ради робітничих і солдатських депутатів завершила свою евакуацію й покинула місто напризволяще. Єдиним органом влади, який міг реально впливати на подальші події, лишилася Миколаївська міська дума. Її склад був сформований у ході перших в історії міста демократичних виборів, які відбулися на хвилі піднесення революційних настроїв 13 серпня 1917 р. Гласні Думи представляли різні політичні партії, але більшість із них були соціалістами-революціонерами (есерами), які традиційно займали більш помірковані позиції, ніж соціал-демократи.

Для пошуку шляхів розблокування ситуації пізнього вечора 16 березня почалося засідання Миколаївської думи. Міський голова В. П. Костенко та гласні демократичної Думи врешті знайшли спосіб врятувати місто від військових дій. Про це

⁹ Ряппо А. Восстание николаевского пролетариата против немцев. С. 108.

¹⁰ Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 85зв.

¹¹ Ход событий. Бюллетень. 19 марта 1918 р. № 2.

¹² Фест В. Николаев: последний форпост немецких войск на Черном море. С. 49.

¹³ Ход событий // Бюллетень. 1918. 19 марта (№ 2).

свідчив прапорщик Сава Білогай (один з керівників миколаївської міліції): «...з ініціативи міського голови, здається, вночі за допомогою прожектора німецькому командуванню дана була сигналізація про те, що більшовицьких військ в місті немає [відповіді з німецької сторони не надійшло]. А вранці, о 5 годині, на Варварівський міст, який напередодні був розведений більшовиками, [чим] було створено нездоланну перешкоду для вступу німецького загону в місто, вирушила від міста делегація для інформування німців про справжній стан справ у місті... О 9 годині ранку німці були вже в місті, а о 4 годині відбулося засідання міської управи з німецьким командуванням» (№№ 347, 348, 412)¹⁴.

Не можна стверджувати, що австро-німецькі війська увійшли до Миколаєва без жодного пострілу. На початку переправи через Південний Буг, задля власної безпеки, вони розстріляли артилерійську батарею Флоренсова. Загинули хлопці-добровольці (учні ремісничого училища), а відомості про загибель Флоренсова відсутні, тож він зумів врятуватися. Анфіса Ряппо була дуже обурена тим, що німецьке командування не дозволило влаштувати багатолюдне урочисте поховання загиблих на цій батареї¹⁵. Німецька сторона, як зазначає В. Фест, під час усіх цих подій втратила одного солдата.

Вальтер Фест не приховував свого здивування тим, що більшовики покинули багато різної зброї. Він зазначав: «У морських казармах знаходилися 16 самохідних гармат. Серед них 7 німецьких гаубиць діаметром 10,5 см, 20 кулеметів різних систем, близько 2000 рушниць і великі запаси артилерійських і піхотних боєприпасів. Також великі запаси боєприпасів були складовані в порту і на кораблях»¹⁶. Очевидно, в ході евакуації члени Миколаївської Ради не вважали за потрібне вивозити зброю. Важливіше було вивезти до Москви гроші й цінності з миколаївського банку. Можна також не сумніватися, що вночі перед приходом німців чимало зброї було роздано населенню міста.

С. Білогай повідомляв, що міська міліція разом з бойовими дружинами есерів та єврейської самооборони напередодні вступу німців до міста спромоглися роззброїти до 900 червоноармійців¹⁷. Не зовсім зрозуміло, чи лишалися надалі ці червоноармійці в місті й чому вони не евакуювалися разом з верхівкою більшовиків. Ймовірно, йшлося про Перший Комуністичний загін червоногвардійців, незадовго до того сформований з добровольців – працівників заводів «Руссуд» та «Наваль», які вже встигли наприкінці лютого 1918 р. разом із загонами Червоної Армії побувати у збройному зіткненні з німецькою армією в районі станції Бобринської на Черкащині, після чого повернулися до Миколаєва.

¹⁴ Виписки зі зб. «Освободительная война украинского народа против немецких оккупантов». Киев: Партиздат ЦК КП/б/У, 1937 // Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області. Оп. 1. Спр. 35. Арк. 201; ДАМО. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 86.

¹⁵ Ряппо А. Восстание николаевского пролетариата против немцев. С. 113.

¹⁶ Фест В. Николаев: последний форпост немецких войск на Черном море. С. 50.

¹⁷ Крючков Ю. С. История Николаева от основания до наших дней. Николаев: Возможности Киммерии, 1996. С. 154.

Зброя, яка в подальшому вилучалася у населення за вимогою німецького командування, здавалася на збереження до відділків міліції. Значна кількість озброєння зберігалася в будинку міського управління міліції (колишня міська поліцейна управа), який розташовувався поряд із будинком Міської думи.

Між тим «евакуйовані» члени Миколаївської Ради робітничих і військових депутатів спокійно доїхали до Харкова, де зустрілися з Яном Ряппо, який саме повертався зі Всеросійського з'їзду Рад. У своїх спогадах він писав: *«Про окупацію Одеси і Півдня України німцями нам стало відомо ще в Москві на IV Всеросійському з'їзді Рад. Порадившись в Москві, всі українські делегати вирішили все таки пробратися на Україну, щоб повести хоча б підпільну роботу. Потрібно було поквартитися, щоб пробратися раніше, ніж німці встигнуть зайняти всю територію України. 18 березня ми були вже в Харкові. Тут я зустрів на вокзалі членів Миколаївського виконкому: тов. Федорова, Когана, також Скляра і багатьох членів Ради з більшовиків і лівих есерів. Тут були й вивезені з Миколаєва цінності, які розпорядженням Харківського Виконкому були відправлені до Москви»¹⁸*. У подальшому вони залишалися здебільшого лише свідками тих трагічних подій, що розгорталися в Миколаєві.

Перші дні німецького перебування в Миколаєві проходили відносно спокійно, поки до міста не стали доходити чутки про повстання в Херсоні, де австро-німецькі війська опинилися у вкрай скрутному становищі.

Німці увійшли до Херсона 19 березня, а вже наступного дня в місті почалося повстання, в ході якого повстанці змусили німецькі війська відступити й покинути місто.

Миколаївські більшовики розгорнули агітацію на підприємствах міста, закликаючи робітників до повстання й обіцяючи, що незабаром прийде допомога від робітників з Херсона й підрозділів Червоної армії, які невдовзі мають прибути до Миколаєва.

Закликаючи до повстання, більшовики свідомо скористалися германофобськими ура-патріотичними настроями, які активно культивувалися в Російській імперії ще з початку I Світової війни. В Миколаєві, що був у край мілітаризованим містом, ці настрої були особливо сильними.

Меншовики й есери, особливо з числа гласних Міської думи, виступали активними супротивниками повстання, вони також намагалися проводити агітацію серед робітників за збереження спокою й стабільності в місті. Але їх агітація розгорнулася з певним запізненням. Роздратовані й невдоволені робітники, розагітовані більшовиками, вже не сприймали інших аргументів. Як зазначалося в постанові прокурора Одеської судової палати, який розслідував справу про повстання в Миколаєві, *«Дума краще за інших розуміла згубність спроби збройного виступу проти окупантів. Тому вона через своїх гласних і соціалістичні партії негайно повела кампанію по заводах, у робітничих організаціях, прагнучи довести населенню єдину і можливу і рятівну лінію поведінки. Від Думи і партій були випущені відозви до*

¹⁸ Ряппо Я. Борьба сил в Октябрьскую революцию в Николаеве // Летопись революции. Харьков, 1922. № 1. С. 100.

населення із закликком до спокою і гуртування навколо Думи для планомірного захисту прав населення... Завдяки зазначеним вище заходам у Думі з'явилася впевненість, що вдасться обійти всі виниклі побоювання на шляху до підтримання порядку» (№ 411)¹⁹.

Ситуативними союзниками більшовиків у ході повстання стали анархісти, значна частина котрих покинула місто ще напередодні приходу німців. Як показали обставини, союзниками вони виявилися дуже непевними.

Ряппо Анфіса – автор спогадів про повстання у Миколаєві в березні 1918 р.

Анфіса Ряппо зазначала, що однією з причин зростання невдоволення миколаївських робітників стало те, що вони не отримали заробітної платні. При цьому вона скромно замовчує, що ця платня мала сплачуватися саме з тих коштів банку, які «евакуювали» й доправили до Москви більшовицькі лідери.

20 березня на заводі «Наваль» відбувся мітинг робітників, після закінчення якого більшовики провели закрите засідання, там було прийнято рішення про збройний виступ проти німців, його призначили на 22 березня. Це рішення підтримали заводські комітети на заводах «Руссуд» і «Темвод». При цьому жодного плану дій не було розроблено (№ 393).

Перебіг основних подій повстання, в загальному контексті революційних подій 1918 р. в Миколаєві, досить логічно викладено в роботах Л. Л. Левченко²⁰. Але дещо розширивши коло джерел, маємо можливість деталізувати ці події, а також конкретизувати наслідки повстання, особливо стосовно реальної кількості його жертв, а, відповідно, й масштабів.

Найчастіше в описанні ходу й наслідків повстання посилаються на публікацію в херсонській газеті «Родной край» (№ 467). Варто зазначити, що автори газетної публікації особисто не були на місці подій і отримували повідомлення від своїх інформантів по телефону з Миколаєва. Ці інформанти, в свою чергу, також не були безпосередніми учасниками чи свідками того, що відбувалося, здебільшого отримуючи відомості від третіх осіб. Тож до фактів, поданих газетою, варто ставитися з певною обережністю.

Досить детальний опис подій лишила Анфіса Ряппо. Знов-таки, вона зазначала, що певні речі й події бачила на власні очі, про інші дізналася з телефонних розмов та розповідей безпосередніх свідків чи учасників²¹.

¹⁹ Из постановления прокурора Одесской судебной палаты о восстании в гор. Николаеве // Освободительная война украинского народа против немецких оккупантов. Киев: Партиздат ЦК КП/б/У, 1937. С. 90.

²⁰ Левченко Л. Л. Миколаїв за доби Української Центральної Ради (березень 1917 – квітень 1918) // Наукові праці: науково-методичний журнал. Випуск 280. Т. 292. Історія. Миколаїв: Вид-во ЧНУ імені Петра Могили, 2017. С. 98–100; Левченко Л. Л. Влада, армія і флот // Миколаївщина: нариси історії революції 1917–1920 років. Миколаїв: Іліон, 2017. С. 89–92.

²¹ Ряппо А. Восстание николаевского пролетариата против немцев. С. 107–123.

Хронологію основних подій миколаївського повстання вперше склав Ян Ряппо. Він не був учасником подій, але вже в кінці березня 1918 р. зміг дістатися до Миколаєва й невдовзі був заарештований. Попри все, він мав можливість спілкуватися з учасниками повстання й отримати інформацію «по свіжих слідах». У подальшому ця хронологія ніким не заперечувалася. Він уважав, що повстання почалося у другій половині дня 22 березня й завершилося 26 березня поразкою повсталих та репресивними заходами з німецької сторони²². Майже такий самий перебіг подій подано в книзі «Октябрь на Николаевщине», виданій до 10-річчя Жовтневої революції. Автори цього видання вважали, що повстання завершилося 25 березня²³. Але, згідно з виявленими нами відомостями, перестрілки й зіткнення, а також розстріли повстанців мали місце ще й 27 та 28 березня (див. *додаток 1*).

Приводом до початку повстання 22 березня, в більшості свідчень, називають артилерійські постріли, які пролунали о пів на третю годину дня з боку залізничної станції Водопій (згодом так і не вдалося з'ясувати, хто й звідки стріляв). Цей артилерійський постріл згодом породив одну з легенд миколаївського повстання. Деякі автори, без посилянь на джерела, зазначали, що постріл пролунав з бронепотягу, на якому до Миколаєва прибув загін кримських матросів під командуванням І. Федька. Далі більше: цей загін брав участь у штурмі Старофлотських казарм, і вони «вибили ворога із казарм флотського півекіпажу»²⁴. Документального підтвердження ця версія поки що не має.

По місту поширювалися тривожні чутки про людські жертви, а також стосовно того, що на підході до Миколаєва вже є більшовицькі війська. Невдовзі біля будинку Міської думи зібрався натовп людей. Газета повідомляла про «кілька тисяч чоловік», а С. Білогай, який був на місці подій, повідомляв, що там було не більше трьохсот осіб. Натовп попрямував до двору (у Міської думи й міліції був спільний двір), вимагаючи видати людям зброю, яка зберігалася в цейхгаузі. Врешті, їм вдалося її захопити, оскільки міліція не чинила опору. Повстанці отримали кількесот гвинтівок та два кулемети. Як стало згодом відомо, робітники на цей час уже захопили зброю, яка зберігалася на заводах. Не маючи можливості завести мотор броньовика, що стояв на міліційному дворі, повстанці вручну виштовхнули його на Соборну вулицю в бік Лондонського готелю, де знаходився тимчасовий німецький штаб і проживали офіцери. Встановивши на броньовик кулемет, почали обстріл готелю та Соборної вулиці. Як свідчив С. Білогай, «...у цей час по місту вже всюди було чути стрілянину. На околицях комісаріату я ясно бачив, що стріляниною ніхто не керує. Стріляли без усякого прикриття /з-за рогів будинків, з горищ, з будинків/ і цілили просто в будь-кого» (№ 412)²⁵.

²² Ряппо Я. Борьба сил в Октябрьскую революцию в Николаеве. С. 99.

²³ Октябрь на Николаевщине. Очерк по истории революции 1917–1920 гг. на Николаевщине. Издание окружной комиссии по празднованию 10-летия Октябрьской революции. Николаев, 1917. С. 43–44.

²⁴ Історія міст і сіл Української РСР. Миколаївська область. С. 92; Очерки истории Николаевской областной партийной организации. С. 60; Березневе 1918 року повстання миколаївських робітників проти німецько-австрійського війська // Історія України в особах. Частина друга / за заг. ред. В. П. Шкварця. Миколаїв, 1993. С. 246.

²⁵ Из показаний прапорщика Белогая о восстании в гор. Николаеве. Опубликовано в сб. «Освободительная война украинского народа против немецких оккупантов». Киев: Партиздат ЦК КП/6/У, 1937. Копия // Науково-довідкова бібліотека ДАМО. Оп. 1. Спр. 35. Арк. 201–202.

Після вуличних боїв у Миколаєві. Броньований автомобіль біля Лондонського готелю на вул. Соборній. Світлина з книги Вальтера Феста «Николаев: последний форпост немецких войск на Черном море»

Тим часом натовп озброєних людей розділився на дві групи. Одна попрямувала по Глазенапівській вулиці в бік міського базару й вокзалу, інша – по Адміральській до Старофлотських казарм, де дислокувалися німецькі солдати, а також до радіостанції, яка знаходилася поблизу Ракетного урочища. Частина ж озброєних людей лишалася у дворі Міської думи й міліції.

У цей час німецька сторона виявила певну розгубленість, не розуміючи, що ж відбувається. Повстанцям вдалося роззброїти кілька германських патрулів, а на Слобідці навіть захопили артилерійську батарею, але це тривало недовго. Уже за годину в центрі міста німецьке командування розгорнуло активні дії. А. Ряппо писала: *«Херсонська вулиця дуже широка, посередині її тоді був насаджений бульвар, де, починаючи від Різдваної вулиці у напрямку до Семенівської церкви, розташувалися вже в бойовій готовності німці, обкопуючи, зводячи прикриття, встановлюючи кулемети, гармати. Обличчя їх були такими зосереджено-суворими, що я, врешті, усвідомила, наскільки становище є серйозним»* (№ 414)²⁶. Одночасно німецька артилерія обстріляла будинок Міської думи, у дворі якого було багато озброєних людей, а в підвалі розгорнуто перев'язувальний пункт для поранених. Німецький підрозділ почав переслідування групи повстанців, яка прямувала по Глазенапівській вулиці у напрямку вокзалу. Почалася перестрілка. Повстанці ховалися по навколишніх дворах і підворіттях, стріляючи по німецьких солдатах. Німці, у свою чергу, відкривали вогонь по тих дворах і будинках, звідки йшла стрілянина. Велике зіткнення відбулося в районі вокзалу. А. Ряппо навіть стверджувала, що будівля вокзалу кілька разів переходила з рук у руки. Врешті, німцям таки вдалося відбити повстанців від вокзалу. Ці енергійні заходи дозволили німецькій стороні встановити контроль за центром та західною частиною міста.

²⁶ Ряппо А. Восстание николаевского пролетариата против немцев. С. 114.

Адміралтейська площа та Старофлотські казарми. Німецька світлина 1918 р.

Найбільш драматичні події увечері та вночі 22 березня відбувалися в районі Адміралтейської площі та Старофлотських казарм. Першим успіхом повстанців стало захоплення радіостанції. Вальтер Фест писав: *«Німецький гарнізон в районі радіостанції був атакований більшовицьким загonom чисельністю 800 чоловік»*²⁷. Повстанці навіть узяли в полон 48 німецьких солдатів, які охороняли радіостанцію. Телеграфіст М. Пузино зміг передати в ефір: *«Всім, всім. В Миколаєві йдуть бої повсталих з кайзерівцями»*²⁸. Врешті радіостанцію було виведено з ладу й німецька сторона на якийсь час була позбавлена зв'язку (згодом німецьке командування виставило Миколаївській думі за це рахунок в 11250 руб.) (№ 417)²⁹. Повстанці протягом вечора й ночі здійснили кілька спроб штурму казарм, що виявилися невдалими й призвели до значних людських жертв, оскільки повсталі опинилися на відкритій місцевості під кулеметним обстрілом з двох боків – від казарм та з-за стіни заводу «Руссуд». Лише на ранок німці змогли відтіснити повстанців у район Слобідських та Воєнних вулиць.

Близько опівночі німці почали артилерійський обстріл. А. Ряппо згадувала: *«Вночі почалася стрілянина з гармат: мінометів і гаубиць. Наш будиночок тремтів, наче в лихоманці: гармата була від нас в 120 сажнях, біля Семенівської церкви. Я припинила писати, але ще розмовляла по телефону. Дізналася, що міномети і гаубиці встановлені по Глазенапівській вул., Наваринській, Артилерійській, біля вокзалу, що обстрілюються склади Комерційного порту, площа перед флотським півекіпажем»* (№ 414)³⁰. Зайнялася перша пожежа, горів клуб більшовиків, що знаходився на розі вулиць Глазенапівської та Херсонської, потім запалали найближчі будинки Ельворті, старої млинарні та складу сільськогосподарського приладдя, оскільки з них велася стрілянина повстанцями. На щастя, вітру не було й пожежа не поширилася на навколишні житлові будинки. Артилерійська канонада та обстріл з кулеметів тривали до самого ранку.

²⁷ Фест В. Николаев: последний форпост немецких войск на Черном море. С. 50.

²⁸ Горбуров Е., Горбуров К. Николаевская радиостанция // Вечерний Николаев. 2014. 5 июня.

²⁹ Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 101зв.

³⁰ Ряппо А. Восстание николаевского пролетариата против немцев. С. 116–117.

Уже ввечері та вночі першого дня мали місце перші жертви серед мирного населення. У числі загиблих були випадкові перехожі, які з різних причин виявилися на вулицях і намагалися швидше дістатися додому. Німці, не розбираючись, відкривали вогонь по всіх, хто рухався. У подальші дні кількість випадкових загиблих була ще більшою. На додаток до всього, більша частина міста лишилася без води, оскільки міський водогін було пошкоджено артилерійським вибухом.

Незважаючи на те, що повстанці на обох основних напрямках мусили відступити, 23 березня німці ще не відчували реальної переваги. Обидві сторони чекали підкріплення. Німецька армія – з Одеси, а повстанці – зі сторони Херсона – Апостолова. Як згодом з'ясувалося, очікування миколаївських повстанців були марними. Підтримку їм надали лише партизанський загін, який очолили миколаївські більшовики А. Коган і Т. Габестро, та ще один невеликий загін під командуванням І. Габестра. Крім того, діяли ще й анархістські загони, які мали здійснити наступ у напрямку Богоявленська, Тернівки та Водопою, але ніякого реального успіху їх дії не мали (№ 467)³¹.

Сподівання миколаївських повстанців на допомогу з Херсона виявилися марними, оскільки ще 21 березня німецькі війська почали наступ на херсонських повстанців, збройні зіткнення там тривали майже два тижні. Про те, що в Херсоні було відомо про намір миколаївських більшовиків підняти повстання, свідчить телеграма, відправлена з Херсона до Центрофлоту (органу управління радянським військовим флотом). У ній йшлося про таке: «У Херсоні німців розбито вщент. Деякі втікли. Жителі всі задоволені. Настрій гарний. Мета Союзу фронтовиків – спрямувати сили на Миколаїв: там засіли німці і не дають підтримувати зв'язок із Херсоном. Просимо товаришів Центрофлоту надати два або три бойових судна в

повному бойовому складі і спрямувати через Одесу на Херсон. Ми чекаємо на відповідь. Відповідайте якомога швидше, поки ми встановимо зв'язок Херсон – Сімферополь і Севастополь. Штаб Союзу фронтовиків»³². Телеграму отримано 22 березня о 13 годині, коли повстання в Миколаєві ще не почалося, тож херсонські повстанці вважали за необхідне надати допо-

Вулична перестрілка в Миколаєві 23 березня 1918 р.
Світлина з книги Вальтера Феста

«Николаев: последний форпост немецких войск на Черном море»

³¹ Левченко Л. Л. Миколаїв за доби Центральної Ради (березень 1917 – квітень 1918). С. 99.

³² Центральний державний архів Військово-Морського Флоту Російської Федерації. Ф. Р-183. Оп. 1. Спр. 22. Арк. 342.

могу миколаївцям. Але сподіватися на оперативну допомогу з боку Центрофлоту не доводилося, оскільки саме в цей час радянське командування Чорноморського флоту ніяк не могло визначитися з його подальшою долею. Врешті, влітку 1918 р. це завершилося затопленням суден та кораблів флоту в Цемеській бухті в Новоросійську.

Зранку 23 березня німці почали інтенсивний кулеметний обстріл базару, де ховалася частина повстанців, перестрілка тривала весь день, лише увечері повстанці мушили покинути базарну площу, відступивши в бік Слобідки. Врешті, це призвело до великої пожежі, в якій вигоріла значна частина базару. Тим часом продовжувався артилерійський обстріл Слобідки, особливо в районі Сьомої Слобідської, Конопатної, Третьої Воєнної вулиць, де вирували пожежі. *«Німці били з жорсткою розміреністю шрапнеллю прямо по робітничих кварталах. Шрапнель пробивала дахи халуп. [Люди] шукали захисту в примітивно влаштованих погрібах, де ризикували загинути під уламками німецьких споруд» (№ 414)³³*. Загалом другий день повстання проходив у позиційному протистоянні, оскільки обидві сторони очікували підтримки ззовні.

Як свідчить А. Ряппо, увечері 23 березня на вокзал прибув перший ешелон із Одеси з солдатами-угорцями, на ранок наступного дня до Миколаєва дістався ще один потяг з німецькими та угорськими солдатами.

Отримавши поповнення, німецька сторона 24 березня перейшла в наступ по всіх напрямках. Цей день став найбільш драматичним і трагічним як для повстанців, так і для мирних жителів робітничих районів міста. Упродовж дня повстанці тримали оборону на Слобідці та міському цвинтарі. Німецька сторона вела інтенсивний артилерійський та кулеметний обстріл цих районів. Саманні стіни будинків тамтешніх жителів рушилися від попадання артилерійських набоїв, здіймалися пожежі.

У цей день було особливо багато випадкових загиблих з числа мирного населення. Від вибуху артилерійського набою загинули родини Атаківих (у тому числі троє дітей у віці від 6 до 13 років) та Соловйових. Родина Філіпових із 5 чоловік, у тому числі трьох дітей, загинула у погребі власного будинку. Батько й син Дубінські – від артилерійського набою, що влучив у будинок; родина Добкевичів –

Жертви вуличних боїв у Миколаєві 24 березня 1918 р.
Світлина з книги Вальтера Феста «Николаев: последний форпост немецких войск на Черном море»

³³ Ряппо А. Восстание николаевского пролетариата против немцев. С. 119–120.

унаслідок випадкового поранення. Згоріли під час пожежі родина Плахотних із 4 чоловік, у тому числі двоє дітей, Д. Барофт'єн з грудною дитиною та ін. (додаток 1). Жодного описання того, що діялося в цей день на Слобідці, не лишилося, оскільки там не було в той час нікого з журналістів чи гласних Миської думи, та й зайві свідки німецькій стороні були зовсім не потрібні. Твердження Яна Ряппо стосовно того, що німці використовували ракети для підпалювання будинків на Слобідці, а також згадка у радянських авторів про використання ними авіації, поки що не мають документального підтвердження³⁴.

Надвечір повстанців витіснили зі Слобідки й міського цвинтаря. Більшість із них змогли швидко сховатися на вулицях і в провулках Слобідки, а останні, відстрілюючись, відступали в бік хутора Водопою та Інгулу.

Вже наступного дня (25 березня) німці видали наказ, яким приписувалося всім терміново виносити зброю й складати на перехрестях вулиць, одночасно почали методичні обшуки в робітничих кварталах. Якщо в будинку виявляли зброю, боеприпаси чи навіть гільзи, чоловіків могли застрелити без будь-якого слідства. Підозрілі будинки підпалювали. Судячи з кількості загиблих у цей день, в окремих місцях ще тривали перестрілки та було чимало вбитих (складно зрозуміти, це були розстріляні чи вбиті в ході збройних сутичок). Убиті під час перестрілки фіксувалися й у наступні кілька днів, але серед жертв усе більше переважали ті, хто помирав від вогнепальних поранень, отриманих у попередні дні. 25–30 березня на міському цвинтарі відбувалися поховання загиблих та тих, хто помер від поранень.

Лише 29 березня перестрілки в місті врешті припинилися. Місто поверталось до нормального життя, але ще кілька днів знаходилося в стані облоги. Німецьке командування встановило жорсткий режим патрулювання та комендантську годину, за порушення якої винні могли бути покарані на місці.

Звичайно ж, викладені факти зовсім не співпадають із героїзованим варіантом подій, поданим у радянській традиції, яка продовжувала діяти й на початку пострадянського періоду. Наведемо одну з таких героїзованих версій подій: *«Три дні, з 22 до 25 березня, місто перебувало в руках повстанців. До вечора 25 березня окупанти, отримавши підтримку з Одеси, в тому числі й авіацію, перейшли в наступ. Повсталі чинили відчайдушний опір, чіпляючись за кожну вулицю, кожний дім. Але сили були дуже нерівні...»*³⁵. Найбільш фантастичну версію обставин миколаївського повстання подано у 5-томній «Истории гражданской войны в СССР», виданій у 50-х рр. XX ст. Миколаївським подіям у цьому фундаментальному виданні присвячено лише один абзац, в якому стверджується, що повсталі робітники спалили судноверфі, захоплені німецькими окупантами, атакували німецький штаб, радіостанцію, вокзал та, врешті, вигнали окупантів з міста³⁶. Звичайно ж, посилення на

³⁴ Ряппо Я. Борьба сил в Октябрьскую революцию в Николаеве. С. 99; История міст і сіл Української РСР. С. 93.

³⁵ Березневе 1918 року повстання миколаївських робітників проти німецько-австрійського війська // Історія України в особах. Частина друга / за заг. ред. В. П. Шкварця. Миколаїв, 1993. С. 246.

³⁶ История гражданской войны в СССР. Т. 3. Упрочение советской власти. Начало иностранной военной интервенции и гражданской войны. (Ноябрь 1917 г. – март 1919 г.). М.: Государственное издательство политической литературы, 1958. С. 228–229.

джерела інформації відсутні. Найбільш безглуздим варто визнати твердження про спалення миколаївськими робітниками судноверфей, які були місцем їх роботи й забезпечували життя та добробут їх сімей.

У спогадах А. Ряппо більшовики виступають як безвинні жертви повстання, на яких найбільшою мірою була спрямована жорстокість німців. Вона писала, що достатньо було вказати на будь-кого й заявити, що це більшовик, цю людину могли розстріляти на місці. Водночас наводиться епізод, коли до неї в квартиру прийшов німецький офіцер із двома солдатами для вилучення зброї, все обійшлося спокійно, хоча всі сусіди і власниця будинку знали їх як родину більшовиків (Ян Ряппо офіційно став більшовиком лише в 1920 р.), до того ж під час повстання в цій квартирі переховувалися 2 солдати з числа повстанців (№ 414).

Усі ці події не завадили більшовикам продовжувати активну й майже легальну діяльність. Вони провели засідання членів Миколаївської Ради й поділили між собою райони міста на «сфери впливу». Так само відкрито діяв клуб об'єднаних соціал-демократів. При цьому жодного слова про визнання своєї провини за події, які відбулися, та жертви, які понесли жителі міста, ніколи так і не було сказано.

Поблажливе ставлення німецького командування до миколаївських більшовиків, яке спостерігалось після закінчення повстання, на перший погляд, складно пояснити. Але варто звернути увагу на одне зауваження В. Феста. Описуючи вхід німецьких військ до Миколаєва 17 березня 1918 р., він зазначав: «Як і в Одесі, особливо радісно зустрічали німецькі війська численні німецькі військовополонені, які дісталися сюди з Сибіру за допомогою фальшивих паспортів. Нарешті їх давня надія на повернення додому могла здійснитися»³⁷. Ці німецькі солдати, які були свідками, а подекуди й учасниками революційних подій в Росії та Україні, опинилися під сильним впливом більшовицької агітації. Ще до приходу німецької армії вони почали організовувати так звані спартаківські групи й загони. Анфіса Ряппо кілька разів згадує про участь спартаківців у миколаївському повстанні. Тож ці військовополонені виявилися своєю «групою впливу», яка пропагувала більшовицькі ідеї серед німецьких солдатів. Як свідчив В. Фест, ці ідеї ставали все більш популярними в солдатському середовищі й німецьке командування розуміло, що жорсткі репресії проти більшовиків могли, певним чином, призвести до дезорганізації в лавах німецької армії. Варто зазначити, що частина спартаківців так і не повернулася до Німеччини, залишившись у Миколаєві. Ними був створений Миколаївський спартаківський загін, який діяв як підрозділ Червоної армії³⁸.

Питання про кількість жертв повстання можна вважати одним з найбільш заплутаних. Оскільки ніхто не подбав про те, щоб своєчасно зібрати точні відомості, в подальшому найчастіше посилалися на публікацію херсонської газети «Родной край», яка зазначала, що «вбитих у місті не менше двох тисяч чоловік» (№ 467)³⁹. При цьому йшлося лише про наслідки подій 22–23 березня, до того ж не вказува-

³⁷ Фест В. Николаев: последний форпост немецких войск на Черном море. С. 50.

³⁸ Кузнецов М., Компанієць В. Пролетарська солідарність // Південна правда. 1966. 22 січня.

³⁹ Родной край. 20 апреля 1918 р.

лося, йдеться про загальні жертви чи лише про загиблих жителів міста. Очевидно, джерелом інформації для газети були висновки комісії, яка оцінювала збитки внаслідок повстання. З цього приводу А. Ряппо зазначала: «За даними комісії, що з'ясувала збитки потерпілих (голова М. Макотинський), всіх жертв повстання було понад 2000 чоловік. Отже, повстанців загинуло близько 1500 чоловік миколаївців, не рахуючи прийшлого елемента, фронтовиків, яких поховали німці» (№ 414)⁴⁰. Хто такі «прийшлий елемент» і звідки вони з'явилися в місті під час повстання, вона не вважала за потрібне пояснювати. Знов-таки, досить сумнівно, щоб німці займалися похованням учасників повстання.

Чисельність загиблих у 2000 чоловік згодом набула офіційного статусу завдяки відомому миколаївському досліднику М. Д. Лагуті, який включив її до «Хроніки історії і розвитку Николаева», поданої до Миколаївського істпарту (1927 р.). При цьому він уважав, що йдеться лише про жертви з боку повсталих⁴¹. З того часу нікому не спадало на думку заперечити чи перевірити вказану цифру. Щоправда, ще в 1918 р. в більшовицькій агітаційній пресі наводилася чисельність лише розстріляних німцями 5 тисяч жителів міста⁴².

Для того, щоб врешті з'ясувати реальну кількість жертв з боку повстанців та жителів Николаева, а також виявити їх імена, довелося звернутися до метричних книг померлих по м. Николаеву за 1918 р. На основі аналізу метричних книг 14 православних храмів Николаева й церков на хуторі Водопій, посаді Богоявленськ, а також Миколаївської хоральної синагоги складено список загиблих. На жаль, він виявився дещо не повним, оскільки не збереглися метричні книги католиків, караїмів та протестантів. Відсутність даних щодо жертв з числа зазначених віросповідань суттєво не впливає на отримані дані щодо загальної кількості загиблих, але при наявності вказаних метричних книг ми мали б можливість визначити ступінь участі в повстанні з боку польської меншини, яка відзначалася політичною активністю й не приховувала свого невдоволення брестськими мирними угодами. Так само, можливо, метрична книга протестантів містила відомості про кількість загиблих німецьких та австрійських військових.

Не вдалося також з'ясувати всі імена загиблих, оскільки 107 трупів осіб чоловічої статі, доплавлених до моргів Миколаївської міської та Єврейської лікарень, не були впізнані й згодом поховані в братських могилах на міському цвинтарі.

Отримані відомості вміщено в *додатку 1*. На їх основі можна виявити основні причини загибелі людей. Ці причини фіксувалися священниками зі слів родичів чи інших осіб.

Як свідчать дані *таблиці 1*, більшість загиблих становлять убиті, включаючи вбитих випадково (258 – 60 %), а також убиті під час перестрілки (57 – 13,3 %), разом вони складають 73,3 % від загальної кількості загиблих (включаючи неві-

⁴⁰ Ряппо А. Восстание николаевского пролетариата против немцев. С. 122.

⁴¹ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-9. Оп. 2. Спр. 244. Арк. 17.

⁴² Красная Армия. Агитационный орган при Курском Совете Народных Комиссаров // Документы о немецких зверствах в 1914–1918 гг. / Управление государственными архивами НКВД СССР. Москва: Госполитиздат, 1942. С. 48.

Таблиця 1 – Кількість загиблих під час повстання та причини їх загибелі

Причини загибелі	Кількість	Причини загибелі	Кількість
<i>22 березня 1918 р.</i>		<i>25 березня 1918 р.</i>	
Вбиті	31	Вбиті	28
Вбиті під час перестрілки	23	Вбиті під час перестрілки	5
Вогнепальне поранення	11	Вогнепальне поранення	14
Випадкове поранення	1	Випадкове поранення	1
<i>Загалом за 22 березня</i>	<i>66</i>	Згорілий	1
<i>23 березня 1918 р.</i>		<i>Загалом за 25 березня</i>	<i>49</i>
Вбиті	28	<i>Невпізнані трупи вбитих під час перестрілки 22–25 березня</i>	<i>107</i>
Вбиті під час перестрілки	13	<i>26 березня 1918 р.</i>	
Вогнепальне поранення	11	Вбиті	12
Розстріляний	1	Вбиті під час перестрілки	4
Обгорілий труп	1	Вогнепальне поранення	2
<i>Загалом за 23 березня</i>	<i>54</i>	<i>Загалом за 26 березня</i>	<i>18</i>
<i>24 березня 1918 р.</i>		<i>27–28 березня 1918 р.</i>	
Вбиті	37	Вбиті під час перестрілки	3
Вбиті під час перестрілки	7	Випадково вбитий	1
Вбиті випадково	12	Розстріляні	4
Вбитий під час обшуку	1	Вогнепальне поранення	4
Вогнепальне поранення	7	<i>Загалом за 26–27 вересня</i>	<i>12</i>
Випадкове поранення	7	<i>29 березня – 9 квітня 1918 р.</i>	
Розстріляні	13	Вбиті під час перестрілки	2
Від задухи при пожежі, опіків, згоріли, обгорілі трупи	18	Випадково вбитий	1
<i>Загалом за 24 березня</i>	<i>102</i>	Вогнепальне поранення	18
		<i>Загалом за 29 березня – 9 квітня</i>	<i>21</i>
		<i>Загальна кількість загиблих</i>	<i>429</i>

знаних). 65 осіб загинули від вогнепальних поранень (14,9 %). Найбільша кількість померлих від ран припадає на 24–25 березня (27 осіб) та на період з 29 березня до 9 квітня (18 осіб). Зрозуміло, що в останній період помирили від ран, отриманих у попередні дні. 18 чоловік було розстріляно (4,2 %). Найбільша кількість розстріляних (13 чоловік) припадає на 24 березня. Очевидно, це була демонстративна залякувальна акція з боку німців.

В окрему групу варто виділити 14 осіб, які були випадково вбитими (насправді таких було набагато більше); 9 чоловік випадково отримали смертельні вогнепальні поранення, а також 20 загинули внаслідок пожеж (ймовірно, що такі були й у числі невпізнаних). Ці 43 (10 %) людини, з найбільшою ймовірністю, варто віднести до числа мирних жителів, які загинули в ході повстання. Більш точні дані щодо числа безвинних жертв повстання може надати аналіз статевого та вікового складу загиблих (додаток 2).

Таблиця 2 – Статевий та віковий склад загиблих під час повстання

Категорії	Кількість	%
Жінки	18	16,7%
Діти до 16 років	20	
Чоловіки старше 50 років	19	
Чоловіки у віці від 16 до 50 років, які загинули випадково	15	
Чоловіки у віці від 16 до 50 років, у т. ч. невпізнані, за винятком тих, котрі загинули випадково	340	83,3 %

Як свідчать дані *таблиці 2*, кількість випадкових жертв загалом сягає 72 осіб, що складає 16,7 % від загальної кількості загиблих; оскільки такі категорії, як жінки, діти й літні люди, найвірогідніше, виявилися безвинними жертвами, до них додається ще й четверта група – чоловіки у віці 16–50 років з випадковими причинами смерті (випадково вбиті чи поранені, загинули від пожеж).

Таблиця 3 – Реєстрація загиблих під час повстання в метричних книгах храмів Миколаєва

Назва храму	Адреса храму	Кількість загиблих
Храм Леоніда та Феодосії при міській лікарні	2 Екіпажеська вул.	156
Храм Всіх Святих на міському цвинтарі	міський цвинтар	123
Новокупецька церква ікони Богородиці всіх скорботних радість	ріг Пограничної та Богородичної вул.	58
Хоральна синагога	вул. Фалеївська	32
Храм Св. Олександра Невського	ріг Пограничної та 3 Слобідської вул.	30
Молитовний будинок Марії Магдалини	9-та Воєнна вул.	9
Храм Св. Сімеона та Агрипіни	ріг Пушкінської та Херсонської вул.	6
Храм ікони Касперівської Божої Матері	ріг Садової та Херсонської вул.	5
Храм Св. Олександра Невського при госпіталі	Госпітальна вул.	5
Єдиновірча церква Різдва Богородиці	Мала Морська вул.	4
Полкова церква Св. Миколая	Аптекарьська вул.	2
Старокупецька церква Різдва Богородиці	ріг Потьомкінської та Різдяної вул.	-
Адміралтейський собор	Соборна площа	-
Храм Св. Миколая (Грецька церква)	ріг Нікольської та Фалеївської вул.	-
Церква при міському притулку	Адміралтейська площа	-
Храм Св. Духа на хуторі Водопій	хутір Водопій	-
Храм Богоявлення в посаді Богоявленськ	посад Богоявленськ	-

Певні відомості щодо локації подій повстання та районів міста, де проживали учасники подій, надає статистика реєстрації померлих за даними метричних книг, котрі велися при церквах. Зазвичай у метричній книзі кожного храму реєструвалися факти смерті осіб, які були його парафіянами, проживали в місцевості, яка належала до парафії храму, або померли (загинули) на цій території.

Найбільша кількість загиблих зареєстрована в метричній книзі храму в ім'я Всіх Святих на міському цвинтарі. Це зовсім не означає, що всі вони були його парафіянами. Здійснення чину поховання було «спеціалізацією» цього храму, оскільки на цвинтар для поховання звозили покійників з усього міста. Але варто все ж врахувати, що храм знаходився в безпосередній близькості до робітничої Слобідки Миколаєва й збройні зіткнення відбувалися на території самого міського цвинтаря. Так само у невеличкій лікарняній церкві зареєстровано велику кількість загиблих, які також не були її парафіянами. До лікарняного моргу звозили вбитих з усього міста, а також доправляли в лікарню поранених для лікування. Але й цей храм знаходився поряд з миколаївською робітничою Слобідкою. Зовсім не випадково третьою за кількістю зареєстрованих загиблих була Новокупецька церква. Це був найбільший у місті храм, який розташовувався на Пограничній вулиці, його парафіянами був робочий люд, який мешкав на сусідніх вулицях, що вели до місць їх роботи: залізничного депо й вокзалу, заводу «Наваль» та морського порту. Серед загиблих, зареєстрованих у цій церкві, зустрічаємо значну кількість селян (включаючи й 13 розстріляних 24 березня). Очевидно, їх було вбито на території, що прилягала до храмової парафії. Так само значна кількість загиблих була серед парафіян храму Олександра Невського, котрий знаходився на розі Пограничної та 3-ї Слобідської вулиць, тобто в межах робітничої Слобідки.

Велика кількість євреїв, котрі загинули під час повстання, була свідченням традиційно високої політичної активності єврейської молоді, яка ладна була підтримувати найбільш радикальні політичні дії.

Показовим є те, що у трьох найбільших храмах у центрі міста, де проживала досить заможна публіка (Старокупецька церква, Грецька церква, Адміралтейський собор), не зареєстровано жодного загиблого.

Значна кількість жертв 24 та 25 березня свідчить про те, що повстання в ці дні продовжувалося, але німці вже змогли встановити контроль над центральною частиною міста. Тож основні зіткнення, напевне, відбувалися на робітничих околицях міста. На жаль, про ці події ми можемо судити лише з наведеної статистики, оскільки ні журналісти, ні представники міського самоврядування, вочевидь побоюючись за свою безпеку та демонструючи лояльність до німецької влади, не спромоглися побувати в цих районах міста й зафіксувати перебіг подій. 24 березня німецька сторона здійснила акцію залякування, демонстративно розстрілявши 13 учасників повстання (*додаток 2*).

Значна кількість жертв припадає на 25 березня, оскільки саме в цей час німецька сторона розгорнула наступ та каральні дії проти повстанців.

Судячи зі статистики загиблих, спорадичні перестрілки в місті продовжувалися навіть 28 та 29 березня, 27 та 28 березня четверо повстанців було розстріляно, але більшість жертв у період з 28 березня до 2 квітня померла від вогнепальних ран, отриманих у попередні дні.

Статистика реальних жертв повстання дозволяє спростувати ще одну легенду стосовно того, що «на вулиці міста зі зброєю в руках вийшло понад 12000 чоловік...»⁴³. При такій чисельності озброєних повстанців кількість жертв мала б бути значно більшою. До того ж сумнівно, що миколаївські робітники (навіть з урахуванням партизанських загонів) мали таку кількість зброї й необхідних для неї боєприпасів. Навіть херсонські дослідники вважають, що в їхньому місті було близько 4000 учасників повстання, хоча його розмах був більшим, ніж у Миколаєві.

На певні роздуми наводить аналіз станової приналежності та роду занять загиблих. Зокрема, не може не дивувати значна кількість селян. У числі опізнаних загиблих їх налічується 92 особи (31 % із числа 297 впізнаних загиблих). Цілком вірогідно, що реальна кількість загиблих селян була більшою, оскільки у 64 впізнаних загиблих не вказано станову приналежність. Крім того, без сумніву, селяни мали складати значну кількість серед 107 невпізнаних загиблих, оскільки вони не мали родичів у місті, тому не було кому їх впізнати. У числі впізнаних 98 загиблих селян лише 22 походили з ближніх губерній (Херсонської, Катеринославської, Таврійської), тож частина з них могла знаходитися в Миколаєві на заробітках або перебувати в справах. 76 загиблих селян (23,6 % від загального числа впізнаних загиблих осіб) склали вихідці з центральноукраїнських (Київської, Подільської, Полтавської та ін.) та зовсім не українських (Курської, Орловської, Єнісейської, Люблінської, Вологодської, Псковської та ін.) губерній. Виникає цілком логічне питання стосовно того, яким чином раптом у Миколаєві опинилася така велика кількість селян, в основному «мобілізаційного» віку? Найвірогідніше, вони були у складі двох так званих партизанських загонів, які очолили миколаївські більшовики Іван та Трохим Габестро. Зовсім не випадковим є те, що в числі 18 повстанців, розстріляних німцями, 13 були селянами (*додаток 2*), оскільки німецьке командування прагнуло знищити, передовсім, реальних учасників повстання.

Питання, звідки з'явилися в Миколаєві на початку повстання ці партизанські загони, поки що не має відповіді. Варто лише нагадати, що саме у лютому-березні 1918 р. відбувалися перші добровільні набори та мобілізації до створюваної Червоної армії, а селянство поки що досить активно підтримувало радянську владу, оскільки вона вже надала селянам землю й ще не запровадила політику «воєнного комунізму». Значна кількість загонів Червоної армії на цей час діяла як напівпартизанські формування.

Не менш заплутаним є й питання про кількість втрат, які понесла німецька сторона. Ян Ряппо, посилаючись на інформацію від німецького командування, уперше оприлюднив ці втрати. Він писав, що у німців «вибуло зі строю» 629 чоло-

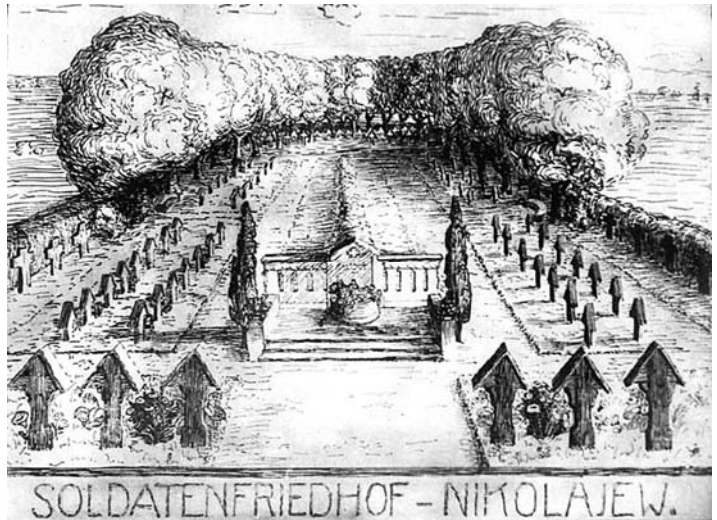
⁴³ Шкварець В. П., Мельник М. Ф. Історія рідного краю. Миколаївщина. Миколаїв: Вид. МДГУ ім. П. Могили; Одеса: ТОВ ВІД, 2003. С. 96.

вік, не уточнюючи, йдеться лише про загиблих, чи до цього числа увійшли також і поранені⁴⁴.

У подальшому спостерігалася тенденція до суттєвого перебільшення масштабів подій. Відповідно, подавалася інформація про значно більшу кількість втрат німецької сторони. Автори фундаментального видання «Історія міст і сіл УРСР. Миколаївська область», не посилаючись на джерело інформації, зазначали:

«...окупанти потопили його [повстання] в крові, втративши понад 1 тис. своїх солдатів»⁴⁵. Згодом автори «Очерков истории Николаевской областной партийной организации» (знов-таки, без посилань на джерела) повідомляли, що втрати німецької сторони склали понад тисячу солдатів та офіцерів⁴⁶. Уперше така чисельність засвідчена у спогадах учасника повстання М. К. Щеглова, опублікованих у 1959 р.⁴⁷ Якщо взяти на віру наведену кількість, то для відносно невеликого австро-німецького військового контингенту в Миколаєві це були б надзвичайно великі втрати (якщо сюди додати ще й поранених). За наявності таких втрат сумнівно, що вони могли б надалі утримувати владу в місті.

Інші відомості наводить у книзі спогадів німецький журналіст Вальтер Фест. Він пише, що німецькі війська втратили 200 чоловік убитих та 400 було поранено⁴⁸. На жаль, перевірити наведені дані немає можливості й доведеться погодитися з ними хоча б тому, що вони виглядають більш реальними у співставленні зі втратами з боку повсталих. Очевидно, чин поховання загиблих військових здійснювали військові капелани, тож метричні записи померлих у нашому розпорядженні відсутні. Маємо лише відомості про смерть чотирьох австрійських та німецьких солдатів й одного офіцера, які були доправлені до Миколаївської міської лікарні, а також список 25 загиблих солдатів та офіцерів австро-німецьких військ, які були поховані в березні 1918 р. на німецькому солдатському кладовищі в Миколаєві (додаток 3).

Німецьке солдатське кладовище в Миколаєві.
Німецька поштова картка. Малюнок Є. Хансен

⁴⁴ Ряппо Я. Борьба сил в Октябрьскую революцию в Николаеве. С. 99.

⁴⁵ Історія міст і сіл Української РСР. Миколаївська область. С. 93.

⁴⁶ Очерки истории Николаевской областной партийной организации. С. 60.

⁴⁷ Щеглов М. К. Героїчне повстання // Боротьба за владу Рад на Миколаївщині: збірник спогадів учасників Великої Жовтневої соціалістичної революції та громадянської війни (1917–1920 рр.). Миколаїв: Відділ пропаганди і агітації та партійний архів Миколаївського обкому КПУ, 1959. С. 49.

⁴⁸ Фест В. Николаев: последний форпост немецких войск на Черном море. С. 50.

Аналіз станової приналежності та роду занять загиблих дозволяє також зробити певні висновки щодо ставлення й ступеня участі в миколаївських подіях з боку вояків українських військових підрозділів, які в цей час дислокувалися в Миколаєві. В наведеному списку загиблих немає жодного солдата чи офіцера з числа українських військових. Це свідчить про те, що українські вояки зберігали нейтралітет і ставилися толерантно до дій австро-німецьких військ. Певним чином, про це свідчить і світлина, вміщена в книзі спогадів Вальтера Феста.

Після вуличних боїв у Миколаєві 26 березня 1918 р.

Світлина з книги Вальтера Феста «Николаев: последний форпост немецких войск на Черном море»

У числі військових, які загинули під час повстання, були 2 кулеметники й офіцер (не вказано, до складу яких військ вони належали), а також матрос флотського півекіпажу.

Окремо варто звернути увагу на те, що в числі загиблих 22 березня опинилися полковник Генерального штабу А. І. Олійников та капітан Генерального штабу О. М. Куповський. Імовірно, йдеться про Генеральний штаб Української армії, оскільки німецький комендант без перешкод дав дозвіл на те, щоб їх тіла вивезли для поховання до Одеси, однак незрозуміло, з якою метою вони перебували в Миколаєві та яким чином загинули.

Ще більш незрозумілою фігурою є військовий старшина війська Донського, полковник В. Г. Левицький, якого вбито 23 березня.

Як винуватця подій німецьке командування заарештувало Миколаївського міського голову Володимира Костенка, йому інкримінували те, що він не попередив німецьке командування про підготовку повстання й виявився нездатним контролювати ситуацію в місті напередодні та в ході повстання. Його доправили до Одеси, окружна судова палата й прокуратура здійснювали слідство по його справі. Гласні Миколаївської думи неодноразово намагалися довести невинність В. Костенка й просили звільнити його. 10 квітня стало відомо, що Володимира Полієвктовича звільнили, оскільки за нього поручилася Одеська міська дума, але з Одеси він виїхати не міг, поки тривало слідство⁴⁹. Навесні 1919 р. В. Костенко виконував обов'язки комісара м. Миколаєва. Йому судилося прожити довге й плідне життя. Він доклав чимало зусиль до відродження суднобудування в Миколаєві після завершення громадянської війни, потім працював у Ленінграді, здійснив чимало визначних проектів у суднобудівній галузі. Радянська влада не пробачила

⁴⁹ Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 103.

В. Костенку його есерівського минулого, його двічі заарештовували й ув'язнювали як «ворога народу», але високо цінували й активно використовували як фахівця з проектування суднобудівних заводів. Приміром, за його проектом у 50-х рр. ХХ ст. споруджено третій суднобудівний завод у Миколаєві («Океан»). Свій життєвий шлях В. П. Костенко завершив у 1956 р. в Ленінграді⁵⁰.

28 березня в присутності представника від німецького командування відбулося надзвичайне закрите засідання Миколаївської міської думи. Йшлося про результати переговорів делегації від Думи та німецького командування. Було повідомлено, що командування не вважало Міську думу й Управу винними в повстанні, але гласним Думи та членам Міської управи було висунуто звинувачення у «непопередженні» німецького командування про настрої й наміри жителів міста напередодні повстання. Німецька сторона зажадала увільнити всіх членів Міської управи й на їх місце обрати інших. Незважаючи на протести окремих гласних, це було виконано. Власне, й самій демократичній Думі недовго лишилося існувати. Дума ухвалила резолюцію, в якій зазначалося: *«Почуття найбільшої скорботи і гіркоти висловлює Дума з приводу всього, що відбулося. Сотні марно загиблих стали жертвою темної провокації, яка скористалася збудженим станом робітників під впливом широких народних лих і викликала маси на вулиці з єдиною метою вчинити криваву бійню. Почуття найбільшого обурення й роздратування висловлює Дума мерзенним провокаторам, яких повинно виявити майбутнє неупереджене слідство. З гарячим закликком звертається Дума до населення міста. Не вірити триваючим хибним провокаторським словам, які навмисне сіють тривогу і створюють ґрунт для всяких ексцесів. Тільки збереження самовладання, витримки та спокою може допомогти нам пережити важкий перехідний час»* (№ 415)⁵¹. Зрозуміло, що під тиском соціал-демократичної думської фракції в резолюції конкретно не вказано, кого ж саме варто вважати провокаторами, та й текст вийшов дещо незграбним.

На посаду міського голови замість В. П. Костенка, який перебував під слідством, німецька комендатура призначила Ф. І. Гіля. Миколаївська дума невдовзі власною постановою увільнила його від обов'язків, що згодом викликало невдоволення й санкції з боку німецької адміністрації (№ 458).

У зв'язку з продовженням розстрілів жителів міста, здійснюваних австро-німецькими військами, за пропозицією Ф. І. Гіля 7 квітня 1918 р. Миколаївська міська дума направила до німецького командування спеціальну делегацію для переговорів щодо негайного припинення застосування смертної кари⁵².

13 квітня 1918 р. до Миколаєва прибула анкетно-слідча комісія Центральної Ради (№№ 450, 458). Її метою було з'ясування стосунків, що склалися між міським

⁵⁰ Божаткин М. И., Крючков Ю. С. Костенко Владимир Полиевктович // Николаевцы. Энциклопедический словарь. Николаев: Возможности Киммерии, 1999. С. 178 – 179; Бабич В. Владимир Костенко. Николаев: Изд. Ирины Гудым, 2009. С. 24–31.

⁵¹ Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 91–92.

⁵² Там само. Арк. 98.

самоврядуванням та німецьким командуванням, й аналіз ситуації в місті. Наразі документів про результати її роботи поки що не виявлено, збереглися лише відомості про обговорення Центральною Радою питання щодо необхідності припинення розстрілів у Миколаєві⁵³. Власне, якщо німецьке командування в Миколаєві навіть мало нагоду отримати постанову Центральної Ради зі згаданого питання, воно могло собі дозволити особливо не зважати на неї, так само, як не зважало на рішення Миколаївської міської думи й Управи (№ 457). Про те, що розстріли в Миколаєві тривали, свідчить список жителів міста (470 осіб), які загинули під час перебування австро-німецьких військ у Миколаєві, спробу складання якого згідно з відомостями метричних книг також здійснила дослідниця С. Крищенко⁵⁴. Розстріли мали місце не лише в квітні, а й у вересні та жовтні 1918 р., хоч і не носили масового характеру.

8 травня 1918 р. відбулося засідання Миколаївської міської управи, на яке прибув германський комендант Миколаєва генерал-майор О. фон Гільгаузен. Він вручив членам управи директивне розпорядження германської військової комендатури, в якому зазначалося: *«Міська дума спільно з міською управою дозволила призначеного мною для керівництва справою міського громадського управління міського голову Гіля замінити іншою особою, не запитавши на те мого дозволу. Я усуваю від посад як членів міської думи, так і членів міської управи і забороняю їм будь-які дії з управління міським господарством. Відновлюється знову склад Думи, обраної у 1916 році, який і повинен взяти в свої руки управління міськими справами, аж до нових виборів»*⁵⁵.

Таким чином, повстання у Миколаєві в березні 1918 р. було авантюрою, спровокованою миколаївськими більшовиками. Вони прагнули дестабілізації соціально-політичної ситуації в місті та регіоні, що сприяло б закріпленню їх становища як правлячої партії. Закликаючи до повстання, вони активно ігнорували думку своїх політичних союзників (меншовиків та есерів), тим самим виштовхуючи їх на узбіччя політичного життя й закріплюючи своє лідерство. Власне, миколаївські більшовики доступними їм методами проводили на місцевому рівні той самий стратегічний політичний курс, який у цей же час реалізувався й радянським урядом у Москві.

За ці політичні амбіції миколаївцям довелося заплатити сотнями людських життів, але більшовиків це мало турбувало. Повстання було з самого початку приреченим на поразку, оскільки не мало достатньо чітко визначеної мети й плану дій, які здебільшого відбувалися стихійно. При цьому миколаївські більшовики не понесли жодної відповідальності чи покарання за свої дії. Навіть після поразки

⁵³ Левченко Л. Л. Миколаїв за доби Центральної Ради (березень 1917 – квітень 1918). С. 101–102.

⁵⁴ Крыщенко С. Список погибших в период пребывания австрийских и немецких войск в Николаеве в 1918–1919 гг. [Электронный ресурс] // Николаевский базар. Режим доступа к сайту: <http://bazar.nikolaev.ua/content/>.

⁵⁵ Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 166. Арк. 16.

повстання вони відкрито продовжували свою діяльність, не визнаючи своєї провини за жертви й наслідки повстання⁵⁶.

У подальшому тривалий час в радянській історіографії існувала тенденція до зображення повстання як вияву стихійного невдоволення миколаївських робітників політикою німецької військової адміністрації. Її було започатковано публікацією спогадів Яна Ряппо в журналі «Літопис революції» у 1922 р. Він, зокрема, писав: *«Повстання в Миколаєві, що вибухнуло 22 березня, в п'ятницю і тривало чотири дні, являє собою яскравий приклад стихійного виступу, коли пролетар схопився за зброю й викликав на смертний бій закутих у лати і загартованих окупантів. Уже за два дні до повстання почали поширюватися чутки, що більшовики повертаються і радянські сили знаходяться в 18-ти верстах від міста. Робітничі райони швидко реагували на це. Прожитий рік свободи був занадто інтенсивним, щоб після нього знову зносити гніт. Здавалося, варто повстати, і всі вожді дивом з'являться, адже вони так близько... Усе повстання носило неорганізований характер і протікало хаотично в різних частинах міста, у той час як німці стали тіснити повстанців повільно, але методично»*⁵⁷.

Теза про стихійність повстання набула офіційного характеру, про що свідчила публікація в тому ж журналі за 1929 рік, присвячена десятій роковині подій, її автор стверджував: *«Безсумнівно, повстання, що сталося в Миколаєві, не було організовано більшовиками. Найімовірніше цей виступ був стихійним вибухом мас, викликаних на вулицю нуждою і відчаєм. Тут могла бути і провокація, так як думка спровокувати збуджені маси в момент, коли сила знаходиться на стороні реакції, була безперечно привабливою»*⁵⁸. З тезою щодо провокування тут важко не погодитися.

Лише у публікаціях 70–80-х рр. ХХ ст., коли радянський офіціоз, з нав'язливою ідеєю перманентної керівної та спрямовуючої ролі компартії, досяг свого апогею, беззаперечно стверджувалася думка про організацію й керівництво повстанням з боку більшовиків. Тодішні автори зазвичай посилалися на ідеологічно вивірені спогади учасника повстання, одного з лідерів миколаївських більшовиків М. К. Щеглова, опубліковані в 1959 р.

Не відкидаючи тезу щодо суттєвого впливу елемента стихійності, характерної для будь-якого повстання, варто зазначити, що саме провокаційна агітація з боку більшовиків штовхала миколаївських робітників на збройний виступ проти австро-німецької армії. При цьому повною мірою виявилася безвідповідальність більшовицьких лідерів, які були неспроможними навіть для себе сформулювати мету повстання, надати йому організованого характеру, не дозволити розпорошити сили повстанців у різних напрямках. За таких умов повстання виявилася безглуздим і приреченим на поразку, тож і відповідальність за численні його жертви мали б нести саме більшовики.

⁵⁶ Левченко Л. Л. Миколаїв за доби Центральної Ради (березень 1917 – квітень 1918). С. 100.

⁵⁷ Ряппо Я. Борьба сил в Октябрьскую революцию в Николаеве. С. 98–99.

⁵⁸ Алешин А. П. Первые месяцы австро-германской оккупации в Николаеве // Літопис революції. 1929. № 5–6 (38–39). С. 50.

Таким мали уявляти березневе повстання 1918 р. відвідувачі Миколаївського обласного краєзнавчого музею в середині ХХ століття.

Малюнок художника В. Фірсова зроблено для музейної експозиції в 1950-х роках

У радянській, а згодом і в сучасній українській історичній літературі панує кліше щодо визначення австро-німецької присутності на українських землях як акту окупації. Між тим, з огляду як тогочасного, так і сучасного міжнародного права, окупація визначається як захоплення території інших країн у ході військових дій. Австро-німецькі війська прийшли на українські землі, включаючи й Миколаїв, здійснюючи їх анексію у відповідності до умов Брестських угод, укладених з Центральною Радою та радянською Росією. Провокаційна діяльність миколаївських та херсонських більшовиків по організації антинімецьких повстань, цілком логічно, мала викликати з німецької сторони агресивні репресивні заходи по їх придушенню, що давало можливість у подальшому звинувачувати німців у численних жертвах з боку мирного населення й асоціювати встановлений ними режим з окупацією. Тож не може не виникнути питання стосовно того, чи була діяльність миколаївських більшовиків виявом їх власної ініціативи, чи їх дії, певним чином, спрямовувалися з московського центру. Однозначної відповіді на це питання поки що не існує. Але поява в Миколаєві на початку повстання значної кількості озброєних людей, в основному селян (А. Ряппо назвала їх *«прийшлий елемент»*), яких очолили як партизанські загони миколаївські більшовики брати Іван та Трохим Габестро, все ж наводить на думку про певну скерованість дій миколаївських більшовиків з боку радянсько-більшовицького центру.

Австро-німецьке командування виявило вимушену жорстокість у ході боротьби проти повстанців. Головним трагічним наслідком цього стала значна кількість

жертв, зокрема 430 чоловік убитими, померлими від ран, розстріляними та такими, що загинули від пожеж. При цьому багато загиблих були випадковими жертвами з числа мирних жителів, які не були учасниками повстання. Вірогідно, кількість поранених не менш як удвічі перевищувала число загиблих. Німецькі втрати склали 200 чоловік убитими. Загальна кількість жертв повстання з обох сторін складає 630 осіб (без урахування поранених). Тож канонізована радянською історіографією чисельність жертв повстання була суттєво перебільшеною. Попри все це, беззаперечно, повстання проти австро-німецьких військ у Миколаєві в березні 1918 р. було чи не найбільш масштабним збройним протистоянням у місті за весь період революційних подій 1917–1921 рр.

Безпосередніми наслідками повстання для жителів міста стало встановлення жорсткого воєнного стану й комендантської години, тривали арешти й розстріли осіб, які виявляли відкриту нелояльність до німецьких військових. Німецьке командування активізувало діяльність по вилученню матеріальних ресурсів, які мали згодом доправлятися до Німеччини. Поряд з цим існувало розуміння того, що невдоволення миколаївських робітників значною мірою викликане скрутним матеріальним становищем через невивлату заробітної плати. Німецька адміністрація посприяла організації своєчасної її виплати у квітні 1918 р. Про це повідомлялося спеціальним оголошенням Заводоуправління Товариства Миколаївських заводів та верфей⁵⁹. При цьому зазначалося, що буде здійснено повний розрахунок (тобто з урахуванням заборгованості по заробітній платі), а також повернуто гроші, які були утримані для виплат по «Займу Свободи» Тимчасового уряду в 1917 р. Сама наявність цього оголошення певним чином спростовує ствердження стосовно того, що миколаївські суднобудівні підприємства відійшли під пряме управління німецької адміністрації. Більше того, за весь період перебування австро-німецького командування в Миколаєві воно докладало чималих зусиль щодо підтримання в робочому стані миколаївських суднобудівних заводів (навіть не досягнувши компромісу з Центральною Радою з цього питання), розуміючи їх стратегічне значення⁶⁰. Тим самим забезпечувалося виживання робітників заводів та їх родин.

Вочевидь, головна стратегічна мета миколаївського та херсонського повстань навесні 1918 р. – зупинити, призупинити або хоча б уповільнити просування австро-німецьких військ на схід українських земель, оскільки для радянської влади це збільшувало шанси на її збереження. Заради цього радянський уряд був готовим на будь-які жертви. Тож сотні загиблих миколаївських та херсонських повстанців, а разом з ними й безвинних мирних жителів, були тими кривавими жертвами на вівтар революції, які сприяли забезпеченню вказаної стратегічної мети.

⁵⁹ Николаевский вестник. 16 апреля 1918 г.

⁶⁰ Левченко Л. Маловідомий факт Берлінських переговорів 1918 року в справі повернення Чорноморського флоту Україні // Зовнішні справи (UA Foreign Affairs). Київ: Міністерство закордонних справ України, Дипломатична академія України при МЗС України, 2017. № 5. С. 28–31.

Повстання 1918 р. лишило цікавий слід у миколаївській топоніміці. Через рік після нього (це був час нетривалого чергового відновлення радянської влади), в березні 1919 р., відзначалася роковина з часу трагічних подій. Щоб увічнити пам'ять про загиблих повстанців, Миколаївська міська Рада робітничих і солдатських депутатів ухвалила рішення перейменувати Адміралтейську площу на площу Комунарів⁶¹. Загиблих повстанців назвали комунарами по аналогії з загиблими захисниками Паризької Комуни.

Назва сподобалася їй прижилася. Але минуло зовсім небагато часу – й радянська влада знов впала, а місто захопила денікінська Добровольча армія. Більшовики опинилися на нелегальному становищі й знов підбурювали миколаївців до повстання. Командувач денікінських військ у Миколаєві генерал Я. Слащов діяв на випередження, 20 листопада 1919 р. він здійснив акцію залякування, наказавши розстріляти на тій же площі 61 особу. В радянській традиції беззаперечно вважалося, що це були більшовики або їх прихильники. Насправді ж більшість загиблих були випадковими людьми. З відновленням радянської влади розстріляні денікінцями були також названі комунарами. Їх іменем названо суднобудівний завод, у центрі площі їм спорудили пам'ятник. А пам'ять про «персональних» комунарів (повстанців 1918 р.) з часом стерлася в свідомості більшості жителів міста. Нині площі повернули історичну назву, але для миколаївців вона ще довго буде лишатися площею Комунарів.

Єдиною згадкою про повстання в березні 1918 р. лишилися дві братських могили на міському некрополі. На одній з них стоїть невеличкий, але вишуканий надгробок з білого італійського мармуру. На мармурі вирізьблено вінок із квітів та фруктів, а хрест, який колись увінчував надгробок, вандалами було збито, замість нього в центрі вінка фарбою намальовано зірку. Зрозуміло, що надгробок взяли з чиєїсь чужої могили (очевидно, жіночої), це була досить типова практика для радянського часу. Певну загадку лишає напис, однаковий на обох надгробках (в обох написах є граматичні помилки): «Вечная слава борцам за свободу. Расстреляны 5/III 1918 г. немцами в г. Николаеве». Незрозуміло, чому дату подано за старим стилем. Тобто йдеться про 18 березня, але про розстріли в цей день немає відомостей. Імовірно, в цей день відбувалося поховання добровольців, які загинули на артилерійській батареї Флоренсова біля Варварівського мосту. Як версія (враховуючи наявність помилок у написах), дата могла бути поставленою помилково, замість 5 березня мало б стояти 15(28) березня, а саме 28–30 березня 1918 р. здійснено поховання 70 невідомих загиблих у ході повстання. Тож березневе повстання 1918 р. в Миколаєві й досі лишає більше запитань, ніж відповідей.

⁶¹ Лифанов В., Миющенко В. Николаев: 1789–1989. Страницы истории. Одесса: Маяк, 1989. С. 79.

Пам'ятник комунарам у Миколаєві. Світлина Д. Беріна

Братські могили жертв німецьких розстрілів у березні 1918 р. на Миколаївському некрополі. Світлина автора

Додаток 1

Список загиблих під час повстання в Миколаєві у березні 1918 р.⁶²

(укладений російською мовою з метою уникнення помилок при наведенні прізвищ, імен та імен по батькові, а також інших відомостей, запозичених із російськомовних документів)

Фамилия, имя, отчество	Воз- раст	Дата смерти	Социальное положение (сословная принадлежность)	Причина смерти
1	2	3	4	5
<i>9/22 марта 1918 г.</i>				
Зайкин Андрей Александрович	23	7/20.03.1918 (?) ⁶³	Студент	Убит во время перестрелки
Абикулов Иван Захарьевич	20	9/22.03.1918	Николаевский гражданин	Огнестрельная рана
Агейкин Матвей Петрович	31	9/22.03.1918	Крестьянин Херсонской губернии	Убит
Агошко Михаил Григорьевич	27	9/22.03.1918	Гражданин (крестьянин) Орловской губернии	Убит
Алейников Андрей Иванович	35	22.03.1918	Полковник генерального штаба	Убит
Бартоломейчук Федор Ильич	18	9/22.03.1918	Николаевский мещанин	Убит во время перестрелки
Бахмачев Андрей Пантелеймонович	19	9/22.03.1918	Гражданин (крестьянин) Таврической губернии	Убит
Бачтовой Дионисий Андреевич	55	9/22.03.1918	Крестьянин Томской губернии	Огнестрельная рана
Безушко Емельян Игнатьевич	29	9/22.03.1918	Крестьянин Херсонской губернии	Убит во время перестрелки
Богданов Дмитрий Алексеевич	38	9/22.03.1918	Крестьянин Калужской губернии	Убит во время перестрелки
Браславский Мойше-Мордко Элевич	49	22.03.1918	Чигиринский мещанин	Убит
Браславский Шлема Элевич	35	22.03.1918	Чигиринский мещанин	Убит
Бухвостов Дмитрий Михайлович	28	9/22.03.1918	Крестьянин Орловской губернии	Убит во время перестрелки
Ванин Андрей Гаврилович	24	9/22.03.1918	Гражданин (крестьянин) Орловской губернии	Убит
Вишневская Мария Васильевна	18	9/22.03.1918	Дворянка	Убита во время перестрелки

⁶² Державний архів Миколаївської області. Ф. 484. Оп.1. Спр. 1561. Арк. 135–136; Спр. 1573. Арк. 133–139; Спр. 1585. Арк. 126–127; Спр. 1591. Арк. 110–112; Спр. 1602. Арк. 140–153, 169–170; Спр. 1711. Арк. 15–17; Спр. 1640. Арк. 178–183; Спр. 1667. Арк. 74–83. Причину смерті наведено згідно з записами в метричних книгах. Імена подаються у відповідності з сучасними нормами їх звучання та орфографією.

⁶³ Можливо, дата смерті вказана помилково, оскільки поховання відбулося через тиждень.

Продовження додатку 1

1	2	3	4	5
Войтковский Николай Васильевич	29	9/22.03.1918	Крестьянин области Войска Донского	Убит
Гетманенко Дмитрий Михайлович	24	9/22.03.1918	Николаевский мещанин	Убит
Голик Карп Никитович	36	9/22.03.1918	Бериславский мещанин	Убит
Дариенко Зиновий Самсонович	46	9/22.03.1918		Убит
Дехтярев Георгий Емельянович	24	9/22.03.1918		Убит во время перестрелки
Дионисиев Леонтий Петрович	17	9/22.03.1918	Крестьянин Смоленской губернии	Убит во время перестрелки с большевиками
Докторин Нехемья Беркович	5,6	22.03.1918	Сын ровенского мещанина	Огнестрельная рана
Долгобаев Михаил Михайлович	26	9/22.03.1918	Крестьянин Коломенской губернии	Убит
Дубнова Евгения Николаевна	42	9/22.03.1918		Убита
Ерофеев Спиридон Игнатьевич	39	9/22.03.1918	Гражданин (крестьянин) Херсонской губернии	Убит
Загиченко Михаил Васильевич	23	9/22.03.1918	Крестьянин Херсонской губернии	Убит
Зацерклянный Семен Семенович	40	9/22.03.1918	Гражданин (крестьянин) Полтавской губернии	Убит
Зиндра Алексей Григорьевич	25	9/22.03.1918	Гражданин	Убит
Иванов Григорий Ефимиевич	24	9/22.03.1918	Николаевский мещанин	Убит во время перестрелки
Измалков Иван Захарович	16	9/22.03.1918	Крестьянин Орловской губернии	Убит
Кац Зельман Шмулевич	18	22.03.1918	Дашковский мещанин	Огнестрельное ранение
Клигерман Иосиф Кельманович	21	22.03.1918	Шполянский гражданин	Убит
Коншин Александр Ильич	28	9/22.03.1918	Крестьянин Вологодской губернии	Убит
Конецкий Дмитрий Семенович	47	9/22.03.1918		Убит
Конюхов Семен Васильевич	23	9/22.03.1918		Убит
Коробов Михаил Васильевич	17	9/22.03.1918	Крестьянин Орловской губернии	Убит во время перестрелки с большевиками

Продовження додатку 1

1	2	3	4	5
Короленко Анна Григорьевна	49	22.03.1918	Николаевская гражданка	Огнестрельное ранение
Котов Иосиф Станиславович	46	9/22.03.1918	Крестьянин Люблинской губернии	Убит во время перестрелки
Кузьмин Иван Андреевич	48	9/22.03.1918	Николаевский мещанин	Убит во время перестрелки
Куповский Александр Михайлович	32	22.03.1918	Капитан Генерального штаба	Убит
Лелицкий Лукиан Варламович	40	9/22.03.1918	Крестьянин Екатеринославской губернии	Убит во время перестрелки
Лодзенский Иван Германович	19	9/22.03.1918	Сувалковский гражданин	Убит во время перестрелки
Луцкий Абрам-Або Иоселевич	42	22.03.1918	Николаевский купец	Убит
Матиат Георгий Ангелович	22	9/22.03.1918	Греческий подданный	Убит во время перестрелки
Меерович Яков Маркусович	30	22.03.1918	Херсонский мещанин	Убит
Михайлуца Никифор Андреевич	31	9/22.03.1918	Гражданин	Огнестрельное ранение
Мышенин Василий Стефанович	38	9/22.03.1918	Крестьянин Херсонской губернии	Убит во время перестрелки
Нагаморов Тимофей Иванович	21	9/22.03.1918	Николаевский гражданин	Убит
Найдин Арон Мордухович	32	22.03.1918	Земледелец	Убит
Нахманович Самуил Абрамович	19	22.03.1918	Вознесенский мещанин	Убит
Осадчий Филипп Васильевич	25	9/22.03.1918	Николаевский мещанин	Убит во время перестрелки
Петращук Иван Герасимович	30	9/22.03.1918	Херсонский мещанин	Убит во время перестрелки
Петрова Анастасия Петровна	45	9/22.03.1918	Николаевская гражданка	Ружейная рана
Петроков Федор Алексеевич	14	22.03.1918	Крестьянин	Пулевое ранение
Портной Борис Лейбович	11	22.03.1918	Сын монастырищенского мещанина	Огнестрельное ранение
Пряхин Иван Степанович	49	9/22.03.1918	Крестьянин	Случайное пулевое ранение
Рева Григорий Федорович	34	9/22.03.1918	Елисаветградский мещанин	Огнестрельное ранение
Сиводет Косма Александрович	70	9/22.03.1918	Народный учитель	Убит во время перестрелки

Продовження додатку 1

1	2	3	4	5
Табачников Петр Иванович	35	9/22.03.1918	Одесский гражданин	Убит
Токаренко Сергей Антонович	36	9/22.03.1918		Убит
Тупало Василий Георгиевич	22	9/22.03.1918	Крестьянин Херсонской губернии	Убит во время перестрелки с большевиками
Туран Иван Яковлевич	18	22.03.1918	Крестьянин Подольской губернии	Убит во время перестрелки с большевиками
Федоров Дмитрий Петрович	24	9/22.03.1918	Крестьянин Подольской губернии	Убит во время перестрелки
Федоров Иван Петрович	27	9/22.03.1918	Крестьянин Подольской губернии	Убит во время перестрелки
Чернышев Илья Семенович	28	9/22.03.1918	Офицер	Убит во время перестрелки
Щукин Лейб Давидович	17	22.03.1918	Новобугский мещанин	Убит

Всього за 22.03 – 66

10/23 марта 1918 г.

Асауленко Василий Лаврентьевич	32	10/23.03.1918	Гражданин (крестьянин) Полтавской губернии	Убит
Бабенко Дмитрий Онисимович	20	23.03.1918	Крестьянин Херсонской губернии	Убит во время перестрелки с большевиками
Бурлаков Алексей Флорович	33	10/23.03.1918	Очаковский мещанин	Убит во время перестрелки
Вак Илья Иванович	26	10/23.03.1918	Отставной матрос	Убит во время перестрелки
Васильев Алексей Евменович	19	10/23.03.1918	Крестьянин Екатерино-славской губернии	Убит
Васильев Григорий Семенович	18	10/23.03.1918	Мастеровой завода «Наваль»	Огнестрельное ранение
Васильев Иван Петрович	30	10/23.03.1918	Богоявленский мещанин	Убит
Варваров Григорий Павлович	19	10/23.03.1918	Николаевский мещанин	Убит во время перестрелки
Варшавский Эля Шабсович	19	23.03.1918	Бердичевский мещанин	Убит
Витковский Терентий Саввич	14	10/23.03.1918	Бердичевский мещанин	Убит
Гладштейн Лейзер Мейлахович	55	23.03.1918	Бериславский мещанин	Убит

Продовження додатку 1

1	2	3	4	5
Григорьев Андрей Кондратиевич(?)	20	10/23.03.1918		Огнестрельное ранение
Гриза Арсений Гавриилович	21	23.03.1918	Крестьянин Херсонской губернии	Убит во время перестрелки
Добринюк Анатолий Михайлович	23	23.03.1918		Убит
Иванов Кирилл Иванович	32	10/23.03.1918	Николаевский мещанин	Огнестрельное ранение
Иванов Семен Иванович	27	10/23.03.1918	Гражданин (крестьянин) Смоленской губернии	Убит
Колесников Михаил Андреевич	27	23.03.1918		Огнестрельное ранение
Косолапов Гавриил Никифорович	17	10/23.03.1918	Елисаветградский мещанин	Убит во время перестрелки
Котельников Александр Иванович	26	10/23.03.1918	Тамбовский мещанин	Убит
Кравцова Домникия Петровна	28	23.03.1918	Гражданка (крестьянка) Херсонской губернии	Огнестрельное ранение
Краевский Гавриил Антонович	30	10/23.03.1918	Крестьянин Подольской губернии	Убит во время перестрелки
Лата Иван Михайлович	28	10/23.03.1918	Николаевский мещанин	Убит во время перестрелки
Левицкий Василий Георгиевич	66	10/23.03.1918	Полковник. Войсковой старшина Войска Донского	Убит
Левченко Дмитрий Маркович	70	10/23.03.1918		Убит
Летичевский Пинхус Давидович	26	23.03.1918	Смелянский мещанин	Убит
Луговенко Стефан Трофимович	17	10/23.03.1918	Крестьянин Херсонской губернии	Убит во время перестрелки
Маломан Николай Тимофеевич	27	10/23.03.1918	Николаевский гражданин	Убит во время перестрелки
Марченко Николай Ефимович(?)	11	10/23.03.1918	Сын одесского мещанина	Убит во время перестрелки
Мельниченко Максим Феодосиевич	46	10/23.03.1918		Убит
Менделиович Моисей-Лейб Шлиомович	27	23.03.1918	Кузьминский мещанин	Убит
Мионов Иван Алексеевич	32	10/23.03.1918	Гражданин (крестьянин) Вологодской губернии	Убит
Мозес Манус-Лейб Янкелевич	27	23.03.1918	Одесский мещанин	Убит
Николаенко Анна Петровна	25	10/23.03.1918	Жена солдата 213 запасного полка	Огнестрельная рана

Продовження додатку 1

1	2	3	4	5
Норов Григорий Иванович	21	10/23.03.1918	Николаевский мещанин	Убит
Одинцов Николай Леонидович	13	10/23.03.1918	Сын петровского мещанина	Огнестрельное ранение
Парфиненко Иван Иванович	23	10/23.03.1918	Гражданин (крестьянин) Екатеринославской губернии	Умер от ран
Процеха Елисей Иванович	58	10/23.03.1918		Убит
Раяк Герш Лейбович	16	23.03.1918	Лепельский мещанин	Убит
Ревенко Петр Семенович	23	10/23.03.1918	Крестьянин Херсонской губернии	Убит
Рогова Акилина Иоакимовна	45	10/23.03.1918	Брянская мещанка	Случайное пулевое ранение
Салато Авраамий Емельянович		10/23.03.1918		Убит, обгоревший труп
Серегин Архип Федорович	29	10/23.03.1918	Военный чиновник	Огнестрельная рана
Сухий Иван Павлович	38	10/23.03.1918	Николаевский гражданин	Убит
Трилесницкая Ида Шмулевна	16	23.03.1918	Рогачевская мещанка	Убита
Урусов Александр Васильевич	22	10/23.03.1918	Николаевский мещанин	Убит
Федоров Сергей Ефимович	29	10/23.03.1918	Белгородский гражданин	Убит
Финкельштейн Шая Шаевич	25	23.03.1918	Очаковский мещанин	Убит
Харченко Никифор Гурьевич	35	10/23.03.1918	Гражданин (крестьянин) Полтавской губ	Убит
Хроменко Мирон Адамович	68	10/23.03.1918	Крестьянин Херсонской губернии	Убит
Чернозуб Николай Фомич	30	10/23.03.1918	Крестьянин	Смертельное ранение
Чубарь Иван Иванович	30	23.03.1918	Гражданин	Огнестрельное ранение
Юдин Василий Никитич	25	10/23.03.1918		Расстрелян немцами
Ямель Петр Маркович	23	23.03.1918	Крестьянин	Огнестрельное ранение
Яковлев Петр Васильевич	27	10/23.03.1918	Мещанин	Смертельное пулевое ранение

Всього за 23.03 – 54

Продовження додатку 1

1	2	3	4	5
11/24 марта 1918 г.				
Алексеев Василий Иванович	20	11/24.03.1918	Крестьянин Херсонской губернии	Убит
Андриевский Тихон Абрамович	25	11/24.03.1918		От удушья при пожаре
Атаков Александр Георгиевич	6	11/24.03.1918		Убит снарядом
Атаков Георгий Макариевич	53	11/24.03.1918		Убит снарядом
Атаков Петр Георгиевич	13	11/24.03.1918		Убит снарядом
Атаков Семен Георгиевич	9	11/24.03.1918		Убит снарядом
Бабенко Максим Иванович	34	11/24.03.1918	Николаевский мещанин	Убит
Баграков Иван Андреевич	38	11/24.03.1918	Крестьянин Вологодской губернии	Расстрелян
Барофтиен (Барохиен) Антонина Александровна	14 дней	11/24.03.1918		Сгорела
Барофтиен Домникия Ефимовна	28	11/24.03.1918		Сгорела
Бойко Зинаида Ивановна	18	11/24.03.1918		Убита
Боило Матрона Федоровна	57	11/24.03.1918		От удушья в погреб
Бойченко Иван Моисеевич	30	11/24.03.1918		Убит
Борисов Александр Григорьевич	22	11/24.03.1918	Николаевский мещанин	Убит во время перестрелки
Бородкин Дмитрий Александрович	26	11/24.03.1918	Николаевский мещанин	Убит
Брехов Иван Тарасович	30	11/24.03.1918	Николаевский мещанин	Убит
Брехов Яков Тарасович	25	11/24.03.1918	Николаевский мещанин	Убит
Бугаевский Иван Петрович	16	11/24.03.1918	Николаевский гражданин	Убит пулей на улице
Владимиров Николай Филиппович	21	11/24.03.1918		Убит снарядом
Волков Сергей Акиндинович	15	11/24.03.1918	Крестьянин Вологодской губернии	Убит во время перестрелки
Вульман Петр Евтифиевич	27	11/24.03.1918	Елисаветградский мещанин	Убит во время перестрелки
Грибенников Евгений Григорьевич		11/24.03.1918		Обгорелый труп
Гутор Николай Николаевич	18	24.03.1918		Убит
Денисенко Никифор Иванович	70	24.03.1918	Отставной матрос	Убит во время перестрелки

Продовження додатку 1

1	2	3	4	5
Добкевич Агафія Петровна	43	11/24.03.1918	Николаевская мещанка	Случайное ране- ние снарядом
Добкевич Николай Феофилович	43	11/24.03.1918	Николаевский мещанин	Случайное ране- ние снарядом
Дубинский Лев Григорьевич	56	11/24.03.1918		Убит снарядом, попавшим в дом
Дубинский Михаил Львович	21	11/24.03.1918		Убит снарядом, попавшим в дом
Дыбин Василий Яковлевич	30	11/24.03.1918	Крестьянин Орловской губернии	Расстрелян
Дыбин Яков Андреевич	60	11/24.03.1918	Крестьянин Орловской губернии	Расстрелян
Жуков Тимофей Алексеевич	57	11/24.03.1918		Убит
Замощанский Рувин Аронович	31	24.03.1918	Новодворский мещанин	Убит
Иванова Агриппина Яковлевна	30	11/24.03.1918		Убита
Ильин Василий Васильевич	17	11/24.03.1918	Крестьянин Орловской губернии	Расстрелян
Колесниченко Модест Федорович	17	11/24.03.1918	Крестьянин Херсонской губернии	Убит
Капшук Наум Филиппович	18	11/24.03.1918	Крестьянин Полтавской губернии	Расстрелян
Кисленко Григорий Иванович	30	11/24.03.1918		Сгорел
Климов Иван Алексеевич	19	11/24.03.1918	Крестьянин Калужской губернии	Убит
Коваленко Павел Ильич	18	11/24.03.1818	Крестьянин Екатерино- славской губернии	Огнестрельное ранение
Козаченко Иван Терентьевич	22	11/24.03.1918		Убит
Козлов Павел Федорович	23	11/24.03.1918	Николаевский мещанин	Расстрелян
Котов Владимир Александрович	35	11/24.03.1918	Очаковский мещанин	Огнестрельное ранение
Кравцов Константин Артемьевич	19	11/24.03.1918	Николаевский мещанин	Убит во время перестрелки
Кравченко Евфимий Федорович	31	11/24.03.1918	Крестьянин Полтавской губернии	Расстрелян
Кравченко Трофим Петрович	31	11/24.03.1918	Крестьянин Полтавской губернии	Расстрелян
Крюк Степан Петрович	54	11/24.03.1918	Гражданин (крестьянин) Холмской губернии	Убит

Продовження додатку 1

1	2	3	4	5
Лагода Феодосий Степанович	19	11/24.03.1918		Убит
Ларионов Дмитрий Ильич	35	11/24.03.1918		Убит бомбой в погребі дома
Левадников Георгий (Егор) Дмитриевич	49	11/24.03.1918	Гражданин (крестьянин) Енисейской губернии	Убит
Лукашевич Назарий	42	11/24.03.1918		Убит пулей во дворе квартиры
Луценко Иван Тимофеевич	16	11/24.03.1918	Николаевский мещанин	Смертельное пулевое ранение
Малая Татьяна Петровна	20	11/24.03.1918	Крестьянка Херсонской губернии	Убита
Мармозинская Екатерина Ивановна	49	11/24.03.1918	Николаевская гражданка	Убита
Мартынюкова Эмилия Исидоровна	32	11/24.03.1918		От ранения
Медведев Леонтий Ефремович	27	11/24.03.1918	Вознесенский гражданин	Убит
Неминский Борис Михайлович	18	11/24.03.1918		Убит
Нудьга Илья Наумович	18	11/24.03.1918	Крестьянин Херсонской губернии	Расстрелян
Остапец Елисей Григорьевич	22	11/24.03.1918	Казак Полтавской губернии	Расстрелян
Ольховой Юрий Максимович	15	11/24.03.1918	Крестьянин Киевской губернии	Расстрелян
Пакленко Василий Иванович	35	11/24.03.1918	Крестьянин Псковской губернии	Убит при обыске
Петретенко Михаил Федорович	41	11/24.03.1918	Николаевский мещанин	Огнестрельное ранение
Печеный Константин Федорович	17	11/24.03.1918	Крестьянин Полтавской губернии	Расстрелян
Плахотная Александра Ивановна	5	11/24.03.1918		Сгорела
Плахотная Мария	28	11/24.03.1918		Сгорела
Плахотная Александра Ивановна	1	11/24.03.1918		Сгорела
Плахотный Иван Ефимович	38	11/24.03.1918		Умер от ожогов
Подленев Иван Никанорович	53	11/24.03.1918	Николаевский мещанин	Убит
Подплутов Федор Романович	32	11/24.03.1918	Крестьянин Орловской губернии	Убит
Пресный Максим Иванович	38	24.03.1918		Убит

Продовження додатку 1

1	2	3	4	5
Редник Иван Григорьевич	52	11/24.03.1918		От удушья при пожаре
Редник Федор Иванович	23	11/24.03.1918		Убит
Романюта Афанасий Герасимович	33	11/24.03.1918	Крестьянин Полтавской губернии	Расстрелян
Рыбалкин Тарас Герасимович	60	11/24.03.1918		Случайно убит
Рытькова Евфросиния Михайловна	6	11/24.03.1918		Сгорела
Рытькова Клавдия Михайловна	8	11/24.03.1918		Сгорела
Семенов Михаил Иванович	55	11/24.03.1918	Мещанин	Случайное смертельное штыковое ранение сердца
Семичастный Алексей Владимирович	55	11/24.03.1918	Крестьянин Калужской губернии	Убит
Симонков Гурий Иванович	24	11/24.03.1918	Гражданин (крестьянин) Могилевской губернии	Убит
Скибенко Владимир Дмитриевич	31	11/24.03.1918	Бобринецкий мещанин	Убит
Смирнов Константин Ефимиевич	24	11/24.03.1918	Николаевский мещанин	Убит
Соловьева Анна Андреевна	54	11/24.03.1818	Николаевская мещанка	Случайное ранение
Соловьев Арсений Васильевич	14	11/24.03.1818	Сын николаевского мещанина	Убит разорвав- шимся снарядом
Соловьева Мелания Васильевна	49	11/24.03.1818	Николаевская мещанка	Убита разорвав- шимся снарядом
Степанов Семен Емельянович	26	11/24.03.1918		Убит
Сутулова Наталья Никитична	25	11/24.03.1918	Крестьянка Херсонского уезда	Убита во время перестрелки
Теленков Филипп Гаврилович	55	11/24.03.1918	Крестьянин Курской губернии	Расстрелян
Трикула Семен	20	11/24.03.1918		Убит во время перестрелки
Туленков Марк Иванович	26	11/24.03.1918		Убит
Федотов Евдоким Гаврилович	41	11/24.03.1918	Николаевский мещанин	Убит
Фигель Федор Никитич	19	11/24.03.1918	Николаевский мещанин	Убит
Филиппов Сергей Трофимович	5	11/24.03.1918		Удушье в погреб

Продовження додатку 1

1	2	3	4	5
Филиппов Феофан Трофимович	1,8	11/24.03.1918		Удушье в погребі
Филиппова Пелагея Ивановна	24	11/24.03.1918		Удушье в погребі
Филиппова Прасковья Мартыновна	25	11/24.03.1918		Удушье в погребі
Филиппова Феодора Трофимовна	7	11/24.03.1918		Удушье в погребі
Ханочкин Максим Григорьевич	24	11/24.03.1918	Крестьянин Пензенской губернии	Убит при обыске
Чепарин Николай Иванович	16	11/24.03.1918	Николаевский мещанин	Смертельное пулевое ранение
Чернова Мария Лукьяновна	19	11/24.03.1918	Крестьянка Черниговской губернии	Огнестрельное ранение
Чубарь Иван Иванович	30	11/24.03.1918	Гражданин	Огнестрельное ранение
Чуйкин Петр Григорьевич	33	11/24.03.1918	Николаевский мещанин	Убит
Яволинский Лейба Мордкович	71	24.03.1918	Смелянский мещанин	Огнестрельное ранение
Яровой Сергей Гаврилович	18	11/24.03.1918	Николаевский мещанин	Убит

Всего за 24.03 – 102

12/25 марта 1918 г.

Антонов Иван Иванович	38	12/25.03.1918	Гражданин	Убит
Багреева Мария Кузьминична	55	12/25.03.1918		Убита
Байдак Стефан Ефимиевич	18	12/25.03.1918	Крестьянин Херсонской губернии	Огнестрельное ранение
Бараненкова Александра Васильевна	39	12/25.03.1918	Крестьянка Херсонской губернии	Огнестрельное ранение
Богуславский Яков Александрович	17	25.03.1918	Мещанин	Убит
Брюховецкий Герасим Иванович	55	12/25.03.1918	Крестьянин Полтавской губернии	Убит во время перестрелки
Буров Иван	36	12/25.03.1918	Крестьянин	Случайное пулевое ранение
Ванин Андрей Гаврилович	24	12/25.03.1918	Гражданин (крестьянин) Орловской губернии	Убит
Галас Иосиф Кириллович	18	12/25.03.1918	Крестьянин Холмской губернии	Огнестрельное ранение
Гитман Иойзик Либерович	17	25.03.1918	Бугско-ладыженский мещанин	Огнестрельное ранение

Продовження додатку 1

1	2	3	4	5
Гончар Параскева Афанасьевна	60	12/25.03.1918	Крестьянка местечка Ковалевка	Убита во время перестрелки
Груздов Григорий Александрович	26	12/25.03.1918	Крестьянин	Убит
Гудима Иван Григорьевич	17	12/25.03.1918	Гражданин (крестьянин) Белгородской губернии	Убит
Гудима Николай Григорьевич	17	12/25.03.1918	Гражданин (крестьянин) Белгородской губернии	Убит
Дау Константин Иванович	34	12/25.03.1918	Елисаветградский мещанин	Огнестрельное ранение
Дау Алексей Иванович	22	12/25.03.1918	Британский подданный	Огнестрельное ранение
Денег Григорий Гаврилович	42	12/25.03.1918	Гражданин	Убит
Дишбак Цодик Абрамович	65	25.03.1918	Рогачевский мещанин	Убит
Дмитриев Николай Иванович	17	12/25.03.1918	Крестьянин	Огнестрельная рана
Долгий Антоний Васильевич	25	12/25.03.1918	Крестьянин Курской губернии	Убит во время перестрелки
Жамше Василий Михайлович	9	12/25.03.1918	Сын крестьянина	Огнестрельное ранение
Забойко Иоаким Иванович	70	12/25.03.1918	Мещанин	Убит
Каган Моисей Львович	16	25.03.1918	Крынковский мещанин	Огнестрельное ранение
Кармазин Семен Васильевич	45	12/25.03.1918	Николаевский мещанин	Убит во время перестрелки
Киселев Михаил Фирсович	37	12/25.03.1918	Севастопольский мещанин	Убит
Климов Иван Алексеевич	19	12/25.03.1918	Гражданин (крестьянин) Калужской губернии	Убит
Коган Нафтуля-Герц Элевич	25	25.03.1918	Херсонский мещанин	Убит
Левчук Игнатий Игнatieвич	30	12/25.03.1918	Гражданин (крестьянин) Радоменской губернии	Убит
Мартынышев Исидор Александрович	23	12/25.03.1918	Крестьянин	Ранение
Мастеренко Алексей Вонифатиевич	40	12/25.03.1918	Николаевский гражданин	Убит во время перестрелки
Матвеев(?) Адриан Сергеевич	36	12/25.03.1918	Гражданин	Ранение
Мошкович Моисей Абрамович	18	25.03.1918	Херсонский мещанин	Убит
Николаев Пимен Николаевич	24	12/25.03.1918	Крестьянин Смоленской губернии	Огнестрельное ранение

Продовження додатку 1

1	2	3	4	5
Охотский Иосиф Петрович	44	12/25.03.1918	Богоявленский гражданин	Убит
Паевко Петр Петрович	32	12/25.03.1918	Гражданин (крестьянин) Херсонской губернии	Убит
Пех Семен Федорович	23	12/25.03.1918	Николаевский гражданин	Убит
Полищук Петр Петрович	40	12/25.03.1918	Шполянский мещанин	Убит
Симак Степан Михайлович	40	12/25.03.1918	Николаевский гражданин	Убит
Слободнюк Михаил Захариевич	30	12/25.03.1918	Крестьянин	Ранение
Сосновский Павел Иванович	24	12/25.03.1918	Бендерский гражданин	Убит
Тарасова Варвара Федоровна	33	12/25.03.1918		Сгорела
Тарасюк Петр Алексеевич		22-25.03.1918		Убит
Третьяченко Григорий Федорович	18	12/25.03.1918		Убит
Хищенко Иван Григорьевич	42	12/25.03.1918	Крестьянин Херсонской губернии	Убит
Шаманин Трофим Петрович	38	12/25.03.1918		Убит
Шаран Антон Яковлевич	18	12/25.03.1918	Казак Полтавской губернии	Убит
Шидловский Захария Максимович	30	12/25.03.1918	Крестьянин Могилевской губернии	Огнестрельное ранение
Юрчук Яков Павлович	17	12/25.03.1918	Гражданин	Убит
Ястреб Дионисий Алексеевич	35	12/25.03.1918	Крестьянин Таврической губернии	Убит

Всего за 25.03 – 49

Убитые во время перестрелки с 9/22 по 12/25 марта пятьдесят четыре мужчины неизвестного звания, не опознанные, в возрасте от 19 до 45 лет	Убиты
Убитые во время перестрелки с 9/22 по 12/25 марта двое мужчин неизвестного звания, не опознанные, в возрасте от 19 до 45 лет	Убиты
Неизвестного звания, не опознанные девять человек мужчин в возрасте от 19 до 50 лет. Убиты во время перестрелки с 9/22 по 12/25 марта	Убиты
Не опознанные, неизвестного звания пять трупов, убитые во время перестрелки с 9/22 по 12/25 марта. Один совершенно обуглившийся труп	Убиты
Открытые во дворе Лермонтовского училища 5 неопознанных трупов мужчин в возрасте от 18 до 30 лет. Убиты во время перестрелки с 9/22 по 12/25 марта. Погребены на городском кладбище 2 июня 1918 г.	Убиты
Доставлен из еврейской больницы тридцать один неопознанный труп мужского пола /не еврей/. Убиты во время перестрелки с 9/22 по 12/25 марта. Погребены на городском кладбище 2 июня 1918 г.	Убиты
Мужчина неизвестного звания, убит разорвавшейся бомбой 17/30.03.1918	Убит

Всего неопознанных – 107

Продовження додатку 1

1	2	3	4	5
13/26 марта 1918 г.				
Аганов Аркадий Иванович	27	13/26.03.1918	Баневский гражданин	Убит
Бурлаков Алексей Фролович	33	13/26.03.1918	Очаковский мещанин	Убит
Бурштейн Иона Шмулевич	55	26.03.1918	Златопольский мещанин	Убит во время перестрелки
Гордиенко Терентий Корнилиевич	40	13/26.03.1918	Крестьянин Елисаветградского уезда	Убит во время перестрелки
Волчанский Абрам Аронович	16	13/26.03.1918	Городищенский мещанин	Нарыв после огнестрельного ранения
Долюк Павел Иванович	56	13/26.03.1918	Крестьянин Волынской губернии	Убит во время перестрелки
Есманович Николай Иванович	20	13/26.03.1918	Крестьянин	Убит
Касьяненко Анастасия Андреевна	1	13/26.03.1918		Убита
Касьяненко Анна Андреевна	6	13/26.03.1918		Убита
Касьяненко Зоя Андреевна	10	13/26.03.1918		Убита
Лагода Феодосий		13/26.03.1918		Убит
Петренко Петр		13/26.03.1918	Пулеметчик	Огнестрельная рана
Резников Яков Иванович	57	26.03.1918		Убит
Соколов Арсений Диомидович	50	13/26.03.1918	Крестьянин	Убит
Стойкой Александр		13/26.03.1918	Пулеметчик	Огнестрельная рана
Халепский Симха Беркович	17	26.03.1918	Чериковский мещанин	Убит
Шишкин Михаил Федорович	22	13/26.03.1918	Гражданин	Убит во время перестрелки
Юров Петр Васильевич	30	13/26.03.1918	Гражданин (крестьянин) Орловской губернии	Убит

Всего за 26.03 – 18

14-15 / 27-28 марта 1918 г.

Евчукова Пелагея Александровна	50	14/27.03.1918	Николаевская мещанка	Штыковое ранение
Ильин Иван Федосеевич	56	14/27.03.1918	Крестьянин Херсонской губернии	Убит снарядом
Карабанов (Карабин) Андрей Иванович	28	14/27.03.1918	Матрос николаевского флотского полуэкипажа	Расстрелян германцами

Продовження додатку 1

1	2	3	4	5
Алексенко Алексей Макарович	76	15/28.03.1918	Николаевский мещанин	Огнестрельная рана
Аристархов Андрей Кириллович	20	28.03.1918	Гражданин (крестьянин) Киевской губернии	Огнестрельная рана
Глаголев Алексей Ефимович	20	15/28.03.1918	Крестьянин Херсонской губернии	Убит во время перестрелки
Косарев Георгий (Егор) Васильевич	21	15/28.1918	Гражданин (крестьянин) Тульской губернии	Умер от ран
Маврикиев Сергей Александрович	48	15/28.1918	Личный почетный гражданин	Огнестрельное ранение
Седнев Иоаким Иванович	35	15/28.1918	Богоявленский мещанин	Огнестрельная рана
Селиванов Александр Петрович	28	14/27.03.1918	Одесский мещанин	Расстрелян германцами
Ульянченко Иоаким Андреевич	66	28.03.1918	Крестьянин Киевской губернии	Расстрелян
Ульянченко Яков Иоакимович	20	28.03.1918	Крестьянин Киевской губернии	Расстрелян

Всего за 27-28.03 - 12

16-18 / 29-31 марта - 9 апреля 1918 г.

Дроботов Павел Иоакимович	80	16/29.03.1918	Екатеринославский гражданин	Убит во время перестрелки
Молчанов Кузьма Федорович	24	29.06.1918	Мещанин	Расстрелян
Подопригора Иван Васильевич	40	16/29.03.1918	Гражданин	Огнестрельная рана
Вольский Александр Григорьевич	38	17/30.03.1918	Николаевский мещанин	Огнестрельная рана
Неизвестный	30	17/30.03.1918		Убит разорвавшейся бомбой
Сапонарова Ирина Николаевна	50	17/30.03.1918	Земледелец	Огнестрельная рана
Фердман Лейб Мордухович	22	30.03.1918	Земледелец	Огнестрельная рана
Чаплин Федор Михайлович	24	17/30.03.1918		Огнестрельная рана
Банк Беньямин Иоселевич	24	31.03.1918	Браславский мещанин	Огнестрельная рана
Бодягин Федор Федорович	50	18/31.03.1918		Огнестрельная рана
Лукиянов Федор	18	18/31.03.1918		Огнестрельное ранение
Рудаков Григорий Алексеевич	44	18/31.03.1918		Огнестрельное ранение

Кінець додатку 1

1	2	3	4	5
Андреев Павел Павлович	64	17/30.03.1918		Огнестрельная рана
Шумилов Кирилл	18	19/1.04.1918		Огнестрельное ранение черепа
Заманский Израиль Янкелевич	23	2.04.1918	Смелянский мещанин	Огнестрельная рана
Иванов Никита Федорович	23	20/2.04.1918	Терновский гражданин	Огнестрельная рана, получен- ная во время сражения 17(30) марта
Алексеевич Дмитрий Федорович	47	3.04.1918		Столбняк от огнестрельной раны
Белинский Иван Харитонович		3.04.1918		Огнестрельная рана
Маслюк Федор Леонтьевич	27	3.04.1918		Рана
Лагунов Александр		4.04.1918		Ранение
Кавун Лев Андреевич	38	27.03/ 9.04.1918		Огнестрельное ранение

*Всего за 29.03–4.04 – 21****Всего – 429***

Додаток 2
Особи, розстріляні під час повстання⁶⁴

Фамилия, имя отчество	Воз- раст	Дата смерти	Социальное положение (сословная принадлежность)	Причина смерти
1	2	3	4	5
Юдин Василий Никитич	25	10/23.03.1918		Расстрелян немцами
Баграков Иван Андреевич	38	11/24.03.1918	Крестьянин Вологодской губернии	Расстрелян
Дыбин Василий Яковлевич	30	11/24.03.1918	Крестьянин Орловской губернии	Расстрелян
Дыбин Яков Андреевич	60	11/24.03.1918	Крестьянин Орловской губернии	Расстрелян
Ильин Василий Васильевич	17	11/24.03.1918	Крестьянин Орловской губернии	Расстрелян
Капшук Наум Филиппович	18	11/24.03.1918	Крестьянин Полтавской губернии	Расстрелян
Козлов Павел Федорович	23	11/24.03.1918	Николаевский мещанин	Расстрелян
Кравченко Трофим Петрович	31	11/24.03.1918	Крестьянин Полтавской губернии	Расстрелян
Нудьга Илья Наумович	18	11/24.03.1918	Крестьянин Херсонской губернии	Расстрелян
Ольтовой(?) Юрий Максимович	15	11/24.03.1918	Крестьянин Киевской губернии	Расстрелян
Остапец Елисей Григорьевич	22	11/24.03.1918	Казак Полтавской губернии	Расстрелян
Печеньй Константин Федорович	17	11/24.03.1918	Крестьянин Полтавской губернии	Расстрелян австрийскими войсками
Романюта Афанасий Герасимович	33	11/24.03.1918	Крестьянин Полтавской губернии	Расстрелян
Теленков Филипп Гаврилович	55	11/24.03.1918	Крестьянин Курской губернии	Расстрелян
Карабанов (Карабин) Андрей Иванович	28	14/27.03.1918	Матрос николаевского флотского полуэкипажа	Расстрелян германцами
Селиванов Александр Петрович	28	14/27.03.1918	Одесский мещанин	Расстрелян германцами
Ульянченко Иоаким Андреевич	66	28.03.1918	Крестьянин Киевской губернии	Расстрелян
Ульянченко Яков Иоакимович	20	28.03.1918	Крестьянин Киевской губернии	Расстрелян

⁶⁴ Державний архів Миколаївської області. Ф. 484. Оп.1. Спр. 1573. Арк. 133-139; Спр. 1591. Арк. 112; Спр. 1667. Арк. 78.

Додаток 3

**Солдати та офіцери австро-німецьких військ, загиблі під час повстання
й поховані на солдатському цвинтарі в Миколаєві⁶⁵**

Фамилия, имя	Дата гибели, погребения	Воинское звание, подразделение	Причина смерти
Адлер Герман	24.30.1918	Рядовой 115 пехотного полка	
Арриент Йозеф	24.03.1918	Капитан фармацевтической службы	
Беер Йоганн	22.03.1918	Рядовой 58 пехотного полка	
Беккер Ф.	03.1918	Ефрейтор 5 Баварского автомобильного полка	
Болис	03.1918	Сержант 21 резервного пехотного полка	
Бом Адольф	23.03.1918	Унтер-офицер фармацевтической службы	
Винкельман Ф.	28.03.1918	Унтер-офицер 21 резервного пехотного полка	
Кек	01.04.1918	Сержант 5 Баварского автомобильного полка	
Китбович Ян	25.03.1918	Пехотинец 58 пехотного полка	
Малиновский Ян	23.03.1918	Рядовой 58 пехотного полка	
Мандель ⁶⁶	22.03.1918	Унтер-офицер 58 пехотного полка	
Нейбауэр Франц	25.03.1918	Лейтенант немецкой армии	Убит
Опер Фридрих	29.03.1918	Австрийский солдат	Огнестрельная рана
Плессинг Г.	03.1918	Капитан 5 Баварского автомобильного полка	
Пок Алексей	29.03.1918	Солдат, германско-подданный	Гангрена
Пуртау Василий	24.03.1918	Пехотинец 115 пехотного полка	
Лейнер К.	23.03.1918	Унтер-офицер 5 Баварского автомобильного полка	
Маета(?) Изух	05.04.1918	Австрийский солдат	Заражение крови
Миган Николай Дмитриевич	02.04.1918	Австрийский солдат	От ран
Мизоцич А.	23.03.1918	Пехотинец 58 пехотного полка	
Мильде Г. Г.	23.03.1918	21 резервный пехотный полк	
Нибельн Йозеф	24.03.1918	Рядовой артиллерийской роты	
Ферниак Сандор	22.03.1918	Ефрейтор 58 пехотного полка	
Хонжик Адольф	24.03.1918	Капитан фармацевтической службы	
Шведлер Эмиль	23.03.1918	Рядовой	
Шердель А.	23.03.1918	Ефрейтор 5 Баварского автомобильного полка	
Шульц	03.1918	Ефрейтор 21 резервного пехотного полка	
Юнг Як	03.1918	Капитан 5 Баварского автомобильного полка	
Юравски	03.1918	Ефрейтор 21 резервного пехотного полка	
Яновчик М.	23.03.1918	Пехотинец 58 пехотного полка	

⁶⁵ Державний архів Миколаївської області. Ф. 484. Оп. 1. Арк. 87–88; Фест В. Николаев: последний форпост немецких войск на Черном море / перевод с немецкого. Николаев: АТО «Літопис», 2016. С. 183–184.

⁶⁶ Похований на Миколаївському єврейському цвинтарі.

ДОКУМЕНТИ ТА МАТЕРІАЛИ

№ 1

**Наказ Миколаївського градоначальника і командира
Миколаївського військового порту віце-адмірала А. Г. Покровського
з оголошенням телеграми командувача Чорноморським флотом
віце-адмірала О. В. Колчака, доведений до населення шляхом публікації
у виданні «Трудовая газета» 3 березня 1917 р. № 2368**

3 березня 1917 р.

На местных заводах расклеен следующий приказ командира Николаевского порта, Николаевского градоначальника и Начальника гарнизона г. Николаева:

Объявляю телеграмму командующего Черноморским флотом от 2-го марта с[его] [1917] г[ода]:

«В последние дни в Петрограде произошло вооруженное столкновение с полицией, волнения, в которых приняли участие войска Петроградского гарнизона^{1.1}.

Государственной Думой образован Временный комитет под председательством Председателя Государственной Думы^{1.2} Родзянко^{1.3} для восстановления порядка. Комитет поставил целью: установление правильной деятельности в тылу и в поддержании дисциплины в воинских частях, довести войну до победного конца. Войска гарнизона Петрограда восстановили порядок. В ближайшие дни преувеличенные сведения об этих событиях дойдут до неприятеля, который постарается ими воспользоваться для нанесения нам неожиданного удара. Таковая обстановка убедительно требует от нас усиленной бдительности и готовности в полном спокойствии сохранить наше господствующее положение в Черном море, приложить все труды и силы для достойного Великой России окончания войны. Пусть каждый помнит, что мы являемся не только защитниками

^{1.1} Лютнева революція відбулася в Петрограді 23 лютого (8 березня) – 3 (16) березня 1917 р. Розпочалася з масових антиурядових виступів робітників і солдат петроградського гарнізону, завершилася поваленням монархії в Російській імперії і створенням Тимчасового уряду.

^{1.2} Державна дума Російської імперії – законодавчий орган, що сформувався під час революційних подій 1905–1907 рр. згідно з маніфестом імператора Миколи II від 6 серпня 1905 р. Державна дума була нижньою палатою російського парламенту, верхньою палатою була Державна рада Російської імперії. Відбулося чотири скликання Державної думи. У складі I Державної думи (1906 р.) діяла українська фракція – Українська думська громада на чолі з І. Л. Шрагом (друкований орган – «Украинский Вестник»). У складі II Державної думи (1907 р.) українська парламентська група мала назву Українська трудова громада (друкований орган – «Рідна справа – Думські вісті»). У складах III і IV Державних дум (1907–1912 та 1912–1917 рр.) також були представлені депутати від усіх українських губерній, хоча окремих парламентських фракцій не створювалося.

^{1.3} Родзянко Михайло Володимирович (1859–1924 рр.) – катеринославський поміщик, голова IV Державної думи Російської імперії, українець за походженням, хоча й не виявляв прихильності до українського національного руху. У лютому (березні) 1917 р. очолював Тимчасовий комітет IV Державної думи, якому імператор Микола II передав владу після зречення престолу.

своего побережья, поспособствуем боевым подвигам нашей доблестной армии, а наша боевая работа и готовность непосредственно влияют на успех войны. Приказываю всем чинам Черноморского флота и вверенных мне сухопутных войск продолжать твердо и непоколебимо выполнять свой долг перед Государем Императором и родиной. Приказ прочесть при собраниях команд на кораблях, в ротах, сотнях и батареях, а также объявить всем работающим в портах и на заводах».

Подписал: вице-адмирал Колчак¹⁴

Вице-адмирал Покровский¹⁵

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 273. Арк. 12.

№ 2

Повідомлення про оголошення в Миколаївській міській думі телеграми голови Державної думи Російської імперії М. В. Родзянка про перехід влади до Тимчасового уряду, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 4 березня 1917 р. № 2369

4 березня 1917 р.

В Городской Думе

Перед началом заседания гор[одской] голова Н. П. Леонтович прочитывает следующую телеграмму председателя исполнительного комитета М. В. Родзянко.

ТЕЛЕГРАММА М. В. РОДЗЯНКО НИКОЛАЕВСКОМУ ГОРОДСКОМУ ГОЛОВЕ

Сегодня, в 12 часов дня, мною была получена [телеграмма] от председателя Исполнительного Комитета М. В. Родзянко следующего содержания:

«Власть окончательно перешла в руки Временного Комитета Государственной Думы. Образуется Временное Правительство^{2.1}, о составе которого немедленно будут извещены все места и лица всех губерний и областей России.

Временный Комитет предлагает соблюдать полное спокойствие и не прерывать работ, обращая усиленное внимание на правильный ход работ на оборону и продовольствие населения.

Председатель Временного Комитета Михаил Родзянко».

¹⁴ Колчак Александр Васильевич (1873–1920 гг.) – адмирал Российской империи, командующий Черноморским флотом с 28 июня 1916 г. до 7 июня 1917 г.

¹⁵ Покровский Андрей Георгиевич (1862–1944 гг.) – вице-адмирал Российской империи, Николаевский градоначальник, командир Николаевского военного порта та гарнизону, первый адмирал Украинского Государственного Флота, Министр морских дел в Уряді С. М. Гербеля (листопад-грудень 1918 р.).

^{2.1} Тимчасовий уряд – вищий законодавчий і виконавчо-розпорядчий орган державної влади на теренах колишньої Російської імперії з 2 (15) березня (Лютнева революція) до 25 жовтня (7 листопада, більшовицький переворот, або Жовтнева революція) 1917 р. За Тимчасового уряду Українська Центральна Рада позиціонувала себе як територіальний орган, що проводив на теренах України політику Тимчасового уряду. Про підтримку Тимчасового уряду Українська Центральна Рада заявляла у вітальній телеграмі на ім'я голови уряду князя Г. Є. Львова та Міністра юстиції (з 21 липня 1917 р. – голови уряду) О. Ф. Керенського від 4 (17) березня 1917 р. та у зверненні «До Українського народу» від 9 (22) березня 1917 р. Після переговорів, які відбувалися в Києві з 11 липня 1917 р. (Тимчасовий уряд на переговорах представляли О. Ф. Керенський, М. І. Терещенко та І. Г. Церетелі), Тимчасовий уряд визнав Українську Центральну Раду і Генеральний Секретаріат як крайовий орган України. Представником України при Тимчасовому уряді було призначено П. Я. Стебницького. Місцева адміністрація Тимчасового уряду в Україні була представлена комісарами Тимчасового уряду Д. І. Дорошенком (генеральний губернатор Галичини та Буковини), І. Г. Красковським (крайовий комісар Галичини й Тернопільської губернії), О. І. Лотоцьким (крайовий комісар Буковини та Покуття (частина Івано-Франківщини)).

Соответствующее моменту краткое слово произносит Гор[одской] голова Н. П. Леонтович^{2.2}.

Дума горячо принимает слова Гор[одского] головы и делает постановление о посылке телеграммы председателю Исполнительного Комитета М. В. Родзянко.

Речь Н. П. Леонтовича была покрыта шумными аплодисментами всей Думы.

Гласный, полковник Н. Н. Грушецкий^{2.3}, обратился к Думе со следующими словами:

– Господа гласные Думы. Совершился давно ожидавшийся переворот – свергнуто, наконец, бездарное, все тормозившее старое правительство и, судя по газетным депешам, образовано из лучших общественных деятелей министерство общественного доверия. Будем надеяться, что с призывом к власти нового правительства загорится заря русской свободы, будет свергнуто ненавистное немецкое и иное иго и русская армия и флот совместно с союзниками доведут борьбу до победного конца.

Речь Н. Н. Грушецкого была покрыта криками «ура» и аплодисментами.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 273. Арк. 15.

№ 3

Повідомлення про звільнення політичних в'язнів з миколаївської тимчасової каторжної в'язниці, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 7 березня 1917 р. № 2372

5 березня 1917 р.

ПЕРВЫЕ ДЕЙСТВИЯ НОВОЙ ВЛАСТИ В НИКОЛАЕВЕ

Освобождение политических^{3.1}

Третьего дня, в 10 часов вечера, состоялось предварительное частное совещание гласных Гор[одской] думы для обсуждения вопроса о созыве экстренного заседания по вопросу об организации Комитета общественной безопасности^{3.2}.

В начале совещания в помещение Гор[одской] думы явились более 100 рабочих местных заводов, принявших участие в прениях.

По окончании совещания рабочие предложили Н. П. Леонтовичу распорядиться о разоружении полиции и также об освобождении оставшихся в тюрьме еще 24 политических заключенных. Прибывшему полицмейстеру Гор[одским] головой был отдан приказ о разоружении полиции.

Затем рабочие отправились к временной каторжной тюрьме, куда вскоре явился городской голова Н. П. Леонтович в сопровождении прокурора Пузинского и тов[арищей] прокурора Горбатого и Попова.

Для присутствия во время освобождения заключенных в канцелярию тюрьмы были приглашены представители от рабочих, собравшихся у тюрьмы. Последние были приглашены, главным образом, для выяснения вопроса, какие из заключенных могут быть рассматриваемы как осужденные по политическим делам.

^{2.2} Леонтович Микола Павлович (1876–1940 рр.) – Миколаївський міський голова (1909–1917 рр.) та градоначальник (1917 р.).

^{2.3} Грушецкий Микола Миколайович – полковник, гласний Миколаївської міської думи.

^{3.1} 2 (15) березня 1917 р. Міністр юстиції Тимчасового уряду О. Ф. Керенський видав розпорядження про звільнення всіх політичних в'язнів, 3 (16) березня 1917 р. – про перегляд карно-кримінальних, цивільних законів і законодавства про судочинство та судоустрій, у т. ч. про надання політичних прав євреям і жінкам.

^{3.2} Комітет громадської безпеки (Громадський комітет) обрано у м. Миколаєві 6 березня 1917 р. До його складу входили 20 гласних Думи, 20 робітників, 10 військових і 10 представників громадських організацій. Першим головою Комітету став Миколаївський міський голова М. П. Леонтович. Комітет займався спочатку лише питаннями охорони громадського порядку, пізніше – політичними і робітничими питаннями.

Около 5 часов утра, после соблюдения всех формальностей, было освобождено 24 человека:

Владимир Велинский, офицер, приговоренный к 18 годам каторжных работ 20 сентября 1907 г. за военное восстание в Бузулукском п[оселке],

Захаров Циома, матрос броненосца «Потемкин», приговоренный в 1906 г. к смертной казни, замененной бессрочной каторгой (по Гимитовскому делу),

Фома Леонтьян, матрос канонерки «Эреклик», приговоренный к 15 годам каторжных работ в 1914 г.,

Тадеуш Грабовский, приговоренный 19 июля 1907 г. к 20 годам каторжных работ за участие в революционных организациях,

Алексей Прокофьев, приговоренный за вооруженное сопротивление к 20 годам каторжных работ 20 июля 1907 г.,

Василий Зоненко, приговоренный за восстание к 20 годам каторжных работ,

Василий Плешаков, [приговоренный] к бессрочной каторге за восстание в 1912 г.,

Владимир Марцынкевич, приговоренный к 20 годам каторжных работ в 1912 г. по 109 ст[атье] воинского устава,

Антон Пахущий, приговоренный к 20 годам тюремного заключения,

Константин Марширухов, приговоренный 6 декабря 1914 г. к 8 годам каторжной тюрьмы за хранение взрывчатых веществ,

Давид Ядыдкин, приговоренный к 10 годам каторжной тюрьмы по 108 ст[атье],

Захарий Прокофьев, приговоренный 6 апреля 1912 г. по 102 ст[атье] к 6 годам 8 месяцам каторжной тюрьмы,

Мариан Вершковский, приговорен 12 августа 1908 г. к 10 годам каторжной тюрьмы по 102 ст[атье],

Давид Бенделиони, приговоренный 15 ноября 1912 г. к 10 годам тюремного заключения по 102 ст[атье] уголовного уложения о наказаниях,

Калуст Авоян, приговоренный 22 ноября 1912 г. к 12 годам каторжной тюрьмы по 102 ст[атье] уголовного уложения о наказаниях,

Павел Попов, приговоренный 21 мая 1910 г. к 15 годам каторжных работ за участие в «красной сотне»,

Дмитрий Веселов, приговоренный 21 мая 1910 г. к 15 годам каторжной тюрьмы за участие в «красной сотне»,

Акоп Араколов, приговоренный 22 ноября 1912 г. к 15 годам каторжной тюрьмы по 102 ст[атье] уголовного уложения о наказаниях,

Михаил Лукьянов, приговоренный 22 сентября 1907 г. к 18 годам каторжной тюрьмы за участие в партии анархистов-коммунистов,

А. Черномызов, приговоренный 22 декабря 1915 г. к 10 годам каторжной тюрьмы по 109 ст[атье] военного устава,

Барнас Джития, приговоренный 15 ноября 1912 г. к 17 годам каторжной тюрьмы по 102 ст[атье],

Григорий Планейи, приговоренный 12 дек[абря] 1909 г. к бессрочной каторге по 102 ст[атье],

Сергей Мартовский, приговоренный 12 декабря 1908 г. к бессрочной каторге по 102 ст[атье],

Лаврентий Захаров, приговоренный 12 ноября 1909 г. к бессрочной каторге по 102 ст[атье].

Начальник местной пожарной команды М. Н. Свижинский, узнав, что в тюрьме подлежат освобождению политические заключенные, предложил воспользоваться помещением казарм команды, а также средствами перевозки туда освобожденных.

До приезда освобожденных в казарме были приготовлены постели, а также чай, хлеб и другие съестные припасы.

Когда освобожденные прибыли в казарму, г[осподин] Свижинский обратился к ним с приветственным словом, в котором отметил их страдания в борьбе за свободу.

Речь была покрыта кликами «ура» всей команды.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 273. Арк. 30–32.

№ 4

**Лист Миколаївського градоначальника віце-адмірала А. Г. Покровського
Миколаївському міському голові М. П. Леонтовичу про перехід міської поліції
в підпорядкування міського самоврядування та допущення різного роду зібрань**

5 березня 1917 р.

[Штамп]
Николаевский
Градоначальник
г. Николаев (Херс[онская] губ[ерния])
5-го марта 1917 года

Городскому голове города Николаева

Уважаемый государь, Николай Павлович!

Сего числа мною предписано Полицмейстеру города Николаева, со всем штатом подчиненной ему полиции вступить в подчинение Городского Самоуправления в Вашем лице.

Надворному советнику Дмитрию Александровичу Соколову предписано явиться в Ваше распоряжение.

Вместе с сим уведомляю Вас, что Городской Полиции, по получении мною уведомления о вступлении нового правительства, дана инструкция беспрепятственно допускать всякого рода собрания, наблюдая лишь постольку, поскольку должна быть обеспечена собственность каждого отдельного лица и обывателя.

Уважающий Вас,
Вице-Адмирал ПОКРОВСКИЙ

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 156. Арк. 1.

№ 5

**Наказ Миколаївського градоначальника і командира Миколаївського
військового порту віце-адмірала А. Г. Покровського про передачу повноважень
градоначальника Миколаївському міському голові М. П. Леонтовичу**

6 березня 1917 р.

Приказ
Николаевского градоначальника
Марта 6 дня 1917 г. № 4191

Вследствие распоряжения правительства^{5.1}, сообщенного мне по телеграфу Министром земледелия А. Шингарёвым^{5.2}, от 5 сего марта за № 3027, обязанности Николаевского

^{5.1} 4 (17) березня 1917 р. голова Тимчасового уряду й Міністр внутрішніх справ князь Г. Є. Львов віддав розпорядження про відсторонення від виконання обов'язків губернаторів і віце-губернаторів, а також про реорганізацію поліції на міліцію. Виконання обов'язків губернаторів покладалося на голів губернських зем-

градоначальника и уполномоченного Председателя Особого Совещания по продовольствию по Николаевскому градоначальству передал Николаевскому городскому голове, надворному советнику Н. П. Леонтовичу, чем объявляю по Николаевскому градоначальству во всеобщее сведение.

Градоначальник, вице-адмирал Покровский

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 273. Арк. 29.

№ 6

Наказ командира Миколаївського військового порту вице-адмірала А. Г. Покровського з оголошенням телеграм командуючого Чорноморським флотом адмірала О. В. Колчака членам Тимчасового уряду Г. Є. Львову, О. І. Гучкову та М. В. Родзянку, доведений до населення шляхом публікації у виданні «Трудовая газета» 8 березня 1917 р. № 2373

7 березня 1917 р.

Приказ
командира Николаевского порта
Николаев, Марта 7 дня 1917 г.

№ 214. При сем объявляю по вверенному мне порту телеграмму командующего Черноморским флотом от 6 сего марта:

«Объявить по флоту и подчиненным мне сухопутным частям посланные мною телеграммы:

1) Военная. Петроград. Председателю Совета Министров Князю Львову^{6.1}. От имени Черноморского флота и Севастопольского гарнизона прошу принять и передать Совету Министров уверение, что Черноморский флот и крепость всецело находятся в распоряжении нового народного правительства и приложат все силы для доведения войны до победного конца. Колчак.

2) Военная. Петроград. Морскому Министру Гучкову^{6.2}. Черноморский флот просит Вас принять выражение глубокого к Вам уважения и уверение в твердом решении его приложить все силы для доведения войны до победного конца. Колчак.

3) Военная. Петроград. Председателю Государственной Думы Родзянко. От имени Черноморского флота и Севастопольского гарнизона прошу Вас, как Председателя Государственной Думы, принять уверение, что Черноморский флот и крепость в единении со всей Россией находятся в полном расположении народного правительства и доложат все силы для доведения войны до победного конца. Колчак.

Подписал: вице-адмирал Покровский

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 273. Арк. 38.

ських управ. У м. Миколаєві градоначальник А. Г. Покровський передав свої повноваження Миколаївському міському голові М. П. Леонтовичу, котрий, у свою чергу, передав обов'язки міського голови Х. М. Матвееву, однак діяльність останнього як міського голови цього періоду не простежується. А. Г. Покровський залишився на посаді командира Миколаївського порту та гарнізону.

^{5.2} Шингарьов Андрій Іванович (1869–1918 рр.) – політичний і державний діяч, Міністр землеробства Тимчасового уряду (березень – травень 1917 р.), Міністр фінансів Тимчасового уряду (травень – липень 1917 р.).

^{6.1} Львов Георгій Євгенович (1861–1925 рр.) – політичний і громадський діяч, голова Тимчасового уряду та Міністр внутрішніх справ Тимчасового уряду з 2 (15) березня до 7 (20) липня 1917 р.

^{6.2} Гучков Олександр Іванович (1862–1936 рр.) – політичний і державний діяч, лідер політичних партій «Союз 17 октября» та Ліберальної республіканської партії Росії, 1-й Військовий і морський міністр Тимчасового уряду з 3 (16) березня до 5 (18) травня 1917 р.

№ 7

Текст присяги на вірність Тимчасовому уряду, опублікований у виданні «Вестник Временного Правительства» 9(22) березня 1917 р. № 4(50), доведений до відома населення м. Николаєва шляхом публікації у виданні «Трудовая газета» 17 березня 1917 р. № 2380

7 березня 1917 р.

ФОРМА ПРИСЯГИ

Временное Правительство 7 марта 1917 года постановило утвердить и опубликовать нижеследующую форму присяги или клятвенного обещания на верность службы Российскому Государству для лиц христианских вероисповеданий.

«Клянусь честью офицера/солдата/ и гражданина и обещаюсь перед Богом и своей совестью быть верным и неизменно преданным Российскому Государству как своему Отечеству. Клянусь служить ему до последней капли крови, всемерно способствуя славе и процветанию Русского Государства. Обязуюсь повиноваться Временному Правительству, ныне возглавляющему Российское Государство, впредь до установления образа правления волею народа при посредстве Учредительного Собрания.

Возложенный на меня долг службы буду выполнять с полным напряжением сил, имея в помыслах исключительно пользу Государства и не щадя жизни ради блага Отечества.

Клянусь быть честным, добросовестным, храбрым офицером/солдатом/ и не нарушать своей клятвы из-за корысти, родства, дружбы и вражды. В заключение данной мною клятвы осеняю себя крестным знамением и ниже подписываюсь».

1) Настоящая форма присяги спроектирована для лиц православного и римско-католического вероисповедания.

2) Для лиц лютеранского вероисповедания из заключительной фразы присяги должны быть выпущены слова: «осеняю себя крестным знамением».

3) Для лиц магометанского вероисповедания присяга заканчивается так: «Закрываю мою клятву целованием преславного корана и ниже подписываюсь».

4) Для лиц иудейского вероисповедания из заключительной фразы присяги исключаются слова: «осеняю себя крестным знамением».

5) Для язычников и для лиц, не приемлющих присяги по их вероучению, начальную фразу присяги читать: «Честью офицера/солдата/ и гражданина обещаю перед своей совестью быть верным и неизменно преданным Российскому Государству как своему Отечеству». Из заключительной фразы присяги исключить слова: «осеняю себя крестным знамением».

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 273. Арк. 99–100.

№ 8

Повідомлення про події у Николаєві після оголошення телеграм командувача Чорноморським флотом адмірала О. В. Колчака, опубліковані у виданні «Трудовая газета» 8 березня 1917 р. № 2373

7 березня 1917 р.

Вслушав телеграммы адм[ирала] Колчака, чины флота, находящиеся в г[ороде] Николаеве, отправили командующему Черноморским флотом следующую телеграмму: «Все адмиралы, генералы, офицеры, врачи, духовенство и военно-морские чиновники единодушно приветствовали телеграммы, приведенные в приказе № 214,

засвидетельствовав преданность новому правительству. Все воодушевлены желанием, не щадя сил, способствовать мерам нового правительства, ведущим к полной победе над врагом на благо дорогой родины, сопровождая свои желания громовым «ура», о чем ходатайствую довести до сведения морского министра».

Вице-адмирал Покровский

РЕЗОЛЮЦИЯ НИКОЛАЕВСКИХ МОРЯКОВ

Чины флота и морского ведомства в состоявшемся вчера в Морском собрании общем собрании вынесли следующую резолюцию: «Командующий Черноморским флотом от имени последнего уже донес телеграммой Председателю Государственной Думы о полном единодушии всех чинов Черноморского флота с новым правительством.

Во избежание неправильных толкований о том, что среди местных чинов флота и моряков морского ведомства будто бы нет полной солидарности с новым правительством, все чины эти, а также духовенство, собравшись 7-го марта в Николаевском Морском собрании, вынесли перед лицом представителей Общественного комитета и Совета Рабочих Депутатов решение вновь подтвердить полную их солидарность со всей Россией, за свободу и счастье которой [каждый] из них готов пожертвовать жизнью.

Старший из присутствовавших чинов флота,
вице-адмирал Покровский

ГРАНДИОЗНАЯ МАНИФЕСТАЦИЯ РЕВОЛЮЦИОННЫХ ВОЙСК

Вчера в течение всего дня в городе происходили грандиозные манифестации войск и рабочих в соединении с народом, торжественно отпраздновавшие наступление новой эры в жизни свободного русского гражданина.

В 11 часов к Соборной площади стала приближаться казачья сотня, имея впереди красный флаг. Будучи приветствованы народом, казаки выстроились перед зданием Городской Думы. Командир сотни, подполковник Владимиров, отправился в кабинет Н. П. Леонтовича и заявил ему, что он вместе со своей сотней переходит на сторону народа.

Выслушав заявление командира, Н. П. Леонтович выразил им благодарность за присоединение к свободному народу и просил их заняться поддержанием порядка в городе. С такой же речью к казакам обратились и представители местного Совета Рабочих Депутатов.

После этого казаки удалились.

Около часу дня со стороны Адмиралтейской^{8.1} улицы показались матросы со всех стоящих в порту военных судов и рабочие с красными и черными флагами во главе с оркестром музыки флотского полуэкипажа. На черных флагах, которые несли рабочие, красовались надписи: «Жертвам борьбы за свободу, вас вечно свободный народ не забудет», «Вечная память борцам за свободу».

Вскоре на площадь прибыли с красными флагами матросы флотского полуэкипажа.

К манифестантам вышли представители Совета Рабочих Депутатов, произнесшие ряд речей, в которых призывали армию и флот к подчинению своим начальникам и поддержанию порядка.

Полную воодушевления речь произнес прапорщик запасного полка Кузьменко, указавши на то крепостничество, в котором зародились во время старого строя солдаты.

Затем выступил солдат отд[ельного] конского запаса Ланский^{8.2} – член первой Государственной Думы, с большим подъемом произнесший большую речь.

^{8.1} Назва вулиці «Адмиралтейська» – так у документі.

^{8.2} Ланской (Ланський) серед депутатів І Державної думи не виявлений.

Н. П. Леонтович благодарил моряков и их начальников за присоединение к новому строю. Командир полуэкипажа ген[ерал]-майор Яковлев сообщил членам флота телеграмму адм[ирала] Колчака об отмене ряда ограничений для матросов.

В заключение оркестром был исполнен похоронный марш по павшим борцам за свободу и отдельно по умерщвленному по приказу царя лейтен[анту] Шмидту, затем войска направились по казармам.

Рабочие отправились к французскому и английскому консулам.

К вечеру вновь образовалась грандиозная народная манифестация с участием всех войсковых частей гарнизона.

Над зданием Городской Думы вчера был выброшен красный флаг с надписью «Да здравствует свобода».

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 273. Арк. 39–40.

№ 9

Повідомлення про організаційні збори та поіменний склад Ради військових депутатів, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 12 березня 1917 р. № 2376

7 березня 1917 р.

Совет Военных Депутатов

7 марта в помещении Городской Думы состоялось организационное собрание делегатов всех частей армии и флота Николаевского гарнизона. Собрание постановило учредить СОВЕТ ВОЕННЫХ ДЕПУТАТОВ из 30 человек – представительный орган всех частей армии и флота Николаевского гарнизона, ставший на страже неуклонного проведения предначертаний Временного центрального правительства.

В Совет Военных Депутатов собранием делегатов избраны: Ряппо, Иванов, Гиль, Маслов, Блинов, Кузьменко, Тапский, Савельев, Григоренко, Артамонов, Павлов, Левашкевич, Фомин, Прохоров, Ланский, Васильев, Герасимов, Островидов, Яровенко, Осипов, Щепкин, Крыжановский, Буров, Андрианов, Денисов, Костык, Щербань, Галка и Печенкин.

8 марта в помещении Гор[одской] Думы состоялось первое заседание Совета Военных Депутатов. В состав президиума избраны: предс[едателем] – Я. П. Ряппо^{9.1}, тов[арищем] пред[седателя] Щербань и секретарем Блинов.

^{9.1} Ряппо Ян Петрович (1880–1958 рр.) – політичний діяч періоду Української революції, радянський державний діяч у сфері народної освіти. За походженням естонець, закінчив факультет сходознавства Петроградського університету. До м. Миколаєва потрапив за демобілізацією, служив прапорщиком у 45-му запасному піхотному полку. 5 березня 1917 р. обраний головою Ради військових депутатів м. Миколаєва. 23 квітня 1917 р. обраний головою об'єднаної Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва. Член Естонської соціал-демократичної робітничої партії й один із організаторів її осередку в м. Миколаєві. На виборах до демократичної Миколаївської міської думи балотувався від соціал-демократичного (об'єднанці) блоку. Гласний демократичної Миколаївської міської думи. У першому складі Ради народних комісарів м. Миколаєва (початок 1918 р.) – комісар з освіти. За радянських часів – організатор радянської влади в Миколаєві та Одесі, заступник Наркома освіти (1920–1928 рр.), член Народного комісаріату Робітничо-селянської інспекції (1928–1932 рр.), перший заступник Голови Вищої ради народного господарства УРСР (1931–1932 рр.), нарком легкої промисловості (1932–1934 рр.), головний держарбітр у Раді народних комісарів УРСР (1934–1938 рр.), в евакуації працював у Наркомпросі Башкірської АРСР (1941–1943 рр.). Завершив свій трудовий шлях на посадах директора московської філії видавництва шкільних підручників для УРСР «Радянська школа» (1943 р.) та директора науково-методичного кабінету заочної педагогічної освіти Міністерства освіти УРСР (1944–1948 рр.). Основні праці про миколаївський період: Ряппо Я. П. Воспоминания «Борьба сил в Октябрьскую революцию в Николаеве», «Борьба за советскую власть на Николаевщине (к сорокалетию)», 1957 р. Машинопис. Зберігаються у персональному фонді Я. П. Ряппо в Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України, ф. 4805.

В Исполнительный комитет общественной безопасности избраны: Артамонов, Маслов, Ряппо, Шабский, Фомин, Денисов, Герасимов, Ланский, Андрианов, Яровенко. Приняты главные основы наказа Совета.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 273. Арк. 63.

№ 10

Повідомлення про заснування Спілки фармацевтів міста Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 9 березня 1917 р. № 2374

7 березня 1917 р.

СРЕДИ ФАРМАЦЕВТОВ

Третьего дня в помещении «Трудовой Копейки»^{10.1} под председательством фармацевта Кисина состоялось собрание всех местных служащих-фармацевтов, в котором было решено образовать в Николаеве Союз фармацевтов.

Тут же были произведены выборы правления, в состав которого избраны г[оспода]: Вайнберг, Чертков, Райгородский, Кисин, Маслинковский, Воскобойников и Лихтман. Кандидатами: Адамовский, Луковская, Соколовская и Пантух.

Правлению поручено было в кратчайший срок выработать устав Союза.

Делегатом в Совет Рабочих Депутатов был избран т[оварищ] Кисин.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 273. Арк. 47–48.

№ 11

Повідомлення про заснування Ради військових депутатів у м. Миколаєві, опубліковане в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 30 березня 1917 р. № 2

7–18 березня 1917 р.

СОВЕТ ВОЕННЫХ ДЕПУТАТОВ

Все части Николаевского гарнизона были застигнуты революцией почти врасплох. Ни одна из них к моменту переворота не была сплочена в организацию, могущую направлять по надлежащему пути тысячи солдат и матросов, которые всецело присоединились к революционному движению.

В первые дни революции стало ясно, что Николаевский гарнизон представляет весьма солидную революционную силу и что таковая, не будучи организованной, никакой роли в событиях не сыграет.

Это обстоятельство, очевидно, и было учтено Николаевским Советом Рабочих Депутатов, по почину которого 7-го марта [1917 г.] в зале Городской Думы собрались выборные от частей войск Николаевского гарнизона: солдаты, матросы и офицеры в числе 150 человек.

^{10.1} «Трудовая Копейка» – кооперативне споживче товариство, яке об'єднувало пекарні та млини міста Миколаєва, здійснювало вплив на розподіл хлібопродуктів, співробітничало з Державним хлібним бюро та Продовольчим відділом Миколаївської міської управи. Правління розташовувалося за адресою: вул. Рибна, 28. Приватні пекарні та млини до товариства не належали.

После приветствия, произнесенного представителем С[овета]Р[абочих]Д[епутатов], собрание приступило к своим работам, причем сразу же выяснилось, что среди солдат, матросов и офицеров нет розни, мешающей им слиться в единую мощную организацию.

Таким образом, организовался Совет Военных Депутатов, в который вошли 30 человек: 20 солдат и матросов и 10 офицеров.

8-го марта [1917 г.] состоялось первое собрание, на котором были произведены выборы президиума.

Председателем был избран прапорщик Ряппо, товарищем председателя – матрос Щербань, секретарем – прапорщик Блинов, товарищем секретаря – солдат Зеленцев и казначеем – поручик Артамонов.

Первое время заседания происходили почти ежедневно, причем сразу же выяснилось, что С[овету]В[оенных]Д[епутатов] предстоит очень большая работа и при 30 членах выполнить ее не представится возможным.

Кроме того, выяснилось, что некоторые части, ввиду спешности созыва первого делегатского собрания, не приняли участие в первом собрании делегатов.

Ввиду этого С[оветом]В[оенных]Д[епутатов] было решено увеличить свой состав до 75 членов, для чего было собрано второе общее собрание делегатов.

18-го марта [1917 г.] произведены были дополнительные выборы 45 человек в той же пропорции: 30 солдат и матросов и 15 офицеров.

На втором общеделегатском собрании был поставлен на обсуждение вопрос об отношении С[овета]В[оенных]Д[епутатов] к войне. По этому вопросу все ораторы вполне единодушно сошлись на следующем лозунге: война до победного конца и в связи с этим поддержка Временного Правительства.

В настоящее время Советом Военных Депутатов, кроме Исполнительного Комитета, выделены следующие комиссии: организационно-юридическая, крестьянская, экспертная [*аркуш пошкоджений, текст відсутній*].

ЗАДАЧИ СОВЕТА ВОЕННЫХ ДЕПУТАТОВ

Совет Военных Депутатов является организацией временной, поэтому и задачи его – это задачи текущего момента.

Все задачи текущего момента сводятся к следующим основным положениям: 1) благоприятная ликвидация войны, 2) закрепление завоеванных свобод и 3) подготовка войсковых и крестьянских масс к Учредительному Собранию.

Считая настоятельной необходимостью довести войну до победного конца, не уступив Германии ни пяди русской земли, Совет основной задачей ставит усиление боевой мощи нашей армии и флота, вливая в них новый дух свободы, поддержание порядка и дисциплины и интенсивную работу по подготовке солдат в тылу.

Так как Совет прилагает все старания к удалению остатков старого режима и укреплению народной свободы, то он будет бороться самым решительным образом со всякими контрреволюционными и провокационными попытками.

Совет всячески будет поддерживать Временное Правительство, пока оно будет идти по пути созыва Учредительного Собрания на основе всеобщего, прямого, равного и тайного голосования.

Принимая участие в выработке новых форм жизни гражданина и воина, Совет стремится содействовать распространению просвещения среди войск и флота.

Так как войска представляют в главной массе крестьянство, то Совет признает прямой обязанностью через войска содействовать организации крестьянства по деревням и селам и подготовке их к Учредительному Собранию.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 273. Арк. 148-149.

**Рапорт начальника миколаївської каторжної в'язниці
Бослак-Бослакова про вимоги в'язнів, засуджених за кримінальні злочини,
пред'явлені після повалення царської влади**

9 березня 1917 р.

[Штамп]
Нач[альник] Ник[олаевской]
каторжної тюрми
Март 9 дня 1917 г. № 876

Господину Николаевскому Градоначальнику

РАПОРТ

Переживаемые в настоящее время события неправильно истолковываются уголовными заключенными Николаев[ской] каторжной тюрьмы, и проникающие в тюрьму сведения о происшедшем перевороте комментируются некоторыми заключенными своеобразно, внося смуту. Прежде всего, заключенные, узнав об освобождении из-под стражи политических, предъявили мне требования об облегчении их участи, заявляя определенно: 1) о немедленной расковке всех, грозя в противном случае снять оковы самовольно, 2) об отмене обысков при вводе их в камеры, 3) об отмене всех прежних инструкций, в том числе и об отмене команды «на молитву», 4) о свободном пропуске в тюрьму газет, 5) о приезде в тюрьму представителей от Город[ского] Общ[ественного] Комитета и Союза Рабочих Депут[атов] для разъяснения заключенным событий последних дней и выслушания различных просьб (характера просьб сказать не пожелали), причем для исполнения этого требования назначили срок не позже 10 сего марта и грозят после этого срока, в случае неявки представителей, действовать по своему усмотрению. Осужденные за побег с военной службы и несвоевременную явку на сборные пункты предъявляют требование немедленно войти в сношение с Советом Солдатских Депутатов^{12.1} для изложения просьб о возвращении в ряды войск.

Так как главные просьбы заключенных, как-то: расковка, отмена обысков, отмена всех инструкций и вообще пропаганда главарей, направлены к получению свободы во что бы то ни стало и принимая во внимание: 1) что в настоящее время в тюрьме осталось большинство заключенных рецидивистов, осужденных за неоднократные убийства, грабежи, пожары и т.п. и способных на все, вплоть до убийства чинов администрации и стражи, 2) что мои увещевания и призыв к работе и успокоению оказываются малодейственными, и хорошо зная психологию заключенных, я пришел к убеждению, что в недалеком будущем в тюрьме может вспыхнуть бунт.

Кроме того, чины надзора вверенной мне тюрьмы довели до моего сведения и просили доложить Вам, Господин Градоначальник, что они, подчиняясь всецело распоряжениям нового правительства и желая не щадя жизни отдаться на служение Родине, не могут спокойно нести службу, так как являясь на улице в установленной форме, как по делам службы [подвергаются] оскорблениям со стороны [документ пошкоджено, частина тексту відсутня] представителей старой власти и в стенах тюрьмы положение их крайне неопределенно ввиду отсутствия руководящих указаний, и просят дать им определенные инструкции для несения тюремной службы, где они на каждом шагу рискуют жизнью, или же разрешить им отправиться к воинскому начальнику для зачисления в действующую армию.

^{12.1} Читати: «Совет Военных Депутатов».

Сознавая всю важность переживаемого момента, а также необходимость сохранения порядка во что бы то ни стало, я прошу Вас, Господин Градоначальник, дать мне надлежащие указания, о каковых прошу известить как заключенных, так и граждан города Николаева, на случай привлечения к поддержанию должного порядка военного караула, присланного в тюрьму по Вашему распоряжению. Также прошу сделать распоряжение о сообщении в органах местной печати о том, что все содержащиеся в Николаевской каторжной тюрьме за чисто политические преступления заключенные освобождены из-под стражи, а о сомнительных экстренно производится расследование, и они только после установления их принадлежности к политической партии могут быть освобождены, и о командировании в тюрьму, во избежание нежелательных последствий, представителей от Городского Общественного Комитета и от Союза Рабочих Депутатов к указанному заключенными сроку, причем нахожу необходимым доложить, что на их угрозы поступать самовольно и предъявлять незаконные требования, вроде назначения срока явки представителей, я разъяснил, что это является преступлением перед новым правительством.

Начальник Николаевской каторжной тюрьмы

Бослак-Бослаков

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 147. Арк. 3–4.

№ 13

Звернення ініціативної групи до вчителів нижчих шкіл і приватних педагогів про створення професійної спілки, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 14 березня 1917 р. № 2377

9 березня 1917 р.

ВОЗЗВАНИЕ

Товарищи учителя низших школ и частные профессионалы-педагоги
без различия национальности и вероисповедания

9-го сего марта в здании Мариинской женской гимназии^{13.1} состоялось собрание педагогов средней и низшей школы для [создания] организации. «Группа преподавателей средней школы», далеко не отражавшая интересы и взгляды даже всех средних школ г[орода] Николаева, с самого начала собрания выражала непримиримое отношение к частным профессионалам-педагогам и в речах ораторов подчеркивала свое превосходство над педагогами низшей школы. Между прочим, один из ораторов, предлагая обратиться от лица педагогов к населению с воззванием по вопросу текущего момента, сказал: «Г[оспо]да, нас, интеллигентных людей, преподавателей средней школы в г[ороде] Николаеве, лиц с высшим образованием, около сотни, мы должны сказать свое веское слово к народу...». Таким образом, г[оспо]да педагоги средней школы разделяют всех педагогов на людей «интеллигентных», т. е. с высшим образованием, и остальную, бóльшую часть учителей низшей школы, надо полагать, по их мнению, на людей [не] интеллигентных. Кроме того, при выборе представителей в Общественный Комитет эта рознь еще более высказалась: произошло деление кандидатов на кандидатов от средней и кандидатов низшей школы. Само производство выборов велось так поспешно, что видно было, как представители средней школы желают захватить в свои руки диктатуру. Они не дали возможности обменяться мнениями о том или другом кандидате. Да и сами выборы им

^{13.1} Маріїнська жіноча гімназія – нині Перша українська гімназія імені Миколи Аркаса, розташована за адресою: вул. Никольська, 34.

кажутся неправильными, так как не было подсчета общего числа поданных записок, которое значительно превышало число присутствовавших на собрании около 200 педагогов. Признавая такого рода организацию неестественной и не отвечающей интересам всех учителей, предлагаю всем учителям низшей школы и частным профессионалам-педагогам организовать самостоятельный союз и через своих делегатов войти полноправным делегатом как в городской Общественный Комитет, так и в Союз Рабочих Депутатов, в который мы явимся такими же, как и они, братьями-пролетариями.

Всех участвовавших прошу отозваться на страницах местных газет, а по вопросу об организации самостоятельного профессионального союза прошу обратиться по адресу: Таврическая, 22, угол Наваринской, тел[ефон] 369.

Учитель, гражданин Николай Машкевич

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 273. Арк. 78–79.

№ 14

Повідомлення про організаційні збори Співки службовців урядових установ м. Николаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 14 березня 1917 р. № 2377

11 березня 1917 р.

Сбор служащих правительственных учреждений

11-го марта в гражданском собрании состоялось организационное собрание представителей депутатов всех местных правительственных учреждений для избрания представителей в Николаевский Общественный Комитет и для разрешения других вопросов, связанных с образованием Союза служащих. В Общественный Комитет избраны: М. А. Жабров, М. К. Стонн и К. Н. Студеникин, кандидатами: В. К. Гаскевич и П. А. Веселовский. Затем был образован постоянный комитет служащих, в президиум которого вошли: председателем А. А. Хмелевский, тов[арищем] пред[седателя] В. К. Гаскевич и Л. А. Чумаков, казначеем Г. И. Пущенский, секр[етарем] А. М. Варнавин и тов[арищем] секр[етаря] М. Ф. Водян.

В Совет Рабочих Депутатов избраны: Н. В. Миронов, И. Г. Криворук и Н. Х. Обухов. На следующем заседании будет избрано еще 3 представителя.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 273. Арк. 74.

№ 15

Повідомлення про візит до Николаєва члена IV Державної думи Російської імперії, комісара Тимчасового уряду І. М. Тулякова, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 12 березня 1917 р. № 2376

12 березня 1917 р.

С утра стало известно, что в Николаев едет из Севастополя член Госуд[арственной] Думы И. Н. Туляков – комиссар Временного Правительства^{15.1}.

^{15.1} Туляков Иван Микитович (1887–1918 гг.) – слюсар Сулинського металургійного заводу, член IV Державної думи Російської імперії, учасник Лютневої революції 1917 р., комісар Тимчасового уряду.

За несколько часов до приезда депутата у вокзала собралось несметное количество публики. На перроне выстроились войска местного гарнизона. У подъезда – рабочие заводов со своими знаменами. Милиционеры, выбиваясь из сил, стараются установить порядок.

Тотчас же организовались импровизированные митинги – один, другой, третий... Пошли речи, призывы, приветствия новому Правительству, Думе и ее представителям. Крики «Ура», приветствия и пение «Марсельезы» переливались в одно общее ликование.

К 5 часам дня к вокзалу стали съезжаться члены Советов Рабочих и Военных Депутатов, представители Общественного Комитета, биржевого о[бществ]а, еврейских благотворительных о[бществ], начальник гарнизона вице-адм[ирал] Покровский, гласные Думы, представители прессы. Блилежащие к вокзалу улицы запружены народом. Железнодорожный мост переполнен публикой.

На перроне публика в ожидании поезда нервничает. Имя Тулякова у всех на устах. Вместе с ним ждут и Маклакова^{15.2}.

Звонки, повестки, и все настораживаются. Трещит кинематографический аппарат, устроившийся у полотна дороги. Впереди у полотна – рабочие со знаменами, за ними цепь солдат и матросов, оркестр воспитанников коммерч[еского] училища. У большинства лица напряжены, взоры устремлены вдаль, где показался огонек поезда. У некоторых на глазах слезы. Все горят желанием увидеть народного избранника, живого свидетеля петроградских событий, одного из тех, кто, свергнув старую власть, добился освобождения России. Принадлежность к с[оциал]-д[емократической] фракции создает вокруг имени Тулякова еще больший ореол.

С моста грянуло «Ура» – это публика приветствует приближающийся поезд.

Оркестр заиграл «Встречу». Гулкое «Ура» многотысячной толпы заглушает звуки оркестра. Медленно приближается поезд к перрону. Из вагона показывается приветливо улыбающееся лицо И. Н. Тулякова. Маклаков не приехал. Первым приветствует депутата от имени населения градоначальник Н. П. Леонтович. Затем от имени Совета Военных Депутатов приветствует И. Н. Тулякова прапорщик Я. П. Ряппо, от Совета Рабочих Депутатов – В. И. Каушан^{15.3}.

Публика, наэлектризованная торжественностью обстановки, тотчас же подхватила И. Н. Тулякова на руки и понесла его к поезду, где находился автомобиль.

При входе в автомобиль к нему обратился с приветственным словом от имени летучих отрядов милиционеров Совета Раб[очих] Деп[утатов] Д. И. Лейканд^{15.4}.

Сопровождаемый громовыми криками «Ура», кортеж двинулся к Глазенаповской улице. Впереди – автомобиль с Н. П. Леонтовичем, инж[енером] Ципкевичем, Нельковским и Сиротинским. Во втором автомобиле (грузовике), украшенном знаменами, – И. Н. Туляков, В. И. Каушан, Д. И. Лейканд, члены Совета Рабочих Депутатов, сотрудник «Труд[овой] газ[еты]» – А. Тарханов, комиссары милиции и др[угие].

Глазенаповская улица сплошь запружена народом. Всюду беспрестанные крики «Ура», «Да здравствует Туляков», «Да здравствует народное правительство» и др[угие] восторженные восклицания.

Публика в порыве энтузиазма бросает вверх шапки. Слышатся радостные звуки «Марсельезы», где-то раздаются глубокая трогательная «Вечная память» и «В борьбе роковой».

^{15.2} Маклаков Василь Олексійович (1869–1957 рр.) – адвокат, політичний діяч, член Державної думи Російської імперії II, III та IV скликань.

^{15.3} Каушан Володимир Іванович – голова Ради робітничих депутатів м. Миколаєва.

^{15.4} Лейканд Данило Ілліч – начальник «летючого загону» Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва у березні 1917 р., редактор газети «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» у 1917 р.

Стиснутый толпой автомобиль вынужден двигаться медленным темпом. И. Н. Туляков с удовлетворением подчеркивает нашему сотруднику беспримерный порядок, все время царящий, несмотря на огромное скопление народа. И. Н. Туляков все время раскланивается. На углу Соборной и Никольской улиц автомобиль принужден был остановиться. Немедленно же организовалась цепь, и автомобиль с трудом пробрался дальше.

На площади безбрежное море голов. Все с нетерпением ждут представителя Народного Правительства. Как только на площади показался автомобиль, воздух потрясся громовым «Ура». Еле сдерживает народ[ные] толпы усиленный состав милиции, солдат и рабочих, еще задолго до прибытия депутата образовавших живую цепь. Замедлив ход до крайности, автомобиль приближается к думскому зданию. Неудержимая волна народа прорывает цепь и, окружив автомобиль, вынуждает его остановиться. И. Н. Туляков, стоя в автомобиле, приглашает народ к тишине, видимо, желая обратиться к нему с речью.

Все замолкли. Тихим охрипшим голосом И. Н. Туляков обращается к публике:

– Товарищи и граждане. Приветствую вас от имени Временного Правительства и Совета Рабочих и Солдатских Депутатов в Петрограде. Приветствую вас с совершением великого дела освобождения из-под ига терзавшего вас ненавистного дома Романовых.

Товарищи и граждане! 300 лет как правил этот беспощадный враг, выпивал драгоценную и святую кровь из народа. Сотни лучших борцов за честь свободной России томилась в тюрьмах, ссылались на каторгу, умирали под двумя столбами с перекладиной.

Совершилось великое чудо, которое я, боровшийся под знаменем русской социал-демократии, признаться, и не ожидал.

Товарищи и граждане. То, что казалось нам великим, могучим, вдруг оказалось мифом. Оно было сильным и могучим, пока его поддерживал русский штык. Достаточно было, чтобы немногие восстали, и все мерзкое, подлое рушилось. Мировая история не знала еще такого чуда. Русский народ, совершивший великое чудо, достоин поэтому лучшего управления в стране, и мы, стоявшие в рядах революционного войска в Петрограде, в авангарде рабочего класса и граждан Петрограда, боровшиеся под красным знаменем с[оциал]-д[емократии], с честью заслужили лучшего управления – демократической республики. Временное правительство утвердило уже первый этап к достижению этой цели – Учредительное собрание, где мы, все граждане, можем свободно сказать, какой строй нам необходим.

Товарищи и граждане. Русскую революцию совершили наши братья, одетые в серые шинели, и матросы. Они увидели, что дальше жить наша богатая страна под владычеством гнусного тирана не может. Я не могу не выразить от лица тех, кого я представляю, в честь великой русской армии «Ура» (оглушительное «Ура» огласило воздух).

Товарищи и граждане. Разлагающийся труп прежней власти, придавленный нами к земле, еще не исчез и постарается выпускать свои ядовитые газы. Он сотворил вместе со своей опричниной позорные деяния. Он, помазанник, расставил свою опричнину по подвалам и крышам домов. Мирные толпы народа расстреливались из церквей пулеметами. Но это удавалось только несколько секунд, а затем эта подлая рать была уничтожена. Мы вместе с вами совершили чудо: освободили родину-мать от позорящего нас тирана. Но, может быть, еще есть опасность. Плотнее сомкнитесь в ряды.

Враг еще не успокоился и может помешать нашему благостроительству. Это не должно быть. Я уверен, что мы, как граждане свободной великой страны, приложим усилия, [чтобы] устранить эту возможность, утроим нашу энергию и будем исполнять наш гражданский долг. Мы не позволим осквернить страну их подлым и гнусным присутствием.

Мы надеялись, что наши зарубежные братья поймут и присоединятся к нам. Но проскользнувший в печати слух о революции в Германии не оправдался. Но мы не позволим никому, ни Вильгельму, никому другому посягать на нашу честь и свободу. Плотнее сомкните свои ряды.

Товарищи и граждане. Русский народ достоин лучшего идеального управления в стране. Он осуществит то, о чем так долго мечтали, к чему так долго стремились. Да здравствует Российская Демократическая Республика!

Громовое «Ура» покрыло последние слова.

Затем с речью выступили Ряппо, инж[енер] Ципкевич и член Совета Рабочих Депутатов Д. И. Лейканд. Народ шумно приветствует депутата и устраивает ему грандиозную овацию.

Рабочие вносят И. Н. Тулякова в зал Думы.

Речь Г[радоначальника] Леонтовича

Н. П. Леонтович обратился к собранию со следующими словами:

– Граждане. Наш город осчастливлен посещением члена Госуд[арственной] Думы, избранника народа, многоуважаемого Ивана Никитича Тулякова, который облечен новым правительством миссией оповестить население нашего города о событиях, происшедших в Петрограде, положивших конец старому изжившему строю.

Все население города единым сердцем приветствует здесь многоуважаемого Ивана Федоровича^{15.5}, которому поручено еще теснее, еще прочнее связать наши узы с новым правительством и дать толчок нашей прочной и ответственной работе, дабы новое правительство в едином сотрудничестве с провинцией без затруднений и шероховатостей повело народ к лучшему будущему. Будем работать, не жалея сил, поможем утвердиться новому строю в стране. Да здравствует новое правительство, Госуд[арственная] Дума и ее достойный представитель Иван Никитич. Ура.

Зал огласился громовыми аплодисментами и криками «Ура».

Речь прапорщика Ряппо

(Председатель Совета Военных Депутатов)

– Товарищи и граждане. Позвольте и мне сказать несколько слов.

Помните, как 1000 лет назад мы послали за море избранных русских людей к варягам и просили их прийти княжить и володеть нами, ибо «земля наша велика и обильна, а порядка в ней нет». Эта историческая фраза красной нитью прошла через 1000-летнюю историю русского народа... Князья пришли и стали «володеть и княжить». Выполнили они то, что на них было возложено? Нет. Через 1000 лет мы пришли к величайшим беспорядкам, разрухе и роспуску Государственной Думы, единственному учреждению порядка. Русский народ понял, что «варяги» не выполнили своего долга, и, угнетаемый этими варягами, совершил чудо. После 1000-летнего паломничества к совести своих правителей народ, не ожидая ничего доброго, свергнул ненавистное иго. Этим русский народ доказал свою мощь, выдержал экзамен на аттестат политической зрелости перед всем миром (аплодисменты). Остается верить, а сегодня мы все верим, что русский народ, взявший власть в свои руки, создаст порядок в нашей земле, великой и обильной. Граждане, докажите, что вы сами можете устроить русскую землю. В эти дни совершилось чудо, породившее веру, и раз есть вера в торжество правды, то мы можем быть спокойными за наше будущее. Да здравствует народовластие (аплодисменты).

Речь И. Н. Тулякова

– Граждане и товарищи рабочие. Позвольте мне в лице вашего городского головы, Совета Рабочих Депутатов, Общественного Комитета и Совета Военных Депутатов выразить сердечную и искреннюю благодарность за то, что вы совместно с нами совершили великое дело, за то, что вы своим спокойствием способствовали упрочнению того, чего

^{15.5} Імовірно, допущено помилку в тексті повідомлення або М. П. Леонтович обмовився під час виступу.

мы не покладая рук добивались, за что мы не покладая рук боролись. Я со спокойной совестью по приезду в Петроград сообщу о всем мной увиденном в Николаеве, после чего вы получите план и инструкции вашей дальнейшей деятельности и планомерно будете выполнять ваш гражданский долг.

В лице вашего городского головы и председателей – товарищей – рабочих и воинов всенижайше кланяюсь городу Николаеву.

Шумные аплодисменты заглушают последние слова депутата.

– Товарищи – рабочие и граждане, – продолжает И. Н. Туляков, – позвольте еще добавить несколько слов к сказанному мною. Я уже не имею сил говорить, мы много пережили, много не спали, и вы поймите, граждане, что как трудно при таких условиях сказать о всем том, что накопилось в нас, что лежит в наших душах...

Все горькое, потрясающее и страшное осталось позади как тяжелый кошмар. Совершено великое дело освобождения от многовекового рабства, и мы теперь свободные граждане свободной страны (шумные аплодисменты). Я уверен, товарищи и граждане, я уверен в том, что ваши дальнейшие действия и желания будут направлены к тому, чтобы утвердился новый строй, к тому, чтобы в этот великий момент мы оказались достойными той свободы, которую мы вырвали из рук старой власти. Старая власть стремилась к тому, чтобы сделать нас безвольными рабами, но, выражаясь фигурально, – этот номер не прошел.

Мы, русские люди, с удивительной легкостью сбросили позорные цепи рабства. В этот исторический момент мы не только воспрянули духом, не только показали удивительное могущество, но и доказали, что русский народ обладает огромным здоровым государственным разумом. У нас не должно быть ни единого помысла о том, чтобы добытая нами, страданием и кровью, свобода повернулась вспять. Поэтому я уверен, что нигде, ни в одном углу нашей родины, русский народ не запятнает себя теми действиями, которые имели место в 1905 году под руководством царской опричнины. Русский народ должен знать, что все граждане без различия пола, возраста и национальности отныне будут пользоваться одинаковыми правами (гром аплодисментов, крики «Ура», «Браво»).

Под лучами солнца России будет тепло всем. Всем тем, кто много лет страдал, кого презирали, кто испытывал на себе ядовитую руку ненавистного свергнутого ига.

Мы все свободные граждане свободной страны. Национальности, населяющие Россию, должны протянуть друг другу братскую руку и сказать: мы – братья. Я уверен, что печальных недоразумений, имевших место в прошлом, когда низвергнутая власть натравливала одну национальность на другую, не будет и быть не может (шумные аплодисменты и крики радости).

Товарищи и граждане. У меня к вам есть одна просьба, и я уверен, что она будет вами исполнена. Мне приходилось слышать и видеть, что зачастую граждане по неведению брали на себя обязанности, им не присвоенные, благодаря чему возникали печальные недоразумения. К великой моей радости этого у вас я не заметил. У вас организован Общественный Комитет, в состав которого входят представители различных общественных организаций, рабочие и граждане.

Все должны считаться с этой организацией, ибо она является центром местной народной власти. Гроза прошла, и жизнь страны должна вернуться к спокойствию, что явится первым оплотом установления и укрепления нового политического строя.

Даже в Петрограде, где свершилось великое дело, где возникали спорные вопросы, – все пришло в порядок, – трамвай действует, товарищи рабочие приступили к своим прямым обязанностям, граждане к обыденной жизни, – благодаря этому ныне в Петрограде полное спокойствие, а это дает уверенность, что совершившееся великое дело будет закреплено на прочных основах порядка и права (шумные овации).

Позвольте, товарищи и граждане, еще раз приветствовать в лице собравшихся здесь все население города. Да здравствуют свободные граждане города Николаева. Ура. (Неумолкаемые, шумные аплодисменты).

Вторая речь И. Н. Тулякова

– Товарищи и граждане. Все то, что я здесь вижу, все, что я здесь переживаю, воодушевляет меня и вливает в меня энергию, и я готов и дальше беседовать с вами для блага родной страны. Дорогие граждане и товарищи. Чем я был до сегодня... Я сын бедной крестьянской семьи, благодаря безземелью попавший в среду рабочих. Я видел много невзгод, переживал много страданий, и не разумом, а сердцем я понял страдания моей родины. Я испытал на себе весь гнет свергнутой власти, я был угрожаем, к великому моему горю, я и безграмотен. И если вы говорите, что у меня есть государственный разум, то какие непочатые силы творчества лежат в великом русском народе. Низвергнутая проклятая власть давила наш мозг, давила волю, заковывала в страшные цепи русскую мысль... Я уверен, что ныне, когда цепи эти пали под нажимом задыхавшегося народа, проснется гений народный и мы, русские граждане, возьмем первое место среди народов мира. Если я недоучка, рабочий, пригодился в годину тяжких страданий страны, пригодился в великую годину испытаний, то я уверен, что подобные мне будут иметь возможность проявить себя на арене служения свободной родной стране. Не буду говорить о том, в каком черном теле держала нас ненавистная царская власть, проклятый режим. Ныне мы получили возможность учить и воспитывать своих детей в духе братства и равенства, и пройдет не много лет, когда страна даст нам из народа великих сынов своих. Цепи, которые сковывали нас, нашу душу, волю, разум, мы сбросили и удивили весь мир, и нет ныне перед нами препятствий к росту свободы народной, которых не победила бы свободная страна. Перед нами, дорогие товарищи – братья и граждане – живой пример – пришел в вашу среду свободный гражданин, член Государственной Думы третьиунского созыва, рабочий социал-демократ Иван Никитич Туляков (шумные, долго не замолкаемые аплодисменты, крики «Ура»).

И. Н. Туляков о петроградских событиях

И. Н. Туляков подробно останавливается на истории петроградских событий и излагает их в точном хронологическом порядке.

Рассказ депутата вызывает большой интерес аудитории, много раз прерывавшей оратора шумными аплодисментами.

Депутат являлся участником и свидетелем многих моментов государственного переворота.

В заключение И. Н. Туляков прощается с собранием, которое провожает его аплодисментами и криками «Ура».

По предложению некоторых участников собрания провозглашаются здравицы Министру юстиции Керенскому^{15,6}, социал-демократической фракции Думы, депутатам 4-й Думы, сосланным в Сибирь.

В честь павших борцов за свободу собрание исполнило «Вечную память».

И. Н. Туляков среди восторженно настроенных участников собрания направляется в кабинет председателя Общественного Комитета, где обменивается мыслями с членами Комитета и Совета Рабочих Депутатов.

^{15,6} Керенский Александр Федорович (1881–1970 гг.) – політичний і державний діяч, соціаліст-революціонер (есер), Міністр юстиції Тимчасового уряду з 3 (16) березня до 18 квітня (1 травня) 1917 р., Військовий і морський міністр Тимчасового уряду з 5 (18) травня до 1 (14) вересня 1917 р., голова Тимчасового уряду з 7 (2) липня до 25 жовтня (7 листопада) 1917 р.

ОТЪЕЗД

В начале часа ночи И. Н. Туляков во главе с Н. П. Леонтовичем, членами городского Общественного Комитета и председателем Совета Рабочих Депутатов г[осподином] Каушаном в автомобиле отбыли на вокзал.

Когда поезд был подан, г[осподин] Туляков обратился ко всем провожавшим его с речью, в которой благодарил за хорошую организацию охраны порядка и спокойствия.

Ответные речи произнесли Н. П. Леонтович и П. П. Сиротинский^{15.7}, благодарившие депутата за посещение Николаева.

В 2 часа ночи поезд при громких кликах «Ура» и аплодисментах отбыл от ст[анции] «Николаев» в Петроград.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 273. Арк. 65–69.

№ 16

Повідомлення про урочисту присягу військових частин Миколаївського гарнізону на вірність Тимчасовому уряду, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 14 березня 1917 р. № 2377

12 березня 1917 р.

Присяга воинских частей

Третьего дня при торжественной обстановке войска местного гарнизона флота и армии были приведены к присяге на верность новому государственному строю и Временному Правительству.

Как в казармах флотского полуэкипажа, так и в помещениях пехотных частей присяга была произведена в присутствии начальника гарнизона вице-адмирала Покровского.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 273. Арк. 71.

№ 17

Повідомлення про святкування Дня народної свободи у селищі Варварівка, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 18 березня 1917 р. № 2381

12 березня 1917 р.

День народной свободы в Варваровке

В воскресенье в Варваровке с большим подъемом был отпразднован «День Народной Свободы». Еще с утра в селе началось усиленное движение граждан с красными бантиками, направившихся к центру села.

С криками «Ура», «Да здравствует свобода» манифестанты до 2000 человек направились к командиру авиационной команды, который, выстроив свою команду, принял участие в общем торжестве.

Затем манифестанты с развевающимися красными и черными флагами, имея во главе авиационную команду с ее командирами, направились к сельскому правлению. Здесь после ряда речей были произведены выборы обывательского комитета, в состав которого вошли: М. Ф. Водян, Степанов, Г. Д. Бондаренко, П. П. Кулиш, И. Т. Денисенко, К. М. Голота, П. Р. Качаченков, Г. П. Хименко, М. Р. Качаченков, А. В. Пиляй, А. Я. Лопатин,

^{15.7} Сиротинський Павло Парменович – домовласник, член Комітету громадської безпеки м. Миколаєва.

Р. И. Рябокен, А. Я. Госсота, Зацепиловы И. и И. С. и А. Заболот. От евреев вошли: Х. М. Ройтман и Р. Э. Зильберман, от женщин: П. Н. Кучеренко и М. И. Шульженко.

Из состава комитета была избрана исполнительная комиссия в составе: председателя – М. Ф. Водяна, тов[арища] пред[седателя] Г. Д. Бондаренко и П. П. Кулиша и членов комиссии: И. Ф. Еременко и Е. Т. Зильбермана.

По окончании выборов была выделена особая комиссия для ареста быв[шего] пристава Леткевича и урядника, которые были обезоружены и под конвоем солдат отправлены в Николаевскую тюрьму. При аресте присутствовали военные депутаты от офицеров и солдат воздухоплавательного парка. Обыском на квартире пристава найдено несколько револьверов, ружей и бочка с керосином.

Весь день по всему селу происходили митинги, на которых депутатами Николаевского Общественного Комитета и Совета Рабочих Депутатов произносились речи.

Вечером обывательским комитетом Варваровки послана была приветственная телеграмма на имя Министра земледелия А. И. Шингарёва.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 273. Арк. 108-109.

№ 18

Повідомлення про вибори представників від єврейської громади міста Миколаєва до Громадського комітету, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 14 березня 1917 р. № 2377

14 березня 1917 р.

В еврейской общине

В помещении ссудо-сберегательного о[бществ]а состоялось собрание объединенного комитета всех местных еврейских общественных организаций с участием духовных правлений синагог для избрания депутатов в городской Общественный Комитет.

Избранными оказались: Л. А. Кац, В. Л. Броун, М. С. Левин, д[октор] М. Г. Кенигсберг и г[осподин] Шаргородский.

Кроме того, постановлено избрать особую комиссию из 20 чел[овек] для составления депутатам наказа в деле защиты интересов еврейского населения.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 273. Арк. 73.

№ 19

Повідомлення про засідання військово-морських чинів і чиновників морського відомства під головуванням начальника Миколаївського гарнізону віце-адмірала А. Г. Покровського, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 14 березня 1917 р. № 2377

14 березня 1917 р.

Среди моряков

Между прочим, Комитет командировал в Морское собрание двух своих представителей Г. Н. Теодоровича^{19.1} и А. И. Рожанского^{19.2}, где происходило заседание военно-

^{19.1} Теодорович Генріх Миколайович – домовласник, член партії Народна Свобода (кадети), м. Миколаїв.

^{19.2} Рожанський Олександр Йосипович (1883–1960 рр.) – робітник суднобудівного заводу «Наваль», член Громадського комітету м. Миколаєва, член Союзу металістів м. Миколаєва, член Ради робітничих і військових

морских чинов и чиновников морского ведомства под председательством начальника гарнизона вице-адмирала Покровского.

Адмирал от имени всех морских чинов Николаевского гарнизона просил депутатов Комитета передать последнему, что морские чины Николаева всецело присоединяются к новому политическому строю и всемерно будут стремиться к поддержанию наилучших отношений с Комит[етом].

Помимо этого, г[осподин] начальник гарнизона уведомил об этом в письменной форме председателя Комитета Н. П. Леонтовича.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 273. Арк. 79.

№ 20

Повідомлення про вибори представників від громади зубних лікарів м. Миколаєва до Громадського комітету та Ради робітничих депутатів, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 14 березня 1917 р. № 2377

14 березня 1917 р.

Среди зубных врачей

Состоялось совещание местных зубных врачей, в котором в Общественный Комитет избраны: В. Кунельский и М. Соколовский. В Совет Рабочих Депутатов: г[оспода] Маргулис, Вайсбейн, Гельфейбейн и Гефт.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 273. Арк. 73.

№ 21

Протокол 6-го засідання Ради військових депутатів, опублікований у виданні «Трудовая газета» 17 березня 1917 р. № 2380

15 березня 1917 р.

Совет Военных Депутатов

15 марта состоялось 6-е очередное заседание.

1) Обсуждался вопрос о сотрудничестве С[овета]В[оенных]Д[епутатов] в органе «Известия Николаевского Совета Рабочих Депутатов». Для урегулирования этого вопроса избрана редакционная комиссия из 3 членов.

2) Обсуждалось предложение комиссара [Временного] Правительства И. Тулякова осылке делегатов Совета в Петроград к Военному и морскому министру с докладом. Для систематизирования нужных материалов и подготовки подробного доклада избрана комиссия из 8 членов.

3) Ввиду неорганизованности крестьянских масс и громадной роли крестьянства в будущем строительстве новой России Совет Военных Депутатов, являющийся представи-

депутатів м. Миколаєва, комісар з національностей Ради народних комісарів м. Миколаєва, член Української Центральної Ради (в списку «Від національностей», № 603; Див.: Вісті з Української Центральної Ради. Листопад 1917 р. № 22–23. С. 2). Керував міліцією в м. Миколаєві. За радянських часів працював на посаді управляючого заводами «Руссуд», «Ремсуд» і «Темвод» (з березня 1920 р. по квітень 1921 р.), чотири місяці 1921 р. завідував виробничо-технічним відділом Херсонського і Дніпровського повітів та був заступником голови губернської виробничо-технічної комісії, з липня 1921 р. по квітень 1922 р. очолював Управління металеві промисловості Миколаївської губернії, з серпня 1922 р. – лісовий відділ Вищої ради народного господарства УСРР.

телем также и массы крестьян в данный момент, выбрал особую крестьянскую комиссию, в задачу которой входит выработать план организации и просвещения крестьянства по селам и деревням.

4) Решено приступить немедленно к устройству бесед и митингов в казармах в свободное от службы время, а также к устройству лекций и рефератов на современные темы в театрах и др[угих] общественных зданиях.

5) Заслушано заявление об отдании чести офицерам. Отдание чести является приветствием между всеми воинскими чинами и обязательно как для солдат, так и для офицеров и, как акт воинской вежливости, не должно вызывать никаких инцидентов.

6) Относительно формы погонов в бывших шефских полках решено вензеля и погоны снять.

7) Совет Военных Депутатов решил вступить в связь с военными организациями других городов. Пока установлена связь с организ[ациями] г[орода] Херсона и в ближайшие дни установится связь с организа[циями] Одессы, затем Петрограда, Москвы и Ревеля.

8) Возбужден также вопрос об опубликовании известий о Совете во всех местных газетах. Это дело поручено редакционной комиссии.

Следующее заседание 17 марта.

Председатель Совета Я. Ряппо

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 273. Арк. 98.

№ 22

**Повідомлення про засідання Ради робітничих депутатів,
на якому розглядалися питання про створення примирливих камер
для усунення конфліктів між власниками підприємств і робітниками, введення
8-годинного робочого дня, заснування фонду Ради робітничих депутатів,
опубліковане у виданні «Трудовая газета» 18 березня 1917 р. № 2381**

16 березня 1917 р.

В Совете Рабочих Депутатов

Третьего дня состоялось общее собрание Совета Рабочих Депутатов.

Был заслушан доклад о деятельности исполнительного комитета, не вызвавший прений. Доклад принят к сведению.

Решено организовать заводские, а также общегородскую, примирительные камеры. В состав последней войдут представители от рабочих и владельцев мелких фабрик и мастерских. Детальная разработка этого вопроса, а также организация камер поручены исполнительному комитету.

Продолжительные прения вызвал вопрос о введении 8-часового рабочего дня. Решено такую норму рабочего дня ввести во всех местных заводах, фабриках, мелких кустарных мастерских и торговых предприятиях.

Для образования «Фонда Совета Рабочих Депутатов» решено обратиться с воззванием к рабочим, пославшим своих представителей в Совет, [об] отчислениях в этот фонд ½ % от своего заработка.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 273. Арк. 108.

№ 23

Повідомлення про приведення до присяги на вірність Тимчасовому уряду гласних Миколаївської міської думи, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 19 березня 1917 р. № 2382

19 березня 1917 р.

В Городской Думе

Перед открытием заседания Думы все гласные и городские служащие были приведены к присяге на верность Российскому Государству и повиновение Временному Правительству. После обычного прочтения протокола прошлого собрания с внеочередным заявлением выступает гласный Грушецкий.

Гласный говорит, что он по своей инициативе приглашает на воскресенье в здание Думы представителей различных общественных организаций для учреждения «Союза союзов».

Мысль г[осподина] Грушецкого среди большинства гласных сочувствия не встретила, и Дума отказалась делегировать на «импровизационное» собрание своих представителей.

Продолжительные прения вызывает вопрос о прибавке жалования городским служащим «на дороговизну».

Вопрос этот путешествует по муниципальным комиссиям уже около 8 месяцев.

В декабре пр[ошлого] года этот вопрос попал в финансовую комиссию, которая после продолжительных «трудо» постановила рекомендовать Думе увеличить жалованье служащих от 20 до 40 % в зависимости от размера оклада.

При этом «избирательная комиссия» постановила считать прибавки к жалованью служащих, данные в обычном порядке, входящими в сумму прибавки «на дороговизну». Благодаря этому некоторым служащим, получившим прибавку в обычном порядке в течение 1916 года, пришлось бы при «получении» прибавки на дороговизну «доплатить».

По сумбурному докладу финансовой комиссии поднялись сумбурные прения, в результате которых Дума постановила передать вопрос в управу и окончательно решить его во вторник.

Вопрос о прибавке трамвайным служащим передан в финансовую комиссию.

Заседание закончилось в 11½ ч[аса] ночи.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 273. Арк. 120.

№ 24

Повідомлення про приведення до присяги на вірність Тимчасовому уряду мешканців селищ Висунськ, Пришиб і Семенівка, опубліковане у виданні «Николаевская газета» 30 березня 1917 р. № 3322

20 березня 1917 р.

Праздник революции в п[оселке] Висунск 20 марта

Незабвенный, торжественный день. Сегодня жители п[оселка] Висунска и окрестных деревень Пришиба и Семеновки при торжественной обстановке присягнули на верность новому Временному Правительству.

Торжество происходило на площади. К 8-ми часам утра при звоне в большой колокол учительский персонал всех шести местных школ привел учащихся в церковь. К этому же времени начала прибывать масса народа.

В 9 часов утра при торжественном звоне колоколов процессия с хоругвями и множеством красных флагов двинулась из церкви на площадь, где было устроено возвышенное место для священнослужителей. Здесь уже собралась тысячная толпа народа с радостными сияющими лицами. Началось торжественное богослужение. Все проникнуты были сердечною благодарностью за дарованную свободу.

По окончании молебна настоятель церкви о[тец] Ситницкий обратился к народу с прочувствованным словом и приглашением принять присягу. Тысячная толпа народа повторяет за о[тцом] настоятелем слова торжественной присяги на верность Временному Правительству.

После присяги диакон провозгласил многолетие Великой державе Российской и Правителям, а затем «вечную память» борцам, павшим за свободу.

Затем опять раздаётся торжественное многолетие Христоробивому Всероссийскому Победоносному Воинству.

Пение кончилось. Среди наступившей тишины настоятель произнес горячую речь, заканчивающуюся возгласом «Да здравствует Великая Держава Российская», «Да здравствует новое правительство», «Да здравствуют граждане Великой России».

В ответ раздалось громовое «Ура».

Поистине, мы сейчас переживаем незабвенные, исторические дни.

С. Г. Р.^{24.1}

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 276. Арк. 4–5.

№ 25

Протокол засідання Комісаріату тимчасової народної міліції м. Миколаєва із розглядом питання про організацію народної міліції

20 березня 1917 р.

В засіданні присутствовали: главный и участковые комиссары, их товарищи и представители Совета Рабочих Депутатов В. Попов, В. Тищенко, П. Волков, Шилькредт и представитель городского Общественного Комитета В. Нестеренко. По открытии заседания главный комиссар предложил собранию высказаться по вопросу об организации народной милиции. По обсуждении вопроса собрание нашло необходимым, чтобы старшие милиционеры были назначены участковыми комиссарами и кандидатура каждого отдельного старшего милиционера была представлена на обсуждение и утверждение собрания комиссариата. Собрание единогласно постановило принять предложение главного комиссариата о том, чтобы деятельность всего комиссариата и каждого отдельного участка находилась под наблюдением Советов Военных и Рабочих Депутатов и представителей Общественного Комитета.

Представитель Общественного Комитета В. М. Нестеренко доложил собранию, что раненые, находящиеся в госпиталях, 21-го сего марта организуют общее собрание для предложения своих услуг комиссариату в качестве милиционеров и канцелярских служащих. Собрание приняло заявление это к сведению. Главный комиссар доложил собранию, что товарищ комиссар судебной милиции М. П. Тришевский отказался. Вместо него собрание единогласно постановило пригласить журналиста Валентина Заводинина. Собрание единогласно постановило рекомендовать городскому Общественному Комитету на должность товарища комиссара по Московскому участку помощника присяжного поверенного Льва Мойсеевича Вильчура. Комиссар К. Н. Ластовский просил собрание

^{24.1} Прізвище, ім'я та ім'я по батькові не розшифровано.

назначить А. Винера – начальника летучего отряда – 2-м товарищем комиссара по судебной милиции с окладом в 2400 рублей, каковой оклад может быть взят из штата начальника резерва городской полиции, и увеличить штат судебной милиции 2-мя старшими милиционерами.

Собрание постановило временно принять следующие штаты:

- Одесская часть: комиссар – оклад 2400 руб., 3 товарища комиссара – по 1800 руб., 10 старших милиционеров – по 1000 руб., письмоводитель – 700 руб. и 2 помощника письмоводителя – по 500 руб.
- Московская часть: комиссар – 2400 руб., 3 товарища комиссара – по 1800 руб., 8 старших милиционеров – по 1000 руб., письмоводитель – 700 руб. и 2 помощника письмоводителя – по 500 руб.
- 2-я Адмиралтейская часть: комиссар – 2400 руб., товарищ – 1800 руб., 6 старших милиционеров – по 1000 руб., письмоводитель – 700 руб., 2 помощника письмоводителя – по 500 руб.
- 1-я Адмиралтейская часть: комиссар – 2400 руб. [*часть текста відсутня*], 5 старших милиционеров – 1000 рублей (каждому), письмоводитель – 700 руб., 2 помощника – по 500 руб.
- Пригородные хутора: комиссар – 2400 руб., 2 старших милиционера – по 1000 руб., письмоводитель – 700 руб., помощник письмоводителя – 500 руб.
- Портовый участок: комиссар – 2400 руб., товарищ комиссара – 1800 руб., 2 старших милиционера – по 1000 руб., письмоводитель – 700 руб., 2 помощника – по 500 руб.
- Судебная милиция: комиссар – 2800 руб., товарищ комиссара – 2400 руб., 3 старших милиционера – по 1150 руб., 6 агентов – по 600 руб., письмоводитель – 900 руб., фотограф – 900 руб.
- Завод «Наваль»: комиссар – 2400 руб., товарищ – 1800 руб.
- Завод «Руссуд»: комиссар – 2400 руб., товарищ – 1800 руб.

Собрание постановило: установить вознаграждение милиционеров от 900 рублей в год. Вопрос об увеличении окладов содержания, ввиду дороговизны, всего состава комиссариата собрание нашло неспешным и поэтому обсуждению не подвергало.

Собрание открыто в 11 часов и закрыто в 1½ дня.

Председатель собрания, главный комиссар	/подпись/
Секретарь собрания, комиссар Одесского участка	/подпись/
Представители Совета Рабочих Депутатов В. Попов	/подпись/
В. Тищенко	/подпись/

Оригінал. Машинопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-2247. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 35–35зв.

№ 26

**Лист киргизів, будівельників залізничних мостів у Миколаєві,
на підтримку мусульманської фракції Державної думи та про пожертву коштів
сім'ям загиблих за свободу, опублікований у виданні «Трудовая газета»
21 березня 1917 р. № 2383**

21 березня 1917 р.

Киргизы и события

Рабочие-киргизы, работающие на постройке ж[елезно]-д[орожных] мостов в районе Николаева, послали председателю мусульманской фракции Госуд[арственной] Думы,

чл[ену] Госуд[арственной] Думы Тевкелеву^{26.1} следующую телеграмму: «Мы, рабочие-киргизы Астраханской губернии, работающие вблизи Николаева, в дни торжества обновленной и освобожденной от долгого рабства великой родины считаем повелительным долгом присоединять свой скромный голос к радости ликующих ее сынов.

Шлем сердечный привет членам Государств[енной] Думы, избранным народом достойным борцам за свободу, и поздравляем с величайшим в истории успехом. Да укрепит Аллах сынов народных вождей и да поможет Он достойно завершить их миссии, основанные на священных правах человечества. По долгу братства просим передать нашу лепту 1000 руб[лей] семействам павших за свободу.

Уполномоченный Менавиханов

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 273. Арк. 124.

№ 27

Звіт комісії з перегляду складу та організації міського Громадського комітету, представлений загальним зборам членів Громадського комітету м. Миколаєва

22 березня 1917 р.

Первоначальная организация комитета

Городской Общественный Комитет образовался по почину Городской Думы, которая на своем заседании 5-го марта [1917 года] постановила создать временный орган из 60-ти лиц для организации местной власти взамен упраздненных учреждений старого правительства. Думой было намечено следующее соотношение при распределении мест во временном комитете между представителями общественных групп:

20 – от Городской Думы по ее выбору из состава гласных

20 – от Совета Рабочих Депутатов

10 – от военных организаций Армии и Флота

10 – от разных общественных организаций

Ко времени, когда состоялось это постановление Думы, Совет Рабочих Депутатов еще не сложился и только действовал его временный Исполнительный Комитет, военные организации не существовали, а общественные организации были развиты в среде горожан весьма слабо. Естественно, что постановление Думы, как решавшее неотложную задачу дня, было принято всеми без возражений, так как надо было немедленно действовать, а не говорить: требовалось, не теряя ни минуты, организовать в городе революционную власть и принять ряд срочных мер для обеспечения общественного порядка и безопасности. Совет Рабочих Депутатов также стал на эту точку зрения и признал необходимым войти в городской Общественный Комитет, не высказывая своего определенного мнения о способе его правильной организации и его задачах, и отложил принятие своего решения, определяющего позицию Совета Рабочих Депутатов до того времени, когда практически выяснится характер деятельности и политическая физиономия Общественного Комитета.

В настоящее время достигнуто относительное спокойствие в городе, задачи переходного периода осуществлены, старая власть ликвидирована, новый порядок закреплен и город вступает в новый период жизни. Перед населением вырастают огромные возможности, творческие задачи по воплощению в жизнь тех программ и положений, которые столь давно служили предметом чаяний всей молодой России.

^{26.1} Тевкелев Кутлу-Мухаммед Батирgireйович (1850–1917 гг.) – член Державної думи всіх чотирьох скликань, голова мусульманської фракції в IV Державній думі Російської імперії.

В этот период роль и значение городского Общественного Комитета должны чрезвычайно вырасти. До образования нового местного самоуправления, организованного на началах, провозглашенных в декларации Временного Правительства, городскому Общественному Комитету суждено стать средоточием воли, инициативы и энергии всего местного населения, пробужденного к политической жизни. Естественно, что именно при переходе к этому периоду будет вполне своевременно пересмотреть вопрос о составе и организации Общественного Комитета, так как от этих условий в весьма сильной степени зависит продуктивность его деятельности, доверие к нему всех классов населения и их поддержка.

Ближайшие и неотложные задачи Городского Общественного Комитета могут быть сформулированы следующим образом:

- 1) необходимо вполне восстановить местную административную власть, распавшуюся в период ликвидации старого правительства,
- 2) должен быть создан местный орган, представляющий власть Временного Правительства, подчиненный ему и проводящий в жизнь предуказанные им начала в целях достижения полного единства действий и настроений во всей стране,
- 3) необходимо привлечь все население к участию в самоуправлении путем создания при градоначальнике коллегиального органа, избранного всеми слоями населения,
- 4) необходимо вести самую широкую организационную работу в среде местного населения для содействия политическому воспитанию масс в духе задач времени, так как это есть самый верный путь закрепления плодов революции,
- 5) необходимо немедленно начать энергичную подготовку к реорганизации местного самоуправления и выборам в Городскую Думу на началах, провозглашенных декларацией Временного Правительства, т. е. по системе всеобщего права равенства и тайного избирательного права,
- 6) необходимо на самых широких основаниях путем использования самостоятельности всего населения поставить разрешение тех экономических, организационных и технических задач, которые поставлены на очередь обстоятельствами военного времени и которые лишь отчасти, в слабой степени могли быть выполнены прежней Городской Думой старого состава. Сюда относятся:
 - а) постановка продовольственного дела во всей широте соответственно задачам времени,
 - б) организация снабжения города и населения топливом,
 - в) нормировка цен, надзор за частной торговлей,
 - г) разрешение конфликтов, нарушающих нормальную работу предприятий, работающих на оборону,
 - д) подготовка трудовой мобилизации всего населения.

Уже одно перечисление этих задач показывает, что для разрешения их требуется новый орган власти и самодеятельность граждан, а поэтому само собою отпадает вопрос об упразднении городского Общественного Комитета и замене его путем расширения Думы. С другой стороны, нет никакой необходимости городскому Общественному Комитету принимать на себя все те финансовые, хозяйственные и практические задачи, которые обслуживаются в настоящее время Городской Думой. Поэтому комиссия полагает, что в настоящее время нет необходимости упразднить Городскую Думу или Общественный Комитет впредь до предстоящих правильных выборов на демократических основах, а сохранить в силу разнородности задач и то, и другое учреждение, лишь реорганизовав их простейшим способом, чтобы они были более подготовлены для исполнения своих важных обязанностей.

Что же касается возможности трений, то нет оснований опасаться их настолько, чтобы из-за этого стоило начинать коренную ломку установившихся организаций.

Переходя к существу вопроса реорганизации городского Общественного Комитета, комиссия прежде всего считает необходимым обратить внимание на следующие обстоятельства, делающие организацию Общественного Комитета расплывчатой и не согласной с демократическим принципом пропорционального представительства всех слоев местного населения в работе строительства новых жизненных форм:

- 1) намеченный Думой состав Комитета в 60 делегатов уже нарушен самим Комитетом, который вынужден был допустить в свой состав более 10-ти представителей от общественных организаций, а этим было нарушено первоначально установленное соотношение в распределении мест между отдельными группами,
- 2) заявления от вновь нарождающихся общественных групп и организаций с просьбами предоставить им места в Комитете непрерывно поступают, а потому Комитет будет вынужден далее идти в сторону расширения своего состава, тем нарушая все более первоначальное соотношение сил,
- 3) одни и те же группы могут посылать делегатов по несколько раз, выступая под флагом разных профессиональных, сословных групп и различных общественных организаций. Так, инженеры участвовали от Технического общества в выборах в Городскую Думу, которая послала своих представителей в Комитет, как служащие заводов при выборах в Совет Рабочих Депутатов, как Союз инженеров и, наконец, могут выступать как домовладельцы, квартиронаниматели и т.д.,
- 4) Городская Дума послала в Комитет 20 представителей. Так как в ее выборах участвовала лишь малая часть населения города Николаева, обладавшая цензом по старому городскому положению, то количество мест, предоставленное гласным, резко противоречит принципу пропорционального представительства и является главной причиной, почему Комитет принужден расширять свой состав, давая места общественным группам, не считающим Городскую Думу выразительницей своих мнений и интересов,
- 5) Совет Рабочих Депутатов и Совет Военных Депутатов избрали своих представителей по системе 2-степенных выборов. Между тем профессиональные и общественные группы избирают своих делегатов прямым голосованием на своих корпоративных собраниях. В силу этого они смотрят на своих представителей как на защитников своих профессиональных и групповых интересов, тогда как в основе должно лежать понятие гражданских обязанностей и преданность новому революционному порядку.

Изложенные соображения понуждают Комиссию признать необходимым произвести реорганизацию состава Комитета таким образом, чтобы он по своей конструкции более отвечал соотношению разных слоев городского населения.

В основу реорганизации комиссия считает необходимым положить следующие принципы:

- 1) пропорциональность представительства категориям избирателей,
- 2) уничтожение возможности многократного участия в выборах под флагом разных организаций,
- 3) двухстепенность выборов для всех групп представителей,
- 4) точно фиксированный состав Комитета, не подлежащий дальнейшему расширению.

Для проведения этих положений комиссия намечает следующие меры:

- 1) определить окончательный состав Общественного Комитета в 75 человек,
- 2) назначить состав делегатов Совета Военных Депутатов в 15 человек,
- 3) увеличить состав делегатов Совета Рабочих Депутатов до 30 человек, предоставив Совету Рабочих Депутатов или переизбрать их, или дополнить,
- 4) предоставить делегатам от остального населения города 30 мест,

- 5) для выбора делегатов от горожан составить список всех общественных организаций и групп, участвующих в выборах, с указанием числа их членов. Предоставить им право выбрать по 1-му выборщику на каждые 100 человек членов организации. Организовать общегородское собрание выборщиков от всех общественных организаций. На собрании закрытой баллотировкой выбрать 30 представителей в Общественный Комитет,
- 6) опубликовать обращение к городскому населению, предложив организовать всем, не участвовавшим в выборах делегатов в Совет Рабочих Депутатов и Совет Военных Депутатов, по профессиональным и другим группам, но при соблюдении условий, чтобы каждый избиратель входил лишь в одну какую-либо организацию для участия в этих выборах,
- 7) допустить на общегородское собрание выборщиков лишь тех лиц, которые предоставят комиссии по выборам свои мандаты и точный алфавитный список всех членов, вошедших в организацию, для сверки списков и выяснения, что одни и те же лица не участвовали в выборах по нескольким организациям,
- 8) впредь до проведения программы выборов сохранить организацию Общественного Комитета в его нынешнем составе, не вводя новых членов и предлагая всем, добивающимся представительства в нем, принять участие в подготовке к общегородским выборам представителей горожан,
- 9) выбрать из состава Комитета комиссию по организации выборов горожан в составе 6-ти лиц.

Комиссия полагает, что реорганизация Комитета может быть проведена указанным путем в срок до 2-х недель. Организация выборов от горожан послужит также подготовкой к общим выборам в будущем и, кроме того, послужит средством объединения различных групп населения, в настоящее время совершенно разрозненных.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 183. Арк. 73–79.

Протоколи № 1 від 27 березня 1917 р. та № 2 від 31 березня 1917 р.
установчих засідань Українського організаційного комітету в Миколаєві

27 березня 1917 р., 31 березня 1917 р.

М

Протокол

Зібралися Українського Організаційного Комітету у Миколаєві 27 березня 1917 р. в пом. № 6 "Просвіта".
Присутні: К. К. Дарановський, Б. В. Бродяківський, М. К. Свистун, І. В. Дюшин, М. С. Запашенко, О. С. Зінел, М. А. Тученко, І. А. Пушкінський, І. І. Нізовський, М. А. Чернецький та І. О. Шербань.

Зібрання Комітету визрив в даному місцевому організації устанавленого зібрання українців Миколаєва ч. р. Б. В. Бродяківський.

Що обговорювалося.	Як постановлено.
1. Обрання Голови Організаційного Комітету.	1. Одногласно позитивним голосуванням обрані Б. В. Бродяківський.
2. Обрання Ліварини Голови Організаційного К-ту.	2. Одногласно позитивним голосуванням обрані М. А. Чернецький.
3. Обрання Секретаря Організаційного К-ту.	3. Обрані позитивним голосуванням О. С. Зінел.
4. Обрання Казначія Секретаря К-ту.	4. Обрані позитивним голосуванням М. А. Тученко.
5. Обрання Секретаря Організаційного К-ту.	5. Одногласно позитивним голосуванням обрані К. К. Дарановський.
6. Як прийняти назву Комітету.	6. Одногласно ухвалено прийняти таку назву: "Український Організаційний Комітет у Миколаєві".
7. Проект відозви до української громади міста, виробити з допомогою Б. В. Бродяківського вступ з даними числами в № "Просвіта".	7. Ухвалити і видати відозву Українського Організаційного Комітету в кількості 10.000 примірників.
8. Вести справу організації українського емігранту в Миколаєві.	8. Організацію покласти на окремих чл. громади міста: робітників, солдатів, матросів, селян, осіб різних професій, робити серед них окремі зібрання, покласти

Оригінал. Рукопис. Українською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 206. Оп. 1. Спр. 30. Арк. 141.

з'ясувати основні прічини урра-
їнської справи. Повіренобувати
як істину саме відому К-та.
Гуртувати такими ділами окремі
гуртки, підготувати гурти до
всімного Загальною Зібрання
всім таких гуртків.

9. Подія цієї для агітації:
9. Морець Штимаєв - М.П. Чернух
І. Моторно помічник банкіра - І.І.
Мілованко, Рибаченко поміщи-
наде та кашаєв літ. кер., Мун.
Александр III - М.Д. Зусенко, 45 за-
наємт'я паек Леситівсько, ф.
Дітвицьки „Русько“ К.П. Баранов-
ський та М.К. Довгань.

10. Обрання представників від Ко-
митету на Загально-Українське
З'їзд у Києві в, 7 та 8 Квітня ч.р.
11. Про розмір ~~за~~ п'ятикратної
вкладки.

11. Написання писемної вступної
вкладки 50 коп., а також хто
експедитивно зможет.

12. Звуків влітку грошей на пер-
ші праці.

12. Запрошення у В.І. „Спробимо“
на день п'яті час каф. 150, -

13. Заповідити. Згодки відомий
Тисареві ~~Коллекционері~~.

13. Заповідити. Згодки відомий
Тисареві ~~Коллекционері~~.

14. Дієві Фрунго зібрання К-та.
14. Ізтицький ІІ Березня.

Зібрання закриті з 10^{1/2} год. веч.
Голова Комітету ~~в~~ Врхлівський
Тисареві Тисареві М. Суринь Сварник К.П. Штанга
Тисареві К-ту } П. Дієвський ІІ Соловйов ІІ Сушицько
М. Суринь М. Суринь

Міжур. С. Штанга

Оригінал. Рукопис. Українською мовою.
Державний архів Миколаївської області. Ф. 206. Оп. 1. Спр. 30. Арк. 141зв.

Протокол № 2 Зібрання Української Організаційного Комітету у Миколаєві 31 Березня 1917р.	
Присутні: Глиби Н-мид Б.В. Бражківський, М.А. Черниш, П.Ю. Баранов- ський, А.А. Довгань, П.В. Шумин, М.С. Заввиленко, М.А. Ігнєнко, П.В. Щербань над О.С. Зінд.	
Зібрання веде протокол Н-мид Б.В. Бражківський.	
1. Вироблена пам'ятна книга про нас, на якут би могли по- шити всі українські терії у Миколаєві.	1. Після дебатів прийняті та- кі основи: 1. Вітня без амект. 2. Право окремих націй ту час ви- роблення умов миру забезпечити про те, до якої держави вони хо- тіли приєднатися (право пле- беціту). 3. Федеративна Ресо- кративна Російська Республі- ка. 4. Національно-територіаль- на Автономія України з за- безпеченням прав меншості. 5. Сколикання Загальнодержавного Установчого Зібрання, на якому повинна бути вирішена така же і справа автономії України.
2. Про використання місцеві преси для інформацій про важкі українські справи.	2. Звернутися до редакцій "Му- чової газети" та "Вірної Росії" - чи не зможе вони дати що-дня

Оригінал. Рукопис. Українською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 206. Оп. 1. Спр. 30. Арк. 145.

місце для українського виділу у
райського мовою. Зробити це до
речно: М.І. Чернець, О.С. Зіці, П.В.
Шинку та І.А. Михайленко.

3. Розповсюджувати віде
ву К-та. Подати віде серед віде
робітників, на селая то що. А
ти окремим членам К-та, а
тако ж стараніи особам
рекомендації членів К-та-шо
на право організації україн
ських уртоків як у Миколаїві та
і по за його межами.

Господь Комитету
Товариш Голови
Скаржин

Члени Комитету

Лисарь С. Зічч.

Оригінал. Рукопис. Українською мовою.
Державний архів Миколаївської області. Ф. 206. Оп. 1. Спр. 30. Арк. 145зв.

№ 29

Повідомлення про заснування в м. Миколаєві партії соціалістів-революціонерів, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 31 березня 1917 р. № 2391

31 березня 1917 р.

Организация социалистов-революционеров

В Николаеве сконструировалась организация партии социалистов-революционеров.

После периода подготовительной работы 26 марта [1917 г.] состоялось первое общегородское совещание бывших членов партии, созданное по инициативе группы членов Совета Рабочих Депутатов. Совещание признало возможным в настоящее время образовать в Николаеве официальную организацию партии на платформе ее прежней программы, подлежащей в дальнейшем разработке и пересмотру в соответствии с новыми требованиями жизни, для чего в ближайшем будущем будет созван общепартийный съезд.

Всем членам организации поручено немедленно начать широкую пропаганду идей партии и содействовать активной работой распространению ее влияния среди трудовых классов города и деревни.

Были избраны временный президиум и исполнительный комитет, на которые возложены ближайшие организационные задачи. Кроме того, избраны комиссии: крестьянская, агитационная и редакционная. Доступ в партийную организацию поставлено сделать открытым для всякого признающего программу партии, согласного подчиниться партийной дисциплине и обязующегося приносить в кассу партии установленные взносы.

Прием в организацию производится по рекомендации одного члена с утверждения исполнительного комитета. Вступительный обязательный взнос определен в 1 р[убль], а ежемесячный – 50 к[опеек].

На совещании были заслушаны доклады 2-х товарищей, вернувшихся из поездок в Петроград, Харьков и Киев, где ими были установлены связи с возникшими там организациями. Было постановлено делегировать своего представителя в Харьков на областной Южно-Российский съезд партии, который состоится 2–4 апреля [1917 г.]. О месте и времени приема заявлений о желании вступить в организацию П[артии] С[оциалистов]-Р[еволюционеров] последует особое уведомление.

Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

№ 30

Протокол загальних зборів Спільки технічних сил м. Миколаєва

31 березня 1917 р.

СОБРАНИЕ СОЮЗА ТЕХНИЧЕСКИХ СИЛ гор[ода] НИКОЛАЕВА

31-го марта [1917 г.] в зале Биржевого Комитета состоялось собрание [Союза] технических сил гор[ода] Николаева. Собрание происходило под председательством М. И. Умястовского. По вопросу о выборах в реформированный Городской Общественный Комитет собранием был заслушан доклад президиума Союза и после обсуждения его собранием была вынесена следующая резолюция:

«Общее собрание членов Союза технических сил г[орода] Николаева, состоявшееся 31-го марта в зале Биржевого Комитета, рассмотрев инструкцию выборов в Общественный Комитет Николаевского градоначальства, признало, что окончательный срок 6 апреля с/г[сего года] избрания выборщиков от различных организаций и групп горожан является слишком коротким для более правильного и широкого использования пра-

ва выборов и совершенно недостаточным для принятия участия в выборах вновь нарождающихся организаций. Затем собрание единогласно постановило предложить городскому Общественному Комитету отложить производство выборов на более продолжительный срок и не ранее 20-го апреля.

Собрание просило президиум настоящую резолюцию в виде заявления в тот же день довести до сведения городского Общественного Комитета.

Задачи момента:

а) первым был поднят вопрос о месте устройства Учредительного Собрания. После выступления нескольких ораторов собрание приняло единогласно следующую резолюцию:

«Союз технических сил гор[ода] Николаева на общем собрании 31 марта [1917 г.] по вопросу о месте устройства Учредительного Собрания единогласно высказался за г[ород] Москву, ввиду того, что Москва дает большую гарантию Учредительному Собранию выразить истинную народную волю, так как меньше опасность давления извне и меньше напряженности в политических и общественных настроениях, а также ввиду исторического значения и географического положения Москвы»,

б) после этого перед собранием был прочитан доклад М. И. Умястовского о задачах момента. Во время доклада, с согласия собрания, председательствовал И. И. Плосконный. Собрание с большим удовлетворением выслушало доклад М. И. Умястовского и постановило опубликовать его в местной и столичной прессе, ввиду желательности осведомления о нем широких кругов русских граждан. Кроме того, собранием были приняты по содержанию доклада следующие резолюции:

1) «Во имя обеспечения добытого революцией освобождения от самодержавного гнета, во имя достоинства великой нации русский народ должен приложить все силы и средства, чтобы отразить натиск врага, отбросить его с пути, подготовленного предательством низвергнутого правительства, и добиться в полном согласии со своими союзниками прочного мира на основании самоопределения народов».

Резолюция принята всеми, за исключением одного.

2) «Считаем, что в непрекращающейся хозяйственной разрухе и в отсутствии правильно действующего правительственного механизма кроется опасность контрреволюции. Поэтому всякие действия, направленные против Временного Правительства и к умалению его авторитета и тем тормозящие его работу, признаем опасными для дела свободы. Тем более считаем недопустимым появление, параллельно с Временным Правительством, другой власти, непризнанной и не уполномоченной всем народом, так как это вносит анархию в народную жизнь и толкает народ в сторону контрреволюции. Мы верим Временному Правительству, что оно исполнит народную волю и доведет государство до Учредительного Собрания, остановась на почве декларации 4-го марта».

Эта резолюция принята единогласно.

3) «Признавая, что привычки насилия и произвола, в которых самодержавие сотни лет воспитывало народные массы, отравляют души нашего поколения и тем создают серьезную угрозу делу свободы и препятствуют свободной созидательной работе, мы признаем и призываем всех граждан во главу всякой политической и общественной деятельности поставить лозунг: «Каждый воин и рабочий, земледелец, чиновник, промышленник и торговец – прежде всего гражданин свободной России». Этот лозунг, настойчиво проводимый в жизнь, дает гражданское воспитание народным массам, скует нас в одно неразрывное целое и придаст особый вес и особую цену в глазах других народов выступлениями 180 миллионов свободных граждан свободной России».

Эта резолюция принята единогласно.

После доклада собрание выразило докладчику свою благодарность.

О желательном политическом строе

Собрание единогласно признало, что наиболее отвечающим и обеспечивающим процветание России политическим строем является «демократическая республика».

Было заслушано внеочередное заявление о желательности изменения прежнего названия «Союза инженеров и технических сил» названием «Союз технических сил г[орода] Николаева». Это предложение собранием было принято единогласно к полному удовлетворению присутствующих (аплодисменты).

Выслушано внеочередное заявление отдельной организации инженеров о желании их вступить в «Союз Технических Сил». Заявление собранием было принято к сведению.

В заключение собранию было прочитано заявление Петроградского Союза Инженеров, помещенное в газете «Русская Воля»^{30.1}, которое было принято к сведению.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 30–32.

№ 31

Протокол організаційного зібрання Комітету сіоністів м. Миколаєва

1 квітня 1917 р.

Собрание сионистов

В здании цирка местным Комитетом сионистов^{31.1} было устроено организационное собрание. Несмотря на то, что на повестке значились только вопросы чисто организационного характера, к началу заседания явилось около 1000 человек.

Собрание открыл председатель временного сионист[ского] комитета г[осподин] Шухман заявлением, что на повестке стоят вопросы чисто организационные. Однако со стороны собравшихся раздались требования – разъяснить программу сионизма.

Председатель дает по этому поводу слово т[овари]щу А. Я. Горелику, причем сообщает, что, как известно, в мае прошлого [1916 г.] года в Одессе состоялся губернский сионистский съезд, на который из Николаева были делегированы т[овари]щи А. Я. Горелик и М. С. Вигдергауз^{31.2}. Полиция закрыла этот съезд как нелегальный и арестовала всех участников. После 4-месячного заключения в Одесской тюрьме эти политические «преступники» были сосланы в разные города, причем А. Я. Горелик был сослан в Томск, а М. С. Вигдергауз – в Тамбов. С провозглашением свобод они были амнистированы и немедленно вернулись в Николаев.

На трибуне появляется А. Я. Горелик, которого собрание встречает долго несмолкаемыми аплодисментами и возгласами «Гейдод».

^{30.1} «Русская Воля» – щоденна політична, громадська та літературна газета, видавалася у Петрограді в 1916–1917 рр., закрита більшовиками відразу після жовтневого перевороту 1917 р.

^{31.1} Сіоністи – учасники політичного руху «сіонізм», який мав на меті об'єднання єврейського народу й відродження єврейської держави на історичній батьківщині євреїв Ерец-Ізраель (Земля Ізраїлю). Сіонізм зародився в Європі як реакція єврейського народу на антисемітизм. Засновником політичного сіонізму вважається Теодор Герцль, під керівництвом якого в 1897 р. відбувся Перший сіоністський конгрес у Базелі (Швейцарія) й була заснована Всесвітня сіоністська організація. Сіоністи пропагували серед євреїв переваги переселення до Палестини як шлях спасіння від погромів, що мали місце в Східній Європі, у т. ч. в Російській імперії. Сіоністи підтримували український національний рух, їх представники входили до складу Української Центральної Ради. Сіоністи також підтримували Центральну Раду в конфлікті з Тимчасовим урядом, однак у жовтні 1917 р. відмовилися увійти до Єврейської національної ради при Єврейському віце-секретарстві Генерального секретарства з національних справ Української Центральної Ради на знак протесту проти застосування соціалістів.

^{31.2} Читати «М. Ш. Вигдергауз (Моисей Шевелевич)».

В обширной речи г[осподин] Горелик систематически излагает и обосновывает теорию сионизма. Он говорит о невозможности полной национальной жизни в странах рассеяния, где евреи являются меньшинством. Евреи всего земного шара составляют единую нацию и с давних пор стремятся к независимой самостоятельной жизни в своей исторической родине – Палестине.

Достижение гражданских и национальных прав в России не разрешает еврейской проблемы, а только приближает нас к нашей конечной цели и облегчает нам достижения ее.

Сионизм отнюдь не стремится переселить евреев всего земного шара в Палестину, а имеет своей целью создать в Палестине для всего еврейства политический и духовный центр.

После А. Я. Горелика с горячей и убедительной речью выступает г[осподин] Левицкий. Оратор приветствует многолюдное собрание и выражает глубокую радость по поводу такого отношения широких масс к сионистскому движению. Уже один факт присутствия на чисто организационном собрании такого количества лиц дает партии уверенность в том, что сионистская работа последних десятков лет пустила глубокие корни в сознание еврейского народа, несмотря на тяжелые условия подпольной работы, все время гнетущей все и всех реакции. Настоящий политический момент обязывает нас еще больше сплотиться для плодотворной работы на устройство еврейской общины и для достижения конечной цели – правоохраненного убежища в Палестине.

Далее оратор указал на отсутствие пользующегося доверием населения представительного органа общин, на ненормальность существования во главе институтов, обслуживающих общину (коробоч[ный] сбор, погребальное братство и др[угие]), руководителей, назначенных старой властью, на то, что с уходом старого правительства должен был бы уйти и назначенный им, вопреки желанию общины, местный казенный раввин. Г[осподин] Левицкий предлагает собранию поручить местному Сионистскому комитету взять на себя инициативу реорганизации местной общины на демократических началах и войти для этой цели в контакт с представителями всех местных еврейских организаций и обществ[енными] деятелями. Организованная на таких началах община сможет послать на предстоящий Всероссийский еврейский съезд своего делегата, который явится истинным выразителем мнения всей еврейской общины.

Оратор предлагает собравшимся выразить свою принадлежность к сионистской партии покупкой «шекеля» (50 коп[еек], членский взнос Всемирной Сионистской Организации) для того, чтобы иметь возможность [послать] больше делегатов на предстоящий 10 мая Всероссийский сионистский съезд^{31.3} (200 шекедатеley избирают 1 делегата), призывает выразить доверие времен[ному] Сионист[скому] комитету, который в дальнейшем будет переизбран общим собранием шекедатеley, и приступить к энергичной работе, так как близок момент созыва мирной конференции, на которой должен разрешиться вопрос мирового еврейства путем достижения культурно-исторического центра и возрождения еврейского народа в Палестине.

Шумными аплодисментами собрание выражает сочувствие и согласие со всем, что было высказано ораторами.

Председатель обращает внимание общего собрания[на то], что в зале находится второй делегат на сионистский съезд в Одессе, М. С. Вигдергауз, кот[орый] на днях вернулся из ссылки. Собравшиеся устраивают М. С. Вигдергаузу шумную овацию.

С теплым призывом к молодежи обращается студент Михельсон, которого она встречает бурными аплодисментами.

^{31.3} Всероссийський з'їзд сіоністів (Петроградська конференція сіоністів) легально відбувся у Петрограді 24–31 травня (6–13 червня) 1917 р., його учасниками були 552 делегати від 680 місцевих сіоністських організацій, які на травень 1917 р. об'єднували в своїх рядах майже 140 тисяч членів.

Он говорит, что молодежь, которая во всяком движении идет в авангарде, должна и в сионистском движении, которое является истинно народным и требует многих жертв и подвигов, пойти впереди всех и приложить всю свою юношескую энергию для распространения сионистских идей в широких кругах еврейского народа и пойти по стопам наших пионеров, со школьной скамьи начавши активно работать в устройении новой жизни в Палестине.

После речей собрание переходит к обсуждению вопроса о выборах в Общественный Комитет.

После обмена мнений собрание постановило: поручить Сионистскому комитету совместно с дополнительно избранной тут же комиссией органи[зовать] собрание для производства выборов и составить список кандидатов.

Ввиду сложности работы, возложенной на Сионистский комитет, постановлено впредь до новых выборов дополнить [комитет] еще 5 лицами.

После заключительного слова г[осподина] Горелика собрание было закрыто пением «Гатикво»[Ха-Тиква].

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 2–6.

№ 32

Повідомлення про організаційні збори Спілки дрібних торговців м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 1 квітня 1917 р. № 2392

1 квітня 1917 р.

Союз мелких торговцев

Состоялось общее собрание мелких торговцев г[орода] Николаева, на котором было постановлено организовать «Союз мелких торговцев всех отраслей торговли г[орода] Николаева».

Функции Союза будут заключаться в устройстве кооператива для покупки товаров.

После выборов Совета Союза среди присутствовавших было собрано 157 р[ублей], которые решено отправить председателю Сов[ета] Раб[очих] Деп[утатов] Чхеидзе^{32.1} в пользу семей жертв революции.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 1.

№ 33

Повідомлення про організаційні збори осередку Всеросійської спілки театральних службовців м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 1 квітня 1917 р. № 2392

1 квітня 1917 р.

Среди служащих сцены и экрана

Состоялось заседание всех театральных служащих г[орода] Николаева.

В[о] временный президиум избраны:

А. Г. Розентау /председатель/, Г. Ф. Стеренбоген /тов[арищ] пред[седателя]/,

Р. Т. Шаргородский /секретарь/ и А. Осинский /завед[ующий] бюро/.

^{32.1} Чхеїдзе Микола Семенович (1864–1926 рр.) – грузинський політичний і державний діяч, голова меншовицької фракції в IV Державній думі Російської імперії.

Решено организовать в[о] Всероссийский союз театральных служащих^{33.1}, оповестить г[орода] Одессу, Херсон и Елисаветград об учреждении в Николаеве бюро по найму театральных служащих. С предложением присоединиться к Союзу, оповестить театровладельцев, держателей кинематографов, цирков и друг[их] об учреждении бюро по найму служащих.

Следующее заседание назначено на 4 апреля [1917 г.] в 9 час[ов] утра в театре Шеффера^{33.2}, куда приглашаются все театральные служащие для рассмотрения наиболее важных вопросов.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 1.

№ 34

Повідомлення про рішення Ради робітничих депутатів м. Миколаєва створити селянську комісію та придбати власну друкарню для видання газети «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов», опубліковане у виданні «Трудовая газета» 1 квітня 1917 р. № 2392

1 квітня 1917 р.

В Совете Рабочих Депутатов

В общем собрании членов Сов[ета] Раб[очих] Депутатов Л. М. Каменецкий и В. И. Асмолов сделали доклад о своей поездке в Петроград.

Делегаты отмечают, что между всеми социалистическими партиями по общим вопросам текущего момента достигнуто единение. Л. М. Каменецкий, подробно охарактеризовав деятельность руководящих органов рабочих и Временного Правительства в последнее время, подчеркнул огромную роль Петроградского Совета Рабочих Депутатов. Доклад принят к сведению.

Затем был оглашен доклад Исполнительного Комитета. Последний выделил из себя следственную комиссию, которая, не установив вины за некоторыми арестованными в первые дни революции, постановила их освободить.

По докладу крестьянской комиссии решено в составе организационной комиссии по учреждению в Николаеве Крестьянского Союза избрать 5 чел[овек] от Исполнительного Комитета Совета Рабочих Депутатов, а также предложить Совету Военных Депутатов избрать в состав комиссии 5 человек.

В заключение был заслушан доклад Редакционной Комиссии, представившей отчет об издании «Известия [Николаевского] С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов]». Решено приобрести собственную типографию.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 5.

^{33.1} Всероссийська спілка сценічних діячів засновано 1906 р. з метою розвитку театральної справи в Російській імперії та покращення соціального становища сценічних діячів. Спілка виникла на базі Російського театрального товариства, заснованого 1877 р.

^{33.2} Театр Якова Шеффера – нині Миколаївський академічний художній російський драматичний театр, розташований за адресою: вул. Адміральська, 25.

№ 35

Повідомлення про збори селян у Баловному, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 9 квітня 1917 р. № 2397

2–3 квітня 1917 р.

В СЕЛЕ БАЛОВНОМ
/От нашего корреспондента/

2 и 3 апреля [1917 г.] в селе Баловном Гур[ьевской] вол[ости] состоялось общее собрание граждан-селян.

Председателем был избран прибывший с фронта селянин-гражданин инженер И. А. Фоменко, который ярко нарисовал картину происшедшего переворота, раскрыл крестьянам глаза на то, под каким режимом они находились, и объяснил им деятельность нового правительства.

Затем выступили другие ораторы. С. О. Гаркуша – студент Новороссийского университета – объяснил о формах правления конституционного и республиканского строя. А. И. Катрич говорил о необходимости доставки хлеба и продуктов для армии и города и указывал на то, что торговцы мануфактурными товарами уже согласились отпускать крестьянам товар по удешевленной цене. Г. Т. Соловей – воспитанник Николаевского учительского института – ознакомил граждан с аграрным и национальным вопросами, указывал на сущность организации крестьян. И. А. Фоменко разъяснил, в чем сущность улучшения железнодорожного движения. В. И. Юрченко разъяснил, как надо понимать свободу. П. А. Катрич, прибывший с фронта, рассказывал о доблестной стойкости русских солдат. П. И. Катрич и Н. А. Сухановский призывали своих товарищей, работающих на заводах, помочь беднейшим солдатам деньгами. Тут же был произведен сбор денег.

Многие крестьяне под наплывом чувств, вызванных речами председателя Фоменко и других ораторов, изъявили согласие помочь засеять солдаткам поля. В заключение заседания 3 апреля крестьяне устроили шумную овацию председателю И. А. Фоменко и долго носили его на руках по селу.

С-ой^{35.1}

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 42–43.

№ 36

Повідомлення про затримку відправлення 45-го запасного піхотного полку з м. Николаєва на фронт, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 6 квітня 1917 р. № 2394

3 квітня 1917 р.

Совет Военных Депутатов г[орода] Николаева доводит до сведения граждан г[орода] Николаева, что назначенная на 3 апреля с[его] г[ода] отправка маршевых рот из 45-го пех[отного] зап[асного] полка не состоялась, согласно распоряжению нач[альника] военных сообщений Румынского фронта^{36.1}. Ввиду этого Совет Военных Депутатов категорически опровергает циркулирующие в городе слухи о том, что отправка задерживает-

^{35.1} Прізвище не розшифровано.

^{36.2} Румунський фронт – оперативно-стратегічне об'єднання збройних сил Російської імперії часів Першої світової війни Створений 3 (16) грудня 1916 р. у зв'язку з розгромом румунської армії військами країн Четверного союзу восени 1916 р.

ся отсутствием якобы самовольно отлучившихся солдат, нежеланием солдат идти на фронт и т[ому] п[одобное]. Подобные слухи являются явно провокационными и не заслуживающими никакого доверия.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 15.

№ 37

Повідомлення про заснування Професійної спілки працівників шкіряного виробництва м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 7 квітня 1917 р. № 2395

3 квітня 1917 р.

Среди рабочих кожевенного производства

3-го апреля состоялось общее собрание рабочих кожевенного производства, созванное организационной комиссией, для организации профессионального союза.

При открытии собрания была выяснена роль и значение профессиональных союзов для рабочего класса, после чего приступлено было к чтению устава (лишь в общих чертах, ввиду его неразработанности). По прочтении устава была открыта запись членов в союз.

Выборы правления на этом собрании не состоялись ввиду малочисленности записавшихся членов, а исполнение обязанностей правления общее собрание возложило на организационную комиссию.

Запись членов производится ежедневно от 6½ до 7½ часов вечера в помещении Совета Рабочих Депутатов.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 25–26.

№ 38

Повідомлення про збори членів сіоністської організації «Цеирей-Ціон» і мітинг єврейської молоді м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 8 квітня 1917 р. № 2396

3 квітня 1917 р.

«Цеирей-Цион»

3-го апреля [1917 г.] в помещении Комитета помощи беженцам-евреям состоялось собрание членов организации сионистской молодежи «Цеирей-Цион»^{38.1}. Собрание было посвящено рассмотрению организационных вопросов. Были произведены выборы Ваада /комитета/.

^{38.1} Цеирей-Ціон (Молодь Сіону) – сіоністський робітничий рух помірного соціалістичного спрямування. Молодіжний рух Хе-Халуц, що мав на меті підготовку єврейської молоді до поселення в Ерец-Ізраель (Земля Ізраїлю), виник на тлі єврейських погромів у Одесі та Кишиневі в 1903–1905 рр. У 1906 р. в Кишиневі відбулися дві конференції, які схвалили програму «Цеирей-Ціон». На Всесвітній конференції «Цеирей-Ціон» (Відень, Австрія, 1913 р.) проголошено всесвітню федерацію «Цеирей-Ціон». Після Лютневої революції 1917 р. центр руху перемістився до Петрограда, улітку 1917 р. рух уже налічував 50 тис. учасників. Після більшовицького перевороту в жовтні 1917 р. центр «Цеирей-Ціон» перемістився до Харкова, а звідти – до Києва, на той час ще не окупованого більшовиками. У 1917 р. «Цеирей-Ціон» відіграла значну роль в організації загонів єврейської самооборони та створенні єврейських кооперативів, хоча основною метою залишалася алія (виїзд) євреїв до Ерец-Ізраель.

Митинг еврейской молодежи

В здании цирка состоялся митинг еврейской рабочей молодежи, на котором присутствовало свыше 1000 чел[овек].

Председателем митинга единогласно был избран г[осподин] Левицкий. Со стороны строителей митинга – комитета объединенных организаций «Геховер»^{38.2} и «Цеирей-Цион» – выступили 2 докладчика.

Г[осподин] Блацлавский сделал доклад о задачах еврейства в России и призвал все еврейство к единению для отстаивания своих гражданских прав и достижения прав национальных.

Г[осподин] Михельсон говорил о еврейском вопросе как о вопросе евреев всех стран. Радикальное разрешение еврейского вопроса докладчик видит в создании национального центра в Палестине. Еврейство должно организовать, чтобы предъявить на предстоящей мирной конференции требование обеспечения своего будущего в Палестине.

Затем открыты были прения на началах свободной дискуссии.

Один за другим на трибуну всходили ораторы, дополнявшие и развивавшие положения докладчиков.

Приезжий студент из Екатеринослава приветствовал собрание от имени демократической фракции «Цеирей-Цион» г[орода] Екатеринослава.

К. Аронштам в продолжительной речи доказывал, что создание еврейского центра в Палестине не только субъективно желательно, но и объективно возможно.

Еврейская народная масса и еврейский пролетариат вместе со всем мировым пролетариатом стремятся к устранению социальных несправедливостей, к установлению всеобщего равенства и мирного сотрудничества народов.

Но ненормальности еврейской экономики, вытеснение еврейского пролетариата общим и многое другое, свойственное только еврейской экономике, требует и особой самостоятельной работы: создание еврейским пролетариатом плаца для здоровой классовой борьбы.

Таким плацем является территория, на которой единственно возможно создание здоровой еврейской экономики, базирующейся на земледельческом и промышленном труде. Эта территория должна быть такой, чтобы еврейское население могло на ней составить большинство. Права еврейского населения должны быть гарантированы международным соглашением.

Создание еврейского центра потребует долгих усилий и больших материальных затрат. Оно может быть достигнуто лишь объединенными усилиями всего еврейства. Для этого необходимо, чтобы [идея] достижения намеченной территории объединяла все еврейство. Такой территорией может быть только Палестина. Она соответствует предъявленным к территории требованиям со стороны хозяйственной и в отношении политических возможностей. За Палестиной для еврейских масс – национально-религиозный пиетет. Наконец, там уже заложен фундамент, творится возрождение; там воскресла библейская речь.

Свои положения оратор иллюстрировал еврейской историей, хозяйственными функциями еврейства и данными статистики.

В духе предыдущих ораторов высказались и последующие ораторы. Все выступившие встретили со стороны аудитории полное сочувствие. Речь г[осподина] Аронштама вызвала огромный энтузиазм.

^{38.2} «Хе-Хавер» («Товариш») – студентське сіоністське товариство, засноване 1912 р. студентами з Російської імперії, які навчалися в європейських університетах. Займалося популяризацією єврейської мови «іврит». Після більшовицького перевороту в жовтні 1917 р. на теренах колишньої Російської імперії організація переходить на нелегальне становище. У березні 1924 р. «Хе-Хавер» об'єдналася з товариствами сіоністських студентів України і Білорусії в організацію «Єдине всеросійське товариство сіоністської молоді».

В собрании была почтена память павших за свободу.

Единогласно были приняты резолюции: 1) приветствовать борцов революции, 2) выразить доверие Временному Правительству, 3) выставить требование о национальных правах в России и 4) о необходимости национально-политического центра в Палестине.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 32–34.

№ 39

Вимоги селян Ново-Березівки і Ново-Юр'ївки Херсонського повіту щодо надання Україні широкої автономії, запровадження української мови в школах і передавання землі землеробам, пред'явлені Тимчасовому уряду й опубліковані у виданні «Трудовая газета» 9 квітня 1917 р.

3–4 квітня 1917 р.

**ТРЕБОВАНИЕ АВТОНОМИИ УКРАИНЫ
От нашего корреспондента**

Крестьяне-украинцы сел Ново-Березовки и Ново-Юрьевки Херсонского уезда на сходах 3 и 4 апреля [1917 г.] постановили через председателя Совета Рабочих и Солдатских Депутатов в Петрограде Чхеидзе требовать от Временного Правительства: 1) немедленного издания декларации, которой была бы обеспечена самая широкая автономия Украины; 2) немедленного введения украинского языка во всех наших низших, средних и высших школах на территории Украины, а также во всех государственных и гражданских учреждениях и 3) отобрания и передачи землевладельцам^{39.1} земель: удельных, кабинетных, монастырских и помещичьих.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 44.

№ 40

Повідомлення про засідання Спілки годинників, ювелірів і граверів м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 7 квітня 1917 р. № 2395

4 квітня 1917 р.

Среди рабочих – часовщиков и ювелиров

4-го апреля [1917 г.] под председательством Я. Белявского, при тов[арище] Председателя И. Заславском, секретаре А. Дубинском и казначее И. Портном, состоялось общее собрание часовщиков, ювелиров и граверов, постановившее ввести 8-часовой рабочий день. Постановлено было установить вступительный взнос в размере 1 рубля и отчисление из жалованья – 20 %. Запись членов производится – [улица] Соборная, 20, д[ом] Диковского.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 26.

^{39.1} Читати «земледельцам».

**Протокол засідання Ради військових депутатів м. Николаєва
із розглядом питань про катастрофічний стан доставки товарів залізницею
та транспортною флотилією, опублікований у виданні «Трудовая газета»
7 квітня 1917 р. № 2395**

5 квітня 1917 р.

В заседании Совета Военных Депутатов

На происходившем третьего дня^{41.1} под председательством подпоручика Я. Ряппо собрания Совета Военных Депутатов рассматривался имеющий громадное государственное значение вопрос о разлуке транспортного дела в Николаеве.

Делавший по этому поводу доклад Председатель С[овета] В[оенных] Д[епутатов] Я. Ряппо нарисовал тяжелую картину разрухи одного из важнейших нервов страны в такой тяжелой и ответственный момент.

Картина, нарисованная председателем, произвела ошеломляющее впечатление и нашла живой отклик в собрании, и ряд ораторов дополнил ее несколькими яркими штрихами.

Вследствие отношения начальника гарнизона, а также сообщения из ставки, президиум С[овета] В[оенных] Д[епутатов] предпринял исследование постановки дела на ст[анции] Николаев и в порту. Расследование показало, что выгрузка товара производится чрезвычайно хаотично. В настоящее время на станции находится невыгруженными 100 вагонов, а в пакгаузах^{41.2} более 700 вагонов. Большинство грузов принадлежит интендантству.

Такое огромное количество грузов создало на станции пробку. Около 300 вагонов, предназначенных для Николаева, находятся в пути со ст[анции] Знаменка, и, согласно телеграмме из ставки, по всей линии прекращен прием грузов.

Такое ненормальное положение требует принятия ряда энергичных мер для того, чтобы вывести транспортное дело из того тупика, в которое оно попало благодаря попустительству представителей старой власти.

Так как большинство грузов, скопившихся на станции, предназначено для отправки в порт, то президиум ознакомился также с положением дела в порту. И здесь также обнаружена картина полнейшей хаотичности.

В порту выгружено свыше 1000 вагонов, товары лежат без всякой системы, множество товаров благодаря этому совершенно попорчено. В порту выгружено более 200000 пудов сена. В то время, когда армия испытывает острую нужду в сене, здесь сено без всякой пользы гниет, почти все сено превратилось в труху.

Весь порт перегружен товарами, предназначенными для нужд фронта, погрузка же на транспорты почти не производится.

Работа в порту производится самым первобытным способом и крайне хаотична. Работают военнопленные, работа коих не может быть интенсивной, затем вольнонаемные рабочие, зарабатывающие по 10–20 рублей в день, но после 1–2 дней работы рабочие гуляют по 3–4 дня. Кроме того, на работы иногда приходят матросы и солдаты.

Работы проводятся без всякой системы. Нормы оплаты труда нет. Почти ежедневно происходят пререкания между подрядчиками и рабочими. В то время, когда час дорог, работы в порту начинаются в 9 часов утра.

^{41.1} «Третьего дня» – позавчора або два дні назад.

^{41.2} Пакгауз – товарний склад, зазвичай на залізничних станціях, у портах, на митницях.

Такая система работы дальше продолжаться не может. Необходимо произвести регистрацию рабочих для того, чтобы знать, на какое количество рабочих можно рассчитывать, установить таксу для работ, что устранит трения между рабочими и подрядчиками, далее нужно уничтожить случайную, бессистемную и плохо оплачиваемую работу солдат. Нужно установить определенную очередь для солдат, а если понадобится, то мобилизовать весь гарнизон, назначив трудовые дни и очереди.

Полумеры теперь допустить нельзя.

Необходимо назначить дежурных комиссаров, которые наблюдали бы за работой.

Имеется приказ градоначальника, чтобы все прибывающие вагоны выгружались в течение 24 часов; между тем комиссия натолкнулась на грузы, лежащие с 1914 г[ода], среди них имеется инструментальная сталь германского происхождения, в которой заводы более 2-х лет испытывают нужду.

Кроме того, комиссия исследовала некоторые продовольственные склады и обнаружила в них: 70 вагонов табаку, 125 вагонов капусты, частью уже испорченной, 28 вагонов подсолнечного масла, 13 вагонов теплых вещей, несколько вагонов аптекарских товаров и т. п.

Все эти товары принадлежат частью интендантству^{41.3}, частью Херсонскому земству^{41.4}. В этих товарах армия ощущает острую нужду, а между тем они лежат здесь и портятся.

Очевидно, что у лиц, ведающих этим делом, нет никакого плана, что они действуют наобум, «без руля и ветрил».

Наша обязанность – принять все меры к тому, чтобы нашей армии было доставлено все необходимое.

Порт сваливает всю вину за происходящее на отсутствие транспортов.

Действительно, комиссии пришлось убедиться, что нередко прибывающие в Николаев транспорты уходят обратно, не приняв совершенно груза. Для того, чтобы выяснить причину таких порядков, выяснить, имеется ли у начальника транспортной флотилии какой-либо строго выработанный план, решено командировать в Одессу 2 представителей, которым поручается обратиться к начальнику транспортов за необходимыми разъяснениями и добиться изменения без системы «системы».

Один из присутствующих в зале матросов, между прочим, поясняет, что всех транспортных флотилий имеется несколько, что каждый начальник облюбовал себе отдельный транспорт, пристроил его поближе к берегу и устроился со всем подобающим комфортом.

В Одессе имеются транспорты, которые за 2 года ни разу не вышли в море. Такой порядок должен быть уничтожен. Для отдыха господ адмиралов можно приспособить какое-либо здание на берегу, а транспорты должны служить своему прямому назначению.

Один из депутатов указывает на то, что стоящие 2 года у берега транспорты стоят на якорах старого режима, необходимо старые якоря вытащить и заменить их новыми.

Комиссар С[овета] В[оенных] Д[епутатов] указывает, что интендантские чиновники приходят на работу в 9–9½ часов утра, до тех пор вагоны не начинают разгружаться.

^{41.3} Интендантство – військова установа, функцією якої було задоволення матеріальних, транспортних, побутових та інших потреб армії і флоту для підтримання їх у бойовій готовності.

^{41.4} Земства – виборні органи місцевого (земського) самоврядування в Російській імперії, запроваджені земською реформою 1864 р. Відповідно до Закону Української Центральної Ради «Про зміну назв земських інституцій» від 19 грудня 1917 р., губернські і повітові земські збори реорганізовано в губернські і повітові народні ради, губернські і повітові земські управи в губернські і повітові народні управи. За Української Держави колишні земські установи поновлено й засновано Всеукраїнський союз земств (народних рад) на чолі з С. Петлюрою. За часів Гетьманату земства перейшли в опозицію до Уряду П. Скоропадського, Урядом було схвалено низку законів, спрямованих на обмеження прав і діяльності земств. За Директорії права земств відновлено, але не врегульовано відносини між ними та місцевими органами Директорії. Земства остаточно скасовані на підставі декрету Ради народних комісарів УСРР від 22 січня 1920 р.

Затем нет игл и ниток, приходится мешки зашивать деревянными иглами, отсюда 15 % усыпки, станции отправления путают адреса, указывают иные наименования товаров, что задерживает выгрузку. Нередки случаи, когда хлеб грузили в скотские вагоны, где на ½ аршина лежал навоз. В результате весь нижний ряд мешков прогнил и хлеб пришлось выкинуть.

На работу берут военнопленных, платят им 15 коп[еек]. Большинство из них больны куриной слепотой. Работать поздно они не могут. Нередко приходится видеть, как передний солдат, зрячий, ведет за собой целую партию слепых.

Тов[арищ] председателя С[овета] В[оенных] Д[епутатов] указывает, что не только транспорты стоят на самодержавных якорях, но на тех же якорях стоит еще и многое другое.

О разрухе транспорта мы узнаем из ставки, а где же был Железнодорожный союз^{41.5}, почему он не выделил из своей среды людей, которые указали бы, «где зарыта собака».

Необходимо при участии общественных сил выяснить вопрос о том, кто виновен в разрухе транспорта, и виновные должны понести заслуженную кару.

После 3-часовых горячих речей и прений Совет Военных Депутатов постановил: образовать специальную комиссию для расследования всего дела и принятия чрезвычайных мер. Комиссию образовать из представителей 3-х организаций: Совета Военных Депутатов, Совета Рабочих Депутатов и Исполнительного Комитета Общественных Организаций по 10 человек с каждой.

В состав комиссии от Совета Военных Депутатов избраны: Ряппо, Садовский, Котельников, Павлов, Колибаба, Котляров, Хухровский, Осипов, Герасимов и Воробченко.

Комиссии даны широкие полномочия и директивы:

- I – по вопросу о транспортной флотилии – выяснить количество транспортов и барж вообще и циркулирование их, реорганизацию всего управления этой флотилией и упорядочить состав команд на транспортах, чтобы команды подходили более к составу команд мирного времени;
- II – по вопросу об организации рабочих сил при перегрузке – произвести точную регистрацию рабочих и группировку их (военнопленных, вольнонаемных и солдат), определить таксу на работы и платежи раз в неделю, установить на каждый день заранее определенный наряд рабочих, для производства массовой перегрузки образовать из солдат и матросов всего гарнизона рабочий резерв и объявить в таких случаях «гарнизонные рабочие дни», для наблюдения и налаживания конфликтов назначить в порт и на ст[анцию] ж. д. [железнодорожных] дежурных комиссаров – членов комиссии;
- III – по вопросу о залежах на станции и в продовольственных складах – произвести точный учет грузов и товаров и выяснить причины задержки их, потребовать объяснений от фирм и банков грузодержателей и немедленной реквизиции залежей.

Затем обсуждался вопрос о военнообязанных в различных учреждениях, работающих на оборону.

Ввиду поступления жалоб и заявлений в Совет Военных Депутатов о том, что в некоторых предприятиях состоят на учете люди, не соответствующие своему назначению или не работающие там, числящиеся за деньги, чтобы избежать службы в войсках, – Совет постановил произвести генеральную проверку военнообязанных во всех предприятиях Николаева и в окрестностях. Для производства проверки образовать комиссию из

^{41.5} Всероссийский железнодорожный союз основан на Першому з'їзді залізничних робітників і службовців, що відбувся 20–21 квітня 1905 р. у Москві. Всероссийський виконавчий комітет залізничників «Викжедор» обрано на Надзвичайному Всеросійському залізничному з'їзді 5 (18) січня – 30 січня (12 лютого) 1918 р. у Петрограді.

9 человек: по 3 представителя от Советов Рабочих и Военных Депутатов и общественных организаций. В комиссию от Совета Военных Депутатов избраны: Щербань, Яровенко и Михайленко.

Затем заслушан был проект наказа Совета Военных Депутатов. Постатейное обсуждение его отложено до возвращения делегации из Петрограда.

Наконец, Совет заслушал доклад делегации в шахты на ст[анции] Ингулец в Кривой Рог.

Положение в шахтах не вполне удовлетворительное. Нет достаточного количества угля. Добывание угля в последние дни сократилось. Рабочие не прилагают той энергии к добыче угля, как раньше. Замечается значительное большевистское, вернее, хаотическое течение до лозунгов «Долой войну» включительно. Наши делегаты – деп[утаты] Флоринцев^{41.6}, Козлов и Шабалов – выступали там на многочисленных рабочих митингах (до 25000 чел[овек]) с нашими лозунгами – война до победного конца и поддержка Временного Правительства.

Ввиду того, что Совет Военных Депутатов не может равнодушно смотреть на призывы к бездействию и анархии, решено командировать делегацию в Екатеринбургский Совет Военных Депутатов для выяснения положения и принятия мер воздействия. Этой же делегации поручено отправиться в угольный район для выступлений от имени Николаевского С[овета] В[оенных] Д[епутатов].

Командирован также делегат в Москву на съезд Всероссийского Союза Городов^{41.7}.
Следующее заседание Совета – 8 апреля[1917 г.].

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 18–22.

№ 42

Повідомлення про проведення організаційних зборів Професійної спілки службовців суднобудівного заводу «Наваль», опубліковане у виданні «Трудовая газета» 9 квітня 1917 р. № 2397

6 квітня 1917 р.

Союз служащих «Наваля»

6-го апреля [1917 г.] в помещении столовой служащих завода «Наваль», под председательством А. А. Подвысоцкого, состоялось заседание организационного комитета по устройству «Профессионального союза всех служащих завода «Наваль».

Проект устава был одобрен собранием, и 16 апреля [1917 г.] устав будет вынесен на обсуждение общего собрания.

Копія. Російською мовою.

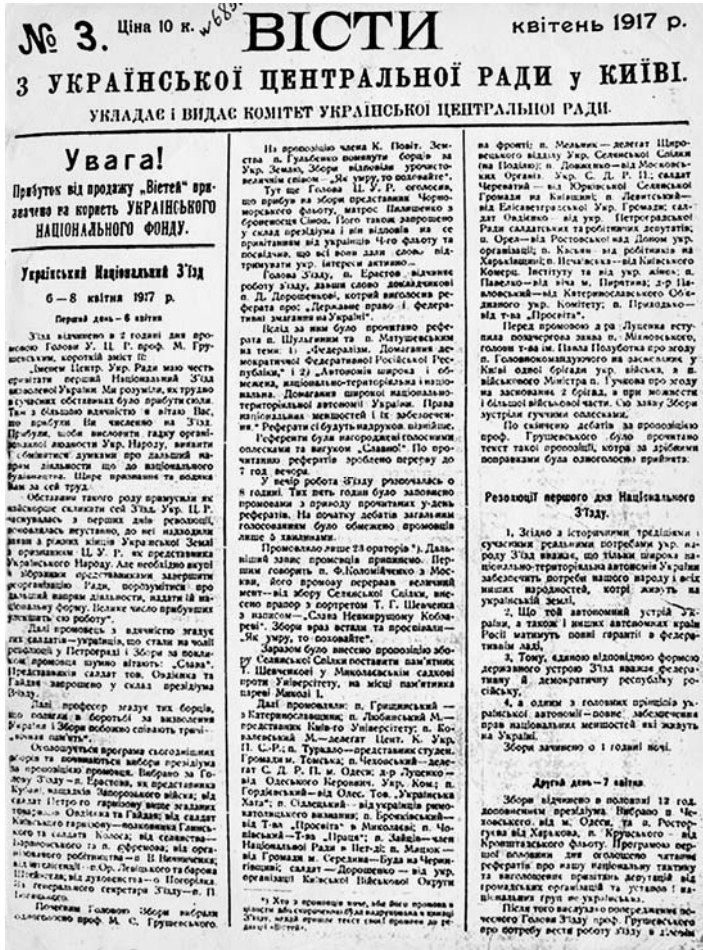
Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 39.

^{41.6} Читати: «Флоренсов Павло Олександрович».

^{41.7} Всероссийский союз міст для допомоги хворим і пораненим воїнам – громадська організація, створена на Всеросійському з'їзді міських голів 8–9 серпня 1914 р. Союз надавав сприяння державним установам в евакуації, розміщенні й лікуванні військовослужбовців, постачанні армії зброєю та спорядженням.

Повідомлення про перебіг подій на Українському національному з'їзді в Києві^{43.1} та про виступ з вітальним словом до учасників з'їзду делегата від Миколаївської організації Українського товариства «Просвіта» Б. В. Брояківського, опубліковане у виданні «Вісти з Української Центральної Ради у Києві» у квітневому числі 1917 р. № 3

6 квітня 1917 р.

Українською мовою.
 Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ.

^{43.1} Всеукраїнський національний конгрес (Український національний з'їзд) відбувся у Києві 6-8 (19-21) квітня 1917 р. Конгрес зібрав представників політичних, громадських, культурно-просвітницьких, профспілкових організацій. Обговорювалися проблеми національно-територіальної автономії України. Українську Центральну раду з київської перетворено на загальноукраїнську організацію, обрано новий склад Центральної Ради, для вирішення поточних справ сформовано Комітет (з 23 червня 1917 р. – Мала Рада), заявлено про намір провести Всеукраїнські Установчі Збори. Брояківський Борис Вікторович – інженер суднобудівного заводу «Наваль», есер, член Миколаївської організації Українського товариства «Просвіта», гласний демократичної Миколаївської міської думи. 27 березня 1917 р. Українським організаційним комітетом у Миколаєві обраний делегатом на Український національний з'їзд (Всеукраїнський національний конгрес). 6 квітня 1917 р. Б. В. Брояківський виступив на конгресі з вітальним словом від миколаївських просвітян.

№ 44

**Повідомлення про загальні збори Спілки конструкторів та креслярів
м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета»
6 квітня 1917 р. № 2394**

7 квітня 1917 р.

Союз конструкторов и чертежников

В заседании комиссии по приему записей в члены Союза конструкторов и чертежников гор[ода] Николаева выяснилось, что в союз вступило 338 человек.

Ввиду этого решено созвать на 7 апр[еля] [1917 г.] общее собрание для выборов органов правления и делегатов в Общественный Комитет.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 11.

№ 45

**Звернення Спілки працюючих голкою до професійних спілок м. Миколаєва
із пропозицією співпраці, опубліковане у виданні «Трудовая газета»
7 квітня 1917 р. № 2395**

7 квітня 1917 р.

Обращение к союзам

Правление Союза работающих иголкой приглашает все организованные профессиональные союзы для совместной работы, которая будет заключаться в открытии бюро труда для различных профессиональных союзов (библиотеки-читальни, клуб, вечерние школы собеседований и т. д.).

С этой целью Союз предполагает избрать 3 делегата от каждого союза для выработки плана действий. Заседание состоится 7 апреля [1917 г.], в 5 часов вечера, в помещении при Совете Рабочих Депутатов (Никольская, 50).

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 25.

№ 46

**Повідомлення про заснування Спілки портових робітників м. Миколаєва,
опубліковане у виданні «Трудовая газета» 7 квітня 1917 р. № 2395**

7 квітня 1917 р.

Союз портовых рабочих

Состоялось 2 общих собрания портовых рабочих под председательством комиссара портовой части г[ражданина] Теплицкого. Цель собрания – организация всех портовых рабочих. Предложенный г[ражданином] Теплицким собранию устав принят, и избран комитет из 12 лиц. На 9 апреля [1917 г.] 9 час[ов] утра назначено последнее организационное собрание для дополнительных выборов. До общего собрания заседает соединенное собрание рабочих, работодателей и членов С[овета] Р[абочих] Д[епутатов] для выработки таксы на все работы в порту.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 26.

№ 47

Повідомлення про проведення загальних зборів Спілки дрібних торговців бакалійними, тютюновими, гастрономічними й іншими їстівними товарами, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 8 квітня 1917 р. № 2396

8 квітня 1917 р.

ПРАВЛЕНИЕ и СОВЕТ

Николаевского союза мелких торговцев бакалейн[ыми], табачн[ыми], гастроном [ическими] и др[угими] съестными припасами приглашает товарищей на продолжение общего собрания, имеющего состояться в субботу, 8 апреля[1917 г.], в 7 ½ ч[асов] вечера, в зале Музыкального училища^{47.1} для окончательной разработки плана действий и сметы Союза.

Паевые взносы в размере ста рублей за каждый пай правление просит вступивших и желающих вступить членов Союза вносить на текущий счет Союза в Николаевское Отделение Соединенного Банка^{47.2} за № 903 и получить квитанцию Банка.

К общему собранию просят предоставить квитанцию Банка.

Правление и Совет

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 27.

№ 48

Звернення до естонців – мешканців м. Миколаєва про заснування Естонської національної організації, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 8 квітня 1917 р. № 2396

8 квітня 1917 р.

ВОЗЗВАНИЕ К ЭСТОНЦАМ г[орода] НИКОЛАЕВА

Гражданки и граждане, офицеры, солдаты и матросы. Желательно ли Вам собраться всем и соединиться под социал-демократическое знамя для выяснения вопросов политических, экономических, для этого просим сообщить письменно: Никольская ул[ица], 24, кв[артира] 4, А. Вахеса[а]ру. В таком случае, если многие будут согласны, то будет второе объявление, когда и в каком месте будет собрание. Этот вопрос решен многими товарищами.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 29.

^{47.1} Миколаївське імператорське музичне училище – нині Миколаївське державне вище музичне училище, розташоване за адресою: вул. Севастопольська, 2.

^{47.2} «Соединенный банк» – російський банк, заснований шляхом об'єднання Південно-Російського промислового, Московського міжнародного торгового та Орловського комерційного банків на підставі височайше затвердженого положення Ради міністрів Російської імперії «Об учреждении акционерного коммерческого банка под наименованием “Соединенный банк”». Функціонував у період з 1909 р. до грудня 1917 р., мав 92 відділення, у т. ч. в Миколаєві.

№ 49

**Повідомлення про проведення зборів Миколаївської сіоністської організації
для обрання представників від єврейської громади м. Миколаєва
до Громадського комітету, опубліковане у виданні «Трудовая газета»
8 квітня 1917 р. № 2396**

9 квітня 1917 р.

НИКОЛАЕВСКАЯ СИОНИСТСКАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ

объявляет гражданам-евреям г[орода] Николаева, не принимавшим участия в выборах, что ею назначены три избирательных собрания для избрания выборщиков в Общественный Комитет на воскресенье, 9-го апреля с/г[сего года]:

- 1) в 10 часов утра в помещении Комитета беженцев-евреев, Наваринская, 8/1 – угол Таврической,
- 2) в 11 ч[асов] утра в помещении Хедера^{49.1}, М[алая] Морская, 14,
- 3) в 3 часа пополудни, специально женское, в зале Биржи, М[алая] Морская.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 27.

№ 50

**Повідомлення про конференцію місцевої організації
соціалістів-революціонерів, опубліковане у виданні «Трудовая газета»
9 квітня 1917 р. № 2397**

9 квітня 1917 р.

С[оциалисты]-р[еволюционеры]

Состоялась конференция местной организации социал[истов]-революционеров.

После оживленных продолжительных прений приняты следующие резолюции:

«Оказывать поддержку Временному Правительству до тех пор, пока оно будет идти вместе с народом, действовать в его интересах и не обнаружит отклонения от провозглашенной им декларации.

Считая принципиально крайне желательным скорейший созыв Учредительного Собрания, тем не менее, признает необходимость настаивать на отсрочке выборов до окончания войны и перехода армии в состояние мирного времени».

Мотивами для вынесения этой резолюции послужило то обстоятельство, что ни деревня, ни жизнь солдата на фронте к выборам в данной обстановке не приспособлены.

По вопросу по отношению к войне принята с некоторыми поправками резолюция, аналогичная принятой С[оветом] Р[абочих] Д[епутатов], в свое время напечатанной в «Тр[удовой] Газ[ете]».

Считая необходимой координацию сил и сплочение социалистическ[их] партий на время выбор[ов], местная организация с[оциалистов]-р[еволюционеров] признает необходимым вступление их в блок на общей избирательной платформе и выставление общего списка при выборах в Учредительн[ое] Собрание.

По вопросу о слиянии социалистических партий России принята следующая резолюция:

«Ввиду того, что имеющиеся между наиболее влиятельными партиями с[оциал]-д[емократов] и с[оциалистов]-р[еволюционеров] разногласия, главным образом в отно-

^{49.1} Хедер – початкова єврейська школа для хлопчиків, що підтримувалася на батьківські внески.

шении их к аграрному вопросу, в данное время подлежат пересмотру как с[оциал]-д[емократами], так и с[оциалистами]-р[еволюционерами], что социалистический идеал всех соц[иалистических] партий одинаков, Никол[аевская] организация с[оциалистов]-р[еволюционеров] не встречает серьезных препятствий к объединению на федеративных началах, допускающих свободу развития всех течений социалистической мысли.

Соглашаясь с резолюцией 4-й Московской конференции с[оциалистов]-р[еволюционеров], Никол[аевский] к[омитет] с[оциалистов]-р[еволюционеров] будет приветствовать все практические шаги к претворению этого в жизнь».

Делегатом на областную конференцию с[оциалистов]-р[еволюционеров] в Харьков единогласно избран т[оварищ] Костенко.

Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

№ 51

Повідомлення про проведення загальних зборів Об'єднаної спілки власників ремісничих підприємств для виборів представників до Громадського комітету м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 8 квітня 1917 р. № 2396

9 квітня 1917 р.

ХОЗЯЕВА ВЛАДЕЛЬЦЫ ВСЕХ РЕМЕСЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ
И МАСТЕРСКИХ ВСЕХ ЦЕХОВ гор[ода] НИКОЛАЕВА

Граждане

В воскресенье, 9 апреля, в 2 часа дня, в здании Городской Управы на общем собрании Объединенного Союза владельцев ремесленных предприятий будут набираться выборщики в Общественный Комитет. Товарищи, граждане. Знайте, что выборы выборщиков являются для нас насущной необходимостью, а потому – всякие дела личные пошлите в сторону. Ваши свободные дела от Вас не уйдут, а время на право[избрания] выборщиков от Вас уйдет. Каждый обязан, во имя гражданского долга, не только сам явиться, но и пригласить с собой свою жену и детей, достигших 21 года, ибо и они имеют право голоса и их голоса нам также необходимы.

Граждане, комиссия, избранная Вами на предыдущем собрании, надеется и рассчитывает Вас видеть всех-всех, как одного. Каждый из Вас знает, что в единении сила.

Комиссия Объединенного Союза

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 27–28.

№ 52

Лист до редакції видання «Трудовая газета» від Спілки фармацевтів м. Миколаєва з економічними вимогами фармацевтів, опублікований 9 квітня 1917 р. № 2397

9 квітня 1917 р.

Об аптекарях
(Письмо в редакцию)

Многоуважаемый гражданин редактор

Не откажите в любезности поместить в Вашей уважаемой газете следующее:

22 марта [1917 г.] Союз фармацевтов предъявил Обществу аптекарей докладную записку, в которой настаивал на установлении для служащих аптек определенного минимума жалованья, согласно выработанным правлением Союза ставкам, а также о введении всюду двойной смены и некоторых улучшений труда. Ответственность моральная перед обществом и законом труда фармацевтов прекрасно известна Обществу.

29-го марта [1917 г.] Союз фармацевтов получил официальное уведомление от Общества аптекарей за подписью «Правление» об удовлетворении наших экономических требований. На самом же деле выяснилось, что требование это выполнить согласны не все аптекари. Союз в принципе, однако, не мог примириться с упорством господ аптекарей-эксплуататоров и вынужден был 27-го марта обратиться к Исполнительному Комитету С[овета] Р[абочих] Д[епутатов] за содействием, не желая прибегать к обычному способу профессиональной борьбы – забастовке, дабы не оставить население без лекарственной помощи. Отдавая должное товарищам рабочим, не можем не поставить в известность общество, что Исполнительный Комитет С[овета] Р[абочих] Д[епутатов] сейчас же протянул нам свою братскую руку помощи и выбрал специальную комиссию для разрешения этого конфликта. Комиссия эта 28 марта обратилась с заявлением к Обществу аптекарей, в котором настаивала на явке господ упорствующих в Исполнительный Комитет для дачи объяснений. Господа упорствующие 30 марта в Комитет не явились, формально ссылаясь на постановления Общества аптекарей об удовлетворении требований служащих, меж тем, в то же время некоторые из аптековладельцев отказывались признать упомянутое постановление. Имена аптекарей, ведущих двойственную игру, Союзу известны, но не желая пока опубликовывать их фамилии, Союз фармацевтов считает своим долгом довести до сведения граждан и товарищей рабочих, что Союз вынужден был принять последнее решение и предъявил вчера, в 1 ч[ас] дня, аптекарям ультиматум в надежде, что они проникнутся сознанием граждан и облегчат тяжелый труд и материальные условия своих работников. Ответ должен последовать в понедельник, 10 апреля, в час дня. В случае неудовлетворения требований фармацевты данных аптек оставляют работу. В интересах охранения здоровья граждан Союз немедленно опубликует в газете, в какие аптеки надлежит населению обратиться за лекарственной помощью. Союз надеется, что граждане и товарищи рабочие поддержат его в борьбе.

Председатель правления
Член правления

В. Вайнберг
И. Лихтман

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 38–39.

№ 53

Повідомлення про відправлення на фронт із м. Миколаєва революційних маршових рот, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 11 квітня 1917 р. № 2398

9–10 квітня 1917 р.

ТОРЖЕСТВЕННЫЕ ПРОВОДЫ ПЕРВЫХ РЕВОЛЮЦ[ИОННЫХ] МАРШЕВЫХ РОТ 1-й ЭШЕЛОН

Состоявшееся третьего дня первое отправление из Николаева на фронт революционных маршевых рот^{53.1} вылилось в грандиозный народный праздник, в котором приняло участие буквально все население города.

^{53.1} Маршова рота – тимчасово сформований із запасних частин тилу військовий підрозділ, що направлявся під час війни на фронт для доукомплектування діючої армії.

Вряд ли Николаев за все время своего 130-летнего существования видел что-либо подобное, вряд ли когда-либо народный энтузиазм выливался в такие глубоко волнующие формы.

Мы явились свидетелями небывалого доселе единения армии и народа. Не той армии, которая удивляла нас стройной «шагистикой», результатами рабской «муштры» и «пожиранием начальства глазами», а той, которая, приобщившись к свободе, сбросила с себя «казенный дух» и стала истинной плотью от плоти, кровью от крови свободного русского народа.

Не казенное «ура», а крики восторга и радости неслись из грудей воинов и граждан, слившихся в единую силу для защиты тяжко добытой свободы.

Еще задолго до прибытия маршевых рот Соборная площадь представляла собою сплошное море голов восторженно настроенного народа. Параллельно зданию Городской управы заняли места[члены] Советов Рабочих и Военных Депутатов, представители «Просвиты» и различных политических и профессиональных организаций.

Всюду над толпами народа развевались революционные знамена с политическими надписями.

Несмотря на холодную пасмурную погоду и изредка выпадавший дождь, вся центральная часть города, не говоря уже о Соборной площади, представляла собою бурлящее живое море...

К 4 часам дня на площадь прибыли четыре революционные маршевые роты с красным знаменем, на котором красовалась надпись «Борцам за свободу и смерть не страшна».

Войска выстроились вокруг украшенной флагами платформы, с которой должны были произноситься напутственные речи.

В начале пятого часа началось официальное чествование маршевых рот.

Начальник гарнизона вице-адмирал Покровский, поздоровавшись с войсками, обратился к ним с приблизительно следующими словами: «Братцы. Я – старый моряк, привыкший, стоя на мостике корабля, отдавать приказания, но не произносить речи перед народом. Не ждите от меня красноречия и красивых слов, ибо ораторским талантом я не обладаю. Но я от чистого русского сердца, сердца русского воина, шлю вам горячее желание довести войну до победного конца. Да поможет вам Бог, да пошлет Он вам силы постоять за матушку Русь... Смело грудью отстаивайте свое Отечество, дабы по возвращении вы могли сказать: «Я боролся за свое Отечество, с честью выдержал испытание и заслужил свою свободу». Да поможет вам Бог в борьбе за правое дело. Да здравствует русская свободная армия».

Речь адмирала была покрыта криками «Ура» и звуками «Марсельезы».

Затем с пространной речью выступил председатель Совета Военных Депутатов прапорщик Ряппо. Его темпераментная речь производит громадное впечатление и сопровождается восторженными криками.

Кратко нарисовав причины и картину переворота, прап[орщик] Ряппо между прочим сказал: «Товарищи солдаты. Мы только что одержали сокрушающую победу над врагом внутренним, сковавшим по рукам и ногам наше великое Отечество. Но добытая нами свобода находится в опасности. Вильгельм во главе немецких армий готовится нанести нам страшный удар. Мы должны сплотиться в единую нерушимую стену, чтобы отстоять неприкосновенность и рост нашей свободы и свободного Отечества. Армия должна напрячь все свои силы, чтобы не уступить врагу ни одной пяди родной свободной земли, не поставить под удар молодую, еще не окрепшую русскую свободу».

Затем оратор говорил о громадном значении постоянной нерушимой связи между фронтом и тылом и призывал революционные роты поддерживать и укреплять эту связь. Оратор заверил уходящих на фронт, что приложит все усилия к тому, чтобы обеспечить армию всем необходимым.

Закончил свою речь Я. Ряппо возгласами: «Да здравствует русская революционная армия. Да здравствует демократическая республика...»

Оратор явился центром шумных оваций.

Также восторженно была принята войсками, рабочими и гражданами речь председателя Совета Рабочих Депутатов Каушана. Оратор особенно горячо протестовал против работы «темных сил», направленной к созданию раздора между рабочими и солдатами. «Не верьте «темным силам», – говорил Каушан. – Они жаждут нашей междоусобицы, чтобы погубить дорогую всем нам свободу и вернуть Россию к мрачному прошлому. Русский рабочий знает, сколько крови и жертв потребовала и еще потребует война, начатая свергнутой царской властью, и не предаст этой святой крови. Если раньше русские воины отдавали свои жизни по царскому приказу за интересы капиталистов и буржуазии, то в настоящее время жертвы будут не напрасны, ибо армия должна бороться за интересы пролетариата. Русские рабочие, лучшие представители которых гнили по царским тюрьмам за то, что смело требовали раскрепощения народа, теперь, когда эта свобода добыта, лягут костями, но не отдадут ее. Не верьте, товарищи, «темным силам». Мы как один человек стоим у станков до того момента, пока свобода в опасности. Мы не хотим завоеваний и порабощения других народов, мы боремся только за свою свободу, за свободу русского пролетариата».

Речь свою пред[седатель] Совета Раб[очих] Деп[утатов] закончил возгласом: «Да здравствует демократическая республика».

Искренняя, с подъемом произнесенная речь Каушана вызвала долго несмолкавшее «Ура», покрытое звуками «Марсельезы».

После этого выступали еще некоторые ораторы – представители Сов[ета] Воен[ных] Депутатов], Общественного Комитета и политических партий.

От имени с[оциал]-д[емократической] партии с прочувственной речью выступила Мандельштам^{53.2}, передавая в заключение своей речи маршевым ротам знамя партии. От имени с.-д. [социал-демократов] выступил Бершадский.

Все речи вызвали громадный подъем среди войск и граждан.

Затем революционные роты со знаменами и оркестрами, непрерывно исполнявшими «Марсельезу», направились к вокзалу.

Народ сплошной стеной окружал военный кортеж. На всем протяжении шествия процессий не было ни одного свободного балкона, ни одного незанятого окна.

Отовсюду неслись восторженные приветственные крики в честь «уходивших на смерть».

На вокзале та же картина исключительного народного праздника.

На дебаркадере выстроились оркестры музыки и различные депутации с лесом революционных знамен.

Под непрерывавшиеся звуки маршей происходила посадка воинов в вагоны.

В начале девятого часа вечера раздался третий сигнал к отходу поезда.

Как из груди одного человека раздалось громовое «Ура», слившееся с звуками «Марсельезы». Раздались салюты из винтовок, взвились в воздух разноцветные ракеты. Медленно тронулись вагоны, украшенные красными знаменами. Из вагонов несутся крики: «Спасибо, граждане. Защитим свободу грудью... Победим... Присылайте снаряды...». Поезд увеличивает ход, и через несколько секунд контуры его тонут в темной ночи...

Так торжественно, так тепло, так сердечно, с таким небывалым энтузиазмом проводил Николаев свои первые революционные маршевые роты в окопы, где в зной и холод, дождь и мглу, под свинцовым вражеским градом они будут защищать от напора злой силы молодые ростки свободной жизни русского народа...

^{53.2} Мандельштам Софія Захарівна – учителька, член соціал-демократичної партії, гласний демократичної Миколаївської міської думи.

2-й ЭШЕЛОН

Вчера произведена была вторичная отправка трех маршевых рот.

К 5 часам дня к зданию Гор[одской] Думы прибыла в сопровождении оркестров музыки со знаменем «Революционная маршевая рота за свободу России».

Здесь они были встречены представителями С[овета] В[оенных] Д[епутатов] и С[овета] Р[абочих] Д[епутатов], партиями с[оциалистов]-р[еволюционеров] и с[оциал]-д[емократов], градоначальником и начальником гарнизона, которые приветствовали революционную армию.

Председатель С[овета] В[оенных] Д[епутатов] прап[орщик] Я. Ряппо, приветствуя солдат и поясняя лозунг «Война до победного конца, но без аннексий», заявил, что армия не должна чувствовать недостатка в каких-либо предметах.

Если у вас в окопах будет в чем-либо недостаток, напишите нам. Мы проведем поголовное обложение граждан всего города, но доставим вам все необходимое.

От маршевых рот отвечал солдат, указавший на то, что среди маршевых рот имеется много добровольцев, идущих на фронт, что является лучшим ответом тем, которые говорят, что солдаты теперь убегают.

В сопровождении оркестров музыки, играющих «Марсельезу», в сопровождении массы публики роты направляются к вокзалу.

На углу Глазенаповской и Привозной к кортежу присоединяется авиационный отряд с аэропланом, также отправляющийся на фронт. Гордо развеивается красное знамя с надписью: «Авиация приветствует свободных граждан свободной России». На вокзале солдаты быстро размещаются в украшенных красными знаменами вагонах. Солдатам вручаются подарки, а также раздается партийная литература.

В 7 часов вечера раздается третий звонок и поезд, сопровождаемый звуками «Марсельезы» и криками «Ура», медленно уходит от перрона.

Вскоре подается другой поезд, на который грузится аэроплан, затем также торжественно провожается отъезжающий авиационный отряд.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 45-49.

№ 54

Повідомлення про ревізіцію автомобілів для забезпечення транспортом Громадського комітету, Ради робітничих депутатів, Ради військових депутатів, градоначальника та головного комісара м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 11 квітня 1917 р. № 2398

Квітень 1917 р.

В Общественном Комитете
Реквизиция автомобилей

Постановлено реквизировать 5 автомобилей для нужд Общест[венного] Комит[ета], Совета Рабочих Депутатов, Сов[ета] Военных Депутатов, Градоначальника и Главного Комиссара.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 50.

№ 55

**Повідомлення про заснування професійної Спілки цехових технічних сил
м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета»
12 квітня 1917 р. № 2399**

Квітень 1917 р.

Союз цеховых технических сил г[орода] Николаева

На днях в Николаеве организовался Профессиональный союз цеховых технических сил гор[ода] Николаева, по уставу которого в Союз могут вступать пом[ощники] начальников, мастера, бригадиры, монтеры, указатели, десятники и т. п. технические цеховые силы, находящиеся как в гор[оде] Николаеве, так и в его окрестностях, достигшие 20-летнего возраста, без различия пола, религии и национальности.

В заключение, после продолжительных прений по политическим вопросам, единогласно были вынесены следующие резолюции:

- 1) всемерная поддержка Временного Правительства, выраженная в его Декларации от 4 марта 1917 г[ода],
- 2) продолжение войны до победного конца и
- 3) полное напряжение сил для устранения недостатков как на фронте, так и в тылу.

В заключение состоялись выборы временного правления, в состав которого вошли: Ф. Л. Одарок, П. И. Демиденко, А. А. Кульчевский, Т. И. Денисов, З. Н. Жуков, Д. К. Васильев, И. М. Перчик, Е. В. Трифонов, И. Е. Матвеев и И. А. Воронский; кандидаты: Г. К. Лапшин, Ф. С. Сорокин и С. М. Попов.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 53.

№ 56

**Повідомлення про візит до Миколаєва членів екіпажу панцерника «Потемкин»,
опубліковане у виданні «Трудовая газета» 12 квітня 1917 р. № 2399**

11 квітня 1917 р.

«Потемкинцы» в Николаеве

Вчера в Николаев прибыли «Потемкинцы»^{56.1}, восставшие в 1905 году вместе с лейт[енантом] Шмидтом и бежавшие со своим броненосцем в Румынию. В числе прибывших: Андрей Головков, Ефим Гудлик, Исидор Андриков, Зиновий Фишков, Захар Куликов и Василий Валущенко. Прибывшие посетили градоначальника, который оказал направляющимся на родину содействие для бесплатного туда проезда. «Потемкинцы» посетили также С[овет] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов]. «Потемкинцам», оставшимся в Николаеве, будет оказано содействие в деле поступления на местные заводы.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 53.

^{56.1} Повстання на панцернику «Князь Потемкин Таврический» відбулося 14 (27) червня – 25 червня (8 липня) 1905 р. Основні події відбувалися в Одесі. Після придушення повстання моряки здійснили перехід до Констанци, а потім від Констанци до Феодосії й назад, здалися румунській владі у порту Констанца (Румунія). Судові процеси над повсталими тривали з 1905 по 1917 рр. Після Лютневої революції 1917 р. з еміграції повернулося 138 осіб.

Повідомлення про організацію Миколаївським союзом матросів поїздки на острів Березань з метою вшанування пам'яті лейтенанта П. П. Шмідта, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 14 квітня 1917 р. № 2401

12 квітня 1917 р.

Панихида на о[строве] Березани по лейтенанте Шмидте

Третьего дня на транспорте «Тендра» и крейсере «Ястреб» состоялась организованная Николаев[ским] союзом матросов поездка на ост[ров] Березань, место упокоения незабвенного лейтенанта Шмидта.

В поездке, кроме представителей от матросов и офицеров стоящих в Николаеве судов, приняли участие представители военных, морских и рабочих депутатов, а также представители Обществ[енного] Комитета, партии соц[иал]-революционеров и по приглашению Союза матросов представитель «Трудовой Газеты».

На транспорте «Тендра»

Около 7 час[ов] утра в каботажную гавань к месту стоянки транспорта «Тендра» и крейсера «Ястреб» подошла процессия от Союза матросов с оркестром флотского полуэкипажа.

Во главе процессии, с красными и черными знаменами, красовался большой белый крест из живых цветов, несомый матросами, за ним представители Советов В[оенных] и Р[абочих] Д[епутатов] несли венки, украшенные красными лентами.

В центре группы матросы несли в большой золоченой раме, обвитой траурным флером, портрет лейтенанта Шмидта [...]

[...] Здесь прибывшим на крейсере «Ястреб» духовенством устроен был аналой, украшенный большим белым крестом из живых цветов и флагами.

Духовенство с хором певчих флотского полуэкипажа, во главе с протоиереем о[тцом] М. Малявинским, приступает к служению панихиды «по убиенным рабам Божиим Петре, Сергее и Николае» (имя четвертого неизвестно)^{57.1}.

Протоирей о[тец] М. Малявинский до служения панихиды, обращаясь к присутствующим, произносит следующую речь: «Товарищи, матросы. Мы пришли сюда преклониться перед прахом истинного страдальца и великого борца за свободу человеческую, за свободу нашей дорогой родины. Товари[щи]. Мы стоим на той святой земле, где пролита кровь за правду русскую. Мы стоим на той земле, где тиранское самодержавие посягнуло убить жизнь кипучую, жизнь свободную, светло-радостную. Здесь убит товарищ наш и герой лейт[енант] Шмидт. Он первый восстал против власти злой, против поправных прав человеческих. И убит он здесь и расстрелян... Его нет уже с нами здесь...»

[...]

На судах по возвращении состоялся митинг Союза матросских депутатов совместно с представителями военных, рабочих депутатов и партии эсеров. На митинге делают следующее постановление: транспорту «Тендра» идти утром 13 апреля в Очаков, где делегаты Союза матросов и представители от депутатов устроят манифестацию и с оркестром музыки пройдут по городу, а затем отправятся для устройства митинга в артиллерийские казармы [...]

Копія. Російською мовою. Наведено в скороченні.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 58–60.

^{57.1} На острові Березань 6 (19) березня 1906 р. були страчені очільники повстання на крейсері «Очаков»: лейтенант Петро Петрович Шмідт, старший баталер Сергій Петрович Частник, комендор Микита Григорович Антоненко, машиніст Олександр Іванович Гладков.

№ 58

Повідомлення про установчі збори культурно-просвітницького товариства «Просвещение», опубліковане у виданні «Трудовая газета» 12 квітня 1917 р. № 2399

12 квітня 1917 р.

О[бщест]во «Просвещение»

Состоялось учредительное общее собрание членов культурно-просветительного о[бщест]ва «Просвещение».

После доклада И. Скляра о задачах и целях о[бщест]ва собрание приступило к обсуждению устава, вызвавшего продолжительные прения, в результате которых устав был принят с незначительными поправками. Затем в правление были избраны: Н. Машкевич, И. Скляр, В. Добровольский, Я. Ровинский, И. Белопольский, В. Ларионов, Д. Лейканд, Ф. Пушкарев, М. Лейканд, А. Рахмаловский и Янгамберг. Выборы ревизионной комиссии были отложены.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 54.

№ 59

Повідомлення про заснування професійної Спілки приказчиць м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 13 квітня 1917 р. № 2400

13 квітня 1917 р.

Союз приказчиц

Состоялось собрание приказчиц гор[ода] Николаева, созданное временными делегатами Союза женщин. Открыла собрание временная представительница г[оспо]жа Сапожникова^{59.1}. В президиум проф[ессионального] союза избраны: председателем Таргонская, тов[арищ]ем предс[едателя] – Френкель, секретарем – Циффель, тов[арищ]ем секр[етаря] – Стадник и казначеем – Винарская. Постоянными делегатами в Союз женщин [избраны]: Сахарович, Янберг. Союз преследует исключительно просветительные цели, как-то: устройство лекций, чтений, собеседований и т. д.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 56.

№ 60

Повідомлення про заснування професійної Спілки кравців м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 13 квітня 1917 р. № 2400

13 квітня 1917 р.

Союз рабочих-портных

Состоялось собрание членов Союза рабочих-портных. Председателем был избран Фридман, с докладом о профессиональном союзе выступил тов[арищ] Хазин, речь которого о целях и задачах профессионального союза была покрыта овацией. Ряд организаторов высказался за необходимость создания профессионального союза и «Бюро труда»

^{59.1} Сапожникова Віра Іванівна – учителька, гласна демократичної Миколаївської міської думи.

при нем, с чем собрание согласилось. Постановлено учредить примирительную камеру. Просят членов правления явиться сегодня на заседание.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 56.

№ 61

Телеграма Української Центральної Ради, надіслана до Миколаївського відділення Українського товариства «Просвіта», із запрошенням взяти участь у загальних зборах Української Центральної Ради 22 квітня 1917 р.

14 квітня 1917 р.

Телеграфна стрічка з надрукованими полями та написаними в рукописі даними.

Телеграфна стрічка

Телеграфна стрічка

ПРОСВІТА НИКОЛАЕВ

КІЄВА. 1917/2 19 54/4 21 37

Розр.	Оплата емис.	Подана.

Олужбених емисій

22.22 КВІТНЯ ВИБУДУТЬСЯ ЗАГАЛЬНІ
ЗБОРИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ЗАПРОСІТ ПРИХАТИ ОБРАНИХ ВІА ЗАС.
ГРУШЕВСЬКІЙ БОЙКО ПЕДАГОГІЧКІЙ МУЗЕЙ.

Українська Центральна Рада
Перемішаний музей
Київ.

Дивуєтесь телеграмі до Миколаєву міська Центральна Рада не дано
Юрій Коштовий
Мисарь Зіма.

221 СЕРІЯ, ДЕРЖАВ. Ф. 213

Оригінал. Телеграфна стрічка. Українською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 206. Оп. 1. Спр. 43. Арк. 1.

№ 62

**Повідомлення про створення Естонської соціал-демократичної
робітничої партії в м. Николаєві, опубліковане у виданні «Трудовая газета»
20 квітня 1917 р. № 2406**

16 квітня 1917 р.

Эстонская с[оциал]-д[емократическая] рабочая партия

16-го апреля по инициативе рабочего А. Вахесаара и др[угих] в здании Городской Думы состоялось собрание проживающих в гор[оде] Николаеве рабочих, солдат и др[угих] служащих. Целью собрания было выяснить количество эстов в Николаеве, объединить их, по возможности, под флагом с[оциал]-д[емократической] рабочей партии. Председателем собрания был единогласно избран подпр[апорщик] Я. Ряппо.

После ознакомления с настроением и со взглядами собрания Председатель обрисовал положение эстов в русской революции 1905 года и теперь изложил на родном эстонском языке основные положения с[оциал]-д[емократической] программы. Тов[арищ] Вахесаар нарисовал картину жизни эстонских рабочих в Северной Америке.

После перерыва началась запись в партию с[оциал]-д[емократов].

Подавляющее большинство записалось в члены партии и внесло первый вступительный и членский взносы за первый месяц.

Затем избрано было бюро из 7 членов, которому вменено в обязанность выработать план работы партии, подыскать квартиру, выписать соответствующую литературу и газеты на эстонском языке. Бюро должно войти в связь с местной с[оциал]-д[емократической] рабочей партией и с[оциал]-д[емократическими] раб[очими] партиями у эстов в Прибалтийском крае и в Петрограде.

Все сведения, справки и запись в члены партии принимаются: Никольская, 24, кв[артира] А. Вахесаара, и в Совете Военных Депутатов, Я. Ряппо.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 72–73.

№ 63

**Протокол засідання ротних комітетів військових частин гарнізону
м. Николаєва, опублікований у виданні «Трудовая газета»
21 квітня 1917 р. № 2407**

16 квітня 1917 р.

СОБРАНИЕ РОТНЫХ КОМИТЕТОВ ГАРНИЗОНА

16-го апреля [1917 г.] в Большом кинотеатре состоялось заседание ротных, сотенных, батарейных и командных комитетов всего Николаевского гарнизона, созданное Советом Военных Депутатов.

1) Председатель Совета Военных Депутатов Ряппо обратился к собранию со вступительным словом, в котором кратко обрисовал положение и роль комитетов как основных выборных учреждений солдатского и офицерского самоуправления.

На этих выборных комитетах лежит великая роль поддержания в массах нашей армии и флота военного строя и порядка и непосредственного проведения демократических принципов в жизни воина-гражданина, подготовить его к великому Учредительному Собранию.

2) После вступительного слова собрание перешло к проверке числа комитетов и их представителей.

В собрании оказались представленные почти все войсковые единицы Николаева, а именно 77 комитетов с 359 членами. Подсчет членов каждого комитета показал, что комитеты представлены почти полностью; отсутствовал самый ничтожный процент из тех, которые были в отпуску. Такой отклик ротных комитетов показывает, что комитеты живо интересуются своими задачами и находятся поистине на высоте гражданского долга.

Собрание ротных комитетов представляло грандиозное зрелище.

После проверки состава собрания началось обсуждение двух проектов ротных комитетов, опубликованных Начальником Штаба Одесского Округа и Советом Военных Депутатов. Собрание обсуждало проекты по пунктам.

При обсуждении и резолюциях обнаруживалось поразительное единодушие: резолюции принимались не только подавляющим большинством голосов, но почти единогласно. Во изменение 1-го пункта приказа принято:

1) что каждый взвод выставляет своих кандидатов при выборах в ротный комитет, а голосует за них вся рота; 2) число членов ротных комитетов не менее 5-ти человек и 3) в состав ротных выборных входит один из офицеров роты по выбору солдат и офицеров всей роты. Следовательно, офицер является не только избранником офицерства, но и солдат своей роты.

К 6-му пункту добавлено: «Ротные командиры и др[угие], ведущие дела всей роты (фельдфебель, каптенармус), не могут быть членами ротного комитета».

Пункты 7, 8 и 9 разъяснены и оставлены без изменения.

Пункт 10 приказа отклонен, а заменен единогласно пунктом 4-м проекта Совета Военных Депутатов и примечанием к нему.

Пункты 11 и 12 приказа разъяснены и оставлены без изменения.

Пункт 13 приказа целиком заменен пунктом 8-м проекта Совета Военных Депутатов.

Пункты 14, 15 и 16 оставлены без изменения.

Обсуждение вызвало массу вопросов о деталях, которые были разъяснены председателем собрания и другими членами собрания в общих чертах.

Детальная разработка проекта ротных комитетов необходима, это насущная потребность, и Совету Военных Депутатов следует как можно скорее осуществить ее. Поэтому весьма желательно, чтобы ротные комитеты, разрабатывая те или другие пункты и решая те или другие вопросы на практике, посылали свои резолюции и опыт в Совет Военных Депутатов. Тогда в самом скором времени у нас создается положение о ротных комитетах детальное, гибкое и жизнеспособное.

За отсутствием времени (открытием представлений в театре) собрание под громкие аплодисменты закрыто.

Председатель Собрания Военных Депутатов Я. Ряппо.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 76–78.

№ 64

**Повідомлення про заснування Миколаївського міського комітету
Російської соціал-демократичної робітничої партії, опубліковане у виданні
«Трудовая газета» 17 квітня 1917 р. № 2404**

16 квітня 1917 р.

**ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ЖИЗНЬ НИКОЛАЕВА
В ПАРТИЯХ**

Сконструировался городской комитет Рос[сийской] С[оциал]-Д[емократической] Рабочей Партии^{64.1}. На состоявшемся вчера заседании Комитета избран Президиум. Председатель – М. Шапиро, товарищ председателя – Ц. Даргольд, секретарь – М. Лейканд, казначей – Г. Нейман.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 66.

№ 65

**Повідомлення про організаційні збори Союзу георгіївських кавалерів
м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета»
18 квітня 1917 р. № 2403**

Квітень 1917 р.

Союз георгиевских кавалеров

На днях состоялось организационное собрание георгиевских кавалеров^{65.1}, находящихся в гор[оде] Николаеве. В состав президиума единогласно избраны: председателем и постоянным делегатом прапорщик радио-телеграфа Л. В. Чепурин, тов[арищами] председателя И. И. Токарь, М. И. Абович, П. А. Олейников, секретарем – И. Г. Бухтояров. 23 апреля [1917 г.] в помещении Городской Управы состоится второе общее собрание для решения следующих вопросов: образование кассы взаимопомощи, истребование права ношения оружия без особых каких-либо разрешений. Материальная помощь со стороны государства в виде награды за заслугу, независимо от получаемой по статусу пенсии, уравнивание размера пенсии по георгиевскому кресту и медали, полученным в минувших кампаниях и текущей, и лишение права ношения георгиевских отличий лиц, получивших таковые за усмирение Освободительного движения в 1905 г[оду], и непринятие их в Союз георгиевских кавалеров.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 67.

^{64.1} Російська соціал-демократична робітничка партія (РСДРП) заснована у березні 1898 р. на I з'їзді у Мінську. У 1903 р. в Лондоні відбувся II з'їзд РСДРП, на якому партія розкололася на більшовиків і меншовиків. Після розколу більшість російського робітництва в Україні пристала на бік меншовиків (Харків, Київ), більшовики сконцентрувалися у Катеринославі та Одесі. Меншовики спершу негативно поставилися до українських національно-політичних вимог, але увійшли до Української Центральної Ради на початку серпня 1917 р. Меншовики висловилися проти III та IV Універсалів, однак у квітні 1918 р. заявили, що РСДРП повинна обстоювати самостійність народів України та після повалення комуністичної диктатури в Росії Українська Народна Республіка повинна приєднатися до неї на федеративних засадах. Гетьманський переворот сприйнято більшовиками негативно, й хоча їхня зацікавленість українським національним питанням зросла після приходу до влади Директорії, в цілому меншовики, як і більшовики, негативно ставилися до державної самостійності України.

^{65.1} Георгіївські кавалери – солдати та унтер-офіцери російської імператорської армії, нагороджені за хоробрість на війні нагородним знаком до ордена Святого Георгія (Георгіївським Хрестом) у період з 1807 р. до 1917 р., зокрема за часів Першої світової війни таку нагороду отримало понад 1 мільйон вояків.

**Повідомлення про відзначення Свята праці «1 Травня» 18 квітня 1917 р.
у м. Миколаєві, опубліковане у виданні «Трудовая газета»
20 квітня 1917 р. № 2406**

18 квітня 1917 р.

Праздник пролетариата в городе

Николаевский пролетариат во вторник, 18 апреля /1 мая/ [1917 г.], впервые свободно и торжественно праздновал свой праздник труда «1 Мая», тем самым приобщаясь к интернациональному празднику пролетариев всего мира.

Празднество вышло помпезным, грандиозным, соответствующим той мощи, тому значению, которое занимает в настоящее время армия труда, армия сильных мозолистых рук.

В этом празднестве приняли участие не только рабочие заводов и мастеровые, но и служащие, приказчики и вообще все те, кто чувствует над собой гнет капиталиста, кто продает свой труд. Принимают участие в нем также и войска, демонстрируя свое полное единение с народом.

С утра город принимает праздничный вид. Дома, магазины, многие балконы расцвечены красными знаменами. Празднично настроенные граждане, украшенные красными бантами, розетками, быстро спешат к заранее назначенным пунктам сбора, чтобы оттуда начать свое сплоченное движение к зданию Совета Рабочих и Военных Депутатов.

Праздник интернационала в Николаеве прошел при удивительном порядке и спокойствии, с редкой торжественностью и необычным подъемом. Население города заполнило все центральные улицы города и особенно улицы, граничащие с Никольской ул[ицей].

Соборная площадь представляла собой бурлящее море голов и красных флагов.

Около 10 часов утра началось грандиозное шествие рабочих, войск и профессиональных организаций, направившихся по Никольской к зданию Совета Рабочих и Военных Депутатов.

Митинги

Днем были устроены митинги на площади против завода «Руссуд», против «Наваля», у часовни и на бульваре, где выступали ораторы от партийных организаций.

В каждом из этих пунктов появлялся автомобиль с председателем С[овета] В[оенных] Д[епутатов] подпр[апорщиком] Я. Ряппо и Председателем С[овета] Р[абочих] Д[епутатов] В. Каушаном, которые обращались к гражданам с речами.

Вечером открыли свои гостеприимные двери театры и иллюзионы и публика устремилась туда, чтобы послушать ораторов. С[оциалисты]-р[еволюционеры] устроились в кинотеатре и театре-цирке Я. Шеффера, с[оциал]-д[емократы] в Эрмитаже и театре Я. Шеффера, Цирке и в Бомонде.

Ораторами на этих митингах выступали подпр[апорщик] Я. Ряппо, Каушан, Костенко, Сирчанский, Блинов, Мандельштам, Лейканд, Овчинников, С. Мандельштам, Нейман и другие. Ораторы, имевшие громадный успех у публики, не только выяснили свое отношение к интернациональному празднику пролетариата, но попутно и отношение своих партий к Временному Правительству и вопросу о войне и мире.

Митинги затянулись до глубокой ночи.

Резолюция митингов

На митингах всюду единогласно принята следующая резолюция:

«Мы, граждане, освободившиеся от многовекового рабства, отныне желаем знать, за что мы ведем настоящую, столь ужасную по своим последствиям братоубийственную войну, а посему требуем от Временного Правительства:

Во-1-х) опубликования всех дипломатических документов, а также тайных договоров, заключенных Николаем II с нашими союзниками, и

Во-2-х) потребовать от наших союзников опубликования ноты о готовности заключить мир на основе права всех наций на самоопределение, без аннексий и контрибуций.

Настоящую резолюцию опубликовать широко в печати и довести до сведения Исполнительного Комитета Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов для предъявления Временному Правительству.

В театре Шеффера, на митинге эта же резолюция была принята со следующей правкой: «До тех пор, пока германский народ не сбросит так же свое иго и не заявит о мире на тех же условиях – без захвата, аннексий и контрибуций, мы будем обороняться всеми своими силами».

В цирке-театре, кроме того, после обсуждения вопроса об аресте с.-д.[социал-демократа] Троцкого^{66.1} была принята еще и следующая резолюция:

«Ввиду того, что с[оциал]-д[емократ] Троцкий арестован английским правительством и еще не освобожден, а другие социалисты-интернационалисты также не пропускаются в Россию, мы требуем от Временного Правительства принять все меры к тому, чтобы были устранены препятствия к их скорейшему пропуску, как равноправных граждан свободной России. Резолюцию эту довести до сведения Исполнительного Комитета Петроградского С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] для представления Временному Правительству.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 70–72.

№ 67

Лист співробітників редакції газети «Южная Россия» до Ради військових депутатів і Ради робітничих депутатів із протестом з приводу несправедливого бойкоту газети цими та низкою інших органів м. Миколаєва за «травлю» Ради робітничих депутатів від 19 квітня 1917 р. та витяг із протоколу засідання Ради робітничих депутатів м. Миколаєва із розглядом питання про бойкот газети «Южная Россия», опублікований у виданні «Трудовая газета» 22 квітня 1917 р. № 2408

19 квітня 1917 р.

Редакция ежедневной газеты
«Южная Россия»
Николаев –Телефон № 5-66

^{66.1} Троцький (Бронштейн) Лев (Лейба) Давидович (1879–1940 рр.) – політичний діяч, ідеолог троцькізму. Народився в с. Янівка Херсонської губернії, навчався у м. Миколаєві, де разом із майбутньою дружиною Олександрою Соколовською брав участь у революційному русі. Один із лідерів більшовицького перевороту в жовтні 1917 р., творець Червоної армії, нарком іноземних справ у першому радянському уряді, нарком у військових і морських справах і голова Реввійськради РРФСР (СРСР) у 1918–1925 рр., з 1923 р. – лідер внутрішньопартійної лівої опозиції. У 1927 р. знятий з усіх посад, 1929 р. – висланий за межі СРСР. Смертельно поранений Р. Меркадером, який за наказом Й. Сталіна здійснив замах. Похований у Мехіко (Мексика). 27 березня 1917 р. Л. Троцький відбув із Нью-Йорка до Росії на норвезькому пароплаві «Хрстіаніафьорд», однак у канадському порту Галіфакс був інтернований британською владою як унесений до «чорних списків» неблагонадійних осіб. Утримувався у таборі для інтернованих моряків разом із родиною та кількома російськими соціалістами. До Петрограда прибув 4 травня 1917 р.

Совету Военных Деп[утатов],
Исполнительному Комитету
Совета Рабоч[их] Деп[утатов]
и Следственной Комиссии

Николаев, апреля 19-го дня 1917

Коллегия сотрудников «Южной России»^{67.1}, обсудив положение, создавшееся в связи с объявлением бойкота газеты со стороны Следств[енной] Комиссии, Исполнительного Комитета С[овета] Р[абочих] Д[епутатов] и Комиссариата, пришла к следующему единогласному постановлению:

1) Объявленный бойкот как высшая мера наказания для всякой уважающей себя газеты в данном случае является незаслуженным и крайне обидным для работников свободной печати.

2) Необходимо тщательно обсудить вопрос, действительно ли газета «Южная Россия» своими статьями дала повод к такому суровому решению.

3) В постановлении Исполнительного Комитета говорится, что Комитет, заслушав доклад Следственной Комиссии о газете «Южная Россия» и усмотрев из него явную травлю демократических организаций – Советов Рабочих и Военных Депутатов, решил присоединиться к постановлению Следственной Комиссии.

Необходимо указать, когда и в каких статьях «Южной России» была вышеуказанная травля С[оветов] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов].

Наоборот, в своих статьях «Южная Россия» все время поддерживала Советы Военных и Рабочих Депутатов.

4) На основании этого коллегия сотрудников газеты, над которой теперь тяготееет клеймо бойкота, просит вышеуказанные организации командировать своих представителей на особое заседание и вместе с представителями редакции обсудить создавшееся положение.

Время и место заседания предлагаем определить Исполнительному Комитету С[овета] Р[абочих] Д[епутатов]. Желательно в спешном порядке.

Считаем также нужным довести до вашего сведения, что по постановлению сотрудников – социал-демократов (меньшевиков), соц[иалистов]-революционеров и народных социалистов – газета «Южная Россия» преобразована в социалистическую, о чем свидетельствует ряд последних номеров газеты. Таким образом, общественные и пролетарские организации собираются бойкотировать социалистическую газету. Это может внести действительно дезорганизацию в ряды рабочих, но вина в этом падет не на «Южную Россию», а на тех, которые так поспешно объявили ее под бойкотом. Поэтому просим вас внимательно отнестись к нашему предложению и обсудить вместе с нами создавшееся положение.

Председатель совещания коллегии Н. Лепетич
Секретарь М. Пинский

Оригінал. Рукопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-2247. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 147–147зв.

^{67.1} Газета «Южная Россия» – політична, економічна та літературна газета, що видавалася у м. Миколаєві з 1901 р. щоденно. Редактор-видавець С. П. Юріцин. У період з 1884 до 1901 рр. виходила під назвою «Южанин», до 1884 р. – під назвою «Николаевский листок».

В РАБОЧЕМ ПАРЛАМЕНТЕ
 СОВЕТ РАБОЧИХ ДЕПУТАТОВ
 (Пленарное заседание)

[...] РОЖАНСКИЙ предлагает быть хладнокровнее. Бойкот – это не все, говорит он. Мы все работаем и продаем свою силу. Можно быть хорошими социалистами и продавать свой труд. Предлагаю долго вопроса о бойкоте газеты не обсуждать, а прямо поставить на баллотировку, если бойкот не пройдет, произвести дальнейшее подробное обследование.

СЕЙМОВИЧ находит, что факт участия в буржуазной «Южной России» социалиста не должен последнего компрометировать. Лев Дейч помещает свои статьи в буржуазном «Русском Слове», а кто не знает Дейча и усомнится в этой светлой личности. Закрывать рот газете нельзя, ибо она подняла вопрос о критике действий С. Р. Д. [Совета Рабочих Депутатов]. Совет не боится критики и своей работой опровергнет ее.

БОРИСОВ просит собрание, прежде чем говорить о бойкоте, рассмотреть вопрос о травле «Южной Россией» Совета. В статьях газеты я не нашел никакой травли. «Южная Россия», быть может, неосторожна в отношении отдельных членов С. Р. Д. [Совета Рабочих Депутатов]. Тут задето газетой самолюбие отдельных лиц, а не Совета. Я прошу огласить письмо сотрудников «Южной России». Недостойно нас будет огульное постановление о бойкоте.

Д. ЛЕЙКАНД читает следующее письмо редакционной коллегии «Южной России».

Я смотрю иначе на этот вопрос. Письмо рассчитано на впечатление среди несознательных масс. Я протестую против заявления, сделанного сотрудниками «Южной России», руководимой Петриковским. Объявляя себя газетой социалистической, эта газета фальсифицирует социалистическое мнение и пользуется несознательностью массы, которая не имеет возможности подойти к ней с анализом. Ныне социализм в моде. Кто теперь не называет себя социалистом. Кто не поднимает красного знамени.

К этому зданию, к Думе, если помните, приходили с красным знаменем и полицейские, которые растопчут его в грязи, если только восторжествует реакция. Величайшие социалистические ценности, эмблема социализма – красное знамя – опошляются и обесцениваются господами, умело приспособляющимися и играющими на чувствах массы.

Если все, начиная с Юренева и Петриковского, станут объявлять себя социалистами, что будет.

Тут говорили, что участие социалистов в буржуазной прессе допустимо, так как материальное их положение заставляет продавать свой труд. Я понимаю, можно продавать мускульный труд – это закон экономической необходимости, но идеи, убеждения продавать буржуазии недопустимо. Ни один уважающий себя социалист не будет работать в буржуазной газете. Я вам напомним известного страхового деятеля Данского, «двурушника», который работал одновременно в рабочей и буржуазной прессе. Вся пролетарская, вся социалистическая Россия осудила его. «Южная Россия» – бульварная, желтая газета. Маленькая и беспринципная, она приспособляется и теперь, когда революция создала новые ценности, она объявила себя социалистической. А кто ее подписывает, как редактор, – Яков Петриковский, известный своим отношением к рабочим, к рабочим своего завода и мельницы. Прикрываясь флагом социализма, он преследует вполне ясную коммерческую цель. Газета бесконечно деморализующе влияет на массы, объявляя себя социалистической. Это возмутительно для нас, подлинных социалистов, бороться идейным словом против таких господ слишком платонически. Я высказываюсь за бойкот. Я не могу примириться с тем, что эти люди объявляют себя социалистами. Мы не входили бы в обсуждение того, насколько господа из «Южной России» действительно социалисты,

если бы это было в частной жизни. Объявляя уже себя социалистической прессой, «социалисты» из «Южной России», не имея полномочий от социалистических организаций, не будучи с ними связаны, действуют бесконтрольно и демагогически.

Как социалисты, они должны действовать в контакте с социалистическими организациями. В Заявлении сотрудников Петриковского есть недоговоренность. Поэтому я вношу конкретное заявление:

Ввиду того, что «Южная Россия» объявила себя социалистической, Совет Р[абочих] Д[епутатов] должен признать, что социалистическая газета не может служить средством для обогащения частного предпринимателя, что работающие в прессе социалисты должны действовать не бесконтрольно, а с согласия своих организаций, и что для того, чтобы «Южная Россия» действительно была выразительницей социалистических взглядов, местные социалистические организации должны взять руководство ею на себя. Ввиду этого редакционная Комиссия С[овета] Р[абочих] Д[епутатов] совместно с организациями с[оциал]-д[емократов] и с[оциалистов]-р[еволюционеров] не бесконтрольными и не самозванными, а обличенными доверием широких масс, выделяют общую социалистическую коллегию, которая возьмет на себя руководство «Южной Россией». Называющие себя социалистами сотрудники «Южной России» ничего против этого иметь не могут, если они действительно социалисты. Какое же лицо сделает «идейный социалист» «товарищ» Петриковский – поглядим.

Ввиду того, что у нас имеются сведения о работе в «Южной России» члена редакционной комиссии С[овета] Р[абочих] Д[епутатов], состоящего одновременно членом Николаевского комитета партии с[оциал]-д[емократов], я от имени редакционной комиссии обращаюсь к Борису, как к честному товарищу, с вопросом: сотрудничает ли он в «Южной России».

БОРИСОВ – Да.

Д. ЛЕЙКАНД. Не говоря уже об этических устоях, я ставлю вопрос, можно ли отдавать статьи по рабочему вопросу в буржуазную газету, игнорируя свой орган «Известия С[овета] Р[абочих] Д[епутатов]». Можно ли работать в газете, которой демократические организации объявили бойкот. Со своей стороны заявляю, что если будет продолжаться такое положение, я слагаю с себя обязанности редактора «Известий С[овета] Р[абочих] Д[епутатов]».

БОРИСОВ взволнованно заявляет, что ни дня, ни часу он не будет оставаться в «Южной России», если С[овет] Р[абочих] Д[епутатов] отрицательно отнесется к ней.

Заявлением Борисова вопрос о сложении Лейкандом обязанностей редактора «Известий С[овета] Р[абочих] Д[епутатов]» снимается.

Представитель местного комитета эсеровской партии заявляет, что сотрудников «Южной России» среди членов эсеровской партии нет и заявление этой газеты – наглая ложь.

Мерингоф предлагает поставить на баллотировку вопрос о бойкоте. Каушан ставит на баллотировку резолюцию, предложенную Мерингофом.

Большинством против 3 голосов при 1 воздержавшемся резолюция принимается.

Ставится на баллотировку дополнение Лейканда к резолюции и принимается единогласно при одном воздержавшемся.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 83–87.

**Лист Спілки жінок без професії м. Миколаєва до редакції видання
«Трудовая газета» із протестом на результати виборів
до Громадського комітету, опублікований 22 квітня 1917 р. у числі № 2408**

19–22 квітня 1917 р.

Разрешите в Вашей уважаемой газете напечатать следующее:

Мы, нижеподписавшиеся гражданки, присутствующие 19 апреля [1917 г.] на выборах в Общественный Комитет от «Союза женщин без профессий», протестуем против возмутительного попрания наших гражданских прав. Из 6-ти выставивших свои кандидатуры лиц избранными оказались: выборщицей г[оспо]жа Пантусова /50–15/ и кандидаткой г[оспо]жа Когон /32–33/, о чем председательница г[оспо]жа Костенко^{68.1} и объявила собранию. Результаты выборов вызвали со стороны некоторой части собрания протесты с требованием переизбрания кандидатки, причем в зале слышались оскорбительные для национального чувства г[оспо]жи Когон выражения.

Другая часть собрания, в том числе и мы, настаивала на правильности выборов, находя, что если уж переизбирать кандидатку, то заодно переизбирать и выборщицу.

Вполне правильный, по нашему мнению, выход из положения не был принят г[оспо]жой Костенко, предложившей приступить к переизбранию кандидатки.

В виде протеста мы отказались участвовать в выборах, в итоге коих г[оспо]жа Когон была забаллотирована.

Считая подобные выборы неправильными, настоящим письмом обращаемся к Общественному Комитету с просьбой об отмене выборов, причем считаем необходимым указать следующее странное явление: в то время, как из числа присутствовавших на собрании имели право участвовать лишь 65 человек, из коих воздержалось 22, результаты выборов показали, что в них участвовало 56 человек. Из этого можно заключить, что в выборах участвовали лица, не имеющие на то права.

Пр[очие] и проч[ие]. Уполномоченные 22-х участниц собрания К. Шрайбер и Р. Сегал.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 91–92.

^{68.1} Костенко (Волкова) Софія Михайлівна (1885–1920 рр.) – дружина Костенка Володимира Полієвктовича, Миколаївського міського голови у 1917–1919 рр. (з перервами).

Лист голови Українського організаційного комітету м. Миколаєва
Б. В. Брояківського до Ради Українського товариства «Просвіта»
в Миколаєві про його суперечку з С. І. Гайдученком на початку роботи
Українського національного з'їзду в м. Києві 6 квітня 1917 р. за право
брати участь у роботі з'їзду

21 квітня 1917 р.

В. В. Брояківський

30

Миколаїв, 21 квітня 1917 року.

Раді Українського товариства «Просвіта»
у Миколаєві.

Голови Ради Б. В. Брояківського

Заява

Вважаю потрібним повідомити Раду товариства про випадок, який трапився мені під час Всеукраїнського з'їзду в Києві.

Перед з'їздом висловилося, що з'їзд м. в. м. не буде другим більшим ніж один представник, тоді поспішив мені м. в. С. І. Гайдученко, що був в цей час в Києві заявив, що він буде другим представником.

Позаяк г. С. І. Гайдученко останні часи не брав ніякої участі в діяльності м. в. і зв'язки його на сучасні події мені були невідомі, а я вважав потрібним об'єднати ту матерію, яку прийняв Український організаційний комітет і більшість українців Миколаєва, і позаяк мені зовсім невідомо відношення до кандидатури г. С. І. Гайдученка українців Миколаєва, то і заяв-

вив, що не вважало можливим учасців д.
С.Т. Саїдугенка в 3'їзді, яко представник
ка м-ва „Просвіта“ в Миколаєві.
На підставі цього д. С.Т. Саїдугенко
не був допущений вшаро шенів 3'їзда.
Прому Раду розшистити цю шов
завва в прибуттєшї д. С.Т. Саїдугенка
і постановити ги правити з пошту
шв. Коли Рада не вважало можливим
це зробити сама, то прому цей ви
падок і шов поштуки перекесит на
розшит загальною зїбранку шенів м-ва
варисїва „Просвіта“ в Миколаєві.

Союта Ради вЂурєєкївськїм

Оригінал. Рукопис. Українською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 206. Оп. 1. Спр. 30. Арк. 30зв.

№ 70

Повідомлення про заснування Спїлки учнів м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 22 квітня 1917 р. № 2408

Квітень 1917 р.

Союз Учащихся

Состоялось заседание «Совета 28», образовавшегося из представителей 14 учебных заведений гор[ода] Николаева. Образованы комиссии: финансовая, по выработке устава, культурно-просветительная, по выделению трудовых и рабочих дружин учащихся, хозяйственная и редакционная. Союзом постановлено издавать свой печатный орган. Избраны: председателем – Д. Экслер (уч[ащийся] мужск[ого] коммерч[еского] уч[илища]), товарищами его – И. Яковлев (реальное училище) и Л. Маневич (гимназия Березовского), секретарями – Л. Гридин (Келецкая гимназия) и А. Иванов (2-я мужская гимназия) и казначеем – А. Алексеева (2-я женская гимназия). На завтра в 3 часа дня в помещении 1-й мужской гимназии назначено пленарное заседание совета Союза.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 91.

№ 71

Повідомлення про заснування Спільки аптекарів м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 22 квітня 1917 р. № 2408

Квітень 1917 р.

Союз Аптекарей

На собрании владельцев аптек постановлено образовать Союз Аптекарей г[орода] Николаева. Председателем Союза избран Л. А. Кац, секретарем Ф. А. Сойфер. Учреждена примирительная камера для улаживания конфликтов между аптекарями и служащими, в состав которой вошли: г[раждане] Бенькевич, Коробкин и Фельдман.

Ассигнованные в пользу семей жертв, павших в борьбе за свободу, 300 рублей пре-
провожжены в Николаевский С[овет] Р[абочих] Д[епутатов].

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 91.

№ 72

Повідомлення про проведення установчих зборів професійної Спільки металістів, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 25 квітня 1917 р. № 2410

23 квітня 1917

Среди металлистов

Третьего дня в пом[ещении] цирка-театра Шеффера^{72.1}, под председ[ательством] А. Н. Исаева, при секретаре М. Гноевенко, состоялось продолжение учредительного общего собрания членов «профессионального союза металлистов».

После открытия собрания А. Н. Исаевым был сделан краткий, но весьма содержательный доклад о задачах профессионального союза. Доклад вызвал продолжительные аплодисменты собравшихся.

Затем, ввиду преобразования о[бщест]ва взаимопомощи в Союз металлистов, Угрюмов, Каменецкий, Д. И. Лейканд, делегированные от имени о[бщест]ва в С[овет] Р[абочих] Д[епутатов], заявляют о сложении своих полномочий.

И. Василенко предлагает выразить благодарность делегатам за их продуктивную работу в С[овете] Р[абочих] Д[епутатов] и, подчеркнув доверие к ним, вновь переизбрать их. Собрание аплодисментами встретило это предложение.

По предложению А. Н. Исаева собрание решает избрать в члены С[овета] Р[абочих] Д[епутатов] 5 человек, подавляющим большинством избранными оказались: Д. Лейканд, Каменецкий, Угрюмов, Гноевенко и Маташников.

Ввиду малочисленности собрания /членов союза – 4000, явилось – 800/ решено для принятия дел союза избрать времен[ную] организа[ционную] комиссию, в состав которой вошли: А. Н. Исаев, А. Б. Кальченко, И. К. Михайлов, П. Е. Тимошенко, П. Н. Клевцов, Е. И. Костенко, С. Е. Рядько, М. Султанов и С. П. Погребной.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 105.

^{72.1} Цирк-театр Я. Шеффера знаходився в районі перетину вулиць Адміральської та Чернігівської.

**Оголошення Українського Організаційного Комітету в Миколаєві
про проведення Українського Віча, опубліковане у виданні
«Трудовая газета» 22 квітня 1917 р. № 2408**

23 квітня 1917 р.

Українською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

Порядок виклику військ Радою робітничих і військових депутатів м. Миколаєва

Не раніше 23 квітня 1917 р.

Начальнику Флотского Полуэкипажа

Порядок вызова войск Советом Рабочих и Военных Депутатов

1. Войска гарнизона вызываются в экстренных случаях для оказания содействия Совету Рабочих и В[оенных] Д[епутатов] в осуществлении революционного порядка.
2. Для вызова в роту, команду, батарею, эскадрон или сотню посылается член Исполнительного Комитета Совета с соответствующим ордером за печатью и подписью Председателя Совета.
3. Посланный прежде всего должен обратиться в Комитет или к членам Комитета вызываемой команды и к имеющемуся налицо старшему нач[альнику] его.
4. Комитет собирает команду немедленно и в присутствии посланного члена Испол[нительного] Комитета объясняет цель вызова.
5. Все начальники, которые налицо, должны стать немедленно во главе своих частей, не дожидаясь отсутствующих, и принять меры к снабжению солдат оружием.
6. Во главе части должен стоять старший из начальников, а также член Испол[нительного] Комитета и член Комитета вызванной части до конца.
7. Команды идут быстрым маршем к зданию Совета для получения дальнейших распоряжений.
8. О вызове Совет немедленно доводит до сведения начальника части и коменданта города.
9. Во главе действующих отрядов стоят Предс[едатель] Совета и старший из начальников вызванных частей.
10. Отрядам дается определенная задача, которая разъясняется членам Испол[нительного] Комитета, находящимся при отрядах, и приводится в исполнение без колебания.

11. Употребление силы и оружия производится с согласия члена Исп[олнительного] Ком[итета] при отряде по приказаниям и командам начальника отряда.
12. Перед употреблением силы и оружия должны быть приняты меры увещевания и предупреждения лиц, против которых будет употреблена сила и оружие.
13. Аресты виновников должны быть производимы без колебания.
14. О ходе и результате действий вызванных войск Совет доносит начгарнизону и Штабу Военного Округа.

Настоящая инструкция рассылается всем ком[итета]м и нач[альникам] войсковых частей.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 192. Арк. 33.

№ 75

Повідомлення про заснування Спілки перевізників м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 23 квітня 1917 р. № 2409

Квітень 1917 р.

Союз извозопромышленников

В собрании извозопромышленников по перевозке грузов постановлено организовать Союз извозопромышленников.

Председателем Союза избран Д. Фетисов. Членами организационной комиссии: В. А. Черябов, И. Ф. Николаев, Д. М. Фуки, И. С. Безполько, В. Г. Спичак, Н. Х. Казаков, И. И. Гульченко, И. С. Зинченко, Ф. С. Полярус, Т. Ф. Дубинин, М. А. Поршивый и Е. А. Штофука.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 95.

№ 76

Повідомлення про спільне засідання Виконавчого комітету і фракцій Миколаївського осередку партії соціалістів-революціонерів, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 25 квітня 1917 р. № 2410

25 квітня 1917 р.

С.-Р.[социалисты-революционеры]

25 апреля [1917 г.] в пом[ещении] С[овета] Р[абочих] Д[епутатов] состоялось объединенное заседание членов всех городских районных комитетов, фракции С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] и Исполн[ительного] Комит[ета], никол[аевских] организаций социалистов-революционеров^{76.1}. Был заслушан доклад Исполн[ительного] Комитета об

^{76.1} Російська партія соціалістів-революціонерів (есери) – найбільша за кількістю членів політична партія в Російській імперії, заснована на базі народницьких організацій у 1902 р. Після Лютневої революції 1917 р. есери увійшли до Тимчасового уряду (О. Ф. Керенський, В. М. Чернов, М. Д. Авксентьев). До літа 1917 р. партія об'єднувала близько 1 млн членів у 436 організаціях у 62 губерніях колишньої Російської імперії. Друковані органи – газети «Дело народа», «Воля народа», «Труд», «Земля и Воля», «Знамя труда», журнал «Партийные известия». Після більшовицького перевороту в жовтні 1917 р. частина есерів (праві) виступила проти захоплення більшовиками влади, їх представники залишили II Всеросійський з'їзд Рад робітничих і військових депутатів (25–27 жовтня 1917 р., Петроград) і заснували Комітет спасіння батьківщини й революції на чолі з А. Р. Гоцем. 29 жовтня 1917 р. праві есери підняли збройне повстання проти більшовиків у Петрограді. У Москві есером В. В. Рудневим було засновано Комітет громадської безпеки. IV з'їзд партії есерів, що проходив у Петрограді з 26 листопада до 5 грудня 1917 р., виключив із членів партії усіх лівих есерів, які підтримували

образовании районных комитетов и текущих практических и организационных задачах партии. Ввиду весьма быстрого роста состава организации и огромного количества технической работы было признано необходимым расширить состав врем[енного] Исп[олнительного] Комитета до 20 членов, из которых 15 были выбраны на заседании, а 5 предоставлено кооптировать самому Испол[нительному] Комитету. Кроме того, были избраны комиссии: финансовая и издательская.

Затем были заслушаны доклады делегатов о Харьковском Южнорусском съезде партии с[оциалистов]-р[еволюционеров] и о сношениях с Екатеринославским и Херсонским комитетами. Ввиду позднего времени прения по докладом перенесены на следующее заседание, которое состоится сегодня^{76.2}.

Будут рассмотрены вопросы: о крестьянской работе, об отношении к «Займу Свободы»^{76.3}, об организации курсов пропагандистов, о подготовке съезда организации партии с[оциалистов]-р[еволюционеров] Херс[онской] губ[ернии] и об издательской и литературной работе. Заседание будет происходить в помещении С[овета] Р[абочих] Д[епутатов] с 6 час[ов] вечера. Участвовать на заседании могут все члены районных комитетов и члены С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов], входящие в состав партии с[оциалистов]-р[еволюционеров].

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 104–105.

№ 77

Оголошення про запис осіб, які приймають партійну програму, до лав партії «Народна Свобода», опубліковане у виданні «Трудовая газета» 25 квітня 1917 р. № 2410

25 квітня 1917 р.

Николаевский Комитет Партии Народной Свободы^{77.1}
ввиду предстоящего в ближайшем будущем
Общего Собрания

членов Партии Народной Свободы, приглашает лиц, принимающих партийную программу и согласных подчиняться партийной дисциплине, записываться у следующих лиц:

більшовиків. У подальшому есери набрали більшість голосів на виборах до Всеросійських установчих зборів (листопад 1917 р.). 26 лютого 1919 р. більшовицький уряд Росії легалізував партію лівих есерів. Праві есери продовжували боротьбу з більшовиками до 1925 р. та на еміграції. З російською партією соціалістів-революціонерів близька за програмою Українська партія соціалістів-революціонерів.

^{76.2} Ймовірно, допущена помилка: або слід читати «завтра», або засідання відбулося 24 квітня 1917 р.

^{76.3} «Заєм Свободи» – найбільша внутрішня державна позиція Тимчасового уряду, з ініціативою якої виступив Міністр фінансів М. Терещенко, оголошена з метою стабілізації економічної ситуації в колишній Російській імперії. Облігації номіналом 100 рублів поширювалися серед населення України за заниженим курсом 85 рублів і мали бути погашеними у період з 1922 р. по 1971 р. Однак облігації вилучено під час грошової реформи 1922–1924 рр. Цілковите схвалення позики демонструвала лише партія кадетів, більшовики виступали проти, в інших партіях або не було єдності в позиції, або вони зберігали нейтралітет. Після схвалення позики Петроградською та Московською радами позику підтримали есери й використали в своїх цілях більшовики. Місцеві ради, селянські з'їзди, флотські екіпажі тощо схвалювали резолюції на підтримку позики, але водночас вимагали додаткового обкладення податками представників заможних класів.

^{77.1} Конституційно-демократична партія (кадети), з 1906 р. – Партія народної свободи, заснована на Установчому з'їзді в Москві у 1905 р. У IV Державній Думі партія внесла на розгляд законопроекти про свободу совісті й преси, недоторканність особи, загальне виборче право тощо. Після Лютневої революції 1917 р. кадети увійшли до Тимчасового уряду. В Україні до партії належали представники наукової інтелігенції, у т. ч. В. Вернадський, М. Василенко, А. Ржепецький, С. Гутник, Б. Бутенко, Ю. Соколовський, І. Кістяківський. Кадети в Україні виступали проти Української Центральної Ради, проте входили до складу Ради Міністрів Української Держави Гетьмана П. Скоропадського.

С. М. Вонского, С. И. Давидсона, Л. М. Добровольского, Н. Я. Киреевского, Н. К. Матвеева, А. А. Остен-Сакена, С. В. Плешко, Я. Г. Рапопорта, В. Ф. Степанова, Г. Н. Теодоровича, Л. Л. Шлейхера, М. С. Штейна. Пар[аграф] 3 Устава партии – принятие в число членов партии производится местным комитетом.

Оригінал. Типографський друк. Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

№ 78

Склад комісій Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва, опублікований у виданні «Трудовая газета» 28 квітня 1917 р. № 2413

26 квітня 1917 р.

В Совете Рабочих и Военных Депутатов

26 апреля [1917 г.] состоялось заседание Исполнительного Комитета Совета Рабочих и Военных Депутатов.

Были проведены выборы в комиссии:

В финансовую комиссию избраны: Гольденберг, Маргулис и Маршинов.

В рабочую: Братковский, Ягодзинский, Фомин, Хотенков.

В военную: Булгаков, Воробченко, Рожанский, Печенкин, Осипов, Гуров, П. Васильев.

В юридическую: Савельев, Рычковский, Ваничков, о[тец] Михаил, Галка.

В продовольственную: Матросов, Николаев, Данилов, Хомутов, Павлов, Ф. Нестеренко.

В хозяйственную: Иванова, Показанец, Славский.

В комиссию связей: П. Васильев, Литвиничев.

В крестьянскую: Шучев, Иванов, Пашковский, Михайленко, Ланский, Соколов, Короткий, Корнилов, Кожанский, Кругленко, Плотицын, Костик.

В организаторскую: Славский, Каменецкий, Кондратенко, Прохоров, Иванов, Клоповский, Мизин, Конохов, Низовкин.

Далее был обсужден вопрос о реквизиции для Совета Рабочих и Военных Депутатов здания Городского Собрания.

Реквизиция этого здания вызвана необходимостью приобрести Совету подходящее помещение.

Слившийся Совет Воен[ных] и Раб[очих] Деп[утатов]^{78.1} настолько велик (общее собрание членов 400 человек), что для заседаний, происходящих периодически, приходится каждый раз подыскивать зал.

Для заседаний Исп[олнительного] Ком[итета] Сов[ета] Раб[очих] и Воен[ных] Деп[утатов], происходящих не менее 2-х раз в неделю, и работ комиссий требуется тоже большое помещение.

Совет только тогда сможет вести планомерную работу на пользу и для спокойствия общества, когда для этого будут обеспечены подходящие условия.

Кроме того, зал Гор[одского] Соб[рания] необходим для устройства лекций, рефератов, митингов, имеющих целью подготовку широких масс населения к Учредительному Собранию. До настоящего времени митинги и собрания происходили в здании Городской

^{78.1} Рада робітничих депутатів (голова В. І. Каушан) і Рада військових депутатів (голова Я. П. Ряппо) об'єдналися в Раду робітничих і військових депутатів 23 квітня 1917 р. Першим головою Ради робітничих і військових депутатів було обрано Я. П. Ряппо. У складі Ради діяли президія (голова, товариші голови і секретарі) та постійні комісії: редакційна, фінансова, селянська, організаційна, робітнича, військова, юридична, продовольча, господарсько-розпорядча, комісія з питань зв'язку з іншими містами й радами, з контролю за промисловими підприємствами, з особового складу, слідча з охорони, тимчасова з розвантаження порту, ревізійна, а також довідкове бюро.

Управы, что нарушало течение работ Управы и Думы, Городское же Собрание или пустует, или функционирует как клуб, где ведется картежная игра, что не является делом первой государственной важности. Ввиду вышеизложенного постановлено реквизировать все здание Городского Собрания, кроме библиотеки, для нужд Совета Рабочих и Военных Депутатов. Специально избрана комиссия, которая совместно с представителями управления Город[ского] Собр[ания] вырабатывает условия реквизиции.

В порядке дня разбирается вопрос о крестьянском съезде, созываемом в гор[оде] Николаеве 30 апреля. Была избрана комиссия для выработки плана участия в съезде Сов[ета] Раб[очих] и Воен[ных Депутатов] и резолюции.

В комиссию вошли: Асмолов, Мандельштам, Овчинников, Ряппо, Соколов, Блинов. Был заслушан доклад делегата Павлова о созыве 2 мая в г[ороде] Одессе Областного и фронтового съезда солдатских, рабочих и крестьянских депутатов. Постановлено делегировать туда 10 человек.

В Исполнительном Бюро Совета возник вопрос о неудовлетворительном состоянии Николаев[ской] милиции и ее реорганизации.

Исполнительное Бюро Сов[ета] предложило также выдвинуть кандидата на пост главного комиссара гор[ода] Николаева, так как главный комиссар Синкевич считает необходимым оставить эту должность.

На должность главн[ого] комиссара гор[ода] Николаева Исп[олнительный] Ком[итет] Сов[ета] Раб[очих] и Воен[ных] Деп[утатов] выдвинул кандидатуру члена Совета, прап[орщика] Блинова^{78.2}.

Следующее заседание Исп[олнительного] Ком[итета] Сов[ета] состоится в субботу 29 апреля [1917 г.] в 7 часов вечера.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 107–108.

№ 79

Оголошення про скликання у м. Миколаєві Селянського з'їзду Херсонської губернії із декларацією про мету Селянського союзу Херсонської губернії

Квітень 1917 р.

Временный Комитет Крестьянского Союза^{79.1}
Херсонской Губернии

Состоящий из представителей крестьянских комиссий при Советах Рабочих и Военных Депутатов гор[одов] Херсона, Николаева, Одессы, просит крестьян всей Херсонской и прилегающих губерний прислать своих уполномоченных на имеющийся состояться в г[ороде] Николаеве 30-го апреля 1917 года в 10 ч[асов] утра в помещении Совета Рабочих и Военных Депутатов Крестьянский Съезд для обсуждения ряда неотложных вопросов, связанных с событиями в стране и нуждами крестьянства.

^{78.2} Блинов Александр Михайлович.

^{79.1} Всероссийский селянський союз (селянські союзи) – революційна організація, що виникла під час революційних подій 1905–1907 рр. Поновив діяльність після Лютневої революції 1917 р. Провідну роль у Союзі відігравали партії трудовиків (Народно-соціалістична (трудова) партія (енеси)) і соціал-революціонерів (есери). Підтримував Тимчасовий уряд, головне завдання вбачав у підготовці аграрного питання для вирішення на Всеросійських установчих зборах. В Україні селянські союзи діяли в Таврійській, Херсонській та Чернігівській губерніях. З літа 1917 р. селянські союзи поступово реорганізуються на Ради селянських депутатів.

Порядок выборов на съезд следующий: от каждой волости выбирается по 2 человека и, кроме того, от сел с населением от 500 до 1000 человек – 1 челов[ек], от 1000 до 3000 чел[овек] – 2 челов[ека], от 3000 до 6000 челов[ек] – 3 челов[ека], от 6000 до 15000 чел[овек] – 4 чел[овека] и так далее.

Выборы предлагается производить на волостных и сельских сходах или от волостных и сельских комитетов, где таковые имеются.

Вопросы, подлежащие обсуждению Съезда:

1. Отношение к Войне и Миру.
2. Земельный вопрос.
3. Организация Крестьянского Союза.
4. Совет Крестьянских Депутатов.
5. Подготовка к Учредительному Собранию.
6. Продовольствие армии и тыла.
7. О недостатке рабочих рук и сельскохозяйственных орудий для уборки полей.
8. Устройство в селах библиотек, читален и просветительных клубов.
9. Текущие дела.

Представители волостей и сел должны иметь удостоверения и, если возможно, особые указы по вопросам, поставленным на повестку, в которых должны быть освещены нужды и запросы крестьянства.

Уполномоченных просим составлять списки необходимых рабочих рук и сельскохозяйственных машин для уборки полей и также составить списки количества населения, количества хлеба, сена, скота и вообще продуктов питания, которые могут быть использованы для снабжения армии и тыла.

Чего Крестьянский Союз и его члены должны добиваться для всего трудового народа

1. Прежде всего Крестьянский Союз должен добиваться созыва Учредительного Собрания на основах всеобщего, прямого, равного и тайного голосования всех граждан, достигших 18-летнего возраста, без различия пола, вероисповедания и национальности.

2. На Учредительном Собрании через своих выборных депутатов Крестьянский Союз будет добиваться учреждения народной (демократической) республики (народовластия) с выборным на определенный срок главой (президентом) Российского Государства.

3. Представители Крестьянского Союза в Учредительном Собрании должны отстаивать для каждой народности права разрешения своих национальных нужд на основе самого широкого самоуправления и самоопределения и самостоятельности (автономия) в тесном союзе с остальными национальностями, составляющими Российское Государство.

4. Крестьянский Союз будет отстаивать:

- а) полную свободу совести, слова, печати, собраний и союзов,
- б) неприкосновенность личности и жилища,
- в) равенство всех граждан перед законом,
- г) широкое местное самоуправление на основах всеобщего, прямого, равного и тайного избирательного права,
- д) отделение церкви от государства с выборным от прихода духовенством,
- е) всеобщее и обязательное для всех обучение за счет государства,
- ж) обеспечение государством всех граждан на случай утраты трудоспособности, инвалидности и проч[ее],
- з) запрещение навсегда выделки и продажи спиртных напитков с содержанием алкоголя свыше 1-1/2 %.

5. Крестьянский Союз будет поддерживать требования рабочих:

- а) об издании закона о нормальном 8-часовом рабочем дне в промышленных предприятиях,

- б) установлении предела заработной платы, ниже которого она не должна понижаться предпринимателями (минимум заработной платы),
- в) законодательстве охраны труда во всех отраслях производства,
- г) государственном страховании всех наемных рабочих от увечья, болезни; безработицы, утраты работоспособности и проч[ее].

По земельному вопросу Крестьянский Союз находит, что:

- 1) земля, вода, воздух и сокровища недр земли есть и должны быть достоянием всего народа как первоисточник его питания и существования, поэтому никто в отдельности не вправе иметь преобладание в пользовании этими богатствами природы и закреплять за собою право на это актами отчуждения, в исключительное владение и в ущерб народу,
- 2) определение форм и способов передачи земли крестьянству должно быть всецело предоставлено грядущему Учредительному Собранию, созданному на основах всеобщего, прямого, равного и тайного голосования,
- 3) всякие же местные неорганизованные выступления, направленные к самовольному захвату земли, порубкам леса и пр[очее], Союз признает несправедливым и вредным для общенародных интересов.

Временный Комитет Крестьянского Союза Херсон[ской] губ[ернии]
Гор[од] Николаев, Никольская, д[ом] № 50

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 188. Арк. 170-172.

№ 80

Звернення ініціативної групи учнів-українців до української молоді з оголошенням запрошення на організаційні збори українського учнівського товариства, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 30 квітня 1917 р. № 2415

1 травня 1917 р.

До учнів-українців
Товаришки й товариші

По багатьох містах України ще за старого режиму існували учневі організації. Такі організації існували і у Миколаєві. Настав час волі.

Скрізь по великих і малих містах України повстають нові організації, виходять на світ старі і об'єднуються для спільної праці.

Товаришки й товариші.

Перед нами велика і одвічальна робота. Ми яко молода інтелігенція мусимо бути нервом громадської діяльності, провідниками ідей.

Ми повинні зробити усе, що тільки зможемо, для того, щоб наш народ освічувався, освідомлявся і організованою силою здобув собі потрібні йому національні і політичні права.

Але перш ніж іти з такими завданнями до громадських організацій і в неорганізовані народні маси, ми самі мусимо освідомитись національно-політично і з цією метою повинні організуватись, до чого і закликаємо вас.

Наше зібрання одбудеться в залі першої мужської Олександрівської гімназії у понеділок 1-го травня (мая) в 7 годин вечора.

Копія. Українською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 109.

Повідомлення про проведення віча учнів-українців шкіл м. Миколаєва і заснування Української учнівської спілки «Зірка», опубліковане у виданні «Трудовая газета» 4 травня 1917 р. № 2418

1 травня 1917 р.

Україніса

Віче учнів - українців

Миколаївських шкіл відбулося 1 травня в актовій залі І-ї хлоп'ячої Олександрівської гімназії. О 7^{1/2} год. веч, коли віче почалося, на йому було до 200 душ. По^а обраїні тов. Бруховецького (учит. інст.) головою зборів вступне слово сказав тов. Гарасименко (Уч. інст.), який коротко розповів про значіння укр. шкільних організацій. З привітанням від Укр. організаційного комітету висупив инж. Брояківський і закінчив своє слово прекрасним віршом М. Старицького «До молоді». Від «Просвіти» вітав віче О. Зіма.

Далі тов. Михайлець, обравши молодому товариству привіт від організац. комітету Укр. с.-д у Миколаїві, у вітальній промові з'ясував ролю учневої молоді в громадському житті і найближчим завданням для неї нині поставив: предю самоуевідомлення особливо що до теорій соціально-політичних, а також працю по всяких громадських і инш. організаціях. Після привітання т. Кращенка від козаків і т. Шаулка від матросів-Українців О. Зіма в історичній перспективі дав перис визвольних національних змагань на Україні і закінчив вимогами нинішнього часу. Далі була перерва, під час якої продавали укр. газети і книжки, а після неї — організаційна частина віча. Обрано керівничий

комітет на літо з представників миколаївських шкіл і з правом кооптації. Обрано представника до Укр. орг. ком. (в порядку голосів стоять т.т. Чуприна, Бруховецький, Коваль і Шевченко). Накреслено цілий ряд заходів найближчого часу: заснування бібліотеки, вироблення інструкції для роботи на селі тим, хто їде, зносини з укр. уч. організаціями наших міст. Постановлено називатись: **Українська Ученева Спілка у Миколаїві**. Постановлено дякувати директорів шкіл П. Добрицькому за помешкання для віча. Т. Гарасименкові доручено вітати з'їзд селян у Миколаїві, яко з'їзд селян-українців, що, обстоючи демократичну федеративну республіку в Росії з національно-територіальною автономією України, подадуть ваупі з учнями свій голос за українизацію для укр. населення шкільної освіти на Україні. Ухвалено вітати з побажанням як-найшвидшеї українизації школи 1) Укр. Центральну Раду, 2) першого попечителя українця Київської шк. округи М. Василенка і 3) міністерство народн. освіти.

О нів до 12-тої ночі після «вічної пам'яті» борням за волю, що головою за неї вложили, віче закінчено.

— Збори орг. ком. укр. Соц. дем. отбудуться сьогодні у 7^{1/2} веч. у бувш. Мешканні Радн Руб. и Солд. Депутатов на Никольській ул.

Українською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

Резолюція судового комітету лінійного корабля «Воля» про приєднання до резолюції моряків лінкора «Георгий Победоносец» щодо підтримки командувача Чорноморським флотом віце-адмірала О. В. Колчака, опублікована у виданні «Трудовая газета» 4 травня 1917 р. № 2418

1 травня 1917 р.

Присоединение Николаев[ских] моряков к резолюции линейного корабля «Георгий Победоносец»

Судовой комитет линейного корабля «Воля»^{82.1}, выразитель взглядов всего состава корабля, ознакомился с докладом командующего Черноморским флотом вице-адмирала Колчака и вполне присоединился к постановлению судового комитета линейн[ого] кор[абля] «Георгий Победоносец»^{82.2} по поводу этого доклада.

Разделяя выраженные в резолюции чувства высокого патриотизма и единения столь ценных двигателей в жизни народа вообще, а в моменты видимой опасности в особенности, судовой комитет единогласно постановил:

1) Только война с девизом «Полный разгром германского милитаризма» дает нам возможность избежать не только грозы надвигающейся опасности, но раз и навсегда отстоять нашу родину от будущих столкновений, закрепить взятую народом свободу, не дать погибнуть народной душе.

2) Считать наблюдающиеся явления дезертирства и «братания» неизгладимым пятном, которое позорит навеки славную русскую армию; просить Вр[еменное] Правительство об издании последнего решительного акта, призывающего всех вспомнить свой долг перед родиной и нашими доблестными союзниками, проливающими сейчас потоки крови и одинаково принимающими на себя сосредоточенные удары германского кулака, в своем стремлении к торжеству справедливости и самоопределения народов они надеются, что русский народ в должной мере оценит их, не бросит общего дела.

3) После издания такого акта признать за неотложное настоять, если возможно, на лишении дезертиров и братающихся права избирательного голоса навсегда, считать их подонками общества, не достойными звания гражданина Свободной России, поднять вопрос в Учредительном Собрании о [закінчення речення відсутнє].

4) Считать необходимым напомнить проповедникам преждевременного мира, что в 1915 г., 18 апреля, в день праздника трудящихся масс, германская армия, имея в своем

^{82.1} Лінійний корабель «Воля» («Император Александр III») збудовано на суднобудівному заводі «Руссуд» у м. Миколаєві і спущено на воду 2 квітня 1914 р. За часів Української Народної Республіки – флагман Українського військово-морського флоту. 12 жовтня та 22 листопада 1917 р. урочисто піднімав український національний прапор. На початку квітня 1918 р. – захоплений більшовиками. 3 кінця квітня 1918 р. – знову під українським прапором. У серпні 1919 р. захоплений денікінцями й перейменований у «Генерал Алексеев». У 1920 р. у складі врангелівської ескадри перейшов із Криму до Стамбула, затим до Бізerti (Туніс).

^{82.2} Панцерник «Георгий Победоносец» збудований на суднобудівному заводі РОПІТ у Севастополі й спущений на воду в березні 1892 р. У 1905 р. разом із панцерником «Князь Потемкин Таврический» підняв повстання. Після Лютневої революції 1917 р. на панцернику створено українську організацію. 17 травня 1917 р. на кораблі, що дислокувався на той час у м. Одеса, відбулася зустріч голови Тимчасового уряду О. Ф. Керенського з командувачем флоту О. В. Колчаком та комендантом Севастопольської фортеці М. М. Остроградським-Апостолом (у подальшому – командуючий Чорноморським флотом Української Держави, заступник Міністра морських справ). 12 жовтня 1917 р. підняв український прапор. 29 квітня 1918 р. сигнал про підняття українського прапора за наказом віце-адмірала М. П. Сабліна пролунав з панцерника «Георгий Победоносец». 24 листопада 1918 р. – захоплений військами Антанти, 29 квітня 1919 р. – Робітничо-селянською Червоною армією, 24 червня 1919 р. – перейшов під контроль денікінців, 14 листопада 1920 р. – виведений на буксирі з Севастополя до Стамбула, затим до Бізerti (Туніс).

составе не менее трети солдат, официально числящихся в списках партии социал-демократов, сбив нас на р[еке] Дунайце, устремилась в Россию, зная отлично, что у нас не было средств противостоять их натиску, пролила море нашей крови, усыпав крестами путь нашего ужасного отступления – путь бесконечных страданий, подвигов и истинного мученичества. Не менее ценно и то, что одна треть германской промышленности готовила пушки, снаряды, оружия, стремясь заранее обеспечить военный успех своей родной стране, подготовить почву мира на выгодных лишь для нее условиях.

5) Выразить доверие С[овету] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] г[орода] Петрограда, питая полную надежду, что он поддержит Вр[еменное] Правительство, которое взяло власть в критическую минуту дорогой нам родины, честно выполняет все время задачи по насаждению демократических начал, свято соблюдает наши обязательства союзным государствам, сознавая, что только этот путь даст ему возможность предначертать после свержения германского милитаризма условия почетного для России мира.

6) Послать изложенные постановления в судовой комитет линейного корабля «Георгий Победоносец», прося последний, как центр голоса Черноморского флота, довести о них Вр[еменному] Правительству; а также опубликовать в местных газетах.

7) Послать представителей корабля на соединение с делегатами от армии и флота, выехавшими из Севастополя, для пропагандирования идей, выраженных в воззвании судового комитета лин[ейного] кор[абля] «Георгий Победоносец».

Закрытой баллотировкой избраны два матроса – Иван Скитенко и Георгий Скарга, которым и надлежит срочно выехать.

Судовой комитет лин[ейного] кор[абля] «Воля»

Мая 1 дня 1917 г.

г. Николаев,

экстренное заседание

Председ[атель] судового комитета

Тов[арищ] Председ[ателя]

Секретарь

лейтенант Григоренко

П. Семькин

И. Стрельников

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 274. Арк. 9–10.

№ 83

Звернення Спілки металістів до всіх професійних спілок м. Миколаєва про необхідність заснування Центрального бюро професійних спілок, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 3 травня 1917 р. № 2417

3 травня 1917 р.

Обращение к профессиональным союзам гор[ода] Николаева

Сознавая необходимость скорейшего создания в Николаеве Центрального бюро профессиональных союзов, которое сплотило бы в одно целое все местные профессиональные союзы, организационная комиссия Профессионального Союза Металлистов решила немедленно приступить к созданию такового. Для этой цели комиссия предлагает всем местным союзам избрать по 3 представителя от каждого союза и послать их на общее организационное собрание по созданию центрального бюро.

Общее собрание состоится в пятницу, 5 мая, в 7 часов вечера, в помещении Союза Металлистов (Католическая, угол Соборной, д[ом] Мешуреса).

Порядок дня собрания: доклад тов[арища] Исаева о задачах центрального бюро; доклады делегатов о местных союзах; избрание организационной комиссии Центрального бюро профессиональных союзов в Николаеве и о предстоящей в Петрограде 20 мая [1917 г.] Всероссийской конференции профессиональных союзов.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 274. Арк. 6–7.

№ 84

Повідомлення про затвердження Статуту Товариства техніків м. Миколаєва та вибори в секції конторників при профспілці торгово-промислових службовців, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 3 травня 1917 р. № 2417

3 травня 1917 р.

Среди техников

На общем собрании членов О[бществ]а техников был утвержден устав О[бществ]а. Отложив выборы правления до следующего общего собрания, постановлено делегировать 2-х представителей на собрание Общества по созданию в Николаеве народного университета.

В секцию конторщиков при Профессиональном союзе торгово-промышленных служащих избраны г[оспода]: Эльман, Аглиц, Колкер, Берестецкая, Белый, Канегиссер и Красик и кандидатами г[оспода]: Рабинер, Дорфман, Чинчис и Шамес.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 274. Арк. 6.

№ 85

Повідомлення про створення в м. Миколаєві відділення Всеросійської спілки моряків торгового флоту, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 3 травня 1917 р. № 2417

3 травня 1917 р.

Среди моряков Николаевского торгового флота

Под председательством делегата Всероссийского Союза Моряков Торгового Флота^{85.1} Н. А. Кремьянского состоялось многочленное собрание моряков торгового флота г[орода] Николаева.

Заслушав доклад делегата о целях и задачах Всероссийского Союза, собрание постановило образовать в Николаеве подотдел Союза и для руководства принять полностью устав Всероссийского Союза.

^{85.1} Всеросійська спілка моряків торгового флоту розпочала свою історію після повстання на панцернику «Князь Потемкин Таврический» (1905 р.). Улітку 1905 р. в Одесі було створено профспілку «Реєстрація суднових команд Чорноморського торгового флоту», яка організувала страйк проти Російського товариства пароплавства і торгівлі (РТПіТ). Друкованим органом Спілки в Одесі була газета «Моряк» (видається з 1912 р.). У березні-квітні 1917 р. вживалися заходи по створенню загальноросійської спілки працівників морського та річкового транспорту. За часів СРСР в Україні функціонували 4 басейнових комітети: Азовський, Дніпровський, Дунайський та Чорноморський, які входили до профспілки працівників морського та річкового флоту СРСР і підпорядковувалися Москві. 30 січня 1992 р. в Україні відновлено Профспілку робітників морського транспорту України, друкованим органом якого є українська профспілкова транспортна газета «Моряк». Профспілка об'єднує 109 первинних профспілкових організацій, штаб-квартира розташована в Одесі.

Затем собрание перешло к обсуждению вопроса о нормировке рабочего дня судовых команд. Признавая, что судьба вопроса имеет большое значение для моряков трудового флота, которые обязаны подготовиться к строительству новой государственной жизни в свободное от занятий время.

По вопросу об учреждении примирительной камеры решено образовать на каждом судне судовые комитеты, которые будут исполнять функции примирительных камер.

По вопросу об окладах жалованья решено принять нормы, указанные в уставе Всероссийского Союза, за исключением норм, касающихся администрации судов, вопрос о которых остался открытым до следующего собрания.

В заключение состоялись выборы 21 члена временного Исполнительного Комитета.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 274. Арк. 5–6.

№ 86

Повідомлення про створення Спілки конторських службовців м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 3 травня 1917 р. № 2417

3 травня 1917 р.

Конторские служащие

В собрании лиц, занимающихся письменным и счетоводным трудом, заслушан был устав Союза [конторских служащих], выработанный особой комиссией; постановлено организовать Союз, причем устав его принять с некоторыми поправками.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 274. Арк. 6.

№ 87

Лист комісара судово-карного розшуку до начальника міліції м. Миколаєва про збільшення рівня злочинності в місті та необхідних заходах для посилення боротьби з нею

5 травня 1917 р.

[Штамп]

Комиссар

Уголовной милиции

Мая 5 дня, 1917 г[ода]

№ 1048

вх. № 578

Господину Начальнику милиции г[орода] Николаева

При рассмотрении в Главном Комиссариате проекта штатов Судебно-уголовной милиции решено было сформировать таковой применительно к штатам упраздненного сыскного отделения.

Ныне существующий штат судебно-уголовной милиции состоит из начальника, его помощника, начальника летучего отряда, 4-х старших милиционеров, 12 младших милиционеров, делопроизводителя, 2-х писцов и фотографов.

Когда уже проект штатов был утвержден, то обнаружилось одно обстоятельство, которое – будь таковое освещено во время разработки проекта – существенным образом бы изменило этот проект.

Обстоятельство это заключается в следующем: в спешности и нервности, при которых протекала работа по разработке проекта штатов, не было учтено, что амнистией 21 марта на свободу выходят сотни «лауреатов» тюрем гор[ода] Николаева и что подавляющее число преступников снова вернется к своему позорному ремеслу. Всем и каждому хотелось верить в то, что в новой России, при новых началах управления в стране и вор, и грабитель, и хулиган сознают свой величайший долг перед Родиной, оценят и поймут широкое всепрощение их старых грехов и поступков и пойдут по новому пути – пути честного труда и плодотворной работы, в которой именно теперь Родина нуждается и к которой страна именно теперь призывает каждого способного трудиться.

Действительность же принесла полное разочарование. Вор, принявшийся за честный труд, грабитель, перебивший лом для взлома дверей на токарный резец, – явление исключительное; подавляющее же большинство снова пошло по проторенной дорожке, иногда доводящей до каторги, и для того, чтобы сдержать их, потребовалось чрезвычайное напряжение сил и энергии судебно-уголовной милиции.

В то время как милиционеры частей наружной милиции располагают 16-часовым отдыхом, милиционеры судебно-уголовной милиции дни и ночи проводят в розысках преступников, в облавах, и я, не преувеличивая, должен сказать, что каждый из лиц этой милиции в среднем работает 18 часов в сутки, оставаясь иногда по двое суток кряду без сна.

Такое положение вряд ли может оказаться нормальным.

Переобременение работой не позволяет своевременно закончить взятое к производству дознание, благодаря чему некоторые арестованные вынуждены оставаться под стражей лишнее время; благодаря тому же обстоятельству иногда нет физической возможности немедленно же явиться на помощь потерпевшему, отчего ускользают следы преступлений и преступников и затрудняется дело розысков.

Естественно, что при таком положении вещей больше всего страдает население города, ибо оно не может располагать на немедленную помощь со стороны судебно-уголовной милиции в случаях надобности, хотя на это и имеет нравственное и законное право.

Ввиду этого я покорнейше прошу войти с ходатайством в Николаевский Общественный Комитет об увеличении штата судебно-уголовной милиции прибавлением к существующему штату – 2 старших милиционеров и 6 младших милиционеров, в противном случае нет никакой поруки в том, что судебно-уголовная милиция в какой-либо момент окажется совершенно без милиционеров, ибо переутомление их столь значительно, что некоторые и теперь уже стараются находить себе службу на заводах и в др[угих] местах, где, при одинаковом вознаграждении, представится возможность иметь законный отдых и не подвергать свою жизнь постоянной опасности.

Одновременно с внесением настоящего доклада на рассмотрение Общественного Комитета прошу возбудить также ходатайство об усилении средств, предназначенных на розыск и сопряженные с ним расходы, ибо полученных 225 рублей в месяц из суммы казны совершенно недостаточно для того, чтобы оплатить даже расходы по экстренным выездам, поездкам в другие города и окрестности. По смете расходов на дело уголовного сыска, утвержденной прежним правительством, Николаевское Сыскное Отделение должно было получать в год 8000 рублей, но до сих пор кредит из расчета этой суммы уголовной милиции не отпускается, и нередко я бываю поставлен в необходимость ограничиваться лишь бумажным сообщением о выполнении той или иной задачи в другие органы, в то время как интересы дела требуют личного участия в деле или командировки члена милиции.

Для некоторой наглядности я привожу цифры расходов, производимых Одесским Городским Управлением на дело уголовного сыска. Штат состоит из 90 человек, не включая

в это количество негласных агентов. Годовой расход на содержание этого только штата – 206 600 р[ублей]. На розыск и сопряженные с ним расходы – 30 000 руб[лей], на гримировку и реквизит – 3 000 рублей, на фотографию – 2 000 р[ублей], на регистрацию преступников – 1 000 рублей, на канцелярию – 3 000 р[ублей] и на библиотеку – 500 рублей.

Комиссар судебно-уголовной милиции

/Подпись/

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 183. Арк. 2–4.

№ 88

Протокол засідання Ради робітничих і військових депутатів м. Николаєва з приводу розгляду питання про реквізицію друкарні для газети «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов», опублікований у виданні «Трудовая газета» 7 травня 1917 р. № 2421

5 травня 1917 р.

Общее собрание делегатов Сов[ета] Раб[очих] и Воен[ных] Деп[утатов]

5-го мая [1917 г.] под председательством подп[рапорщика] Ряппо состоялось общее собрание делегатов Совета Раб[очих] и Воен[ных] Депутатов.

Доклад о реквизиции помещения для Сов[ета] Раб[очих] и Воен[ных] Деп[утатов] и типографии для газеты «Известия Раб[очих] и Воен[ных] Деп[утатов] гор[ода] Николаева».

Тов[арищ] Пред[седателя] Каушан: Исполн[ительный] Комитет Совета пришел к заключению, что старое здание Совета не удовлетворяет его требованиям и задачам: 1) оно неудобно, 2) необходимо для помещения партий и профес[сиональных] союзов. Поэтому 26 апр[еля] Исполн[ительный] Комит[ет] постановил: реквизировать здание Гор[одского] собрания. Была назначена реквизиционная комиссия, которая на следующий день принялась за работу. Сначала совет старшин Город[ского] собрания неохотно согласился на реквизицию. Комиссией было реквизировано здание и необходимая часть инвентаря, остальное предоставлено клубу.

Старое здание Совета отдано в распоряжение соц[иалистических] партий и профес[сиональных] организаций.

Предлагаю собранию утвердить организацию^{88.1}.

Мичман Гиль отмечает, что члены клуба отнеслись все-таки к делу добросовестно: пошли навстречу и даже дали некоторые существенные указания. Это помещение будет еще расширено, так как комнаты внизу тоже переходят к Совету.

Реквизиция типографии для газеты

Деп[утат] Ряппо: «Наши Известия выходят нерегулярно, и такая газета не оправдывает своего назначения: должна быть ежедневная большая газета, которая давала бы полное освещение, крестьяне на съезде обещали тоже поддерживать такую газету и, может быть, даже присоединятся к ней, тогда это будет «Известия Р[абочих], В[оенных] и К[рестьянских] Д[епутатов] г[орода] Николаева».

Будут для этого органа мобилизованы все силы, какие имеются в Николаеве, и редактором будет приглашено опытное лицо из Москвы или Петрограда: пока же орган будет вестись коллективом во главе с тов[арищем] Лейкандом. О значении такого органа нечего и говорить: вся сила полит[ического] класса в печати. Оттого буржуазия сильна, что у нее имеются такие органы, как «Русское Слово», «Речь», «Русская воля».

^{88.1} Слід читати «реквизицію».

Нам надо перейти от листовок к газете, чтобы голос демократии звучал наравне с остальными.

Доклад деп[утата] ФЛОРИНЦЕВА. Исп[олнительным] Бюро было постановлено реквизировать типографию для «Известий». Таких подходящих типографий две: 1) типография бр[атьев] Белолипских и 2) типогр[афия] газ[еты] «Южная Россия». Остановились на реквизиции типогр[афии] [газеты] «Южн[ая] Россия», так как газета, по заявлению ее владельца, прекращает свое существование, типография же бр[атьев] Белолипских оказалась очень дорогой (60000 р[ублей]), была выбрана комиссия из 5 человек. Предложено было, что она пригласит экспертов для осмотра типографии и просит владельца типографии г[осподина] Петриковского дать сведущих лиц для оценки машин.

Но г[осподин] ПЕТРИКОВСКИЙ заявил комиссии, что он реквизицию отвергает и что склонен только продать типогр[афию] за 30000 р[ублей].

Так как г[осподин] ПЕТРИКОВСКИЙ отказался содействовать комиссии, то она самостоятельно решила пригласить сведущих лиц по оценке, осмотру машин и наборного дела.

РЯППО. Оценка машин и шрифта будет произведена по твердым ценам, так что об убытках не может быть и речи.

Деп[утат] ВИШНЕВСКИЙ напоминает, что так как гор[од] Николаев находится в районе военных действий, то Совет должен сообщить о реквизиции начальнику округа для соответств[ующих] распоряжений.

Деп[утат] РЯППО отвечает, что так как реквизиция производится не для военных нужд, а для нужд революции, то разрешение на нее придется получить в порядке верховного управления из Петрограда.

Деп[утат] СЛАВСКИЙ высказывается против реквизиции, дабы не было нареканий, что Совет становится на скользкий путь захвата.

Деп[утат] МЕРИНГОФ дает справку, что владелец типографии уже 2-го мая заявил о ликвидации газеты.

Деп[утат] ОВЧИННИКОВ настаивает на том, что прежде С[овет] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] хотя и возник не на основании закона, все-таки является государственной организацией. Что в нем делается, должны все знать, для освещения нужна типография. Совет, конечно, должен обставить дело реквизиции правильно, но продолжать это дело.

Деп[утат] ГИЛЬ. Наш Совет не является какой-нибудь профессиональной организацией; он в настоящий момент является олицетворением верховной власти. Если мы не санкционированы еще официально, то это скоро будет.

Отчего распоряжения Леонтовича о том, что каждый житель может делать то и другое. Оттого, что он представитель власти.

Мы несколько не действуем произвольно: мы основательно обставляем реквизицию со стороны формальной. Верховная власть эту реквизицию утвердит. Мы захватываем, мы платим. Совет ничуть не идет по пути авантюры.

Деп[утат] РОЖАНСКИЙ задает два вопроса: 1) каковы были условия, предшест[вовавшие] закрытию газеты «Южн[ая] Рос[сия]» и 2) выяснить, как произвести реквизицию в законном порядке.

На первый вопрос отвечает деп[утат] МЕРИНГОФ, что владелец типографии, когда ему служащие заявили целый ряд требований, сказал еще 2 мая, что он типографию закрывает и продает.

Деп[утат] РЯППО отвечает на второй вопрос, что реквизиция будет произведена с разрешения верховной власти. Газета же все равно закрывается, отчего не использовать типографию [еще] раз другим путем, т. е. из-за границы машин получать теперь нельзя, а население надо подготавливать к Учр[едительному] Соб[ранию].

Вносится предложение рабочим, чтобы все рабочие, сделав отчисление из своих средств, приобрели типографию.

Собрание постановление о реквизиции типографии утверждает.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 274. Арк. 16–18.

№ 89

Резолюція партії соціалістів-революціонерів про примусове обкладання заможних прошарків населення позикою «Заєм Свободи» та покладання контролю за використанням коштів на Раду робітничих і військових депутатів, оприлюднена у виданні «Трудовая газета» 7 травня 1917 р. № 2421

7 травня 1917 р.

Николаевские социалисты-революционеры о «Займе Свободы»

Под председательством В. П. Костенко состоялось заседание представителей районных комитетов местной организации социалистов-революционеров и фракции с [оциалистов]-р[еволюционеров] при Совете Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов].

По вопросу об отношении к «Займу Свободы» единогласно, при одном воздержавшемся, принята следующая резолюция:

«Считая, что закрепление завоеваний и сохранение боеспособности армии требуют немедленного изыскания финансовых средств в распоряжение Вр[еменного] Прав[ительства], получившего от свергнутого правительства лишь пустую казну и внутреннюю разруху, что при настоящих условиях всякий другой способ не достигнет практической цели, Николаевская организация партии социалистов-революционеров считает необходимым поддерживать «Заем Свободы», но полагает, что так как чрезвычайные расходы, вызванные войной и революцией, являются следствием империалистической внешней политики буржуазии и классовой внутренней политики буржуазно-крепостнического прежнего правительства, приведшего к нынешней войне и внутреннему развалу, погашение % по этому займу должно быть возложено на имущие классы путем прогрессивно-подоходного налога.

Вместе с тем партия с[оциалистов]-р[еволюционеров] считает, что расходование средств, полученных путем займа, должно происходить под контролем трудового народа в лице С[овета] Раб[очих], Воен[ных] и Крестьян[ских] Депутатов.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 274. Арк. 19.

№ 90

Рішення селян посаду Калинівка про добровільну участь у позиці Тимчасового уряду «Заєм Свободы», оприлюднене у виданні «Трудовая газета» 7 травня 1917 р. № 2421

Травень 1917 р.

Посад Калиновка. Сход крестьян

На днях состоялся сход посадских крестьян, на котором была вынесена следующая резолюция: «Признавая критическое положение страны, сход постановил прийти на помощь Вр[еменному] Правительству и подписаться на «Заем Свободы» на сумму –

20000 рублей, кроме того, сход пожертвовал на организацию Крестьянского союза в гор[оде] Херсоне 360 р[ублей]. Затем крестьяне постановили всех дезертиров, укрывающихся от военной службы, первый раз штрафовать на 50 р[ублей] и лишить их семейного пайка и во второй раз отобрать наделы и не считать их больше своими товарищами.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 274. Арк. 20.

№ 91

Протокол засідання Громадського комітету м. Миколаєва із розглядом питання про «Заем Свободы», опублікований у виданні «Трудовая газета» 14 червня № 2450

10 травня 1917 р.

Общественный Комитет

Заседание открывается под председательством Овчинникова, при секретаре Кочкине. ЗЛОЧЕВСКИЙ. Граждане, когда заговаривают о «Займе Свободы», всем становится скучно, точно это ненужный и всем надоевший вопрос... Мы видим, что никто не отдает себе отчета в значении «Займа Свободы».

Ни Сов[ет] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов], ни Общест[венный] Комит[ет] до сих пор ничего не сделали в области практического осуществления «Займа Свободы». Правда, в Совете по этому вопросу вынесли специальные постановления, но вопрос о «Займе», этот вопрос государственной важности, от осуществления которого зависят все идеи, все завоевания революции, остался на бумаге.

Оратор констатирует общее равнодушие к займу.

Упрек в недостатке патриотизма одинаково заслужен всеми.

Все пойдет прахом, если это равнодушие не будет сломлено. Все погибнет... В революционное время никто не смеет отказываться от «Займа». Оратор, говоря о тех, кто в окопах, которые жертвуют жизнью за родину, призывает всех свободных от такой жертвы исполнить гражданский долг пред родиной и подписаться на займ...

Секретарь Кочкин оглашает резолюцию Исп[олнительного] Бюро Общ[ественного] Комитета о «Займе Свободы» и резолюцию С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов].

РОЖАНСКИЙ находит необходимым до принятия той или иной резолюции подвергнуть вопрос всестороннему обсуждению ввиду сложности осуществления некоторых пунктов.

ЗЛОЧЕВСКИЙ говорит о разверстке облигаций «Займа Свободы» среди домовладельцев с обязательством каждого, владеющего имуществом на 20.000 р[ублей], подписаться на 5 тыс[яч].

Оратор находит целесообразность привлечения банков в деле разверстки облигаций среди малоимущего класса и лиц наемного труда по следующему плану: известное лицо вносит 30 руб[лей] на «Займ», остальные же деньги выплачивает банк, взяв с лица обязательство погашения долга в определенный срок.

МЕРИНГОФ – Что вы сделаете, если домовладельцы не согласятся пойти на ваш призыв. Как вы их заставите. Я понимаю, у рабочих вы получите через Контору авансом, но что сделаете с домовладельцами.

РОЖАНСКИЙ говорит о необходимости правительству выработать систему реализации займа, причем высказывается за конфискацию сверхприбыли «мертвых» капиталов и увеличение ставок на налоги.

ОВЧИННИКОВ говорит о равнодушии к займу капиталистов, в критическое для страны время устраивающих саботаж. Оратор находит необходимым, для добровольного проведения займа, принятие Вр[еменным] Пр[авительством] мер к установлению низких

твердых цен на предметы первой необходимости, указав как результат этого понижение оплаты труда.

ГРУШЕЦКИЙ высказывается за конфискацию свободных капиталов, за исключением капиталов, занятых в промышленности. Коснувшись целей войны, Грушецкий находит, что война превратилась в столкновение германского и английского милитаризма.

Раз мы ввязались в грязную историю, необходимо кончить... Оратор говорит о необходимости потребовать у мировых банкиров-союзников «деньги на стол» за те трупы, которыми устилается земля во имя торжества английского милитаризма.

КИРЕЕВСКИЙ (с места) – Это идеология ростовщика.

Речь Грушецкого прерывается тихими свистками публики.

Рожанский, Жабров, Злочевский и др[угие] выступают с резким протестом против речи Грушецкого, последний просит слова для личного объяснения и между прочим бросает Киреевскому: – Я ему этого не прощу.

Собрание переходит к баллотировке, вносятся несколько резолюций Исп[олнительного] Бюро Общ[ественного] Ком[итета]. Выясняется, что кворума[нет].

В итоге страстных прений вопрос о «Займе Свободы» остается на повестке до следующего заседания.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 274. Арк. 54–55.

№ 92

Ультиматум Ради робітничих і військових депутатів м. Николаєва власникам оборонного заводу Братів С. та І. Бакумських із умовою поновлення роботи на заводі

13 травня 1917 р.

[Штамп]

Совет Рабочих и
Военных Депутатов
г[ород] Николаев
13 мая 1917 года

Завод Братьев С. и И. Бакумских в Николаеве

Ввиду прекращения работ на вашем заводе, считая бездействие работающего на оборону завода в настоящее время совершенно недопустимым, в порядке пункта 3 Декларации Временного Правительства от 5-го мая 1917 года о контроле над производством, транспортом, обменом и распределением, предлагаем вам в течение 24 часов войти в переговоры с Профессиональным Союзом Металлистов в г[ороде] Николаеве об условиях безотлагательного возобновления работ на заводе с неременным удовлетворением ваших рабочих и служащих в размере месячного и двухнедельного заработка, согласно нижеследующей капитализации: рабочим 3541 руб[ль] 28 коп[еек] и непредвиденных 100 р[ублей], а всего 3948 руб[лей] 78 коп[еек].

Если в течение указанного срока работы на заводе не будут восстановлены по соглашению с Союзом металлистов, о ваших действиях будет доведено срочными депешами до сведения Министра труда с требованием реквизировать завод, отправит вас как военнообязанных к Воинскому Начальнику с возбуждением против вас законного преследования за бывшее изготовление на вашем заводе частных заказов вместо срочных заказов на оборону.

С новым штатом рабочих и служащих имеете заключить формальный коллективный договор через Профессиональный Союз Металлистов с предварительным представлением

в Совет Рабочих и Военных Депутатов проекта договора для его утверждения на срок впредь до пересмотра условия труда в порядке вышеуказанной декларации.

Отчет требуется письменно в течение 24 часов.

Председатель

Ряппо

Секретарь

/подпись неразборчива/

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 183. Арк. 8.

№ 93

Оголошення про проведення зборів Єврейського учительського товариства, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 14 травня 1917 р. № 2401

14 травня 1917 р.

Евр[ейское] учительское о[бщест]во

Завтра, в 8 час[ов] вечера, в помещении профессионального училища Ф. С. Вулик (Черниговская, уг[ол] Никольской) состоится собрание Еврейского учительского общества. На очереди – обсуждение ряда вопросов в связи с докладом делегата, вернувшегося с Екатеринославского учительского съезда.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 60.

№ 94

Повідомлення про відвідання віце-адміралом О. В. Колчаком Миколаївського відділення Балтійського заводу та про зустріч голови Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва Я. П. Ряппо з О. В. Колчаком, опубліковане у газеті «Известия» 21 травня 1917 р. № 16

19 травня 1917 р.

Адмирал Колчак на Балтийском заводе

После посещения лодки «Тюлень»^{94.1} адмирал Колчак был приглашен т[оварищем] Исаевым от имени рабочих Балтийского завода^{94.2} на собеседование.

^{94.1} Підводний човен «Тюлень» збудовано Відділенням Балтійського суднобудівного заводу в м. Миколаєві у період 1911–1915 рр. Тип «Нерпа». Човен брав участь у Першій світовій війні. 16 грудня 1917 р. увійшов до складу Червоного Чорноморського флоту, однак уже в травні 1918 р. захоплений німцями, а в листопаді цього ж року – англо-французами. З травня 1919 р. човен належав до морських сил Півдня Росії. У листопаді 1920 р. виведений врангелівцями з Севастополя до Стамбула, у грудні цього ж року вийшов до Бізerti (Туніс). Станом на 21 березня 1917 р. човен знаходився у м. Миколаєві, де його відвідував адмірал О. В. Колчак.

^{94.2} Балтійський суднобудівний завод – суднобудівне підприємство у Петрограді (засноване 1856 р. як завод Карра і Макферсона, з 1877 р. реорганізоване в Російське Балтійське залізничне і механічне товариство, з 1894 р. перейшло до відання Морського міністерства). Одне з відділень цього заводу з 1912 р. функціонувало в м. Миколаєві. Кораблі будували в Санкт-Петербурзі (Петрограді), частинами перевозили до Миколаєва, де їх збирали на стапелях, спускали на воду й добудовували. Миколаївське відділення Балтійського суднобудівного заводу добудувало і здало флоту підводні човни «Нерпа», «Морж» і «Тюлень» (1915 р.), «Утка» і «Гагара» (1917 р.). Наприкінці 1916 р. завод отримав замовлення на складання 6 підводних човнів типу «АГ21–АГ26», які будувалися американською фірмою «Голланд» у Ванкувері (Канада) і частинами доставлялися до Владивостока, а далі залізницею до Миколаєва. Відділення також виконувало замовлення на ремонт ескадреного міноносця «Жуткий» і підводних човнів. 8 липня 1918 р. наказом по морському відомству Української Держави Миколаївське відділення Балтійського суднобудівного механічного заводу відокремлено від Петроградського управління й реорганізовано в самостійне підприємство Миколаївський ремонтний суднобудівний завод морського відомства «Ремсуд». У березні 1920 р. завод «Ремсуд» увійшов до Об'єднання «Тремсуд» разом із заводом «Руссуд» і «Темвод».

При появлении адмирала на заводе рабочие обменялись с ним взаимными приветствиями.

Затем рабочие записками задали несколько вопросов командующему флотом.

На вопрос: «Каково настроение флота и армии» – адмирал Колчак ответил, что флот бодро стоит на страже интересов революционной России.

Армия, поскольку он смог с ее настроениями ознакомиться со слов Керенского, постепенно приобретает боевую мощь и сможет в скором времени перейти в наступление по всему фронту.

Керенский пользуется во флоте и армии большой популярностью, и встречи с ним превращаются в сплошные овации. Лично Колчак относится к Морскому министру с большим уважением.

На вопрос, каково его мнение о внутреннем положении страны, адмирал Колчак ответил, что он опасается, как бы недостаточная организация народных масс не привела бы к нежелательным эксцессам.

Отвечая на просьбу рабочих сообщить, правда ли, что тяжелое финансовое положение страны и создавшаяся международная обстановка не дают надежды на дальнейшее продолжение заказов по морскому ведомству [*часть текста повреждена*]. Взамен морских судов будут даны заказы на сухие доки для коммерческого судостроения.

В завершение адмирал призвал рабочих к организации и к спокойной работе на оборону.

Речь ад[мирала] Колчака произвела хорошее впечатление на слушателей и была покрыта громовыми аплодисментами.

Посещение председателем С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] Я. Ряппо Командующего Черноморским флотом адмирала Колчака

19 мая [1917 г.] в 6 ч[асов] вечера прибыл на миноносец «Дерзкий» пред[седатель] Сов[ета] Раб[очих] и Воен[ных] Деп[утатов] подп[рапорщик] Ряппо в сопровождении мичм[ана] Гиля, прап[орщика] Вишневого, матр[оса] Шабалова и солд[ата] Яровенко. Председ[атель] С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] обратился к адмиралу Колчаку с рядом текущих вопросов.

1. Кризис на заводах «Руссуд» и «Наваль».

Я. Ряппо был предложен вопрос, известно ли адмиралу о том, что усиленно циркулируют слухи о возможном в ближайшем времени закрытии заводов «Наваль» и «Руссуд».

Адмирал на это ответил, что слухи не обосновательны. Объясняется возможность закрытия заводов тем, что исчерпывается капитал, благодаря которому заводы существуют, и если правительство не окажет им самой широкой поддержки, то они дальше не могут держаться. По мнению адмирала, такой кризис создан вследствие малой работоспособности людей на заводах и колоссального роста заработной платы. Заводы не в состоянии исполнить контрактной работы, суда не заканчиваются к сроку, кроме того, в тот момент, когда наметится приближение мира, заводы как приспособленные почти исключительно к постройке военных судов должны будут сократить свою работу, пока их не приспособят к каким-либо другим предприятиям.

Я. Ряппо спросил, имеется ли у предпринимателей выработанный план перехода к предприятиям мирного времени.

По словам адмирала, такого плана у предпринимателей, по-видимому, нет.

Мичманом Гилем было замечено, что заводы могли бы перейти к постройке паровозов и вагонов, но так как машины приспособлены к постройке броненосцев, то для такого перехода требуется приостановка на мирное время работ на заводе.

2. Транспорт угля.

Я. Ряппо отметил, что заводу угрожает кризис топлива. Уголь привозится в Николаев по железной дороге и водным путем, но железная дорога не в состоянии обслуживать транспорт угля. Не может ли адмирал содействовать переброске большого количества грузов транспортом из Мариуполя, а в случае острого кризиса может ли уступить часть [угольных] запасов Черноморского флота.

Адмирал ответил, что он может содействовать перевозке угля транспортом и дать для этого достаточное количество транспортов, если Совет со своей стороны примет меры к тому, чтобы уголь доставлялся из копей в Мариуполе, в чем происходит задержка.

Что же касается запасов Черноморского флота, то адмирал пойдет навстречу потребности заводов и просьбе Совета, хотя запасы угля в Черном[орском] фл[оте] и ограничены.

3. Транспортное дело.

Я. Ряппо изложил положение транспортного дела. В Николаеве образовалась т[ак] н[азываемая] пробка. Скопились миллионные грузы всяких продуктов, часть которых пришла в негодность в то время, как на фронте ощущалась острая необходимость.

Путем усиленной работы и настойчивости удалось, наконец, часть грузов перебросить в Одессу, но там груз, транспорты не разгружаются по 20–30 дней. Причину такой транспортной разрухи надо искать отчасти в слишком индифферентно формальном отношении к делу заведующего транспортной флотилией [вице-адмирала А. А.] Хоменко. С формальной стороны он, может быть, и прав, отдавая соответственные распоряжения, но в революционный период надо действовать энергично, настойчиво, надо не только отдавать приказание, но и настаивать на их выполнении, надо самому являться всюду, надо работать и заставлять работать других.

Адмирал Колчак причину задержки разгрузки транспортов видит в том, что нет рабочих рук. Все говорят о чем угодно, но никто не хочет работать, вследствие чего и происходит разруха.

4. Председатель Совета изложил адмиралу дело о реквизиции типографии, во избежание тенденциозного и одностороннего освещения этого дела, чтобы оно было правильно понято.

[Продовження було опубліковано в № 17 газети «Ізвестія Николаєвського Совету Рабочих і Военних Депутатов», однак цей номер у бібліотеках України не виявлено].

Оригінал. Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

Повідомлення Бюро партії українських соціалістів-революціонерів^{95.1}
про переміщення офісу на вул. Соборну, 6/2, проведення засідань і запис
до партії, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 26 травня 1917 р. № 2434

Травень 1917 р.

Бюро партії Укр. соціалъ-револ.
Перемістилося на Соборну вул.
№ 6/2 помешкання курси Березовсь
кого 23 травня відбулось засідання
комітету, де обговорювалась справа
про Херсонський з'їзд, котрий Хер-
сонська хата призначила на 15
Червня і інші питання, а так же
вирішено зібратъ загальне зібранія
у п'ятницю 26 травня: Перше пя-
тання перевибори комітету. 2 про-
грошову справа и про справу літе-
ратурну. На зібранья прохають
всіх членів прибути въ 7 год ве-
чера. Запись членів до партії прий-
мається изо дня від 6 до 9 год ве-
чера і приймається запись у пар-
тійній хор.

Б. У. С. Р. П.

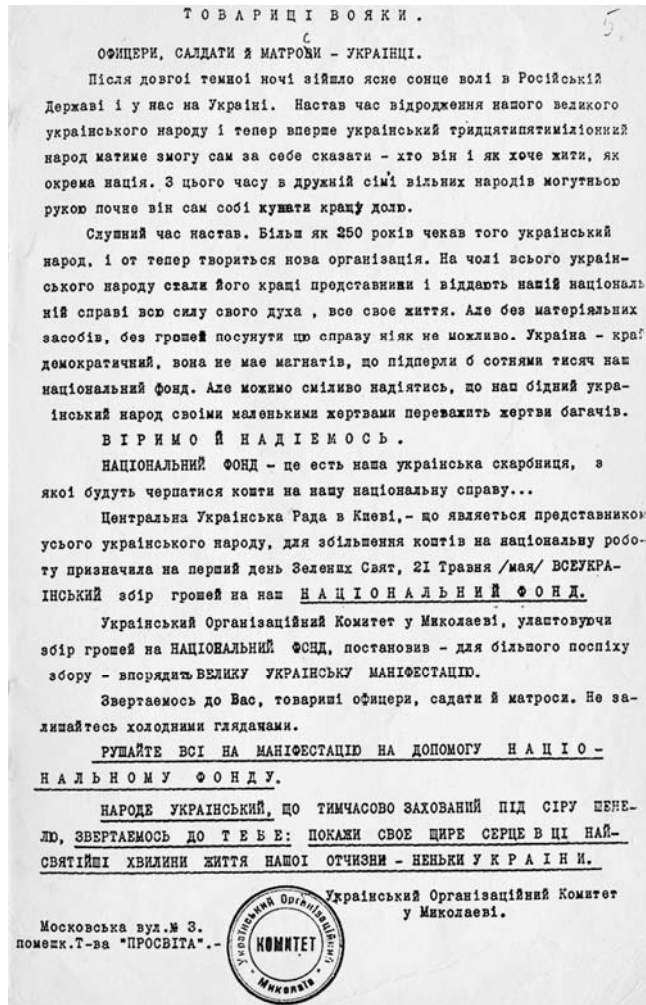
Українською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

^{95.1} Українська партія соціалістів-революціонерів (есери, або уесери, УПСР) – політична партія, заснована 1905 р. Набула остаточного оформлення як всеукраїнська політична партія після Лютневої революції 1917 р. Близька за програмою до російської партії соціалістів-революціонерів. Відбивала інтереси українського селянства, боролася за соціалізацію землі, скликання Українських Установчих Зборів. Друкованими органами партії були видання «Народна воля» і «Боротьба». За Української Центральної Ради уесери входили до складу уряду В. Винниченка (Павло Христюк, Микола Стасюк, Микола Ковалевський, Всеволод Голубович, Михайло Савченко-Більський, Кузьма Корж та Микита Шаповал). Після проголошення IV Універсалу 30 січня 1918 р. уесери створили уряд на чолі з В. Голубовичем. За Гетьманату П. Скоропадського УПСР провадила діяльність нелегально. У середині травня 1918 р. партія розкололася на два крила: «ліве», що обстоювало «радянську форму влади» та співпрацювало із більшовиками (лівобережними, або боротьбисти), та «праве», більш національного спрямування. За Директорії уесери входили до складів урядів В. Чехівського, Б. Мартоса, І. Мазепи. Наприкінці 1919 р. частина уесерів емігрувала до Австрії, де у Відні під проводом М. Грушевського видавала орган «Борітеся – Поборете» (1920–1921 рр.). Закордонна УПСР прагнула примирення із РСФРР і перетворення УНР на «радянську республіку». Після повернення до України члени партії у 1930-х рр. були репресовані.

Звернення Українського організаційного комітету в Миколаєві до населення про збір коштів для Національного фонду Української Центральної Ради^{96.1} та перша сторінка газети «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» від 21 травня 1917 р. № 16 із оголошенням Українського організаційного комітету в Миколаєві про початок збору коштів для Національного фонду та влаштування з цього приводу Української маніфестації

21 травня 1917 р.

Оригінал. Машинопис. Українською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-5547. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 5.

^{96.1} 12 березня 1917 р. Українська Центральна Рада з метою підтримки своєї діяльності розіслала відозви про збір пожертв до Національного фонду. 22-23 квітня 1917 р. на других загальних зборах Центральної Ради було схвалено рішення про День Національного Фонду - 9 травня, у який українські організації мали влаштувати святкові заходи й закликати громадян жертвувати свій одноденний заробіток на українську справу. Головою Комітету Дня Національного Фонду було обрано Л. Старицьку-Черняхівську. У квітні 1917 р. Центральна Рада розіслала до місцевих українських організацій «Підписку Українського Національного Фонду» та підписні листи. Кошти мали перераховуватися громадянами до Союзбанку на ім'я М. Грушевського.

ИЗВѢСТІЯ

НИКОЛАЕВСКАГО

Города Рабочихъ и Военныхъ Депутатовъ

Выходятъ ежедневно, кромѣ дней послѣпраздничныхъ.

Объявленіе.
въ циркъ Шеффера
Учредительное Собраніе
Общества
Свободнаго Университета.
Порядокъ дня:
Университетъ. Программа Общества.
Выборы въ Союзъ Обществъ.

Объявленіе.
Президиумъ Комитетовъ ротящихъ, складиронныхъ, батарейныхъ, зорскихъ и друг. командъ Николаевского гарнизона
вызываетъ на
ОБЩЕЕ СОБРАНИЕ
состоится въ Срезу 24го мая въ 9 час. утра въ помещении Съезда Рабочихъ и Военныхъ Депутатовъ (Мѣсяцъ Городское Собр.)
Президиумъ.

Объявленіе.
Николаевская Городская Управа
объявляетъ во всѣобщее свѣдѣніе, что на 2 мая с. г. съ 9 ч. у. назначена общегородская перепись населенія, а потому граждане приглашаются съдѣйствовать городскимъ уполномоченнымъ (спискамъ и счетчикамъ) при сборѣ, проверкѣ и заполненіи опросныхъ листовъ. Въ о роение листы, въ послѣднюю графу (если былъ замѣченъ) вносятся свѣдѣнія касаясь принадлежності къ государству, въ прошломъ отъѣздъ въ городъ, вмѣстѣ ли недвижимое имущество, домашнее хозяйство, служба, или иная занятость. Эти отомъ особенно важны въ отношеніи времени отъезда изъ города Николаева.
Городская Управа убедительно проситъ гражданъ послѣ переписи немедленно и не позже 24 мая извѣстить секретаря Городской Управы о слѣдствіи извѣстнаго со стороны ихъ лица, неправомернаго со стороны городского квартала въ томъ отношеніи, что

Организаціонная Комиссія
Президиумъ Центрального Бюро Профессиональных Союзовъ
въ цѣляхъ не только поддерживать, но и расширять связи между профессиональными Союзомъ Николаева и Союзомъ работниковъ Николаевскаго завода (Томасовъ), а также между другими Союзомъ Николаевскаго завода и Союзомъ работниковъ Николаевскаго завода.

Сегодня 21 мая въ 8 ч. вечъ въ помещении Союза Металлистовъ (Коллежескаго, д. Мешурова) состоится
ОБЩЕЕ СОБРАНИЕ
въ которомъ будутъ обсуждены вопросы о объединеніи рабочихъ и военныхъ депутатовъ Николаевского гарнизона въ единый союз.

Театръ Я. Я. Шеффера.
въ Воскресенье 21, Понедѣльникъ 22 и Вторникъ 23 въ спектакляхъ будутъ исполнены
Елены Нагорной
Воскресенье 21 и Вторникъ 23
Цѣна бѣлѣтъ равная въ Петербургѣ.
Барышня улицы
Водоборъ борьба страданій и страстей (серьезный същесн.)
Исполненъ въ 4 актъ.

Объявленіе.
Собраніе выборщиковъ въ
Общественный Комитетъ
и Городскую Думу
Собрание состоится въ Союзѣ Обществъ Депутатовъ, назначено на понедельникъ 22го мая въ 8 час. вечера въ залѣ Городской Думы.
Присутствъ прошенъ для выборщиковъ довести въ это общее собрание.

Домовладѣльцы 2-ой Административной части
въ понед. 22 сего мая въ 2 ч. дня въ помещении бывшаго Жюковскаго, амьтѣ состоится
Выборное Собраніе,
для избранія 22 представителей отъ 2-ой Административной части въ Комитетъ Союза Домовладѣльцевъ г. Николаева.

Циркъ-театръ Я. Я. Шеффера.
Вторникъ 23го мая въ спектакль будутъ исполнены
Общественныя
Среды въ Петербургѣ
Среды въ Петербургѣ
Среды въ Петербургѣ
Среды въ Петербургѣ
Среды въ Петербургѣ
Среды въ Петербургѣ
Среды въ Петербургѣ

Український Організаційний Коопитет
виражає обір грошей на
Національний Український фондъ.
Для нього Комитетъ улаштує:
Українську конференцію, залу въ Салѣ № 1 2-го промисловаго квартала, въ Петербургѣ въ 10 часовъ вечера. Вступитъ въ комитетъ: Спаськая до Николаева, въ Петербургѣ, въ 10 часовъ вечера.
Комитетъ

Объявленіе
Служба работниковъ и гражданъ Николаевского гарнизона
вызываетъ на
общее собраніе
въ субботу 27 мая въ 6 час. вечъ, въ помещении Гарнизоннаго урочнаго квартала, въ 2-ой Административной части, 27-мъ Биржевомъ переулкѣ, въ здании бывшаго Кооперативнаго общества.

Циркъ Стрететова
Вторникъ 23го мая въ спектакль будутъ исполнены
Июльскіе дни
Июльскіе дни
Июльскіе дни
Июльскіе дни
Июльскіе дни
Июльскіе дни
Июльскіе дни
Июльскіе дни
Июльскіе дни
Июльскіе дни
Июльскіе дни

Занимаются
дворнички, дворянчухи и кучера
Служба работниковъ и гражданъ Николаевского гарнизона
вызываетъ на
общее собраніе
въ субботу 27 мая въ 6 час. вечъ, въ помещении Гарнизоннаго урочнаго квартала, въ 2-ой Административной части, 27-мъ Биржевомъ переулкѣ, въ здании бывшаго Кооперативнаго общества.

Начальникъ милиціи гор. Николаева
для избранія милиціи гор. Николаева
въ субботу 27 мая въ 6 час. вечъ, въ помещении Гарнизоннаго урочнаго квартала, въ 2-ой Административной части, 27-мъ Биржевомъ переулкѣ, въ здании бывшаго Кооперативнаго общества.

Художественный Ново-Театръ.
Вторникъ 23го мая въ спектакль будутъ исполнены
Посидинокъ любви
Посидинокъ любви
Посидинокъ любви
Посидинокъ любви
Посидинокъ любви
Посидинокъ любви
Посидинокъ любви
Посидинокъ любви
Посидинокъ любви
Посидинокъ любви
Посидинокъ любви

Українською та російською мовами. Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

**Повідомлення про вибори голови та виконавчого бюро реорганізованого
Громадського комітету м. Николаєва, опубліковане у виданні
«Трудовая газета» 29 травня 1917 р. № 2434**

27 травня 1917 р.

В Общественном Комитете

Третьего дня под председательством Н. П. Леонтовича состоялось собрание реорганизованного Общественного Комитета.

Продолжительные прения вызвал вопрос о выборе председателя Комитета.

Х. Матвеев предлагает считать председателем Комитета градоначальника, который должен опираться на авторитет Обществен[ного] К[омите]та.

Я. Ряппо горячо возражает против этого предложения, считая совмещение должностей градоначальника и председателя Общественного Комитета недопустимым.

А. Овчинников также считает недопустимым такое совмещение, потому что Общественный К[омите]т как власть революционная должен контролировать и следить за действиями ставленников общественной власти. Градоначальник, как председатель, в случае конфликта сможет оказать давление.

Н. Киреевский, поддерживая предложение Х. Матвеева, также настаивает на том, чтобы председатель К[омите]та и градоначальник было одно лицо. Последнее обстоятельство, по его мнению, смягчит возможные конфликты.

Я. Ряппо вновь долго убеждает собрание в недопустимости совмещения двух должностей. Комитет должен стоять на страже революции, контролируя местную правительственную власть. Градоначальник же обязан исполнять мотивы правительства. Контакт между действиями представителей правительства и Общественного Комитета не всегда возможен, и тогда градоначальнику придется сидеть на двух стульях и лавировать.

Вопрос не баллотируется, и собрание переходит к обсуждению вопроса о количестве членов президиума и исполнительного бюро. Состав последнего решено ограничить 19 членами (в том числе и члены президиума).

Объявляется перерыв, во время которого члены Совета Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] удаляются на предвыборное совещание.

Выборы президиума и бюро

По возобновлении заседания закрытой баллотировкой председателем Обществен[ного] К[омите]та избирается: А. Овчинников (36 бел[ых шаров] – 21 черн[ый шар]), товарищами председателя от Совета Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] – прап[орщик] Флоринцев (46 бел[ых шаров] – 12 черн[ых шаров]), от украинцев – Афанасьев (40 бел[ых шаров] – 28 черн[ых шаров]), от граждан – Н. Нельговский (47 бел[ых шаров] – 11 черн[ых шаров]). Секретарями: Качкин, Шаргородский и Григорьев.

В исполнительное бюро избранными оказались: Терентьев, Скаврон, Паденко, Лукьянов, Портенко, Крыжановский, Мерингоф, С. М. Костенко, Мишуровский, Злочевский, Писаревский, Жабров; в комиссию по расследованию дел Никол[аевских] и Хер[сонских] лоцманов избраны Лукьянов и Энгельгардт; представителем от Общ[ественного] Ком[итета] на губ[ернские] земск[ие] собрания избран Шульман; в редакционную комиссию по выработке наказа избраны Киреевский, Гольденберг, Гиль, Энгельгардт, Матвеев, Злочевский, С. М. Костенко.

Оригінал. Типографський друк. Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

№ 98

**Повідомлення про загальні збори Миколаївського осередку
Естонської соціал-демократичної робітничої партії і прийняття рішення
про делегування представника від неї до Миколаївського комітету
Російської соціал-демократичної робітничої партії, опубліковане у газеті
«Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов»
31 травня 1917 р. № 23**

28 травня 1917 р.

Общее собрание Эстонской организации С.-Д.[социал-демократов]

В воскресенье, 28 мая, состоялось общее собрание членов Эстонской организации с[оциал]-д[емократов].

После прочтения письма от Николаевского [комитета] РСДРП [Российской социал-демократической рабочей партии] единогласно было принято послать одного делегата в Николаевский Комитет РСДРП [Российской социал-демократической рабочей партии].

Большинством голосов был избран товарищ Вахесаар.

Следующее общее собрание состоится 11 июня, в 6 часов вечера.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 267. Арк. 44.

№ 99

**Оголошення про запис до Єврейської соціал-демократичної партії «Бунд»,
опубліковане в газеті «Известия Николаевского
Совета Рабочих и Военных Депутатов» 31 травня 1917 р. № 23**

29 травня 1917 р.

«Бунд»

Запись членов в социал-демократическую организацию «Бунд»^{99.1} принимается ежедневно в помещении Профессионального союза работающих иглой (Мапепекарня) от 6 до 9 часов вечера.

Третьего дня состоялось заседание организационного комитета «Бунд». Решено в скорейшем времени устроить собеседование со всеми членами партии по вопросам программным и тактическим. О времени и месте собеседования будет объявлено особо.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 267. Арк. 43.

^{99.1} «Бунд» – «Загальний єврейський робітничий союз у Литві, Польщі і Росії» – єврейська соціалістична організація, заснована у жовтні 1897 р. у Вільно. У 1898 р. «Бунд» увійшов до РСДРП, однак після Лютневої революції 1917 р. приєднався до меншовицької партії, виступив проти більшовиків і підтримав Тимчасовий уряд. «Бунд» виступав за автономію України в складі Росії. Керівники «Бунду» входили до складу Української Центральної Ради (М. Рафес, І. Лібер, А. Золотарьов (Генеральний контролер), М. Зільберфарб (Генеральний секретар у єврейських справах)), пізніше – до Директорії. У вересні 1919 р. в Кам'янці-Подільському на конференції «Об'єднаного Бунду» бундівці висловилися за підтримку самостійності України. У 1921 р. в СРСР «Бунд» самоліквідувався.

Повідомлення про арешт Миколаївського міського голови М. П. Леонтовича, члена Миколаївської міської управи М. А. Максимова та секретаря І. Я. Каплана, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 1 червня 1917 р. № 2439

30 травня – 1 червня 1917 р.

Аресты в Николаеве

Заключение под стражу Н. П. Леонтовича, М. А. Максимова, И. Я. Каплана и др[угих]

Неясные слухи и догадки, возникшие в городе в связи с сообщением о возможности привлечения градоначальника и гор[одского] головы Н. П. Леонтовича к уголовной ответственности за преступление по должности, получили вчера конкретное подтверждение.

Уже с раннего утра по городу стали циркулировать упорные слухи об аресте Н. П. Леонтовича. Несмотря на то, что общество, в известной степени, было подготовлено к этому событию, тем не менее, оно произвело в городе сильнейшую сенсацию.

В течение вчерашнего дня многие являлись в Гор[одскую] управу в надежде из разговоров со служащими почерпнуть какие-либо сведения о причине арестов, а наиболее энергичные пытались удовлетворить свое любопытство наведением справок в С[овете] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов], но первые сами ничего не знали, а вторые хранили молчание.

Слухи вскоре подтвердились, причем выяснилось, что вместе с Н. П. Леонтовичем был арестован ряд лиц, имена коих общество в последнее время ставило в близкую связь с деятельностью Н. П. Леонтовича.

Весть об аресте с быстротой молнии облетела город, вызывая повсюду оживленные разговоры.

Перед арестами

Комиссия разбилась на 6 групп и в 4 часа утра приступила к приведению в исполнение постановления Исполн[ительного] Ком[итета]. Прежде чем приступить к обыскам и арестам, Комиссия распорядилась расставить часовых у входа в Городскую управу и в зал финансового отдела с приказом никого не впускать и выпускать. У управского телефона был поставлен часовой с приказанием никого не допускать к переговорам с лицами, подлежащими аресту, кроме того и телефонной станции было предложено не соединять №№ соответствующих телефонов. Часовые были расставлены у кабинетов городского головы, секретаря управы И. Я. Каплана, члена управы М. А. Максимова и управляющего архива.

Часовые у входа в Гор[одскую] управу простояли до 8 часов утра, до окончания арестов, после чего Комиссия распорядилась допускать служащих управы к занятиям, не снимая караулов у кабинетов фин[ансового] зала и архива. Члены Комиссии, производившие аресты, передают нам следующие подробности арестов.

В Исполн[ительном] Бюро С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов]

Из беседы с членами Исполн[ительного] Комитета С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов], производившими аресты, выяснилось следующее.

Вчера, в 2 час[а] ночи, в закрытом заседании Исполн[ительного] Комитета С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] Следственная комиссия Совета сделала доклад о необходимости принятия мер пресечения в отношении лиц, прикосновенных к злоупотреблениям в городском общественном самоуправлении и друг[их] общественных учреждениях. Свое решение Комиссия мотивировала появлением в «Одес[ских] Новос[тях]» сообщения

о намерениях Сов[ета] Раб[очих] и В[оенных] Д[епутатов] привлечь г[осподина] Леонтовича к уголовной ответственности за хищения и злоупотребления в гор[одском] управлении, не останавливаясь при этом перед его арестом. Появление заметки, по мнению Следств[енной] комиссии, дает возможность всем причастн[ым] по этому делу лиц[ам] замести следы.

Было указано и на то, что г[осподин] Леонтович справлялся у тов[арища] прокурора г[осподина] Горбатова о том, можно ли придавать значение газетной заметке, на что последний ответил утвердительно. Из дальнейшего доклада выяснилось, что в Николаев должен был приехать следователь по особо важным делам Одес[ской] суд[ебной] пал[аты], однако ввиду того, что в приезде последнего произошла задержка, Исп[олнительный] Ком[итет] Совета, не считая возможным допустить дальнейшее нахождение подозрительных лиц на свободе, единогласно постановил немедленно арестовать: градоначальника и гор[одского] голову Н. П. Леонтовича, его шофера М. Дульцина, секретаря Гор[одской] управы И. Я. Каплана, члена Гор[одской] управы М. А. Максимова и прап[орщика] Яковлева, причем арест последнего произвести через г[осподина] коменданта.

Арест градоначальника и гор[одского] гол[овы] Н. П. Леонтовича

Арест Н. П. Леонтовича был поручен прапор[щику] Руденко, Мазану, Бирчанскому и др[угим].

Прибыв на квартиру градоначальника и не застав его дома, Комиссия распорядилась разобщить телефон с городом и оставить одного из членов Комиссии на месте, отправилась на автомобиле в сопровождении конной стражи на поиски, которые, однако, не дали никаких результатов. Только к 7 часам утра, когда Комиссия вернулась обратно на квартиру Н. П. Леонтовича, к подъезду своего дома подъехал на автомобиле градоначальник.

Комиссия тут же предъявила Н. П. Леонтовичу ордер Исполн[ительного] Комит[ета] Сов[ета] Раб[очих] и Воен[ных] Деп[утатов] об аресте.

Встретив весть об аресте внешне хладнокровно, Н. П. Леонтович сказал арестовавшим его:

– Я никогда, за все время революции, не стоял в оппозиции Совету и всегда считал Совет тем законным учреждением, которому все должны подчиняться.

Н. П. Леонтович просил оставить его под домашним арестом, но члены в этом отказали, сославшись на отсутствие у них на это полномочий. Дав возможность градоначальнику умыться и переодеться, Комиссия произвела в квартире обыск, причем сделала выемку бумаг.

Домашние Н. П. Леонтовича отнеслись к аресту внешне довольно спокойно. По окончании обыска Н. П. Леонтович на автомобиле был препровожден в Главный комиссариат, где помещен был в кабинете начальника милиции.

Арест члена Управы М. А. Максимова

Арест г[осподина] Максимова был поручен Е. Белинскому, Попову и Фомину, которых сопровождал начальник летучего отряда Совета. При предъявлении ордера об аресте М. А. Максимов побледнел и затрясся. Придя в сильно возбужденное состояние, г[осподин] Максимов стал причитать, говоря, что прожив 72 года, всегда честно и добросовестно исполнял свои обязанности, в подтверждение чего приводил свою многолетнюю обществен[ную] деятельность в качестве члена Гор[одской] Управы – 18 лет и в звании гласного – 30 лет.

Домашние г[осподина] Максимова, жена и сын, обратились к членам Комиссии с просьбой не арестовывать его, ибо он болен пороком сердца, ввиду чего они не ручаются за его жизнь.

Приступив к обыску, Комиссия произвела выемку бумаг, после чего предложила г[осподину] Максимову следовать за ней. Услышав об этом, М. А. Максимов наотрез отказался подчиниться.

– Ни за что не пойду, хоть режьте и вяжите меня!! Не пойду! Не пойду!..

Видя, что со стариком не сладить, члены Комиссии предложили сыну повлиять на отца, ибо своим отказом он только ухудшит свое положение.

После долгих уговоров домашних М. А. Максимов согласился. Ему дали возможность выпить чаю, после чего в автомобиле он был отвезен в Главн[ый] комиссариат, а оттуда переправлен во вторую Адмиралтейскую часть.

Арест секретаря Управы И. Я. Каплана

В 4:30 час[а] утра уполномоченные из Комитета прибыли на квартиру И. Я. Каплана и предъявили ему ордер об аресте, после чего произвели обыск... Появление уполномоченных произвело на г[осподина] Каплана сильное впечатление. Уполномоченные Комитета отнеслись к И. Я. Каплану с большой предупредительностью. Дав ему возможность позавтракать, Каплана препроводили в Комиссариат Одесской части.

Семья И. А. Каплана к аресту его отнеслась внешне спокойно.

В Гор[одской] Управе

К 9 час[ам] утра к зданию Управы стали стекаться гор[одские] служащие, которые были чрезвычайно взволнованы тем, что доступ в Управу был прекращен нарядом солдат.

Вскоре явились представители С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов], которые, сняв охрану, предложили служащим приступить к своим обычным занятиям. Вместе с тем, служащим было сообщено об аресте гор[одского] гол[овы] Н. П. Леонтовича, чл[ена] Упр[авы] М. А. Максимова и секр[етаря] Упр[авы] И. Я. Каплана.

Немедленно об этом событии были оповещены члены управы Менкини и Присека, которые тотчас же прибыли в управу.

В исполнение обязанностей гор[одского] головы и градоначальника вступил зам[еститель] гор[одского] головы А. Ф. Грачев, но, занятый в воинском присутствии, он в Управу явиться не мог.

Хотя сообщением о предполагаемом аресте Н. П. Леонтовича, помещенном в «Труд[овой] Газ[ете]», служащие управы были несколько подготовлены к этому событию, все же на многих оно произвело впечатление разорвавшейся бомбы. Толкам и пересудам не было конца. Служащие, почти забросив работу, делятся впечатлениями, высказывая всякие предположения и догадки по поводу причины арестов.

Некоторые служащие высказывали предположение, что арест Н. П. Леонтовича и М. А. Максимова находится в связи с участием их в комиссии по приему обуви для армии.

Тут же указывают на то, что в свое время Н. П. Леонтович отказался от председательствования в этой комиссии, но по настоянию бывш[его] градонач[альника] вице-адмир[ала] А. Г. Покровского согласился.

Кроме того, служащие держатся того мнения, что Н. П. Леонтовичу приписывается ряд криминальных злоупотреблений и в других областях город[ской] жизни.

Вообще же, в Гор[одской] Управе как среди служащих, так и в управской коллегии царит растерянность.

Жизнь Управы, в особенности финансового отдела, почти замерла. Многие бумаги остаются невыполненными. Только наиболее срочные бумаги и ассигновки подписываются чл[еном] Упр[авы] Присекой или посылаются в воинское присутствие А. Ф. Грачеву.

Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

**Протокол обговорення в старій цензовій Миколаївській міській думі
питання про арешт Радою робітничих і військових депутатів
Миколаївського міського голови і градоначальника М. П. Леонтовича
та інших членів міського самоуправління, опублікований у виданні
«Трудовая газета» 13 червня 1917 р. № 2449**

1 червня 1917 р.

Гор[одская] Дума об аресте Н. П. Леонтовича и др[угих]
/Экстренное заседание 1-го июня/

Под председательством] А. Ф. Грачева состоялось экстренное собрание гласных Гор[одской] Думы.

Открыв собрание, А. Ф. Грачев сообщает, что произошло печальное событие: Советом Раб[очих] и Воен[ных] Деп[утатов] арестованы Городской Голова и Градоначальник Н. П. Леонтович, чл[ен] упр[авы] М. А. Максимов и секр[етарь] Упр[авы] И. Я. Каплан. Преступления, которые им приписывают, – уголовного характера. Об арестах мною послана следующая телеграмма Мин[истерству] внутренних дел: «Градоначальник и Гор[одской] голова Леонтович Исполн[ительным] Комит[етом] Совета Раб[очих] и В[оенных] Д[епутатов] подвергнут аресту в связи к возбужденным прокурором палаты уголовным преследованием против состава местной комиссии для приготовления обуви для армии. Подписываю бумаги за Градоначальника, прошу дальнейших распоряжений».

В Сов[ете] Раб[очих] и В[оенных] Д[епутатов] мне сообщили, что арест вынужденный, однако на вопрос о составе преступления нам ничего не ответили. Ввиду того, что кабинеты всех арестованных опечатаны, а в кабинетах хранятся некоторые дела, крайне необходимые для правильного течения гор[одского] хозяйства, оратор обращался к тов[арищу] прокурора с просьбой разрешить взять необходимые документы, однако в этом было отказано до приезда прокурора г[осподина] Пузинского.

Б. А. Юренев интересуется, было ли сообщено об аресте замещающему должность Градоначальника официально.

А. Ф. Грачев. Нет.

И. А. Ага. Если Совет Раб[очих] и Воен[ных] Деп[утатов] вначале не считал законным произвести арест Градоначальника, что видно из того, что он послал в Одессу делегацию, то почему потом он это сделал. Здесь нарушен, и в самой грубой форме, закон.

Если в старое бесправное время было трудно арестовать человека, – арест должен был проходить через определенные инстанции, то в настоящее время тем более необходимо, чтобы были соблюдены известные нормы закона, чего в данном случае не было.

Оратор совершенно не согласен с редакцией телеграммы. В ней сказано, что арестован в «связи с возбужденным [уголовным преследованием]». Вторая часть телеграммы опровергает первую. Как можно доказывать состав и характер преступления, если дело только возбуждается. Необходимо исправить телеграмму и протестовать против ареста должностных лиц без предъявления обвинения и без участия судебных властей.

П. И. Синкевич. Арестован представитель гор[одского] общ[ественного] упр[авления], арестован представитель Вр[еменного] Правительства, арестован не по распоряжению судебных властей, а по распоряжению С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов]. Нас не может не волновать вопрос, поскольку арест этот является правомерным^{101.1}. Остановившись на истории развития С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов], оратор указывает, что корень зла лежит в прокуратуре. Если к ней были делегированы представители с заявлением чрезвычайной важности, прокуратура должна была поспешить. Только прокурорский надзор своей медлительностью вынудил прибегнуть к действиям, которые

^{101.1} Ймовірно, слід читати «неправомерним».

взволновали общество. Если бы прокуратура была на высоте своего положения, может быть, не было бы арестов и нам не пришлось бы собираться и волноваться.

В. Г. Милфант. Как быв[ший] тов[арищ] прокурора, как юрист, я должен сказать, что здесь бросают незаслуженный упрек прокуратуре. Нет сомнения, что прокуратура, получив известное сообщение делегации, немедленно запросила Министерство. Возбуждено было обвинение против ставленника Вр[еменного] Правительства, поэтому необходимо было соблюсти и выполнить все формальности. Деяния, которые приписывают Леонтовичу, требуют сугубой осторожности, так как чтобы доказать это правонарушение, необходима огромная, кропотливая работа.

Личность в правовом государстве неприкосновенна. Для ареста необходимы законные поводы, в противном случае нарушается основное правило правового государства.

Революционные акты, с момента вступления в состав Правительства Керенского, Церетели^{101.2}, Скобелева^{101.3} и др[угих], недопустимы.

Почти одновременно с организацией С[овета] Р[абочих] Д[епутатов] образовался Союз юристов, и зная, что С[овет] Р[абочих] Д[епутатов] страдает недостатком юридических знаний и может, вследствие этого, впадать в ошибки, мы предложили ему свои услуги.

Почему же при решении такого важного вопроса они не обратились к помощи юристов. Меня волнует не арест Н. П. [Леонтовича], мне жаль чистой правды, которой должен быть окружен С[овет] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов]. Чем выше учреждение, тем больше оно должно стоять на страже законности.

И. А. Ага. С[овет] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] должен стоять на страже революции, но разве Леонтович и др[угие] арестованы по политическому делу.

Оказывается, они арестованы по подозрению в уголовном преступлении, без предъявления обвинения нельзя. Если по мнению С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] судебная палата медлила, можно было послать телеграмму Министру с жалобой. Но, очевидно, и в Совете не очень спешили.

Мы защищаем не Леонтовича, как нашего представителя, мы защищаем принцип, который правительство недавно подтвердило: «неприкосновенность личности». Если мы теперь согласимся с этим правонарушением, то и дальше мы должны будем соглашаться, не входя в разбирательство случая.

Нельзя авансом арестовать человека, а потом искать доказательства его виновности. Нужно исправить нашу телеграмму, указать в ней на нарушение закона и послать Мин[истерству] вн[утренних] дел и Мин[истерству] юстиции.

А. Н. Леонтьев. Мы привыкли много говорить, но мало делать. Недавно опубликован закон о личности. В законе этом сказано, что мировые судьи и прокуратура обязаны проверять места, по какому ордеру сидят заключенные, и если ордер неправильный, они обязаны заключенных немедленно освободить. Я хотел бы узнать, исполнили ли они свою священную обязанность, проверили ли они места заключения и выпустили ли они всех лиц, неправильно задержанных.

Произошло грубое нарушение с точки зрения гражданских прав, и против этого необходимо протестовать.

Мы пожинаем теперь то, что сеяли.

Нарушение это уже не первое. Если бы мы своевременно протестовали, если бы мы боялись только голоса совести, а не С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов], то мы выступили бы не в защиту своих прав при реквизиции Городского Собрания и тип[ографии газеты] «Южная Россия».

^{101.2} Церетели Іраклій Георгійович (1881–1959) – Міністр пошт і телеграфу Тимчасового уряду, входив до делегації Тимчасового уряду, яка визнала автономію України.

^{101.3} Скобелев Матвій Іванович (1885–1938) – депутат Державної Думи IV скликання, Міністр праці Тимчасового уряду, за радянської доби працював у Наркоматі зовнішньої торгівлі, розстріляний як член терористичної організації за наказом М. І. Єжова.

С[овет] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] заявляет, что вынужден был арестовать их, чтобы сохранить документы, которые могли быть уничтожены. Проводится принцип: «цель оправдывает средства». Необходимо охранить жителей города от незаконных посягательств.

П. И. Синкевич. Мировые судьи бессильны, они делают постановление о выселении из квартир, а С[овет] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] ставит штемпель: «не приводить в исполнение» – и постановление не приводится.

В. Г. Милфант. Мне хотелось бы задать нач[альнику] милиции Блинову несколько вопросов: Кто производил аресты и по чьему ордеру.

Прап[орщик] Блинов. Уполномоченные С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] по ордеру С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов].

В. Г. Милфант. Имеется ли в законе указание на то, что по ордеру С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] можно принимать арестованных.

Прап[орщик] Блинов. В законе этого нет.

В. Г. Милфант. Почему же вы приняли арестованных.

Прап[орщик] Блинов. Сейчас революция, и как указывал Синкевич, С[овет] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] является революционной властью, которой я должен был подчиниться.

Н. Н. Грушецкий. Когда Леонтовича арестовали, то подняли шум. Почему же не протестовали, когда прежде арестовывали рабочих. Держать градоначальника без ордера нельзя, а Фокиных можно. Почему же вы прежде не говорили. Нужно с одинаковым чувством меры судить как градоначальника, так и рабочих.

Предлагается несколько резолюций: Н. Н. Грушецкий предлагает открытую баллотировку. Поднимается сильный шум, раздаются аплодисменты, свистки, крики «провокация». Гласные указывают, что едва освободились от старой охранки, как вновь хотят наложить руку на свободу совести.

Единогласно принимается следующая резолюция: «Гор[одская] Дума, узнав, что по постановлению С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] арестован целый ряд лиц без участия судебных властей, находит это неправильным и просит прокурорский надзор безотлагательно принять меры к направлению этого дела по законному пути».

Н. Х.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 274. Арк. 32–35.

№ 102

Звернення Української учнівської спілки «Зірка» до педагогів із запрошенням їх до всебічної співпраці, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 2 червня 1917 р. № 2440

Червень 1917 р.

До педагогів-українців

Товариші педагоги. Минули часи національної неволі українського народу. Тепер, як все свідоме Українство готується до того, коли настане час через Установчі Збори скріпити наші національно-політичні права національно-територіальною автономією України у демократично-федеративній респ[убліці] Російській, ми, українські педагоги, мусимо якнайенергичніше взятись до творення і зміцнення культури нашого народу, яко педагоги, насамперед у своїй педагогічній сфері.

Скрізь по великих і малих культурних центрах України наше учительство організовується. Ростуть учительські спілки, скликають з'їзди, по багатьох губерніях Українських з

майбутнього шкільного року намічають переведення повної Українізації народної школи, заснують курси по Українознавству, шкільно-педагогічні видавництва тощо. У Київській шкільній окрузі попечителем (пр[иват] доц[ент] М. Василенко) і помічником його (В. Науменко) маємо українців. Загальна організація педагогічних українських сил росте.

І від нас у Миколаєві саме життя вимагає такої самої організації. Тільки організувавшись, ми зможемо піти назустріч цим вимогам життя. Вже й зараз у нас існує українська учнева спілка «Зірка». Вона шукає планомірної роботи і досвідчених керівників. У цій справі вона зверталася до «Николаевского союза педагогов», але в середь цього союз[у] найшла тільки поодиноких співчуваючих людей. На допомогу їй повинні прийти ми. Крім того, ще наростає цілий ряд потреб чисто місцевого шкільного характеру, які вимагають якнайшвидчої нашої організації і праці. І коли ми зорганізуємося, коли станемо до роботи, тоді не тільки будемо іти назустріч потребам і вимогам життя. Тоді жада силою у спільній роботі творитиме саме життя.

Товариші-українці, учительки та учителі середніх/городських, вищих початкових і вищих шкіл. Усі, хто тільки стояв коло педагогічної справи, хто стоїть коло неї зараз в тому чи іншому відношенні і хто цікавиться та співчуває великій справі відродження і утворення української шкільної та позашкільної освіти, – приходьте у помешкання 31 дівочої гімназії С. Г. Зінової (Ріг В[еликої] Морської та Артилерійської) у п'ятницю 2-го червня (юня) о 6-й годині вечора.

Учитель середньої технічної школи

Е. Каковській

Гр. Михайлець

Копія. Українською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 274. Арк. 29–30.

№ 103

Оголошення про проведення загальних зборів Української соціал-демократичної робітничої партії^{103.1} у Миколаєві, опубліковане у виданні «Трудовая газета» від 3 червня 1917 р. № 2441

3 червня 1917 р.

Українською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

^{103.1} Українська соціал-демократична робітничка партія (есдеки, УСДРП) марксистського спрямування – заснована у 1905 р. на базі Революційної української партії (РУП). Боролася за автономію України в складі федеративної Росії, ліквідацію великого землевласництва, демократизацію суспільного ладу. Програма УСДРП мала принципові розходження з програмою аналогічної Російської соціал-демократичної робітничої партії (РСДРП). За Української Центральної Ради представник УСДРП В. Винниченко очолював уряд. За Гетьманату УСДРП перейшла до опозиції, а ряд її членів – С. Петлюра, М. Порш та інші – потрапив до в'язниці. УСДРП брала участь у підготовці повстання проти Гетьмана П. Скоропадського й формуванні Директорії, до якої увійшли В. Винниченко та С. Петлюра. За Директорії уряд поступово очолювали члени УСДРП В. Чехівський, Б. Мартос та І. Мазепа. У січні 1919 р. УСДРП розкололася на дві течії: «офіційну соціал-демократичну» праву та «незалежну» ліву, яка визнавала радянську владу та диктатуру пролетаріату в Україні. Проти них виступали М. Порш, В. Винниченко, І. Мазепа та С. Петлюра, котрі підтримували Директорію.

Список членів Миколаївського комітету
Української соціал-демократичної робітничої партії

Не датований

Список

Членів Комітету
Укр. Соц. Дем. Роб. Партії

1/	О. Ф.	Кудимович
2/	А. Д.	Скляр
3/	Ф. С.	Возвик
4/	П. А.	Таторко.
5/	М. В.	Масенко
6/	А. А.	Сайчик
7/	С. М.	Решаєнко
8/	С. А.	Бабенко

Оригінал. Рукопис. Українською мовою.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України.

Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 3.

№ 105

Повідомлення про організаційні збори Миколаївської спілки педагогів-українців, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 4 червня 1917 р. № 2442

2 червня 1917 р.

Спілка українців-педагогів

2-го червня [1917 р.] в гімназії Зінової відбулися підготовчі збори майбутньої спілки педагогів-українців у Миколаєві. Обговорювали технічні справи щодо організації, засідання майбутньої спілки тощо. Ухвалено на вівторок (6 червня) у 6 год[ин] веч[ора] в першій хлоп'ячій гімназії (проти сквера, що біля флотського полукіпажу) скликати установчі збори Миколаївської спілки українських педагогів. Усіх педагогів і особ, що зацікавлені справою Української шкільної і позашкільної освіти, просять приходити.

Українською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

№ 106

Оголошення про проведення лекції на тему «Приєднання України до Московії», опубліковане у виданні «Трудовая газета» 3 червня 1917 р. № 2441

3 червня 1917 р.

Лекція

В суботу 3 червня (юня)[1917 р.] буде прочитана лекція на тему «Приєднання України до Московії» на русской мове. В помешканні Городского Ломбарда. Вход 25 к[опійок]. Военні платять 15 коп[ійок]. Квитки продаються в Бюро партії Українських соціалістів-революціонерів – вечерні курси Березовського, у членів і при вході. Начало в 8 годин вечора.

Українською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

№ 107

Оголошення ініціативної групи військової організації Миколаївського комітету Російської соціал-демократичної робітничої партії про проведення зборів солдат і матросів з приводу заснування «Комитета Военной Организации», опубліковане в «Трудовой газеті» 7 червня 1917 р. № 2444

7 червня 1917 р.

Военная организация с[оциал]-д[емократов]

Инициативная группа военной организации Ник[олаевского] комитета Рос[сийской] Соц[иал]-Дем[ократической] Раб[очей] Пар[тии] приглашает т[оварищей] солдат и матросов, примыкающих и сочувствующих социал-демократии, явиться на собрание в четверг 8 мая в 8 часов веч[ера] в бюро партии, [улица] Никольская, 50 (б[ывший] учетный банк), для обсуждения тактики социал-демократии, организационных вопросов и выборов «Комитета Военной Организации».

Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

№ 108

**Телеграма Голови Української Національної Ради в Петрограді
П. Я. Стебницького^{108.1}, надіслана до Миколаєва Б. В. Брояківському, про відмову
Тимчасового уряду в наданні фінансової підтримки Українським курсам**

8 червня 1917 р.

Телеграфъ.		Телеграмма.	
Въ _____		БРОЯКОВСКОМУ МОСКОВСКАЯ З.	
_____		НИКОЛАЕВ ХЕРС	
№ ПЕТРОГРАДА = Л / 108, 1С / 11, 1/6, 14, СС - ДЦ _____ М _____			
Принято _____ 26 1917 г.	_____	Резр.	Служб. словес.
отъ _____ № _____	_____	_____	_____
Принято _____	_____	Подема.	
Од особня ошлнмч.			
ПЛЧ ОДС ПЧТ 7/6=			
ХОДАТАИСТВО СУБСИДИИ УКРАИНСКИМ КУРСАМ ОТКЛОНЕНО = СТЕБНИЦКИИ -			

Оригінал. Телеграфна стрічка. Російською мовою.
Державний архів Миколаївської області. Ф. 206. Оп. 1. Спр. 43. Арк. 2.

№ 109

**Лист до редакції газети «Известия Николаевского Совета Рабочих
и Военных Депутатов» про виникнення в м. Миколаєві нової політичної
партії – Миколаївська об'єднана соціал-демократична робітнича організація
«Інтернаціонал», опублікований 21 червня 1917 р. у числі № 41**

8 червня 1917 р.

Письмо в редакцию

8-го июня с/г. [1917 г.] в городе Николаеве положено основание новой организации под названием Объединенная Соц[иал]-Дем[ократическая] Рабочая Организация «Интернационал». Организация объединяет в себе не только последовательных интернационалистов обеих фракций российской социал-демократии, но и «социалистов-

^{108.1} Стебницький Петро Януарійович (1862–1923 рр.) – український громадський і політичний діяч, один із керівників української громади в Петербурзі, організатор громади Товариства українських поступовців, після Лютневої революції 1917 р. – голова Української Національної Ради в Петрограді, член Центрального комітету Української партії соціалістів-федералістів, комісар у справах України при Тимчасовому уряді, за Гетьманату – заступник голови української делегації на мирових переговорах з радянською Росією, з 24 жовтня 1918 р. – Міністр освіти та мистецтв, у 1919–1923 рр. – голова Київської «Просвіти».

революционерів», ставших на платформу пролетарського інтернаціоналізму. Она стремиться также к привлечению под знамя «Интернационала» тех революционных социалистов из национальных рабочих партий, которые сознательно порвут с националистическими элементами. Тем самым организация явит собой воплощение того облика и характера, которые должен принять нарождающийся Третий Интернационал.

Организация стоит на почве идей и принципов, провозглашенных на международных социалистических конференциях в Циммервальде и Кинтале^{109.1}, примыкая к их левому флангу. Учитывая тот всеобщий факт, что мировая война разбила весь социалистический мир на два непримиримых лагеря – революционных интернационалистов и патриотов-шовинистов, объединенная организация считает отжившими старые фракционные деления и несущественными разногласия между с[оциал]-д[емократами] и теми с[оциалистами]-р[еволюционерами], которые перешли на почву международной солидарности и классовой борьбы. Решительный разрыв с социал-шовинизмом и «оборончеством» – таково требование новой организации. Ее лозунг – лозунг Коммунистического Манифеста: «Пролетарии всех стран и народов, соединяйтесь в единый революционный интернационал!»

Николаевская Объединенная Соц[иал]-Дем[ократическая] Раб[очая]
Организация «Интернационал»

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 268. Арк. 34–35.

№ 110

Протокол обговорення членами Російської соціал-демократичної робітничої партії питань про викладання в школах національними мовами, створення блоку соціалістичних партій та організацію виборів гласних до демократичної Миколаївської міської думи, опублікований у виданні «Трудовая газета» 13 червня 1917 р. № 2449

13 червня 1917 р.

Среди С[оциал]-Д[емократов]

Назначенная на воскресенье общегородская конференция членов местной организации В. С. Д. Р. П. [Всероссийской социал-демократической рабочей партии], несмотря на чрезвычайную важность постановленного на повестку вопроса о подготовке к предстоящим выборам в муниципалитет, собрала всего около 110 человек.

Отсутствие кворума (в партии – свыше 800 ч[еловек]), однако, не смутило собравшихся, решивших собрание открыть, но считать его не конференцией, а совещанием для ознакомления с муниципальной программой, выработанной общегородским комитетом.

^{109.1} Перша міжнародна соціалістична конференція відбулася 5–8 вересня 1915 р. у Циммервальді (Швейцарія). Брала участь представники 11 країн, у т. ч. представники більшовиків, меншовиків, есерів, латиських і польських соціал-демократів та єврейського робітничого союзу «Бунд» із Росії. На конференції В. І. Леніним було засновано Циммервальдську ліву групу (революційну, що закликала до війни проти урядів власних країн), на базі якої у 1919 р. виник Комуністичний III Інтернаціонал (Комінтерн). До правої групи (паціфістської) увійшли представники французьких, італійських, німецьких та соціалістичних партій інших країн Європи. Другу конференцію, яка не схвалила основних положень політики більшовиків, було проведено в квітні 1916 р. у Кинталі (Швейцарія). Конференції ухвалили Циммервальдський і Кинтальський маніфести. У 1921 р. паціфісти об'єдналися із залишками II Інтернаціоналу й утворили Соціалістичний робітничий союз (з 1923 р. – Соціалістичний робітничий інтернаціонал, з 1951 р. – Соціалістичний інтернаціонал (Соцінтерн), всесвітня неурядова організація соціалістичних і соціал-демократичних партій, має статус радної організації 1-ї категорії в ООН, штаб-квартира розташована в Лондоні (Великобританія)).

Председателем избирается А. И. Исаев, секретарем – М. Даргольц.

Докладчиком выступает тов[арищ] Рашковский, который оглашает проект муниципальной программы, приводимой ниже. Одновременно, как заявил докладчик, будет выработано воззвание к населению о том, что только демократическая дума, избранная на основе всеобщего, равного, прямого и тайного голосования, сможет защищать интересы трудящихся, а посему предлагается гражданам голосовать за социалистический список.

Некоторые пункты программы многих не удовлетворяют, и по этому вопросу возникают продолжительные прения.

Горышкин заявляет, что примечание о праве населения получать образование на родном языке внесено по предложению представителя «Бунда».

Затем с продолжительной речью выступает И. Скляр, разъясняющий, что пункт о преподавании на народном языке поддерживали представители всех национальных организаций в комитете, с украинцами на этой почве произошел даже конфликт, и требование их о детализации этого пункта было отвергнуто комитетом.

М. Сеймович высказывается против права населения выбирать учителей школ.

Оратор долго останавливается на этом вопросе, стараясь доказать, что комитет, увлекаясь демократическими фразами, своим предложением дать населению право выбора учителей дошел до абсурда.

Тогда будучи последовательными, надо выбирать и врачей... Далее оратор говорит о необходимости детально разобрать пункт об обучении.

В программе ничего нет о внешкольном воспитании и обучении, между тем при большом проценте нашей неграмотности это имеет огромное значение.

М. Макотинский также высказывается против выборности учителей.

А. Исаев предостерегает от внесения партийности в школах, где обучаются дети младшего и среднего возраста. Выбирать учителей должно не все население, а специальные учительские организации, но выборы должны быть санкционированы Думой.

Т. Принц, считая собрание неправомочным, высказывается за прекращение прений по этому вопросу и вносит предложение: проект программы внести на предварительное обсуждение районов партии, а затем созвать общегородскую конференцию, на которой вопрос и будет решен окончательно.

Предложение принимается.

М. Макотинский делает доклад по второму пункту повестки и о блоке социалистических партий.

Была избрана согласительная комиссия из представителей с[оциал]-д[емократов] и с[оциалистов]-р[еволюционеров], которая выработала следующие условия блока: список кандидатов – общий, выдвижаемые платформы партий могут быть разные. С[оциалисты]-р[еволюционеры], ввиду непримиримости с с[оциал]-д[емократами] в отношении пункта о социализации земли, согласились пункт этот исключить из своей муниципальной программы. К с[оциалистам]-р[еволюционерам] будут примыкать народные социалисты, к с[оциал]-д[емократам] – национальные группы: «Бунд», эстонцы, литовцы, поляки, латыши и украинцы. Обе стороны выставляют одинаковое количество голосов, чередуясь в списке.

Г. Усиков предлагает этот вопрос также передать на обсуждение районов.

Ряд ораторов, интересуясь техникой выборов, задают несколько вопросов, на которые докладчик дает исчерпывающие ответы.

Между прочим, выясняется деталь, характеризующая местную группу украинцев. Последние поставили условием блока – указание в программе: не только обязательное обучение в школах на украинском языке, но и обязательное изучение в школах географии Украины.

На вопрос комитета, входит ли Николаев в состав Украины, последние ответили: исторически нет, но этнографически Николаев – украинский город. Комитет таковые

условия категорически отверг. Тогда украинцы с[оциал]-д[емократы] сняли свое требование[и]вошли в блок.

Т. Принц вносит предложение о праве отвода сторон[ами] нежелательных кандидатов из списка. Некоторые др[угие] ораторы также предлагают выдвигать кандидатуры социалистов лишь чистой воды.

М. Макотинский сообщает, что комитет это безусловно имел в виду, причем с[оциалисты]-р[еволюционеры] согласились на контроль списка и ответственность за выдвигаемых кандидатов. Списки будут выработываться на районных собраниях, затем будут предоставлены в комитет, после чего поступят на утверждение конференции.

Собрание удовлетворяется объяснениями докладчика.

В заключение Рашковским был сделан доклад о партийном клубе.

Официальное открытие клуба состоится 15 июня, 16[июня] начнет функционировать библиотека. Предполагается устройство школ пропагандистов, чтений лекций и рефератов.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 274. Арк. 48–50.

№ 111

Повідомлення про проведення в м. Миколаєві свята «Землі і Волі», влаштованого партією соціалістів-революціонерів з метою збирання коштів для Всеросійського фонду партії та підтримки на селі виборів до Установчих зборів, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 15 червня 1917 р. № 2476

16 червня 1917 р.

Праздник «Земли и Воли»

Завтра Николаевская организация партии социалистов-революционеров на бульваре устраивает Большое Народное Гулянье под знаменем «Земли и Воли»^{111.1}.

Весь чистый сбор поступает в распоряжение Всерос[сийского]фонда партии для целей подготовки выборов в Учредительное Собрание, в связи с которыми партия должна осуществить огромную организационную работу как в культурном, так и в политическом воспитании деревни, крайне нуждающейся в помощи для правильного сознательного проведения выборов.

Гулянье будет носить ярко демократический характер. Будет широко организована продажа литературы, партийных изданий и газет, портретов революционных деятелей и открыток, флажков, розеток, цветов. Хором партийной организации будут исполнены революционные и народные русские песни, будут устроены митинги и летучки. Будет играть оркестр флотского полуэкипажа. Устроен общедоступный буфет с прохладительными напитками и холодными закусками.

Одновременно будет идти сбор добровольных пожертвований в фонд «Земли и Воли» по специально изготовленным подписным листам.

Товарищи рабочие, солдаты, матросы и граждане. Фонд партии «Земля и Воля» должен пройти у нас успешно. Для борьбы с нашими врагами нам нужны средства. Приходите принять участие в нашем общедоступном празднике здесь, в нашей общей трудовой

^{111.1} «Земля и Воля» – таємна організація народників, заснована в Санкт-Петербурзі у 1876 р., розпалася в 1879 р. В Україні таємні осередки організації діяли до 1881 р. Члени організації ставили за мету повалити самодержавство шляхом масового селянського повстання. Широковідомий народницький рух «ходіння в народ» зазнав невдачі, оскільки селяни вороже ставилися до революційно налаштованої інтелігенції. У 1878 р. організація стала на шлях індивідуального тероризму.

семье, проведем мы этот день и в то же время мы внесем всю свою трудовую лепту на дело закрепления Революции, на дело закрепления трудовому народу всей «Земли и Воли».

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 274. Арк. 89.

№ 112

Протокол зборів Українського організаційного комітету м. Миколаєва від 16 червня 1917 р., на якому обрано новий провід комітету та вирішено питання про розподіл наявних коштів між українськими партіями та спілками

16 червня 1917 р.

ПРОТОКОЛ

зібрання Українського Організа[аційного] Коміт[ету] у Миколаєві
16 червня 1917 року

Присутні: 1) Б. В. Брояківський, 2) Г. О. Щербань, 3) П. О. Шатоха, 4) А. Г. Майстренко, 5) Г. Н. Гунько, 6) Г. Я. Михайлець, 7) С. А. Бабенко, 8) О. О. Зіма, 9) П. В. Мозковий, 10) П. К. Троценко, 11) С. Ф. Куделінський, 12) І. К. Марченко, 13) Н. Ю. Барановський, 14) М. К. Довгань, 15) Г. К. Юдченко, 16) О. К. Мотузенко, 17) І. М. Кращенко, 18) М. В. Коваль, 19) В. Є. Репчевський, 20) П. Ф. Пархоменко.

Зібрання веде Голова К[омітет]у Б. В. Брояківський

1. Обміркували: Про переіменування Організаційного комітета в «Керовничий комітет». Ухвалили: Лишить на далі назву «Організа[аційний] К[оміте]т», доки не будуть доставлені деякі формальні повідомлення від виборних членів Комітета.
2. Заяву, п[ана] Голови Брояківського про увільнення його од посади Голови «Орг[анізаційного] К[оміте]та» з приводу особистих причин, яких не з'ясував, категорично одмовившись надалі бути головою, лишивши зібрання. Ухвалили: До перебудування «Організ[аційного] Коміт[ету], заступником Голови, тимчасово вважать його Т[овари]ша п[ана] Барановського, якому в допомогу обібрали товаришів Михайлеця та Майстренка. Посаду Голови займає його товариш Барановський.
3. Обміркували: Про обрання членів у Фінансову Комісію. Ухвалили: д[обродіїв] Щербань, Майстренка, Мозкового та Кащенко, яким подбати і зужити заходів серед громадянства підтримать жертвами справи «Організа[аційного] К[оміте]та».
4. Обміркували: Про скарбника. Ухвалили: Обрали д[обродія] Троценка, якому ввійти в число членів Фінансової Комісії.
5. Обміркували: Про писарів. Обрали: д[обродіїв] Ковалю, а його товар[ишем] д[обродія] Мозкового.
6. Обміркували: Справозданне про улашт[ування] «Дня Українського Фонду» 22–23 тр[авня] ц[ього] р[оку]. Ухвалили: Чистий залишок в сумі 4053 кар[бованця] 26 коп. розділити так: 2244 кар[бованця] 55 коп. віддати на «Націон[альний] Фонд», а решту – 1808 кар[бованців] 71 к[оп]. на потреби в Миколаївські організації на 5 частин: 1) «Просвіті», 2) «Організ[аційному] К[оміте]ту», 3) Парт[іі] Укр[аїнських] С[оціалістів]-Р[еволюціонерів], 4) [Партії Українських] С[оціал]-Д[емократів], 5) Див[ись] п[ункт] 7.

7. Обміркували: Лист від «Україн[ської] Пед[агогічної] Спілки у Николаєві» з проханням допомогти грош[овими] засобами.
Ухвалили: П'яту частину від 1808 кар[бованців] 71 коп. поділити на 5 частин, які розприділить так: 2 часті віддати «Україн[ській] Пед[агогічній] Спілці»; 1 частку «Зірці», 1 частку на будинок ім[ені] Т. Г. Шевченка та 1 ч[астину] лишить на видання тій Українській Організ[ації], яка має народиця.
8. Обміркували: Про «Універсал».
Ухвалили: Приступить к обговоренню, якому присвятить 20 червня ц[ього] р[оку] з 7 г[один] вечора – окреме зібрання.
9. Мандати від Укр[аїнських] партій С[оціалістів]-Р[еволюціонерів] та С[оціал]-Д[емократів] за №№ 12, 16.
Ухвалили: Прийнять.
- Голова Комітету
Члени
Писарь
- [Документ головою і членами не підписаний]
Троценко

Оригінал. Рукопис. Українською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 206. Оп. 1. Спр. 30. Арк. 142–143.

№ 113

Довідник Центрального бюро професійних спілок міста Николаєва

Червень 1917 р.

СПРАВОЧНИК

В Центральном Бюро Профессиональных Союзов до настоящего времени зарегистрированы 24 профессиональных союза.

Приводим название их и адреса:

1. Служащих кредитных учреждений (Международный Банк).
2. Рабочих кожевенного производства (Таврическая, 58).
3. Строительных рабочих цехов (Херсонская, Мебельный ряд, 4).
4. Дрогистов, служащих и работающих в аптеках, аптекарских магазинах и лабораториях (Московская и Таврическая, больничная касса «Наваль»).
5. Цеховых технических сил (Фалеевская, 16).
6. Рабочих, портных и портних (Московская, 14, кв. 2).
7. Работающих иглой (Таврическая, 58).
8. Рабочих частных мастерских и предприятий г. Николаева (Херсонская, 23).
9. Служащих торгово-промышленных предприятий (здание Биржи).
10. Фармацевтов служащих (Таврическая, угол Мещанской – «Лира»).
11. Официантов, поваров, номерных, швейцаров и коридорных (ул. Советская^{113.1}, № 4, д[ом] Аркаса).
12. Чертежников (театр Шеффера, Верхнее фойе).
13. Булочников и др[угих] подобных этой профессии (Таврическая, 44, кв. 8).
14. Металлистов (Соборная и Католическая, 56).
15. Электриков (Никольская, 56-2).
16. Рабочих мельниц г. Николаева (Рыбная, 38-2).
17. Тружеников печатного дела (Севастопольская, 7).

^{113.1} Назва вулиці «Советская» – так у документі за 1917 р. зазначена вул. Соборна.

18. Домашних служащих (Совет Рабочих и Военных Депутатов).
19. Техников со средним образованием («Наваль»).
20. Фотографов, ретушеров, лаборантов и съемщиков (Б[ольшая] Морская, 59).
21. 1-й союз извозопромышленников (Севастопольская, 2).
22. Смотрителей дворов (Б[ольшая] Морская, 44-2).
23. Часовщиков, ювелиров, граверов и зуботехников (Мещанская, 11).
24. Союз рабочих гоняльщиков ломового извозного промысла (Мещанская, 14-2).

Число делегатов в Ц. Б. [Центральном Бюро] от каждого союза исчислено по следующему расчету: до 500 ч[еловек] – 2 делегата, свыше 500 ч[еловек] – на кажд[ого] следующ[его] [свыше] 500 ч[еловек] – 1 делегат, но не более 5 делегатов, независимо от количества членов союза.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 268. Арк. 29–30.

№ 114

Оголошення про проведення загальних зборів членів Української соціал-демократичної робітничої партії та Української партії соціалістів-революціонерів, опубліковані у виданні «Трудовая газета» 14 червня 1917 р. № 2450

18 червня 1917 р.

Укр[аїнські] Соц[іал]-Дем[ократи]

У неділю, 18 червня /июня/ [1917 р.], у помешканню бюро /Глазенаповська, № 4/ відбудеться надзвичайне загальне зібрання Української соціал-демократичної партії. Позаяк справи дуже важкі, просять усіх товаришів-членів неодмінно прибуття. Початок зібрання о 3-й годині дня.

Украинские С[оциалисты]-Р[еволюционеры]

Общее собрание Укр[аинской] Соц[иал]-Рев[олюционной] Партии назначено на сегодня [18 июня 1917 г.] в 4 ч[аса] дня в пом[ещении] Партии для выслушивания докладов представителей Киевской конференции Украинской Соц[иал]-Рев[олюционной] Партии и рассмотрения текущих дел.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 274. Арк. 58.

№ 115

Доповідь члена правління миколаївських суднобудівних заводів «Наваль» і «Руссуд» М. К. Кульмана про катастрофічний фінансовий стан заводів на зборах представників робітників і службовців суднобудівних заводів «Наваль» і «Руссуд», опублікована у виданні «Трудовая газета» 20 червня 1917 р. № 2455

20 червня 1917 р.

ПОЛОЖЕНИЕ ЗАВОДОВ «НАВАЛЬ» И «РУССУД»

Под председательством Маркина на заводе «Наваль» состоялось собрание представителей рабочих и служащих заводов «Наваль» и «Руссуд».

На собрании выступил член правления заводов г[осподин]Кульман, в обстоятельной речи ознакомивший слушателей с положением промышленности вообще и местных заводов в частности.

Оратор указал, что положение промышленности чрезвычайно критическое. Вызывается оно, с одной стороны, разрухой транспорта, а с другой – неимоверным вздорожанием производства. Так как русская промышленность на пути своего развития встречает сильную конкуренцию со стороны иностранной, в особенности японской, то дальнейшее увеличение заработной платы, несомненно, приведет к гибели.

Необходимы известные жертвы. Эти жертвы может принести только сознательный рабочий, к которому оратор и обращается.

На «Навале» имеются рабочие, сумма заработков коих неодинакова. Рабочие, получающие свыше 300 рублей, не могут рассчитывать на прибавку. никоим образом не может быть увеличена заработная плата тем, чей заработок превышает известную норму.

Положение завода «Наваль» довольно критическое. У него до 40 миллионов долгу. Кредитовавший его Международный Банк отказал в кредите, ибо последний определялся кредитоспособностью завода, но когда в марте расход превысил поступление на 1.243.551 рубль, в апреле – 1.980.586 руб[лей], в мае – 4.341.525 руб[лей] и в июне – 5.614.450 руб[лей], – Банк сказал: «Вы слишком неудержимо идете в бездну» – и закрыл кредит.

Ставят в вину закрытие заводов на 4 месяца по случаю забастовки. Но заводы были закрыты не по вине правления, а по требованию Морского министра Григоровича. Будущий историк, вероятно, откроет немало чрезвычайно любопытных подробностей этого и других дел Морского министерства. Представители местной администрации сносились с центральным правительством шифрованными телеграммами.

Оратор в свое время был вытребован к Тов[арищу] Мин[истра] Белецкому и подвергнут был допросу.

В ответ на некоторые возражения Белецкий прервал оратора и сказал: «Что вы мне говорите, [у] меня в Николаеве великолепная агентура и я в курсе всех дел».

Раскопки в охранке, несомненно, дадут много любопытных данных и откроют таких врагов, которых мы и не подозревали. Недаром в Петрограде в первые дни революции поспешили сжечь документы охранки. Тот, кто так заботливо сжигал эти документы, имел для этого слишком много оснований.

«Наваль» и многие другие промышленные предприятия никогда не имели сказочных прибылей. Русско-Балтийский завод за прошлый год принес 3.600.000 рублей убытка. Есть целый ряд мародерских предприятий, которые приносят баснословную прибыль. Это предприятия, носящие торговый характер, где повышение цены немедленно перелается на потребителя, напр[имер]: «Треугольник», сахарозаводчики, уголь, чугун.

Увеличение заработной платы вызывает увеличение цен на товары, которое, в свою очередь, вызывает новое увеличение заработной платы. Получается заколдованный круг.

Временное Правительство пошло на правильный путь – необходима нормировка цен на все товары. Сейчас нормировали только хлеб. У нас имеется сколько угодно бумажек, но нет хлеба. Получается это исключительно потому, что остальные товары первой необходимости неимоверно идут в гору. Если бы считать хлеб соответственно ценам на остальные продукты, то цена на хлеб должна стоить 6–7 рублей за пуд. Неудивительно, что хлеб припрятывается. Запасов хлеба в Тульской и Курской губерниях хватит на 1½ года.

Временное Правительство идет по пути урегулировки и заработной платы, и удешевления продуктов первой необходимости.

Хотя «Руссуд» был создан с целью борьбы с «Навалем», но в настоящее время они соединились вместе и взаимодополняют один другой. Корпуса строятся на «Руссуде», а механизмы на «Навале».

Положение «Руссуда» несколько лучше «Наваля», но и здесь с 1916 года положение стало затруднительным. С ноября положение еще более усугубилось. Завод несет все

большой и большой убыток. «Наваль» имеет много мелких поступлений, «Руссуд» же преимущественно – крупные, но они туго идут: за последние 3 месяца мы ничего не получили. За «Марию»^{115.1} следует свыше 2 миллионов, а за «Волю»^{115.2} неизвестно когда получим.

Положение еще более ухудшилось с тех пор, как в состав приемной комиссии вошли представители команд. На «Руссуде» закончены подводные лодки. Команда заявила, что аккумуляторы плохи, и отказывалась пойти в плавание. На указание, что такие аккумуляторы стоят и на других лодках, команда ответила, что то было при старом правительстве. Существует опасение за «Волю», где турбины строились раньше худшей системы, нежели теперь.

«Руссуд» напоминает человека, у которого на лице был румянец, но румянец этот – результат больного сердца.

Правительство аннулировало заказы, которые во время войны не могут быть уже выполнены, и значительно уменьшает другие заказы. Аннулированы заказы на снаряды, и закрытие снарядного отдела на «Навале» – вопрос решенный. Заказ на миноносцы уменьшен.

У «Руссуда» также берут обратно заказы, и в [даже] большем количестве, чем у «Наваля».

2 маленьких дока уже переданы Балтийскому заводу в ответ на указание, что этот заказ невыгоден для казны. Тов[арищ] Министра труда сказал, что необходимо поддерживать казенные заводы. Наш заказ несомненно выгоднее, и мы построили бы несомненно быстрее.

Если взять существующие расценки до 1 января 1918 г. и если бы получились бы все поступления, часть коих весьма сомнительна, то убыток к 1 января будет исчислен в сумме 220.000 руб[лей]. Если не удовлетворить требование о половинках, то убыток превысит 3 миллиона.

Такое положение бьет рикошетом «Наваль», так как благодаря этому не удастся реализовать новый выпуск акций «Руссуда» на 10 миллионов. Этот выпуск дал бы возможность приобрести на 10 м[иллионов] акций «Наваля» и несколько улучшил бы положение своих заводов. Если правительство примет нормы Харьковской конференции, оно должно будет пойти навстречу и заводам и увеличить расценку работ. Если же ему удастся урегулировать цены на предметы первой необходимости, то тарифы Харьковской конференции будут, вероятно, ниже. Расценка «Руссуда» должна быть принята на «Навале», так как не может быть такого положения, чтобы расценки труда в одном городе были различные.

Задача наша заключается в том, чтобы заводы не закрылись – может быть, через несколько месяцев условия изменятся, и необходимо пережить это время. Сейчас положение критическое, но будем надеяться, что разум русского народа, его самосознание поможет нам выйти из того тупика, в который мы теперь уперлись.

В воскресенье гр[ажданин] Кульман выступал на митинге завода «Руссуд», где повторил свои положения относительно завода «Руссуд».

Н. Х.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 274. Арк. 62–65.

^{115.1} Йдеться про лінкор «Императрица Мария», що будувався на суднобудівному заводі «Руссуд» з 1911 р., спущений на воду 1 листопада 1913 р., 20 жовтня 1916 р. на лінкорі стався вибух і він затонув, піднятий на поверхню в травні 1918 р.

^{115.2} Йдеться про лінкор «Император Александр III», після Лютневої революції перейменованим на лінкор «Воля» – флагман Українського військово-морського флоту.

№ 116

Звернення ВААДа народної сіоністської фракції «Цейрей-Ціон» до єврейського населення м. Миколаєва, опубліковане в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 24 червня 1917 р. № 44

Червень 1917 р.

ОТ ВААДа^{116.1} НАРОДНОЙ СИОНИСТСКОЙ ФРАКЦИИ «ЦЕИРЕЙ-ЦИОН»

Товарищи!

Много веков уж мы, евреи, оторваны от земли. Волей судьбы мы в подавляющем большинстве своем являемся исключительно городским населением, тем населением, которое лишено здоровых деревенских условий жизни, шири и загара степей. Оторванные от природы, заключенные в душных городских кварталах, мы ослабли физически и духовно. Стоя на точке зрения необходимости оздоровления еврейского народа путем создания связи с землей, зная, что многие из нас готовят себя для работы на полях Иудеи и Галилеи, местная организация «Цейрей-Ціон» еще в мае месяце с/г [сего 1917 года] сформировала и отправила на помощь деревне свои еврейские дружины.

В настоящий момент, когда потребность в рабочих руках для деревни необычайно велика, когда на очередь стал вопрос, будет ли свободная Россия иметь хлеб или нет, ко всем тем доводам прибавился еще один не менее веский.

Продолжая свою деятельность по организации еврейских полевых дружин, мы призываем своих товарищей и сочувствующих помнить о всей важности настоящего момента и записаться в организуемые нами дружины.

Запись принимается в сионистском бюро (ул. Наваринская, 8/1) ежедневно от 12 [до] 3 дня и от 5 [до] 7 веч[ера].

Примечание: ВААД вошел в контакт с крестьянской комиссией, которая и будет указывать места назначения для дружины.

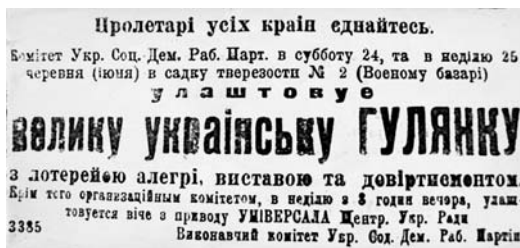
Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 268. Арк. 41.

№ 117

Оголошення Миколаївського виконавчого комітету Української соціал-демократичної робітничої партії про влаштування народних гулянь у м. Миколаєві з приводу схвалення Першого Універсалу Української Центральної Ради^{117.1}, опубліковане у виданні «Трудовая газета» від 24 червня 1917 р. № 2459

24–25 червня 1917 р.

Українською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

^{116.1} ВААД – правління єврейських організацій і общин.

^{117.1} Перший Універсал Української Центральної Ради схвалено 10 (23) червня 1917 р. У ньому було задекларовано автономію України у складі Росії й визначено, що український народ є головним джерелом влади в Україні. З приводу видання Українською Центральною Радою Універсалу 24 і 25 червня 1917 р. у Миколаєві Виконавчий комітет Української соціал-демократичної робітничої партії влаштував святкування в національних традиціях.

Звернення Центрального бюро професійних спілок м. Николаєва до соціалістичних партій з приводу діяльності партій кадетів «Народна Свобода» та необхідності формування блоків соціалістичних партій перед виборами до демократичної Николаївської міської думи, опубліковане в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 27 червня 1917 р. № 46

Червень 1917 р.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИЙ БЛОК НЕОБХОДИМ

Обращение

Центрального бюро профессиональных союзов в гор[оде] Николаеве
к социалистическим партиям

Дорогие товарищи! Приближаются выборы в местный городской муниципалитет.

Приближается время, когда Николаевскому пролетариату надо будет выбрать своих представителей в тот муниципалитет, где до сих пор управляли торговцы да заводчики, окончательно разорившие городское хозяйство.

Этим господам захочется вновь попробовать счастья в избирательной борьбе, чтобы по-прежнему можно было сидеть на тепленьком местечке и кушать до отвала сладкий общественный пирог.

Все они объединились в партию, ложно присвоившую себе название «Народной Свободы», чтобы успешнее бороться с городской демократией во время выборов.

Бывшие царские холопы и черносотенцы, втайне вздыхающие по погибшему самодержавию, а также кадеты, желавшие в начале переворота посадить на престол Михаила Романова, а потом притворно наименовавшие себя республиканцами, теперь под знаменем «Народной Свободы» усиленно готовятся к выборам.

В момент выборов буржуазия разовьет максимум энергии, чтобы провести в городское самоуправление своих кандидатов.

Готовятся ли к выборам с такой же энергией представители пролетарских политических партий: социал-демократы и социалисты-революционеры.

К сожалению, на этот вопрос нельзя ответить утвердительно.

Несмотря на близость выборов, еще до сих пор эти две родственные политические организации не вошли в блок, чтобы выставить общий список кандидатов.

Согласившиеся было вначале на блок с социал-демократами с условием выставить равное число кандидатов, теперь социалисты-революционеры взяли свое согласие обратно и предоставляют с[оциал]-д[емократам] только 40 мест, оставляя за собой 60.

Такое отношение числа кандидатов с[оциалисты]-р[еволюционеры] объясняют тем, что у с[оциал]-д[емократов] меньше членов организации.

С[оциал]-д[емократы] считают условие блока, выставленное с[оциалистами]-р[еволюционерами], несправедливым и вполне резонно указывают, что численное превосходство членов с[оциал]-р[еволюционной] организации могло быть явлением случайным или временным.

В доказательство с[оциал]-д[емократы] указывают на то, что у них значительно больше идейных работников, занимающих важные посты в рабочих организациях. Например, председатель С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] и его товарищи – с[оциал]-д[емократы], большинство членов Правления Союза металлистов, весь президиум – с[оциал]-д[емократы], президиум секретариата Центрального Бюро, а также большинство членов бюро – с[оциал]-д[емократы] и т. д.

Так что всю тяжесть организаторской работы по профессиональному движению в Николаеве вынесли на своих плечах с[оциал]-д[емократы].

Таким образом, с[оциал]-д[емократы] вполне справедливо настаивают на предоставлении им равного числа мест.

Товарищи с[оциалисты]-р[еволюционеры], не забывайте, что если блок не состоится, то этим вы обессилите не только с[оциал]-д[емократов], но и себя.

В Петрограде благодаря отсутствию блока между с[оциал]-д[емократами] и с[оциалистами]-р[еволюционерами] кадеты получили 47 мест.

То же самое может случиться и здесь в Николаеве, если блок не состоится.

Во имя интересов Николаевского пролетариата мы требуем, чтобы блок немедленно состоялся. Спешите, пока не поздно.

А. ИСАЕВ

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 268. Арк. 43-44.

№ 119

**Повідомлення про участь представників від м. Миколаєва
у роботі Всеросійського з'їзду Рад робітничих і військових депутатів
і обрання їх до керівних органів, опубліковане у виданні «Трудовая газета»
28 червня 1917 р. № 2462**

28 червня 1917 р.

Председатель Николаевского С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] Я. Ряппо, делегированный на Всероссийский Съезд Советов Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов], избран во Всероссийский Центральный Исполнительный Комитет, который будет руководить революционной деятельностью всех Советов. В состав Комитета вошли от Южной области Я. Ряппо и Кондратенко (Николаев) и Старостихин (Одесса), причем Я. Ряппо назначен комиссаром Южной области. Градоначальники и комиссары будут всюду упразднены.

На Всероссийском Съезде Я. Ряппо был Председателем секции по национальному вопросу, состоял в президиуме секции по самоуправлению.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 274. Арк. 75.

№ 120

**Звернення групи миколаївських анархістів до робітників м. Миколаєва,
опубліковане в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих
и Военных Депутатов» 27 червня 1917 р. № 46**

Не раніше липня 1917 р.

Гражданин редактор!

Разрешите на страницах «Известий Николаевского С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов]» поместить нижеследующее обращение к товарищам рабочим и работницам:

«Еще в то время, когда в Николаеве не было группы анархистов, уже носились темные слухи и разные выдумки, в которых лица, не знакомые с идеями анархизма, а также те, которые имеют основания считать анархистов своими врагами, старались сравнивать анархистов с бандитами, преступниками и людьми, испорченными нравственно, и проч., и проч.

Не говоря уже о буржуазной печати, которая не брезгает ничем, лишь бы нас очернить.

И когда появилась публикация, в которой группа анархистов созывала идейных и сочувствующих нам анархистов, то господа буржуи в своей выдумке пошли дальше и стали распускать слухи, что нами рассылаются письма с требованием денег и угрозы насилеи.

Мы, группа идейных анархистов, решительно протестуем против злостных и незаслуженных нами обвинений и заявляем, что в настоящий момент мы, как всякая идейная политическая партия, существуем, легально развиваем и пропагандируем свои идеи. А тем, которые живут выдумками наших врагов и извращением наших идей, советуем познакомиться с нашими идеями, где они убедятся, что мы не бомбометатели и поджигатели, а люди, жаждущие правды на земле и свободы всем трудящимся.

Мы еще заявляем, что не имеем ничего общего с теми лицами, которые, прикрываясь нашим именем, совершают грабежи и насилия с явно преступными, корыстолюбивыми целями».

Группа анархистов гор[ода] Николаева

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 268. Арк. 51.

№ 121

Звернення Організаційного комітету Миколаївського осередку Єврейської соціал-демократичної партії «Бунд» до членів партії щодо необхідності широкого розповсюдження партійної літератури, опубліковане в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 5 липня 1917 р. № 52

Липень 1917 р.

Ко всем бундовцам и сочувствующим «Бунду»
ВОЗЗВАНИЕ

Товарищи, острый момент политической жизни обязывает нас к энергичной, беспрестанной революционной деятельности.

Знамя борьбы, поднятое нами, возлагает на нас долг способствовать всеми доступными нам средствами классовому самоопределению, организации, сплочению российского пролетариата в единую, могучую армию труда.

Роль «Бунда» – организовать, определить в классовом отношении еврейский рабочий класс, помочь ему усвоить мысль о международной пролетарской солидарности и о необходимости непримиримой борьбы его с буржуазией, как еврейской, так и других наций.

Еврейская буржуазия и ее подголоски – разные добродетели еврейского народа – «покровительствующие» ассимиляторы, сионисты без социализма, сионисты с «социализмом» – «поалей сионисты» – «сионисты социалисты» и др. морочат еврейского рабочего, указывая ему ложные пути для улучшения его политического и экономического положения.

Вести широкую пропаганду устную и посредством литературы – первейшая обязанность каждого партийного работника вообще, а бундовца в особенности, борющегося на два фронта.

Поэтому мы призываем вас, товарищи, напрячь всю свою энергию, все свои силы, дабы расширить сферу влияния «Бунда».

Необходимо часто и аккуратно посещать наши собрания и собеседования.

Необходимо самое широкое распространение наших органов печати «Арбетер штиме»^{121.1}, «Наш голос» и «Дас профессионеле лебен», наших летучек и брошюр, вносящих свет социалистического познания, твердую веру в непримиримую борьбу против эксплуататоров всех наций.

Каждый из членов организаций «Бунда» и сочувствующих ему должен поставить себе задачей самое широкое распространение органов бундовской печати среди своих товарищей, знакомых, в мастерской или заводе, где он работает.

Ни один из сознательных рабочих не должен в настоящее время сидеть сложа руки.

Кто с устной речью, кто с пачками литературы – все на улицы, в мастерские, в заводы, будить, революционировать еврейского рабочего.

За дело, товарищи, не теряя ни минуты.

Организационный Комитет Николаевской организации «Бунда».

Р. У.^{121.2} Литературу – газеты, брошюры можно получать от 11 до 2 ч [асов] дня и от 5 до 7 ч [асов] веч[ера] в редакции «Известий» у секретаря редакции.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 268. Арк. 66–67.

№ 122

Протокол засідання Громадського комітету із розглядом питання про ліквідацію цензової Миколаївської міської думи, встановлення контролю над діяльністю Миколаївської міської управи та вибори нового складу президії Громадського комітету, опублікований у виданні «Трудовая газета» 7 липня 1917 р. № 2469

5 липня 1917 р.

В Общественном Комитете
/Пленарное зас[едание] 5 июля/

Зал заседаний и хоры заполнены публикой; ждут результатов выборов президиума.

Председательствует Овчинников. В публике острят: – лебединая песня...

После оглашения протокола предыдущего собрания приступают к обсуждению конфликта «Дума – Общественный Комитет». Председатель, докладывая собранию содержание телеграммы Товар[ища] Мин[истра] вн[утренних] дел [Н. Н.] Авилова об оставлении нынешнего состава Думы (резюлюции по этому поводу последнего заседания Думы опубликов[аны] одновременно в «Тр[удовой] газ[ете]»), сообщает, что Исп[олнительное] бюро Комитета, руководствуясь постановлением пленарного собрания, решило считать состав Думы упрядненной, о чем и было телеграфно сообщено Министерству внутренних дел.

В. УСИКОВ (комиссар) констатирует крайне неприязненное отношение некоторых членов Управы к комиссарам Общественного Комитета. Особенно упорствует Присека, категорически заявивший, что никакого контроля Общ[ественного] Комитета он знать не желает и работать при таких условиях не будет. На предложение комиссаров представить для просмотра некоторые документы Присека наотрез отказался. – Никаких бумаг я давать вам не буду, – заявил он. – Ходите себе по комнатам и смотрите, контролируйте.

Грачев также заявил, что чл[ены] Упр[авы] будут считаться с последним постановлением Думы.

^{121.1} «Арбетер штиме» («Die Arbeiterstimme» – «Голос рабочего») – нелегальна бундівська газета, друкований орган Центрального комітету «Бунд», друкувалася в Петрограді. Ідентифікувати інші видання не виявилось можливим.

^{121.2} Скорочення не розшифроване.

Создалось положение, что контроль Общ[ественного] К[омите]та хотят свести к нулю. О каких-либо взаимоотношениях и говорить не приходится. Как на показатель отношения стародумцев-цензовиков к постановлению Общ[ественного] К[омите]та, оратор указывает на инцидент с Бурцевым. Положение наше тяжелое, заявляет дальше оратор, но мы оружия не сложим. Нам не дадут документов, мы сами брать будем. Знакомясь с отделом Присеки, комиссарам, попутно, пришлось натолкнуться на целый ряд нарушений и неточностей. В ассигновке на окраску стен ремонтируемой женской гимназии указано 80 кв[адратных] саж[еней], при проверке же оказалось всего... 3 саж[ени]. Ассигновка подписана членом Управы Присекой. Много других неправильностей и неточностей, исправленных комиссарами.

Оратор долго останавливается на операциях по распределению топлива среди населения. По единоличному распоряжению Присеки отпускалось топливо по 300 и 400 п[удов], кому – неизвестно. В то время, как обывателям продавалось не более 50 пуд[ов] в одни руки, секретарь управы Каплан получил 200 п[удов] с доставкой за счет... Управы, Литвиненко отпущено – 300 пуд[ов], Синкевичу – 200 п[удов], Донскому – 250 пуд[ов] и т. д. Всюду бессистемность и бесконтрольность. Дальше так продолжаться не может. Или самим уйти, или удалить членов Управы, но мы сами не уйдем. Оратор спрашивает у собрания, как действовать комиссарам в дальнейшем.

С обширной речью выступает Я. РЯППО:

– Товарищи и граждане. Создалось странное положение. Гор[одские] Думы с начала революции должны были реорганизоваться. В Николаеве этого не сделали. Необходимо учредить над старой Думой контроль революционной демократии. Противодействовать такому контролю – безумие и бессмыслица. Даже центральная власть правительства не протестует против контроля. Таково же положение Всер[оссийского] Съезда Советов. Обязанность Общественного Комитета – направлять деятельность Управы, и те, кто не хочет подчиняться этому, – дезорганизаторы. Гражданский долг Думы – призвать Присеку к благоразумию. Если же он не осознает необходимости контроля, не согласится, – то ему не место в Управе.

Д. ЛЕЙКАНД считает фразу – контроль – очень растяжимой и неточно определяющей значение этого слова. Контроль без вмешательства, как хочет Дума, не может быть приемлемым. Зрительная роль с вмешательством в действительности равна управлению делами. Тов[арищ] Ряппо предлагает апеллировать к думцам о целесообразности, но ведь это борьба с ветряными мельницами. Думцы, из-за самолюбия, стараются сохранить за собой места. Задача Общественного Комитета – подготовить гор[одское] хозяйство для новой Думы. Если играть в бирюльки, мы, конечно, ничего не сделаем. Необходимы решительные меры. Фразы о контакте с думцами звучат трюизмом, слияние с ними – вредно и сможет притупить энергию Комитета. В заключение оратор единственный реальный выход из положения видит в необходимости взять управление гор[одским] хозяйством в свои руки.

КАМЕНЕЦКИЙ. Не успели приподнять край завесы, как посыпались сюрпризы. А если поднять все завесы. Имеет ли моральное право Дума оставаться ныне на своем месте. Если не хотят контроля, пусть лучше уйдут.

Прения прекращаются.

МОРОЗОВ пытается указать, что вопрос освещен односторонне.

Большинством 54 против 3, при 1 воздержавшемся собрание принимает следующую резолюцию:

«Заслушав отношение Гор[одского] головы от 4-го июля [1917 г.] о том, что Гор[одская] Дума постановила, в силу существующих законов и согласно телеграмме Мин[истра] внутр[енних] дел от 28 июня [1917 г.] об оставлении нынешнего состава Думы

и обязанностей по управлению гор[одскими] делами, не слагать своих полномочий, допустив комиссаров Общ[ественного] Ко[мите]та в Гор[одскую] управу и Исполн[ительные] Комиссии только в качестве наблюдающего и контролирующего органа, но без права вмешательства в распоряжения и действия членов Управы и Исполн[ительных] К[омис]сий, Обществ[енный] Комитет считает, что телеграмма Товар[ища] Мин[истра] внутр[енних] дел Авилова от 28 июня [1917 г.] говорит лишь о том, что «со стороны Мин[истерства] внутр[енних] дел против оставления цензовой Думы препятствий не встречается, но она в категорической форме не отменяет первого предписания Мин[истерства] вн[утренних] дел от 13 июня [1917 г.], и так как цензовой Думой не предоставляется достаточных гарантий к предотвращению разрухи в гор[одском] хозяйстве и надвигающегося финансового краха в городе, чего Общ[ественный] Комитет дальше терпеть не имеет нравственного права как орган, уполномоченный всем населением города, посему постановил: в последний раз предложить цензовым представителям Думы сложить свои полномочия, а членам Управы с 5-го июля делать доклады только Общ[ественному] Комитету, если же цензовые представители и вновь будут настаивать на своих правах, то недопустить их всеми имеющимися в распоряжении Общественного Комитета средствами. В случае же отказа некоторых членов Управы подчиниться постановлениям Общ[ественного] К[омите]та, предложить им немедленно сдать дела комиссарам Общ[ественного] Комитета».

КИРЕЕВСКИЙ заявляет, что остается при особом мнении.

Приступают к выборам президиума. Оглашается заявление членов Исполн[ительного] Бюро К[омите]та о сложении своих полномочий, ввиду реорганизации Общ[ественного] Комитета, и новых выборах президиума.

Д. ЛЕЙКАНД предлагает пересмотреть вопрос: должно ли существовать вообще Исполн[ительное] Бюро, если имеются коллегии комиссаров и комиссии.

Возникают прения, в результате которых принимается предложение Д. Лейканда: Исполн[ительное] Бюро состоит из представителей комиссий, комиссаров каждого отдела и президиума. По мере надобности в состав Бюро доизбираются [представители] из состава общего собрания К[омите]та.

Я. РЯППО делает внеочередное заявление о беспорядках, происшедших третьего дня [3 июля 1917 г.] на базаре. Подобные явления, заявляет он, приведут нас к анархии и контрреволюции. Оратор горячо призывает всех самым решительным образом противодействовать таким попыткам. Кем-то пускаются слухи непроверенные, и толпа готова «действовать». Это недопустимо и преступно. Пока существует С[овет] Р[абочих] и В[оенных] Деп[утатов], никакого погрома, никакой контрреволюции не будет допущено.

Последние слова вызывают продолжительные и бурные аплодисменты всего собрания и публики. Прочувствованная речь Я. Ряппо производит огромное впечатление.

ЭНГЕЛЬГАРДТ предлагает напечатать речь Я. Ряппо и распространить ее среди населения.

Избирается комиссия для составления воззвания к населению.

Д. ЛЕЙКАНД предлагает перед выборами обсудить вопрос: необходимо ли избрание Градоначальника вообще и совместимы ли должности предс[едателя] Общ[ественного] Комитета и Градоначальника.

Я. РЯППО рассказывает, что вопрос об институте градоначальников служил предметом обсуждения на съезде С[оветов] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов], и правительство выработало законопроект о гор[одских] управлениях. Думы нужны как постоянный орган управления на местах на основе всеобщего права. Существует тенденция широкой децентрализации. От законопроекта зависит устройство будущей России. Проект был передан на рассмотрение и одобрение съезда, на котором выяснилась масса противоречий в проекте. Некоторые пункты признаны недопустимыми при новом демократическом

строе. Представителей госуд[арственной] центральной власти на местах не будет. Органы управления будут сносятся с центральной властью непосредственно. Контроль над город[скими] управлениями будет принадлежать только судебной власти, следящей за законностью действий Думы.

КАМЕНЕЦКИЙ заявляет, что деятельность Градоначальника ныне сводится к нулю и его действия не имеют силы. Если бы Градонач[альник] издал бы приказ, противодействующий революционным организациям, он не был бы исполнен. Председатель К[омите]та заменит Гор[одского] голову, и должность Градоначальника отпадает.

Д. ЛЕЙКАНД заявляет, что фракция С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов], обсуждая этот вопрос, вынесла постановление: председатель Общ[ественного] Комитета, до новых выборов в Думу, заменяет Гор[одского] голову и является высшей административной властью в городе.

Большинством 59 против 1, при 1 воздержавшемся принимается резолюция: функции Градоначальника переходят в ведение президиума Общ[ественного] Комитета, а при новых выборах – к Гор[одскому] голове.

Объявляется перерыв для выработки списка кандидатов в президиум.

По открытии собрания председатель заявляет, что между фракциями Общ[ественного] Ком[итета] достигнуто соглашение: выставляется коалиционный список: председатель – Филярский, 1-м тов[арищем] предс[едателя] – Флоринцев, вторым – Киреевский, секретарями – Гольденберг, Рымша и Злочевский, третьим тов[арищем] предс[едателя] были выдвинуты кандидатуры Нельговского и Жаброва, но их совещание отказалось внести в коалиционный список.

Жабров и Нельговский отказываются баллотироваться. Последний заявляет, что он – беспартийный и проведен в Общ[ественный] Комитет обывателями. На состоявшемся заседании С[овета] Общ[ественных] Д[епутатов] его кандидатура была провалена, посему он и считает долгом отказаться. В. П. Костенко указывает, что заседание С[овета] О[бщественных] Д[епутатов] было малочисленным и не правомочным, после чего Нельговский соглашается баллотироваться.

Коалиционный список баллот[ирован] целиком и принимается 60 чел[овеками] против 7. Т[реть]им тов[арищем] предс[едателя] избирается Нельговский /52 против 14/.

Избрание нового президиума встречается продолжительными аплодисментами. Овчинников предлагает вновь избранному президиуму занять места за столом президиума. ФИЛЯРСКИЙ благодарит собрание за избрание.

РЯППО от имени С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] выражает благодарность всему прежнему президиуму и Овчинникову за понесенные труды.

ОВЧИННИКОВ. – В свою очередь благодарю и вас. Я работал, как умел.

Дальнейшее заседание продолжается под председательством Филярского.

Я. РЯППО делает внеочередное заявление: – Вам известно, что в Петрограде произошло столкновение. Я запросил сегодня Центральный Исполнительный Комитет Всерос[сийского] С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] и только что получил радио-телеграмму: «Состав министерства пока неизвестен. Петроград спокоен. Ленин разоблачен».

Телеграмма производит огромное впечатление.

Заявление это не обсуждается и принимается к сведению.

Несмотря на поздний час и утомленность многих, собрание приступает к обсуждению срочного вопроса о мобилизации автомобилей для крестьянской комиссии, необходимых для полевых работ, и реквизиции одного автомобиля для продовольственного комитета. Мобилизация и реквизиция принимаются, последнее поручается специальной комиссии из 3 чел[овек].

Во время обсуждения вопроса Я. Ряппо попутно рассказывает о том, что когда в Петрограде получилась телеграмма о введении в Николаеве трудовой повинности,

Пешехонов^{122.1} и Скобелев отнесли очень сочувственно и сообщили об этом на общем собрании Съезда. Скобелев просил прислать план введения трудовой повинности, ибо самое главное в проведении этой повинности заключается в плане. (Среди членов собрания смех и иронические возгласы по поводу «идеально» разработанного «плана» введения у нас трудовой повинности). В 3 часа ночи собрание объявляется закрытым.

А. Т.^{122.2}

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 274. Арк. 77–81.

№ 123

Стаття кореспондента газети «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» А. Ш., опублікована 6 липня 1917 р. у числі № 53, у якій висвітлено ставлення певних кіл миколаївської соціал-демократії до результатів переговорів Української Центральної Ради з Тимчасовим урядом

Липень 1917 р.

Об Украине

Разрешение национального вопроса, неминуемое и необходимое в России, представляющей из себя сожительство народностей числом до ста, противоестественно игнорировалось самодержавием.

И тем с большей яркостью выявилось национальное движение, идущее под истинно демократическими лозунгами, не могло относиться к пробуждению национальностей и к их требованиям обеспечить им право на развитие иначе, как сочувственно и благожелательно.

В этом смысле и высказался Всероссийский Съезд Советов Рабочих и Солдатских депутатов в своей резолюции по национальному вопросу, в котором он высказывается за самое широкое, самое демократическое удовлетворение требований всех населяющих Россию национальностей.

Само собой – и Украинский вопрос разрешался революционной демократией согласно чаяниям украинского народа.

Единственно, против чего можно и должно было спорить российской демократии – это против тех форм, в которые вылилось украинское движение.

Нетерпеливость, желание осуществить свои национальные задачи Украины могут быть, понятно, объяснимы.

Размах российской революции, производящий беспощадную ломку всех устоев прежней государственной жизни, кипучесть творчества, насильственное задержание развития форм национальных взаимоотношений – дают достаточно данных, чтобы уяснить себе причины той нетерпеливости, которую высказывала Украинская Рада в разрешении вопроса об автономии Украины.

Но – не всякое объяснение служит оправданием определенному политическому шагу.

И в данном отношении провозглашение Украинской Радой своей независимости в делах управления Украиной, немедленное отделение Украины без предварительного соглашения со всей российской революционной демократией, действия на свой риск и страх являлись шагом не только оскорбительным для российской революции, но и в значительной степени результатом политического ослепления.

^{122.1} Пешехонов Олексій Васильович (1867–1933) – Міністр продовольства Тимчасового уряду, один з лідерів Трудової народно-соціалістичної партії, заснованої в червні 1917 р., учасник антибільшовицької організації «Союз відродження».

^{122.2} Підпис не розшифровано.

До тех пор, пока Украинская Рада являлась представительницей Вр[еменного] Правительства и революционной демократии в Украине, организатором Украинского движения, подготавливала формы разрешения Украинского вопроса в Учредительном Собрании, – до тех пор ее деятельность была политически вполне целесообразной и с революционной точки зрения необходимой. Но Рада, очевидно, не учла в достаточной степени своей сущности. И вследствие этого самочинное провозглашение ею самостоятельности Украины превратило ее из органа революции организующего в орган движения дезорганизующего, ведущего его к гибели, к краху и к крушению, заодно с последним и самостоятельности Украины.

Такого рода разрешение вопроса не могло не поднять тревогу в среде национальных меньшинств Украины, не могло не расслоить и самого Украинского народа.

Такое положение вело революцию безусловно к пропасти. И поэтому с облегчением вздохнула революционная демократия, узнав, что соглашение между Вр[еменным] Правительством и Украинской Радой достигнуто. Украинская Рада отказывается от окончательного разрешения национального вопроса до Учредительного Собрания, не настаивает и на самостоятельном Украинском Войске.

Вр[еменное] Правительство со своей стороны выражает согласие на образование Украинской Рады, при условии включения в нее представителей национальных меньшинств, [как] органа для временного самоуправления в Украине^{123.1}.

Один из порогов российской революцией пройден благополучно. Благоразумие, политическая дальновзоркость, будем верить, и в дальнейшем не оставят российскую революционную демократию и дадут ей силу и возможность вывести на дорогу застрявший в самодержавном болоте российский государственный воз.

А. Ш.^{123.2}

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2.Спр. 268.Арк. 68–69.

№ 124

Наказ фракції соціалістів-революціонерів при Раді робітничих і військових депутатів м. Миколаєва, затверджений на засіданні фракції

11 липня 1917 р.

1) Во фракцию социалистов-революционеров при Совете Рабочих и Военных Депутатов входят члены партии, избранные в гласные Городской Думы.

^{123.1} Наприкінці червня 1917 р. у Києві відбулися переговори між Українською Центральною Радою і делегацією Тимчасового уряду (О. Ф. Керенський, М. І. Терещенко, І. Г. Церетелі). Центральна Рада згодилася зачекати схвалення автономії України загальноросійськими Установчими Зборами, що мали відбутися в листопаді 1917 р. Тимчасовий уряд визнавав Центральну Раду за представницький орган українського народу за умови поповнення її складу представниками національних меншин. Разом із цим, Тимчасовий уряд визнавав Генеральний Секретаріат за орган крайової адміністрації та обіцяв надавати сприяння створенню українських військових частин. Починаючи з липня 1917 р. Центральна Рада згідно з узятими на себе зобов'язаннями схвалила Другий Універсал, у котрому висловилися проти «намірів самовільного здійснення автономії України». 11 липня 1917 р. до складу Центральної Ради було включено представників неукраїнських організацій (вони отримали 18 % мандатів у Малій Раді та 30 % мандатів – у Великій Раді). Однак Тимчасовий уряд не дотримався укладених домовленостей і 4 серпня 1917 р. затвердив «Інструкцію Тимчасового уряду Генеральному Секретаріатові», котра обмежувала правочинність Генерального Секретаріату лише 5 із 9 українських губерній (Київська, Волинська, Полтавська, Подільська та частина Чернігівської). Центральна Рада засудила дії Тимчасового уряду, хоча й не вдалася до відкритого протистояння та припинення співробітництва з ним. Прагнення Української Центральної Ради увійти в конструктивний діалог з Тимчасовим урядом не здійснилися через ігнорування останнім вимог українського народу.

^{123.2} Підпис не розшифровано.

2) К фракции могут примыкать сочувствующие из членов Думы, которые на заседании фракции пользуются лишь совещательным голосом и в пленарных заседаниях Совета выступают от своего имени и свободны в голосованиях; при принципиальных же голосованиях сочувствующие, примыкающие к фракции, должны голосовать или за решением фракции, или воздерживаться от голосования.

3) Фракция при Совете Рабочих и Военных Депутатов подчиняется во всем своем составе общепартийным постановлениям партийных съездов, Центрального Комитета партии и Исполнительного Комитета Николаевской организации.

4) Фракция избирает из своей среды президиум в составе одного председателя, 2-х товарищей председателя, 3-х секретарей и одного казначея, которые ведут самостоятельно все дела фракции как особой партийной организации на правах [неможливо відновити текст]. Президиум выбирается из членов фракции, входящих в Исполнительный Комитет С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов]. В заседаниях фракции может участвовать с правом решающего голоса весь Президиум Исполнительного Комитета Николаевской организации с[оциалистов]-р[еволюционер]ов.

5) Очередные обязательные пленарные заседания фракции партии с[оциалистов]-р[еволюционер]ов назначаются в день заседания за час до начала его, в экстренных же случаях по особому уведомлению.

6) Члены фракции, входящие в Исполнительный Комитет Совета, образуют в нем группу, которой руководит Президиум фракции. Совещание группы происходит перед заседаниями Исполнительного Комитета Совета за час до начала заседаний, причем обсуждается повестка заседания и выносятся по ней свои резолюции, обязательные для всей группы. В случае несогласия с постановлениями, отдельные члены могут воздержаться от голосования, но не могут голосовать против. В случае существования во фракции двух разнородных взглядов по одному существенному вопросу, меньшинству может быть предоставлено право внесения на заседаниях Совета [собственной] резолюции, но лишь с согласия фракции или Президиума, если это признано совместимым с общепартийными решениями и программами.

7) Члены фракции, входящие в Бюро Совета, составляют в нем аналогичную группу с [оциалистов]-р[еволюционер]ов и устраивают свои совещания по вопросам, обсуждаемым в Бюро, принимая по ним коллективные решения, которые вносятся на Бюро от имени группы.

8) Все очередные фракционные и групповые совещания обязательны для членов фракции, расписание заседаний вывешивается Президиумом на определенном месте накануне заседания, и каждый член фракции сам обязан осведомляться о предстоящих заседаниях. В случае невозможности присутствовать по уважительным причинам на фракционном заседании, член фракции обязан своевременно довести об этом до сведения Президиума фракции. Если член фракции пропустит три заседания фракции без уважительных причин, он считается выбывшим из состава фракции, о чем Президиум доводит до сведения общего собрания фракции.

9) На фракционных групповых совещаниях Бюро^{124.1} ведет краткие протоколы постановлений, с которыми обязаны ознакомиться отсутствовавшие на заседаниях члены фракции.

10) Все постановления во фракции принимаются простым большинством присутствующих членов. Вопросы об исключении из фракции решаются большинством 2/3 участвующих в голосовании. При принятии решений, признаваемых Президиумом ответственными, требуется участие в заседании не менее половины членов фракции или группы в Исполнительном Комитете и Бюро. В случае, если заседание не состоится вследствие

^{124.1} Слово «Бюро» написано олівцем від руки. Надруковано було так: «Президиум».

неприбытия на последнее половины членов фракции, то следующее заседание, в каком бы оно составе ни было, считается вполне правомочно в решении тех вопросов, кои необходимо было решать на заседании в первый раз^{124.2}.

11) Все члены фракции, уезжающие из Николаева по личным или общественным делам, своевременно уведомляют об этом Бюро фракции^{124.3}.

12) По всем важным вопросам, по которым состоялось решение фракции или группы, фракция избирает докладчика, содокладчиков и фракционных ораторов. Официальные заявления от фракции делаются членами Бюро или по его уполномочию кем-либо из членов фракции.

13) Все члены фракции получают особые фракционные билеты, которые обязаны иметь с собой при голосованиях. Члены фракции ежемесячно делают установленный взнос в кассу фракции^{124.4}.

14) Заседания фракции происходят в здании Городской Думы^{124.5}.

Председатель фракции	Дудкин
Тов[арищ] председателя	Шабалов
Секретарь	Тищенко

Оригінал. Згасаючий текст. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-2247. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 108–109зв.

№ 125

Рішення Миколаївської міської думи про збільшення окладів працівників міських установ, організацій і підприємств, направлене до Миколаївського громадського комітету

14 липня 1917 р.

[Штамп]

Исполн[ительный]

Ком[итет] Союза Служащих

Ник[олаевского] Городского

Общественного Управления

и его предпр[иятий]

Июля 14 дня, 1917 года № 130

Вх[одящий] № 1261

В Николаевский Общественный Комитет

В начале текущего года, под влиянием дороговизны жизни и по примеру других как правительственных, так общественных и торгово-промышленных учреждений г[орода] Николаева, Николаевская Городская Дума признала необходимым прийти на помощь служащим Городского Общественного Управления увеличением основных окладов их содержания и прибавки на дороговизну, каковые прибавки составили в общем всего около 5 % получаемого служащими содержания в довоенное время.

^{124.2} В оригіналі пункт 10 викреслено олівцем.

^{124.3} В оригіналі текст пункту 11 виправлено олівцем від руки. Надруковано було так: «Все члены фракции, уезжающие из Николаева по советским или партийным делам, своевременно уведомляют об этом Президиум, уезжающие же по личным делам должны брать отпуск у того же Президиума фракции».

^{124.4} В оригіналі пункт 13 викреслено олівцем.

^{124.5} В оригіналі текст пункту 14 виправлено олівцем від руки. Надруковано було так: «Для заседаний фракции и ее групп отводится особое помещение, где размещается справочное бюро фракции и читальня».

Между тем в последнее время дороговизна жизни не только не уменьшилась, но наоборот, еще больше возросла и дошла до таких размеров, при которых указанные прибавки должны показаться совершенно ничтожными и ни в какой мере не соответствующими росту цен на предметы потребления.

Ввиду этого и в связи с происшедшим в России переворотом, вызвавшим во всех учреждениях новые повышения основных окладов содержания всем их служащим и рабочим, служащие Городского Общественного Управления в июне месяце сего [1917] года вновь возбудили вопрос о повышении их окладов содержания, полагая при этом, что, неся усиленные труды по обязанностям наравне со служащими других учреждений, они не могут быть лишены возможности удовлетворить хотя бы самые неотложные потребности своих семейств.

Организованная с этой целью Исполнительным Комитетом Союза Служащих Городского Общественного Управления и его предприятий особая нормировочная комиссия, в состав которой вошли представители от всех отделов и учреждений Городского Управления, рассмотрев просьбу служащих и приняв во внимание средние потребности семьи, признала, что получаемые ныне основные оклады жалованья всех служащих должны быть увеличены: получающим до 100 рублей в месяц, а также всем мастеровым, рабочим, кондукторам, вагоновожатым, независимо от оклада содержания, на 100 %, по отношению же получающим выше 100 рублей в месяц Комиссия обсудила оклады содержания отдельных однотипных должностей и установила для них определенные оклады, соответствующие окладам содержания в других учреждениях; в общем же для этой категории служащих увеличение окладов составило от 19 до 80 %, причем максимальные прибавки получили только несколько служащих, а средняя прибавка для этой категории служащих составляет не более 55 % содержания.

Указанное увеличение окладов должно быть произведено: для мастеровых и рабочих электрического и водопроводного отделов с 1-го мая с[его 1917] г[года]

При сем прилагается сводная ведомость прибавок, общая сумма коих до конца года составляет 563.650 рубл[ей] 62 коп[ейки], причем 523.913 руб[лей] 37 коп[еек] требуется ассигновать по смете текущего года и 39.737 руб[лей] 25 коп[еек] – из средств специального назначения.

Председатель	/Подпись/
Тов[арищ] Председателя	/Подпись/
Секретарь	/Подпись/
Делопроизводитель Союза	Бошко

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 183. Арк. 20–21.

№ 126

Витяг із протоколу засідання Громадського комітету м. Миколаєва із оголошенням про припинення цензової Міської думи та про перехід міських справ до Громадського комітету, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 21 липня 1917 р. № 2481

21 липня 1917 р.

К ликвидации старой Думы

Филярский оглашает телеграмму Мин[истра] вн[утренних] дел на имя Ник[олаевского] градоначальника об оставлении у дел старой Думы.

Собрание постановляет: послать ответную телеграмму о состоявшемся уже, по прежнему согласно первому постановлению Министерства, принятии городских дел Общественным Комитетом и поручает уезжающему в Петроград Я. П. Ряппо осветить этот вопрос.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 274. Арк. 101-102.

№ 127

Лист від Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва до Української Центральної Ради із роз'ясненням рішень Херсонського губернського з'їзду селянських депутатів, що відбувся у м. Миколаєві 30 квітня 1917 р., та вжитих заходів щодо організації Херсонської губернської ради селянських депутатів із центром у м. Миколаєві, а також про збір коштів у Ананіївському повіті для підтримки діяльності повітової селянської Ради

Не раніше 2 серпня 1917 р.

СЛУЖЕБНАЯ ЗАПИСКА Украинской Центральной Раде

Уважаемые товарищи, на Ваше письмо от 2-го августа 1917 года № 8 Николаевский Совет Рабочих и Военных Депутатов считает необходимым разъяснить Вам следующее: Николаевский С[овет] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] с самого своего возникновения принимает деятельное участие по организации Губернского Херсонского С[овета] Кр[естьянских] Деп[утатов]. Еще в конце апреля с[его] г[ода] по его инициативе удалось созвать в Николаеве Учредительный Губернский Съезд с участием представителей от всех уездов и огромного числа волостей в числе 408 человек. Съезд признал все полномочия делегатов правильными и принял постановления, определившие план организации Губернского Совета. Они изложены в протоколах Съезда, которые Вам при сем посылаем. Съезд наметил Николаев как пункт для созыва Губернского Крестьянского Совета и поручил эту работу особой организационной комиссией из 18-ти делегатов Съезда и возложил на Николаевский С[овет] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] обязанность довести дело организации Совета до конца, поддерживая организационную комиссию средствами и своим содействием. Для организации всех 6-ти уездов, в которых надо было предварительно созвать уездные Советы, было послано 6 групп организаторов, в состав которых вошли как делегаты Съезда, так и кооптированные ими для работы члены Николаевского С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] и приглашенные для работы члены социальных партий.

К началу июля [1917 г.] работа по уездам продвинулась и уже явилась возможность созвать в Николаеве представителей избранных в губернский Совет от 3-х уездов: Херсонского, Александрийского и Елисаветградского.

Ввиду невозможности откладывать далее начало работ Совета съехавшиеся делегаты-крестьяне признали необходимым объявить себя губернским Советом и немедленно принять меры к привлечению в свой состав делегатов остальных 3-х уездов.

Губернский Херсонский Совет Крестьянских Депутатов, созданный в Николаеве, открыл свои действия на точном основании постановлений, принятых Учредительным Губернским Съездом 30 апреля – 1 мая [1917 г.], уведомил об этом Центральный Исполнительный Комитет Вс[ероссийского] С[овета] Кр[естьянских] Деп[утатов] и признан таковым как Губернский Совет, а потому всякие попытки объявить его «самозванным»

является лишь дезорганизаторскими приемами, мешающими и без того плохо идущей организации крестьянства. Николаевскому С[овету] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] неизвестна в Херсонской губ[ернии] ни одна попытка, сколько-нибудь заслуживающая внимания для организации Губ[ернского] Сов[ета] Кр[естьянских] Деп[утатов] в другом пункте. Поэтому он считает своим долгом всячески поддерживать деятельность Губ[ернского] Сов[ета] Кр[естьянских] Деп[утатов], открывшего свою деятельность в Николаеве.

Губернским Советом Кр[естьянских] Депутатов действительно были откомандированы делегаты в Ананьевский уезд для организации в нем Уездного Совета и привлечения представителей этого уезда в Губернский Совет.

Вместе с тем этим же делегатам было поручено через Уездный Совет организовать сбор с населения в размере 10 коп[еек] с десятины на содержание всех Советов Кр[естьянских] Депутатов. Как Вам должно быть известно, все Советы существуют или стремятся существовать, собирая средства путем подушного или неземельного самообложения населения.

Постановление о 10-копеечном сборе с десятины всей земли было также принято еще Учредит[ельным] Губерн[ским] Съездом и никем из делегатов Съезда в числе 332 человек не было опротестовано. Более того, Губернский Съезд Кр[естьянских] Деп[утатов] в Николаеве получил предписание от Ц[ентрального] И[сполнительного] К[омитета] С[овета] Кр[естьянских] Деп[утатов] за подписью председателя, ныне Мин[истра] внут[ренних] дел Авксентьева^{127.1}, ввести немедленно обложение крестьян по всей Херсонской губернии для поддержания как Центрального Комитета, так и всех местных комитетов, особенно имея ввиду кампанию по выборам в Учр[едительное] Собрание. Таким образом, делегаты Губернского Херсон[ского] Совета и помогающие им члены Ник[олаевского] С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] действовали по сбору обложения в Ананьевском уезде как на основании постановлений Учредит[ельного] Съезда, так и по директивам Центр[ального] К[омитета] Вс[ероссийского] С[овета] Кр[естьянских] Депутатов. Что же касается обращения к Вам Ананьевского Совета Кр[естьянских] Деп[утатов] о незаконности сбора, то оно может быть лишь объяснено их незнанием с положением дела или нежеланием признавать Губернский Совет. Между тем от Ананьевского уезда на Учредит[ельном] Съезде присутствовало 43 делегата от волостей и они вполне согласились со всеми принятыми решениями.

На основании изложенного Ник[олаевский] С[овет] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] просит Центр[альную] Укр[аинскую] Раду разъяснить Ананьевскому С[овету] Кр[естьянских] Д[епутатов] на его телеграфный запрос, что все действия Губерн[ского] Совета Кр[естьянских] Деп[утатов] являются вполне закономерными, а сам Совет правомочным. Копия отношения Ц[ентрального] К[омитета] Вс[ероссийского] С[овета] Кр[естьянских] Деп[утатов] о сборе пожертвований при сем прилагается.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 188. Арк. 163-164.

^{127.1} Авксентьев Микола Дмитрович (1878–1943) – соціаліст-революціонер, Міністр внутрішніх справ у складі другого коаліційного Тимчасового уряду, голова Центрального Виконавчого Комітету Всеросійської ради селянських депутатів.

№ 128

Резолюція загального зібрання членів товариства «Просвіта» у Миколаєві з приводу розстрілу Богданівців^{128.1} 26 липня (8 серпня) 1917 р. у Києві, опублікована у виданні «Трудовая газета» 10 серпня 1917 р. № 2498

6 серпня 1917 р.

Резолюція загального зібрання членів товариства «Просвіта» у Миколаєві

Освідомившись про сумні події, які сталися 26 липня ц[ього] р[оку] у Києві, і розглянувши сучасне становище української справи в Російській державі, загальне зібрання членів Товариства «Просвіта» у Миколаєві 6 серпня ц[ього] р[оку] ухвалило:

1. Вимагати від Центральної Української Ради, щоб вона вжила всіх засобів, аби керасирів и донців, шо озброєною рукою напали на наших козаків Богдановців і постріляли їх, – було негайно вислано з меж України.

2. Начальника Київської військової округи полк[овника] Оберучева негайно було усунено з посади і замість його була призначена особа у порозумінні з Центральною Українською Радою.

3. Щоб у слідчу комісію в справі розстрілу Богдановців ввійшли представники Центральної Української Ради.

4. Сім'ї побитих Богдановців були забезпечені коштами держави.

5. Щоб всі гарнізони на території України, а особливо у Києві і у всіх більших містах України, були українізовані.

6. Рішуче протестувати проти наказу ген[ерала] Корнілова про розпуск Українського Генерального Військового Комітету.

7. Просити Українську Центральну Раду стояти на Статуті Генерального Секретаріату, виробленому Центральною Радою, і рішуче вимагати од Тимчасового уряду цілковитого затвердження цього Статуту без всяких змін.

8. Своім тимчасовим урядом на Україні вважаємо тільки Українську Центральну Раду, її виконавчому органу – Генеральному Секретаріату – цілком доручаємо керування нашим краєм, не вважаючи ні на які наслідки переговорів з Центральним Правительством, і тільки розпорядженню цього Секретаріату підлягаємо.

Ця резолюція прийнята зібранням одноголосно і послана до Укр[аїнської] Центральної Ради, а також у всі київські і більші петроградські та московські газети.

Завірена копія. Українською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 206. Оп. 1. Спр. 30. Арк. 88.

№ 129

Повідомлення про розкол у Миколаївській організації Російської соціал-демократичної робітничої партії, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 18 серпня 1917 р. № 2500

16 серпня 1917 р.

Раскол среди николаев[ской] с[оциал]-д[емократии]

Третьего дня состоялась общегородская конференция Ник[олаевской] организации РСДРП [Российской социал-демократической рабочей партии]. На повестке стоял вопрос о посылке делегата на объединенный съезд партии, имеющий быть на днях в Петрогра-

^{128.1} 1-й Український полк імені Богдана Хмельницького.

де, и о результатах выборов в Гор[одскую] Думу. Ввиду вынесенных собраниями социал-демократов на заводе «Наваль» и «Руссуд» резолюций о необходимости обсуждения вопроса о расколе последний был поставлен на обсуждение первым.

После краткого доклада члена комитета Фролова, призывавшего не поддаваться призывам к расколу и говорившего о необходимости объединения, выступил Скляр с контрпредложением. Выяснилось настроение собравшихся: большинство явилось с предвзятым решением под впечатлением резолюции, принятой недавно на съезде большевиков, и почти не желало слушать ораторов, говоривших о необходимости объединения.

В результате противники «ленинцев» были лишены возможности высказаться. После речей Фролова, Макотинского и Мандельштама прения неожиданно были прекращены и на обсуждение Скляром была внесена резолюция, принятая большевистским съездом.

Противники раскола во время баллотировки демонстративно покинули собрание и, перейдя в соседний зал, устроили там свое совещание в количестве 125 человек.

Здесь была принята резолюция: организацию продолжать считать объединенной, а большевиков типа «ленинского» отколовшимися, в ближайшее время выпустить воззвание с освещением попыток раскола и созвать объединенную конференцию членов партии, стоящих за объединение. Было выражено доверие общегородскому комитету, избран делегатом на съезд в Петрограде – Угрюмов.

Затем, после выборов 6 челов[ек] – членов партии в состав суда над провокаторами, который состоится 20 августа [1917 г.] в театре Шеффера, совещание было объявлено закрытым.

Одновременно в большом зале группа «интернационалистов» после принятия резолюции о расколе и избрании своего собственного общегородского комитета, выразив сочувствие событиям в Петрограде (июль) и полную в том отношении солидарность с большевистским Ц[ентральным] К[омитетом] за невозможность послать приветственную телеграмму, постановила послать приветственное письмо как недавно закрывшемуся съезду большевиков, так и отдельным лицам. Поздно ночью с пением «Марсельезы» «интернационалисты», довольные вызванным в партии расколом, разошлись по домам.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 278. Арк. 9–10.

№ 130

Повідомлення про об'єднання військово-морських організацій м. Николаєва в Об'єднаний військово-морський союз Миколаївського порту, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 24 серпня 1917 р. № 2505

18 серпня 1917 р.

Существовавшие в Николаеве военно-морские организации: «Союз матросов», «Союз кондукторов флота» и «О[бщест]во офицеров, врачей, чиновников и духовенства мор[ского] вед[омства]» – в настоящее время слились в один «Объединенный военно-морской союз Николаевского порта». Устав Союза, разработанный специальной организационной комиссией, общим собранием 18-го августа [1917 г.] утвержден. Во главе Союза стоит исполнительный комитет, с большими правами и полномочиями. Председателем Союза и испол[нительного] комитета избран матрос Печенкин, товарищами: ст[арший] лейт[енант] Дудкин и матрос Захаров.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 278. Арк. 13.

Оголошення про подовження Тимчасовим урядом підписки на «Заєм Свободи», опубліковане у виданні «Трудовая газета» 22 серпня 1917 р. № 2503

22 серпня 1917 р.

ВСТРІЛИТЬ 22 АВГУСТА 1917 ГОДА № 2503 2-й год издания Цифра 131

ТРУДОВАЯ ГАЗЕТА

Тема об'єднання: Выходить в Мюнхене, Германия, в редакционной палате. Цена подписки: 12 руб. в год. Выходит 2 раза в неделю. Цена в розницу 1 руб. 25 коп.

ОТЪ ВРЕМЕННОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА.

◆◆ ПОДПИСКА НА ЗАЕМЪ СВОБОДЫ ◆◆

Ура-благослава три миллиарда рублей, значительная часть из них должна быть выдана в виде займа на военные нужды. Страна не осталась равнодушной к горячему призыву Провременного Правительства. Широко уже началось участие в подписке, выходя на свой гражданский долг. Возникли новые сборщики на личный и общественный доход, обеспеченный высокими достоинствами. Нужны еще люди, чтобы вливая воду в море, не прекратились Урядительные Собрания завершить строение «Свободы» и дать единую организацию. Провременное Правительство не сомневается, что не откажутся от своего долга и свободный народ, внося свой вклад, внесет свой вклад в дело государственности.

ВРЕМЕННОЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО И РЕШИЛО ПРОДОЛЖАТЬ ПОДПИСКУ НА ЗАЕМЪ СВОБОДЫ до предстоящего Учредительного Собрания.

Отец, мать, братья и сестры сь добрыми пожеланиями, подписать подписку и внести свой вклад в дело государственности.

АЛЕШИ ЗАЙКИНА

Возраст 22 года, в. м. П. Березинский. 2107

В день 22 августа 1917 года подписать в своей доброй воле.

АННА СЕРГЬЕВНА СПИРНОВА,

В день 22 августа 1917 года подписать в своей доброй воле. Возраст 22 года, в. м. П. Березинский. 2107

Тысяча добрых пожеланий.

Григорий Иванович Чекалина,

В день 22 августа 1917 года подписать в своей доброй воле. Возраст 22 года, в. м. П. Березинский. 2107

Кино-Бомондъ

В день 22 августа 1917 года подписать в своей доброй воле. Возраст 22 года, в. м. П. Березинский. 2107

В день 22 августа 1917 года подписать в своей доброй воле.

Марица Евлевна Рыжкова,

В день 22 августа 1917 года подписать в своей доброй воле. Возраст 22 года, в. м. П. Березинский. 2107

ЦИРКЪ ОТРЕПЕТОВА

В день 22 августа 1917 года подписать в своей доброй воле. Возраст 22 года, в. м. П. Березинский. 2107

ТЕАТРЪ «ЭРИТАЖЪ».

В день 22 августа 1917 года подписать в своей доброй воле. Возраст 22 года, в. м. П. Березинский. 2107

В день 22 августа 1917 года подписать в своей доброй воле.

Ефима Павловна Павловская,

В день 22 августа 1917 года подписать в своей доброй воле. Возраст 22 года, в. м. П. Березинский. 2107

ЕВРЕЙСКОЕ МУЖСКОЕ СРЕДНЕЕ УЧЕБНОЕ ЗАВЕДЕНИЕ Л. Л. ФЕРВЕРОВА

В день 22 августа 1917 года подписать в своей доброй воле. Возраст 22 года, в. м. П. Березинский. 2107

ЯМА А. КУРНА.

В день 22 августа 1917 года подписать в своей доброй воле. Возраст 22 года, в. м. П. Березинский. 2107

ЭЛЕМЕНТАРНАЯ ШКОЛА М.А. ПОПОВОЙ

В день 22 августа 1917 года подписать в своей доброй воле. Возраст 22 года, в. м. П. Березинский. 2107

С. И. Г. Д. ГЕЛЬФАНДЪ

В день 22 августа 1917 года подписать в своей доброй воле. Возраст 22 года, в. м. П. Березинский. 2107

Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

№ 132

Повідомлення про обрання генерала Л. Г. Корнілова почесним членом Союзу георгіївських кавалерів м. Николаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 24 серпня 1917 р. № 2505

Серпень 1917 р.

На общем собрании «Союза георгиевских кавалеров г. Николаева» верховный главнокомандующий генерал Корнилов^{132.1} избран почетным членом.

Единогласно постановлено послать генералу Корнилову следующую телеграмму: «Союз георгиевских кавалеров» г. Николаева просит Вас принять наши искренние пожелания помощи божией в тяжком служении Вашей Родине. Мы безгранично верим Вам, единственному человеку, способному в данное бесславное время для Родины спасти ее свободу и честь, достоинство перед союзниками и целость ее. Просим Вас верить нашей готовности, по первому зову, приложить на деле наше мужество и знание. Благоволите принять от нас звание почетного члена нашего Союза как доблестный носитель ордена Св[ятого] Георгия. Бог Вам в помощь, а мы, верные Ваши сотрудники, будем всегда и всюду проводителями Ваших мужественных слов и распоряжений.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 278. Арк. 13.

№ 133

Повідомлення про створення Революційного штабу при Раді робітничих і військових депутатів м. Николаєва для охорони революційного порядку й громадського спокою

Серпень 1917 р.

Объявление всему населению города Николаева
от Революционного Штаба охраны революции

Последние грозные события, вызванные контрреволюционной попыткой генерала Корнилова захватить Верховную Государственную Власть, повсеместно создали необходимость организации революционных центров для объединенной и решительной борьбы со всеми покушениями на свободу народа. Настоящим доводится до сведения всего населения, что в городе Николаеве при Совете Рабочих и Военных Депутатов образован Революционный Штаб Охраны Революции, который сосредотачивает в своих руках всю распорядительную власть. Ему подчиняются все гражданские и военные учреждения и присваивается единственное право распоряжения воинской силой в целях поддержания революционного порядка и общественного спокойствия. В состав Штаба вошли представители Совета Рабочих и Военных Депутатов, Городской Голова и представители Исполнительных Комитетов Социалистических партий, всего семь человек.

Штабу присваивается право издавать обязательные постановления, нарушение которых карается в порядке закона о военном положении в местностях, угрожаемых в отношении общественного порядка.

^{132.1} Корнілов Лавр Георгійович (1870–1918) – військовий і політичний діяч монархічного напрямку, генерал, один із керівників білого руху в Росії. З березня 1917 р. – головнокомандувач військами Петроградського військового округу. Керував арештом імператриці Олександри Федорівни. З квітня 1917 р. – командувач 8-ї армії Південно-Західного фронту, з 19 липня 1917 р. – командувач Південно-Західним фронтом. У липні 1917 р. віддав наказ про українізацію 34-го корпусу російської армії під командуванням П. Скоропадського (Перший Український Корпус). Наприкінці серпня 1917 р. здійняв заколот проти Тимчасового уряду.

Для настоящего времени Штаб объявляет для общего руководства следующие свои постановления:

- 1) Никакие уличные беспорядки и бесчинства недопустимы. В случае возникновения таковых запрещается собираться толпами, предъявлять требования к чинам, несущим служебные обязанности по поддержанию порядка, а также учинять самовольные действия, причинять кому-либо побои или совершать самосуды.
- 2) Уличные сборища и толпы обязаны по первому требованию властей рассеиваться. В случае неисполнения распоряжений гражданских и военных властей или нежелания толпы разойтись будет применяться воинская сила и в случае необходимости – оружие.
- 3) Никто не имеет права без особого разрешения носить при себе холодное и огнестрельное оружие.
- 4) В случае возникновения крупных беспорядков или опасности население будет оповещено особыми сигналами, по которым все обязаны поспешить по домам и не показываться на улицах.
- 5) В случаях нарушения порядка или насилия над личностью или [часть текста отсутствует] сведения ближайших комиссариатов или постовых милиционеров, и не вмешиваться в действия официальных лиц, если таковыми уже принимаются необходимые меры.
- 6) Воспрещаются всякие призывы масс к насильственным действиям погромного характера, а также призывы к неповиновению революционным властям. О всех случаях преступной агитации среди масс населения присутствующие обязаны доводить до сведения властей.
- 7) Без разрешения Штаба воспрещается устраивать уличные шествия, процессии и собрания, вызывающие скопления публики на улицах.
- 8) Строго воспрещается производить обыски и аресты без установленных ордеров от Штаба. Нарушители свободы и неприкосновенности граждан будут подвергаться строгой ответственности.
- 9) Штабу присваивается единственное право производить обыски и аресты как меры пресечения в целях борьбы с контрреволюцией, для чего лица, коим поручается производство обысков и арестов, получают от Штаба установленные ордера. Штабу принадлежит единственное право вызова воинских частей в целях поддержания революционного общественного порядка.

В случае нарушения обязательных постановлений нарушители будут предаваться Временному революционному суду.

Революционный Штаб г[орода] Николаева
при Совете Рабочих и Военных Депутатов

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 192. Арк. 34–35.

№ 134

Резолюції з мітингу на суднобудівному заводі «Наваль» про засудження виступів генералів Л. Г. Корнілова та О. М. Каледіна й підтримку ідеї скликання Стокгольмської конференції соціалістичних партій

28 серпня 1918 р.

Сего 28 августа [1917 г.] был организован Советом Рабочих и Военных Депутатов на заводе «Наваль» митинг по окончании работ.

Присутствовало от 6000 до 8000 человек. Выступали председатель Николаевского Совета Ряпо с сообщением о полученных телеграммах от Председателя Совета Министров Керенского и Центрального Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Солдатских Депутатов по поводу измены генерала Корнилова и его требования от Временного Правительства об установлении Военной Диктатуры под его властью. После обмена мнениями, на котором выступали ораторы от социалистических партий и от анархистов, была принята объединенная резолюция, предложенная с[оциал]-д[емократами], меньшевиками и [э]с[е]рами. За резолюцию голосовали 75 % всех присутствующих на митинге, а 25 % голосовало за резолюцию большевиков.

Резолюция, принятая рабочими завода «Наваль» по вопросу о политическом положении страны:

Рабочие завода «Наваль», собравшись сего 28 августа [1917 г.] на митинг в числе около 8000 человек и обсудив телеграмму Временного Правительства и Центрального Исполнительного Комитета, постановили:

Решительно стать на защиту революции и ее руководящих органов Центрального Исполнительного Комитета и местных Советов Р[абочих] и С[олдатских] Депутатов и без колебаний вступить в бой с буржуазной контрреволюцией, возглавляемой генералами Корниловым, Калединым^{134.1} и прочими отпрысками самодержавия. С этой целью рабочие зав[ода] «Наваль» требуют:

1. Чтобы все изменники революции и родины, все участники контрреволюционного заговора были преданы общенародному суду.
2. Чтобы немедленно были прекращены все репрессии против левых партий революционной демократии и освобождены от преследования те из представителей, которые подверглись арестам.
3. Чтобы немедленно была отменена смертная казнь как мера, позорящая революцию.
4. Чтобы армейским комитетам были возвращены все их полномочия.
5. Чтобы Временное Правительство было реформировано во всем своем составе на началах его ответственности в целом перед Всероссийским Центральным Комитетом, как перед революционным парламентом.
6. Чтобы Временное Правительство немедленно объявило декретом об установлении в России нового Государственного строя – демократической республики и признало бы актом государственной измены борьбу против республики.

После принятия этой резолюции тем же большинством присутствовавших была принята следующая резолюция о Стокгольмской конференции^{134.2}:

Признавая, что при настоящей всеобщей разрухе спасение страны и революции зависит исключительно от скорейшего окончания войны, рабочие завода «Наваль» считают, что Стокгольмская конференция должна встретить не пассивное отношение к ней со стороны Временного Правительства, а самую решительную поддержку его. Империалистические правительства Запада, опасаясь распространения российской революции на трудящихся всего мира, освобождения из-под влияния правящих классов, всеми силами пытаются сорвать созываемую советами Стокгольмскую социалистическую конференцию, которая является первым решительным шагом к желанному миру. Вытекающее из недр трудового

^{134.1} Каледін Олексій Максимович (1861–1918) – російський військовий і політичний діяч, один із керівників білого руху в Росії, очільник Донської республіки у 1917–1918 рр., отаман Війська Донського.

^{134.2} Стокгольмська конференція мала відбутися в столиці Швеції Стокгольмі в 1917 р. Ініціаторами її проведення виступили шведські й нідерландські соціал-демократи. Планувалося, що на конференцію прибудуть представники соціалістичних партій всіх країн світу для вироблення загальної програми відновлення миру й об'єднання соціалістичного руху. Однак країни, що перебували в стані війни, не підтримали ідею конференції. Великобританія і Франція відмовилися надати дозвіл для виїзду до Швеції представникам своїх країн, які збиралися взяти участь у конференції.

класса движение уже начинает рассеивать шовинистический угар, охвативший часть руководящих кругов рабочего класса западных стран, побудило последние присоединиться к мирным лозунгам российской революционной демократии.

Рабочие завода «Наваль», твердо веря, что насилие империалистов не сломит сплоченных рядов всемирного трудящегося народа, шлют свой братский привет всем искренним борцам за мир и полагают, что не согласие с империалистической буржуазией, а решительный разрыв с ней приведут нас к торжеству идеи революционного интернационализма.

Перед закрытием митинга принята была резолюция о одновременном отчислении рабочими завода «Наваль» своего однодневного заработка в пользу Центрального Исполнительного Комитета.

За резолюцию проголосовали все против одного голоса.

Оригінал. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-2247. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 46–47.

№ 135

Резолюція загального зібрання Спілки службовців міліції м. Николаєва з приводу заяви генерала Л. Г. Корнілова про надання йому диктаторських повноважень і виявлення підтримки Тимчасовому урядові й Раді робітничих і військових депутатів

29 серпня 1917 р.

Общее собрание служащих милиции города Николаева в заседании своем 29-го августа, обсудив вопрос о текущем моменте в связи с заявлением генерала Корнилова о предоставлении ему диктаторских полномочий и возможности возникновения гражданской войны, постановило.

Интересы революции требуют сплочения всех сил демократии в единую армию спасения гибнущей родины и завоеваний революции.

Органы революционной демократии – Советы Рабочих, Солдатских и Крестьянских Депутатов, с первых же дней революции принявшие на себя роль вождя революционного народа, являются и в данный момент единственными политическими организациями, способными удержать революционные завоевания и в корне подавить контрреволюционные попытки меньшинств, стремящихся возвратитъ страну в лоно царского бесправия.

Сила революционных органов крепнет при поддержке всей мыслящей русской демократии, признания от которой они вправе требовать и требуют.

Николаевская Народная Милиция как орган, поставленный для защиты народных интересов и революционных завоеваний, с полной готовностью на самопожертвование, отдает себя в распоряжение местных Советов Рабочих и Военных Депутатов и новой демократической Городской Думы, действующих в полном единении с Временным Правительством, Центральным Исполнительным Комитетом Всерос[сийского] Съезда Совет[ов] Рабоч[их], Солдат[ских] и Крестьян[ских] Депутатов, и, заботясь об интересах граждан, зорко будет следить за недопущением выступлений контрреволюционных элементов справа или слева, твердо веря, что только в действительном объединении всей революционной демократии вокруг Советов и революционного Временного Правительства спасение страны от разгрома ее извне и от анархии внутри.

Председатель Общего собрания
Союза служащих Милиции

/подпись/

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 183. Арк. 29.

**Рішення членів Миколаївського осередку партії
соціалістів-революціонерів (есерів) щодо участі в роботі
демократичної Миколаївської міської думи**

Не датовано, не пізніше 29 серпня 1917 р.

ПОДПИСКА

Мы, нижеподписавшиеся члены Николаевской организации партии социалистов-революционеров, изъявившие свое согласие на выставление своих кандидатур в гласные Городской Думы по списку социалистов-революционеров, сим обязуемся, в случае нашего избрания в Городскую Думу, войти в состав Думской фракции социалистов-революционеров и подчиняться всем постановлениям фракции.

В случае нашего несогласия с постановлением большинства фракции мы обязуемся или подчиниться ее решениям, или, с разрешения бюро фракции, можем воздерживаться при голосованиях.

Вместе с тем мы принимаем на себя обязательство добросовестного исполнения всех обязанностей, связанных со званием гласного, как-то: посещение всех пленарных заседаний Думы, участие в работах Комиссий и Управы. Никто из членов фракции не имеет права снимать своей кандидатуры в любую из Комиссий или на любую городскую должность, если его кандидатура будет выдвинута фракцией.

Думская фракция подчиняется во всем общепартийным постановлениям Съездов и Совета Партии, Д[умского] К[омите]та и Исполнительного Комитета Николаевской организации.

Следуют подписи:

- 1) Осмолов. 2) Старородский. 3) Костенко. 4) В. Асмолов. 5) Терентьев. 6) Брояковский.
- 7) Шабалов. 8) Короткий. 9) Дудкин. 10) Косой. 11) Сваткин. 12) Заполенко.
- 13) Кудричев. 14) А. Н. Филиппов. 15)... 16) А. Рахманович. 17) Силин. 18)...
- 19) Соколов. 20) Рыжиков. 21) А. Виша. 22) Клевцов. 23) Д. Кокизов. 24)... 25) Минчин.
- 26)... 27) Партиков. 28) Малышев. 29) Ибрамовский. 30) Лжовой. 31) Шатохин.
- 32) Патрикеев. 33) Сапожников. 34) Флоренсов. 35)... 36)... 37)... 38) Черников.
- 39) Выходич. 40) Некрасов. 41) Гаель. 42)... 43) Лучинский. 44) Запорожский.
- 45)... 46)... 47) Бондаренко. 48)... 49)... 50)... 51) Александров. 52) Иванов.
- 53)... 54)... 55) Гаврилов. 56) Биллик. 57)... 58)... 59) Пашковский. 60)... 61)...
- 62) Кочкин. 63) Босенко.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 188. Арк. 161.

№ 137

Списки №№ 1–21 кандидатів у гласні
демократичної Миколаївської міської думи

Не пізніше 29 серпня 1917 р.

Список № 1

кандидатов в гласные Николаевской Городской Думы
от Союза домовладельцев 1-й Адмиралтейской части и окраин города Николаева^{137.1}

№№ п/п	Фамилия, имя и отчество кандидата	Лета	Связь кандидата с городом	Адрес
1	Сургучев Дмитрий Иванович	48	домовладелец	11-я Воен[ная] и 1-я Безым[енная], 30
2	Кирилов Николай Иванович	43	домовладелец	Аптекарск[ая], 31
3	Шелестов Лука Филиппович	52	рабочий и домовл[аделец]	3-я Слободская, 1
4	Михайлов Степан Ефимович	61	домовладелец	Котельная, 50
5	Книпер Борис Александрович	40	домовладелец	Аптекарская, 55
6	Козиол Петр Карлович	37	он же рабочий (домовладелец)	Херсонская, 23
7	Яковский Михаил Власович	68	он же служащий (домовладелец)	Аптекарская, 4
8	Григорьев Василий Калистратович	32	он же рабочий (домовладелец)	Мастерская, 24
9	Граба Степан Константинович	48	он же кузнец (домовладелец)	1-я Безыменная, 42
10	Середа Сергей Емельянович	41	домовладелец	8-я Поперечная, 98/2
11	Гаровникова Истер Ивановна	60	домовладелица	Шоссейная, 38
12	Филлипов Сафрон Тимофеевич	55	он же ремесленник (домовладелец)	3-я Безымен[ная], 1

Оригінал. Рукопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 216. Оп. 1. Спр. 1865. Арк. 48.

^{137.1} Перелік прізвищ у Списку № 1 від Союзу домовласників 1-ї Адміралтейської частини та околиць м. Миколаєва повністю співпадає зі Списком кандидатів у гласні демократичної Миколаївської міської думи, виготовленим у друкарні й виставленим для ознайомлення городян від 30 липня до 12 серпня 1917 р. До наших днів дійшов лише один примірник друкованого Списку, за яким миколаївці ознайомилися з прізвищами тих, хто балотувався до Думи. Він зберігається в Державному архіві Миколаївської області й потребує реставрації (Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1814. Арк. 6. Оригінал).

Список № 2
кандидатов в гласные Николаевской Городской Думы
от Союза домовладельцев 2-й Адмиралтейской части [и окраин города Николаева]^{137.2}

№№ п/п	Фамилия, имя и отчество кандидата	Лета	Связь кандидата с городом	Адрес
1	Священник Купчевский Серафим Федотович	42	домовладелец	Одесская, 75
2	Иванов Федор Александрович	33	то же	4-я Слободская, 68
3	Поддубный Яков Петрович	54	то же	4-я Слободская, 37
4	Сыщенко Михаил Алексеевич	50	то же	3-я Слободская, 21
5	Гаршанин Козьма Григорьевич	42	то же	Севастопольская, 84
6	Прусский Константин Константинович	50	то же	6-я Слободская, 7
7	Семисенко Александр Петрович	49	то же	Алексеевская, 49/2
8	Турчанов Александр Васильевич	28	то же	6-я Слободская, 15
9	Коротаева Анна Дионисиевна	34	то же	Рыбная, 102
10	Пащенко Тимофей Федорович	55	то же	7-я Слободская, 61
11	Рембецкий Константин Францевич	36	то же	Севастопольская, 107

Оригінал. Рукопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 216. Оп. 1. Спр. 1865. Арк. 50.

Список № 3
кандидатов в гласные Николаевской Городской Думы
от ПАРТИИ СОЦИАЛИСТОВ-РЕВОЛЮЦИОНЕРОВ^{137.3}

№№ п/п	Фамилия, имя и отчество кандидата	Лета	Связь кандидата с городом	Адрес
1	Савченко-Осмоловский Григорий Федорович	59	прав[итель] Канц[елярии] Град[оначальни]ка	Фалеевская, 28
2	Шаргородский Самуил Моисеевич	53	секр[етарь] Воен[но]- Пром[ышленного] К[омите]та	Потемкинская, 4/1
3	Костенко Владимир Полиевктович	35	инж[енер] зав[ода] «Наваль»	Артиллерийская, 2

^{137.2} Перелік прізвищ у Списку № 2 від Союзу домовласників 2-ї Адміралтейської частини та околиць м. Миколаєва повністю співпадає з друкованим Списком кандидатів у гласні демократичної Миколаївської міської думи (Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1814. Арк. 6. Оригінал).

^{137.3} У переліку прізвищ Списку № 3 від партії соціалістів-революціонерів, включеному до друкованого Списку кандидатів у гласні демократичної Миколаївської міської думи, відсутні кандидати Жилієв Василь Степанович (№ 94) і Овчаренко Конон Радіонович (№ 95). Тобто до остаточного варіанта Списку кандидатів у гласні демократичної Миколаївської міської думи від партії соціалістів-революціонерів потрапило лише 100 осіб. Імовірно, В. С. Жилієв та К. Р. Овчаренко зняли свої кандидатури або вибули з виборчого процесу з інших причин (Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1814. Арк. 6. Оригінал).

4	Асмолов Владимир Иванович	38	модельщ[ик] з [авода] «Руссуд»	Херсонская, 117
5	Терентьев Баян Евгеньевич	30	инж[енер] зав[ода] «Наваль»	Никольская, 52
6	Брояковский Борис Викторович	29	завод «Наваль»	Никольская, 63
7	Шабалов Игнатий Константинович	27	матрос	
8	Короткий Илларион Романович	36	служащий завода «Наваль»	Сеннойпереулок, 11/2
9	Дудкин Григорий Федотович	32	лейт[енант] набл[юдательной] комиссии	Глазенап[овская], 7
10	Косой Шмая Давидович	30	бухгалтер	Черниговская, 14
11	Семикин Федор Иванович	37	рядов[ой] 456 дружины	
12	Заполенко Михаил Сергеевич	38	пред[седатель] Пр[авления] О[бщест]ва Вз[аимного] Кр[едита]	Таврическая, 10/2
13	Кудричев Александр Иванович	40	слес[арь] зав[ода] «Руссуд»	3-я Военная, 35
14	Филлипов Александр Николаевич	37	слес[арь] зав[ода] «Балтвод»	Глазенаповская, 50
15	Некрасов Иван Степанович	46	директор Техниче- ского училища	Кузнечная, 3
16	Рахманович Абрам Пинхусович	39	слесарь завода «Наваль»	завод «Наваль»
17	Силин Николай Федорович	35	инженер завода «Темвод»	Московская, 24
18	Кондратенко Петр Иванович	31	матрос тральщика «Дон»	
19	Соколов Алексей Васильевич	38	инженер завода «Наваль»	Спасская, 59
20	Рыжиков Павел Петрович	38	слесарь завода «Балтвод»	Мещанская, 13
21	Зима Александр Александрович	30	техник завода «Наваль»	Торговая, 2
22	Клевцов Петр Николаевич	30	слесарь завода «Темвод»	Новосельская, 12
23	Какизов ^{137.4} Давид Маркович	59	служащий Городской управы	Потемкинская, 56
24	Паненко Георгий Васильевич	39	токарь завода «Наваль»	2-я Песчаная, 19
25	Минчин Григорий Ефимович	35	служащий завода «Наваль»	Потемкинская, 5
26	Пильников Иван Павлович	41	служащий завода «Руссуд»	3-я Слободская, 42/2

^{137.4} Прізвище «Какизов» – так у документі.

27	Паршиков Александр Владимирович	28	фельдшер завода «Руссуд»	2-я Экипажеская, 15
28	Малышев Андрей Прохорович	32	токарь завода «Наваль»	Рыбная, 10/2
29	Браславский Иосиф Моисеевич	23	студент	Потемкинская, 4
30	Лесовой Кузьма Макарович	27	слесарь завода «Наваль»	Спасско-Вокзальное Шоссе, 77/3
31	Шатохин Павел Емельянович	30	служащий завода «Наваль»	Рождественская, 22
32	Патрикеев Сергей Илларионович	31	служащий завода «Наваль»	Сенная, 47
33	Сапожникова Вера Ивановна	45	учитель народной школы	Алексеевская, 82
34	Флоренсов Павел Александрович	28	поручик Воздушной обороны	
35	Терещенко Семен Григорьевич	39	прапорщик 465 Херсонской дружины	Одесская, 3
36	Бранченков Тимофей Кузьмич	53	житель хутора Погорелово	хутор Погорелово
37	Жуков Спиридон Гордеевич		житель хутора Широкая Балка	хутор Широкая Балка
38	Черников Ефим Борисович	37	слесарь завода «Наваль»	хутор Водопой
39	Выходцев Иван Ефимович	28	Раб[отник] Н[иколаевского] в[оенно]-пром[ышленного] к[омите]та	Малая Морская, 8/3
40	Гиль Федор Иванович	27	мич[ман] Набл[юдательной] комиссии	
41	Босенко Трофим Васильевич	32	слес[арь] завода «Руссуд»	Купорная, 42
42	Кривой Лаврентий Ефимович	36	слес[арь] зав[ода] «Руссуд»	Мастерская, 94
43	Лучинский Иван Яковлевич	50	Городск[ой] контрол[ер]	Потемкинская, 78
44	Запорожец Петр Карпович	36	слес[арь] Н[иколаевского] в[оенно]-пром[ышленного] к[омите]та	Сенной переулоч, 9
45	Брилинский Александр Никодимович	36	кап[итан] 2-го ранга Набл[юдательной] ком[иссии]	Зимнее Морское Собрание
46	Зайцев Иван Алексеевич	39	токарь завода «Наваль»	Торговая, 12/2

47	Бондаренко Дионисий Гаврилович	42	маг[азинер] Н[иколаевского] в[оенно]- пром[ышленного] к[омите]та	Переулоч А, № 9
48	Селезнев Александр Федорович	26	техник завода «Наваль»	Новосельская, 6/1
49	Вайнберг Вольф Меерович	29	фармацевт	Большая Морская, 70/73
50	Безполетов Владимир Евдокимович	29	слесарь завода Ясинского	8-я Поперечная, 98/2
51	Алексеев Захарий Тимофеевич	53	маляр завода «Руссуд»	Херсонская, 69
52	Иванов Иван Иванович	32	прапорщик 465 Херсонской дружины	
53	Селюгин Алексей Сергеевич	26	слесарь завода «Руссуд»	Алексеевская, 78
54	Блинов Александр Михайлович	30	пом[ощник] прис[яжного] поверен[ного]	Главная милиция
55	Гаврилов Иван Гаврилович	31	кот[ельщик] завода «Балтвод»	Столярная, 35
56	Билик Абрам Меерович	22	студент	Фалеевская, 3/1
57	Фисун Иван Григорьевич	43	слесарь завода «Руссуд»	Херсонская, 169
58	Михайлов Григорий Степанович	32	делопроизводитель податковой инспек- ции 3-го участка	Котельная, 50
59	Пашковский Прокофий Антонович	27	солдат 45 п[ехотного] з[апасного] полка	
60	Перепаденко Антон Адрианович	32	счет[чик] завода «Темвод»	Одесская, 37
61	Андреев Василий Андреевич	34	столяр завода «Руссуд»	3-я Военная, 14
62	Кочкин Михаил Михайлович	38	счетчик завода «Наваль»	Херсонская, 66/2
63	Котляров Семен Осипович	28	матрос	
64	Мартинов Иван Никанорович	35	слесарь завода «Руссуд»	Одесская, 104
65	Павленко Василий Кузьмич	29	котельщик завода «Наваль»	Богородичная, 25
66	Самохвалов Григорий Миронович	40	маляр завода «Руссуд»	8-я Слободская, 16
67	Раков Георгий Петрович	30	слесарь завода «Балтвод»	Конопатная, 49

68	Герасимов Николай Александрович	26	солдат Воздушной обороны	
69	Тараканов Сергей Иванович	44	столяр завода «Руссуд»	Таврическая, 50
70	Крыжановский Спиридон Семенович	33	прапорщик 45 п[ехотного] з[апасного] полка	
71	Егоров Петр Яковлевич	42	токарь завода «Наваль»	Кузнечная, 111/2
72	Бегуненко Павел Иванович	27	мастер фабрики	Инженерная, 27
73	Шпота Артемий Наумович	30	экспедитор завода «Наваль»	Богородичная, 34/2
74	Иванов Спиридон Иванович	42	сборщик частной мастерской	Одесская, 107
75	Венчагов Иван Михайлович	32	слесарь завода «Наваль»	Богородичная, 47
76	Жидков Сергей Петрович	41	постоянный житель	Инженерная, 22
77	Слепнев Андрей Андреевич	34	указат[ель] завода «Руссуд»	Алексеевская, 10/1
78	Арсеньев Василий Арсеньевич	32	сборщик завода «Руссуд»	5-я Слободская, 15
79	Барановский Поликарп Ефимович	32	помощник мастера завода «Наваль»	Херсонская, 140
80	ВитортИосиф Петрович	46	медник завода «Руссуд»	6-я Слободская, 28
81	Руденко Моисей Никитич	28	рабочий завода «Темвод»	4-я Слободская, 5/1
82	Багинский Петр Игнатьевич	43	медник завода «Балтвод»	Купорная, 9
83	Новиков Андрей Алексеевич	31	слесарь завода «Наваль»	Бугская, 17/2
84	Майстренко Андрей Гаврилович	42	служащий завода «Наваль»	Кузнечная, 12
85	Хижняк Иван Кириллович	28	служащий завода «Наваль»	2-я Экипажеская, 73
86	Яровой Георгий Михайлович	30	слесарь завода «Наваль»	3-я Слободская, 75
87	Крайзман Лев Мойшкович	34	модельщик завода «Наваль»	Потемкинская, 8
88	Адыров Михаил Никанорович	27	столяр завода «Руссуд»	Инженерная, 24
89	Баранов Егор Алексеевич	38	клепщик завода «Руссуд»	Мастерская, 53
90	Коломийцев Леонтий Кириллович	40	сборщик завода «Балтвод»	Шоссейная, 91/2
91	Стулов Алексей Платонович	30	строг[альщик] завода «Наваль»	Котельная, 32

92	Кочура Клементий Григорьевич	29	токарь	Поперечная, 78/4
93	Григорьев Спиридон Михайлович	33	слесарь завода «Наваль»	
94	Жиляев Василий Степанович	30		Колодезная, 54/2
95	Овчаренко Конон Радионович	33	служащий завода «Наваль»	Сенная, 2/4
96	Литинский Роман Иванович	29	медник завода «Наваль»	Торговая, 3/2
97	Стряпченко Дмитрий Кузьмич	29	котельщик завода «Наваль»	2-й Кузнечный переулок, 5
98	Головко Яков Иванович	31	сборщик завода «Наваль»	Севастопольская, 38
99	Червинский Никита Ильич	23	служащий завода «Наваль»	3-я Кладбищенская, 10
100	Кучеренко Митрофан Алексеевич	28	житель хутора Широкая Балка	хутор Широкая Балка
101	Норов Петр Григорьевич	37	житель хутора Водопой	хутор Водопой
102	Бурькин Фома Никанорович			

Оригінал. Рукопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 216. Оп. 1. Спр. 1865. Арк. 52–53.

Список № 4
кандидатов в гласные Николаевской Городской Думы
от Союзов Солдаток и Увечных Воинов^{137.5}

№№ п/п	Фамилия, имя и отчество кандидата	Лета	Связь кандидата с городом	Адрес
1	Михайлов Тимофей Илларионович	32	постоянный житель	Одесская, 64
2	Калинина Анна Ивановна	32	служба	Потемкинская, 85
3	Владыка Василий Максимович	31	рабочий	Севастопольская, 100
4	Медальский Георгий Петрович	32	постоянный житель	действующая армия
5	Оксенгендлер Вера Абрамовна	24	хозяйство	Потемкинская, 35
6	Холопцев Николай Александрович	30	учитель	Спасская, 2/2
7	Шпекина Наталия Алексеевна	34	постоянный житель	Католическая, 9
8	Владовский Давид Срулевич	30	учитель	М. Мещанская, 2
9	Мазанова Александра Григорьевна	30	постоянный житель	Купорная, 11
10	Телешевский Аврум Янколевич	28	служащий	Черниговская, 52
11	Коваль Екатерина Сергеевна	21	постоянный житель	3-я Слободская, 5

^{137.5} У переліку прізвищ Списку № 4 від союзів солдаток і покалічених вояків, включеному до друкованого Списку кандидатів у гласні демократичної Миколаївської міської думи, відсутня кандидатка Горшкова Марія Данилівна (№ 13). Тобто до остаточного варіанта Списку кандидатів у гласні демократичної Миколаївської міської думи від союзів солдаток і покалічених вояків потрапило лише 15 осіб. Імовірно, М. Д. Горшкова зняла свою кандидатуру або вибула з виборчого процесу з інших причин (Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1814. Арк. 6. Оригінал).

12	Ревинский Герш Шлемович	28	постоянный житель	Севастопольская, 20
13	Горшкова Мария Даниловна	27	постоянный житель	хутор Водопой
14	Юркова София Тимофеевна	30	домашнее хозяйство	Бугская, 9
15	Новикова Мария Петровна	42	рабочая	2-я Поперечная, 51/1
16	Дейнеко Мария Дмитриевна	33	постоянный житель	Московская, 3

Оригінал. Рукопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 216. Оп. 1. Спр. 1865. Арк. 26.

Список № 5
кандидатов в гласные Николаевской Городской Думы
от Домовладельцев 1-й и 2-й Адмиралтейских частей^{137.6}

№№ п/п	Фамилия, имя и отчество кандидата	Лета	Связь кандидата с городом	Адрес
1	Ясинский Александр Иванович	44	домовладелец	Московская, 1
2	Маркелова Виктория Николаевна	40	домовладелица	Одесская, 98
3	Воронов Евлампий Филиппович	52	домовладелец	4-я Слободская, 303
4	Орыст Николай Данилович	42	домовладелец	Рыбная, 94
5	Рыбаков Александр Прокофьевич		домовладелец	3-я Военная, 22/24
6	Лаврентьев Никифор Григорьевич	42	Постоянный житель	Средняя [нерозбірливо]
7	Образцов Моисей Яковлевич	59	домовладелец	1-я Слободская, 54

Оригінал. Рукопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 216. Оп. 1. Спр. 1865. Арк. 28.

Список № 6
кандидатов в гласные Николаевской Городской Думы
от Союза домовладельцев Одесской и Московской частей города Николаева^{137.7}

№№ п/п	Фамилия, имя и отчество кандидата	Лета	Связь кандидата с городом	Адрес
1	Гайдученко Сергей Иванович	51	мировой судья	Никольская, 59
2	Матвеев Хрисанф Михайлович	49	инженер	Наваринская, 15/2
3	Руденко Владимир Андреевич	43	председатель Николаев[ского] съезда мировых судей	Адмиральская, 18
4	Морозов Исидор Федорович	56	купец	Потемкинская, 53

^{137.6} Перелік прізвищ у Списку № 5 від домовласників 1-ї та 2-ї Адміралтейської частини повністю співпадає з друкованим Списком кандидатів у гласні демократичної Миколаївської міської думи (Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1814. Арк. 6. Оригінал).

^{137.7} У переліку прізвищ Списку № 6 від Союзів домовласників Одеської та Московської частин м. Миколаєва, включеному до друкованого Списку кандидатів у гласні демократичної Миколаївської міської думи, відсутні кандидати Некрасов Іван Степанович (№ 8), Левицький Веніамін Павлович (№ 18), Шумило Олександр Андрійович (№ 20). Тобто до остаточного варіанта Списку кандидатів у гласні демократичної Миколаївської міської думи від Союзу домовласників Одеської та Московської частин м. Миколаєва потрапило лише 33 особи. Імовірно, І. С. Некрасов, В. П. Левицький та О. А. Шумило зняли свої кандидатури або вибули з виборчого процесу з інших причин (Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1814. Арк. 6. Оригінал).

5	Галкин Сергей Архипович	51	столярный мастер	Богородичная, 8
6	Борисенко Павел Иванович	45	управляющий фирмы «П. Ю. Аврамова»	Рыбная, 5/2
7	Синкевич Иван Иванович	40	присяжный поверенный	Адмиральская, 5/3
8	Некрасов Иван Степанович	46	директор Технического училища	Кузнечная, 3
9	Ашурков Иван Борисович	51	печной мастер	Херсонская, 14
10	Ермолаев Иван Петрович	40	помощник начальника механического отдела «Наваля»	Рождественская, 26
11	Грачев Александр Федорович	61	врач	Большая Морская, 8/1
12	Павлов Константин Александрович	33	мировой судья	Адмиральская, 18
13	Луканов Александр Герасимович	50	столярный мастер	Херсонская, 75
14	Коссодо Зингмунд Исидорович	57	купец	Пушкинская, 19/2
15	Сиротинский Павел Парменович	55	домовладелец	Никольская, 16/1
16	Ползунов Василий Сергеевич	45	преподаватель	Потемкинская, 4
17	Шульмейстер Елиазар Савельевич	54	врач	Спасская, 31
18	Левицкий Вениамин Павлович	38	Высшее начальное училище	Спасская, 68
19	Зюганов Семен Тарасович	46	бухгалтер	Таврическая, 10/1
20	Шумило Александр Андреевич	45	служащий	Малая Морская, 98
21	Смирнов Михаил Васильевич	62	ветеринарный врач	Католическая, 10/1
22	Самойленко Дмитрий Артемович	49	ремесленник	Пограничная, 58
23	Зборомирский Оттон Петрович	49	директор Государственного банка	Глазенаповская, 5
24	Шехавцов Василий Димитриевич	64	присяжный поверенный	Спасская, 26
25	Донской Лука Федорович	56	домовладелец	Херсонская, 41
26	Донской Петр Лукич	34	секретарь Думы	Адмиральская, 30
27	Ясинский Александр Иванович	47	техник	Лесковая, 1
28	Яната Алоиз Францович	61	садовод	Московская, 7
29	Лившиц Шулим Шмулевич	60	домовладелец	Московская, 322
30	Матвеев Николай Александрович	62	домовладелец	Потемкинская, 21
31	Максимов Константин Васильевич	54	отставной флотский офицер	Никольская, 9/2
32	Пампулов Яльяким Мойсеевич	58	заводовладелец	Рыбная, 32
33	Аврамов Петр Николаевич	28	домовладелец	Спасская, 22/2
34	Мыславский Константин Иванович	59	директор гимназии	Потемкинская, 10
35	Майхровский Константин Францович	39	домовладелец	Пушкинская, 27
36	Перфилетов Константин Иванович	52	старший механик ледокола «Гайдамак»	Большая Морская, 54

Оригінал. Рукопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 216. Оп. 1. Спр. 1865. Арк. 52–53.

Список № 7
кандидатов в гласные Николаевской Городской Думы
от Трудовой Народно-Социалистической партии^{137.8}

№№ п/п	Фамилия, имя и отчество кандидата	Лета	Связь кандидата с городом	Адрес
1	Дубров Сергей Васильевич	38	преподаватель	Мещанская, 12
2	Теплицкий Мирон Михайлович	30	пом[ощник] прис[яжного] повер[енного]	Фалеевская, 23
3	Терентьев Алексей Иванович	31	рабочий зав[ода] «Наваль»	2-я Песчаная, 13/2
4	Дмитриев Василий Дмитриевич	26	техник	Рыбная, 10/1
5	Белогай Савва Иванович	28	офицер 45 пехотного запасного полка	Католическая, 16/2
6	Тимофеев Федор Тимофеевич	49	председатель «Трудовой Копейки»	Торговая, 3/1
7	Вишневский Владимир Осипович	41	военно-судебный следователь	Глазенаповская, 7
8	Кучеренко Семен Дорофеевич	36	рабочий зав[ода] «Наваль»	Новая, 13
9	Кризе Николай Николаевич	34	офицер зенитной батареи	Таврическая, 1
10	Марьенков Илья Антонович	35	служащий железно- дорожной станции Николаев	7-я Поперечная, 90/2
11	Емельчаков Владимир Александрович	29	конструкт[ор] зав[ода] «Наваль»	Рождественская, 59/2
12	Настасюк Николай Мартынович	28	техник	Одесская, 87
13	Гармашев Леонид Петрович	35	преподаватель	Наваринская, 1
14	Коробков Аркадий Андреевич	27	техник	Пушкинская, 29/2
15	Сараев Константин Васильевич	30	служащий железно- дорожной станции Николаев	7-я Поперечная, 91/3
16	Бульковштейн Яков Гершевич	30	рабочий зав[ода] «Наваль»	Б[ольшая] Морская, 22
17	Гаврюшин Михаил Констант[инович]	36	чертежник	Глазенаповск[ая], 54
18	Хомянтовский Виктор Михайлович	43	капитан I ранга	Курьерская, 1
19	Кульчевский Александр Александрович	38	мастер завода «Наваль»	Александр[овская], 67/1
20	Коньков Иван Петрович	46	начальник ст[анции] Николаев	Шоссейная, 15

Оригінал. Рукопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 216. Оп. 1. Спр. 1865. Арк. 18.

^{137.8} Перелік прізвищ у Списку № 7 від Трудової народно-соціалістичної партії повністю співпадає з друкованим Списком кандидатів у гласні демократичної Миколаївської міської думи (Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1814. Арк. 6. Оригінал).

Список № 8
кандидатов в гласные Николаевской Городской Думы
от Николаевского отдела партии Народной Свободы^{137.9}

№№ п/п	Фамилия, имя и отчество кандидата	Лета	Связь кандидата с городом	Адрес
1	Киреевский Николай Яковлевич	40	мировой судья	Таврическая, 10/2
2	Давидсон Савелий Исидорович	58	врач	Спасская, 9
3	Друкарев Лазарь Соломонович	43	служба	Б[ольшая]Морская, 23
4	Матвеев Николай Константинович	40	учитель	Аптекарская, 17/3
5	Остен-Сакен Артур Августович	46	контролер Госуд[арственного] банка	Глазенаповская, 5
6	Сапожников Аркадий Пантелеймонович	48	учитель	Алексеевская, 82
7	Савускан Соломон Моисеевич	36	служба	Потемкинская, 6
8	Вонский Семен Михайлович	51	присяжный поверенный	Адмиральская, 6
9	Дюркич Харитон Яковлевич	46	домовладелец (учитель)	Севастопольская, 72
10	Штейн Мориц Самойлович	52	постоян[ный] житель (прис[яжный] поверен[ный])	Потемкинская, 42
11	Шипов Андрей Николаевич	40	податной инспектор	Садовая, 8/2
12	Бабаджан Илья Вениаминович	41	служба	Никольская, 16/2
13	Добровольский Леонид Иванович	35	пост[оянный] житель (мировой судья)	Таврическая, 8/2
14	Кац Соломон Абрамович	67	доктор	Б[ольшая] Морская, 61
15	Вишневский Давид Яковлевич	38	служба	Б[ольшая] Морская, 29
16	Ястржембский Здислав Иванович	64	служба	Пушкинская, 6/2
17	Бурцов Леонид Петрович	46	присяжный поверен[ный]	Б[ольшая] Морская, 71
18	Матвеевко Василий Николаевич	45	служба	Никольская, 34 [нерозбірливо]

^{137.9} Перелік прізвищ у Списку № 8 від партії Народна Свобода не співпадає з друкованим Списком кандидатів у гласні демократичної Миколаївської міської думи (Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1814. Арк. 6. Оригінал). У друкованому варіанті Списку наведено прізвища товариша прокурора Попова Володимира Володимировича (під № 24), присяжного повіреного Гаухмана Ісаака Симоновича (під № 25), лікаря Кранцельда Бориса Григоровича (під № 26), викладача Гейста Фердинанда Карловича (під № 27), службовця Пухальської Ольги Лаврівни (під № 28), судового слідчого Ладиженського Миколи Андрійовича (під № 29), учителя Метельського Володимира Григоровича (під № 30), інженера Рюміна Володимира Володимировича (під № 31), товариша прокурора Горбатова Бориса Дмитровича (під № 32), інспектора Шлейхера Леоніда Леонідовича (під № 33), лікаря Шнейдерова Григорія Марковича (під № 34). Друкований Список містить прізвища 52 кандидатів від партії Народна Свобода, рукописний – 54. Через пошкодження оригіналу рукописного Списку № 8 кандидатів у гласні Миколаївської міської думи від партії Народна Свобода неможливо відновити прізвища ще двох кандидатів, які вибули з виборчого процесу, а також встановити наявність вищезазначених осіб у рукописному варіанті.

19	Эйсмонт Николай Михайлович	38	постоян[ный] житель (инженер)	Никольская, 6 [нерозбірливо]
20	Цветков Александр Иванович	33	постоян[ный] житель (учитель)	Потемкинская, 1
21	Канонников Борис Владимирович	31	преподаватель	Таврическая, 18
22	Рафес Зиновий Григорьевич	35	инженер	Фалеевская, 7/2
23	Степанов Виктор Федорович	38	постоян[ный] жит[ель] (присяж[ный] пов[еренный])	Потемкинская, 35
24 ... 36	[текст пошкоджено]			
37	Петров Федор Михайлович	48	пост[оянный] жит[ель] (инженер)	Никольская, 4/1
38	Коромальди Лев Львович	46	служба (инженер)	Потемкинская, 11/2
39	Коленко Леонид Васильевич	38	служба (инженер)	Спасская, 7
40	Губанова Вера Тимофеевна	35	служба (учительница)	Спасская, 3
41	Киреевская Мария Семеновна	40	домашн[ее] хозяйст[во]	Таврическая, 10/2
42	Айнгорняков Исаакович	49	врач	Потемкинская, 20/1
43	Исаченко Николай Лаврентьевич	44	нотариус	Рождественская, 12
44	Чернышев Константин Алексеевич	52	домовлад[елец] (учитель)	Глазенаповская, 20
45	Пантусов Сергей Сергеевич	37	служба	Глазенаповская, 6/3
46	Кестнер Иосиф Егорович	65	служба	Шоссейная, 103/2
47	Казанский Николай Александрович	40	служба	Таврическая, 36
48	Брикер Несил Рафаилович	32	бухгалтер	Фалеевская, 23
49	Пулевич Елена Ивановна	56	домовладелица	Б[ольшая] Морская, 25
50	Хмельницкая-Гринберг Эстер Иосифовна	32	врач	Б[ольшая] Морская, 13
51	Соболев Петр Владимирович	23	студент	Б[ольшая] Морская, 18
52	Куперман Реввека Константиновна	48	врач	Никольская, 15
53	Штыхнов Сергей Антонович	34	служба	Потемкинская, 8
54	Гедульд Матвей Львович	60	служба	Католическая, 12/3

Оригінал. Рукопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 216. Оп. 1. Спр. 1865. Арк. 1-13в.

Список № 9
кандидатов в гласные Николаевской Городской Думы
от РОССИЙСКОЙ СОЦИАЛ-ДЕМОКРАТИЧЕСКОЙ РАБОЧЕЙ ПАРТИИ
/Объединенные С.-Д., «Бунд», Латышская С.-Д., Эстонская С.-Д., С.-Д. Польши и Литвы/
и УКРАИНСКОЙ СОЦИАЛ-ДЕМОКРАТИЧЕСКОЙ РАБОЧЕЙ ПАРТИИ^{137.10}

№№ п/п	Фамилия, имя и отчество кандидата	Лета	Связь кандидата с городом	Адрес
1	Исаев Александр Никитич	30	рабочий	Севастопольская, 94
2	Ряппо Ян Петрович	38	подпоручик 45 зап[асного] полка	Фалеевская, 25
3	Мандельштам София Захарьевна	29	учительница	Потемкинская, 28
4	Каушан Владимир Иванович	32	рабочий	Никольская, 50
5	Желтенький Василий Михайлович	32	солдат	456 пехотная Херсонская дружина
6	Захаров Меер Исаакович	39	служащий	Привозная, 61
7	Маркин Петр Радионович	38	рабочий	Спасская, 50
8	Принц Николай Петрович	34	инженер	Таврическая, 43/45
9	Ротбурт Марк Львович	33	служащий	Католическая, 9
10	Фролов Федор Георгиевич	32	служащий	Рыбная, 22/2
11	Макотинский Моисей Яковлевич	28	член Комитета	Таврическая, 51
12	Овчинников Александр Григорьевич	32	служащий	Купорная, 70
13	Жигалко Павел Васильевич	29	служащий	Рыбная, 9
14	Ягодзинский Ромуальд Иосифович	32	рабочий	2-я Безымян[ная], 11
15	Филярский Сигизмунд Феликсович	41	председатель Обще- ственного комитета	Б[ольшая] Морская, 23
16	Плотицын Георгий Кузьмич	49	врач	Фалеевская, 12/3
17	Факторович Исай Мануилович	32	врач	Потемкинская, 25
18	Коваль Марк Васильевич	25	служащий	1-я Экипажная, 5
19	Куделинский Семен Федосиевич	27	служащий	Алексеевская, 41
20	Омельченко Александр Иванович	33	служащий	Херсонская, 1/4
21	Парамонова Вера Исааковна	29	хозяйка	Глухой, 28
22	Ирбе Андрей Яковлевич	43	рабочий	Лесковая, 3
23	Брайль Ян Янович			
24	Тарлап Иоганн Тенисович	41	рабочий	М[алая] Морская, 21/2
25	Скляр Иосиф Шимшевич	30	рабочий	Рыбная, 28
26	Шапиро Абрам Пальтиевич	23	журналист	Спасская, 53
27	Кравченко Мирон Данилович	32	рабочий	Шоссейная, 66

^{137.10} Перелік прізвищ у Списку № 9 від Російської соціал-демократичної робітничої партії (об'єднаної з іншими соціал-демократичними партіями) та Української соціал-демократичної робітничої партії не співпадає з друкованим Списком кандидатів у гласні демократичної Миколаївської міської думи (Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1814. Арк. 6. Оригінал). У друкованому варіанті Списку відсутні прізвища кандидатів Миронова Олександра Петровича (№ 101) та Пищина Мирона Йосиповича (№ 102). Друкований варіант Списку містить прізвища 100 кандидатів, котрі балотувались до Миколаївської міської думи за Списком № 9.

28	Парамонов Михаил Иванович	31	рабочий	8-я Слобод[ская], 42/45
29	Романов Дмитрий Георгиевич	33	рабочий	Мещанская, 27
30	Пархоменко Михаил Иванович	32	служащий	Пушкинская, 13
31	Гунько Кирилл Никифорович	30	рабочий	Переулоч б., 2
32	Гриценко Климентий Яковлевич	33	рабочий	2-я Песчаная, 3
33	Писаревский Исаак Борисович	39	живописец	Черниговская, 37
34	Угрюмов Иван Илларионович	29	рабочий	Шоссейная, 92
35	Балабанов Иван Андреевич		рабочий	
36	Мерингоф Самуил Тевиевич	31	рабочий	Московская, 10
37	Тромкин Александр Федорович	33	рабочий	4-я Слобод[ская], 55
38	Каменецкий Лейб Мордкович		рабочий	Пушкинская, 21
39	Мандельштам Николай Николаевич			
40	Копцинский Ян Якович	41	рабочий	Херсонская, 121
41	Башловка Александр Лукич	27	рабочий	Рождественская, 36
42	Василенко Илларион Иванович	33	рабочий	1 Экипажная, 91
43	Декин Димитрий Федорович	43	рабочий	1 Экипажная, 89
44	Рудовский Моисей Павлович			
45	Лимоне Абрам Самойлович	29	рабочий	Адмиральская, 17
46	Дарголец Цецилия Исааковна	42	акушерка	Потемкинская, 86
47	Шапиро Мордух Хацкелев		служащий	Потемкинская, 85
48	Бурый Филипп Иосифович	30	служащий	Севастопольская, 180
49	Калинкин Николай Ефимович	37	солдат 45 зап[асного] пол[ка]	Совет Р. и В. Д.
50	Хотенков Семен Ефимович	37	рабочий	Херсонская, 10
51	Щеглов Михаил Константинович		рабочий	Одесская, 78
52	Заборский Владислав Семенович		рабочий	Мастерская, 56
53	Белявская Циля Лейбовна	26	служащая	Мещанская, 11
54	Суконник Овсия Меерович	29	служащий	Потемкинская, 86
55	Дарголец Хуни Михель Гдальевич	43	служащий	Потемкинская, 86
56	Цехановский Михаил Захарович	32	рабочий	2-я Экипажная, 80
57	Афонин Василий Лукьянович	26	рабочий	Богородичная, 34/1
58	Игнатьева Мария Ивановна	27	служащая	Соборная, 6/2
59	Кнебельман Шлема Вениаминович	36	солдат	45 пех[отный] Зап[орожский] полк
60	Старченко Василий Иванович	30	рабочий	Севастопол[ьская], 77
61	Зимак Александр Иосифович	28	рабочий	7-я Поперечная, 25/2
62	Солтанов Михаил Алексеевич	27	рабочий	6-я Военная, 35
63	Мушинский Валериан Вранцевич	50	рабочий	Херсонская, 118
64	Тепляков Федор Тимофеевич	32	рабочий	Александров[ская], 20
65	Чаусовский Эля Давидович	30	солдат	456 пех[отная] Херс[онская] друж[ина]
66	Бойко Иван Иванович	43	рабочий	Херсон[ская], 107

67	Граба Иван Давидович	31	рабочий	
68	Николаев Петр Александрович	44	служащий	
69	Сергиенко Тимофей Демьянович	36	рабочий	
70	Грюнбах Петр Мартов[ич]			
71	Белопольский Иосиф Моисеевич	22	солдат	45 пех[отный] зап[асной] полк
72	Болотников АлександрАлекс[?]		рабочий	Терновская
73	Погребной Спиридон Иванович	28	рабочий	Ливадовская, 13
74	Семенов Порфирий Архипович	34	служащий	Алексеевская, 74
75	Хавриченко Спиридон Савич	26	фельдшер	3-я Военная, 46
76	Гапанович Василий Петрович	22	рабочий	Алексеевская, 45
77	Савельев Сергей Егорович		рабочий	Купорная, 8
78	Костенко Емельян Иванович	43	рабочий	Херсонская, 98
79	Беленький Ефим Яковлевич	32	рабочий	Никольская, 37
80	Ягодзинский Петр Иосифович	30	рабочий	Плотничная, 26
81	Горелов Максим Михайлович			
82	Ваничков Василий Федоров[ич]	32	солдат	1-й моторно- понтонный батальон
83	Шкреба Антон Иванов[ич]	24	рабочий	6-я Поперечная, 83
84	Иванов Митрофан Иванов[ич]	31	рабочий	Севастоп[ольская], 151
85	Новиков Семен Ильич	27	рабочий	Севастопол[ьская], 139
86	Антоник Илларион Васильев[ич]	40	рабочий	Ливадовская, 19
87	Саламатин Иван Иванов[ич]	38	рабочий	Колодезная, 4
88	Соловьев Петр Петрович	25	рабочий	Сенная, 53
89	Каспич Сергей Филиппович	38	рабочий	2-я Слободская
90	Шицевалов Владимир Яковл[евич]	29	рабочий	Соборная, 45
91	Нарышкин Павел Степанов[ич]	32	рабочий	Торг[овая], 16/2
92	Зребняк Иван Васильев[ич]		рабочий	
93	Вилченко Тихон Павлов[ич]	29	рабочий	Привозная, 7
94	Рутаман Адам Александр[ович]	37	рабочий	Садовая, 13
95	Евсеев Марк Александр[ович]		рабочий	
96	Бондаренко Семен Прокоф[ьевич]		рабочий	
97	Дангаузер Иосиф Иосифич	30	рабочий	Радостная, 5
98	Каганов Яков Герасимович	26	рабочий	Глазенапов[ская], 71
99	Мельниченко Наум Лукич	26	рабочий	
100	Радченко Степан Елиферович	26	рабочий	Богороди[чная], 8/2
101	Мионов Александр Петр[ович]	29		
102	Пищин Мирон Иосифич	28		

Оригінал. Рукопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 216. Оп. 1. Спр. 1865. Арк. 14–15.

Список № 10
кандидатов в гласные Николаевской Городской Думы
от обывателей района Шоссейной и Поперечных улиц Одесской части^{137.11}

№№ п/п	Фамилия, имя и отчество кандидата	Лета	Связь кандидата с городом	Адрес
1	Кржишковский Сергей Николаевич	35	судебный следователь	Шоссейная, 44

Список № 11
кандидатов в гласные Николаевской Городской Думы
от Николаевского Комитета Всероссийского Союза Городов помощи больным
и раненым воинам, а также увечным воинам, военнопленным и беженцам^{137.12}

№№ п/п	Фамилия, имя и отчество кандидата	Лета	Связь кандидата с городом	Адрес
1	Грачев Александр Федорович	61	врач-домовладелец	Большая Морская, 8/1
2	Немировский Григорий Семенович	58	врач	Католическая, 36
3	Зинчик Жосан Мовшеев	31	бухгалтер	Московская, 29
4	Кранцфельд Борис Григорьевич	44	врач Городской больницы	Большая Морская, 18
5	Козлихин Александр Иванович	32	экспедитор «Руссуда»	Инженерная, 1
6	Бажанов Илларион Назарьевич	65	постоянный житель	Глазенаповск[ая], 14
7	Менкини Петр Иосифович	41	инженер	Адмиральская, 45
8	Лоевский Давид Иелашевич	56	домовладелец	Соборная, 37
9	Матвеев Николай Александрович	62	домовладелец	Потемкинская, 21
10	Коган Иосиф Мойсеевич	50	провизор- домовладелец	Дача № 30
11	Еланский Михаил Петрович	44	служба	Пушкинская, 59
12	Орлова Варвара Сергеевна	47	хозяйка	Таврическая, 8
13	Дуброва Василий Ефимович	69	врач	Мещанская, 12
14	Покрасова Берта Афанасьевна	40	постоянный житель	Большая Морская, 50
15	Токарев Назарий Спиридонович	37	техник	Аптекарская, 3/5
16	Малеев Варфоломей Иванович	32	постоянный житель	Набережная, 5
17	Иванов Георгий Тимофеевич	49	общественный деятель	Рыбная, 28
18	Блюмкин Зиновий Федотович	53	служащий «Руссуда»	Колодезная, 52
19	Пшеничный Григорий Алексеевич	25	врач	Дача бывшего Фрешена
20	Горобец Дмитрий Лукич	35	хозяйство	Спасская, 66

Оригінал. Рукопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 216. Оп. 1. Спр. 1865. Арк. 32.

^{137.11} Перелік прізвищ у Списку № 10 від мешканців району вулиць Шосейної та Поперечної Одеської частини м. Миколаїв повністю співпадає з друкованим Списком кандидатів у гласні демократичної Миколаївської міської думи (Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1814. Арк. 6. Оригінал).

^{137.12} Перелік прізвищ у Списку № 11 від Миколаївського комітету Всеросійського союзу міст допомоги хворим і пораненим воякам не співпадає з друкованим Списком кандидатів у гласні демократичної Миколаївської міської думи (Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1814. Арк. 6. Оригінал). У друкованому варіанті Списку відсутнє прізвище кандидата Дуброви Василя Юхимовича (№ 13). Друкований варіант Списку містить прізвища 19 кандидатів, котрі балотувались до Миколаївської міської думи за Списком № 11.

Список № 12
кандидатов в гласные Николаевской Городской Думы
от Еврейского Объединенного Комитета^{137.13}

№№ п/п	Фамилия, имя и отчество кандидата	Лета	Связь кандидата с городом	Адрес
1	Левин Матвей (Мендель) Соломонович	44	служащий	Таврическая, 17/19
2	Шульман Борис Моисеевич	27	учитель	Адмиральская, 21
3	Броун Владимир Леонтьевич	49	врач (постоянный житель)	
4	Рабинович Илья Абрамович	47	хозяин конторы	Большая Морская, 5
5	Злочевский Фроим-Самсон Ноевич	39	служба	Большая Морская, 31
6	Кенигсберг Михаил Григорьевич	51	доктор	
7	Закреслено: «Рашковский Гутман Айзикович» Надписано: «Шнеерсон Шмуль Зельманович»	29	И. О. раввина	Большая Морская, 71
8	Мейдман Айзик Мошков	32	постоянный житель	Таврическая, 12/9 (Пушкинская, 13)
9	Кенигсберг Анна Григорьевна	33	доктор	Пушкинская, 12
10	Рашковский Гутман Айзикович	50	домовладелец	Таврическая, 17/19
11	Магорский Борис (Аврум Бер) Исаакович	48	кучер	Фалеевская, 10
12	Лисанский Лев Григорьевич	34	служба	Херсонская, 17
13	Вигдергауз Монес Шевелевич	35	торговля	Севастопольская, 19

* Закреслено: «Рашковский Гутман Айзикович». Надписано: «Шнеерсон Шмуль Зельманович» – сему верить. Фроим-Оль Шмулевич Полинковский».

Оригінал. Рукопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 216. Оп. 1. Спр. 1865. Арк. 34.

Список № 13
кандидатов в гласные Николаевской Городской Думы
от Союза Правительственных Служащих (беспартийных)^{137.14}

№№ п/п	Фамилия, имя и отчество кандидата	Лета	Связь кандидата с городом	Адрес
1	Жабров Михаил Александрович	38	окружной лесовод	Никольская, 11/2

^{137.13} Перелік кандидатів за Списком № 12 від Єврейського об'єднаного комітету в друкованому Списку кандидатів у гласні демократичної Миколаївської міської думи наведено відповідно до внесених виправлень (Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1814. Арк. 6. Оригінал).

^{137.14} Перелік прізвищ у Списку № 13 від Спілки урядових службовців повністю співпадає з друкованим Списком кандидатів у гласні демократичної Миколаївської міської думи (Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1814. Арк. 6. Оригінал).

2	Чумаков Леонид Александрович	42	инженер по приемке заказов	Пушкинская, 2
3	Кардашев Владимир Дмитриевич	48	служащий в налоговой инспекции	Спасская, 36
4	Дульгиер Константин Константинович	36	служащий в Министерстве земельных справ	Херсонская, 16
5	Левицкий Вениамин Павлович		инспектор 1-го Высшего училища	
6	Пущенский Георгий Иванович	28	служащий в Министерстве финансов	Пушкинская, 15
7	Зборомирский Оттон Петрович	49	управляющий Государственным банком	Госуд[арственный] Банк
8	Жултовский Иосиф Эдмундович	32	начальник Телефонной станции	Потемкинская, 55
9	Студеникин Константин Николаевич	41	контролер Таможни	Католическая, 19
10	Шлейхер Леонид Леонардович	39	инспектор Средне-технического училища	Никольская, 57
11	Геринг Владимир Германович	50	помощник акцизного надзирателя	Никольская, 11
12	Евреинов Моисей Яковлевич	48	помощник делопроизводителя Канцелярии Градоначальника	Фалеевская, 29
13	Станиславский Иван Михайлович	52	пакгаузный смотритель Таможни	Пушкинская, 5/2
14	Кальнин Яков Андреевич	47	надсмотрщик Таможни	Кузнечная, 94
15	Большаков Сергей Филиппович	48	казначей Канцелярии Градоначальника	Инженерная, 17
16	Ламберт Адам Иванович	38	помощник смотрителя Таможни	Рождественская, 22
17	Бартенев Михаил Иванович	49	казначей Таможни	Спасская, 32
18	Сизов Константин Николаевич	39	делопроизводитель Канцелярии Градоначальника	2-я Слободская, 12

Оригінал. Рукопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 216. Оп. 1. Спр. 1865. Арк. 40.

Список № 14
кандидатов в гласные Николаевской Городской Думы
от Служащих Почтово-Телеграфных учреждений
в городе Николаеве Херсонской губернии^{137.15}

№№ п/п	Фамилия, имя и отчество кандидата	Лета	Связь кандидата с городом	Адрес
1	Громоковский Василий Андреевич	48	почтово-телеграф- ная контора	
2	Бекаревич Семен Мартинович	49	почтово- телеграфный чиновник II разряда	Шоссейная, 49/3
3	Водян Матвей Филиппович		то же III разряда	Глазенаповская, 39
4	Черепихин-Иващенко Константин Георгиевич	54	то же I разряда	Наваринская, 8/1
5	Балафашов Константин Иванович	50	то же II разряда	Севастопольская, 46
6	Юр Александр Иванович	37	то же IV разряда	1-я Песчаная, 6
7	Бальмели Николай Петрович	55	то же I разряда	Алексеевская, 6
8	Миллер Николай Игнатьевич	40	то же II разряда	Никольская, 28/2
9	Зебен Евгений Карлович	39	то же II разряда	Шоссейная, 87/1

Оригінал. Рукопис. Російською мовою.
Державний архів Миколаївської області. Ф. 216. Оп. 1. Спр. 1865. Арк. 43.

Список № 15
кандидатов в гласные Николаевской Городской Думы
от Николаевского Купеческого Общества^{137.16}

№№ п/п	Фамилия, имя и отчество кандидата	Лета	Связь кандидата с городом	Адрес
1	Соминский Самуил Борисович	48	служба	Потемкинская, 12
2	Каплан Исаак Яковлевич	54	служащий	Потемкинская, 15
3	Литвиненко Павел Иванович	54	торговля	Пушкинская, 23

Оригінал. Рукопис. Російською мовою.
Державний архів Миколаївської області. Ф. 216. Оп. 1. Спр. 1865. Арк. 46.

^{137.15} Перелік прізвищ у Списку № 14 від службовців поштово-телеграфних установ м. Миколаєва повністю співпадає з друкованим Списком кандидатів у гласні демократичної Миколаївської міської думи (Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1814. Арк. 6. Оригінал).

^{137.16} Перелік прізвищ у Списку № 15 від Миколаївського купецького товариства повністю співпадає з друкованим Списком кандидатів у гласні демократичної Миколаївської міської думи (Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1814. Арк. 6. Оригінал).

Список № 16
кандидатов в гласные Николаевской Городской Думы
от Объединенного Союза Владельцев Ремесленных Предприятий всех цехов^{137.17}

№№ п/п	Фамилия, имя и отчество кандидата	Лета	Связь кандидата с городом	Адрес
1	Кржевов Вольф Шлемов[ич]	32	зубной техник	Католическая, 38
2	Манько Александр Степанович	42	кузнечная м[астерская]	Новосельская, 33
3	Шая Гиришов Гольдман	49	сапожный м[астер]	Б[ольшая] Морская, 28
4	Розенфельд Шеель Мовшов	32	дам[ский] портной	Рыбная, 32
5	Козырев Лев Митрофанович	40	слесарь	Севастопольская, 20
6	Гершберг Давид Евлевич		м[ужской] портной	Московская, 21

Оригінал. Рукопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 216. Оп. 1. Спр. 1865. Арк. 10.

Список № 17
кандидатов в гласные Николаевской Городской Думы
от Польского общества^{137.18}

№№ п/п	Фамилия, имя и отчество кандидата	Лета	Связь кандидата с городом	Адрес
1	Теодорович Генрих Николаевич	69	домовладелец	Адмиральская, 19
2	Умястовский Генрих Мечиславович	37	служба	Таврическая, 14
3	Ксенский Людвиг Людвигович	39	служащий	3-я Песчаная, 2
4	Телятицкий Иосиф Эдуардович	38	постоянный житель	Потемкинская, 5
5	Косцюкевич Томаш Адамович	33	рабочий	2-я Песчаная, 6
7	Ястржембский Казимир Густавович	24	служба	Глазенаповская, 13
9	Котновский Иосиф Александрович	26	служба	Спасская, 43
10	Хехлинский Эдуард Людвигович	47	служащий	Рождественская, 8/2
11	Мендры Иван Антонович	30	рабочий	1-я Песчаная, 2/1
13	Кржечковский Павел Павлович	40	рабочий	Шоссейная, 52
14	Смялковский Иосиф Юлианович	44	рабочий	Глазенаповская, 13
15	Тышко Виктор Иванович	23	студент	Московская, 4
17	Левицкий Тадеуш Феликсович	46	учитель	Католическая, 2
18	Рутковский Станислав Иванович	26	рабочий	Потемкинская, 75
22	Стемпинский Юзеф Андреевич	42	сапожник	Католическая, 27

* Рядки 6, 8, 12, 16, 19–21 не заповнені.

Оригінал. Рукопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 216. Оп. 1. Спр. 1865. Арк. 12.

^{137.17} Перелік прізвищ у Списку № 16 від Об'єднаного союзу власників ремісничих підприємств усіх цехів повністю співпадає з друкованим Списком кандидатів у гласні демократичної Миколаївської міської думи (Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1814. Арк. 6. Оригінал).

^{137.18} Перелік прізвищ у Списку № 17 від Польського товариства повністю співпадає з друкованим Списком кандидатів у гласні демократичної Миколаївської міської думи (Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1814. Арк. 6. Оригінал).

Список № 18
кандидатов в гласные Николаевской Городской Думы
от Торгово-промышленного блока^{137.19}

№№ п/п	Фамилия, имя и отчество кандидата	Лета	Связь кандидата с городом	Адрес
1	Коссодо Зигмунд Исидорович		купец	Пушкинская, 19/2
2	Лемельманн Евсей Ефимович	47	(купец) служит, председатель Союза мелких торговцев	Херсонская, 28
3	Бродский Хаим-Рахмиль Меерович	36	торговец	Рождественская, 32
4	Пампулов Эльяким Моисеевич	59	агроном	Рыбная, 32
5	Литвиненко Павел Иванович	54	купец	Пушкинская, 23
6	Шаргородский Яков Ицкович	42	торговец	Кузнечная, 94
7	Грин Пейсах Иделевич		купец	Б[ольшая] Морская, 31
8	Белецкий Николай Никитич	49	торговец	Радостная, 15
9	Валнистров Иван Иванович	50	купец	Глазенапов[ская], 30
10	Меерович Хаскель Лейбович	30	торговец	Провозная, 28
11	Абрамович Нафталин Иосиф	52	купец	Московская
12	Поспелов Александр Михайлович	42	доверенный фирмы М. Соловьева	Александровс[кая], 11/12
13	Переплетчиков Жаак Иосифович	47	торговец	Фалеевская, 23
14	Попов Степан Иванович	64	торговец	Наваринская
15	Оксенгендлер Мойсей Хаимович		торговец	Пограничная, 10

Оригінал. Рукопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 216. Оп. 1. Спр. 1865. Арк. 9зв.

Список № 19
кандидатов в гласные Николаевской Городской Думы
от группы служащих Николаевского Общественного Управления^{137.20}

1	Масляников Федор Кондратьевич	Служащий Городской Областной Управы
2	Базезин Иван Васильевич	тоже
3	Фирсова Варвара Михайловна	тоже
4	Раппепорт Яков Гейманович	тоже
5	Свящ[енник] Слободяников о[тец] Николай	тоже
6	Донской Петр Лукич	тоже
7	Рейх Ростислав Александрович	тоже

^{137.19} Перелік прізвищ у Списку № 18 від Торгово-промислового блоку повністю співпадає з друкованим Списком кандидатів у гласні демократичної Миколаївської міської думи (Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1814. Арк. 6. Оригінал).

^{137.20} Список № 19 у рукописному варіанті не зберігся або не укладався. Його наведено за друкованим Списком кандидатів у гласні демократичної Миколаївської міської думи (Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1814. Арк. 6. Оригінал).

8	Романов Георгий Павлович	тоже
9	Высота Мария Павловна	тоже
10	Стопко Михаил Макеевич	тоже
11	Ивакин Николай Илларионович	тоже
12	Колесников Никифор Павлович	тоже
13	Осмоловский Александр Федорович	тоже
14	Чечко Карл Андреевич	тоже
15	Потапов Василий Давидович	тоже
16	Стрижко Сильвестр Михайлович	тоже
17	Варфоломеев Павел Тимофеевич	тоже

Оригінал. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1814. Арк. 6.

Список № 20
кандидатов в гласные Николаевской Городской Думы
от Союза легковых извозчиков города Николаева^{137.21}

1	Ярошенко Виктор Демьянович	зав[едующий]хоз[яйством] Гл[авной] Мил[иции]
---	----------------------------	---

Оригінал. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1814. Арк. 6.

Список № 21
кандидатов в гласные Николаевской Городской Думы
от Объединенного кружка для армии и флота^{137.22}

№№ п/п	Фамилия, имя и отчество кандидата	Лета	Связь кандидата с городом	Адрес
1	Михайлова Анна Поменовна	32	пост[оянное] жительство	Наварин[ская], д[ом] 1
2	Сяноженская Любовь Михайловна		влад[елица] магаз[ина]	Адмир[альская], 5

Оригінал. Рукопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 216. Оп. 1. Спр. 1865. Арк. 3.

^{137.21} Список № 20 у рукописному варіанті не зберігся або не укладався. Його наведено за друкованим Списком кандидатів у гласні демократичної Миколаївської міської думи (Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1814. Арк. 6. Оригінал).

^{137.22} Перелік прізвищ у Списку № 21 від Об'єднаного гуртка для армії та флоту повністю співпадає з друкованим Списком кандидатів у гласні демократичної Миколаївської міської думи (Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1814. Арк. 6. Оригінал).

**Список гласних (укладений за алфавітом без нумерації) демократичної
Миколаївської міської думи, обраних на виборах 13 серпня 1917 року**

Серпень-вересень 1917 р.

Алексеев Захарий Тимофеевич
 Асмолов Владимир Иванович
 Безполетов Владимир Евдокимович
 Билик Абрам Меерович
 Блинов Александр Михайлович
 Бондаренко Дионисий Гавриилович
 Босенко Трофим Васильевич
 Бранченко Тимофей Кузьмич
 Браславский Иосиф Моисеевич
 Броун Владимир Леонтьевич
 Брояковский Борис Викторович
 Вайнберг Вольф Меерович
 Владыко Василий Максимович
 Выходцев Иван Ефимович
 Гаврилов Иван Гаврилович
 Галкин Сергей Архипович
 Гиль Федор Иванович
 Давидсон Савелий Исидорович
 Друкарев Лазарь Соломонович
 Дуброва Сергей Васильевич
 Дудкин Григорий Федотович
 Желтенький Василий Михайлович
 Жигалко Павел Васильевич
 Жуков Спиридон Гордеевич
 Зайцев Иван Алексеевич
 Заполенко Михаил Сергеевич
 Запорожец Петр Карпович
 Захаров Меер Исаакович
 Зима Александр Александрович
 Злочевский Фроим-Самсон Ноевич
 Иванов Иван Иванович
 Исаев Александр Никитич
 Каушан Владимир Иванович
 Кенигсберг Анна Григорьевна
 Кенигсберг Михаил Григорьевич
 Киреевский Николай Яковлевич
 Клевцов Петр Николаевич
 Кокизов Давид Маркович
 Кондратенко Петр Иванович
 Короткий Илларион Романович
 Коссодо Зигмунд Исидорович
 Коссой Шмая Давидович
 Костенко Владимир Полиевктович

Котляров Семен Осипович
 Кочкин Михаил Михайлович
 Кривой Лаврентий Ефимович
 Кудричев Александр Иванович
 Купчевский Серафим Федотович, священник
 Левин Матвей (Мендель) Соломонович
 Лесовой Кузьма Макарович
 Лучинский Иван Яковлевич
 Макотинский Моисей Яковлевич
 Малышев Андрей Прохорович
 Мандельштам Софья Захаровна
 Мартынов Н. И.
 Масляников Федор Кондратьевич
 Матвеев Николай Константинович
 Матвеев Хрисанф Михайлович
 Мейдман Айзик Мошкович
 Минчин Григорий Ефремович
 Морозов Исидор Федорович
 Некрасов Иван Степанович
 Овчинников Александр Григорьевич
 Остен-Сакен Артур Августович
 Павленко Василий Кузьмич
 Паненко Георгий Васильевич
 Паршиков Александр Владимирович
 Патрикеев Сергей Илларионович
 Пашковский Прокофий Антонович
 Перепаденко Антон Андриянович
 Пильников Иван Павлович
 Плотицын Георгий Кузьмич
 Принц Николай Петрович
 Рабинович Илья Абрамович
 Раков Георгий Петрович
 Рахманович Абрам Пинхусович
 Ротбург Марк Львович
 Рыжиков Павел Петрович
 Ряппо Ян Петрович
 Самохвалов Григорий Миронович
 Сапожникова Вера Ивановна
 Селезнев Александр Федорович
 Селюгин Алексей Сергеевич
 Семикин Федор Иванович
 Силин Николай Федорович
 Соколов Алексей Васильевич

Сургучев Дмитрий Иванович
Терентьев Баян Евгеньевич
Терещенко Семен Григорьевич
Умястовский Генрих Мечиславович
Филиппов Александр Николаевич
Филярский Сигизмунд Феликсович
Фисун Иван Григорьевич
Флоренсов Павел Александрович

Фролов Федор Григорьевич
Черников Ефим Борисович
Шабалов Игнатий Константинович
Шаргородский Самуил Моисеевич
Шатохин Павел Емельянович
Шнеерсон Шмуль Зельманович
Шульман Борис Моисеевич
Ягодзинский Ромуальд Иосифович

Оригінал. Рукопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1813. Арк. 16–38.

№ 139

**Протокол першого засідання демократичної
Миколаївської міської думи, на якому було обрано
В. П. Костенка на посаду Миколаївського міського голови
та Б. Є. Терентьєва на посаду Голови Миколаївської міської думи**

29 серпня 1917 р.

ПРОТОКОЛ № 1

Заседания Николаевской Городской Думы
29-го августа 1917 года

ПРЕДСЕДАТЕЛЬСТВОВАЛ

до избрания Председателя Гор[одской] Думы

И[сполняющий] Д[олжность] Городского Головы А. Ф. Грачев,
а затем избранный на должность Председателя Думы Б. Е. Терентьев

По открытии И[сполняющим] Д[олжность] Городского Головы А. Ф. Грачев[ым] заседания Городской Думы присутствующими в заседании гласными Николаевской Городской Думы принесено было торжественное обещание и подписаны были листы с торжественным обещанием.

После подписания листов с торжественным обещанием И[сполняющий] Д[олжность] Городского Головы А. Ф. Грачев от имени городского населения и Городского Общественного Управления обратился с приветствием к новой Городской Думе и пожеланием вновь избранным гласным с успехом выполнить возложенные на них населением обязанности. Собранию Думы доложен был доклад И[сполняющего] Д[олжность] Городского Головы А. Ф. Грачева от 29 августа 1917 г. за № 435 об общем состоянии финансов города и о положении городского хозяйства. По прочтении доклада И[сполняющий] Д[олжность] Городского Головы выразил новому составу Думы некоторые пожелания: 1) об установлении в городе порядка и законности и аннулирования самочинных действий разных организаций, 2) об упорядочении продовольственного дела, 3) по вопросу о демобилизации армии и 4) о просвещении народных масс. В заключение И[сполняющий] Д[олжность] Городского Головы А. Ф. Грачев призывал к борьбе с партийной рознью и к совместной и дружной работе с представителями всего населения города Николаева на благо родины, которая переживает тяжкие испытания и находится на краю гибели, и на благо города.

После этого И[сполняющий] Д[олжность] Городского Головы А. Ф. Грачев предложил собранию Думы избрать Председателя Городской Думы сроком на один год, согласно

ст[атье] 58/1 Постановления Временного Правительства об изменении Городового Положения^{139.1}.

Гласный Ф. И. Семикин докладывает, что фракция социалистов-революционеров и социал-демократов Николаевской Городской Думы предлагает избрать на должность Председателя Думы инженера Б. Е. Терентьева, на что последний изъявляет свое согласие.

На должность Председателя сроком на один год избран закрытым голосованием гласный Думы инж[енер] Б. Е. Терентьев, большинством 85 против 6 голосов.

По объявлении результата баллотировки Председательствующий И[сполняющий] Д[олжность] Городского Головы А. Ф. Грачев оставляет председательское место и передает председательство в Думе вновь избранному Председателю Думы Б. Е. Терентьеву.

Заняв председательское место, Председатель Думы Б. Е. Терентьев обратился к собранию Думы с благодарностью за оказанную ему честь и в краткой речи отметил, какие государственные и хозяйственные задачи предстоят новой Думе. В заключение Председатель призывает гласных к дружной государственной работе на светлых принципах социализма. По окончании речи Председатель Думы Б. Е. Терентьев обратился к собранию Думы с просьбой избрать ему в помощь трех товарищей и поручить одному из товарищей Председателя временное исполнение секретарских обязанностей.

На должности товарищей Председателя Думы, сроком на один год, закрытым голосованием избраны: от фракции социал-демократов П. Р. Маркин, большинством 77 пр[отив] 15 голосов, от фракции Народной Свободы Н. К. Матвеев, больш[инством] 71 против 21 голоса, и от Еврейской фракции В. Л. Броун, больш[инством] 69 пр[отив] 23 голосов.

Временное исполнение обязанностей Секретаря Думы возложено на товарища Председателя Думы Н. К. Матвеева.

По оглашении результата баллотировки Председатель Думы Б. Е. Терентьев оглашает для утверждения порядок дня, выработанный фракцией социалистов-революционеров.

Собрание Городской Думы отклонило предложение гл[асного] А. Г. Овчинникова об изменении предложенной думской фракцией с[оциалистов]-р[еволюционеров] Программы дня и открытым голосованием постановило одобрить оглашенный порядок дня.

Председатель, заметив, что на очереди стоит заслушивание деклараций, и предоставляет [возможность] фракциям изложить свои декларации.

От имени думской фракции социалистов-революционеров огласил декларацию гласный Г. Е. Минин; от фракции с[оциал]-д[емократов]- С. З. Мандельштам; от фракции Народной Свободы – гл[асный] Н. Я. Киреевский; от еврейской группы – М. З. Левин; от

^{139.1} «Городовое положение» – законодавство Російської імперії про міське самоуправління. На початку 1917 р. на теренах колишньої Російської імперії діяло положення законодавства, затвердженого імператором Олександром III у 1892 р., котре замінило «Городовое положение», уведене імператором Олександром II у 1870 р., яке, в свою чергу, скасовувало Жаловану грамоту містам імператриці Катерини II від 1785 р. Тимчасовим урядом 15 квітня 1917 р. схвалено постанову «О производстве выборов гласных городских дум и об участковых городских управлениях», згідно з яким виборче право отримали всі мешканці міста у віці від 20 років, незалежно від статі й національності, терміну проживання в місті, у т. ч. військові. Відмінялася ценова система (майнова, вікова, осілості, обмеження прав єврейського населення), активне виборче право надавалося жінкам. Кандидатів у гласні висували не окремі виборці, а групи виборців, чисельність яких мала дорівнювати половині кількості гласних у Думі. Обиралися не конкретні кандидати в гласні, а списки кандидатів, укладені за партійною системою. 9 червня 1917 р. Тимчасовий уряд схвалив постанову, якою регламентувалися права й обов'язки гласних, визначалися повноваження органів міського самоуправління, їх взаємовідносини з адміністративною владою. Компетенція органів міського самоуправління поширювалася на всі сфери міського господарства, завідування міліцією, охорону громадської безпеки й порядку. Згідно із цією постановою поновлювалася ст. 5 «Городового положения» 1870 р., виключена у 1892 р., про принцип самостійності органів міського самоуправління. Думи одержали право затверджувати на посадах усіх посадових осіб, у т. ч. міського голову й голову Міської думи.

Народной Трудовой Социалистической Партии – гл[асный] С. В. Дуброва; от Украинской С[оциал]-Д[емократической] Партии – гл[асный] В. В. Брояковский.

После оглашения деклараций выступили с приветствиями новой Городской Думе: гл[асный] Я. П. Ряппо от имени Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов и от имени Центрального Исполнительного Комитета С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов]. Председатель Николаевского Общественного Комитета гл[асный] С. Ф. Филярский – от имени Общественного Комитета. От Николаевской милиции – гл[асный] А. М. Блинов и от имени женщин с[оциал]-д[емократов] – гл[асная] С. З. Мандельштам.

Председатель Думы Б. Е. Терентьев в краткой речи благодарит за приветствия Городской Думе.

Председатель объявляет, что на очереди стоит избрание Городского Головы, членов Городской Управы и Городского Секретариата и прерывает заседание Думы на 10 минут для совещания по вопросу о размере содержания Городскому Голове, Членам Управы и Городскому Секретарю.

По возобновлении заседания Думы гл[асный] Думы Ф. И. Семикин объявляет, что объединенная думская фракция с[оциалистов]-р[еволюционеров] и с[оциал]-д[емократов] наметила жалование: Городскому Голове 7.200 рублей в год, Товарищу Городского Головы 4.800 р[ублей], членам Управы по 4.800 руб[лей] и Городскому Секретарю 2.400 руб[лей] в год.

Гл[асный] А. Г. Овчинников находит необходимым увеличить содержание Секретарю Думы.

Гл[асные] С. Ф. Купчевский и Д. И. Сургучев высказываются за необходимость назначения больших окладов членам Управы, нежели рекомендует объединенная фракция с[оциалистов]-р[еволюционеров] и с[оциал]-д[емократов]. Гл[асный] С. Ф. Купчевский предлагает назначить членам Управы по 5.200 рублей в год.

Гл[асные] С. И. Семикин и Ф. И. Гиль поясняют, что, назначая такие, сравнительно невысокие, оклады, фракция имела ввиду не запрещать совместительства должностей.

По заключении обмена мнениями собрание Городской Думы закрытым голосованием постановило назначить оклады: Городскому Голове 7.200 руб[лей] в год, большинством 84 против 6 голосов, товарищу Городского Головы 4. 500 руб[лей] в год, больш[инством] 82 против 8 голосов, членам Управы по 4.500 рублей, больш[инством] 82 пр[отив] 8 голосов, и городскому Секретарю 2.400 рублей в год, больш[инством] 71 против 7 голосов.

По оглашении результата баллотировки гл[асный] Д. М. Кокизов выступает с докладом об организации Городской Управы, в котором предлагает избрать членов Управы.

Гл[асный] С. И. Давидсон предлагает сократить число членов Управы до 5 лиц, объединив в один отдел строительное и хозяйственно-распределительное отделение Управы.

Гл[асный] Д. И. Сургучев предлагает избрать товарища Городского Головы и обязанности 9-го члена Управы распределить между остальными 8 членами Управы.

Гл[асные] Д. М. Кокизов, Б. В. Брояковский настаивают на необходимости избрания 9 членов Управы, ввиду того что деятельность отделов Управы значительно расширяется.

По заключении прений Собрание Городской Думы открытым голосованием, большинством 65 против 12 голосов, постановило определить состав Городской Управы из 9 членов, считая в том числе и товарища Городского Головы. Отклонены предложения: гл[асного] С. И. Давидсона о соединении строительного и хозяйственно-распределительного отдела, большинством всех присутствующих гласных против 11 голосов, и предложение гласного Д. И. Сургучева о поручении товарищу Городского Головы приема посетителей, о распределении 9 отделов Управы между 8 членами Управы, большинством всех против 2 голосов.

От имени объединенной думской фракции с[оциалистов]-р[еволюционеров] и с[оциал]-д[емократов] гл[асный] Ф. И. Семикин предлагает баллотировать гл[асного] В. П. Костенко на срок полномочий Думы.

Гл[асный] В. П. Костенко изъявляет свое согласие подвергнуться баллотировке на должность Городского Головы.

Кандидатом на должность Товарища Городского Головы предложен гл[асный] Г. Ф. Савченко-Осмоловский, также изъявивший свое согласие баллотироваться на должность товарища Городского Головы.

Председатель предлагает для удобства наметить кандидатов на должности членов Управы, чтобы подвергнуть баллотировке одновременно с кандидатами на должности Городского Головы и его товарища.

Гл[асный] Ф. И. Семикин заявляет, что фракция социалистов-революционеров и социал-демократов Николаевской Городской Думы по вопросу об организации Городской Управы, как отдельно во фракции, так и на общем собрании обеих фракций, постановили: сконструировать исполнительный орган – Городскую Управу – исключительно из представителей социалистических фракций, не представляя в Управе мест буржуазным партиям. Такое решение принято фракциями с[оциалистов]-р[еволюционеров] и с[оциал]-д[емократов] в связи с необходимостью при развивающемся ходе событий последних дней составить однородный и единый исполнительный ответственный орган Думы – Городскую Управу.

С протестом против постановления фракций с[оциал]-д[емократов] и с[оциалистов]-р[еволюционеров] выступили представитель фракции Народной Свободы гл[асный] Н. Я. Киреевский, представители еврейской фракции М. С. Левин, И. А. Рабинович и Ф. Н. Злочевский, от домовладельцев окраин Д. И. Сургучев, говоривший от своего имени и имени гл[асного] С. Ф. Купчевского. В виде протеста представители перечисленных фракций заявили, что они отказываются от участия в избрании Гор[одского] Головы, его товарища и членов Управы. Представители еврейской фракции заявили, что они будут участвовать в избрании Городского Головы, от участия же в выборах других должностных лиц они отказываются.

В кандидаты на должности членов Управы были [предложены] фракцией с[оциалистов]-р[еволюционеров] и с[оциал]-д[емократов] М. С. Заполенко, Д. М. Кокизов, Н. Ф. Силин, Н. П. Принц, Г. К. Плотицын, С. М. Шаргородский, Ф. И. Семикин и А. Н. Исаев.

На должность Городского Секретаря предложен был кандидатом гл[асный] Г. Е. Минин. Все предложенные лица изъявили согласие на выставление своей кандидатуры.

Закрытым голосованием избраны на срок полномочий Городской Думы на должность Городского Головы инж[енер] В. П. Костенко, единогласно, 79 голосами; на должность товарища Городского Головы – Г. Ф. Савченко-Осмоловский, больш[инством] 71 против 2 гол[осов].

На должности членов Управы на срок полномочий Думы закрытым голосованием избраны: М. С. Заполенко, единогласно (70-0), Д. М. Кокизов, единогласно (71-0), Н. Ф. Силин, больш[инством] 70 пр[отив] 1 гол[оса], Н. П. Принц, больш[инством] 72 пр[отив] 1 гол[оса], Г. К. Плотицын, единогласно (72), С. М. Шаргородский, больш[инством] 69 пр[отив] 2 гол[осов], Ф. И. Семикин, больш[инством] 65 пр[отив] 2 гол[осов], А. Н. Исаев, единогласно (67).

На должность Городского Секретаря избран закрытым голосованием Г. Е. Минин, единогласно, 67 голосами.

По оглашении результатов баллотировки избранный на должность Городского Головы В. П. Костенко обратился к собранию Думы с речью, в которой благодарил за избрание и ознакомил Думу с намеченными фракцией практическими задачами деятельности Городской Думы.

По окончании речи Городского Головы В. П. Костенко, ввиду позднего времени, продолжение заседания Городской Думы назначено на четверг 31 августа в помещении Городской Управы.

Председатель Николаевской Городской Думы
ГЛАСНЫЕ ДУМЫ:

Б. Терентьев
/подписи/

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 155. Арк. 1–6.

№ 140

Запис перебігу урочистого відкриття демократичної Миколаївської міської думи, опублікований у виданні «Трудовая газета» 31 серпня 1917 р. № 2510

29 серпня 1917 р.

Торжественное открытие Демократической Думы

Зал кинотеатра переполнен, в партере новые гласные. На свободных местах члены Общественного Комитета. В амфитеатре и на галерее представители всех классов города, явившиеся посмотреть на дебют детища резолюции – первой народной Думы.

На эстраде, украшенной цветами, за столом, покрытым красным сукном, президиум старой цензовой Думы во главе с Городским головой Грачевым. Справа представители местной прессы в полном составе. Ждут фракцию с[оциал]-д[емократов], опоздавшую из-за предварительного совещания в Совете.

Наконец в 8 с полов[иной] часов вечера Городской голова А. Ф. Грачев, посоветовавшись с представителями с[оциал]-р[еволюционной] фракции, занимает свое место. Шум и движения в зале стихают. Наступает исторический момент. В напряженной тишине взволнованным голосом А. Ф. Грачев объявляет заседание народной Думы открытым и предлагает новым гласным выслушать торжественное обещание. Все встают.

– Даю торжественное обещание гражданина, возложенное на меня обязанности нести с полным сознанием долга...

Один за другим гласные подходят к столу и подписывают торжественное обещание.

А. Ф. Грачев произносит торжественную речь от имени всего населения и городской Управы, поздравляет новых гласных и желает им с успехом исполнять возложенные на них населением задачи; затем приглашает все собрание выслушать доклад о безотрадном финансовом положении города.

Во время чтения доклада один за другим в зале появляются опоздавшие члены с[оциал]-д[емократической] фракции, которые по окончании доклада приводятся Грачевым к торжественному обещанию. Доклад закончен. Городской голова предлагает Думе избрать Председателя.

Семикин: От имени фракции социалистов-революционеров на пост Председателя Городской Думы выставляется инженер завода «Наваль» Б. Терентьев.

Начинается баллотировка. Через несколько минут оглашаются результаты ее. Б. Терентьев получил избират[ельных] 85 и поизбир[ательных] 8 [голосов].

На эстраде появляется Б. Терентьев и кланяется. Гласные и публика устраивают ему овацию.

Речь Б. Терентьева

Товарищи и граждане, – обращается к собранию Б. Терентьев, – прежде всего я должен выразить глубокую благодарность за ту высокую честь, которую оказали мне, избрав меня председателем первой народной Думы в Николаеве... В отличие от старой Думы, новая

Дума стоит перед разрешением задач не только местных, но и государственных... Мне хочется на них немного остановиться: первая задача – организация тыла, от которого зависит судьба революции, потому что если дрогнет наш фронт, погибнет революция. Вторая задача – борьба с угрозой контрреволюции, которая начинает подымать голову. Знаменательно, что мы собрались ровно через полгода от начала русской революции. За это время мы много созрели. За эти дни контрреволюция зашевелилась и начала поднимать свою голову. Товарищи, как последнее слово в деле свержения старого режима сыграли недостаток хлеба и голодные толпы, так и в попытках контрреволюции они могут сыграть роль. Необходимо выбить почву из-под ног контрреволюции и подвести прочный фундамент под молодую Свободу. Третья наша задача – подготовка к выборам в Учредительное Собрание, ибо от него зависит судьба нашей революции. Таким образом, перед нами новые задачи городского самоуправления. Являясь плоть от плоти и кость от кости народа, мы опираемся на широкие народные массы, будем опираться на те организации, которые сочувствуют нам. Призывая их, мы надеемся, что справимся с задачами, возложенными на наши молодые плечи.

Далее Председатель Думы кратко говорит о местных задачах.

Трудовая Дума будет разрешать их на тех принципах, которые входят в программу с[оциалистов]-р[еволюционеров].

Заканчивая свою речь, призываю вас оказывать поддержку в государственной работе (аплодисменты гласных и публики).

Терентьев, надев на себя цепь, занимает председательское место. А. Ф. Грачев удаляется и занимает место среди публики.

Председатель: Предлагаю избрать товарищей Председателя.

На пост товарищей Председателя фракция с[оциал]-д[емократов] намечает рабочего завода «Наваль» Маркина, к[а]д[еты] намечают Н. К. Матвеева и еврейская фракция д[октора]ра Броуна.

Избранными оказываются Маркин (75 изб[ирательных] и 15 неизб[ирательных]), Н. К. Матвеев (71 изб[ирательных] и 31 неизб[ирательных]) и д[окто]р Броун (69 изб[ирательных] и 23 неизб[ирательных]).

Чтение декларации

Декларация с[оциалистов]-р[еволюционеров]

Первой оглашается декларация с[оциалистов]-р[еволюционеров]. Значительное место в ней отведено политическому моменту вплоть до требования однородного социалистического по своему составу правительства с подчинением его органам революционной демократии и т. д.

Декларация с[оциал]-д[емократов]

Затем гласной Мандельштам оглашается декларация фракции социал-демократов^{140.1}.

Декларация кадетов

Н. Киреевский, прежде чем приступить к чтению декларации кадетов, предупреждает собрание, что в декларации указываются общие принципы и начала, политическая же сторона не указана, так как программа партии Народной Свободы достаточно всем знакома, читает муниципальную декларацию кадетов.

Декларация еврейской фракции

Представитель еврейской фракции г[осподин] Левин оглашает декларацию своей фракции, в которой говорится приблизительно следующее:

^{140.1} Декларацію фракції соціал-демократів наведено в документі № 142.

От имени еврейского населения, пославшего нас сюда, горячо приветствуем первую николаевскую народную Думу. Новое демократическое избирательное право, составляющее одно из основных завоеваний великой революции, привело сюда настоящих хозяев города, представителей широких народных масс. Вместе со всем населением получили возможность иметь здесь представительство и мы, евреи. Революция, раскрепостившая всю страну, сняла вековые оковы и с еврейского народа. Наша всегдашняя вера в лучших людей России, беспрестанно призывавших к борьбе за свободу, равенство и народоправство, оправдалась. С падением старого строя рухнул и еврейский гнет.

В грозный час тяжелых испытаний новая Дума принимается за работу. Огромная ответственность лежит на всех нас. Добытые свободы, основы революции, должны быть упрочены, должны получить реальное незыблемое осуществление. В этом только заинтересованы все слои населения, все народности России. Мы, представители еврейского населения, посланы сюда для активной деятельности, для живого участия во всех начинаниях на благо государства и города. Наша задача – укрепление устоев нового строя – будет служить для нас источником энергии. В области муниципальных реформ мы всегда будем отстаивать те мероприятия, которые направлены будут к улучшению и облегчению условий жизни всего трудового народа.

Другое великое завоевание революции – это провозглашенное право на национальное самоопределение. Принимая во внимание исторические особенности еврейского народа в области культурно-просветительной, бытовой и экономической, мы будем отстаивать все меры к удовлетворению и осуществлению наших национальных вопросов и нужд. И мы глубоко уверены, что на этом пути встретим в новой демократической Думе полную поддержку.

В переживаемый критический момент, перед лицом висящей над нами опасности да будет лозунгом всех – единение всех живых сил страны, взаимное доверие и уважение для спасения родины и свободы (аплодисменты).

Декларация народных социалистов

Интересную, содержательную и красивую по форме речь произносит представитель партии народных социалистов Дуброва, встреченный шумными аплодисментами.

Здесь, в новой Городской Думе, рожденной великой революцией, я являюсь единственным представителем Трудовой Народно-Социалистической Партии. Но не смущаюсь я этим одиночеством. Не смущаюсь, прежде всего, потому, что верю в силу идеи, верю, что ценность ее не всегда измеряется количеством adeptов, верю, что верховный судья, называемый Историей, оправдывает деятельность тех, кто учился мыслить и строить жизнь у великих вождей революционного народничества, – оправдает тогда, когда пройдет наконец пора революционной фразеологии и наступит время созидательной работы. В этой вере я черпаю энергию для предстоящей деятельности своей в Думе.

И компенсируется чувство одиночества моего сознанием того, что я являюсь членом собрания, куда большинство вошло под флагом социализма. Пусть разделяют нас партийные разногласия, пусть из разных корней выросли наши программные идеологии, пусть по-иному мыслим мы пути в обетованную землю социальной справедливости, но всех нас, социалистов, объединяет единая вера, всех нас роднит глубокое убеждение в исторической неизбежности грядущего нового строя жизни, всех духовно связывает стремление к строительству жизни на новых широких началах солидарности труда. И те, кто мыслит социализм, как творческий процесс, те, кто в глубоком сознании крайней ответственности за каждый совершаемый шаг вступит на путь так называемого муниципального социализма, – те встретят в лице представителя Тр[удовой] Нар[одно]-Соц[иалистической] Партии искреннего помощника и бескорыстного сотрудника.

И нет у меня чувства изолированности, не может быть его в действительности, подлинном демократическом учреждении у члена того политического союза, на знамени которого написано: «все для народа, все через народ»... Да, все для народа, все силы ума и воли на благо его, во имя интересов всех трудящихся, т. е. народа, как понимает этот термин наш общий социал-револ[юционный] учитель Н. К. Михайловский^{140.2}.

И в заключение хочу я обратиться с призывом ко всем вам, товарищи и граждане, гласные Думы, пришедшие снова для ответственного, тяжелого и сложного труда. В наши дни страшного суда истории, в грозный момент, когда гибнет великий корабль, называемый Россией, – пусть все наши помыслы, чувства и стремления сольются в одном порыве – спасти родину и революцию, пусть рукопожатие благородного вождя революционной демократии и представителя торгово-промышленного класса будет символом нашей совместной дружной работы, пусть каждым из нас руководит в ней «разум, оживленный сердцем, и сердце, обобщенное разумом».

Речь г[осподина] Дубровы покрывается шумными и продолжительными аплодисментами.

После оглашения декларации украинской фракции с[оциалистов]-р[еволюционеров] выслушиваются приветственные речи.

Приветствия

От имени Совета[Рабочих и Военных Депутатов] демократическую Думу приветствует Я. П. Ряппо, между прочим сказавший:

– Товарищи и граждане. Приветствую новую народную Думу от имени С[оветов] Р[абочих], В[оенных] и Кр[естьянских] Деп[утатов], а также Всерос[сийского] Центр [ального] Исп[олнительного] Комитета. Товарищи. Надежды революции сбываются. Великая революция сбросила царский трон, свершила великое разрушение, но в этом разрушении великое строительство. Сегодня день, когда кладется фундамент новой демократической республики.

Под шумные аплодисменты Я. П. Ряппо заявляет, что Совет будет идти рука об руку и в полном контакте с новой Думой и в минуту опасности новая Дума всегда найдет поддержку в лице Раб[очих] и В[оенных] Д[епутатов].

От имени Общ[ественного] Комитета приветствие произносит председатель его Филярский.

Затем представитель милиции А. М. Блинов приветствует новую Думу и оглашает следующую резолюцию милиции о текущем моменте:

Общее собрание служащих милиции, обсудив вопрос о текущем моменте в связи с заявлением ген[ерала] Корнилова о предоставлении ему диктаторских полномочий и возможности возникновения гражданской войны, постановило: Интересы революции требуют сплочения всех сил демократии в единую армию спасения гибнущей родины и завоеваний революции.

Органы революционной демократии – С[оветы] Р[абочих], В[оенных] Д[епутатов] и Кр[естьянских] Деп[утатов], с первых же дней революции принявшие на себя роль вождя революционного народа, являются и в данный момент единственными политическими организациями, способными удержать революционные завоевания и в корне подавить контрреволюционные попытки меньшинства, стремящегося возвратить страну в лоно царского бесправия.

^{140.2} Михайловський Микола Костянтинович (1842–1904) – теоретик народництва, розробник теорії «героїв і натовпу», обстоював ідею провідної ролі інтелігенції у визвольному русі й обранні напряму розвитку суспільства.

Сила революционных органов крепнет при поддержке всей русской демократии, признания от которой они вправе требовать и требуют.

Николаевская народная милиция как орган, поставленный для защиты народных интересов и революционных завоеваний, с полной готовностью на самопожертвование, отдает себя в распоряжение местного С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] и новой демократической Гор[одской] Думы, действующей в полном единении с Врем[енным] Правительством, Центр[альным] Исп[олнительным] Ком[итетом] Всер[оссийского] Съезда С[оветов] Р[абочих], С[олдатских] и Кр[естьянских] Депутатов, и, заботясь об интересах граждан, зорко следит за недопущением выступлений контрреволюционных элементов справа или слева, твердо веря, что только в действительном объединении всей революционной демократии вокруг Советов и революционного Вр[еменного] Правительства спасение страны от разгрома ее извне и от анархии внутри.

С. Мандельштам приветствует Думу, как первая женщина, осуществившая активное избирательное право под знаменем Рос[сийской] С[оциал]-Д[емократической] Р[абочей] Партии. Заканчивает свое приветствие женщина-гласный «сенсационным» заявлением, что партия с[оциал]-д[емократическая] – единственная партия, которая провела в Думу женщину, и вот от имени женщин т[оварищ] Мандельштам и приветствует Думу.

Это неожиданное заявление вызывает иронический смех как среди гласных, так и среди публики. Говорит г[осподин] Злочевский: – А еврейский блок, отдельные с[оциалисты]-р[еволюционеры] также протестуют против ни на чем не основанного заявления представительницы фракции с[оциал]-д[емократов].

Деловое заседание

После перерыва собрание переходит к обсуждению вопроса о размерах содержания коллегии Управы и Гор[одского] головы. В результате непродолжительных прений приняты следующие оклады: Гор[одскому] голове – 7200 р[ублей], товар[ищу] Гор[одского] головы – 4800 р[ублей], членам управы – 4800 р[ублей] и Секретарю Думы – 2400 руб[лей].

Д. М. Кокизов, заявляя, что с[оциалистами]-р[еволюционерами] число членов Управы определяется 9 человеками, выступает с докладом о функциях каждого. Коснувшись заведывания еврейским столом, находившимся раньше в руках отдельн[ых] чл[енов] Управы, оратор от имени фракции с[оциалистов]-р[еволюционеров], под бурные аплодисменты зала, заявляет, что этот отдел теперь передается в руки еврейской общины и таким образом будет уничтожен пережиток, оскорбительный для целой нации.

Инцидент

Семикин от имени фракций с[оциалистов]-р[еволюционеров] и с[оциал]-д[емократов] заявляет, что фракция решила исполнительный орган новой Думы составить исключительно из представителей социалистических партий, не предоставляя мест представителям буржуазии (аплодисменты и иронические возгласы частей гласных и публики, протестующие голоса). На пост Городского головы, продолжает Семикин, когда шум немного стихает, партий с[оциалистов]-р[еволюционеров] и с[оциал]-д[емократов] выставляют кандидатуру инженера В. П. Костенко (бурные аплодисменты).

Киреевский, заметно волнуясь: Очевидно, и партия Народной Свободы причислена к буржуазии. От имени фракции заявляю, что при создавшемся положении фракция Народной Свободы не может принимать участия в выборах членов Управы (аплодисменты гласных и публики. Иронические возгласы на скамьях с[оциалистов]-р[еволюционеров] и с[оциал]-д[емократов]).

С протестом против поразившего всех своею неожиданностью заявления с[оциалистов]-р[еволюционеров] от имени еврейской фракции выступает г[осподин] Левин: Официальное заявление фракции соц[иалистов]-рев[олюционеров] нас крайне

удивило. По принципу пропорционального представительства мы, представители национального меньшинства в Думе, вправе были рассчитывать, что нам предоставлено будет соответствующее место в Управе, или совместное участие в городской работе. Постановление фракции с[оциалистов]-р[еволюционеров] явно несправедливое.

Выражая свой протест, заявляем, что в выборах Городского головы участвовать будем, но от выборов членов Управы воздерживаемся (аплодисменты).

Заявление гласного Рабиновича

Я от имени еврейской группы и еврейского населения г[орода] Николаева протестую по поводу постановления господствующих партий о недопущении наших представителей на ответственные места Управы. Мы решили этих мест не добиваться, но доверие к нам нас поражает. Евреев подозревать в контрреволюционных намерениях. Не странно ли это. Когда открылась революция и старый строй рухнул, русский народ ликовал, торжествовал победу света над мраком. Еврейский же народ сугубо ликовал, сугубо торжествовал. Если старую Россию можно сравнить с большой тюрьмой, в которой томилось 150 млн населения, евреи находились в одиночном заключении этой тюрьмы. Для них существовало гетто и столько ограничительных законов, сколько было досужных умов, чтобы прислуживаться и служить старой деспотии.

Евреи дорожат завоеваниями революции и стоят на страже закрепления этих завоеваний.

Центральное правительство издало избирательный закон, самый демократический в мире. Не ограничиваясь выборами, на основании пятичленной формулы, оно установило еще пропорциональное представительство для охраны интересов меньшинства. Нужно дать этим великим лозунгам реальное содержание – нам в этом отказывают. Нет, граждане. Это не демократия, скорее та же автократия, тот же аристократизм, но наизнанку.

(Продолжительные аплодисменты публики и части гласных).

Выборы

Согласно предварительному соглашению между фракциями с[оциалистов]-р[еволюционеров] и с[оциал]-д[емократов] в Гор[одские] головы при оглушительных аплодисментах избирается инж[енер] В. П. Костенко (79), тов[арищем] Гор[одского] головы избирается Г. Ф. Асмоловский (71-1) и в члены управы Заполенко (70), Кокизов (71), Силин (70-1), Принц (71-1), д[октор] Плотицын (72), Шаргородский (69-2), Семикин (65-2) и Исаев (67-1), секретарем Думы Минчин (67).

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 155. Арк. 7-14.

№ 141

Запис перебігу урочистого відкриття демократичної Миколаївської думи, опублікований у виданні «Трудовая газета» 1 вересня 1917 р. № 2511

29 серпня 1917 р.

Торжественное заседание демократической Думы (Окончание)

Украинец Брояковский выступает с ответом протестантам:

Вы читаете газеты, вы знаете, что делается в России. В этот момент мы не считаем возможным допущения на ответственные места несоциалистов. Мы не можем отвечать за них и потому намечаем только социалистов. К работе все допускаются, будут выборы в комиссии. Что же касается еврейской группы, то это не представители всего населения.

Учитывая важность и серьезность момента, борьбу с монархическими попытками в связи с последними событиями партии с[оциалистов]-р[еволюционеров] и с[оциалистов]-д[емократов], нашли необходимым создать исключительно социалистическую Управу.

М. Левин. Еще более мы удивлены разъяснениями, данными здесь последним оратором – Украинцем. Мы только что с глубоким вниманием заслушали декларацию фракции соц[иалистов]-рев[олюционеров], особенно яркое место – о широких правах национальностей. Неужели эти прекрасные принципы остаются только на бумаге, мертвым пунктом программы. Выражено недоверие буржуазным элементам. Но ведь мы не буржуазная группа, а национальная. За наш список голосовали 5000 человек – более половины еврейских избирателей, следовательно, мы представляем собой огромную часть еврейского населения. С этим следовало бы считаться. В упрочении свободы и устоев революции мы, евреи, заинтересованы более других. Перед нашими глазами еще стоят те страшные гонения и преследования, которым мы, евреи, подвергались при царском режиме. На выборах мы выступили с демократической программой, и мы явились сюда для активного участия в строительстве города и страны совместно с другими передовыми элементами. Фактически мы мест в Управе не добивались, и если мы протестуем, то против объявленного нам здесь запрещения занимать такие места. Официальное заявление фракции находится в явном противоречии с ее декларацией.

Оратор сходит с трибуны под долгие одобрительные аплодисменты большей части публики и части гласных.

Злочевский. Стоило Корнилову предъявить бессмысленные требования. Вр[еменное] Правительство и евреи лишаются представительства в Гор[одской] Думе. То обстоятельство, что мы не втиснули свою программу в узкую партийность, говорит за то, что мы последнее принесли в жертву государственности. Теперь, в такой страшный для всех момент, нужно взять всех к общей работе, иначе мы очутимся опять у того разбитого корыта, у которого мы через 6 мес[яцев] очутились благодаря крайним левым партиям (аплодисм[енты]).

Дальнейшие прения по записке, поданной председателю Думы из группы с[оциалистов]-р[еволюционеров], неожиданно гильотинируются.

Дума переходит к выборам. Некоторые протестанты-гласные покидают зал.

Результаты выборов были приведены во вчерашнем №-ре [номере] «Тр[удовой] Газеты».

По оглашении результатов выборов на эстраде появляются новоизбранный Гор[одской] голова В. Н. Костенко, которому все собрание устраивает бурную овацию.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 278. Арк. 28–31.

№ 142

Декларация фракції Російської соціал-демократичної робітничої партії, заявлена на відкритті демократичної Миколаївської міської думи

29 серпня 1917 р.

Фракция Николаевской Объединенной организации Р[оссийской] с[оциал]-д[емократической] р[абочей] п[артии], вступая в состав Первой Народной Думы, считает своим долгом заявить о тех положениях, которыми она будет руководствоваться в своей деятельности в Думе.

Российская социал-демократическая партия как партия рабочего класса, принимая участие в работе Городского самоуправления, будет отстаивать интересы широких слоев беднейшего населения.

Деление на классы современного общества выдвигает и классовую организацию власти, которая в рамках капиталистического общества, находясь в руках имущих классов, тем самым усиливает эксплуатацию имущими неимущих и увеличивает пропасть между ними. Завоевание власти пролетариатом является одним из первых условий осуществления социализма.

Сознавая, что полное разрешение социальных проблем в интересах подавляющего большинства населения возможно только при торжестве идеи пролетариата – социализма, социал-демократия стремится к тому, чтобы при капиталистическом строе обеспечить пролетариату возможность свободной борьбы за лучшее будущее, за социализм.

Фракция социал-демократов ставит себе целью использовать свою работу в Думе для сплочения пролетариата в самостоятельную политическую силу, для укрепления и развития всех завоеваний русской революции, для защиты трудящихся от физического и нравственного вырождения как условий, необходимых для осуществления конечного идеала – социализма.

Исключительно тяжелые условия момента, когда скрещиваются и переплетаются в Гордиев узел затянувшаяся разорительная война, всеобщая разруха, саботаж промышленности и власти со стороны крупной промышленности и финансовой буржуазии, измена и предательство командных верхов, – все это поставило Русскую Революцию на край гибели.

Считая, что самым надежным средством борьбы с контрреволюцией является борьба за всеобщий мир, фракция социал-демократов будет добиваться, чтобы Городская Дума поставила своими ближайшими задачами:

- а) Решительную борьбу за скорейший мир, мир без аннексий и контрибуций с признанием права каждой нации на самоопределение.
Оборона страны, необходимая в условиях незаконченной войны, ни в коем случае не должна прикрывать собою империалистических целей и ослаблять борьбу за мир. Временное Правительство должно обратиться ко всем воюющим странам с предложением заключить перемирие на всех фронтах и начать переговоры о мире.
- б) Провозглашение Демократической Республики.
- в) Признание полной независимости местных самоуправлений от административной опеки и ответственности их только перед судом.
- г) Созыв в назначенный срок Учредительного Собрания без всякого дальнейшего отлагательства.
- д) Немедленный роспуск Государственной Думы и Государственного Совета как очагов контрреволюции.
- е) Немедленное отстранение от должностей, как на административных, так и на военных постах, приверженцев дореволюционного строя.
- ж) Отмена смертной казни и всех репрессий, направленных против революционной демократии.
- з) Прекращение гонений на армейские и флотские организации и возвращение им всех их полномочий.
- и) Немедленное и решительное проведение в жизнь Правительством Программы, выдвинутой органами революционной демократии.
- к) Совместная и согласованная работа с органами революционной демократии, Советами Рабочих, Солдатских и Крестьянских Депутатов, всемерное усиление их авторитета и значения, считая, что только общими усилиями всех органов революционной демократии можно завершить Революцию и довести страну до Учредительного Собрания.

В области местных нужд фракция социал-демократов в первую очередь [будет] выставлять требования, диктуемые жизнью, считаясь с условиями войны и незавершенной

Революции и руководствуясь во всей своей деятельности в Думе социал-демократической муниципальной платформой.

В этих целях фракция с[оциал]-д[емократов] на первый план выдвигает следующее:

- а) Переложение тягот финансового бремени на имущие классы городского населения.
- б) Регулирование потребления всех предметов первой необходимости как частичное разрешение продовольственного кризиса.
- в) Контроль над производством и разработка плана общественных работ в связи с надвигающейся безработицей при демобилизации страны.
- г) Урегулирование жилищного вопроса.
- д) Устройство Бирж Труда и Центральной примирительной камеры.
- е) Широкое развитие культурно-просветительной деятельности в целях поднятия культурного уровня и политического самосознания народных масс.
- ж) Считая безусловно вредным для дела пролетариата всякое проявление национального гнета и национальной розни, Партия С[оциал]-Д[емократов] восстает против всякой насильственной ассимиляции, отстаивает право каждой нации на самоопределение и добивается издания общего закона о передаче заведывания всеми культурно-просветительными учреждениями каждой нации в ведении ее органов, избранных на основе всеобщего, прямого, равного и тайного избирательного права.

До издания этого закона фракция с[оциал]-д[емократов] считает необходимым немедленное учреждение при культурно-просветительном отделе Управы особых национальных секций, ведающих культурными учреждениями каждой нации.

Фракция с[оциал]-д[емократов], помня, что война грозит свести на нет и борьбу за упорядочение городского хозяйства, считает главной задачей момента борьбу за скорейший мир и за спасение Революции.

Отстаивая и защищая сделанные Революцией завоевания против всяческих посягательств на них, черпая свою силу в сознании неизбежности предстоящего подъема революционной энергии народных масс, фракция с[оциал]-д[емократов] будет добиваться такой организации Центральной власти, которая обеспечила бы демократии дальнейший наступательный ход Революции и повела решительную борьбу с буржуазной контрреволюцией.

Такой властью может быть только то Правительство, которое своей единственной целью ставит защиту Революции, единственной опорой признает революционную демократию.

В поддержке революционной демократии оно должно черпать свою силу, перед революционной демократией, в лице Центрального Исполнительного Комитета Советов Р[оссийских] С[оциалистов] и Кр[асных] Депутатов как пред революционным Парламентом, оно должно быть ответственным. И только такое Правительство в состоянии вести решительную борьбу за мир и за спасение Революции.

Ник[олаевский] Объедин[енный] Комитет
Р[оссийской] С[оциал]-Д[емократической] Р[абочей] П[артии]

Оригінал. Типографський друк. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1804. Арк. 12.

№ 143

Промова Миколаївського міського голови В. П. Костенка на відкритті демократичної Миколаївської міської думи, опублікована у виданні «Трудовая газета» 1 вересня 1917 р. № 2511

29 серпня 1917 р.

Речь Гор[одского] гол[овы] В. П. Костенко

Товарищи и граждане гласные. Вам только что было угодно вручить мне ответственный пост Гор[одского] гол[овы] г[орода] Николаева в тяжелый период хозяйственной жизни города.

Я принимаю пост и обещаю по мере сил оправдать оказанное мне доверие. Я лично не имею в этой области опыта, но я надеюсь найти поддержку в среде товарищей, богатых опытом и имеющих достаточные знания. Если мне придется сделать ошибки, то вы исправите меня. Еще раз благодарю за высокую честь, которую вы оказали мне голосованием (аплодисменты).

В заключение В. П. Костенко оглашает программу практических мероприятий, которые фракция с[оциалистов]-р[еволюционеров] намерена сделать основой своей деятельности в думской работе. Чтение программы покрывается аплодисментами, и первое собрание Думы в 2 часа ночи объявляется закрытым.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 278. Арк. 28–31.

№ 144

Звернення демократичної Миколаївської міської думи до мешканців м. Николаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 1 вересня 1917 р. № 2511

29 серпня 1917 р.

Ко всему населению гор[ода] Николаева
от Николаевской Городской Думы

Граждане и гражданки [!]

Избранная вашим всеобщим голосованием первая демократическая Городская Дума вступает в исполнение своих ответственных обязанностей в момент новых тяжелых потрясений в стране, грозящих опасностью достигнутым революцией завоеваниям.

С полным сознанием всех трудностей осуществления лежащих на них задач новые гласные, облеченные вашим доверием, начинают свою кропотливую повседневную работу.

Городская Дума гор[ода] Николаева при самых тяжелых испытаниях будет твердо стоять на своем посту, не щадя своих сил на защиту завоеванных революцией устоев нового свободного государственного правопорядка.

Нужды всего трудового населения города будут центром ее забот.

Опираясь в своих действиях на одобрение и поддержку широких масс своих избирателей, новая Дума сможет уверенно проводить мероприятия, повелительно требуемые жизнью для обеспечения существования всех граждан.

Вместе с тем Городская Дума считает своим долгом призвать все население к полному спокойствию, помня, что при всех самых трудных условиях Дума будет стоять на страже его интересов.

Страна за полгода революции пережила много тяжелых моментов и испытаний.

Быть может, еще большие трудности предстоят впереди. Недостаточно было лишь свергнуть самодержавие, чтобы воплотить в жизнь начало свободы.

В тяжелых муках революции должна быть сверху до низу перестроена вся старая Россия, придавленная веками рабства.

В этой созидательной работе перестроения всей жизни на началах свободной гражданственности и социальной справедливости вызванные революцией к жизни новые народные городские думы призваны сыграть великую роль; они являются не только учреждениями местного значения, но становятся фундаментом всего здания нашей новой создаваемой государственности.

Они – первые органы народовластия, призванные к жизни революцией.

От успеха работы этих дум, от их способности удовлетворить запросы жизни будут в значительной степени зависеть будущие результаты.

Для того же, чтобы деятельность дум была продуктивна, необходимо, чтобы между ними и населением была постоянная живая связь, чтобы все граждане принимали живейшее участие в их работе, содействуя всем их начинаниям и шагам.

Николаевская Городская Дума начинает свою деятельность в исключительно тяжелых условиях военного и революционного времени, когда городские средства доведены до полного истощения, когда потребности, созданные жизнью, чрезвычайно умножились, а средства их удовлетворения стали крайне ограниченными.

Но во всех великих трудностях и испытаниях новая Дума будет искать себе поддержки в населении.

Дума будет опираться на все общественные организованные силы, стоящие на страже революции, на сознание и волю широких масс. Дума будет трезво освещать населению действительное положение дел и вместе со всем населением будет искать выхода из всех трудностей.

Призывая все население города Николаева к единению вокруг Думы, она надеется, что при поддержке граждан и идя рука об руку с Советом Р[абочих] и Военных Депутатов, ей удастся предотвратить возможность каких-либо внутренних потрясений городской жизни.

Сейчас вся Россия потрясена преступной попыткой генерала Корнилова, ставшего во главе контрреволюционного движения, захватить верховную власть в стране и установить военную диктатуру.

Ход событий уже показал, что Корнилов нигде, ни в стране, ни на фронте, не имеет приверженцев, достаточно сильных, чтобы выступить ему на поддержку.

Призывая все николаевское население клеймить измену Корнилова своим презрением как врага родины и революции, Николаевская городская дума вместе с тем заявляет, что она не допустит никаких попыток к подрыву революционной власти, а в случае опасности призовет все население к борьбе с врагами революции.

Городской голова

В. Костенко

Председатель Городской Думы

Б. Терентьев

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 278. Арк. 28–29.

Повідомлення про перебіг засідання демократичної Миколаївської міської думи, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 2 вересня 1917 р. № 2512

31 серпня 1917 р.

Заседание Демократической Думы

Заседание открывается под председательством Б. Терентьева. По левую сторону Председателя занимает место Гор[одской] голова В. П. Костенко и товар[ищ] Предс[едателя] Маркин. Отсутствуют за столом президиума товар[ищ] Председателя Матвеев и от еврейской фракции д[окто]р В. Л. Броун. Гласные почти в полном составе. На хорах и в зале много публики.

В начале заседания председатель партии Народной Свободы Н. Я. Киреевский выступает со следующим заявлением.

Принимая во внимание, что до первого заседания вновь избранной Гор[одской] Думы, во время переговоров с председателями фракции с[оциалистов]-р[еволюционеров] о коалицион[ном] составе Управы, фракции партии Нар[одной] Свободы были предложены одно место в Президиуме Думы и место в Коллегии Управы, что фракция мест этих не добивалась, хотя и имела на них право по принципу пропорционального представительства, что в день первого заседания Думы фракции с[оциалистов]-р[еволюционеров] и с[оциал]-д[емократов] неожиданно, не предупредив о том фракцию партии Народной Свободы, после выбора предс[едателя] Думы заявили, что блок с[оциалистов]-р[еволюционеров] и с[оциал]-д[емократов] не предоставляет в связи с тек[ущими] событиями фракции партии Народной Свободы места в Коллегии Управы, что такой прием не соответствует парламентским традициям, свидетельствует о недоверии большинства Думы к фракции Народной Свободы и уничтожает для фракции те основания коалицион[ной] работы, при условии коих и допустим был выбор представителя фракции в состав Презид[и]ума Думы. Фракция партии протестует против таких действий блока соц[иалистов]-рев[олюционеров] и с[оциал]-д[емократов] и заявляет, что при таком отношении недоверия она не может изъявить согласия на дальнейшее пребывание ее члена в составе президиума и отзывает его.

Следующее внеочередное заявление от еврейской фракции делает д[окто]р Броун.

– Ввиду явного недоверия, выраженного в постановлении фракции соц[иалистов]-рев[олюционеров] совместно с фракцией соц[иал]-дем[ократов] по вопросу о замещении должности членов Управы, я, согласно решению фракции «национальной еврейской группы», слагаю с себя звание товарища Председателя Гор[одской] думы .

Заявления фракции встречаются гробовым молчанием.

Я. П. Ряппо предлагает принять к сведению заявление и перейти к очередным делам.

Торжественное обещание на верность демократ[ической] республике

Я. П. Ряппо. Товарищи и граждане. Мы живем в исключительный момент, когда заветной целью всех граждан России стала демократическая республика. Городская дума, ставшая во главе хозяйственной жизни города, призвана бороться [вместе] со всей страной за осуществление этого лозунга. Поэтому партия рабочего класса, памятуя, что выше всего цели революции, предлагает принести торжественное обещание, что во всех будничных работах Думой должна руководить мысль о демократической республике. Думская фракция с[оциал]-д[емократов] предлагает следующий текст торжественного обещания. Читается текст последнего.

Семикин. Фракция с[оциалистов]-р[еволюционеров] всецело присоединяется к предложению с[оциал]-д[емократов] и будет голосовать за принятие торжественного обещания.

Левин. Еврейская группа гласных уполномочила меня заявить, что она также будет голосовать за принятие торжественного обещания (шумные ап[лодисменты]).

Киреевский. Демократическая республика – это мечта всех любящих Россию. Тот, кто не понимает русской революции, может утверждать, что партия Народной Свободы враждебна ей. Фракция Народной Свободы будет голосовать за принесение обещания.

Священ[ник] Купчевский. Я являюсь представителем экономической, а не политической организации, но, несомненно, мы всей душой на стороне революции.

Коссодо от имени купечества заявляет о присоединении к демократической республике.

Заявления покрываются шумными аплодисментами гласных и публики.

Торжественное обещание

– В дни тяжелых испытаний, в дни начавшейся контрреволюции, вступая в отправление своих обязанностей, сознавая всю ответственность за принятые на себя обязательства перед страной и избирателями, даю торжественное обещание гражданина, что все силы свои отдам служению народу и до конца останусь верным Российской Революции и Демократической Республике.

Финансовое положение города

Вчера состоялось заседание управской коллегии по вопросу о финансовом положении города. Из обмена мнений выяснилось, что положение города довольно тяжелое. Городская касса почти пуста. Нет средств для выдачи самых необходимых ассигнований. Были намечены различные проекты финансовых мероприятий, по поводу которых решено войти с мотивированным докладом в ближайшее заседание Думы.

Между прочим, предлагается возбудить ходатайство перед Вр[еменным] Правительством о субсидии городу, так как большая часть дефицита вызвана экстраординарными, сверхсметными ассигнованиями на нужды, тесно связанные с военными обстоятельствами.

В управских сферах предполагают, что обстоятельство это будет Правительством принято во внимание и таким образом удастся избежать финансового кризиса, который грозит чрезвычайно серьезными последствиями.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 278. Арк. 33–35.

№ 146

Повідомлення про зростання цін на хліб, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 2 вересня 1917 р. № 2512

Вересень 1917 р.

Твердые цены на хлеб до их изменения

До изменения твердых цен на зерновые продукты цены на зерно для Херсонской губернии были следующие: рожь – 2 р[убля] 24 к[опейки], пшеница – 2 р[убля] 90 коп[еек], овес – 2 р[убля] 45 коп[еек], ячмень – 2 р[убля] 05 коп[еек], просо – 2 р[убля] 70 коп[еек]. По распоряжению Временного Правительства цены на зерно увеличены вдвое. Таким образом, пуд пшеницы теперь оценивается в 5 р[ублей] 80 коп[еек] и т. д.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 278. Арк. 36.

№ 147

Телеграма Міністру внутрішніх справ Тимчасового уряду М. Д. Авксентьеву^{147.1} від демократичної Миколаївської міської думи з висловленням готовності на співпрацю із Тимчасовим урядом

1 вересня 1917 р.

ПЕТРОГРАД – Міністру внутрішніх дел

Николаевская Городская Дума, вступив по избрании в исполнение своих обязанностей, на своем первом деловом заседании 31 августа [1917 г.] постановила довести до сведения Временного Правительства о следующем своем единодушном решении в грозный час, когда революции нанесен удар в спину предательской рукой изменника Свободе и Родине, бывшего Верховного Главнокомандующего Генерала Корнилова, увлекшего за собой благодаря обману некоторые воинские части, Николаевская Городская Дума, принеся единогласное торжественное обещание на верность Революции и Демократической Республике, считает своим долгом довести до сведения Временного Правительства о своей полной готовности все свои силы положить на защиту завоеваний народом свободы, не останавливаясь ни перед какими жертвами в борьбе против контрреволюционных покушений.

Николаевская Городская Дума предоставляет себя в полное распоряжение Временного Правительства, действующего в тесном единении со всеми организованными силами революционной демократии, и поддержит со своей стороны все его решительные меры, направленные к спасению Родины и Революции. От лица Николаевского населения Дума заявляет о полной преданности граждан города Революционной власти Временного Правительства.

Городской Голова Костенко

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 183. Арк. 33.

№ 148

Резолюція 45-го запасного пішого полку про ставлення до корніловського заколоту, опублікована у виданні «Трудовая газета» 12 вересня 1917 р. № 2519

2 вересня 1917 р.

45-й запасный полк и корниловщина

Объединенное заседание полкового и ротного комитетов 45 пех[отного] зап[асного] полка в своем заседании 2 сентября [1917 г.], обсудив вопрос о политическом положении страны в связи с выступлением генерала Корнилова, заявляет:

Считая выступление генерала Корнилова явно контрреволюционным, разъединяющим силы демократии, будучи твердо убежденными в том, что никакие силы не могут

^{147.1} Авксентьев Микола Дмитрович (1878–1943 рр.) – російський політичний діяч, член партії соціалістів-революціонерів, учасник революції 1905–1907 рр., у Лютневу революцію 1917 р. – член Петроградської ради робітничих і солдатських депутатів, Міністр внутрішніх справ у складі другого коаліційного Тимчасового уряду, після жовтневого перевороту 1917 р. – один із організаторів Комітету врятування батьківщини й революції, з вересня 1918 р. – голова Тимчасового Всеросійського уряду «Директорії», що об'єднавав антибільшовицькі уряди Сходу Росії. Арештований 18 листопада 1918 р. і примусово висланий за кордон. У 1918–1940 рр. брав активну участь у діяльності емігрантських організацій, видавав журнал «Современные записки», був членом паризької масонської ложі «Северная звезда».

остановить работы демократии по закреплению завоеваний революции, 45 зап[асный] полк всецело разделяет мнение Советов Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] г. Николаева, поддерживает резолюцию Совета, вынесенную в заседании 29 августа, и всеми имеющимися в его распоряжении силами будет бороться со всякими контрреволюционными выступлениями, направленными к уничтожению завоеваний революции.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 278. Арк. 54.

№ 149

Интерв'ю про найближчі перспективи м. Миколаєва Миколаївського міського голови В. П. Костенка журналісту видання «Трудовая газета», опубліковане 3 вересня 1917 р. № 2513

Вересень 1917 р.

Финансовый и продовольственный тупик, в котором застрял наш город, требует от нового городского общественного управления принятия решительных мер для ликвидации в самый короткий срок тех кризисов, дальнейшее развитие которых может отразиться нежелательными последствиями на спокойной жизни города.

Какие меры предполагается принять в связи с нынешним положением – с таким вопросом обратились мы к Гор[одскому] голове В. П. Костенко.

Городская Дума наметила несколько новых отделов: административный, труда, продовольствия и др. Члены Управы лишь с понедельника вступят в исправление своих обязанностей, и лишь по ознакомлении их со своими отделами можно будет наметить ближайшее направление деятельности нового общественного управления.

Финансовое положение города ужасное. Дефицит города огромный. У города почти иссякли оборотные средства. Необходимо найти средства для выполнения сметы на сентябрь, затем для окончания сметы на 1917 год и, наконец, изыскать средства для составления сметы на 1918 год.

Для улучшения финансового положения города необходимо прибегнуть к новым видам обложения. Для этой цели предполагается: увеличение оценочного сбора, полная переоценка городского имущества для определения его действительной доходности, налог на прирост ценностей, кроме того, есть надежда на получение городом части прогрессивного подоходного налога. Оценочный сбор будет взиматься не с доходности имущества, а с его действительной стоимости, причем налог этот предполагается не прогрессивный, а единообразный.

Вследствие отсутствия оборотных средств происходит продолжительная задержка крупных платежей разным фирмам, что делает невозможным дальнейшее снабжение города разными необходимыми предметами.

В данном случае городом предполагается возбудить пред правительством ходатайство о субсидии, авансе или кратковременном займе.

Весьма серьезное положение города в области продовольствия, продолжал В[ладимир] П[олиевктович]. Мы учредили при Городской управе продовольственный отдел, хотя, согласно закону, продовольственные комитеты совершенно самостоятельны и находятся в ведении Министерства продовольствия, но мы надеемся, что имеющемуся состояться 15 сентября Съезду губернских комиссаров удастся передать это дело в руки городских управлений.

Пока нами принимаются меры к тому, чтобы выяснить, в каких областях продовольствия у нас неблагополучно. Многие из уполномоченных продовольственной комиссии, уезжая по делам комитета, по 2–3 недели не дают о себе никаких известий, благодаря

чему комитет зачастую не имеет возможности принять вполне приемлемые условия разных поставщиков, а город остается без продуктов.

Особенно остро стоит сейчас вопрос с топливом. Весьма возможно, что придется произвести учет топлива не только на складах дровяников, но даже запасов, сделанных гражданами, для того чтобы выяснить действительную нужду города в топливе.

Все это необходимо сделать в самый ближайший срок, так как можно опасаться, что разруха железнодорожного транспорта поведет к полной остановке железнодорожного сообщения для частных нужд.

Что касается мероприятий, намеченных для урегулирования вопросов труда, то чл[ен] Управы, заведующий этим отделом Исаев, сейчас отсутствует, его заместитель будет назначен с[оциал]-д[емократической] фракцией, и тогда в этой области, вероятно, начнется усиленная работа.

Какие меры приняты для охраны порядка и спокойствия города.

Как известно, сказал В[ладимир] П[олиевктович], в Николаеве учрежден Штаб, который разработал тактический и стратегический план охраны спокойствия. Приняты меры не только на случай возникновения беспорядков в самом городе, но даже извне, для чего Штаб находится в полном контакте с Одессой, Харьковом и Екатеринославом. На железной дороге приняты особые меры предосторожности.

Николаевский штаб объединяет в своей деятельности несколько более мелких пунктов, как, например, Очаков, Вознесенск, Елисаветград и др. Для этих пунктов Николаевский штаб является как бы ставкой, контролирующей и направляющей деятельность Советов этих пунктов по охране спокойствия.

Нужно сказать, что в этом отношении все меры нами приняты и город может быть спокоен.

Всякие эксцессы внутри или вне города будут немедленно нами локализованы.

Н. Х.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 278. Арк. 37–38.

№ 150

Интерв'ю з гласним демократичної Миколаївської міської думи М. С. Заполенком, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 6 вересня 1917 р. № 2515, про фінансовий стан м. Миколаєва

Вересень 1917 р.

Финансы города

В беседе с нашим сотрудником на вопрос: Каково финансовое состояние города, – новый член Управы, завед[ующий] финансовым отделением, сказал:

– Положение города прямо трагическое. Финансовая комиссия Обществен[ного] Комит[ета], определив дефицит города на 1917 г[од] в 73 000 руб[лей], значительно преуменьшила его действительную сумму. По мнению г[ласного] Заполенко, сумма дефицита должна возрасти до 1 715 000 руб[лей], так как согласно постановлению Общественного Комитета городская земля сдана в аренду хуторянам по 5 руб[лей]. И эта только одна статья даст недобора по смете в 135 000 рублей.

Если же при этом принять во внимание, что дефицит города за прежние годы достиг почтенной ставки – 1 300 000 руб[лей], то к 1 января 1918 года он превысит 3 миллиона.

На покрытие этого огромного дефицита, равного нормальному бюджету города, должны быть направлены все усилия обновленного Общественного управления.

Для получения необходимых городу оборотных средств предполагается, как уже указывал Гор[одской] голова В. П. Костенко, возбудить перед правительством ходатайство о

ссуде 500 000 руб[лей], либо краткосрочном займе на эту сумму в каком-либо частном банке.

Затем придется возбудить энергичное ходатайство о возмещении казною 385 000 руб[лей], израсходованных Общ[ественным] самоуправлением на нужды, вызванные войной.

Далее, необходимо приступить к реконструкции налоговой системы, а также и к изысканию новых источников дохода. На первом плане стоит реорганизация основного принципа оценки облагаемых имуществ, в смысле перехода от обложения доходности на обложение стоимости, что, по приблизительному расчету Управы, увеличит доходность гор[одской] кассы с 370 000 до 760 000 руб[лей].

Кроме того, существует проект привлечения широких слоев населения, т. е. домовладельцев, квартирохозяев и торговцев, к особому единовременному сбору. Для детальной разработки системы и установления новых норм обложения предполагается избрать особую финансовую комиссию, в которую должны войти как представители Гор[одской] Думы, так и населения в лице специалистов по вопросам гор[одской] финансовой политики.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 278. Арк. 43–44.

№ 151

Повідомлення про відзначення півріччя з дня створення Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 10 вересня 1917 р.

7 вересня 1917 р.

Юбилей Совета Раб[очих] и Воен[ных] Деп[утатов]

В четверг, 7 сентября [1917 г.], в кинотеатре в присутствии почти всего состава Совета Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] при большом стечении публики состоялось торжественное празднование полугодовщины существования Совета. После доклада Я. П. Ряппо, обрисовавшего историю возникновения и деятельности Совета, выступили с приветствиями представители партий и профессиональных организаций. От имени Центр[ального] Бюро проф[ессиональных] организаций и с[оциал]-д[емократической] партии приветствовал президиум Совета Д. Лейканд, от с[оциалистов]-р[еволюционеров] – Флоринцев, [от] стоящей в Николаеве сотни казаков – Низовкин, от Союза матросов – Шабалов. Затем была продемонстрирована на экране картина «Первые дни революции в Николаеве».

В антракте Гор[одской] голова В. П. Костенко обратился от имени Гор[одской] Думы к председателю Совета Р[абочих] и В[оенных] Деп[утатов] – Я. П. Ряппо, приветствуя в лице его весь Совет.

Речь Костенко была покрыта аплодисментами. Я. П. Ряппо поблагодарил В. П. Костенко от имени Совета. Была почтена вставанием память борцов, погибших за свободу. Оркестр 45 полка исполнил шопеновский «Похоронный марш».

Артисты культурно-просветительной секции Берковский, Савинов и др[угие] живо разыграли интересную одноактную пьеску «Амнистия».

Из остальных участников празднества следует отметить женский хор местных заводов и хор 45 зап[асного] полка.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 278. Арк. 46–48.

№ 152

Список членів Миколаївської ради робітничих і військових депутатів. Перший склад

Не датовано

С п и с о к

членов Исполнительного Комитета Совета Рабочих и Военных Депутатов

П р е з и д и у м

Председатель	Ряппо Ян Петрович
1. Товарищ [Председателя]	Каушан Владимир Иванович
2. Товарищ [Председателя]	Асмолов Владимир Иванович
3. Товарищ [Председателя]	Семикин Федор Иванович
Секретари:	Калинкин Николай Филиппович
	Хотенков Семен Ефимович
	Пашковский Прокофий Антонович
	Угрюмов Иван Илларионович
Казначей:	Цехановский Михаил Захарьевич
	Гдовский Николай Валерианович

Члены от рабочих

1. Безполетов Владимир Евдокимович	з[авод] бр[атьев] Ясин[ских]
2. Беленкий Ефим Яковлевич	«Труд[овая] газет[а]»
3. Белов Павел Иванович	раб[очий] тор[гового] п[о]р[та]
4. Васильев Сергей Андреевич	Вс. Ком. Эл. [не розшифровано]
5. Василенко Илларион Иванович	«Руссуд»
6. Возняк Андрей Николаевич	«Наваль»
7. Горелов Максим Михайлович	Трубоч[ный завод]
8. Главнев Михаил Васильевич	«Наваль»
9. Григорьев Спиридон	«Наваль»
10. Гольденберг П. С.	«Наваль»
11. Золотавин Александр Петрович	«Наваль»
12. Иванова Ксения Георгиевна	«Наваль»
13. Иванов Петр Иванович	«Руссуд»
14. Ионов Александр Михайлович	«Наваль»
15. Каменецкий Лев Матвеевич	«Руссуд»
16. Казарцев Иван Иванович	«Наваль»
17. Кочура Клементий	«Наваль»
18. Короткий Роман Илларионович	«Наваль»
19. Костенко Емельян Иванович	«Балтвод»
20. Красноперов Тихон Акимович	з[авод] тех[нических] из[делий]
21. Лейканд Даниил Ильич	Союз мет[аллистов]
22. Лимоне Абрам Самойлович	«Наваль»
23. Маргулис Михаил Александрович	общ[ественный] зуб[ной] вр[ач]
24. Матросов Дмитрий Иванович	«Наваль»
25. Мерингоф Самуил Давыдович	«Известия»
26. Макотинский Михаил Яковлевич	С.-Д.[Социал-демократическая партия]
27. Нестеренко Василий Мартианович	«Балтвод»
28. Немченко Яков Михайлович	«Наваль»
29. Новиков Андрей Алексеевич	«Наваль»

30. Овчинников А. Г.	«Руссуд»
31. Паненко Георгий Васильевич	«Наваль»
32. Поляков Мстислав Павлович	«Руссуд»
33. Петров Александр Арсеньевич	«Руссуд»
34. Рожанский Александр Иосифович	«Наваль»
35. Рыжиков Павел Петрович	«Балтвод»
36. Соколов Алексей Васильевич	«Наваль»
37. Суботин Василий Захарьевич	«Наваль»
38. Терентьев Василий Тимофеевич	«Руссуд»
39. Тромкин Александр Федорович	«Балтвод»
40. Усиков Владимир Абрамович	«Тр[удовая] Коп[ейка]»
41. Хавриченко С. С.	об[ластной] фельд[шер]
42. Чигрин	«Наваль»
43. Ягодзинский Ромуальд Иосифович	«Руссуд»
44. Федоров Константин Иванович	«Руссуд»
45. Гутова Софья Ивановна	«Наваль»
46. Зубков Петр Иванович	«Наваль»
47. Шваров Спиридон Деонисович	Трубочн[ый завод]
48. Тараканов Сергей Иванович	«Руссуд»
49. Венчаров Иван Михайлович	«Наваль»
50. Литовченко Петр	«Балтвод»
51. Макаров Иван Дмитриевич	«Руссуд»
52. Уца Николай Терентьевич	«Руссуд»
53. Зябров Мартиян Васильевич	з[авод] бр[атьев] Донских
54. Шаповаленко Петр Степанович	«Руссуд»
55. Жидков Сергей Петрович	«Наваль»

Члены от военных

1. Асушкин	
2. Березовский Федор	
3. Буров	I мот[орно]-пон[тонная] бат[аря]
4. Бурмистров	Учебн[ая] команда
5. Буданов	
6. Васильев Петр Дмитриевич	Радиостан[ция]
7. Ваничков Василий Федорович	I мот[орно]-пон[тонная] б[атаря]
8. Внуков Тихон Митрофанович	456 др[ужина]
9. Вишневский	В[сероссийский] с[юз] сл[ужащих]
10. Воробченко Василий	
11. Галка Марк Исидорович	42 бат[аря]
12. Глембоцкий Иван Иосифович	«Адмир[ал] Нах[имов]»
13. Грушевский Хрисанф Тимофеевич	
14. Желтенький Василий Михайлович	
15. Здоровец	
16. Иванов Иван Иванович	456 др[ужина]
17. Иванов Самсон Денисович	456 др[ужина]
18. Колибаба Максим	
19. Костык Филипп	
20. Кагнер Николай	
21. Кондратенко Петр	
22. Котляров Семен Осипович	
23. Крыжановский Спиридон Семенович	

24. Крыжановский Зиновий Антонович
25. Коняшин Максим
26. Кисель Дмитрий
27. Лиер Вячеслав
28. Лобов
29. Макаркин Петр Иванович
30. Маршинов Сергей Федорович
31. Михайленко Михаил Антонович
32. Непомнящий Алексей Александрович 4 мот[орно]-пон[тонная] б[атарей]
33. Низовкин Иван
34. Осипов Лука
35. Островидов Николай
36. Павлов Михаил Владимирович
37. Руденко Спиридон
38. Сизов Дмитрий
39. Сорочан Иван
40. Садоков
41. Флоренсов Павел Александрович
42. Хуровский Александр
43. Филярский Александр
44. Чаусовский Эля
45. Чирков
46. Шабалов Игнат Константинович
47. Щербань Яков Георгиевич
48. Юринок
49. Юсов
50. Печенкин Иван
51. Щекин

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 188. Арк. 147–150.

№ 153

Список членів Виконавчого комітету Миколаївської ради робітничих і військових депутатів. Від військових. Перший склад

Не датовано^{153.1}

С п и с о к

членов Исполнительного Комитета Совета Рабочих и Военных Депутатов

О т в о е н н ы х :

1. Ряппо Я. П.	офицер 45 зап[асного] пех[отного] полка
2. Шабалов И. К.	матрос лин[ейного] корабля «Воля»
3. Ваничков В. Ф.	солдат техроты I мот[орно]-пон[тонной] бат[ареи]
4. Сорочан И. Я.	солдат 45 зап[асного] пех[отного] полка
5. Вольпе А. М.	солдат 45 зап[асного] пех[отного] полка

^{153.1} Перевибори Виконавчого комітету Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва відбулися 8 жовтня 1917 р. й до його складу увійшли більшовики О. Й. Зімак, І. З. Каган і А. М. Вольпе. Однак у наведеному списку прізвища О. Й. Зімака та І. З. Кагана відсутні. Отже, документ, імовірно, можливо датувати вереснем 1917 р., від якого більшовики взяли курс на більшовизацію Рад у зв'язку з підготовкою до II Всеросійського з'їзду Рад робітничих і солдатських депутатів, що відбувся 25–27 жовтня (7–9 листопада) 1917 р. у Петрограді.

6. Флоренсов И. А.	офицер 34 батареи] для возд[ушной] обороны
7. Руденко	45 зап[асной] полк, 9 рота
8. Крыжановский С. С.	[45 зап[асной] полк], 12 р[ота]
9. Непомнящий А. А.	4 мот[орно]-пон[тонная] бат[арея]
10. Внуков Т. М.	456 пех[отная] Херс[онская] др[ужина]
11. Юринок М. Я.	45 зап[асной] пех[отный] полк
12. Грушевский Х. Т.	456 Херс[онская] др[ужина]
13. Гиль Ф. И.	под[водная] лодка «Буревестник»
14. Жеромский	[под[водная] лодка «Буревестник»]
15. Чечет	возд[ушная] оборон[а]
16. Комашенко М. Я.	746 др[ужина]
17. Гдовский М. Н.	45 полк
18. Филярский С.	[45 полк], 7 рота
19. Пашковский Г. А.	солдат 45 полка, 4 р[ота]
20. Семикин Ф. И.	456 Херс[онская] др[ужина]
21. Низовкин И. Т.	37 каз[ачья] Дон[ская] сотня
22. Крыжановский З. А.	матрос крейсера «Ястреб»
23. Осипов Лука	подв[одная] лодка «Утка»
24. Кондратенко П.	трансп[орт] «Дон»
25. Щекин В.	солдат 45 зап[асного] пех[отного] полка
26. Колибаба М.	матрос Н[иколаевского] фл[отского] пол[уэкипажа]
27. Галка М. И.	солдат 42 бат[ареи] по возд[ушной] обороне
28. Макаркин	матрос подв[одной] лод[ки] «Буревестник»
29. Лившиц А. М.	солдат 45 полка
30. Васильев П. В.	радиостанция
31. Коняшин М. В.	учебная команда 45 п[олка]
32. Вольфсон Б. С.	солдат 45 зап[асного] пех[отного] полка
33. Маслюк	[солдат 45 запасного пехотного полка]
34. Кулик П. Г.	I Ник[олаевская] кар[антинная] команда
35. Кушниренко Е.	465 пех[отная] др[ужина]
36. Дмитров И.	[465 пехотная дружина]
37. Гладков И. И.	45 полк
38. Пашинин	матрос мин[ноосца] «Беспокойный»
39. Павлюк И.	солдат 45 зап[асного] полка
40. Бариллов М.	[45 запасной полк]
41. Цымбаленко В. Д.	Союз моряков торг[ового] фл[ота]
42. Яворский И. П.	[Союз моряков торгового флота]
43. Кагнер М.	солдат 45 п[олка]
44. Желтенький В. М.	456 др[ужина]
45. Чаусовский Э. Д.	[456 дружина]
46. Сизов Д. Г.	45 полк
47. Островидов В.	матрос «Адмирала Нахимова»
48. Воробченко В.	солдат 456 Херс[онской] др[ужины]
49. Юсов Т. О.	45 п[олка]
50. Иванов С.	456 др[ужина]
51. Заболотный И. Н.	офицер
52. Мартыненко	солдат 453 п[олка]
53. Волощук	матрос мин[ноосца] «Беспокойный»

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 188. Арк. 155-156.

**Запис надзвичайного засідання демократичної Миколаївської міської думи
з приводу скликання З'їзду організованої демократії, опублікований у виданні
«Трудовая газета» 10 та 12 вересня 1917 р. № 2518 та № 2519**

8 вересня 1917 р.

Чрезвычайное заседание Городской Думы

Под председательством Б. Терентьева состоялось чрезвычайное заседание Городской Думы, посвященное вопросу о созыве 12 сентября Съезда организованной демократии. С напряженным вниманием выслушивают гласные и многочисленная публика речи председателей разных фракций.

Речь Б. Терентьева

Открыв заседание, председатель сказал, что московское совещание^{154.1} не выполнило возложенных на него упований. После корниловской авантюры страна разделилась на 2 лагеря, резко противоположных друг другу. Сейчас один из лагерей притаился. Демократия должна организоваться и встать на защиту демократической России.

Речь С. В. Дубровы

С сильной речью выступает народ[ный] социалист Дуброва.

Я не сомневаюсь, говорит оратор, что каждый из присутствующих сознает, что мы находимся перед разрешением вопроса величайшей государственной важности, вопроса о судьбах несчастной, истекающей кровью Родины. В решении этого вопроса исключительной важности не должно быть нервности, так как такие превосходящие психологические факторы не способствуют правильности логических выводов.

Тезис спасения Родины лежит через коалицию. Это является единственно правильным логическим выводом.

Власть в России должна быть построена на принципе коалиции. Но, кроме логики мысли, есть логика жизни. Быть может, скажут, что жизнь не оправдала принципа коалиции, это еще далеко не значит, что идея потерпела крушение. Все предыдущие правительства были коалиционными только по названию. Это была коалиция лиц партий, но не было коалиционной программы.

Но ныне, когда кипят политические страсти, есть стремление решать вопросы по упрощенной системе. Есть тенденция расколоть страну на 2 лагеря. Корниловцы, иже с ними и другие. Метод этот чрезвычайно упрощенный. Кто же эти контрреволюционеры. Кто связан с кадетами, кто пробовал войти в переговоры с Корниловым. А разве не социалисты выдвинули Корнилова. А разве Керенский не разделял взглядов Корнилова.

^{154.1} 12–15 (25–28) серпня 1917 р. відбулася Державна нарада у Москві, скликана Тимчасовим урядом. На ній фактично було ліквідовано режим двовладдя й підтримано режим бонапартизму (диктатури) О. Ф. Керенського (серед вимог основною була ліквідація Рад). У дні наради генерал Л. Г. Корнілов розпочав наступ на Петроград, однак О. Ф. Керенський в останній момент не підтримав Л. Г. Корнілова, назвавши його дії контрреволюційним заколотом. Невдача корніловського виступу призвела до кризи Тимчасового уряду. Більшовики брали активну участь у ліквідації корніловського заколоту, й це призвело до підвищення їх авторитету в пролетарському середовищі й більшовизації Рад. Кадетська партія, яка підтримала генерала Л. Г. Корнілова, вийшла зі складу Тимчасового уряду. 1 (14) вересня 1917 р. О. Ф. Керенський сформував новий склад Тимчасового уряду – Директорію, яка під тиском Рад проголосила Росію республікою. 14–22 вересня (27 вересня – 5 жовтня) 1917 р. у Петрограді відбулася нарада представників політичних партій і громадських організацій, на котрій було створено Предпарламент – тимчасову раду республіки. На нараді обговорювалася можливість створення коаліції з кадетами. Більшовики виявилися єдиною політичною силою, яка проголосувала проти коаліції з кадетами, й залишили нараду. Після цих подій більшовики взяли курс на встановлення диктатури пролетаріату.

Значит, Керенский, Савинков и Вр[еменное] Правительство – контрреволюционеры. Я думаю, что необходимо осторожное отношение к вопросам текущего момента. Коалиция необходима. На этой точке зрения стоят Керенский, Савинков, Церетели, Скобелев, объединенные группы социалистов, партийные органы, «Воля Народа», «Единство», «Народное Слово».

И вопреки поговорке «один в поле не воин», я считаю своим гражданским долгом сказать: коалиция необходима, и ни воля большинства, ни стихийная сила большевиков не заставят меня изменить этого убеждения.

Декларация с[оциал]-р[еволюционной] фракции

От с[оциалистов]-р[еволюционеров] выступает Гор[одской] голова В. П. Костенко, который указывает, что в первый момент революции министерство было буржуазное. В него входил Керенский единолично, а не как представитель партии. Затем возникла коалиция. Теперь же мы стоим перед развалом власти, после блестящей победы над контрреволюцией. Какие же факты привели к кризису. Уже на московском совещании чувствовалось, что принцип коалиции терпит удары. Московское совещание резко разделилось на два лагеря: правый и левый. Правительство же балансировало в центре. Тогда же на московском совещании опасались, что будет сделана попытка ареста Правительства, но удар был отложен на некоторое время. Удар пришел из ставки. Не Керенский и Вр[еменное] Правительство оказались на высоте положения, а некто в сером – солдат. Победило революционное настроение солдатских масс. Корнилов оказался одним, окруженным генералами и, может быть, небольшой торгово-промышленной группой. Корнилова победило не коалиционное министерство, а безличная демократия, и это привело к развалу власти.

Вр[еменное] Правит[ельство] условно не подчинялось своим партиям и могло в экстренных случаях принимать решения, противные платформам тех партий, представителями коих они являлись. Второе Правительство было шагом вперед по сравнению с первым, но третье было шагом назад.

Третье Правительство, созданное после событий 3 июля, было Правительством паники. Был создан быстро действующий аппарат, но он быстро отбился от страны и не соответствует действительному соотношению сил.

С кем должна быть заключена коалиция. По мнению оратора, всякая власть строится на почве коалиции. Необходимо создать такую коалиционную власть, которая обнаружила бы свой революционный лик. Нам не нужны союзники, указывает оратор, которые могут в критический момент держать стороны выжидательного нейтралитета или даже держать сторону противника. Сократив свой фронт справа, мы расширим его слева. Необходимо бороться за коалицию, которая поддержит революцию до Уч[редительного] Собр[ания].

Керенский, создав третье Правительство, по мнению оратора, потерял связь с теми, кто его выдвинул, он оторвался от демократии. Власть сама подрезала тот сук, на котором она сидела. Она лишилась поддержки демократии, а сейчас и его доверия. Под власть необходимо подвести настоящий социалистический фундамент и в этом смысле нового совещания.

Выступление Браславского (с[оциалист]-р[еволюционер])

От имени с[оциалистов]-р[еволюционеров] – оборонцев выступает Браславский, который удивляется речи Я. Ряппо.

Председатель с[оциал]-д[емократов] признал, что государственная власть определяется известным соотношением сил и в то же время хочет удалить из министерства представителей буржуазии. Разве мы переживаем социальную революцию. Но сами с[оциал]-д[емократы] признают, что мы переживаем буржуазную революцию. Коалиция поэтому должна заключать также представителей буржуазии. Социально-политические преобразования произошли, социально-экономические преобразования происходят. Необходимо

признать, что революция кончилась. Пришел момент, когда революции нужно окопаться, чтобы защищать те завоевания, которые она добыла.

Оратор с[оциал]-д[емократов] говорил о саботаже власти, между тем Церетели и Скобелев признали, что за 2 месяца не было саботажа буржуазии, министры-социалисты признали, что коалиция оправдала себя. Обвиняют Правительство в попустительстве, но ведь не только правительство проморгало корниловщину, но и с[оциалисты]-р[еволюционеры] и с[оциал]-д[емократы] также ее проморгали.

Мы переживаем войну, необходимо спасти страну, которая погибает. Объединение вокруг дела спасения страны с буржуазией возможно. Там, где придется столкнуться с социально-экономическими преобразованиями, – там начнутся конфликты. Вр[еменное] Правительство, основанное на личной ответственности, потерпело крушение. Министры-социалисты, входящие в коалицию, должны быть ответственны перед Исполн[ительным] Ком[итетом], и необходимо, чтобы каде[ты] признали эту ответственность министров-социалистов перед Исполнительн[ым] Комитетом.

Выступление Киреевского (кадет)

Представитель каде[тов] Киреевский указывает, что буржуазия попала в революцию неорганизованной. При отсутствии буржуазных элементов в Правительстве министры окажутся представителями не только социалистических сил, но и будут оглядываться назад на буржуазию, так как сейчас революция не социальная, а буржуазная. Буржуазия не организована, поэтому она цепляется за те элементы, к которым она чувствует доверие. Она доверяет каде[там], Керенскому, Церетели, в которых она чувствует представителей реальной политики.

Социальные реформы не могут быть произведены кустарным способом. Земельную реформу не можно произвести только Учред[ительным] Собранием. Мы, конечно, устали от войны. Возможно, что часть армии придется отпустить, но мы не должны забывать о наших отношениях с союзниками. Оратор с горечью указывает, что кадетская партия стала оселком, которую постоянно травят. Это, – говорит оратор, – отрыжка старого режима. Прежде травили инородцев, теперь – травят нас.

На вопрос Ряппо – согласны ли каде[ты] войти в коалицию, оратор отвечает, что коалиция есть вопрос соглашения. Если будет принят тезис, что широкие социальные реформы будут отложены до Учред[ительного] Собрания, то мы пойдем в коалицию.

Резолюция с[оциалистов]-р[еволюционеров]

От имени с[оциалистов]-р[еволюционеров] гл[асный] Косой оглашает следующую резолюцию:

«Николаевская Гор[одская] Дума, обсудив вопрос о посылке 2-х делегатов на демократическое совещание 12 сентября в Петрограде, признала необходимым принять в нем активное участие, так как видит в этом совещании единственный выход для разрешения кризиса власти путем перестроения ее на основах ответвен[ности] правительства перед волей революционной организованной демократии и путем определения состава правительства соответственно задачам революционной демократии.

Демократическое совещание должно создать такую организацию центральной революционной власти на остающийся период Учр[едительного] Собр[ания], которая обеспечит устойчивость власти и ее соответствие задачам революции. Для осуществления этой задачи совещание должно провести следующие принципы:

1) Совещание должно составить однородное Вр[еменное] Правительство, всецело преданное делу революции и способное проводить единство действий в соответствии с волей организованной революционной демократии.

2) Совещание должно установить центральный орган революционной демократии, перед которым должно быть ответственно во всех своих шагах, Вр[еменное] Правительство во всем своем составе. Этому революционному центру предоставляется вся решающая власть в стране до созыва Учредит[ельного] Собрания. Ему должно принадлежать право при всех условиях определять состав Вр[еменного] Пр[авительства].

3) Совещание должно теперь же поставить в очередь вопрос о мире, так как дальнейшее продолжение войны несет с собой полное крушение хозяйственной организации страны, а вместе с этим и гибель всех завоеваний».

Против резолюции

Шульман от имени еврейской группы заявляет, что, признавая созыв Съезда своевременным, группа от голосования резолюции воздерживается.

Дуброва также заявляет, что от голосования воздерживается, так как основные тезисы противоречат его речи. Воздерживаются от голосования и кадеты.

Воздерживаются они также от голосования и с[оциал]-д[емократической] резолюции, причем Шульман указывает, что резолюция – большевистская. Из тактических же соображений воздерживаются они и от участия в баллотировке кандидатов.

От фракции с[оциалистов]-р[еволюционеров] избирается Флоринцев и с[оциал]-д[емократов] – Ряппо.

Историческое заседание Городской Думы закрывается в 1 час ночи.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 278. Арк. 46–51.

№ 155

Витяг з протоколу міської конференції більшовиків та інтернаціоналістів, опублікований у виданні «Трудовая газета» 13 вересня 1917 р. № 2520

9 вересня 1917 р.

Конференция большевиков и интернационалистов

9-го сентября в помещении С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] под председательством Никитина состоялась общегородская конференция РСДРП /большевиков и интернационалистов/.

...

Доклад о текущем политическом моменте сделал Бурый. Остановившись на роли Московского совещания, докладчик охарактеризовал последнее как гнездо контрреволюционеров. Коснувшись вопроса о войне и мире и необходимости борьбы с империализмом, Бурый выразил надежду, что Советы сумеют закончить войну так, как этого хочет истинная демократия.

После выступления ряда ораторов по этим же вопросам конференция, по предложению Бурого, принимает резолюцию с требованием передачи всей власти Советам, опубликования тайных договоров, скорейшего заключения мира, контроля над промышленностью и т. д.

Скляр, докладывая собранию об объединенном съезде партии, подчеркнул неудачу призывов к объединению и заявил, что с оппортунистами и оборонцами чисто пролетарской организации не по пути; это с особенной рельефностью обнаружилось на последнем съезде.

Собрание переходит к выборам в Общегород[ской] комитет, в состав которого избираются: Скляр, Петров, Вольпе, Бурый, Зима, Коган и др., всего 11 человек. Вопрос об издании собственного печатного органа вызвал особенно оживленные прения. Было

внесено несколько проектов. В результате собрание выражает желание, чтобы на следующей неделе было приступлено к изданию газеты. Изыскания средств на издание поручается комитету.

Собрание в 2 часа ночи заканчивается рассмотрением ряда дел, не имеющих принципиального значения. Большевики и интернационалисты расходятся с пением «Марсельезы» и «Интернационала».

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 278. Арк. 52.

№ 156

Повідомлення про колегію Міської управи за участю представників банків м. Миколаєва, на якій вирішувалося питання про надання місту позики, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 12 вересня 1917 р. № 2519

10 вересня 1917 р.

В поисках выхода из финансового тупика

В воскресенье под председ[ательством] Гор[одского] головы В. П. Костенко состоялось собрание коллегии Гор[одской] упр[авы] совместно с представителями местных банков по вопросу о краткосрочном займе. На собрании выяснилось, что банки весьма охотно пойдут навстречу городу, но находят необходимым, чтобы государственная кредитная канцелярия гарантировала заем города. С этой целью они предлагают делегировать кого-либо из членов Управы в Петроград для возбуждения ходатайства и скорейшего его разрешения. Вместе с тем банки соглашаются выдавать городу ссуду под дубликаты на разные товары, что значительно облегчит возможность приобретения разных необходимых продуктов продовольствия.

Состоялось также собрание финансовой комиссии, председ[ателем] коей избран г[осподин] Друкарев. Комиссия эта решила обратиться к населению города с воззванием о внесении авансов в счет оценочного сбора с недвижимых имуществ и с таким же обращением к заводам и другим крупным предприятиям. Комиссия в настоящее время занята разработкой вопроса о единовременном налоге на недвижимое имущество, а также на квартиронанимателей.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 278. Арк. 51, 54.

№ 157

Резолюція міської конференції партії соціалістів-революціонерів з приводу кризи політичної влади і корніловського бунту, опублікована у виданні «Трудовая газета» 17 вересня 1917 р. № 2523

14 вересня 1917 р.

Резолюция Николаевск[их] С[оциалистов]-Р[еволюционеров]

14-го сентября [1917 г.], в 10 часов утра, в помещении С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] под председательством Б. Е. Терентьева, при секретаре Фрумкине состоялась общегородская конференция партии социалистов-революционеров. Присутствовало более 600 человек.

С внеочередным заявлением выступил вернувшийся с губернского съезда соц[иалистов]-рев[олюционеров] В. Майхровский, который доложил о необходимости, согласно постановлению Съезда, наметить кандид[атов] в Учред[ительное] Собрание. После недолгих

прений собрание единогласно постановило: решение этого вопроса перенести на следующую конференцию, которая состоится 21 сентября.

Косой выступает с докладом о финансовом состоянии организации, которая, по его словам, в этом отношении находится в затруднительном положении ввиду понесенных затрат на предвыборную агитацию в Гор[одскую] Думу и предстоящей предвыборной кампании в Учредительное Собрание. Конференция решает: членский взнос увеличить до 1 рубля (начиная с 1 октября) и считать его обязательным для районов, кроме военной и морской организаций, с доплатой для товарищей, внесших уже по 1 января 1918 года. Принимаются резолюции об устройстве гуляний как источника частных доходов, о заимообразной ссуде по районам для покрытия перерасхода и об обязательном отчислении всеми районами с 1 октября взамен 30 % ежемесячно – 60 %, поступающих в распоряжение Исполнит[ельного] Комитета.

Майхровский огласил резолюцию, принятую на губернском съезде с[оциалистов]-р[еволюционеров] по аграрному вопросу с требованием передачи земель в ведение земельных комитетов.

Долгие и страстные прения вызывает вопрос об отношении к текущему моменту.

В. П. Костенко в интересной речи дает исчерпывающую характеристику кризиса политической власти и демократической программы Времен[ного] Правит[ельства]. Коснувшись вопроса о коалиции, оратор высказывается за необходимость организации центр[альной] власти в стране без участия групп и лиц, оставивших революцию в минуту опасности – корниловского мятежа^{157.1}. Новая власть должна быть создана на принципах ответственности перед организованными общественными силами страны. В. П. Костенко вносит резолюцию, вызывающую контрвыступление Малевича, Паршикова, Терентьева и др., требующих создания власти на принципах коалиции и привлечения всех живых и творческих сил страны в организации центральной власти. По мнению оппонентов, разрозненность общественных сил, обнаруживавшихся в дни «генеральского бунта», настойчиво требует создания твердой власти, иначе дальнейшие колебания последней, приведут страну к неминуемой катастрофе.

Однако настроение собрания всецело на стороне резолюции В. П. Костенко, и в результате страстных прений она принимается целиком.

Приводим главнейшие ее тезисы:

Резолюция

«Приветствуя демократическое совещание как полновластный орган революционной демократии, правомочный в настоящих условиях разрешить кризис власти, конференция считает, что в основу этой организации власти должны быть положены следующие принципы: 1) Должно быть организовано однородное Вр[ременное] Правительство, всецело стоящее на точке зрения углубления революционных завоеваний на широкой демократической программе без участия тех партий и групп, которые покинули революцию в критический момент; должен быть создан совещанием демократический революционный парламент, которому до Учр[едительного] Собрания должна принадлежать вся решающая и законодательная власть; весь состав Вр[ременного] Правительства должен быть ответственен перед революционным парламентом, которому предоставляется право контролировать всю деятельность исполнительной власти и разрешать вопрос о сменах личного состава правительства в случае кризиса власти до Учр[едительного] Собрания; немедленный роспуск Государственной Думы и Совета как контрреволюционного гнезда; немедленное освобождение социалистов левого течения и полной свободы их печати; отмена смертной казни как акта, позорящего революцию; немедленно заклю-

^{157.1} Корніловський заколот – спроба встановлення диктатури в Росії генералом Лавром Георгійовичем Корніловим у серпні 1917 р. Корніловці виступили проти Тимчасового уряду, на Петроград під командуванням генерала О. М. Кримова вирушили 3-й кавалерійський корпус та Кавказька кінна дивізія.

чить перемирие на всех фронтах для успешного ведения переговоров о заключении мира без аннексий и контрибуций на основе права самоопределения национальностей».

В 5 с половиной часов вечера общегородская конференция была объявлена закрытой.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 278. Арк. 59–60.

№ 158

Повідомлення про розгляд у демократичній Миколаївській міській думі питання про реквізицію житлових приміщень для розміщення військових, у тому числі румунської армії, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 16 вересня 1917 р. № 2522

16 вересня 1917 р.

Реквизиция помещений для румын

Затем городской голова В. П. Костенко сообщает, что необходимо принять срочные меры для размещения прибывающих в Николаев румын. Наме[че]ны: Александровская гимназия, магазин Ага, 3 хлебных магазина, и, кроме того, необходимо приступить к реквизиции комнат у граждан.

Для русской армии также нет свободных помещений, поэтому необходимо озаботиться также приготовлением помещений и для военных.

Гл[асный] Левин рекомендует обратить внимание на особняки, где много свободных комнат, а не на 3 или 4 комнаты, которых одну почему-то принято считать как свободную, далее он рекомендует дачи в Спасске.

В прениях принимают участие гл[асные] Гиль, Матвеев и др., которые рекомендуют особенно бережно относиться к учебным заведениям и не реквизируют учебных заведений без особых постановлений Думы. Затем рекомендуется лучшие помещения предоставить для нужд наших солдат, предоставляя «гостям» худшие.

Избрана комиссия в составе: гл[асных] Злочевского, Макотинского и Рыжикова, которой поручено разработать план реквизиции и также наметить помещения, подлежащие реквизиции.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 278. Арк. 57–58.

№ 159

Інтерв'ю з Миколаївським міським головою В. П. Костенком про перспективи ліквідації безробіття в м. Миколаєві, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 20 вересня 1917 р. № 2525

20 вересня 1917 р.

Предстоящая демобилизация промышленности и связанная с переходным временем остановка, на некоторое время, части промышленных предприятий, а также надвигающийся затяжной промышленный кризис выбросят на улицу огромную массу рабочих.

Какие меры предпринимаются Городским самоуправлением для парализования ужасов безработицы, – спросили мы Гор[одского] голову В. П. Костенко.

Вопросы парализования рабочего кризиса, организация Биржи труда и общественных работ требуют немедленного разрешения, заявил В. П. Костенко, и Гор[одским] самоуправлением, в этом отношении, уже предприняты некоторые шаги. Состоялось совещание коллегии Управы с представ[ителями] Исп[олнительного] Бюро С[овета] Р[абочих] и

В[оенных] Д[епутатов] [и] партийных организаций. На этом совещании выяснилось, что в Николаеве предполагается открытие отделения Министерства труда и свой комиссар. Предлагается организовать Биржу труда, где будут сосредоточены сведения о предложении и спросе труда. Биржа будет связана с Центральной биржей труда и включена в общерос[сийскую] сеть.

Необходимо заняться подготовкой общественных работ – предполагается организовать работы по шоссированию дорог, что облегчит деревне доставку продуктов в город, будет приступлено к постройке шоссе Одесса – Николаев – Херсон. На эту работу будут привлечены землекопы и каменотесы. Далее предполагается приступить к постройке рабочего поселка, так как подобные постройки не требуют сложных материалов и таковые могут быть легко добыты. Средства на постройку можно получить из кредитов, отпущенных правительством на демобилизацию промышленности.

В организации Биржи труда предполагается привлечь Центральное бюро, а также представителей промышленности. Биржа труда явится подотделом отдела труда, организованного при Гор[одской] упр[аве], и будет связана со строительным отделом. На ближайшем собрании Гор[одской] Думы будут избраны две комиссии по организации общественных работ и Биржи труда. В эти комиссии войдут представители заводских комитетов и партийных организаций. На местных заводах имеются большие залежи железа, более 10000 пуд[ов] обрезков, которые будут использованы для заготовки деревенского инвентаря, крестьянского обихода и т. п. На этих работах будет использован труд квалифицированных рабочих. Среди рабочих существуют попытки организовать заводы с[ельско]-х[озяйственных] орудий на артельных началах. Этим попыткам будут оказаны широкие содействия.

С заводами будет установлена связь. Рабочие не будут рассчитываться с заводов без предварительного сообщения об этом Гор[одскому] самоуправлению, и благодаря этому Гор[одское] самоуправление сможет принять все меры к тому, чтобы демобилизация прошла как можно безболезненнее.

Служащих заводов предполагается использовать для составления проектов гор[одского] благоустройства, как канализации, постройки боен и т. п. Труд их будет также использоваться для производства статистических исследований по рабочему, квартирному и другим вопросам. Отсутствие точных цифровых данных значительно тормозит всякие начинания в этой области.

На городской земле будет заведено правильное хлебное хозяйство, будет открыт склад с[ельско]-х[озяйственных] орудий и организован объединяющий центр для хозяйств, прилегающих к Николаеву. Кредит для этого будет легко добыт, так как крестьянство несомненно охотно даст свои сбережения.

Вообще, в области труда и городского хозяйства будет предоставлено широкое поле самодеятельности и творчества как отдельных лиц, так и целых организаций, необходимо лишь вывести общество из того состояния, в котором оно сейчас находится.

В заключение мы заинтересовались положением дела локализации кредитного кризиса.

Нами, сказал В[ладимир] П[олиевктович], послан представитель в Петроград, но пока положение весьма серьезно. Заводы заплатили рабочим 2 300 000 рублей почти исключительно 500 и 1000 рублевыми билетами. Государственный банк получил 4 мил[лиона] руб[лей] только тысячерублевыми билетами. Исчезновение мелких кредиток принимает угрожающий характер, но надо надеяться, что в Петрограде будут изысканы скорые и решительные меры к устранению кризиса.

Н. Х.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 278. Арк. 61–62.

№ 160

Повідомлення про направлення делегацій робітників суднобудівного заводу «Наваль» до Петрограда, Харкова та Севастополя для пошуку шляхів виведення заводу з кризи, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 21 вересня 1917 р. № 2526

20 вересня 1917 р.

Вчера вечером поездом выехала в Петроград делегация служащих и рабочих завода «Наваль» для выяснения положения о дальнейшем состоянии завода в связи с предстоящим расчетом 30 % рабочих и служащих. В состав делегации также вошли избранные третьего дня на общем собрании служащих Рожанский и Монаев.

Делегация разобьется на три группы: первая едет в Петроград и посетит главное заводууправление, банки и министерства; вторая направится в Харьков для урегулирования дела снабжения завода углем и третья в Севастополь, где посетит командующего Черноморским флотом адмир[ала] Немитца. Этой последней поручено заручиться поддержкой адмирала как в смысле получения от правительства заказов на постройку вагонов, паровозов, судов коммерческого флота, так и гарантий в отношении снабжения завода материалами и топливом.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 278. Арк. 64–65.

№ 161

Резолюція районних зборів працівників суднобудівного заводу «Наваль» – членів партії соціалістів-революціонерів з приводу соціально-економічного стану в країні, опублікована у виданні «Трудовая газета» 21 вересня 1917 р. № 2526

21 вересня 1917 р.

Резолюция общего собрания с[оциалистов]-р[еволюционеров] района «Наваль» о предстоящем расчете рабочих и служащих

Заслушав доклад члена Испол[нительного] Ком[итета] с[оциалистов]-р[еволюционеров] Рахмановича о сокращении штата служащих и рабочих завода «Наваль», районное собрание партии с[оциалистов]-р[еволюционеров] после продолжительных прений приняло следующую резолюцию, предложенную инженером А. Соколовым.

Имея в виду, что русская буржуазия, обладая всей полнотой власти во время великой мировой войны, обнаружила чрезвычайную уозость государственных и политических интересов: интересы ее дальше своего кармана не шли, она не проявила никакого творчества для того, чтобы справиться с теми задачами, которые выпали на долю России в связи с войной, благодаря чему Россия пришла почти на край гибели; наблюдающееся по всей России закрытие заводов есть последний бой, который дает буржуазия демократии с целью голодом подавить революцию, районное собрание завода «Наваль» не возлагает никакой надежды на то, что буржуазия может вывести Россию из того грозного тупика, в какой завело ее бесконтрольное хозяйничанье правящих классов, районное собрание верит в то, что только демократия может справиться с настоящей экономической и хозяйственной разрухой нашей родины, ввиду чего необходимо: 1) в заводууправление ввести представителей демократии для строгого контроля над действиями заводууправления, 2) во всех конторах и цехах ввести управление на демократических началах;

3) выделить специальную комиссию для разработки тех средств, посредством которых можно вывести завод из того хаоса, в каком он находится теперь, а также для поднятия производительности завода, 4) никаких частичных расчетов рабочих и служащих не принимать.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 278. Арк. 64.

№ 162

Повідомлення про мітинг і демонстрацію матросів Чорноморського флоту та робітників суднобудівних заводів м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 24 вересня 1917 р. № 2528

21 вересня 1917 р.

Демонстрация моряков и рабочих

Третьего дня моряки Черноморского флота, согласно постановлению Исп[олнительного] Ком[итета] Черн[оморского] флота, устроили грандиозную демонстрацию с поднятием флага «Демократическая федеративная республика».

С утра команды стоящих в порту судов собрались на своих судах.

В 8 час[ов] утра – момент поднятия флага, взамен Андреевского флага, на мачтах судов под звуки музыки взвился Красный флаг.

Такой же флаг был поднят и на судах торгового флота.

После церемонии поднятия флага на корабле начался митинг. Выступавшие ораторы разъясняли значение демократизации, а равно и лозунга «федеративная республика».

Узнав о митинге на корабле, подошли рабочие завода «Наваль», решившие присоединиться к митингу, по окончании которого предложили устроить грандиозную демонстрацию по городу.

Матросы начали было протестовать, доказывать, что намечено выступление исключительно флота. Но ораторы-рабочие, указывая на то, что выставленный матросами лозунг близок и им, рабочим, настаивали на том, чтобы придать единоличному выступлению моряков характер общенародный.

Нужно единение, а не разъединение, доказывали они.

Последний довод победил, и матросы вместе с рабочими «Наваля» двинулись в город. В пути к ним присоединились рабочие «Руссуд».

Демонстрация остановилась у помещения С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов], где приветствовал от имени С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] Асмолов, указавший, что:

Сегодняшнее празднество лишний раз подчеркивает установившееся о Черноморском флоте мнение, как об авангарде революции, и лозунг флота – «демократическая федеративная республика» еще раз напоминает, что флот стоял и будет стоять на страже завоеваний революции.

По окончании речей демонстрация направилась к зданию Гор[одской] Думы.

От лица Гор[одского] самоуправления выступил Гор[одской] голова В. П. Костенко, который, остановившись на лозунге «федеративная республика», указал, что Врем[енное] Правительство установило республиканской образ правления, но республики были разные. Необходимо настаивать на том, чтобы наша республика была демократической. Необходимо не забывать, что Россия – страна огромная, с разноплеменным населением.

Каждой окраине необходимо предоставить широкое право внутреннего самоуправления. Русский народ еще со времен Владимира Великого Новгородского привык к этому

самоуправлению. Если для него ново слово «федеративная», то внутренним понятием этого слова он давно проникся.

Да здравствует Черноморский флот, вставший на защиту этого лозунга, да здравствует демократическая, федеративная республика, закончил оратор под крики «ура».

В дальнейшем под председ[ательством] председателя Исп[олнительного] Ком[итета] матроса Печенкина открылся митинг, на котором выступили ряд ораторов.

К митингу присоединились рабочие «Балтвода», типографий и части гарнизона.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 278. Арк. 67–68.

№ 163

Інтерв'ю з останнім за Російської імперії Миколаївським градоначальником віце-адміралом А. Г. Покровським, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 24 вересня 1917 р. № 2828

Вересень 1917 р.

Беседа с вице-адмиралом А. Г. Покровским
(от нашего одесского корреспондента)

В ретроспективных обзорах бывшими градоправителями времени их управления есть много интересного не только с «археологической», так сказать, точки зрения, но и в [смысле] сравнения «века нынешнего» с «веком минувшим», особенно, когда оба века отделены друг от друга историческим переворотом.

Такой не лишенный бытового интереса обзор получился в результате нашей беседы с б[ывшим] Николаевским градоначальником вице-адм[иралом] А. Г. Покровским, затронувшим в ней [вопросы], не утратившие злободневный интерес свой и теперь. И стоит остановиться на вопросах продовольственном, полицейском и [...].

– Насколько я считаю, [во время] моего прибытия в Николаев, то есть на 2-й половине 1916 года, особенно остро стоял продовольственный вопрос. Пришлось иметь дело с малоорганизованным продовольственным аппаратом [и выделенным] на продовольственные нужды 300-тысячным фондом. Приходилось прибегать к таким решительным мерам, как, например, снятие с керосинового рынка крупных потребителей для удовлетворения нужды населения в керосине. Для смягчения сахарного кризиса я, натолкнувшись на спекуляцию при раздаче сахара через частные лавки, должен был ограничиться раздачей через учебные заведения. К таким исключительным средствам приходилось прибегать градоначальнику, чтобы достигнуть в продовольственном деле хоть какого-нибудь равновесия.

В борьбе со спекуляцией фактически реальных средств не было и не могло быть. Для проведения тех или иных решительных мер нужна, прежде всего, неподкупная, исполнительная полиция. У меня же во главе ее стоял человек, никаким образом не подходивший к своим сложным и ответственным обязанностям, человек без образования. Это – полицмейстер Подгорный. Отказавшись от сотрудничества господина Подгорного, я имел ввиду и другую цель. Я знал, что николаевская полиция живет слишком тесной семьей. Такое единение с полицией я всегда и всюду считал очень благоприятной почвой для взяточничества и других злоупотреблений. Поэтому, вырывая корешок, я надеялся, что распадутся и все ветви, питавшиеся от него. И действительно, вскоре перессорились между собой все чины полиции. Это в значительной мере ослабляло возможность безнаказанных поборов с населения.

– Николаевская полиция – припомнили мы – брала широко и вольно, особенно со времени разъяснения прав евреев на проживание в градоначальстве. О некоторых приставах

говорили прямо как о наживших состояние на этом «разъяснении». Вас поставили в известность об этом бытовом явлении?

– Конечно, до меня доходили такие сведения. Но знаете ли вы, что администратор, преисполненный самых решительных намерений на этот счет, фактически оказывается бессильным перед вполне, впрочем, естественной скрытностью населения. В Николаеве почему-то никто не находил в себе мужества дать на этот предмет тему градоначальнику. Я помню, провозился с одной газетной вырезкой о захвате одним из приставов скатерти из дома терпимости. Но в результате всех расследований оказалось, что по этому делу дознание восходило до Петрограда, и пристав уже успел отписаться в том смысле, что скатерть и другие предметы «добровольно» предоставлялись собственниками на какой-то благотворительный вечер, после чего были возвращены по принадлежности. На деле уже была положена, таким образом, резолюция центрального органа. Больше никаких тем не поступало.

Вообще Николаев в полицейско-охранительном смысле был самобытным городом. Это отчасти спасло его от ужасного произвола. На николаевских жандармах ярче всего сказался дух разложения охранительной системы. По идее своей жандармские учреждения призваны были [служить] негласными контрольными аппаратами над деятельностью высшей административной власти города или области. Жандармы поэтому должны были стоять в стороне от местных влияний, чтобы, не будучи ни с кем связаны, незримо проникать всюду. От них сторонились обычно верхние слои местных обществ, и это делало их озлобленными и служило импульсом к усилению обострения их розыскной деятельности. Чадолюбивые же николаевские жандармы, наоборот, породнились со всеми местными полицейскими тузами и в виде одной семьи расположились в главнейших полицейских и жандармских учреждениях. И, конечно, ни о каком «контроле» и речи не могло быть, и я затрудняюсь даже сказать, чем оправдывали николаевские жандармы свои немаленькие оклады. Сочиняли ли они дела или занимались мелкими розысками. Во всяком случае, это было на пользу нашему городу: он, по крайней мере, не изведаль всей прелести открытой провокации, мелкая же, как показал процесс провокаторов, занималась только растлением рабочих и корпоративных работников.

Беседа коснулась новых судеб города Николаева. Адмирал Покровский с живым интересом следил за обновлением муниципалитета. Нужный состав он находил удачным: в нем импонирует наличие многих инженерных сил.

– Судить об их работоспособности пока еще нет возможности, но не могу не признать, что в их благих программных пожеланиях много нужного и полезного для обнищавшего от кризисов города. Их главная и самая трудная задача – изыскание средств. Но в душе я верю, что им это более или менее удастся достигнуть.

О своем служении в Николаеве адмирал Покровский сохранил очень теплые воспоминания. Николаевское население очень отзывчиво относилось к благотворительности Л. Х. Покровской, о чем свидетельствует довольно значительная для города цифра прошедших через ее руки пожертвованных сумм – до 120 тысяч. Наиболее плодотворными, по мнению адмирала, являлись начинания в области обеспечения бедноты дешевыми обедами и сирот моряков «Марии» – средствами. Из первого начинания родилась столовая на 400 обедов, имевшая теперь собственных наличных средств 12 тысяч рублей. А из второго – капитал в 28 тысяч рублей, из которых 10 тысяч были отосланы в распоряжение штаба командующего флотом, а 18 тысяч рублей находились в данное время в Государственном банке.

Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

Відомості про Миколаївську міську міліцію станом на вересень-жовтень 1917 р.

Вересень-жовтень 1917 р.

СВЕДЕНИЯ
О НИКОЛАЕВСКОЙ ГОРОДСКОЙ МИЛИЦИИ
с 1 сентября по 1 октября 1917 г[ода]
НИКОЛАЕВ ХЕРСОНСКОЙ ГУБЕРНИИ

Личный состав милиции

НАЧАЛЬНИК МИЛИЦИИ

Александр Михайлович БЛИНОВ

Образовательный ценз: окончил юридический факультет Новороссийского университета. Бывшая профессия: помощник присяжного поверенного округа Одесской судебной палаты.

Оклад содержания

Жалованья – 500 рублей

Квартирных – 100 рублей

Всего 600 рублей из городских средств.

К какой партии принадлежит и принимает ли участие в деятельности общественных организаций: состоит в партии социалистов-революционеров; избран гласным Николаевской Городской Думы; состоит в Союзе юристов.

ПОМОЩНИК НАЧАЛЬНИКА МИЛИЦИИ

Савва Иванович БЕЛОГАЙ

Офицер 45-го пехотного запасного полка; до поступления на военную службу состоял на службе в общественных и правительственных учреждениях (последнее время в должности помощника правителя Канцелярии Калишского губернатора) до 1915 года.

Жалования – 375 рублей

Квартирных – 100 рублей

Всего 475 рублей из городских средств.

Принадлежит к партии народных социалистов; состоит членом Совета Рабочих и Военных Депутатов.

ЗАВЕДУЮЩИЙ КОМАНДАМИ

Виктор Демьянович ЯРОШЕНКО

Окончил Политехнические курсы в Петрограде; заведовал газогенераторным отделением на заводе «Наваль». Беспартийный. Примыкает к партии социалистов-революционеров, член Совета Рабочих и Военных Депутатов.

ДЕЛОПРОИЗВОДИТЕЛЬ (СЕКРЕТАРЬ)

Кириак Георгиевич ЗОСИН

Окончил юридический факультет Новороссийского университета; преподаватель Николаевского учительского института.

Жалованья – 250 рублей из городских средств.

Беспартийный.

КОЛИЧЕСТВО УЧАСТКОВ – 8

а) КАКОЕ ЧИСЛО ЖИТЕЛЕЙ, В СРЕДНЕМ, ОБСЛУЖИВАЕТ ОДИН УЧАСТОК: 25.000 человек.

б) КАКОВА, В СРЕДНЕМ, ПЛОЩАДЬ УЧАСТКА: 6 квадратных верст.

УЧАСТКОВЫЕ НАЧАЛЬНИКИ МИЛИЦИИ

НАЧАЛЬНИК МИЛИЦИИ ОДЕССКОЙ ЧАСТИ

Владимир Михайлович БЕГАК

Окончил юридический факультет Новороссийского университета; помощник присяжного поверенного округа Одесской судебной палаты.

Жалованья – 300 рублей, квартира натурой из городских средств; принадлежит к партии социалистов-революционеров, состоит юрисконсультom Николаевской городской Управы; состоит поверенным Центрального Бюро профессионального союза г[орода] Николаева.

НАЧАЛЬНИК МИЛИЦИИ МОСКОВСКОЙ ЧАСТИ

Лев Моисеевич ВИЛЬЧУР

Окончил юридический факультет университета Св. Владимира; присяжный поверенный округа Одесской судебной палаты.

Жалованья – 300 рублей, квартира натурой из городских средств.

Примыкает к партии социалистов-революционеров.

НАЧАЛЬНИК МИЛИЦИИ 1-Й АДМИРАЛТЕЙСКОЙ ЧАСТИ: вакансия.

НАЧАЛЬНИК МИЛИЦИИ 2-Й АДМИРАЛТЕЙСКОЙ ЧАСТИ

Казимир Матвеевич ЕВНЕВИЧ

Окончил юридический факультет Новороссийского университета.

Помощник присяжного поверенного округа Одесской судебной палаты.

Жалованья – 300 рублей, квартира натурой из городских средств.

Беспартийный.

НАЧАЛЬНИК МИЛИЦИИ ПОРТОВОЙ ЧАСТИ: вакансия.

НАЧАЛЬНИК МИЛИЦИИ ПРИГОРОДНОЙ ЧАСТИ

Иван Августович МАГНУШЕВСКИЙ

Окончил среднее механико-техническое училище; техник.

Жалованья – 300 рублей из городских средств.

Принадлежит к партии социалистов-революционеров.

НАЧАЛЬНИК МИЛИЦИИ ЗАВОДА «РУССУД»

Сергей Семенович ЦУКАНОВ

Окончил юридический факультет Новороссийского университета; секретарь съезда Мировых судей города Николаева.

Жалованья – 300 рублей из заводских средств; квартира натурой.

Беспартийный. Состоит Председателем Конфликтной и Примирительной камер в 1-й Адмиралтейской части.

НАЧАЛЬНИК МИЛИЦИИ ЗАВОДА «НАВАЛЬ»

Владимир Иванович ЗАЗУЛЕВИЧ

Окончил историко-филологический факультет Петроградского университета; преподаватель средних учебных заведений.

Жалованья – 300 рублей из заводских средств; квартира натурой.

Беспартийный.

НАЧАЛЬНИК МИЛИЦИИ СУДЕБНО-УГОЛОВНОЙ ЧАСТИ

Карл Никодимович ЛАСТОВСКИЙ

Окончил юридический факультет Новороссийского университета; состоял следователем 1-го участка г[орода] Николаева.

Жалованья – 300 рублей, квартира из городских средств.
Беспартийный.

ПОМОЩНИК НАЧАЛЬНИКА МИЛИЦИИ ОДЕССКОЙ ЧАСТИ
Артур Артурович ХМЕЛЕВСКИЙ

Окончил среднее механико-техническое училище; чиновник канцелярии Градоначальника.

Жалованья – 275 рублей из городских средств.
Беспартийный.

ВТОРОЙ ПОМОЩНИК НАЧАЛЬНИКА МИЛИЦИИ ОДЕССКОЙ ЧАСТИ

Михаил Моисеевич КИСИН

Имеет звание провизора; литератор.

Жалованья – 275 рублей из городских средств.
Беспартийный.

ПОМОЩНИК НАЧАЛЬНИКА МИЛИЦИИ МОСКОВСКОЙ ЧАСТИ

Владимир Рейнвальдович ШУЭР

Студент 2-го курса Учительского института в г[ороде] Николаеве; учитель.

Жалованья – 275 рублей из городских средств.

Состоит в организации воспитанников Учительского института.

ПОМОЩНИК НАЧАЛЬНИКА МИЛИЦИИ 1-й АДМИРАЛТЕЙСКОЙ ЧАСТИ: вакансия

ПОМОЩНИК НАЧАЛЬНИКА МИЛИЦИИ 2-й АДМИРАЛТЕЙСКОЙ ЧАСТИ

Борис Григорьевич БАРОН

Студент Новороссийского университета.

Жалованья – 275 рублей из городских средств.
Беспартийный.

ПОМОЩНИК НАЧАЛЬНИКА МИЛИЦИИ ПРИГОРОДНОЙ ЧАСТИ (нет)

ПОМОЩНИК НАЧАЛЬНИКА МИЛИЦИИ ПОРТОВОЙ ЧАСТИ

Анатолий Иванович СВИРИДОВСКИЙ

Окончил Николаевский учительский институт в текущем году.

Жалованья – 275 рублей из городских средств.
Беспартийный.

ПОМОЩНИК НАЧАЛЬНИКА МИЛИЦИИ ЗАВОДА «РУССУД» (нет)

ПОМОЩНИК НАЧАЛЬНИКА МИЛИЦИИ ЗАВОДА «НАВАЛЬ» (нет)

ПОМОЩНИК НАЧАЛЬНИКА МИЛИЦИИ СУДЕБНО-УГОЛОВНОЙ ЧАСТИ

Сергей Дмитриевич БЫСТРОВ

Окончил юридический факультет Новороссийского университета; прежняя профессия – служил мировым судьей в Измаильском уезде Бессарабской губернии.

Жалованья – 275 рублей из городских средств.
Беспартийный.

ДЕЛОПРОИЗВОДИТЕЛЬ МОСКОВСКОЙ ЧАСТИ

Яков Степанович ПРАТСКИЙ

Окончил 4-классное городское училище; последние пять лет служил письмоводителем в Богдавленской мещанской управе.

Жалованья – 180 рублей из средств города.
Принадлежит к партии социалистов-революционеров.

ДЕЛОПРОИЗВОДИТЕЛЬ ОДЕССКОЙ ЧАСТИ

Андрей Иванович РУДНЯК

Окончил народное училище; бывшая профессия – письмоводительство; содержание получает из городских средств – 180 рублей.

Беспартийный.

ДЕЛОПРОИЗВОДИТЕЛЬ 1-й АДМИРАЛТЕЙСКОЙ ЧАСТИ

Анна Власьевна КРЫЛОВА

Окончила 6 классов Николаевской городской гимназии; бывшая профессия – народная учительница.

Жалованья – 180 рублей из городских средств.

Беспартийная.

ДЕЛОПРОИЗВОДИТЕЛЬ 2-й АДМИРАЛТЕЙСКОЙ ЧАСТИ

Лука Христофорович СТОЯНОВ

Имеет образование 4 класса средне-учебного заведения; бывшая профессия – секретарь мирового судьи.

Жалованья – 180 рублей из городских средств.

Беспартийный.

ДЕЛОПРОИЗВОДИТЕЛЬ ПОРТОВОЙ ЧАСТИ

Сарра Исааковна КОЧИНЬ

Получила домашнее образование; бывшая профессия – акушерка.

Жалованья – 180 рублей из городских средств.

Беспартийная.

ДЕЛОПРОИЗВОДИТЕЛЬ ПРИГОРОДНОЙ ЧАСТИ: вакансия

ДЕЛОПРОИЗВОДИТЕЛЬ ЗАВОДА «РУССУД» (нет)

ДЕЛОПРОИЗВОДИТЕЛЬ ЗАВОДА «НАВАЛЬ»

Александр Федорович НЕЖИНСКИЙ

Окончил учительскую семинарию, бывшая профессия – учитель.

Жалованья – 180 рублей из заводских средств.

Принадлежит к партии народных социалистов.

ДЕЛОПРОИЗВОДИТЕЛЬ СУДЕБНО-УГОЛОВНОЙ ЧАСТИ

Василий Семенович МОРОЗ

Получил домашнее образование; бывшая профессия – околоточный надзиратель сысского отделения.

Жалованья – 180 рублей из городских средств.

Беспартийный.

Количество старших милиционеров в городе – 36 человек.

Общий уровень грамотности: преимущественно окончившие городские училища и другие учебные заведения подобного типа.

Какова, преимущественно, их бывшая профессия: служба в общественных и частных учреждениях, главным образом в канцеляриях.

Размер содержания, с указанием источника кредита: жалованье старшего милиционера определено в 200 рублей в месяц из городских средств.

Сколько из них военнообязанных и сколько лиц из призванных сроков пользуются отсрочками или отпусками: военнообязанных нет; пользующихся отсрочками или отпусками – 2.

Какое число младших милиционеров – 307 чел[овек].

Общий уровень их грамотности: преимущественно из народных школ, грамотность слабая; большинство из союза увечных и раненых воинов; военнообязанных – 104; пользующихся отсрочками и отпусками – 10.

Вооружение милиционеров: вооружение милиционеров неудовлетворительное и недостаточное за отсутствием запаса оружия и вследствие невозможности достать из артиллерийских складов.

Обмундирование – форма или одежда вольного образца (в первом случае за чей счет производится обмундирование): частично милиционеры обмундировываются за счет города; форма военного образца; большинство милиционеров обмундировывается за свой счет.

Образованы ли в уезде конные отряды милиционеров, в утвердительном случае, сколько и каков их численный состав, если нет, то необходимо указать, сколько милиционеров старших и младших имеют лошадей и, следовательно, могут считаться конными: при главной милиции содержатся 25 конных милиционеров; при частях конных милиционеров – нет.

Средства передвижения при служебных разъездах (на земских, казенных лошадях или по вольному найму, в первом случае за уплату или бесплатно): при Главной милиции имеется в распоряжении автомобиль. Пользуется милиция, по мере надобности, и лошадьми конной милиции, впрягая их в фургоны. Кроме того, в особых случаях милиция пользуется извозчиками, которым уплату за проезд производит Городская управа.

Месячный расход на содержание уездной милиции, с указанием, сколько израсходовано за время с 1-го сентября по 1-е окт[ября] 1917 г[ода]:

На жалованье – 69616 р[ублей] 66 коп[еек]

На канц[елярские] расходы – 985 рублей

На разъезды – 150 рублей

На наем помещений – городское здание

На содержание лошадей – 996 рублей

И прочие расходы: на фотографию Судебно-уголовной милиции – 50 рублей и из них кредитов – из Николаевской городской Управы и со сметы Минист[ерства] Внутренних Дел 1917 г[ода].

Копія. Російською мовою. Наведений текст скорочено.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 188. Арк. 52–57.

№ 165

Оголошення про з'їзд «Просвіт» Миколаївської округи у м. Миколаєві, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 1 жовтня 1917 р. № 2534

1 жовтня 1917 р.

З'їзд «Просвіт»

На сьогодні Рада Спілки Укр[аїнських] Культ[урних] – просвітніх товариств Микол[аївської] округи скликає 3-й черговий з'їзд представників цих товариств. Зібрання спілки призначене на 10 год[ину] ранку в помешканні товариства «Просвіта» (Московська, 3).

Порядок денний: 1) доклади з місць, 2) доклад про Всеукраїнський з'їзд «Просвіт» у Києві^{165.1}, 3) доклад про Херс[онський] губ[ернський] селянський з'їзд, 4) питання про скликання в найближчому часі Губерніального Херс[онського] з'їзду, 5) план агітації до Установчих Зборів, 6) про видання газети.

Українською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

№ 166

Оголошення про збори членів Трудової народно-соціалістичної партії, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 4 жовтня 1917 р. № 2536

1 жовтня 1917 р.

Трудов[ая] Нар[одно]-Соц[иалистическая] Партия^{166.1}

В воскресенье состоялось общее собрание членов Труд[овой] Нар[одно]-Соц[иалистической] Партии. С интересным докладом о социализме выступил С. В. Дуброва. Доклад был прослушан с глубоким вниманием. Многочисленной публикой задавались различные вопросы, на которые рассказчик давал соответствующие ответы.

Избран исполнительный к[оми]тет организации в составе: Н. Кризе, С. Белогая, В. Дмитриева, М. Теплицкого, А. Терентьева, М. Бродского, Я. Бульковштейна, И. Марьянков, П. Киселева, Н. Настасюка, А. Кораблева и Г. Овода. Лидером и представителем организации единогласно выбран С. Дуброва. На предстоящий в Одессе губернский съезд организации Т[рудовой] Н[ародно]-С[оциалистической] П[артии] избраны: С. Белогай, В. Дмитриев, М. Теплицкий и М. Бродский.

Исполн[ительным] комитетом выписана партийная и социалистическая литература, которая скоро придет и поступит в продажу в бюро организации (в здании Биржи, Б[ольшая] Морская, 22).

Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

^{165.1} Перший Всеукраїнський з'їзд товариств «Просвіта» відбувся у Києві 20–23 вересня 1917 р. У з'їзді взяли участь представники 232 просвітянських організацій. Обрано Головну управу Всеукраїнської спілки товариств «Просвіта», до якої увійшли Василь Королів (голова), Максим Синицький, Чайківський, Марія Ішуніна, Єрмоленко, Євмен Лукасевич. З'їзд ухвалив низку резолюцій («Про шкільну та позашкільну освіту», «Про видавничу справу», «Про народний спів та музику», «Про організування „Просвіт“», «Про народний театр»), визначив головні завдання «Просвіт» (посилення освітньої роботи, сприяння піднесенню політичної і національної свідомості народу), дискутувалися політичні проблеми.

^{166.1} Трудова народно-соціалістична партія (енеси) – неонародницька партія, заснована у період революції 1905–1907 рр. Серед членів партії переважали представники міської інтелігенції, які відкидали насильницькі методи боротьби. Після придушення революції 1905–1907 рр. партія енесів припинила діяльність і відродилася після Лютневої революції 1917 р. Друкований орган партії у 1917–1918 рр. – газета «Народное слово». Енеси підтримували Тимчасовий уряд, об'єднувалися з трудовиками, після жовтневого перевороту 1917 р. виступили проти більшовиків. Партія розпалася у 1918 р.

№ 167

Повідомлення про спротив робітників суднобудівних заводів м. Миколаєва очікуваним масовим звільненням, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 5 жовтня 1917 р. № 2537

3 жовтня 1917 р.

Третьего дня директор завода «Наваль» г[осподин] Юренев заявил Сов[ету] выборных старост рабочих и служащих завода о том, что на днях будет приступлено к расчету части рабочих.

В первую очередь будут рассчитаны рабочие отделов, где работа приостановлена из-за недостатков материалов: из дока, башенного, вагонного и др. Расчет начнется со служащих, списки которых уже вывешаны.

Заявление г[осподина] Юренева, как заявили нам некоторые служащие, вызвало на заводе очень тревожное и угнетенное настроение. Грозные перспективы безработицы и отсутствие выхода очень волнуют как рабочих, так и служащих. С новым расчетом увеличатся и без того многочисленные кадры безработных в Николаеве. Почти ежедневно в «Союз металлистов» являются десятки безработных, но последний, по мере возможности, старается прийти безработным на помощь, но все попытки тщетны, так как кризис с каждым днем становится серьезным.

Для смягчения кризиса спешно принимаются меры и Городским самоуправлением, которое наметило ряд мероприятий – организация Биржи труда, общественных работ и т. д.

Третьего дня [3 октября 1917 г.], в связи с заявлением Юренева, состоялось районное собрание с[оциалистов]-р[еволюционеров] завода «Наваль», принявших резолюцию, требующую организации центральной власти на началах ответственности перед Советами Раб[очих], Солд[атских] и Кр[естьянских] Деп[утатов]. Резолюция отвергает также дальнейшее соглашение с буржуазией, находя, что при создавшихся условиях оно грозит стране и революции распадом.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 278. Арк. 78.

№ 168

Звіт загальноміської конференції Миколаївського комітету Російської соціал-демократичної робітничої партії, опублікований у газеті «Пролетарское знамя» 11(24) жовтня 1917 р.

5 жовтня 1917 р.

О Т Ч Е Т

Общегородская конференция Николаевского Комитета РСДРП
/большев[иков]-интернац[ионалистов]/
5-го октября 1917 года

П о в е с т к а д н я :

1. Доклад о текущем моменте.
2. Доклад об Общегубернской конференции РСДРП (большевиков и интернационалистов).
3. Выборы кандидатов в Учредительное Собрание.
4. Отчет о деятельности Комитета.
5. О квартире.
6. Довыборы Комитета.

7. Выборы Ревизионной Комиссии.
8. Текущие дела.

Собрание открывается в присутствии 647 членов партии. В президиум избираются: Председатель – т[оварищ] Шмелев, Тов[арищи] Председателя – т[оварищи] Ровинский и Зимак, Секретари – Шафранский и Вольпе.

С докладом по текущему моменту выступает т[оварищ] Ровинский, указывающий на то серьезное положение, которое переживает наша революция.

Организованная контрреволюция стремится довести страну до «костлявой руки» голода, дабы вызвать недовольство в революционной семье, натравить солдат на рабочих, разъединить рабочих и крестьян и таким образом затопить в крови русскую революцию. Для этой цели контрреволюция саботирует производство, применяет массовые расчеты рабочих и т. д. Власть, которая существовала и существует до сих пор, не может разрешить вопросы, поставленные революцией.

Такая бездейственность власти, которую поддерживают меньшевики и с[оциалисты]-р[еволюционеры], вызывает сильное недовольство масс. Растет движение в деревне, в городе. Народ ждет от революции хлеба, свободы и мира. Корниловское наступление окончательно раскрыло глаза рабочим, солдатам и крестьянам и указало им, кто их враги и кто друзья. Наглядным примером этого служат выборы в московские районные думы, 3 месяца назад большевики, при выборах в Центральную городскую думу, получили ничтожное количество мест, а теперь, после корниловщины, 50 процентов избирателей Москвы голосовали за большевиков. Зато усилилась и контрреволюция в лице партии к[а]д[етов]. В обществе происходит определенная дифференциация. Мелкая буржуазия, не имеющая под собой твердой почвы, под влиянием войны, дороговизны жизни все больше переходит на сторону пролетариата. Задача пролетариата как класса – объединить вокруг себя все революционные силы для того, чтобы наиболее безболезненно пережить кризис, есть только один путь: это передача всей власти в руки С[оветов] Р[абочих], С[олдатских] и К[рестьянских] Депутатов.

Тов[арищ] Марк начал с указания на то, что в развитии российской революции настал момент, который может вскорости разрешиться жестоким единоборством революции с контрреволюцией. Вся политика Временного Правительства всех составов неудержимо вела к наступлению такого тяжелого неустойчивого мира, ибо Временное Правительство, все больше и больше разрывая с основной революцией – революционной демократией, все теснее связывалось с «союзной» и отечественной буржуазией. Последняя же, будучи империалистической, неизбежно является враждебной революции.

Остановившись на социальном смысле политического момента, на борющихся в российской революции классах, т[оварищ] Марк дал краткое объяснение «революционности» буржуазии в февральские дни. Буржуазия, в лице лучших ее идейных выразителей – кадетов, была оппозиционна царизму как в 4-й Гос[ударственной] Думе, так и в стране. Главнейшей причиной оппозиционности буржуазии была обнаружившаяся полная неспособность прогнившей царской власти довести войну до победы, т. е. до того империалистического конца, который диктовался «союзными» империалистами вместе с империалистами русскими. И буржуазия желала только такого переворота, который открыл бы возможность для нее еще энергичнее продолжать войну «до конца». Революция совершена была не буржуазией, царизм низвергли рабочие и солдаты, но власть все же перешла не к демократии, а в руки буржуазии, которая, благодаря своей организованности и своему влиянию, была более подготовлена и способна к овладению властью. Когда во главе России, в первые дни революции, стали Гучковы и Милюковы, они всеми мерами старались противодействовать дальнейшему развитию внутренних преобразований, а главное, стремились они впрячь российскую революцию в колесницу войны, общесоюзного империализма. Но революционная демократия, успевшая сорганизоваться в Советы,

заявила свою волю к прекращению войны на основе отказа от всяких захватов. Неизбежен был самый резкий конфликт между революцией и буржуазией на вопросе о войне, который и разразился 20–21 апреля [1917 г.] по поводу милюковской ноты^{168.1}. Конфликт должен был разрешиться полным удалением буржуазии от власти и переходом последней в руки демократии в лице Советов. Но соглашательская политика идейных представителей мелкой буржуазии, социал-патриотов, меньшевиков и эсеров, привела к коалиции, доведшей страну до настоящего грозного положения как внутри страны, так и на фронте.

Т[оварищ] оратор отметил самую тесную связь между российской контрреволюцией и международной – особенно «союзной» воинственной буржуазией. Это до очевидности обнаружилось в дни корниловщины. Новая «коалиционная» власть, в образовании которой повинна, главным образом, предательская политика соглашателей-оборонцев, не может привести ни к чему другому, как лишь к гибели революции. Спасти ее может только власть Советов. К этому мы должны прийти. Все усилия революционный пролетариат должен приложить к организации своих сил для того, чтобы, когда выявится полная невозможность спасти революцию мирным путем, – иметь возможность спасти ее путем революционным.

Под бурные аплодисменты всего зала, при 4 воздержавшихся, принимается резолюция, предложенная т[оварищем] Ровинским.

Об общегубернской конференции, в связи с выборами в Учредительное Собрание, докладывает т[оварищ] Зимак. Согласно решению конференции, Николаевскому комитету предоставляется 4 места в списке кандидатов, причем первое место после представителей Ц[ентрального] К[омитета] займет Николаевский кандидат.

Кандидатами в Учредительное Собрание избираются т[оварищи]: Скляр, Марк, Ровинский и Бурый.

Выступает представитель Николаевского комитета Укр[аинской] С[оциал]-Д[емократической] Р[абочей] П[артии] с внеочередным заявлением о том, что заседающий в настоящее время в Киеве Съезд Укр[аинской] С[оциал]-Д[емократии]^{168.2} постановил блокироваться только с большевиками. Собрание горячо приветствует заявление украинца.

^{168.1} Милюковська нота – супроводжувальний документ до заяви Тимчасового уряду країнам Антанти від 27 березня (9 квітня) 1917 р., у якому йшлося про подальшу участь Росії в Першій світовій війні. На погляд Міністра закордонних справ Тимчасового уряду Павла Миколайовича Милюкова, викладена в заяві позиція Тимчасового уряду викликала двозначне сприйняття її союзниками, оскільки, крім обіцянки повного дотримання зобов'язань щодо союзників, заява містила пункти про призупинення воєнних дій, відмову від анексії і контрибуцій, досягнення миру. Тому, надсилаючи 18 квітня (1 травня) 1917 р. заяву урядам країн Антанти, П. М. Милюков додав до неї власного авторства ноту, у котрій спростував чутки про прагнення Тимчасового уряду укласти сепаратний мир і запевнив, що позиція Тимчасового уряду полягає у доведенні світової війни до переможного кінця. 22 квітня (5 травня) 1917 р. Кабінет Міністрів Тимчасового уряду затвердив ноту П. М. Милюкова. Це викликало невдоволення населення, яке зневірилося у прагненні Тимчасового уряду припинити виснажливу війну. Масові антиурядові демонстрації, що відбулися у Петрограді 20–21 квітня (3–4 травня) 1917 р. у відповідь на Милюковську ноту, спричинили Квітневу кризу 1917 р., відставку П. М. Милюкова й створення Тимчасового уряду за участю соціалістів. Квітнева криза Тимчасового уряду завершилася 5 (18) травня 1917 р. формуванням першого коаліційного уряду за участю есерів і меншовиків на чолі з князем Георгієм Євгеновичем Львовим.

^{168.2} IV з'їзд Української соціал-демократичної робітничої партії (УСДРП) відбувся в Києві 30 вересня – 3 жовтня (13–16 жовтня) 1917 р. Ліве крило УСДРП, очолюване членом Української Центральної Ради Євгеном Васильовичем Нероновичем, рішуче заперечило міжпартійне блокування і наполягало на співпраці партії з Радами. На з'їзді ліві есдеки стали в опозицію до правого крила партії, яке складало більшість і стояло на незалежницьких позиціях. У жовтні 1917 р. ліве крило УСДРП солідаризувалося з позицією більшовиків і невдовзі його члени увійшли до Народного секретаріату – маріонеткового уряду радянської Української Народної Республіки Рад робітничих, селянських, солдатських і козацьких депутатів, утвореної в Харкові 12 (25) грудня 1917 р. на Всеукраїнському з'їзді Рад як суб'єкт федерації радянської Російської республіки. 18–20 квітня 1918 р. у Таганрозі була заснована самостійна Комуністична партія (більшовиків) України, однак уже в липні 1918 р. на установчому з'їзді у Москві Комуністична партія (більшовиків) України увійшла до складу Російської комуністичної партії (більшовиків).

Отчет о деятельности общегородского комитета дает т[оварищ] Вольпе.

Несмотря на кратковременность своей деятельности, организация сумела стать на твердую ногу, увлекая за собой революционные рабочие массы.

С Николаевским комитетом объединились группа с[оциал]-д[емократов] Польши и Литвы, Латышская с[оциал]-д[емократическая] группа и Эстонская с[оциал]-д[емократическая] группа.

Комитет прилагает все усилия к изданию своей газеты.

Совет Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] становится на путь революционного интернационализма. Падают последние оплоты господства оборонцев, меньшевиков и эсеров в среде Николаевского пролетариата. Докладчик призывает собрание быть членами партии не только на бумаге, но и на деле. Только при активности всех членов партии возможна широкая работа.

По вопросу о квартире решено обратиться с ходатайством в Совет Раб[очих] и Воен[ных] Деп[утатов] о предоставлении помещения, так как комитет имеет на это такое же право, как и объединенцы и эсеры.

Следующие вопросы откладываются за поздним временем до следующей конференции, и собрание под звуки «Марсельезы» закрывается.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 277. Арк. 59–61.

№ 169

Протокол опитування вояків «летючого загону» при судово-слідчій секції^{169.1} Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва про поведінку члена загону П. Голевка в м. Вознесенську

8–10 жовтня 1917 р.

Протокол

1917 года, 8-го октября, спрошенный Василий Петрович Гросс, солд[ат], уволен по чистой отставке как [эвакуированный], состоял на службе добровольцем в 45-м зап[асном] полку, откуда и уволен совсем от службы. Происхожу из дворян Киевской губ[ернии], в данное время состою член[ом] лет[учего] отр[яда].

^{169.1} Наприкінці квітня або на початку травня 1917 р. при Раді робітничих і військових депутатів була створена судово-слідча секція з двох комісій: власне судової та архівної. Члени архівної комісії виявляли в архівних документах інформацію про злочинні, з точки зору «народно-революційної» влади, дії царської адміністрації, про монархічні організації та про людей, які свого часу внесли пожертви до фондів їх підтримки. Слідча комісія розбирала конфлікти й займалася реквізиціями майна у заможного населення. Для підтримки діяльності секції були створені «летючі загони» швидкого реагування, завдання яких полягало в охороні революційного порядку. Вояки «летючих загонів» також були персональними охоронцями деяких членів Ради робітничих і військових депутатів. Обурення заможних громадян викликали дії «летючих загонів» із реквізиції майна. 6 жовтня 1917 р. член Української Центральної Ради О. Й. Рожанський, який був членом Ради робітничих і військових депутатів і гласним демократичної Миколаївської міської думи, разом із «летючим загonom» виїхали до Вознесенська для ліквідації заворушень на винному складі. Звіди деякі члени загону повернулися в нетверезому стані, а Порфірій Голевка влаштував дебош у приміщенні Ради. Реквізований кулемет і арештований були забуті на катері. Начальник загону Гнат Шабалов, який не знав про поїздку, різко висловився на адресу О. Й. Рожанського. Розпочалося слідство. За рішенням Ради робітничих і військових депутатів від 29 листопада 1917 р. «летючий загін» розформовано, вояків відправлено до їх військових частин із виплатою по 25 руб. кожному. Але конфлікт тривав: вояки «летючого загону» відмовилися здавати особисту зброю, оскільки протягом тривалого часу нібито боролися зі злочинними елементами, і їхнє життя виявилось під загрозою. П. Голевка закликав у свої захисники Рожанського, але Рада залишила своє рішення без змін, оскільки за такої поведінки вояків «летючих загонів» вона втрачала свою популярність серед населення. Інші документи цієї справи наведені у порядку хронології.

Показал: В Вознесенск меня пригласил тов[арищ] Рожанский и еще со мной ехали члены летучего отряда Максим Журба, Роман Писаненко, Павел Ефремов и Порфирий Голевка, кто их командировал, я не знаю, но слышал, что из нашего отряда командировано пять /5/ человек. В городе Вознесенске мне было поручено находиться в винном складе, [слово нерозбірливо] были заняты выходные ворота солдатами учебной команды, в складе мне представлялась возможность видеть всех членов летучего отряда, в том числе Порфирия Голевки, но мною не замечено, был ли он пьян или нет, так как он проходил мимо меня не останавливаясь.

По приезде обратно из Вознесенска опять-таки я его пьяного не видел, но слышал, что он повздорил с начальником отряда Шабаловым, но каких размеров была ссора, я не знаю.

Показание прочитано.

В. Гросс

Член суд[ебно]-след[ственной] сек[ции] С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов]
/подпись/

8 октября 1917 г.

Спрошенный солдат 45-го запас[ного] полка 5-й роты Порфирий Максимович Голевка, член Сов[ета] Раб[очих] и Воен[ных] Депут[атов] гор. Николаева и член летучего отряда, показал: По приглашению тов[арища] Рожанского я отправился с ним вместе в гор[од] Вознесенск для ликвидации беспорядков. Со мной вместе поехали и другие члены летучего отряда: Павел Ефремов, [Василий] Петрович Гросс, Максим Журба и козак Писаненко. По прибытии в гор[од] Вознесенск мы все получили известную инструкцию действий. Я находился около окон, которые были побиты толпой, чтобы более не допустить разгромления, мы с Крыжановским, матросом, членом Испол[нительного] Комитета Совета, стояли, предотвращая дальнейшую преступность разгромления склада. Когда я стоял на своем посту, считая таковой ответственным, пить вина себе не позволял и пьяным не был, что подтвердят: тов[арищ] Рожанский, тов[арищ] Щербань, тов[арищи] Березовский и Зельцев [прізвище – так у документи]. По возвращении из гор[ода] Вознесенска мы поехали по партиям. Я ехал на катере с тов[арищами] Щербанем, Зельтис, Писаненко и Журба. Когда приехали в город Николаев, мне было известно, что на катере, который [слово нерозбірливо] проворовался один матроскинжальной батареи Крючков. Считая своим долгом, как член Совета и член летучего отряда, предотвратить предвидимый самосуд, подвергли аресту матроса Крючкова. Присутствовали при этом тов[арищ] Щербань, Зельтис и я. Закончив все, я вернулся в здание Совета в помещение летучего отряда и опять-таки, я повторяю, буйств никаких не производил и пьяным не был, что подтвердят Максим Журба, Писаненко и козак Данилов.

Так как на катере, которым мы ехали, остался пулемет и арестованный, которого мы арестовали, для того, чтобы забрать пулемет с катера и арестованного Крючкова, для этого потребовал[ось] два человека, которых я стал просить у начальника отряда Шабалова. Он, вместо того, чтобы дать два человека, стал мне выговаривать, для чего я поехал без его ведома, но я ему передал, что не по своей воле я поехал, а по приглашению тов[арища] Рожанского как члена революционного Штаба. На это мне тов[арищ] Шабалов сказал, что «не Рожанский распорядитель летучего отряда, а я». Мне показалось обидным, чтобы кто-либо из нас, выборных людей, мог представлять о собственном Я, как тов[арищ] Шабалов. Фразы угрожающей я ему не говорил, что постараюсь его выбросить из Совета и Городской Думы, а сказал: «Мы – все люди выборные, для чего же здесь я». Тов[арищ] Шабалов угрожал мне арестом и отправкой в Комиссариат, мне Шабалов воспретил написать заявление по поводу его угрозы и закрыл огонь лампы.

Считаю тов[арища] Шабалова нача[льником] летучего отряда, но, принимая во внимание важность дела и зная, что тов[арищ] Рожанский – член Революц[ийного] Штаба, по его приглашению я и поехал.

Больше показать ничего не имею.

Показания прочитал.

П. Голевка

Член суд[ебно]-след[ственной] сек[ции] С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов]
/подпись/

Тов[арищ] Рожанский, член Исполкома, член Революц[ионного] Штаба, показал. Для ликвидации беспорядков в гор[оде] Вознесенске мною был приглашен член летучего отряда П. Голевка. За все время пребывания в Вознесенске пьяным П. Голевку не видел. Вел себя он в [замеченном] виде, как и подобает члену летучего отряда и члену Сов[ета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов]. Отправлен он и другие были ранее моего отъезда, что происходило в здании Сов[ета] в помещении летучего отряда, я не знаю.

Больше показать ничего не могу.

Показание прочитано.

Член Испол[нительной] Ком[иссии] С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов]

член Революц[ионного] Штаба

А. Рожанский

Член суд[ебно]-след[ственной] сек[ции]
/подпись/

Солдат 45-го запас[ного] полка, сос[тоящий] зап[асным], врем[енно] на службе в указанном полку, член летучего отряда Максим Авксентьевич Журба, происх[одящий] из крестьян Херсонской губ[ернии] Александр[ийского] уезда Ануфриевской волости м[естечка] Ануфриевка, показал.

Будучи командированным для ликвидации беспорядков в городе Вознесенске тов[арищем] Рожанским, как мне передавали, что он член Революционного Штаба. Порфирий Голевка был также вместе с нами командирован Рожанским. По прибытии в Вознесенск все мы заняли посты, что касается товарища Голевка, пьяным я его не видел, а когда прибыли в гор[од] Николаев, то я пришел в помещение летучего отряда минутами 10 раньше тов[арища] Голевки, когда он пришел в помещение, то начал меня ругать, не поняв, о чем я говорю, ему подумалось, как будто я рассказываю, что мы там выпивали. Потом я пошел в лавочку, по возвращении обратно он уже спал. Мне передали, что здесь ссорились Голевка с Шабаловым, а из-за чего, я не знаю. Был ли пьян Порфирий Голевка, я не заметил.

Показание прочитано.

М. Журба

Член судеб[но]-след[ственной] секц[ии]

/подпись/

Солдат 45-го запас[ного] полка] 8-й роты, член летучего отряда Павел Захарович Еремеев, происхо[дит] из мещан гор[ода] Бахмута.

Показал: Мы были еще раньше предупреждены начальником отряда Шабаловым, чтобы пять человек были готовы к двум часам ночи 5-го октября, но не знаю, для чего, мы все приказания исполнили, легли спать [одетыми]. В два часа ночи услышал шум, смотрю, стоит матрос Крыжановский, член Исп[олнительного] Комитета С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов], смотрит винтовки. Я спросил его, в чем дело, но мне не ответили, у стола говорили, что нам приказано в 2 час[а] ночи пригот[овиться] Шабаловым; в том числе был и Голевка, всего нас было пять человек. Матрос Крыжановский сказал: приготовьтесь, если вам было сказано. Тов[арищ] Журба предупредил: я пойду в президиум и справлюсь у Шабалова об этом, по возвращении его он сказал, что Шабалова нет, но тов[арищ] Рожанский сказал, чтобы пять человек собирались, мы все пошли, в том числе Голевка.

По приезде в Вознесенск мы заняли пост охраны. Напиваться из нас никто не позволил [себе]. Того же Порфирия Голевка пьяного не видел. По окончании он уехал с

матросом в Николаев, а я остался с членами Совета и учебн[ой] коман[ды]. Больше сказать ничего не могу. Прежде инцидентов у него, т. е. Голевки, с Шабаловым не было.

Показание прочитано.

П. Еремеев

Член суд[ебно]-след[ственной] сек[ции]

/подпись/

Матрос Зиновий Антонович Крыжановский коман[ды] крейсера «Ястреб», член Исполнительного Комитета Совета Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов], показал: Я приходил в помещение летучего отряда за винтовкой, так как я получил назначение ехать в г[ород] Вознесенск, обратился к членам летучего отряда, приглашая их человека два, мне сказал один, кто, я фамилии не знаю, что нам, пяти человекам, приказано приготовиться. Мною было сказано: тогда одевайтесь и выходите, так как отряд выходит, по чьему приказанию они были готовы, я не знаю. В числе этих пяти был тов[арищ] Голевка. В Вознесенске Голевку видел, но не замечал, чтобы он был пьян. По возвращении из Вознесенска я с ним не ехал, они первыми выехали из города. Что происходило дальше, я ничего не знаю.

Показание прочитано.

З. Крыжановский

Член судеб[но]-след[ственной] секц[ии]

/подпись/

Матрос крейсера «Ястреб» Яков Григорьевич Щербань, член Исполнительного Комитета Совета Р[абочих] и Военных Депутатов, из Николаева.

Показал: В Воскресенске я Голевку видел, но не замечал, чтобы он был пьян. А когда мы приехали в Николаев[,] я обратился к команде Николаевского полуэк[ипажа] и «Ястреба» с просьбой, чтобы воздерживались от разглашений [о том], что происходило в г[ороде] Вознесенске, по окончании речи сказал, чтобы команду вели в помещение. Откуда-то появился Голевка, на мой взгляд, он был пьян и не воздерживался от слов. Когда ушла команда, я пошел для вызова автомобиля и больше Голевку я не видел, что происходило в помещении летучего отряда, мне не известно. Как мне известно, то тов[арищ] Голевка – член Совета Р[абочих] и Военных Депутатов гор[ода] Никол[аева] и член летучего отряда, с подобными выходками и явлениями, иногда курьезными и неуместными; не осуществляют революционных задач перед своими выборщиками. Больше показать ничего не могу.

Показание прочитано.

Я. Щербань

Член судеб[но]-след[ственной] секц[ии]

/подпись/

Солдат 45-го запас[ного] полка 13-й роты, член летучего отряда, член Совета Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] гор[ода] Николаева, проис[ходит] из крес[стьян] Орловской губ[ернии] Малоархангельского уезда Луковской волости с[ела] Михайлово Родион Иванович Сурезин[?] показал: Я с Шабаловым был на Вознесенской пристани, по возвращении обратно мы пошли в помещение летучего отряда и уложились спать, но не успели заснуть, как пришли приехавшие из Вознесенска, в том числе и тов[арищ] Голевка. Потом тов[арища] Журбу стали спрашивать о событиях в Вознесенске, он сказал, что положение незавидное. А тов[арищу] Голевке почему-то подумалось, что Журба рассказывает при всех, как они там, т. е. в Вознесенске, вели себя, Журба возражает, что дело не о нем, т. е. Голевке, а вообще по событиям в г[ороде] Вознесенске. Голевка этим не успокоился, а стал продолжать ссориться. Шабаловым было сказано, что время спать, но он не принял к сведению и продолжал ссору. Взял бумагу, стал что-то писать. Помещение не было освещено, тогда Голевка подошел к выключателю, зажег электричество. Тов[арищ] Шабалов опять-таки спрашивает Голевку, чтобы он ложился спать, так как в 2 часа ночи ехать, но он продолжал открывать огонь. Тов[арищ] Шабалов сказал ему, т. е. Голевке, что он попросит милицию и отправит в комиссариат. Голевка ему возразил, что «Вы не имеете права отправить, надо иметь на это право». Тогда поспорились. Еще его спросил Шабалов, кто вам разрешил ехать в Вознесенск, так как я этого не знаю. Он ответил, что

по приказанию начальника Революционного Штаба Рожанского. Когда он пошел к своей койке, сказал: «Посмотрим, сколько вас останется во фракции эсеров». Потом им была произнесена фраза: «Что вы в Думе засели». Для чего это было сказано, я не знаю. На мой взгляд, Галевка был выпивший, с разговоров не было заметно, так как Голевка всегда много говорил о ходе революции. Потом мы все уснули.

На все просьбы Шабалова он возражал ему. Этот вечер [Голевка Шабалову] не подчинился, хотя Шабалов с ним обходился по-хорошему. Больше показать ничего не могу.

Показание прочитано.

Подпись. Р. Сурезин

Член судеб[но]-след[ственной] секц[ии]

/подпись/

Козак, урядник Ермаковской станицы 1-го Донского округа, член летучего отряда при С[овете] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] гор[ода] Николаева Яков Иванович Данилов.

Показал: Когда приехали из Вознесенска члены летучего отряда, первым вошел Журба, которого стали спрашивать, как там дело. Он ответил, что дело незавидное. В это время, т. е. минут через 10, появился Голевка, не поняв, о ком идет речь, думая, что говорят про него и его действия, стал ссориться с Журбою, зачем он выдает, что было в Вознесенске. Когда они пререкались, тов[арищ] Шабалов спал, проснувшись, стал уговаривать, чтобы они закончили. Журба, Гордейчук и третий посторонний удалились, а Голевка взял бумагу, [и сев за] стол, [стал] что-то писать. Тов[арищ] Шабалов просил его лечь спать, так как в 2 часа ночи нужно ехать по делу. Но Голевка не унимался, продолжал ссору, обругал тов[арища] Шабалова матерными словами. Говорил, что выкинет из Совета и Думы. На мой взгляд, он был выпивший. Прежде между ними ссор не было, мне думалось, что они в дружеских отношениях.

Показание прочитано.

Я. Данилов

Член судебно-следствен[ной] сек[ции] при Сов[ете] Раб[очих]

и В[оенных] Д[епутатов] гор[ода] Ник[олаева]

/подпись/

Козак, ст[арший] урядник Ермаковской станицы 1-го Донского округа, член летучего отряда при Сов[ете] Раб[очих] и Воен[ных] Деп[утатов] гор[ода] Николаева Роман Софронович Писаненко показал:

В городе Вознесенске тов[арищ] Голевка вел себя, как и подобает члену летучего отряда и члену Совета, по возвращении обратно мы ехали в разных каютах на одном катере, по приезде в Николаев я пошел первым в помещение летучего отряда, потом пошел поужинать в лавку, по возвращении моем обратно было тихо. Тов[арищ] Голевка спал. В лавке я пробыл около часа.

Передавали мне, что здесь была маленькая ссора Шабалова с Голевкой. Чем кончилось, не знаю. Больше показать ничего не могу. До этого ссор между ними не было.

Показание прочитано.

Р. Писаненко

Дознание закончено.

10 октября 1917 года

гор[од] Николаев

Член судеб[но]-след[ственной] секц[ии],

член Исполнит[ельного] Ком[итета]

Д. Сизов

Оригінал. Російською мовою. Рукопис.

Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-2247. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 76–81зв.

№ 170

Повідомлення про міську конференцію соціалістів-революціонерів у м. Миколаєві, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 14 жовтня 1917 р. № 2545

12 жовтня 1917 р.

Общегородская конференция соц[иалистов]-рев[олюционеров]

Третьего дня в С[овете] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] состоялась общегородская конференция соц[иалистов]-револ[юционеров].

В начале собрания А. Соколов доложил о работе крестьянского съезда, недавно состоявшегося в Херсоне. Доклад принят к сведению.

По вопросу о перевыборах Исполн[ительного] Комит[ета] конференция утвердила следующий список кандидатов, представленных партиями и районными организациями.

Из зав[ода] «Наваль» – А. Соколов, Рахманович, Анисенко, Зельдис, Попелов и Антипов; от зав[ода] «Руссуд» – Николаев, Арсеньев, Ваторий, Кононенко и Соколов 2-й; от «Балтвода» – Божко и Дорофеев; от «Темвода» – Голубицкий и Просандеев; от военно-морского района – Химич, Анилоз, Флоринцев, Руденко и Свинарченко (6-й пока не представлен); от ж[елезно]-д[орожного] района – Маленчинский.

Фракция с[оциалистов]-р[евolucionеров] Город[ской] Думы и Совета [Рабочих и Военных Депутатов] представит списки своих кандидатов к ближайшему заседанию Испол[нительного] Комитета.

В ревизионную комиссию набраны порайонно: Ступин, Жуков, Кузнецов, Золотухин, Богуславский и Кухман.

Затем был заслушан доклад Флоринцева о Демократ[ическом] Совецании. Прения по докладу не открывались.

В заключение конференция заслушала доклад Билыка о губернском партийном съезде.

Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

№ 171

Тимчасовий статут Миколаївської біржі праці

13 жовтня 1917 р.

ВРЕМЕННЫЙ УСТАВ БИРЖИ ТРУДА г. НИКОЛАЕВА И ЕГО ОКРЕСТНОСТЕЙ

При Городском Самоуправлении г. Николаева учреждается Биржа Труда, целью которой будет широкая и планомерная организация посредничества при найме широких масс трудящихся, как-то: рабочих, служащих и других категорий, предлагающих свой труд на рынке изо дня в день, с одной стороны, и предпринимателями как крупных, мелких предприятий и вообще всякого рода нанимателями, с другой стороны. Следовательно, Биржа Труда в равной степени обслуживает интересы обеих сторон, независимо от классового их противоречия, ибо как первым необходимо иметь опорный пункт для предложения своего труда, так вторым – для спроса этого труда, поэтому в основу данной организации ложится следующий принцип справедливости:

- а) Биржа Труда существует на паритетных началах обеих сторон,
- б) услуги оказываться должны обеим сторонам бесплатно.

Задачи Биржи Труда

1. Биржа Труда ведет регистрацию безработным, как местным, так и приезжим по профессиям.

2. Биржа Труда находится в полном контакте, т. е.: координирует свою деятельность с Бюро Труда при профессиональных союзах, а также вступает во взаимодействие по найму с иногородними Биржами Труда.

3. Биржа Труда ведет статистику рабочего рынка и делает научно-статистические обследования работы.

4. Биржа Труда собирает сведения о профессии и условиях найма.

5. Биржа Труда привлекает рабочих из других городов лишь в том случае, если их не имеется на местном рынке.

6. Главным условием Биржи Труда является сохранение нейтралитета при следующих обстоятельствах:

а) во время забастовки рабочих Биржа Труда прекращает обслуживание данного предприятия,

б) также действует Биржа Труда и в отношении и локаутов, и саботажей,

в) во время массовых конфликтов – на все время таковых,

г) возобновление деятельности Биржей Труда в отношении перечисленных случаев происходит при условии единогласного решения Биржей Труда,

7. Биржа Труда ставит своей задачей устройство:

а) столовых с дешевыми обедами, а для крайне нуждающихся бесплатно,

б) гостиниц для приезжих или другие помещения,

в) также библиотеки-читальни и другие необходимые учреждения, как-то: лекции и чтение.

8. Для управления Биржей Труда образуется Правление в составе: Председателя, 8-ми представителей и двух кандидатов к ним от рабочих и столько же представителей и кандидатов от предпринимателей.

9. Представители от рабочих избираются сроком на год Советом Рабочих Депутатов, Центральным Бюро Профессиональных Союзов г. Николаева, представителями фабрично-заводских комитетов.

10. Представители от предпринимателей избираются также на год в совместном заседании членов всех организаций, объединяющих предпринимателей города Николаева.

ПРИМЕЧАНИЕ: В случае отказа какой-либо стороны от избрания своих представителей в Биржу Труда последние избираются Городским Самоуправлением (Общественным Комитетом или Городской Думой) из состава лиц, представляющих рабочих или предпринимателей.

11. Председатель Биржи избирается представителями рабочих и предпринимателей совместно из числа лиц, не принадлежащих ни к предпринимателям, ни к рабочим, сроком на один год, и пользуются в заседании Правления правом решающего голоса наравне с прочими членами. Правление Биржи Труда в полном своем составе несет ответственность перед Городским Самоуправлением за делопроизводство и счетоводство Биржи.

12. Члены Правления – представители от рабочих – получают за свою деятельность в Правлении особое вознаграждение в размере, по определению Николаевской Городской Думы.

13. Правление управляет делами, как-то: вырабатывает регламент своей деятельности, устанавливает, согласно инструкции Мин[истерства] Труда, всю систему делопроизводства, по мере надобности открывает районные отделения, сезонные конторы и особые профессиональные секции, нанимает и увольняет служащих, вырабатывает особые инструкции в руководстве отделений, секций и служащих, составляет ежегодный отчет о деятельности Биржи, смету на будущий год и т. д.

14. Правление Биржи Труда на устройство для ищущих труда лиц гостиниц, убежища, столовой и т. п. использует специальные ассигнования казны или входит с ходатайством о соответствующих ассигновках в Городское Самоуправление. Непосредственное руководство указанными учреждениями возлагается на избираемых соответствующими рабочими организациями лиц под общим наблюдением и контролем Правления Биржи Труда.

15. Служащие Биржи Труда, ее отделений и секций назначаются Правлением из числа кандидатов, указанных членами Правления, представителями от рабочих, причем Правление определяет оклады служащих.

16. Все дела, за исключением особо оговоренных в регламенте Биржи, разрешаются по большинству голосов. При голосовании представители рабочих и предпринимателей должны участвовать в равном числе.

ПРИМЕЧАНИЕ: Для действительности заседания Правления требуется участие в нем не менее трех представителей от каждой стороны.

17. Принцип предоставления мест ищущим труда через посредство Биржи Труда не должен противоречить договорным условиям между трудом и капиталом в данной профессии.

18. Порядок предоставления мест ищущим труда определяется особой инструкцией, создаваемой Правлением Биржи, причем основой инструкции служит принцип преимущественности в зависимости от социального положения (продолжительность безработицы, семейное положение и др.) того лица, которому место предоставляется. Рекомендации или ручательства за нанимаемых лиц Биржа Труда не выдает.

19. Нуждающемуся в рабочих руках предпринимателю или нанимателю Биржа Труда предоставляет рабочих или служащих в точном соответствии с количеством свободных мест в данном предприятии.

20. Биржа Труда вступает во взаимодействие со всякого рода учреждениями, работающими в сфере посредничества по найму, как-то: Бюро Труда при профессиональных союзах, организациях помощи увечным воинам и т. п.

ПРИМЕЧАНИЕ: Временный устав утвержден общегородской конференцией Заводских Комитетов и Профессиональных Союзов г. Николаева 13/Х-1917 г. [13 октября 1917 г.].

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 166. Арк. 207–210.

№ 172

Список членів Президії та Виконавчого бюро Миколаївської ради робітничих і військових депутатів. Другий склад

15 жовтня 1917 р.

С п и с о к

членов Президиума Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов

Председатель Совета	Я. П. Ряппо	офицер 45 полка
Тов[арищ] Председателя	А. И. Зимак	рабочий зав[ода] «Наваль»
[Товарищ Председателя]	И. К. Шабалов	матрос флот[ского] полуэк[ипажа]
[Товарищ Председателя]	В. И. Асмолов	рабочий за[вода] «Руссуд»
Секретари Совета	И. А. Ветров	рабочий зав[вода] «Наваль»
	В. Ф. Ваничков	солдат I мот[орно]-пон[тонной] бат[ареи]
	И. И. Угрюмов	рабочий зав[ода] «Наваль»
	И. Я. Сорочан	солдат 45 зап[асного] полка
Казначей	С. Е. Хотенков	рабочий зав[ода] «Наваль»
	А. М. Вольпе	солдат 45 зап[асного] полка
	Члены Исполнительного бюро	
От военных	1. Ряппо Я. П.	офицер 45 зап[асного] полка
	2. Гдовский Н. М.	[офицер 45 запасного полка]
	3. Кагнер Н. В.	солдат [45 запасного полка]

	4. Шабалов И. К.	матрос флот[ского] пол[уэкипажа]
	5. Ваничков В. Ф.	солдат I мот[орно]-пон[тонной] бат[ареи]
	6. Сорочан И. Я.	45 зап[асной] полк
	7. Вольфсон И. Я.	[45 запасной полк]
	8. Гладков И. И.	[45 запасной полк]
	9. Флоренсов И. А.	офицер 34 возд[ушной] бат[ареи]
	10. Пашинин	
	11. Крыжановский З. А.	матрос крейсера «Ястреб»
	12. Галка М. И.	солдат 42 возд[ушной] бат[ареи]
	13. Лившиц А. М.	45 полк
	14. Вольпе А. М.	[45 запасной полк]
	15. Комашенко М. А.	офицер
От рабочих	1. Зимак А. И.	зав[од] «Наваль»
	2. Асмолов	завод «Руссуд»
	3. Ветров И. А.	зав[од] «Наваль»
	4. Угрюмов И. И.	зав[од] «Наваль»
	5. Хотенков С. Е.	зав[од] «Наваль»
	6. Щеглов М. К.	зав[од] «Наваль»
	7. Артамонов Н. В.	зав[од] «Наваль»
	8. Каган И. З.	Партия с[оциал]-д[емократов] /большевиков/
	9. Зубок Я. Г.	зав[од] «Наваль»
	10. Лысенко	зав[од] «Наваль»
	11. Филиппов А. Н.	зав[од] «Балт[вод]»
	12. Зельдис А. В.	зав[од] «Наваль»
	13. Рожанский А. И.	зав[од] «Наваль»
	14. Овчинников А. Г.	зав[од] «Руссуд»
	15. Угрюмов К. И.	зав[од] «Балтвод»

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 188. Арк. 157-158.

№ 173

Протоколи надзвичайного засідання фракції соціалістів-революціонерів Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва від 26 жовтня 1917 р. та надзвичайного засідання демократичної Миколаївської міської думи від 27 жовтня 1917 р. із обговоренням питання та резолюціями щодо повалення Тимчасового уряду в Петрограді в результаті жовтневого перевороту 1917 р.

26-27 жовтня 1917 р.

ПРОТОКОЛ

екстренного засідання фракції с[оціалістів]-р[еволюціонерів]
при Совете Рабочих и Военных Депутатов, 26 октября 1917 года
Председательствовал тов[ариш] Шабалов
Присутствовало 42 человека

СЛУШАЛИ:

Вопрос о текущем моменте

П о с т а н о в и л и :

Фракция с[оціалістів]-р[еволюціонерів] после обмена мнений постановила: принять резолюцию Исполнительного Комитета Партии Социалистов-Революционеров г[орода] Николаева от 26 сего октября.

1) Считаю, что свергнутое Временное Правительство^{173.1} не выражало интересов революции и разошлось с революционной демократией и органом Социалистов-Революционеров, признает совершившийся переворот отвечающим задачам революции и видит в нем возможность выхода из того тупика, в который зашла революция, идя по пути соглашательства с буржуаз[ией].

2) Орган партии Социалистов-Революционеров считает своим революционным долгом употребить все усилия на то, чтобы совершившийся переворот прошел наиболее безболезненно и позволил бы в кратчайший срок образовать новое Врем[енное] Прав[ительство] революционной демократии.

3) Наша ближайшая цель и главная надежда революции – направить стихийное движение народных масс в организованное русло, где должно быть Учредительное Собрание. Партия С[оциалистов]-Р[еволюционеров] видит главной задачей новой революционной власти – обеспечение правильных и скорейших выборов в Учредительное Собрание. Вместе с тем вопросы о мире и земле должны быть поставлены на очередь немедленно.

4) В переходный революционный период власти на местах должны быть сосредоточены всецело в руках местн[ых] револ[юционных] ком[итетов] или Штаба, объединяющего] С[овет] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов], социалистические партии и Городское Самоуправление.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 188. Арк. 74–75.

ПРОТОКОЛ
заседания Николаевской Городской Думы
27 октября 1917 года

Председательствовал:

Председатель Николаевской Городской Думы Б. Е. Терентьев

Экстренное заседание Городской Думы, созванное по поводу событий, произошедших в Петрограде.

Заседание открывается речью Городского головы В. П. Костенко.

Городской голова В. П. Костенко говорит, что вчера в 4 часа ночи была получена радиотелеграмма о том, что в Петрограде совершился переворот, что Временное Правительство низвергнуто и что воцарился новый революционный порядок. Какого характера этот порядок, кто теперь стоит у власти, кто распоряжается судьбами страны – мы сейчас сказать не можем, так как дальнейшие сообщения из центра чрезвычайно смутны, неопределенны и противоречивы: отрывочные сведения Николаев получает, главным образом, от Румчерода^{173.2} из Одессы и некоторых других пунктов. Можно определенно сказать только то, что страна сейчас переживает тяжелый кризис, в обстоятельствах которого сейчас трудно ориентироваться. Сейчас ясно только то, что в Петрограде произошел революционный переворот, что Вр[еменное] Правительство низвергнуто и власти в стране не существует.

Николаевскому Городскому Самоуправлению необходимо высказаться о произошедшем перевороте, а также о тех методах действий, каких должна придерживаться Городская Дума, которая является ответственной перед своими избирателями за порядок в городе, которая, как Дума социалистическая, обязана защищать дело революции.

^{173.1} Тимчасовий уряд повалено в результаті жовтневого перевороту в Петрограді 24–26 жовтня (6–8 листопада) 1917 р. під проводом партії більшовиків.

^{173.2} Румчерод – Центральний виконавчий комітет депутатів рад Румунського фронту, Чорноморського флоту та Одеської округи (Херсонська, Таврійська, частини Подільської і Волинської губерній) засновано на окружному з'їзді Рад, що проходив 10–27 травня (23 травня – 9 червня) 1917 р. в Одесі.

Наша Дума и раньше высказывалась о конструкции власти и гласным Думы, делегированным на демократическое совещание, дала определенный наказ о необходимости однородного министерства. Этим наказом наша Дума как бы предвидела, что принцип коалиции, который восторжествовал на демократическом совещании, не мог предотвратить произошедшего кризиса власти. И действительно, с самого своего возникновения коалиционное министерство встретило отрицательное отношение к себе со стороны некоторых демократических организаций: многие из них выносили резолюции о недоверии. Партия с[оциалистов]-р[еволюционеров] мирилась с ним, как с неизбежным злом, мирилась временно, ввиду близости созыва Учр[едительного] Собрания, она считала, что недолго осталось до Учр[едительного] Собрания, которое, как верховный хозяин земли русской, скажет свое слово о конструкции центральной власти, и за каких-нибудь два месяца, оставшихся до созыва Учр[едительного] Собрания, нет необходимости настаивать на изменении конструкции власти, ибо иначе получился бы между различными демократическими организациями раздор, что было бы на руку контрреволюции и могло бы вызвать анархию в стране.

Но события в Петрограде поставили нас лицом к лицу с совершившимся фактом, и нам теперь необходимо обсудить вопрос о создании такой центральной власти, которая благополучно доведет бы страну до Учр[едительного] Собрания. Такая власть должна быть построена, бесспорно, на представительстве от всех революционных организаций.

В связи с произошедшими событиями в Петрограде перед нами стоит чрезвычайно остро вопрос о работе на местах. Мы теперь должны удвоить нашу энергию, должны приложить все силы к тому, чтобы население было спокойно. Цель на местах – это раз началась гражданская война, то чтобы она обошлась без большого пролития крови, чтобы она не разрослась до больших размеров.

В связи с этим перед нами встает вопрос о конструкции власти на местах, о практических шагах ее.

Две силы революционной демократии существуют в городе: 1) Совет Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] – организация чисто политическая, организация, выдвинувшая революцию, вынесшая ее на своих плечах, организация более действенная, более подвижная; 2) Городская Дума – это детище Совета Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов], представляющее из себя орган более хозяйственного характера.

И вот эти две организационные силы, усиленные социалистическими партиями, должны взять власть на местах. Как будет назван тот орган власти, который образуется из представителей вышеназванных организаций, безразлично. Назовем мы его штабом или комитетом, дело не в названии. Мы должны помнить только то, что этот орган власти – временный, пока страна переживает тот тяжелый кризис, который послала нам судьба. Этой власти должно быть подчинено все в городе.

Гл[асный] Ряппо, председатель Совета Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов], говорит, что положение В[ременного] Правительства было всегда шатко, ибо оно не опиралось на какую-либо определенную демократическую организацию. В течение 7 месяцев революции не удалось найти ту опору, на которую могло бы опереться правительство, не удалось создать тот орган, перед которым оно было бы ответственно. Была попытка создать такой орган в виде предпарламента, но Вр[ременное] Правительство не признавало своей ответственности перед ним.

Партия с[оциал]-д[емократов] /объединенцев/ заняла определенную позицию по отношению к Вр[ременному] Правительству. Она говорила: Вр[ременное] Правительство не вело страну к миру, не предпринимало никаких шагов, чтобы вывести страну из хозяйственно-экономической разрухи.

Партия с[оциал]-д[емократов] /объединенцев/ послала своих делегатов на демократическое совещание с определенным лозунгом: должно быть однородное министерство, ответственное перед демократией, она верила, что при таком министерстве положение в стране было бы другое. Когда Всерос[сийский] Съезд Советов провозгласил лозунг:

Вся власть Советам, то партия заявила, что такая власть преждевременна, гибельна, сорвет Учр[едительное] Собрание, а потому и самый Съезд не своевременен.

Какую же позицию в связи с разыгравшимися событиями в Петрограде должна занять революционная демократия. Встать ли на сторону Вр[еменного] Правительства или на сторону восставших. На это она отвечает: Вр[еменному] Правительству мы не доверяем, власть должна принадлежать органам демократии.

Что же делать на местах. На местах должна быть создана устойчивость власти, должен быть осуществлен принцип опоры на Сов[еты] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов], на Городские Самоуправления и социалистические партии. Должен быть создан такой орган, который опирался бы на Советы, Думы и партии. Относительно сообщений о ходе событий, то по ним нельзя составить правильной картины, ибо получаемые сведения чрезвычайно противоречивы, то правительство арестовано, то правительство не арестовано и т[ак] д[алее].

Но что бы то ни было – нужно сказать только одно: происходит гражданская война, и кто победит на этой войне – вопрос нескольких дней. Но кто бы ни победил в этой войне – в конце концов должна победить революция, причем не должны быть умалены никакие демократические организации; страна должна быть доведена до Учр[едительного] Собрания, должна быть спасена революция, и не должно быть дано восторжествовать реакции.

Для всего этого на местах должны быть созданы революционные штабы.

В связи с докладами предыдущих ораторов возникает вопрос об оглашении телеграмм о текущих событиях, полученных в Николаеве, для чего объявляется перерыв, чтобы Президиум вместе с представителями всех партий мог выбрать те телеграммы, которые можно огласить.

После перерыва гл[асный] Макотинский оглашает телеграммы, за исключением тех, которые еще не просмотрены Революционным штабом.

После оглашения телеграмм гл[асный] Минчин предлагает организовать Революционный штаб из 5 представителей от Городской Думы, 5 представителей от Совета [рабочих и военных депутатов] и представителей социалистических партий.

Гл[асный] Бряжковский от имени У[краинской] П[артии] С[оциалистов]-Р[еволюционеров] обещает поддержку организуемому Революционному штабу.

Гл[асный] Дудкин оглашает следующую резолюцию о текущем моменте, принятую с[оциал]-д[емократами] /объединенцами/ и с[оциалистами]-р[еволюционерами].

Резолюция с[оциал]-д[емократов] /объединенных/
и с[оциалистов]-р[еволюционеров] гласных Город[ской] Думы:

«Своей нерешительностью и половинчатостью как в деле внутренней, так и внешней политики, Вр[еменное] Правительство, усиливая всеобщий развал в стране, подорвало к себе доверие в широких народных массах, идя по пути соглашательства с буржуазией, и окончательно дискредитировало себя в глазах революционной демократии. Признавая во вновь создавшемся кризисе власти полный крах принципа коалиции, Гор[одское] Самоуправление считает своей главной задачей употребить все усилия на то, чтобы совершающийся переворот прошел наиболее безболезненно и позволил бы в кратчайший срок образовать **НОВОЕ ОДНОРОДНОЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО РЕВОЛЮЦИОННОЙ ДЕМОКРАТИИ – ПРАВИТЕЛЬСТВО СПАСЕНИЯ СТРАНЫ И РЕВОЛЮЦИИ**, ответственное перед организованной революционной демократией. Городская Дума считает, что перед демократией стали задачи огромной важности, исключительной трудности и ответственности. Чтобы справиться с этими задачами, вся революционная демократия должна сплотиться во единое целое вокруг общей ближайшей программы конкретных действий спасения страны и революции. Вопросы мира и земли, обеспечение правильного и своевременного созыва Учр[едительного] Собрания требуют немедленного разрешения. Эта задача должна лечь в основу как организации центральной власти, так и организации власти на местах. Призывая всю демократию к объединению вокруг Гор[одского] Самоуправления и Сове-

та Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов], Гор[одская] Дума считает необходимым в данный тревожный момент всю полноту исполнительной власти в г[ороде] Николаеве вручить временному Революционному штабу, состоящему из представителей Гор[одского] Самоуправления, Совета и социалистических партий. Ближайшей задачей деятельности Революционного штаба должно быть поддержание правильного хода жизни в городе, принятие всех мер, необходимых для сохранения революционного порядка и спокойствия и установления теснейшего взаимодействия со всеми истинно революционными органами, находящимися в районе деятельности Николаевского Совета».

Гл[асная] Мандельштам в своей речи о текущем моменте разъясняет, почему партия с[оциал]-д[емократов] /объединенцев/, признавая Советы, стоит против передачи всей власти Советам. По мнению партии, товарищи большевики слишком переоценивают значение и силу Советов; одним Советам не по плечу те задачи, которые должна выполнить русская революция; наряду с чисто политическими задачами имеются задачи продовольственного, экономического и хозяйственного характера. Нельзя отдать преимущество тем или другим вопросам: все равновелико сейчас – и политика, и хозяйство, и продовольствие, все это тесно переплелось между собой, трудно отделить одно от другого.

И вот в целях усиления Советов, наибольшего успеха и победы революции, глубоко ценя Советы, отдавая им все должное, партия, тем не менее, стоит за передачу власти Советам совместно с Гор[одскими] Самоуправлениями и социалистическими партиями.

Гл[асный] Левин предлагает разделить резолюцию на две части, ибо еврейская группа всецело поддерживая вторую часть резолюции, не может согласиться с первой ее частью, где критикуется Вр[ременное] Правительство: такая критика недопустима, ибо хозяином страны является Учр[едительное] Собрание, которое и скажет свое слово о власти.

Гл[асный] Браславский предлагает перед голосованием объявить перерыв, чтобы столкнуться относительно 1-й части резолюции.

Гл[асный] Макотинский возражает против разделения резолюции на две части, ибо обе части считает неразрывно связанными.

Объявляется перерыв больш[инством] 30 против 1 гол[оса].

После перерыва вновь оглашается резолюция.

Гл[асный] Киреевский заявляет, что фракция Народной Свободы будет голосовать против резолюции, так как фракция признает коалиционное министерство.

Резолюция принимается 45 гол[осами] против 5 при 11 воздержавшихся.

Еврейская группа присоединяется ко 2-й части резолюции.

По вопросу об организации Революционного штаба гл[асный] Дудкин от имени фракции с[оциалистов]-р[еволюционеров] предлагает такую конструкцию: 5 – от Совета Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов], 5 – от Думы, причем Городской голова должен входить по должности.

Такая организация Революционного штаба принимается большинством голосов при 5 воздержавшихся.

Кандидатами в Революционный штаб намечаются от фр[акции] с[оциалистов]-р[еволюционеров] Дудкин и Брояковский; от фр[акции] с[оциал]-д[емократов] Макотинский и Овчинников. Эти кандидаты голосуются целиком и проходят больш[инством] голосов против 1 при 7 возд[ержавшихся].

Гл[асный] Злочевский говорит, что он голосовал против, имея в виду систему, а не лиц, голосовал против системы, допускающей представительство в штаб только от определенных партий, признающей, таким образом, другие партии контрреволюционными.

Председатель Гор[одской] Думы

Б. Е. Терентьев

Гласные Думы

[50 підписів]

Оригінал. Машинопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 3. Спр. 3. Арк. 104–107.

№ 174

Протокол загальних зборів чинів Миколаївського морського арсеналу з резолюцією про визнання Української Центральної Ради найвищою владою України

29 жовтня 1917 р.

ПРОТОКОЛ

общего собрания чинов Николаевского Морского Арсенала
от 29 октября 1917 года

Председатель собрания чиновник военного времени – Васильковский, секретарь – мастеровой Шевченко. На собрании присутствовало из списочного состава 132 чел[овека] – 78 солдат и 12 офицеров и чиновников.

Собранием были заслушаны доклады представителей Украинских социалистов-революционеров Николаевской организации про историю Украины и текущие политические события.

Отдельными чинами были заданы докладчикам некоторые вопросы, на которые докладчиками были даны разъяснения, после чего собранием при 2 воздержавшихся и 4 против принята предложенная докладчиками следующая резолюция:

Ми, воїнські чини

Миколаївського Морського Арсеналу, заслушавши доклади представників Української партії Соціалістів-Револуціонерів про сучасний момент, постановили: Всіма засобами і силами підтримувати Українську Центральну Раду як найвищий Уряд на Україні, що стоїть на сторожі прав і інтересів всієї демократії України і охорони революції. Ми віримо і надіємось, що в цей час безладдя Російської Республіки тільки єдина Українська Центральна Рада, виразниця Української демократії на Україні, може дати лад, порядок і спокій.

Председатель собрания, чиновник военного времени Васильковский
Секретарь Шевченко
С подлинным верно:
обер-офицер для поручений,
коллежский ассессор Павловский

Завірена копія. Машинопис. Російською та українською мовами.
Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-2247. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 2.

№ 175

Лист від Миколаївського комітету «Бунд» з пропозицією про включення до Револуційного штабу при Миколаївській міській думі представника від єврейської революційної демократії А. Шапіро

Не пізніше 30 жовтня 1917 р.

Николаевский Комитет «Бунда», обсудив в экстренном заседании своем вопрос об организации Революционного Штаба в г. Николаеве, признал крайне важным представительство в Штабе от еврейской революционной демократии и для этой цели делегирует в Штаб члена комитета, тов[арища] А. Шапиро.

Председатель Комитета /подпись/
Секретарь /подпись/
[Резолюція]
Революционному Штабу
Кандидатом в группе с[оциал]-д[емократов] /объединен[ных]/
Я. Ряппо. 30/X [октября 1917 года]

Копія. Російською мовою.
Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 192. Арк. 26.

№ 176

Лист Миколаївської робітничої групи анархістів до Революційного штабу при Миколаївській міській думі з проханням виділити для розміщення партійного комітету приміщення більярдної на розі вулиць Католицької та Олександрівської

Не пізніше жовтня 1917 р.

В Революционный Штаб города Николаева

Заявление

Николаевская Рабочая Группа Анархистов просит Революционный Штаб гор[ода] Николаева выдать ордер на реквизицию помещения для организации, так как ввиду многочисленности членов группа не видит возможности в планомерной творческой организационной работе при отсутствии соответствующего помещения.

Исходя из того, что в городе имеются подходящие помещения, в настоящее время занятые под биллиардными и некоторыми другими сомнительного характера предприятиями, группа находит, что Революционный Штаб, опирающийся на все демократические и революционные организации гор[ода] Николаева, должен быть заинтересованным в том, чтобы Николаевская Рабочая Группа Анархистов имела также возможность вести свою пропагандистскую и революционную работу.

Между прочим, Группа находит нужным сообщить Штабу, что помещение биллиардной на углу Католической улицы и Александровской как нельзя лучше соответствовало бы нашей работе.

Секретарь Группы

/подпись/

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 192. Арк. 27.

№ 177

Постанова першої батареї Окремого Чорноморського мортирного артилерійського дивізіону про визнання Української Центральної Ради найвищою владою в Україні

2 листопада 1917 р.

Постановление

Первой батареи

Отдельного Черноморского Мортирного Артиллерийского дивизиона

2 ноября 1917 г[ода]

Заслушав доклад за текущий момент, первая батарея единогласно постановила признать Украинскую Центральную Раду наивысшей властью в Украине. Мы верим и надеемся, что Украинская Центральная Рада есть защитница интересов и Украинского, и неукраинского народов, живущих на Украине, и она сможет довести измученный наш край до лучшей доли и прекратить братоубийственную войну, что забрала все силы и средства воюющих народов. Поддержать ее распоряжения, чтобы как можно скорее край был приведен к порядку и покою, с которого возьмут пример и другие части федеративной Российской Республики. Пожелаем Раде уничтожить беспорядок и успеха в ее Великой творческой работе.

Подписали Голова сборов

Вовченко

Писарь

Коваль

С подл[инным] верно: Предс[едатель] Комитета

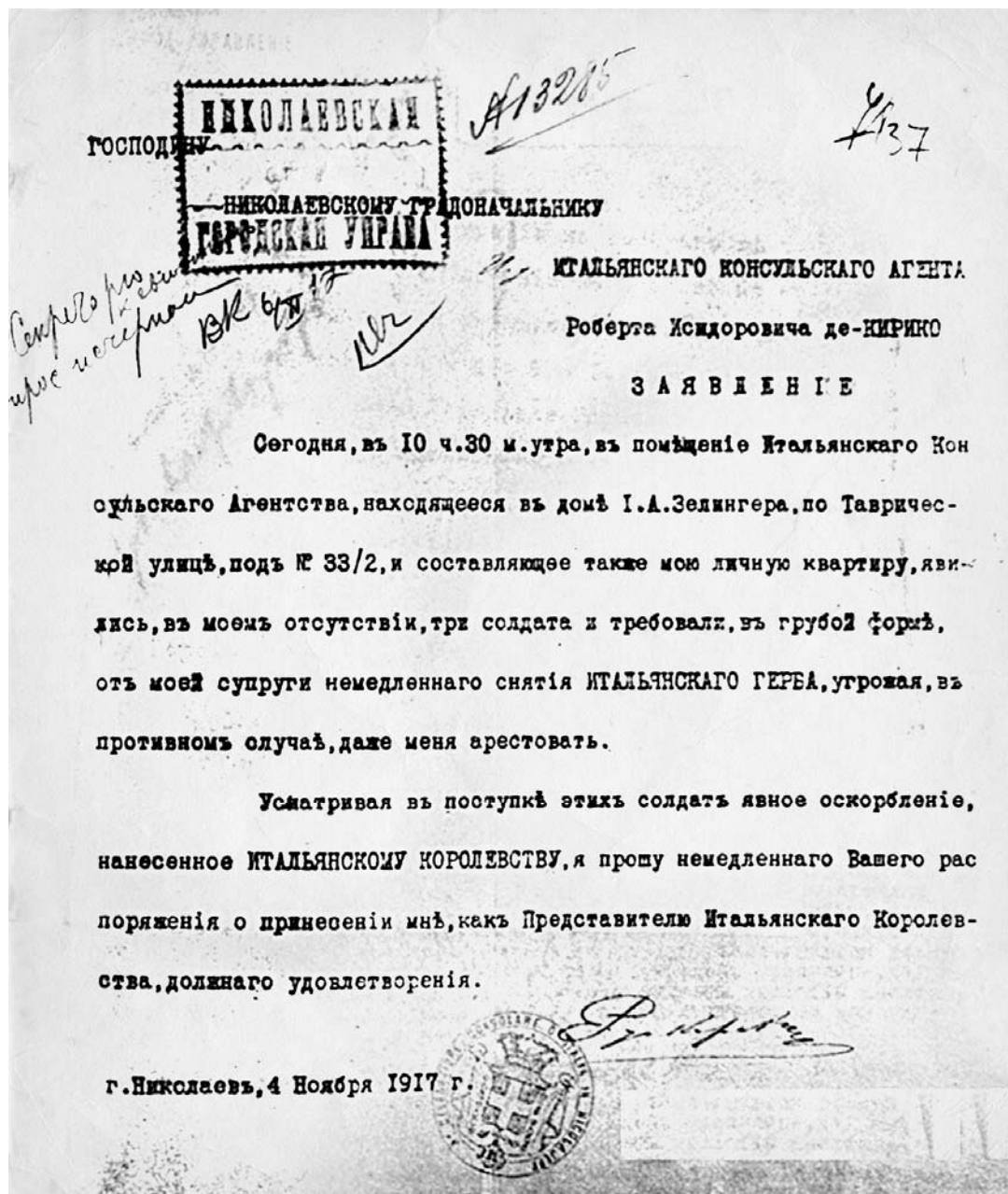
Потоцкий

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 188. Арк. 159.

Лист італійського консульського агента в м. Миколаєві Р. І. де-Кіріко до Миколаївського градоначальника В. П. Костенка зі скаргою щодо нападу невідомих вояків на консульство Італійського королівства

4 листопада 1917 р.

Оригінал. Машинопис. Російською мовою.
 Державний архів Миколаївської області. Ф. 216. Оп. 4. Спр. 9. Арк. 37.

№ 179

**Заява ротного комітету 2-ї роти 45-го запасного піхотного полку
до Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва із протестом
на поширення спекуляції в місті**

8 листопада 1917 р.

[Бланк]

Ротный комитет П р[оты]
45 пех[отного] зап[асного] полка
Ноября 8 дня 1917 г[ода]

В Исполнительное Бюро С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов]

Заявление

Известно ли Совету Рабочих и Военных Депутатов, что господа торговцы беспощадной спекуляцией обрекают город на полный произвол. Неимоверная дороговизна имеет одну причину – это злая воля торговцев.

Магазины полны товаров, однако на рынке как будто ничего нет.

Если все вышеуказанное известно Совету, то какие меры Советом предприняты, чтобы сократить жадные аппетиты г[оспо]д капиталистов.

Командир роты капитан
Председатель ротного комитета
Секретарь
[Печатка]

Лобов
/подпись/
Блакитный

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 188. Арк. 85.

№ 180

Лист від робітників суднобудівного заводу «Наваль» до Ради робітничих і військових депутатів з проханням про своєчасну виплату заробітної плати.

Резолюція голови Ради робітничих і військових депутатів Я. П. Ряппо з висловленням сумнівів щодо отримання коштів від Тимчасового уряду та петроградських банків

8 листопада 1917 р.

[Бланк]
Совет Рабочих
и Военных Депутатов
г[орода] Николаева
1917 г[од]

Исполнительному Комитету Совета Рабочих и Военных Депутатов

Исполнительный Комитет завода «Наваль» постановил просить Вас принять необходимые меры к своевременной выдаче получки рабочим завода «Наваль».

О принятых мерах просим поставить нас в известность.

Председатель П. ЮДАСОВ

Секретарь /подпись/

8-го ноября 1917 г[ода]

[Печатка]

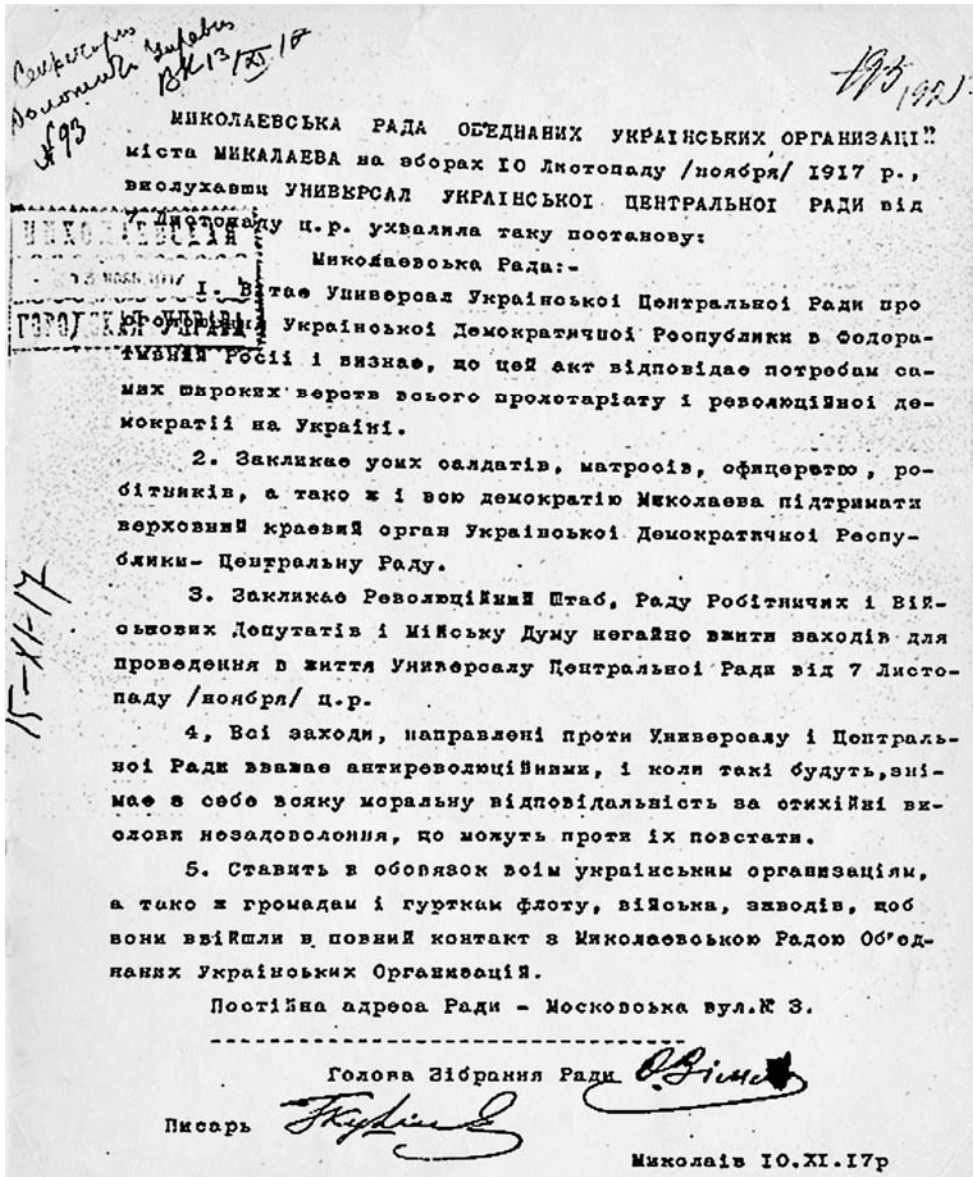
[Резолюція]: Исполнительному Комитету «Наваль». Мною отправлены четыре телеграммы по радио-телеграфу и по прямому проводу военные телеграммы и от Совета, и от имени Управляющего Государственным Банком, и от имени Директора Международного Банка в Петроград как правительству, так и Международному Банку. Ответа еще нет. Ввиду происходящих в Петрограде событий не ручаюсь, чтобы мы получили тот перевод на 2 миллиона, который потребован. 8/XI [ноября]–1917 г[ода]. Ян Ряппо

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 188. Арк. 87.

Постанова зборів Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій про підтримку Третього Універсалу^{181.1} та верховного крайового органу Української Народної Республіки – Української Центральної Ради

10 листопада 1917 р.

Оригінал. Машинопис. Українською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1804. Арк. 192.

^{181.1} Третій Універсал Української Центральної Ради схвалено 7(20) листопада 1917 р. У ньому проголошено Українську Народну Республіку, уся влада в якій мала належати Українській Центральній Раді та Генеральному Секретаріату.

№ 182

Протокол загальних зборів команди Управління Чорноморського мортирного артилерійського дивізіону з рішенням про українізацію дивізіону та визнання Української Центральної Ради вищим органом влади в Україні

11 листопада 1917 р.

Протокол

1917 года ноября 11 дня общее собрание команды Управления отдельного Черноморского
мортирного артиллерийского дивизиона обсуждало следующие вопросы:

1.

Выслушав предложение дивизионного комитета об украинизации всего дивизиона,
по примеру 1-й батареи, большинством голосов постановлено: присоединиться к резолю-
ции 1-й батареи и 12 голосами против 7 постановлено: украинизировать дивизион и при-
знать Центральную Украинскую Раду наивысшей властью на всей Украине.

2.

Ознакомившись с целью учреждаемого в Николаеве Республиканского комитета
активной обороны страны, постановлено всем собранием против одного голоса, что
вступление в этот комитет нежелательно и невозможно, так как мы, присоединяясь к
Украинской Раде, признаем лишь ее одну законной властью.

Подлинный подписали: председатель общего собрания, медицинский фельдшер
С. Вакула и секретарь бомбардир Попко, а также подписи всей команды.

С подлинным верно:

за председателя собрания /медиц[инский] фельдшер/ дивиз[ионный] писарь
/подпись/ Вакула

Сверял:

секретарь бомбардир /подпись/ Попко

Оригінал. Російською мовою. Рукопис.

Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-2247. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 148-148зв.

№ 183

Повідомлення про результати підрахунку голосів на 24 виборчих дільницях м. Миколаєва на виборах до Всеросійських установчих зборів, які відбулися 12 листопада 1917 р., опубліковане у газеті «Известия» 15 листопада 1917 р. № 161

12 листопада 1917 р.

Результаты выборов в Учредит[ельное] Собран[ие]
по гор[оду] Николаеву

По полученным нами сведениям, в 24 из 26 избирательных участков Николаева подано
голосов: за список № 1 епархиального духовенства и мирян – 1798, № 2 русского народно-
государственного союза – 219, № 3 русских граждан немецкой национальности – 226, № 4
партии социалистов-революционеров – 8669, № 5 партии кадетов – 5725, № 6 «Поалей-
Цион» – 148, № 7 партии с[оциал]-д[емократов] – 4005, № 9 большевиков – 9886, № 10 ев-
рейского блока – 6292, № 11 партии Н[ародная] С[вобода] – 896, № 12 старообрядцев – 261.

На первом месте, таким образом, большевики, на втором – с[оциалисты]-р[еволюционеры],
на третьем – еврейский блок, на четвертом – кадеты. Всего подано 41101 голос, следова-
тельно, в выборах принимало участие около 50 процентов избирателей.

Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

№ 184

**Постанова загального зібрання солдат парку Окремого Чорноморського
мортирного артилерійського дивізіону про підпорядкування парку
Українській Центральній Раді**

12 листопада 1917 р.

Общим собранием солдат парка под председательством мл[адшего] [о]ф[ице]ра Ивана Бухтиарова и секретаря бомбардира Галактиона Слесаренко обсуждали вопрос относительно присоединения солдат парка к Украинским частям войск и непосредственного подчинения Центральной Украинской Раде. Общим собранием солдат парка Отдельного Черноморского Мортирного Артиллерийского Дивизиона постановлено: присоединиться к указанным выше частям и Центральной Раде, а также и подчиняться и исполнять приказания беспрекословно, о чем и доводим до сведения к[оманди]ра дивизиона и дивизионного комитета и просим также довести до сведения Центральной Украинской Раде.

Председатель общего собрания мл[адший] [о]ф[ице]р Бухтиаров
Секретарь Слесаренко

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 188. Арк. 90.

№ 185

**Постанова засідання дивізійного комітету окремого Чорноморського
мортирного артилерійського дивізіону про українізацію дивізіону
та визнання Української Центральної Ради вищим органом влади в Україні**

12 листопада 1917 р.

П о с т а н о в л е н и е

Дивизионный комитет в своем заседании 12-го сего ноября [1917 г.] совместно с представителями комитетов от Управления, батарей и парка, заслушав протокол общих собраний частей дивизиона по поводу украинизации дивизиона и принимая во внимание пожелания различных частей, постановил:

1) Ходатайствовать о немедленной украинизации всего дивизиона с тем, чтобы вновь прибывающее пополнение состояло из украинцев и лиц, пожелавших присоединиться к украинскому движению; а тем людям, находящимся в настоящее время в дивизионе, не сочувствующим украинизации, предоставить право к откомандированию в другие части по их желанию.

2) К существующему наименованию дивизиона просить командира дивизиона ходатайствовать по командованию добавить слово «Украинский» после слова Черноморский, т. е. называть его «Отдельный Черноморский Украинский Мортирный Артиллерийский Дивизион».

3) Признать Украинскую Центральную Раду наивысшей властью во всей Украине, поддерживать ее и исполнять все ее распоряжения.

Подлинное подписали: за председателя товарищ его И. Гриневич, члены Дивизионного Комитета: Тимошин, Павлюк, члены батарейных комитетов: Попко, Бобьрь, Прокофьев, Федулов, Лысый, Бечь, Семенов, Бабенко, Ильинский, Дудка. Секретарь Потоцкий. С подлинным верно подписали: за председателя товарищ его И. Гриневич. Секретарь Потоцкий.

С копией верно:

За секретаря Дивизионного Комитета

/подпись/

Завірена копія. Російською мовою. Машинопис.

Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-2247. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 27.

Телеграма Генерального секретаря з військових справ Української Центральної Ради С. Петлюри^{186.1}, надіслана в копії до відома Миколаївській Раді об'єднаних українських організацій, щодо відрядження на прохання ради фахівців для організації українських військових підрозділів у м. Миколаєві

13 листопада 1917 р.

Телеграфна стрічка з рукописними даними та друкованим текстом.

Телеграфна стрічка

Телеграфна стрічка

Адреса КОМИССАРУ УКРАЇНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ
КОПЛАНКО КОПІЯ МИКОЛАЄВ УКРАЇНСЬКІЙ РАДІ

Від *С. Петлюри*

До *Генерального секретаря*

МИКОЛАЄВ ХЕРС КІЄВА 4483 34 13/11 1С 41 ВСЕМ ТОЛЬКО МИКОЛАЄВ

Принято *13* листопада 1917 р.

Службовий заголовок: РАДА ОБ'ЄДНАНИХ УКРАЇНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ З МИКОЛАЄВА ПРОСЯЄ ПРАСЛАТИ ПРЕСТАВНИКІВ В МИКОЛАЄВ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНІЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВИХ СТИХІЙ ТОЧКА ПРОСЯЄ ВВІТИ ЗАХОДІВ 135 = ВІЙСЬКОВИЙ ГЕНЕРАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР УКРАЇНИ ПЕТЛЮРА

*) Примітка: В службовому заголовку телеграми, прийнятій на службовому пункті, вказані слова на кожному рядку: 1) номер телеграми, 2) часо слуху, 3) часо відправки і 4) часи і мисли прийняття.

Телеграфна стрічка. Українською мовою.
Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-5547. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 7.

^{186.1} Петлюра Симон Васильович (1879–1926 рр.) – український державний, політичний і військовий діяч, Генеральний секретар з військових справ Української Центральної Ради з 28 червня по 31 грудня 1917 р., Головний отаман військ УНР з листопада 1918 р., Голова Директорії УНР з 9 травня 1919 р. по 10 листопада 1920 р.

№ 187

Протокол загальних зборів команди Миколаївського флотського півекіпажу з розглядом питання про визнання влади Української Центральної Ради і повноважень Генерального Секретаріату та вибори представників від півекіпажу до Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій

14 листопада 1917 р.

Протокол № 69

Общее собрание команды Николаевского флотского полуэкипажа, ноября 14 дня 1917 года, выслушав доклад представителей украинских социалистических организаций по вопросу о признании на Украине власти Центральной Украинской Рады и ее исполнительного органа Генерального Секретариата, большинством голосов при 3-х воздержавшихся и одного против приняло следующую резолюцию:

«Загальне зібрання Миколаївського Флотського Полуекіпажу, вислухавши і обговоривши Універсал Української Центральної Ради про заснування Української Демократичної Республіки в Федеративній Росії, щиро вітає її і Українську Центральну Раду і вважає потрібним на місцях виконувати розпорядження Української Центральної Ради і Генерального Секретаріату або їхніх представників.

Зібрання вважає, що тільки визнання Української Республіки і значення Центральної Ради зможе запобігти дальшому розвитку анархії в Державі і спасти Україну, а також і Росію від загибелі».

Причем на этом же собрании выбраны большинством голосов в Раду Объединенных Украинских организаций в г[ороде] Николаеве матросы: Журжа и Терновыи и кандидат матрос Чалый.

Подлинный подписали: Председатель общего собрания Перловский и Секретарь П. Бурцев.

С подлинным верно:

Председатель

В. Перловский

Секретарь

П. Бурцев

[Печатка]

Завірена копія. Російською та українською мовами.

Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-2247. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 59.

№ 188

Анонімний лист із попередженням про можливий захват більшовиками пошти та Ради робітничих і військових депутатів у м. Миколаєві

14 листопада 1917 р.

Г[осподину] Начальнику почты. Весьма важное

Сегодня ночью предполагается нападение большевиков на вверенную вам почту. Примите меры. Обратитесь за помощью к казакам или матросам.

Кроме того, предполагается захват Совета Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] и газеты «Известий». Если не трудно, сообщите им по телефону. Общественные организации, в случае появления большевиков, решите бастовать.

/Анонимное письмо/.

Надпись: К. С. [не розшифровано] Экстренно. В мест[ный] Комитет. 9 часов 50 мин[ут] вечера. 14/XI [ноября]-[19]17 г[ода].

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 192. Арк. 3.

№ 189

**Протокол загальних зборів робітників такелажного цеху
суднобудівного заводу «Руссуд» із резолюцією про визнання Української
Центральної Ради найвищим органом влади в Україні та вимогою
висвітлення українських питань на сторінках газети
«Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов»**

14 листопада 1917 р.

Протокол
общего собрания такелажного [цеха] по вооружению кораблей
14 ноября 1917 года

Выслушавши докладчиков В. Базиченко и М. Цимбала, под председательством Карпухина, большинством приняли след[ующую] резолюцию:

1. Признаем Украинскую Демократическую Республику в федеративной связи с Россией.
2. Признаем Укр[аинскую] Центральную Раду как высший орган демократической власти на территории Укр[аинской] Республики, в ее этнографических межах, т. е. со включением Херсонской губ[ернии].
3. Признаем Исполнительный орган Центр[альной] Рады – Генеральный Секретариат, который опирается на демократические органы, как-то: Советы Раб[очих] и Сол[датских] Д[епутатов], городские самоуп[равления] и земства.
4. Требуем признания первых трех пунктов как Советом Раб[очих] и Сол[датских] Д[епутатов], так и местным городским самоуправлением г. Николаева.
5. Демократия всех наций должна быть объединена.
6. Гражданская война должна быть кончена.
7. Требуем, чтобы редакция газеты «Известия С[овета] Р[абочих] и С[олдатских] Д[епутатов]» предоставляла возможность в украинском отделе «Известий» освещать украинский вопрос с принципиальной стороны, так как рабочие украинцы, работающие в заводе «Руссуд», материально поддерживают Совет Раб[очих] и С[олдатских] Д[епутатов], а также считают себя сочленами редакции газеты «Известия С[овета] Р[абочих] и С[олдатских] Д[епутатов]».

Председатель
Секретарь

Карпухин
С. Черногор

[Печатка цехового комітету такелажного цеху заводу «Руссуд»]

Оригінал. Російською мовою. Рукопис.

Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-2247. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 93.

**Запис перебігу подій та виступів лідерів фракцій – українців
Б. В. Брояківського, більшовиків Й. Ш. Скляра та А. М. Вольпе,
соціалістів-революціонерів В. П. Костенка, соціал-демократів О. М. Ісаєва,
народних соціалістів С. І. Белогая, соціал-демократів (об'єднаних) Я. П. Ряппо –
в Раді робітничих і військових депутатів м. Миколаєва під час розгляду
питання про ставлення до Української Центральної Ради.**

**Резолюція соціалістів-революціонерів і соціал-демократів (об'єднаних)
із поправками, внесеними фракцією українців, схвалена більшістю членів
Ради робітничих і військових депутатів. Резолюція Миколаївської організації
Української соціал-демократичної робітничої партії**

14 листопада 1917 р.

ОБЩЕЕ СОБРАНИЕ
С[ОВЕТА] Р[АБОЧИХ] И В[ОЕННЫХ] Д[ЕПУТАТОВ]
Заседание 14 ноября
ВОПРОС ОБ УКРАИНЕ И ОТНОШЕНИИ К ЦЕНТРАЛЬНОЙ РАДЕ

Оглашение документов и Универсала.

Доклад тов[арища] Брояковского.

По Украинскому вопросу выступает докладчик Брояковский; он бросает ретроспективный взгляд на ход Украинского движения.

«Когда разрослось революционное движение, то для многих было неожиданно выступление Украины.

Украина присоединилась к России в 1654 г. на правах широкой автономии, которая не была в угоду русскому царизму, и постепенно украинский народ превратился в такой же забытый, как и русский. Но каждый раз, когда являлась возможность, украинское движение вспыхивало и расцветало, но не заглохло.

В Галиции оно особенно поддерживалось, так как там интеллигенция и народ были национально сознательные. 1905 г. выдвинул украинские общества, газеты, но потом репрессии обрушились на них в первую голову.

Когда началась война, то правительство закрыло все органы прессы и общества, цвет украинской интеллигенции был арестован.

Нелегальные организации С[социал]-Д[емократической] Р[абочей] П[артии] существовали все время, в особенности интенсивно работала Екатеринославская организация, снабжавшая энергичными деятелями воинские части, например Волынский полк, сыгравший видную роль в февральском перевороте. Свободу получили украинцы наравне со всеми.

В Киеве была организована Центральная Рада во главе с проф[ессором] Грушевским.

На Пасху созван был в Киеве Всеукраинский съезд. На нем была переизбрана Центральная Рада, принявшая чисто демократический вид.

Вскоре состоялся I войсковой съезд, избравший Всеукраинский Сов[ет] Воен[ных] Депутатов. Далее состоялся Всеукр[аинский] крестьянский съезд, избравший Сов[ет] Кр[естьянских] Деп[утатов], и съезд рабочий, вошедший в состав Центральной Рады.

Центр[альная] Рада решила обратиться к Врем[енному] Прав[ительству], чтобы оно заявило о готовности дать автономию. Правительство составило юридический Сов[ет] [текст пошкоджено] медлило с ответом, ограничившись, наконец, формальной отпиской.

Состоялся Июньский укр[аинский] съезд, запрещенный Керенским.

Украинская Рада, опираясь на демократию, издала Универсал, вызвавший взрыв воодушевления на съезде.

Врем[енное] Прав[ительст]во пошло на уступки и согласилось признать власть Генерального Секретариата на территории Украины.

Произошло соглашение, и выпущен был Универсал [*текст поврежден*] в Центр[альную] Раду вошли представители и неукраинской демократии.

События шли. Произошло последнее вооруженное выступление большевиков. В Киеве Совет в большинстве большевистский, но по соглашению с Гор[одской] думой и партиями был создан Революц[ионный] штаб, который допустил провокационное выступление.

Произошло сражение, в результате единственным хозяином оказалась Центральная Рада.

Состоялся ряд съездов. Организации начали требовать от Рады, чтобы она объявила себя Временным Парламентом Украинской Республики.

Центр[альная] Рада, составленная в подавляющем большинстве из социалистов, фактически является Центр[альным] Комитетом Советов Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов].

Генеральный Секретариат – однородное социалистическое министерство.

Теперь, когда в Петр[ограде] нет никакого прав[ительст]ва, так как теперешнее правительство опирается только на партию большевиков, Укр[аинская] Центр[альная] Рада, опираясь на революционную демократию, взяла власть в свои руки.

Главный вопрос в том, чтобы сохранить страну от анархии и создать власть. Центр[альная] Рада предлагает демократии соединиться.

Мы убеждены, что теперь перестроение республики на основах федерации может довести страну до желаемого конца – Учредительного Собрания».

Речь тов[арища] Скляра.

Т[оварищ] Скляр – большевик.

«Официальный [*текст поврежден*] украинских партий организовал движение [*текст поврежден*] в течение русской революции. К сожалению, оратор не указал на то, какая партия [оказала] наиболее определенное влияние на право самоопределения. Он побоялся сказать, что партия большевиков ребром поставила вопрос о самоопределении наций в [*текст поврежден*] войне. Теперь, когда вопрос о мире решительно выдвинут, каждое прав[ительст]во должно сказать, как оно понимает право нации на самоопределение. Этот вопрос особенно отстаивался партией большевиков. И в данный момент мы не постесняемся сказать: да здравствует свободная Украина! Пусть самоопределяется украинский народ вплоть до отделения.

Меня поистине удивляет отношение Рады (отчасти отрицательное) к теперешнему прав[ительст]ву Ленина, когда затрагивается общенациональный вопрос, мы, как партия Интернационала, не можем его рассматривать в таком виде, как ставят его украинцы.

Для нас интереснее всего, чтобы в этом самоопределении не пострадал украинский солдат и рабочий.

Украина как нация объединяет разные классы, с которыми не по дороге пролетариату.

Интересы пролетариата должны быть соблюдены, и партия большевиков будет защищать их прежде всего.

Мы не можем не обратить внимания на состав Рады. Хотя нас успокаивали, что там в большинстве демократический элемент, но она несколько хромает. Там далеко не все благополучно, и в интересах украинского пролетариата не следует отдаваться беспрекословно во власть правительства, издавшего хотя бы и красивые декреты. Хотя Центр[альная] Рада выдвигает красивые декреты, пролетариат должен быть осторожен, так как состав Центр[альной] Рады случайного характера.

Партия большевиков, признав принцип самоопределения Украины, считает возможным поддерживать Центр[альную] Раду в ее стремлениях, но [*текст поврежден*], что она должна быть [*текст поврежден*] брана.

Не следует закрывать глаза, в борьбе за национальное освобождение не может быть перемирия, о котором мечтают националисты. [Текст пошкоджено] но, что Укр[аинская] Центр[альная] Рада, ведущая борьбу с правительством Керенского, во время [текст пошкоджено] Собрания не находит возможным поддерживать правительство, выдвинутое 2-м Всероссийским съездом Советов».

Подходя к вопросу местному, оратор считает, что решение вопроса о самоопределении нации не может происходить в таком виде.

«Центр[альная] Рада должна решить этот вопрос не путем штыка, а путем плебисцита.

В Херсонщине этот вопрос проходит слабо, с осложнениями, так как процент населения не преобладающий.

Необходимо решить этот вопрос о власти Рады во Всероссийском масштабе, а не местном. Только таким образом можно говорить о безболезненности процесса украинизации области».

Так как оратор в речи высказал мысль, что власть надо строить не на штыках, а на народном доверии, ему был задан вопрос [текст пошкоджено]:

Почему большевики на деле проводят обратное?

Ответ: «Переворот был бы бескровным, если бы мелкобуржуазные идеологи не выдвинули Керенского».

Вопрос: когда большевики дадут мир и хлеб?

Ответ: «Во-первых, вы ставите вопрос очень жестко, саботируя Петрогр[адский] [текст пошкоджено] пролетариат».

Речь т[оварища] Костенко.

Костенко – фр[акция] с[оциалистов]-р[еволюционеров].

«Вопрос интернациональный – одна из самых сложных проблем, на которую наткнулся социализм в своем развитии.

Партия с[оциалистов]-р[еволюционеров] считала вопрос национальной задачей в развитии человечества.

[Текст пошкоджено] издавна вполне определенно указывала, что она признает право на самоопределение народностей, которое поведет, в конце концов, к слиянию народов.

Тормозить национальные стремления – тормозить демократическое развитие, так как это ведет к сепаратизму.

Строение государства с[оциалисты]-р[еволюционеры] представляли как объединение автономных единиц, не боясь предоставить им политическую свободу.

Федеративный строй государства всегда был идеалом с[оциалистов]-р[еволюционеров] и оправдал себя в жизни (Америка, Швейцария, Германия).

Когда человечество объединится в одну семью, это будет федерация народностей.

Как понимают с[оциалисты]-р[еволюционеры] украинский вопрос в настоящее время? Центральная власть у нас отсутствует, правительство Ленина и Троцкого висит в воздухе без опоры. Это естественно, так как попытки строить власть сверху обречены на крах.

Россия в период распада, но единство ее должно быть восстановлено, и это может быть сделано только снизу вверх.

Теперь нет общегосударственного центра, – и должны вступить в исполнение своих обязанностей подцентры, одной из таких крупных единиц является Украина.

Украинцы в это вкладывают свои национальные идеи, но можно признать значение этого объединения, как организующего страну. Надо такие объединения спасать и поддерживать.

Чем больше мы задерживаемся на этом объединении, тем больше мы задерживаем распад.

Россия делится на экономические районы. Ни одна часть не может жить отдельно от другой. Они связаны, их соединяет жизнь крепче, чем соединяло самодержавие принудительным путем.

С[оциалисты]-р[еволюционеры] стоят на точке зрения народовластия и не признают принципа захвата власти.

Мы приветствуем образование купнаго^{190.1} краевого органа как Рада. Политические формы государства должны явиться результатом творчества народа.

Но занять ту или иную позицию по отношению к Раде можно только выяснив ее физиономию. Рада есть орган временный и в этой форме долгое время существовать не может.

Признавая революционно-демократическое значение Рады, мы должны ей содействовать, создать контакт с ней до краевого Учред[ительного] Собрания.

Пересоздание Рады немедленно явится таким же срывом Укр[аинского] Учредит[ельного] Собрания, каким перестроение центр[ального] прав[ительств]ва явилось для Всерос[сийского] Учр[едительного] Соб[рания]».

Речь т[оварища] Исаева.

Т[оварищ] Исаев – «Соц[иал]-дем[ократы] разделяют понятие автономии и федерации. Украинская нация достаточно определилась в культурном и политическом отношении».

Оратор присоединяется к положениям, высказанным Костенко, и также считает неуместным настаивать в настоящее время на пересоздании Рады.

Центр[альная] власть в том виде, в каком существует теперь, опираясь на одну партию, не удержится. Приемлемо только то правительство, в которое войдут представители всех социалистических партий.

Относительно вопроса о выделении Украины в политическую единицу, оратор высказывает точку зрения соц[иал]-дем[ократов] объединенных, что менее культурные нации определяются на автономных началах, более же культурные, как украинская, на федеративных. Только таким путем народы придут к космополитизму.

Речь т[оварища] Белогая.

Т[оварищ] Белогай – нар[одный] соц[иалист].

«После блестящей и обстоятельной речи представителя фракции социалистов-революционеров мне, представителю народно-соц[иалистической] партии, остается лишь обеими руками подписаться под этой речью и также резолюцией с[оциалистов]-р[еволюционеров].

Нар[одно]-соц[иалистическая] партия в вопросе о госуд[арственном] устройстве России стоит за федеративную республику, за предоставление всем народностям, населяющим страну, права на самое широкое национальное самоопределение.

Партия нар[одных] соц[иалистов] относилась до сих пор отрицательно к украинскому движению, известному под именем «самостійности». К тому же вопрос о государственном устройстве России партия относилась исключительно к компетенции Учредительного Собрания.

Но раз Украинская Центральная Рада, по условиям данного времени, периода безвластия и диктатуры Ленина и Троцкого, вынуждена была объявить Украинскую Республику, притом в составе Российской Республики и с обеспечением прав национальных меньшинств и единственной властью, – Центральную Украинскую Раду, то необходимо отказаться от буквального толкования некоторых пунктов программы. Поэтому мы, нар[одные] соц[иалисты], приветствуем организацию украинской власти для данного

^{190.1} Купнаго – «такого».

момента, опирающейся на народ. Центральная Украинская Рада заговорила государственным языком и первая подала мысль об организации областной власти, а из нее и Центральной.

Для данного момента является приемлемой Центр[альная] Укр[аинская] Рада, хотя бы и избранная не посредством совершенного закона о выборах. Иначе если мы будем добиваться переизбрания Центральной Рады, да еще с целью, по-видимому, устранить крестьянское представител[ьство], потому что в Раде оно, по заявлению т[оварища] Склера, беспартийное, то неизбежен срыв и Украинского Учредительного Собрания, как сделали уже большевики со Всероссийским Учредительным Собранием».

Речь т[оварища] Романова.

Тов[ариш] Романов – анархист.

«Идеал анархиста – не освобождение национальности, а освобождение личности. Те, кто задается целью поддерживать национальное чувство, идут по ложному пути. Тот, кто знает историю, не будет стремиться к выделению наций. Мы против власти краевой, и все желание наше сводится к тому, чтобы она погибла.

Большевиков упрекают, что они употребляют приемы расстрела, но важно не выносить резолюции, а проводить их в жизнь. Одно Учр[едительное] Собрание сорвано, хотят создать другое Учр[едительное] Собрание, но об этом хорошо говорить, когда рабочие живут в хороших условиях. Надо поставить крест над созданием власти, но создать организации, которые дадут возможность строить жизнь.

Мы призываем все национальности, как угнетенный класс, выступить на борьбу.

Взгляд анархистов сводится к народовластию, но к нему надо идти революционным путем, классовыми организациями. Мы поддерживаем всякий народ, желающий разорвать цепи власти, мы приветствуем органы, координирующие действия на местах. Мы с теми, кто стоит за передачу земли, мир, передачу власти народу».

Продолжение прений будет помещено в следующем номере газеты.

После прений было предложено две резолюции: 1) соц[иал]-дем[ократов] большевиков и 2) с[оциалистов]-р[еволюционеров] и соц[иал]-д[емократов] объединенных.

За резолюцию большевиков было подано 60 голосов. За резолюцию с[оциалистов]-р[еволюционеров] и соц[иал]-д[емократов] объединенных – 85 гол[осов].

РЕЗОЛЮЦИЯ С[ОЦИАЛИСТОВ]-Р[ЕВОЛЮЦИОНЕРОВ] И СОЦ[ИАЛ]-Д[ЕМОКРАТОВ] ОБЪЕД[ИНЕННЫХ]^{190.2}

Признавая значение Украинской Центральной Рады как центра, объединяющего революционное движение на Украине, и считая, что областные автономии должны подготовить будущее объединение Российской Демократической Республики, образованной на принципе автономного и федеративного объединения входящих в нее национальностей, Николаевский Совет Рабочих и Военных Депутатов готов войти с Украинской Радой, образовавшей временное краевое правительство, в деловую связь по всем экономическим и политическим вопросам, имеющим общее значение для всего края, поскольку Рада в своем Третьем Универсале стоит на общей точке зрения с Николаевским Советом по вопросам государственной власти и положительной программы демократии.

Исходя из того положения, что в стране не существует общепризнанной центральной власти и страна все глубже погружается в бездну распада и анархии, Сов[ет] видит в областных крупных объединениях такие организации, которые облегчат восстановление государственного единства путем их объединения, а потому власти и совместно со

^{190.2} Оригінал резолюції зберігається в: Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-2247. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 139.

Всероссийск[им] Учредит[ельным] Собран[ием] Совет будет призывать демократию к участию в выборах в Украинское Учред[ительное] Собран[ие], в согласии с Третьим Универсалом Центр[альной] Рады. Украинское Учред[ительное] Собр[ание], выбранное на основах всеобщ[его] избират[ельного] права, должно будет создать постоянный орган исполнительной краевой власти, установить окончательные границы Укр[аинской] Республики, обеспечить автономии национальных меньшинств и отдельных хозяйственных единиц, как вольных приморских городов: Одессы, Николаева и др[угих].

Вместе с тем Украинская Республика должна поставить себе целью самое широкое участие в скорейшем восстановлении нарушенного политико-экономического единства всей России.

ДОПОЛНЕНИЕ УКРАИНЦЕВ

В резолюцию фракцией украинцев были внесены дополнения, принятые собранием.

«Центральная Рада должна немедленно озаботиться изданием законов о проведении в жизнь (до Укр[аинского] Учред[ительного] Соб[рания]) возвещенных в Универсале основ экономической и социально-политической жизни Укр[аины].

Всякий уклон в сторону задержания или изменения в проведении в жизнь вышеупомянутых основ будет играть на руку врагам демократии и революции и с точки зрения пролетариата и революционной демократии на Украине является абсолютно недопустимым.

Кроме того, в интересах классово национального развития пролетариата и революционной демократии как на Украине, так и во всей России, сейчас является необходимым:

- а) чтобы немедленно ликвидирована была вооруженная гражданская борьба,
- б) чтобы возможно скорее созданы были краевые объединяющие центры в Велико-россии [и] Сибири и проч[их регионах], так как они уже есть сейчас в Украине, на Кавказе, в Москве и т[ак] д[алее],
- в) чтобы при условии нынешнего распада централистически-империалистического российского государства возможно скорее создана была объединенная общегосударственная социалистическая власть федерально-демократической России».

Російською мовою.

Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов. 16 ноября 1917 г. № 162. Арк. 3-4.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

ВОПРОС ОБ УКРАИНЕ И ОТНОШЕНИИ К ЦЕНТРАЛЬНОЙ РАДЕ

(Продолжение)

Пред[седатель] польско-литов[ской] группы.

«Признавая право народностей на самоопределение, мы стремимся в то же время, чтобы соединение пролетариата настало как можно скорее.

Украинский пролетариат должен быть тесно связан с общероссийским пролетариатом. Можно организовать Совет Украины, который будет связан с Всероссийским Советом Р[абочих] и К[рестьянских] Д[епутатов]».

Т[оварищ] Вольпе. «Когда нас спрашивали, почему мы не даем хлеба, я отвечу, что Вам (обращение вправо) за ваш саботаж не только хлеба, но и жить не следует.

Вспомним слова докладчика. Он говорил, что первые зарницы украинск[ого] движения блеснули в Галиции. Почему же он не сказал о самоопределении Галиции?

На Украине будто совершенно нет буржуазии.

Вот в этом горе укр[аинского] вопроса.

Если бы я видел буржуазию, я пришел бы к рабочему и сказал: вот твой враг. Но я его не вижу.

Нет его! Есть Центральная Рада. Пролетариат идет на эту удочку, забывая о классовой борьбе.

Пока территория Украины определялась в 5 губ[ерний] – национальные и классовые интересы совпадали, так как это были губернии с бедным населением.

Но когда Украина протянула руку к Херсонск[ой], Екатер[инославской], Тавр[ической] губ[ерниям], вскрылась язва капитализма.

Украинская буржуазия живет, и она скажется.

Это не значит, отнюдь, что мы против самоопределения Украины.

Но Центр[альная] Рада не является истинно народной властью. Там распоряжаются не украинцы, а меньшевики, «Бунд» и т[ому] п[одобные].

Украинск[ая] армия и масса стоит не на точке зрения Рады, а на большевистской точке зрения.

В Киеве вся власть в руках Революцион[ного] ком[ите]та, и ни одно решение Рады без него не проходит.

Нельзя верить Укр[аинской] Раде. В ней должны быть только солдаты и рабочие.

Солдаты и крестьяне съедутся в Киев и выберут такую Раду, которая будет опираться на народ.

Крестьяне, рабочие и солдаты требуют власти Советов, какая может быть еще власть?

Мы всем авторитетом будем показывать украинскому рабочему и солдату, что они могут так взять власть, как мы взяли ее в России.

Интересы демократии – интересы подавляющего большинства.

В самостоятельной Украине мы приветствуем только исключительно власть Советов».

Т[оварищ] Ряппо. «Есть высшая свобода – свобода отдельной личности, когда самоопределится человек, без насилия над кем-либо. Это анархизм Толстого^{190.3}.

Но анархизм т[оварища] Романова запутан, это и не анархизм Штирнера^{190.4} и Кропоткина^{190.5}. Он не признает никакой власти, в то же время призывает [к] подчинению власти Ленина.

Признавая свободу и право личности, мы признаем полную свободу наций на самоопределение, ибо это есть залог культуры и преуспевания.

В чем же сущность национального вопроса для социал-демократии?

История – это борьба народностей, во-первых, и борьба классовая в каждой национальности, во-вторых. Борьба и вражда национальностей тормозят и затемняют борьбу классовую.

Наша задача – устранить все то, что создает национальную борьбу или вражду.

При свободном самоопределении наций устранится эта вражда.

Что нужно для свободного самоопределения народов?

Во-первых, всеобщее голосование, референдум; во-вторых, взаимное соглашение между самоопределившимися национальностями всей России, чтобы свобода одной нации не стала угнетением другой, как бы мала другая нация не была.

Рассмотрим теперь Универсал Укр[аинской] Рады.

Прежде всего – там признается единство Российской Республики и Всероссийское Учредительное Собрание, там нет речи об отделении Украины. Там говорится о создании всероссийской власти однородной социалистической и не признается власть – диктатура Ленинизма.

^{190.3} Толстой Лев Миколайович (1828–1910 рр.) – російський письменник.

^{190.4} Штірнер Макс (Йоган Каспар Шмідт, 1806–1856 рр.) – німецький філософ-ідеаліст, фундатор анархічного індивідуалізму.

^{190.5} Кропоткін Петро Олексійович (1842–1921 рр.) – теоретик анархізму, російський революціонер.

Все это приемлемо для партии с[оциал]-д[емократов] /объединенцев/.

Как Рада предполагает самоопределение?

Во-первых, путем всеобщего голосования, а именно созывом Украинского Учредительного Собрания; во-вторых, путем окончательного соглашения во Всероссийском Учредит[ельном] Собрании.

И эти пункты приемлемы для нашей партии.

Далее в вопросах о земле, о рабочем дне и контроле высказаны основные положения социалистических партий.

Отношение Универсала к местным органам самоуправления ясное.

Рада признает, [что] будет на них опираться, а не разгонять, как это делает Ленин в Петрограде и Москве.

Наконец, Украинская Рада и Универсал против гражданской войны.

А посему в данный момент революции нам с Укр[аинской] Радой по пути».

Выступает целый ряд делегатов с резолюциями, в которых признается краевую властью [Украинская Центральная] Рада.

Собрание заканчивается в 4 ч[аса] 25 м[инут] утра.

РЕЗОЛЮЦИЯ НИКОЛАЕВСКОЙ ОРГАНИЗАЦИИ
УКР[АИНСКОЙ] СОЦ[ИАЛ]-ДЕМ[ОКРАТИЧЕСКОЙ] РАБ[ОЧЕЙ] ПАРТИИ,
оглашенная на пленарном заседании Ник[олаевского] Совета Раб[очих]
и [Военных] Деп[утатов], по вопросу об Укр[аинской] Центральной Раде

Николаевская организация УСДРП, рассмотрев 3-й Универсал Укр[аинской] Центр[альной] Рады, постановила:

А. Универсал отвечает глубочайшим социальным нуждам граждан, пролетариата и революционной демократии всех наций на Украине.

Б. Факт издания Универсала с декретированием Украинской Демократической Республики в федеративной связи с народами и областями России с провозглашением: передачи земли без выкупа крестьянским комитетам, 8-час[ового] рабочего дня, контроля над производством, немедленного заключения мира, уничтожения смертной казни, амнистии политическим осужденным, закрепления прав публичных органов пролетариата и революционной демократии, а также установления между ними самой тесной связи, учреждения справедливого суда и гражданских свобод, признания национально-персональной автономии национальных меньшинств на Украине, признания Всероссийского Учредительного Собрания и определения срока созыва Украинского Учредительного Собрания – этот факт свидетельствует о глубоко демократическом составе и направлении нынешней Центральной Рады.

Поэтому считаем, что

1 – Центральная Рада должна немедленно озаботиться о проведении в жизнь (до Украинск[ого] Учр[едительного] Собрания) возведенных в Универсале основ экономической и социально-политической жизни Украины.

2 – Всякий уклон в сторону задержания или избежания в проведении в жизнь вышеупомянутых основ – будет играть на руку врагам демократии и революции и с точки зрения демократии на Украине является абсолютно недопустимым.

3 – Взгляды и меры, которые направлены против Универсала и Центральной Рады, декретировавшей его, играют на руку контрреволюции. Поэтому организация Украинской с[оциал]-д[емократической] р[абочей] п[артии] в Николаеве призывает к самой активной борьбе с ними, в случае таковые будут, откуда бы они ни исходили.

4 – На платформе Универсала для проведения основ его в жизнь должны самым тесным образом объединиться все организации николаевского пролетариата и революци-

онной демократии, а также массы, поддерживающие их, чтобы углубить и закрепить достижения революции, что ныне должно быть главной задачей этих организаций.

5 – Кроме того, в интересах классово-национального развития пролетариата и революционной демократии как на Украине, так и по всей России, сейчас является необходимым:

- а) чтобы немедленно ликвидирована была вооруженная гражданская борьба,
- б) чтобы возможно скорее созданы были краевые объединяющие центры в Великой России, Сибири и проч[их], так как они уже есть сейчас на Украине, Кавказе, в Молдавии и т[ак] д[алее].

6 – Чтобы при условии нынешнего распада централистически-империалистического российского государства возможно скорее создана была объединенная общегосударственная социалистическая власть федеративно-демократической России.

Російською мовою.

Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов». 17 ноября 1917 г. № 163. Арк. 3.
Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

№ 191

Резолюція про негативне ставлення до Української Центральної Ради, запропонована групою анархістів до схвалення Радою робітничих і військових депутатів м. Миколаєва (не схвалена)

14 листопада 1917 р.

Пленарное заседание Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов, заслушав прения по украинскому вопросу, в связи с позицией Центральной Рады, вынесло следующую резолюцию:

Принимая во внимание, что самоопределение народов в рамках капиталистического строя есть фикция и что освобождение всех трудящихся от капиталистического ига гарантирует не только национальную независимость, но и полную индивидуальную свободу, мы призываем все национальности, населяющие Россию, стройно стать в ряды борющегося пролетариата за идеи интернационального экономического раскрепощения трудящихся масс от всякой эксплуатации и политического гнета, памятуя, что у трудящихся нет отечества и борьба за национальное самоопределение и независимость отвлекает широкие трудящиеся массы от истинной революционной, классовой борьбы и социальной революции и что признание власти Центральной Рады идет вразрез с самостоятельностью и инициативой всех угнетенных на местах, заставляя надеяться на то, что будет дано сверху от Центральной Рады. Мы, отвергая власть Ц[ентральной] Рады, требуем [передать] всю власть Советам на местах. Причем для контактности действий всех Советов Рабочих, Солдатских и Крестьянских Депутатов признаем орган, объединяющий, не законодательствующий, а координирующий все действия, вытекающие на местах, – этот орган может быть не только краевой, но и Всероссийский.

Резолюция предложена Совету советской группой анархистов.

Оригінал. Російською мовою. Рукопис.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 188. Арк. 151.

**Витяги з протоколу засідання демократичної Миколаївської міської думи
від 15 листопада 1917 р., на якому гласними обговорювалося питання
про ставлення до Української Центральної Ради**

15 листопада 1917 р.

ПРОТОКОЛ
засідання Николаевской Городской Думы
15 ноября 1917 года

Председательствовал: Председатель Городской Думы Баян Евгеньевич Терентьев.

...Собрание Думы переходит к обсуждению своего отношения к 3-му Универсалу Украинской [Центральной] Рады.

Городской голова обращает внимание собрания Думы на 3-й Универсал Украинской Центральной Рады, в котором Рада, объявив себя краевой властью на территории Украины, предлагает, в частности, признать свою власть на территории Херсонской губ[ернии]. Официального запроса о признании власти Украинской [Центральной] Рады Никол[аевская] Гор[одская] Дума от [Украинской] Центральной Рады еще не получила, но местная [Украинская] Рада в резолюции, принятой ею на собрании 10 ноября 1917 г., предлагает Никол[аевской] Гор[одской] Думе немедленно провести в жизнь Универсал от 7 ноября с[его] г[ода], вследствие чего Городской Голова просит собрание Думы выяснить свое отношение к 3-му Универсалу.

Гл[асный] Исаев предлагает обсуждения выслушать представителя местной Украинской Рады гл[асного] Зиму.

Гл[асный] Зима в краткой речи знакомит Думу с ходом украинского движения со времени начала 2-й Российской Революции, отмечая заслуги Центральной Украинской Рады по оформлению того стихийного национального украинского движения, которое с такой силой выявилось после падения романовского режима.

Городской голова В. П. Костенко рисует характер политической истории XIX века как борьбу главным образом национальностей, выясняет общую позицию партии с[оциалистов]-р[еволюционеров] по национальному вопросу. Указывая на происходящий в настоящий момент процесс самоопределения отдельных национальностей России, Городской голова видит в этом здоровое, с точки зрения государственных интересов, движение. В частности, оратор приветствует украинское национальное движение и в вопросе о подчинении Херсонщины власти Украинской [Центральной] Рады предлагает собранию не становиться на точку зрения местного патриотизма. Городской голова, однако, полагает, что такие города, как Николаев и Одесса, в сущности уже денационализированные, должны быть выделены в особые самостоятельные единицы, что и необходимо будет разрешить Всерос[сийскому] Учр[едительному] Собранию совместно с Украинск[им] Учр[едительным] Собранием. В итоге В. П. Костенко предлагает от фр[акции] с[оциалистов]-р[еволюционеров] принять следующую резолюцию:

[Резолюція фракції соціалістів-революціонерів (есерів)]

«Признавая значение Украинской Центральной Рады как центра, объединяющего революционно-демократическое движение на Украине, и считая, что областные автономии должны подготовить будущее объединение Российской Республики на началах автономии входящих в нее национальностей в форме их федеративного союза, Никол[аевская] Гор[одская] Дума приветствует 3-й Универсал как декларацию, вполне отвечающую основным требованиям положительной программы всей российской демократии и ее взгляду на вопрос воссоздания государственной власти, а посему Дума

готова войти с [Украинской] Центральной Радой, образовавшей временное правительство, в самую тесную деловую связь по всем экономическим и политическим вопросам, имеющим общее значение для всего края.

Исходя из того положения, что в стране не существует общепризнанной центральной власти и страна все глубже погружается в бездну распада и анархии, Никол[аевская] Гор[одская] Дума видит в областных крупных объединениях такие организации, которые облегчат восстановление государственного единства, а потому Никол[аевская] Гор[одская] Дума будет призывать демократию к участию в выборах в Украинское Учр[едительное] Собрание в согласии с 3-м Универсалом Украинской Рады.

Украинское Учред[ительное] Собрание, избранное на основах всеобщего избирательного права, должно будет создать постоянный орган исполнительной краевой власти и совместно с Всерос[сийским] Учр[едительным] Собранием должно установить окончательные границы Украины, обеспечить автономию национальных меньшинств самой Украины и особых хозяйственных единиц на ее территории, как, например, приморских городов Николаева, Одессы и др[угих]. Вместе с тем Украинская [Народная] Республика должна поставить себе целью самое широкое участие в скорейшем восстановлении наружного политико-экономического единства всей России».

Гл[асный] Исаев, присоединяясь к резолюции с[оциалистов]-р[еволюционеров] и находя, что к речи Городского головы прибавлять нечего, предлагает прекратить прения.

Открытым голосованием, больш[инством] всех против 2, предложение гл[асного] Исаева отвергается.

Гл[асный] Ряппо находит, что факт образования краевой власти Укр[аинской] [Центральной] Рады, пред которым поставлена вся Россия, и в частности Николаев, нужно признать только желательным. В противовес диктаторской власти, орудующей на Севере, создается здоровая местная власть, опирающаяся на реальную силу. Создание последней есть образование вместе с тем точки отправления будущей авторитетной центральной власти, в которой так нуждается Россия. Если проанализировать все пункты 3-го Универсала, то окажется, что они совпадают с требованиями программы почти всех социалистических партий, ввиду чего оратор находит, что Центральной Украин[ской] Раде можно выразить полное доверие. Оратор подчеркивает, что 3-й Универсал имеет в виду также и Всерос[сийское] Учр[едительное] Собрание, в котором и должен будет получить окончательное разрешение национальный вопрос в России.

Представители еврейской фр[акции] гл[асные] Левин и Рабинович приветствуют возрождение свободного украинского народа и указывают, что впервые гарантии прав национальных меньшинств получают в Украинск[ом] Универсале столь полное и высокое разрешение.

Гл[асный] Киреевский, находя, что будущее устройство России возможно лишь как союз отдельных федераций, в то же время полагает, что только во Всерос[сийском] Учр[едительном] Собрании могут получить разрешение будущие формы государственного устройства России. До того же, считаясь с фактом образования краевой украинской власти, оратор предлагает признать ее лишь как временную власть. От фракции к[онституционных] д[емократов] гл[асный] Киреевский предлагает следующую резолюцию:

[Резолюція фракції конституційних демократів (кадетів)]

«Принимая во внимание, что только Всероссийское Учредительное Собрание может разрешить вопрос о государственном устройстве России, и не предрешая вопроса о пределах компетенции Рады и о распространении ее власти на Херсонскую губ[ернию], признать [Украинскую Центральную] Раду как временную местную власть до образования центральной власти».

Гл[асный] Зима отказывается принимать участие в прениях, находя, что пункты 3-го Универсала слишком ясны и определены.

Гл[асный] Купчевский приветствует украинское движение как вполне здоровое и жизненное движение.

Председатель заявляет о поступлении резолюций от фр[акций] с[оциалистов]-р[еволюционеров] и к[онституционных] д[емократов], ставит в порядке поступления в первую очередь резолюцию, предложенную фр[акцией] с[оциалистов]-р[еволюционеров].

Открытым голосованием резолюция с[оциалистов]-р[еволюционеров] принимается больш[инством] 43 пр[отив] 5 при 7 воздерж[авшихся].

Гл[асный] Ряппо от фр[акции] с[оциал]-д[емократов] заявляет, что фракция вынуждена была при голосовании воздержаться, так как Председатель не дал возможности фракции внести свои поправки в резолюции.

Председатель Думы Б. Е. Терентьев ввиду обвинения его в нарушении прав целой фракции передает за отсутствием товарища Председателя Думы председательствование Городскому голове В. П. Костенко и ставит на разрешение Думы вопрос, правильны ли были действия его как Председателя при голосовании резолюции фракции с[оциалистов]-р[еволюционеров].

После заслушивания целого ряда ораторов, из речей которых выяснилось, что до голосования тексты обеих предложенных резолюций были прочитаны и что от фракции во все время обсуждения вопроса об Универсале не поступало никаких заявлений о желании сделать те или иные поправки и что фракция могла внести таковые и после голосования резолюции.

Собрание Думы единогласно при 2 воздерж[авшихся] признает действия Председателя Думы правильными, после чего Председатель снова занимает свое место.

Председатель предлагает затем на голосование Думы резолюцию, предложенную фр[акцией] к[онституционных] д[емократов].

Открытым голосованием резолюция к[онституционных] д[емократов] отвергается больш[инством] 40 пр[отив] 5 при 2 возд[ержавшихся].

Гл[асный] Фролов предлагает в резолюции фр[акции] с[оциалистов]-р[еволюционеров] опустить слова: «формы федеративного союза».

Открытым голосованием больш[инством] всех пр[отив] 1 поправка отклоняется.

Гл[асный] Фролов предлагает в резолюции фр[акции] с[оциалистов]-р[еволюционеров] указать, что Украинское Учред[ительное] Собрание может собраться лишь после Всерос[сийского] Учред[ительного] Собрания.

Открытым голосованием вторая поправка гл[асного] Фролова отклоняется больш[инством] 31 пр[отив] 9 при 8 возд[ержавшихся].

Председатель оглашает поступившее предложение о закрытии заседания ввиду позднего времени...

Председатель Городской Думы
Гласные Думы
За секретаря

Б. Терентьев
[57 підписів]
[Підпис]

Оригінал. Машинопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 3. Спр. 3. Арк. 138зв.-140.

ОТНОШЕНИЕ НИКОЛ[АЕВСКОГО] ГОРОД[СКОГО] ОБЩ[ЕСТВЕННОГО] УПРАВЛ[ЕНИЯ] К УНИВЕРСАЛУ УКРАИНСКОЙ РАДЫ^{192.1}

В. П. Костенко – Центральная Рада разослала повсюду предложение признать ее как краевую власть.

^{192.1} Наведена частина дискусії гласних демократичної Миколаївської міської думи з приводу ставлення до Української Центральної Ради, що відбулася на засіданні Думи 15 листопада 1917 р., опублікована в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 17 листопада 1917 р. № 163.

От местной Рады Город[ская] Дума получила извещение с приглашением поддержать Цен[тральную] Раду и провести в жизнь III Универсал.

Вопрос этот поставлен жизнью на очередь. Общеполитическое положение требует занять известное место в этом вопросе.

Представитель украинской партии выступил с докладом о ходе украинского движения в течении русской революции.

В. П. Костенко – Вопрос об отношении к Цен[тральной] Раде широко обсуждается в Совете Раб[очих] и Воен[ных] Депутатов. Была вынесена по этому поводу соответствующая резолюция. Оратор освещает точку зрения своей фракции на вопрос национальный.

«Формы национального вопроса связаны уже с происхождением человеческих рас. Национальный вопрос – обособленный вопрос жизни, он не вытекает ни из экономических условий, ни из условий технических производств.

Национальная проблема является одной из таких, которая с трудом укладывается в стремления, начертанные в программах социалистов.

С[оциалисты]-р[еволюционеры] политическую систему крупных организмов мыслят как построенную на принципах широкой федерации и автономии.

С[оциалисты]-р[еволюционеры] приветствуют самоопределение отдельных областей России, создание краевой власти, что дает возможность потом построить единое государство.

В украинском движении соц[иалисты]-рев[олюционеры] усматривают положительный революционный факт, шаг вперед в общем деле строительства российского.

Если Россия еще не ввергнута в бездну анархии, то только благодаря организованности на местах. Но вопросы транспорта и другие важные вопросы жизни требуют более крупных организаций – областных.

К Раде можно относиться как к положительному факту не только с точки зрения украинцев, но и с точки зрения государственной. Рада может послужить исходной точкой для возрождения центр[альной] власти».

Гл[асный] Ряппо отмечает характерную сторону переживаемого момента, что под напором лозунгов, брошенных в массы, очень серьезные вопросы решаются в 24 часа.

Украинский вопрос должен был бы быть обсуждаем в плоскости общегосударственного масштаба.

Однако мы стоим перед фактом объявления в Украине правительства и считаем в данном ходе событий его желательным.

Мы надеялись дойти до Учр[едительного] С[обрания] и поставить вопросы по всей широте. Однако этого не случилось.

Теперешняя центральная власть есть временная, так как желательно, чтобы власть попала в руки демократии, а не одной партии.

Образовался целый ряд правительств: Украины, Дона, Кавказа.

Оратор излагает точку зрения с[оциал]-д[емократов] на национальный вопрос и самоопределение наций, приходя к выводу, что пока Рада в основных принципах расходится с лозунгами социалистических партий, ее надо поддерживать.

Ряд ораторов высказывается, приводя мотивы различного характера, за то, чтобы краевая власть Рады была признана.

Дума принимает резолюцию, предложенную фракцией с[оциалистов]-р[еволюционеров] /43 гол[оса] – за, 5 – против, 7 – возд[ержались]/.

Резолюция /с незначительными изменениями/ та же, что была вынесена Советом Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов].

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 183. Арк. 48–49.

Резолюція демократичної Миколаївської міської думи
про визнання Української Центральної Ради та Третього Універсалу

15 листопада 1917 р.

2

РЕЗОЛЮЦІЯ

Николаевской Городской Думы по вопросу ¹к отношениям к Украинской
Р а д ь.

Признавая значение Украинской Центральной Рады, как центра объединяющего ^{революционно} организационно-демократическое движение на Украине и считая, что областные автономии должны подготовить будущее объединение (на принципах автономного и федеративного объединения), входящих в нее национальностей, Николаевская Городская Дума готова войти с Украинской Радой, образовавшей временное краевое правительство, в деловую связь по всем экономическим и политическим вопросам, имеющим общее значение для всего края, ^{так как} поскольку Рада в своем 3-м Унивесеале стоит на общей точке зрения с Николаевской Гор. Думой ^{вопроса} государственной власти и положительной программы демократии.

Исходя из того положения, что в стране не существует общепризнаваемой центральной власти и страна все глубже погружается в бездну распада и анархии, Никол. Гор. Дума видит в областных крупных объединениях ^{оптимизации} такие объединения, которые облегчат восстановление государственного единства ^{путем их объединения}, а потому Никол. Гор. Дума будет призывать демократов к участию в выборах в Украинское Учредительное Собрание в согласии с 3-м Унивесалом Центральной Рады.

Украинское Учредительное Собрание, избранное на основе всеобщего избирательного права, должно будет создать постоянный орган исполнительной краевой власти, и совместно с Всероссийским Учредительным Собранием установить окончательные границы Украины, обезопасить автономии национальных меньшинств самой Украины и отдельных хозяйственных единиц, как ^{воинских} приморских городов: Одессы, Николаева и др.

Вместе с тем Украина ^{необходимо} должна поставить себе целью самое широкое участие в скорейшем восстановлении ^{как} политико-экономического единства всей России.

Оригінал. Машинопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1802. Арк. 2.

№ 194

**Рішення Ново-Бугського сільського сходу
про визнання Української Центральної Ради**

16 листопада 1917 р.

ПРИГОВОР № 24

Ново-Бугського сільського схода

1917 года ноября 16 дня мы, нижеподписавшиеся Херсонской губернии и уезда Н[ово]-Бугской волости м[естечка] Нового-Буга крестьяне, состоящие из 2213 домохозяев, а за выбытием по разным причинам 912, оставшихся 1301, быв сего числа созваны на Сельский сход, куда явились в числе 890 домохозяев, имеющих право голоса, что составляет 2/3 нашего общества, где выслушавши Третий Універсал Української Центральної Ради і доклад т[овариша] Запорожця про сучасні справи, ми селяне м[естечка] Нового-Буга на сході 16 листопаду 1917 року постановили: 1) вітати Універсал Центральної Ради, 2) признати її справжньою представницею організованої демократії, 3) признати її яко вищу владу всеї Української землі, 4) виконувати тільки розпорядження Центральної Ради і її Секретаріату або їх представників.

[Печатка]

[Підписи]

Председатель Н[ово]Бугского Сельск[ого] комитета. Секретарь.

[Резолюція]

Правильность настоящего приговора с форменной стороны

Ново-Бугская Волостная управа свидетельствует.

25 ноября 1917 г.

Председ[атель] Волостной Управы

Секретарь Волостной Управы

Копія. Російською та українською мовами.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 164. Арк. 2.

№ 195

Лист Голови Революційного штабу при Раді робітничих і військових депутатів Я. П. Ряппо до Командуючого Чорноморським флотом з пропозицією про призначення на посаду командира Миколаївського порту Г. Ф. Дудкіна та наріканнями Ради робітничих і військових депутатів на діяльність командира порту М. М. Римського-Корсакова

17 листопада 1917 р.

[Штамп]

Совет Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов]

г. Николаева

Ноября 17 дня, 1917 г.

Командующему
Черноморским Флотом

Николаевский Совет Рабочих и Военных Депутатов с самого начала революции был на страже охраны революционного порядка. Все, что творилось в этом направлении в г[ороде] Николаеве и в гарнизоне его, поддерживалось Советом. Отправка маршевых рот на фронт, продовольствие, обмундирование войск, охрана казенных имуществ, безопасность города и учреждений, культурно-просветительное дело, учет и проверка военнообя-

заних, конфлікти – все було предметом Военной секции Совета, в которой работало до 100 человек. В последнее время, в связи с освобождением 1895–1898 годов призыва, особенно расстроилась и стала трудной караульная служба.

Военной Секции Совета и объединяющему власть Совета и Городской Думы – Революционному Штабу приходится непосредственно заниматься урегулированием гарнизонной службы. Начальник гарнизона, он же и командир порта, капитан 1-го ранга Римский-Корсаков^{195.1} не в состоянии оказывать должного содействия, ибо не пользуется авторитетом и доверием гарнизона. Поэтому Революционный Штаб и Исполн[ительное] Бюро Совета представляет на пост Командира порта и Начальника гарнизона Старш[его] Лейтен[анта] Григория Федотовича Дудкина, постоянного члена комиссии для наблюдения за постройкой /подводных лодок/ кораблей в Черном море, пользующегося доверием как Революционного Штаба, так и Совета и готового в контакте с Советом приложить старания к урегулированию гарнизонной службы и жизни в Николаевском порту, и просит об утверждении его. Соответствующее представление сделано также Начальнику Одесского Военного округа сего числа № [номер не указан].

Предс[едатель] Рев[олюционного] Штаба
и С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] подпоручик Я. Ряппо
Секретарь Сорочан

[Резолюція]

Оставить данный вопрос открытым ввиду того,
что в данное время происходят выборы командира порта морскими командами.
Руденко. 8/XII [декабря]–[19]17 г.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 192. Арк. 6.

№ 196

З листування Ново-Бузького волосного правління: звернення Херсонського повітового комісара І. Гаврилюка з приводу визнання Української Центральної Ради й Генерального Секретаріату та підтримки української армії

17 листопада 1917 р.

Громадяни землі української

Страшні, тяжкі часи переживає вся Росія, а з нею і наша матір – Україна. Російського правительства нема. На півночі в столицях йде кривава братовбивча боротьба. Холод, голод, безлад[дя] і руїна розкинулись по державі, шириться без краю і загрожують вже і нашій Україні.

І от представники народу українського і народів інших, які живуть на Україні, зібравшись в столиці українській, у Києві, в Центральній Раді, вирішили, не одділяючись від республіки російської, об'явить Україну Українською Народною Республікою, в яку входять губернії: Київська, Волинська, Подільська, Чернігівська, Полтавська, Харківська, Катеринославська, Херсонська і Таврія /без Криму/. Представники народів України, роз'їзжаючись по домівках, доручили правити республікою українською Центральній Раді і українському міністерству – Генеральному Секретаріатові.

^{195.1} Римський-Корсаков Михайло Михайлович (1872–1950 рр.) – капітан 1-го рангу (за Російської імперії), контр-адмірал (за Гетьманату П. Скоропадського), командир Миколаївського військово-морського порту в період Центральної Ради та Гетьманату П. Скоропадського.

Маючи силу і владу на рідній землі, користуючись довір'ям народу, Генеральний Секретаріат став на сторожі здобутків революції не тільки нашої землі, але всієї Росії.

Генеральний Секретаріат, визнаючи, що всі землі є власність всього трудового народу і що вони повинні перейти до робочого селянського люду без викупу, доручив Генеральному Секретареві по земельних справах негайно підготувати для Установчих Зборів /Учредительного Собрания/ всі матеріали, по яким вся земля буде поділена між селянами по правді і по закону. До того ж часу не повинно бути ніяких захватів, ніяких аграрних безпорядків, ніяких насильств і погромів. Треба утворити право на існування кожній людині, треба оборонити життя кожного громадянина землі нашої, до якої б партії, віри чи національності він не належав. Не актом насилля, а актом великих святих ідеалів волі, рівенства й братерства треба творити нове життя.

Серед цих жертв, які загинули за діло свободи, є жертви всіх національностей, і коли так, то революція наша повинна виправдати себе перед Відчиною і історією тим, що вона була утворена не во ім'я гибелі народів, а во ім'я спасіння й добробуту їх. Отже, нехай живе кожна країна вільно, кожний нарід зо всіма рівно.

Пам'ятайте, громадяни, що утворити нове щасливе життя ми зможемо лише тоді, як буде закінчено цю люту війну. Українська Центральна Рада і Генеральний Секретаріат вживають всіх заходів аби як найшвидше почались мирні переговори, щоб на підставі демократичних принципів, без анексій і контрибуцій, було закінчено цю мирову бойню, але поки ще війна ведеться, ми не повинні забувати про наших батьків, братів і синів, які стоять на фронті і грудьми обороняють від ворогів нашу землю і нас самих.

Ми мусимо дати їм хліба і одежі, ми мусимо тут в тилу працювати понад силу, аби все, що ми дамо, в дорозі не грабувалося, а було на фронт доставлено.

Зараз на фронті голод. Приїздять з позиції делегати і прохають хліба. Коли ми не годуюємо і не вдягаємо нашу армію, вона – холодна і голодна – кине фронт, і тоді нещастя залле всю нашу землю.

Я, комісар, якого ви самі вибрали на зібранні першого Херсонського демократичного земства, якому ви вірите, звертаюсь до вас всіх і кажу, що продовольча справа є корінь всієї державної сили, і в цей тяжкий відповідальний час я прошу вас – селян, робітників і інтелігенцію – напружити всі свої сили, аби допомогти всім, чим тільки зможете, фронту і Українській Народній Республіці.

Пам'ятайте, громадяни, що дорожнеча, спекуляція, з одного боку, безладдя, насильства і розбої, з другого боку, зруйнують вкрай нашу Відчину. Забудьте про власні інтереси, забудьте сварки, з'єднайтеся, станьте братами. Не допускайте погромів. Виповнюйте всі накази українського народного міністерства – Генерального Секретаріату. Дайте максимум своїх здобутків, своєї сили, своєї праці.

Спасайте фронт, спасайте державу, спасайте самих себе.

Херсонський повітовий комісар Ілько Гаврилюк

М[істо] Херсон, Листопаду 17-го 1917 року

Копія. Українською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 164. Арк. 3–4.

№ 197

**Резолюція Виконавчого комітету Миколаївського порту з протестом
щодо призначення на посаду командира порту князя К. А. Трубецького**

17 листопада 1917 р.

Исполнительный Комитет
Николаевского Порта
Ноября 17 дня, 1917 г.
№ 178

В Военно-Революционный Штаб г[орода] Николаева

Исполнительный Комитет Николаевского Порта препровождает для сведения копию резолюции по поводу назначения К. А. Трубецкого Командиром Николаевского Порта: «Исполнительный Комитет порта, отдельные части и Общее Собрание представителей частей и учреждений морского ведомства, находящихся в городе Николаеве, узнав о назначении К. А. Трубецкого, самым решительным образом протестуют против этого назначения, о чем и уведомляют Революционный Штаб и Центрофлот Черного моря».

Председатель /подпись/
Секретарь /подпись/

[Резолюція]

Революционному Штабу:

- 1) На пост командира порта сделано Революционным Штабом предоставление о своем кандидате,
- 2) О назначении кн[язя] Трубецкого в Революционном Штабе сведений нет, а посему он таковым не будет считаться.
Я. Ряппо. 17/XI [ноября]1917 г.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 189. Арк. 14.

№ 198

**Резолюція з протестом на підвищення цін на цукор загального
зібрання мешканців 2-ї Адміралтейської частини м. Миколаєва, опублікована
в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов»
25 листопада 1917 р. № 169**

23 листопада 1917 р.

Против повышения цены на сахар

Резолюция, единогласно вынесенная общим собранием районного комитета 2-й Адм[иралтейской] части от 23 с[его] м[есяца].

«Ввиду того, что цена на сахар, установленная Временным Правительством, баснословно высока, что для беднейшего класса населения продукт этот является первой необходимостью, районный комитет протестует против такой дороговизны и требует отмены [новой цены] до размера цены, быв[шей] в октябре с[его], 1917] г[ода]».

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 183. Арк. 58–60.

№ 199

**Заява Миколаївської організації соціалістів-революціонерів,
направлена до Революційного штабу м. Миколаєва, про ревізію трактиру
«Китай» для розміщення в ньому партійного осередку**

24 листопада 1917 р.

Ник[олаевская] Орган[изация] Партии
Соц[иалистов]-Револ[юционеров]
Район Наваль
24 ноября 1917 г.

В Революционный Штаб г. Николаева

Настоящим заявляем, что с 6 часов вечера с.ч. [сего числа] помещение трактира «Китай» нами реквизировано для организации партии соц[иалистов]-револ[юционеров], и просим делегировать одного представителя в реквизиционную комиссию, образованную из членов нашей партии.

Для Вашего сведения сообщаем, что с аналогичными заявлениями мы обратились к Николаевскому Градонач[альнику] и к Ник[олаевскому] С[овету] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов].

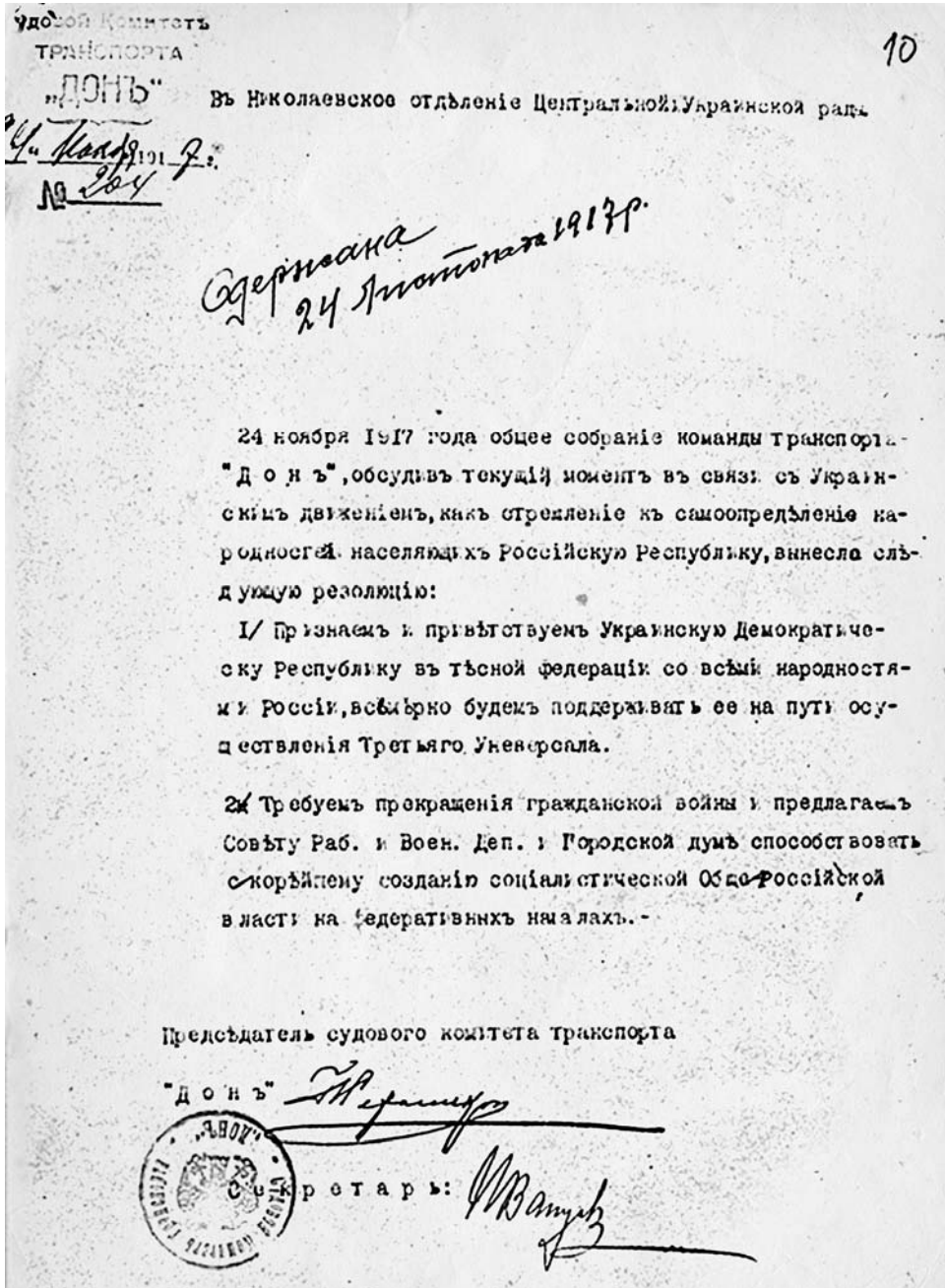
/подпись/

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 192. Арк. 10.

Резолюція загальних зборів команди транспорту «Дон»
про визнання Української Народної Республіки

24 листопада 1917 р.

Оригінал. Російською мовою. Машинопис.
Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-5547. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 10.

Звернення демократичної Миколаївської міської думи до населення міста з приводу підвищення цін на продукти харчування, опубліковане у газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 25 листопада 1917 р. № 169

25 листопада 1917 р.

Николаевская Городская Дума к населению г[орода] Николаева

Николаевская Городская Дума считает нужным обратиться ко всему населению города по следующему поводу.

С сегодняшнего дня, 25 ноября [1917 г.], предстоит продажа сахара-песка, причем цена на песок объявлена по 1 р[ублю] 42 к[опейки] за фунт. Высокая цена на сахар, как стало известно Городской Думе, порождает разные толки, волнующие население и могущие еще более обострить настроение граждан, и без того тяжелое, благодаря продовольственным неурядицам, вообще вытекающим из общего печального положения, переживаемого нашей многострадальной родиной.

Городская Дума в устранение всяких неверных слухов и толков по поводу повышения цен на сахар считает нужным объяснить всем гражданам Николаева истинное положение дела.

С 1 сего ноября [1917 г.] правительством объявлена монополия на сахар, т. е. сахар является уже не предметом свободной торговли, а поступает в распоряжение акцизного ведомства и допускается в продажу только после оплаты его акцизом в размере, установленном тоже правительством, как, например, чай, табак, спички и пр[очее]. Как всякий акцизный сбор, так и акциз на сахар введен правительством не в каких-либо отдельных местах и городах, а во всем государстве – всей России.

С введением монополии – акциза – цена на сахар установлена по всей России следующая: на сахар-песок – 56 р[ублей] 80 к[опеек] за пуд или по 1 р[ублю] 42 коп[ейки] за фунт, а на сахар-рафинад – по 60 р[ублей] за пуд или 1 р[убль] 50 ко[пеек] за ф[унт].

Цены несомненно высокие, и Городская Дума, состоящая главным образом из представителей трудящегося класса, вполне понимает, что это не может не волновать население. Столь значительное повышение стоимости такого продукта, как сахар, волнует также Городскую Думу. Но ни Дума, ни продовольственный комитет и ни какое-либо другое местное учреждение не властны отменять или понижать общегосударственный налог, как акциз на сахар. Никто, кроме государственной казны, разоренной войной, никаких выгод от повышения цен на сахар не извлекает.

Если бы продовольственный комитет ввиду ропота на высокие цены воздержался бы от покупки сахара, то наш город оказался бы в действительно ужасном положении. А это вызвало бы еще больше ропота со стороны граждан, которые остались бы без столь необходимого каждому продукта, как сахар. Продовольственный же комитет, напротив, после всяких усилий и настойчивых хлопот добился того, что Николаеву отпущено, но на этот раз такое количество сахара, которого хватит на удовлетворение нужд всего населения.

Городская Дума считает нужным еще пояснить гражданам, что рафинадные заводы, ставшие за отсутствием топлива, еще не возобновили работ, а потому как всем городам, так и Николаеву, на ноябрь месяц отпущено только сахар-песок.

Городская Дума считает также нужным добавить, что она, сознавая тяжесть нового налога, попытается по согласованию с общественным управлением других городов достигнуть возможного понижения акциза на сахар. К сожалению, люди малосведущие или же просто злонамеренные, пользуясь возбужденным состоянием населения, порождаемым дороговизной продуктов и недостатком некоторых предметов первой необходимости, распускают по городу всякие неосновательные слухи и разжигают страсти, что грозит тяжелыми последствиями.

Городская Дума поэтому обращается ко всему населению и призывает его к спокойствию и порядку. Свободные граждане должны проявить столь необходимое теперь благоразумие,

спокойствие и твердость духа. Дни тяжелых испытаний, дни скорби и лишения проходят. Приближается лучшее время. Потухает пожар войны, рассеивается кошмар междоусобий. Занялась уже заря возрождающейся, кровью искупленной новой свободной России.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 183. Арк. 58–60.

№ 202

Заява, ухвалена на спільному засіданні комітету Миколаївської організації Російської соціал-демократичної робітничої партії, радянської та думської фракцій і представників районів щодо умов, за яких голова Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва Я. П. Ряппо міг би й надалі виконувати свої обов'язки

26 листопада 1917 р.

Соединенное заседание комитета Николаевской организации (объединенных) Р[оссийской] с[оциал]-д[емократической] р[абочей] п[артии], Советской и Думской фракций и представителей районов 26-го ноября с[его] г[ода] по вопросу о сложении председательских полномочий в Совете тов[арища] Ряппо, вследствие ведущейся против него травли, а также вообще по вопросу ведущейся отдельными членами большевистской партии травли против отдельных членов соц[иал]-демократической партии, вынесло следующую резолюцию:

Принимая во внимание: 1) что отдельные члены большевистской партии ведут открытую травлю против личности председателя Совета как члена соц[иал]-демократической партии, что, безусловно, мешает ему нормально исполнять свои обязанности, 2) что подобная же травля ведется и против других членов соц[иал]-демократической фракции, что крайне дезорганизует их работу и работу всего Совета, 3) что эта человеконенавистническая травля, которая вдобавок ведется по местным заводам, вызывает среди рабочих прямо враждебное отношение к членам Совета и фракции и может вызвать самосуд над ними, 4) что указанная травля в корне подрывает среди масс всякое доверие к Совету и другим демократическим организациям и ничего общего не имеет с приемами идейной борьбы с политическими посредниками, 5) что результат этой недопустимой травли и вызывающего поведения отдельных членов большевистской партии уже выразился в том, что некоторые члены соц[иал]-демократической фракции получили определенные угрозы со стороны некоторых рабочих, что таким образом сама Николаевская организация социал-демократической партии ставится в крайне тяжелое положение, делающее невозможным всякую работу, постановило: 1) предложить члену партии тов[арищу] Ряппо исполнять обязанности председателя Совета, а также и остальным членам соц[иал]-демократической фракции лишь при следующих условиях:

- а) если эта недопустимая травля будет безусловно осуждена советской большевистской фракцией и партией и опубликовано это осуждение,
- б) если большевистская партия обратится с соответствующим обращением к рабочим, в котором будет указано, что при идейной критике против партии недопустима никакая травля против отдельных членов ее, для чего необходимо выработать определенный наказ фракционным ораторам,
- в) если всеми фракциями Совета будет выработан определенный регламент, определяющий взаимоотношение всех фракций и президиума Совета,
- г) если по местным заводам будет прекращена всякая пропаганда, направленная против Совета и
- д) если Совет вынесет постановление, запрещающее сепаратное выступление отдельных групп рабочих или цехов, помимо существующих общезаводских организаций.

В случае неисполнения указанных условий Николаевская организация Р[оссийской] с[оциал]-д[емократической] р[абочей] п[артии] вынуждена будет предложить своим членам сложить всякие исполнительные обязанности и оставаться в Совете только в качестве рядовых членов Исполнительного Комитета.

Члену же партии тов[арищу] Ряппо, сложив председательские обязанности, оставаться в Исполнительном Комитете Совета.

Відпуск. Російською мовою. Машинопис.

Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-2247. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 87–87зв.

№ 203

Акт про ревізіцію приміщення трактиру «Китай» та житлового будинку власниці трактиру А. Задорожньої для розміщення Миколаївської організації партії соціалістів-революціонерів

26 листопада 1917 р.

А К Т

Город Николаев ноября 26 дня 1917 года, мы, нижеподписавшиеся представитель Николаевской Организации Партии Социалистов-Революционеров Я. З. Цуркан, представитель думской фракции Николаевской организации З. Т. Алексеев, представитель Исполнительного Бюро Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов А. М. Лившица и представитель Николаевской городской Управы член Управы Д. М. Кокизов, а также понятия: П. С. Сынгаевская и Д. К. Ткачев, составили настоящий акт в следующем:

1. Николаевская Организация Партии Социалистов-Революционеров, крайне нуждается в достаточно просторном помещении, в котором Организация могла бы устраивать Общие Собрания членов Организации, учредить библиотеку для нужд Организации, устраивать лекции и чтения для членов партии и других просветительных целей, приступила к подысканию в городе Николаеве такого помещения. После долгих поисков Организация остановила свой выбор на помещении трактира «Китай» в доме Любовского на углу Соборной и Севастопольской улиц. Переговоры Организации в течение долгого времени с владельцами этого трактира, г[оспо]жой Задорожной и г[осподином] Ивановым, ни к какому определенному результату не привели. Одновременные поиски другого помещения успеха не имели, и Организация ввиду отказа г[оспод] Задорожной и Иванова прийти к добровольному соглашению об уступке этого помещения для нужд Организации вынуждена была прибегнуть к принудительным мерам и реквизировать указанное помещение.

2. По ходатайству Организации Исполнительное Бюро Совета Рабочих и Военных Депутатов и Общественное Городское Самоуправление, ссылаясь на постановление Городской Думы от [дату пропущено в тексті оригіналу] ноября сего [1917] года об обязательном постановлении и реквизиции домов и квартир для общественных и других нужд, определили: реквизировать помещение трактира «Китай» для указанных выше нужд Николаевской Организации Партии Социалистов-Революционеров и для выполнения этой реквизиции делегировать: от Исполнительного Бюро Совета Рабочих и Военных Депутатов А. М. Лившица и от Городской Управы члена Управы Д. М. Кокизова в присутствии понятах.

3. Указанные выше делегаты явились 26 ноября [1917 г.] в помещение трактира «Китай» для производства реквизиции и в присутствии г[оспо]жи Задорожной установили следующее:

- а) все помещения трактира «Китай» с жилыми помещениями во дворе и службами, согласно контракту с г[осподином] Зленко, который переуступил свои права г[оспо]же Задорожной, переходят в пользование Николаевской Организации Партии Социалистов-Революционеров, которая принимает на себя обязательства и права по договору;

- б) что касается движимого имущества г[оспод] Задорожной и Иванова в указанных в пункте «а» помещениях, то г[оспода] Задорожная и Иванов обязаны не позже 15-го декабря сего [1917] года вывезти все это имущество из реквизируемых помещений, а до этого срока Организация предоставляет им особое помещение для склада этого имущества;
- в) жилые помещения во дворе, из которых в одном проживает в настоящее время г[оспо]жа Задорожная, а другое сдает внаем, г[оспо]жа Задорожная обязывается освободить не позже 1-го февраля 1918 года и передать их в распоряжение указанной выше Организации;
- г) Организация не принимает на себя ответственности за сохранность и целостность движимого имущества бывшего трактира «Китай», временно остающегося в этом помещении;
- д) все свои заготовки и запасы на зиму для трактира г[оспода] Задорожная и Иванов обязаны вывезти из реквизируемых помещений не позже 15-го декабря сего [1917] года, а помещение предоставить в распоряжение Организации;
- е) Организация выплачивает г[оспо]же Задорожной часть наемной платы за реквизируемые помещения, считая с 25-го ноября до конца срока контракта, т. е. до 1-го января 1918 года, по представлении г[оспо]жой Задорожной доказательства об уплате ею за наем этих помещений до 1-го января 1918 года;
- ж) г[оспо]жа Задорожная уплачивает Организации за занимаемые ею жилые помещения в доме г[осподина] Любовского согласно договору такую же цену, какую она сама взимает за сдаваемую ею квартиру в том же доме.

Представитель Партии Социалистов-Революционеров
 Представитель думской фракции Николаевской Организации
 Представитель Исполнительного Бюро Николаевского
 Совета Рабочих и Военных Депутатов
 Представитель Николаевской Городской Управы член Управы
 Понятые: за неграмотную П. Сынгаевскую
 по ее личной просьбе расписался

Я. Цуркан
 З. Алексеев
 А. Лившиц
 Д. Кокизов
 А. П. Евдокимов;
 Доминик Ткачев
 А. Задорожная

Содержательница трактира «Китай»

Оригінал. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-2247. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 117–118.

№ 204

Повідомлення про засідання комітету Миколаївської організації соціалістів-революціонерів із розглядом питання про травлю голови Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва Я. П. Ряппо більшовиками, опубліковане в газеті «Известия» 30 листопада 1917 р. № 173

28 листопада 1917 р.

Среди С[оциалистов]-Р[еволюционеров]

28 ноября [1917 г.] состоялось соединенное заседание комитета николаевской организации социалистов-революционеров, советской и думской фракции. Обсуждался вопрос о ведущейся большевиками травле против не большевицких фракций, а в частности против представителя Совета Я. П. Ряппо.

Принята следующая резолюция, аналогичная резолюции, принятой на соединенном заседании.

Общегородская конференция соц[иалистов]-рев[олюционеров] в составе Исполнительного Комитета, всех районных комитетов и фракции Совета [рабочих и военных депутатов]

и Думы, заслушав доклад представителя Совета Раб[очих] и Военн[ых] Депут[атов] Я. Ряппо, всецело присоединяется к постановлению партии объединенных соц[иал]-дем[ократов] по вопросу об условиях советской работы. Предлагает советской фракции соц[иалистов]-рев[олюционеров] занять ту же позицию, поддержав в пленарном заседании Совета [рабочих и военных депутатов] требования советской фракции объединенных с[оциал]-д[емократов] и в случае их непринятия партией с[оциал]-д[емократов] большевиков выйти из президиума и исполнительного бюро Совета [рабочих и военных депутатов], возложить на партию большевиков ответственность за руководство деятельностью Совета [рабочих и военных депутатов].

Вместе с тем соц[иалисты]-рев[олюционеры] требуют гарантии от оскорблений в заседаниях Совета [рабочих и военных депутатов] со стороны представителей партии с[оциал]-д[емократов] большевиков.

После принятия этой резолюции т[оварищу] Ряппо конференцией была устроена овация.

Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

№ 205

Лист віце-консула Великої Британії у м. Миколаєві Г. Д. Брауна до Миколаївського градоначальника В. П. Костенка з повідомленням про несанкціонований обшук, здійснений червоногвардійцями на складі англійської фірми

29 листопада 1917 р.

[Штамп]
Великобританское
Вице-Консульство
в г[ороде] Николаеве
Ноября 29 дня, 1917 г.
№ 11

Весьма срочно. Копия.

Господину Николаевскому Градоначальнику

Имею честь сообщить Вам, Милостивый Государь, что вчера около 11 часов ночью к представителю английской фирмы «Акционерное» Обществ[о] Томас Фирт с Сыновьями» явились 12 членов Красной Гвардии с вопросом: нет ли у фирмы другого склада, кроме того, находящегося на Потемкинской улице № 41.

Представитель фирмы уведомил их, что фирма владеет резервным складом на углу Никольской и Инженерной улиц, и красногвардейцы тотчас заявили, что они намереваются обыскать означенное помещение, и потребовали, чтобы представитель немедленно сопровождал их, чтобы открыть склад.

Ввиду позднего часа и отсутствия всяких документов, дающих им право произвести обыск, представитель отказался, но заявил свою готовность открыть склад днем и одновременно предупредил, что фирма английская. Красногвардейцы, заявляя, что они силою войдут в помещение, ушли.

Придя в резервный склад, красногвардейцы потребовали от домовладельца указать помещение, угрожая ему револьвером, взломали замок и в присутствии домовладельца открыли несколько находящихся в складе ящиков, после чего опечатали двери и ушли.

Докладывая об этом, имею честь уведомить Вас, что означенное действие красногвардейцев нарушает договор, заключенный между Великобританией и Россией от 31-го декабря 1858 г. /12-го января 1859 г./, и поэтому покорнейше прошу Вас навести

справки по вышеуказанному и сообщить мне результаты, и одновременно прошу, чтобы надлежащие меры были приняты во избежание подобного случая в будущем.

Великобританский Вице-Консул И[сполняющий] Д[олжность] Г. Д. Браун. [Печатка]
Верно: Правитель Канцелярии /подпись/
Сверял: делопроизводитель Осмоловский

[Резолюція]

Главный Комиссариат. 1) Обыск производился разведочным отрядом Московской части. 2) Выяснить обстоятельства обыска и ликвидировать конфликт. 1/XII [декабря] 1917 г. Асмолов
Конфликт ликвидирован. Руденко

Адм[инистративный] отдел. Копия Революционному Штабу. Начмилиции был извещен мною по телефону. По получении объяснений от него прошу дать ответ Английскому Консулу о причинах недоразумения и мерах на будущее время.

Градоначальник В. Костенко. 29/XI[ноября][19]17 г.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 192. Арк. 12.

№ 206

Лист Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій до Миколаївської міської управи із запрошенням взяти участь у маніфестації з приводу оголошення Третього Універсалу Української Центральної Ради

29 листопада 1917 р.

МИКОЛАЄВСКА
РАДА
Об'єднаних Українських
Організацій.
Миколаїв, на Херсонщині.
№ 150.

Миколаїв листопаду 29 1917 р.

В Миколаєвську Міську Управу.

Миколаєвська Рада Об'єднаних Українських Організацій просить Миколаєвську Міську Управу прийняти участь в святі вселюднього оголошення Ш-го Універсалу Української Центральної Ради, виданого з приводу заснування Української Демократичної Республіки.

Свято оголошення відбудеться у Неділю 3 грудня /декабря/ ц.р. біля Міської Управи після Літургії приблизно в II год. ранку.-

Голова Ради *О. Візит*
П и с а р ь *Асмолов*

*Для з'ясування
дирекції
ВК
30/11/17*

10/11/17

408 13

Оригінал. Українською мовою. Машинопис.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 216. Оп. 4. Спр. 9. Арк. 13.

№ 207

Витяг з протоколу засідання Виконавчого бюро Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва із розглядом питання про ліквідацію «летючого загону»

29 листопада 1917 р.

ВЫПИСКА ИЗ ПРОТОКОЛА № 89 заседания Исполнительного Бюро от 29 ноября с[его] [1917] г[ода]

Слушали: 1) О летучем отряде при Совете.

Постановили: 1) Летучий отряд при Совете Рабочих и Военных депутатов г[орода] Николаева за ненадобностью распустить к 1-му декабря с[его] [1917] г[ода].

С подлинным верно

Секретарь

Відпуск. Машинопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-2247. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 72.

№ 208

Витяг з протоколу засідання демократичної Миколаївської міської думи із розглядом питання про організацію маніфестації на захист Всеросійських установчих зборів, опублікований у газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 1 грудня 1917 р. № 174

29 листопада 1917 р.

Организация общегородской манифестации в честь Учредительного Собрания

В. П. Костенко: Свыше 50 лет борется русский народ за созыв Учредительного Собрания^{208.1} и, наконец, смог осуществить свои мечты. Все местные самоуправления, которые положили столько труда для того, чтобы довести страну до Учредительного Собрания, должны проявить широкий отклик на это событие.

Поэтому Управа решила организовать манифестацию 3 декабря с участием всех широких слоев населения. Если Дума возьмет почин в организации манифестации, она сможет придать ей надлежащий характер. Может быть, удастся объединить вокруг имени Учредительного Собрания население и подготовит ту живую связь, которая обеспечит

^{208.1} Всеросійські установчі збори обрано в листопаді 1917 р. після повалення Тимчасового уряду в складі 715 депутатів. У виборах взяли участь менше 50 % виборців. 23 листопада 1917 р. більшовики отримали контроль над роботою комісії з виборів до Установчих зборів. 26 листопада 1917 р. В. І. Ленін підписав декрет «К открытию Учредительного собрания», згідно з яким для кворуму вимагалася присутність 400 депутатів. Проте до дня проведення зборів, 28 листопада 1917 р., зареєструвалося 173 депутати, а до Петрограда прибуло лише 50 депутатів. 12 грудня 1917 р. В. І. Ленін опублікував «Тезисы об Учредительном собрании», у яких заявив, що Установчі збори, скликані за списками партій, котрі існували до пролетарської революції, не відповідають інтересам пригнобленого класу. Усілякі рухи й маніфестації на підтримку Установчих зборів придушувалися, однак збори таки відкрилися 5 (18) січня 1918 р. у Таврійському палаці в Петрограді. Після того, як депутати відмовилися обговорювати проект В. І. Леніна «Декларация прав трудящегося и эксплуатируемого народа», більшовицька фракція покинула зал засідання. В. І. Ленін розпорядився не розганяти зібрання одразу, дочекатися, доки всі розійдуться, й наступного дня нікого не впускати до палацу. Засідання затягнулося майже до ранку. Начальник охорони анархіст А. Г. Железняков запропонував депутатам розійтися, оскільки «караул устал» (історична фраза). Депутати розійшлися о 4-40 ранку, домовившись зібратися в цей же день о 17-00. Однак увечері 6 січня 1917 р. двері Таврійського палацу виявилися зачиненими й біля входу стояли охоронці з кулеметами й гарматами. Засідання не відбулося. 9 січня 1918 р. ВЦВК опублікував декрет про розпуск Установчих зборів, виданий ще 6 січня 1918 р. III Всеросійський з'їзд Рад, що відбувся 18 (31) січня 1918 р., схвалив декрет про розпуск Установчих зборів.

работу Учредительного Собрания. Гор[одская] Управа предлагает Гор[одской] Думе организовать 3 декабря народное шествие под лозунгами: «Да здравствует Учредительное Собрание», «Вся власть Учредительному Собранию», «Учредительное Собрание правомочно решать вопрос о мире». Эти лозунги могут объединить всю демократию и все партии.

Гл[асный] Короткий: Собрание служащих завода «Наваль» уполномочило меня передать Думе, что они будут всеми мерами поддерживать манифестацию, организуемую Думой.

Гл[асный] Киреевский от имени фракции к[а]д[етов] высказывается за устройство манифестации.

Гл[асный] Исаев: О значении Учредительного Собрания говорить не приходится. У нас самое широкое право участия народа в создании правительственного аппарата. Из создающегося положения диктатуры одной группы единственный выход – услышать голос народа. Но есть очень и очень серьезные опасения, сможет ли Учредительное Собрание собираться в нормальных условиях. Мы знаем, что многие газеты закрыты, депутатам Учредительного Собрания грозит лишение свободы. От нас зависит на местах заявить, что никаких гонений и насилий над нашими избранными мы не допустим. Поэтому я поддерживаю мысль об устройстве манифестации, а также и митингов, на которых мы должны проводить одну мысль: чтобы Учредительное Собрание было собрано и осуществлено все, что было намечено.

Гл[асный] Зима: Мы, украинцы, тоже стоим за передачу всей власти Учредительному Собранию Всероссийскому и Учредительным Собраниям краевым и с этими лозунгами мы выступаем в манифестации. Николаевский Совет Объединенных Украинских Организаций просит Думу принять участие в празднестве по поводу оглашения III Универсала народу 3 декабря. Я полагаю, что нам по дороге; мы стоим за порядок и передачу власти краевому и Всероссийскому Учредительному Собранию.

Гл[асный] Паршиков от имени фракции с[оциалистов]-р[еволюционеров] предлагает избрать комиссию из 5 человек для организации манифестации и ассигновать под отчет комиссии 3.000 рублей на расходы, связанные с этой манифестацией.

Гл[асный] Ряппо: Учредительное Собрание – это тот лозунг, который был поставлен Февральской революцией и всеми Советами Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов]. И не столько он дорог нам, сколько лозунг всеобщего избирательного права. Это есть орудие, которым демократия возьмет в свои руки власть. Николаевский Совет в течение 8 месяцев стоял на принципе всеобщего избирательного права и до сих пор не принял лозунга «Вся власть Советам», так как считает, что власть должна опираться также на городские и земские самоуправления. Мало созвать Учредительное Собрание, надо, чтобы оно опиралось на прочный фундамент, которым являются городские и земские самоуправления. Но в революционный период крупную роль сыграли и Советы.

Мы надеемся, что они не сойдут со сцены до тех пор, пока все задания Учредительного Собрания не будут осуществлены. Я, Председатель Совета, могу сказать, что мы всецело стоим за Учредительное Собрание и всеобщее избирательное право. Выше этого принципа мы не знаем. Уже было одно совещание под председательством Чернова^{208.2}, при участии других ветеранов русской революции Минора^{208.3} и Шрейдера^{208.4} (единодушные

^{208.2} Чернов Виктор Михайлович (1873–1952) – політичний діяч, один із засновників партії соціал-революціонерів, перший і єдиний голова Всеросійських установчих зборів. Після їх розгону виступив проти більшовиків.

^{208.3} Мінор Осип Соломонович (1861–1934) – політичний діяч, соціал-революціонер, голова Московської міської думи (1917 р.), член Всеросійських установчих зборів.

^{208.4} Шрейдер Григорій Ілліч (1860–1940) – політичний діяч, соціал-революціонер, Петроградський міський голова (1917 р.), член Всеросійських установчих зборів.

аплодисменты). В связи с началом работы Учредительного Собрания в Петрограде также происходят манифестации.

Гл[асный] Левин: Настал великий праздник всех народностей России. Мы уверены, что Учредительное Собрание положит конец всем беззакониям. К лозунгам манифестации надо присоединить еще один: самоопределение национальностей.

Гл[асный] Фролов предлагает войти в контакт с Советом Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] для организации манифестации, так как Дума и Совет всегда работали рука об руку.

Постановлено делегировать на общее собрание Совета для доклада В. П. Костенко и А. Н. Исаева.

Для организации товарищества избрана комиссия, в которую вошли гласные: Кокизов, Быховцев, Жигалко, Шульман, Давидсон.

Ассигновано под отчет комиссии на расходы 3.000 рублей.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 271. Арк. 1-3.

№ 209

Протокол засідання «летючого загону» Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва із розглядом питання про незаконну, на думку членів загону, ліквідацію підрозділу та незгоду зі здачею зброї

30 листопада 1917 р.

Протокол
засідання летучего отряда Совета Р[абочих] и В[оенных] Депутатов
г[орода] Николаева от 30-го ноября 1917 года под председательством
тов[арища] Галевки и секретаря тов[арища] Гордейчука

1) Обсудив постановление Исполнительного Бюро Совета, нашло таковое незаконным, так как решение о сформировании летучего отряда было вынесено на пленарном заседании, следовательно, и роспуск его должен быть на пленарном заседании Совета.

2) Ввиду того, что даже и при самодержавной власти служащие уведомлялись об увольнении за две недели вперед, а в летучем отряде Совета также имеются вольнонаемные служащие, члены летучего отряда находят крайне не демократическим объявление об увольнении в самый день увольнения, так как члены летучего отряда средств не имеют, а проживают получаемые ими ежедневно суточные деньги.

3) Члены летучего отряда со дня формирования отряда стоят на страже революции и самоотверженно исполняют свой долг, о чем могут подтвердить должностные лица тех местностей, куда члены летучего отряда были командированы, а также и те члены Совета, с которыми были в различных командировках. Поэтому члены летучего отряда удивляются постановлению Исполнительного Бюро Совета от 29 с[его] месяца о расформировании отряда, так как из этого вытекает, что отряд служил для охраны лишь отдельных лиц Президиума Совета, которые сегодня слагают свои полномочия.

4) Ввиду того, что члены летучего отряда, как вышеупомянутые, со дня своего формирования стояли на страже революции и в настоящее время революция еще не окончена, полагаем, что летучий отряд и в дальнейшем существовании Совета будет нужен.

5) Члены летучего отряда постановили оружие ни в коем случае не сдавать, так как в течение восьми месяцев обнаружили себя перед преступными элементами, о чем свидетельствуют многочисленные угрозы. И сдача оружия равносильна для нас сдаче своей жизни. Почему просят выдать им установленные свидетельства на право ношения

оружия. В Совете практикуется, что даже выбывшие члены Исполнительного Комитета, себя ничем не обнаружившие, по выбытии из Совета оружия не сдают.

б) Члены летучего отряда считают своим долгом довести до сведения пленарного собрания, что отобранное нами в большом количестве оружие, как-то: винтовки, охотничьи ружья, револьверы и т. п., находится на руках как у прежних, так и у некоторых теперешних членов Совета по несколько штук у каждого. Почему летучий отряд снимает с себя ответственность за это оружие.

Члены летучего отряда (подписи)

Оригінал. Рукопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-2247. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 69–70.

№ 210

Повідомлення про рішення демократичної Миколаївської міської думи не брати участі в створенні Ради народних комісарів Херсонської губернії, опубліковане в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 1 грудня 1917 р. № 174

Наприкінці листопада 1917 р.

Извещение Врем[енного] Сов[ета] Народных Комиссаров Хер[сонской] г[убернии] о созыве на 30 ноября Съезда представителей С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов], городских и земских самоуправлений Херсонской губ[ернии].

Гл[асный] Шабалов сообщает, что в дни последнего переворота Херсонские организации, решив создать власть на месте, выделили Совет из 18 человек. Этот Совет Народных Комиссаров почти никем не был признан. Не имея опоры, он вскоре распался. Целью настоящего съезда опять является создание органа власти для Херсонской губернии. Так как такой орган вряд ли окажется жизнеспособным, то фракция с[оциалистов]-р[еволюционеров] считает излишним посылать представителя на этот Съезд.

Гл[асный] Ряппо тоже высказывается против устройства еще одного этапа искусственной власти в губернии.

Дума постановила не принимать участия в съезде.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 271. Арк. 3.

№ 211

Протокол засідання Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва, опублікований у газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 2 грудня 1917 р. № 175, на якому через переслідування з боку більшовиків подав у відставку голова Ради Я. П. Ряппо, а також через незгоду з більшовиками низка фракцій відізвала своїх представників із президії та бюро Ради

30 листопада 1917 р.

Председательствует т[оварищ] Ряппо. Оглашается протокол предыдущего заседания и порядок дня.

Председатель Городской Думы т[оварищ] Костенко вносит в повестку вопрос об организации манифестации в честь открытия Учредительного Собрания. Большевики заявляют, что будут голосовать против внесения этого вопроса. Партии с[оциал]-

д[емократов] и с[оциалистов]-р[еволюционеров] поддерживают внесение вопроса. Несмотря на это, голосованием /92 – за, 95 – против/ вопрос принимается.

Первый вопрос в повестке дня: заявление Председателя Совета Ряппо о сложении председательских полномочий.

Тов[арищ] Председателя Шабалов читает заявление Ряппо:

«Восемь с половиной месяцев революции я работал не покладая рук во главе Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов.

Организация и реорганизация Совета, создание мощи и работоспособности его, накопление революционных сил и подготовка их к решению социальных вопросов – это программа моей деятельности.

Совет как школа общественности для товарищей рабочих и солдат, Совет – созидающий живые силы для новой власти, Совет – направляющий стихию к созиданию и творчеству, – вот цель моей работы.

И эту программу я осуществлял твердой рукой, к этой цели шел с неуклонной волей.

Но в стихии революции, с одной стороны, и мировой войны и хозяйственной разрухи, с другой стороны, неуравновешенные, безответственные элементы стали самочинно цепляться за руль Совета, увлекая представительный орган – законодательную палату рабочего класса по течению, превращая планомерную и организованную работу в толчею, а власть и значение Совета в простую фикцию.

Идущих против течения стали травить и выбрасывать.

Лучшие работники Совета вынуждены были уходить.

Против тех, которые не сдавались, посыпались угрозы, в их числе был и Председатель Совета.

Вначале угрозы шли от отдельных лиц, затем от групп – коллективные, и, наконец, стали раздаваться из уст членов Совета.

За отказ в удовлетворении явно абсурдных требований работники Совета грозили призывом масс для расправы.

При распадении Совета на два враждебных лагеря я старался найти один общий язык, вести общую деловую работу.

Но это не удавалось.

Мои суждения и действия преломлялись моими политическими противниками, так что я становился мишенью для безответственной массы.

Меня клеймили, как «тормоза» при осуществлении лозунгов стихии, и в тех, кто не считается с организованностью действий, накопилась ненависть.

При таких условиях продуктивная работа стала невозможной и я вынужден оставить свой пост Председателя Совета.

Я полагаю, что Председатель не должен быть предметом злобы и ненависти; Председатель не должен работать под палкой безответственных групп; Председатель не должен быть ни лакеем, ни рабом перед группами людей, преследующими свои частные интересы; Председатель не должен стать мишенью тех, кому важны лишь сапоги да галоши, керосин да сахар, а не политическая борьба.

Председатель должен быть олицетворением авторитета всего Совета, его первым работником среди равных.

Снимая с Совета упреки и недовольство со своим уходом, оставляя председательство с отрадным сознанием, что, осуществляя и гарантируя почти 9 месяцев революционный порядок, Совет сумел дожить до дня открытия Учредительного Собрания, твердо надеюсь, что Совет и в дальнейшем поможет и рабочему, и крестьянину в осуществлении социальных задач».

Ряппо: Товарищи, члены Совета.

То, что сказано в моем заявлении, не требовало бы более детального освещения. В нем подчеркнуты те основные мотивы, которые заставляют меня оставить руководство Советом.

Только что случившееся, что одна половина Совета не допускает внесения в порядок дня заявления другой половины, – зажимает ей рот. Это яркий пример того, какая существует возможность продуктивной работы.

Оставляя председательство, я хотел бы хоть кратко поделиться с Вами, товарищи, тем, что пережил Совет, а вместе с ним и я, в течение 9 месяцев своего существования.

Вряд ли найдется здесь, среди старых ветеранов Совета, хоть один, который мог бы сказать, что все мои помыслы и действия не были целиком посвящены Совету, как бы собственному делу.

Первые месяцы прошли в организационной работе, когда родились и создавались два Совета Рабочих и Военных Депутатов, оба Совета шли рука об руку, накапливая и извлекая из среды рабочих и солдат лучших работников.

Крупным событием было слияние Советов^{211.1}, принятое с общим подъемом и единодушием.

После слияния шло создание единой, мощной организации, число членов Совета возросло до 480 человек.

В связи с организационной работой шла другая работа – создание живых сил, работников слова и дела.

В первое время работали старые работники, вышедшие из тюрем, к ним притекали новые.

Совет стал для них школой общественности, где выковывались люди для создания новой ткани общества.

И действительно, из Совета вышли работники для Гор[одского] Общ[ественного] Комитета, продовольственного и транспортного дела, по организации крестьянства, Совет выдвигает судей в революционные и мировые суды, и в настоящее время громадное большинство членов Гор[одской] Думы из Совета.

И вне Николаева Совет распространил свое влияние. Наши работники вошли в центральные органы Всероссийского ЦИК [Центрального Исполнительного Комитета], в Румчерод, в Херс[онские] губ[ернские] Советы.

Кроме создания живых сил, задачей Совета было поддерживать революционный порядок. И надо признать, что эти задачи выполнены блестяще: ни погромы, ни разгромы и эксцессы не коснулись Николаева.

В дни корниловщины Совет стал тем объединяющим фокусом, в котором преломлялись все желания отстоять революцию.

В последние месяцы пошли так называемые перевыборы. Были они неорганизованы, шли, выражаясь фигурально, «под звездой Ровинского».

Перевыборы дали 40 процентов большевизма в Совете. Но представительство это претендовало на большее. Оно заявило, что массы объята большевизмом, в доказательство от масс посылались так называемые наказания.

Наказания давались даже тем депутатам, которые стояли по своим партийным убеждениям на максималистской точке зрения.

Когда наказания не действовали, стали оказывать давление при голосованиях, грозили. Пришлось ограничить свободу голосования тайным голосованием партии.

А перевыборы шли беспрепятственно, Совет превратился в вертящееся колесо.

^{211.1} У Николаєві Рада робітничих депутатів об'єдналася з Радою військових депутатів 23 квітня 1917 р. на засіданні, що відбулося в театрі Шеффера на вул. Адміральській.

Когда же все-таки желанное большинство не было достигнуто, началась атака на отдельных лиц и председателя.

После выборов я старался найти общий язык для деловой работы. Но я видел, что мои действия преломляются перед массами так, что вызывают злобу. Громогласно заявляли, что партии с[оциалистов]-р[еволюционеров] и с[оциал]-д[емократов]-оборванцев – предатели и изменники, следовательно, в массах преломлялось – Председатель предатель и изменник.

Когда не приходила резолюция большевиков, то виновен Председатель.

Когда Красной Гвардии нужно оружие или средства и способ их добывания не поддерживается Председателем, то грозили ему массами, что его надо убрать, ибо он тормозит дело.

Сапоги, сахар и проч[ее] потому недоступны, что «вся власть не принадлежит Совету», а против власти Совета сам Председатель.

И так мне приходится работать под палкой отдельных групп, не под указкой Совета.

Товарищи, мои предки 700 лет были рабами немцев, работали под их палками, но я желаю, хочу быть свободным, а не рабом.

Невозможно работать, потому что отсутствуют сотрудники, те, с которыми шли вместе и работали вместе и не говорили, выходя за дверь, что Председателя нужно застрелить.

Создается трудное положение: незначительное большинство дает /неразборчиво/ [слово «неразборчиво» зазначено в тексті] меньшинство не поддерживает. И нет фундамента, на котором можно строить продуктивное дело. Получается работа только номинально. И какой это Председатель, которого не уважают, которого грозят освистать и стащить с трибуны.

Нет, Председатель Совета не должен быть освистан.

Я представил весь вопрос на решение своей партии, а также партии с[оциалистов]-р[еволюционеров], которая меня поддерживала.

Партии признали положение ненормальным и вынесли свою резолюцию.

Партии требуют равенства для себя, требуют честной коалиции.

Можно [членов партии] отдать лишь партийному суду, но не травить и не лить на них грязь.

Все партии, работающие в Совете в коалиции, должны быть уважаемы.

Если это требование не будет принято, то мы принуждены будем перейти в оппозицию, ведя критику и идейную борьбу за наши цели и права.

Слагая с себя обязанности руководителя Совета, я обращаюсь к членам Совета как своей фракции, так и другим, и благодарю за те тяжелые труды, которые они несли все время, помогая мне. В них была и моя сила.

Еще раз благодарю Вас, товарищи, и желаю в дальнейшем вести планомерную идейную борьбу так, как я вел ее до сих пор.

Фракции с[оциал]-д[емократов] /объединен[ные]/ и с[оциалистов]-р[еволюционеров] устраивают бурную овацию.

Тов[арищ] Ряппо оставляет председательское место, передав председательство т[оварищу] Зимаку^{211.2}.

Тов[арищ] Зубок: Председатель нарисовал картину, как социалистические ветераны работали во имя идей для рабочего класса, как все шло гладко, солнце сияло, как будто на небе не было ни одной тучи.

^{211.2} Зімак Олександр Йосипович – більшовик, перший член Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва від більшовиків, увійшов до складу Ради на перевиборах 16 жовтня 1917 р. У подальшому – перший голова Ради народних комісарів м. Миколаєва, проголошеної 18 лютого 1918 р.

Может быть, он был слишком занят и не заметил туч, но я был свободнее, видел эти тучи, и мне хочется рассказать о том, о чем не упомянул Председатель. В то время, когда товарищи социалисты сидели по тюрьмам, образовалась маленькая группа, которая тоже решила принести совет и дело в народ.

И вот начинаются гонения, травля такая же, как та, на которую указывал здесь Председатель.

Пусть вспомнят, как травили маленькую, но крепкую группу интернационалистов, нашедшую себе приют на Адм[иральской] улице.

Это позор. Я подчеркиваю, что это была темная туча.

Было будто бы все ясно, но явился Ровинский, который научил массу, что, если она выберет представителей, то должна требовать от них, чтобы они проводили то, чего она хочет.

Председатель говорит, что его хотели подстрелить, но у нас есть партия, до сведения которой надо доводить о подобных случаях, а не раздувать историю.

Если бы нам в Комитете был известен такой случай, мы реагировали бы на это.

Тов[арищ] Вольпе: Лавры Петроградских оборванцев не дают спать и здешним.

Не было особой нужды проделывать некрасивую сцену, которую мы имели возможность здесь видеть.

Здесь не арена, а политическое учреждение.

От имени фракции предлагаю прекратить прения, принять заявление Ряппо и приступить к выборам Председателя.

Тов[арищ] Исаев вносит от имени партии заявление о том, какая обстановка является приемлемой для работы Совета с точки зрения соц[иал]-дем[ократических] объединений, в связи с создавшимся положением.

Оратор оглашает резолюцию, принятую партией соц[иал]-дем[ократов] /объединенных/ и с[оциалистов]-р[еволюционеров].

Т[оварищ] Гиль от имени фракции с[оциалистов]-р[еволюционеров] присоединяется к заявлению т[оварища] Исаева и требованию, чтобы со стороны большевиков не было выступлений, подобных сделанному Вольпе, когда он сказал, что с[оциалистам]-р[еволюционерам] и соц[иал]-дем[ократам] объединенным «жить не следует».

Фракции украинцев и народных социалистов также присоединяются к протесту.

Т[оварищ] Вольпе от имени фракции соц[иал]-дем[ократов] большевиков заявляет, что его фракция игнорирует резолюцию объединенцев и не отвечает на нее, призывая комитет объединенцев и Ряппо к суду.

«Предлагаю немедленно приступить к выборам Председателя.

Мы и без Вас обойдемся» /обращается вправо/.

Инцидент

Председатель /т[оварищ] Зимак/ предлагает назвать кандидатов на пост председателя Совета.

В это время т[оварищ] Макотинский с места бросает фразу: «Ручки в брючки, ножки – врозь. Вольпе».

Поднимается шум.

Большинство требует занесения слов в протокол.

От имени фракции с[оциал]-д[емократов] объединенных выступает т[оварищ] Ряппо с заявлением, что фракции с[оциал]-д[емократов] объединенных и с[оциалистов]-р[еволюционеров] в инциденте участия не принимали, и просит собрание ограничиться занесением слов в протокол.

Со стороны большевиков шум и требования назвать фамилию произнесшего эти слова.

Т[оварищ] Макотинский: Это заявление сделано от моего имени. Всю ответственность я беру на себя. Надо понять крик наболевшей души после заявления Вольпе, что нам и жить не надо.

То легкое отношение к вопросам общественного и государственного характера, которое мы видим в большевиках, я охарактеризовал своей фразой.

Т[оварищ] Вольпе: Мой ответ, товарищи, будет краток и несколько романтичен.

Бросает Макотинскому перчатку.

Т[оварищ] Макотинский: Я не граф, не князь, не аристократ. Воспитанный в тюрьмах царизма, а не на паркете, я перчатки г[осподи]на Вольпе не принимаю.

Вследствие приподнятого и возбужденного настроения фракции устраивают перерыв для обсуждения инцидента и кандидатуры Председателя.

После перерыва от фракции большевиков по поводу инцидента т[оварищ] Факторов делает заявление:

«Фракция большевиков морально слагает ответственность за поступок Вольпе и считает, что как постыдная выходка Макотинского, так и недостойный социалиста поступок Вольпе в равной мере явления, позорящие Совет.

Поэтому фракция большевиков предлагает реагировать на это со всей резкостью и исключить обоих членов на 3 заседания».

Т[оварищ] Вольпе: Фракция большевиков, осуждая меня, поступила благородно, но это отнюдь не значит, что я прощу т[оварища] Макотинского. Если бы он был черносотенцем, я с ним поступил бы иначе, но я считаю его товарищем. В каждом из нас есть 2 человека. Они и во мне. Как социалист, я не должен был так поступать, но я так поступил как человек.

Я выступаю из фракции и из партии, чтобы снять брошенную мною тень. Но я громко заявляю, что до тех пор, пока т[оварища] Макотинского не заставлю дать удовлетворение, я не вернусь во фракцию большевиков.

Т[оварищ] Макотинский: Я приветствую предложение т[оварищей] большевиков исключить меня на три заседания.

Как дисциплинированный член социалистической организации, я, памятуя о существовании дисциплины, подчиняюсь решению, если это исчерпает инцидент.

Фракции с[оциал]-д[емократов] и с[оциалистов]-р[евolutionонеров] присоединяются к предложению большевиков.

Единогласно, при 3 воздержавшихся, постановлено исключить т[оварищей] Вольпе и Макотинского на 3 заседания.

Выборы Председателя Совета

Выставляется фракцией левых с[оциалистов]-р[евolutionонеров] кандидатура прапорщика Руденко.

Фракция большевиков, анархистов, польских и литовских социалистов поддерживает кандидатуру прапорщика Руденко.

Фракции с[оциалистов]-р[евolutionонеров] и с[оциал]-д[емократов] объединен[ная], с[оциал]-д[емократов] украинск[их] и народ[ных] соц[иалистов] заявляют, что при голосовании будут воздерживаться.

Голосование производится поименное.

Прап[орщик] Руденко^{211.3} избирается 113 голосами против 1, при 92 воздержавшихся.

^{211.3} У списках Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва зустрічаються прізвища Руденка Григорія Григоровича і Руденка Спиридона Стефановича.

Прап[орщик] Руденко, приветствуемый аплодисментами, занимает место Председателя и обращается к собранию с речью:

«Я вступаю в исполнение обязанностей Председателя в один из самых трудных моментов, какие когда-либо переживал Совет.

Я глубоко верю, что все социалисты от крайних левых до крайних правых идут к одной цели, к одному идеалу.

Раз я глубоко в это верю, то и уверен, что мы найдем общий язык для достижения идеала.

Благодарю за доверие и надеюсь, что вы, товарищи, меня поддержите».

Т[оварищ] Гиль: Согласно внесенному нами заявлению, наша фракция вынуждена отозвать своих товарищей из Президиума и Бюро.

Мы остаемся рядовыми работниками в Совете.

Т[оварищ] Рожанский: Ввиду того, что пункты, на которых возможно было соглашение для дальнейшей совместной работы, большевиками отвергнуты, фракция с[оциал]-д[емократов] объединенных также отзывает своих товарищей из Президиума и Бюро.

Т[оварищ] Зимак находит требование с[оциалистов]-р[еволюционеров] и с[оциал]-д[емократов] объединенных неправильным. Травля, наоборот, ведется против большевиков настолько очевидно, что печатники «Известий» решили забастовать, если дальше газета будет вестись в таком же духе.

Если с[оциал]-д[емократы] объединенные и с[оциалисты]-р[еволюционеры] желают дальше вместе работать, то большевики предлагают им третейский суд, но не примут никаких ультимативных требований со стороны правых фракций.

Т[оварищ] Гиль: Мы желаем работать с тов[арищами] большевиками, но на деле не оправдалось то, что говорилось на словах.

Если не желают с нами считаться, то было бы абсурдом требовать, чтобы мы несли ответственность.

Т[оварищ] Ряппо: В связи с разыгравшимся прискорбным инцидентом представители фракций совещались и пришли к выводу, что недопустимо, чтобы из-за инцидента два члена Совета ушли из него врагами.

Моральная ответственность за это ложится на Совет.

Как выход, предлагается уладить инцидент путем примирительной комиссии, решение которой будет обязательно для обеих сторон и даст желательный и культурный выход.

Предложение принимается.

В комиссию вошли: Факторов, В. П. Костенко, Соколов, Исаев, Ряппо.

Выборы делегатов на съезды в Одессу и Киев

На Съезд в Одессу выбраны: Шмелев, Кулик, Стряпченко, Соколов, Пав[ел] Ситников, Калинин, Шваров – от с[оциал]-д[емократов] большевиков.

Желтенький, Угрюмов – от с[оциал]-д[емократов] объединенных.

Янтарь, Усиков – от с[оциалистов]-р[еволюционеров].

Базиченко – от украинских с[оциал]-д[емократов].

На съезд в Киев избраны:

Романов, Маликов, Артамонов, Пивень – от с[оциал]-д[емократов] большевиков.

Спирочкин – от с[оциалистов]-р[еволюционеров].

Ряппо – от с[оциал]-д[емократов] объединенных.
Коваль – от украинских с[оциал]-д[емократов].

Вследствие позднего времени обсуждение остальных вопросов переносится на следующее собрание и заседание закрывается.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 271. Стр. 13–22.

№ 212

Повідомлення про перевибори редактора видання «Трудовая газета» через заклики до спротиву радянській владі, опубліковане у газеті «Пролетарское знамя» 23 листопада (6 грудня) 1917 р.

Кінець листопада – початок грудня 1917 р.

«Трудовая газета» в своей наглости выходит за пределы ее, печатая приказы Временного правительства. Совет Народных Комиссаров еще в начале революции постановил все газеты, призывающие к выступлениям против завоеваний рабочей и крестьянской революции, закрывать. Военно-Революционный Комитет г[орода] Москвы в декрете о печати также заявляет, что все газеты, призывающие к восстанию против Советской власти, будут конфискованы. В таком же духе были постановления в Киеве и других городах.

[Редактор] должен сложить свои полномочия, и вместо него мы выберем другого товарища, который будет идти вместе с нами. Неподчиняющиеся нашей воле будут считаться нами изменниками рабочего дела.

Принято единогласно при 1 воздержавшемся.

Пред[седатель] собрания Алексеев

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 277. Арк. 83–84.

№ 213

Стаття робітника суднобудівного заводу «Наваль» Г. Садового з обвинуваченнями на адресу газети «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» у буржуазній позиції, опублікована в газеті «Пролетарское знамя» 23 листопада – 6 грудня 1917 р. № 7

Кінець листопада – початок грудня 1917 р.

НЕЛЬЗЯ МОЛЧАТЬ

В «Известиях Николаевского Совета» была помещена статья «На пути к гибели», совершенно искажающая факты. Я, как рабочий, протестую против провокационных и гнусных статей г[осподина] Якушкина. Каждый сознательный рабочий приходит в ужас от того, что там фиксируется по адресу Совета Народных Комиссаров и в особенности по адресу товарищей Ленина и Крыленко, которые с первых дней революции выступили на защиту рабочего класса и против всякого соглашения с буржуазией. Господа соглашатели, восемь месяцев находившиеся у власти и катившиеся, благодаря своей политике, по наклонной плоскости, стремились увлечь с собой революционные массы; но рабочие, солдаты и крестьяне отошли от них, свергли буржуазное правительство вместе с ними и выдвинули новую власть, власть Советов. И странно читать, как орган одного из Советов обливает помоями эту новую власть.

Когда основывалась эта газета, Председатель Совета т[оварищ] Ряппо на митинге говорил о том, что газета будет служить делу просвещения всего Юга, что она будет служить маяком, что она будет служить спутником рабочих и солдат, но... Газета оказалась «спутником» в кавычках; «маяк» наводит темноту, стремится сбить путника с прямой дороги и направить его в лагерь Керенского и корниловцев. Более кого бы то ни было отличается своими передовицами, направленными против революционных рабочих, солдат и крестьян и на их вождей, редактор газеты г[осподин] Якушкин, особенно старающийся на этом поприще.

Дальше молчать нельзя. Пора снять пятно позора с рабочей прессы. Мы не должны быть немыми свидетелями, и каждому рабочему пора сказать свое веское слово: «Руки прочь, господа соглашатели, от рабочей печати».

Но для того, чтобы выгнать обанкротившихся социалистов из печати, как и для борьбы со всеми стремлениями задушить нашу рабочую и крестьянскую революцию, нам нужно тесно сплотиться. Принимая во внимание, что мы успешнее пройдем по пути наших завоеваний лишь в том случае, когда каждый угнетенный его величеством капиталом проявит максимум активности, разбивая и расчищая попадающиеся на пути преграды, мы должны дать возможно более творческих сил. Чтобы закрепить наши победы, надо следить за работой Совета, надо отзываться тех, кто является тормозом на пути классовой борьбы, и посылать товарищей, стойко защищающих интересы пролетариата.

Надо отзываться тех, кто во время восстания стоял по ту сторону баррикад вместе с буржуазией, и посылать истинных борцов за социализм. Этими борцами оказались революционные социал-демократы – большевики, которые за короткое время, несмотря на сильное сопротивление, твердо двинули вперед дело завоеваний мира, хлеба и свободы.

Рабочий завода «Наваль» башенного цеха Григорий Садовой

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 277. Арк. 83.

№ 214

Витяг з протоколу засідання Виконавчого бюро Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва із розглядом питання про незадоволення вимог вояків «летючого загону»

1 грудня 1917 р.

Выписка из протокола № 90 заседания Исполнительного Бюро от 1-го декабря с[его] [1917] г[ода]

Слушали: Заявление летучего отряда при Совете и выдаче вознаграждения и оружия при их расформировании.

Постановили: Решение Исполнительного Бюро от 29-го ноября [сего 1917 года] оставить в силе, летучий отряд распустить за ненадобностью Совету.

О вознаграждении постановили:

- 1) Солдатам отказать и препроводить к частям.
- 2) Солдатам, вышедшим из частей войск, выдать по 25 руб[лей] каждому.
- 3) В оружии отказать.

С подлинным верно
Секретарь

Відпуск. Машинопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-2247. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 71.

**Протест фракції соціалістів-революціонерів демократичної
Миколаївської міської думи на розпуск більшовиками Петроградської
і Московської міських дум, опублікований у газеті «Известия Николаевского
Совета Рабочих и Военных Депутатов» 1 грудня 1917 р. № 174**

1 грудня 1917 р.

Петроградский Совет Народных Комиссаров, опираясь на силу оружия, разогнал Петроградскую^{215.1} и Московскую^{215.2} Городские Думы.

Вслед за этим начался систематический поход против органов местного самоуправления, избранных всеобщим народным голосованием, издан даже декрет о порядке роспуска этих представительных органов.

Такие действия правительства, отнюдь не выражающего воли народа в стране, подрывают в сознании народа основные правовые понятия, разрушают идею правительственного правления, а равно и законной власти.

Темные силы, учитывая такие действия Совета Народных Комиссаров и стихийное недовольство населения, ведут в целях анархии и дезорганизации злостную агитацию против органов самоуправления, являющихся единственным оплотом общественного порядка.

В Николаеве широко распространяются слухи о предстоящем будто бы «разгоне» местной Думы, аресте городской Управы, Городского головы и т. д.

Разумеется, слухи эти, с одной стороны, вызывают тревогу благородной части населения, а с другой – вредно отражаются на хозяйственной деятельности городского самоуправления, в малосознательных же массах питают безотчетные погромные настроения.

Фракция с[оциалистов]-р[еволюционеров] считает нравственным долгом рассеять злостные слухи и успокоить население, заявив, что власть Думы не может быть упразднена случайным стихийным проявлением недовольства.

Самое недовольство Думой объясняется исключительно погромными настроениями, вызванными общим истощением хозяйственных ресурсов страны, и разжигается усиленной агитацией тех, кому выгодны анархия и беспорядок.

Фракция с[оциалистов]-р[еволюционеров] предлагает от имени Думы разъяснить населению ответственную роль Думы для данного времени, а также заявляет, что Дума считает себя обязанной занимать свой ответственный пост до тех пор, пока воля избирателей проявится в определенных заявлениях, выражающих недоверие нынешнему составу Думы.

Дума должна заявить, что, неся всю ответственность перед населением города, она не подчиняется никакому насилью со стороны групп, действующих самочинно, под влиянием настроений или злостной агитации.

Дума не может быть сменена постановлением митинга или резолюцией какого-либо собрания или партии, не может быть разогнана уличной толпой или упразднена каким-либо приказом.

По мнению фракции с[оциалистов]-р[еволюционеров], Дума, в случае заявленного населением недоверия составу ее, должна указать населению следующий путь организованных действий для перевыборов Думы до истечения законного срока полномочий ее:

- 1) В Думу должны быть сделаны избирателями официальные заявления с требованием перевыборов и мотивировкой своих требований за подписью не менее 10 процентов всех избирателей.

^{215.1} Петроградську міську думу розпущено 4 (17) листопада 1917 р. згідно з декретом Ради народних комісарів «О роспуске Петроградской городской думы» від 16 листопада 1917 р.

^{215.2} Московську міську думу розпущено більшовиками 5 (18) листопада 1917 р.

- 2) Думой устраивается среди всех избирателей референдум о доверии к старому ее составу в форме вопроса: да или нет.
- 3) Перевыборы состава гласных производятся в случае, если большинство голосовавших высказывается за перевыборы.

Гл[асный] Исаев: Вопрос о разгоне Думы витает в воздухе и создает тревожное настроение. На заводах вообще наблюдается эпидемия переизбрания. Масса шарахается туда и сюда, в зависимости от политических веяний. Этот вопрос надо рассматривать с принципиальной и психологической стороны. С[овет] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] стал менее работоспособен с тех пор, когда личный состав его стал также меняться. Депутат должен приобрести известный опыт, тогда только он может приложить максимум энергии. Нечего и говорить, что в 2 месяца Дума не могла приобрести навыка. Если Гор[одское] Самоуправление перестанет пользоваться доверием граждан, то оно должно быть переизбрано. Но тут замечается определенное настроение разгона. Дума должна показать, что она ни на минуту не оставит своего поста, как бы ей ни угрожали. Если будут сделаны попытки разогнать Думу, то она останется на месте, так как это будет посягательство не на права отдельных лиц, а на права всего населения. Городская Дума не уйдет, пока все население не скажет законным порядком свое властное слово. Надо определенно заявить, что всякие слухи о разгоне – дело темных элементов.

Гл[асный] Рабинович: Нельзя забывать психологического момента, переживаемого страной. Каждый день выбрасываются красивые лозунги, на которые реагирует темная масса. Заявление Думы о возможности переизбрания только разожжет политические страсти и даст пищу темным силам. Референдум отвлечет Думу от планомерной работы. Если какая-нибудь группа гласных услышит от своих избирателей голос недоверия, то надо сложить свои полномочия без переизбрания всей Думы.

Гл[асный] Гиль: Слух о разгоне Думы преувеличен. Есть организации, которые Думе доверяют. Если Дума изберет комиссию, то она выработает воззвание к населению, в котором осветит положение вещей. Надо: 1) показать населению законные способы переизбрания Думы, 2) обнаружить те слои, которые высказывают недоверие, 3) сказать населению, что угрозы Думе не смущают. Такая работа только упрочит положение Думы.

Гл[асный] Фролов: Пусть разрешение вопроса, намеченного с[оциалистами]-р[еволюционерами], не удовлетворит массы, требующие разгона, так как это средство требует продолжительного времени, в течение которого политическое настроение может перемениться. Нельзя создать ни одного органа, который удовлетворял бы массу в текущий момент. До истечения срока полномочий роспуск Думы ни в коем случае невозможен. Население голосовало не за лица, а за программы, ценность которых имеет непреходящий характер, так как программы создавались годами.

Гл[асный] Браславский: Выборы в Учредительное Собрание ярко отметили одно, что политическое соотношение сил изменилось. У нас в Думе нет представителей большевиков, за которых в Учредительном Собрании голосовало 25 процентов избирателей. С другой стороны, по чисто тактическим соображениям, надо перед населением противопоставить захватническим способам борьбы большевиков другие приемы. Референдум явится отдушником для настроения тех масс, которые думают, что в гор[одском] самоуправлении засели враги революции, которых никаким способом не выживешь.

Гл[асный] Ряппо: Никто не станет подозревать партию с[оциал]-д[емократов] в реакционности, а она говорит, что органы, избранные на основании всеобщего избирательного права, должны быть длительны. Быстрая смена одного органа другим превращает его в митинг. Референдум есть единственный выход из создавшегося положения, но что он даст. Голосование в Учредительное Собрание дало 2 полюса. Новые выборы в Городскую Думу тоже пойдут в сторону кадетов и анархистов, что не в пользу революции. Стоя на точке зрения закрепления завоеваний революции, нельзя допустить и мысли, чтобы со-

циалисты отдали большинство 2-м полюсам, которые создадут только неработоспособную Думу. Мы не должны забывать, что идем курьерским поездом к реакции. Соц[иал]-дем[ократы] стоят на точке зрения, что надо защищать хоть те завоевания, которых добивалась революция. Перевыборы Думы вовсе не диктуются общими интересами. Кто даст больше векселей, тот будет героем дня, но основывать на этом перевыборы были бы слишком поверхностны. Пока одни слухи о недовольстве Думой и нет фактически заявлений, нет и оснований ставить этот вопрос.

В. П. Костенко целью обращения к населению считает необходимость предотвратить эксцессы и увлечение населения темной агитацией. Надо парализовать темную агитацию, утверждающую, что гласные уцепились за думские кресла, забаррикадировались городовым положением и ни в коем случае не хотят уступить своих мест.

Гл[асный] Злочевский считает излишней щепетильностью идти навстречу крикунам. Демагоги, которым нужна анархия, истолкуют всякое выступление Думы в отрицательном смысле.

Постановлено поручить комиссии, в которую вошли гласные: Блинов, Минчин, Исаев, Киреевский и Рабинович, составить воззвание к населению в духе резолюции фракции с[оциалистов]-р[еволюционеров].

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 1817. Оп. 2. Спр. 271. Арк. 4–8.

№ 216

Повідомлення про прибуття з м. Одеси до м. Николаєва загону гайдамаків у складі 400 вояків, опубліковане у газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 3 грудня 1917 р. № 176

2 грудня 1917 р.

Вчера из Одессы в Николаев прибыл отряд гайдамаков в количестве 400 человек, присланных для поддержания порядка в городе.

Копія. Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області. Оп. 1. Спр. 35. Арк. 46.

№ 217

Витяг з протоколу засідання демократичної Миколаївської міської думи з обговоренням питання про організацію в м. Николаєві виборів до Українських установчих зборів, опублікований у газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 5 грудня 1917 р. № 177. У документі міститься повідомлення Миколаївського міського голови В. П. Костенка про зустріч з Д. В. Антоновичем під час його візиту до Николаєва

2 грудня 1917 р.

Внеочередное заявление о выборах в Украинское Учред[ительное] Собрание

Центральная Украинская Рада прислала предложение организовать выборы в Украинское Учредительное Собрание, которые предполагается провести 27 декабря 1917 г.^{217.1}

^{217.1} 21, 22, 23, 24 і 25 січня 1918 р. в Миколаєві відбувалися вибори до Українських Установчих Зборів. Із 40 тисяч містян, унесених до списків, проголосувало 17894 виборці, тобто 44,7 %; більшість голосів отримали більшовики – 5208 (29 %), на другому місці були ліві есери – 1409 (8 %).

Гл[асный] Давидсон отмечает, что вопрос упрощается налаженным уже аппаратом для выборов. Вместе с этим просит освободить его от участия в комиссии по выборам.

Гл[асный] Фролов находит, что решение вопроса до обсуждения его во фракциях было бы преждевременным, кроме того, выборы обусловлены тем, на какую точку зрения станет Учредительное Собрание.

Гл[асный] Исаев отмечает, что выборы в Украинское Учредительное Собрание ни к чему население не обязывают, но произвести их необходимо.

В. П. Костенко сообщает, что в беседе с эмиссаром Антоновичем^{217.2} был затронут вопрос о позиции гор[ода] Николаева по отношению к Украине.

Антонович заверил, что пока нет и речи об украинизации.

Внутри Украины будет проведен принцип самой широкой федерации.

Сейчас вопрос сводится к организации краевой власти.

Отказаться от выборов нельзя.

Гл[асный] Брояковский находит, что население Николаева должно принять участие в Украинском Учредительном Собрании хотя бы для того, чтобы выяснить, считает ли оно гор[од] Николаев на украинской территории или нет.

Постановлено избрать комиссию по организации выборов.

В комиссию вошли гласные: Заполенко, Брояковский, Ягодзинский, Жигалко, Бра-славский, Левин.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 271. Арк. 26–28.

№ 218

**Лист членів правління Російського суднобудівного товариства
І. Яблонського та М. Кульмана до директора миколаївських суднобудівних
заводів Б. Юренєва про арешт у Петрограді членів правління комісаром
В. Ігнат'євим через неправомірне звинувачення їх у спробі
закриття суднобудівних заводів «Наваль» і «Руссуд»**

2 грудня 1917 р.

[Штамп]

Акционерное общество
Николаевских заводов и верфей
Петроград
2 декабря 1917 г.

Милостивый государь, Борис Александрович!

Настоящим доводим до Вашего сведения о событиях, имевших место в Правлении Общества за период времени с 23 с[его] ноября [1917 г.] по сей день, нарушивших правильный ход жизни Общества. 23 ноября состоялось заседание Правления Русского Судно-

^{217.2} Антонович Дмитро Володимирович (1877–1945) – український історик і політичний діяч, один із засновників Революційної української партії, з 1917 р. – член Бюро Центрального комітету Української соціал-демократичної робітничої партії, член Української Центральної Ради, Генеральний секретар (Міністр) морських справ УНР (з 9 (22) січня 1918 р.), за Директорії УНР – Міністр мистецтва в уряді В. Чехівського, голова дипломатичних місій у Римі, Празі; у липні – жовтні 1918 р. – Генеральний консул Української держави у Швеції; у 1919–1920 рр. – голова місії УНР в Королівстві Італія; у 1921 р. став одним із засновників Українського вільного університету у Відні та Празі, у 1928–1930, 1937–1938 рр. – ректор університету; у 1925–1945 рр. – голова Українського історико-філологічного товариства і директор Музею визвольної боротьби у Празі. У жовтні-листопаді 1917 р. Д. В. Антонович за дорученням Генерального Секретаріату Української Центральної Ради відвідував Херсон, Миколаїв і Одесу з метою вивчення питання про можливість українізації Чорноморського флоту.

строительного Общества, в котором протоколом за № 77,1 было постановлено [судостроительный] завод «Руссуд» закрыть к 1 декабря [1917 г.], после того, как все средства для получения необходимых денег были исчерпаны. Во время этого же заседания ген[ерал]-м[айор] Дячков, вызвавший Н. К. Кульмана^{218.1} с просьбой уделить ему несколько минут для срочного сообщения, заявил последнему частным образом, что, по его сведениям, Морское Министерство, очевидно, во внимание к нашим неоднократным ходатайствам, на этих днях выдаст нам около 7.000.000 рублей в счет перерасходов. Ввиду этого сообщения, после доклада Н. К. Кульмана Правлению, последнее протоколом того же заседания № 77,3 постановило поручить приведение в исполнение протокола № 77,1 Комитету, который должен был действовать сообразно с обстоятельствами, то есть в случае получения этих денег завод не должен был быть закрытым. На следующий день, 24 ноября, Н. К. Кульман отправился в Морское Министерство, где в заседании, в присутствии ген[ерал]-м[айора] Барановского, комиссара Сомнительного и других, ему было подтверждено, что этот вопрос будет решен в тот же день и что эти деньги будут выданы на днях, о чем нас официально известят в субботу. На основании доклада Н. К. Кульмана об этом Комитету последний постановил протоколом заседания от 24 с[его] м[есяца] за № 4, в случае получения этого уведомления, не приводить в исполнение постановление протокола от 23 ноября с[его] г[ода] за № 77,1.

Вечером того же дня совершенно неожиданно помещение правления было занято вооруженными матросами, были арестованы Н. К. Кульман, И. Ф. Бострем, Е. Э. Картавец, а на другой день и Ф. Е. Шайкевич и были выданы ордера на предмет арестов и других лиц, и в Правление явился некий В. А. Игнатъев, предъявивший документ, с которым Вы ознакомитесь из протокола н[ашего] заседания от 27 ноября, приложенного в копии к сему. Из этого совершенно неясного документа следует, что наши заводы реквизированы и что ими управляет В. А. Игнатъев, который тут же самолично занял кабинет И. Ф. Бострема и И. И. Яблонского. Из членов Правления или служащих в это время (около 9 час[ов] вечера) никого, кроме бухгалтера Степанова, не было налицо. Узнавши по телефону об этих событиях, М. И. Сасиновский и В. К. Борнгаупт утром 28 ноября отправились в Морское Министерство для разъяснения всех обстоятельств дела. После переговоров с комиссаром по Гл[авному] Упр[авлению] Кор[абельному] Сомнительным и помощником народного комиссара Каскольниковым^{218.2} им удалось добиться снятия караула и обещания срочного расследования дела об арестованных членах Правления. Ф. Е. Шайкевич был освобожден первым, еще 25 ноября, в тот же вечер, освобожден и Н. К. Кульман, но оба эти освобождения были достигнуты совершенно частным путем.

В это время в помещении Правления действовал Комиссар Игнатъев, занявший кабинет директоров [судостроительного завода] «Наваль» и давший целый ряд сумбурных распоряжений, которые, конечно, не были исполнены. Между прочим, он объявил Ю. М. Горяинову и некоторым нашим сослуживцам, что Вы и Федор Иванович Рядченко арестованы, что заводы уже реквизированы и являются народным достоянием и т. п.

^{218.1} Кульман Микола Карлович (1871–1940) – видатний російський історик літератури і філолог, мовознавець, професор методики викладання російської мови, член правління низки промислових підприємств: Російського суднобудівного товариства, Товариства Миколаївських заводів і верфей, Машинобудівного заводу Гартмана, Харківського паровозобудівельного товариства. У 1919 р. виїхав разом із родиною на еміграцію до Парижа, де був деканом російського відділення історико-філологічного факультету Сорбони (з 1922 р.), викладав церковнослов'янську мову в Богословському інституті в Парижі, був делегатом Російського зарубіжного з'їзду в Парижі у 1926 р., членом комітету «Зарубежная казна», Ради Російського зарубіжного торгово-промислового і фінансового союзу, Центрального комітету по забезпеченню вищої освіти російського юнацтва за кордоном, Центрального Пушкінського комітету в Парижі та інших організацій. Похований на кладовищі Сен-Женев'єв-де-Буа.

^{218.2} Прізвище може читатися «Раскольниковым».

Такое положение продолжалось до понедельника, 27 ноября. В этот день в Правление вернулся Н. К. Кульман и пришли И. И. Яблонский, Ю. М. Горяинов и Ф. Е. Шайкевич и тут же было устроено заседание, копия протокола которого приложена к сему. Комиссар Игнатъев от своих слов отказывался, ничего определенного вообще сообщить [не] мог и путался в противоречиях.

В этот день члены Правления привели в исполнение постановление заседания от 23 ноября о выдаче служащим Правления пособия по случаю дороговизны. Пособия были выданы [судостроительным заводом] «Наваль». Как Игнатъев узнал об этом, еще не выяснено, но выдача пособий, которые он перепутал с несуществующими в этом году наградными по случаю окончания отчетного года, переполнила чашу его терпения.

Морские же комиссары остаются при нашем Правлении, но их функции, за неимением точных инструкций, пока не выяснены, почему и не может быть пока выяснено отношение Общества ко всему происходившему и происходящему.

Доводя все вышеизложенное до Вашего сведения, мы просим Вас подробно сообщить нам обо всем, что за это время происходило в Николаеве, так как и там, по словам Игнатъева, ожидалось, по крайней мере ним, крупные события, и мы опасаемся, что Игнатъев, пославший в Николаев целый ряд нам неизвестных телеграмм и писем, мог при своей злонамеренности не только внести большой разлад в дело, но и погубить его. Принимая во внимание, что с самого начала поведение Игнатъева вызывало у нас всякого рода сомнения и подозрения, а также принимая во внимание, что на каждом шагу он говорил неправду, – предлагаем Вам передать все изложенное со всеми прилагаемыми документами самой широкой огласке и ознакомить со всем этим рабочих, чтобы они снова, как это имело место при забастовке 1916 года, не сделались, может быть, жертвой злонамеренной провокации.

Кроме того, просим Вас дать нам исчерпывающие сведения о личности Игнатъева. Для сведения сообщаем Вам, что он назвался мастеровым [судостроительного завода] «Руссуд», взял за 4 дня из нашей кассы под отчет 900 рублей и захватил с собой оригиналы двух протоколов, а именно от 24 ноября за № 4 и от 27 ноября.

Выяснению личности Игнатъева мы придаем особенно важное значение, помня, какое нарушение правильной заводской жизни вызвал в свое время назвавшийся инженером Иванов, оказавшийся на самом деле не получившим даже среднего образования и оказавшимся сыном царскосельского дворцового городского и уличным мошенником.

Правление Акционерного общества Николаевских заводов и верфей
И. Яблонский, Н. Кульман

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 706. Арк. 2–4.

[Додаток]

СТЕНОГРАФИЧЕСКИЙ ПРОТОКОЛ ЗАСЕДАНИЯ 27 НОЯБРЯ 1917 г.

Присутствовали: Н. К. Кульман, Ю. М. Горяинов, И. И. Яблонский, Ф. Е. Шайкевич, М. И. Сасиновский, В. К. Борнгаупт, С. И. Лавров, В. А. Игнатъев.

Н. К. Кульман открыл заседание, сообщил о состоявшемся аресте членов Правления и предложил обсудить те последствия, которые могут из этого произойти, а также выяснить, на каком именно основании эти аресты были произведены. В. А. Игнатъев заявляет, что на основании полученного им от делегации рабочих протокола Правления [завода] «Руссуд» от 23-го ноября [1917 г.], в котором было постановлено закрыть завод, состоялось решение передать завод в ведение рабочих и арестовать Правление. В ответ на это Н. К. Кульман заметил, что 28-го ноября [1917 г.] был составлен протокол заседания

Правления о закрытии с 1-го сего декабря завода, ввиду неимения оборотных средств, невозможности получить кредит и неудовлетворения ходатайств Правления о возмещении перерасходов, связанных с военным и революционным временем. 20 мин[ут] спустя после подписания этого протокола, ввиду полученного Н. К. Кульманом частным путем сведения, что Морское Министерство предполагает выдать Об[щест]ву авансом под перерасходы О[бщест]ва необходимую сумму, было постановление приостановить распоряжение о закрытии завода и получить подтверждение этого сведения. Оба эти протокола были переданы делегатам рабочих завода «Руссуд», а потому и является необъяснимым, на каком основании были произведены аресты. Из слов В. А. Игнатъева следует, что делегатами рабочих был предъявлен лишь только первый протокол, т. е. о предполагаемом закрытии завода, между тем как второй протокол, приостанавливающий это постановление, был ими почему-то скрыт, злонамеренно, необдуманно, случайно или по ошибке – неизвестно. Между тем при наличии этого второго протокола самый мотив ареста естественно отпадал, с чем согласился и В. А. Игнатъев. Н. К. Кульманом было дальше доложено, что, по его сведениям, В. А. Игнатъев заявил, будто бы постановление Правления Общества об отмене распоряжения о закрытии завода было ими сделано 24-го ноября [1917 г.] под угрозой ареста. Это не соответствует действительности, так как протокол, отменяющий постановление, вызвать тревогу населения... [відсутнє закінчення].

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 196. Арк. 1-2.

№ 219

Резолюція Миколаївського залізничного комітету по відношенню до позиції Всеросійського виконавчого комітету залізничної профспілки стосовно Всеросійських установчих зборів, опублікована в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 8 грудня 1917 р. № 179

3 грудня 1917 р.

Резолюція

по отношению к Учредительному Собранию, вынесенная на объединенном заседании местного Николаевского и 15 районного жел[езно]дор[ожного] комитета служащих, мастеровых и рабочих 3 декабря сего года

«Заслушав телеграмму «Викжел»^{219.1} по отношению его к Учредительному Собранию и принимая во внимание неопределенную политику, занятую нашим высшим жел[езно]дор[ожным] органом по отношению к Учредительному Собранию, а также признавая, что Учредительное Собрание, избранное на началах всеобщего избирательного права, как единственный хозяин земли русской, только оно является полномочным создателем власти в стране и может спасти страну от ужасов анархии и развала, дать желанный демократический мир, землю трудовому народу и провести в жизнь все социальные и политические реформы, – постановили:

^{219.1} «Викжель» – «Всероссийский исполнительный комитет железнодорожного профсоюза» – основан на I Всероссийском установочном з'їзді залізничників у Москві (15 (28) липня – 25 серпня (7 вересня) 1917 р.) переважно есери-меншовиками та безпартійними. В середовищі вікжелівців не було єдності в позиції, напередодні Всеросійських установчих зборів у січні 1918 р. есери намагалися організувати антибільшовицьке повстання, натомість прихильники більшовиків підтримували радянський уряд. Ліквідований на Надзвичайному Всеросійському залізничному з'їзді, що проходив 5 (18) січня – 30 січня (12 лютого) 1918 р. у Петрограді.

Поддерживать Учредительное Собрание всеми силами и средствами, имеющимися в распоряжении железнодорожников, вплоть до активного выступления, а от «Викжеля» потребовать ясного и определенного отношения к Учредительному Собранию и вместе с нами воскликнуть: «Вся власть Учредительному Собранию. Да здравствует Учредительное Собрание».

Председатель
Секретарь

Овчаренко
Есельский

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 271. Арк. 42.

№ 220

Повідомлення про міську конференцію лівих соціалістів-революціонерів-інтернаціоналістів у м. Миколаєві, опубліковане в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 12 грудня 1917 р. № 182

5 грудня 1917 р.

ОБЩЕГОРОДСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ

левых социалистов-революционеров-интернационалистов гор[ода] Николаева

5-го декабря с[его] [1917] г[ода] состоялась общегородская конференция левых с[оциалистов]-р[еволюционеров]-интернационалистов под председательством тов[арища] Руденко, при Секретаре т[оварище] Штальмане Э. М.

Тов[арищ] Руденко, объявляя заседание конференции открытым, указывает, что созыв конференции вызван возвращением с I партийного съезда тов[арища] Яшкина и Соколова.

Также тов[арищ] Руденко указывает на необходимость высказаться об Украинском Учредительном Собрании, вопрос о котором поставлен на очереди для данной конференции.

Тов[арищ] Яшкин делает следующий доклад о I Всероссийском Съезде партии левых с[оциалистов]-р[еволюционеров]-интернационалистов.

Товарищи, несмотря на то, что Ц[ентральный] К[омитет] партии с[оциалистов]-р[еволюционеров] самодержавной властью исключил из партии с[оциалистов]-р[еволюционеров] не только отдельных ее членов, но и целые организации^{220.1}, как-то: Петроградскую, Московскую, Кронштадтскую, Гельсингфорскую, Воронежскую и др[угие] за участие в Октябрьской революции, съезд левых с[оциалистов]-р[еволюционеров], не желая так просто порвать связи с партией, считал своим привычным долгом выяснить отношение к IV общепартийному съезду.

В докладе своем т[оварищ] Камков ясно изложил отношение Ц[ентрального] К[омитета] к левому крылу партии, говорил он и о том, что левым с[оциалистам]-р[еволюционерам] в Петрограде, как в руководящем центре, было страшно тяжело работать ввиду того, что бывшие товарищи из «Дела Народа»^{220.2} заняли невозможную с точки зрения революционного социализма позицию в эпохе классовой борьбы.

^{220.1} На IV з'їзді партії есерів, що відбувався в Петрограді з 26 листопада до 5 грудня 1917 р., усіх лівих есерів, котрі підтримували більшовиків, виключено з лав партії.

^{220.2} «Дело народа» – газета, друкований орган Центрального комітету партії соціалістів-революціонерів, видавалася у Петрограді з 15 (18) березня 1917 р. Закрита за антирадянську агітацію 14 (27) січня 1918 р. Потім видавалася у Самарі та Москві під іншими назвами. Останнє число видання побачило світ 30 березня 1919 р. Редактор: В. В. Сухомлин. У газеті різко критикувалася партія більшовиків.

Несмотря на тормоз, который ставился в работе из руководящего центра нашей партии, левые с[оциалисты]-р[еволюционеры] не находили возможным порвать партийную связь с партией.

Благодаря соглашательской политике, партия с[оциалистов]-р[еволюционеров] вместо того, чтобы быть партией, руководящей всеми социалистическими движениями России, как это было в первые дни революции, стала терять почву под ногами.

25-го октября [1917 г.] руководители ее показали свою буржуазную склонность и побоялись стать в ряды революционной демократии, сражавшейся на улицах Петрограда за власть Советов^{220.3}, – авангарда трудового народа.

Стали же они в ряды враждебного лагеря. Руками правых с[оциалистов]-р[еволюционеров] на улицах Петрограда, Москвы и других городов была пролита рабочая кровь.

Далее в докладе рисуются все мрачнее и мрачнее картины топтания славного прошлого партии с[оциалистов]-р[еволюционеров] в грязь своей соглашательской политикой ЦИК [Центрального Исполнительного Комитета] с помощью оппортунистов. Массы, которые составляют революционную силу, с болью в душе стали отходить от партии с[оциалистов]-р[еволюционеров], руководимые инстинктом борьбы за свои классовые интересы.

Несмотря на все это, левые с[оциалисты]-р[еволюционеры], составляющие фракцию в партии, не уходили из партии, а оставались там, отвоевывая свободу выступления и наряду с этим дорожа именем партии и ее борцами, левые с[оциалисты]-р[еволюционеры] вели ожесточенную борьбу внутри партии для ее спасения и направления на рельсы революционного социализма, с которых она сошла благодаря неопытным рулевым, стоявшим у руля государственного корабля, и наша партия, называемая революционной, пришла в кадетский тупик.

Нашим товарищам пришлось исчерпать все внутренние лечебные средства для оздоровления нашей партии и убедиться в том, что руководящий орган хронически болен соглашательством. Несмотря на настойчивые требования рабочих и солдат к левым с[оциалистам]-р[еволюционерам] отмежеваться от правого крыла с[оциалистов]-р[еволюционеров], отказаться от революционной борьбы, левые с[оциалисты]-р[еволюционеры] приложили все усилия к тому, чтобы вопрос о том, кто является настоящим представителем и действительно имеет право на знамя нашей партии, был бы решен организованным путем на ближайшем партийном съезде и тот тяжелый крест, который лежал на наших плечах, мы хотели донести до общепартийного съезда, и не по вине левых с[оциалистов]-р[еволюционеров] приходится переживать эту партийную драму. Первое время наши товарищи левые с[оциалисты]-р[еволюционеры] пытались выявить свое лицо и вели борьбу с политикой соглашательства, политикой, являющейся предательской для завоевания трудового народа, и не могли пойти на разложение партии, – путь, который избран был Ц[ентральным] К[омитетом]. Тогда ясно выявилась необходимость апеллировать к партии, чтобы она начала свое спасение на местах и этим бы заставила руководящий орган стать на правильный путь.

Этого было достаточно для того, чтобы наших товарищей исключили из партии, но когда Ц[ентральный] К[омитет] увидел, что исключением отдельных членов нельзя заставить левых с[оциалистов]-р[еволюционеров] молчать и что они имеют влияние на

^{220.3} 25 жовтня 1917 р. Центральний Комітет партії соціалістів-революціонерів у зверненні «Ко всей революционной демократии России» оголосив захоплення більшовиками державної влади шляхом збройного повстання, що є злочином. Праві есери пішли з II Всеросійського з'їзду рад робітничих і солдатських депутатів (25–27 жовтня (7–9 листопада) 1917 р.), а ліві есери підтримали більшовиків, після чого відбувся розкол у партії есерів.

массы, и когда «социалисты-кадеты» из «Воли Народа» увидели, что в рабочих районах левых с[оциалистов]-р[еволюционеров] преобладающее большинство, тогда Ц[ентральный] К[омитет] решил применить к нам белый террор.

Признав себя заранее бессильным в идейной борьбе, Ц[ентральный] К[омитет] исключил ряд крупных организаций, участвовавших (по мнению «Д[ела] Н[арода]») в большевистской аванюре – в Октябрьской революции.

Когда же на II Всероссийском съезде С[оветов] Р[абочих] и С[олдатских] Д[епутатов] левых с[оциалистов]-р[еволюционеров] оказалось 169 человек, а правых всего 10, – Ц[ентральный] К[омитет] не остановился перед исключением из партии и этих 169 товарищей, а также занялся исключением тех организаций, которые отшатнулись от политики соглашательства и примкнули к левому крылу партии, и все они оказались вне партии.

Все организации, принявшие участие в борьбе с коалиционной властью, были объявлены соучастниками большевистского захвата власти, и для них двери IV партийного съезда были закрыты.

Тем же, которые бежали в «комитет спасения революции», в явно контрреволюционную организацию, а также и тем, кто низко снимал свою шапку перед Ц[ентральным] К[омитетом], двери съезда[тоже] были закрыты.

Таким образом видно, что левые с[оциалисты]-р[еволюционеры] никак не могли проникнуть на съезд.

Но все же, желая отстоять свою святыню – партийное знамя, решено было делегировать на съезд всех товарищей, имеющих на то право, и там дать нашим политическим противникам последнее сражение.

Два дня наши товарищи отстаивали право восстановления в правах членов партии, исключенных в разное время как отдельных лиц, так и организаций.

Но партийные узурпаторы проявляли свое самодержавие и на съезде и не дали возможности осветить поступки Ц[ентрального] К[омитета] перед съездом. Только лишь тогда тов[арищ] Трутовский огласил декларацию левых с[оциалистов]-р[еволюционеров] – членов IV партийного съезда, демонстративно покинувших съезд, порвав всякую связь со старой партией с[оциалистов]-р[еволюционеров], соглашателей и врагов трудового народа. Тогда I Всероссийский Съезд левых с[оциалистов]-р[еволюционеров] постановил приступить к организации новой партии под именем «Левые социалисты-революционеры-интернационалисты», в задачу которой входит социальная революция во имя освобождения рабочего класса от гнета капиталистов и помещиков.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 271. Арк. 55–58.

№ 221

Лист від Миколаївської спілки заводських фабрично-промислових і пароплавних підприємств до Революційного штабу при Миколаївській міській думі з інформацією про існування цієї організації в місті

5–7 грудня 1917 р.

[Штамп]
Союз Завод[ских] Фабр[ично] Пром[ышленных]
и Парох[одных] Предприятий
гор[ода] Николаева и его района
Декабря 5 дня, 1917 г. № 6
Вх[одящий] № 52
7/XII [декабря] [19]17 г.

Николаевскому Революционному Штабу

Имею честь донести до Вашего сведения о существовании в г. Николаеве Союза Заводских Фабрично-Промышленных и Пароходных предприятий.

Вопросы и конфликты между рабочими и предпринимателями передаются последними на рассмотрение Союза Заводских Фабрично-Промышленных и Пароходных Предприятий.

Канцелярия Союза помещается в здании Биржи (Временно: Наваринская, 21, кв[артира] 3).

Занятия от 4 ч[асов] до 8 час[ов] вечера ежедневно, кроме воскресных и праздничных дней.

Председатель Союза /подпись/
Секретарь Атурев

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 192. Арк. 20.

№ 222

Лист Миколаївського комітету Російської соціал-демократичної робітничої партії до Революційного штабу при Раді робітничих і військових депутатів про реквізицію крамниці Подольського для розміщення партійного комітету

5–7 грудня 1917 р.

[Бланк]
Николаевский Комитет
Р[оссийской] С[оциал]-Д[емократической] Р[абочей] П[артии]
/Большев[иков] и интернац[ионалистов]/
Декабря 5 дня, 1917 г.
№ 121
7/XII [декабря] 1917 г., вх[одящий] № 41

В Революционный штаб г[орода] Николаева

Настоящим Николаевский Комитет Р[оссийской] С[оциал]-Д[емократической] Р[абочей] П[артии] большевиков просит Революционный Штаб реквизировать для Комитета помещения магазина Подольского.

За Председателя Бурый
Секретарь Тарашанский

[Резолюція]:

Просьбу удовлетворить. Руденко. 6/XII[декабря]1917 г.

Исполнено. Выдано удостоверение. 7/XII[декабря] 1917 г.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 192. Арк. 18.

№ 223

Витяг із протоколу засідання демократичної Миколаївської міської думи із розглядом питання про створення відділу соціального забезпечення у складі Міської управи, опублікований у газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 5 грудня 1917 р. № 177

Початок грудня 1917 р.

Дело помощи престарелым больным в гор[оде] Николаеве не имеет правильной организации. Деятельность благотворительных кружков и обществ носит случайный характер. Необходимо организовать дело призрения на новых началах, которые соответствовали бы принципам нового демократического самоуправления, учредить отдел социального обеспечения.

В. П. Костенко: Масса жителей обращается с просьбами о пособиях и призрении; просьбы эти разбросаны по разным отделам. В связи с безработицей надо организовать дело помощи инвалидам, потерявшим трудоспособность и т. д. Управа решила выделить еще один отдел, в котором будут сосредоточены все дела такого рода. Городское самоуправление не только механически будет поддерживать это учреждение, но наладит и объединит все работающие в этом направлении общества. На съезде Союза городов был выдвинут этот вопрос и выяснилось, что в некоторых городах такие отделы уже учреждены.

Гл[асный] Сургучев задает вопрос, нельзя ли совместить работу отдела труда с работой отдела социального обеспечения.

Гл[асный] Гиль: Вопрос гласного Сургучева характерен для людей, которые привыкли мыслить по-старому, когда все делалось в небольших размерах. Кто интересуется работой Управы, тот может видеть, какая масса лиц обращается сюда и сколько вопросов разрешается. У нас и сейчас уже много калек, да еще вернутся из-за границы, надо их так или иначе обеспечить. Отдел труда имеет другое назначение – дать работу трудоспособным, отдел социального обеспечения должен дать возможность приложить остаток сил потерявшим трудоспособность. Говорить о слиянии двух этих отделов не приходится.

Фракция с[оциалистов]-р[евольюционеров] присоединяется к предложению Управы. Принимается единогласно предложение об учреждении нового отдела Управы.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 277. Арк. 78–79.

№ 224

Резолюція представників Червоної гвардії та військових частин м. Николаєва з протестом проти прибуття українських військових частин до міста, опублікована в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 12 грудня 1917 р. № 182

6 грудня 1917 р.

Резолюція

представителей Красной Гвардии с представителями воинских частей г. Николаева от 6-го декабря сего [1917] года об обсуждении вопроса по отношению текущего момента и позиции Украинской Рады

Угнетенный класс – крестьяне, солдаты и рабочие – не допустят братоубийственной войны на Украине, на которую ее толкает буржуазная реакционная Рада, посягнувшая на свободу, добытую всем народом. Революционное крестьянство, пролетариат Украины должны понять, кто их истинные друзья и враги, и не допустить себя обмануть претендующим на власть Украины.

Рада, проводящая политику Керенского, соглашательства с буржуазией, отвергнувшая право народов, населяющих тесно Украину, чтобы стать полным хозяином залежей, орудий и производства, – она оставила паразитов-собственников, отдав в их распоряжение экономии, усадьбы, шахты, богатства, принадлежащие исключительно народу, захваченные хищниками в течение столетий.

Все враги революции нашли приют и группируются вокруг Рады. Объявив войну революционным организациям Совета Рабочих, Солдатских и Крестьянских Депутатов, она принципы свободы проводит штыками, вооружая одних, разоружая других, как революционные полки.

Зная, что рабам нечего терять, кроме цепей, и что нет украинцев, великорусов, евреев и т. д., а есть одна общая семья угнетенных, считая, что у пролетариата нет отечества, а есть одна общая семья угнетенных, – мы не признаем украинской буржуазной рады, будем бороться с ней всеми силами, ибо есть одна власть народа, это власть классовых революционных организаций на местах – Советы Рабочих, Солдатских и Крестьянских Депутатов, под знамена которых мы станем тесной дружной семьей.

Да здравствует власть Советов Рабочих, Солдатских и Крестьянских Депутатов на Украине.

Долой соглашательскую Раду, идущую с капиталистами.

Собрание представителей всех воинских частей и рабочих организаций, секция Красной Гвардии протестует против присылки Радой украинских воинских частей вообще и в частности в г[ород] Николаев по установлению порядка карательным способом, так как с первых дней революции наша пролетарская организация с полным достоинством охраняла этот порядок, а посему заявляем, что присутствие украинских войск здесь недопустимо.

Секретарь военно-рев[олюционного] комитета Садковский

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 271. Арк. 53-54.

№ 225

Заява Військово-революційного комітету м. Николаєва до населення й військових з приводу створення комітету, опубліковане в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 12 грудня 1917 р. № 182

6 грудня 1917 р.

Воззвание

к тов[арищам] солдатам, матросам, рабочим и всем гражданам гор[ода] Николаева

На общем собрании от 6-го декабря с[его] [1917] г[ода] секцией Красной Гвардии, совместно с представителями от гарнизона и флотского полуэкипажа, избран Военно-Революционный Комитет, ставший на защиту свободы и революции, поставивший себе целью бороться всеми средствами против посягательств контрреволюции и буржуазии, который не допустит братоубийственной войны. Объединяясь в одну тесную революционную семью для торжества идей, экономического раскрепощения угнетенных классов, –

Военно-Революционный Комитет не допустит вмешательства в свободу своих организаций с чьей бы то ни было стороны, как Украинской Рады, так и всех правительств, не стоящих на защите трудового народа.

[Підписи]

Николаевского полуэкипажа:
45 пех[отного] полка:

Акулов и Смелянец
Волкожаев, Волохов, Кузьмов,
Пономаренко, Верхоглядов, Величко,
Ярошенко
Усачев, Курандин
Шепетовский, Кульчицкий и Зубков

Воздухо[плавного]-парка:
4-го мот[о]-понтон[ного] батальона:
Кавал[ерийского] отдел[ьного] [подразделения]
Рум[ьинского] фронта:
Артиллер[ийского] склада:
Профес[сионального] союза пищев[ых] продуктов:
От секции Красной Гвардии:

Сенченко, Романенко
Гладун
Сергеев
Шмилев (председатель), Романов
(товарищ председателя), Садковский
(секретарь), Золотухин и Чабанов
Ратомский, Энно
Овчаренко

42-я артбатарея:
Морского арсенала:

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 271. Арк. 52-58.

№ 226

Повідомлення про обговорення в Миколаївській міській думі питання про делегування від м. Миколаєва представників до Комітету громадської безпеки В. В. Руднева, опубліковане в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 8 грудня 1917 р. № 179

6 грудня 1917 р.

Выборы 2-х представителей Никол[аевской] Гор[одской]
Думы в Комитет по охране Учредительного Собрания

По инициативе Руднева^{226.1} в Москве созывается съезд для организации Комитета по охране Учредительного Собрания, куда получила предложение прислать своих представителей Ник[олаевская] Гор[одская] Дума.

При обсуждении этого вопроса мнения гласных разделились.

Фракция с[оциалистов]-р[еволюционеров] (кроме гл[асного] Соколова) настаивала на делегировании представителей на съезд, мотивируя тем (гл[асный] Паршиков), что в лице Комитета по охране Учредительного Собрания надо противопоставить организованное мнение страны тем захватчикам, которые действуют в центре.

Съезд городских и земских самоуправлений призывает своим авторитетным словом к объединению всю демократию.

Фракция с[оциал]-д[емократов] высказалась против участия Думы в Комитете охраны Учредительного Собрания, мотивируя это тем, что задача партий – объединить демократию, войти в соглашение с большевиками.

^{226.1} Руднев Вадим Вікторович (1879–1940 рр.) – політичний діяч, член партії соціалістів-революціонерів (правих), Московський міський голова з липня по жовтень 1917 р., засновник Комітету громадської безпеки для боротьби з більшовиками.

Вокруг же этого Комитета создается определенное настроение, которое может вылиться в столкновение с большевиками и повести к гражданской войне.

Большинством голосов решено делегировать на съезд представителей Думы.

Избраны делегатами гл[асный] Паршиков и гласный Шаргородский.

[...]

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 271. Арк. 41.

№ 227

Передова стаття В. Якушкіна «Перемирие и война» про ультиматум, пред'явлений Радою народних комісарів Українській Центральній Раді, та його можливі наслідки, опублікована в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 6 грудня 1917 р. № 178

6 грудня 1917 р.

ПЕРЕМИРИЕ И ВОЙНА (Передовая)

Итак, одновременно с перемирием на внешнем фронте пред'явлен ультиматум^{227.1} на фронте внутреннем. Что конфликт между Радой и Советом Народных Комиссаров зревает, можно было видеть и раньше. Можно было даже догадываться и о том, что конфликт этот завершится открытой борьбой. Но ультиматум Совета Народных Комиссаров имеет такое громадное значение и может повлечь за собой столь ужасающие последствия, что он все же производит впечатление неожиданного удара грома.

Первый вопрос, который стоит перед нами, даст ли Рада Совету Народных Комиссаров такой ответ, которым Народные Комиссары удовлетворились бы.

И можно думать, что такого ответа Рада не даст.

Не входя в частности тех обстоятельств, принятия которых на себя Радой требует Совет Народных Комиссаров, ответим только, что по существу обязательства эти сводятся к одному: признанию власти Народных Комиссаров на территории Украины.

Более того: Рада, возвращая оружие советским войскам на территории Украины, своими руками должна вырвать у себя почву из-под ног.

Иными словами – Рада, подчинившись ультиматуму Совета Народных Комиссаров, должна будет упразднить сама себя.

Вся предыдущая политика Рады, а в особенности последнее воззвание Генерального Секретариата, ясно показывают, что на самоупразднение Рада не пойдет. На угрозу оружием она ответит вооруженной силой.

Не надо говорить, что из этого получится. Помимо столкновений на «внешней» границе – где-нибудь между Киевом и Москвой, между Киевом и Могилевом, – во многих городах и местечках юга может вспыхнуть бессмысленное самоистребление. Север может быть отрезан от юга – отрезан, следовательно, от хлеба и угля.

Итак – перемирие на внешнем фронте и война – на внутреннем...

В. Якушкин

^{227.1} Йдеться про «Маніфест до українського народу з ультимативними вимогами до Української Ради» – офіційний дипломатичний документ від 3 грудня 1917 р. за підписом В. Леніна та Л. Троцького, надісланий до Києва 4 грудня 1917 р., який вимагав від українського уряду надання допомоги більшовикам в Україні. У разі невиконання ультиматуму більшовицький уряд Росії погрожував через 48 годин оголосити війну Україні. З цією метою ще з 27 листопада 1917 р. у Могильові (нині – Білорусь) було створено Революційний польовий штаб і започатковано формування більшовицьких загонів. 7 грудня 1917 р. за підписом В. Винниченка та С. Петлюри ультиматум відхилено Українською Центральною Радою. Це стало приводом для Росії розпочати збройну агресію проти України.

УЛЬТИМАТУМ УКРАИНСКОЙ РАДЕ
ВСЕМ. СРОЧНО НЕМЕДЛЕННО СООБЩИТЬ ПО РАДИО-ТЕЛЕГРАФУ
ЦЕНТРАЛЬНОЙ УКРАИНСКОЙ РАДЕ И ВСЕМ СОВЕТАМ И АРМЕЙСКИМ КОМИТЕТАМ

Исходя из интересов единства и братства союза рабочих и трудящихся, эксплуатируемых масс в борьбе за социализм, и исходя из признания этих принципов многочисленными решениями органов революционной демократии – Советов и особенно первого Всероссийского Съезда Советов, социалистическое правительство России – Совет Народных Комиссаров еще раз поддерживает право на самоопределение за всеми нациями, которые угнетались царизмом и великорусской буржуазией, вплоть до права этих наций отделиться от России. Поэтому мы, Совет Народных Комиссаров, признаем Украинскую Народную Республику, ее право совершенно отделиться от России или вступить в договор с Российской Республикой о федеративных или тому подобных взаимоотношениях между ними. Все, что касается национальных прав и национальной зависимости украинского народа, признается нами, Советом Народных Комиссаров, тотчас же без ограничения и безусловно против Финляндской буржуазной республики, которая остается пока буржуазной, мы не сделаем ни одного шага с мыслью ограничения национальных прав и национальной зависимости финского народа и не сделаем никаких шагов, ограничивающих национальную независимость какой бы то ни было нации из числа входящих и желающих входить в состав Российской республики.

Мы обвиняем Раду в том, что, прикрываясь национальными фразами, она ведет действительно буржуазную политику, которая давно уже выражается в непризнании Радой Советов и Советской власти на Украине. Между прочим, Рада отказывается созвать по требованию Советов Украинский краевой съезд Украинских Советов немедленно.

Эта двусмысленная позиция, лишаящая нас возможности признать Раду как полномочного правительства трудящихся и эксплуатируемых в Украинской Республике, довела Раду в самое последнее время до шагов, означающих уничтожение всякой возможности соглашения. Такими шагами явились: во-первых – дезорганизация фронта. Рада перемещает и отзывает односторонним приказом украинские части с фронта, разрушая, таким образом, единый общий фронт до размежевания, осуществимого лишь путем организованного соглашения правительств обеих республик.

Во-вторых – Рада приступила к разоружению советских войск, находящихся на Украине. В третьих – Рада оказывает поддержку калединскому заговору и восстанию против Советской власти, ссылаясь заведомо ложно на автономию права Дона и Кубани. Прикрывая этим калединские контрреволюционные выступления, идущие вразрез с интересами и требованиями громадного большинства трудового казачества, Рада пропускает через свою территорию войска Каледина, отказываясь пропустить войска против Каледина.

Становясь на этом пути неслыханной измены революции, на путь поддержки злейших врагов, как национальной независимости народов России, так и Советской власти, врагов трудящейся и эксплуатируемой массы, кадетов и калединцев, – Рада вынудила бы нас объявить без всяких колебаний войну ей, даже если бы она была уже вполне формально признанным и бесспорным органом всеобщей государственной власти независимой буржуазной республики украинской.

В настоящее время, ввиду всех вышеизложенных обстоятельств, Совет Народных Комиссаров ставит Раде перед лицом народов украинской и российской республик следующие вопросы:

- 1) Обязуется ли Рада отказаться от всяких попыток дезорганизации общего фронта.

- 2) Обязуется ли Рада не пропускать впредь без согласия верховного главнокомандующего никаких воинских частей, направляющихся на Дон, на Урал и в другие места.
- 3) Обязуется ли Рада оказывать содействие революционным войскам в деле их борьбы с контрреволюционным кадетско-корниловским восстанием.
- 4) Обязуется ли Рада прекратить все попытки разоружения советских войск и рабочей Красной Гвардии на Украине и возвратить немедленно оружие тем, у кого оно было отнято.

В случае неполучения удовлетворительного ответа на эти вопросы в течение 48 часов, Совет Народных Комиссаров будет считать Раду в состоянии открытой войны против Советской власти в России и на Украине.

Совет Народных Комиссаров.

Председатель Совета Народных Комиссаров
Народный Комиссар по иностранным делам

В. Ульянов /Ленин/
Л. Троцкий

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 271. Арк. 31–33.

№ 228

Резолюція загального зібрання солдат 34-ї батареї для стрільби по повітряному флоту про визнання Української Центральної Ради, опублікована в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 8 грудня 1917 р. № 179

Початок грудня 1917 р.

Резолюція

34-я отдельная лагерная батарея для стрельбы по воздушному флоту на общем собрании солдат батареи постановила:

- 1) Признать над собой власть Украинской Центральной Рады, а также поставленных ею гражданских и военных властей на платформе 3-го Универсала Рады.
- 2) Отныне числить батарею в территориальных войсках Украинской Народной Республики.
- 3) Ходатайствовать о предоставлении нежелающим признавать оба вышеуказанных постановления необходимого отпуска для явки к своему воинскому начальнику и для назначения их в воинские части по собственному выбору.

Председатель собрания, старший писарь

ДЖУЛИГА

Секретарь, канонир

И. ВИШТАЛЮК

Председатель батареиного комитета, младший фейерверк

ОНУЛ

За Секретаря батареиного комитета, бомбардир

Н. СЕМИРОВИЧ

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 271. Арк. 42.

№ 229

Резолюція загального зібрання офіцерів 34-ї батареї для стрільби по повітряному флоту про визнання Української Центральної Ради, опублікована в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 8 грудня 1917 р. № 179

Початок грудня 1917 р.

Резолюция офицеров батареи

Мы, офицеры батареи, присоединяемся к постановлению батареи о признании над собой власти Украинской Центральной Рады на платформе 3-го Универсала Рады.

Командир батареи, капитан	КРИЗЕ
Ст[арший]офицер, шт[абс]-кап[итан]	ФЛОРЕНСОВ
Младший офицер, прап[орщик]	РЕЖАБЕК

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 271. Арк. 43.

№ 230

Лист Виконавчого бюро Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва до Продовольчого відділу Миколаївської міської управи з проханням про виділення костюмної тканини для членів бюро

9 грудня 1917 р.

[Бланк]

Сов[ет] Раб[очих] и Воен[ных] Деп[утатов]
г[орода] Николаева
Декабря 9 дня, 1917 г[ода] № 954

Заведывающему Продовольственным Отделом
т[оварищу] Терещенко

Исполнительное Бюро Николаевского Совета Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] просит Вас отпустить по мере возможности из имеющегося на складе костюмного материала для членов Исполн[ительного] Бюро Совета т[оварища] Председателя Зимака и др[угих], ввиду крайней нужды в таковом, но не менее как на 3 костюма.

Председатель Совета	Руденко
Секретарь	Сорочан

Справка: Костюмного товара на складе не имеется. Можно купить в магазине Пташникова по цене довольно высокой. 14/ХІІ [декабря 1917 г.] /подпись/

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 188. Арк. 120.

Запрошення Миколаївського виконавчого комітету Польської соціалістичної партії на урочистості з приводу відзначення 25-річчя з дня заснування партії, опубліковане в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 10 грудня 1917 р. № 179

10 грудня 1917 р.

**ДВАДЦАТИПЯТИЛЕТНИЙ ЮБИЛЕЙ
П[ольской] С[оциалистической] П[артии]**

Польская Социалистическая Партия 10-го декабря ст[арого] стилия 1917 года празднует двадцатипятилетний юбилей своего существования.

Партия основалась в 1892 году, так как Польша была угнетаема царизмом трех империй – России, Германии и Австрии.

Польский народ, любящий свободу, стремился свергнуть с себя цепи неволи и, недовольный рабством, поставил себе целью во что бы то ни стало добиться полной Польской демократической республики и образовал Польскую Социалистическую Партию, лозунг которой «Независимость народа».

Многие из товарищей в борьбе за свое поправное право гибли и страдали в стенах тюрем и в далекой холодной Сибири, но не только мы одни страдали, а страдали и другие собратья наши по идеалам и стремлениям.

Но все же эти преграды, поставленные на нашем пути, и жестокие преследования в борьбе за независимость не угашали нашего духа, а более побуждали к деятельности.

И, наконец, после долгих испытаний совместной борьбой свергнули одно самодержавное иго царизма и мы, польские социалисты, получили возможность открыто бороться за осуществление идеалов социализма, лучшее будущее для всего трудящегося пролетариата во всей Европе.

И вот сегодняшний юбилей двадцатипятилетия – доказательство, что труды наших братьев, которые погибли, пожертвовав жизнью ради свободы и счастья народов, увенчались успехом. И мы теперь свободно и гордо должны идти вперед под знаменем Польской социалистической партии.

Да будет вечная память погибшим в борьбе за свободу.

Да здравствует Польская Социалистическая Партия.

На торжество, которое состоится 10 декабря с[его] г[ода], в 6 часов вечера, в помещении Дома Польского, по Глазенаповской улице, возле Костела, посланы приглашения различным социалистическим организациям.

Желающих приглашаем на торжество.

Николаевский Исполнительный Комитет

П[ольской] С[оциалистической] П[артии]

Член Правления

Я. А. КУРАН

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 271. Арк. 45–46.

№ 232

**Повідомлення про розкол у партії соціалістів-революціонерів,
опубліковане в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих
и Военных Депутатов» 12 грудня 1917 р. № 182**

Перша половина грудня 1917 р.

Раскол в организации с[оциалистов]-р[еволюционеров]

Исполнительный Комитет местной организации партии левых с[оциалистов]-р[еволюционеров] /интернационалистов/ в своем заседании от 10-го декабря [1917 г.] постановил, чтобы все товарищи-члены партии левых с[оциалистов]-р[еволюционеров] /интернационалистов/ не принимали никакого участия во всех собраниях, созываемых Исполнительным комитетом правых с[оциалистов]-р[еволюционеров].

Таким образом, в местной партии социалистов-революционеров произошел раскол.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 271. Арк. 52.

№ 233

**Заява від Спільки робітників млинів м. Николаєва до Ради робітничих
і військових депутатів про можливе призупинення роботи млинів через
відсутність палива**

12 грудня 1917 р.

12/ХІІ [декабря] 1917 г.

Вх[одящий] № 6237

В Совет Военных и Рабочих Депутатов

От Союза Рабочих мельниц г. Николаева

Заявление

Сим доводим до сведения Совета Рабочих и Военных Депутатов положение, в котором рискует очутиться вся масса рабочих, работающих на мельницах, и еще более грозная перспектива, в которой может очутиться все население города. Дело в следующем. На всех мельницах города Николаева иссяк запас топлива совершенно, и последние дни работают мельницы при совершенно не соответствующем топливе, и такое положение может продлиться день-два, а затем мельницы должны будут стать. Очутившись в таком незавидном положении, наш профессиональный союз, входя с ходатайством в Совет Рабочих и Военных Депутатов, преследует две цели: во-первых, держать в курсе Совет, и второе – обратить внимание членов Совета, что время предпраздничное, и остановка мельниц грозит более чем 200 рабочих остаться без заработка. Принимая во внимание все вышесказанное, проф[ессиональный] союз просит Совет принять энергичные меры для снабжения топливом мельниц, ибо остановка их грозит неисчислимыми бедствиями.

Председатель /подпись/

Секретарь /подпись/

Еще добавляем, что в особенно остром положении находится мельница Яловенко, не имеющая абсолютно топлива и даже на текущий день.

[Резолюція]

Революционному Штабу

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 192. Арк. 24.

**Резолюція Миколаївської організації партії соціалістів-революціонерів
(правих) про завдання Всеросійських установчих зборів, опублікована
в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов»
17 грудня 1918 р. № 187**

Середина грудня 1917 р.

Резолюция о главнейших задачах
Всероссийского Учредительного Собрания, принятая конференцией
Николаевской организации партии социалистов-революционеров

Такими задачами являются:

- А) В вопросе о мире: обращение к союзным державам с нотой, предлагающей им немедленно приступить к переговорам о всеобщем демократическом мире на основе начал, установленных русской революцией, и с этой целью заключить перемирие на всех фронтах.
- Б) В вопросе о земле: провозглашение уничтожения права собственности на землю без всякого выкупа и объявление земли общенародным достоянием, пользоваться которой на уравнильных началах может всякий, желающий обрабатывать личным трудом, и поручение особой комиссии разработки земельного закона на этих началах. Немедленная передача всех земель сельскохозяйственного значения в ведение и распоряжение всех земельных комитетов.
- В) В вопросе о государственном устройстве: провозглашение прав человека и гражданина федеративной демократической республики и прав наций на самоопределение.
- Г) В области социально-экономической: установление государственного контроля над всей промышленностью и над отдельными предприятиями с широким участием в них рабочих и крестьянских организаций. Лишь выявив с полнотой свою программу, Учредительное Собрание должно приступить к организации однородной социалистической исполнительной власти. В своей тактике фракция партии с[оциалистов]-р[еволюционеров] в Учредительном Собрании должна вести самостоятельную политику, вступая с другими социалистическими партиями во временные соглашения и стремясь по мере возможности к созданию единого социалистического фронта.

Так как борьба за Учредительное Собрание уже завязалась, партия с[оциалистов]-р[еволюционеров] должна немедленно обратиться ко всему трудовому народу с манифестом, выясняющим ее программу деятельности в Учредительном Собрании.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 271. Арк. 63–64.

Звернення Української педагогічної спілки в м. Миколаєві до Культурно-просвітницької комісії демократичної Миколаївської міської думи про відкриття в місті українських шкіл

14 грудня 1917 р.

УКРАЇНЬСЬКА ПЕДАГОГІЧНА СПІЛКА У МИКОЛАЄВІ на Херсонщині

Культурно-Просвітницької Комісії Миколаївської Городської Думи.

2045

Види того, що в настільки важкі часи, коли в живих залишилося найменше школи, городи же Миколаєві мають по результатам голосувань у Всеросійське Урядові Собрание околу підписання українського касиєвця, Рада Сивога українських педагогів касиєвцем проєкт Культурно-Просвітницької Комісії виславляють в попередній разі оскільки об'єкт організації Городської Думи ст. касиєвця нового года в і. Миколаєві українських шкіл, відповідують

Миколаєв 5.

К. П. Кошар

11/18

15 Знаю українського касиєвця і просовокупивши Сивога українських педагогів в і. Миколаєві ст. своєї сторони можуть оказати Городській Думі уступки по відношенню до організації виславляемий школи.

Голова Радн. С. Миколаєв

Секретарь М. Миколаєв

Оригінал. Рукопис. Російською мовою.
Державний архів Миколаївської області. Ф. 216. Оп. 1. Спр. 4006. Арк. 1, 1зв.

№ 236

**Резолюція-протест цехових зборів робітників
суднобудівного заводу «Наваль» на протистояння різних політичних сил
у м. Миколаєві, опублікована в газеті «Известия Николаевского
Совета Рабочих и Военных Депутатов» 17 грудня 1917 р. № 187**

16 грудня 1917 р.

РЕЗОЛЮЦІЯ О МОМЕНТЕ

На внеочередном цеховом собрании мастеровых, служащих и рабочих стрелочно-эстампажного^{236.1} отдела завода «Наваль», состоявшемся 16-го декабря с[его]г[ода], в 3 ч[аса] пополудни, обсуждался вопрос о текущем положении дел в связи с ходящими слухами о назревающих у нас в городе кровавых боях.

Вынесенной резолюцией мастеровыми, служащими и рабочими постановлено:

«Ввиду того, что в бойню, с чьей бы стороны она не исходила, мастеровые, служащие и рабочие ввязываться не могут и не желают, то категорически протестуют, так как эта братоубийственная война не принесет благих результатов на пользу рабочих и всего городского населения, а наоборот, увеличит армию калек, вдов и сирот».

Председатель общего собрания /подпись/
Секретарь /подпись/

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 271. Арк. 63–64.

№ 237

**Повідомлення про збройне зіткнення між гайдамаками і червоногвардійцями
16 грудня 1917 р., опубліковане в газеті «Известия Николаевского
Совета Рабочих и Военных Депутатов» 17 грудня 1917 р. № 187.
Витяги з протоколів засідання від 16 грудня 1917 р. та надзвичайного засідання
від 18 грудня 1917 р. демократичної Миколаївської міської думи,
на яких приймалися рішення про ліквідацію конфлікту між гайдамаками
і червоногвардійцями та подальшу організацію влади в Миколаєві**

16–18 грудня 1917 р.

Вчера, около 7-ми часов утра, произошло на углу Спасской и Глазенаповской столкновение между гайдамаками и красногвардейцами. Гайдамаки остановили и обстреляли автомобиль, в котором красногвардейцы перевозили боевые патроны со стрельбищного поля в свой штаб. При перестрелке несколько человек было убито и ранено. Между прочим, убит шофер начальника милиции. А. М. Блинов, выехавший на автомобиле к месту перестрелки, был ранен навывлет в кисть и задержан, причем гайдамаки отобрали у него револьвер.

Среди гайдамаков, кроме одного убитого, есть несколько раненых. Гайдамаки утверждают, что на них еще ночью было произведено нападение каким-то таинственным автомобилем, обстрелявшим их из пулемета, причем несколько человек были ранены.

Копія. Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека держархіву Миколаївської області. Оп. 1. Спр. 35. Арк. 79.

^{236.1} Естампажний – ковальсько-пресовий.

ПРОТОКОЛ
заседания Николаевской Городской Думы
16 декабря 1917 года

Председательствовал: Председатель Думы Баян Евгеньевич Терентьев.

Доклад Городского головы В. П. Костенко о событиях в городе

Городской голова говорит, что около 7 час[ов] утра мимо Государственного Банка проезжал автомобиль, который был обстрелян. Весь день велись переговоры с украинцами, в 11 час[ов] вечера состоится заседание Красной гвардии совместно с украинцами при посредстве представителей от с[оциал]-д[емократов] и с[оциалистов]-р[еволюционеров]. В заключение Городской голова просит выслушать сообщение о событиях от начальника милиции гл[асного] Блинова и гражданина Рожанского, участвовавшего в перестрелке с украинцами.

Гл[асный] Блинов: Было сообщено по телефону о нападении на Государственный Банк, которого на самом деле не было. Был затребован автомобиль, который прибыл с несколькими милиционерами. В городе было все тихо и не предвещало никакой тревоги. Когда подъезжали к Комиссариату, то раздалась беспорядочная стрельба, продолжавшаяся около одной минуты, в течение которой было выпущено не менее 100 выстрелов. В результате стрельбы автомобиль оказался весь изрешеченным пулями, убит шофер милиции, один милиционер ранен в ногу и сам начальник милиции легко в руку. У типографии Белолипского Начальник милиции, шедший с милиционерами, был остановлен гайдамаками, один из них ударил милиционера в грудь так сильно, что он начал кашлять кровью; на вопрос, обращенный к Начальнику милиции, и ответ его «я – начальник милиции» было сказано «никаких милиций». В заключение гл[асный] Блинов обращает внимание Думы на то обстоятельство, что в тех случаях, когда в городе тревожно, дети были бы в закрытых помещениях, а не выпускались из школ, как это наблюдалось в тот день.

Дума единогласно предоставляет слово гр[ажданину] Рожанскому, который говорит, что на заводе «Наваль» образовалась комиссия для переговоров с украинцами, из этих переговоров выяснилось, что никаких данных для кровопролития нет и что украинцы не думают покушаться на Советы и другие демократические организации и соглашение должно состояться. Между прочим, на заводе «Наваль» была попытка дать три тревожных гудка, что заставило бы рабочие массы выйти на улицу, но Совет выборных против этого своевременно принял меры, закрыв пар и поставив двух рабочих с револьверами в руках.

Городской голова В. П. Костенко: События в Николаеве являются отражением того, что происходит вообще в России, одни не признают Советов народных комиссаров, большевики не признают власти Украинской [Центральной] Рады. Происшедшие события в Николаеве в общем подготавливались, но не подготавливался бой у банка. К этому времени, помимо Революционного штаба, организовалась Красная гвардия и Военно-революционный комитет из воинских частей, с которым действует заодно Красная гвардия, которые не доверяют украинцам, полагая, что они думают разогнать Советы.

Гл[асный] Бряковский: Несколько дней тому назад радиостанция присоединилась к украинцам. Красная гвардия заняла радиостанцию, это вызвало появление гайдамаков в Николаеве. Раз Рада находится на положении войны с Советом народн[ых] комиссаров, то она не позволит на украинской территории введения никаких декретов, ни монополии на объявления и т[ак] д[алее]. Она требует, чтобы в Николаеве правила не Красная гвардия, не Военно-революционный комитет, а Дума и Совет.

Гл[асный] Ряппо говорит, что власть Совета в Николаеве была захвачена группой захватчиков – Военно-революционным комитетом, образовавшимся помимо Советов.

Гл[асный] Фролов, говоря о событиях, произошедших в Николаеве, приводит выражение «хулиганский 45 запасный полк», против такого выражения протестует гл[асный] Шабалов, говоря, что весь полк в целом не может быть хулиганским, и предлагает гл[асному] Фролову взять свои слова обратно.

Председатель Думы Б. Е. Терентьев заявляет, что его дело как Председателя было остановить оратора за эти слова, но он не сделал этого ввиду того, что 45 полк был далеко не безупречен, и ни разу не заявил протеста против тех или других некрасивых поступков отдельных лиц или частей.

Гл[асный] Фролов говорит, что его слова о хулиганстве 45 запасного полка, конечно, нельзя было относить ко всему полку, ибо в его составе находятся как отдельные лица, так даже и целые роты, вполне заслуживающие уважения.

В результате прений Собрание Думы постановило большинством пр[отив] 2 гол[осов]: до окончания работ согласительной комиссии не выносить никаких резолюций по произошедшим событиям, предложить согласительной комиссии потребовать, чтобы бомбы и патроны, взятые из пороховых погребов, были возвращены на свои места...

[...] Гл[асный] Макотинский предлагает Думе уполномочить Городского голову В. П. Костенко присутствовать в комиссии по улаживанию конфликта с гайдамаками. [...]

[...] Открыто и единогласно постановлено: требовать от Украинской [Центральной] Рады возврата 75 % издержек по выборам в Украинское Учр[едительное] Собрание. [...]

Председатель Городской Думы
Гласные Думы

Б. Е. Терентьев

[41 підпис]

Оригінал. Машинопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 3. Спр. 3. Арк. 197зв.-199зв.

ПРОТОКОЛ
ЭКСТРЕННОГО
заседания Николаевской Городской Думы
18 декабря 1917 года

Председательствовал:

Председатель Городской Думы Баян Евгеньевич Терентьев.

Председатель Думы говорит, что настоящее собрание есть экстренное Собрание Думы, созванное по поводу конфликта, произошедшего между украинцами и большевиками. Сейчас ведутся переговоры между враждующими сторонами, и цель настоящего заседания – выяснить позицию, какую должна занимать Дума в этом конфликте.

Городской голова В. П. Костенко говорит, что между сторонами ведутся переговоры о конструировании власти. Конфликтная комиссия выяснила, что произошедшее столкновение у Государственного Банка есть случайное столкновение. В субботу совсем было наладились переговоры – было объявлено перемирие, во время которого охрану города несли георгиевская добровольческая рота и милиция. Но в часе ночи с воскресенья на понедельник произошел разрыв между сторонами, оставившими за собой свободу действий, что могло привести к гражданской войне. Со стороны Городского Самоуправления были приняты все меры для уменьшения тех бедствий, которые могли произойти при этом в городе: отдано распоряжение распустить детей по домам, приняты меры к охране банков от возможных погромов, дано знать заводам, чтобы они отозвались на события и вынесли свои решения, посланы делегаты от партий к воинским частям с пояснением, что в Николаеве нет никаких причин для разрыва демократии на два лагеря. Все перего-

воры велись около вопроса о власти: украинцы настаивали на новом составе Революционного штаба, ибо за время его функционирования в городе сильно усилилось украинское течение. Так или иначе, в 1 час ночи с воскресенья на понедельник произошел разрыв между договаривающимися сторонами, что означало переход на военное положение, причем выяснилось, что ни та, ни другая сторона не стремится к захватам, никто первый не будет начинать боины, обе стороны займут оборонительное положение. Но в течение дня снова началось совещание между обеими сторонами, которые согласились на некоторой нейтральной позиции, что, между прочим, показывает, что ни та, ни другая сторона не хочет кровопролития. Силы обеих сторон почти равны: может быть, у украинцев больше вооруженной силы, но зато корни большевистского движения крепче в рабочих массах, и это обстоятельство надо учитывать при могущем произойти столкновении.

Гл[асный] Шабалов: Дума в этой бойне должна сыграть примирительную роль, на ее стороне стоят некоторые воинские части. Состав власти должен состоять из 6 представителей от украинцев, 6 от левого течения, 2 от больш[евиков], 2 лев[ых] с[оциал]-д[емократов], 2 анархистов, 3 от Думы, 3 от Совета.

Собранием Думы слово предоставляется представителям районных и заводских Комитетов.

Представитель Районных комитетов Червинский: Районные комитеты политикой не занимаются, но теперь, когда городу грозит опасность гражданской войны, то поэтому по поводу были заседания Районных комитетов, которые, обсудив этот вопрос, выражают свой протест против захвата власти вооруженным путем и всецело будут поддерживать центральную думу^{237.1}.

Гл[асный] Ряппо: То, что происходит сейчас, есть вполне определенная политика: разрушить без остатка все, что можно. Ленинизм – это не социализм, а анархо-коммунизм, который, между прочим, утверждает, что избирательное право – буржуазный предрассудок. Они также говорят, что Украинская Рада буржуазная и даже контрреволюционная. Между тем Рада на 3/4 состоит из крестьян и буржуазной ее назвать нельзя, она может быть недостаточно революционной, чтобы перевернуть все вверх дном. Если Рада пропустит казаков на Дон, то иначе нельзя было, ибо казаки на фронте были как во враждебном лагере. Что касается раскассирования большевистских войск, то к этому Рада была вынуждена, так как ей чуть не каждый день предъявляли ультиматум то Красная гвардия, то Советы, то Военно-революционные комитеты с угрозой обстрела городов. На съезде Советов крестьяне говорили, что они возьмут вилы, топоры и положат головы и не дадут ни одного фунта хлеба Великороссии, если на Украину будут посланы большевистские войска. Правда, были голоса на съезде, что против Украины идут не великороссийские войска, а Советы народных комиссаров. В борьбе между Украиной и Советом народных комиссаров объединятся буржуазия и демократия, и эта борьба нанесет окончательный удар революции.

Несмотря на то, что ведутся переговоры между враждующими сторонами, идет подготовка к бою и взято снова 75000 штук патронов, предназначенных для украинцев.

Председатель Думы говорит, что необходимо созвать временную комиссию для ликвидации создавшегося положения. Орган же власти, о котором говорили, не может быть создан из представителей сторон, явно враждебных друг другу. Исполнительная власть должна быть создана из представителей С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] и Думы. Также должен быть реорганизован Военно-революционный штаб.

Гл[асный] Рахманович: На заводе «Наваль» по всем цехам состоялись митинги, на которых выяснилось, что украинцы на заводе совсем не пользуются успехом, не говоря о

^{237.1} За змістом, очевидно, слід читати: «Центральну Раду».

гайдамаках. Оратор говорит, что состав их далеко не безупречный: среди них есть бывшие городовые и жандармы.

Представитель от цехов завода «Наваль» говорит, что во всех цехах происходили собрания, на которых вынесены резолюции о конструировании власти: 17 из этих резолюций говорят о всей власти Советам, 3 – о власти Украине и 1 – Революционному комитету. Пленарное заседание Совета выборных, Совета старост служащих и цеховых комитетов требует организации власти в городе: 6 чел[овек] – от украинцев, 6 – от большевиков, 3 – от Гор[одского] Самоуправления, 3 – [от] левых с[оциалистов]-р[еволюционеров].

После прений был вынесен ряд предложений.

Председатель Думы Б. Е. Терентьев вносит следующее предложение:

«Гор[одская] Дума в целях предотвращения братоубийственной гражданской войны и охранения жизни и спокойствия населения требует, чтобы обе стороны приняли все возможные меры к ликвидации печальных событий и предлагает украинцам и большевикам создать для этой цели орган на равном представительстве обеих сторон и представителей Городской Думы. Что же касается исполнительной власти, то таковая может быть создана в городе из представительства на равных основаниях Городской Думы и С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] с правом кооптации. В этих целях существующий Революционный штаб должен быть переизбран на этих основаниях».

Предложение Председателя Думы отвергается 18 гол[осами] пр[отив] 12 при 1 воздержавшемся.

Открыто, больш[инством] 23 гол[оса] пр[отив] 10 при 2 возд[ержавшихся] Собрание Думы постановило переговоры о ликвидации столкновений между большевиками и украинцами передать существующей комиссии. Власть в городе должна быть организована в таком составе: 6 – от украинцев, 6 – от большевиков, 3 – от Думы, 3 – от Совета левого течения.

Открыто, больш[инством] 30 при 5 возд[ержавшихся] постановлено: с организацией новой власти все прежние организации отпадают.

Открыто, больш[инством] 31 при 4 возд[ержавшихся] Собрание Думы постановило: власть принадлежит Думе и Совету. Функции Революционного штаба необходимо определить известным регламентом.

Открыто, 28 голосами при 7 возд[ержавшихся] Собранием Думы постановлено: в высший орган власти в городе от Думы делегируются гл[асные] Костенко, Ряппо и Шабалов.

Открыто и единогласно постановлено: гл[асные] Ряппо и Шабалов должны объехать все воинские части с целью объединения их вокруг Думы. [...]

Председатель Городской Думы
Гласные Думы

Б. Е. Терентьев

[44 підписи]

Оригінал. Машинопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 3. Спр. 3. Арк. 202–203зв.

**Резолюції міської конференції Миколаївської організації Української партії
соціалістів-революціонерів (есерів), опубліковані в газеті
«Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов»
21 грудня 1917 р. № 190**

Не раніше 18 грудня 1917 р.

**ОБЩЕГОРОДСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ
ПАРТИИ СОЦИАЛИСТОВ-РЕВОЛЮЦИОНЕРОВ**

**Наша тактика в украинском движении
(Принята на Всеукраинском Съезде
У[краинских] С[оциалистов]-Р[еволюционеров] в Киеве)**

1) Созданная в процессе революции Украинская Народная Республика соответствует намечающимся формам федеративного устройства Российской Республики.

2) Считаю, что только децентрализация и широкая федерация с национально-персональной автономией может привести народы, населяющие Россию, к действительному самоопределению, и вместе с тем способствуя социально-экономическому развитию, поднять производительные силы страны, – первый Всеукраинский Съезд партии с[оциалистов]-р[еволюционеров] приветствует 3-й Универсал, открывающий путь к установлению федерации и намечающий ряд социально-экономических мер, соответствующих интересам трудовых масс, и вместе с тем стремится к немедленному проведению всего предначертанного в Универсале в жизнь.

3) Переизбрание Рады в настоящий момент излишне, ввиду уже начертанного Украинского Учредительного Собрания.

4) Центральная Рада и Украинское Учредительное Собрание должны обеспечить трудовому народу Украины закрепление завоеваний революции и оказать необходимую помощь Всероссийской революции, от которой зависит благополучие самой Украины.

5) Идя совместно с украинской революционной демократией в деле защиты интересов трудящихся масс Украины и всей России, представители партии в Украинской Раде должны вместе с тем бороться против всякого проявления узкого шовинизма и нарушения прав национальных меньшинств.

6) Съезд партии с[оциалистов]-р[еволюционеров] считает принципиально представительство партии в Генеральном Секретариате возможным как лучший способ участия в творчестве организационных работ по проведению экономических, социальных, политических задач и защиты интересов трудящихся масс.

Момент фактического вхождения представителя партии с[оциалистов]-р[еволюционеров] в Генеральный Секретариат определяется Украинским комитетом партии с[оциалистов]-р[еволюционеров].

**К резолюции, утвержденной конференцией, добавление
Н[иколаевской] О[рганизации] П[артии] С[оциалистов]-Р[еволюционеров]
от 14-го декабря 1917 г.**

Конференция решительно протестует против перенесения войны с фронта внешнего на фронт внутренний и считает своим долгом всеми силами бороться против распространения пожара гражданской войны.

Конференция считает, что единый фронт трудовых классов России скорее всего может быть восполнен через общероссийское Учредительное Собрание, а на Украине эта цель скорее всего будет достигнута созывом краевого Украинского Учредительного

Собрания, которое должно устранить из украинского нац[ионального] движения все элементы узкого шовинизма и направить его на путь широкого удовлетворения социальных требований народных масс Украины.

Отношение Конференции С[оциалистов]-Р[еволюционеров] к украинскому движению

Заслушав доклад делегатов на I Всеукраинский Съезд, организ[ованный] партией с[оциалистов]-р[еволюционеров], конференция исполнительных и районных комитетов и обеих фракций Николаевской организации партии с[оциалистов]-р[еволюционеров] признает следующие положения:

1) Резолюция Съезда по вопросам об отношении к украинскому движению и задачам Украинского Учредительного Собрания вполне отвечает основным положениям программы партии и резолюциям, своевременно принятым Николаевской организацией партии социалистов-революционеров.

2) Николаевская организация, исходя из взглядов на федерацию как наиболее совершенную и неизбежную политическую форму для России и признавая национальное самоопределение народностей прогрессивным этапом по пути к образованию мирового сожительства народов и фундаментом для создания интернационала в виде союза свободных народов, признает революционно-демократическую роль украинского движения и считает необходимым принимать в нем деятельное участие в качестве отряда революционно-социалистической партии, чтобы направить национальное украинское движение на путь защиты интересов социалистических партий трудящихся и слить его с классовым международным движением.

3) Видя в разделении России на области неизбежный организационный этап революции и признавая организующую роль украинской краевой власти, Николаевская организация партии с[оциалистов]-р[еволюционеров] считает необходимым принять деятельное участие в выборах в Украинское Учредительное Собрание, которое, будучи создано на основах всеобщего избирательного права, должно стать общепризнанным верховным краевым учреждением.

4) В связи с вышеизложенным, Николаевская организация партии с[оциалистов]-р[еволюционеров] считает для себя необходимым вступить во Всероссийский Украинский Краевой Комитет и признать его руководящим началом в работах партии на Украине.

Резолюция о Красной Гвардии

Конференция Н[иколаевской] о[рганизации] п[артии] с[оциалистов]-р[еволюционеров], обсудив вопрос об отношении к деятельности Красной Гвардии по предложению организации объединенных с[оциал]-д[емократов], пришла к следующим выводам:

1) Красная Гвардия, организованная при Совете [Рабочих и Военных Депутатов] как одна его секция для одной специальной цели – для борьбы с контрреволюцией, вышла фактически из-под всякого контроля Совета и руководства Рев[олюционного] Штаба.

2) Деятельность красногвардейцев, сводящаяся к самочинным обыскам, арестам, отобранию оружия у граждан, имеющих разрешение на его ношение, к реквизиции и конфискации продуктов и их распределению по своему усмотрению, явно противоречит первоначальному ее уставу и ведет к дезорганизации классового рабочего движения.

3) Красная Гвардия своей деятельностью усиливает растущую общественную дезорганизацию, нарушая авторитет общественных органов местной власти: Совета, Думы и объединяющего все местные революционные силы Рев[олюционного] Штаба.

4) То направление, которое получила деятельность Красной Гвардии, накладывает пятно на рабочее движение, прививая ему самые недопустимые приемы времен жандармско-офицерского строя в его самой разнузданной форме.

Это жандармско-сыскное направление, захваты имущества и полный произвол в нарушении гражданских прав совершенно противоречат духу демократии.

Исходя из этого, конференция Н[иколаевской] о[рганизации] п[артии] с[оциалистов]-р[еволюционеров] считает дальнейшее участие членов организации п[артии] с[оциалистов]-р[еволюционеров] в составе Красной Гвардии при настоящих условиях недопустимым и предлагает всем членам партии Н[иколаевской] о[рганизации] п[артии] с[оциалистов]-р[еволюционеров] выйти немедленно из ее состава, взяв с собой имеющееся оружие и образовав автономную боевую партийную дружину, подчиняющуюся Исполнительному Комитету организации. Вопрос о снабжении оружием под отчет организации возбудить в Совете и Штабе и предложить Рев[олюционному] Штабу организовать межпартийную следственную комиссию для проверки всей деятельности Красной Гвардии и ее состава.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 271. Арк. 65–68.

№ 239

Інформація Миколаївського міського голови В. П. Костенка про обрання представників від демократичної Миколаївської міської думи до складу Революційного штабу при Миколаївській міській думі

22 грудня 1917 р.

Николаев[ский] Город[ской] Голова
Декабря 22 дня 1917 г[ода]
№ 767

В Революционный Штаб гор[ода] Николаева

Постановлением собрания Городской Думы от 20 декабря сего 1917 года в Революционный Штаб, согласно проекту, выработанному Конфликтной Комиссией, избраны гласные: Игнатий Константинович Шабалов от фракции с[оциалистов]-р[еволюционеров], Борис Викторович Брояковский от с[оциалистов]-р[еволюционеров] (украинц[ы]) и Ян Петрович Ряппо от фракции с[оциал-демократов] (объединенных).

Городской Голова
За Городского Секретаря

В. Костенко
В. Пономарьова

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 188. Арк. 127.

№ 240

Резолюція мітингу робітників і службовців суднобудівного заводу «Руссуд» про підтримку радянського уряду України й потребу перевиборів Миколаївської ради робітничих депутатів, опублікована в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 24 грудня 1917 р. № 193

24 грудня 1917 р.

Резолюция митинга рабочих и служащих завода «Руссуд» о поддержке Советского правительства Украины и необходимости перевыборов Николаевского Совета Рабочих Депутатов

1. Ввиду того, что Советы являются революционным авангардом трудового народа, и для того, чтобы придать Советам политическую физиономию, считаем необходимым

произвести перевыборы нашего Совета на основании всеобщего, тайного, прямого и равного голосования по принципу пропорциональности.

2. Считаю, что трудовой народ ведет сейчас классовую борьбу, и для защиты своих завоеванных прав и дальнейших завоеваний находит обязательным признание единственной властью – властью Советов, являющихся авангардом трудовой революционной демократии.

3. Заявляю, что всякий, кто посягнет на власть Советов, является нашим врагом, и мы обещали поддержку Советам, защищающим интересы трудящегося, в активной борьбе с тем, кто будет противодействовать власти Советов.

4. Не признавая Центральной Рады, являющейся самодержавной и разжигающей национальный шовинизм, мы наряду с этим шлем свой товарищеский привет Исполнительному Комитету Советов Украины в Харькове и обещаем ему поддержку всеми средствами, имеющимися в нашем распоряжении.

Копія. Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області. Оп. 1. Спр. 35. Арк. 83.

№ 241

Лист Миколаївського міського голови В. П. Костенка до Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва про упередження поширенню зброї та вибухівки в місті

28 грудня 1917 р.

[Бланк]

М[инистерство] В[нутренних] Д[ел]

Николаевский Градонач[альник]

Декабря 28 дня 1917 г[ода]

№ 13450

С р о ч н о

В Совет Рабочих и Военных Депутатов

Препровождая при сем копию прошения граждан, поданного на мое имя, со своей стороны считаю необходимостью просить содействия Совета по борьбе с развившимся за последнее время крайне небрежным и непозволительным обращением с оружием, и, в особенности, со столь опасным боевым средством, как бомба. При пожаре 21-го декабря [1917 г.] в Ластовых казармах в цейхгаузе обнаружена бомба, что создало чрезвычайную опасность для пожарной команды, рисковавшей жизнью при тушении.

Вечером 24-го декабря неизвестными лицами брошена бомба на Фалеевской улице, вызвавшая своим взрывом переполох и повреждение окон во всех близлежащих домах. В первые дни праздников 24–26 декабря происходила по городу беспорядочная стрельба в воздух, которая вызывала беспокойство и опасение граждан.

Полагаю, что необходимо издать особое распоряжение о строгой ответственности лиц, злоупотребляющих оружием в условиях, грозящих безопасности граждан, в особенности же считаю недопустимым пользование бомбами.

Прошу сообщить, какого рода меры Совет находит возможным принять для борьбы с этим развивающимся явлением.

Градоначальник – Городской Голова
Правитель канцелярии

В. Костенко

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 188. Арк. 131.

**Протокол і резолюції засідання демократичної Миколаївської міської думи,
на якому розглянуто питання про політику осередку партії лівих есерів
у м. Миколаєві, опубліковані у газеті «Известия Николаевского
Совета Рабочих и Военных Депутатов» 30 грудня 1917 р. № 196**

28 грудня 1917 р.

«Николаевская Городская Дума, хотя в большинстве своем и состоит из социалистов, не стоит на точке зрения защиты интересов беднейших классов населения. За 4 месяца ее функционирования городской пролетариат получил от Думы только налоги. Господствующая думская фракция с[оциалистов]-р[еволюционеров] не выполнила ни одного пункта своей муниципальной программы; обещав много, ничего не дала. Все это вызывает многочисленные, вполне справедливые нарекания на Думу со стороны неимущих классов городского населения. Не желая, чтобы эти нарекания падали и на партию левых с[оциалистов]-р[еволюционеров], исполнительный Комитет Николаевской организации партии левых с[оциалистов]-р[еволюционеров] в своем послании от 27 декабря постановил: отозвать из городского самоуправления гласных, принадлежащих к партии левых с[оциалистов]-р[еволюционеров], о чем довести до сведения гласных Гор[одской] Думы, а также всех граждан гор[ода] Николаева».

В. П. Костенко отмечает, что заявление, прежде всего, наносит удар фракции с[оциалистов]-р[еволюционеров].

Обвинения левых с[оциалистов]-р[еволюционеров] не продуманы.

За 4 месяца Дума, конечно, не могла осуществить муниципальной программы, которая связана с реформами общего характера.

Но Дума кое-что и сделала в этом направлении.

Так, в вопросе земельном она стала на совершенно правильное основание. При сдаче в аренду городской земли были привлечены земельные комитеты и обеспечены были интересы трудящихся.

В вопросе квартирном Городское Самоуправление встало на такой путь, по которому не пошло еще ни одно самоуправление Херсонской губернии.

Была организована реквизиционная комиссия; были открыты примирительные камеры.

В заявлении подчеркнута, что Дума ничего, кроме налогов, не дала. Это прием в достаточной мере недобросовестный, так как, кроме пятака на трамвай, никаких налогов на трудящийся класс Дума не провела, да и повышение трамвайной платы было вызвано тем, что городское предприятие работало в убыток.

В то же время замалчивается, что оценочный сбор, который ложился на состоятельное население, увеличен втрое.

Гл[асный] Рахманович. Вокруг Думы создано мнение, что она контрреволюционна. Левые боятся этого обвинения и потому отзывают своих представителей.

Это явный саботаж по отношению к теперешнему моменту. Когда все усилия надо направить, чтобы урегулировать хозяйство, левые с[оциалисты]-р[еволюционеры] становятся в положение безответственной оппозиции.

Но надо обратить внимание, что широкие массы недовольны Думой, надо принять меры, чтобы работа Думы стала широким достоянием масс и имела почву.

Вопрос о референдуме надо поставить в повестку дня.

Гл[асный] Ряппо почеркивает, что фракция с[оциалистов]-р[еволюционеров] считает политику такого рода ошибочной в корне.

Если фракция левых с[оциалистов]-р[еволюционеров] считает, что Дума встала на неправильный путь, то она обязательно должна здесь бить в набат.

Но до сих пор мы этого не слышали от представителей левых с[оциалистов]-р[еволюционеров].

Это были великие молчалники. Что касается политики городского самоуправления, то есть Думы и большевистские, но если сравнивать их работу, то они сделали меньше, чем Николаевская.

Дума поддерживала все планы демократического характера.

Гл[асный] Исаев. Так как коснулось общего положения, то я не могу не отметить, что это проделано по палочке Ленина.

Мы понимаем широковещательные лозунги Ленина, которые вызвали сочувствие среди части пролетариата и крестьян.

Но этот дурман пройдет, так как он вызван обманом.

К большевикам можно применить сказку о человеке, не знакомом с кузнечным ремеслом и взявшемся ковать соху. Ничего из его работы не вышло. Большевики возвестили: «Мы в 24 часа заключим мир». Потом сказали: «Нет, мир мы заключим с народами». Не вышло. Затем заявили: «Мира с народами не будет, а будет мир с императором и турецким султаном».

Массы и на это согласны. Далее: «Мира не будет, будет перемирие». И, наконец: «Смольный Институт образовал, что и перемирия не будет».

Гл[асный] Дудкин. У нас во фракции больше шла борьба с правым, чем с левым крылом.

Партия левых с[оциалистов]-р[еволюционеров] даже не упомянула в своем заявлении фамилии своих представителей Соколова и Асмолова, открыто неудобно было выразить незначительное – 2 человека – представительство и хотелось перед населением создать помпу.

Думой внесена следующая резолюция:

«Заслушав заявление партии левых с[оциалистов]-р[еволюционеров] об отозвании своих членов из Городской Думы, Городская Управа заявляет, что считает этот выход совершенно необоснованным, так как члены партии левые с[оциалисты]-р[еволюционеры] за все пребывание в Думе не внесли ни одного разработанного проекта или плана мероприятий, которые были отвергнуты Думой.

Обвинение же Думы в том, что она не стоит на защите интересов рабочего населения, Дума считает необоснованным и видит в нем лишь проявление того демагогического подхода, который ведется против Думы путем недобросовестного взваливания на нее ответственности последствий общего экономического и социального развала в стране».

Внеочередное заявление Городского Головы о реквизиции партией левых с[оциалистов]-р[еволюционеров] кинотеатра

В. П. Костенко сообщил собранию, что партией левых с[оциалистов]-р[еволюционеров], с согласия Бюро Совета, конфискован кинотеатр.

Союз театральных служащих и оркестрантов выразил по этому поводу протест.

Использование кинотеатра для помощи безработным, как предполагают левые с[оциалисты]-р[еволюционеры], возможно только в порядке муниципализации, которая должна быть проведена по выработанному плану.

Собранием принимается резолюция:

«Николаевская Городская Дума, обсудив заявление Союза театральных служащих и оркестрантов и Союза владельцев театральных предприятий о захвате кинотеатра партией левых с[оциалистов]-р[еволюционеров] с разрешения Бюро С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов], пришла к следующему заключению:

1) Конфискация или захват предприятий, принадлежащих частным лицам, не может производиться самочинно отдельными партиями, организациями или группами произвольно и для использования их в целях обслуживания своих узкопартийных нужд и интересов.

2) Переход предприятий, обслуживающих общественные нужды, из частных рук в общественное управление должен совершаться организованным путем через органы местного самоуправления или государственные учреждения, опираясь на содействие профессиональных организаций.

3) Муниципализация всех частных увеселительных предприятий в городе, предлагаемая Союзом театральных служащих, признается Гор[одской] Думой принципиально вполне приемлемой. Вопрос о практическом проведении этой меры в жизнь всецело зависит от технической подготовленности данной отрасли предприятия к их муниципализации.

Решение вопроса должно быть подготовлено в особой комиссии с участием представителей Думы, специалистов театрального дела и общественных организаций, и только после представления разработанного плана муниципализации театральных предприятий в техническом, хозяйственном, финансовом и организационном отношении и утверждении его Думой может совершиться реализация этого плана.

До этого же времени Дума считает необходимым оставить театральные предприятия в частном управлении под общественным контролем.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 271. Арк. 77-80.

№ 243

Резолюції сільських сходів сіл Себіне та Гур'ївка про негативне ставлення до Української Центральної Ради та підтримку радянського уряду України, опубліковані у газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 3 січня 1918 р. № 199

28 грудня 1917 р.

I

Резолюція крест'янських сходів сіл Себіно і Гур'євки з протестом проти діяльності Київської Центральної Ради і про визнання Радянського уряду України

Ми, крест'яне с[ела] Себіно в кількості 300 чел[овек], на сході 28 грудня [1917 г.], заслушав доповіді т[оварищів] Соколовського і Михайлова, постановили:

1. Протестувати проти дій Київської Центральної Ради і визнавати Харківську Центральну Раду^{243.1}.

2. Прієднати до виборів в Українське Учредительное Собрание, ми потребуємо перевиборів Рад солдатських, робітничих і крест'янських депутатів.

3. Ми потребуємо розформування гайдамаків, які йдуть проти Рад робітничих, солдатських і крест'янських депутатів і підтримують Київську Центральну Раду.

4. Ми будемо підтримувати тільки таке українське Учредительное Собрание, яке буде виконувати волю Рад робітничих, солдатських і крест'янських депутатів.

Председатель схода /подпись/

II

Ми, крест'яне с[ела] Гур'євки, на сході 28 грудня, заслушав доповіді т[оварищів] Соколовського і Михайлова, постановили:

^{243.1} Йдеться про Центральний виконавчий комітет радянської України – маріонетковий більшовицький уряд, що очолював Українську Народну Республіку Рад, проголошену в Харкові 12 (25) грудня 1917 р. як автономію у складі Російської республіки. З 14 (27) грудня 1917 р. називався Народним секретаріатом. 17 (30) грудня 1917 р. Центральний виконавчий комітет радянської України проголосив маніфест про невизнання влади Української Центральної Ради та її Генерального секретаріату.

1. Не признавать Киевской Украинской Рады, а признавать принципиально Харьковскую Центральную Раду, состоящую из представителей Совета рабочих, солдатских и крестьянских депутатов.

2. Между тем, мы будем требовать созыва Учредительного Собрания как краевой власти, которая должна действовать согласно воле Совета рабочих, солдатских и крестьянских депутатов, как единственных органов власти на местах.

Председатель

/подпись/

Копія. Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області. Оп. 1. Спр. 35. Арк. 84–85.

№ 244

Звітна доповідь про роботу судово-слідчої секції Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва

Кінець грудня 1917 р.

В Исполнительное Бюро
Совета Раб[очих] и Военных Депутатов
гор[ода] Николаева

Д о к л а д

Судебно-следственная секция при Совете Р[абочих] и В[оенных] Депутатов начала свои действия проявлять в области разведочной, следственной и архивной. Компетенция Разведочного отдела заключается в наблюдении и предупреждении контрреволюционных и антигосударственных выступлений отдельных лиц и групп. Разведочный отдел приступает к осуществлению своих функций на основании слухов, анонимных доносов, словесных заявлений, а равно как и письменных, отдельных лиц или организаций, а также на основании личного усмотрения членов отдела. Члены отдела обследуют то или иное явление, носящее контрреволюционный характер, по возможности агентурным негласным путем.

Найдя такого материала достаточным, передает для производства дознания в следственный отдел. Члены Разведочного отдела имеют право производить обыски, аресты и выемку лишь в экстренных случаях, когда какой-либо установленный факт не терпит отлагательства, притом с разрешения Президиума секции по ордеру Председателя Совета, или прокурора, или Председателя Революционного Штаба.

В области разведочной Следственной секции приходится работать самым энергичным и неотложным путем при самых тщательных мерах осторожности, если момент разведывания времени опоздания или прежде времени само по себе не имеет успехов согласно заданию отдела. Разведочному отделу больше всего приходится обращать внимание на командный состав местного гарнизона, а равно на поставленных лиц во главе организаций и учреждений, по проверке деятельности указанных лиц приходилось устранять от занимаемой должности или во избежание роковых последствий переводить согласно маловажности проступка и незначительного преступления для несения службы в другие части или учреждения. Через Разведочный отдел прошли также и люди, совершенно не заметные ни в политическом, ни в общественном мире. Также приходилось устранять лиц, состоящих или числящихся в монархических организациях, например, в Союзе русского народа, со службы или занимаемой ими должности.

Судебно-следственная секция сочла необходимым поименованно опубликовать в местной газете «Известия [Николаевского] Сов[ета] Р[абочих] и В[оенных] Деп[утатов]» всех членов указанной организации, чтобы все революционные организации и городские самоуправления могли иметь таковых ввиду как лиц с несоответствующей рекомендацией.

Также работа[ет] в полном единении и тесной связи Следственный отдел с Разведочным. Приходится больше всего для вынесения резолюции или дачи того или другого заключения членам Следственного отдела навести какие-либо справки или проверить верность доноса, отправляться на место совершившего[ся]. Также добываются сведения посредством свидетельских показаний. Свидетели по обыкновению вызываются приглашительными записками на указанное число, часы времени. Убедившись в точности показания и обнаружив состав преступления, применяется мера наказания; мера наказания, как уже было упомянуто, – отстранение от службы или должности, перевод из одной части службы в другую часть с понижением занимаемой должности по службе. Если состав преступления не ограничивается смещением и переводом, тогда Судебно-следственная секция таковые дела направляет в судопроизводство по подсудности. Если дела подлежат дальнейшему расследованию, тогда таковые направляются в распоряжение следователей гор[ода] Николаева Херсонского окружного суда.

Судебно-следственная секция за время своего действия особенно обращала внимание на места заключения, следила за постановлением и приговором судебной власти, приходилось освобождать с согласия прокурорского надзора лиц, уличенных в том или другом преступном деянии, но таковые не подтверждались; или же лица за проступки маловажные до приговора суда содержались под стражей и мера наказания уже отбыта, то таковые освобождались и заканчивались дела следствия.

Также проверялись гауптвахты, переполненные солдатами, по проверке таковых в их преступности приходилось освобождать или передавать дела в суд. Также было обращено внимание на действия чинов мест заключения, таковым ставились на вид их недоброжелательные поступки и обращение с арестованными, если было со стороны их уклонение от предписания, то о деятельности таковых сообщалось по инстанции с предложением применить меру наказания. Было возбуждено ходатайство перед городским самоуправлением об улучшении пищи заключенным, ходатайство было удовлетворено.

Судебно-следственная секция по журнальным книгам зарегистрировала 307 дел характера: в привержен[ности] к старому строю, иски по гражданским делам, уголовные кражи со взломом, а равно оскорбления словами и действием.

По всем делам принимались соответствующие меры, дела законченные передаются в архив, который имеется у секции за № 7, если же стороны не приходят к примирению, то таковые направляются в судопроизводство по подсудности.

В своем ведении секция имеет архив, в котором хранятся документы, необходимые для дачи справок по охранному и жандармскому управлениям.

Личный состав секции достаточно непостоянен, для возложенных работ и ответственности нет достаточного числа членов. Ввиду малочисленности членов и отсутствия таковых как работников, неоднократно секция просила Бюро Совета о пополнении таковых, но по неизвестным причинам просьба не удовлетворяется.

В данное время работают постоянно и вся тяжесть и ответственность работ всецело лежит на секретаре секции Д. Сизове и членах: т[оварищах] Пушкине, Галке, Лившице и Усикове. Члены, отсутствующие как работники, но числящиеся за секцией, т[оварищи] Макотинский, Филярский; председатель секции Непомнящий полагается в отпуске.

Итак, весь личный состав секции переменался, видоизменялся, и в настоящее время осталось всего лишь 6 членов секции, при которых ввиду поступающих заявлений и судебных процессов в увеличенных размерах становится невозможным дальнейшее ведение дел. Президиум секции неотложно просит Бюро Совета пополнить недостающих 4 членов.

Председатель секции /подпись/
Секретарь /подпись/

Оригінал. Російською мовою. Машинопис.

Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-2247. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 125–128.

**Обов'язкова постанова Миколаївської продовольчої управи
про започаткування в м. Миколаєві карткової системи розподілу продуктів
харчування та інших товарів**

1 січня 1918 р.

ОБЯЗАТЕЛЬНОЕ ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Выпуская на 1918 год продовольственные книжки, Продовольственный Отдел Николаевской Городской Управы доводит до сведения всех граждан г[орода] Николаева, что вследствие общегосударственной разрухи транспорта и истощения запасов всех продуктов он вынужден некоторые продукты распределять по карточкам, дабы все население, и бедные, и богатые, получили одинаковое количество данного продукта.

Без карточек же состоятельные классы всегда могли бы получить нужные продукты и по высокой цене, в то время как малосостоятельные таковых бы не имели.

Продукты по книжкам будут выдаваться только в том районе, на который выдана книжка, и желательно, чтобы из лавки того квартала, где живет данное лицо.

ПРАВИЛА ПОЛЬЗОВАНИЯ

1. По талонам от 1 до 36 будет производиться продажа керосина, муки и проч[их] продуктов по рациональной системе. По талонам от 37 до 72 включительно будут продаваться сахар, масло и проч[ие] продукты по персональной (душевой) системе.

2. Время продажи «с какого числа и до какого», места продажи, а также какой именно продукт будет продаваться, публикуются особо каждый раз в местных газетах.

3. Точно так же каждый раз особо будет публиковаться, под каким именно номером талона предполагается продавать очередной продукт.

4. По талонам этой книжки граждане должны забирать продукты и предметы первой необходимости только в лавках того района (части), где они проживают.

5. В контрольном листке все учреждения и заведения, отпускающие один из упомянутых в листке товаров, а именно: обувь, галоши, кожу, мануфактуру и проч[ее], обязаны проставить в соответствующей клетке день отпуска товара.

6. Выдаваться и обмениваться прод[овольственные] книжки на 1918 год будут исключительно в районных комитетах; за каждую книжку взимается плата в 35 копеек.

7. Граждане, переехавшие из одного района в другой, должны при выбытии из района, где они проживали, представить в районный комитет свою продовольственную книжку, взамен чего получают удостоверение, по которому могут получить новую продовольственную книжку в том районе, куда переехали.

8. Граждане, приехавшие в г[ород] Николаев, могут получить продовольственную книжку из районного комитета лишь по удостоверению квартального старосты и представлению домово́й книги.

9. Воинские чины, пользующиеся довольствием из интендантства, правом получения книжки или продуктов от продовольственного отдела не пользуются, так как продукты предназначаются для гражданского населения.

10. Воинские чины, не пользующиеся интендантским довольствием, для получения продовольственной книжки или продуктов от продовольственного отдела обязаны представить удостоверение коменданта или начальника части, в которой они состоят.

11. Передача или скупка книжек воспрещена. Лица, нарушающие это правило, лишаются права на получение книжки. В случае потери книжки дубликат не выдается. Отрезывать талоны имеет право только торговое заведение, склад или учреждение, продавшее предметы или продукты.

На основании закона 25-го марта 1917 г. Николаевская Городская Управа объявляет, что воспрещается:

1. Пользоваться продовольственными книжками, выданными на имя лиц, выбывших из г[орода] Николаева, утерянными, купленными у других лиц или иным способом приобретенными, как-то: через обман, похищение и проч[ее].

2. Получать отдельные самостоятельные книжки лицам, зачисленным в семейные книжки, и делать в книжках какие-либо исправления.

3. Хозяевам пользоваться книжками, выданными на имя их прислуг.

4. Домохозяева обязаны в 2-дневный срок возвращать в районный комитет продовольственные книжки, выданные на имя жильцов, выбывающих из города Николаева, или лиц умерших.

Лица, виновные в нарушении сего обязательного постановления, будут привлекаться к ответственности по 29-й и др[угим] статьям Уст[ава] о наказаниях и Улож[ения] о наказаниях.

Член Продовольственной Управы

Алексей Селюгин

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 5–6.

№ 246

Стаття з критикою діяльності членів Спілки журналістів м. Миколаєва, які працюють у редакції газети «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов», опублікована у виданні «Трудовая газета» 1 січня 1918 р. № 2608

1 січня 1918 р.

«ДЕМОКРАТИЧЕСКИЙ» СОЮЗ ЖУРНАЛИСТОВ

Николаевский «Союз журналистов» (журналистов, группирующихся вокруг газеты «Известия»), объявляя себя союзом «демократическим», тщится изыскать средства для своего существования, потом создать в Николаеве просветительный кружок на предмет развития пролетарских масс путем музыки, слов и т. д.

В своем зерне эта мысль настолько симпатична, насущна, что нельзя ее не приветствовать. Но в то же самое время она, эта мысль, такими странными путями проводится в жизнь, что осязательно дает себе чувствовать маневр членов «Союза журналистов» под прикрытием демократического стяга, за ширмою мысли, просто «зашибить деньгу».

И растит свое детище «Союз» не за счет демократического элемента города, а за счет тех же буржуа, которые так ненавистны народу.

Иллюстрацией моего положения может служить расценка столиков вечеринки «Шестой Державы».

Столик 50 рублей.

Кто из рабочих, солдат, тружеников будет в состоянии отдать полсотни за удовольствие послушать графариетное концертное отделение.

Ясно, что никто. Это, конечно, понимают и г[оспо]да из «Союза». И вот они появляются только в домах, в душе презираемых ими, буржуа и с грацией беспринципного французского «бон варди», протягивая свою демократическую длань, заявляют:

«Месье, пермете... кельк шоз... на пропитание...»

Запльвший в жир буржуа, эпатированный столь высоким для себя визитом, конечно, заплатит 50 рублей и, конечно, пойдет на «интимную», «демократическую» вечеринку, где встретит всех таких же, как и он, родственных ему по духу гостей.

Разве не любопытно посмотреть, как на «демократической» вечеринке будут в угоду этому буржуа подвизаться презирающие его и побирающиеся у него поборники прав угнетенного народа.

Разве не приятно пощекотать свое самолюбие такого вида трюком.

Но, с другой стороны, разве не возмутительно, что люди, ежедневно травящие на столбцах своего официоза определенный, ненавистный им кадр населения, буржуа, эти люди все же припадают к его стопам в нужную минуту.

Разве это обстоятельство не показатель «демократической» принципиальной устойчивости членов «Союза журналистов».

Их «последовательности» в действиях.

Их «партийной чистоты».

Разве не возмутится сердце убежденца-демократа, когда он увидит, какими путями «демократизируется масса».

Теперь... когда путей, способов много, когда они «не заказаны».

В свое время в Воронеже под флагом шахматного клуба существовал «политический». Тогда эта уловка оправдывалась самодержавным строем, полицейским режимом. Теперь, когда, наконец, нет надобности прибегать к маскарадным уловкам лицам, желающим создать в городе культурный центр, эти лица только и делают, что к ним прибегают.

И, громко вещая на всех перекрестках о своем призвании служить народу, служат буржуа...

И, тщась отмежеваться от последних, де факто лепятся к его карману и питаются его подаяниями.

Г[раждани]н

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 4–5.

№ 247

Витяг з протоколу засідання демократичної Миколаївської міської думи із розглядом питання про фінансовий стан і виплату заробітної плати робітникам артилерійського заводу «Перун»

3 січня 1918 р.

Открыто, очевидным большинством принимается предложение: обсуждать в первую очередь заявление общезаводского комитета завода «Перун».

Представители заводского комитета администрации завода «Перун» и Союз металлистов нарисовали положение дела на заводе «Перун»: Со времени последнего государственного переворота завод прервал сношения со своим правлением и очутился без хозяина и средств. Субсидировать завод никто не может, и рабочие уже в течение месяца не получали заработной платы. Котельно-механический завод, работающий по заказам главного Артиллерийского Управления, имеет получить за сданные мины до 350.000 р. по прежней расценке. Ныне мины изготавливаются, испытываются, но отправлять их невозможно, вследствие чего и квитанции артиллерийского приемщика не могут быть отправлены в Петроград. Те квитанции, которые выданы приемщику в Госбанке, не учитываются, и рабочие, поставленные перед лицом полного отсутствия средств на заводе и невозможностью получить свои заработки, угрожают распродать имущество завода. Названные представители обращаются к Думе за помощью и просят отпустить для расплаты с рабочими 30.000 рублей.

Городской Голова В. П. Костенко указывает, что по квитанциям артиллерийского приемщика Госуд[арственного] Банка отказывается выдать деньги исключительно вследст-

вие полученного приказа от [Украинской Центральной] Рады с запрещением платить по заказам старого правительства. Вследствие этого необходимо либо свезти соответственное количество материала на склады банков в виде залога для получения необходимых средств.

В дальнейшем все ораторы единодушно сходились на необходимости предоставить заводу 30.000 рублей для расплаты с рабочими.

Открыто и единогласно Собрание Городской Думы постановило: поручить Управе принять чрезвычайные меры для выдачи заимообразно 30.000 рублей на оплату рабочим завода «Перун» заработной платы, причитающейся им до 1-го января 1918 г[ода]. Разрешить Управе использовать для этой цели казенные суммы с торговых документов, находящихся временно в городской кассе. Изыскать пути обеспечения ссуды имуществом завода «Перун», в случае необходимости взять завод под контроль Городской Управы. Предложить заводууправлению и рабочим завода «Перун» командировать своих представителей в Петроград и Киев для скорейшего обеспечения завода средствами.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 158. Арк. 1–2.

№ 248

Витяг із протоколу засідання демократичної Миколаївської міської думи із розглядом питання про влаштування громадських їдалень у м. Миколаєві

3 січня 1918 р.

Гласный Гиль просит ассигновать на первое время в распоряжение Комитета по устройству общественных столовых 30.000 рублей.

Закрытой баллотировкой, большинством 33 против 2 постановлено: открыть Отделу Социального Обеспечения под отчет Управы кредит в 30.000 рублей для нужд комиссии по устройству общественных столовых.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 158. Арк. 2–3.

№ 249

Резолюція загальних зборів суднобудівного відділу заводу «Наваль» з вимогами щодо скасування військових замовлень і переходу до будування кораблів цивільного призначення, а також з економічними вимогами

3 січня 1918 р.

Резолюция общего собрания
Судостроительного Отдела завода «Наваль», 3/1 [января] 1918 года

Мы, рабочие Судостроительного Отдела, выслушав заявление комиссара Морского Ведомства и обсудив создавшееся положение, постановили:

Приветствуя приостановление достройки линейного корабля «Демократия» и всех построек военного характера, как совершенно не соответствующей постройки в духе улучшения благополучия трудового народа, а являющегося только обогащением и орудием ненавистных нам капиталистов, для нашего самоуничтожения, что совершенно не соответствует взглядам демократии Российской Республики и всего пролетариата, а посему мы, рабочие Строительного Отдела, считая проклятую войну ликвидированной и исходя из соображений континентального и стратегического характера Черного моря, хотя бы такая против нашего личного желания продолжалась, то совершенно находит

достаточным имеющиеся средства широкой морской обороны против наших пока еще имеющих внешних врагов.

Требуем немедленного прекращения всех заказов, имеющих военный характер, не убивать энергию и наш труд и затрачивать народное благосостояние.

Требуем немедленного проведения в жизнь программы коммерческого судостроения, в котором так нуждается наша страна, а также немедленно приступить к изготовлению и ремонту паровозов и орудий земледельческого производства, в которых так нуждается деревня, в особенности в эти тяжелые три года с лишним проклятой войны, разрушившей весь жалкий скарб деревни. И ту энергию, средства и силу, которую мы затрачиваем во вред народа и подрываем его благополучие, мы желаем использования для его же блага, как кормящего нас целых три года и не получающих от нас никакой реальной поддержки.

В настоящий же критический момент, стоящий перед лицом нашим, мы требуем немедленно приступить к достройке имеющихся у нас заказов Министерства путей сообщения, как-то: 2-х черпалок и одного землесоса, которые начаты два года назад и в которых также нуждается Министерство путей сообщения. Ввиду фактического перехода завода «Наваль» в ведение Морского министерства и все средства для платы идут из средств государства, которые до настоящего времени выкачиваются исключительно только из трудового народа, то мы не желаем быть тунеядцами и, называя вещи их собственными именами, не хотим сидеть сложа руки в стенах завода, а требуем работы, дабы применить свой труд на пользу и благо трудового народу, но ввиду сложившихся критических обстоятельств, с одной стороны, расстройство транспорта, благодаря чему ощущается недостаток сырья и топлива, то мы требуем немедленно составить контрольно-ревизионную комиссию для обревизирования как штата служащих и рабочих всего завода и произвести действительную разгрузку завода от всех элементов, которые еще до сего времени сидят и забирают народные деньги, которые фактически ничего общего с заводом не имеют и которые могут прожить без помощи завода. Мы, рабочие, остающиеся без работы, требуем немедленной ссуды для поддержания нас в эту критическую минуту, с разделением всей тяжести с нашими работающими товарищами. Предлагаем всем работающим товарищам завода «Наваль» отчислять не менее 10 % полного своего заработка для образования фонда безработным. Временно никаких расчетов не признаем. Всем тем, кто пожелает рассчитаться добровольно, дать за 2 месяца вперед, но с условием, если будут получены заказы, с правом поступления обратно в завод. Параллельно с этим, чтобы использовать наш труд, мы требуем немедленного проведения в жизнь общественных работ. Требуем немедленной конфискации частной собственности, как-то: домов, всех построек и земель, все доходы с которых должны поступать в коллегии, составленную из рабочих организаций и С[олдатских], Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов].

Мы требуем от наших представителей отстаивать настоящую революцию для проведения ее в жизнь.

За Председателя
Секретарь

Дудкевич
А. Ашихин

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 209. Арк. 1-2.

**Лист члена робітничої секції артилерійського заводу «Перун»
про неповну реалізацію продукції, нестачу коштів на виплату заробітної плати
та відмову Миколаївського відділення Державного банку в наданні кредиту
через його підпорядкування Українській Центральній Раді,
яка не надавала замовлення на виготовлення продукції**

3 січня 1918 р.

Исполнительному Бюро
Совета Р[абочих] и В[оенных] Деп[утатов]
Члена Рабочей Секции А. Н. Возняка

Заявление о положении завода «Перун»

Участвуя в комиссии по разгрузке завода «Перун», не имею никакой возможности не только производить разгрузку, но заводоуправление не имеет средств для того, чтобы уплатить рабочим за первые две недели декабря: пришлось прибегнуть к продаже имеющихся на заводе материалов. А в дальнейшем, что касается уплаты за декабрь за последние две недели, совершенно неоткуда брать средств. До настоящего момента средства изыскивались таким образом: завод по изготовлению одной тысячи мин – десять штук посылал на испытание в снаряжательную мастерскую на станции Караванная Екатеринославской губернии, где, по испытании, выдавалась или пересылалась местному приемщику Главн[ого] Артил[лерийского] Управления полков[нику] Ермолину телеграмма о том, что мины приняты, и на основании этого он уже выдавал квитанции заводоуправлению, которое пересылало Главному управлению в Петрограде и которое уже получает деньги от Главн[ого] Артил[лерийского] Управления и пересылает по назначению.

Что же касается настоящего времени, дело обстоит таким образом: 9-го ноября пр[ошлого] года на станцию Караванная было послано 20 мин от изготовленных уже 2000 штук мин, и до 24 декабря не получали ничего и ничего не было известно об испытании этих мин, только 24 декабря была получена телеграмма на станции Караванная, что с 1-й тысячи мины испытаны и приняты, а со второй тысячи не успели всех испытать, осталось три штуки, и аппарат испортился. Таким образом, испытана осталась только одна тысяча, а вторая нет. По квитанции, выданной приемщиком, завод имеет возможность получить от Главн[ого] Артил[лерийского] Управления за одну тысячу мин по 19 руб. за штуку, что составляет 19.000 руб., а для расплаты с рабочими и служащими завода потребуется около 32.000 руб. По изысканию средств обратились в Городское Самоуправление, но и там Городской Голова разводит руками и говорит – средств нет, но когда представители от рабочих заявили, что если Самоуправление не изыщет средств, то мы невольно должны будем приступить к продаже материала или инструмента и всего, что только найдем возможным. Городской Голова, выслушав все это, переговорил с директором Государственного Банка гр[ажданином] Зборомисским, который, по словам Головы, согласился под квитанцию выдавать ссуду, но когда в условное время явились представители от рабочих завода, а также директор завода и приемщик Артил[лерийского] Управления, тогда директор банка заявил, что он всецело подчиняется Центральной Киевской Раде, а заказ на мины давала не Рада, а главное Артил[лерийское] Управление, которое находится в Петрограде, а посему и отказал в какой бы то ни было ссуде.

На основании вышеизложенного прошу Исполнительное Бюро обсудить положение завода и вынести свое определенное решение.

Член Рабочей Секции

А. Возняк

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2 Спр. 209. Арк. 3–4.

№ 251

Резолюція загальних зборів селян села Трихати з протестом проти заходів Української Центральної Ради щодо охорони поміщицьких маєтків

5 січня 1918 р.

Резолюція общего собрания крестьян села Трихаты Херсонского уезда с протестом против мер [Украинской] Центральной Рады по охране помещичьих имений

На общем собрании граждан с. Трихаты 5 января 1918 г. обсуждался вопрос о текущем моменте, где единогласно была принята следующая резолюция:

1. Категорический протест против тех мер, которые приняла Киевская Центральная Рада по охране отдельных личностей буржуазного класса.

2. Высылая гайдамацкие части для охраны помещиков и в то же время направляя украинских солдат на мирных жителей под тем или иным вымыслом, Рада тем самым хочет убедить массы, что на месте царит анархия, в то время когда у нас на местах есть правомочная Советская власть и помещичьи имения находятся в ведении Советов и под охраной земельных комитетов.

Охрана гайдамаков, т. е. украинских солдат, для таких имений является излишней, а если такая охрана нужна личности помещика, то наш Совет всем таким личностям, если они боятся за свою жизнь и нуждаются в своей охране, [говорит] пусть идут и займут те казематы, ими же настроенные, которые охраняются очень тщательно и гайдамаками и другими солдатами.

3. Мы, солдаты нашей Украины, как истинные украинцы, стоим на стороне всех интересов трудового украинского народа и социальной революции и поддерживаем Советскую власть у себя на местах и будем поддерживать ее до тех пор, пока будет переизбрана наша Рада, которая работала бы совместно с Советами и отражала волю всего трудового украинского народа.

Всеми силами и имеющимися у нас средствами будем бороться за освобождение Украины и за ее национальные права против всех тех, кто посягает на ее права и священные идеи революции.

(68 подписей)

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 205. Арк. 132-133.

№ 252

Інтерв'ю Миколаївського міського голови В. П. Костенка журналісту газети «Ізвестия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» з приводу фінансової кризи в м. Миколаєві, спровокованої зупинкою роботи суднобудівних заводів, опубліковане 11 січня 1918 р. № 204 (початок) та 12 січня 1918 р. № 205 (продовження)

Не раніше 6 січня 1918 р.

ДЕНЕЖНЫЙ КРИЗИС

Николаев до начала 1918 года не ощутил в резкой форме государственного финансового кризиса, начавшегося в целом ряде городов вслед за разрывом связи местных учреждений от государственного центра^{252.1}, захваченного в свои руки правительством народных комиссаров.

^{252.1} Йдеться про Петроград (Санкт-Петербург), оскільки саме там знаходилося управління миколаївських суднобудівних заводів і фінансові потоки до Миколаєва надходили звідти.

Два месяца Николаев просуществовал своими запасами денег без их притока из центрального Государственного Банка. К 1 ноября 1917 г. в местном отделении Государственного Банка имелся значительный запас денег, которого хватило как для нужд торговли мелких промышленных учреждений, так и для субсидирования через местные банки крупных заводов в течение ноября и декабря. Временная паника, занесенная в Николаев из других мест, была парализована ограничением выдачи вкладов, благодаря чему отток денег был уменьшен своевременно. До сих пор частные банки и Государственный Банк производили все выплаты, связанные с торговлей, промышленностью, общественными и государственными потребностями. Заводы «Наваль» и «Руссуд» получали по 100 тысяч рублей ежедневно через Международный Банк, черпавший их из Государственного Банка. Хотя наличность Гос[ударственного] Банка таяла непрерывно, но все время была надежда, что восстановится финансовая связь с Петроградом, начнут приходить денежные подкрепления и трудный период будет пережит. Кризис власти должен был разрешиться с созывом Всероссийского Учредительного Собрания, от которого ждали, что оно снова восстановит государственное единство и погасит гражданскую войну. Поэтому все стремления были направлены на то, чтобы экономным и правильным распределением денежных средств поддержать нормальную жизнь города как можно дольше и дожидаться того момента, когда опять государство сможет субсидировать местные учреждения и предприятия. К этому и была направлена вся деятельность руководителей финансовой жизни города. Но постепенно стало очевидно, что удар государственному единству, нанесенный захватом власти в центре партией большевиков, превращает страну в ряд самостоятельных, оторванных друг от друга частей, и что вместо временного кризиса начинается всеобщая экономическая катастрофа, из которой разрозненными местными усилиями выйти невозможно.

На последнем финансовом совещании у директора Государственного Банка 24 декабря пр[ошлого] [1917 г.] года, при участии представителей банков, заводов, города, торговли и промышленности, был подведен полный итог финансового положения города Николаева. Из учета оборотов и потребностей города и из сравнения их с оставшимися запасами стало очевидно, что город в лучшем случае может просуществовать не более месяца, т. е. не далее конца января. Следовательно, Николаев становится лицом к лицу перед тем же финансовым кризисом, который переживают Москва, Харьков, Одесса, Киев и целый ряд других городов.

Устранить его нет возможности, и остается лишь подготовиться к неизбежному положению.

По поводу надвигающегося кризиса мною был сделан подробный доклад в заседании Совета выборных завода «Наваль» 29 декабря [1917 г.], а также в заседании Городской Думы 3 декабря [1917 г.]. Ввиду исключительности условий Гор[одская] Дума постановила утвердить образование при директоре Гос[ударственного] Банка особого финансового комитета с неограниченными полномочиями решать все местные финансовые вопросы и признала необходимым принять меры к подготовке выпуска разменных бонов^{252.2} взамен большого количества 1000-рублевых бумажек, оставшихся в Государственном Банке.

В настоящее время в Государственном Банке остается не более 7-ми миллионов рублей бумажных денег всех видов, из которых 5 миллионов – 1000-рублевого достоинства. Чтобы уяснить себе всю картину надвигающегося кризиса, надо разобраться в том кругообороте, который совершают деньги на местном рынке.

За ноябрь месяц [1917 г.] отлив денег из всех кредитных учреждений Николаева выразился в сумме около 16-ти миллионов, а обратный прилив достиг только 6-ти миллионов.

^{252.2} Бони – тимчасові металеві або паперові гроші малого номіналу, що випускалися місцевими органами влади для забезпечення потреби в розмінних справжніх грошових знаках за їх відсутності для оплати товарів і послуг.

Следовательно, за месяц наличность в Николаеве сократилась на 10 миллионов. Если мы сравним эту сумму с теми средствами, которые были поглощены местными крупными заводами, работающими по заказам центра на оборону страны, то окажется, что эти 10 миллионов ушли именно на содержание этих заводов, совершенно не пополняющих местный рынок своими продуктами. Следовательно, с того момента, как заводы перестали получать средства от государства из центра, они стали быстро съедать тот самый город, который ранее развивался и благоденствовал благодаря им. Заводы, работая на чужой для Николаева рынок, но черпая средства из его кредитных учреждений, совершенно нарушают правильный кругооборот денег на местном рынке. Без заводов прилив денег в кассы банков был бы приблизительно равен отливу: имея в кассах банков около 10-ти миллионов, город мог бы обходиться этим постоянным запасом для поддержания всей местной жизни, и не нуждаясь приливом денег извне. Очевидно, торговля, городские предприятия, мелкая промышленность и частные заводы создают ценностей миллионов на 6 в месяц и покрывают этим стоимость продуктов на соответственную сумму. Но крупные судостроительные и военные заводы, имеющие до 25000 человек рабочих, потребляют на рынке разных продуктов еще на 10 миллионов, сами не давая в обмен ничего ценного. Их изделия: миноносцы, подводные лодки, башни, турбины, снаряды не покупаются ни в Новом Буге, ни в Вознесенске, ни в других близлежащих пунктах, питающих Николаев. Таким образом, в целом Николаев ежемесячно отбирает у окрестного населения продуктов на 10 миллионов более, чем сам ему отдает. Эти 10 миллионов растекаются по округу, размещаясь по карманам мелких производителей и не возвращаясь обратно в кассы банков. Переполнение деревни бумажками стремительно обостряет догровизну, а город в то же время страдает и от отсутствия денег, и от недостатка продуктов.

Следовательно, если кругооборот денег между банками и рынком через потребителя и производителя образует замкнутое кольцо при нормальных условиях, то сейчас, когда вся страна распадается на свои местные рынки, денежное равновесие Николаева всецело нарушается заводами. Они образуют брешь в этом кольце, и через нее безвозвратно выливается в месяц 10 миллионов рублей. Очевидно, город бессилён справиться с таким оттоком денег своими местными силами. Ему нужен при наличии заводов для поддержания их работы внешний приток средств на сумму минимум 10 миллионов. Иначе все оборотные средства города стремительно утекут через эту брешь и кассы всех банков опустеют, а вместе с этим закроется торговая жизнь, снабжение продовольствием, остановятся городские предприятия.

/Продолжение следует/

В. Костенко

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-1817. Оп. 2. Спр. 280. Арк. 72–74.

ДЕНЕЖНЫЙ КРИЗИС

/оконч[ание], см[отри] № 204/

«Известия [Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов]»

№ 205 12/01 [января] 1918 г[ода]

Систему городского денежного оборота можно сравнить с превращениями, претерпеваемыми водой в паровой машине с конденсацией. Испаряясь в котле, проходя через машину в виде пара, охлаждаясь в холодильнике, вода возвращается питательной помпой обратно в котел с незначительной потерей на всякие утечки. Один объем воды может описать громадное количество циркуляций. Так работают морские машины с холодильниками. Но при отсутствии холодильника, когда обработанный пар теряется в атмосфере, котел необходимо непрерывно питать свежей водой из неприкосновенного запаса. На

паровозе такой запас помещается в тендере и пополняется на станциях. Николаев, при наличии в нем заводов, работающих на отдаленный внешний рынок, на государство в целом, должен иметь свой внешний источник питания, иначе он погибнет, так как заводы съедят город и потом должны будут закрыться. С ноября месяца удалось поддержать заводы за счет запасов Государственного Банка.

Но так как политический кризис затянулся и ему не видно конца, то этот способ поддержания заводов далее грозит гибелью всему городу и не разрешает вопроса, а лишь отсрочивается закрытие заводов на 2–3 недели, пока не будут вычерпаны до дна все кассы банков.

Очевидно, что такой город, как Николаев, не может вынести на себе столь непосильного бремени, как субсидирование больших местных заводов. Собственно говоря, весь Николаев есть большой рабочий поселок, так как за время войны другие источники существования, как хлебная и экспортная торговля, совершенно утратили свое значение. И невозможно требовать, чтобы этот поселок, живущий от заработков рабочей массы, мог бы сам кормить заводы, за счет которых он жил.

Конечно, у части населения, главным образом у торгово-промышленного класса, есть известные сбережения и капиталы. Но было бы безнадежной утопией рассчитывать спасти заводы за счет этих средств. Во-первых, у местных капиталистов нет миллионных запасов наличных денег, а есть только текущие счета и процентные бумаги в банках. При отсутствии денег в банках эти средства нельзя вовлечь в оборот, ибо они сводятся просто-напросто к некоторым записям в конторских книгах.

Во-вторых, Николаев далеко не крупный торговый город. Его благосостояние было в заводах, а местный рынок невелик. И ресурсы николаевских капиталистов весьма невелики по сравнению с гигантскими потребностями заводов. По заявлению Б. А. Юренева, только для «Наваля» и «Руссуда» нужно 13 миллионов в месяц. Между тем годовой доход всего городского хозяйства был только 3 с половиной миллиона рублей, а все текущие счета и прочие сбережения торгово-промышленного класса едва достигают 30-ти миллионов. Если бы их можно было извлечь целиком и превратить в деньги, то это поддержало бы заводы всего 2–3 месяца ценой гибели всей остальной промышленной жизни города.

В-третьих, торговые капиталы не являются свободными. В значительной доле они участвуют в торговом обороте. Их изъятие с текущих счетов немедленно нарушит все крупные закупочные операции, расстроит снабжение города и приведет к приостановке общего плана товарообмена.

Из всего сказанного очевидно, что при наличном остатке средств в Государственном Банке дальнейшее субсидирование крупных заводов будет шагом к самоубийству для города. Этих средств осталось ровно столько, чтобы при всяких ограничениях кое-как поддерживать общую торгово-промышленную жизнь города. Заводы же могут продолжать свое существование только за счет внешнего притока средств из центра.

Чтобы спасти город, необходимо заделать ту брешь, которую образуют заводы в его финансовом равновесии. Город должен продержаться своими ресурсами до того времени, когда восстановится правильное государственное кредитование или наладится финансовый аппарат, организуемый Центральной Украинской Радой.

Однако субсидирование заводов через Государственный Банк средствами Рады станет невозможным по политическим причинам. Все казенные палаты, казначейства и отделения Государственного Банка Украины подчиняются Центральной Украинской Раде.

Так как правления заводов подчинены Петроградскому Пр[авительст]ву Народных Комиссаров, которые находятся в войне с Радой, то никакие распоряжения из Петрограда не могут приводиться в исполнение Государственным Банком.

И, следовательно, заводы должны получать средства не из банка, а путем непосредственной присылки из Петрограда. Но, судя по состоянию железнодорожных и почтовых

сообщений, это сейчас практически неосуществимо. Поэтому единственные надежды на улучшение и прояснение положения приходится возлагать на то, что Всероссийское Учредительное Собрание сумеет приостановить гражданскую войну и найдет способ прекратить войну Комиссаров с Радой.

Но как бы ни развились события, теперь уже очевидно, что в финансовом отношении январь для Николаева будет критическим.

Заводы не смогут выдать получку; город из-за задержки реализации разрешенных ему займов не произведет в срок платежей процентов и оплаты многих счетов, а может быть, отчасти принужден будет также задержать уплату части жалованья; отсутствие мелких разменных знаков вызовет крупные стеснения при расчете со служащими, рабочими и в торговле на рынке.

В феврале помимо денежного кризиса возникает угольный. Сейчас транспорт доживает свои последние дни. Запасы топлива у города и заводов весьма ограничены. Начнется вынужденная остановка предприятий.

То экономическое разложение, которое так обострено политической неурядицей, гражданской войной и анархией, уже невозможно приостановить. Закрытие предприятий в Николаеве, очевидно, разразится катастрофически, так как все попытки к заблаговременной их разгрузке ни к чему не привели. Оно произойдет при полном отсутствии денежных средств у заводов, следовательно, даже правильный расчет мастеровых нельзя будет провести.

Другие промышленные центры прямо указывают, какая судьба предстоит Николаеву. Он не может быть исключением. Но Николаев переживает кризисы с опозданием около 2-х месяцев. Если он сможет протянуть до апреля со своими сбережениями, то его судьба будет все-таки легче, чем других городов, так как ему предстоит прожить менее тяжелых месяцев до весеннего времени, чем тем городам, которые ранее вступили в общий промышленный кризис.

Вообще же города обречены на ужасные последствия кризиса. И поэтому теперь, хотя бы в этот роковой час, инстинкт самосохранения должен подсказать рабочим массам, что все, кто имеет хотя бы малейшую связь с провинцией, деревней, должны стремиться туда, должны облегчить город. А тот, кто останется в городе, должен готовиться к величайшим самоограничениям, к низведению своих потребностей до самого ничтожного жизненного минимума. Запасы таких продуктов, как хлеб, сахар, керосин, мясо, постное масло, бакалея, крайне ограничены, дальнейший приток их ничем не обеспечен, ибо гибель транспорта разрушает последний подвоз, повсюду производство умирает, а деньги исчезают в какую-то пропасть и попадают в такие цепкие руки, откуда назад не возвращаются.

Очевидно, только ужас беспримерного и всеобщего развала научит оставшихся принципам общественной дисциплины и организации. Слишком дорого нам приходится платить за познание самых простых и очевидных истин. Но это есть плата нашей темноте и невежеству. И только при полном ослеплении можно принимать хаос социального развала, отбрасывающего нас в средневековье, за зарево освободительное социальной революции.

Но если нам удастся создать свой народный объединяющий центр вокруг Учредительного Собрания, быть может, тогда проснется инстинкт великого целого, чувство единства великого, еще не просыпающего и ищущего самого себя народа. И тогда из обломков рухнувшего государства трудом и муками родится новая, действительно свободная и великая Россия.

В. Костенко

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-1817. Оп. 2. Спр. 280. Арк. 87-91.

Лист ініціативної групи латишів – мешканців міста Миколаєва до Миколаївського відділення Українського товариства «Просвіта» з проханням надати приміщення для проведення зборів з метою створення Миколаївської групи Латиської національно-демократичної партії

9 січня 1918 р.

99

Совету Українського Товариства «Просвіта»,
в Миколаєві.

Покорно просимо представити намь помещеніє въ занимаемомъ Вами Товариствомъ доми по Московскоу ул. № 3 для созыва общего собранія живущихъ въ гор. Миколаєвѣ латышей на предметъ основанія Миколаевской группы Латийской Национально-демократической партіи.

Собраніе желаемо намь созвать въ воскресенье 14го сего января въ 2 часа дня. Участвующихъ предвидеть около 70 человекъ.

Миколаевъ,
9 января 1918г.

Группа инициаторовъ:
Григорій Я. Шнейдеръ.
Васильевъ. Шнейдеръ.
Юлій Браманъ
Веніаминъ Шнейдеръ
Эрнстъ Буръ

Оригінал. Рукопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 206. Оп. 1. Спр. 31. Арк. 99.

**Витяг з протоколу засідання демократичної Миколаївської міської думи
з розглядом питання про введення в м. Миколаєві бон замість
грошових знаків у якості розмінних грошей**

13 січня 1918 р.

Член Управы Силин заявляє, що среди служащих всех технических отделов городских предприятий созрел вопрос о прибавке, до крайности обострившийся за последнее время. Городу угрожает трамвайная и другая забастовки. Необходимо в срочном порядке рассмотреть в текущем заседании вопрос о введении тарифного договора, который все рабочие так долго ожидали.

И[сполняющий] Д[олжность] Городского Головы Д. М. Кокизов указывает на крайнюю необходимость выпуска мелких разменных денег. Докладчик сообщает, что Одесса возьмет на себя печатание 2-й серии городских бон на 5 миллионов рублей, на что городу Николаеву необходимо дать срочно свое согласие. В настоящее время происходит совещание Финансового Комитета с представителями адвокатуры и торгово-финансового мира для выработки договора с Одессой. Городскому Управлению необходимо дать свое принципиальное согласие на заказ мелких разменных денег на сумму 5 миллионов рублей.

И[сполняющий] Д[олжность] Городского Головы Кокизов сообщает, что Николаевский Городской Клуб предложил Городскому Самоуправлению на нужды безработных 50.000 рублей в виде беспроцентного займа. Кроме того, Клуб предполагает ассигновывать ежемесячно определенные суммы для содержания общественных столовых.

Член Управы Исаев в своем внеочередном заявлении указывает на симптомы того анархического движения, в которое может вылиться надвигающаяся на город безработица. Вернувшиеся с фронта солдаты уже посетили многие заводы и с оружием в руках требуют предоставления себе мест. Проект о помощи безработным, об устройстве общественных столовых и об организации общественных работ разработан, но для выполнения намеченного плана понадобятся 5 миллионов рублей, которые и необходимо в самое ближайшее время взять у имущих слоев населения. Затем гл[асный] Исаев от фракции с[оциал]-д[емократов] вносит предложение о срочном рассмотрении вопроса о гласном Думе инженере Брояковском в связи с изданием за подписью «Группы независимых большевиков» известной летучки и постановления Совета [Рабочих и Военных Депутатов] по этому поводу.

И[сполняющий] Д[олжность] Гор[одского] Головы Кокизов снова указывает на необходимость Думе вынести определенное постановление о заказе бон, так как финансовый Комитет к 13 января [1918 г.] должен дать свой ответ в Одессу. Д. М. Кокизов отмечает, что за изготовление бон придется уплатить по мере их поступления 60.000 рублей, ответственность за которые пропорционально раскладывается между местными частными кредитными учреждениями. Но эта сумма будет в большей своей части покрыта из 1 % отчисления, которое будет взиматься при первом размене бумажных денег крупного достоинства на бонны.

Гласный Исаев отмечает, что при введении бон для избежания полной путаницы в денежной системе необходимо иметь определенную систему. Необходимо единство в новых денежных знаках, для чего придется Одессе и Николаеву иметь тождественные знаки и вообще стремиться к объединению денежной системы всей Херсонской губернии.

Председатель Думы Б. Е. Терентьев находит, что в этом направлении первый шаг сделан, так как Николаев принимает бонны Одессы, и несомненно, что остальные города

Херсонской губернии при введении новых разменных знаков должны будут обратиться за содействием к Одессе, чтобы использовать уже приобретенный там опыт.

Гласный Морозов, опасаясь подделок, находит необходимым, чтобы Николаевские боны как-нибудь пометить для установления различия между одесскими и местными денежными знаками, иначе при обмене на настоящие деньги есть опасность, чтобы Николаев не пострадал сильнее Одессы. В частности, гласный предлагает Николаевские боны определить той или иной нумерацией.

Гласный Злочевский считает рациональным сохранение полного единства между одними и другими разменными знаками. Гласный указывает, что при распределении ответственности за суммы, которые нужно оплатить Одессе, пропорциональность не была соблюдена, и указывает в виде примера на Судо-Сберегательное Товарищество, для которого расход определен в 1.200 рублей, между тем при складочном капитале в 30.000 рублей эта сумма является для Общества крайне обременительной; оратор предлагает понизить ее до 100 рублей.

Гласный Левин отмечает, что вводимые знаки являются суррогатом денег, вследствие чего необходимо установить для них такую гарантию, которая обеспечила бы к этим деньгам доверие населения, гласный указывает, что срок для обмена бон на настоящие деньги установлен в один год, в то время как ценные бумаги обеспечиваются десятилетним сроком. Необходимо, по мнению оратора, и для бон установленный срок увеличить до 5 лет.

Председатель Финансовой Комиссии Друкарев отмечает, что при установлении различия между николаевскими и одесскими бонами Николаев должен был бы потерять около месяца, между тем необходимость в мелкой разменной монете слишком острая, чтобы можно было еще медлить с их изготовлением. Гор[од] Николаев не выпускает никаких особенных знаков для себя, а попросту берет заимобразно часть одесских бон для своего употребления и по миновании срока вернет их Одессе, причем та сумма, на которую может пострадать Николаев, из-за возможного появления поддельных бон будет покрыта, по мнению оратора, из тех средств, какие получаются при однопроцентном отчислении за обмен. Оратор указывает, что принятый Финансовым Комитетом одногодичный срок для бон нельзя сравнивать с десятилетним сроком для ценных бумаг, так как первые деньги местные, а вторые обращаются во всей Европе. Тем не менее, установленный одногодичный срок еще возможно пересмотреть.

Открыто больш[инством] 47 при 1 возд[ержавшемся] постановлено: разрешить обращение в Николаеве разменных билетов города Одессы на сумму до 5.000.000 рублей на условиях, которые будут выработаны Одесской Городской Управой и Комитетом Кредитных учреждений города Одессы, с одной стороны, и Никол[аевской] Город[ской] Управой и Бюро Никол[аевского] Временного Финансового Комитета, с другой стороны, с согласия с Ник[олаевским] отд[елением] Державного Банка. В случае, если не все разменные билеты на 5.000.000 рублей поступают в обращение и не все расходы будут покрыты взиманием 1 % за размен, Никол[аевское] Гор[одское] Общ[ественное] Самоуправление берет на себя часть таких расходов, имеющих быть покрытыми из вносимых авансов в счет расходов при заказе разменных билетов в сумме не более 10.000 рублей.

Открыто больш[инством] 17 пр[отив] 9 согласно предложению гласного Терентьева постановлено: Одесский Державный Банк при обращении к нему именовать Государственным.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 158. Арк. 3–6.

№ 255

**Лист начальника румунського інтендантства капітана Л. Петреску
до Ради робітничих і військових депутатів м. Николаєва з проханням
про виділення охорони для складів румунської армії**

14 січня 1918 р.

14/І [января] [19]18 г.

Вх[одящий] № 234

В Николаевский Совет Рабочих и Военных Депутатов
[От] Председателя Румынского Правительства
Капитана Л. Петреску

Заявление

Ввиду циркулирующих по городу слухов о возможности возникновения беспорядков, в силу существующих дружественных отношений наших наций, решаюсь обратиться к Вам с просьбой, не откажите, в случае возникновения таковых, оказать мне помощь и содействие в охране вверенных мне моим правительством вещевых складов.

К сожалению, собственными средствами, т. е. немногими румынскими солдатами, имеющимися в моем распоряжении, я не в состоянии соблюсти правильную охрану вверенных мне вещей, и, кроме того, незнание нашими солдатами русского языка еще более осложняет дело правительственной охраны.

С чувством полного доверия к Вам, я прошу вас не отказывать с Вашей стороны поставить соответствующую охрану у наших вещевых складов и, таким образом, и на этот раз при Вашем содействии дать мне возможность исполнить свой долг перед моим Правительством.

Председатель Румынского Правительства
и Начальник Румынского интендантского склада капитан

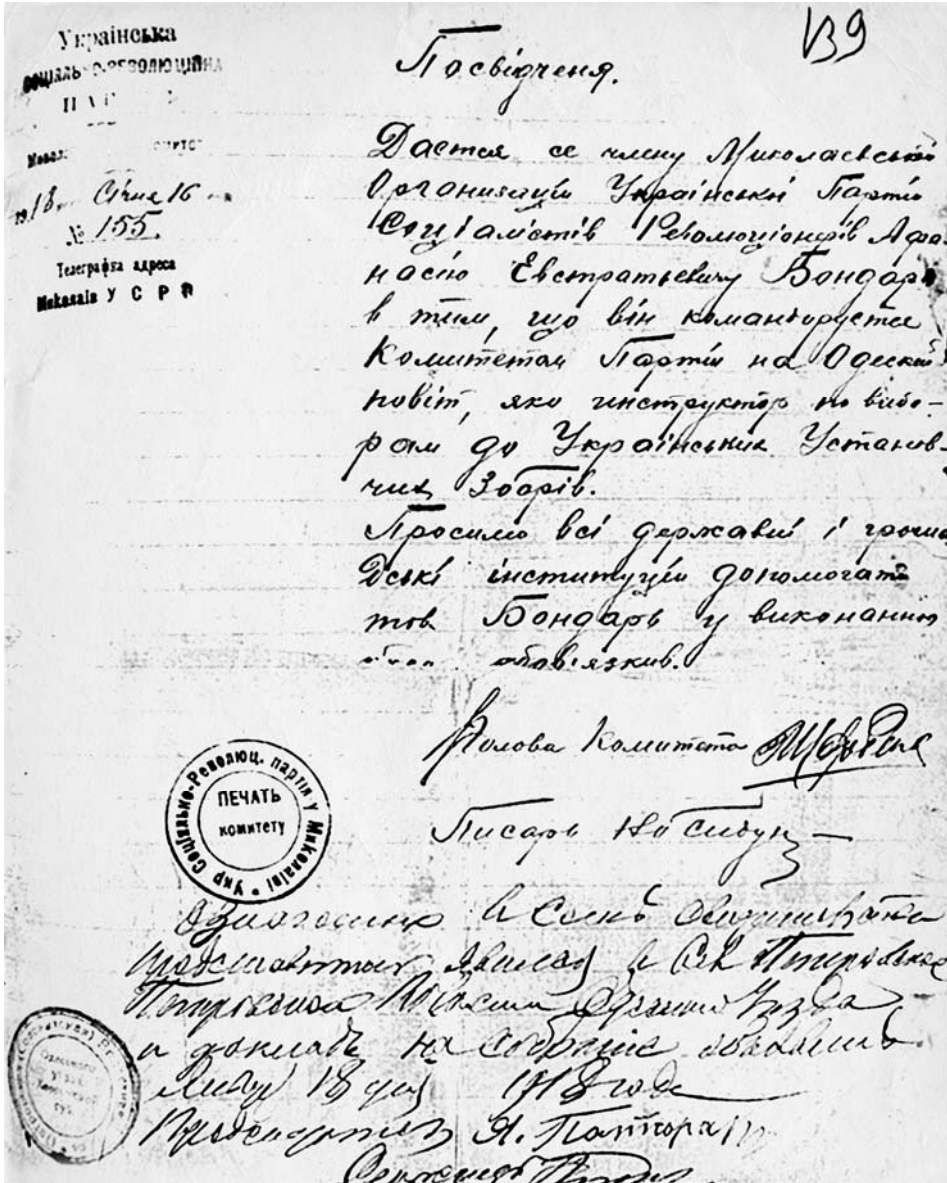
Л. Петреску

Копія. Російською мовою.

Державний архів Николаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 209. Арк. 7.

Посвідчення, видане Афанасію Євстратовичу Бондарю, на підтвердження його повноважень як інструктора від партії українських соціалістів-революціонерів на виборах до Українських Установчих Зборів у Одеському повіті Херсонської губернії

16 січня 1918 р.

Оригінал. Рукопис. Українською мовою.
Державний архів Миколаївської області. Ф. 206. Оп. 1. Спр. 31. Арк. 139.

**Витяг з протоколу засідання демократичної
Миколаївської міської думи з розглядом питання про надання
права випікання хліба приватним підприємцям**

17 січня 1918 р.

По прочтении и подписании протокола и журнала заседания Городской Думы от 17 января сего года И[сполняющий] Д[олжность] Городского Головы Д. М. Кокизов просит в соответственных местах протокола слова боны заменить словами «разменные знаки».

По утверждении протокола Председатель Думы заявляет о поступлении нескольких внеочередных заявлений, которые он предлагает заслушать до распространения повестки дня.

Слово для внеочередного заявления предоставляется гласному Зиме, который напоминает Собранию Думы об издании 9 января 4-го Универсала, по которому Украинская Республика объявляется независимым государством. Оратор предлагает в текущем заседании обсудить этот исторический документ и выявить к нему свое отношение.

Гл[асная] Мандельштам от фр[акции] с[оциал]-д[емократов] заявляет, что Продовольственный Совет постановил предоставить частным лицам право выпечки хлеба, чем в корне нарушил постановление Думы, состоявшееся по этому поводу и передавшее право выпечки только «Трудовой Копейке». От имени фракции с[оциал]-[демократов] оратор предлагает отменить постановление Продовольственного Совета как идущее вразрез с ясно выраженной волей всей Думы и запросить Продовольственный Совет, чем было вызвано такое постановление.

Гл[асный] Коссодо указывает, что после многих речей о необходимости собрать 5.000.000 рублей для борьбы с безработицей Дума избрала Комиссию. Работа Комиссии уже налаживается, и обложение граждан будет произведено таким образом, чтобы не было нареканий на неправильное распределение суммы взносов. Тем не менее, по городу ходят упорные слухи, что собираются конфисковать торгово-промышленные заведения, что сильно отражается на жизни последних. В последнее время в городе не заключаются сделки, так как никто не закупает товаров, опасаясь их конфискации. Кроме того, такие слухи отражаются на успешности сбора 5.000.000 рублей – это обстоятельство, заявляет оратор, заставляет меня просить Думу откликнуться на это явление.

И[сполняющий] Д[олжность] Городского Головы Кокизов доводит до сведения Собрания Думы доклад Управы Продовольственного Отдела от 10 января сего года № 90 по вопросу о предоставлении права выпечки хлеба в частных пекарнях и оглашает следующее постановление Городской Управы по этому вопросу: «Ввиду ограниченности запасов муки и трудности контроля частного хлебопечения Городская Управа, представляя настоящий доклад на рассмотрение Городской Думы, со своей стороны рекомендует воздержаться от выдачи новых разрешений на хлебопечение частным лицам впредь до нового урожая».

Гл[асный] Коссодо указывает, что многие безработные, вернувшиеся с фронта, ходатайствуют о предоставлении им возможности собственным трудом выпекать хлеб. И не понятно было бы, если бы им в этом отказали, тем более что хлеб «Трудовой Копейки» слишком плох, кустари-хлебопеки поставили бы дело на надлежащую высоту и тем заставили бы подтянуться «Трудовую Копейку».

Гл[асный] Браславский отмечает, что в прениях по данному вопросу желательно присутствие членов Управы Продовольственного Отдела. Заявление фракции с[оциал]-д[емократов] необходимо предварительно рассмотреть во фракции, так как вопрос о постановке дела в «Трудовой Копейке» нуждается в самом внимательном рассмотрении.

Гл[асная] Мандельштам настаивает на необходимости в текущем заседании окончательно разрешить поднятый вопрос. Дума уже принципиально высказалась, кому предоставить дело выпечки хлеба в городе, и потому заслушивать чьи-либо объяснения о пользе или вреде такого постановления теперь не приходится. Все сводится к тому, как Продовольственный Совет мог отменить постановление Думы и разрешить частным лицам выпечку хлеба.

Гл[асный] Самохвалов доводит до сведения Думы, что избранная Комиссия по обследованию частных хлебопекарен нашла хлеб «Трудовой Копейки» более высоким по качеству, чем хлеб, выпекаемый в частных хлебопекарнях. Кроме того, в некоторых хлебопекарнях вместо одного положенного куля муки оказалось около 80.

Гл[асный] Морозов указывает, что постановления Общественного Комитета Думы по вопросу о выпечке хлеба вовсе не исключали возможность предоставить право выпечки хлеба лицам, работающим собственным трудом.

Гл[асный] Кокизов отмечает, что с самого начала вместе с «Трудовой Копейкой» работают около 20 частных пекарен. Но дальнейшие разрешения угрожают, с одной стороны, создать безработицу для лиц, работающих в «Трудовой Копейке», с другой – напрасно растратить некоторое количество муки. Оратор указывает, что постановление, вынесенное рабочими завода «Руссуд» по поводу отправки хлеба в Петроград, страдает полным отсутствием представления о запасах хлеба, имеющихся в распоряжении города. И, конечно, по требованию одной группы населения Городское Самоуправление никакого права не имеет вывозить свои скудные запасы муки.

Гл[асный] Сургучев поддерживает постановление Продовольственного Совета, указывая, что оно направлено на удовлетворение крайне нуждающейся массы, возвращающейся с фронта.

Гл[асный] Рабинович указывает, что запросу фракции с[оциал]-[демократов] нет места, так как в данном случае никто не нарушал постановления Думы. Продовольственный Совет в своем постановлении высказал то мнение, которое ему кажется самым правильным в деле выпечки хлеба, и никто не может запрещать кому бы то ни было иметь суждения и желания, идущие вразрез с постановлением Думы.

Гл[асный] Исаев отмечает, что изменения в качестве хлеба сейчас происходят не под влиянием конкуренции, а изменения в составе помола. Что же касается безработных пекарей, то последние, по указанию оратора, находятся в сношении с «Трудовой Копейкой», которая предоставляет им дни и часы работы.

Гл[асный] Овчинников находит, что выдачу разрешений отдельным лицам на выпечку хлеба необходимо прекратить в целях ограждения крестьян от того развращающего влияния, какое окажет на них частная инициатива в деле добывания зерна.

Открыто, больш[инством] 19 пр[отив] 8 постановлено: ввиду ограниченности запасов муки и трудности контроля частного хлебопечения Городская Дума признает необходимым воздержаться от выдачи нового разрешения на хлебопечение частным лицам впредь до нового урожая.

Открыто, больш[инством] 19 пр[отив] 6 принимается следующая поправка г[ласного] Овчинникова: опустить в принятой резолюции слова: «впредь до нового урожая».

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 158. Арк. 9–13.

№ 258

Лист Миколаївської міської управи до Виконавчого бюро Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва з повідомленням про заяву делегації місцевої української військової частини та про недопущення зіткнень між українськими та місцевими військовими частинами

17 січня 1918 р.

[Штамп]

М[инистерство] В[нутренних] Д[ел]

Ник[олаевское] Гор[одское]

Общ[ественное] Упр[авление]

Город[ская] Управа

Января 17 дня, 1918 г.

№ 386

Вх[одящий] № 366

17/1 [января] [19]18 г.

В Исполнительное Бюро Совета Рабочих
и Военных Депутатов г[орода] Николаева

Уважаемые товарищи[!]

17-го сего января [1918 г.] в заседание Николаевской Городской Управы явилась делегация от местной украинской войсковой части с заявлением, что эта часть ни в коем случае не допустит какого бы [то] ни было насилия над городским Общественным Самоуправлением и другими демократическими организациями в Николаеве.

Заслушав заявление этой делегации и придерживаясь положения, что избранное всеобщим, прямым, равным и тайным голосованием Общественное Самоуправление в своей деятельности должно опираться на доверие избирателей и ни в каком случае не может и не должно искать опоры в вооруженной силе, откуда бы она ни являлась, Управа считает необходимым заявить, что гражданскую войну считает губительной для укрепления завоеваний революции, как таковую признает абсолютно недопустимой.

Об изложенном Управа сообщает Исполнительному Бюро Совета, [рекомендуя] в интересах безопасности товарищей рабочих и граждан Николаева принять все меры к предотвращению вообще каких-либо столкновений между украинцами и местными воинскими частями.

Товарищ Городского Головы

Члены Управы

Секретарь

Д. Кокизов

Исаев, Гиль

/подпись/

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 201. Арк. 15.

№ 259

**Лист Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій
до Робітничої комісії Ради робітничих і військових депутатів м. Николаєва
про оренду друкарні видання «Трудовая газета» строком на один рік
і укладання з цього приводу відповідної угоди**

18 січня 1918 р.

[Штамп]
Николаев[ская] Рада
Объедин[енных] Украин[ских]
Организаций
Января 18 дня, 1918 г. № 523

В Рабочую Комиссию
Совета Рабочих и Воен[ных] Депут[атов]

Согласно арендному договору нашего с г[осподином] Френкелем типография «Трудовой Газеты» со всем инвентарем, типографскими принадлежностями и бумагой на полном ходу переходит к Раде Объединенных Украинских Организаций Николаева в арендное пользование сроком на один год. Состав всех труженников типографии переходит на ответственность Рады, а потому коллективный договор, подписанный нами с г[осподином] Френкелем, необходимо расторгнуть и заключить новый между Союзом Печатников и Радой.

Ввиду требования Союза Печатников таковой договор Рада просит зафиксировать в Рабочей Комиссии.

Голова Рады
Писарь

/подпись/
/подпись/

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 201. Арк. 19.

Перша сторінка першого числа газети «Український бюлетень» – офіційного друкованого органу Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій

18 січня 1918 р.

Російською та українською мовами. Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ.

№ 261

**Повідомлення про пограбування гайдамаками базисного складу
в м. Миколаєві, опубліковане в більшовицькій газеті «Солдат и рабочий»
21 січня 1918 р. № 200**

18 січня 1918 р.

В четверг 18-го на базисном складе имело место явление, еще более печальное, нежели накануне.

Явилось около 200 гайдамаков, из коих половина конных; далее, два грузовых автомобиля с пулеметами и силой оружия заставили чиновника открыть им склад. Они забрали 700 аршин[ов] диагонали и все имевшееся количество сукна. В пятницу 19-го по распоряжению Совета все склады не открывались.

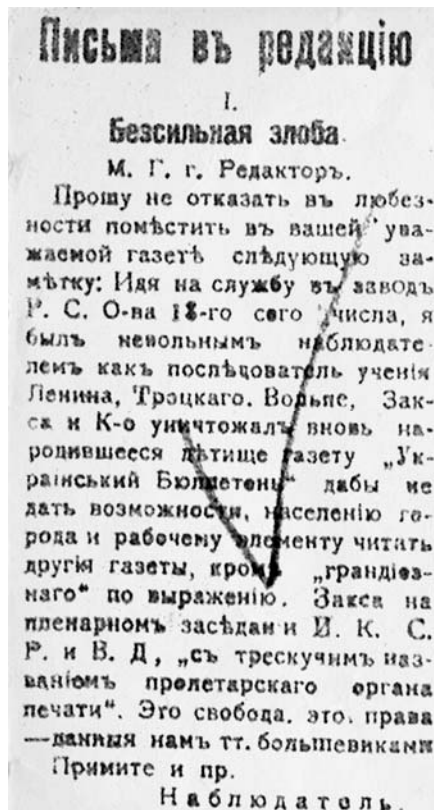
Копія. Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області. Оп. 1. Спр. 35. Арк. 109.

№ 262

**Лист до редакції видання «Українська газета» від «Наблюдателя»,
який був свідком знищення більшовиками накладу газети «Український
бюлетень», опублікований в «Українській газеті» 19 січня 1918 р. № 1**

18 січня 1918 р.

Російською мовою.

Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ.

Перша сторінка першого числа видання «Українська газета» - офіційного друкованого органу Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій

19 січня 1918 р.

Російською та українською мовами.
Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ.

Повідомлення про охорону державних і громадських установ
у м. Миколаєві українськими караулами, опубліковане у виданні
«Українська газета» 19 січня 1919 р. № 1

19 січня 1919 р.

Охрана станції.

Українські караули на станції Миколаєвській і др. неусыпно наблюдают за проезжающими спекулянтами и др. подозрительными лицами и тщательно их контролируют.

При обследовании находят громадное количество самогонки, ханжи, которую везут в специальных корзинах.

Все это немедленно выливается, дабы зараза не попала в город.

Находят сахар, который при специальной бумаге отсылают в Николаевскую Продовольственную Управу для удовлетворения потребностей беднейшего населения.

Охрана государства и общества учреждениями в Николаеве.

По всем учреждениям (Госуд. банк, казначейство, пошта, телеграф) усилены караулы, чтобы пресечь в корне всякое насилие над служащими учреждениями и охранить общепризнанное государственное достоинство и неприкосновенность государственного аппарата независимой Украинской Народной Республики.

Точно также караулы стоят и по станциям и тем обеспечивают хотя некоторую возможность работы для товарищей служащих на жел. дор. от проклятой и насильной проезжающих вооруженных толп.

Російською мовою.

Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ.

Повідомлення про об'єднання цивільної та військової українських Рад у
м. Миколаєві, опубліковане у виданні «Українська газета» 19 січня 1918 р. № 1

19 січня 1918 р.

Миколаївська Українська Рада.

На останньому зібранні Ради об'єднаних українських організацій було постановлено з'єднати військову Раду з Радою об'єдн. укр. организ. і вибрати загальний виконавчий комітет.

Такий об'єднаний орган має називатись „Миколаївська українська Рада“

Об'єднане зібрання Рад призначене на сьогодні 19 січня в помешканню Ради (Таврична 46) о 7 год. вечора.

Зібрання Ради укр. об'єдн. організацій

Голова Ради укр. об'єднан. орган. повідомляє всіх членів Ради, що на сьогодні о 7 год. вечора в помешканню Ради (Таврична 46) призначене зібрання Ради спільно з військовою Радою.

На порядку денному: об'єднання Рад і вибори спільною виконавчою комітету, доклад комісії про переведення в життя аренди друкарні, IV Універсал Української Центральної Ради, біжучі справи.

Голова Ради О. О. ЗІМА.

Українською мовою.

Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ.

№ 266

Резолюція загальних зборів селян села Нечаяне про визнання влади Ради робітничих, солдатських і селянських депутатів і з протестом проти Української Центральної Ради

19 січня 1918 р.

Резолюция общего собрания крестьян села Нечаянное Одесского уезда Херсонской губ[ернии] о признании единственной власти – Совета рабочих, солдатских и крестьянских депутатов и с протестом против деятельности контрреволюционной Центральной Рады

Заслушав доклад товарищей, прибывших из Николаева от партии левых социалистов-революционеров (интернационалистов) С. П. Житкова и от партии большевиков К. Д. Власкина и члена Совета Энтарь, по текущему вопросу, обсудив положение, заявляем:

1. Признать единственной властью – Советы рабочих, солдатских и крестьянских депутатов как власть, единственно отражающую и исполняющую волю трудового народа.
2. Протестуем против всех попыток контрреволюционных элементов, а также будем бороться против контрреволюционной Киевской Центральной Рады совместно с рабочими и солдатами.

А также постановили избрать из среды своей членов в волостной Совет крестьянских депутатов, которые должны отражать волю трудового крестьянства.

Да здравствует Совет Народных Комиссаров!

Да здравствует Совет рабочих, солдатских и крестьянских депутатов!

Да здравствует трудовая республика!

(Подписи)

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Оп. 1. Спр. 35. Арк. 110–111.

№ 267

Провокаційного змісту листівка, спрямована проти більшовиків, поширена в м. Миколаєві, авторство належить відомому миколаївському українському політику Б. В. Брояківському¹⁸⁰

Січень 1918 р.

Да здравствуют большевики!

Товарищи Пролетарии, Рабочие, Крестьяне и Солдаты Украины!

Знаете ли вы все о неслыханном насилии над большевистскими войсками в Киеве. Буржуазная Центральная Рада и Генеральный Секретариат осмелились обезоружить наши большевистские войска, особенно наши тяжелые батареи за Днепром. У нас отобрали больше 400 пушек, массу ручных гранат, пулеметов, винтовок, миллионов двадцать патронов.

Протестуем против насилия и призываем всех истинных революционеров к объявлению всеобщей забастовки.

¹⁸⁰ Б. В. Брояківським були написані й опубліковані в січні 1918 р. у миколаївській газеті «Голос труда» інші антибільшовицькі листівки за підписом «Группа независимых большевиков» (на цій підставі визначено авторство), за що більшовики зажадали арешту українського політика. Питання обговорювалося в Раді робітничих і військових депутатів, однак на січень 1918 р. більшовики ще не мали достатньо впливу для здійснення арешту гласного Миколаївської міської думи, члена Ради робітничих і військових депутатів, члена миколаївської «Просвіти» Б. В. Брояківського.

Особенно обидно, что нас застали ночью, врасплох, когда мы ничего не ожидали, товарищи, мы вооружались, мы готовили артиллерию, чтобы обстрелять Киев и таким образом заставить Центральную Раду признать власть Народных Комиссаров, а нас предупредили.

Объявляем всеобщую забастовку в знак протеста.

Товарищи, мы готовили вооруженное восстание в Киеве для того, чтобы установить истинно социалистические порядки, какие уже введены «Народными Комиссарами» в Петрограде. Они приведут нас к миру, свободе и богатству.

1) Большевики обещают всем мир и сдержат свое слово.

Мы уже ведем переговоры о сепаратном мире с Германией. Наш глава парламентар Шнеур^{267.1} (бывший сотрудник охранного отделения, но человек порядочный и честный, так как признает власть Ленина) уже условился с Вильгельмом о мире. О чем же думать. Если Германия возьмет даже половину России, то ведь другая-то половина останется. Лишь бы солдатам разойтись по домам, а там все равно. Можно жить и «под немцем». У настоящих пролетариев, например у Ленина, у Шнеура или нас, никакого отечества нет и не было. Где хорошо – там и отечество. Вот наш истинный социалистический лозунг. Нас, большевиков, за услуги Германия не забудет. Значит, все к лучшему.

2) Большевики обещают свободу и сдержат свое слово.

На Учредительное Собрание рассчитывать нечего. Там большевики не в большинстве. Значит, его надо разогнать. Истинной свободы достойны только те, кто думает по-нашему. А кто не согласен с нами, тот свободы не достоин. Поэтому всех инакомыслящих арестовываем и высылаем. В Петрограде, где порядки настоящие большевистские, там каждую ночь тысячи обысков и арестов у всяких меньшевиков, эсеров и прочих контрреволюционеров. Кто настоящий социалист-большевик, пусть принимает участие в обысках и арестах, и он будет свободен и благословит свою судьбу, если весь народ пойдет против нас, то мы и весь народ усмирим нашими штыками. Да здравствует свобода. Долой все газеты, закрыть их. Да здравствует истинная большевистская цензура.

3) Большевики обещают богатства и сдержат свое слово.

Товарищи пролетарии, на одних прибавках далеко не уйдешь. Дело в том, что государственная казна пуста, а золотой запас мы уже раздали по рукам нашим товарищам. Можно было бы отпечатать кредитки, но не хватает бумаги. Притом же мастеровые оказались контрреволюционерами и разбежались от нас, истинных социалистов-большевиков. Так что на получку не надейтесь. Мы предлагаем другой способ. Ведь весь народ русский в целом буржуазный. Крестьяне – мелкие буржуи, солдаты – тоже, три четверти рабочих – меньшевики, – тоже продались буржуазии. Значит, нас, истинных друзей народа, немного. Принесем же присягу на верность «Народным Комиссарам», и на нашу долю что-нибудь перепадет. А в крайнем случае сделаем заем в Германии через Ганецкого^{267.2}, Суменсон^{267.3} и Шнеура.

^{267.1} Шнеур Володимир Костянтинович – авантюрист, співробітник охоронного відділення (до 1917 р.), поручик 9-го гусарського Київського полку, приховав своє минуле і вступив до РСДРП(б), член Петроградської Ради народних комісарів, учасник російської більшовицької делегації на переговорах з німецьким командуванням про перемир'я 14 (27) листопада 1917 р. (Див: «Документи внешней политики СССР». Т. 1. Москва, 1959. С. 26–27»). Брав участь у захопленні Ставки генерала-лейтенанта М. М. Духоніна й у його вбивстві в м. Могильов 20 листопада (3 грудня) 1917 р. Арештований за дореволюційну провокаторську роботу, постановою Революційного трибуналу від 30 січня 1918 р. позбавлений громадянських прав і видворений з більшовицької Росії.

^{267.2} Ганецький (Фюрстенберг) Якуб Станіславович (1879–1937 рр.) – польсько-єврейський революціонер, радянський державний діяч. Контрабандист, призначений В. Леніним членом Закордонного бюро Центрального комітету, відповідав за переведення коштів з-за кордону до Росії для укріплення більшовицьких організацій. Після перемоги більшовиків у жовтні 1917 р. – заступник Наркома фінансів і керуючий Народним банком РРФСР. Входив до складу російської більшовицької делегації на переговорах у Брест-Литовську в грудні

Итак, товарищи, поддержите же «Народных Комиссаров» – если вы хотите всего того, что тут написано:

Призываем к всеобщей забастовке. Призываем к вооружению всех истинных социалистов. Призываем к вооруженному восстанию. Призываем к аресту Учредительного Собрания. Призываем к братанию с немцами и сепаратному миру. Призываем к продаже России немцам. Призываем к экспроприации чужого имущества. Призываем к закрытию всех судов, всех университетов, всех гимназий и училищ. Призываем к уничтожению всех газет. Призываем к уничтожению религии и закрытию всех церквей. Призываем к упразднению всех языков, кроме большевистского. Призываем к уничтожению национальностей ввиду их «буржуазности». Призываем к разгону всех офицеров, всех чиновников, всех промышленников, всех буржуев, всех жидов, всех хохлов, ляхов, армяшек и вообще всех не большевиков. Призываем к упразднению всякой культуры. Призываем к упразднению здравого смысла. Да здравствует власть «Народных Комиссаров». Вся власть Советам рабочих, солдатских и крестьянских депутатов, если они будут плясать под нашу дудку. А если нет, – мы их арестуем точно так же, как арестуем Учр[едительное] Собр[ание]. Да здравствует анархия. Что мое – то мое, а что твое – ТОЖЕ МОЕ.

Группа независимых большевиков

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 166. Арк. 202–203.

№ 268

Скарга члена комісії з урегулювання взаємовідносин між Червоною гвардією та Судово-карною міліцією Ф. Л. Соколова на поведінку колеги М. М. Римші, надіслана до Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва

19 січня 1918 р.

Вх[одящий] № 602
20/І [января] [19]18 г.

В Исполнительное Бюро
Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов
Члена Исполнительного Бюро Ф. Л. Соколова

С глубоким возмущением приходится констатировать нижеследующий факт: будучи делегирован Исполн[ительным] Бюро С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] для участия в комиссии по урегулированию взаимоотношений между Красной Гвардией и Судебно-Уголовной Милицией, я, член революционно-классовой организации, был свидетелем возмутительной сцены, участником которой был член Исполнительного Бюро и мой «сотрудник» по работе в комиссии М. М. Рымша. В 10 часов утра, придя на работу и занявшись делами, после составления некоторых протоколов мы устроили перерыв между 2-мя и 5-ю часами. В 5 часов мы должны были возобновить работу, но М. М. Рымша к

1917 р. – березні 1918 р. Учасник переговорів з Польщею у 1920 р. Перебував у керівництві Наркомфіну, Наркомату зовнішньої торгівлі, Наркомату іноземних справ РРФСР. У 1930-х рр. – начальник Державного об'єднання музики, естради та цирку, начальник Управління цирків і парків культури та відпочинку Москонцерту. Арештований НКВС за шпіонаж на користь Польщі та Німеччини. Розстріляний 26 листопада 1937 р. Реабілітований 1954 р. помертно.

^{267.3} Суменсон Євгенія Маврикіївна – двоюрідна сестра Ганецького Я. С., вела від його імені фінансові справи на користь більшовиків у Росії.

этому времени не пришел, а пришел приблизительно в 6 час[ов] 30 мин[ут] вдрызг пьяным. Когда я заявил ему, что в таком виде я не в состоянии с ним сотрудничать, и предложил ему пойти домой, он – Рымша – площадной и нецензурной бранью обрушился на меня и моих сотрудников по комиссии. Само собою разумеется, что воспроизвести в письменном заявлении дословно брань и ругань, автором которой был Рымша, не представляется возможным, но, например, такие выражения, как «брось работу, Соколов, я лучше поведу тебя к девочкам» и т. д., до некоторой степени еще возможно передать. Впрочем, все это могут подтвердить, если Исполнительное Бюро найдет нужным, остальные члены следственной комиссии.

Член Исполнительного Бюро
С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] Соколов
Член[ы] Следственной Комиссии И. Котов, Садовников
Начальник Судебно-Уголовной Милиции Щеглов
[Резолюція]
Отстраняется от работы в Исполнительном Комитете и Бюро,
копию заявления представить партии с[оциалистов]-р[еволюционеров] (правых)
19/1 [января] 1918 года /подпись/

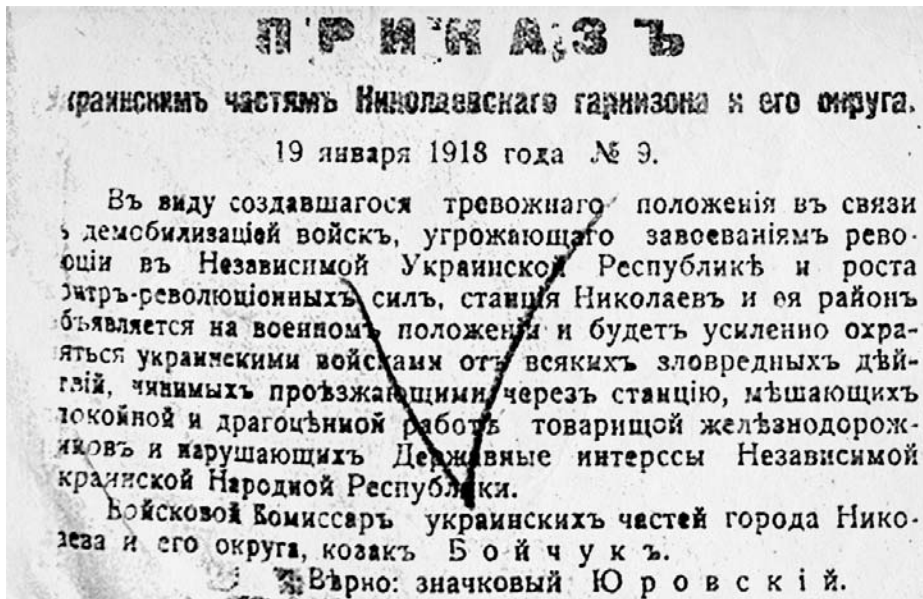
Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 209. Арк. 14.

№ 269

**Наказ Військового комісара козака К. Бойчука українським частинам
Миколаївського гарнізону та його округи про оголошення воєнного стану
на станції Миколаїв та в її районі від 19 січня 1918 р. № 9,
опублікований у виданні «Українська газета» 20 січня 1918 р. № 2**

19 січня 1918 р.

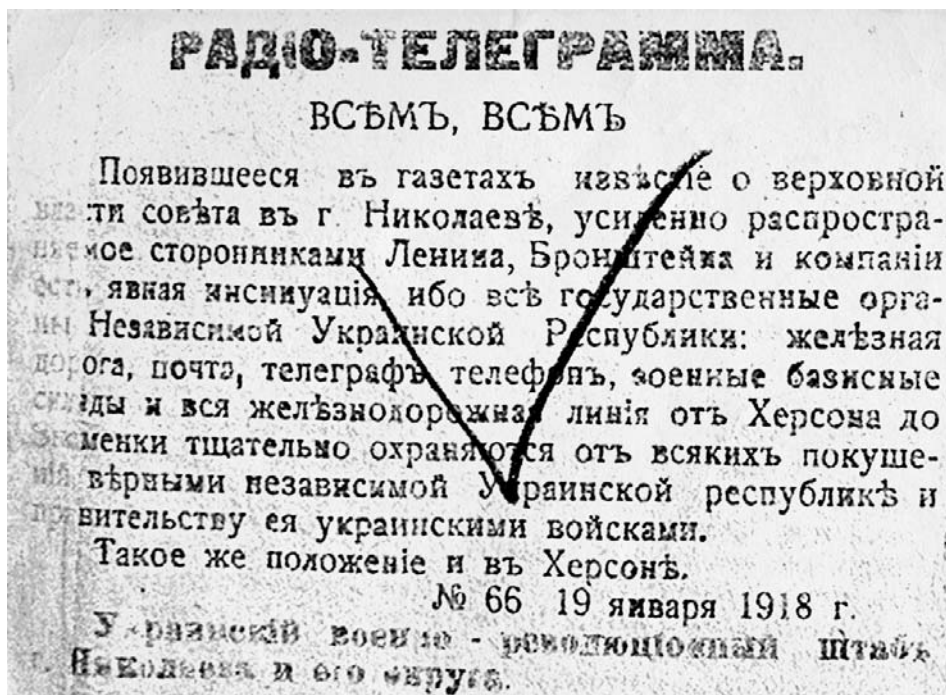

Російською мовою.

Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ.

Радіотелеграма Українського військово-революційного штабу м. Миколаєва та його округи до населення щодо оголошення недійсними на території незалежної Української Народної Республіки наказів більшовицького уряду Росії та охорони основних інфраструктурних установ українськими військами, опублікована у виданні «Українська газета» 20 січня 1918 р. № 2

19 січня 1918 р.

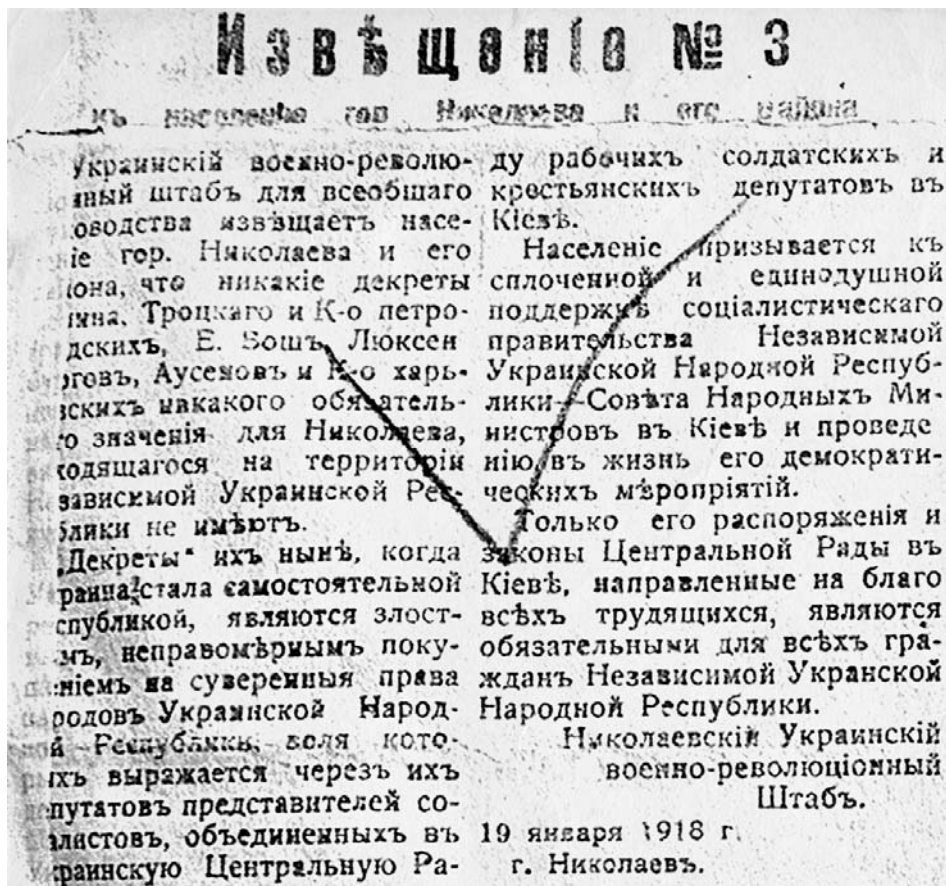

Російською мовою.

Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ.

Повідомлення Українського військово-революційного штабу м. Николаєва про недійсність на території незалежної Української Народної Республіки декретів більшовицької влади та підтримку демократичних заходів Ради Народних Міністрів у Києві, опубліковане у виданні «Українська газета» 20 січня 1918 р. № 2

19 січня 1918 р.

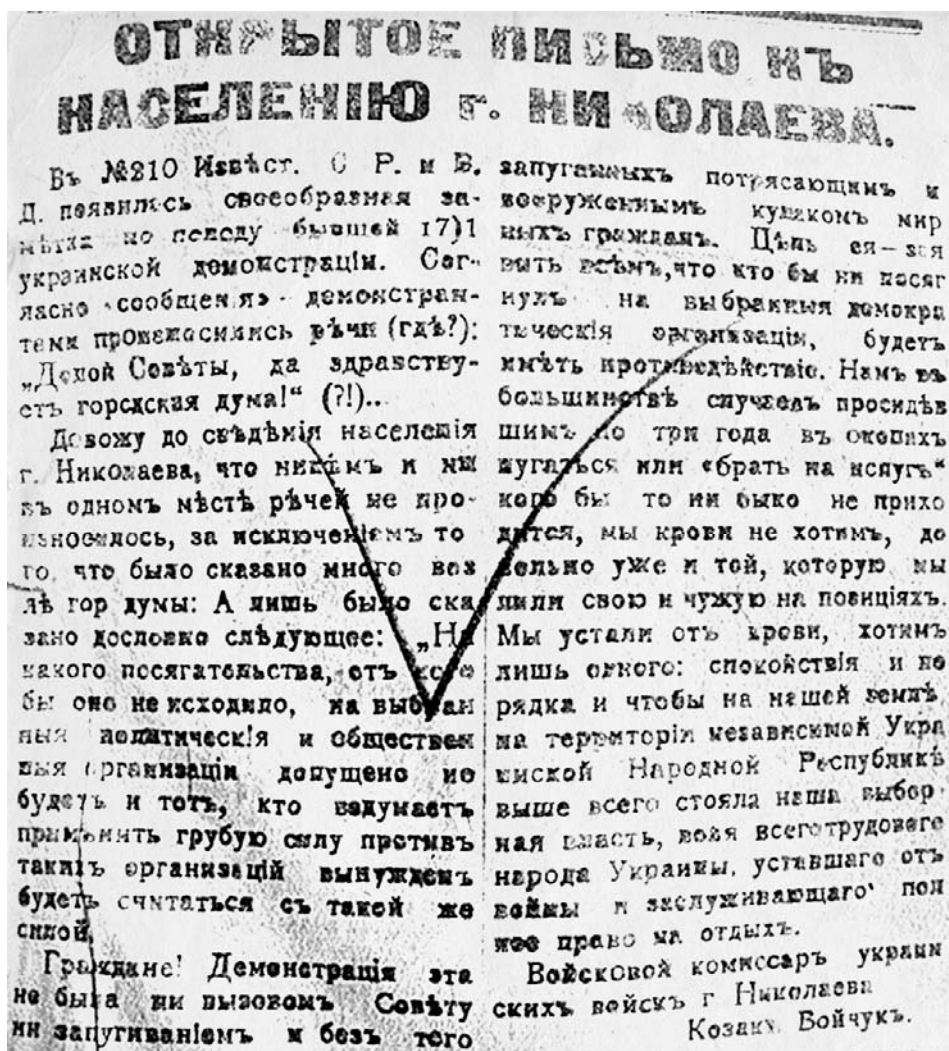

Російською мовою.

Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ.

Відкритий лист військового комісара козака К. Бойчука до населення м. Николаєва з приводу демонстрації гайдамаків 17 січня 1918 р. у м. Николаєві, опублікований у виданні «Українська газета» 20 січня 1918 р. № 2

20 січня 1918 р.

Російською мовою.

Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ.

Повідомлення про подорож Миколаївського міського голови В. П. Костенка до Києва з метою отримання фінансової позики для м. Николаєва від Української Центральної Ради та про рішення щодо відкриття у Николаєві чотирьох українських шкіл, опубліковані у виданні «Українська газета» 20 січня 1918 р. № 2

Січень 1918 р.

Къ поѣздкѣ В. П. Костенко въ Кіевъ.

На дняхъ, ожидается возвращеніе въ Николаевъ гор. головы В. П. Костенко, находящагося въ Кіевѣ. Какъ извѣстно, на В. П. Костенко возложена миссія добитися согласія со стороны Центральной Украинской Рады гарантіи гор. зѣйма на сумму 1200.000 р.

Открытие украинскихъ школъ.

Третьяго дня состоялось засѣданіе гор. культурно-просвѣтительной комиссіи.

Послѣдней вынесено рѣшеніе объ открытіи въ г. Николаевѣ 4 хъ украинскихъ школъ имени Шевченко, Гринченко, Грушевскаго и Котляревскаго. Педагоги въ эти школы рекомендованы „Украинскою Спѣлкою“.

Російською мовою.

Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ.

Наказ Військового комісара українських військ Миколаївського гарнізону козака К. Бойчука по українських військових частинах про його входження до складу Українського військово-революційного штабу м. Миколаєва та із закликом військових до захисту Української Народної Республіки від 20 січня 1918 р. № 10, опублікований у виданні «Українська газета» 21 січня 1918 р. № 3

20 січня 1918 р.

Привѣзъ Украинскимъ частямъ Николаевскаго Гарнизона и его округа.

20 го Января 1918 года. № 10

Въ виду грознаго переживаемаго Украинской Народной Республiкой момента, когда враги республики и революціи вездѣ стараются вмѣсто порядка революціоннаго внести развалъ и анархію. Въ Николаевѣ для охраны революціи и правъ Украинскаго народа и Украинской Республiки организованъ на этотъ тревожный и грозный моментъ органъ наивысшей Украинской власти Революціонный Украинскій Штабъ, распоряженія котораго есть законъ для всѣхъ украинскіхъ войскъ и для всѣхъ гражданъ Украинской Республiки въ Николаевѣ. Довѣдя объ этомъ до свѣдѣнія войскъ Украинскаго Николаевскаго гарнизона присовокупляю го вхожу въ Украинскій Революціонный Штабъ полномочнымъ тенемъ исполнять его постановленія и призываю всѣ Украинскія войска дружно и вѣрно стать на защиту земли родной на рану революціи отъ всякихъ покушеній, на поддержаніе славы чести Украинскихъ войскъ подъ верховнымъ руководствомъ Революціоннаго Штаба города Николаева.

**Войсковой Комисаръ Украинскихъ войскъ
Николаевскаго гарнизона казакъ К. БОЙЧУКЪ.**

В ъ р н о:

Значковскій ЮДОВСКІИ

Російською мовою.

Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ.

Оголошення Української військової ради і Військового комісаріату українських військ Николаєвського гарнізону про початок формування кадрової Народної Української Армії у формі загонів «Вільного козацтва», опубліковане у виданні «Українська газета» 21 січня 1918 р. № 3

Січень 1918 р.

ОБЪЯВЛЕНІЕ.

Украинская Войсковая Рада и Войсковой комиссаръ Украинскихъ войскъ Николаевскаго гарнизона, доводитъ до всеобщаго свѣдѣнія, что ими приступлено, согласно волѣ Верховной военной власти Украинской НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ въ Николаевѣ и его округѣ къ формированію кадровъ Народной Украинской арміи въ формѣ отрядовъ «Вольнаго Казачества» по утвержденному военной властью Украинской Республики уставу. Главнымъ принципомъ формирования новой арміи будетъ положено свободное желаніе гражданъ служить въ арміи, защита правъ Украинской Независимой Народной Республики и безусловно исполнять всѣ приказы Украинской Власти въ лицѣ Военнаго Министерства въ Кіевѣ или уполномоченныхъ на то имъ выборныхъ комиссаровъ или специальныхъ военныхъ органовъ. Технические условия объявляются при вступленіи. Отъ поступающихъ требуются удостовѣренія отъ социалистическихъ партій, Украинской организацій и общественныхъ демократическихъ организацій о ихъ безупречности со стороны общественной и политической. Въ „Вільне козацтво“ принимаются только граждане отъ 18 лѣтъ, давшіе при вступленіи обѣщаніе всѣми силами и своей жизнью защищать революціонную свободу, честь, достоиніе и верховныя права Независимой Украинской Республики.

Запись принимается ежедневно отъ 11 часовъ утра до 6 час. вечера въ помѣщеніи Украинской Войсковой Рады по Таврической улицѣ № 48, 2 й этажъ.

Украинская Войсковая Рада

Войсковый комиссаръ Украинскихъ войскъ

Николаевскаго гарнизона казакъ К. БИЧУКЪ.

Російською мовою.

Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ.

**Витяг з протоколу засідання демократичної Миколаївської міської думи
з розглядом питання про 5-мільйонне обкладання представників
торгово-промислового класу м. Миколаєва**

20 січня 1918 р.

ВЫПИСКА

Из протокола заседания Николаевской Городской Думы
от 20-го января 1918 г[ода]

Гл[асная] Мандельштам от имени фр[акции] с[оциал]-д[емократов] предлагает Коллегии Управы сделать доклад в текущем заседании о результатах работ Комиссии по обложению местных капиталистов на 5.000.000 рублей, о состоянии трамвайной забастовки и о мерах, какие предприняты Управой для получения служащими НГОС [Николаевского Городского Общественного Самоуправления] полностью их жалованья.

Гл[асный] Терещенко, поддерживая свое предложение о получении ссуды в 900.000 рублей, указывает на истощающиеся запасы муки в городе, между тем как у земства имеется запас муки 100.000 пудов, для получения которых необходимо немедленно внести полностью стоимость этого количества, именно 700.000 рублей. Кроме того, для православного населения необходимо заготовить пасхальную муку, для чего потребуется 200.000 рублей. Государственный Банк уже согласился выдать 900.000 рублей, и Думе нужно лишь вынести соответствующее постановление для получения этой ссуды.

Принявшие участие в прениях гласные единодушно признали необходимость получения ссуды в Государственном Банке.

Гл[асный] Морозов, указывая на разруху мельниц, имеющих в городе, предлагает избрать особую комиссию для обследования состояния мельниц.

Член Управы Гиль сообщает, что переговоры с капиталистами о пятимиллионном займе идут успешно. Весь вопрос сейчас сводится к тому, как извлечь эту большую для Николаева сумму. Получить эти деньги можно лишь при помощи определенной системы, так как вступить на путь хищнического ведения хозяйства Дума не может. Представители торгово-промышленного класса имеют списки предпринимателей и состоятельных лиц. Но этого недостаточно, и пришлось прибегнуть к спискам плательщиков подоходного налога. К 1-му февраля [1918 г.], заканчивает оратор, работа, надо полагать, будет закончена. Приступить же к взиманию ранее раскладки Комиссия признала невозможным.

Гласные с места интересуются, почему в своей речи гласный Гиль указывает на заем, в то время как Думой было постановлено о безвозвратной ссуде.

Член Управы Гиль поясняет, что Комиссия рассматривает обложение это как долгосрочный заем, условия которого будут выработаны Думой.

Гл[асная] Мандельштам спрашивает, почему Комиссия, ведя переговоры, не исходила из постановления Думы о займе, которое вполне определенно говорит о безвозвратной ссуде, а не о займе.

Гл[асный] Гиль, отвечая, указывает, что не было категорического постановления Думы вести переговоры о безвозвратной ссуде.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 158. Арк. 14-15.

№ 277

**Звернення Виконавчого бюро Ради робітничих і військових депутатів
м. Миколаєва до населення міста з приводу встановлення радянської влади
після здачі зброї військовими частинами Українського
військово-революційного штабу м. Миколаєва**

23 січня 1918 р.

К НАСЕЛЕНИЮ

Ввиду полного восстановления порядка в городе и ввиду сдачи оружия воинскими частями Украинского штаба город переходит на положение мирного времени.

Все темные элементы, предпринимающие самовольные обыски, будут беспощадно караться советской властью, и в случае неповиновения будут применяться крайние меры.

Призываем всех товарищей и граждан к революционной дисциплине, достойной той истинно народной власти Совета, какая у нас в Николаеве наконец установилась.

Призываем всех владельцев магазинов и торговых предприятий открыть таковые немедленно, ибо закрытие магазинов в будний день является нарушением нормального хода жизни.

Для поддержания порядка в городе назначаются следующие комиссары:

Временный комиссар города Николаева Александр ЗИМАК

И[сполняющий] Д[олжность] военного комиссара Василий Федоров

Исполнительное Бюро Совета Раб[очих] и Воен[ных] Деп[утатов]

Николаев, 23 января 1918 года

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 201. Арк. 30.

№ 278

**Резолюція загальних зборів теслярського цеху
суднобудівного заводу «Руссуд» із висловленням подяки військовим,
котрі придушили виступи військових частин
Української Центральної Ради в м. Миколаєві**

23 січня 1918 р.

Резолюция общего собрания рабочих плотничного цеха завода «Руссуд» с выражением благодарности Красной Гвардии, рабочим и воинским частям, принимавшим участие в подавлении контрреволюционного выступления Центральной Рады в г[ороде] Николаеве

Мы, мастеровые плотничного цеха завода «Руссуд», на общем собрании 23 января [1918 г.] обсудив факт контрреволюционного выступления буржуазной Киевской Рады, дерзкой рукой посягнувшей на нашу дорогую свободу, добытую кровью наших товарищей, решили, что только Совет[ы] Рабочих и Военных Депутатов могут и должны быть облечены всей властью как в центре страны, так и на местах.

Ввиду этого мы приносим искреннюю благодарность товарищам черноморцам Николаевского флотского полуэкипажа, солдатам Николаевского гарнизона, Красной Гвардии и рабочим, принимавшим участие в усмирении мятежников, за их преданную службу русской революции. И впредь мы будем надеяться и верить в непоколебимую стойкость

товарищей черноморцев, солдат и рабочих, представляющих собой красу русской революции. И еще раз приносим товарищескую благодарность.

Следуют подписи

Копія. Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області. Оп. 1. Спр. 35. Арк. 116.

№ 279

Відкритий лист Військово-революційному штабу^{279.1}, у якому викриваються дії більшовиків у м. Миколаєві

Не датоване, не раніше січня 1918 р.

ОТКРЫТОЕ ПИСЬМО ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННОМУ ШТАБУ

Граждане, именующие себя защитниками революции. Знаете ли вы, что на ваших глазах существует организация, с корнем вырывающая все завоевания революции, уничтожающая весь ее авторитет. Если вы, борцы с контрреволюцией, проглядели «слона», обязанность каждого гражданина – открыть вам глаза на истинную, а не «кадетскую» опасность. Я делаю это. Священнейшим завоеванием революции является неприкосновенность личности и жилища. И организация, о которой я говорю, нарушает эти права ежечасно. Город терроризирован вооруженными грабежами, но что в сравнении с ними налеты на «законной» почве в поисках мифического оружия или захваты частных помещений под видом «реквизиций». Вы видите это, если не страдаете политическим дальтонизмом, и терпите это. Воистину, нет предела долготерпению вашему, если придушенная цензурой печать находит в вас первых защитников. Нужно ли еще называть, кто творит ныне дело «охранников». Но, может быть, вы терпите все это потому, что Красная Гвардия призвана загнать непокорных в социалистический рай, дарованный тов[арищем] Лениным. Тогда прямо и открыто объявите, что под вашим покровительством, с вашего благословения действует красно-охранное отделение. Если же вы, защитники революции, как жена Цезаря, выше подозрения в попускательстве красным разбойникам, то под чьим руководством они действуют, чьи директивы выполняют. Или, быть может, вы уже потеряли власть над анархической толпой. Во всяком случае, довольно играть в прятки со свободным народом. Подымите ваше забрало, покажите, кто вы.

Гражданин

[Резолюція]

Принять к сведению. В дело

Оригінал. Російською мовою. Машинопис.

Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-2247. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 65.

№ 280

Протокол загальних зборів службовців військової нічної охорони Московської частини м. Миколаєва із визнанням радянської влади

23 січня 1918 р.

ПРОТОКОЛ

1918 года января 23 дня

Мужчины военно-ночной охраны на общем собрании при Московской части в количестве 250 человек постановили:

^{279.1} Не з'ясовано, якому саме зі штабів було адресовано цього листа.

1. Единогласно выступить в защиту Советской власти и поддерживать ее всеми имеющимися средствами.

2. Выяснить отношение Красной Гвардии к чинам военно-ночной охраны, так как были случаи отобрания оружия у чинов ночной охраны и даже были случаи избиения прикладами.

3. Осведомить Красную Гвардию, какими документами и паролем будут снабжены чины военно-ночной охраны.

4. Вооружить оружием и снабдить патронами более соответствующему текущему моменту.

Председатель	/подпись/
Тов[ариш] Председателя	М. Якубовский
Секретарь	Н. Рогунович

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 201. Арк. 29.

№ 281

**Повідомлення про схвалення солдатами-українцями 2-ї батареї
51-ї бригади резолюції, що викривала дії Української Центральної Ради,
спрямовані на гальмування революції в Україні, опубліковане в газеті
«Солдат и рабочий» 24 січня 1918 р. № 202**

24 січня 1918 р.

Сообщение о резолюции общего собрания солдат-украинцев 2-й батареи
51-й бригады, разоблачающей контрреволюционные действия буржуазной
Центральной Рады

Сегодня утром в редакцию доставлена резолюция тов[арищей] украинцев 2-й батареи 51-й артиллерийской бригады. Там, между прочим, говорится, что принявшие резолюцию единогласно признают, что Центральная Рада, прикрываясь идеей осуществления заветных чаяний и надежд трудового украинского народа, на деле стремится задержать развитие социальной революции на Украине и вообще России. Рада, в которой сидят враги народа, нагло обманывает трудовой украинский народ, натравливает на великорусов^{281.1}, тормозит дело мира, поддерживает калединщину...

Во имя торжества социалистических идей готовы жертвовать всем, и если нужна наша помощь, требуйте ее.

Долой буржуазную Раду!

Да здравствует Советская власть на Украине, которая одна способна вывести страну на путь социализма!

Копія. Російською мовою.

Фонд Науково-довідкової бібліотеки Державного архіву Миколаївської області. Оп. 1. Спр. 35. Арк. 118.

^{281.1} «Великорусов» – так у документі.

№ 282

**Повідомлення про ліквідацію виступу гайдамацьких частин у м. Миколаєві,
опубліковане в газеті «Солдат и рабочий» 25 січня 1918 р. № 203**

20-ті числа січня 1918 р.

Сообщение о ликвидации контрреволюционного выступления
гайдамацких частей в г[ороде] Николаеве

Николаев (по телефону)

В Николаеве совершенно спокойно. Были перестрелки довольно энергичные между украинцами и советскими властями. В результате украинские части сдали свое оружие. Замершая было жизнь пошла снова обычным порядком. Оружие, отобранное у украинских солдат, принял Совет рабочих и солдатских депутатов^{282.2}.

Копія. Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області. Оп. 1. Спр. 35. Арк. 120.

№ 283

**Лист від представника уряду Румунії Леоніда Петреску
до Миколаївського міського голови та Градоначальника В. П. Костенка
з проханням видати охоронні посвідчення румунським підданим
і здійснювати обшуки підданих Румунії та румунських інтендантських складів
лише в присутності представника уряду Румунії**

25 січня 1918 р.

Господину Николаевскому Градоначальнику

Являясь Представителем Румынского Правительства и Начальником Румынского Интендантства в г[ороде] Николаеве, коему поручена охрана и защита интересов Румынии в означенном городе, и будучи признанным в качестве Представителя Румынии местным Советом Военных и Рабочих Депутатов, настоящим имею честь покорнейше просить Вас не отказать в выдаче мне соответствующих удостоверений за Вашей подписью подобно выданным Вами местным представителям иностранных держав для раздачи таковых среди румынско-подданных, проживающих здесь.

Одновременно прошу в случае производства обысков и реквизиций среди румынско-подданных и вверенных мне румынских интендантских складов производить таковые лишь в моем присутствии и с моего ведома, выдав мне соответствующее удостоверение для представления такового в случае надобности.

Представитель Румынского Правительства

Л. Петреску

25 января 1918 года № 42

[Резолюція]

Настоящая копия заявления Представителя Румынского Правительства капитана Леониды Петреску препровождается Исполнительному Бюро Совета Рабочих и Военных

^{282.2} Слід читати «Совет рабочих и военных депутатов».

Депутатов на распоряжение с просьбой сообщить, признает ли Совет капитана Петреску Представителем Румынского Правительства.

Городской Голова
Секретарь Управы

В. Костенко
Н. Гарин

Января 26 дня 1918 г.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 201. Арк. 33.

№ 284

Лист від Миколаївського міського громадського управління до Ради робітничих і військових депутатів про відсутність палива для міської електричної станції

26 січня 1918 р.

[Штамп]

Никол[аевский] Гор[одской] Голова

Января 26 дня 1918 г.

№ 53

Совет Рабочих и Военных Депутатов

Настоящим Николаевское Городское Общественное Управление доводит до Вашего сведения о самой настоятельной и срочной необходимости получить в течение 1-й половины февраля месяца [1918 г.] моторную нефть для городской электрической станции в Николаеве, без каковой нефти станция к 1-му марта [1918 г.] остановится и перестанет отпускать населению свет и воду, а прекращение трамвайного движения выбросит на улицу новые сотни безработных.

Нефть в Николаев не подвозится уже в течение 2-х месяцев, и в настоящее время задержка в подвозе была вызвана забастовкой Союза моряков Черного моря, который довольно слабо реагировал на просьбу делегации от заводского совещания Одесского Уполномоченного по распределению топлива в виде исключения выпустить транспорт с нефтью из Батума. Вследствие этого Городское Общественное Управление просит Вас сделать все возможные шаги для получения нефти, так как остановка городской электрической станции будет носить для населения и общественных учреждений гор[ода] Николаева характер стихийного бедствия. К изложенному считаю необходимым добавить, что моторная нефть имеется в Батуме в количестве 320.000 пудов, каковую нефть должен вывезти в Одессу с заходом в Николаев один из транспортов, предоставленных в распоряжение Отопа^{284.1}, и в Севастополе около 150.000 п[удов], вывезенных туда на транспорте «Эльборус» из Новороссийска. Месячная потребность городской электрической станции в нефти 11.000 пудов. О последующем благоволите нас поставить в известность в возможно непродолжительном времени.

Городской Голова
Член Управы
Инженер

В. Костенко
Д. Кокизов
Губарев

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 201. Арк. 31.

^{284.1} Отоп – технічний відділ при Одеському уповноваженому з питань розподілення палива.

№ 285

**Лист від представника Румунського уряду Леоніда Петреску
до Миколаївського міського голови та Градоначальника В. П. Костенка
про невідповідність дійсності розповсюджуваних чуток
про окупацію румунськими військами Бессарабії**

26 січня 1918 р.

Господину Николаевскому Градоначальнику

Считаю своим приятным долгом сообщить Вам, что отношением моего Правительства за № 1013 я уполномочен довести до Вашего сведения, что слухи о занятии Бессарабии румынскими войсками с агрессивной целью, лишены всякого основания.

Означенные слухи злонамеренно распускаются с целью повредить дружеским отношениям России и Румынии.

Я уполномочен своим Правительством заявить Вам, что занятие Бессарабии румынскими войсками является в данное время фактически невозможным, когда румынские войска, в силу нынешних обстоятельств, обязаны оставаться на немецком фронте для защиты своей страны от общего врага Румынии и России.

Тот факт, что мне и румынским чиновникам, командированным в Россию, предписано оставаться на своих постах и впредь работать с Россией, доказывает, что пущенные слухи злонамеренны, лишены всякого основания и что отношения наши с Россией остаются по-прежнему дружескими и останутся таковыми.

Я уполномочен своим Правительством просить Вас содействовать мне в опровержении означенных слухов, дабы лица, не знакомые с настоящим положением вещей, не могли бы нарушать дружественную и совместную работу на благо наших стран.

Представитель Румынского Правительства /подпись/
26 января 1918 года № 43

[Резолюція]

Настоящая копия заявления Представителя Румынского Правительства капитана Леониды Петреску препровождается

Исполнительному Бюро Совета Рабочих и Военных Депутатов

Января 26 дня 1918 г.

Городской Голова
Секретарь Управы

В. Костенко
Н. Горин

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 201. Арк. 32.

№ 286

**Лист від Миколаївської організації Російської соціал-демократичної
робітничої партії до Виконавчого бюро Ради робітничих і військових
депутатів м. Миколаєва з ініціюванням розслідування з приводу чуток
про брутальне поводження з полоненими українцями**

27 січня 1918 р.

[Штамп]
Николаевская Организация
Российской Социал-Демокр[атической]
Рабочей Партии
27 января 1918 года № 8

В Исполнительное бюро Совета Рабочих и
Военных Депутатов г[орода] Николаева

Запрос

Уважаемые товарищи[!]

По городу упорно циркулируют слухи о том, что с пленными украинцами будто бы обращаются крайне грубо и негуманно.

Чтобы положить конец всем этим толкам, возможно, не имеющим под собой почвы, Комитет убедительно просит произвести расследование, и буде это не соответствует действительности – сделать соответствующее опровержение в советском органе.

Председатель
Секретарь

/подпись/
Е. Макотинская

[Печатка]

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 201. Арк. 35.

№ 287

**Лист від Миколаївської організації соціалістів-революціонерів (лівих)
до Виконавчого бюро Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва
з проханням не переслідувати осіб, які брали участь у повстанні гайдамаків
проти радянської влади**

27 січня 1918 р.

[Штамп]
Николаевская Организация
партии левых социалистов-
революционеров /интернационалистов/
Января 27 дня 1918 года
№ 25

В Исполнительное бюро Совета Рабочих
и Военных Депутатов

Заявление

Исполнительный Комитет партии левых соц[иалистов]-рев[олюционеров] /интер
[националистов]/, обсудив вопрос о ликвидации восстания гайдамаков против власти

Советов, постановил обратиться в Совет Рабочих и Военных Депутатов с просьбой издать следующее постановление:

- 1) Всекие преследования против лиц, принимавших участие в восстании 23 января 1918 года, прекращаются.
- 2) Все арестованные по этому делу освобождаются.
- 3) Все демократические организации без различия национальностей и политических убеждений приглашаются к дружной и совместной работе для строительства новой жизни.

Председатель
Секретарь

А. Соколов
В. Б. Клерман

Печать

[Резолюція]

Исполнительное бюро постановило освободить всех арестованных, кому не предъявлено никаких обвинений до суда, поручается произвести это постановление Судебно-следственной комиссии
Подпись Асмолов

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 201. Арк. 34.

№ 288

Скарга пекаря Іллі Когонова до Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва про невивлату йому коштів за виготовлення хліба для Миколаївської секції Червоної гвардії

28 січня – 25 лютого 1918 р.

Председателю Николаевского Совета
Рабочих и Воен[ных] Депутатов
Жителя гор[ода] Николаева Ильи Когонова

ПРОШЕНИЕ

28-го января [1918 г.] сего года явился ко мне в моей пекарне тов[арищ] Субботин и заказал испечь для Николаевской Секции Красной Гвардии 72 пуда 20 фун[тов] хлеба и просил сделать заказ этот возможно скорее. Несмотря на то, что я работаю своими средствами, без рабочих, что при таких условиях мне очень трудно выдать в течение одного дня столько хлеба, но я сделал все, что от меня зависело, и сдал им в тот же день все заказанное количество хлеба, 72 пуда 20 фун[тов], на сумму 638 руб[лей], получив от тов[арища] Субботина и др[угих] 3 расписки в принятии ими от меня такого количества хлеба, и сказали мне прийти в Бюро Совета за получением денег за этот хлеб. Я так и сделал, на другой день я явился в Бюро, предоставив счет, с приложением вышеуказанных трех расписок, но с меня потребовали, чтоб я им предоставил какой-то формальный счет. Я им и «формальный счет» предоставил, который у меня приняли и велели прийти через 2 дня. Явившись в Бюро через два дня, с меня потребовали предоставить им от Секции Красной Гвардии удостоверение в том, что ими, секцией, действительно принято такое количество хлеба. Я им предоставил и такое удостоверение, подписанное тов[арищем] Романовым, которое у меня приняли и велели прийти через два дня. Когда я явился через два дня в Бюро, мне уже сказали, что у них денег не имеется.

23 февраля [1918 г.], когда я опять явился с просьбой уплатить мне следуемые мне деньги, мне заявили, что деньги мои находятся в Секции Красной Гвардии, у тов[арища]

Романова. Явившись в Секцию, тов[арищ] Романов мне сказал подать ему заявление об уплате мне денег, и тогда он, тов[арищ] Романов, сделает пометку на заявлении, что у него денег не имеется. И вот таким образом водят меня до сих пор, откладывают со дня на день, точно насмеваются надо мной, и все мои просьбы и мольбы уплатить мне следуемые мне деньги остаются гласом вопиющего в пустыне.

Имея ввиду, что я человек не богатый и если я не выручаю за выработанный мною сегодня хлеб, то я завтра уже почти не имею возможности работать, и теперь, благодаря Секции, не уплатившей мне до сих пор следуемые мне деньги, я нахожусь в очень критическом положении, а потому на основании изложенного я покорнейше прошу сделать распоряжение об уплате мне вышесказанные следуемые мне деньги.

Февраля 25 дня 1918 года
[Підпис єврейською мовою]

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 209. Арк. 30-31.

№ 289

Лист начальника щойно створеної радянської канцелярії до Виконавчого бюро Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва про штати й організацію роботи канцелярії

31 січня 1918 р.

В Исполнительное Бюро
Совета Рабочих и Воен[ных] Деп[утатов]
г[орода] Николаева

ДОКЛАД

1) Довожу до сведения Исполнительного Бюро Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов, что я как выбранное лицо от военных получаю Делопроизводство Советской канцелярии, прошу выяснить, каким окладом содержания буду удовлетворен; окладом суточного содержания как военный или окладом Делопроизводителя, если окладом Делопроизводителя, то прошу определить сумму месячного содержания.

2) С провозглашением «власть советам» канцелярия переполнена разного рода прошениями, заявлениями и другой перепиской, которые не терпят отлагательства, а равно ежедневная выдача удостоверений в срочном порядке, в распространенном количестве.

Выполняя эту работу при 4-х служащих канцелярии, считаю непосильным, прошу Исполнительное Бюро увеличить штат до 6 человек[ек].

3) Распределение рабочих канцелярии: стол регистрации по записыванию входящих и исходящих бумаг, выдача разного рода справок в данное время обслуживается одним человеком, где необходимо 2 для ведения регулярных работ по записыванию и [вы]дачи справок.

Один человек обслуживает копирование удостоверений, переписку и резолюции, считаю такое количество достаточным.

2 человека машинистов, которые исполняют работы печатания резолюций, удостоверений и отношений в разные учреждения и заведения.

1 человек по отсрочкам рассчитанных с разных заводов и учреждений [рабочих], взятых Советом на учет.

4) В канцелярии занятия производятся с 9 часов утра до 3 часов дня непрерывно, а после 3 часов остается дежурный, который приходит к 3 часам и присутствует до 9 часов

вечера. Так как дежурному по канцелярии предоставляется право приходить в 3 часа и присутствовать до 9 часов вечера, то он уже канцелярию во время утренних занятий не посещает. Работает всего, таким образом, 5 человек, которым тоже управляться приходится с утомлением.

5) Что касается лиц, как работников, то все работы, возложенные на них, исполнялись и исполняются добросовестным образом, не считаясь с временем, им приходится в канцелярии присутствовать до 5 и 6 часов вечера непрерывно.

6) При канцелярии имеются 2 мальчика, которые разносят пакеты в разные учреждения и заведения, ввиду того, что пакетов много и пакеты с серьезным содержанием, отправляются в срочном порядке, – имеющиеся рассыльные в малолетнем возрасте не вполне соответствуют назначению дела, а посему желательнее более зрелых в количестве 3 человек не менее.

7) Что касается бухгалтера и одной служащей Военной секции, пояснений никаких не даю, что, по всей вероятности, у них работа прибавилась.

8) Согласно заявлению служащих канцелярии от 30 января с[его] [1918] г[ода] относительно прибавок на оклады в размере 50 %, предполагаю, что данный вопрос Исполнительное Бюро Совета разрешит в положительном смысле.

Делопроизводитель канцелярии Совета Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов]/подпись/
31/1 [января] 1918 г[ода]

Гор[од] Николаев

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 209. Арк. 20–21.

№ 290

Повідомлення про ситуацію в м. Николаєві після розгрому гайдаків, опубліковане в газеті «Солдат и рабочий» 2 лютого 1918 р. № 210

2 лютого 1918 р.

Сообщение газеты «Солдат и рабочий» о положении в г[ороде] Николаеве после разгрома гайдамацких банд

Прибывшие в Одессу из Николаева товарищи сообщают, что в Николаеве наступило успокоение. Город всецело в руках советских войск, одержавших полную победу над украинцами. Никаких эксцессов нет, жизнь входит в нормальное русло.

В Николаеве жизнь вполне входит в норму. Государственный банк уже открыт, и все учреждения правильно функционируют. Были торжественные похороны двух красногвардейцев, в том числе начальника Красной Гвардии левого эсера Золотухина. Похороны прошли с большим подъемом, но спокойно. У нас обыватель почти успокоился, сосет под ложечкой только у спекулянтов.

Копія. Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області. Оп. 1. Спр. 35. Арк. 122.

№ 291

Повідомлення Продовольчого відділу Миколаївської міської управи про розподіл муки між християнським та єврейським населенням м. Миколаєва до святкування Великодня й Песаха

7 (20) лютого 1918 р.

В распоряжении Продовольственного Отдела Николаевской Городской Управы имеются сведения о том, что по городу распространяются ни на чем не основанные слухи о том, якобы для Еврейского населения нашего города приготовлено пшеничной муки для опресноков к предстоящим праздникам Пасхи лучшего качества и в большем количестве, чем для христианского населения для пасок.

В связи с этим Продовольственный Отдел Николаевской Городской Управы считает своим долгом довести до сведения граждан, что мука приготовлена на одной и той же мельнице и просеяна на одних и тех же ситах и совершенно одинакового качества и цвета. Что касается количества, то для еврейских опресноков приготовлено 10.000 пудов, а для христианских пасок 20.000 пудов муки согласно расчету, что еврейского населения в городе Николаеве имеется 35 %, а русского 65 %.

Вдобавок принять еще в расчет то обстоятельство, что еврейское население в пасхальные дни совершенно не употребляет хлеба.

Распространение же подобных слухов в такое и без того тревожное время Продовольственный Отдел Николаевской Городской Управы считает преступным.

Тов[арищ] Члена Управы,
Зав[едующий] Прод[овольственным] Отделом Исаев

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 158. Арк. 112.

№ 292

Матеріали Херсонського повітового з'їзду селянських депутатів

7–10 (20–23) лютого 1918 р.

ПРОТОКОЛ

Херсонского Уездного Съезда Крестьянских Депутатов

7 февраля 1918 года

К открытию съезда прибыло до 170 делегатов, кроме представителей социалистических партий и различных демократических организаций; численность съезда в общем с последними была 185 человек.

Председателем Уездного Совета Крестьянских Депутатов тов[арищем] Ефименко съезд открывается в 6 часов вечера приветственной речью и предложением избрать президиум.

При намечении персонально кандидатур в президиум съезд интересовался принадлежностью депутата к политической партии.

Выборы производились открытой баллотировкой, с поднятием членских билетов участников съезда, для того чтобы застраховать съезд от участия в выборах посторонней публики.

Президиум избран из 8 человек: Председателем С. Кириченко, товарищами Председателя К. Глебенко и Крикун; коллегия секретарей из пяти человек: Б. Майлер, И. Фридман, В. Гажиев, Л. Холодарь и А. Заярный.

Был принят регламент съезда, которым намечено: докладчику и содокладчику по всем вопросам довести неограниченное время, председателям фракций по 20 минут и отдельным ораторам по 10 мин[ут].

По оглашению повестки, выработанной Исполнительным комитетом Уездного Совета Крестьянских Депутатов, и внесению некоторых дополнений повестка принята в следующем виде:

- 1) Текущий момент. Докладчик тов[арищ] Глевенко.
- 2) Реорганизация Совета. Докладчик Глевенко.
- 3) О живом и мертвом инвентаре. Докладчик тов[арищ] Лянной.
- 4) О продовольствии и обсеменении полей. Докладчик член Продовольственной Уездной Управы Евгеньев.
- 5) Обсуждение земельного вопроса. Докладчик тов[арищ] Дашко.
- 6) Организация охраны в уезде. Докладчик Александровский.
- 7) Доклады с мест.
- 8) Отчет о деятельности Уездного Совета и его финансовом положении. Докладчики Б. Майлер и Ф. Ефименко.
- 9) Текущие дела.

О текущем моменте докладчик тов[арищ] Глевенко нарисовал следующую картину:

Период революции докладчик разделяет на две части: 1-й период – Февральская революция до 25 октября и 2-й период – революция рабоче-крестьянская с 25-го октября 1917 года. В первом перевороте участвовало все население страны, в том числе и буржуазия, помещики и крупные капиталисты. Созданная переворотом власть в составе своем имела подавляющее большинство тех же капиталистов и помещиков, которые, согласно существующим классовым взглядам, вели определенную политику своего класса. Все это и многое другое, как, например, оттягивание на определенное время домоганий крестьянства, введение смертной казни, тормозы малейшего шага вперед революционного движения, соглашательства с иностранными капиталистами, бесконечное затягивание братоубийственной войны и т. д., показывают, что этот период революции был – периодом буржуазным.

Разница слишком наглядна между очерченным периодом и периодом вторым, рабоче-крестьянской революции, после 25-го октября с[его] г[ода], если остановиться хотя бы на внешних признаках второго периода и созданном им правительстве. В правительстве не только нет помещиков, капиталистов и буржуа, но даже нет и представителей правых (соглашательских) социалистических партий.

Если буржуазии выгодно было молчать до революции 25-го октября, то со дня 25-го октября с[его] г[ода] она активно выступает на поле открытой классовой борьбы с пролетариатом и беднейшим крестьянством и его властью в лице Советов и народных комиссаров. Пускаются в ход наветы, клеветы и прочие грязные способы, кроме того, и открытое военное восстание в лице Донской Калединщины, Украинской гайдамачины во главе с Петлюрой и прочее сотрудиниками бывшего Генерального Секретариата Центральной Рады.

Учредительное Собрание как орган, представленный не только беднейшими крестьянами и рабочими, но и паразитическими элементами буржуазии, помещиков и капиталистов, а также ведущими с последними соглашательскую политику правыми социалистическими партиями, должно быть закрытым, так как оно не могло в день открытия – не захотело стать на путь социалистического переворота и полного свержения господства капитала.

Народ нашел отвечающее своим запросам и требованию времени Учредительное Собрание в лице Третьего Всероссийского Съезда Советов Рабочих, Солдатских и Крестьянских Депутатов^{292.1} – Учредительного съезда, признавшего социалистический переворот в России законным, издавшего закон об установлении формы правления страны, а именно: федеративной республики Советов.

^{292.1} III Всероссийский съезд Рад рабочих, солдатских и крестьянских депутатов відбувся в Петрограді 10–18 (23–31) січня 1918 р.

В конце доклада предлагают резолюцию от имени левых социалистов-революционеров, к которой присоединились большевики. Резолюция также была вынесена тов[арищем] Александровским.

Содокладчик тов[арищ] Тришевский указал, что он как член партии Украинских соц[иалистов]-револ[юционеров] смотрит на Учредительное Собрание как на Парламент, который может существовать попутно с Советами как административными органами. До открытия Учредительного Собрания последнее поддерживалось всеми социалистическими партиями и большевики также ратовали за скорейшее его открытие. Описал, при каких условиях было открыто Учред[ительное] Собрание, отчасти известных по газетным сведениям. Что во время работы Учредительного Собрания присутствовали на всех входах и выходах, а также на галерее, красногвардейцы и матросы, вооруженные винтовками, револьверами и ручными бомбами, что создавало сгущенную атмосферу и препятствовало правильному ходу работ. Что роспуск Учредительного Собрания обсуждался в Центр[альном] Исполн[ительном] Комитете Сов[ета] Раб[очих], Солд[атских] и Крест[ьянских] Деп[утатов] при наличии 40 чел[овек], из которых за роспуск голосовало 32, а 8 воздержалось.

Тов[арищ] Прокопенко – член Центрального Исполнительного Комитета Советов Раб[очих], Солд[атских] и Крест[ьянских] Депутатов – приветствовал съезд и указал, что Учредительное Собрание избранием в Председатели Виктора Чернова показало свое истинно соглашательское лицо, а отвергнув предложение к принятию декларации «Прав трудящихся»^{292.2}, стало в ряды противников трудящихся, поэтому должно быть разогнано.

В конце слова Прокопенко было заслушано внеочередное радиотелеграфное извещение о принятии мирных условий Народными Комиссарами России, предложенных делегацией центральных держав, вследствие того, что этому предшествовало молниеносное наступление германских войск на Ковельско-Двинском направлении^{292.3} без предупреж-

^{292.2} «Декларация прав трудящегося и эксплуатируемого народа» – документ радянської влади, що закріпив здобутки жовтневого перевороту 1917 р., проголосив основні принципи й завдання соціалістичної держави, оголосив Росію Республікою Рад робітничих, солдатських і селянських депутатів і федерацією. Проект затверджено В. Леніним 3 (16) січня 1918 р., оголошений на Всеросійських установчих зборах 5 (18) січня 1918 р. Права більшість відмовилася розглядати декларацію на засіданні Всеросійських установчих зборів, після чого збори розігнано більшовиками. У змінній редакції схвалена III Всеросійським з'їздом Рад робітничих, солдатських і селянських депутатів 12 (25) січня 1918 р.

^{292.3} Переговори між Німеччиною й Радянською Росією тривали у Брест-Литовську з 20 листопада (3 грудня) 1917 р. до 10 лютого 1918 р. Кілька разів досягалося перемир'я: 24 листопада (7 грудня) – тривало до 4 (17) грудня 1917 р.; 2 (15) грудня 1917 р. – тривало 28 днів. 9 (22) грудня 1917 р. розпочався черговий етап переговорів, перерваний 10 лютого 1918 р. з ініціативи радянської делегації. У Радянській Росії було оголошено демобілізацію й заявлено, що Німеччина і Австро-Угорщина не нападуть на Росію, оскільки їх народи не прагнуть війни. На той час більшовики дотримувалися гасла «ні війни, ні миру». Мирна угода (Берестейський мир) між Українською Народною Республікою та Центральними державами (країнами Четверного союзу: Німецькою імперією, Австро-Угорською імперією, Османською імперією і Болгарським царством) була підписана 27 січня (9 лютого) 1918 р., тобто раніше сепаратного миру. За умовами угоди Українська Народна Республіка виходила з Першої світової війни, визнавалася незалежною і рівноправною, Холмщина та Підляшшя входили до складу України, Німецька та Австро-Угорська імперії брали на себе зобов'язання допомогти Українській Центральній Раді звільнити Україну від більшовиків, замість чого Україна зобов'язувалася постачати в Німецьку та Австро-Угорську імперії зернові, іншу сільськогосподарську продукцію та промислову сировину. 12 лютого 1918 р. Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки звернулася до Німеччини з проханням збройної допомоги в боротьбі з більшовиками. Це співпало з планами Берліна примусити більшовицьку Росію до підписання мирної угоди. 18–19 лютого 1918 р. німецькі війська розпочали наступ на фронті від Балтики до Волині. 27–28 лютого 1918 р. австро-угорські війська разом із Легіоном Українських Січових Стрільців також розпочали просування в Україну. 1 березня 1918 р. більшовики були вигнані з Києва, а за два місяці їх остаточно витіснили з території України. Більшовицька Росія була змушена сісти за стіл переговорів, і 3 березня 1918 р. у Брест-Литовську було підписано сепаратний мирний договір між Центральними державами та Російською Федеративною Радянською Республікою, який зафіксував поразку Росії та вихід її з Першої світової війни.

дения об открытии военных действий, согласно подписанному договору второго-пятнадцатого декабря 1917 года.

Товарищ Майлер: Буржуазия всего мира ополчилась против Советской России, и борьба должна вестись против нее самая ожесточенная. Социальная революция идет быстрым темпом, для чего без промедления необходимо укрепить Советскую трудовую власть. Из органов местных самоуправлений, избранных по четырехчленной формуле, должны уйти правые элементы, а признающие власть Советов – власть трудовых масс – должны оставаться и работать как частица Совета, и созидательной работой трудовой массы Советов мы дойдем до светлого царства – социализма.

Товарищ Борисов: Доказывает, что главной движущей силой революции является пролетариат и беднейшее крестьянство, которое и должно быть у власти.

Товарищ Заярный: Доказывает, что Советы ограничиться ролью административных учреждений не могут по своей конструкции, [они] объединя[т] революционное большинство населения, т. е. пролетариат и беднейшее крестьянство, и должны быть революционными и законодательно административными органами, и предлагает немедленно создать Советскую власть в селах и деревнях.

Интерес к вопросу о текущем моменте оказался настолько велик, что желающих говорить записалось очень много, но за поздним временем прения были прекращены.

Товарищ Глевенко в заключительном слове подчеркивает, что парламентаризм, т. е. Учредительное Собрание, – отжившая институция и что Советская Власть в Петрограде, несмотря на тяжелые условия, уже создала образцовый порядок и Советская власть как таковая обеспечивает федеративное устройство Государства в самом широком смысле этого слова. Что роспуск Учр[едительного] Собр[ания] подтвержден Третьим Всер[оссийским] съездом Советов Р[абочих], С[олдатских] и Кр[естьянских] Деп[утатов] в числе 1700 человек (Учредительным съездом).

Заседание закрывается в 11 1/2 часов ночи и переносится на 9 часов утра следующего дня.

8-го февраля в 9 часов утра

На заседание прибыло еще несколько человек делегатов, что в общей сложности дало 244 представителя.

Заседание открывается заявлением, что некоторые делегаты вследствие не дошедших до них своевременно сведений об Уездном съезде не получили мандатов на этот съезд. Съезд предоставляет последним право решающего голоса.

Прения открываются по вопросу о войне.

Товарищ Животовский: Заключением мира нам нужно было показать, что мы с демократией не воюем. В настоящее время, когда фронт разделился на два лагеря: трудового класса и класса капиталистов, необходимо сплотиться всем трудящимся вокруг Советов для борьбы с капиталистами и империалистами всего мира.

Оглашается мандат Союза земельных собственников на имя Булацеля, делегированного на крестьянский уездный съезд. Съездом мандат Булацеля аннулируется, и Булацель единогласно исключается из состава съезда.

Принимается предложение о прекращении прений по вопросу о войне и внесении резолюций по текущему моменту о войне.

Ставятся на голосование по вопросу о текущем моменте основные принципы предложенных резолюций: 1) съезд признает единственной формой власти в России – Советы Рабочих, Солдатских и Крестьянских депутатов; 2) съезд признает, что вся полнота власти в России должна принадлежать Учредительному Собранию.

подавляющим большинством голосов (185) принимается принцип власти Советов при 16 против и 37 воздержавшихся; второй принцип отвергнут большинством 182 против при 36 за и 23 воздержавшихся.

Заслушав доклад по текущему моменту, Херсонский Уездный Съезд Крестьянских Депутатов постановил:

1) Приветствовать Всероссийский Центральный Исполнительный Комитет Советов Рабочих, Солдатских и Крестьянских Депутатов и Совет Народных Комиссаров, а также Центральный Исполнительный Комитет Украинской Народной Республики Советов и ее Народных Секретарей, обещая им полную поддержку и содействие Советской власти в уезде.

2) Роспуск Учредительного Собрания, пытающегося преградить путь Великой Русской Социалистической Революции, признать правильным.

3) В области создания Советской власти в уезде Херсонский Уездный Съезд Совета Крестьянских Депутатов постановил: а) в Херсонском уезде, в центре и на местах, признать власть Советов Крестьянских, Рабочих и Солдатских Депутатов, б) Высшим органом власти в уезде является Уездный Съезд Советов, в) На местах – съезд Советов волости, г) Исполнительным органом власти являются Исполнительные Комитеты, в центре уезда – уездный Исп[олнительный] Ком[итет], наместах – волостные Исп[олнительные] Комитеты.

4) Уездные и Волостные Земские Самоуправления, как несоответствующие требованиям революционного народа и имеющие в своем составе представителей паразитических классов – врагов трудового крестьянства и рабочих, упраздняются, по мере организации Советской власти, немедленно. Аппараты же сохраняются как секции Совета.

5) Все дела Земского хозяйства, уездного и волостных, переходят в ведение и распоряжение всего населения в лице Советов. Советы должны принять все меры к поддержке всего земского хозяйства, расширению народного образования, медицинской помощи населению, улучшению агрономической культуры сельского хозяйства и пр.

6) Для заседания отдельными отраслями Земского хозяйства – Исполнительными Комитетами организуются комиссии, назначаются комиссары, которые и ведают данной отраслью хозяйства.

7) До организации власти Советов в уезде все земские самоуправления, продовольственные и земельные управы сохраняются и все должностные лица и служащие, признающие власть Совета, остаются на своих местах.

8) Организованная Земством милиция и институты Мировых Судей – упраздняются. Милиция заменяется добровольной Красной Гвардией. Мировые судьи заменяются Народным Выборным Судом. Выдача жалованья Мировым Судьям прекращается через месяц со дня публикации настоящего постановления. Милиция упраздняется по мере замены ее Красной Гвардией. До ее упразднения она остается в полном подчинении и распоряжении Советской власти.

9) Красная Гвардия организуется при Советах и находится в полном распоряжении Советов. В Красную Гвардию ни в коем случае не могут быть принимаемы бывшие полицейские, городовые, стражники, жандармы, уголовные преступники и вообще заведомые враги Народа и Революции. Красная Гвардия организуется исключительно из членов политических социалистических партий, преимущественно левых социалистов-революционеров и большевиков, известных своей честной жизнью не только в настоящем, но и в прошлом.

10) Все должностные лица и учреждения в уезде и на местах находятся в полном подчинении Советской власти. Нежелающие подчиняться власти Советов и поддерживающие политический саботаж объявляются врагами Революции, и немедленно учреждения закрываются, впредь до передачи их в ведение Советской власти, а служащие этих учреждений и отдельные лица отстраняются от службы, с немедленным прекращением выдачи таковым жалованья.

11) Съезд постановил, чтобы земские налоги внеслись населением без промедления.

При голосовании резолюции вызывает спор слово «Солдатских Депутатов», которое решено оставить временно, пока существует армия в прежнем ее виде.

Незначительная группа лиц от правых социалистических партий заявляет, что она воздерживается от слов для обсуждения резолюции в виде протеста.

2-я резолюция ставится на голосование по пунктам и принимается в следующем виде: По вопросу о войне принята следующая резолюция:

Резолюция по вопросу о войне

Считая, что все меры, принятые нами, Рев[олюционными] демокр[атами] России, по отношению к прекращению войны натолкнулись на интересы как нашей, так и мировой буржуазии, диктующей войсками Германии свои условия, съезд постановляет немедленно обратиться с воззванием и призывом ко всем трудящимся Российской Народной Республики Советов сплотиться вокруг Советов на местах и в центре, установить революционную дисциплину, использовать в борьбе с контрреволюцией всемирной буржуазии все денежные и материальные средства, скоплен[ные] последн[ими] за годы войны и царизма.

Заседание закрывается в 2 часа дня и переносится на 7 часов вечера.

Вечернее заседание открывается в 7 часов вечера.

Обсуждению подвергается вопрос о продовольствии.

Слово предоставляется представителю Румчерода, который призвал съезд принять меры к тому, чтобы население уезда дало весь свой свободный хлеб немедленно для предупреждения голода на Севере.

Представитель Секретариата Продовольствия Народной Украинской Республики^{292.4} Левин сообщает о безвыходном положении Киевской, Харьковской, Черниговской и прочих, к Северу лежащих, губерний в связи с недостатком, а в некоторых местах и полным отсутствием хлеба, тогда как на Юге, например, в Херсонском уезде, свободного хлеба до пяти миллионов пудов, в Днепропетровском уезде до двадцати миллионов пудов и прочее, и предлагает принять все меры к тому, чтобы свободный хлеб, в обмен на мануфактуру и прочие фабрикаты, был немедленно отправлен в голодающие губернии.

Член уездной Продовольственной Управы Евгеньев указывает, в каких местах уезда весь свободный хлеб взят и в каких находится нетронутым по настоящее время. Ввиду того, что с Севера надвигается голод, предлагает весь свободный хлеб вывезти до наступления марта месяца.

Данилов: На съезде в Москве выяснилось, что Херсонская губерния дала хлеба больше всех губерний и в этом ей отдается должная справедливость. Но все же, если имеются и сейчас излишки – можно надеяться, что они населением будут немедленно отправлены в голодающие губернии, тем более что создание Советской власти обеспечивает население Херсонской губернии такой же немедленной присылкой мануфактуры и проч[их] фабрикатов.

Федоров предлагает съезду распорядиться воспретить высокий помол муки для праздников Пасхи, так как у честных людей не может быть праздника с излишествами, тогда как сосед умирает с голода.

^{292.4} Йдеться про Народний секретаріат Української Народної Республіки Рад, сформований у Харкові 30 грудня 1917 р. (12 січня 1918 р.), у якому Народний секретаріат продовольчих справ очолював Е. В. Португейс (Лугановський).

Член уездной Продовольственной Управы Якушев иллюстрирует продовольственный вопрос уезда цифровыми данными, которыми подчеркивает, что уезд дал столько, что вряд ли на получение излишков можно рассчитывать в связи с тем, что на весну имеется много не обсемененных полей, и предлагает съезду позаботиться немедленно об обсеменении полей.

Принято предложение для более детальной разработки вопросов продовольствия и обсеменения избрать комиссию, которой поручить разработанный доклад представить съезду. В комиссию избраны:

1) От Широфанского районного съезда	И. Емцев и Ефремов
2) От Балацковского районного съезда	Хилков
3) От Березнеговатского районного съезда	Зябкин
4) От Покровского районного съезда	Яновский
5) От Костромского районного съезда	Лозовенко и Недря
6) От Привольнянского районного съезда	Остапенко
7) От Старошведского районного съезда	Грозовский
8) От уездной Земельной Управы	Дашко
9) От Губернского Совета Крестьянских Депутатов	Савушко
10) От Губернской Земельной Управы	Животовский
11) От Уездного Совета Крестьянских Депутатов	Малевиц и Якобчук
12) От Уездной Продовольственной Управы	Евгеньев

Ставится на обсуждение вопрос о живом и мертвом инвентаре.
Докладчик тов[арищ] Лянной.

Докладчик высказывается против распределения инвентаря на руки, так как это перейдет к обесцениванию его в отношении производительности, а это нежелательно; распределение еще и потому нежелательно, что наиболее нуждающиеся в нем находятся на фронте и они будут обойдены при распределении его.

Наиболее целесообразным он считает создание передвижных, в пределах волости, землеобрабатывающих артелей.

Подробная разработка мер для использования инвентаря поручается комиссии, в которую вошли следующие лица: Антонов, Бродко, Щербина, Скиданов, Напулин, Аркушин, Мец, Маевский, Ницак, Недовизий, Борян, Кравченко, Бурыма, Широченко, Швец, Меломуж, Малышев, Данник, Олейников, Животовский, Журба, Лянной, Комиссаров, Залужный и Шатоха.

В эту же комиссию передано обсуждение и доклада по земельному вопросу, представленному членам Херсонской Уездной Земельной Управы Ф. Дашко.

ДОКЛАД

члена Херсонской уездной Земельной Управы Ф. Ф. Дашко Съезду
Уездного Совета Крестьянских Депутатов, созываемому на 7 февраля 1918 г.

Много раз мне, как члену уездной Земельной Управы, приходилось поделиться с вами, товарищи, своими впечатлениями и здесь, и на местах по поводу той великой радости и энтузиазма, который пришлось наблюдать в деревне после того, когда получалась эта мучительная и долгожданная весточка о переходе всех земель в руки трудового крестьянства. Русский народ стал, наконец, сам хозяином своей же родной земли, и отныне он может ею распоряжаться как ему угодно и никто больше в этом великом и святом деле ему мешать не может. Но этот энтузиазм стал постепенно переходить в обычное народное дело, и закон о социализации земли стал самим же народом осуществляться и проводиться в жизнь. Перешли, наконец, от слов к делу, к творческой работе, и для этой цели, по воле самого же народа, стали организовываться Земельные Комитеты, на обязанности

коих возложено было правильное распределение земли между всеми трудящимися. Но вот в этой-то части работы, и в центре, и на местах, возник целый ряд вопросов и трудностей на почве более правильного и более равномерного распределения земли между всеми волостями уезда. Считаю нелишним указать и на то главное обстоятельство, что в то время, когда некоторые волости, по чисто географическим условиям, не имеют на своих территориях никакой частновладельческой земли или имеют ее очень мало, другие волости такой же землей перегружены и совершенно не хотят считаться с нуждами своих же собратьев крестьян, которые по-прежнему остались без земли. Уездной Земельной Управе как органу, имеющему близкий надзор за Волостными Земельными Комитетами, пришлось быстро взяться за разрешение этого столь важного вопроса и скорее уладить все конфликты и недоразумения, возникавшие по этому поводу на местах, дабы к наступлению весенних работ предоставить крестьянам-хлеборобам возможность спокойно заниматься своим делом. Для этой цели весь Херсонский уезд был Управой распределен на 7 пунктов, где по ее же инициативе были районные съезды смежных Волостных Комитетов для решения вопроса о правильном и равномерном распределении земли не только между заинтересованными волостями, но даже между отдельными сельскими обществами.

Съезды эти происходили при участии членов уездной Земельной Управы 24–29 января с[его] [1918] г[ода], и, по-моему мнению, большинство недоразумений и конфликтов на местах улажено и земля, насколько это возможно было, распределена правильно, а главное, на что я хотел обратить внимание съезда и что я особенно подчеркиваю, – это то отрадное явление в жизни крестьян, что этот трудный вопрос разрешил сам народ, которому все это ближе и виднее, чем уездной Земельной Управе, которая отстоит от значительной части уезда довольно далеко.

На означенных районных съездах, наряду с распределением земли между волостями, разрешались и другие не менее важные вопросы, как, например, распределение живого и мертвого инвентаря бывших владельцев нетрудовых хозяйств для каковой надобности, по предложению уполномочившей меня Управы, организуются трудовые артели с целью бесплатной обработки текущей весной полей беднейшего класса населения, а в первую очередь воинов и инвалидов. Попутно укажу еще на одно очень важное обстоятельство, которое имело место в одном из районных съездов и выяснение которого до сих пор очень интересовало уездную Земскую Управу: во многих крупных имениях уезда возникли очень сложные вопросы в связи с постановлением Совета Рабочих и Солдатских Депутатов о 100 % надбавке служащим и рабочим сельских хозяйств ввиду перехода этих экономий в ведение земельных комитетов. В настоящее время этот вопрос уже вынесен и многим рабочим пришлось доплатить указанную надбавку пока из средств уездной Земской Управы.

Считаю своим долгом также отметить и обращаю внимание Съезда на то, что способ распределения земли на уравнильных началах далеко еще не предрешает земельного вопроса вообще, так как земля не во всех волостях одинаково расположена, и результаты съездов показали нам следующую картину: в то время, когда в северной части уезда земля, выпадая на каждого едока по 17/8 – 2 дес[ятины], эта же самая норма в южной части уезда доходит до 3 дес[ятин]. Затем нужно еще принять во внимание и следующее: не во всех волостях земля одинакового качества, и сведения с мест нам показывают, что как раз в тех районах, где земли имеется меньше, – сама же земля еще хуже и по качеству. Понятно, что оставить этот вопрос в таком положении, в котором он находится теперь, невозможно, ибо не может же пользоваться то и другое село особыми льготными условиями только потому, что оно находится на территории той, а не другой волости. Но, впрочем, товарищи, этот вопрос недалекого будущего, и его разрешат те борцы, которые кровью своею дали нам землю и волю.

Вы же, избранные народом, должны стойко стоять на страже интересов крестьянства, оказывая всяческое содействие при проведении в жизнь намеченных Земельными Коми-

тетами и районными съездами планов, ибо малейшее его нарушение или уклонение его от правильного пути будет только на руку нашим врагам кулакам – собственникам, капиталистам и буржуям.

Член уездной Земской Управы Якушин сообщает о деятельности Земского сельскохозяйственного склада. Он указывает, что дело снабжения углем вследствие целого ряда причин с каждым разом все ухудшается, так, например, из отпущенных Земству 60.000 пудов угля – 30.000 пудов отгрузила для себя захватным путем Дунайская флотилия, 15.000 пудов Русское общество Пароходства и Торговли, 1000 пудов расплылось и Херсонскому Земству досталось только 1400 пудов. Железа обещано доставить 40.000 сортового, имеется на складе 6000 пудов, но разбирается оно плохо. Сообщает о получении также шинного железа. По окончании доклада предлагает резолюцию о перевозке земледельческих орудий, сноповязального шпагата и угля в первую очередь.

3-й день съезда. Утреннее заседание, 9 февраля.

На очереди повестка дня «Доклады с мест».

Доклады с мест начинаются речью представителя подгорных хуторов Москаленко, который всю вину за установление такс и расстройство экономической жизни взваливает на евреев, которые могут защищать только крестьянские нужды, но не трудового класса вообще.

Эта речь вызывает горячую отповедь со стороны товарищей Гливенко, Заярного и Фридмана. Все они указывают на вздорность и нелепость его обвинений, назвав речь Москаленко погромной и являющейся отражением жандармско-полицейских взглядов, проводившихся правительством Николая II.

Очень интересное сообщение сделал представитель Казацкой волости Молчанов, указав на использование ими, [жителями волости], богатейших винных погребов имения князя Трубецкого, вино из которых они распродают, а деньги обращают на удовлетворение культурно-просветительских нужд посредством устройства целой сети школ и специального технического училища; из этих же средств предположено значительную сумму употреблять на устройство больниц, мостов и на улучшение дорог.

В общем, все докладчики с мест единодушно указывают на то, что волостные земства не выполнили возложенных на них обязательств, характеризуя систему выборов по 4-членной формуле не тайными, а «темными».

Из докладов также выяснилось, что некоторые волости не согласны подчиниться решению районных съездов о распределении земли; было также упомянуто о широко развившейся по селам гонке спирта, на который употребляется огромное количество драгоценного в настоящего время хлеба; было указано на преступность уничтожения его в то время, когда в северных губерниях России население голодает; проскальзывали также и указания на расхищение в некоторых волостях, как живого, так и мертвого инвентаря, принятого уже на учет Земельными Комитетами.

В общем, по всем докладам с мест можно судить о совершающейся в деревнях творческой деятельности, направленной на улучшение жизни, а также стремление ввести ее в такое русло, чтобы можно было избежать всяких эксцессов и недоразумений.

С характерным обвинением по адресу бывшего Председателя Привольнянской Волостной Земской Управы Гажиева выступили Костюк и Чепиус, которые указывали, что Гажиев ушел из Привольнянского Земства, якобы боясь последствий за то, что разрешил продать скот имения Бутовича.

Съезд, заинтересовавшись этим делом, выслушал обвинения, а также и подробное объяснение дела, данное Гажиевым, о продаже скота, удовлетворился тем, что Гажиевым же это дело передано на рассмотрение военно-революционного суда месяц тому назад,

обвиняющим уездную Продовольственную Управу и докладчиков. Съезд вполне этим объяснением удовлетворился и не выносит Гагиеву обвинения.

Член уездной Земской Управы Куринный призывает съезд воздерживаться от проявляемой поспешности свержения капиталистического гнета в настоящее время, т. к., по его мнению, народ еще недостаточно подготовлен к восприятию социального переворота.

Делегатами Ново-Бугской, Тягинской и Антоновской волостей было заявлено, что политика, поддерживаемая Куринным и его единомышленниками, вела к затемнению положения на местах и понимания революционных задач народом.

Во время речей последних с мест раздается голос помещика Шалыгина, заявляющего, что его ограбила Антоновская волость, забрав 10 штук лошадей и много овса и ячменя. По выяснении вопроса оказалось, что Шалыгин упорно противодействует Антоновскому Волостному Совету в осуществлении проведения учета земли, живого и мертвого инвентаря.

Принято было предложение немедленно удалить из зала заседания съезда Шалыгина.

Приступлено к выслушанию доклада о работе комиссий по продовольствию и обсеменению.

ДОКЛАД № 4

Рассмотрев всесторонне порученные ей постановлением съезда от 8 сего февраля вопросы о мероприятиях к урегулированию продовольственного дела в Херсонском уезде и снабжения населения посевным материалом, комиссия признала необходимым: 1) поручить Волостным Земельным Комитетам, при участии представителей Волостных и Уездных Советов Крестьянских Депутатов и кооперативов, занимающихся скупкой хлеба, произвести в срочном порядке учет всего хлеба в уезде и результаты представить уездному Земельному Комитету к 18 числу сего февраля; 2) наряду с этим, теми же организациями должны быть выяснены посевные материалы по каждой волости и составлены списки хозяйств, нуждающихся как в посевных материалах, так и в хлебе продовольствия; 3) все излишки хлеба поступают в распоряжение продовольственных органов с уплатами: а) за хлеб экономический от хозяйств, пользовавшихся наемным трудом, по твердым ценам, существовавшим до 1 августа 1917 года и б) за хлеб от хоз[яйств], обрабатывающих землю без наемных рук, по существующим твердым ценам; 4) взятый на учет хлеб поступает к продовольственным органам через кредитные товарищества, причем земельные комитеты сообщают последним, в исполнение пункта 3-го настоящих постановлений, по каким ценам должен быть оплачен поступающий к ним хлеб; 5) продовольственные органы отпускают хлебные запасы как для продовольствия, так и на обсеменение: а) лицам, совершенно к труду не способным и нуждающимся в помощи, бесплатно; б) лицам, не имеющим средств для обсеменения полей, в виде беспроцентной ссуды, в рассрочку, по пониженной цене; в) лицам малоимущим – за наличные деньги по ценам до 1 августа 1917 года; г) лицам состоятельным, но нуждающимся в хлебе, по ныне существующим твердым ценам. Примечание: Сроки уплаты рассроченной ссуды устанавливаются комиссией, производящей учет хлеба, но продолжительность их не должна превышать трех лет; б) безвозмездную выдачу зерновых продуктов производить за счет зерна, имеющегося в имениях, а в тех волостях, где такового не имеется, получать от ближайших волостей, располагающих экономическим зерном; 7) принимая во внимание, что для оплаты зерновых продуктов, нужных для удовлетворения потребности в нем лиц, указанных в п[ункте] «б» ст[атьи] 5-й настоящих постановлений, понадобятся средства, комиссия рекомендует съезду возбудить ходатайство перед Советом Народных Комиссаров о разрешении обратить на оплату указанного хлеба продовольственные капиталы Херсонского уезда, причем если упомянутые капиталы окажутся помещенными в ценных бумагах, потерявших сейчас значение (например, дворянского и крестьянского посе-

мельных банков), то такие бумаги должны быть обменены на новые или заменены денежными знаками.

Ознакомившись с докладом т[оварища] Комиссара Украинской Республики об организации губернской комиссии, являющейся посреднической инстанцией между производителями хлеба Херсонской губернии и потребляющими губерниями Севера, комиссия находит, что такие комиссии должны быть образованы при сельских, волостных и уездных Советах крестьянских депутатов, так как только осуществление этой меры поможет делу правильного и безостановочного снабжения населения нашего уезда предметами первой необходимости (как мануфактура, железо, кожевенные товары и прочее).

Доклад с резолюцией комиссии утвержден.

Приступлено к обсуждению вопроса о реорганизации Совета и обсуждению финансового положения.

Докладчик тов[арищ] Майлер указал, что уездный Совет в своей работе был проводником директив предыдущих съездов и тактикой своей предупреждал эксцессы и кровопролития, а также осуществлял власть Советов на деле.

Предлагает в дальнейшем Совету Крестьянских Депутатов слиться в одно целое с Советом Рабочих Депутатов, но в своих личных делах быть вполне автономным. Новому Исполнительному Комитету предстоит большая и сложная работа, а потому Исполнительный Комитет должен состоять не менее как из 40 человек, вполне отвечающих возлагаемой на них работе.

Предлагает избрать ревизионную комиссию. О финансовом положении т[оварищ] Майлер заявляет, что существующие ассигнования учреждениям уезда поступят в непосредственное распоряжение Совета как высшей уездной власти.

Тов[арищ] Ефименко заявляет, что Совет все силы прилагал к улаживанию разного рода конфликтов в интересах беднейшего населения; образовав революционный суд, и судил. Он же, Ефименко, предлагает собранию дом бывшего Губернского Дворянского Собрания признать собственностью уезда крестьян. Предложение принимается.

По вопросу о реорганизации Совета ораторами указывалось, что Исполнительный Комитет последнего состава нарушил директивы предыдущих съездов, признав власть Центральной Рады, а потому его в корне нужно переизбрать. Что, требуя работы от Исполнительного Комитета, само население на местах должно всеми мерами эту работу осуществить и этим поддержать работу Исп[олнительного] Ком[итета].

Что только в дружной работе всех трудящихся – достижение социализма.

Из внесенных предложений принято, что Исполнительный Комитет Уездного Совета Крестьянских Депутатов составляется из 40 человек действительных членов и 20 кандидатов по фракционным спискам и сливается в одно целое с Исполнительным Комитетом Совета Рабочих и Солдатских Депутатов, работая автономно по вопросам чисто крестьянского быта. Что все ассигнования учреждениям уезда поступают в полное распоряжение Уездного Совета, а также все средства и материалы, которые находятся и поступят в уездную Земельную Управу и прочие учреждения.

Заседание закрывается в 11 1/2 часов ночи, причем объявляется, что с утра откроются фракционные собрания делегатов съезда для выборов Исполнительного Комитета.

Заседание открывается 10 февраля в 5 часов вечера.

Объявляются результаты работы фракций по выборам Исполнительного Комитета Совета.

Исполнительный Комитет составлен в следующем виде:

От левых социалистов-революционеров
и им сочувствующих:

- 1) Феофелаков
- 2) Кириченко Степан
- 3) Малышев Ефрем
- 4) Глевенко Кондрат
- 5) Яновский Ефрем
- 6) Иванченко
- 7) Малышев Исидор
- 8) Заярный Андрей
- 9) Крючковский
- 10) Гуров Прохор
- 11) Гажиев Василий
- 12) Голосной
- 13) Волк Иона
- 14) Прокопенко
- 15) Щербина
- 16) Пискун
- 17) Гасан
- 18) Колесниченко Степан
- 19) Недовизий
- 20) Колесниченко Давид

От Р[оссийской] С[оциал]-
Д[емократической] Р[абочей] П[артии]
большевиков и им сочувствующих:

- 1) Митяев

- 2) Крикун
- 3) Животовский
- 4) Молчанов
- 5) Травицкий
- 6) Лысенко
- 7) Плотнярчук
- 8) Зинкевич
- 9) Шпенцер Б.
- 10) Пыж
- 11) Дубяга
- 12) Филипенко

От социалист[ических] фракц[ий]
еврейск[их] колон[ий], стоящих
на платф[орме] власти Советов:

- 1) Фридман И.
- 2) Лисянский

От фракции С[оциалистов]-
Р[еволюционеров], признающих
существование Советов, при полноте
власти Уч[редительного] Собр[ания]:

- 1) Ефименко Федор
- 2) Александровский И.
- 3) Лянн[ый] Григорий
- 4) Чехун
- 5) Пономаренко
- 6) Шапиро

Кандидатами в Исполнительный Комитет избраны следующие:

От левых соц[иалистов]-
револ[юционеров]:

- 1) Емцев
- 2) Шупиков
- 3) Конивченко
- 4) Ильвачев
- 5) Бурима
- 6) Гриценко Игнат
- 7) Апостолов Иван
- 8) Мазан
- 9) Калычев

От Р[оссийской] С[оциал]-
Д[емократической] Р[абочей]
П[артии] большевиков:

- 1) Сердюк

- 2) Швец
- 3) Вашин
- 4) Иванов

От фракции С[оциалистов]-
Р[еволюционеров], признающих
сущест[вование] Советов, при полноте
власти Учр[едительного] Собр[ания]:

- 1) Иванченко Кузьма
- 2) Дегтярь Яков
- 3) Любенко

От социалистическ[ой] фракции
еврейск[их] колон[ий], стоящих
на платформе власти Советов:

- 1) Эмайкин

Избранных в Исполнительный Комитет съезд приветствовал бурными аплодисмен-
тами.

Норма содержания членам Исполнительного Комитета Уездного Совета съездом
утверждается в размере четырех рублей в месяц.

Выслушивается доклад работ Комиссии по распределению землепользования и об инвентаре:

ДОКЛАД

Земельной Комиссии, выделенной съездом Совета Крестьянских Депутатов для выработки и составления резолюции по земельному вопросу и способах использования живого и мертвого инвентаря

Председателем комиссии избран т[оварищ] Малышев, секретарем – Раскин. Комиссия разрешает два вопроса: 1) использование живого и мертвого инвентаря и 2) землепользование.

Комиссия, после оглашения вопросов, приступила к слушанию доклада т[оварища] Лянного об инвентаре, где много места было отведено коллективной обработке полей и путям концентрации всего инвентаря в одном пункте, под контролем земельных организаций, и таковой использовать, передвигая его по назначению с места на место. И в интересах более широкого использования инвентаря и крупных сельских хозяйств докладчиком предлагаются на обсуждение следующие вопросы:

1) Учет инвентаря крупных сельских хозяйств и способ их использования.

2) Количество инвентаря, необходимое для составления в пользование трудовых крупных сельских хозяйств.

3) Конфискация усадебных построек крупных сельских хозяйств.

Заслушав доклад об инвентаре, комиссия постановила не выносить об инвентаре постановления впредь до слушания доклада по земельному вопросу, в котором путем цифровых данных было доложено комиссии, что в Херсонской губернии удобных земель, по статистике 1917 года, всего приходится на душу по 1,58 /сотых/, на трудовое хозяйство не более 8 десятин, что и доказывает, что [при] таком наделении землей при нынешнем ведении хозяйства [хозяйства] не сумеют себя окупить, и в интересах улучшения эксплуатации полей придется перейти к интенсивному ведению хозяйства. Исходя из этих данных, докладчиком предложено принять в основу наделения землей норму трудово-продовольственную.

По вопросу о составлении резолюции по земельному вопросу постановлено избрать подкомиссию и ей поручить выработать план резолюции и предложить таковую на утверждение комиссии.

В состав комиссии избраны Щербина, Комиссаров, Бурыма и Животовский, которой предоставлено право кооптировать в эту подкомиссию людей, знакомых с земельным вопросом. Подкомиссией выработана резолюция по земельному вопросу, каковая комиссией принимается в следующем виде:

1) Весь уезд разделяется на районы.

2) Районные съезды представителей от вол[остных] Зем[ельных] Ком[итетов] и волостных Советов Крестьянских Депутатов разделяют земли района между волостями.

3) В случае протеста со стороны участников съезда на постановления районного съезда – дело распределения переносится в уездный Совет Крестьянских Депутатов, который совместно с уездной Земельной Управой должен рассмотреть дело в течение недельного срока со дня получения жалобы и разрешить жалобы на месте.

4) Волостные Земельные Комитеты и волостные Советы Крестьянских Депутатов распределяют совместно с представителями Сельских Комитетов и сельских Советов Крестьянских Депутатов, где таковые имеются, между селами полученную от районного съезда землю.

5) Сельские Комитеты и Советы Крестьянских Депутатов, где таковые имеются, распределяют между хлеборобами полученную от волостного земельного комитета землю.

6) Жалобы на несправедливое распределение земли между Сельскими Комитетами приносятся в трехдневный срок в волостной Земельный Комитет, который должен рассмотреть жалобу в течение трех дней.

7) Жалобы на несправедливое распределение волостным Земельным Комитетом земли между селами приносятся в уездный Земельный Комитет в течение 7-дневного срока, который должен разрешить жалобу не позже 7-ми дней со дня подачи жалобы.

8) Вся земля распределяется в селе между семьями на следующих основаниях:

а) Члены семьи при наделении землею разделяются на три категории:

1) от люльки до 10 лет, 2) от 10 до 17 лет и 3) от 17 и выше.

На первую категорию определяется одна десятая, на вторую категорию по 3 десятины, на третью по 6 десятин.

б) В случае недостатка земли в селе нормы понижаются в принятой пропорции, за исключением нормы первой категории.

в) На одну семью, независимо от числа членов семьи, не может быть доставлено более 30 десятин.

г) В случае, если окажутся после распределения по принятым нормам излишки земли, то такие излишки распределяются сельскими комитетами и сельскими Советами крестьянских депутатов, где таковые имеются, по своему усмотрению.

9) Все земли распределяются между семьями по следующей очереди:

а) Артели безземельных и малоземельных.

б) Безземельные.

в) Малоземельные, имеющие до 5 десятин.

Причем семьям, члены которых пострадали на войне, находятся в плену или в армии, дается преимущество.

10) Все озимые посеы и запашки, сверх принимаемой выше указанной для семьи нормы, объявляются народным достоянием и распределяются следующим образом: беднейшим сиротам и вдовам, члены которых находятся в армии или в плену, и беднейшим солдатам.

Весь этот хлеб распределяется бесплатно.

Сознавая важность обсеменения возможно большей площади, предоставляется право получившему норму земли в свое временное пользование сделать обсеменение по способу, для него удобному и для него вполне подходящему.

Всякий получивший такую норму земли, которую он не в состоянии обсеменить, обязан заблаговременно сообщить об этом Сельскому Комитету, который передает ее другому, могущему ее обсеменить, или же взыскать средства для обработки обсеменения этих участков в пользу крайне нуждающихся и не могущих обработать взятую землю.

Волостные Земельные и Сельские Комитеты по мере возможности предоставляют землю во временное пользование фабрично-заводским рабочим под огороды.

Тов[арищ] Животовский заявляет, что комиссия по вопросу о живом и мертвом инвентаре ничего не смогла сделать. Съезд постановил вопрос этот передать для рассмотрения и детальной разработки на местах, но категорически высказывается против распределения такового в собственность, и что таковой возможно лучше должен быть использован в целях засева всей посевной площади земли.

Живой и мертвый инвентарь распределяется пропорционально населению волостей.

Текущие дела. Разбирается вопрос о 100 % надбавке.

Для уплаты рабочим предлагается: 1) принудить помещиков раскошелиться; 2) вырученные деньги за проданный инвентарь отдать служащим в уплату за их работу.

Решено: для изыскания средств в уплату рабочим съезд не находит возможным продавать инвентарь, который является в настоящее время не собственностью помещика, а народным достоянием.

% надбавка принимается.

По вопросу изыскания средств в уплату рабочим решено поручить Исполнительному Комитету выяснить этот вопрос в ближайшем времени и помещиков, уклоняющихся от уплаты добавочных процентов, предать революционному суду.

О рабочих, не работавших на поле, решено поручить Исполнительному Комитету в каждом отдельном случае выяснить возможность уплаты.

Ввиду позднего времени остальные прошения и текущие дела поручается рассмотреть Исполнительному Комитету.

Ввиду того, что завтра, 11-го февраля, открывается Губернский Крестьянский Съезд и ввиду того, что большая часть уездного съезда имеет мандаты и на губернский съезд, решено съезд закрыть. Заключительное слово тов[арища] Глевенко: Пред нами огромная задача. Мы приняли решение об упразднении земских самоуправлений. Необходима организация волостных съездов. Вы, приехав на места, должны создать такую обстановку, при которой нам было бы легче проводить в жизнь все принятые постановления и все декреты секретарей Украинской Народной Республики [Советов]. Необходимо, чтобы на съезды посылали таких представителей, которые были бы облечены полным доверием.

Съезд закрывается в 12 часов ночи.

Председатель Уездного Крестьянского Съезда	С. Кириченко
Товарищи председателя:	К. Головенко, Крикун
Секретари:	Б. Майлер, И. Фридман, В. Гажиев, Л. Холодарь, А. Заярный

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 212. Арк. 1-19.

№ 293

Витяг з протоколу засідання демократичної Миколаївської міської думи від (7) 20 лютого 1917 р. із обговоренням питання про взаємовідносини з Радою робітничих і військових депутатів і Радою народних комісарів м. Миколаєва

(7) 20 лютого 1918 р.

ПРОТОКОЛ
засідання Николаевской Городской Думы
7 (20) февраля 1918 года

Председательствовал:

Тов[арищ] Председателя Городской Думы Игнатий Константинович Шабалов

[...] Согласно предложению Президиума Думы, собрание Думы переходит к обсуждению вопроса о взаимоотношении к Совету Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] и к комиссарам Совета.

Тов[арищ] Председателя Думы Шабалов указывает, что после октябрьского переворота Советы Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] всюду выделяли в качестве своих исполнительных органов так называемых Народных Комиссаров. То же сделал в последнем пленарном заседании и Николаевский Совет [Рабочих и Военных Депутатов]. Избраны 12 комиссаров, которые образуют Совет Николаевских Комиссаров в качестве высшей власти в городе. Тов[арищ] Председателя предлагает поэтому обсудить вопрос об отношении Думы к вновь образованной в городе власти.

Гор[одской] Голова В. П. Костенко указывает, что вопрос о взаимоотношении Думы и Совета возник с начала избрания Гор[одского] Самоуправления, но сразу же без особых споров между Думой и Советом [рабочих и военных депутатов] установились самые тес-

ные взаимоотношения. С ходом русской революции Советы, однако, стремились к поглощению всех других организаций. В Николаеве впервые эта тенденция стала особенно резко проявляться в борьбе за власть Совета [рабочих и военных депутатов] с Укр[аинской] Радой. В самый разгар борьбы, в декабре и январе месяцах, Гор[одское] Самоуправление сохраняло нейтралитет, прилагая все усилия к тому, чтобы по возможности ослабить последствия междоусобной борьбы. И это Думе удавалось. Ныне совет объявил себя высшей властью в городе, выделив из своего состава особый исполнительный орган, Совет Комиссаров, и Думе так или иначе приходится выяснить свою позицию. Прежде всего, Городское Самоуправление должно остаться на принципиальной защите тех полномочий, которые ему доверены населением. И если в старое время городские и земские самоуправления вели борьбу за расширение своих прав, то в свободной России местные самоуправления, получившие очень незначительное расширение Гор[одового] Положения, будут продолжать свою борьбу в направлении слияния органов местного самоуправления с органами управления. И в установлении дальнейших взаимоотношений с Советом [комиссаров] Дума отстаивает за собой все права и обязанности, которыми она была наделена великой русской революцией, признавая в то же время за советской властью в том виде, как она сейчас существует, все права представителей центральной власти, Дума не претендует на ту власть, которой она никогда не пользовалась, и в вопросах, например, топлива, доставки угля, финансирования гор[одских] предприятий, когда Думе приходится обращаться за содействием к органам центральной власти, Дума полагает возможным в этих случаях прибегать к содействию Совета Комиссаров как местных представителей власти Центрального Совета Народных Комиссаров. Вскоре же стремление к урезыванию прав Городского Самоуправления неизбежно должно будет вызвать борьбу, [по]следствия которой окажутся губительными только для революции. Я полагаю, говорит оратор, что вся история развития Городского Самоуправления и Совета [рабочих и военных депутатов] в г[ороде] Николаеве не дает оснований к такому столкновению, и если до сих пор между этими детищами русской революции не было баррикад, то мы должны принять все меры, чтобы в настоящий момент не растрачивать понапрасну сил демократии на взаимоистребление.

Гл[асный] Исаев указывает на образование особой власти, с которой Думе приходится сообразовать свою работу. Если революция, говорит оратор, не приняла того характера, какой для нас явился бы наиболее желательным, то не нужно отрицать существующего вообще и в частности существования настоящей власти. Постепенно одна власть сменяла другую. Коалиция заняла место чисто буржуазной власти первого периода русской революции, а затем темнотой и невежеством народных масс создана новая власть, с которой так или иначе приходится считаться. Революция свернула с прямого пути и в дальнейшем, в 4-й фазе своего развития, неизбежно должна будет выделить анархию. Это было видно на последнем пленарном заседании Совета, где анархисты из обвиняемых превратились в прокуроров в обвинительной советской власти. Это обстоятельство необходимо учесть для определения думской позиции в отношении Совета. Власть Совета Народных Комиссаров, продолжает оратор, мы не можем признать своей властью, но мы не можем отрицать и ее существование. И принимая во внимание всю сумму условий, окружающих нас в данное время, мы должны сделать все, чтобы наладить сотрудничество с местным Советом. Я знаю, что Совет [комиссаров] не будет хранить Думу как зеницу ока, ибо ведь самая идея всеобщего избирательного права объявлена большевиками буржуазным предрассудком, но это не должно нас обескураживать. И покуда Совет [комиссаров] здесь, в Николаеве, не нарушит основных принципов нашей программы в отношении органов местного самоуправления, нам со своей стороны нужно заявить о готовности совместной работы с Советом Николаевских Комиссаров.

Гл[асный] Браславский от фр[акции] с[оциалистов]-р[еволюционер]ов и гл[асный] Злочевский от еврейской группы высказываются в том же смысле, что и предыдущие ораторы, признавая, что в момент грозного движения анархии необходимо тесное единение всех сил демократии.

Засим слово предоставляется гл[асным] Макотинскому и Ряппо как членам Совета Комиссаров.

Гл[асный] Макотинский укзывает, что с момента октябрьского переворота представители партий с[оциал]-д[емократов] объединенцев и эсеров выступали в роли парламентаров и маклеров исключительно в целях ослабления тех тяжелых ударов, какие в последнее время так часто наносятся по делу революции. И ныне, стоя перед фактом разрыва всяких сношений с так называемым центром, нам приходится считаться с вновь образованной властью в лице Николаевских Комиссаров и приложить все усилия, чтобы наладить совместную работу. В процессе стихийного развала меньшинство Совета [рабочих и военных депутатов] делало все, чтобы ввести течение революции в известные рамки. Это же стремление руководило и комиссарами, которые очутились перед вопросом, взять или не взять портфели, когда все равно уже власть утвердилась и Городское Самоуправление должно с ней считаться, хотя бы потому, что только государственная власть может отпускать финансы. Будут ли комиссары выступать в роли контролеров? Если в каком-нибудь отделе Управы не все обстоит благополучно, комиссар должен выяснить причины этого. Считаюсь с тем, что большевиков скоро, вероятно, сменят анархосиндикалисты, дальше анархисты-коммунисты и, наконец, анархисты-индивидуалисты, – Городское Самоуправление должно идти в союзе с теми, кто ведет борьбу с анархизмом; вот почему меньшинство Совета дало своих представителей в комиссариат.

Гл[асный] Ряппо, изложив причины, по которым он вступил в Совет Комиссаров, подробно останавливается затем на характеристике той роли, которую должны играть каждый из 12 комиссаров в отдельности. В общем и целом, защищая необходимость расширения прав органов местного самоуправления до перехода их в органы местного управления как представителей центральной власти на местах, – гл[асный] Ряппо полагает, что в том виде, в каком в настоящее время существует Никол[аевская] Гор[одская] Дума, она без поддержки и нажима извне не выйдет на широкий путь необходимых преобразований. Так, например, что касается Отдела к[ультурно]-просветительного, то до сих пор еще не введено всеобщее образовательное обучение. Правда, для этого необходимо затратить до 1.000.000 рублей, но средства, если захотеть, будут; будут и помещения, говорит оратор, так как ему известны еще квартиры, где имеется по 20 комнат, и т. д. Гор[одское] Самоуправление – это механизм, в котором имеются колеса, и зубчатые, и незубчатые, но которые нуждаются в соответственном движении. Движение это будет налажено, если будет подаваться энергия и пар. Такую энергию, по мысли оратора, и должны давать комиссары, вмешиваясь во все те отделы, где ее недостаточно.

Гор[одской] Голова В. П. Костенко указывает, что только что вступив еще в комиссары, гл[асный] Ряппо уже вчувствовался во вкус власти и стал на точку зрения чисто бюрократического контроля, которого Дума допустить не может.

Гл[асный] Ряппо считает, что такой контроль уже фактически существует и непризнание его есть лишь красивый жест.

Открыто, больш[инством] 44 пр[отив] 1 – возд[ержавшегося], принимается следующая резолюция, предложенная фракцией эсеров:

«Николаевская Гор[одская] Дума, обсудив вопрос об отношении Думы к Николаевскому Совету Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] и к учрежденному им Совету Комиссаров, заявляет следующее: 1) Дума, избранная всем населением города на основах всеобщего избирательного права и являющаяся представительницей интересов самых широких трудовых масс, во всей своей деятельности руководилась стремлением достигнуть наи-

большого единения революционной демократии в целях максимального использования ее сил для закрепления достигнутых революцией завоеваний. В этих стремлениях Дума всегда координировала свои действия с Советом [рабочих и военных депутатов] как органом, объединившим рабочий класс города. 2) Дума систематически боролась за расширение полномочий Гор[одского] Самоуправления при всех правительствах революционного времени и считала, что по мере полного государственного переустройства на основах, завоеванных революцией, местные самоуправления, выбранные на основах всеобщего избирательного права, должны стать органами государственного управления, представителями центра на местах. 3) Нормальное развитие демократических учреждений было остановлено октябрьским переворотом, выдвинувшим на место всеобщего избирательного права идеи диктатуры, которая вылилась в организацию правительства народных комиссаров в центре и переход всех правительственных функций на местах в руки местных Советов. 4) Считаясь с совершившимся фактом перехода государственных учреждений в руки представительства Совета [комиссаров], Никол[аевская] Гор[одская] Дума готова установить определенное отношение к Никол[аевскому] Совету как представителю существующей правительственной власти по всем вопросам, выходящим за пределы местной жизни. Принципиально оставаясь на защите прав и полномочий Думы как органа самоуправления, Дума будет сотрудничать с Советом [комиссаров] и комиссарами при гарантии сохранения всей полноты ее функций без вмешательства в пределы ее компетенции, без бюрократического контроля или подчинения их деятельности комиссарам, выбранным Советом [рабочих и военных депутатов]. 5) Считаясь с Советом [комиссаров] и комиссарами как органами центральной власти, Дума будет исполнять свой долг защитника и представителя всего населения до тех пор, пока со стороны этой власти не будут допущены шаги, делающие работу Думы невозможной по обстоятельствам технического характера или по соображениям достоинства выборного учреждения. [...]

Председатель Городской Думы /подпись/

Гласные Думы

[43 підписи]

Оригінал. Машинопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 61зв.–63зв.

№ 294

Рапорт інженера-завідувача електричною станцією м. Миколаєва Миколаївському міському голові В. П. Костенку про закінчення запасів нафти на станції і можливість зупинення її роботи та необхідні заходи для врятування ситуації

(9) 22 лютого 1918 р.

Господину Городскому Голове

Инженера-Заведующего
электрическими сооружениями

РАПОРТ

Настоящим имею честь довести до Вашего сведения о том, что на 9/22/ сего февраля [1918 г.] на городской электрической станции имеется запасов нефти 2.830 пудов плюс 1.680 пуд[ов], полученных с завода «Наваль» в счет приобретенных Городским Общественным Управлением у Военно-Промышленного Комитета 3.000 пудов нефти, итого 4.510 пудов, если из этого количества отбросить ввиду густоты нефти и холодного времени на отстой и грязь 1.000 пудов, то для безопасности можно считать запасы станции

на указанное число 3.510 пудов. При полной работе станции, получающей ныне ток еще и от завода «Наваль», что сберегает нам до 80 пудов нефти в сутки, т. е. при расходе нефти до 270 пудов в сутки указанного запаса нефти хватило бы на 10 дней, после чего наступит полное прекращение подачи тока для частного освещения мастерских и трамвая. Водопровод, уличное освещение, почта, телефон, здание Совета, Думы, Комиссариата и Главной Пожарной части останутся работать от паровых машин электрической станции и завода «Наваль». До сих пор Электрическим отделом, с целью продлить конец запасов нефти, проведены следующие меры: 1) трамвайное движение прекращается к 7 часам вечера, что дает экономии до 20 пудов в сутки; 2) сокращено по возможности уличное освещение; 3) Электрический отдел обратился к Главному Комиссариату города с просьбой временно закрыть все иллюзионы и прочие увеселительные заведения, а также сократить рекламные освещения (ответа не получено); 4) Электрический отдел обратился в Совет Р[абочих] и В[оенных] Депутатов с освещением положения дела и просьбой посодействовать немедленной доставке транспорта нефти из Севастополя, заменив нефть в крайнем случае соляровым маслом (исчерпывающего ответа не получено); 5) Электрический отдел обратился в Совет Р[абочих] и В[оенных] Депутатов с просьбой командировать своего члена совместно с доверенным В. Цейтлина в Царицын, Петровск и Баку с целью доставить поезд в Николаев с нефтяными продуктами (представитель назначен, все дело находится в стадии переговоров); 6) товарищ Городского Головы обратился лично к комиссару Шабалову с просьбой принять возможные меры к доставке нефти из Севастополя (ответа не получено, хотя обещано полное содействие).

Вследствие сокращения запасов нефти и с целью продолжить работу мелких мастерских и частного освещения член Управы, заведующий Электрическим отделом, предлагает с понедельника, 25 февраля, прекратить трамвайное движение полностью, впредь до известия о прибытии транспорта в Николаев, что уменьшит расход нефти до 180–200 пудов в сутки и даст возможность просуществовать станции от понедельника еще 10–12 дней.

Доводя об этом до Вашего сведения, должен указать, что полная остановка станции для пуска осветительной и моторной энергии абонентам вызовет новые кадры безработных мелких частных предприятий и остановку завода «Перун», снабжающего жидким воздухом и ацетиленом Севастопольский порт и местные Судостроительные заводы. Кроме того, считая положение городской электрической станции безнадежным и остановку ее неминуемой, я полагаю необходимым немедленное и энергичное обращение к Совету Народных Комиссаров города Николаева с просьбой самым решительным образом принять скорейшие меры к немедленной доставке нефти для ограждения города от народного бедствия. Кроме того, полагаю необходимым выпустить от имени Городской Управы следующее воззвание к гражданам с просьбой беречь электрическую энергию и указанием истинного положения дела.

Граждане [!]

Городское Общественное Самоуправление вследствие полного истощения запасов нефти на городской электрической станции доводит до вашего сведения, что с понедельника, 12/25 сего февраля [1918 г.], движение трамвая прекращается впредь до получения транспорта с нефтью из Севастополя, к чему местным Советом Рабочих и Военных Депутатов принимаются всевозможные меры; через 10 дней, т. е. 22 сего февраля [1918 г.], будет прекращен отпуск тока частным абонентам для освещения и двигательной силы, после этого дня сохранится только работа водопровода, уличное освещение, освещение здания Думы, Совета, почтово-телеграфной и телефонной станции, Главного Комиссариата, здания пожарной команды и местных типографий. Вместе с тем, Городское Общественное Управление считает необходимым предложить всем владельцам магазинов,

иллюзионов, театров и других увеселительных заведений по возможности совершенно прекратить потребление электрической энергии, дабы дать возможность электрической станции дольше продержаться на существующих запасах нефти. Кроме того, Городское Общественное Управление с той же целью призывает всех горожан города Николаева зажигать в своих установках только те лампы, которые крайне необходимы, и, таким образом, сократить расходование электрической энергии до минимума. Чем менее будет израсходовано электрической энергии, тем больше надежд, что станция не дойдет до необходимости полной остановки своей деятельности и удастся пережить кризис топлива до получения новой его партии.

Инженер
10/23 февраля 1918 г[ода]

/подпись/

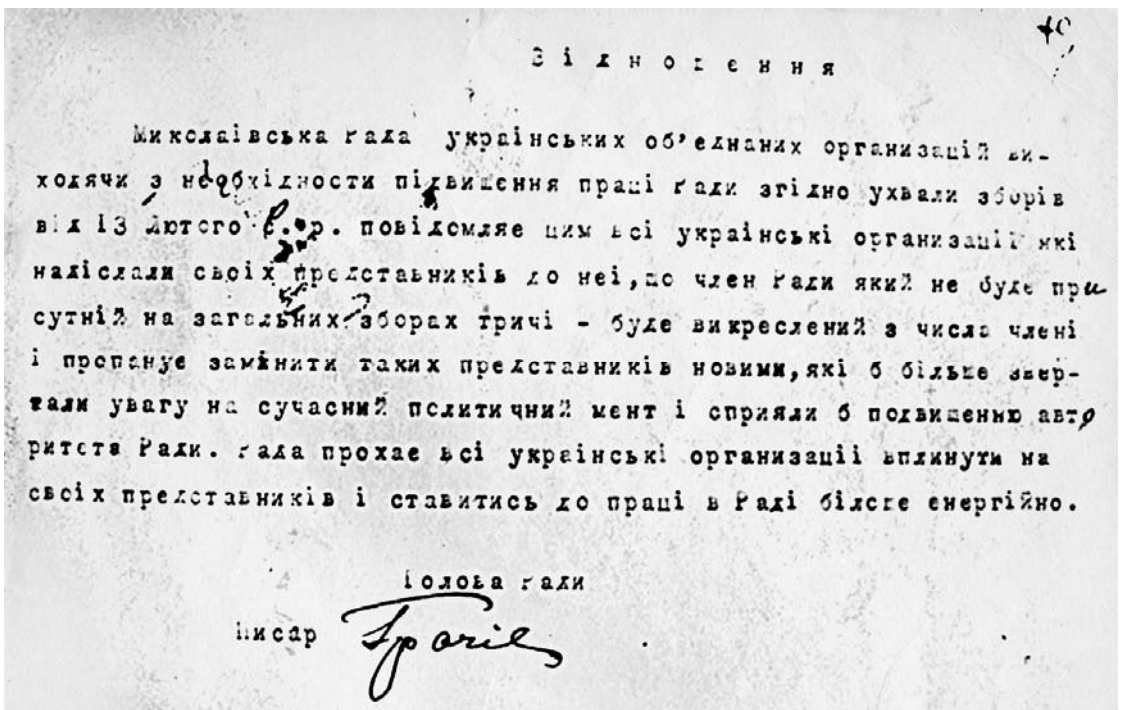
Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 158. Арк. 108-110.

№ 295

Повідомлення Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій членам Ради про потребу в посиленні виконавської дисципліни в лавах організації

13 лютого 1918 р.

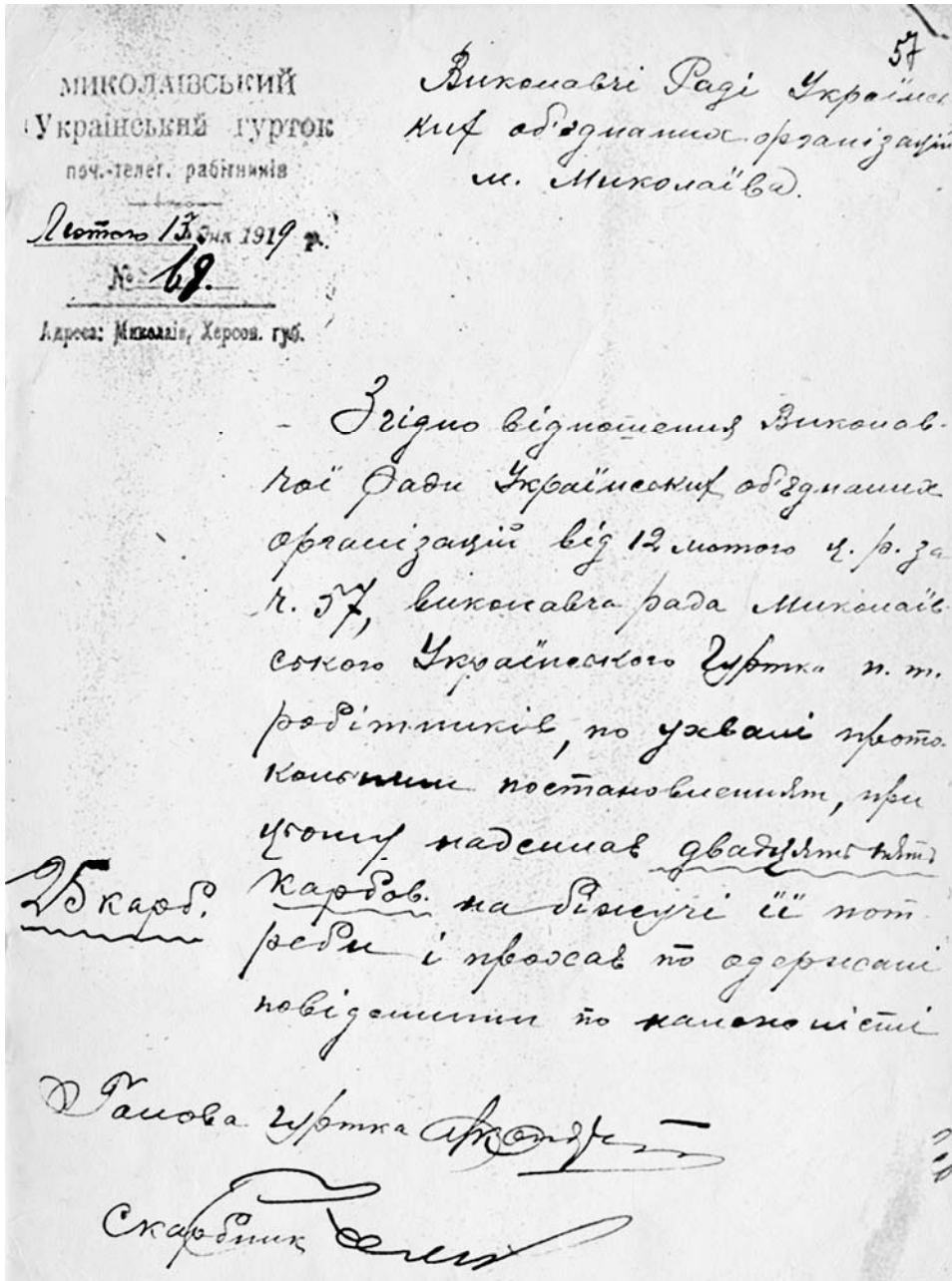

Оригінал. Машинопис. Українською мовою.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 6. Арк. 10.

Лист від миколаївського українського гуртка поштово-телеграфних працівників до Миколаївської ради об'єднаних українських організацій про надсилання 25 карбованців від гуртка на поточні потреби Ради

13 лютого 1918 р.

Оригінал. Рукопис. Українською мовою.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 6. Арк. 57.

№ 297

Лист від голови піклувального товариства Другої Миколаївської жіночої гімназії до Миколаївської міської управи про вилучення царських портретів із гімназії матросами флотського півекіпажу

13 (26) лютого 1918 р.

[Штамп]
М[инистерство] Н[ародного] П[росвещения]
Председатель Попечительного Совета
Николаевской Второй
Женской Гимназии
13/26 февраля 1918 г[ода] .№ 2

Спешно

Николаев Херс[онской] губ[ернии]
В Николаевскую Городскую Управу

В Воскресенье, 11 февраля с[его]г[ода], в 8 ½ часа утра из кладовой гимназии была произведена выемка царских портретов матросами местного флотского полуэкипажа, заявившими, что они действуют по распоряжению Исполнительного Комитета полуэкипажа. Остался не убраным бюст Александра I, временно помещенный в здании гимназии Городской Управой. Во избежание возможности повторения подобного рода посещений с целью уничтожения указанного бюста имею честь просить Управу немедленно забрать этот бюст, а также не отказать в принятии мер к охранению гимназии от подобного рода посещений, крайне неблагоприятно отражающихся на настроении учащихся.

Председатель Попечительного Совета
Секретарь

/подпись/
/подпись/

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 158. Арк. 113.

№ 298

Повідомлення про збори заможних мешканців м. Миколаєва з приводу п'ятимільйонного обкладання їх згідно з рішенням Ради народних комісарів м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая жизнь» 18 лютого (3 березня) 1918 р. № 1

16 лютого (1 березня) 1918 р.

ОБЛОЖЕНИЕ КАПИТАЛИСТОВ

Третьего дня в думском зале состоялось собрание местных капиталистов.

Председательствовал т[оварищ] Закс. Присутствовал также представитель верховной коллегии «Румчерода» т[оварищ] Гершанский.

По открытии собрания капиталистам было предложено внести 1 миллион наличными, 4 миллиона облигациями и процентными бумагами.

Капиталисты, которые собрались в количестве 85 человек, заявили, что наличных денег у них не имеется, да и вообще в Николаеве не найдется наличных денег на такую сумму.

Переговоры затянулись до 8 часов вечера. Во время переговоров в помещении Управы был введен отряд вооруженных матросов, охранявший вход. В зал заседаний никому из посторонних войти не разрешалось. Не разрешали до конца заседания выходить и капиталистам. В результате было достигнуто соглашение: капиталисты обязались внести на следующий день к часу дня 187 тысяч наличными деньгами. Вчера деньги эти были внесены.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 10.

№ 299

Повідомлення про створення та склад Ради народних комісарів у м. Николаєві

Не раніше 17 лютого 1918 р.

К сведению граждан г[орода] Николаева

Общим собранием Совета [Рабочих и Военных Депутатов] 17 февраля сего [1918] года постановлено образовать Совет Комиссаров гор[ода] Николаева:

1. Комиссар по гражданским делам А. Зимак
2. Комиссар финансов И. Каган
3. Комиссар продовольствия А. Возняк
4. Комиссар труда Я. Немченко
5. Комиссар соцстраха и призрения Ф. Бурый
6. Комиссар военный В. Федоров
7. Комиссар морской И. Шабалов
8. Комиссар народного здоровья М. Макотинский
9. Комиссар просвещения Я. Ряппо
10. Комиссар юстиции Ф. Прокофьев
11. Комиссар по национальным делам А. Рожанский
12. Комиссар госимущества В. Усиков

С 18 февраля [1918 г.] Комиссары вступают в исполнение обязанностей.

Председатель Совета Народных Комиссаров г[орода] Николаева А. Зимак

Копія. Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області. Оп. 1. Спр. 35. Арк. 127.

№ 300

Повідомлення про збори заможних мешканців м. Николаєва з приводу п'ятимільйонного обкладання їх згідно з рішенням Ради народних комісарів м. Николаєва, опубліковане у виданні «Трудовая жизнь» 18 лютого (3 березня) 1918 р. № 1

17 лютого (2 березня) 1918 р.

Вчера, в 3 часа дня, в помещении Интимного театра состоялось заседание всех капиталистов, не явившихся на прошлое заседание. Кроме того, по постановлению Совета [Народных] Комиссаров г[орода] Николаева на заседание явились также все торговцы, выбирающие промысловые свидетельства I и II разряда, владельцы промышленных предприятий, лица, имевшие в 1917 г[оду] дохода не менее 10 тысяч рублей и имеющие денежную наличность на руках не менее 2 тысяч рублей. Комиссаром города А. Зимаком были своевременно приняты меры, чтобы на собрание явилось возможно большее количество «капиталистов» всех вышеуказанных рангов.

Собрание было многолюдным.

Как и на предыдущем собрании, г[осподин] Закс, обрисовав тяжелое положение, переживаемое Россией вообще, и Николаевом в частности, указал на необходимость обложить имущие классы на новые пять миллионов рублей.

Из этой суммы один миллион рублей должен быть собран наличными деньгами. Ввиду того, что наличными поступило всего только 187 тысяч рублей, г[осподин] Закс предложил собравшимся обложить себя на недостающую сумму. Собрание затянулось до вечера.

В заключение было решено избрать комиссию в составе 30 человек, которая займется распределением обложения между гражданами.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 10.

№ 301

Интерв'ю представника банківських кіл м. Миколаєва журналісту видання «Трудовая жизнь» про перспективи п'ятимільйонного обкладання заможних мешканців міста згідно з рішенням Ради народних комісарів м. Миколаєва та повідомлення про закриття банків, опубліковані 18 лютого (3 березня) 1918 р. № 1

17 лютого (2 березня) 1918 р.

Вчера наш сотрудник беседовал с одним из местных банковских деятелей по вопросу об обложении Советом Народных Комиссаров г[орода] Николаева капиталистов на сумму в 5 миллионов рублей.

В местных банках имеется вкладов на 22 миллиона рублей, сказал банковский деятель. Но вся беда в том, что наличных денег не имеется не только в банках, но и на руках у граждан. В Государственном банке имеется в наличности 1 мил[лион] 700 тысяч рублей, но предстоящая расплата с рабочими заводов, несомненно, поглотит всю эту сумму. Из Государственного банка черпает средства также и Городское Самоуправление, в кассе которого имеется в наличности всего 15 тысяч рублей. Между тем жалование служащим не уплачено еще за январь месяц. Таким образом, становится очевидным, что собрать сумму в 1 миллион рублей чрезвычайно трудно.

Совету Народных Комиссаров следовало бы принять меры к тому, чтобы удержать в городе наличность, которая в настоящее время с поразительной быстротой исчезает. Может быть, этой мерой удастся ослабить немного денежный кризис.

ЗАКРЫТИЕ БАНКОВ

Со вчерашнего дня все местные банки и государственные кассы временно закрыты. Причины закрытия – полное истощение кассовых средств. Банки будут открыты, когда в городе получатся денежные знаки.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 10–11.

№ 302

Протокол і резолюція засідання демократичної Миколаївської міської думи з розглядом питання про ставлення до Брестського миру

19 лютого 1918 р.

ПРОТОКОЛ

засідання Николаевской Городской Думы
19 февраля 1918 года

ПРЕДСЕДАТЕЛЬСТВОВАЛ:

Председатель Собрания гласный Федор Иванович Семикин

За отсутствием членов президиума Собрание Думы открывает Гор[одской] Голова, который предлагает избрать председателя на текущее заседание.

Открыто и единогласно председателем Собрания Думы избирается гласный Ф. И. Семикин.

[...] Собрание Думы переходит к обсуждению своего отношения к состоявшемуся заключению мира Петроградским Правительством.

Гл[асный] Браславский указывает, что революция вошла в период тяжелого кризиса, выход из которого возможен лишь при объединении демократии вокруг национальной

идеи. Политика Совета Народных Комиссаров окончательно дезорганизовала фронт, разрушила транспорт, внесла раскол в среду демократии, распылила ее силы и вызвала глубокую усталость, на почве которой может утвердиться какая угодно реакционная власть. И если в этих условиях большевики вынуждены были заключить позорный мир, то народ его принять не может. Полоса борьбы и горьких испытаний для Русской демократии еще не прошла. И в чем бы лице ни явилась новая власть, социалисты ее будут терпеть постольку, поскольку приходится и теперь уже считаться с властью захватчиков – Советом Народных Комиссаров. Но борьба за идею народовластия продолжается, за основные завоевания революции, под чьим бы сапогом нам временно ни пришлось очутиться, не прекратится, и в этой борьбе мощную опору создаст та же демократия, силы которой далеко еще не иссякли.

Гл[асный] Исаев отмечает то трагическое положение, в котором очутились преимущественно социалисты – меньшевики. То, что не нами, говорит оратор, затеяно, придется нам расхлебывать. Вопрос заключается в том, как выйти из создавшегося положения. Конечно, физической силы для отпора германо-австрийских войск в нашем распоряжении нет и смешны попытки к созданию Красной армии. Но как только появится Центральная Рада, ей нужно предъявить требование в немедленном созыве Украинского Учредительного Собрания, перед которым она должна дать отчет о своей деятельности и разъяснить всенародно избранную ею тактику военного союза с Центральными державами и заключения сепаратного мира. Но отчаиваться ни в коем случае не должно. Если массами уже почти изжита отрыжка старого самодержавия в лице большевизма, то так же скоро изжита будет и та полоса анархии, которая начинает заливать Россию. В этом смысле мы остаемся оптимистами. Необходим созыв Всенародного Учредительного Собрания, которое должно предложить немедленную отставку Совета Народных Комиссаров и приложить все усилия к созыву международной социалистической конференции. Мы знаем, что с приближением немцев поднимают головы завзятые реакционеры и буржуазия, надеясь на полное восстановление своей власти, но нужно запомнить раз и навсегда, что к прежнему бесконтрольному хозяйничанью хищнического капитала возврата нет. Учредительное Собрание установит диктатуру революционного народа, с помощью которой поведет самую энергичную борьбу с пробуждающимися черными силами реакции.

Гл[асный] Паршиков отмечает: как бы ни был решен вопрос о мире, никто не может сказать, что наступил конец революции. Нельзя забыть сложных международных условий. Россия всегда будет таким лакомым кусочком, к которому будут стремиться все державы, и в этом уже имеется гарантия будущего восстановления России. И не Смольному и Берлину решить в конечном итоге вопрос о бытии России. Правда, мы знаем, что завоеваниям революции грозит серьезная опасность и, оставаясь на своих старых позициях, мы будем вести борьбу за экономические и политические завоевания революции. Наряду с борьбой за автономию Городских Самоуправлений мы будем отстаивать Сов[ет] Раб[очих] и Воен[ных] Деп[утатов] не как органы государственной власти, а как классовая организация. И если, говорит оратор, для новой власти эти условия окажутся неприемлемыми, мы поведем против нее такую же организованную борьбу, какую вели с царизмом.

Городской Голова В. П. Костенко отмечает, что в отношении мира теперь можно занять позицию Троцкого, т[о] е[сть] не заключать мира и прекратить военные действия. Мы, говорит оратор, не можем дать физического отпора, но и не можем признать этот мир своим. Двойственное положение, в котором наши партии очутились, нравственно создало для нас полную свободу действий. Условия мира, навязанные нам, ни к чему нас не обязывают, и в любой момент мы их можем встряхнуть. Этот мир нужно рассматривать лишь как перемирие, как временную победу центральных держав на восточном фронте, как известную заминку на общем фоне всемирной трагедии. Пусть Германия временно одержала победу над одной из воюющих держав, но это не решает судьбы России. Но не следует забывать, что общее положение на фронтах далеко не в пользу Германии.

На Западе стратеги не менее Германии предвидят положение вещей, и для них выход одной державы из числа воюющих не уничтожил смысла борьбы. Возможно, что мы накануне грандиозных событий на Западе, в результате которых рассеется навязанный империалистами военный пыл у народов Запада, и борьба закончится без победителей и побежденных. И когда Европа очутится в этом невыносимом тупике, вмешательство третьей стороны, в данном случае нейтральной России, которая в лице Всенародного Учредительного Собрания предложит демократические условия мира, окажется в одинаковой мере необходимым для всех. Касаясь местных условий, оратор указывает на необходимость направить все усилия к сохранению завоеваний революции, и главным образом всеобщего избирательного права как могучего орудия демократии всех стран. И если город Николаев окажется в полосе оккупированной, органы местного самоуправления явятся таким центром, вокруг которого еще возможно будет сплочение всех местных сил.

Гл[асный] Купчевский с отчаянием констатирует неведомое будущее России. Оратор вспоминает, как две тысячи лет тому назад великий Еврейский народ, забыв Бога, плакал на реках Вавилонских. Та же судьба, по мнению оратора, предстоит России. И необходим могучий подъем и сплочение, чтобы сбросить с себя экономическое и политическое рабство, предстоящее России, хотя бы для этого нужно было поступиться революцией и ее завоеваниями. Русский народ, Богоносец, заканчивает гл[асный] Купчевский, воскреснет как феникс из пепла и скажет свое слово братской всемирной любви.

Не плакать на реках Вавилонских, заявляет гл[асная] Мандельштам, мы будем призывать. Слезами делу не поможешь. Не такими призывами спасем мы Россию и не для того, чтобы забыть революцию, а чтобы спасти ее, сомкнем мы свои ряды. Мы, продолжает оратор, никогда не обещали благ с неба. Трудом, тяжелыми испытаниями и неустанной работой призываем мы добиться наших идеалов. Мы указывали путь, по которому демократия не пошла, но по которому должна будет пойти. Мы вновь на этом пути и снова призываем объединиться вокруг Народных Дум и во имя воссоздания единого хозяина Земли Русской, Учредительного Собрания.

Гл[асный] Киреевский указывает, что при сохранении веры в самих себя народу не страшна будет никакая реакция в настоящее время, нельзя забыть, что революция пустила глубокие ростки будущих живительных сил. И когда классовый эгоизм переходит в эгоизм личный, опасно искать опоры вне себя. Все с народом, все через народ – вот наш единственный лозунг в эти дни. И теперь, как всегда, во имя спасения революции мы призываем всех к объединению вокруг народных демократических организаций, построенных на принципе народовластья.

Гл[асный] Рабинович указывает, что если и заключен позорный мир, хоронить революцию нельзя, да и не приходится. Революция не есть каприз одного лица или какой-нибудь группы. Она есть продукт соотношения хозяйственных сил страны. Может быть, временно ось революции приостановилась, но в массы она успела впитаться и глубоко вкорениться. И святой долг еврейства, указывает оратор, подсказывает ему необходимость защиты завоеваний революции до конца.

Открыто и единогласно принимается следующая резолюция, предложенная Городским Головой В. П. Костенко:

«Николаевская Городская Дума, обсудив вопрос о политическом положении страны в связи с принятием Правительством Комиссаров ультимативных германских условий мира и в связи с происходящей оккупацией Украины Австро-Украинскими войсками, заявляет: 1) правительство Народных Комиссаров поставило Русскую революцию в безвыходное трагическое положение утопической внутренней и внешней политикой; разрушив боеспособность фронта, оно обессилило оборону революции от внешнего напора и сделало невозможным серьезное сопротивление германским требованиям, подкрепленным стремительным наступлением армии Вильгельма; 2) правительство, присвоившее власть

насиленным путем и поставившее страну на край гибели, не может быть далее терпимо, и оно должно немедленно уйти, сдав управление страной единственному правомочному органу, воплощающему всенародную волю, – Всероссийскому Учредительному Собранию; 3) мир, заключенный этим правительством, лишившимся доверия в стране, не может считаться законным в глазах народа без санкций Учредительного Собрания. Только Учредительное Собрание должно решить судьбу страны в этот момент исторического перелома; 4) оккупация Украины производится Австро-Украинскими войсками на основании тайного договора между бывшим Генеральным Секретариатом Украинской Республики и Австрийским правительством. Это соглашение о сепаратном мире, военном союзе и взаимоотношениях Украины и Австрии было проведено закулисным путем без санкции не только самого населения Украины, но и без ведома Большой Украинской Рады, без согласия Всероссийского Учредительного Собрания. Поэтому сепаратный мир Украины и ее присоединение к Австрии не могут быть признаны населением для себя обязательными ввиду принадлежности Украины к Российской Федеративной Республике; 5) организация краевой власти на Украине должна быть осуществлена в самое ближайшее время через созыв Украинского Учредительного Собрания; 6) в случае оккупации города Городская Дума остается на своем посту как единый орган, избранный всем населением и представляющий интересы города в целом. В этот критический момент Дума считает себя обязанной взять в свои руки все отрасли управления городом, включая все правительственные учреждения и охрану порядка, и будет со всей твердостью отстаивать права и интересы населения, стоя на принципе полной автономии местного Самоуправления; 7) в переходный период до образования демократической общепризнанной центральной власти задачи всех органов местного Самоуправления, рабочих организаций, демократических и социалистических партий сводятся к упорному отстаиванию во всей полноте сделанных революцией завоеваний: охране политических прав народа и экономических интересов трудящихся масс, сохранению за крестьянством всей земли с инвентарем, защите всеобщего избирательного права и созданных на его основе учреждений, 8) эта задача закрепления итогов революции при грозящем напоре контрреволюционных сил, опирающихся на внешнюю поддержку, требует от демократии максимального единства всех революционных и социалистических сил, восстановления единого революционного фронта, нарушенного гражданской войной; 9) Дума продолжает верить в великую творческую силу начала революции и в окончательное торжество ее идеалов. Победа грубой силы германского милитаризма является лишь временным испытанием революции, но она не решает вопроса об итогах мировой войны в целом. Будущее возрождение революционной энергии неминуемо произойдет в период ликвидации мировой войны в связи с неизбежным пробуждением народных масс на Западе в этот уже близкий момент. Тогда настоящие условия позорного мира, навязанные нам Германией, отпадут как несовместимые с принципами международной демократии. На будущем конгрессе мира, на котором преобладание должно принадлежать представителям рабочих масс, будут установлены такие окончательные условия общезития народов, которые гарантируют человечество от новых катастрофических потрясений».

Отклоняется поправка, предложенная гл[асным] Плотичиным, с указанием на то, что Учредительному Собранию необходимо восстановить связь с союзными державами.

Председатель Думы
Гласные Думы

Ф. И. Семикин

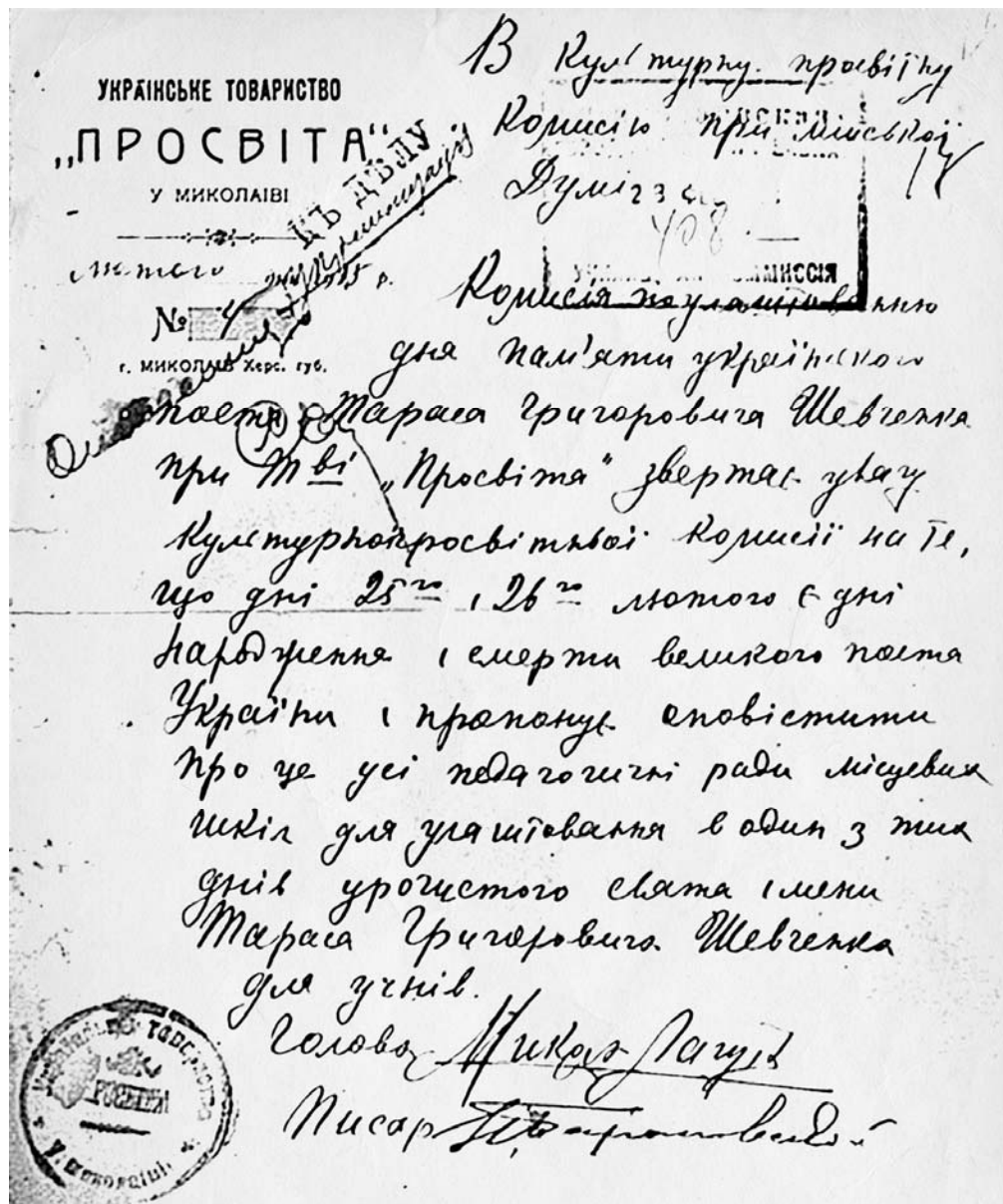
[37 підписів]

Оригінал. Машинопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 75–78.

Лист від голови Українського товариства «Просвіта» у Миколаєві
 М. Лагути до Культурно-просвітницької комісії демократичної Миколаївської
 міської думи про відзначення 25 та 26 лютого 1918 р. дня народження
 та дня смерті Тараса Григоровича Шевченка.
 На листі резолюція «Опасения украинизации. К делу»

22-23 лютого 1918 р.

Оригінал. Рукопис. Українською мовою.
 Державний архів Миколаївської області. Ф. 216. Оп. 1. Спр. 4006. Арк. 17.

№ 304

**Ордер Ради народных комиссарів м. Николаева,
виданий комісару фінансів І. З. Кагану на право вилучення золотих
і срібних речей у крамниці Серебрянникова**

25 лютого 1918 р.

Ордер Совета Народных Комиссаров г[орода] Николаева комиссару финансов Кагану
на изъятие золотых и серебряных вещей

Согласно постановлению Совета Комиссаров г[орода] Николаева, поручаю тов[арищу] Кагану – комиссару финансов – произвести в магазине Серебрянникова выемку всех золотых и серебряных вещей и проч[их] драгоценностей с целью передачи их на хранение в местное отделение Государственного банка.

Председатель Совета комиссаров г[орода] Николаева
и комиссар по гражданским делам /подпись/
За секретаря /подпись/

Копія. Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області. Оп. 1. Спр. 35. Арк. 134.

№ 305

**Наказ Ради народных комиссарів м. Николаева
про обов'язкову присутність на зборах із п'ятимільйонного обкладання
всіх заможних мешканців міста**

28 лютого 1918 р.

Приказ председателя Совета Народных Комиссаров г[орода] Николаева
о решительных мерах, обеспечивающих поступление
нового пятимиллионного налога с местной буржуазии

Совет Комиссаров г[орода] Николаева доводит до всеобщего сведения, что в счет нового пятимиллионного налога на сегодня поступило наличными деньгами всего лишь 187.000 руб[лей].

Такой незначительный приток наличных средств объясняется отсутствием на вечере собрании многих лиц, коих участие в распределении и внесении нового налога обязательно.

Вчера некоторые неявившиеся подвергнуты были приводу. Сегодня по отношению к тем, кто, несмотря на настоящее постановление, не явится, будут приняты решительные, репрессивные меры.

Сегодня, к 3 часам дня, предписывается явиться в театр, бывший Шеффера, всем торговцам, выбирающим промысловые свидетельства I и II разряда, владельцам промышленных предприятий, а равно всем лицам, имеющим в 1917 г. дохода не менее 10.000 руб. или имеющим денежную наличность (на руках) не менее 2000 руб. Явка всех этих лиц, независимо от профессии, безусловно обязательна.

Совет Комиссаров г[орода] Николаева
Председатель /подпись/

Копія. Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області. Оп. 1. Спр. 35. Арк. 136–137.

Повідомлення про закриття миколаївського Трубочного заводу та перспективи закриття суднобудівних заводів «Наваль» і «Руссуд» через відсутність коштів для виплати заробітної плати робітникам, опубліковане у виданні «Трудовая жизнь» 18 лютого (3 березня) 1918 р. № 1

Лютий 1918 р.

КРИТИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ ЗАВОДОВ

Тяжелый период переживают местные заводы. Отсутствие материалов и, главным образом, финансовых средств вынуждает серьезно заняться разгрузкой заводов, благодаря чему число безработных с каждым днем все возрастает.

За последнее время закрылся Трубочный завод, и накануне закрытия находятся два крупнейших на юге России завода «Наваль» и «Руссуд». При этом отсутствуют средства, необходимые даже для расчета с рабочими.

Критическое положение заводов заставило последние отправить делегацию в Петроград с ходатайством перед Советом Народных Комиссаров об ассигновании 20 млн рублей. Как нам передают, делегация на днях выехала в Петроград.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 9–10.

Повідомлення про обговорення в Раді робітничих і військових депутатів м. Миколаєва питання про підписання сепаратного миру між Центральними державами (Четверним союзом) і більшовицькою Росією, опубліковане у виданні «Трудовая жизнь» 18 лютого (3 березня) 1918 р. № 1

16–17 лютого (1–2 березня) 1918 р.

В Совете о мире

Последние два дня предметом обсуждения пленума С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] служил вопрос о мире^{307.1}.

Все без исключения представители социалистических фракций высказывались против заключения мира на условиях, диктуемых германским империализмом.

^{307.1} Брест-Литовський мирний договір 1918 року – сепаратний мирний договір, підписаний у Брест-Литовському фортечному комплексі 3 березня 1918 р. між державами Четверного союзу (Німецькою імперією, Австро-Угорською імперією, Османською імперією, Болгарським царством), з одного боку, та радянською Росією, з другого боку. Раніше, 25 грудня 1917 р., до Брест-Литовська прибула офіційна делегація Української Народної Республіки на чолі з В. Голубовичем. Розпочавши наступ на Україну, на початку січня 1918 р. більшовицькі війська вже досягли Києва. 9 січня 1918 р. Центральна Рада схвалила IV Універсал, у якому проголосила самостійність Української Народної Республіки. Київ був захоплений більшовицькими військами 26 січня 1918 р. після поразки українських військ у бою під Крутами. Українська Центральна Рада вимушено залишила столицю. У ніч з 25 та 26 січня (з 7 на 8 лютого) 1918 р. Центральні держави підписали мирну угоду з делегацією Української Народної Республіки (офіційна дата підписання 27 січня (9 лютого) 1918 р.). В обмін на допомогу у війні з більшовиками Україна зобов'язувалася постачати Німеччині та Австро-Угорщині зерно, продукти харчування, руду тощо. Брест-Литовський мирний договір, підписаний 3 березня 1918 р. між представниками Четверного Союзу і РСФРР, зобов'язував більшовицький уряд Росії визнати законність Центральної Ради та її Народного Секретаріату й вивести з України більшовицькі війська. Через кілька днів після підписання угоди з Українською Народною Республікою війська Німеччини та Австро-Угорщини розпочали окупацію України з метою вигнання більшовицьких військ. 7 березня 1918 р. Українська Центральна Рада вже працювала в Києві.

Представители большевиков призывали организовать рабоче-крестьянскую Красную Армию для борьбы с германским кулаком и раньше всего мобилизовать буржуазию, которую послать на фронт. Кроме того, является необходимость создать хорошо вооруженную армию пролетариата для охраны тыла и действий за спиной буржуазного войска.

Представители с[оциал]-д[емократов] объединенцев останавливались, главным образом, на анализе мирного договора. Предложение Германии ораторы находили чудовищным. Тактику Народных Комиссаров, начавших демобилизацию армии еще тогда, когда мирный договор не был подписан, с[оциал]-д[емократы] объединенцы считают легкомысленной. Нельзя оголять фронт и дать возможность германскому империалистическому правительству идти, куда оно хочет. Но в настоящий критический момент ораторы не находили возможным заняться критикой действий С[овета] Н[ародных] К[омиссаров]. Революция и свобода в опасности, и необходимо принять все меры для защиты революции. Мир, предлагаемый Германией, не может и не должен быть подписан. Если же С[овет] Н[ародных] К[омиссаров] подписал его, то он должен признать себя банкротом и передать власть Учредительному Собранию.

Последнее путем созыва социалистического конгресса сумеет создать всеобщий мир. В настоящий момент с[оциал]-д[емократы] объединенцы находят необходимым создать не Красную Армию, а социалистические боевые дружины, тщательно профильтрованные.

Общее собрание С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] проходило при весьма сгущенной атмосфере.

Поздней ночью третьего дня была вынесена следующего содержания резолюция по текущему моменту:

«Николаевский С[овет] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов], обсудив тяжкое создавшееся положение, благодаря согласию Ц[ентрального] И[сполнительного] К[омитета] Советов не подписать условий мира, продиктованного усилившейся в Германии реакцией, постановил: 1) только подавление народного восстания в Германии могло повести к тому, что кайзер и германские помещики и капиталисты настолько обнаглели, что хотят окончательно задавить народы России и их революционные завоевания; 2) мы считали и продолжаем считать, что правилен был ответ Комиссара Иностранных Дел тов[арища] Троцкого об отказе подписать мир и одновременном выходе из войны^{307.2}; 3) вместе с тем мы находим, что капитуляция рабоче-крестьянской Советской России на милость победителя Вильгельма означала бы полную гибель российской и мировой революции и интересов российского и мирового пролетариата; 4) мы вместе с целым рядом других Советов России и Украины призываем везде рабочих и крестьян собраться всеми силами для отражения полчищ Вильгельма, для партизанской борьбы с этими полками, если не удастся мирным, бескровным путем заразить их красным ядом пролетарской революции; 5) все Советы и революционные организации рабочих и крестьян Украины должны особое и сугубое внимание обратить на сплоченность революционных сил, ибо именно против Украины должна напрягаться вся тяжесть мира, диктуемого Германией в союзе с низвергнутой и изгнанной из пределов Украины Центр[альной] Радой.

Долой капитуляцию перед Вильгельмом и всемирной реакцией!

Да здравствует социальная революция!»

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 9–11.

^{307.2} На другому етапі переговорів у Брест-Литовську (9 січня – 10 лютого 1918 р.) Л. Д. Троцький, незважаючи на вказівку В. І. Леніна підписати мир, оголосив про припинення Росією війни й демобілізацію армії, а також про відмову підписати мирний договір з Німецькою імперією – «ні війни, ні миру». Таким чином, переговори були зірвані й 18 лютого німецькі війська розпочали наступ проти радянської Росії по всьому фронту. Дії Л. Д. Троцького обговорювалися в різних колах на теренах колишньої Російської імперії й спершу навіть здобули схвалення. Однак із часом рішення Л. Д. Троцького були піддані критиці. Після відновлення переговорів російська сторона вимушена була погодитися на підписання договору на невідгдних для неї умовах.

№ 308

**Лист від заводууправління Російського суднобудівного товариства
до Виконавчого бюро Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва
з проханням видалити з території заводу «Руссуд» 17 вагонів зі зброєю**

27 лютого 1918 р.

[Штамп]
Заводоуправ[ление] Русского
Судостроит[ельного]Общества
27 февраля 1918 года
№ 7379

Исполнительному Бюро Совета Рабочих и Военных Депутатов

Письмом от 6-го с[его] м[есяца] за № 7040 мы просили Совет Рабочих и Военных Депутатов принять меры к удалению с территории нашего завода присланных неизвестно по чьему распоряжению 17 вагонов со снарядами.

С такой же просьбой к Вам обращались наш Заводской Комитет и Контрольная Рабочая Комиссия письмом от 29 января с[его] г[ода] за № 69, причем как Заводоуправление, так равно Общественный Комитет и Контрольная Комиссия заявили, что не могут взять на себя ответственности за означенный груз и за все возможные быть последствия.

Ныне Контрольная Комиссия нам сообщает, что Вами было тогда же обещано принять меры к удалению вагонов с завода, но ввиду того, что вагоны со снарядами до сего времени не взяты, мы вновь обращаемся к Вам с покорнейшей просьбой принять меры к скорейшему вывозу от нас означенного груза, так как, повторяем, мы не можем взять на себя ответственность за последствия.

За управляющего заводом
Рабочий контроль

/подпись/
/подпись/

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2 Спр. 209. Арк. 38.

№ 310

Повідомлення Ради народних комісарів м. Николаєва про оголошення в місті воєнного стану, опубліковане в газеті «Власть труда» 3 березня 1918 р. № 237

2 березня 1918 р.

Объявление Совета Народных Комиссаров г[орода] Николаева о введении
в городе военного положения и передаче всей власти Верховной Коллегии

Ввиду серьезности положения, когда враги революции угрожают ей снаружи и внутри,
Совет Комиссаров г[орода] Николаева постановил:

1. Объявить г[ород] Николаев на военном положении.
2. Всю власть в городе передать учреждаемой ныне Верховной Коллегии г[орода]
Николаева.

Председатель Совета Комиссаров г[орода] Николаева /подпись/

Настоящее постановление утверждено Комитетом Совета Рабочих
и Военных Депутатов г[орода] Николаева

Председатель Совета /подпись/

Копія. Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області. Оп. 1. Спр. 35. Арк. 148.

№ 311

Наказ Тимчасово виконуючого обов'язки Головного начальника Одеського військового округу^{311.1} Гаврилова про чинність Універсалів Української Центральної Ради, зовнішні ознаки українських військових і відміну розпоряджень Ради народних комісарів, опублікований у газеті «Трудовая жизнь» (9) 22 березня 1918 р. № 17

3 березня 1918 р.

Приказ

по Одесскому военному округу

Гор[од] Одесса, Марта 3 дня 1918 года № 5

1. Все четыре Универсала Украинской Народной Республики остаются в силе.
2. Всем казакам и старшинам Украинской Народной Республики в отношении формы
одежды руководствоваться правилами, объявленными в приказе по округу 1917 г[ода]
№ 1919, которым погоны русского образца отменить.

Кроме перечисленных в упомянутом приказе наружных отличий, всем казакам и старши-
нам иметь на левом рукаве повязку национальных украинских цветов (голубой с желтым).

Русским офицерам ношение погон воспрещается.

3. Все распоряжения военного командования Украинской Народной Республики,
отданные до 14 января сего года, остаются в силе, распоряжения же так называемых
Народных Комиссаров (большевиков) считать недействительными.

Подписал Вр[еменно] И[сполняющий] Д[олжность]

Главного Начальника Округа

Гаврилов

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 57-58.

^{311.1} До Одеського військового округу належали Херсонська, Катеринославська, Таврійська, Бессарабська (без Хотинського повіту) губернії та Балтський повіт Подільської губернії.

№ 312

Повідомлення про схвалення робітниками суднобудівного заводу «Балтвод» резолюції на підтримку Ради народних комісарів і організації Червоної Армії, опубліковане в газеті «Власть труда» 5 березня 1918 р. № 238

5 березня 1918 р.

Рабочие и служащие «Балтвода» одобряют политику Совета Народных Комиссаров и требуют от Николаевского Совета Народных Комиссаров принятия энергичных мер к организации добровольческой Красной Армии.

За резолюцию проголосовали 148, против – нет; воздержались 16 чел[овек].

Однородные резолюции приняты проверочно-разметочным цехом завода «Руссуд» и общим собранием строительных рабочих.

В этих резолюциях выражается категорический протест против требования созыва Учредительного Собрания.

Копія. Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області. Оп. 1. Спр. 35. Арк. 163.

№ 313

Повідомлення про рішення двох цехів суднобудівного заводу «Руссуд» направити хліб петроградським робітникам, закрити в м. Миколаєві есеро-меншовицькі газети, припинити діяльність прибічників Установчих зборів, опубліковане в газеті «Власть труда» 6 березня 1918 р. № 239

6 березня 1918 р.

Чеканно-трубочный и перемышечный цеха «Руссуда» по вопросу о текущем моменте приняли резолюцию о посылке хлеба в Красный Петроград, о закрытии газет «Голос Труда» и «Путь Социал-Демократа», пресечении деятельности сторонников Учредительного Собрания и выражении полного доверия Совету Народных Комиссаров.

Резолюция принята 128 голосами.

Копія. Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області. Оп. 1. Спр. 35. Арк. 167.

№ 314

Витяг із передової статті про створення Революційного трибуналу в м. Миколаєві, опублікованої в газеті «Трудовая жизнь» 9 березня 1918 р. № 3

8 березня 1918 р.

[...] Русская революция впервые заговорила об организации революционных трибуналов после октябрьского переворота, когда власть перешла в руки социал-демократов большевиков.

Революционный трибунал организуется и начнет функционировать на днях, между прочим, и в Николаеве.

Практика действующих уже во многих городах Российской республики революционных трибуналов ярко выявила разницу во взглядах на свои задачи между французскими и русскими трибуналами [...]

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 13.

Среда, 8-го Марта, 1918

№ 233

цѣна 20 к.

ВЛАСТЬ ТРУДА

ИЗВѢСТІЯ Николаевскаго Совѣта Рабочихъ и Военныхъ Депутатовъ.

Воронье орудуєть.

Воронья орда, яка влітку минулого року вилетіла з півдня України, тепер знову повернулася до нас. Ці птахи, які влітку їли зерно, тепер їдять людину. Вони вилетіли з півдня України, де їм було не так страшно, як тут. Тут вони їдять людину. Вони їдять дітей, їдять старих, їдять хворих. Вони їдять всіх, хто їм не подобається. Вони їдять всіх, хто їм не подобається.

Діти, жінки, старі люди, всі вони їдять. Вони їдять всіх, хто їм не подобається. Вони їдять всіх, хто їм не подобається. Вони їдять всіх, хто їм не подобається. Вони їдять всіх, хто їм не подобається.

Вони їдять всіх, хто їм не подобається. Вони їдять всіх, хто їм не подобається. Вони їдять всіх, хто їм не подобається. Вони їдять всіх, хто їм не подобається.

Новый земельный закон и контр-революція.

18 февраля 1918 г. проект нового земельного закона, внесенный в Государственную думу, вызвал много шума. Этот закон, который должен был решить земельный вопрос, был встречен с большим скепсисом. Многие считали его контр-революционным шагом.

О мирѣ.

Возвращаясь из поездки в комиссию, я думаю о мире. Мир – это не просто отсутствие войны. Мир – это справедливость. Мир – это равенство. Мир – это свобода.

Въ Германіи и Австріи.

В Германии и Австрии происходят большие перемены. Народы этих стран требуют свободы и независимости. Они хотят жить по своим законам, а не по законам чуждых императоров.

№ 316

**Лист від редакції газети «Путь социал-демократа»
до Президії Ради робітничих і військових депутатів
про акредитацію хронікера газети при Раді**

8–9 березня 1918 р.

[Штамп]

Николаев. Организация
Российской Социал-Демократической
Рабочей партии
8 марта 1918 года
№ 33
Вх[одящий] № 2002
9/III [марта] [19]18 г[ода]

В Президиум Совета Рабочих и Военных
Депутатов гор[ода] Николаева

Николаевская объединенная организация Р[оссийской] С[оциал]-Д[емократической]
Р[абочей] П[артии] просит предоставить место на пленарных заседаниях Совета и
Исполнительного Комитета нашему хроникеру Абраму Львовичу Бочковскому с целью
[подготовки] информаций [о] заседаниях для нашей газеты «Путь социал-демократа»,
а также не отказывать [в] выдаче всякого рода материалов и постановлений органов
Совета, предназначенных к печатанию в газетах.

Председатель /подпись/
Секретарь /подпись/

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2 Спр. 209. Арк. 45.

**Витяг з протоколу засідання Миколаївської фабрично-заводської наради
з рішенням щодо закликання всіх зацікавлених колективів, комітетів
та інституцій до обговорення про обкладання дрібних і середніх підприємств
м. Миколаєва п'ятимільйонним податком**

10 березня 1918 р.

[...] Слушали: О положении мелкой промышленности в связи с пятимиллионным обложением.

Постановили: Николаевское Фабрично-Заводское Совещание, обсудив вопрос об обложении капиталистов г[орода] Николаева двумя пятимиллионными налогами, в части, касающейся обложения владельцев мелких и средних фабрично-заводских предприятий, пришло к следующему заключению:

1) Обложение мелких и средних предпринимателей во многих случаях ведет к тому, что предприятие лишается оборотных средств для ведения дела и таким образом увеличивает кадры безработных, вызывая расстройство предприятия и частичную продажу имущества, а посему Ф[абрично]-З[аводское] Совещание, доводя об этом до сведения Совета Комиссаров, Комиссара Финансов и Труда, Совета Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов], Городского Самоуправления, Комиссии по распределению обложения, а также всех заводских комитетов, считает долгом просить при обложении владельцев таких предприятий освободить от налога капиталы: промышленный и оборотный.

2) Для суждения о том, какая часть капитала является промышленной и оборотной, привлечь завод[ские] комитеты облагаемых предприятий. Ф[абрично]-З[аводское] Совещание, имея свои задачи сохранения и развития предприятий и демобилизации промышленности, выражает уверенность, что названные выше лица и организации, приняв во внимание вышеизложенное, окажут большую помощь Ф[абрично]-З[аводскому] Совещанию и предупредят образование новых кадров безработных.

Председатель
Секретарь
[Печатка]

Я. Петриковский
Шваров

[Резолюція]
В Комитет Совета Рабочих и Военных Депутатов.
На разрешение.
Секретарь /подпись/

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 209. Арк. 46-47.

Перша сторінка газети «Путь социал-демократа» – офіційного друкованого органу Миколаївського комітету Російської соціал-демократичної робітничої партії від 12 березня 1918 р. із закликом до Всенародних Установчих зборів

12 березня 1918 р.

Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

№ 319

Оголошення про організацію в м. Миколаєві військової колегії та спеціальної комісії для створення підрозділів Червоної Армії, опубліковане в газеті «Власть труда» 12 березня 1918 р. № 244

12 березня 1918 р.

Для организации военной охраны города Николаева учреждается военная коллегия, каковая должна состоять из трех лиц: военного комиссара и 2-х представителей от Совета. Избранными оказались в коллегия тов[арищи] Грюнбах и Бородатый. Коллегии предоставляется право кооптации компетентных лиц.

Для организации же Красной Армии выделена из Малого Совета специальная комиссия. В состав последней вошли т[оварищи] Складар, Алексеев, Романов и Рядченко. Комиссия должна работать в полном контакте с военной коллегией и военной секцией Совета Рабочих и Военных Депутатов.

Запись, организация и снабжение Красной Армии и обеспечение их семей производится при Совете в комнате № 2.

Председатель Совета /подпись/
Секретарь /подпись/

Копія. Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області. Оп. 1. Спр. 35. Арк. 170.

№ 320

Промова М. А. Муравйова на закритому засіданні Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва напередодні втечі з Миколаєва, опублікована в газеті «Трудовая жизнь» (7) 20 березня 1918 р. № 15

(7) 20 березня 1918 р.

ИХ АГОНИЯ...

ПОСЛЕДНИЕ ДНИ БОЛЬШЕВИСТСКОГО СОВЕТА

Читателю, вероятно, не безынтересно будет узнать, что происходило на памятном последнем закрытом пленарном собрании Совета, когда последний, заседаая «под семью замками» (вход в Совет охранялся вооруженными красноармейцами со всех сторон, и посторонние большевизму «элементы» на заседание не впускались), решал участь огромного города.

В нашем распоряжении имеются речи ряда ораторов, как большевиков, так и противников их. Постепенно все, что говорилось на этом «историческом» заседании, будет воспроизведено на страницах «Трудовой Жизни». Сегодня приводим речь Муравьева^{320.1}.

Заседание, назначенное на 1 час дня, началось в 5 часов вечера, ввиду того, что происходило совещание «Малого Совета» и комиссаров с прибывшими в г[ород] Николаев

^{320.1} Муравйов Михайло Артемович (1880–1918 рр.) – авантюрист і українофоб, командир російських радянських військових частин, що брали участь у захопленні Харкова, Полтави, Києва під час початку українсько-російської війни 1917–1921 рр., командувач радянських частин у бою під Крутами в січні 1918 р., організатор масових розстрілів у Києві в лютому 1918 р., командувач збройними силами Одеської радянської республіки (проголошена 20 лютого 1918 р., існувала до 15 березня 1918 р.). Під його проводом Румчерод на початку березня 1918 р. захопив представників заможних кіл Одеси для обміну їх на 10 мільйонів карбованців для потреб Червоної Армії. Пограбував відділення Державного банку в Миколаєві. У липні 1918 р. зчинив заколот у Казані і Сибірську. В. Ленін і Л. Троцький оголосили М. А. Муравйова зрадником і ворогом народу. 12 липня 1918 р. він був застрелений.

командующим советской «армией» полк[овником] Муравьевым и членом верховной коллегии румынского фронта д[октор]ом Раковским^{320.2}.

Собранию был поставлен вопрос об обороне города [Николаева] в связи с наступлением германских войск.

Первым с речью выступил Муравьев, с большим подъемом произнесший следующую речь:

РЕЧЬ МУРАВЬЕВА

Товарищи, Одесса занята австро-германцами не потому, что войска Совета разбиты и бежали, не потому, что армии были побеждены. Советские войска дрались, как львы, дрались с германцами 2 недели, и всегда их колотили. Армия Совета боролась весьма успешно. Отвод войск и сдача Одессы были вызваны стратегической необходимостью, это было сделано по заранее обдуманному плану, это был отход на заранее подготовленные позиции. Одесса не играет роли стратегического пункта, а последнее время потеряла и свое значение как пункт политический, так как одесский пролетариат переменял свое политическое лицо, и это в очень ответственный момент, и это весьма прискорбно. Армии пришлось отвести на новые позиции и уйти из Одессы, из мешка, какой представляют собой лиманы. Одесса пала не по вине советских войск, она пала изнутри, из-за самой себя, как и большинство городов Юга России. На Юге, в Новороссии, Советская власть не пользовалась сильным и глубоким авторитетом. Южный рабочий политически не воспитан, не развит, в нем не живет чувство и сознание глубокой классовой борьбы, южный рабочий живет, как живет буржуазия, ему нет дела до революции, его ничто не касается, что за его городом. В Одессе многие рабочие выходили к немцам с хлебом и солью. Одесский пролетариат посылал делегации к немцам; это делали не только рабочие, но и некоторые вожди. Одесский пролетариат разложен весьма сильно, развращен соглашательством, Совет в Одессе не действовал так, как надлежало действовать власти. Одесский пролетариат, его там около 120000, и он в ряды Красной Армии не дал почти ничего. В одесские отряды записалось около 500 человек, и из них около 25 процентов оказалось хулиганов и отбросов, их нам пришлось расстрелять на фронте. Это все, что дала Одесса. Три недели в Одессе шла борьба за власть. Спорили, кто должен быть властью, Румчерод, Совет, Верховная Коллегия или Командующий армией; шли споры о власти, и это, конечно, не усиливало энтузиазма рабочих масс, а еще больше развращало их. Целый ряд заводов и организаций вынес резолюции против Советской власти, против Народных Комиссаров.

Массы в Одессе ждали немцев, ждали с нетерпением. Ждали все. Многие говорили, и солдаты, и рабочие, и матросы, что лучше мыть полы под немцем, чем власть Советов. Творили полный саботаж. Армии, революционной Красной Армии, посыпали вместо патронов расстрелянные гильзы или ящики с опилками, не давали провиант. Разложение было настолько ужасное, что даже эвакуацию ценностей не удалось произвести, так как этому воспротивились и помешали некоторые группы рабочих и матросов. Все лучшее, а это было, к сожалению, меньшинство, отошло от одесского пролетариата и ушло с нашей

^{320.2} Раковський Християн Георгійович (Кръстьо Георгиев Станчев, болг., 1873–1941 рр.) – румунський підданий, засновник Соціалістичної партії Румунії (1904 р.) та Об'єднаної соціалістичної партії Балкан (1915 р.), очолював Всеросійську надзвичайну комісію з боротьби з контрреволюцією і саботажем при Раді народних комісарів РРФСР в Одесі та Севастополі (початок 1918 р.), член радянської делегації на мирних переговорах у Брест-Литовську, у травні-червні 1918 р. голова Мирової делегації РРФСР на переговорах з Українською Державою. З 29 січня 1918 р. – голова Раднаркому і Нарком зовнішніх справ УСРР. З початку 1920-х рр. почав виступати із критикою Й. Сталіна, за що в 1928 р. був виключений з партії і відправлений у заслання. Після покаянного листа Й. Сталіну Х. Г. Раковського призначили головою делегації Червоного хреста в Японії. У 1936 р. знову заарештували й засудили до 20 років ув'язнення. 11 вересня 1941 р. розстріляли під час Медведівського розстрілу.

Красной Армией, ушло вместе с нами. Печально сознавать, но это так. Южный рабочий не таков, как рабочий севера. Южному рабочему, как видно, лучше живется, как видно, он не так угнетается капиталистами. Южному рабочему не понятны суть и идея советской власти, агентов советской власти он встречает недоверчиво и враждебно, он их почти ненавидит. Я объехал почти весь юг, везде пролетариат почти то же, что и в Одессе. Почти во всех городах тоже позорное настроение. Настроение в деревнях же совсем обратное, там требуют обороны. Скажут, что рабочий ничего не получил от революции, что ему терять нечего, что крестьянин получил землю, он в выигрыше и не хочет потерять. Нельзя ставить вопрос на эту точку зрения. Нельзя вопросы революции связывать таким образом.

Нужно прямо и определенно сказать нам, нужна ли Советская власть. Не обманывайте нас, скажите прямо и откровенно. До сих пор были только обещания, до сих пор только обманывали, когда обещали поддержку. Когда дошли до дела, то записывающиеся в Красную Армию повели разговоры от 1½-месячном обеспечении, об обеспечении своих семей и т. п.

Мы деремся не за рабочий класс как за таковой, мы боремся за высший идеал и рабочий класс, как испытавший гнет капитала в борьбе, и поэтому мы с ним. Мы боремся за идеалы всех рабочих, за федерацию всего мира. И страшно слушать, как в это время требуют уплаты за 1½ месяца вперед. А где гарантия того, что, получив деньги, пойдут. Ведь это уже было, что получили деньги и обмундирование и уходили от нас. Ведь народное достояние расхищено. Теперь те, кто хочет, искренно хочет идти и защищать, теперь их не во что одеть. Российская революция не должна быть и остаться революцией мещанской, ее лозунги не должны оставаться гласом вопиющего в пустыне. Неужели и у нас наших революционеров усадят за крепкие стены, как это сделано в Персии, Турции, Испании и Германии. Я не верю этому. Русский народ не сложит оружие перед бандами. Неужели рабочие могли хоть на минутку допустить мысль, что Советская власть забудет рабочих и их семьи. Неужели миллионы, если мы Вам их дадим, обеспечат Вас. Ведь если они не будут даны вам вперед, то они будут потом отданы вашим семьям, семьям рабочих. Деньги у нас есть, их хватит, чтобы дать Вам, но мы не можем дать вам их, мы не даем их принципиально. Революцию и ее защиту нужно поставить на идейную почву, необходимо свести их с точки денежных расчетов. Помните, где бы ни была Советская власть, победительница или побежденная, она никогда не забудет рабочих, всегда им поможет.

На нас здесь, на юге, смотрит весь мир. Здесь, в Новороссии, узел революции и контрреволюции, и этот узел мы должны распутать или разрубить. Новороссию мы защищаем не ради ее самой, не ради ее рабочих, а ради того, что она нам нужна как территория маневров борьбы с контрреволюцией, с румынской олигархией и германскими бандитами. Все лучшее и революционное идет к нам с севера, с Урала, Дона. Все это собирается за Днепром, и настоящая война начнется оттуда.

Мы, может быть, оставим юг для немцев, пусть рабочие узнают, что значит режим Вильгельма II и его шуцманов. Потом будут молить нашего возвращения. Мы возвратимся, я в это верю, так как верю и знаю север и его революционный пролетариат. Но то, что мы можем уйти, не значит, что мы должны уйти, что можно бросить Николаев и заключенные в нем миллиардные ценности передать немцам.

Мы не можем оставить в Николаеве дредноуты, чтобы немцы заставили русских рабочих закончить их для себя; они найдут возможность найти им путь через Дарданеллы к себе в Германию.

Для того, чтобы этого не было, необходимо объединить весь фронт, нужно объединить всех на оборону.

Николаев находится в счастливых стратегических условиях, его весьма трудно взять, и организовать его охрану нетрудно. Пусть армия будет нести внешнюю оборону, а рабочие пусть организуют внутреннюю, пусть дадут возможность произвести эвакуацию

народного имущества. Надо вывезти все, ни фунта меди, ни фунта олова не должно попасть врагу.

Нужно убедить рабочих, что неправильна их точка зрения, что нельзя увезти корабли, что им не на чем будет работать, что им нечего будет есть. Это неправильная точка зрения.

Немцы, когда явятся сюда, заставят работать на себя, их шущманы это сделают, и я уверен, что пролетариат будет работать за германские марки. Но эти марки будут те 30 сребреников, за которые был предан Христос.

Рабочий не допустит до этого.

Хорошо! Пусть будет так. Пусть Вы решите не обороняться. Подумали ли Вы о том, что скажет о Вас история, не история о царях и дворах, а социалистическая история?

Что скажет социалистическая история о пролетариате Юга России?

Пролетариате, который в такую минуту требует за 1½ месяца вперед?

Товарищи! Мы в сфере военных действий. Мы будем проводить все необходимые нам с военной точки зрения меры, независимо от чьего бы то ни было желания, независимо от желания или нежелания рабочих.

Мы это сделаем и не будем считаться с тем, что рабочим не будет на чем работать. Я не верю, что рабочие станут на иную точку зрения и будут нашими противниками.

Товарищи! Я предлагаю пойти на заводы, опросить широкие массы, мы должны узнать, нужна ли им Советская власть, и если нужна, то стать всем на защиту.

Для дальнейших действий необходимо ввести военную диктатуру, мы вас поддержим с фронта.

Для того, чтобы можно было провести трудовую повинность для буржуазии, чтобы произвести мобилизацию крестьянства, организовать транспорт и произвести эвакуацию, – нужна диктатура, военно-революционная диктатура.

Товарищи! Уверяю Вас, сила в Вас, а не в нас. Армия дерется до тех пор, дерется, пока знает, что в тылу ее поддержат, пока знает, что тыл с нею. Если Вы станете на точку зрения одесского пролетариата, то мой призыв будет гласом вопиющего в пустыне.

Я верю, что пролетариат Николаева гораздо более развит, гораздо более понимает суть классовой борьбы и не станет поэтому на точку зрения пролетариата Одессы.

Вы, товарищи, сегодня не должны решить: бороться или не бороться, Вы должны сегодня же решить вопрос о диктатуре.

Это нам необходимо знать, так как от этого зависят дальнейшие военные мероприятия и операции.

Товарищи! Помните сами и напомните рабочим, что мы защищаем не свою личную власть, не власть Ленина, Троцкого или кого другого, Иванова или Свиридова, а Вашу же власть, власть Советов, власть труда над капиталом.

И помните, товарищи, что если Вы не станете и не защитите Советскую власть, то вместо красных знамен с Вашими лозунгами будут знамена с черными одноглавыми орлами Германии или с двуглавыми орлами Николая II.

Немецкие пулеметы это сделают, заставят Вас это сделать.

Мы же, несмотря [ни] на что, будем бороться, мы уйдем на север, быть может, уйдем в Сибирь, на Байкал, но будем бороться без конца, до последней капли крови.

Борьбу классовую нельзя закончить договорами, нужна или победа, или гибель.

Я был бы счастлив, если бы хотя бы 1–10 рабочих стали с нами.

Ведь если велико значение 7 верных из 7000 неверных, то еще большее значение тех 1–10, которые пойдут с нами.

Они будут не только поддержкой нам, но и будут знаменовать моральную нашу победу.

Товарищи! Уезжая отсюда на фронт, верю, что Вы сделаете все возможное, чтобы поддержать нас, что Вы укажете всю гибельность обывательских Ваших нужд.

Вы должны верить, как верю я, что мы победим, что мы проведем все необходимые нам социальные реформы.

Товарищи! Поддержите нас, от глубины души говорю я Вам. Мы рады отдать рабочему все для его блага, мы идем и жертвуем собой.

Но, товарищи, страшно делается, теряется вера в рабочих, и это тяжелее, чем потеря революции.

Прошу поднять все заводы, спросите у них и скажите нам, нужен ли социализм, нужны ли Советы, нужна ли борьба.

Я еду в армию, нам нужна поддержка, и это мы должны знать, знать, за кого проливаем кровь. Что значит, товарищи, жизнь человека по сравнению с великой идеей. И я не верю, что пролетариат Николаева, который я ценю высоко, сделает так, как сделал пролетариат Одессы.

Призываю Вас с глубокой болью в душе хотя бы 1–10 часть Вас с собою, чтобы можно было сказать, что рабочие действительно революционны.

Я верю в Ваше благородное чувство.

До свидания, товарищи!

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 38–41.

№ 321

Промова Х. Г. Раковського на закритому засіданні Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва напередодні втечі з Миколаєва, опублікована в газеті «Трудовая жизнь» (8) 21 березня 1918 р. № 16

(8) 21 березня 1918 р.

ИХ АГОНИЯ ПОСЛЕДНИЕ ДНИ БОЛЬШЕВИСТСКОГО СОВЕТА

Речь д[окто]ра Раковского

К тому, что сказал тов[арищ] Муравьев, мне прибавить нечего. Скажу несколько слов об Одессе и ее пролетариате.

В Одессе власть Советов не пользовалась авторитетом, так как Одесса была куплена договором между Одессой и Винниченко, подписавшим бумагу о свободном городе Одессе.

Но одесситы глубоко заблуждаются, когда думают, что в одесской республике может быть другая власть, кроме Советской.

По всей Российской Федерации одна власть, власть Советов, и не может быть так, чтобы в одном месте власть была Советская, в другом буржуазная и так далее. Это заблуждение, и одесситы заблуждаются.

Власть же Советов – это единственная власть для России.

Я верю в Советскую власть. Это власть молодая, очень молодая, в ее прошлом были многие недочеты, она многого не сделала, она не дала все, что от нее ожидали, не сделала всего того, что могла и должна была сделать.

В настоящее время эта власть ведет войну и имеет много шансов на успех.

Это видно из того, что у врага немного сил, у него нет запасов людской живой силы, так как, не надо этого забывать, он сам ведет войну и силы его на нашем фронте ничтожны. Если бы в то время, когда в Балте и др[угих] местах дралась I Красная Армия, в нашем распоряжении было бы еще 1000–5000 человек, то мы бы расправились с немцами. Одесса не была бы отдана. Если бы, товарищи, Одесса исполнила бы то, что ей следовало, если

Николаев, Херсон, Елисаветград и другие города Юга исполняют свой революционный долг, то борьба с наступающим врагом увенчается успехом.

Николаев нужно защищать. Для защиты Николаева, кроме расчета политического и социального, есть еще расчет чисто материальный, сохранение города от разгрома и обстрела.

Если Николаев отдать немцам, то он сейчас не будет разгромлен. Но, как говорил т[оварищ] Муравьев, с севера, из-за Днепра, придут советские войска и будет обстрел и разгром Николаева своими же братьями.

Спрашивают, возможна ли оборона Николаева? Я не знаю технических средств для этого, но я знаю, что Николаев находится в счастливых стратегических условиях, он на широкой равнине, отступать из него можно легко и удобно, не то что в Одессе, откуда отступление, да еще с боем, весьма трудная задача и сопряжена с потерями. Николаев же в этом отношении занимает исключительное положение.

И армия Асеева^{321.1}, защищающая Николаев, имеет широкую свободу действий, она свободна в своих операциях. Ей нужна только Ваша поддержка. Оборона возможна при полном напряжении моральных и материальных сил. Это очень тяжелое дело, но сделать это нужно.

В настоящее время есть один высший для всех закон, этот закон – спасение революции и власти Советов. Этому высшему закону должно быть подчинено все...

Ваш Малый Совет показал мне всю трагедию положения в Николаеве, какая-то тяжелая картина. Все предъявляют требования, тому нужно за полтора месяца вперед при вступлении в армию, тому нужно немедленно уплатить по удостоверению государственного завода, у которого нет денег, тому нужно дать гарантию обеспечения его семьи.

Требования эти справедливы, принципиально справедливы и должны быть и будут удовлетворены. Но теперь те средства, которые есть, не могут быть выданы на это. Грех эти деньги тратить на что-либо другое, кроме защиты революции и Советов, кроме как на организацию Красной Армии, кроме как на государственное обеспечение семей ушедших.

Деньги, не выплаченные заводами, будут выплачены, и ваш Совет должен принять к этому все меры, так как заводы эти государственные и долг Совета – обеспечить рабочих этих заводов.

Товарищи, на Юге слабо развито понятие о Советской власти, так как на Юге эта власть была сделана чужими руками. Советская власть Севера была делом рук петроградского и московского пролетариата, на Юге же, как, например, в Одессе, это было сделано с посторонней помощью, с помощью матросов.

Пролетариат Юга не дорос до понимания социалистического характера революции, он не вырос еще из лозунгов подпольной борьбы, он живет еще воспоминаниями о ней, и его лозунги еще возвращаются к похоронным лозунгам Учредительного Собрания, демократ[ическо]-буржуазной республики. Этот пролетариат еще нужно привлекать к защите революции и социализма. Вы должны поднять заводы, это будет защитой Советской власти.

Сильная оборона Николаева политически воспитает рабочие массы.

Товарищи, время исключительное, и средства должны быть исключительными. Ваша власть должна быть твердой, сильной и гибкой.

^{321.1} 1-ша революційна армія Робітничо-селянської Червоної Армії під командуванням Асеева була створена на початку березня 1918 р. у зв'язку з наступом німецьких та австрійських військ і розформована у травні 1918 р., налічувала до 30 тис. особового складу, збиралася з окремих загонів у районі Бірзули, Аккермана, Єлисаветграда. Стримувала наступ німецько-австрійських військ біля Ясиноватої, Юзівки, Маріуполя, а також Миколаєва.

Такую власть может создать диктатура, и эту диктатуру вы должны создать.

Время слов и рассуждений, время собраний миновало. Разговоров довольно, нужны действия. И вот вы, товарищи, изберете из своей среды несколько честных революционеров и вручите им полномочия действий.

Диктатура поможет разбудить классовое самосознание рабочих. Нужно ввести трудовую повинность для буржуазии, и когда рабочий увидит работающих буржуев, это будет большая победа в глазах масс и поднимет авторитет Совета.

Вы должны производить эвакуацию. Почему вы теперь не хотите сделать того, что сделали бы раньше.

Ведь при царском режиме подчинялись же военным necessities, исполняли приказы, эвакуировали и взрывали ценности.

Почему же, когда та же военная необходимость заставляет это сделать, теперь вы противитесь. Неужели власть Советов, ваша собственная власть, ниже власти царя.

Если вы подчинялись царю, то в 10 раз больше вы должны подчиняться власти Советов.

Товарищи, печально, когда говорят только о деньгах.

Товарищи, Красная Армия, основанная на денежном фундаменте, должна быть забыта.

Те, которые получают деньги, не всегда находятся на высоте положения. Я сам был свидетелем позорных явлений, когда получали деньги и не уходили из города, а если уходили, то ворочались обратно с первой же станции и на фронт приходили единицы, которые знали, зачем шли, знали, что значит борьба, знали, что ждет их.

Нужно создать социалистическую армию. Нужно обеспечить семьи армейцев, создание армии, вступление в ее ряды должно стать революционным долгом, долгом совести и чести каждого. О деньгах думать не надо, как не думали, когда шли в армию не добровольческую, а по военной повинности, государство обеспечит их семьи.

Я могу обязаться вам, что семьи ушедших будут мною обеспечены из сумм верховной коллегии фронта.

Рабочим будет уплачено при первой возможности.

Я уверен, что вы в Николаеве не окажетесь пролетарием, как в Одессе, не продадите революцию.

Если у вас есть революционное ядро, если есть несколько сот революционеров, то пусть они будут организующим центром и примером.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. П. Ф-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 43-44.

**Лист від співробітників редакції газети «Власть труда» до Малої Ради
робітничих і військових депутатів з проханням забезпечити виплату утримання
на час перебування на нелегальному становищі співробітників газети**

14 березня 1918 р.

Редакция «Известий»

Никол[аевского] С[овета] Р[абочих]

и В[оенных] Д[епутатов]

Марта 14 дня 1918 г.

Малому Совету Рабочих

и Военных Депутатов

Ввиду назревающих событий наряду с угрозой, существующей для дальнейшего существования Совета, под угрозой находится и дальнейшее издание органа Совета «Власть Труда». Вся редакционная коллегия остается без всяких средств к существованию в обстановке, которая может некоторых из членов коллегии вынудить к переходу на нелегальное положение. Кроме того, газетная работа, при разгроме социалистических организаций, будет очень затруднительна, и поэтому сотрудникам «Власти Труда» придется продолжительное время пребывать на положении безработных. Поэтому редакционная коллегия «Власти Труда» обращается справедливо с просьбой к Малому Совету обеспечить ее в размере, которым Совет обеспечил всех своих сотрудников канцелярии. Тем более что некоторые из работников «Власти Труда» работают в газете Совета чуть ли не с первого дня существования газеты.

Касса типографии совершенно пуста ввиду уплаты месячного аванса всем работникам типографии «Власти Труда».

Поэтому редакция «Власти Труда» просит Малый Совет выдать из средств Совета сотрудникам газеты пособие в размере выданного или имеющемся выдать сотрудникам Совета вообще.

Список сотрудников

1) Закс С. М.	редактор	600 руб. ежемесячно
2) Шапиро А. П.	1-й секретарь ред[акции]	420 руб.
3) Соколовский Э. Л.	2-й секретарь ред[акции]	420 руб.
4) Пинский	хроникер	350 руб.
5) Ряппо А. И. ^{322.1}	референт	300 руб.
6) Асушкин А. И.	хроникер	300 руб.
7) Галицкая М. С.	машинистка	225 руб.
8) Александр	корректор	400 руб.
9) Фасс	чтица	112 руб. 50 к.

Вопрос о вознаграждении сотр[удника] Асушкина редакция оставляет на усмотрение Малого Совета ввиду того, что он одновременно занимает должность и по милиции.

За редактора

Соколовский

Секретарь редакции

Шапиро

[Печатка]

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 209. Арк. 50.

^{322.1} Ряппо Анфіса Йосипівна (1889 р. - ?) – дружина Ряппо Яна Петровича, першого голови Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва. Відома перекладачка естонського народного епосу, літературознавець, кандидат філологічних наук. Працювала у Науковому комітеті Наркомосу (1922–1924 рр.), групі історії літератури Інституту суспільних наук (1941–1942 рр.), відділі історії української літератури Інституту мови і літератури ім. Т. Г. Шевченка (1942–1944 рр.), відділі української літератури початку ХХ ст. і радянського періоду Інституту української літератури ім. Т. Г. Шевченка (1944–1945 рр.), відділі передплати іноземної літератури Бібліотеки Академії наук (1945 р.).

**Повідомлення про поведінку одеських анархістів у м. Миколаєві
напередодні вступу німецьких військ, опубліковане у виданні «Бюллетень»
19 березня 1918 р. № 250**

14–16 березня 1918 р.

Анархисты

В последние дни перед оккупацией города германскими войсками, в особенности в день прибытия из Одессы отряда анархистов, в городе создалось весьма тревожное положение. Вновь был занят пресловутый дом Авраамова, началось разоружение анархистами членов милиции, и создалась угроза даже всей милиции в целом. Немедленно было отдано распоряжение по милиции о снятии всех наружных одиночных постов, и все кадры милиции были сосредоточены при участках. Для охраны же мирного населения были высланы отдельные пикеты. В эту ночь, т[о] е[сть] с 14 на 15 марта [1918 г.], анархистами никаких выступлений предпринято не было. На следующий день, 15 марта [1918 г.], днем было созвано гарнизонное совещание совместно с представителями милиции. Решено было организовать серьезную защиту как милиции, так и всех городских учреждений и мирного населения.

К вечеру анархистами был занят Портовый участок, весьма малочисленный, а потому совершенно не оказавший им никакого сопротивления. Указанный участок был занят анархистами ввиду близости его к порту, в котором находился предназначенный для них транспорт. В это же время, в ночь на 16 марта [1918 г.], в главной городской милиции был сосредоточен солидный кадр милиционеров, к которым был придан в помощь и авиаотряд и прожекторная рота. Там же находился и бронированный автомобиль, предназначенный для защиты милиции начальником штаба Муравьевских войск – Смирновым. Ожидалось серьезное столкновение между анархистами и милицией, тем более что в 6 часов вечера небольшое столкновение имело место у ворот главной милиции вблизи «Петроградской гостиницы». Однако столкновения не произошло, так как анархисты вступили в переговоры с Советом Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов], где они заявили, что главной их задачей является борьба с наступающими германскими войсками, что в этом отношении они будут идти в контакте с Советом. К утру Портовый участок был освобожден. Необходимо отметить, что большую поддержку милиции готовы были оказать боевые дружины партии социалистов-революционеров и социал-демократов (объединенных).

Разгром участка

Банда анархистов перед посадкой на транспорт разгромила Портовый участок милиции, производя там полное разрушение.

Были изорваны ими все книги, бумаги; разбиты шкафы, столы и прочая мебель; сорван телефонный аппарат; унесены все мало-мальски ценные вещи вплоть до всех вещей, принадлежащих лично милиционерам.

Боясь живой милиции как силы, они выместили на мертвом инвентаре свою злобу и причинили городу убытки в несколько сот рублей.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 33.

**Повідомлення про грабунки в м. Миколаєві і поведінку анархістів
під час відступу більшовиків і вступу до міста німецьких військ, опубліковане
в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14**

15–16 березня 1918 р.

ИХ АГОНИЯ...

Грабежи и налеты

Нашим читателям известны подробности «боя» анархистов с милиционерами.

Анархисты никак не могли примириться с тем, что верные своему долгу милиционеры упорно стоят на защите имущества и личности граждан. Анархисты протестовали против вмешательства милиции в «партийную жизнь», озлобление дошло до того, что в ночь с 15 на 16 марта [1918 г.] группа анархистов ворвалась в Портовый участок милиции, где и заняла телефон.

Затем к участку подошло около 150 человек, заняли помещение и объявили всех служащих милиции пленными.

Последние дни ясно показали, что поведение анархистов далеко от осуществления партийной программы. Чувствуя, что скоро придется прекратить «военные действия», анархисты, с[о] все возрастающей жадностью, один за другим начали производить налеты, руководимые, очевидно, одним желанием – награть как можно больше.

16 марта [1918 г.], около двух часов дня, во двор Лондонской гостиницы въехали две платформы с вооруженными анархистами. На глазах многочисленной публики начался самый бессовестный, дерзкий грабеж. Грабители взломали дверь табачного магазина Сакизчи и начали нагружать ящики с табаком на платформы.

Об этом было сообщено по телефону в главную милицию, откуда через несколько минут прибыл отряд милиционеров. После первого же залпа «храбрые» грабители, бросив добычу, поспешили ретироваться. Через несколько минут на место происшествия прибежала г[оспо]жа Сакизчи и заявила, что анархисты похитили ее сына-гимназиста. К счастью, перепуганные грабители вскоре отпустили «юного пленника».

Такие же налеты были произведены по всему городу. Особенно лихорадочную деятельность развили грабители в последнюю ночь (с 16 на 17) [марта 1918 г.]. Была попытка произвести налет на квартиру В. П. Юрицына (Спасская – уг[ол] Б[ольшой] Морской), совершенно разгромлена квартира зрителя Бугского моста. Точную картину грабежа выяснить еще не представляется возможным.

Ночью чинами милиции и боевыми дружинами ряда организаций были предприняты все меры к тому, чтобы награбленное добро не было вывезено из Николаева. Удалось задержать около 20 человек, переодетых в солдатскую форму и несших сапоги, одеяла, перчатки и проч[ее]. Все эти предметы, очевидно, похищены из базисных складов. У большинства из них оказалось удостоверение Красной Гвардии.

Задержаны также в разных местах неизвестные с оружием в руках. Некоторые из задержанных оказались переодетыми матросами и объяснили, что винтовки взяты ими во флотском полуэкипаже, где они лежат без всякого присмотра.

На углу Московской и Таврической ул[иц] артистом Украинской труппы Зориным задержано трое неизвестных, пытавшихся скрыться. У них обнаружены под верхней одеждой пулеметные ленты.

Не обошлось и без жертв. У анархистов убито двое, 1 милиционер ранен. Ночью доставлены в еврейскую больницу раненные у Варваровского моста солдаты Соломенко и Бабенко, 1 раненый украинец и 1 убитый. Личность последних выясняется.

Нельзя обойти молчанием самоотверженную работу еврейской самообороны, бес-
сменно простоявшей на посту в течение всех тревожных дней. Этой же самообороной
организована целая сеть перевязочных пунктов.

ГНЕЗДО АНАРХИСТОВ

Интересны подробности очищения «непрошеными гостями» дома Авраамовых. Еще
за несколько часов до «боя» анархисты заявили, что в дом Авраамовых войдут через их
трупы. Однако стоило им лишь узнать о том, что мобилизованы силы для борьбы с ними,
как они, забыв о торжественной клятве, поспешили ретироваться.

Интересен разговор их с Петроградской гостиницей, подслушанный членом комитета
по охране города. – «У телефона – дом Авраамова».

Петроградская гостиница.

«Наше дело плохо: пианино не играет и милиция хочет отобрать его обратно»... на
этом разговор прервался.

Уходя из дома Авраамовых, анархисты старались уничтожить все, что могли.

Дом Авраамовых представляет картину полного разрушения... побиты стекла, разбита
и поломана мебель, изрезаны диваны, сорваны обои... Временные «хозяева» похозяйни-
чали вовсю.

ШТАБ ОДЕССКИХ АНАРХИСТОВ

Интересные рассказы обитателей Петроградской гостиницы, выселенных одесскими
«гостями»-анархистами. Около 3 часов дня в гостиницу вошла группа неизвестных,
вооруженных буквально с ног до головы, и заявила: «Очистить немедленно гостиницу».

Никакие уговоры не помогли, и обитатели принуждены были подчиниться силе... Из
гостиницы потянулась вереница людей, экипажей с багажом. Выселенные были постав-
лены в ужасное положение ввиду отсутствия свободных номеров в других гостиницах.
Выселив жителей, одесские анархисты немедленно образовали там свой штаб, окружили
квартал усиленной охраной.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 16–17.

№ 325

Лист від обивателя м. Миколаєва до Ради робітничих і військових депутатів з пропозицією реквізиції підприємств харчової промисловості й притягнення їх власників до військової служби

16 березня 1918 р.

В Исполнительный Комитет
Совета Солдатских и Рабочих Депутатов^{325.1}

Заявление

Не будучи представителем ни в одной из рабочих и военных организаций, я не имею
возможности лично изложить перед вами свои взгляды как в пределах нашей власти [на]
экономическую сторону нашего города, и если не предотвратит грозящую безработицу,
то значительно облегчит хотя бы. Руководимый гражданским долгом, я хочу поделиться
хотя бы письменно своими взглядами.

Нам нужно всеми мерами и средствами стараться бороться против недобросовестных
цен, против спекуляции и припрятывания каких бы то ни было товаров и стремиться

^{325.1} Читати «Совета рабочих и военных депутатов».

ввиду недостатка товаров к более правильному и планомерному распределению. Также, ввиду надвигающейся безработицы, желательно распределить работу в очередном порядке. Согласно газетным сведениям, должно быть собрано пять миллионов для устройства общественных столовых и работ. Этот шаг я, безусловно, приветствую, но это односторонне: ни общественные столовые, ни даже работы прибыли не дадут. Ввиду дороговизны, растущей не по дням, а по часам, ввиду увеличения кадра безработных, если у нас не будет таких предприятий, которые приносили бы верную прибыль, то суммы 5 миллионов не хватит до того времени, когда государственная жизнь войдет в нормальную колею. Нам необходимы для этой цели не подачки, а изыскания источника постоянного дохода. Необходимо с этим вопросом не медлить и то, что возможно сейчас, не откладывать на завтра.

Я предлагаю следующее: конфисковать доход с имуществ, превышающих какую-то сумму, например 500–600 руб. в год. Реквизировать те предприятия, которые приносят верный доход. Причем прибыль, как и доход с имущества, составит фонд для нуждающихся. Должны быть реквизированы все гостиницы, кофейни, аптеки, аптекарские магазины. Разве вам неизвестно, что провизор Шапиро платит 600 руб. в год за право пользования привилегией Лисанского. Разве вам неизвестны те баснословные цены, которые у нас подняты на товары вообще, на медикаменты, в частности. Поэтому эта прибыль в такое тяжелое время попадает в руки частных предпринимателей. Нужно реквизировать и установить монопольную общественную продажу табаку и папирос, мыловаренные заводы, маслобойни, макаронные фабрики. Желательно для общественных надобностей эксплуатировать такие торговли, как гастрономический магазин Бр[атьев] Гольденберг, Сапожникова, Рязанова и других; магазин Векслера, Мешуреса, Любовского; лесные – Абрамова, Рабинера, Найденского, Макотинского, Когана, Зельдавича, М. Вулиха, магазин стекла Валека. Себестоимость дюйма леса стоит около 5 руб., а торговцы, пользуясь расстройством транспорта и другими государственными причинами, торгуют [по] 8–9 руб. Понятно, если крестьянин будет уплачивать дорого за лес, гвозди и другие товары, то не смеет у него требовать по твердой цене хлеба.

Укажу еще: пивные заводы дают до 1000 руб. в день дохода, ибо бутылка пива в производстве стоит 9–10 коп., торгуют в оптовой продаже 27–28 коп., в розничной 50–60 коп. Работа этих заводов не связана с расстройством нашего транспорта. Зачем же мы допускаем, чтобы эта прибыль попадала в руки предпринимателей. В данное время даже маленькая фабрика фруктовых вод дает больше дохода, чем большей механический завод. Разве вам неизвестно, что водопроводная вода осталась у нас в прежней цене, а фабриканты торгуют 10 коп. стакан. Разве вам неизвестно, что стакана с сиропом себестоимость 2–3 коп., а торгуют 20 коп., бутылочка сиропа себестоимостью в 20 коп., торгуют 70–80 коп. и до рубля. Вообще непонятно, почему допускается в данное время выработка различных сладостей и фруктовых вод, разве вам неизвестно, что выдаваемая норма 2 фун[та] сахарного песка при теперешних условиях, когда сахар является главным продуктом питания, совершенно недостаточна. Если у нас есть избыток сахара для печений, пирожных и фруктовых вод, то лучше увеличить норму или сохранить на те месяцы, когда в силу тех или других причин мы можем очутиться без сахара. Разве нам интересно, чтобы содержатели фабрик фруктовых вод обогащались. Желательно, чтобы Продовольственный Комитет имел достаточный запас сахара, чтобы этот сахар равномерно распределялся. Очень печальное явление, если отпускается сахар в частной продаже по 100 руб. и более за пуд, а потребитель на 1 руб. 20 коп. сахара не имеет, а на 5 руб. сколько угодно. Что же делает Продовольственная Комиссия в этой области, кроме словопрения, ничего. Она выдает удостоверение Союзу фабрикантов для приобретения и погрузки сахара для их производства. Как видно, Продовольственная Комиссия считает фруктовые воды необходимым продуктом. Если даже признать необходимым продуктом фруктовые воды, то почему Продовольственная Комиссия не позаботилась установить твердую цену, а

допускает произвольную. Когда фабрикант фруктовых вод, торгуя [по] 100 руб., зарабатывает [по] 80 руб. Желательно, чтобы фабрики фруктовых вод эксплуатировались в пользу безработных. Я вам укажу на содержателя фабрик фруктовых вод В. Иовеля. Он во время войны уклонялся от военной службы, работал на самооборону в мастерской Ясинского, а затем, при помощи симуляции и подкупа, что он якобы страдает падучей болезнью, он освобождается по 14 ст[атье]. Благодаря подкупам и разным хитростям Иовель уклоняется от службы и во время войны наживает 100000 руб., зарабатывает и теперь по 200–300 руб. Прежде была власть подкупа, проделок и слов, если теперешняя власть – есть власть дела, стоящая на страже справедливости, то это требует, чтобы она раскрыла и не допускала безнаказанно никаких проделок. Очень желательно, чтобы Иовель был подвергнут снова медицинскому осмотру. Если окажется, что он благодаря симуляциям освободился от военной службы, то было бы справедливо конфисковать его фабрики и прибыль от них передать тем, которые пострадали от войны. Эта мера конфискации имущества должна применяться ко всем тем, которые уклонялись от военной службы. Ведь мы хорошо знаем, что при господствовавшем прежде строе системе протекции и подкупа зажиточный класс населения тяжесть войны физически не нес, а оставаясь в тылу, наживался. Не найдет ли теперешняя власть справедливым проверить отношение к воинской повинности зажиточного класса, и если будет найдено, что они неправильно освободились, чтобы конфисковать их имущество в пользу тех, которые пострадали.

Смею надеяться, что теперешняя власть обратит должное и серьезное внимание на мое заявление, [что] все возможное и пригодное будет использовано своевременно.

Желательно, чтобы мыловаренные заводы и макаронные фабрики были реквизированы.

[Підпис нерозбірливо]

Вход[ящий] № 247

16/III [марта] 1918 года

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 209. Арк. 51–53.

№ 326

Повідомлення про пограбування більшовиками Миколаївського відділення Державного банку напередодні вступу до міста німецьких військ, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14

15–16 березня 1918 р.

ОГРАБЛЕНИЕ БОЛЬШЕВИКАМИ ГОСУДАРСТВЕННОГО БАНКА

Несмотря на спешность выезда из Николаева, большевики не забыли о народном богатстве, хранившемся в Государственном Банке, и о деньгах и золоте, «конфискованных на нужды народные».

В последние минуты капитуляции к Государственному Банку подкатили 2 автомобиля с красногвардейцами, которые начали быстро выносить из банка драгоценности и ценные бумаги. Через несколько минут «дело» было закончено и автомобили, нагруженные ценностями, скрылись.

Подсчет похищенного производится.

Пока выяснено, что общая цифра достигает 25.000.000 рублей. Часть похищенного увезена бронированным поездом, часть автомобилями. Приняты меры к задержанию грабителей народного богатства.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 18.

№ 327

Повідомлення про пограбування більшовиками Миколаївського відділення Державного банку й вивіз за наказом М. А. Муравйова цінностей з м. Миколаєва напередодні вступу до міста німецьких військ, опубліковане у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250

16 березня 1918 р.

Вывоз денег

Все ценности из местного Отделения Государственного Банка были вывезены на двух автомобилях – один легкий, другой санитарный – уже тогда, когда разрывы снарядов и треск пулеметов были слышны в городе. Сперва бывшему комиссару Кагану удалось нагрузить два автомобиля и выбраться беспрепятственно на вокзал, где были приготовлены два специальных вагона с паровозами для срочной вывозки ценностей. Во второй раз здание банка было оцеплено чинами милиции и членами боевых дружин. В здание направились для переговоров с б[ывшим] комиссаром, который заявил, что действует по приказу Муравьева. В Управе по вопросу о задержании денег было суждение и после переговоров со штабом, даже несмотря на делегации заводов, пробовавших задержать деньги, решено их выпустить ввиду определенной угрозы штаба Муравьева направить орудия на город и начать разрушение всех домов.

Стража получила приказание выпустить деньги.

Немедленно была снята стража и Кагану, совместно с представителем Муравьева, дана была возможность уехать.

Больше они не являлись.

Таким образом, ценою денег была, быть может, спасена жизнь сотни граждан, взрослых и детей, а равно избегли разрушений.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 33–34.

№ 328

Повідомлення про долю першого голови Ради народних комісарів м. Миколаєва О. Й. Зімака, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» 16 березня 1918 р. № 14

16 березня 1918 р.

СУДЬБА ЗИМАКА

16 марта [1918 г.], вечером, в городскую милицию поступил запрос городской больницы: «Можно ли отдать Зимака?». И[сполняющий] Д[олжность] Нач[альника] Милиции С. И. Белогай по телефону отдал распоряжение временно выдачу [Александра Иосифовича] Зимака задержать.

Состоялось совещание Комитета по охране города и представителей милиции, на котором решили Зимака не выдавать впредь до возвращения 2 гласных, отправившихся к большевикам для переговоров относительно увоза драгоценных вещей и ценных бумаг. Распоряжение это основывалось на предположении о задержании делегатов. Очевидно, большевики узнали о последовавшем распоряжении и отпустили делегатов. Сейчас же, по прибытии, городской больнице было передано разрешение выдать Зимака. Куда увезли Председателя Коллегии Комиссаров – неизвестно.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 18.

№ 329

**Повідомлення про панічну втечу червоних матросів з м. Миколаєва
напередодні вступу німецьких військ, опубліковане
в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14**

Середина березня 1918 р.

БЕГСТВО МАТРОСОВ

Большинство матросов, державших в страхе все население чуть ли не до момента оккупации города, как только в Николаев проникли сведения о занятии немцами Одессы, стали партиями и в одиночку убегать из города. «Великий исход» этих господ носил панический характер. Многие убегали, побросав в казармах полуэкипажа свои вещи, другие же, опоздавшие, спешили сбросить с себя форму и переодевались в штатское, причем платили бешеные деньги за тужурки. Доходило до того, что краса и гордость революции, спасая свою шкуру, платила за костюмы по 1000 рублей, за время царствования большевистской власти удалось награть вдоволь. За обыкновенную черную пуговицу платили по 5–10 рублей. На вокзале матросы заполняли вагоны уходивших на север поездов. Некоторые увозили с собой и винтовки.

В результате бегства и переодеваний к моменту входа оккупантов в городе не осталось ни одного матроса. Все «отступили по стратегическим соображениям на заранее намеченные позиции».

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 17–18.

№ 330

**Повідомлення про стан оборони більшовиками м. Миколаєва
під час вступу до міста німецьких військ, опубліковане
у газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14**

16 березня 1918 р.

Вожаки и их «войско»

Нам передают интересные подробности о боевых действиях красноармейцев против немцев. Пока на «фронте» (в Спаске и Лесках) находились Закс и Каган, все шло нормально. «Фронт» тянулся от Яхт-клуба до Вознесенской пристани. В Лесках были установлены мортирные батареи. Возле Обсерватории также была установлена батарея из 2 орудий, которые все время обстреливали м[естечко] Варваровку. Но вот в 7 с половиной часов вечера Закс и Каган оставили «фронт» и картина сразу изменилась. Красноармейцы целыми партиями начали оставлять передовые позиции. К 8-ми часам вечера было получено сообщение, что подкрепления со стороны Совета [Рабочих и Военных Депутатов] не будет. Обстрел Варваровки немедленно прекратился, и все без исключения красноармейцы оставили фронт.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 20.

№ 331

Повідомлення про приховування більшовиками числа своїх жертв під час оборони м. Миколаєва від німецьких військ, опубліковане у газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14

16 березня 1918 р.

В реку

По рассказам санитаров и сестер милосердия, красноармейцы, чтобы скрыть число своих жертв, бросали своих убитых в реку. Проверить это сообщение до сих пор не представилось возможным.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 20.

№ 332

Повідомлення про дії бойових дружин есерів, соціал-демократів (об'єднаних) та єврейської з охорони міста та розбросення червоногвардійців під час вступу німецьких військ до м. Миколаєва, опубліковане у газеті «Трудовая жизнь» 19 (6) березня 1918 р. № 14

16 березня 1918 р.

Боевые дружины эсеров

Боевые дружины эсеров, социал-демократов (объединенных) и еврейская приняли на себя охрану города еще за три дня до разыгравшихся событий 16-го марта [1918 г.], главные посты на углу Соборной и Херсонской, на Таврической и возле клуба «Земля и Воля» были заняты охраной эсеров.

С вечера и в течение всей ночи все вышеуказанные организации, совместно с украинской, занимались исключительно разоружением красноармейцев и красногвардейцев. Последние непрерывно бегали с «передовых позиций», попадая в руки охранников.

Задерживаемых вояк отправляли в Штаб, находящийся в клубе «Земля и Воля», где их обезоруживали и отпускали.

В течение всей ночи одной эсеровской охраной было задержано до 200 красноармейцев.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 20–21.

№ 333

Повідомлення про затримання червоногвардійців під час вступу німецьких військ до м. Миколаєва, опубліковане у газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14

16 березня 1918 р.

Герои

Большинство задержанных красноармейцев, по рассказам состоящих в охране, были в нетрезвом состоянии.

Когда их обезоруживали, они заявляли, что они свободны, красноармейцы чуть ли не со слезами на глазах благодарили.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 21.

№ 334

Повідомлення про організацію медичної допомоги Спілкою лікарів м. Миколаєва під час відступу більшовиків і вступу німецьких військ до міста, опубліковане у газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14

16 березня 1918 р.

Перевязочные пункты

Как только в городе раздалась первые выстрелы, в депо пожарной команды приступили к организации лазарета. Последний был оборудован пожарными, причем первую помощь привозимым раненым оказывал д[окто]р Барг и несколько сестер милосердия.

Перевязочные пункты для оказания первой помощи были открыты при всех аптеках, которые, по распоряжению Председателя «Союза Врачей», непрерывно дежурили круглые сутки.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 21.

№ 335

Повідомлення про відібрані миколаївською міліцією у більшовиків автомобілі й зброю під час вступу німецьких військ до м. Миколаєва, опубліковане у газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14

16 березня 1918 р.

Военная добыча

Николаевской городской милицией отбиты 2 автомобиля: один грузовик у Муравьевских «войск», другой – у бывшего начальника штаба Муравьева, б[ывшего] начальника обороны г. Николаев – Смирнова, последний автомобиль – бронирован и находится в полном боевом порядке. Организован боевой отряд пулеметчиков. Автомобиль в боевой готовности и готов выступить по первому требованию комитета по охране города.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 21.

№ 336

Наказ Тимчасово виконуючого обов'язки Головного начальника Одеського військового округу Гаврилова про створення Служби радіостанцій округу та призначення на посаду їх командира капітана Покровського, опублікований у газеті «Трудовая жизнь» (9) 22 березня 1918 р. № 17

Березень 1918 р.

Приказ

по Одесскому Военному округу

1. Для технического объединения службы всех радиостанций Одесского Военного Округа, как мощных, так и полевых, немедленно сформировать «группу радиостанций Южного района», с непосредственным подчинением Штабу округа.

В состав группы включается Николаевская, Одесская и Екатеринославская мощные радиостанции и все полевые имущества, которые находятся на территории округа.

2. Начальником «группы радиостанций Южного района» назначается капитан Покровский, которому предписывается сформировать управление группы и немедленно

приступить к исполнению своих обязанностей. Штат группы будет объявлен дополнительно.

Вр[еменно] И[сполняющий] Д[олжность] Главного Начальника Округа
Гаврилов

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 58.

№ 337

Повідомлення про ситуацію в м. Миколаєві напередодні вступу німецьких військ, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14

16–17 березня 1918 р.

Кроки событий последнего дня

Началось это еще с утра. Слухи различных оттенков и различных достоверностей ползли и ползли. У здания С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов], по улицам – всюду толпы.

В 1 ч[ас] 20 м[инут] (в субботу) появился аэроплан с черными крестами, аэроплан летел низко, можно было различить летчика. Кто-то крикнул: «Началось», кто-то выстрелил, началась стрельба по аэроплану из ружей и револьверов. Публика в панике рассеялась по кое-где открытым магазинам и подъездам.

Вскоре со стороны Варваровки слышались одиночные орудийные выстрелы. «Смельчаки» из города группами и в одиночку потянулись к Спасску, к «Варваровскому фронту». Там подле самой «батареи» (одна штука) собралась уже группа любопытных. Вдоль по Одесскому тракту видны движущиеся автомобили, по ним-то и ведет огонь батарея.

Группы обывателей заняли наблюдательные посты в роще подле Обсерватории и оживленно беседуют, грызут семечки, которые тут же спекулирующий близостью «фронта» мальчуган продает по полтиннику стакан.

Говорят, что уже есть раненые. Но так как немцы еще не ответили на «наш» огонь, то это известие встречается ироническими возгласами и замечаниями: «Самострелы».

По направлению к Спасску группами и поодиночке, пешком, на лошадях и на извозчичьих пролетках подъезжают красноармейцы. В город мчатся гонцы за подкреплением, возвращаются и возмущаются, что в Совете [Рабочих и Военных Депутатов] нет никого.

В городе в это время уже были приняты меры к охране. По всему городу рассыпались вооруженные дружины. На перекрестках и у больших подъездов оживленно обсуждается план ночной самоохраны. Вот промчалась санитарная карета, туда же на «фронт» быстрым шагом направилась группа учеников-санитаров. Оказалось, что раненые все же есть и их нужно подобрать.

Из мест, прилегающих непосредственно к расположению батареи, стали поспешно «эвакуироваться» в глубокий тыл, в город. Потянулись вереницы женщин с узлами, с плачущими детьми, подводы с домашней рухлядью; кто-то спасает свой граммофон.

Мост в Варваровку разведен, немца еще нет, но он накапливается в Варваровке, вероятно, ночью будет в городе. По Глазенаповской, по направлению к вокзалу, мчатся автомобили, грузовики и [санитарные кареты] Красного Креста, пугавшие днем публику своим грозным видом. В воскресенье утром эти автомобили можно было видеть у вокзала с испорченными моторами, брошенными своими «хозяевами». У мостов уже возились шоферы.

С наступлением темноты батарея перешла на новые позиции. Подвезли новые запасы снарядов. Рой мальчишек окружает батарею, подносят снаряды. На футбольном поле жизнь бьет ключом. Рядом стреляет батарея, а увлеченные футболом этого как бы не чувствуют, продолжают свой бег.

Прибывают новые зрители, является красноармеец, предлагает разойтись или идти на «позицию стрелять». Публика предпочитает первое и недовольно расходится.

Идут в город и сообщают испуганным и растерянным последние вести с фронта. Какой-то солдат, яростно жестикулируя руками, осуждает политику обороняющихся, которые так открыто поставили свою пушку. Его сочувственно слушают, он самовольно улыбается.

Вот на извозничьем экипаже привезли раненого, проскакал верховой, записывает номера извозчиков и посылает к мосту за ранеными. Какая-то старушка крестится, шепчет беззубым ртом какие-то слова.

Улицы постепенно замирают, снует охрана, домовые и квартальные старосты сзывают мужчин, предлагают организовывать охрану по дворам, предлагают отправиться в Думу, там можно получить оружие; но смельчаков отыскивается мало.

Грядущая ночь рисуется полной ужасов; разгромы и убийства рисуются в испуганных обывательских головах. Тревожно расходится обыватель по квартирам. Город принял необычайно хмурый вид, все вымерло.

На многих зданиях белые флаги, кое-где флаги с красным крестом, там установлены дежурства врачей и санитаров. Клуб большевиков – Интернационал – тоже выкинул белый флаг. Публика иронизирует: «На милость победителя». – «Нейтралитет в тылу».

Кое-где одиночные выстрелы, это охрана подбадривает себя, дает о себе знать сидящим во дворах. Город засыпает, чтобы наутро проснуться в руках уже германцев. Ночь прошла спокойно, нигде ничего не случилось. Все как будто бы по-старому, все на своих местах, но... по улицам уже снуют германские автомобили, разъезжают конные патрули, всадники с белыми флагами.

Мы уже оккупированы. Что несет нам эта оккупация, кроме водворения порядка? Этот вопрос виден у многих в глазах, затаивших какую-то тоскливую думу.

Наблюдатель

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 18–20.

№ 338

Повідомлення журналістів газети «Трудовая жизнь» про ситуацію в містечку Варварівка під час просування німецьких військ у м. Миколаєві, опубліковане (6) 19 березня 1918 р. у числі № 14

16 березня 1918 р.

На «Варваровском фронте»

Мы прибыли к Варваровскому мосту часов в 11 утра. Публика запрудила всю улицу. С большим трудом пробираемся к мосту, охраняемому германскими солдатами. «Назад» – раздается грозный оклик. Показываем пропуск и объясняем, что нам необходимо сегодня же ознакомиться с событиями в м[естечке] Варваровке. Узнав, что мы журналисты, нас любезно пропускают.

Длинной цепью тянется по мосту ряд германских автомобилей. Здесь и тяжелые грузовики, и санитарные, и кухни. В некоторых местах мост не выдержал тяжести и образовались пробоины. Это обстоятельство и является причиной того, что автомобили застряли на мосту. Починка последнего идет усиленным темпом, рухнувшие доски заменяются новыми. Вот, наконец, мы в Варваровке.

Вдоль стены моста тянутся каменные прикрития, устроенные себе на ночь немецким отрядом, охранявшим мост. Входим в местечко. В прибрежной полосе имеется несколько полуразрушенных домов. В нескольких местах пробито здание синагоги.

«Немцы пришли в местечко, – рассказывают нам очевидцы, – 16 марта, в 12 часов дня». Заняв местечко, они выслали отряд для охраны, а другой отправили в Корениху.

Здесь на рыбацких лодках они переправились на николаевский берег с целью зайти в тыл красноармейцам, засевшим в Спасске и Лесках.

В три часа дня со стороны николаевского берега раздались первые выстрелы красноармейцев. Жителям местечка пришлось пережить несколько жутких часов. Снаряды большевиков попадали в прибрежные дома, разрываясь с ужасающим треском. К счастью, жители этих мест успели совершенно оставить свои дома и никто из них не пострадал.

Во время обстрела местечка большевиками было убито двое германских солдат и двое было ранено. Стрельба по местечку продолжалась до 7-ми часов вечера, затем она вдруг прекратилась.

Ночь в местечке прошла более или менее спокойно. Обстрела не было.

Как только начало рассветать, со стороны николаевского берега показался автомобиль с белым флагом. Спустя некоторое время мост был соединен и автомобиль проехал в местечко. Как оказалось, это была делегация городского самоуправления. Делегация проехала в Германский штаб.

Спустя некоторое время в местечко прибыла делегация и от украинцев гор[ода] Николаева. Только тогда, когда немцы получили известие, что отряд, вышедший из Николаева через Корениху, находится в безопасности, они вместе с делегациями отправились в город.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 21–22.

№ 339

Повідомлення про ситуацію в м. Миколаєві напередодні вступу німецьких військ, евакуацію Ради робітничих і військових депутатів і організацію запобіжних заходів щодо охорони міста від бандитських формувань Комітетом із охорони міста, опубліковане у виданні «Бюлетень» 19 березня 1918 р. № 250

16–17 березня 1918 р.

Ход событий

В субботу, около 11 часов утра, в городе разнесся слух о прибытии германских войск в Варваровку, где они, укрепляясь, полагают дать сражение большевистским войскам, спешившим задержать наступление германцев на Николаев.

Слухи о приближении германцев подкреплялись лихорадочной эвакуацией военного снаряжения, вывозившегося в это время из помещения Совета [Рабочих и Военных Депутатов] и увозившегося неизвестно куда на подводах. Все это делалось на глазах у публики, запрудившей Соборную улицу.

Неожиданно около 12 часов утра к Лондонской гостинице вызван был отряд милиционеров, которому поручено было предупредить налет, готовящийся со стороны неизвестной банды на табачный магазин Сакизчи, помещающийся под Лондонской гостиницей. Появление вооруженных милиционеров предвещало о готовящихся событиях, и публика, загромоздившая несколько кварталов Спасской улицы, стала убегать в разные стороны.

В это время над Соборной улицей показался аэроплан, который сразу был опознан за германский. Аэроплан, спустившись довольно низко, взял направление на Спасскую ул[ицу] и повернул к заводу «Руссуд», возвратился обратно, и, будучи на Соборной улице встречен ружейной стрельбой, поднявшись на почтительную высоту, направился к Варваровке, предварительно пролетев над заводом «Наваль».

Слухи о подошедших к Николаеву оккупационных войсках, после появления аэроплана, сделались настойчивей, и население, предвидя развертывающиеся события, спешно стало покидать улицы, которые вскоре совсем опустели.

Происходившее в это время спешное заседание Совета решило организовать сопротивление, и к 3 ч[асам] дня к Варваровскому спуску стали стягиваться советские войска. В начале 4 ч[асов] дня советская артиллерия начала учащенными выстрелами обстреливать Варваровку. Артиллерийская стрельба продолжалась до позднего вечера. Гул выстрелов доносился в городе, и население, засев в домах, в страхе следило за разворачивающимися событиями. Особенно переживало население ближайших к Спасску кварталов, где после каждого орудийного выстрела каждый дом этого района содрогался. Почти все стекла от сотрясения воздуха полопались.

Тем временем Совет продолжал быстро эвакуироваться.

Охрана города

Между 4 и 5 ч[асами] вечера вся власть фактически уже находилась у Гор[одского] Самоуправления. Последним немедленно были приняты меры к тому, чтобы в переходный момент, на случай отступления советских войск, в городе не возникли беспорядки.

[Дума], организовав под председательством гласного Думы Семикина Комитет по охране города, который установил связь с милицией и всеми организовавшимися накануне социалистическими дружинами, приняла все меры к охране граждан города. На базаре и на всех центральных улицах были установлены пулеметы и цепями расставлены вооруженные милиционеры и дружинники. Только благодаря бдительности удалось предотвратить два налета, попытка на которые была произведена неизвестной бандой, некоторые из покушавшихся были задержаны объединенными силами дружинников и милиции.

Тревожная ночь накануне вступления немцев в город завершилась одним убийством Шноля^{339.1} при случайной перестрелке.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 32–33.

№ 340

Повідомлення про дії загонів єврейської самооборони в м. Миколаєві і загибель Г. І. Шноля, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. у числі № 14

16–17 березня 1918 р.

ЕВРЕЙСКАЯ САМООБОРОНА

В эти тревожные дни еврейская самооборона оказалась на высоте своей задачи. Работая в тесном контакте с городской милицией, члены еврейской самообороны несколько суток подряд несли тяжелую и самоотверженную работу по охране города и принимали самое живое участие в борьбе с бандами налетчиков. В ночь с 16 на 17 марта [1918 г.] еврейская самооборона лишилась одного из лучших работников Григория Исааковича Шноля, трагически погибшего во время исполнения долга.

Будем верить и надеяться, что кровь, пролитая героем долга, будет последней кровью, пролитой во время братоубийственной бойни.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 17.

^{339.1} Шноль Григорій Ісаакович – член єврейської дружини самооборони, загинув у ніч з 16 на 17 березня 1918 р.

№ 341

Повідомлення про роботу Миколаївської міської управи напередодні вступу німецьких військ до м. Миколаєва, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14

16 березня 1918 р.

В Городской Управе

Вчера в Городской Управе жизнь была ключом. Представители различных организаций добивались аудиенции у Гор[одского] головы, но безуспешно.

В течение целого дня происходили спешные заседания по организации власти. Масса различных прошений и заявлений посыпалась уже вчера в Гор[одскую] Управу, но рассмотреть их не было никакой возможности.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 26.

№ 342

Тимчасові правила охорони порядку в м. Миколаєві, затверджені Миколаївською міською управою 16 березня 1918 р. й залишені чинними після вступу німецького контингенту до міста, опубліковані у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250

16 березня 1918 р.

Временные правила

по охране порядка и спокойствия в городе, утвержденные

Городской Управой 16-го марта 1918 года

Постановлением Николаевской Городской Управы, впредь до полного восстановления порядка и безопасности в городе, вводятся следующие мероприятия:

1) Военное положение временно сохраняется. Свободный проход граждан по улицам разрешается до 11 часов вечера, общественные собрания и зрелища должны заканчиваться к 10 час[ам] вечера. Всякие уличные манифестации, митинги и собрания на время военного положения воспрещаются. Собрания в закрытых помещениях происходят беспрепятственно.

2) Учреждается при административном отделе Управы особый временный Комитет по охране города в составе 6-ти членов, которому подчиняется милиция, воинские части, добровольческие дружины, партии и организации, а также и домовая городская охрана.

3) Право на ношение винтовок и хранение взрывчатых снарядов предоставляется исключительно членам зарегистрированных добровольческих дружин, с разрешения Комитета по охране. Все же граждане, получившие или приобретшие винтовки без разрешения Комитета, обязаны в течение 3-х дней сдать их Комитету. Сдача винтовок производится при комиссариатах милиции города Николаева.

4) Восстанавливается неприкосновенность личности, жилища и имущества граждан. Всякие обыски, аресты, конфискации или реквизиции допускаются исключительно по удостоверениям законных органов власти в лице Городской Управы и Комитета по охране города, а также по постановлениям судебных учреждений.

Производство обысков и арестов возлагается исключительно на милицию. В случае самовольных нарушений прав граждан виновные будут подвергаться строгой ответственности.

5) Отменяются всякие ограничения свободы, печати, введенные Советом Рабочих и Военных Депутатов.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 31-32.

№ 343

Повідомлення про зняття невідомими особами Червоного прапора з будівлі Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14

16–17 березня 1918 р.

Красный флаг Совета

В памятную ночь с 16 на 17 марта неизвестно кем создания С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] сорван красный флаг. По городу циркулируют различные слухи. До сих пор не удалось точно установить, кому пришла в голову нелепая мысль сорвать красный флаг.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 26.

№ 344

Повідомлення про залишення більшовиками під час втечі радянської каси в сумі 100 тисяч рублів, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14

16–17 березня 1918 р.

Советская касса

Во время своего поспешного бегства большевики не успели захватить советской кассы, в которой находилось около 100 тысяч рублей.

Деньги переведены в Городское Самоуправление и, вероятно, поступят в распоряжение нового состава С[овета] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов].

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 26.

№ 345

Повідомлення про створення в м. Миколаєві Українського Штабу, опубліковане у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250

Середина березня 1918 р.

Местные украинцы. Штаб

В Николаеве образовался Украинский Штаб, во главе которого стоит А. М. Поляков.

Задача Штаба заключается, как нам там заявили, лишь в том, чтобы организовать отряды вольнонаемных «вольных казаков» для несения службы охраны города и тех национальных ценностей, которые в нем имеются.

Штаб пока сконструировался наспех, но в ближайшие дни должны состояться выборы и тогда вновь избранный Штаб будет частью Рады и ведать военным отделом ее.

Задачей Штаба также является всеобщее формирование войск на местах.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 34.

№ 346

Лист козаків кінного Запорізького козачого полку, дислокованого в м. Миколаєві, про роззброєння ними кулеметної команди Червоної Армії, що прибула з Одеси, опублікований у газеті «Трудовая жизнь» від 21 березня 1918 р. № 16

16–19 березня 1918 р.

ПИСЬМО В РЕДАКЦИЮ

Т[оварищ] Редактор, просим не отказать в любезности поместить в Вашей газете следующее:

«В № 14 «Трудовая Жизнь» от 19 марта помещена заметка «Обезоружение запорожцев», далеко не соответствующая действительности. Как участники событий, происшедших в ночь на 17 сего марта, можем описать подробнее, что происходило в казармах конного Запорожского казачьего полка. В 18 ч[асов] вечера 16-го марта по приказанию командира конного Запорожского казачьего полка тов[арища] Шевчука был выставлен караул у ворот казарм, где помещалась пулеметная команда Красной Армии, прибывшая незадолго из Одессы.

Караул выставлен был с целью задержать красноармейцев и обезоружить их, а также и остановить обоз той же Красной Армии, который готов был к походу.

В час ночи семь казаков-запорожцев, при участии 5 или 6 казаков из «Вільного Козацтва», вошли в помещение казарм Красной Армии и без особого труда обезоружили находившихся там пулеметчиков и солдат из обоза.

У последних отобрано было 16 пулеметов, много винтовок, патронов, около 20 лошадей с фураманками^{346.1} и упряжью и изрядное количество разнородных продуктов. Все отобранное в ту же ночь, по инициативе помощника головы Рады тов[арища] Курляковского, было свезено во временный Украинский штаб.

Пр. и пр.

КАЗАКИ-ЗАПОРОЖЦЫ КОННОГО
ЗАПОРОЖСКОГО КАЗАЧЬЕГО ПОЛКА

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 48–49.

№ 347

Повідомлення про виїзд делегації гласних демократичної Миколаївської міської думи та члена Української Центральної ради О. Й. Рожанського на переговори з німецьким командуванням до м. Варварівка, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14

17 березня 1918 р.

В Городском Самоуправлении

С утра 16 марта [1918 г.], как только по городу начали распространяться слухи о приближении к Варваровке немцев, Гор[одским] Самоуправлением были высланы дозоры для осведомления его о движении германцев. К 1 часу дня Гор[одским] Самоуправлением были получены сведения, что немцами занята Варваровка. Немедленно Гор[одским] Самоуправлением были высланы дружинники для охраны города. Одновременно было созвано совещание из представителей политических партий (кроме большевиков и левых эсеров) для выяснения положения и выработки необходимых мероприятий. Было решено принять меры к недопущению разгрома города, причем для этой цели командировать представителей навстречу.

^{346.1} Фураманка – бричка, фургон, фура.

В течение целого дня городская охрана, совместно с охраной с[оциалистов]-р[еволюционер]ов, социал-демократов (объединенных) и еврейской, заняв главные посты, несли охрану, предупреждая, по мере возможности, налеты анархистов и красногвардейцев.

Перестрелка в Лесках и Спаске мешала выехать делегации, а наступившая затем темнота также не давала возможности выполнить это намерение. В 1 час ночи Гор[одским] Самоуправлением при помощи рефлектора было сигнализировано немцам: «Просим принять делегацию». До 4-х часов утра ответа не было.

Только в начале 5 часа со стороны Варваровки взвилась красная ракета. Приняв это за ответ немцев, делегация Гор[одского] Самоуправления в составе г[ласных] Терентьева, Малевича, Белогая, Рожанского и Гиля выехала в Варваровку. Въехав на Варваровский мост, делегация выбросила белый флаг. Тотчас же по распоряжению делегации мост был соединен и делегация въехала в Варваровку. Делегацию встретили представители немецкого штаба, заинтересовавшиеся, находятся ли еще в городе красноармейцы и можно ли ожидать нападений. Делегация ответила, что красноармейцы и красногвардейцы частью разоружены, а частью скрылись. Делегация отметила, что в нескольких частях города стычки с красноармейцами еще происходят и поэтому нападения возможны. Вскоре в Варваровку прибыла и делегация украинцев.

В 7 ч[асов] утра немецкий штаб в сопровождении делегации и под охраной милиции и немецких солдат въехал в город.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 25–26.

№ 348

Повідомлення про хід переговорів делегації гласних демократичної Миколаївської міської думи з німецьким генералом Р. фон Кошем під час вступу німецьких військ до м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250

Ранок 17 березня 1918 р.

Дума и германцы. Делегация Городского Самоуправления

В 6 часов утра в автомобиле с белым флагом, под охраной конных милиционеров, к Варваровскому мосту отправились представители городского управления: т[оварищи] Терентьев, Малевич и Рожанский, представитель городской милиции Белогай и представитель социалистических боевых дружин т[оварищ] Воинский.

У них был письменный мандат Городского Управления. Когда они приехали к мосту, последний еще не был сведен и им пришлось ждать некоторое время, пока при помощи собравшейся у моста публики мост был сведен. На мосту парламентаров ждал немецкий лейтенант и несколько солдат.

Первый вопрос лейтенанта был:

«Здесь ли с вами Городской Голова?».

Тов[арищ] Малевич ответил отрицательно, после чего делегация была приглашена в Штаб на берегу Варваровки и представлена командующему отрядом генералу от инфантерии Кошу^{348.1}.

От имени делегации т[оварищ] Малевич обратился через лейтенанта к генералу со словами: «Мы, представители Городской Думы, явились заявить, что те войска, которые вели перестрелку вчера днем и вечером, ночью вышли из города. Поэтому Городское Самоуправление просит представителей германского отряда приехать в Думу».

^{348.1} Кош Роберт фон (1856–1942 гг.) – пехотный генерал, один із командирів німецького контингенту військ, що вступив до України після підписання Брест-Литовського мирного договору, командувач німецькими військами в Криму, захопив залишені в Севастополі кораблі Чорноморського флоту.

Генерал ответил: «Сейчас 15 минут седьмого. В половине восьмого наш отряд войдет в город».

Затем между генералом и т[оварищем] Малевичем, через переводчика, произошел следующий диалог:

– Известно ли Вам, что город занят немецкими войсками в обход?

– Известно.

– Кем охраняется город?

– Город охраняется милицией и отрядами добровольцев, сформированных из членов социалистических партий – социалистов-революционеров и социал-демократов (объединенных).

– Есть ли на них отличительные знаки?

– Пока отличительных знаков нет.

– Надо будет выработать, и если они нам подчинятся, то мы ничего не будем иметь и впредь против их охраны города. Какое у вас имеется оружие и сколько?

– Точно установить сейчас невозможно, так как ночью разоружались многие. У нас есть и ружья, и револьверы, и пулеметы, и бронированный автомобиль.

После некоторой паузы генерал заявил, что он с отрядом пришли не как завоеватели, а как друзья, что они приглашены Центральной Радой для водворения спокойствия и установления старого порядка.

Т[оварищ] Малевич спросил:

– Какого старого порядка?

– Конечно, – ответил генерал, – не тех, которые раньше были, но нам нужно завязать торговые сношения, а поэтому мы во внутреннюю жизнь вашу вмешиваться совершенно не намерены. Как только порядок восстановится, мы уйдем к себе домой. Здесь мы никаких договоров и пунктов разрабатывать не будем, а все сделаем в городе.

Далее генерал спросил:

– Не знаете ли, в каком направлении отступают войска большевиков?

Ему ответили:

– Городское Управление этим вопросом не интересовалось.

На этом разговор генерала с парламентарями закончился, причем т[оварищ] Рожанский заявил немцам, что в городе еще происходит беспорядочная стрельба, что это стреляют не социалистические дружины и что выстрелы направляются отнюдь не против немцев, а потому он просит не принимать против дружин каких-либо репрессивных мер.

Делегации заявили, что этого сделано не будет.

После этого делегация на одном автомобиле, а генерал со своим штабом на другом отправились в город и подъехали к Лондонской гостинице, где германцам отвели несколько номеров.

Здесь генерал и лейтенант сейчас же приступили к выработке объявления-воззвания к жителям города. Т[оварищи] Малевич и Терентьев остались, чтобы затем совместно перевести объявление на русский язык, а т[оварищ] Рожанский отправился в Гор[одскую] Думу для доклада.

Во время выработки текста объявления немецкий лейтенант высказал опасение возникновения национальной розни между украинцами и остальным населением.

Тов[арищ] Малевич ему ответил, что количественное соотношение населения явствует из состава гласных Думы, избранной всеобщим голосованием, где из 102 гласных – 6 украинцев.

– Тогда, – сказал лейтенант, – мы будем иметь дело только с Вами.

После этого переговоры с немцами были прерваны до 4 ч[асов] дня, когда состоялось совещание представителей города с немцами.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 29–30.

Перша сторінка позапартійної соціалістичної газети «Трудовая жизнь» із оголошенням населенню командувача німецькими військами у м. Миколаєві Багге про прихід німців до України як друзів від 19 березня 1918 р. № 14

Оголошення від 17 березня 1918 р.

Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

№ 350

Звернення німецького командування до населення м. Николаєва у зв'язку зі вступом до міста, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14

17 березня 1918 р.

ОБЪЯВЛЕНИЕ

Германские войска оккупировали сегодня город Николаев для восстановления полного порядка и спокойствия.

Мы пришли как друзья жителей Николаева. Мы хотим Вам помочь и дать Вам, наконец, возможность мирного занятия в спокойствии и безопасности после продолжительных беспорядков и ужасов войны.

Мы не хотим постоянно здесь оставаться, но вернемся в Германию, как только сношения и торговля пойдут по мирному пути.

Пусть всякий помогает этой цели, сохраняя спокойствие и точно исполняя все распоряжения, постановленные германскими военными властями и Городским Самоуправлением.

По поручению Его Превосходительства,
Командира Корпуса,
Командующий немецкими войсками в г. Николаеве Багге
Гор[од] Николаев, 17 марта 1918 г.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 15.

№ 351

Повідомлення про перший день перебування німецьких військ у м. Николаєві, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14

17 березня 1918 р.

В ГОРОДЕ

С раннего утра в воскресенье весь город был на ногах, встречая вступающих в город немцев. Охрана и милиция разъезжали по городу с белыми флажками. Большой белый флаг развевался над Думой, куда частями прибывали германские отряды.

Наибольшее скопление публики замечалось с утра у Варваровского моста, а затем у Лондонской гостиницы, где поместился Штаб 21 пех[отного] германского полка.

Публика с диким любопытством рассматривала автомобили, оружие, самих солдат. Для постороннего глаза, вероятно, создалось такое впечатление, будто это не городские жители, не граждане большого промышленного центра, а жители какой-нибудь заброшенной деревушки. У всех были раскрытые, удивленные глаза. Немцы, вероятно, над нами в душе смеялись.

А публика вслух выражала свои чувства по поводу нового переворота. И если из уст «буржувей» слышны открытые проклятия ушедшим властителям, то как это ни странно – нет сожаления в словах пролетария по поводу падения Советской власти, его власти. Все будто устали, все жаждут покоя и порядка, все изверились в себе, все убеждены, что только «иностранец нас спасет».

А темные силы вновь выплыли на улицы и, шныряя в толпе, занялись старым делом – начали сеять национальную рознь. Но эти подонки ошибаются, конечно, в своих расчетах – в Германии нет грабежей и погромов и именно для борьбы с этим старым способом погромной своры и оккупируют немцы юг России.

Это отчасти и демонстрация. Если при всяком политическом движении массы только и способны на грабежи и беспорядки, то, видно, необходима иноземная сила для установления нормальной жизни. Такие беседы слышатся кругом, а город кипит, толпы народа снуют по всем улицам и из уст в уста передают новости «из самых верных источников».

В городе замечается приезд немцев из окрестных деревень. По словам немецких солдат, колонисты по пути следования отряда из Одессы в Николаев выносили им навстречу хлеб и колбасу.

Вообще чины отряда, видимо, довольны приемом, оказанным им в России. Вчера замечалось в городе тоже оживление, тоже непонятное любопытство. Проводка телефона, столь обычное, казалось бы, в Николаеве явление, собирает толпу любопытных, вызывает разные толки.

К полудню огромные массы двинулись к дому, где проживал член дружины Шноль, похороны которого были назначены на 1 час дня. Толпа кишит и никак не соглашается вернуться к мирным занятиям. К 3 часам дня выпущено было воззвание на немецком и русском языках за подписью германского команд[ующего] войсками в г. Николаеве – Багге и Николаевской Украинской Рады, разъясняющее причины и цель занятия Николаева немцами и призывающее к спокойствию и порядку.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 24–25.

№ 352

Повідомлення про розквартирування німецьких військових у м. Миколаєві, опубліковане у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250

17 березня 1918 р.

Расквартирование

Вошедший со стороны Варваровки отряд германских войск был установлен на Спаской ул[ице], против злополучного дома Авраамова. Лишь по прибытии сюда дружинников отряд был введен в центр города к Лондонской гостинице.

К 11 час[ам] утра, после входа всех оккупировавших город германских войск, вошедших путем обхода, они были расквартированы частью во флотском полуэкипаже, частью в помещении Совета [Рабочих и Военных Депутатов].

Командный состав был размещен в Лондонской и Петроградской гостиницах. Некоторые из них размещены по частным квартирам.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 31.

№ 353

Повідомлення про призначення Л. Фрумкіна до розквартирування німецьких військових у м. Миколаєві, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» 19 (6) березня 1918 р. № 14

17 березня 1918 р.

Расквартирование немцев

Расквартирование германских войск было поручено т[оварищу] Л. Фрумкину. Немецкие офицеры были размещены в Лондонской гостинице и в домах Менкини и Теодоровича. Солдаты размещены во флотском полуэкипаже.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 23.

№ 354

Повідомлення про те, що німецький контингент, який вступив до м. Миколаєва, прибув з румунського фронту й у своїй більшості складається з ландверів, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14

17 березня 1918 р.

Немцы прибыли с румынского фронта

Повсюду на Соборной с момента появления немцев – толпы народа. Большею частью в местах остановки германцев толпа с любопытством осматривает автомобили, снаряжение, пулеметы и вступает в разговоры на языке «эсперанто» – при помощи рук.

Прибывшие в город германцы были отправлены в Россию с румынского фронта по маршруту Браила – Галац – Одесса – Николаев. Большею частью – это ландштурмисты^{354.1} пожилого возраста, между ними и 19-летние. Многие из пожилых ландштурмистов находятся на войне уже 3 года.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 23.

№ 355

Повідомлення про встановлення німецької охорони біля входу в будівлю Миколаївської міської думи, опубліковане у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250

17 березня 1918 р.

Немцы у Думы

Спустя несколько часов после входа германских войск в город у думского здания была установлена охрана из германских солдат в касках защитного цвета.

^{354.1} Ландвери – військовозобов'язані запасу 2-ї черги, тобто особи у віці 20–25 років, котрі не служили в регулярній армії, та особи у віці 25–32 років, котрі відслужили в резерві регулярної армії, а також допризовники у віці 17–20 років. Ландвери періодично навчалися на короткострокових маневрах. Частини ландверів формувались на підставі територіальної організації, тобто вони фактично дублювали адміністративно-територіальний поділ Німецької та Австро-Угорської імперій.

В здание Думы никого не пропускали, за исключением членов Управы и гласных Думы. Возле охраны толпа народа, вступившая с оккупантами в беседу. Последние охотно беседовали.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 31.

№ 356

Повідомлення про встановлення над будівлею Миколаївської міської управи Українського прапора та Червоного прапора із надписом «Да здравствует Учредительное Собрание», опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14

17 березня 1918 р.

Да здравствует Учредительное Собрание

Вчера Городским Самоуправлением наряду с Украинским флагом был выброшен красный флаг с надписью: «Да здравствует Учредительное Собрание».

Надо надеяться, что теперь этот великий лозунг в непродолжительном будущем претворится в жизнь.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 26.

№ 357

Повідомлення про інспектування представниками німецького командування кораблів, що будувалися на суднобудівному заводі «Наваль», опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14

17 березня 1918 р.

Оккупанты на «Навале»

17-го марта [1918 г.], в 11 часов дня, к заводу «Наваль» прибыл германский автомобиль с офицерами и солдатами, пожелавшими проникнуть на завод. Германцы были встречены представителями Общезаводского Комитета и администрации, которые и сопровождали немцев по заводу, давая объяснения на некоторые вопросы, задаваемые прибывшими.

Ими были довольно тщательно осмотрены строящиеся и ремонтируемые военные суда. Германцы были заинтересованы отсутствием замков на орудиях, установленных на военных судах, и вопросом возможности их изготовления на заводах. Им было отвечено, что замки были сняты командами судов и что изготовлять замки «Наваль» не может.

Удовлетворившись беглым осмотром завода, оставив караул на судах, оккупанты оставили территорию завода.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 23.

№ 358

Повідомлення про встановлення німцями охорони біля кораблів, що будувалися на суднобудівному заводі «Наваль», опубліковане у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250

17 березня 1918 р.

На «Навале»

Германский отряд, занявший Николаев, выставил караулы на все суда, строящиеся на «Навале». Обратив внимание, что на судовых орудиях нет замков, германцы стали расспрашивать, куда замки делись. Получив в ответ, что замки увезены, германцы пожелали заказать на «Навале» новые замки; им указали, что завод предполагается закрыть ввиду отсутствия топлива.

По слухам, германцы намерены взять на себя снабжение завода деньгами и углем и дать заводу ряд заказов.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 31.

№ 359

Повідомлення про інтерв'ю, надане представниками німецького командування журналістам газети «Трудовая жизнь», про плани німецьких військ в Україні, зокрема в м. Миколаєві, опубліковане (6) 19 березня 1918 р. у числі № 14

17 березня 1918 р.

Оккупация Николаева. У представителя германских войск

Лондонская гостиница представляет собой в настоящее время сплошной муравейник. По коридорам снуют солдаты, офицеры, просители.

Нашего сотрудника принял офицер при начальнике оккупационного отряда, который сообщил следующее: Отряд, под общим командованием полковника Багге, по дороге от Одессы до Николаева был встречен крестьянами на околицах деревень, крестьяне указывали войскам на банды грабителей, наводивших панику на жителей. Банды эти при приближении войск разбежались, некоторые были захвачены, обезоружены и отпущены.

В Николаев, как и в другие города, [немецкие войска] пришли по приглашению Украинской Рады, во исполнение договора, подписанного в Брест-Литовске. В прибывшем отряде украинских и гайдамацких войск нет.

Главное желание – совместная работа с Городским Самоуправлением по обеспечению нормальной жизни города. Интересы жителей нарушены не будут.

Во внутренние дела Городской Думы, рабочих и политических организаций вмешиваться не будем. Оружие будет оставлено у организаций, несущих службу по охране порядка. Отдельным лицам будет выдаваться особое разрешение, правила для этого разрабатываются совместно с Городской Думой. Для обеспечения порядка и охраны граждан будут поставлены караулы и пущены патрули.

Ближайшей задачей является обеспечение нормального течения городской жизни, а дальнейшей – установление нормального товарообмена, как это обусловлено по мирному договору. Должностей по городу не предполагается назначать, кроме назначенных: комендант города – майор Науман, начальник порта – капитан Латтке.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 22–23.

**Повідомлення про нараду в Лондонському готелі за участю
Миколаївського міського голови В. П. Костенка,
представників міського самоуправління та німецького командування,
на якому німцями були прийняті умови міського самоуправління,
опубліковане у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250**

17 березня 1918 р.

Совещание в Лондонской гостинице

В 4 часа дня к немцам снова явились представители Городского Самоуправления, Гор[одской] голова В. П. Костенко, Председатель Думы Б. Е. Терентьев и члены Управы Плотицын и Терещенко. Они представили немцам следующие основные положения:

1) Полная независимость Городского Самоуправления.

2) Сохранение всех общественных и классовых организаций, в том числе и Совета Рабочих Депутатов^{360.1}.

3) Охрана города лежит на Городском Самоуправлении, которое опирается с этой целью на милицию, а в период расстройтва общественного порядка – и на зарегистрированные Городским Управлением боевые дружины социалистических и национальных партий. В числе воинских частей, не участвовавших в столкновении, находились прожектерская рота и авиационный отряд, которые были на службе города как технический резерв милиции. Эти части сохраняют свое устройство впредь до их реорганизации и рассматриваются как служащие городского управления.

4) Безусловно недопустимы никакие репрессии по политическим мотивам и связанным с ними.

5) Полная свобода выражения политических мнений в печати и на собраниях.

6) Производство обысков, арестов и реквизиций может производиться исключительно местным самоуправлением через своих законных представителей или через представителей судебных властей.

Все эти положения немцами принципиально приняты, причем по вопросу о праве граждан носить оружие стороны пришли к следующему соглашению:

1) Органы охраны должны носить особые повязки на рукаве для опознания их германскими войсками.

2) Все остальные граждане, имеющие при себе оружие, должны озаботиться получением от Городского Управления разрешения на ношение его.

Разрешения должны быть напечатаны на русском и немецком языках.

Главным образом немцев интересовал вопрос о продовольствии. Им разъяснили, как оно добывается и распределяется.

Тогда немцы заявили, что их войска входят в общее число населения и продукты потребления должны им предоставлять наравне со всеми жителями города.

Далее немцы выразили желание, чтобы из остающихся для вывоза в окружные пункты продуктов им обязательно предоставлялась $\frac{1}{2}$. Им разъяснили, что в таком случае может прекратиться подвоз продуктов.

Они согласились с этим и больше не настаивали.

В отношении транспорта немцы заявили, что они будут следить за входящими и выходящими судами и прибывающими поездами с целью недопущения снабжения советских войск.

^{360.1} Назва цього органу – так у документі.

Пассажирское движение будет восстановлено. Телеграфные сношения по хозяйственным вопросам городского управления со ст[анций] Долинская, Знаменка и Вознесенск будут беспрепятственно допускаться.

Пароходные рейсы в Вознесенск и Богоявленск могут совершаться.

В 7 часов вечера совещание закончилось.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 30–31.

№ 361

Повідомлення про нараду представників Миколаївського міського самоуправління та німецького командування з питань продовольства, транспорту, телеграфу та телефону, розподілу влади в місті Миколаєві, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14

17 березня 1918 р.

Совещание между Городским Самоуправлением и чинами немецкого штаба

17-го марта [1918 г.], в 4 часа вечера, делегация в составе т[оварищей] Терентьева, Костенко, Плотицына и Терещенко посетила немецкий штаб с целью выяснить вопросы о власти и дальнейшей жизни города в хозяйственном и экономическом отношениях.

Представители немецкого штаба главным образом интересовались продовольственным вопросом.

Ознакомившись с положением продовольственного дела в г. Николаеве, немцы поставили условием, что их войско входит в общее число граждан при распределении продовольствия. Кроме того, немцы заявили, что из прибывающих в город грузов с продовольствием одна треть остатков последних, после распределения, должна поступить им.

Согласившись с первым пунктом, представители города против второго пункта возразили, что это может отразиться на поступлении грузов, так как на выделении им одной трети могут посмотреть, как на реквизицию.

Немцы с этим согласились, причем заявили, что будут следить за приходом и уходом транспортов, чтобы не допускать ввоза для советских войск.

Пассажирское движение, как водное, так и железнодорожное, будет восстановлено.

Телефонное и телеграфное сообщение с Херсоном и Вознесенском и со станциями Знаменка и Долинская немцы нашли необходимым прервать. Торговое сношение с этими пунктами будет разрешено исключительно за подписью Гор[одского] Самоуправления.

Продовольственная организация будет выполнять свои функции, как и до оккупации города.

Представители Гор[одского] Самоуправления интересовались, можно ли будет устроить, чтобы из Германии были высланы сюда, взамен потребляемых здесь германцами, продукты, в которых город ощущает острую необходимость.

На это последовало возражение, что в Германии торговля не национализирована, а находится в частных руках, поэтому такого рода товарообмен установить будет трудно. Но они могут указать наиболее крупные германские фирмы, которые в ближайшем будущем могут прислать эти предметы.

Перейдя к обсуждению вопроса о власти в городе, немцы заявили, что пришли сюда без всяких намерений что-либо разрушать. Их цель – восстановить порядок и установить правильный товарообмен между русскими и германскими портами. Когда эта задача будет выполнена, они оставят город.

В настоящий момент вся полнота власти передается Городскому Самоуправлению, которое одно правомочно выдавать разрешения на производство обысков, арестов и т. п.

Все организации по охране города продолжают свои функции, причем имеют право на ношение оружия, за ответственностью Гор[одского] Самоуправления.

Все политические и профессиональные организации продолжают функционировать по-старому, и никаких покушений на них производиться не будет.

Совещание закончилось в 7 час[ов] вечера.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 23–24.

№ 362

Повідомлення про візит представників місцевої Української ради до німецького командування, опубліковане у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250

17 березня 1918 р.

Делегация украинцев у немцев

Почти одновременно с представителями Городского Управления к немцам явились представители местной Украинской рады. Во время переговоров между генералом и городской делегацией те ждали. После переговоров ген[ерал] Кош поинтересовался узнать, кто они. Получив ответ, что это представители местной Рады, генерал ушел, а украинцев принял лишь лейтенант, заявив им все то, что генерал говорил делегации Гор[одского] Управления.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 34–35.

№ 363

Повідомлення про припинення роботи телеграфу в м. Миколаєві до встановлення цензури, опубліковане у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250

17 березня 1918 р.

Телеграф

На местной телефонной станции были выключены все телеграфные аппараты. Пока никаких телеграмм не принимается. Предполагается, что завтра или послезавтра будет установлена цензура и тогда коммерческие телеграммы будут приниматься.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 31.

№ 364

Повідомлення про звільнення з в'язниці арештованих більшовиками осіб, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14

17 березня 1918 р.

Освобождение арестованных

Вчера из тюрем были освобождены все, арестованные большевиками.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 26.

№ 365

**Повідомлення про прибирання міського залізничного вокзалу
в м. Миколаєві після вступу до міста німецьких військ, опубліковане
в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14**

Після 17 березня 1918 р.

ЧИСТКА ВОКЗАЛА

По распоряжению оккупационных властей приступлено к чистке вокзальных помещений всех 3-х классов и приведению их в прежнее нормальное состояние.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 25.

№ 366

**Повідомлення про надходження до Миколаївської міської управи заяв
про повернення конфіскованого Радою робітничих і військових депутатів
майна, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14**

17 березня 1918 р.

О конфискованных Советом имуществах

Вчера в Гор[одскую] Управу поступила масса заявлений о возврате имущества, конфискованных С[оветом] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов].

В некоторых заявлениях выражается уверенность, что захват, учиненный С[оветом] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] под видом «социализации», не найдет поддержки в Городском Самоуправлении, долженствующем стоять на точке зрения права и справедливости.

Все заявления передаются на рассмотрение Гор[одской] Думы, которая в принципе разрешит этот вопрос.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 26–27.

№ 367

**Повідомлення про розподіл залишених більшовиками автомобілів
між німецьким командуванням та міським самоуправлінням м. Миколаєва,
опубліковане у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250**

17 березня 1918 р.

Автомобили

При отступлении советских войск из Николаева ими на вокзале было оставлено свыше десяти автомобилей. Из этих автомобилей часть была взята германцами, а остальные 4 легких и 5 грузовиков предоставлены ими Городскому Самоуправлению.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 31.

№ 368

Повідомлення про перемогу проукраїнських настроїв у м. Миколаєві та вирішення питання про приналежність міста до України, опубліковане у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250

Середина березня 1918 р.

Настроение

В связи с ходом событий в стране, а отчасти и у нас в городе, – «самостійность» восторжествовала и в настроениях местных украинцев. Мысля Украину как федеративную часть России, они полагают, что в настоящий момент необходимо воспитание массы в духе самостийности, ибо только она приведет массы к единому украинскому фронту.

Что касается Николаева, то у них и сомнения не вызывает вопрос о принадлежности его к Украине.

Одесса, как вольный город, еще, по их мнению, возможен, но к нашему городу это не относится. Референдум населения на этот счет они считают лишним.

Идет широкая уличная агитация за «самостійность» как избавитель от большевистского террора.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 34.

№ 369

Рапорт заступника начальника міліції м. Миколаєва про пограбування міліцейського майна під час вступу німецьких військ до міста

Не датовано. Не раніше 17 березня 1918 р.

Во Временный хозяйственно-распорядительный
городской Комитет
Начальника Милиции гор. Николаева

РАПОРТ

Сообщаю Комитету, что во время занятия помещения Главного комиссариата германскими войсками забрано все имущество, принадлежавшее Николаевской Городской Милиции, а именно:

1. Лошадей для конной милиции 54 шт.
2. Седел казачьего и кавалерийского образца 56 шт.
3. Сбруи упряжной парной 5 комп.
4. Уздечек верховых 40 шт.
5. Парусины холщевой 900 арш.
6. Шинелей серых 70 шт.
7. Шинелей черных 52 шт.
8. Мундиров синих 60 шт.
9. Полушубков коротких 40 шт.
10. Тулупов 20 шт.
11. Перчаток белых 135 пар.
12. Мундиров черных коротких 23 шт.
13. Шароваров синих манковых 158 шт.
14. Шароваров черных 7 шт.
15. Папах серых 35 шт.

16. Попон конных 27 шт.
17. Трок к ним 27 шт.
18. Телогреек на вате старых 150 шт.
19. Летнего обмундирования 90 комп.

Кроме того, взломана была также германскими солдатами касса, в которой находилось около 27 тысяч рублей денег и 119 штук драгоценных предметов, хранившихся по разным причинам /в качестве вещественных доказательств и проч[его]/, разгромлены также все почти шкафы, столы и стулья, и, наконец, из казарм, где помещались пешие и конные милиционеры, разграблено имущество, находившееся в Одесской части, а именно: взято 41 одеяло, 20 матрацев, 15 штук дождевиков казенных, всего на сумму 2500 руб., и, кроме того, забраны вещи и деньги, принадлежавшие милиционерам, всего на сумму 1500 р.

Зам. начальника милиции /подпись/

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 111-112.

№ 370

Повідомлення про надзвичайну нараду на суднобудівному заводі «Наваль» з приводу припинення роботи заводу, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14

17 березня 1918 р.

Чрезвычайное совещание на заводе «Наваль»

17 марта [1918 г.] на заводе «Наваль» состоялось заседание общезаводского и цеховых комитетов завода, контрольной комиссии и заводоуправления в лице начальников отделов и цехов. Собранием был заслушан доклад контрольной комиссии в связи с получением заводом 6.000.000 рублей и предстоящие перспективы.

Отсутствие запасов и денежных средств поставило завод в настолько катастрофическое положение, что дальнейшему существованию предприятия грозит гибель, если не будут предприняты героические меры.

После долгих дебатов было принято постановление, в главных чертах сводящееся к следующему: в понедельник 18 марта завод считается закрытым на неопределенное время, приступить к немедленной разгрузке завода в весьма широком масштабе; наличному составу служащих и рабочих выплатить наличными все, что им причитается, по 16 марта включительно; с 16 марта никаких платежей им за отсутствием денег в кассе не производить и все расчеты производить выдачей обязательств завода.

На местах остаются: заводской и цеховые комитеты, контрольные комиссии и администрация.

Для скорейшего осуществления намеченного плана организована особая комиссия, исполнительный орган в составе 7 лиц: 2 представителя общезаводского комитета, 2 представителя контрольной комиссии, 2 представителя заводоуправления и 1 представитель центральной разгрузочной комиссии при общезаводском комитете.

В цехах и отделах будут оставлены [сотрудники], необходимые для текущих работ и поддержания порядка в заводе.

Военная охрана завода, организованная общественным комитетом, будет исполнять свои функции совместно с германцами, которые уже выставили свои караулы на строящихся судах.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 27.

**Повідомлення про засідання з приводу закриття суднобудівного заводу
«Наваль» та розрахунок із робітниками, опубліковане
в газеті «Путь социал-демократа» від 22 березня 1918 р. № 19**

17 березня 1918 р.

Закрытие «Наваля»

[...] Потом делает доклад от Контрольной Комиссии завода Портенко и заявляет, что все сказанное г. Юреневым относительно топлива и денег – правда. Секретариат Общезаводского Комитета получил 6 миллионов и, выслушав члена рабочего контроля т. Ельчакова, привезшего эти деньги, созвал экстренное собрание секретариата, а также членов Контрольной Комиссии, на котором обсуждался вопрос, как быть с этими деньгами.

Совет Раб[очих] и Воен[ных] Депутатов, узнав, что «Навалю» привезли деньги, прислал своего представителя с предложением немедленно передать деньги Государственному Банку для того, чтобы можно было распределить эту сумму пропорционально для всех фабрик и заводов г. Николаева.

Учитывая переживаемый момент, было решено денег не давать, а оставить их в кассе завода. «Руссуд» также два раза приезжал за деньгами, но им также было отказано, и только дали обещание отдать долг в понедельник – 18 марта. После же детального обсуждения вопроса в секретариате, а также и совместно с представителями администрации решено было деньги распределить следующим образом:

1) Заработок рабочим за февраль и за 16 дней марта	3.000.000 р.
2) Уплата 50 % наградных служащим	260.000 р.
3) Жалованье служащим за 16 дней марта.....	500.000 р.
4) Текущий счет на нужды Николаева	100.000 р.
5) Жалованье дворовому отделу и нештатным служащим	45.000 р.
6) Уплата служащим и разное	50.000 р.
7) Возврат удержаний с заработка служащих и рабочих	300.000 р.
8) Комитету «Наваль»	105.000 р.
9) Разные уплаты	500.000 р.
10) Одесскому страховому Обществу	400.000 р.
11) Сберегательной кассе	175.000 р.
12) Больничной кассе	150.000 р.
13) Севастопольскому цеху	150.000 р.
Всего.....	5.785.000 р.
Остается.....	131.000 р.
Всего.....	6.166.000 р.

Если же говорить о долге вообще, то завод «Руссуд» по заказам и доставкам был должен «Навалю» еще на 1 июля 1917 года 3.107.002 р. 27 к., и если бы ему отдали ½ мил. руб., то все-таки остается «Навалю» должен более 1½ миллиона руб.

Докладчик добавляет, что давать же «Руссуду», говоря по справедливости, 1½ миллиона руб. для того, чтобы они могли выплатить своим служащим и рабочим вперед за 1½ месяца в то время, когда служащие и рабочие «Наваля» не получают ни копейки вперед несправедливо и недемократично. По вопросу о приостановке завода директор Юренев возражает против срока о приостановлении.

«Мы приостановили завод, а завтра нам прикажут продолжать работы и мы вынуждены будем приступить к работам. Я хотел бы так, что если здесь будет решено приостановить завод, то установить те принципы, на которых мы сможем работать в будущем. Кроме того, я прошу, чтобы вопрос о разгрузке не был отложен в долгий ящик».

После ряда ораторов на голосование ставятся две формулы: 1-я – «завод закрывается» и 2-я – «завод приостанавливается». Большинством 138 против 70 при 10 голосовавших против принята вторая формула.

По вопросу о сроке приостановки завода единогласно постановлено: считать днем приостановки завода утро 18-го марта 1918 года по новому стилю.

По вопросу о разгрузке завода единогласно постановлено: независимо от приостановки завода, разгрузку произвести в полной мере.

По вопросу о вознаграждении разгруженных единогласно постановлено вознаграждение разгружаемым выдать в виде обязательств от заводоуправления с тем, что таковые обязательства будут впоследствии оплачены заводоуправлением наличными деньгами.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 282. Арк. 7–8.

№ 372

Повідомлення про припинення роботи суднобудівного заводу «Руссуд», опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» 19 (6) березня 1918 р. № 14

17–18 березня 1918 р.

Новые кадры безработных

Последней новостью завода «Руссуд» является распоряжение о закрытии завода.

На улицу выбрасываются новые кадры народа. Лишаются работы около 4000 человек.

Куда пойдут эти люди. Они в большинстве своем квалифицированные рабочие, от земли они давно оторвались.

В экономической жизни города и области пробита еще огромная брешь, заткнуть которую требуется во что бы то ни стало.

Необходима большая самодеятельность рабочих и интенсивная работа профессиональных союзов.

Необходимо деньги, имеющиеся в распоряжении комитета помощи безработным, обязательно направить на организацию производства.

Выбрасываемые на улицу кадры будут, быть может, удовлетворены за 6 недель, если хватит наличных сумм кассы завода.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 27.

№ 373

Повідомлення про несанкціонований мітинг на розі вулиць Соборної та Спаської, організований більшовиками 17 березня 1918 р., опубліковане у виданні «Трудовая жизнь» 20 березня 1918 р. № 15

17 березня 1918 р.

ТЕМНЫЕ СИЛЫ ПОДЫМАЮТ ГОЛОВУ

Третьего дня на углу Соборной и Спасской ул[иц] несколько неизвестных, одетых в солдатскую форму, собрав около себя группу прохожих, устроили «летучий митинг», особенно ораторствовал один из неизвестных:

«Мы еще здесь, мы все видим, все замечаем. Придет еще наше время, и мы вам покажем. Чему вы радуетесь. Все, что вы видите вокруг, – это контрреволюция... Только мы, большевики, могли привести вас к полной победе. Но вы поверили больше представителям справа – контрреволюционерам. Вы заплатились за это. Только нам близки были нужды народа» и т. д.

Продолжая рекламировать большевиков, оратор неожиданно для всех перешел на тему: «О необходимости немедленного избития еврейской нации. Это евреи выписали германцев, евреи помогли [Украинской Центральной] Раде войти на Украину».

Толпа все росла и достигла до 400 человек.

Постовой милиционер сообщил об этом в главную милицию и в Штаб [Украинской] Рады. Через несколько минут на «лекцию» прибыл и [сполняющий] д[олжность] Начальника милиции Белогой и член Комитета по охране города Семикин, которые обратились к толпе со следующими словами:

«Согласно постановлению Комитета по охране города, мы не допустим никаких призывов к нарушению порядка в городе, а тем более натравливания одной части населения на другую, а потому предлагаем всем собравшимся немедленно разойтись. В противном случае поступим согласно постановлениям о военном положении».

Решительный тон С. И. Белогой подействовал, и через 3 минуты толпа разошлась. Подобные же «мирные собеседования» были устроены и в других местах города, но ораторы принуждены были скрыться, так как толпа грозила им расправою.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 37.

№ 374

Відозва Тимчасового Українського штабу м. Миколаєва до населення міста про перехід влади до органів міського самоуправління, які працюватимуть згідно з напрямками діяльності, визначеними Українською Центральною Радою

18 березня 1918 р.

Оригінал. Українською мовою.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 8.

Протокол надзвичайного засідання демократичної Миколаївської міської думи від (5) 18 березня 1918 р., на якому розглядалися питання про ставлення до радянської влади, організацію охорони міста в зв'язку з рішенням Ради робітничих і військових депутатів про спротив німецьким військам, пограбування більшовиками місцевого відділення Державного банку, переговори з німецьким командуванням про умови окупації міста, створення в Миколаєві єдиного демократичного фронту. Доповідь Миколаївського міського голови В. П. Костенка та виступи гласних Думи

18 березня 1918 р.

ПРОТОКОЛ
засідання Николаевской Городской Думы
5(18) марта 1918 года

ПРЕДСЕДАТЕЛЬСТВОВАЛ
Председатель Городской Думы Федор Иванович СЕМИКИН

Председатель Думы Ф. И. Семикин, открыв заседание, заявляет, что вследствие исключительных событий, имевших место в течение последних дней, Городская Управа созвала настоящее чрезвычайное собрание Думы. Для доклада о положении в городе слово предоставляется Городскому Голове [В. П. Костенко].

Неизбежное, начинает докладчик, случилось в силу определенного соотношения тех сил, которые в последние месяцы вступили в междуособную борьбу. Свое отношение и свою тактику мы определили в Думе еще ранее. Мы указали, что, считаясь с советской властью, знаем, что она должна, в конце концов, устраниться. Мы неоднократно заявляли, что признаем лишь факт существования советской власти, но не считаем ее своей. И мы предвидели, что Думе придется на своих плечах вынести всю тяжесть переходного времени, когда одна власть уйдет, другая должна будет мучительно заступить ее место, так как придется столкнуться и с оживающей революцией, и с исключительными национальными притязаниями. За несколько дней мы имели сведения из Одессы, откуда нахлынули террористы, что городу предстоит тяжелое потрясение. Стало известно, что войска Муравьева собираются оказывать сопротивление Австро-Германским войскам. Тревога передалась и Думе. В предвидении событий социалистические партии, входящие в состав Думы, устраивали целый ряд конспиративных совещаний по вопросу об охране города. Силы были незначительны. В массах не было корней. Однако было приступлено к формированию боевых дружин. Были приняты меры легального и нелегального характера к получению оружия.

Кроме того, были привлечены еврейская самооборона, имевшая лишь право на существование, но не имевшая оружия, и хорошо вооруженный малочисленный воздухоплавательный отряд. Хорошо вооруженной силой являлась милиция. 15-го марта городу угрожала опасность со стороны анархистов, с которыми Совет [рабочих и военных депутатов] не мог вести борьбы. Гласные всю ночь пребывали в ожидании штурма укрепленных позиций анархистами. Однако Совет [рабочих и военных депутатов] повел переговоры с анархистами, заключил мир на условиях отказа анархистов производить обыски, аресты и конфискации без разрешения советской власти и принятия участия в сражении с немецкими войсками.

Считаясь с этим, Дума решила не начинать столкновения. Весь день 16-го марта город был под угрозой междуособной войны. Городская Управа делегировала в Совет [рабочих и военных депутатов] 4-х представителей для переговоров об организации на

коалиционных началах Коллегии по охране города. Но Совет [рабочих и военных депутатов] отнесся скептически к этому предложению и решил лишь расширить состав гражданского Комиссарства, введя туда представителей партий и Думы. В ночь с 16 на 17 марта в Думу поступили сведения о продвижении в Николаев германских колонн. Советские войска решили оказать сопротивление немцам. И совершенно случайно выяснилось, что город предполагается эвакуировать. Одновременно стало известно об эвакуации Государственного Банка. Но кадры вооруженных сил, [которые] находились в распоряжении Думы, были совершенно недостаточны, чтобы вступить в вооруженное столкновение с советскими войсками. В каждый момент артиллерия, обстреливавшая Варваровку, могла быть направлена на город и нельзя себе представить результаты ожесточенного обстрела мирного населения. В Банке было заявлено, что ценности эвакуируются по предписанию Муравьева. На мой запрос, известно ли, что в Банке находятся средства широких слоев населения, последовал ответ, что эти средства вывозятся в блиндированный поезд ввиду возможного нападения различных банд на Банк. И хотя были выпущены два транспорта, увезшие только треть имевшихся в Банке ценностей, за оставшимися суммами эти господа уже не решались ехать, надо полагать – только ввиду опасности быть арестованными Думой. По общему учету взято было различных ценностей на 17 миллионов рублей. Финансовый Комитет выделил следственную Комиссию для выяснения всех условий грабежа. В то же время обстрел Варваровки продолжался. Приняты были меры к охране города. Всюду были расставлены наши патрули, разоружавшие всех, не принадлежавших к Красной Армии. Была устроена медицинская помощь. Ясно было, что стрельба велась для прикрытия эвакуации. К 5-ти часам дня фактически [большевистский] штаб уже не руководил действиями Красной Армии, брошенной на произвол судьбы. Совет [рабочих и военных депутатов] отступил. К вечеру поступили сведения о прекращении боя. Выяснилось, между прочим, что значительные силы анархистов еще с утра ушли водным путем. В Совет [рабочих и военных депутатов] была послана наша охрана. Там была найдена касса со 100 тысячами рублей, которую спешно отступивший штаб, должно быть, второпях забыл с собой захватить. Ночью мы пытались сигнализировать немцам, чтобы дать знать о том, что со стороны города обстрела не будет. Ответа, к сожалению, мы не получили, хотя наши сигналы были видны. К утру мы послали наших представителей для встречи с парламентариями. Немцы заявили нашей делегации, что они пришли не как завоеватели, а как друзья по официальному приглашению Киевской Центральной Рады для восстановления порядка и налаживания правильного товарообмена. В 4 часа дня представители города вели переговоры с немецким штабом, которому были нами представлены следующие основные положения: 1) полная независимость Городского Самоуправления, 2) сохранение всех общественных и классовых организаций, в том числе и Совета Рабочих Депутатов, 3) охрана города лежит на Городском Управлении, которое опирается с этой целью на милицию, а в период расстройства общественного порядка и на зарегистрированные Городским Управлением боевые дружины социалистических и национальных партий. В числе воинских частей, не участвовавших в столкновении, находились прожекторская рота и авиационный отряд, которые были на службе города, как технический резерв милиции. Эти части сохраняют свое устройство впредь до их реорганизации и рассматриваются как служащие Городского Управления, 4) безусловно, недопустимы никакие репрессии по политическим мотивам и связанным с ними, 5) полная свобода выражения политических мнений в печати и на собраниях, 6) производство обысков, арестов и реквизиции может производиться исключительно местным самоуправлением через своих законных представителей или через представителей судебных властей. Все эти пожелания немцами принципиально приняты, причем по вопросу о праве граждан носить оружие стороны пришли к следующему соглашению: 1) органы охраны должны носить особые повязки на рукаве для опознания их германскими войсками, 2) все ос-

тальные граждане, имеющие при себе оружие, должны озаботиться получением от Городского Управления разрешения на ношение его. Разрешения должны быть напечатаны на русском и немецком языках. Главным образом немцев интересовал вопрос о продовольствии. Мы разъяснили, как оно добывается и распределяется. Тогда немцы заявили, что их войска входят в общее число населения и продукты потребления должны им предоставляться наравне со всеми жителями города. Далее немцы выразили желание, чтобы из остающихся для вывоза в окружные пункты продуктов им обязательно представлялась 1/3. Мы разъяснили, что в таком случае может прекратиться подвоз продуктов. Они согласились с этим и больше не настаивали. В отношении транспорта немцы заявили, что они будут следить за входящими судами и прибывающими поездами с целью недопущения снабжения советских войск. Пассажирское движение будет восстановлено. Телеграфные сношения по хозяйственным вопросам Городского Управления со ст[анциями] Долинская, Знаменка и Вознесенск будут беспрепятственно допускаться. Пароходные рейсы в Вознесенск и Богоявленск могут совершаться. В 7 часов вечера совещание закончилось.

По вопросу об отношении к украинским организациям германцы заявили, что пока городское самоуправление они считают единственными представителями власти в городе. Когда будет установлена связь с Украинской Центральной Радой, тогда и будет установлено взаимоотношение между нею и городским самоуправлением. Пока местная украинская организация рассматривается только как организация национального характера. В общем, взаимоотношения между германцами и населением определились так: официально мы имеем дело не с завоевателями, а с оккупацией города. И в дальнейшем встает мучительный вопрос: какой избрать путь и в чем найти точку опоры. Против натиска организованного немецкого капитала нельзя предстать совершенно дезорганизованными. Нельзя ни на один момент забывать, что германцев интересует не столько политическая сторона, сколько экономическая. Но для нас отсюда вытекают весьма важные последствия политического характера. Мы должны основательно укреплять организации, чтобы не предстать пред немцами в состоянии хаотической разрозненности, иначе нам грозит полная зависимость от германского капитала.

Необходимо еще отметить, что появление германцев на николаевской территории создало у многих ложное представление, будто германцы заинтересованы в восстановлении форм старого режима. Эти слои нашего общества глубоко ошибаются. Среди собственников групп создано впечатление, что все, созданное революцией, идет насмарку, что восстанавливается старое положение и вновь все имущество, отошедшее к общественным организациям, возвращается прежним владельцам. Правда, в последнее время большевики нарушали не только старое римское право собственности, но и просто гражданское право, и потому многое подлежит пересмотру, но и это не значит, что все немедленно переходит в руки собственников. И временно сохраняя [*слово пропущено*], необходимо в ближайшее время выделить ликвидационную комиссию для разрешения вопросов, связанных с правильным пользованием конфискованных и реквизированных имуществ. В данный момент мы не должны допускать никакого разгрома организаций, стараясь все организовывать планомерно. Явочные шаги со стороны отдельных предпринимателей поведут лишь к ненужным и опасным осложнениям в рабочей среде, что в нынешний переходный момент совершенно нежелательно. Теперь нужно особенно громко говорить об едином демократическом фронте. Объединяясь на месте, мы должны стремиться к объединению и в общегосударственном масштабе вокруг организаций, избранных на основе всеобщего избирательного права – Украинского Учредительного Собрания и Всероссийского Учредительного Собрания. В этот тяжелый момент многие убедятся, что увлечение крайними левыми течениями было ошибочно, и они вернуться на правый путь единства демократического фронта.

ГЛ[АСНЫЙ] ИСАЕВ. Неизбежное случилось. Немецкие войска оккупировали наш город, власть перешла в руки Городского Самоуправления. Но нельзя забывать, что Николаев все же меньше пострадал от большевистского режима, чем другие города. Его не коснулись разгромы, разрушительные анархические выступления. Он не переживает и острого хозяйственно-экономического развала. В Николаеве также Городское Самоуправление не было разогнано, и хозяйственный аппарат его сохранился. Это произошло благодаря местным социалистическим партиям, работавшим в Совете [рабочих и военных депутатов] и ведшим там определенную линию, сдерживавшую разгул, словом, сделавшим все, чтобы сохранить Городскую Думу. Много раз в Совете [рабочих и военных депутатов] поднимался вопрос о разгоне Думы, аресте членов Управы, и тогда наши товарищи выступали, раскрывали скобки, разоблачали, рискуя вызвать против себя репрессии большевистской власти. Теперь, когда мы вступаем в новую фазу, надо все это подчеркнуть, чтобы не было места разноречивым слухам о роли наших товарищей в Совете [рабочих и военных депутатов]. И как социалист, я не могу не отметить, какое чувство омерзения вызывают зажиточные слои населения, толпою околачивающиеся в передней германского штаба. Поражает грубая психология нашего буржуа, который не возвысился еще до уровня своего западного собрата. Он, очевидно, не мыслит своего существования без полицейского и жандарма. Он не хочет и не может понять, что возврата к прежнему нет, несмотря на благоприятные условия переживаемого времени. Только политическое убожество и безграмотность русских капиталистов заставляет их так рано торжествовать. Из переговоров с германцами ясно, что все рабочие организации, социалистические партии всех оттенков и Совет Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] будут существовать по-прежнему. Совет [рабочих и военных депутатов] должен стать классовой организацией, объединяющей рабочих и формирующей политическое сознание пролетариата. Среди местной буржуазии идут разговоры об уничтожении заводских организаций. Но рабочие не допустят разгона тех ячеек, которые уже срослись со своей заводской жизнью. Правда, мы отрицаем гибельный для рабочего класса так называемый рабочий контроль, но мы всегда будем настаивать на государственном контроле над производством, собственно, тем контролем, который уже знает Германия.

ГЛ[АСНЫЙ] РАХМАНОВИЧ. В связи с последними событиями прошло великое шатание умов. Одни радуются чуть не восстановлению старого режима, другие ставят крест над всеми завоеваниями революции. Но и те и другие впадают в крайность. Оратор подчеркивает, что никому не удастся отобрать у крестьянина землю, у рабочих основные завоевания революции. Дальнейшая борьба должна вестись под лозунгом Украинского и Всероссийского Учредительного Собрания. И что бы, заканчивает оратор, ни предпринималось, нужно твердо помнить, что раз вкушивший свободы уже не отдаст ее.

ГЛ[АСНЫЙ] ЛЕВИН. С облегчением выслушали мы доклад Городского Головы и увидели, что гражданским свободам не грозит опасность. Представителям еврейского населения это особенно важно отметить, так как с первых же дней они встали на защиту революции, которая одна может обеспечить нам гражданские и национальные права. Мы должны заявить всем, надеющимся на возврат к прежнему, что романовский режим окончательно пал. Мы объединяемся вокруг полномочных органов революции, что и доказали, когда еврейская самооборона сгруппировалась у Городского Самоуправления. Еврейская думская группа заявляет, что залог благоустройства и благополучия города в объединении всех групп населения вокруг Городского Самоуправления и центральной власти.

ГЛ[АСНЫЙ] ЗЛОЧЕВСКИЙ. Как еврей, я с чувством возмущения должен опровергнуть клевету, что еврейское население преподнесло хлеб-соль иноземцам. Это ложь. Нам всем одинаково больно появление иноземцев, этот позорный призыв варягов для водворения порядка. Как гражданин, я с чувством удовлетворения отмечаю призыв к объединению.

Меньшинство давно уже призывало к объединению, надо было ударить обухом по голове, чтобы понять, что путем вражды государственного порядка не достигнешь. Что касается вопроса о власти, то оратор считает, что власть может быть только в руках Городского Самоуправления, Украинского и Всероссийского Учредительного Собрания.

Открыто и единогласно принимается следующая резолюция: заслушав доклад Городского Головы В. П. Костенко и одобряя все действия Управы в дни 15–18 марта [1918 года], Городская Дума переходит к очередным делам.

Тов. Председателя Городской Думы И. Шабалов
Гласные Думы

[62 підписи]

Оригінал. Машинопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 85–88.

№ 377

Запис перебігу подій та виступів на надзвичайному засіданні демократичної Миколаївської міської думи з приводу окупації міста німецькими військами, опублікований у газеті «Путь социал-демократа» від 20 березня 1918 р. № 17

18 березня 1918 р.

ГОРОДСКАЯ ДУМА ОБ ОККУПАЦИИ ГОРОДА Заседание от 18-го марта [1918 г.]

Думский зал переполнен. Понятно, настроение за колонной публики: на повестке волнующий всех граждан вопрос о взаимоотношениях между Городским Самоуправлением и оккупантами и о планах немцев.

Мелькают в толпе и сияющие лица – это чающие для себя благ, оставшиеся не у дел спекулянты и кое-кто из пребывавших целый год в тени революции и в загоне.

Первая речь стерла с их лиц сияющие улыбки, и толпа их незаметно растаяла.

С докладом о событиях, предшествовавших оккупации, выступает Городской Голова В. П. КОСТЕНКО: Все сражение, инсценированное большевиками у Варваровского моста, было прикрытием предрешенной Советом [рабочих и военных депутатов] оккупации^{377.1} с вывозом денег и драгоценностей из местных банков. Дружины, организованные партиями и еврейской общиной, были бессильны помешать большевикам осуществить их планы. Все же из 50 миллионов, находившихся в Государственном Банке, большевикам удалось отправить на вокзал лишь 17 миллионов. К банку были двинуты отряды дружинников и рабочие, и большевики на дальнейшую эвакуацию ценностей не решились.

Финансовому Комитету Городского Самоуправления придется выделить специальную комиссию, которая займется вопросом о возможном возврате похищенного или выплате пострадавшим.

На поспешность отступления большевиков указывает и тот факт, что в полуразгромленном здании Совета была брошена касса со 100 тысячами рублей. Докладчик сообщает Думе об условиях соглашения новой власти и о намеченных германцами дальнейших шагах.

Германцы официально явились не как завоеватели, а как представители Украинской Рады для успокоения и порядка. Главная их цель – установить нормальный ход жизни, дабы можно было наладить правильный товарообмен Украины с Германией. Из переговоров с официальными представителями оккупантов делегация вынесла впечатление, что

^{377.1} Слід читати «евакуации» замість «оккупации».

единственным мотивом их действий является мотив экономический. В вопросы общеполитические они не намерены вмешиваться, предоставляя в этом отношении Городскому Самоуправлению полную самостоятельность. Местные украинские организации они рассматривают как организации национального характера, и что только когда в город придут официальные представители Центральной Рады, может возникнуть вопрос о специальных полномочиях этих организаций.

В первый же день оккупации некоторые волнения среди рабочих и городского населения вызвало требование оккупантов – открыть продажу спиртных напитков. Впоследствии выяснилось, что данное требование касалось лишь немцев, отнюдь не населения.

Должен сказать, – продолжает В. П. Костенко, – что появление немцев вызвало в некоторых слоях населения ложную ориентацию о целях прихода немцев. Помимо того, в собственнической группе населения возникла надежда на полное аннулирование завоеваний революции. И на этой почве уже возник ряд недоразумений, [спровоцированных] владельцами предприятий, перешедших в свое время от отдельных собственников к коллективам, эксплуатирующим предприятия для общественных нужд.

Поспешность некоторых отдельных лиц может вызвать среди рабочих ненужные и нежелательные в данный момент осложнения. Городской Думе придется заняться вопросом – оставить ли конфискованные предприятия в руках различных общественных и профессиональных организаций и муниципализировать ли их или выработать какую-нибудь иную форму пользования.

В данный переходный момент, – заканчивает Городской Голова, – особенно важно удержать в своих руках все экономические и профессиональные организации. Теперь особенно громко нужно говорить о единстве демократического фронта против организованного Германского Капитала, требуя созыва Украинского Учредительного Собрания как органа краевого, которому Центральная Рада даст отчет в своих действиях, и Всероссийского Учредительного Собрания как общегосударственного.

Мы думаем, что многие в эту тяжелую минуту отрешатся от прежних иллюзий и заблуждений и пойдут на правильный путь единства демократического фронта.

А. И. ИСАЕВ /с[оциал]-д[емократы] объед[иненные]/: Мы знаем, что все-таки Николаев пострадал значительно в меньшей степени, чем другие города, в некоторых были разогнанные городские самоуправления и, таким образом, разрушено городское хозяйство. Разгул анархии по всем городам превращал жизнь в нечто ужасное. И если у нас не наблюдалось того, что имело место в соседних городах, то этим мы в значительной степени обязаны правой стороне Совета [рабочих и военных депутатов], а именно фракциям с [оциал]-д[емократов] и с [оциалистов]-р[еволюционеров].

Фракции вели линию охраны Городского Самоуправления, и в течение нескольких месяцев, оставаясь в Совете [рабочих и военных депутатов], прилагали все усилия, чтобы парализовать стремление к анархии и разрушению.

Наши товарищи /левая Совета/ сотни раз поднимали вопрос о разгоне Думы, арестах и выдвигали различные чудовищные проекты.

Разумная часть их благодаря нашей критике вовремя приходила в себя и оставляла свои разрушительные стремления. Благодаря этому мы подошли подготовленными к настоящему моменту. Особенно подчеркиваю это обстоятельство и говорю это через ваши головы тем, кто пытается ложно истолковать поведение с [оциал]-д[емократов] /аплодисменты/.

Разговоры о поведении с [оциал]-д[емократов], праздные и клеветнические, должны быть оставлены, ибо ничего, кроме чувства благодарности, быть в отношении нас не может /аплодисменты/.

Во время прихода германцев во мне вызвало чувство омерзения поведение некоторых зажиточных слоев населения. Понятно чувство обывателя, под террором и анархией

трепетавшего за жизнь. Когда мне пришлось быть на переговорах у германского главнокомандующего, – меня удивило количество господ с брюшками, толпившихся в передней. Меня поражает психология нашей буржуазии, не возвысившейся до уровня своего западно-европейского собрата и не мыслящей своего существа без полицейского и жандарма.

Любой прусский казарменный офицер куда либеральнее нашей варварски грубой буржуазии. Наша политически безграмотная и невежественная российская буржуазия никак не может понять, что нет никакой возможности возврата к прошлому, не может понять даже того, что понял германский император, что революции нельзя вытравить из сознания народа.

Коснувшись роли Совета Рабочих Депутатов, оратор говорит, что последний, сводясь в экономической жизни к роли хотя бы центрального бюро, не умаляется как организация классовая, как руководитель революционного движения и впредь, несмотря на оккупацию города.

Среди местной буржуазии идут уже толки о ликвидации различных заводских организаций и т. д.

Эти организации будут существовать, партии остаются.

Таким образом, особенно торжествовать контрреволюционным элементам не приходится.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 7–10.

№ 378

Повідомлення про очікувані вибори до Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій, опубліковане у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250

Середина березня 1918 р.

Рада

В ближайшие дни предстоят во всех местных украинских ячейках выборы Рады, которая явится представительницей Центральной Рады в Киеве и которая будет продолжать работу ушедшей со сцены во время переворота [Центральной Рады].

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 34.

№ 379

Оголошення про проведення виборів до постійного складу Миколаївської Української Ради

19 березня 1918 р.

Вибори постійної Української Ради

Тимчасова Українська Рада міста Николаева скликає на вівторок, 19 березня /марта/, о 3-й годині дня, в помешканні Технічної Спілки на Таврійській вулиці, № 46 по 5 представників від кожної української організації для виборів постійної Української Ради, а також для вирішення плану її діяльності надалі, у зв'язку з сучасним моментом.

Тимчасовий Укр[аїнський] Штаб міста Николаева

Копія. Українською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 25.

№ 380

Лист від Миколаївського комітету партії українських соціалістів-революціонерів до Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій про делегування представників від партії до складу Ради

Не раніше 19 березня 1918 р.

Доповідка
Комітет Української
Партії С. Р. цим свідчить що
представниками до Української
Ради об'єднаних організацій
делігировани т. т. А. І. Свободо
О. Воланів др. А. Чилиманко. О. О.
Зайченко. К. Д. Корда.
Голова комітету К. Куріус
Писарь П. Мухомор

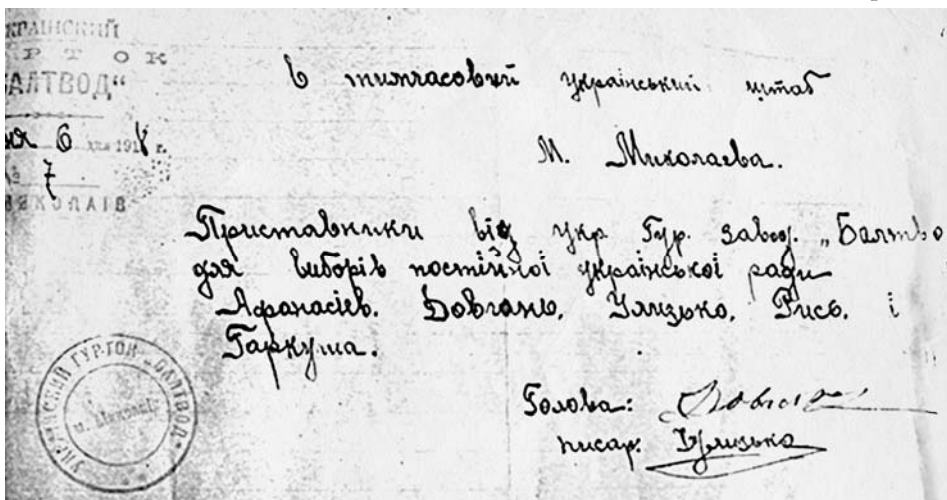
Оригінал. Українською мовою. Рукопис.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 5. Арк. 9.

№ 381

Лист Українського гуртка Миколаївської філії Балтійського суднобудівного заводу «Балтвод» до Тимчасового українського штабу м. Миколаєва про направлення представників для виборів до постійної Української Ради

(6) 19 березня 1918 р.

в тимчасовий український штаб
м. Миколаєва.
Представники від укр. судноб. зав. «Балтвод»
для виборів постійної української ради
Афанасій. Добрано. Уманець. Русь. і
Баркуша.
Голова: Добрано
писарь: Баркуша

Оригінал. Українською мовою. Рукопис.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 5. Арк. 8.

Заява українців суднобудівного заводу «Руссуд» про обрання представників
до Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій

6 (19) березня 1918 р.

22

Заява

Раді Об'єднаних Українських Орга-
нізацій міста Миколаїва

На засіданні Українців заводу
«Руссуд», 6/19 березня 1918 року, обібра-
ли представників, від заводу Руссуд, в
Раді об'єднаних організацій, такі люди:

З. М. Ромененко
М. П. Цмибал
П. Ф. Миргородський
Ю. П. Бекун.
Є. Є. Омерт.

Голова зібрання *А. М. Мейстер*

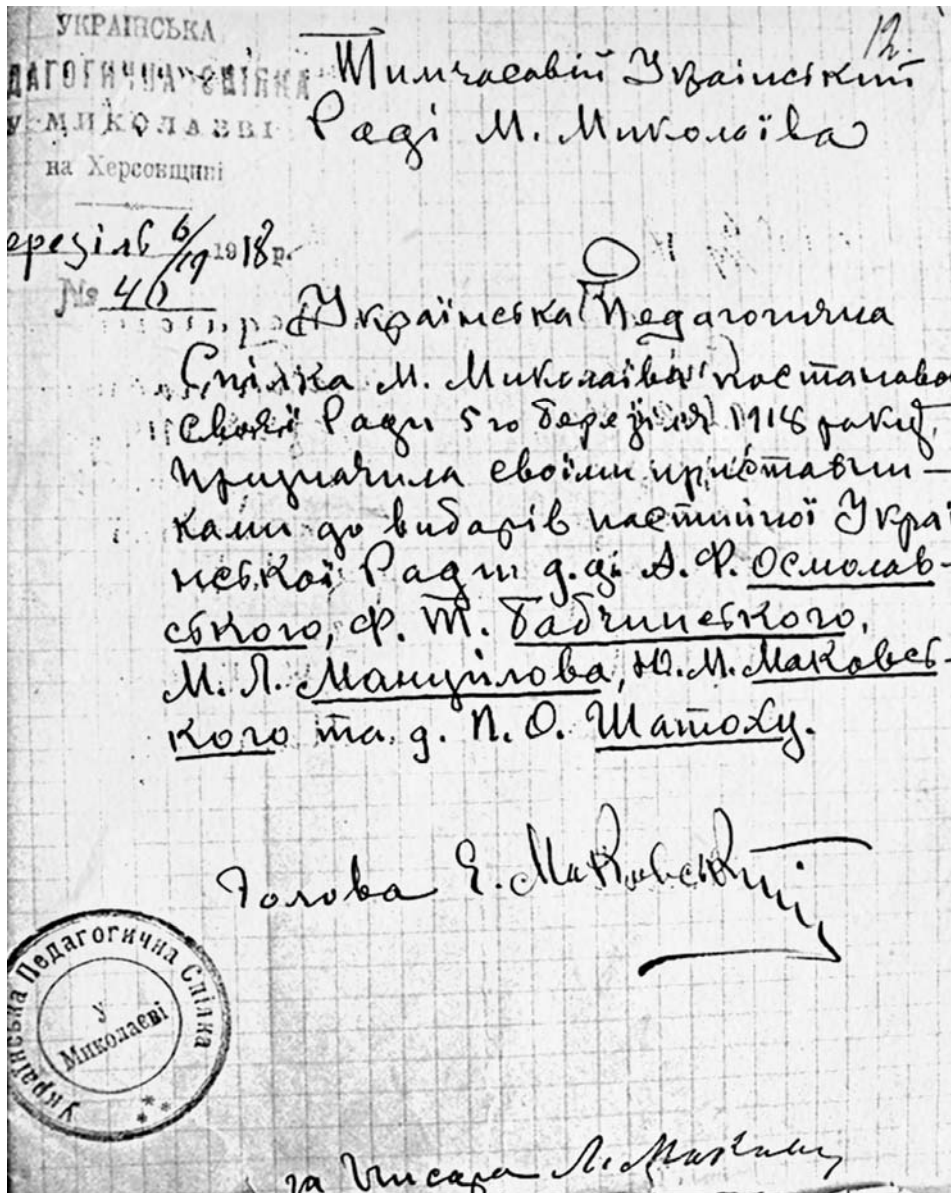
Писарь: *Є. Є. Омерт*

Оригінал. Українською мовою. Рукопис.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 5. Арк. 22.

Лист від Української педагогічної спілки м. Миколаєва
до Тимчасової Української Ради м. Миколаєва про призначення представників
для виборів постійної Української Ради

(6) 19 березня 1918 р.

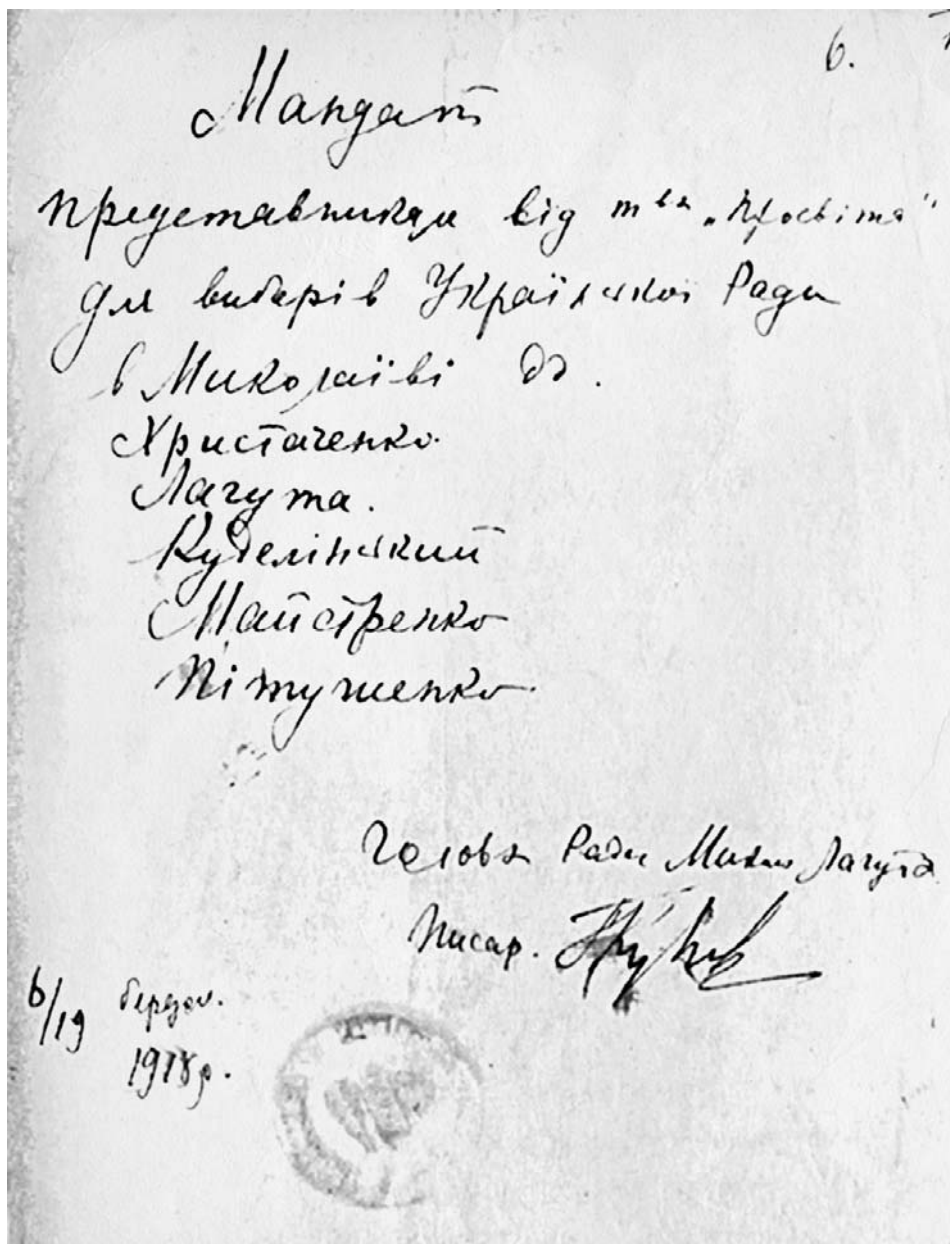

Оригінал. Українською мовою. Рукопис.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 5. Арк. 12.

Мандат представників Миколаївського відділення Українського товариства
«Просвіта» до виборів Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій

(6) 19 березня 1918 р.

Оригінал. Українською мовою. Рукопис.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 5. Арк. 6.

**Лист від колегії громадян міста Николаєва до Николаївської Української Ради
з приводу неправильного обрання демократичної Николаївської міської думи,
засилля євреїв у міських установах і необхідності повернення
до монархічного устрою в Росії-Україні**

19 березня 1918 р.

НИКОЛАЕВСКОЙ УКРАИНСКОЙ РАДЕ

При вступлении Вашем сюда в качестве инструкторов по наведению порядка здесь, на месте, таковую цель, как жители родного края, мы Вас приветствуем. В числе многих несправедливостей, введенных насильно ко многим жителям со времени, особенно октябрьского 1917 г. переворота /большевизм/, считаем необходимым здесь отметить наиболее главное и существенное, а именно: НЕПРАВИЛЬНОЕ ИЗБРАНИЕ ДУМЫ, а как следствие того – САМОУПРАВЛЕНИЯ и с ним связанные /зависимые/ другие ОРГАНИЗАЦИИ /продовольственные, милиция, охрана и мног[ие] др[угие]/, которое хотя было сделано и до октябрьского переворота, но уже под давлением пропаганды большевизма /народоправия/ среди широких масс народа, который тогда еще не освоился с сущностью и правильностью положения и был слишком падок /соблазнялся/ ко всяким многообещающим лозунгам большевиков, анархистов и т[ому] п[одобных], которые, как мы видим, привели к гибели. Просим Вас, как орган исполнительный, принять меры к роспуску теперешней Думы, предоставив населению избрать новую /ПЕРЕИЗБРАНИЕ/ на основах всеобщего /не принудительного, как раньше/ голосования, так как дальнейшая деятельность при теперешнем составе Думы вызовет лишь большие беспорядки, так как она, будучи неправильно избранной, НЕ СООТВЕТСТВУЕТ и тем не выражает собой истинных желаний местного населения. Причем ввиду слишком меняющихся настроений масс Думу следует избрать на более краткий /чем 4 года/ срок.

В числе причин неправильного избрания Думы были:

- 1) Голосование случайно находившихся тогда /проходящих/ воинских частей, не имеющих ничего общего с интересами Николаева,
- 2) Агитация и гонение против интеллигенции /так называемой «буржуазии»/, а также других классов населения, нетерпимых «якобы массами», как заявляли агитаторы, в большинстве случаев неграмотные, дикие и т[ому] п[одобные],
- 3) Распространяемый всюду широко тогда в темных массах большевизм и пр[очий] анарх[изм],
- 4) Подавление стечениями обстоятельств чисто русского национального самосознания у этих. Только еврейский блок, тесно объединившись вокруг своих узко классовых интересов, главным образом благодаря анархии, или, как ее почему-то наименовали – большевизма, добились своего незаслуженного и несправедливого первенства и фактического господства в чисто русской стране, что Вы можете проверить в любом учреждении как города, так и организаций: социалистических, рабочих и проч[их], где, занимая посты секретарей и т[ому] п[одобные], они проводили постановления и резолюции почти исключительно в своих узконациональных интересах, поскольку таковых касался тот или иной запрос, тем паче, что во главе организаций если и стоят русские люди, то в большинстве случаев малограмотные, односторонние, без всякого опыта и практики в разрешаемых «якобы ими» делах и вопросах. Поскольку же они нетерпимы для масс, мы надеемся, Вам вполне ясно из настроений, хотя печать, за малым исключением, вся в их руках. Такие обстоятельства, в случае их неустранения, чреваты большими последствиями. Мы хотим, чтобы в Германии, где люди значительно практичнее, чем у нас, смогут учесть, кроме вышесказанного, также еще очень многие тяжелые последствия, могущие

возникнуть в ближайшем будущем, одинаково опасные как для Украины /России/, так и для себя. Медлить нельзя.

Городской Голова Костенко совершенно не соответствует своему посту, и этим отчасти и можно объяснить начавшуюся в здешней периодической печати /газетах/ травлю против украинцев и германцев. Распространяться далее на эту тему мы предоставляем Вам, и, разобравшись в том, Вы убедитесь в симптоматичности сказанного. НИКАКИХ ОТЧУЖДЕНИЙ, ЗАХВАТОВ, РЕКВИЗИЦИЙ НЕ ДОЛЖНО БЫТЬ ДОПУЩЕНО, прежде же отнятое у собственников должно быть возвращено. Не быть самоуверенным – можно думать, что такая же анархия /или как у нас она называется – революция/ может перебраться в Германию и другие страны.

Точнее обдумать же это, то можно прийти к правильному и целесообразному выводу: РОССИИ НУЖНА МОНАРХИЯ, ОТВЕТСТВЕННАЯ В ЛИЦАХ МИНИСТРОВ. А пока необходимы меры от дальнейшего разложения, так как политика социалистов-революционеров и других социалистов есть для России-Украины утопия, гибель. Доказательств, надеемся, не нужно, дело говорит за себя.

Если по существу просимого Вы сами не в силах сделать, то просим покорно передать сие вверх по начальству.

Просит: Коллегия граждан г. Николаева /подпись/.

Марта 19-го 1918 г[ода]

С подлинным верно:

Оригінал. Машинопис. Російською мовою.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України.

Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 2–2зв.

№ 386

Стаття «От разрушения к строительству» з миколаївської газети «Путь социал-демократа» про катастрофічні наслідки більшовицького панування та залучення німецьких військ Українською Центральною Радою для боротьби з більшовизмом в Україні, опублікована у № 16 від 19 березня 1918 р.

19 березня 1918 р.

ОТ РАЗРУШЕНИЯ К СТРОИТЕЛЬСТВУ

Как мы и предупреждали, безумная авантюра большевистской власти на Украине неизбежно закончилась полным крахом. Затеянная Смольным братоубийственная война с Украинской Радой побудила последнюю прибегнуть к помощи немецкой армии для восстановления своей власти. Вместе с этим Центральная Рада взяла на себя обязательство продавать «излишек» съестных продуктов в Австрию и Германию. Главным предметом этих продуктов является хлеб, которого, как известно, у немцев весьма недостаточно.

Таким образом, все то, что случилось на Украине, является следствием преступно-легкомысленной политики Смольного. Конечно, нельзя оправдывать и действия Рады в деле заключения ею тяжелого мирного договора, но повторяем, эти действия являются следствием определенной причины.

По всей Украине постепенно восстанавливается власть Рады и «Советская власть» повсюду «эвакуируется» с поразительной быстротой.

Разрушив окончательно всякую торговлю и промышленность, разложив все рабочие организации, внося дух деморализации в ряды рабочего класса и т. д. и т. д., Советская власть не только позорно бежит, но и перед бегством производит разгром банков, захватывает все его ценности и забирает их с собой.

Советская власть разграбила банки в Киеве, Одессе и, наконец, в Николаеве, невзирая на то, что рабочие, таким образом, остаются в безвыходном положении, и не только рабочие массы, но и остальное население города и Городское Самоуправление.

Эти чисто разбойные разгромы производились с прямо преступной легкомысленностью.

И теперь Городским Самоуправлениям приходится расхлебывать всю ту кашу, которая была заварена «Советской властью».

Населению Украины придется нести на себе всю тяжесть последствий большевистского режима и искать способы выхода из создавшегося положения. Рабочему классу также осталось печальное наследство.

Промышленность почти совершенно убита, банки разгромлены, железные дороги окончательно разрушены, и всему населению грозит голодная смерть и вырождение.

Общая экономическая и политическая катастрофа «Советской власти» произошла не только на Украине, но и в Великороссии.

Как сообщают газеты, на последнем Съезде Советов^{386.1} политике Смольного вынесено было осуждение и было образовано коалиционное правительство^{386.2} с ЦЕРЕТЕЛИ^{386.3} во главе.

Если это сообщение верно, то «Советская власть» отошла в ту самую Лету, куда ушло и царское самодержавие.

И тогда созыв Всероссийского Учредительного Собрания будет вопросом нескольких дней.

Так пусть же социалистические партии забудут свои фракционные раздоры и объединятся вокруг лозунга спасения Российской Республики.

Все к дружной, совместной работе, к разумному государственному творчеству.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 1-2.

№ 387

Стаття «Не рано ли?» з газети «Путь социал-демократа» про спроби колишніх власників повернути собі підприємства після падіння радянської влади в м. Миколаєві, опублікована в № 16 від 19 березня 1918 р.

19 березня 1918 р.

НЕ РАНО ЛИ?

Падение Советской власти возбудило в известных слоях общества преувеличенные надежды и ожидания. Начали подымать головы те, кто вчера были ниже травы и тише воды. Строят догадки и предложения – не знаменует ли оккупация немцами города воз-

^{386.1} Зважаючи на дату публікації статті, у ній йдеться про IV Всеросійський з'їзд Рад робітничих, солдатських, селянських і козачих депутатів, що відбувся 14–16 березня 1918 р. у Москві. Основне питання на з'їзді – ратифікація Брест-Литовського мирного договору – викликало суперечки серед делегатів.

^{386.2} Коаліційний уряд було створено в травні 1917 р., а не у 1918 р.

^{386.3} Церетелі Іраклій Георгійович (1881–1959 рр.) – політичний діяч Росії та Грузії, член Тимчасового уряду, член російської делегації (О. Керенський, М. Терещенко, І. Церетелі), яка вела переговори з Українською Центральною Радою в Києві 11–13 липня (28–30 червня) 1917 р. Вороже сприйняв жовтневий переворот 1917 року, закликав до заснування демократичного центру, який міг би спиратися на Кавказ, Сибір та Україну, де всі, хто не визнавав владу більшовиків, долучилися б до відновлення державного життя. Виступав проти Брест-Литовського мирного договору. 5 січня 1918 р. на засіданні Установчих зборів звинуватив більшовиків у руйнуванні демократії. Користувався повагою широких мас населення. 7 січня 1918 р. виїхав з Росії до Грузії, де продовжив політичну діяльність.

врата к дням доброго старого времени, потирают руки от предвкушения удовольствия, что завоеваниям революции наконец-то наступил конец.

Увы, разочарования не заставили себя долго ждать. Воззвание Городского Самоуправления положило конец догадкам и преувеличенным надеждам.

Нам передают о любопытных эпизодах, имевших место в некоторых пекарнях «Труд[овой] Коп[ейки]», – кое-кто из бывших владельцев реквизированных пекарен воспрянул духом после падения советской власти, явившись в пекарни с требованиями вернуть им их предприятия. Требования сопровождалось угрозами и руганью.

«Предпринимателей» не замедлили, конечно, успокоить и обезвредить.

В другом месте бывший владелец мельницы «Труд[овой] Коп[ейки]» явился на мельницу, повесил на двери замок и заявил, что он теперь хозяин.

С помощью милиции удалось объяснить владельцу, что он заблуждается.

Надо заметить, что преувеличенные надежды окрылили не только спекулянтов...

Повылазили и греют уже на весеннем солнышке свои спины целый год прятавшиеся в своих норах бывшие сподвижники Николая Романова.

НЕ РАНО ЛИ?

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 6.

№ 388

Наказ комісара українських військ м. Николаєва про вступ на посаду та надання відомостей про стан військових підрозділів Миколаївського гарнізону, опублікований у газеті «Трудовая жизнь» (9) 22 березня 1918 р. № 17

(7) 20 березня 1918 р.

П р и к а з

по украинским войскам Николаевского гарнизона

1. Прибыв сего числа в г[ород] Николаев, я вступил в исполнение обязанностей Комиссара украинских войск города Николаева.

2. Предписываю всем командирам частей, управлений и заведений, квартирующих в г[ороде] Николаеве, доставить в мой штаб сведения о состоянии частей управлений и заведений, указав подробно число оставшихся чинов, лошадей, материальной части и денежных сумм, как находящихся налицо, так и имеющихся на текущих счетах в местных банках, а также сведения о количестве фуража и продовольствия.

3. Всем Начальникам частей, управлений и заведений доставить мне немедленно именнные списки на чинов, состоящих налицо в частях, на предмет выдачи им удостоверений о личности и принадлежности к части.

4. Сотника Николаевского пешего полка Михаила Ильича Нестеренко допускаю к исполнению обязанностей моего помощника.

Комиссар украинских войск г[орода] Николаева, казак К. Бойчук

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 57.

**Особисті думки Миколаївського міського голови В. П. Костенка
та гласного демократичної Миколаївської міської думи О. В. Паршикова
щодо питання про права селян на землю, висловлені ними під час інтерв'ю
засобам масової інформації**

20 березня 1918 р.

О КОНФИСКОВАННОЙ ЗЕМЛЕ

В связи с событиями последних дней многочисленные делегации крестьян посещают Гор[одское] Самоуправление для выяснения вопроса, как быть с землей.

Делегации указывают, что бывшие владельцы земли требуют возвращения ее, причем отношения с каждым днем обостряются.

Во многих случаях земля была передана крестьянам через земельные комитеты, но бывшие владельцы совершенно не считаются с этим, заявляя, что с падением большевистской власти никакие земельные комитеты ими не признаются.

Хотя Городское Самоуправление еще по этому поводу не высказывалось, но нам удалось ознакомиться с личным мнением по этому важному вопросу Городского Головы В. П. Костенко: Пользование земли, переданной законно по приговорам земельных комитетов, по мнению Городского Головы, не может быть изменено. Всеми универсалами Украинской Республики переход земли в руки трудового населения был категорически подтвержден, посему все слухи и сведения злонамеренных людей, смущающих трудовых земледельцев угрозами отобрания земли, ни на чем не основаны. Земля должна оставаться в пользовании тех, кто ее обрабатывает, под контролем и защитой земельных комитетов.

Земельные комитеты должны продолжать свою работу, не отступая от принятых Всероссийским Учредительным Собранием и Украинской Центральной Радой законов о передаче всей земли трудящимся.

Настроение крестьян

Вчера возвратился из поездки по ближайшим деревням и селам член эсеровской организации т[оварищ] Паршиков, ознакомившись с настроением крестьянства.

По его словам, крестьяне мало осведомлены о ходе событий. Они совершенно не знают, почему Учредительное Собрание до сих пор не создано, и выражают недоумение по поводу того, что созыв его откладывается. Крестьяне возмущены Центральной Радой, отделившей себя от Российской Республики и призвавшей в Россию немцев. К большевикам они относятся резко отрицательно.

Работы по запашке полей почти всюду приостановлены ввиду невыясненного положения с вопросом о земле.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 50-60.

Стаття «Всяком лыком в строку», у якій висловлено протест на вступ німецьких військ до України, дії Українського штабу в Миколаєві та підтримку демократичній Миколаївській міській думі, опублікована в миколаївській газеті «Путь социал-демократа» від 20 березня 1918 р. № 17

20 березня 1918 р.

ВСЯКОМ ЛЫКОМ В СТРОКУ

Не успели уйти одни, как появились другие. Не успели уйти большевики, как появились большевики наизнанку.

Позавчера вечером местным «Украинским штабом» выпущено воззвание к населению Николаева с призывом к спокойствию, к возвращению к мирным занятиям. И, между прочим, в воззвании говорится, что Городская Дума является временной властью, – «временная власть перешла в руки Городской Думы».

Не думает ли «Украинский штаб», что он является наследником «советской власти». Не думает ли он заняться тем же, чем занимались большевики в Совете [рабочих и военных депутатов].

Как видно, «штаб» так и полагает поступать. Он издает приказы, говорит как власть. Кто его уполномочивал на это? Кто его выбрал или назначил?

Страна, и в частности Николаев, измучилась от «властей непрошенных». Страна хочет отдохнуть от «варягов». Страна хочет стать не на словах, а на деле демократичной, и она не потерпит непрошенных опекунов. Она доверяет только своим избранныкам: Учредительному Собранию в общегосударственном масштабе и Городским Самоуправлениям в масштабе местном.

Полнейший разврат в умах политических недорослей. Вместо вдумчивого отношения к происходящему, вместо скорби по поводу «помощи» германцев – ликование и стремление занять место большевика.

Но пусть помнят всякие самозванные власти, что демократия этого не потерпит. В Николаеве должно распоряжаться только Городское Самоуправление и Украинское Учредительное Собрание через избранное им правительство. И города должны иметь самое широкое право распоряжаться своей внутренней жизнью.

Мы все дружно станем за Городскую Думу и скажем разным «штабам» и «радам»: Мы Вас не просим быть нашими властителями и требуем от Вас перестать играть роль властей и не показывать лики и торжествующих лиц во время великого горя народного. Радоваться и ликовать нечего.

Надо помнить, что сейчас народ унижен и нахождение германцев на Украине – это позор для нас.

Надо в корне положить предел всяким «большевикам наизнанку».

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 21–22.

№ 391

Оголошення Миколаївського міського голови В. П. Костенка про встановлення чергування в Миколаївській міській управі для допомоги населенню міста в спротиві несанкціонованим міським управлінням обшукам, що здійснюються незаконними угрупованнями, опубліковане в газеті «Путь социал-демократа» 20 березня 1918 р. № 17

20 березня 1918 р.

ОБЪЯВЛЕНИЕ

В связи с происходившими за последние дни самочинными обысками различными группами Городская Управа вновь подтверждает свое обязательное постановление, что все обыски и аресты могут производиться только по ордеру или Городского Самоуправления, или Комитета по охране города, выделенного Городской Управой. При этом при производстве всяких обысков обязательно присутствие чинов городской милиции и обязательно соблюдение всех формальностей составлением протокола обыска, подписанного также и тем лицом, у которого производится обыск.

Все происходившие обыски были произведены какими-то самочинными безответственными группами. О каждом таком случае граждане должны немедленно поставить в известность Городскую Управу, которой немедленно будут приниматься самые решительные меры против этих самочинных групп, ибо такие действия рассматриваются Городской Управой как действия налетчиков.

Городская Управа ставит в известность население, что в помещении Управы установлены непрерывные дежурства гласных и каждый имеет полную возможность немедленно ставить в известность о всех случаях налетов. Обращаться по телефону 2-95.

Городской Голова В. КОСТЕНКО

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 11.

№ 392

Повідомлення про ставлення німців до українських організацій м. Миколаєва, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» 20 березня 1918 р. № 15

20 березня 1918 р.

Отношение немцев к украинцам

На наш вопрос: каково отношение оккупантов к местной Украинской организации, они ответили, что являясь представителями украинской власти, они в данный момент считают единственной властью в городе – гор[одское] самоуправление. Вопрос о взаимоотношениях Городского Самоуправления и местной Рады выяснится, когда прибудут представители центральной власти, а пока они считают Украинскую раду организацией национальной.

Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

**Повідомлення про 8-тисячний мітинг на суднобудівному заводі «Наваль»
з приводу призупинення його роботи, опубліковане
у виданні «Трудовая жизнь» 21 березня 1918 р. № 16**

20 березня 1918 р.

ГРАНДИОЗНЫЙ МИТИНГ НА ЗАВОДЕ «НАВАЛЬ»

Никогда со времени февральского переворота 1917 года на заводе не было такого грандиозного митинга, как состоявшийся вчера. Почти весь наличный состав рабочих и служащих завода был налицо, присутствовало свыше 8.000 человек.

Но какая разительная перемена в настроении собравшихся и во всех речах.

Где девались те времена, когда на митинге кипел огонь борьбы, звучали ноты твердой уверенности и бросались семена надежды.

Где восторг, где упоение борьбы.

Нерадостен был митинг.

Стоял вопрос о закрытии завода, о расчете рабочих и служащих.

Тяжелое финансовое положение завода было обрисовано членами общезаводского комитета. Финансов заводской кассы едва хватает, чтобы заплатить за проработанные дни марта месяца рабочим и служащим завода, тем контрагентам завода, которые уже по 1–2 месяца не получали денег от «Наваля» и не могли уплатить своим рабочим. Кроме этих необходимых и неотложных платежей, нельзя было отказать в уплате следуемых от завода сумм рабочим организациям – больничной кассе, страховому товариществу и др[угим].

С тяжелым чувством пришлось на митинге говорить о том, что взятые у «Руссуда» 1.500.000 рублей не могут быть им возвращены, так как руссудовцы из этих денег должны получить за полтора месяца вознаграждения вперед, тогда как навальцы это вознаграждение получают удостоверениями.

Не отрицая необходимости возврата долга, митинг все же вынужден был постановить не возвращать пока этих денег «Руссуду».

При разборе вопроса о вознаграждении и о форме его обеспечения ввиду удостоверений-обязательств, выдаваемых заводом, было поставлено настаивать на том, чтобы эти удостоверения были выдаваемы векселями завода.

Для того, чтобы облегчить возможность рассчитанным товарищам уехать на родину, решено просить Союз металлистов прийти на помощь при учете этих обязательств.

После этого кардинального вопроса заводской жизни был заслушан доклад представителей Городского Самоуправления о последних событиях в городе и о шагах, предпринятых и предпринимаемых Гор[одской] Думой.

После прений было вынесено решение настаивать перед Гор[одской] Думой о принятии самых решительных мер против самочинных арестов и обысков, об освобождении политических арестованных и принять все меры и приложить все силы, чтобы политические и профессиональные организации были бы сохранены в полной неприкосновенности.

К 12 пол[удня] час[ам] дня митинг стал постепенно расходиться, в мастерских начался платеж за проработанное время.

Митинг из-за многочисленности не мог принять резолюций по текущему моменту и к 1 часу дня был закрыт.

В тяжелом и сумрачном настроении расходились с митинга, всех угнетала мысль: «А что же дальше».

Тихо было на заводе, жизнь замерла, такой тишины не забыть.

Д.^{393.1}

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 47.

№ 394

Повідомлення про претензії солдаток до міського самоуправління м. Миколаєва щодо видачі їм пайків та здійснення грошових виплат, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» від (8) 21 березня 1918 р. № 16

20 березня 1918 р.

ИНЦИДЕНТ В ГОРОДСКОЙ УПРАВЕ

Вчера с утра в помещении Гор[одской] Управы собралась толпа солдаток, в громких и резких выражениях требовавших выдачи им солдатского пайка.

Солдаткам было предложено избрать делегацию к Гор[одскому] Голове для выяснения вопроса о том, когда именно пайки будут выданы и по какой причине выдача задерживается.

Делегация была избрана, причем волнение все же не улеглось. Солдатки загромождили весь вестибюль возле кабинета Гор[одского] Головы, требуя немедленной выдачи денег.

Между тем Городской Голова объяснил делегации, что в Гор[одском] Самоуправлении в настоящее время денег совершенно не имеется. В кассе насчитывается несколько тысяч рублей, и если солдатки не могут подождать до вторника, когда должны прибыть деньги, то им может быть выдано в виде аванса по 15 рублей.

С этим делегация согласилась, но не согласилась толпа солдаток, требовавших немедленной выдачи всех денег.

С успокоительными речами к солдаткам выходили члены Управы, но слова заглушались общим криком «деньги».

Так продолжалось до 2-х часов, когда толпа постепенно начала редеть.

Случай этот взволновал не только членов Управы, но и всех присутствовавших при этом.

Положение Городского Самоуправления, в этот тяжелый момент взвалившего на себя бремя власти, несомненно незавидно и тем более осложняется при отсутствии денежных средств.

Каждая копейка, поступающая в гор[одскую] кассу, берется на учет, и при малейшей возможности удовлетворяются все жаждущие и алчущие.

Но все граждане, приходящие в Управу, должны считаться с тем тяжелым моментом, который мы переживаем, и не предъявлять чрезмерных требований, только осложняющих положение и не дающих спокойно работать.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 47-48.

№ 395

Повідомлення про арешт членів Колегії 9-ти Торгового флоту німецьким командуванням, опубліковане в газеті «Путь социал-демократа» від 21 березня 1918 р. № 18

20 березня 1918 р.

АРЕСТ ЧЛЕНОВ КОЛЛЕГИИ 9-ти

Вчера местные рабочие круги были взволнованы арестом Коллегии 9-ти, осуществившей, как известно, в Николаеве национализацию судов Торгового флота. Арестованы были ЯВОРСКИЙ, СОЛТАНОВ и еще несколько членов комитета, фамилии которых установить не удалось. Германцы повели арестованных по Соборной улице, вызывая в публичке

недоумение. Толпа рабочих, сопровождающая арестованных, затребовала их освобождения, и под напором их германцы вынуждены были арестованных отпустить.

Случай этот вызвал в городе различные толки. Некоторые склонны предполагать, что в данном случае немцы были спровоцированы и что арест поэтому следует считать результатом недоразумения.

Чья заинтересованная рука видна в этом деле?

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 14.

№ 396

Повідомлення про обставини арешту членів Колегії 9-ти Торгового флоту німецьким командуванням, опубліковане в газеті «Путь социал-демократа» від 22 березня 1918 р. № 19

Березень 1918 р.

К аресту членов Коллегии 9-ти

Арестованные на днях немецким патрулем члены Коллегии 9-ти, ставшей во главе национализированного Торгового флота, по освобождении их толпою из-под ареста, посетили Городского Голову, выразили удивление и протест против действий немцев.

Городской Голова В. П. Костенко снесся по этому поводу с Штабом германцев. Выяснилось, что Штаб никаких распоряжений об аресте не давал и что инцидент этот является плодом недоразумения.

Городское Самоуправление выразило пожелание, чтобы впредь возможность таких случаев была устранена, а также со своей стороны примет меры к пресечению выходок провокаторов.

По городу усиленно говорят, что все аресты, производимые немцами, являются результатом происков лиц собственнической группы, не оставляющей надежды, что немцы, наконец, вмешаются в деятельность местных общественных организаций. Надо полагать, что эти, жаждущие новых для себя грязных уроков, получают энергичный отпор.

Должны добавить, что немецкий патруль был направлен в Коллегию 9-ти одним из пароходоладельцев, который воспользовался разгромом Коллегии, чтобы «конфисковать» в кассе несколько тысяч рублей.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 282. Арк. 5.

№ 397

Повідомлення про погроми в єврейських колоніях, організовані більшовицькими сільськими комітетами, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» від 21 березня 1918 р. № 16

21 березня 1918 р.

В КОЛОНИЯХ

По полученным сведениям, сельский комитет колонии Ефингарь, состоящий из большевиков, конфисковал ближайший водочный завод и открыл продажу спирта всем желающим /по 2 рубля кварта/. Когда толпа напилась положительно до бесчувствия, темные силы провели агитацию, призывая к еврейскому погрому; хулиганам удалось возбудить пьяную толпу; начался погром, напоминавший черные дни царского режима.

Сейчас же была организована боевая дружина, к которой присоединилась часть христианского населения.

По мере отрезвления толпа погромщиков редела.

О таких же эксцессах сообщают из Ново-Полтавки, Явкино и др[угих] мест. Приняты энергичнейшие меры к подавлению погромного движения.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 48.

№ 398

Резолюції конференції загальнозаводських комітетів заводів м. Миколаєва з приводу підписаного Українською Центральною Радою мирного договору в Брест-Литовську та заклику на Україну німецьких військ

21 березня 1918 р.

КОНФЕРЕНЦИЯ ОБЩЕЗАВОДСКИХ КОМИТЕТОВ

Вчера состоялась конференция общезаводских комитетов всех заводов г. Николаева. На повестке дня всех волнующие в последние дни вопросы: 1) текущий момент и задачи рабочих организаций, 2) перевыборы в С[овет] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов], 3) положение в городе, 4) реорганизация заводских комитетов, 5) товарообмен с Германией и Австрией.

Собрание болезненно чутко отнеслось к вопросам, и были открыты продолжительные прения.

Докладчиками выступали: г[осподин] Лейканд и т[оварищ] Исаев – по третьему пункту.

По вопросам о текущем моменте и о положении города выступили с обрисовкой роли [Украинской Центральной] Рады и общего положения представители украинских социалистических партий. Собрание, рассмотрев только первые 3 пункта повестки и приняв соответствующие резолюции, было прервано, и продолжение назначено на сегодня на 2 часа дня в помещении клуба с[оциал]-д[емократов] объединенных.

Резолюция о текущем моменте

Заслушав доклад и прения, конференция ф[абрично]-з[аводских] к[омитетов] вынесла следующую резолюцию:

Принимая во внимание: 1) что заключенный Украинской Центральной Радой мирный договор является тяжелым ударом Российской революции и единству великой Российской Федеративной Республики, а также и единству революционного пролетариата, 2) что благодаря последним событиям, классовые рабочие организации понесли тяжелое поражение, 3) что черно-желто-голубой национальный шовинизм грозит затемнить классовое самосознание пролетариата, – конференция постановила: 1) добиваться созыва Всероссийского и Украинского Учр[едительных] Собр[аний] и созыва международной социалистической конференции для пересмотра заключенного в Брест-Литовске позорного мирного договора, 2) добиваться восстановления Совета [рабочих и военных депутатов] и профессиональных организаций как боевых классовых организаций, ставящих себе целью освобождение рабочего класса от экономического рабства капитала, 3) всячески бороться против национального шовинизма, извращающего истинный смысл классового социалистического движения, 4) призывать к объединению вокруг самоуправления и оказывать ему всяческую поддержку.

Резолюция о положении в городе

Заслушав доклад и прения, конференция ф[абрично]-з[аводских] к[омитетов] вынесла следующую резолюцию:

Принимая во внимание: 1) что прибытие немецких войск произошло по согласию Украинской Рады и связано с намерениями Германии и Австрии получить хлеб и съестные продукты из Украины; 2) что немецкие власти производят без ведома и согласия Гор[одского] Самоуправления аресты, реквизиции помещений и различных продуктов; 3) что производимая ими закупка фуража и сырья болезненно отражается на местном хозяйстве и продовольствии; 4) что поведение отдельных германских чинов не соответствует заверениям немецкого командования о полном невмешательстве последнего во внутреннюю жизнь города, – конференция постановила: 1) протестовать против заключенного [Украинской Центральной] Радой договора, 2) протестовать против всякого рода арестов, обысков и реквизиций, производимых немецкими властями, и требовать от Гор[одского] Самоуправления, чтобы подобный произвол и вмешательство в местную внутреннюю жизнь был немедленно прекращен, 3) предложить Гор[одскому] Самоуправлению добиваться, чтобы массовые закупки немцами различных продуктов были немедленно прекращены и не могли быть возобновлены без ведома и согласия Гор[одского] Самоуправления. Во всех этих действиях конференция фабрично-заводских комитетов обещает всемерную поддержку Гор[одскому] Самоуправлению.

Кроме принятия резолюций, были произведены выборы комиссии для разработки плана перевыборов в Совет [рабочих и военных депутатов] и представителей в комиссию при Гор[одском] Самоуправлении по ликвидации реквизиций, произведенных С[оветом] Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов], и улаживанию конфликтов с немцами.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 58–59.

№ 399

Стаття «Аграрная политика» про сприяння німецькою окупаційною владою німецьким колоністам і протести українського населення з цього приводу, опублікована в газеті «Путь социал-демократа» від 21 березня 1918 р. № 18

21 березня 1918 р.

АГРАРНАЯ ПОЛИТИКА

Нам доставлен в редакцию документ, гласящий, что Германский штаб предписывает сельским управлениям содействовать колонистам немецкой национальности в возвращении им этих земель и позаботится о спокойном засеве полей колонистами.

Распоряжение это является результатом мирного договора, подписанного Украинской Радой и Германией. Согласно этому договору, Украина обязуется возвратить все земли, отобранные у колонистов и помещиков не только немецкоподданных, но и принадлежащих вообще к немецкой национальности. Более того, по этому мирному договору Украинская власть обязана уплатить помещикам и колонистам немецкой национальности все убытки, понесенные ими за время войны.

Демократическая Украина, таким образом, должна расплачиваться за деяния Романовского правительства.

Это «возмещение убытков», несомненно, превратится еще в один из видов скрытой контрибуции, недостатком которой договор с немцами вообще не страдает.

Из фонда, которым должно быть удовлетворено малоземельное крестьянство, вырываются громаднейшие площади земли. Ибо земли, принадлежащие помещикам немецкой национальности, составляют в украинских губерниях – Херсонской, Екатеринославской, северной части Таврической – большой процент земель, который должен был отойти крестьянству.

Таким образом, на Украине выделяется особая национальность, которая приобретает особые привилегии и которая, опираясь на вооруженную силу своих давнишних соотечественников – иностранных войск, становится предметом особого внимания со стороны [Украинской Центральной] Рады, представляющей, по ее заверениям, интересы бедного крестьянства, в большинстве своем принадлежащего к украинской национальности.

Таковы первые плоды «демократического» мира Центральной Рады.

Если «универсалы» узнаются по результатам их, то крепко задумается крестьянин и рабочий над вопросом, кто, собственно, сейчас правит на Украине: «те ли, кто писал универсалы с обещанием всех благ народу, или те, кто призвал немцев для восстановления «помещичьего порядка» в деревне».

Пока опекает немецкая военная сила помещиков немецкой национальности, что будет дальше, кого дальше станут опекать гости Центральной Рады – проживем, увидим.

Но нам хочется отметить одно: возвращение земли посредством немецкого оружия помещикам вызовет отпор со стороны демократии вообще и крестьянства в частности.

Украина – еще не германская вотчина. Еще далеко не ясно положение на Украине в ближайшие месяцы. Назревают и подымаются в народе новые, колоссальные и бурные силы. И эту власть, которая опирается на немецкие отряды, может постигнуть участь большевистской власти.

И особенно рекомендуем вниманию помещиков немецкой национальности следующее: они в свое время требовали уравнивания в правах с другими, ибо они являлись и считали себя российскими, а теперь украинскими подданными. Демократия считала эти требования справедливыми и боролась за них.

Ныне, опираясь на помощь немецких штыков, они сами лишают себя звания граждан свободной Украины. Они изменяют своей стране.

Украина это учтет и запомнит, а что запомнить это не излишне будет – это для нас ясно. Ибо, повторяем, Украина – не немецкая вотчина.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 12–13.

Стаття «Объявление Украины самостоятельной народной республикою. 4-й Универсал», опублікована в газеті «Известия» від 21 березня 1918 р. № 252

21 березня 1918 р.

Объявление Украины самостоятельной народной республикою.

4-й универсалъ.

Народъ Украины, своею силою, волею, словомъ стала на земли украинская вольная народная республика. Испыталась долговѣчная надежда отцовъ твоихъ, борцовъ за вольности и права трудящихся, что въ тяжкую годовщину водворилась воля Украины: четыре года страшной войны обезсилили нашъ край и людей. Фабрики товаровъ не вырабатываютъ, заводы останавливаются, склады расхищены, деньги въ цѣнѣ падаютъ, хлѣба уменьшается—наступаетъ голодъ. По краю расплодился массы разбойниковъ и злодѣевъ—особенно когда съ фронта пошли войска, окончивши кровавую рѣзню.

На нашей землѣ изъ за этого не могли состояться выборы въ Украинское Учредительное Собрание въ назначенное по предписанію нашимъ предшественнымъ универсаламъ время и Собрание, и по сегодняшній день, не могло собраться, чтобы поинтересоваться съ нашихъ рукъ нашу временную революціонную власть надъ Украиной, установить порядокъ въ народной республикѣ нашей и организовать новое правительство.

А тѣмъ временемъ петроградское правительство: народныхъ комиссаровъ, чтобы взять подъ свою власть вольную Украинскую Республику, объявило войну Украинѣ и посылаетъ на наши земли свои войска красныхъ гвардейцевъ—большевиковъ, которые грабятъ хлѣбъ у нашихъ крестьянъ и безъ всякой платы вывозятъ его въ Россію, не жалѣя даже зерна, приготовленнаго на заливъ. Убиваютъ неповинныхъ людей и сѣютъ всюду безпокойство, злодѣянія, безчин-

ства. Мы, украинцы, сделали все возможное чтобы не допустить этой братоубийственной войны двухъ сосѣднихъ народовъ, но Петроградское правительство не пошло намъ навстрѣчу и ведетъ дальше кровавую борьбу съ нашимъ народомъ и республикою.

Кромѣ того то самое Петроградское Правительство Народныхъ Комиссаровъ хотеть затянуть миръ и зоветъ на новую войну, называя ее еще и священной.

Снова польется кровь, снова несчастный трудовой народъ пойметъ клать свою жизнь.

Мы, украинская центральная рада, избранная съзиданіемъ крестьянъ, рабочихъ и солдатъ Украины, на это согласиться не можемъ, никакакихъ войнъ поддерживать не будемъ, ибо украинскій народъ хочетъ мира, и мира демократическаго, какъ и всѣ народы во для того, чтобы вести свой край къ добру, къ творческой работѣ, къ свободной революціи и воли нашей—Украинская центральная рада объявляетъ всѣмъ гражданамъ Украины:

Отнынѣ украинская народная республика стала самостоятельной, ни отъ кого независящей свободной, вольной державой украинскаго народа.

Со всѣми соседними державами, какъ-то: Гессія, Польша, Австрія, Румынія, Турція и другими, мы хотимъ жить въ мирѣ и покоѣ, но ни одна изъ нихъ не должна вмешиваться въ жизнь самостоятельной украинской республики.

Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

**Стаття «Беседы Костенко с представителями германского штаба»
з газеты «Путь социал-демократа» від 22 березня 2018 р. № 19 про зустріч
заводчан із Миколаївським міським головою В. П. Костенком у присутності
представника німецької влади та про висловлений заводчанами протест
на господарювання німців на миколаївських суднобудівних заводах**

22 березня 1918 р.

**БЕСЕДЫ КОСТЕНКО
С ПРЕДСТАВИТЕЛЯМИ ГЕРМАНСКОГО ШТАБА**

Вчера Городского Голову В. П. КОСТЕНКО посетила делегация рабочих местных заводов, очень встревоженных хозяйничаньем немцев как на заводских территориях, так и в помещении Совета Рабочих и Военных Депутатов.

При разговоре случайно присутствовал немецкий лейтенант, которому Городской Голова передал требование рабочих.

Делегация потребовала освобождения помещения Совета Р[абочих] и В[оенных] Д[епутатов] и прекращения самочинных арестов и хозяйничанья на заводской территории. Делегация указала, что промедление выполнения справедливого требования рабочих может вызвать среди них брожение и противодействие намерениям германцев.

Делегация указала также на недопустимость захвата немцами имущества, принадлежащего рабочим.

Городской Голова получил следующие ответы от германского лейтенанта:

– Помещение Совета Раб[очих] и Воен[ных] Депут[атов] было временно отведено Штабом для офицеров прибывшего на днях второго отряда германских войск. Штаб оставил свое внимание на этом здании как наиболее близком к нему, а также из желания обезопасить от нападения большевиков с этой стороны. Если рабочие согласны дать гарантию, что такое произведено не будет и что помещение не будет служить штабом большевиков, немцы его освободят немедленно.

Что касается арестов, производимых по городу, то немецкий лейтенант объяснил это тем, что до вчерашнего дня не была налажена комендатура и отдельные части, лишённые руководящих инструкций, действовали по своему усмотрению.

С учреждением комендатуры эти явления будут устранены. Действия немцев в городе и его окрестностях будут проверены, и потерпевшие получают удовлетворение.

Вообще, – заметил лейтенант, – немцы еще не ориентировались в окружающей обстановке и все их военные меры у элеватора и по городу произведены исключительно в целях обороны на случай нападения большевиков.

Лейтенант предложил Городскому Голове пригласить всех, имеющих какие-либо претензии к Германскому штабу, на вечер в помещение Управы для рассмотрения их обеими сторонами.

З. Г.^{401.1}

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 17–18.

^{401.1} Підпис не розшифровано.

**Стаття І. І. Іванова «Самостійність» про перспективи
незалежності України та Української Центральної Ради,
опублікована в газеті «Известия г. Николаев» 22 березня 1918 р. № 253**

22 березня 1918 р.

Политические письма
«Самостійність»

Напечатанный у нас вчера 4-й Универсал Киевской Центральной Рады^{402.1} установил «самостійність» України.

Таким образом, в данный момент и на бумаге Украина является совершенно независимым государством. Вопрос заключается лишь в том, сохранится ли эта независимость в будущем, и является ли она даже в данный момент чем-либо большим, чем простое бумажное заявление.

В данный момент «независимость» эта находится в руках германцев.

Конечно, за свое содействие в «восстановлении порядка» на Украине германцы желают получить соответствующее вознаграждение – если не в форме аннексии, то уж во всяком случае в форме «контрибуции». Сколько бы ни говорили радовцы об обмене «излишками» товаров, на деле это сведется к тому, что в распоряжении украинского населения останется, вместо излишков, одна «голодная норма» – а взамен не угодно ли будет получить от Австрии... спички. По крайней мере, представитель австрийской торговой [слово нерозбірливо] только один тот товар и предложил в обмен.

Далее наладить правильный вывоз из Украины тех продуктов, которые германцам нужны, будет возможность только в том случае, если на Украине будет относительный порядок и подчинение какой-нибудь власти. Подчиняться власти народ может или за совесть, или за страх.

По какому же из этих двух соображений он будет подчиняться Киевской Центральной Раде?

О государственном самосознании, о готовности к жертвам на благо государства, как общем настроении широких масс, говорить, конечно, не приходится. Подчинение «за совесть» было бы у нас возможно только в том случае, если бы всякий и каждый уразумел свой гражданский долг. Этого, разумеется, не случится.

Конечно, если бы новая власть – власть Центральной Рады – сразу могла дать народу молочные реки и кисельные берега, то добровольное подчинение ей все же могло бы быть обеспечено.

Но... и этого не будет, не будет, опять-таки, ввиду стремления германцев выкачать из Украины продукты, чему Киевская Рада волей-неволей должна будет содействовать. А в таком случае единственный трудовой класс, на который Рада до сих пор могла еще опираться, – крестьянство, – потерпит больше всего, ибо немцам прежде всего нужен хлеб.

Тогда – доверие крестьян Рада потеряет. Доверие рабочих масс она потеряла уже давно – по крайней мере, поскольку дело идет о руководящем авангарде рабочего класса.

Следовательно, говорить о власти, «сильной доверием народа», по отношению к Центральной Раде не придется.

Раз подчинение «за совесть» отпадает, Раде волей-неволей придется переменить свою позицию и требовать подчинение «за страх». Но для этого Раде прежде всего нужна будет наводящая страх сила. И есть уже некоторые [частина тексту відсутня] ...ки, что

^{402.1} 4-й Универсал Української Центральної Ради прийнятий 9 (22) січня 1918 р. у Києві. Ним проголошено незалежність Української Народної Республіки.

Рада о такой силе подумывает недаром [частина тексту відсутня] милиция уже перешла с рук Городского Самоуправления в руки Министерства внутренних дел, недаром собираются формировать [частина тексту відсутня] ...ную» армию, недаром в Одессе собираются упразднить некоторые общественные организации. Сдвиг с истинно демократического пути уже наметился – и сдвиг этот, несомненно, будет развиваться все дальше и дальше.

Более того: сейчас, пока у Рады нет в руках настоящей реальной силы, ей волей-неволей придется звать эти силы извне. Один опыт уже сделан, и за него, конечно, придется дорого заплатить: германцы вытесняют теперь советские войска из Украины. Но ведь нельзя думать, что сразу, после ухода советских войск, настроение масс изменится. Нельзя думать, что трудовые массы сразу станут приверженцами Рады.

Те репрессии по отношению к политическим противникам, которые украинцы уже пытаются производить, только подольют масла в огонь. И если Рада, как можно думать, имеет намерение действительно проявить в стране твердую власть, то для этого ей понадобится вооруженная сила, в конечном счете, те же самые немцы.

Словом, без немцев Центральной Раде не обойтись в течение довольно долгого времени. И начнется [частина тексту відсутня] продуктов, Рада устанавливает порядок и уклоняется с пути демократизма, опять требует помощи от немцев, те опять требуют продуктов, продукты опять приходится добывать силой, опять обращаться за помощью к немцам и т. д., до бесконечности.

Направление того пути, по которому суждено пойти Центральной Раде, – совершенно ясно определяется уже теперь: в сторону от демократизма к германским приемам управления, от «доверия народа» к подчинению «за страх».

Идя по этому пути, Рада все более и более будет терять свою, и теперь уже призрачную, «независимость» от немцев.

Можно предвидеть, что в конце концов она обратится в простых чиновников немецкого штаба, помогающих немцам извлекать выгоду из Украины.

Попытка Центральной Рады создать «независимое» национальное государство при помощи иноземной силы неизбежно должна потерпеть крушение, ибо национальной, признанной народом власти, Раде создать не удастся.

А в таком случае – судьба Украины ни в чем не будет отличаться от судьбы остальных территорий [частина тексту відсутня]...

И. И. Иванов

Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

№ 403

Повідомлення про дії більшовиків, які втекли з Миколаєва, та про бої з більшовиками на залізничних шляхах поблизу Миколаєва, опубліковані в газеті «Трудовая жизнь» від 22 березня 1918 р. № 17

Березень 1918 р.

ИХ АГОНИЯ...

НИКОЛАЕВСКИЕ БОЛЬШЕВИКИ В БЕРИСЛАВЕ

Бежавшие из Николаева советские войска, как известно, захватили с собой из Государственного Банка ценных вещей и бриллиантов на 20 миллионов рублей и направились на автомобилях в Берислав, чтобы направиться через мост на Таврический берег. Автомобили были задержаны, но на помощь им подоспели три других бронированных

автомобилia, началась сильная перестрелка, во время которой убито было несколько человек, в том числе и Начальник Милиции. Освободив арестованных, товарищи их ограбили казначейство и все банки и умчались в Таврию.

В ПОГОНЕ ЗА ВАГОНАМИ

Большевики перед своим уходом из Одессы постарались угнать в направлении Николаева и Одессы возможно большее количество вагонов и паровозов. Теперь часть вагонов и несколько паровозов были захвачены в Николаеве. Часть же – большевики угнали на Помощную. Можно думать, что вскоре все вагоны будут возвращены в Одессу и тогда восстановится правильное сообщение.

БОЙ С БОЛЬШЕВИКАМИ

На железной дороге получены сведения о крупном столкновении, происшедшем между германо-австрийскими и большевистскими войсками. Столкновение произошло в елисаветградском отделении жел[езной] дороги у ст[анций] «Ново-Украинка» и «Глиняная». Большевики были разбиты и принуждены были отступить, но успели подорвать пути. На станцию Ново-Украинка был выслан вспомогательный поезд, который быстро восстановил испорченный путь.

Большевики были также отогнаны в сторону ст[анции] «Помощной» от ст[анции] «Колосовка».

В руках большевиков находится пока Елисаветград, Помощная и Знаменка.

ПЕРЕРЫВ ДВИЖЕНИЯ НА ЮЖНЫХ ДОРОГАХ

По полученной на одесском вокзале телеграмме прервано пассажирское сообщение на участке Полтава – Крeмечуг – Полтава – Знаменка – Корыстовка – Пятихатка. Хотя причины перерыва ж[елезно]-д[орожного] движения в этом районе в телеграмме не указываются, но предполагают, что на этом участке в настоящее время происходит бой между большевиками и немцами.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 50-51.

№ 404

**Повідомлення про події в м. Очаків та Очаківській фортеці,
де забарикадувалися матроси-більшовики,
яких намагалися вибити звідти німецькі війська,
опубліковані в газеті «Трудова жизнь» від 22 березня 1918 р. № 17**

Березень 1918 р.

СОБЫТИЯ В ОЧАКОВЕ

Потопление транспорта «Мария»

В военно-морских кругах Одессы получено официальное сообщение о потоплении вблизи Очакова, на виду крепости, большого транспорта «Императрица Мария»^{404.1}, принадлежавшего Р[оссийскому] О[бществу] П[ароходства] и Т[орговли] и мобилизованного морским ведомством во время войны.

^{404.1} Транспорт «Мария» належав Російському товариству пароплавства і торгівлі, базувався в порту Одеса. 31 липня 1917 р. перейменованій на «Жар-птица». 18 березня 1918 р. затоплений більшовиками в Дніпро-Бузькому лимані для загородження фарватера.

Во время революции этот пароход был переименован в «Жар-Птицу».

Подробности потопления «Марии» в общих чертах таковы: последние события, завершившиеся бегством из Одессы военных моряков, застигли этот транспорт в нашем порту. Матросы, пригрозив команде «Марии» расстрелом, заставили уйти, чтобы не попасть в руки подходившим немцам. По некоторым причинам «Мария» самостоятельно не могла управляться, но и это обстоятельство не избавило ее от участи других транспортов, насильно [уведенных] из Одессы. «Мария» была взята на буксир.

Очевидно, ввиду штормовой погоды уже в море решено было увести «Марию» в Очаков. Здесь она умышленно и была потоплена скрывшимися матросами, часть которых высадилась в Очакове и захватила крепость, гарнизон которой давно уже объявил себя большевистским и встал на защиту советской власти.

Мотивы потопления

Какую цель преследовали матросы, когда потопили «Марию». На этот вопрос существует два ответа, оба пока предположительные. «Мария» могла быть потоплена с целью лишить немцев этого морского приза. Рассчитывать уйти из Очакова транспорт не мог.

Но существует еще и другая версия. Укрывшись в Очаковской крепости, матросы решили загородить доступы и затопили на фарватере этот транспорт. Не исключается предположительно, что, кроме «Марии», ими могли быть потоплены еще и другие пароходы.

Занятие матросами Очаковской крепости

В связи с занятием отрядом матросов Очаковской крепости передают, что моряки вместе с гарнизоном устроили здесь своего рода «Форт Шаброль»^{404.2}. Если верить рассказам, то матросы и советские войска решили оказать немцам здесь упорное сопротивление, пользуясь господствующим положением сильных фортов, имеющих серьезное значение. Назначение Очаковской крепости и сводилось к тому, чтобы предупредить проникновение в Николаев неприятельских кораблей.

Вся крепость сейчас в руках советских сил. Орудия фортов наведены на море.

Стрельба

Во вторник было получено донесение о том, что со стороны Очакова слышна стрельба.

Немецкие аэропланы

Немецкое командование распорядилось немедленно выслать к Очакову аэропланы, дав им известные поручения. По отношению к засевшим в крепости большевикам будут приняты решительные меры к скорейшей их ликвидации.

Дело в том, что, занимая Николаев, германские и австро-венгерские силы обошли Очаков. Сейчас крепость отрезана со всех сторон. Матросам и гарнизону некуда уйти.

Мирное население

Нетрудно себе представить переживания в создавшейся обстановке мирного населения Очакова. Озлобленные и положительно озверевшие моряки могут натворить здесь много бед.

^{404.2} Форт Шаброль – назва будинку в Парижі на вулиці Шаброль, у якому забарикадувався президент антисемітської ліги Жюль Герен. Події відбувалися у серпні-вересні 1899 р., коли французький уряд очікував на заколот націоналістів і монархістів через справу Дрейфуса (справа 1894 р. по звинуваченню єврея Альфреда Дрейфуса в шпionажі на користь Німецької імперії). Стосовно Ж. Герена уряд, не ризикуючи життями поліцейських, застосував облогу, й через голод антисемітський лідер був змушений здатися. Його засудили до 10 років ув'язнення.

В связи с событиями в Очакове главная контора Р[оссийского] О[бщества] П[ароходства] и Т[орговли] распорядилась задержать в Николаеве оставленный здесь матросами пароход «Потемкин», который должен был сняться в Одессу.

По авторитетному заявлению немецких моряков, очаковское дело может быть ликвидировано в самые ближайшие дни.

Немецкие аэропланы над Очаковом

Прибывший из Очакова третьего дня катер сообщил военным властям, что Очаков находится в бедственном положении, угрожаемый 4 советскими миноносцами.

Предварительно матросы сделали попытку забрать ключи от береговых Очаковских батарей, но это им не удалось.

Получив тревожные известия из Очакова, немцы на рассвете отправили к Очакову свои аэропланы.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 51–52.

№ 405

**Повідомлення про повернення до м. Николаєва
представника німецьких пароплавних компаній Роберта Гуна,
на якого німецький уряд поклав обов'язки налагодження торгівлі
й пароплавства між Німеччиною та Україною,
опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» від 22 березня 1918 р. № 17**

Березень 1918 р.

Роберт Гун в Николаеве

В Николаев прибыл из Одессы уполномоченный германских пароходных обществ Роберт Гун, являющийся также доверенным фирмы «Дейтше Левант-Лиине»^{405.1}.

Роберт Гун хорошо известен Николаеву и Одессе по своей деятельности до войны. Он много лет состоял на юге России главным доверенным пароходных предприятий Мак Наб Ружье, ведших крупные морские операции. Одновременно г[осподин] Гун представлял от германских фирм, преимущественно гамбургских.

Вспыхнувшая война вынудила г[осподина] Гуна покинуть Одессу и Россию. За время своего пребывания в Германии г[осподин] Гун принимал ближайшее участие в разработке проектов и планов будущих торговых договоров, организовал будущие сношения и проч[ее]. И не успели еще германцы переступить порога Одессы, как г[осподин] Гун оказался уже здесь во всеоружии проектов возобновления плавания, товарообмена.

Г[осподин] Гун успел посетить все одесские пароходные предприятия и направить сложное дело морских сношений на практический путь.

Перед ним самые широкие горизонты, к достижению которых г[осподин] Гун энергично зовет не успевших еще опомниться от переживаний кошмара русских деятелей морских предприятий.

Достаточно сказать, что г[осподин] Гун не останавливается перед смелой мыслью открыть сообщение между Одессой и Гамбургом, через Дунай, Будапешт, Регенсбург и каналом до самого Гамбурга. Это, конечно, ввиду невозможности сейчас пользоваться Дарданеллами и выходом в Средиземное море.

Г[осподин] Гун обещает через несколько дней прислать германский пароход с товарами для Одессы.

^{405.1} «Дейтше Левант-Лиине» – німецьке пароплавне товариство.

Сейчас г[осподин] Гун занят выяснением наличности наших плавучих средств. Для этой цели он, собственно, и приехал в Николаев.

В целом ряде совещаний с нашими представителями г[осподин] Гун делает интересные доклады о немедленном возобновлении пароходных сообщений. В планы г[осподина] Гуна, пользующегося широким покровительством немецкого морского командования, входит обслуживание портов Румынии, Болгарии, Турции и ранее принадлежавших Сербии.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 55.

№ 406

Звернення редакції газети «Трудовая жизнь» до читачів з приводу попередніх публікацій про приховування більшовиками числа загиблих під час спротиву наступу німецьких військ і про появу білого прапора над будинком більшовицького штабу під час вступу німців до Миколаєва, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» від 22 березня 1918 р. № 17

22 березня 1918 р.

ПО ПОВОДУ «ПИСЕМ»

Письмами в редакцию «Известий» сестры милосердия и санитары опровергают версию о бросании трупов красноармейцами в реку для скрытия числа жертв, а большевики опровергают версию о белом флаге, появившемся над их штабом в день оккупации города.

Оставляя без внимания «пренебрежительный» тон этих писем, который весьма мало волнует редакцию «Трудовой Жизни», последняя считает, однако, необходимым указать читающей публике: 1) что сведения о бросании трупов красноармейцев в реку получены были нами от одного из членов с[оциал]-р[еволюционной] боевой дружины, что мы там же оговорили «непроверенность» этих сведений и, 2) что по второму вопросу сами большевики не отрицают того, что над их помещением красовался белый флаг.

Редакция виновата разве в том, что не допускала возможности занятия большевистского штаба посторонней организацией, полагая, что эту единственную хоть позицию большевики оставили за собой.

Что же касается вопроса о времени нашего будто бы «пресмыкания» перед советской властью, то надо думать, что в это не верят даже сами большевики, так что опровергать это перед всей прочей читающей публикой – лишняя трата слов.

Редакционная Коллегия

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 281. Арк. 57.

№ 407

Звернення німецького генерала Роберта фон Коша до населення Миколаєва із закликом до зберігання спокою та продовження мирних справ, опубліковане в газеті «Путь социал-демократа» 22 березня 1918 р. № 19

22 березня 1918 р.

Объявление

Призванные Украинским Правительством к восстановлению спокойствия и порядка германские и австро-венгерские войска заняли город Николаев. Население призывается к сохранению спокойствия, беспрекословному подчинению распоряжениям немецких властей, отдаваемым по соглашению с Городским Самоуправлением и к продолжению своих мирных занятий.

Германское командование не имеет намерения вмешиваться во внутренние дела населения.

Командующий генерал Кош
Генерал от инфантерии

Редакционная Коллегия

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 282. Арк. 1.

№ 408

Повідомлення про зустріч Миколаївського міського голови В. П. Костенка з генералом Робертом фон Кошем і обговорення ними питання про головну мету німецької присутності в Україні – налагодження товарообміну між Україною, Німеччиною та Австрією, опубліковане в газеті «Путь социал-демократа» від 22 березня 1918 р. № 19

22 березня 1918 р.

ЦЕЛИ ОККУПАНТОВ

Вчера Городской Голова, вызванный Германским штабом, беседовал с генералом КОШЕМ, остановившимся в Лондонской гостинице. Генерал еще раз подтвердил Городскому Голове, что немцы пришли исключительно для водворения здесь порядка и во внутреннюю жизнь города и его обществен[ные] и проф[ессиональные] организации вмешиваться не намерены, предоставляя в этом отношении полную самостоятельность Городскому Самоуправлению.

Немцы выражают желание поскорее наладить торговые отношения между Украиной, Германией и Австрией, и здесь, на месте, они намерены устранить все то, что будет так или иначе задерживать осуществление их целей.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 18.

**Звернення «Ко всем социалистическим партиям г. Николаева»
щодо консолідації сил соціалістичного табору в боротьбі проти національної
ворожнечі, опубліковане в газеті «Путь социал-демократа»
від 22 березня 1918 р. № 19**

22 березня 1918 р.

Ко всем социалистическим партиям г. Николаева

Пользуясь замешательством в рядах демократии, темные силы начинают усиленно разжигать национальную вражду. Повсюду: на базарах, улицах, среди кучек зевак темные субъекты натравливают одну национальность на другую. Они знают, что они делают. Они понимают, что в национальной склоке можно сейчас утопить революцию и ее завоевания.

Долг всех революционных организаций и партий – положить этому конец и определенным образом высказаться по поводу этих темных деяний.

Надо, чтобы сейчас громко возвысился голос социалистических партий, что интернационал трудящихся остается священным для них.

Поэтому еврейские социалистические партии созывают на сегодня, 22-го марта, на 8 час[ов] вечера в клубе с[оциал]-д[емократов] объединенных /Потемкинская, 43/ [на] общее собрание представителей всех социалистических партий для выработки и опубликования общего протеста против национальной травли и принятия экстренных мер борьбы с натравливанием одной национальности против другой.

На это совещание приглашается по 2 представителя от следующих социалистических партий: с[оциал]-д[емократов] /объединенных/, с[оциалистов]-р[еволюционеров], с[оциал]-д[емократов] /большевиков/, с[оциалистов]-р[еволюционеров] левых, с[оциал]-д[емократов] украинских, с[оциалистов]-р[еволюционеров] украинских, п[ольской] п[артии] с[оциалистов] /левых/, п[ольских] с[оциал]-д[емократов], эстонская группа с[оциал]-д[емократов], латышская группа с[оциал]-д[емократов], народных-социалистов, анархистов, Дашнакцутюн^{409.1}, Николаевской организации всеобщего еврейского союза «Бунд», Объединенной еврейской социалистической рабочей партии /е[врей]-с[оциалисты] и с[ионисты]-с[оциалисты]/^{409.2}, еврейской социал-демократической рабочей партии «Поалей-Цион».

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 282. Арк. 4–5.

^{409.1} Дашнакцутюн (Вірменська революційна федерація) – вірменська політична партія, заснована в Тифлісі (Тбілісі) у 1890 р. Діяла на території Російської імперії, Османської імперії, Ірану, Сполучених Штатів, у країнах Європи. У 1918–1920 рр. – правляча партія, що сформувала уряд у Республіці Вірменія. Фактично припинила існування у листопаді 1920 р. у зв'язку з уведенням радянських і турецьких військ на територію Республіки Вірменія та її розгрому. Функціонувала у вірменській діаспорі за кордоном. У СРСР відновила діяльність 1991 р. Дашнаки боролися за політичні та економічні свободи вірменів.

^{409.2} Об'єднана єврейська соціалістична робітничка партія (ОЄСПП) створена 17 липня 1917 р. на з'їзді в Польщі шляхом об'єднання Соціалістичної єврейської робітничої партії та Сіоністсько-соціалістичної робітничої партії. Підтримувала Тимчасовий уряд, однак у рядах партійців були такі, хто співпрацював із більшовиками. Після жовтневого більшовицького перевороту частина членів партії виступила проти більшовиків, інша частина, об'єднавшись навесні 1919 р. з лівими бундівцями, заснувала Об'єднану єврейську комуністичну робітничу партію, яка восени цього ж року злилася із Комуністичною партією більшовиків України.

№ 410

Повідомлення про циркуляр Української Центральної Ради про українізацію пошт, вивчення поштовими службовцями української мови та переклад усіх наочних повідомлень на українську мову, опубліковане у миколаївській газеті «Путь социал-демократа» від 22 березня 1918 р. № 19

22 березня 1918 р.

Украинизация

Местной почтово-телеграфной конторой получено циркулярное телеграфное распоряжение [Украинской] Центральной Рады о том, чтобы служащие конторы немедленно приступили к изучению украинского языка. В течение двух месяцев, говорится в телеграмме, – все служащие конторы должны свободно владеть украинским языком.

В зависимости от усвоения языка последует повышение по должности.

[Украинская] Центральная Рада разслала по всем почтово-телеграфным конторам Украины, в том числе и николаевской, телеграфный циркуляр о переводе всех плакатов, висящих на отделах контор, с русского языка на украинский.

Предписано эту переписку произвести вплоть до плаката «Вход на почту».

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 282. Арк. 6.

№ 411

З постанови Прокурора Одеської судової палати про березневе повстання 1918 року проти німців у м. Николаєві

Події 22 березня 1918 р.

ИЗ ПОСТАНОВЛЕНИЯ ПРОКУРОРА ОДЕССКОЙ СУДЕБНОЙ ПАЛАТЫ О ВОССТАНИИ В ГОР. НИКОЛАЕВЕ. ИЮНЬ 1918 г.

[...] В шесть часов утра 16-го того же марта парламентареры /Николаевской думы/ встретились с германским генералом на мосту, сообщили ему о создавшемся в городе положении и заявили, что с уходом Совета большевиков вся власть в городе перешла к Думе, которая несет охрану города. Заверив, что сопротивления не будет, парламентареры предложили назначить время и место для переговоров. Германцы, приняв предложение, вступили в город и заняли указанное им помещение. В этот день состоялось официальное совещание представителей обеих сторон в Лондонской гостинице. Дума стояла на той точке зрения, что оккупационные войска, явившиеся по договору с украинским правительством для борьбы с большевиками, должны оставить в полной неприкосновенности всю внутреннюю жизнь населения, и выставила при этом ряд пунктов, в числе которых был и по вопросу об охране внутреннего порядка в городе. Германцы приняли эти предложения, потребовав, однако, провести скорейшее разоружение гражданского населения, и обусловили порядок снабжения продовольствием и помещением. На основах этого соглашения первоначально установились нормальные отношения с оккупантами. Трудность положения Думы заключалась в том, что ей приходилось брать на свою ответственность поведение всего населения, тогда как только в момент переворота Дума получила возможность самостоятельности действий и начала организовывать широкие массы вокруг себя; но перед Думой выбора не было. Отказ на первых же шагах от охраны города и передача ее германцам были истолкованы рабочими и населением как измена их интересам, что совершенно дискредитировало бы Думу и отдало бы массы во власть стихийных настроений в виде протеста против чужеземцев.

Дума лучше, чем кто-либо другой, понимала гибельность попыток вооруженных выступлений против оккупантов. Поэтому она через своих гласных и [представителей] социалистических партий немедленно повела кампанию по заводам, в рабочих организациях, стремясь выяснить населению единственную возможную и спасательную линию поведения. От Думы и партий были выпущены воззвания к населению с призывом к спокойствию и организации вокруг Думы для планомерной защиты прав населения. Был издан ряд обязательных постановлений Думы и по соглашению с нею объявление германского штаба, устанавливавших взаимные отношения к оккупантам. Было опубликовано, кроме того, постановление о сдаче в трехдневный срок всего оружия в комиссариаты. Благодаря указанным выше мерам в Думе возникла уверенность, что удастся обойти все возникшие опасения на пути к поддержанию порядка. Происходили, впрочем, мелкие инциденты на почве взаимного непонимания, производимых реквизиций и захвата помещений, из-за размена денег и незнания языка. Таким образом, город спокойно прожил шесть дней, а именно до 22 марта [1918 г.].

...К тому времени в городе стали получаться сведения о событиях в [городе] Херсоне, вызвавшие среди населения тревогу и самые преувеличенные кривотолки. Стало известно, что первоначально занявший Херсон небольшой отряд германцев разбит и что Херсон снова находится во власти большевиков. 21 марта [1918 г.] при переговорах с германским генералом Кошем Городской Голова Костенко повторил все прежние условия соглашения, которые им были приняты. На вопрос же генерала Коша, может ли городское самоуправление поддержать своими силами порядок в городе, он, Костенко, заявил, что внутренний порядок, поскольку он зависит от местных условий, город считает вполне возможным поддержать своими средствами. На вопрос Костенко, грозит ли городу опасность извне, ввиду тревожных слухов среди населения в связи с херсонскими событиями и установкой германцами тяжелой артиллерии в Портовом участке, германское командование заверило, что события эти крайне преувеличены, что городу опасность не угрожает и что население может спокойно оставаться. В тот же вечер на заседание Городской Управы явился со своим штабом новый комендант и подтвердил все пункты соглашения. Тогда же представители рабочих особенно настаивали на немедленном освобождении помещения Совета, на прекращении реквизиций заводских материалов и невмешательстве в жизнь рабочих организаций. Представитель германского командования заверил, что все это будет принято во внимание и что все поводы для недоразумений будут устранены. На следующий день в Думу стали поступать сведения о новых недоразумениях на заводах из-за бензина, который реквизировался германцами. Представители рабочих Балтийского завода заявили ему, Костенко, по телефону, что бензина не дадут и окажут германцам сопротивление.

...В половине третьего внезапно в городе начали падать снаряды и послышалась артиллерийская стрельба откуда-то из-за черты города. От Думы был послан в штаб германцев начальник охраны города Малевич для выяснения причин обстрела. По телефону с разных сторон сообщали о жертвах и начавшемся среди населения волнении и о том, что будто бы со стороны Херсона и станции Долинской подошли большевистские эшелоны. В три часа Малевич возвратился в Думу и доложил, что в германском штабе большое возбуждение. Германцы грозят будто бы принять свои меры для немедленного разоружения населения, которое отказывается сдать оружие, несмотря на вывешенное по этому поводу объявление. О причинах обстрела города они не дали удовлетворительных объяснений, так как, видимо, еще сами не ориентировались в создавшейся обстановке. В это время из милиции поступило сведение, что через базар прошла крайне возбужденная вооруженная толпа в несколько сот человек и милиция никаких мер принять не могла. После того Городской Голова Костенко предложил Малевичу и начальнику милиции немедленно отправиться вместе с ним к германцам и заявить, что ввиду большого

возбуждения населения во время начавшегося обстрела города Городская Дума не в состоянии поддержать порядок и ручаться за поведение населения не может...

Окружив начальника милиции, толпа требовала оружия, чтобы идти сражаться с германцами и помочь, по ее объяснениям, нашим подошедшим войскам из Херсона. В милиции было налицо не более 12-ти человек, и начальник милиции поэтому пытался задержать толпу переговорами, он же, Костенко, бросился к телефону, чтобы вызвать помощь из Одесского комиссариата, но телефон не работал. Затем он, Костенко, отправился в Государственный Банк, где у него было назначено совещание, а к тому времени в центре города началась непрерывная ружейная и пулеметная стрельба, так что нельзя было пройти по улице. Ввиду невозможности пройти в германский штаб Костенко пробовал вызвать Лондонскую гостиницу по телефону, но ему не отвечали. Из главного комиссариата к тому времени сообщили Костенко, что толпа захватила запас ружей из склада при комиссариате, где хранились отобранные от населения винтовки и патроны, а также 2 или 3 пулемета. Всего попало в руки толпе до ста винтовок, но главный склад, где хранилось оружие, отобранное от большевиков, толпа не нашла. В течение всей ночи Костенко пытался снестись по телефону с Думой, милицией, больницей и Лондонской гостиницей, но ему не отвечали, а к вечеру из милиции ему сообщили, что, по сведениям, германцы перешли в Петроградскую гостиницу. Почти одновременно с этим город лишился воды ввиду пробития снарядом большевиков водонапорной башни. Всю ночь продолжалась артиллерийская стрельба, слышны были взрывы бомб. В три часа ночи Городскому Голове Костенко передали, что германцы обстреливают здание Думы, где временно помещался перевязочный пункт. Обстоятельство это было вызвано тем, что толпа, захватив думский двор, скрывалась в нем и установила пулеметы на Думской площади. Очевидно, германцы предполагали, что стрельба по Лондонской гостинице ведется из зданий Думы, а следовательно, могли полагать, будто Дума действует солидарно с нападшими на город и восставшими внутри города большевиками. Сознывая это роковое недоразумение, Костенко добился возможности немедленно пройти в штаб для разъяснения создавшегося положения. Около девяти часов утра германский штаб, предупредив по телефону, что по улицам ходить не безопасно, заявил, что пришлет за Костенко охрану, которая не замедлила и прибыть. [...]

Прокурор палаты

/подпись/

Копія. Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області. Оп. 1. Спр. 35. Арк. 215–219^{411.1}.

№ 412

Свідчення начальника Миколаївської міліції прапорщика С. І. Белогая про перебіг березневого повстання проти німців, що відбулося 22–23 березня 1918 р., записані 1 червня 1918 р.

Події 22–23 березня 1918 р.

ИЗ ПОКАЗАНИЙ ПРАПОРЩИКА БЕЛОГАЯ от 1 ИЮНЯ 1918 г.
о ВОССТАНИИ в гор. НИКОЛАЕВЕ

...Целую ночь Городской Голова, Комитет и другие общественные деятели провели в Городской управе, принимая всякие меры, вызывавшиеся условиями момента. Нелишне здесь заметить, что по инициативе Городского Головы, кажется, ночью посредством прожектора немецкому командованию дана была сигнализация о том, что большевистских

^{411.1} Раніше опубліковано в збірнику «Освободительная война украинского народа против немецких оккупантов». Партиздат ЦК КП/б/У. 1937. С. 89–93.

войск [красноармейцев] в городе нет. А утром, в 5 часов, на Варваровский мост, который накануне был разведен большевиками, [чем] было создано непреодолимое препятствие для вступления немецкого отряда в город, отправилась от города делегация для предупреждения немцев о настоящем положении в городе. Я также ездил в составе этой делегации. В 9 часов утра немцы были уже в городе, а в 4 часа состоялось заседание Городской Управы с немецким командованием. Присутствовал на этом заседании и я. Между многими вопросами обсуждался также вопрос о разоружении населения. Городской управой было дано обещание выработать обязательные постановления о порядке ношения и хранения оружия и требование к населению о сдаче оружия, не разрешенного к хранению /винтовки, пулеметы, карабины, бомбы и т. п./. Хотя немцы заявили, что вся власть в городе принадлежит городскому самоуправлению, однако они потребовали, чтобы прежде напечатания в газетах такого рода постановлений оригиналы их были бы предоставлены им. Были разработаны правила и постановления и переданы в немецкий штаб /при сем прилагается вырезка, содержащая все эти правила и постановления/. Между прочим, немецкое командование согласилось сохранить легализованные боевые дружины лояльных партий социалистов-революционеров и социал-демократов и еврейской самообороны. Эти дружины накануне вступления немецких войск оказали милиции немалую услугу, разоружив до 900 человек красноармейцев. От имени начальника милиции 22 марта [1918 г.] помещено в газетах объявление с требованием сдачи оружия с предупреждением, что в противном случае с 23 марта [1918 г.] начнутся повальные обыски и виновные в хранении оружия будут привлекаться к строгой ответственности.

Одновременно почти с первого дня вступления немцев в городе враждебными силами велась усиленная агитация среди широких масс. Агитация велась самая разнообразная: против Думы, Центральной Рады, украинцев, немцев и буржуазии. Широкие массы питались самыми нелепыми слухами. В центре города почти на всех перекрестках кишели толпы, и мне то и дело приходилось выезжать на места, чтобы рассеивать эти толпы.

Особенное возбуждение вызвал арест немцами, без ведома русских властей /городского самоуправления, украинских властей тогда еще не было в городе/, трех лиц из состава Коллегии девяти по управлению торговым флотом. Толпа рабочих отбила у немцев всех арестованных, и когда я прибыл на место, где отбили арестованных, то толпа рабочих и эвакуированных воинов была настолько возбуждена, что когда я уговаривал разойтись, то чуть не набросилась на меня с тем, чтобы учинить самосуд. Отряду дружинников, бывшему со мной, пришлось даже дать несколько выстрелов, после чего толпа рассеялась на время.

Городской Голова Костенко, назначенный Управой для сношения с немцами по вопросам охраны города, инженер Малевич и я сообщали немцам, что в городе спокойно, что среди широких кругов высказывается общее недовольство положением и идет усиленная агитация погромного характера, и в том числе против немцев. Нам на это офицер штаба ответил улыбкой. Наконец в среду, 20 марта [1918 г.], мне один из б[ывших] старших милиционеров, А. Я. Темишевский, сообщил, что ему негласно известно, что в этот день состоялся в цирке-театре Шеффера митинг большевиков, на котором решено было выступить в скором времени с оружием в руках против немцев. Я доложил об этом Городскому Голове и Управе, и в тот же день на вечернем заседании Управы решено было увеличить состав милиции специальной караульной командой в 150 человек, что усилило бы резерв милиции, необходимой для поддержания порядка. Кроме того, в тот же вечер я отдал распоряжение об усилении милицией постовой службы в центре города и других важных местах и распорядился перейти к двухсменной службе, благодаря чему не третья часть, как это было раньше, а половина всего состава милиции была одновременно на службе /на постах и в резерве/. Четверг /21 марта/ прошел уже совершенно спокойно, и ниоткуда не поступало никаких тревожных сведений. Если на заводах «Наваль» и «Руссуд» и имели место митинги, то, во-первых, там были немецкие же патрули, а

во-вторых, на митингах этих, по изменившимся сведениям, выступали уже меньшевистские вожди – противники каких бы то ни было вооруженных выступлений против немцев. Были основания предполагать, что постепенно наступит нормальная жизнь.

Но в пятницу 22 марта [1918 г.], часа в два дня, до меня дошли сведения, что в городе во 2-й Адмиральской части падают снаряды. По их направлению не трудно было определить, что стреляет кто-то, находясь вне Николаева... Я тотчас отправился к Городскому Голове и доложил об этом. Городскому Голове уже раньше меня кто-то сообщил, и он, как только я окончил доклад, поручил мне послать часть конного отряда милиции для разведки, что я немедленно и исполнил. Часа в 3 дня я направился из комиссариата на обед в Лондонскую гостиницу, но у выхода из помещения я встретил ст[аршего] милиционера Темишевского, который доложил мне, что сейчас толпа направилась к Городской Управе требовать оружия. Я моментально вернулся во двор комиссариата и Управы /общий/ и, выходя из помещения, встретил Городского Голову Костенко и Малевича, направлявшихся из Управы через двор в помещение комиссариата, а далее во дворе – огромную, человек в 300, толпу народа.

Толпа, увидев меня, сейчас же окружила со всех сторон и стала требовать выдачи ей оружия. Милиционеров в то время при комиссариате было всего лишь человек 10–12, и к тому же револьверов у них не было, так как милиция, вопреки всем стараниям и начальника милиции, и моим, не могла получить револьверов. Насколько мне помнится, я по пути во двор наспех поручил указанному выше Темишевскому вызвать из Одесской части [города] подкрепление /вооруженных милиционеров/. Он впоследствии докладывал мне, что передавал по телефону в Одесскую часть, что тогда уже даже нельзя было идти по улице, т[ак] к[ак] шла беспорядочная стрельба. При главном комиссариате в казарме милиционеров были винтовки, но те из милиционеров, которые видели, что толпа окружила меня и под угрозами смерти требует оружия, вероятно, лишь смотрели с любопытством. И это вполне понятно, так как руководителя среди них не было, а сами они не знали, что предпринять. Я долго уговаривал толпу не выступать, задержал ее минут 15, но все было безрезультатно... Часть толпы направилась к цейхгаузу^{412.1} /очевидно, кто-то из толпы знал место хранения оружия – мне передавали даже, что этой частью толпы руководил какой-то милиционер Портовой части – эвакуированный солдат/. Хотя у цейхгауза и стоял часовой /милиционер/, вооруженный винтовкой, однако он не мог противостоять толпе в 100–150 человек. Разбив цейхгауз, толпа тут же во дворе начала разбирать винтовки и проверять, насколько пригодна каждая их них. Сколько было винтовок, точно сказать не могу, т[ак] к[ак], во-первых, оружием заведовало специальное лицо, во-[вторых], со дня ухода большевистской Красной Армии оружие то прибывало, то убывало, т[ак] к[ак] шла замена и подбор по системе оружия, находившегося на руках у милиционеров, а в-[третьих], количество работы в милиции в то время настолько было велико, что я лично не мог вникать во все отрасли милиции. Полагаю, что винтовок всего в цейхгаузе было не более 300, из коих [около] половины негодных. В это время по городу слышна была уже всюду стрельба. В окрестностях комиссариата я ясно различал, что стрельбой никто не руководит. Стреляли из-за всяких прикрытий /из-за домов, с чердаков, из домов/, и стреляли просто в кого попало. В комиссариат был доставлен часов около 4 ½ убитый молодой человек, при котором не было даже никакого оружия.

Я оставался во дворе комиссариата и неоднократно предъявлял толпе требование покинуть двор комиссариата, надеясь, что удастся хотя бы не допустить ее использовать стоявший у самой входной двери в комиссариат броневик. Правда, с броневика этого магнето^{412.2} было снято, и, таким образом, его нельзя было пустить в ход. Однако толпа

^{412.1} Цейхгауз – військовий склад зброї та набоїв.

^{412.2} Магнето – генератор току в двигунах внутрішнього згорання.

скоро докатила его на руках до наружных ворот двора /у Соборной/ и, установив на нем пулеметы, с наступлением темноты открыла стрельбу...

Как только развернулись события, ходить по городу уже нельзя было. Поэтому я все время оставался в комиссариате и был то в милиции, то в Городской Управе. Оттуда я часто справлялся по телефону с некоторыми частями, каково положение в этих районах, но скоро телефонное сообщение было нарушено или вовсе было прервано, или телефон действовал, но слишком ненормально.

Так как при Городской Управе еще за несколько дней до падения Советской власти было учреждено дежурство из состава гласных, то и 22 марта [1918 г.] были двое гласных дежурных – Алексеев и Пашковский. Все мы сообща решили сейчас же организовать в санитарном отделе Городской Управы перевязочный пункт, который вскоре и был организован. Далее, так как часть толпы, разобравшей оружие, оставалась во дворе и оттуда производила стрельбу из ружей и броневика, то здание Управы поздней ночью подвергалось уже артиллерийскому обстрелу со стороны немцев. И с наступлением рассвета по зданию Управы был открыт уже систематический артиллерийский огонь и часов в 5–5 ½ утра немцы, после бомбардировки здания Управы ручными гранатами, заняли его, а также и комиссариат милиции.

Такова лишь фактическая сторона и история событий, разразившихся 22–23 марта.

Но, разумеется, факты, очевидцем коих я был лишь отчасти, рисуют картину восстания в одной из частей города и не указывают, по моему глубокому убеждению, на причины, послужившие к этому восстанию...

Прапорщик Савва Иванович Белогай

Копія. Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області. Оп. 1. С. 35. Арк. 201–206^{412.3}.

№ 413

Спогади Є. В. Смоли про березневе повстання проти німців 1918 р. у м. Миколаєві, записані 15 березня 1928 р.

Події 22–23 березня 1918 р.

Воспоминания о занятии города Николаева немцами в марте 1918 года

Надо отметить что «Наваль» как крупная рабочая единица, да и все остальные фабричные предприятия, к приходу немцев уже задолго начали сворачиваться и сокращать свое производство [и] рабочих; в особенности «Наваль», не помню, какого[числа], знаю, что до прихода немцев, на «Навале» был митинг, а тогда они были каждый день, а в этот раз митинг был с участием Муравьева и его отряда, он долго уговаривал рабочих, чтобы дать немцам бой, и уверял, что рабочие их разобьют. Долго об этом спорили. Мне почему-то казалось, что рабочие не верят, что немцы вообще идут на Украину, а до этого я часто слышал от рабочих, а в особенности [от] меньшевиков и эсеров, такие слова: вот выго- ним большевиков, и тогда будут работы и заводы пойдут полным ходом. На митинге большинством было решено боя немцам не давать, а если они будут занимать Николаев, то отдать его без боя; за 2 дня над Николаевом показались немецкие аэропланы, летали над городом, в них уже любители стреляли, но один из них, очевидно, был ранен, так как спустился около кладбища, стал чиниться, публика кинулась к нему, но у них был пулемет и они никого не подпускали, починились и улетели по направлению к Большой Коренихе. Это, кажется, было в пятницу, часа[в] 4 или 5 вечера.

^{412.3} Раніше опубліковано в збірнику «Освободительная война украинского народа против немецких оккупантов». Партиздат ЦК КП/б/У. 1937. С. 93–97.

В субботу я шел через город с работы около 2 часов дня и почти до самого вечера слышал оружейные и пулеметные выстрелы, но очень редкие. В то же время я заметил, что аэропланы реют над Бугом, около дальних лесков и, очевидно, бросали бомбы, так как раздавались глухие взрывы. Очевидцы подтверждали потом, что в воду бросали с аэропланов бомбы... [Передо] мною шли военные, и мы стали просить публику не собираться кучами из опасения, что они налетят на город и будут бросать в толпу бомбы.

Пришел домой. Дома говорят, что город занят немцами. Я их уверял, что нет, так как я только из города. В воскресенье утром жена зовет меня на улицу и говорит еще во дворе: что же ты врал вчера, посмотри теперь, что делается на улице. Я вышел и увидел следующую картину: жил я, да и сейчас живу, угол 9-й Слободской и Херсонской, с города правая сторона, и вот по Херсонской, а надо отметить, что тогда по Херсонской до самого кладбища были 10-летние деревья уже большие, шел большой отряд немцев в железных касках с ружьями, проводят телефон и тащат на колесах пулеметы, а с ними масса еврейских детишек, как потом оказалось – в качестве переводчиков. Остановились они по Херсонской между 9-й Слободской и 10-й. Здесь солдаты сложили оружие в козлы.

...в одном доме вывесили флаг Красного Креста, туда же провели и телефон; в то время по улицам было много частных лавочек, офицеры оставили... часовых, отдали приказ далеко не расходиться, а сами для постоя выбрали лучшие дома. Вот здесь детишки начали водить солдат и офицеров по лавочкам и домам и служили им в качестве переводчиков. Между мелкими детишками один был покрупнее, я его узнал, он работал в типографии в качестве номератора, он тоже меня узнал и подошел ко мне, я его спросил, чего немцы сюда попали, он мне ответил, что немецкое командование получило сведения, что к Николаеву двигаются большевики от Гороховки со станции Апостолово, немцы на Херсонской стояли дня три, а потом ушли, остался один телефон. В понедельник я был на работе, а работал я в водном транспорте и был председателем портового совета. Надо отметить, что в порту работало много эвакуированных солдат, и они меня просили отпустить их на собрания Союза фронтовиков, как они себя величали, а потом по секрету начали говорить, что они решили дать немцам бой и выгнать их из Николаева. Лично я в этом затем подозревал какую-то провокацию. Надо отметить, что в порту большевиков было мало, а к приходу немцев уже никого не было, зато сочувствующих было много. Наконец, как помню, в пятницу^{413.1}, часа в 2 дня, зовут меня инженеры порт[овых] мастерских и говорят, что получено распоряжение немецкого командования немедленно распустить рабочих, что и было немедленно исполнено. Надо отметить, что и рабочие целый день рвались домой. Я вышел из мастерской их и хотел пройти через железную дорогу около ремонтной казармы, что около бывших Фришина мастерских, оказывается, патрули не пускают, в это время на железной дороге стояли эшелоны немецких солдат, и [патруль] отойдет от казармы до элеватора [и] обратно, и так несколько раз. Я повернул на низ и пошел берегом под арку, что за магазинами, я еще не дошел до арки, гляжу, мчится полным ходом зеленый паровоз и десяток вагонов, полагаю, что это был немецкий бронепоезд, но с такой быстротой, что никогда не видал такого хода. Под аркой по балке так до самых новых боен, другого хода нет. Я вышел на 9-ю Слободскую, где и живу, и пришел домой часа в 4 дня или, может, больше. Едет по улице артиллерия немецкая, впереди верстовые разгоняют народ, около моего дома артиллерия останавливается. Орудия снимаются с передков, как помню, было 4 орудия, ставят их в шахматном порядке две по Линии 9-й, а две сзади по Девятой к 10-й Слободской, на моем углу малый [слово нерозбірливо], а на следующем углу большой с защитной броней. В это время из города к нам были слышны ружейные выстрелы и тикание пулемета, но редко; народ разогнали с улицы, я вошел во двор, но у нас забор был деревянный и в нем большие щели, мне приказали войти в

^{413.1} Дописано зверху – «четверг».

квартиру, только я зашел в квартиру, раздался выстрел и посыпались стекла. За вторым выстрелом пооткрывались двери, начал следить, куда они стреляют, и, оказывается, стреляют в город – стреляли почти до вечера, что из орудий, что из пулеметов. Сидя в комнате, я обратил внимание, что и у немцев есть раненые и кто-то, очевидно, стреляет в них. Пули бьют по забору, по крыше и по стенам, спереди шлепают квартиры. Тогда я начал с опасностью для жизни следить, откуда выстрелы. Присмотрел[ся] я, и оказывается, тогда по краям садика, по Херсонской, росли густые маслины, и вот между этими кустами ползут охотники-добровольцы и, оказывается, на выбор снимают немцев, они, т[о] е[сть] немцы, заметили, что дело плохо, и начали обстреливать кусты перед носом, снаряды начали рваться рикошетом, и еще им стало хуже: свои снаряды начали их же калечить. Дальше артиллерию повстанцы начали из ружьев обстреливать со всех сторон (надо отметить, пехоты с ними не было). В особенности им не давал покоя забор по Херсонской, левая сторона, из-за забора стреляли в упор, они тогда направили выстрел во второй дом от угла, в угол, вероятно, надеясь, что наши дома крепкие и снаряд ударится в стену и разорвется, но и здесь ничего не вышло, снаряд под крышей пробил стену, влетел в квартиру и не разорвался. Тогда они под забор послали с бомбами двух солдат, которые ползком добрались до забора и бросили бомбы, которыми и сами, и за забором были ранены.

Потом выстрелили в правую сторону Херсонской по 9-й Слободской. Снаряд пробил крышу, тоже особого вреда не сделал. Были еще [выстрелы по] 9-й Слободской в левую сторону, посреди квартала. Попали в дом среди квартала, там жил русский немец-большевик. Говорили, снаряд передний фасад разрушил. Вообще, снаряды на близком расстоянии не имеют такой силы. Наконец, пулеметчик немецкий, который стоял около моего дома, был убит. Напротив пулеметчики, их было 2, раненые. Прислуга около орудий в большинстве была ранена. Немцы прекратили стрельбу, подвезли передки, забрали орудие, подъехали 2 санитарные линейки, забрали раненых, орудийная прислуга забрала пулеметы, оставили убитого пулеметчика, броню от пулемета (которая, кажется, еще есть сейчас у нас на 9-й Слободской) несколько штук снарядов и спешно уехали по направлению Водопою. После их отъезда, сейчас же, к моему углу подошли партизаны и еще народ собрался. Снаряды закопали в землю на Херсонской, между 9-й и 10-й Слободской. О судьбе их не знаю, быть может, они и сейчас в земле. Когда с темнотой начали двигаться партизаны со всех сторон к промежутку между русским и еврейским кладбищем и по Пограничной тоже, за еврейское кладбище, я спрашивал некоторых, куда попали немецкие снаряды, и было видно зарево. Мне говорили, что разбит магазин Эльворти и Клуб большевиков. В этом же доме Рыбный павильон, торговый склад Векснера и гостиница «Франция». С наганом и винтовкой мы с одним товарищем тоже пошли за кладбище. Ночь была пасмурная, и было холодно. Перед нашим уходом какой-то отряд ходил по дворам в Слободке и объявлял, что получен приказ всем мужчинам с оружием и провиантом выступать на Водопойскую балку. Надо не забыть, что перед приходом немцев ружья и патроны раздавались во Флотском экипаже всем желающим. В Водопойской балке народу собралось очень много и с винтовками и без, чтобы кто-то командовал, заметно не было. Поговору я обратил внимание, что между добровольцами есть офицеры, так как они передавали тактику боя. Между прочим, слышал такой разговор, что эту ночь они нас трогать не будут, а сделают где-нибудь прорыв нашего фронта и ворвутся в город, так как в городе еще их мало, а потом зайдут нам в тыл. Оно, кажется, так и было, за исключением того, что в тыл не зашли. Интересно было распоряжение не стрелять. Люди как люди. Все-таки хочется каждому хоть раз стрельнуть. И вот впотьмах раздавались время от времени выстрелы, то пачками, то в одиночку. В этой случайной перестрелке трудно было отличить, стреляли немцы или нет (а немцы в это время стояли за Водопоем, по линии Одесской железной дороги, о чем донесли наши разведчики). Наконец начало светать. Здесь меня нашел мой племянник и сказал, чтобы я шел домой, так как тетя его,

а моя жена, сошла с ума от пережитого волнения. Я все-таки поинтересовался, сколько же нас и кто. Количество трудно передать, но, [наверное], больше 5 тысяч здесь, и солдаты, и матросы, казаки и вольных без счета, и старые, и молодые, и детишки были, и женщины. Когда я шел домой, видел санитарные линейки с сестрами милосердия и походные кухни, и все время добровольцы идут, лежат ружья в козлах, и все спрашивают, не с передовой [ли] позиции я иду и как там, я им отвечал, что знал.

Пришел домой. У жены действительно нервное потрясение от пережитых выстрелов. Пришлось привязать [ее] к кровати и пойти за врачом на Одесскую, кажется, за покойным Петровым, но мне сказали, что дома его нет, уехал на позицию, дальше я не пошел, зашел в аптеку купить брому, валерьянки и неделю провозился с нею. И все-таки наблюдал, чем все кончится. В субботу днем слышна была слабая перестрелка, но наши еще шли на позиции и несли провизию. В ночь под воскресенье перестрелка была сильней, в воскресенье днем перестрелка еще сильней, на позиции почти не идут, а идут больше оттуда, а вечером – еще больше. Пишу о районе Херсонской. Говорят идущие оттуда, что провокация, нет патронов, детишки прорываются туда с патронами. Говорят, что те не подходят к винтовкам. Немцы под кладбищем работают пулеметами, ковыряют стены кладбища и делают бойницы, а по дорогам не видно и вообще на открытых местах. Темно, горят дома около кладбища, жгут немцы, а наутро, понедельник, на всех домах и на улицах – белые флаги. У меня через двор немецкий телефон. Приказ – выносить на перекрестки улиц оружие. Начинаются обыски. Я лично был обыскан в один день 4 раза, а потом каждый день обыскивался, и стоял около моего дома караул, и начались расстрелы без суда. Насколько верно тогда говорили, что наши в бою потеряли 30 или 50, а немцы около 700 человек. Насколько верно, не знаю, но потом они набили до 2,5 тысяч. Из этого можно заключить, что и им хорошо попало.

В заключение могу сказать, что по строго [*слово нерозбірливо*] данным были попытки помочь Николаеву отрядом Рязанцева и Руси. Их эшелон со станции Апостолова несколько раз подходил к разъезду Водопой и обстреливал тыл немцев. Участники в отряде были из деревень Константиновка и Павловка.

15 марта 1928 года

Е. В. Смола

Николаев

Оригінал. Рукопис (олівець). Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 513. Арк. 3–7.

№ 414

Спогади Анфіси Ряппо – дружини голови Ради робітничих і військових депутатів м. Николаєва, гласного Миколаївської міської думи Я. П. Ряппо, записані під час березневого повстання 1918 р., опрацьовані й опубліковані у журналі «Летопись революции» у 1922 р.

Події 22–27 березня 1918 р.

Восстание николаевского пролетариата
против немцев

В дни, когда наступала первая годовщина политического переворота, к Николаеву подкатывалась волна немцев, занимавших город за городом, село за селом Украины.

Двенадцать месяцев в этом городе – полуострове, опоясанном реками, замкнутом в кольцо заводов, мастерских, казарм, – шла самая интенсивная работа нового строительства. Ни в одном городе на юге Украины пролетариат не проявил себя в такой макси-

мальной мере активности, работоспособности, организованности; и ни в каком городе оккупация немцев не осознавалась так глубоко, как здесь.

Настроение в Совете Рабочих и Солдатских Депутатов стало напряженно серьезным. Уже не раз приходилось вступать в борьбу за власть на своей территории. Два раза против Совета выступали украинцы, а февраль и март породил столкновение с анархистами. В то же время приходилось рассчитывать только на свои силы, так как судьба Одессы была уже предreshена, а больше помощи ждать было неоткуда. 14-го марта 1918 г. (н[овый] ст[иль]) полковник Муравьев в Совете Раб[очих] и Солд[атских] Деп[утат]ов заверял, что он Николаева не отдаст, но слова его звучали как-то неуверенно.

Правда, у рабочих было горячее желание отстоять город, стратегическое положение которого было слишком для этого заманчиво. Но и риск был слишком велик: остаться в мешке и, в конце концов, погибнуть.

Мог ли один город сопротивляться, когда вокруг занята вся страна? Красная Гвардия, набранная тогда большей частью из рабочих, не была еще достаточно организована, чтобы противостоять регулярным силам немцев. При всем напряжении сил большевики должны были учитывать возможность восстания внутри города, так как украинцы, сторонники Киевской Рады, отступившие только частью, вели агитацию среди командного состава воинских частей, а группа анархистов, с Гисей и Романовым во главе, вторую неделю вела открытую борьбу с Советом, схватки которой происходили не только на трибуне Совета, но и на улице с винтовками, ручными гранатами, пулеметами.

Председатель Исполкома, тов[арищ] Зима, лично руководивший отрядом в одной из таких схваток с анархистами, 8-го марта, будучи тяжело ранен, лежал в больнице, что влияло на настроение Совета так же удручающим образом. Правда, т[оварищ] Закс-Гладнев, очень энергично работавший тогда в партии и Совете, был вездесущим и вносил стройность в деятельность Совета этих последних, как потом оказалось, дней.

Такое положение явно было неблагоприятным, но все как-то не верилось в приход немцев. Даже буржуазия, ждавшая их, притаилась молча, так как тоже была неуверена.

Купцы скулили по поводу изъятого только что из магазинов золота и серебра, помещенного пока в хранилища Государственного Банка.

15-го марта настроение в Совете стало колебаться. Хотя об эвакуации еще не было речи, но симптоматичен был отъезд многих матросов-анархистов в Херсон.

Немцы все продвигались вперед, но все казались еще далекими.

Я, состоя референтом органа Совета «Власть труда», 14-го и 15-го [марта] непрерывно реферировала заседания пленума и Исполкома, записывая строки, которым уже не суждено было попасть на страницы газеты. Разбирались даже текущие самые будничные дела. Из больницы, куда мы часто телефонировали, приходили неутешительные сведения о состоянии здоровья тов[арища] Зимака. Погода, как бы сочувствуя, тоже была мрачная, с воющим ветром, холодным дождем. Небо свинцовыми глазами впяливалось в окна Совета, по большим залам которого вне заседаний собирались группы, обсуждая возможности завтрашнего дня. Красногвардейцы досадливо щелкали затворами, точно желая сорвать зло на неповинной винтовке.

В редакции и типографии «Власть труда», где почти весь персонал руководящий и технический состоял из большевиков и сочувствующих, пылал огонь глубокого возмущения. Мы, столько месяцев нанизывавшие ожерелья вдохновенных мыслей, огненных слов, творческих дел, созданных пролетариатом и для него зафиксированных, тысячи раз повторенных машинами для всех, всех, всех, – мы должны были завтра умолкнуть, как и те, кто говорил и творил. Казалось, даже машины негодуют с нами.

16-го [марта] рано утром в редакции я узнала, что идет эвакуация. Тов[арищ] Закс отдал последние распоряжения. Эвакуация проходила так спокойно-деловито, что обыватели о ней даже не знали.

Буржуазия была уверена, что успеет грудью отстоять сокровища, сосредоточенные в Государственном Банке, но она была плохо информирована. Совет давно уже приучил все учреждения повиноваться ему; бетонные казнохранилища безмолвно открылись, и тов[ариш] Каган (комиссар финансов) беспрепятственно получил деньги и драгоценности, которые были затем перевезены в Москву. Для прикрытия отступления на берегу Буга, влево от Варваровского моста–немцев ожидали со стороны Одессы – была оставлена батарея под командой тов[арища] Флоренсова.

Тов[ариш] Флоренсов был молод и смотрел на свою задачу оптимистически. Мне казалось очень наивным для артиллериста, участника мировой войны, «пугать» немцев несчастной батареей, которую им ничего не стоило открыть. Но Флоренсов рассчитывал на осторожность немцев и хотел только выиграть время, пока из Николаева вывезут кого и что нужно. Он благодушно постреливал из своих орудий, мобилизовав для этого учеников политехнического училища. Мы два раза носили в Спасское урочище ему бутерброды, и он как ни в чем не бывало пил чай. Эвакуация проходила сказочно удачно под самым носом у немцев.

К концу дня город был как могила.

Небо давило тучами; пролеты улиц свистели зловещим ветром, въедались в глаза песком.

Рабочие были мрачны от неведомого грядущего, буржуазия от ушедших в прошлое драгоценностей. Считали себя ограбленными, обманутыми; набросились на начальника милиции, что он силою не воспрепятствовал вывозу драгоценностей.

Бессильную злобу чуть не вылили на больного тов[арища] Зимака, задерживая его в больнице, но и это сорвалось. Оставалась слабая надежда, что когда-нибудь немцы их догонят и восстановят поправленные права добрых граждан центра города Николаева. Сумерки падали жутью неизвестного.

Большевиков в городе уже не было, кроме оставленных в подполье: (т[оварищи] Соколовский, Белявская, Ветров, Щеглов и др[угие]).

Здание Совета опустело.

У берега ухали наши орудия.

Буря разбушевалась на всю ночь, и под ее аккомпанемент разыгрывалась симфония отступления и наступления. Немцы стали отвечать; было на нашей батарее несколько убитых. После полночи прекратилась выстрелы.

Утомленный предвечерними переживаниями город спал, не представляя себе следующего утра. Организованные добровольные дружины охраняли город от поднявшего было голову хулиганско-погромного элемента. В здании Городского Самоуправления сидели некоторые члены его, они же депутаты Совета, оставшиеся эсеры и эсдэки объединенные. Обсуждали частным образом всякие возможности взаимоотношений с оккупантами.

С рассветом, переправившись в лодках через Буг, у вокзала появились немцы. Сейчас же вслед за ними отряды вошли по Варваровскому мосту в город, встретивший их сонным молчанием.

Показавшееся наконец солнце приветливо залило широчайшие Николаевские улицы, по которым уверенно разлился серый поток оккупантов.

Представители Городского Самоуправления и тов[ариш] Рожанский, руководивший ночной охраной у Варваровского моста, имели разговор с немецким командованием, поставив его в известность, что большевики отступили, что власть в городе за отсутствием Совета принадлежит Городскому Самоуправлению. Делегация просила не предпринимать никаких репрессий против мирного населения.

Когда я поздним утром вышла на улицу, то тотчас же ощутила, кому принадлежит власть в городе.

По тротуарам шагали самодовольные серо-зеленые фигуры, бряцающие вооружением, и за ними сытые, угодливо улыбающиеся толпы зевак, потирающих в восторге руки.

Можно было ослепнуть от блеска колец и серег, которые в один момент, даже на улице, понадевали дамы, еще вчера лицемерно оплакивавшие «полное ограбление». Пошлость цветочных подношений немецким офицерам была, конечно, проделана и в Николаеве. Я ушла на Слободку, в рабочие кварталы, где была тишина затаенности.

В домах, куда я заходила, звучала досада и обида. Хотели невозможного; верили, что немцев можно было не пустить. Чем-то роковым казалось ранение т[оварища] Зимака и отъезд на съезд Советов в Москву тов[арища] Ряппо, к энергичному руководству которого и умению находить выход при самых запутанных обстоятельствах слишком привыкли. Нельзя было разуверить многих, что ни тов[арищ] Зимак, ни кто другой не могли бы предотвратить этого хода событий.

В Слободке на нелегальном положении жили некоторые матросы-анархисты. Они претерпевали агитацию и пропаганду своих жен, уговаривавших их терпеливо всему покориться и бросить революционные бредни.

И действительно, в первый день у всех было настроение какое-то подавленное.

Своею систематичностью, уверенностью немцы лезли в глаза.

В нашей типографии (мы по привычке все там собирались) их возненавидели. Появилась поганенькая фигура одного нашего прежнего редактора, преправейшего Якушкина. Он радовался, как ребенок, обмозговывая уже какую-то желтенькую газетку.

Но на фоне солнечного окна вырисовался немецкий лейтенант и дал указания издавать только бюллетени Городского Самоуправления.

Нам больше делать там было нечего. Но я продолжала собирать материалы, уже для будущего, пользуясь тем, что меня всюду знали и во все учреждения впускали. Так, я в тот же день присутствовала на экстренном заседании Городского Самоуправления.

Городской Голова В. П. Костенко сделал в этом заседании доклад о положении дел.

Обывательская публика, всегда присутствовавшая на заседаниях Гор[одского] Самоуправления, была несколько разочарована, что по адресу ушедшего Совета не только не было никаких замечаний, но, наоборот, все чувствовали ответственность, которая легла на Гор[одское] Самоуправление с отсутствием высшего руководящего органа.

Представители домовладельцев пробовали было запеть Лазаря, что ухнули денежки, вывезенные, мол, большевиками, но их остановили.

С[оциал]-д[емократы] объединенные на заседании не были, так как их организация постановила ни в какие дипломатические разговоры с немцами не входить и Гор[одское] Самоуправления не посещать.

Эсеры, составлявшие в Гор[одском] Самоуправлении большинство, санкционировали данную Городским Головой Костенко немцам гарантию полного спокойствия среди населения. Было выработано обращение к жителям гор[ода] Николаева. Всякое выступление в тот момент казалось таким безумием, что Гор[одское] Самоуправление легкомысленно верило в возможность руководить настроениями масс, забывая, что массы вел и сдерживал Совет, а Гор[одское] Самоуправление имело авторитет только на фоне такой мощной организации, да и связь с населением (не считая центра города) оно сейчас же потеряло, так как с[оциал]-д[емократы] «ушли в себя», а эсеры мало были связаны с окраинами и солдатами.

Вечером того же дня Городск[ой] Голова Костенко и бывший тов[арищ] председателя Сов[ета] Р[абочих] и С[олдатских] Д[епутатов] 1917 г. Каушан были в Лондонской гостинице у германского командования для дальнейших переговоров относительно взаимоотношений. Немцы требовали, чтобы Гор[одское] Самоуправление разоружило население и отдало им помещение Совета Р[абочих] и С[олдатских] Д[епутатов], мотивируя тем, что там сидели большевики, и раз они ушли – здание больше не нужно. Их убеждали, что

Совет является установлением не только большевиков, но всех рабочих. Они не понимали и настаивали на своем. Тогда т[оварищ] Каушан, всегда очень горячий, потерял терпение и заявил, что если немцы там водворятся, то рабочие их все равно «выкинут» оттуда. (В свое время эти слова были учтены как свидетельство заранее обдуманного и подготовленного восстания).

Солнечность марта, приветливый вид широких улиц, отведенные командному составу удобные гостиницы, заверения украинцев, что в Николаеве чистейшая Украина и население только ждало момента ухода «кучки угнетателей», чтоб расцвести благодушием, – все это психологически успокоило немцев. Они расквартировались в лучшей части города, где их принимали, угощали, баловали, говорили с ними на чистейшем немецком диалекте, так что они даже недоумевали: где же украинцы?

В понедельник 18 марта они были еще осторожно четки, но во вторник, на 3-й день своего пребывания, стали слишком уверены в себе, купаясь в лучах признательности населения, избавленного от «тяжелого плена».

Настроения Слободки они не знали, так как там не говорили по-немецки и вообще глухо молчали. Но присматривались.

19 марта устроили на «Навале» под каким-то предлогом собрание и излили друг другу душу в далеко не лестных для немцев выражениях.

В типографии «Власть труда» метранпаж^{414.1} и наборщики злобно швыряли из угла в угол воззвание, призывавшее к спокойствию.

Главная улица, Соборная, полная фланирующей публикой, любовалась сквозь витрины своими «избавителями», которые набрасывались с жадностью голодных на окорока, колбасы, консервы, масло, платя ничего не значущими расписками, которые кассирши с кислыми улыбками даже не прятали в ящик, а откладывали в сторону.

Пасти складов круп, муки, рису, наглухо закрытые перед продовольственной комиссией Совета, раскрывались для немцев, так как по заявлению командного состава на Украину присланы те части, которые надо особенно подкормить после окопов.

20 и 21 марта к немцам уже привыкли. Казалось, что они толкнутся уже давно, давно...

И совсем они не страшны. Караулы по окраинам города довольно небрежны. Ребята на Слободке уже успели стащить у немцев 2 пулемета. Изданный же ими приказ о сдаче оружия никем не был выполнен.

Рабочие начали поговаривать, что немцев в общем мало и не может быть, чтоб они тут держались долго. Стали упорно говорить, что Исполком отошел недалеко и вернется с подкреплением. Эсеры боялись даже тени сопротивления. Они устроили успокоительный митинг на заводе «Руссуд», где призывали рабочих к благоразумию. С[оциал]-д[емократы] объединенные были сдержанны, подчиняясь обстоятельствам. С немцами в контакт не входили. Украинцы (сторонники Рады) были довольно игнорируемы немецким командованием.

В квартиру нашу по привычке заходили многие рабочие и солдаты справляться, нет ли вестей о товарище Ряппо. Калейдоскоп минувшего года проходил ежедневно перед нашими глазами, и боль об утраченном становилась все глубже. Мы жили как-то странно, будто не по-настоящему, будто во сне. Не было никаких репрессий, буржуазия держала себя осторожно, но на всем чувствовался гнет, и город был, как тело, из которого на время вынули и унесли сердце.

Мы проходили мимо здания Совета, молча блестевшего своими многочисленными окнами, и казалось, что это тяжелый сон. Умолк Совет, зато ожило опять закрытое им в I этаже фешенебельное кафе. Кафе полно нарядной публикой и немецкими офицерами. Солдаты, привыкшие с немцами на фронте драться, никак не могли помириться с поло-

^{414.1} Метранпаж – старші фахівці в друкарні, які верстають полоси набору.

жением, когда не их, вчерашних хозяев города, воля диктуется населению, а им предписывают повиноваться.

А винтовки были у всех.

И стоило только кликнуть клич, как вся серая масса двинется на немцев.

Не прошло 5-ти дней оккупации, как средний обыватель тоже невзлюбил пришельцев. Не любили и Совет, но это было свое; чуть что не нравилось, возмущались, галдели, просили, обставляли где можно, а тут вдруг пришло что-то размеренно-дисциплинированное, строгое, как машина, без малейшего желания разговаривать.

Сугубое внимание к запасам продуктов тоже не нравилось николаевцам.

Так постепенно нарастало недовольство внутри города, а внешний мир был недостижим, так как командование скупой делилось своими сведениями, да им и не особенно верили: ведь все проходило через призму Киевской Рады.

Знали только, что в Херсоне их здорово поколотили. Посланный занять Херсон небольшой отряд австрийцев был разбит; в Николаев возвратились раненые. Это взбудоражило население.

21-го [марта] Городской Голова Костенко был поставлен в известность украинцами, что накануне в здании цирка был закрытый митинг, на котором присутствовало до 2000 фронтовиков, на митинге призывали к выступлению против немцев.

Гор[одской] Голова не считал возможным и нужным сообщить об этом немцам, надеясь, что все это уладится. С немцами у него и так было много неприятных разговоров. Так, под влиянием напештывания буржуазии, требовавшей возвращения реквизированного у нее советской властью имущества, немцы настаивали, чтобы Гор[одское] Самоуправление своим авторитетом добилось восстановления status quo именитых граждан, выкачав неизвестно каким путем деньги на покрытие взысканной с буржуазии контрибуции, изъятых ценностей и всяких понесенных в связи с советской властью убытков.

Гор[одское] Самоуправление твердо стояло на своей позиции и категорически в этом отказало, что вызвало большое неудовольствие командования.

Тогда командование решило само защищать интересы буржуазии, нарушая, таким образом, свое обещание не вмешиваться во внутреннюю жизнь города.

По делу о восстановлении в правах владельца какого-то реквизированного парохода был арестован председ[атель] проф[ессионального] союза водников тов[арищ] Яворский, отказавшийся влиять на свой союз в смысле удовлетворения требований сочувствовавших под ногами почву собственников.

Гор[одской] Голова настаивал на освобождении тов[арища] Яворского, серьезно предупреждая, что подобные меры могут повести к осложнениям.

Нельзя не отметить еще один факт, тоже отрицательно повлиявший на взаимоотношения. Рабочие хотели похоронить убитых во время наступления на батарею Флоренсова. Немцы категорически запретили присутствие на похоронах большого количества людей и предписали похоронить убитых незаметно. Это вызвало взрыв негодования. На похоронах собрались в очень большом количестве. Немцы требовали разойтись, и дело окончилось небольшим столкновением.

Все это ставилось на вид Городскому Самоуправлению, которое продолжало настаивать на невмешательстве во внутренние дела, думая, что путем взаимных компромиссов можно будет достичь сносных результатов и спасти город от разгрома и репрессий.

22 марта, в пятницу, на Соборной улице чисто по-обывательски вылилось настроение: побили какого-то немца, и, пока ликвидировался инцидент, какой-то фронтовик выстрелил в немецкого лейтенанта.

Собралась случайная толпа, и это событие стало сигналом кровавейшего столкновения.

Как молния разнеслось по городу, что немцев уже бьют.

Рабочие мелких предприятий центра города, завода бр[атьев] Донских, болтавшиеся без дела на базаре солдаты, солдаты из штаба фронтовиков по Католической ул[ице], – все это хлынуло в клуб эсеров «Земля и Воля», где были винтовки дружины, в Главную Милицию, в Московский участок. Оружие было разобрано в два счета, и немцы не успели опомниться, как на них стали наступать в главных пунктах: дом Аркаса, угол Соборной и Адмиральской ул[иц] и Лондонская гостиница, угол Соборной и Спасской, где был их штаб. Отдельные немецкие посты, застигнутые врасплох, были сняты.

К 2-м часам дня пламя восстания охватило город стихийно, неорганизованно, опьяняюще успешно, благодаря минутной растерянности немцев.

В то же время, приблизительно около часу дня, на Слободке, в районе кладбища, послышалась орудийная стрельба. Легло от 5 до 6 снарядов.

Стрельба была со стороны Водопоя.

Рабочие сделали очень поспешный вывод, что это свои подходят выбивать немцев.

Кто-то пустил слух, что последний председатель Совета, тов[арищ] Григорьев (не атаман Григорьев), возвращается с подкреплением в Николаев.

Это всех окрылило, и многие бросились в центр города, где как раз успели на инцидент с лейтенантом. Так тов[арищ] Щ[егл]ов, коммунист, оставленный в подполье, был свидетелем обстрела снарядами со стороны Водопоя, и когда он поспешил в центр, на его глазах фронтовик, бросив несколько вызывающих фраз, выстрелил в упор в офицера. На его же глазах взломали пакгаузы с оружием в Главной Милиции и завладели бывшим там броневином.

В 1 час дня я была в помещении клуба с[оциал]-д[емократов] объединенных, реферирова заседание заводских комитетов. Участники заседания не были в курсе дела, и весть, что в городе что-то творится, ударила всех как обухом.

В минуту зала опустела.

Пока я собрала бумаги и вышла, все исчезли, направившись, как потом выяснилось, частью домой, частью в Главную Милицию за оружием.

Чтобы собрать материал, я поспешила к ближайшему заводу «Руссуд» узнать, в чем дело.

Навстречу попались знакомые рабочие, которые ничего не знали, бросили работу и передавали слухи, что к городу подступают большевики. На заводе был митинг, где какие-то неизвестные, особенно некто в черкеске, призывали к восстанию, но местные эсеры и С. З. Мандельштам уговаривали рабочих не начинать.

В возвращение Исполкома или тов[арища] Григорьева с отрядом я не верила, так как они, безусловно, прежде установили бы с николаевцами связь и выступление (а в Николаеве на этот счет была уже практика) носило бы совсем другой характер.

В глубь Слободки я не пошла, так как увидела, что оттуда спешат к Адмиральской, базару, Кузнечной и Глазенаповской.

Кроме заводов, было, собственно говоря, 3 центра, где можно было что-нибудь узнать: три партийных клуба; из одного я только что ушла, второй (эсеров) был пуст, и я направилась к третьему, клубу большевиков, на углу Херсонской и Глазенаповской улиц.

Меня торопливо обгоняли рабочие, фронтовики, некоторые с винтовками; обыватели же недоумевающе пугливо выглядывали из ворот; на базаре (Херсонская, Соборная) за лавками прятались по одному, по два-три человека в солдатских шинелях, вооруженные. Херсонская улица очень широка, посредине ее тогда был насажен бульвар, в котором, начиная от Рождественской улицы по направлению к Семеновской церкви, расположились уже в боевой готовности немцы, окапываясь, возводя прикрития, устанавливая пулеметы, орудия. Лица их были так сосредоточенно суровы, что я, наконец, осознала, насколько положение серьезно. Совершенно машинально я задала немецкому солдату вопрос, можно ли пройти на другую сторону, (к клубу), он взглянул на меня очень

удивленно и ответил, что сейчас начнется бой. К клубу, конечно, пройти нельзя было. Его большое двухэтажное здание было молчаливо замкнуто.

Я направилась домой, угол Херсонской и Фалеевской ул[иц] (кварталом выше клуба коммунистов). Я указываю на это место потому, что нашему дому пришлось быть свидетелем самой кровавой части разыгравшейся трагедии.

Было между 3-мя и 4-мя час[ами] пополудни, когда я входила в свой двор. Тепло, солнечно, совсем не похоже на близость смерти. А она уже взгромоздилась на соседнюю с нами крышу в виде германского пулемета, который вдруг оглушительно затрещал и начал поливать наш двор и Фалеевскую улицу. Пронесся первый вопль-стон случайно раненных обывателей.

Всех из подворотен вымело.

Но мне несколько раз приходилось выходить открывать ворота, так как я ждала своего маленького сына, и при этом я впустила какого-то перепуганного до смерти гражданина, застигнутого перестрелкой при возвращении домой, и потом 2-х людей в солдатских шинелях. Один, очевидно, расстреляв все патроны, швырнул винтовку, а другой юркнул с винтовкой.

Я думала, что это кто-нибудь из членов Совета, но оказались незнакомые.

Сначала они молчали. Потом сказали, что стреляли в немцев, и когда их со всех сторон стали обстреливать, они начали пробираться вдоль стен, свернули на нашу улицу и, уже почти потеряв надежду спастись, потому что все ворота были на запоре, попали в наш двор.

Они ничего не могли ответить, кто руководит повстанцами и как они потеряли с другими связь.

Я думала, что они скрывают это, как военную тайну, а они просто ничего не знали и сражались по собственной инициативе. Это был какой-то пришлый элемент, так как никого из наших товарищей они не знали.

Третий мой гость, к ужасу моему, оказался одним из крупных купцов, владелец большой лавки на базаре. Он стонал нестерпимо, волновался о товарах, почему-то рассказал, сколько у него тайно припрятано запасов дома, волнуясь, что без него их не уберегут, и перешел к основательной чистке и проклятиям по адресу Совета и большевиков. Он не знал, в чьей он квартире, и я ему вынуждена была это сказать. Это так ошеломило его, что он сейчас же простился и, к нашему общему веселью, отправился домой, несмотря на опасность. Конечно, его и пуля не взяла; он благополучно добрался до своих погребов.

Пулеметы трещали нестерпимо. На наш двор опасно было высунуться, но два повстанца ухитрились пробираться в двухэтажный сарай и оттуда из слухового окна высматривать движения немцев по Фалеевской и Херсонской.

Я телефонировала в редакцию; там – никого; в милицию – мне оттуда ответил немец очень сухо, чтоб я прекратила разговор; в Одесскую часть милиции, где т[оварищ] Бурмистров ответил, что немцы суетятся вокруг, милиционеры разошлись, начальник Главной Милиции, застигнутый в гостях, отрезан в другой части города, а его помощника, т[оварища] Белогая, немцы арестовали, инкриминируя ему попустительство в разборе оружия из складов.

Броневики, оставшийся после ухода Совета, был использован фронтовиками, которые его мигом вооружили и пустили в ход.

Кроме того, на Слободке напали на немецкую батарею и отбили у немцев орудия.

Все эти сведения я тогда же точно записала, так как аккуратно вела журнал событий.

Больше ни с кем связаться не удалось, так как многих этот переполох застал вне дома, куда они не могли пробраться.

Меня мучила неизвестность. До сих пор все события, разворачивавшиеся в Николаеве, как бы они ни усложнялись, были всегда ясны, так как был центр – Совет, где переплета-

лись все нити. Теперь же все носило какой-то таинственный характер: никто не знал точно, что происходит, чего можно ожидать. Позвонив в 8 час[ов] вечера в Городское Самоуправление, я, к удивлению, услышала голос пом[ощника] нач[альника] милиции Белогая, который сообщил мне, что его арестовали, посадили в здание Гор[одского] Сам[оуправле]ния и поставили немецкую стражу. Вдруг произошел какой-то переполох, будто в немцев стреляли из подвала и они ушли, оставив арестованного. Тут же в здании перевязочный пункт Красного Креста во главе с д[окто]ром Плотицыным, который выражает опасения, что начнутся репрессии из-за выстрелов, и не знает, куда эвакуировать раненых. Я просила возможно чаще информировать меня, так как в Гор[одское] Сам[оуправле]ние, благодаря перевязочному пункту, проникали люди извне. Мы говорили довольно свободно, не считаясь с немцами: им было не до того.

Из клуба с[оциал]-д[емократов] объединенных мне ответили, что там организован перевязочный пункт, развернутый потом в лазарет. Там осталось на ночь много членов организации, несколько посторонних товарищей и коммунист Щ[еглов]: с наступлением темноты ходить было все рискованнее. Пытавшаяся пробраться домой молодая девушка, член организации тов[арищ] Бойко, была убита.

Пришедшие к нам повстанцы все порывались уйти, но наш угол буквально засыпали пули. Немыслимо было пройти к клубу коммунистов.

Из Гор[одского] Сам[оуправле]ния поступали сведения, что германцы в тревоге, очень нервничают, пожалуй, им несдобровать.

Как потом мне передавал спартаковец^{414.2} Р.^{414.3}, бывший участником этой борьбы, положение немецких войск в ту ночь было критическое, так как сразу потери их были очень велики. Что творилось за Николаевом по ту сторону Херсона, они не знали и могли ожидать оттуда всяких сюрпризов. Радиостанция была занята повстанцами.

Повстанцы слишком разбили свои силы, разбросав их на огромное расстояние по периферии. Они заняли дугу от радиостанции, по р[еке] Ингулу (кирпичи, завод), трем кладбищам (старообрядческому, русскому, еврейскому), элеватору и набережной Буга (коммерческий порт). Эта линия была протяжением ок[оло] 12 верст. В городе же, где немцы сосредоточили свои силы в центре, сражались отдельные группы: штаб фронтовиков – Католическ[ая] ул[ица] и базар, ученики политехнич[еской] школы – Кузнечная и прилегающий район, рабочие – площадь перед заводом «Руссуд», ныне площадь Коммунаров.

Ночью (11–12 час[ов]) началась пальба из орудий – минометов и гаубиц. Наш домик дрожал, точно в лихорадке: орудие было от нас в 120 сажнях, у Семеновской церкви. Я бросила писать, но еще разговаривала по телефону.

Узнала, что минометы и гаубицы установлены по Глазенаповской ул[ице], Наваринской, Артиллерийской, у вокзала, что обстреливают склады Коммерческого порта, площадь перед флотским полуэкипажем (флотск[ий] полуэкипаж обстреливали повстанцы из немецкого миномета), Городское Самоуправление. Вокзал переходил из рук в руки. Но я не знала, что они в упор расстреливают клуб коммунистов и два соседних ему здания: а) по Херсонской ул[ице] заброшенную паровую мельницу, где засело довольно много фронтовиков, и б) по Глазенаповской склад с[ельско]-хоз[яйственных] машин б[ратьев]

^{414.2} Спартаківці – військовослужбовці німецької армії – прихильники ідей світової революції, що пропагувалися німецькою соціал-демократичною організацією Союз Спартака. Здебільшого це були військовополонені, які під час перебування в російському полоні (1914–1918 рр.) опинилися під сильним впливом агітації з боку російських соціал-демократів. Вони були свідками, а згодом і активними учасниками революційних подій у Росії та Україні. Частина з них відмовилася повернутися до Німеччини в ході евакуації німецьких військ із території України на початку 1919 р. і утворила спартаківські загони, що увійшли до складу Червоної Армії. Такі загони, зокрема, діяли й в Одесі та Миколаєві.

^{414.3} Прізвище не розшифровано.

Эльворти. Я все ждала ответной канонады со стороны Водопоя, но, по-видимому, оттуда никто не наступал, и упавшие днем снаряды были окружены какой-то таинственностью.

После полуночи телефонные разговоры прекратились, так как снарядами были повреждены провода. Вследствие этого же погасло и электричество.

У нас не было света, и мы освещали комнату папиросами. Впрочем, мои два гостя проводили большую часть времени на дворе, хотя там царил зловещая жуть: ночь была темная, безлунная.

Огонь стал ураганным.

Николаев, всю войну работавший на оборону, за станками, сравнительно спокойно переживший эту эпоху, в одну ночь приобщился к смертельному страху, который достаточно пережить только раз, чтобы, испытав его, все равно что умереть.

Все население города испытывало в эту ночь страшное нервное напряжение: ничего не понимая, ожидая всего. Женщины и дети забились в подвалы. В буржуазной части города квартиры не подвергались опасности, так как там аккуратно обстреливались определенные здания: у немцев не было причин делать промахи. Но обыватели программы не знали и с истериками, стонами, успокоительными каплями, внимательными мужьями, отцами семейства укрылись под сводами своих хозяйственно построенных погребов.

Не то было в Слободке. Там почти все мужчины были вне дома. Женщины, на смерть перепуганные обстрелом, не знали, куда деться.

Немцы били с жестокою размеренностью шрапнелью прямо по рабочим кварталам. Шрапнель пробивала крыши халуп. [Люди] искали защиты в примитивно устроенных погребах, где рисковали погибнуть под обломками непрочной постройки.

Такая катастрофа случилась на 3-й Военной: погреб обрушился и похоронил всех находившихся в нем.

В 3 часа ночи от снарядов загорелись здания клуба коммунистов и заброшенной мельницы.

Костер пылал гигантский.

Стало светло, как днем.

Все, жившие в нашем дворе, высунули головы.

Старухи стали выть о светопреставлении.

Мы не знали, как далеко распространится пожар, но никто не думал о спасении квартиры, вещей.

Всё сразу даже для обывателей потеряло ценность, так заглянула в лицо неизбежность.

Но ветра не было, и ограничилось 2-мя домами.

Наши незнакомцы опять пробрались к слуховому окну.

У горевших зданий происходила какая-то жуткая возня. На кроваво-огненном фоне показывались гонимые дымом и огнем люди, очевидно, пытавшиеся пробить себе дорогу. Корчась, они падали, сраженные десятками пуль. Никто не мог перешагнуть этой грани, начертанной самою смертью.

Хотя это было недалеко от нас, не слышно было никаких криков.

Был не просто пожар, на котором кричат о помощи. Горел величественный факел из людей, вдохновенных идеей, что ведет бойцов чрез смерть в бессмертие.

Воистину искры этого огня упали в мировой костер и тлеют там и вспыхнут в свое время, потому что ни одно движение в мире, а тем более такое яркое, не пропадает даром.

Все, кто был в этих зданиях (фронтовики, несколько коммунистов и сочувствующих, рабочие, подростки), погибли.

Пальба становилась реже, точно орудия насытились заревом.

К утру канонада стихла. Орудие, стоявшее у Семеновской церкви, продвинули к вокзалу. По Фалеевской улице стреляли вдоль и поперек, но после ужаса ночи все казалось ничем.

Женщины из нашего двора ходили разыскивать воду, так как водопровод перестал ночью функционировать: случайный снаряд попал в водонапорную башню.

Ведро и белый платок были достаточной гарантией для пропуска женщин; от пуль, конечно, никто не гарантировал.

К нам во двор пробрался тов[арищ] Белогай. Он просидел ночь в Гор[одском] Самоуправлении с несколькими товарищами. Здание обстреливали. Пока попадали в крышу, они сидели спокойно. Но когда снаряд влетел в кабинет Городского Головы, где все они были, и чудом застрял в стене не разорвавшись, все ушли, думая, что зданию придется плохо. Но немцы каждому воздавали «кесарю кесарево» и Городское Самоуправление только припугнули, а с лица земли стерли клуб коммунистов.

О том, что происходит утром в городе, т[оварищ] Белогай не знал. Он только был озабочен судьбой В. П. Костенко, против которого немцы были настроены очень враждебно, считая его предателем, уверяя, что он знал о готовящемся восстании и намеренно усыплял бдительность немцев. Он был утром в субботу арестован.

Слухи о подходящих к городу большевиках в субботу прекратились. Но зато на Слободке и в привокзальной части города шла мобилизация мужского населения. Мобилизацию проводили рабочие.

Ученики политехнического училища с частью педагогического персонала, милиционеры, рабочая молодежь – принимали деятельное участие в борьбе, которая продолжалась по инерции.

Сначала бой велся примитивно: отдельные части, группы не были между собою связаны. Потом установилась некоторая планомерность, организовались штабы, обменивались сведениями.

Но борьба в субботу стала принимать оборонительный характер для николаевцев.

У немцев было преимущество: дорога на Одессу была открыта, Варваровский мост и прилегающая к нему часть города в их руках, а из Одессы они вызвали уже подкрепление, которое немедленно было выслано на автомобилях.

Рабочие же обеспечили себе путь на Херсон – Апостолово, но оттуда никто прийти не мог.

Под знаком какой отваги проходила эта борьба – может иллюстрировать следующий эпизод, рассказанный мне очевидцем и участником коммунистом Щ[егло]вым.

Ночь застала т[оварища] Щ[егло]ва в клубе с[оциал]-д[емократов] объединенных. Утром в субботу он отправился в Слободку. По Потемкинской ул[ице], по Инженерной он видел довольно много трупов немецких солдат. В районе площади Коммунаров шло наступление повстанцев на флотский полуэкипаж и завод «Руссуд». Завод расположен по обеим сторонам Ингула и обнесен каменной стеной.

Повстанцы шли с Алексеевской улицы по 2-й, 3-й, 4-й и 5-й Слободским. Но это было совершенно безнадежное дело, так как их была горсть, только с винтовками, а немцы заняли выгодные позиции по другую сторону площади в прочном здании флотского полуэкипажа и за стеною завода. В заводе где-то они замаскировали пулемет, которым тщательно обстреливали все точки площади.

Тов[арищ] Щ[егло]в соединился с группой рабочих в 15 человек, которая поставила себе задачей открыть и подбить пулемет. Они стали заходить справа, со стороны Полковой церкви в промежутке между участком городской больницы и детским городским приютом. Этот путь лежал параллельно стене «Руссуда», обращенной к площади, в нескольких саженях от нее.

Шли осторожно. Пулемет продолжал свою исправную работу, но откуда он стрелял, они не могли понять. Потеряв терпение, решили обратить на себя его исключительное

благосклонное внимание. Тогда один товарищ демонстративно встал во весь рост и пошел к «Руссуду». На него посыпалась струя из пулемета, и в конце концов т[оварищ] Щ[егло]в и его группа решили, что пулемет скрыт на кране, который они начали усердно обстреливать. Через некоторое время пулемет умолк, очевидно, был подбит. Больше его не было слышно. Группа продолжала наступление, тесня немцев, расположившихся по эту сторону стены, значительно превосходивших численно, к воротам.

Их обстреливали отовсюду, но они продолжали свое дело, пока не загнали немцев, потерпевших потери, в «Руссуд». Взять приступом завод они, конечно, не могли, но вся эта операция характеризует удивительное бесстрашие и настойчивость николаевских рабочих.

К вечеру субботы (23 марта) стали прибывать подкрепления из Одессы, отряды мадьяр. От лихорадочности немцы перешли к холодной планомерности.

К 10 час[ам] веч[ера] они выбили повстанцев из базара и начали его жечь. Огромная площадь пылала всю ночь, освещая вместо погасшего электричества город. Занимали лавку за лавкой, участок за участком и сжигали. Тем же способом продвигались по Глазенаповской ул[ице] к вокзалу. Из многих дворов там в них стреляли, и эти дворы были обречены.

Участок города, приблизительно около 2-х квадратных верст, представлял из себя ряд пылающих очагов. Никто, конечно, не думал их гасить.

Слободку продолжали обстреливать, в особенности громили район – 7-й Слободской, Конопатной, III Военной; там тоже вспыхивали пожары.

Утром 24 марта, в воскресенье, прибыл новый эшелон мадьяр из Одессы и началась полная катастрофа.

Немцы по Глазенаповской продвинулись к вокзалу, обошли повстанцев и появились у кладбища.

В течение какого-нибудь часа выбили повстанцев с кладбища и начали сжимать их с двух сторон, тесня от кладбища и наступая по Херсонской, Потемкинской, со стороны «Руссуда» и Военного рынка. Группы повстанцев стали таять. Часть была перебита, оставались гнезда в 4–3 человека, которые вынуждены были расходиться, кто домой, кто ища более подходящего убежища. Дворы для всех были открыты, во дворах повстанцы находили даже приготовленную для них пищу. В центре города же все было на запоре и к каждому проходящему относились подозрительно враждебно.

Пулеметная и ружейная стрельба не прекращалась ни днем, ни ночью.

Начались тщательные обыски занятых кварталов.

Район вокруг клуба коммунистов был буквально обшарен, и все мужчины, которые в соседние дворы попали случайно, без разговоров были расстреляны. Мещане, живущие в тех кварталах, очень отрицательно относились к прятавшимся у них и большею частью их выдавали как большевиков, спасая тем свою шкуру и добро.

За стеной нашего дома, где в какой-то гостинице помещалась немецкая воинская часть, шли бесперывные расстрелы.

Хозяйка нашего дома, немка-колонистка, сначала сочувствовавшая немцам, была обескуражена этим жестоким террором и не противилась тому, что у нас скрывались 2 повстанца. Ее больше волновало мое присутствие, так как наша квартира давно была бельмом на глазу всех соседей, и уже начали намекать на то, что здесь живут большевики.

Выкуренные пожаром, повстанцы выходили из засад и попадали к немцам в лапы.

Женщины нашего двора, движимые любопытством, которое было сильнее страха смерти, пробирались 23 и 24 марта к базару и были свидетелями самых отвратительных сцен, как выволакивали откуда-то людей и расправлялись с ними.

Здание клуба коммунистов зияло черными дырами. В нем было до сорока обгоревших трупов, и в здании мельницы до 60-ти.

Занявши, наконец, все уголки города, немцы начали жестокую расправу.

Измученное страхом за себя и сражавшихся население Слободки стали сгонять на кладбище; мужчин расстреливали, женщин и детей прикладами гнали в церковь.

В то же время ручными гранатами зажигали казавшиеся подозрительными дома.

Мать рабочего Петра Макарова, живущая по III Военной улице у кладбища, рассказывала мне, что она осталась дома, когда всех уводили.

К ней вскочил молодой германский солдат, которого она стала умолять не сжигать несчастной халупы ее детей. Немец твердил одно – «большевик, большевик». Потом вдруг попросил пить. Она дала ему холодного чаю с сахаром и пригласила сесть. Он стал смотреть на нее, измученную горем (сын где-то тоже сражался), и лицо его постепенно стало грустным. Он махнул рукой и, зажегши спичку, поднес ее к занавеске и тотчас же убежал. Конечно, она занавеску мигом потушила, спасши свой убогий скарб.

Другим так не посчастливилось и, возвратившись с кладбища, дома нашли пепелища, [а] в мертвецкой городской больницы – своих близких.

25 марта был издан строжайший приказ сносить холодное и огнестрельное оружие на перекрестки. За единый найденный в квартире патрон расстреливали, а дома сжигали. Был случай, что дети нашли у стены дома обойму и взяли ее играть, а отца за это расстреляли, не слушая никаких доводов.

Предупреждая события, моя хозяйка поспешно привела ко мне немецкого лейтенанта и 2-х солдат «добровольно» сдавать имевшееся у нас в изрядном количестве (2 револьвера, винтовка и др[угое]) оружие. Все это было в комнате на виду, так как у нас не было никакой мебели, а вещи лежали просто на полу и окнах. Они с удивлением смотрели на меня одну с таким количеством оружия и все спрашивали – «большевик, большевик». Я делала вид, что не понимаю; а хозяйка что-то им объяснила, вроде того, что я вдова и оружие осталось от мужа. Тогда они стали очень любезны и оставили мне холодное оружие.

Большевики им мерещились всюду. Всякий сходил за большевика, на кого указывали, кто казался подозрительным. Были такие, что на этом сыграли, сведя личные счёты.

Мои знакомые товарищи были счастливее меня: они успели спрятать оружие и ничего не сдавали.

Вообще на перекрестки улиц сносили сравнительно мало и большею частью испорченное.

Населению приказано было вывесить белые флаги и ходить с белыми повязками на руках.

Все это было в достаточной мере противно, и многие, рискуя из-за этих мелочей, все же их обошли.

26 марта я пробралась на Слободку.

«Тогда считать мы стали раны,

Товарищей считать».

Сидели пришибленные, большею частью женщины.

Стоял сплошной стон: плакали о погибших, волновались о невернувшихся; у кого все остались живы, скулили о потерянных вещах.

Молодые рабочие, моряки, фронтовики, несмотря на весь ужас усмирения, испытывали удовлетворение, что пришьельцы, по крайней мере, дорого заплатили за господство над Николаевом.

Действительно, их потери были очень велики.

По словам спартаковца Р-га^{414.4}, убитыми они потеряли более 500 человек.

Даже не верилось: когда успели их, железных, закованных в броню и дисциплину, столько перебить?

По данным комиссии, выяснявшей убытки пострадавших (председатель т[оварищ] М. Макотинский), всех жертв восстания было более 2000 человек; следовательно, пов-

^{414.4} Призвище не розшифровано.

станцев погибло около 1500 человек николаевцев, не считая пришлого элемента, фронтовиков, которых погребли немцы.

За усмирением последовали репрессии.

В городе введено было осадное положение.

Хождение по городу разрешалось только до сумерек, с наступлением темноты все попадавшие на улице расстреливались.

Очевидцем такого расстрела запоздавших прохожих был т[оварищ] Б[елогай], засидевший у нас до 11 ч[асов] веч[ера]. Впереди него шли 2 прохожих, патруль их окликнул, приставил к стенке, расстрелял, ничего не спрашивая. Трупы их лежали до утра.

Всякие собрания были воспрещены.

Заседания Гор[одского] Самоуправления разрешены были только в присутствии немецкого офицера и переводчика, на что фракция с[оциал]-д[емократов] объединенных заявила сейчас же протест.

Гор[одской] Гол[ова] Костенко был устранен, и вместо него был назначен немецким командованием Ф. Гиль, член Управы. Потребовали также переизбрания членов Управы и сокращения числа ее членов с 7 до 3-х, что тоже было опротестовано фракцией с[оциал]-д[емократов].

В редакции газеты введен был режим. Выпускался какой-то бюллетень на немецком и русск[ом] языках.

Бдительность была строгая. На улицах, площадях, бульварах проволочные заграждения и пулеметы.

На с[оциал]-д[емократов] объединенных стали коситься, так как нашлись уже объяснители, которые довели до сведения, что эти хоть и не называются большевики, но все равно что большевики. Независимое поведение организации тоже не нравилось. Члены организации почти жили в клубе (их было не много). Днем и ночью можно было там застать за самоотверженной работой или горячим обсуждением положения дела т[оварищей] Даргольцев М. Г. и Ц. И., М. Г. Макотинского, Исаева, С. З. Мандельштам, А. П. Шапиро (Мариинский) и др[угих], а также заходили рабочие и уцелевшие коммунисты. Немцы никак не могли придраться к этим сборищам, так как там был лазарет, действительно оказавший большую помощь.

С обывателями немцы стали обращаться высокомерно требовательно. Пошли контрибуции, конфискации, придирки комендатуры.

Все приходилось сносить, сжав зубы, и ожидать худшего, пока город был в железных тисках.

Немцы считали, что они город завоевали, и обращались с населением как победители.

Прислужники нашлись в достаточном количестве. Комендатура кишела добровольными доносчиками, «биографами» присутствующих в городе и отсутствующих. Немцы, надо отдать справедливость, пользовались их услугами с большой брезгливостью, понимая, что открылось широкое поле для личной мести.

Это восстание было «безумством храбрых». История партии даст ему оценку, вынесши оправдательный или обвинительный приговор, но пролетариат Николаева доказал, что его коллектив в самых невероятных условиях взлетает одним взлетом, вдохновляется единым вдохновением. Разрозненные, неорганизованные, они были связаны друг с другом незримыми нитями.

Еще несколько огненных страниц вписало это восстание в богатую быстрой сменой событий историю Украины.

Погибшим за свободу в этой неслыханно неравной борьбе слава!

Харьков. 1922 г.

АНФИСА РЯППО

Летопись революции. 1922. № 1. С. 107–123.

**Протокол засідання демократичної Миколаївської міської думи
від (15) 28 березня 1918 р. із розглядом питання про впорядкування
роботи органів міського самоуправління у зв'язку із розпуском попереднього
складу Миколаївської міської управи**

(15) 28 березня 1918 р.

Протокол
засідання Николаевской Городской Думы
15/28/ марта 1918 г.

Председатель Городской Думы И. Шабалов

Чрезвычайное закрытое заседание Думы 28 марта [1918 г.] открывает Товар[ищ] Председателя Думы И. Шабалов в присутствии переводчика германского командования. С устным докладом о переговорах с немецким штабом по поводу организации Управы, в связи с арестом Городского Головы В. П. Костенко и увольнением Городской Управы, выступает гл[асный] Плотицын, который указывает, что немецким командованием до выборов новой коллегии Управы управление городскими делами было возложено на гл[асных] Гиля, Плотицына, Терещенко, причем гл[асный] Гиль был назначен исполняющим обязанности Гор[одского] Головы.

Межфракционное совещание, состоявшееся по поводу последних событий, выделило делегацию в немецкий штаб. Делегации пришлось установить, что штаб не считает Думу и Управу виновницами событий.

Штаб обвиняет Управу лишь в неосведомлении его о настроении рабочих в связи с приходом австро-немецких войск. Делегация указала, что 3 назначенных к управлению городом лица не в состоянии справиться со всеми городскими делами, ввиду чего необходимо вернуть к деятельности всю коллегию Управы. Комендант с этим согласился и указал, что так как Управа прежнего состава считается окончательно распущенной, то придется произвести новые выборы членов Управы впредь до приезда представителя Центральной Рады.

В прениях по докладу члена Управы Плотицына приняли участие гл[асный] Браславский /фракция] с[оциалистов]-р[еволюционеров]/, Исаев /с[оциал]-д[емократов]/ и Левин /фр[акция] евр[еев]/, в своих речах указавшие на необходимость до всестороннего расследования причин и поводов восстания 22 марта, густо подкрашенного несомненной провокацией, избрать орган, который в условиях невероятной разрухи должен заменить Управу, чтобы удержать городское хозяйство от окончательной разрухи.

Закрытой баллотировкой, больш[инство] 44, пр[отив] 9, Городская Дума принимает следующую резолюцию: чувства величайшей скорби и горечи выражает Дума по поводу всего происшедшего. Сотни напрасно погибших стали жертвой провокации, которая воспользовалась возбужденным состоянием рабочих под влиянием широких народных бедствий и вызвала массы на улицы под верный расстрел с единственной целью учинить кровавую бойню. Чувства величайшего возмущения и негодования выражает Дума гнусным провокаторам, которых должно обнаружить будущее беспристрастное следствие. С горячим призывом обращается Дума к населению города не верить продолжающимся ложным провокаторским словам, умышленно сеющим тревогу и создающим почву для всяких эксцессов. Только сохранение самообладания, выдержки и спокойствия может помочь нам изжить тяжелое переходное время. Выражая глубокое сожаление по поводу того, что в данный трудный и ответственный момент Городской Голова и Управа по причинам, не от Думы зависящим, отстранены от ведения городских дел, подтверждая, что

Городской Голова и Управа действовали всегда в полном согласии с Думой, выражая твердую надежду, что в ближайшем будущем Управа будет реабилитирована, Николаевская Городская Дума считает своей обязанностью настаивать на необходимости самой быстрой реабилитации Управы в интересах скорейшего восстановления городского хозяйства. Считаясь с фактом отстранения Управы и назначением немецким штабом городской коллегии, Николаевская Городская Дума считает необходимым временно, до реабилитации Городского Головы и Управы, избрать 8 человек, на обязанности которых ляжет принять все меры к оказанию помощи пострадавшим от восстания и недопущению городского хозяйства до полного развала и быть тем посредствующим органом между населением и немецким штабом, который сделает все от него зависящее для восстановления нормальной жизни в городе. Николаевская Городская Дума обращается к населению с призывом к спокойствию, считает, что единственным действительным средством внести успокоение в среду возбужденного населения – это немедленно прекратить репрессии. Открытие в возможно кратчайший срок заводов и возвращение города на мирное положение. К достижению вышеуказанных целей избранные Думой лица должны предпринять все зависящие от них шаги.

Выборы членов хозяйственного Совета для замещения Управы, уволенной приказом Германского Командования, до приезда представителя Центральной Рады.

Гл[асный] Сургучев заявляет, что в выборах он участия не принимает, так как в представленном списке членов нет ни одного имени, за которое он мог бы подать свой голос.

Закрытой баллотировкой в члены означенного Совета избранными оказались: не состоящие гласными: инж[енер] Хазин /за 43, пр[отив] 5/, инж[енер] Малевич /за 51, пр[отив] 7/ и гласные И. И. Иванов /за 45, пр[отив] 3/, Овчинников /за 42, пр[отив] 12/, И. М. Браславский /за 52, пр[отив] 5/, Желтенький /за 51, пр[отив] 7/, Кочкин /за 52, пр[отив] 6/ и не состоящий гласным С. И. Белогай /за 53, пр[отив] 6/.

Собрание Думы переходит к избранию делегатов в Киевскую Центральную Раду для выяснения общего положения городского самоуправления.

Открыто, значительным больш[инством] избранными в качестве делегатов оказались: гл[асные] Терентьев, Злочевский и Исаев и не состоящий гласным гр[ажданин] Рожанский.

Выборы членов Комитета по оказанию помощи пострадавшим от восстания.

В члены означенного Комитета открыто и единогласно оказались избранными: гл[асные] Киреевский, Ягодзинский, Патрикеев, Косой и Иванов.

Выборы членов в Комиссию по расквартированию войск.

Открыто и единогласно избранными в означенную Комиссию оказались: гл[асные] Алексеев, Гаврилов и Х. Матвеев.

Выборы членов Комитета по охране города.

Открыто и единогласно избранными в Комитет по охране города оказались: гл[асные] Блинов, Черников, Босенко, Жигалко, Ротбурт и Рыжиков.

Выборы членов Комиссии по обследованию повреждений и убытков, понесенных городским самоуправлением в дни восстания.

Открыто и единогласно избранными в означенную Комиссию оказались: гл[асные] Макотинский, Шабалов, Рабинович, Силин, Шпота.

Тов[ариш] Председателя Городской Думы И. Шабалов

Гласные Думы

[62 підписи]

Оригінал. Машинопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 91–92зв.

Протокол засідання демократичної Миколаївської міської думи від (25 березня) 7 квітня 1918 р. із розглядом питань про арешт Миколаївського міського голови В. П. Костенка, звинуваченого в недостатності контролю над ситуацією в місті, яка призвела до повстання проти німецької присутності, про протест проти арештів і розстрілів містян і проти посягань німецького командування на права органів місцевого самоврядування

(25 березня) 7 квітня 1918 р.

Протокол
засідання Николаевской Городской Думы
25 марта /7 апреля/ 1918 года

Председательствовал Товарищ Председателя Городской Думы И. Шабалов

Закрытое заседание Думы открывает Товарищ Председателя Думы И. Шабалов в присутствии переводчика германского командования.

Председатель Думы предлагает временно избрать Секретаря Думы, ввиду того, что Секретарь И. М. Браславский избран в члены Хозяйственного Совета.

Открыто очевидным большинством, избранным оказался гласный А. М. Биллык.

По прочтении протокола заседания Городской Думы от 24 февраля (9 марта) [1918 г.], гласный Морозов делает заявление о том, что в протоколе не помещен его протест по поводу соглашения делегатов Думы на Съезде Херсонского Губернского Земства с пожеланием съезда о проведении раскладки губернского сбора на 1918 год в сумме, примерно в четыре раза превышающей общую сумму раскладки на 1917 год. Гласный Морозов просит занести его протест в настоящий протокол.

По прочтении протокола заседания Городской Думы от 15 (28) марта [1918 г.] гл[асный] Сургучев заявляет, что свое заявление о выборах членов Хозяйственного Совета он делал не только от своего имени, но и от имени гл[асного] Купчевского, как представителей имущественных классов окраин.

По прочтении и подписании протоколов и журналов заседаний Городской Думы от 24 февраля (9 марта), 5 (18) марта и 15 (28) марта заслушивается внеочередное заявление с[оциалистов]-р[еволюционеров] и с[оциал]-д[емократов] по поводу ареста Городского Головы В. П. Костенко и внеочередное заявление гл[асного] Принца о необходимости возобновления работы Комитета помощи безработным и возобновления взимания налога в пользу безработных.

Собрание Думы переходит к обсуждению внеочередного заявления фракции с[оциалистов]-р[еволюционеров] и с[оциал]-д[емократов].

В прениях приняли участие гл[асные] Мандельштам, Морозов, Браславский, Шаргородский, Овчинников, Макотинский, в своих речах указавшие на полную непричастность как Городского Головы, так и всего городского самоуправления к разыгравшимся печальным событиям в городе и настаивавшие на необходимости самого широкого следствия по этому делу.

Открыто и единогласно при 1 воздержавшемся принимается следующая резолюция: считая, что ни Дума, ни Управа, ни Городской Голова, в частности, совершенно не причастны к кровавой бойне, разыгравшейся в Николаеве 22–27 марта 1918 года, и ни в какой мере не могут нести за нее ответственность, но принимая во внимание, что Городской Голова В. П. Костенко – тем не менее – привлечен к ответственности, хотя он является лишь истинным выразителем убеждений и исполнителем воли городского самоуправления; не усматривая в поведении Городского Головы в период развернувшихся событий

ничего, что в малейшей, хотя бы, степени могло вызвать неодобрение Думы, последняя считает невозможным допустить, чтобы вся ответственность была возложена на Городского Голову, и поэтому: Дума настаивает перед Украинской Центральной Радой и ее представителями как на назначении самого широкого следствия по данному делу, так и на привлечении к ответственности по суду всего городского самоуправления. Кроме того, Городская Дума настаивает на немедленном освобождении Городского Головы В. П. Костенко при ручательстве всего собрания Думы.

Заслушивается внеочередное заявление гл[асного] Рахмановича о продолжающемся расстреле мирных граждан германскими властями. При этом гл[асный] Рахманович сообщает, что задержанному германскими властями гражданину Корниенко грозит смертная казнь.

Открыто и единогласно, по предложению гласного Браславского, постановлено: избрать делегацию из 3-х лиц, которой поручить немедленно обратиться к Украинскому Коменданту г[орода] Николаева полк[овнику] Евтушевскому с целью выяснения положения арестованного Корниенко.

Открыто и единогласно избранными в качестве делегатов оказались гласные: Шаргородский, Киреевский и Макотинский.

Избранная делегация покидает зал заседания и отправляется к полковнику Евтушевскому.

И[сполняющий] о[бязанности] Городского Головы Ф. И. Гиль предлагает избрать также особую делегацию, которой поручить ходатайствовать перед украинскими и германскими властями о немедленном прекращении в городе смертной казни.

Открыто и единогласно постановлено: поручить об этом ходатайствовать только что избранной делегации.

Заслушивается доклад И[сполняющего] о[бязанности] Городского Головы Ф. И. Гиля об общем положении в городе и сообщении члена Управы Г. К. Плотицына о происшедшем совещании в Государственном Банке по вопросу об организации новой Управы.

Гласные Шатохин, Принц и Дуброва дополняют сообщение члена Управы Г. К. Плотицына фактическими данными о происшедших совещаниях в германском штабе и Государственном Банке.

Гласный Сургучев предлагает впредь до того момента, пока не поступит официальное требование германских властей об изменении состава Управы, вопроса этого на заседании Управы не поднимать.

Открыто, значительным большинством, предложение гласного Сургучева отвергается.

Собрание Думы переходит к прениям по докладу И[сполняющего] о[бязанности] Городского Головы Ф. И. Гиля и сообщению члена Управы Г. К. Плотицына.

В прениях приняли участие гласные: Мандельштам /фрак[ция] с[оциал]-д[емократов]/, Левин /фрак[ция] евр[еев]/, Киреевский /фрак[ция] к[а]д[етов]/ и Браславский /фрак[ция] с[оциалистов]-р[еволюционеров]/, которые в своих речах, указав на недопустимость назначения исполнительных органов помимо городского самоуправления, протестовали против предпринятого некоторыми лицами и группами посягательства на права городского самоуправления.

Открыто и единогласно принимается следующая резолюция: 1) констатируя, что с приходом оккупационных войск подняли голову все реакционные элементы, открыто начавшие поход против экономических и политических завоеваний революции; 2) усматривая в посягательстве на права городского самоуправления одно из проявлений вышеуказанных реакционных намерений; 3) считая, что нарушение прав городского самоуправления, начавшееся с отстранения Городской Управы, продолжается уже в форме определенных переговоров с отдельными лицами и группами о создании новой Управы взамен временной коллегии, выбранной Думой на прошлом заседании /28 марта [1918 г.] /; 4) считая, что определение состава и выбор исполнительных органов являются

правом исключительно городского самоуправления, – Николаевская Городская Дума выражает свой протест против попыток посягательства на основные демократические права органа местного самоуправления и считает, что ни один честный гражданин, независимо от его политических убеждений, не должен участвовать ни в каких городских учреждениях, создающихся помимо городского самоуправления.

Николаевская Городская Дума считает необходимым обо всем происходящем довести до сведения [Украинской] Центральной Рады, которая в своих Универсалах гарантировала неприкосновенность всех демократических завоеваний революции, и в частности – независимость местных самоуправлений.

Открыто и единогласно, по предложению гл[асной] Мандельштам, постановлено: передать внеочередное заявление гл[асного] Принца на рассмотрение и разрешение Городской Управы.

Председатель Городской Думы И. Шабалов

Г л а с н ы е Д у м ы:

[36 підписів]

Оригінал. Машинопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 97–99.

№ 417

**Журнал засідання демократичної Миколаївської міської думи
від (28 березня) 10 квітня 1918 р. із розглядом питань про відновлення
міського господарства після березневого повстання проти німців,
про звернення за фінансовою підтримкою для міста, у тому числі
до Одеського обласного комісара Української Центральної Ради,
про задоволення потреб німецького командування**

(28 березня) 10 квітня 1918 р.

ЖУРНАЛ № 16

заседания Николаевской Городской Думы
1918 года Марта 28 /Апреля 10/ дня

Председательствовал

Товарищ Председателя Городской Думы И. К. ШАБАЛОВ

1. Содержание доклада:

Внеочередное сообщение Украинского Коменданта г[орода] Николаева полк[овника] Евтушевского о судьбе Городского Головы В. П. Костенка.

Постановление Городской Думы:

От имени всего собрания Думы благодарить полковн[ика] Евтушевского за содействие, оказанное им в деле освобождения Гор[одского] Головы.

2. Содержание доклада:

Заявление гл[асного] Фролова от 25 марта /7 апреля/ о сложении звания гласного Никол[аевской] Гор[одской] Думы.

Постановление Городской Думы:

Заявление гл[асного] Фролова принять к сведению и включить в состав гласных Городской Думы следующего по списку кандидата.

3. Содержание доклада:

Внеочередное заявление гл[асного] Овчинникова о закрытии многих предприятий и о нарушении коллективного договора.

Постановление Городской Думы:

Собрание Думы постановило создать при Отделении Труда комиссию, которой поручить: 1) собрать материал о всех закрывающихся и закрывшихся предприятиях со времени прихода оккупационных войск и причинах этого, 2) принять меры для урегулирования всех вопросов, возникающих в связи с отмеченными выше явлениями. Вместе с тем находя, что в интересах как рабочего класса, [так и] всего города и государства в целом, недопустим подобный анархический образ действий предпринимателей, и потому Никол[аевская] Гор[одская] Дума считает, что ни одно закрытие предприятий не должно происходить без ведома фабрично-заводского собрания и гор[одского] самоуправления. Всякое же изменение тарифных договоров не может быть произведено без предварительного постановления соответствующего органа, созданного из представителей организаций, рабочих и предпринимателей. В целях скорейшего урегулирования взаимоотношений между трудом и капиталом Гор[одская] Дума предлагает Управе срочно вызвать представителя Министерства Труда. О вышеизложенном довести до сведения предпринимателей и рабочих.

4. Содержание доклада:

Доклад члена Управы гл[асного] Терещенко о положении продовольственного дела в городе.

Постановление Городской Думы:

Открыто, очевидным больш[инством] постановлено избрать Комиссию, которой поручить обревизовать Продовольств[енный] Отд[ел] и, по возможности, в кратчайший срок представить план реорганизации его.

Открыто, очевидным больш[инством] постановлено состав Комиссии определить в количестве 5 членов с правом кооптации.

Открыто, очевидным больш[инством] в состав означенной ревизионно-реорганизационной комиссии избранными оказались гл[асные] Шаргородский, Рабинович, Паршиков и не состоящий гласным М. Шапиро.

Доизбрание 1 члена комиссии отложено до следующего заседания Гор[одской] Думы.

5. Содержание доклада:

Доклад гл[асного] Кочкина о возбуждении ходатайства перед Одесским Областным Комиссаром Укр[аинской] Ц[ентральной] Рады о материальном воспособлении г[ороду] Николаеву из средств Украинской Народной Республики.

Постановление Городской Думы:

Открыто и единогласно постановлено уполномочить Гор[одскую] Управу послать делегата в г[ород] Одессу для возбуждения ходатайства перед Одесским Областным Комиссаром Укр[аинской] Ц[ентральной] Рады о материальном воспособлении г[ороду] Николаеву из средств Украинск[ой] Нар[одной] Республики на следующие надобности: а) на общественные работы и содержание бесплатных обедов для безработных – 4.150.000 руб., б) на реставрацию сгоревшего привозного рынка 1.500.000 руб. и в) на возмещение понесенных гор[одским] самоуправлением чрезвычайных расходов, вызванных военными обстоятельствами, хотя бы в сумме 1.000.000 руб., итого в сумме 6.650.000 руб. Кроме того, поручить Гор[одской] Управе представить проект выпуска гор[одского] облигационного займа на 5.000.000 руб.

6. Содержание доклада:

Доклад Гор[одской] Управы об установлении размера гор[одского] оценочного сбора на 1918 год.

Постановление Городской Думы:

Открыто и единогласно по предложению фр[акции] с[оциалистов]-[революцион]еров постановлено доклад Гор[одской] Управы с поправками Финансовой Комиссии о продлении сроков для подачи домовладельцами заявлений, для рассылки окладных листов и для взноса гор[одского] оценочного сбора на 20 дней.

Открыто и единогласно в Комиссию по переоценке недвижимых имуществ избранными оказались: Кокизов, Заполенко, Жигалко и несостоящие гласными Бару и Рафес.

Ввиду сомнения в кворуме голосование об ассигновании кредита Комиссии переносится на следующее заседание.

Фр[акция] с[оциал]-д[емократов] представит своих кандидатов к следующему заседанию.

7. Содержание доклада:

Словесный доклад И[сполняющего] о[бязанности] Городского Головы гласн[ого] Гиля об открытии кредита для удовлетворения требования Германского Командования в размере 50.000 руб.

Постановление Городской Думы:

Ввиду сомнения в кворуме баллотирования кредита для удовлетворения требований Германского Командования откладывается до следующего заседания Гор[одской] Думы.

8. Содержание доклада:

Заявление Германского Командования о возмещении убытков, понесенных во время восстания 22–27 м[арта] персоналом радиостанции в сумме 11.250 руб.

Постановление Городской Думы:

Открыто и единогласно постановлено ввиду того, что Гор[одское] Самоуправление абсолютно не причастно к событиям 22–27 м[арта] и ввиду назначения Центр[альной] Радой особой следственной комиссии по этому делу, уплату 11.250 руб. Германскому Командованию отложить впредь до рассмотрения вопроса в означенной следственной Комиссии.

9. Содержание доклада:

Выборы дополнительно 2 членов Комиссии по оказанию помощи пострадавшим.

Постановление Городской Думы:

Открыто и единогласно в означенную Комиссию избранными оказались гласные: Рахманович и Виторт.

10. Содержание доклада:

Выборы представителей Думы в Педагогические Советы.

Постановление Городской Думы:

Открыто и единогласно избранными оказались гласные: Терентьев, Заполенко, Рахманович, Минчин, Паршиков, Патрикеев, Блинов, Билык, Пашковский, Коссой, Кокизов, Шаргородский, Сапожникова, Каушан, Мандельштам, Жигалко, Филярский, Рабинович, Шульман и не состоящие гласными Балабанов, Просандеев, Якушкин, Богуславский, Фрейденберг-Косся, Рудашевский, Брунштейн, Шапиро А., Косенко С. М., Даргольц, Угрюмов, Рубина, Р. К. Куперман, Воленчик и Пуриц Е. М.

Доизбрание 7 представителей от фр[акции] к[а]д[етов] и нар[одных] социал[истов] состоится в следующем заседании.

11. Содержание доклада:

Доклад члена Хозяйственного Совета В. К. Малевича о трамвае.

Постановление Городской Думы:

Открыто и единогласно доклад принять к сведению.

Председатель Городской Думы И. Шабалов

Гласные Думы

[37 підписів]

Оригінал. Машинопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 100–102зв.

№ 418

Протокол засідання демократичної Миколаївської міської думи від (28 березня) 10 квітня 1918 р. із розглядом питань про відновлення міського господарства й продовольчої справи після березневого повстання проти німців, про звернення за фінансовою підтримкою для міста, у тому числі до Одеського обласного комісара Української Центральної Ради, про отримання кредиту для задоволення потреб німецького командування

(28 березня) 10 квітня 1918 р.

Протокол
засідання Николаевской Городской Думы
28 марта /10 апреля/ 1918 года

Председательствовал Тов[арищ] Председателя Городской Думы И. Шабалов

Закрытое заседание Думы открывает Товарищ Председателя Думы И. Шабалов в присутствии переводчика Германского Командования.

По прочтении и подписании протокола и журнала заседания Городской Думы от 25 марта /7 апреля/ [1918 г.] заслушивается внеочередное сообщение Украинского Коменданта гор[ода] Николаева полк[овника] Евтушевского о судьбе Городского Головы В. П. Костенко. Полковник Евтушевский сообщает, что в настоящее время Городской Голова В. П. Костенко находится в городе Одессе на свободе, ввиду того, что за него поручилось Одесское Городское Самоуправление, и просит принять, от имени В. П. Костенко, глубокую благодарность за то внимание, которое оказало ему Николаевское Городское Самоуправление.

И[сполняющий] о[бязанности] Городского Головы Ф. И. Гиль от имени всего Собрания Думы благодарит полковника Евтушевского за содействие, оказанное им в деле освобождения Городского Головы.

Далее Ф. И. Гиль ставит в известность Собрание Думы о его разговоре с Германским Комендантом. Германский Комендант просил меня передать, что со стороны Германского Командования никаких посягательств на права Городского Самоуправления не было и не будет. Все распространяемые по этому поводу слухи ложны и ни на чем не основаны. Германские войска преследуют лишь одну цель – создать в городе спокойствие и порядок.

Заслушивается заявление гл[асного] Ф. Г. Фролова от 25 марта/7апреля/ [1918 г.] о сложении звания гласного Николаевской Городской Думы.

Открытым голосованием постановлено: заявление гл[асного] Ф. Г. Фролова принять к сведению и включить в состав гласных Городской Думы следующего по списку кандидата.

Заслушивается внеочередное заявление гл[асного] Овчинникова о закрытии многих предприятий и о нарушении коллективного договора.

Гл[асный] Овчинников отмечает, что после подавления восстания многие мелкие предприятия стали закрываться и рассчитывать рабочих, мотивируя тем, что будто бы нет материалов, топлива и финансов, между тем как существует фабрично-заводское совещание, на обязанности которого лежит отыскание средств и материалов, необходимых для нормального функционирования предприятий. Ввиду закрытия предприятий в настоящее время насчитывается уже до 20 000 безработных. Кроме того, наблюдается такое недопустимое явление, как нарушение предпринимателями коллективного договора. Гл[асный] Овчинников предлагает Собранию Думы взыскать свое отношение к подобного рода явлениям.

Собрание Думы постановило создать при отделе труда комиссию, которой поручить: 1) собрать материал о всех закрывающихся и закрывшихся предприятиях со времени прихода оккупационных войск и причинах этого; 2) принять меры для урегулирования всех вопросов, возникающих в связи с отмеченным выше явлением. Вместе с тем, находя, что в интересах как рабочего класса, [так и] всего города и государства в целом, недопустим подобный анархический образ действий предпринимателей, Никол[аевская] Городская Дума считает, что ни одно закрытие предприятия не должно происходить без ведома фабрично-заводского совещания и Городского Самоуправления. Всякое же изменение тарифных договоров не может быть произведено без предварительного постановления соответствующего органа, созданного из представителей организаций рабочих и предпринимателей. В целях скорейшего урегулирования взаимоотношений между трудом и капиталом Городская Дума предлагает Управе срочно вызвать представителя Министерства Труда. О вышеизложенном довести сведения [до] предпринимателей и рабочих.

Собрание Думы переходит к заслушанию доклада члена Управы гл[асного] Терещенко о положении продовольственного дела в городе.

Во время событий, говорит гл[асный] Терещенко, продовольственный отдел потерял огромные убытки, всего на сумму 896.659 руб. 05 коп. Из них наиболее крупные: чаю сгорело на сумму 31.160 руб., мануфактуры 31.900 руб., соли – 5.000 руб., ниток разных сортов – 611.000 руб. В базисном складе расхищено муки на сумму 30.511 руб. 72 коп. В мучном складе № 3 расхищено и пропало муки и других материалов на сумму 9.676 руб. В бакалейном отделе убытки исчисляются в сумме 1.615 руб. Мануфактуры в общем сгорело и расхищено на сумму 181.859 руб., причем часть возвращена на сумму 18.983 руб. Более точные данные о понесенных убытках сейчас выясняются специальной комиссией. Невольно напрашивается вопрос: почему многие продукты не были розданы населению. Это обстоятельство объясняется тем, что такие материалы, как мануфактура или нитки, были только накануне событий получены и свезены в склады. Чай также был недавно привезен. Общее положение продовольственного вопроса в городе весьма печальное. Хлебных запасов имеется в городе только на май месяц. Закупки производить в настоящее время очень затруднительно, ибо с хлебом происходит вакханалия. Хлеб в зерне поднялся до невероятных цен. Продовольственному Отделу приходится вести борьбу с этим явлением [как] в городе, так и в окрестностях. Работа Продовольственного отдела в настоящее время заторможена, так как тов[арищ] члена Управы Исаев отказался работать, а тов[арищ] члена Управы Филиппов ранен во время последних событий. Необходимо немедленно доизбрать 3-х членов Управы. Кроме того, по городу муссируются слухи о злоупотреблениях Продов[ольственного] Отдела, поэтому необходимо избрать ревизионную комиссию для обревизования всего отдела.

Гл[асный] Рабинович находит, что основной ошибкой в политике Продов[ольственной] Управы является ее стремление к централизации. Работа Управы должна быть децентрализована. В ней должны работать не меньше 6–8 человек, которые в своей деятельности должны быть совершенно самостоятельны и отчетываться только перед Коллегией Управы или Городской Думой. Кроме того, Продов[ольственная] Управа должна поменьше ждать санкции из Херсона или каких-либо других центров, ибо в сущности центров сейчас никаких нет. Гл[асный] Рабинович предлагает Собранию Думы выразить пожелание, чтобы работа Продовольств[енной] Управы была возможно больше децентрализована.

Открыто, очевидным больш[инством] постановлено избрать Комиссию, которой поручить обревизовать Продов[ольственный] Отдел и, по возможности, в кратчайший срок представить план реорганизации его.

Открыто, очевидным больш[инством] постановлено состав комиссии определить в количестве 5 членов с правом кооптации.

Открыто, очевидным больш[инством] в состав означенной ревизионно-реорганизационной комиссии избранными оказались: гл[асные] Шаргородский, Рабинович и не состоящий гласным М. Шапиро.

Доизбрание 2-х членов комиссии отложено до следующего заседания Городской Думы.

Избрание 3-х товарищей Члена Управы отложено до конца заседания.

Заслушивается доклад гл[асного] Кочкина о возбуждении ходатайства перед Одесским Областным Комиссаром Украинской Центральной Рады о материальном воспособлении г[ороду] Николаеву из средств Украинской Народной Республики.

Открыто и единогласно постановлено: доклад принять и уполномочить Городскую Управу послать делегата в г[ород] Одессу для возбуждения ходатайства перед Одесским Областным Комиссаром Украинской Центральной Рады о материальном воспособлении г[ороду] Николаеву из средств Украинской Народной Республики на следующие надобности: а) на общественные работы и содержание бесплатных столовых для безработных – 4.150.000 руб., б) на реставрацию сгоревшего привозного рынка – 1.500.000 руб. и в) на возмещение понесенных Городским Управлением чрезвычайных расходов, вызванных военными обстоятельствами, хотя бы в сумме 1.000.000 руб., итого на сумму 6.650.000 руб. Кроме того, поручить Городской Управе представить проект выпуска городского облигационного займа на 5.000.000 руб.

Собрание Думы переходит к заслушанию доклада Городской Управы об установлении размера городского оценочного сбора в 1918 году со всех недвижимых имуществ г[орода] Николаева по действительной их стоимости, определенной в 1917 году в размере 1 % со стоимости имуществ, оцененных до 1.000 руб., и 2 % – со всех прочих имуществ, заводов, фабрик и промышленных предприятий. Кроме того, в докладе также испрашивается кредит до 15.000 руб. в распоряжение Комиссии по переоценке недвижимых имуществ на приглашение технических сил, типографские работы, объявления в газетах, вознаграждение членам Комиссии, разъезды и проч[ее].

Открыто и единогласно по предложению фр[акции] с[оциалистов]-р[еволюционер]ов постановлено: доклад Гор[одской] Управы с правками Финансовой Комиссии о продлении сроков для подачи домовладельцами заявлений, для рассылки окладных листов и для взноса городского оценочного сбора на 20 дней.

Закрытое голосование об ассигновании кредита комиссии переносится на конец заседания. Открыто и единогласно в Комиссию по переоценке недвижимых имуществ избранными оказались гласные: Кокизов, Заполенко, Плотицын, Жигалко и не состоящие гласными Бару и Рафес. Фракция с[оциал]-д[емократов] представит своих кандидатов в Комиссию в следующем заседании.

Заслушивается устный доклад И[сполняющего] о[бязанности] Городского Головы гласного Ф. И. Гиля об открытии кредита для удовлетворения требований Германского Командования в размере 50.000 руб. Ф. И. Гиль сообщает, что по требованию Германского Коменданта необходимо произвести много расходов по оборудованию помещений германских властей. Германский Комендант заявил, что все расходы будут впоследствии возмещены Украинск[ой] Центр[альной] Радой. Этот кредит является единственным, ибо больше Гор[одское] Самоуправление не сможет оплачивать подобные расходы Герм[анского] Командования. Необходимо будет своевременно предъявить требование Укр[аинской] Ц[ентральной] Раде.

Гл[асный] Браславский находит, что необходимо немедленно возбудить ходатайство об ассигновании кредита на подобные расходы.

Закрытое голосование об ассигновании кредита переносится на конец заседания.

Оглашается заявление Германского Командования о возмещении убытков, понесенных во время восстания 22-27 м[арта] персоналом радиостанции, в сумме 11.250 руб.

Открыто и единогласно постановлено: ввиду того, что Гор[одское] Самоуправление абсолютно не причастно к событиям 22-27 м[арта], и ввиду назначения Центр[альной] Радой особой Следственной Комиссии по этому делу уплату 11.250 руб. Германск[ому] Командованию отложить впредь до рассмотрения этого вопроса в означенной Следственной Комиссии.

Выборы дополнительно 2-х членов Комиссии по оказанию помощи пострадавшим.

Открыто и единогласно в означенную Комиссию избранными оказались гласные: Рахманович и Виторт.

Выборы представителей от Думы в Педагогические Советы.

Открыто и единогласно избранными оказались гласные: Терентьев, Заполенко, Рахманович, Минчин, Паршиков, Патрикеев, Блинов, Билык, Пашковский, Коссой, Кокизов, Шаргородский, Сапожникова, Каушан, Мандельштам, Жигалко, Филярский, Рабинович, Шульман и не состоящие гласными: Балабанов, Просандеев, Якушкин, Богуславский, Фрейденберг-Косоя, Рудашевский, Брунштейн, Шапиро А., Костенко С. М., Даргольд, Угрюмов, Тепляков, Рубина, Куперман Р. К., Воленчик и Пуриц Е. М.

Доизбрание 7 представителей от фр[акции] к[а]д[етов] и фр[акции] народных социалистов состоится в следующем заседании.

Собрание Городской Думы переходит к заслушанию доклада Члена Хозяйственного Совета В. К. Малевича о трамвае. В. К. Малевич указывает, что состояние трамвая в настоящее время чрезвычайно печальное. Трамвайный состав пришел к полной разрухе, провода во многих местах оборваны, топливо очень дорогое. В силу этих обстоятельств Городская Управа решила закрыть на время трамвайное движение и произвести полный ремонт состава и рассчитать всех рабочих и служащих.

Открыто и единогласно постановлено доклад принять к сведению.

Собрание Думы переходит к закрытой баллотировке кредита Комиссии по переоценке недвижимых имуществ в сумме 15.000 руб., кредита для удовлетворения требований Германского Командования в сумме 50.000 руб. и выборам 2-х товар[арищей] Члена Управы, завед[ующего] Прод[овольственным] Отделом.

Ввиду сомнения в кворуме голосование переносится на следующее заседание.

Председатель Городской Думы И. Шабалов

Гласные Думы

[42 підписи]

Оригінал. Машинопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 103-106.

№ 419

**Аналитична довідка про фінансовий стан м. Миколаєва,
долучена Миколаївською міською управою до клопотання про надання
урядової фінансової субсидії місту Українською Центральною Радою**

Не раніше (28 березня) 10 квітня 1918 р.

Приложение к ходатайству Николаевского Городского Общественного Управления
о правительственной субсидии гор[оду] Николаеву

ФИНАНСОВОЕ ПОЛОЖЕНИЕ

Расстройство городских финансов гор[ода] Николаева берет начало с открытия военных действий в 1914 году и на первых порах вызвано чрезвычайными военными расходами.

Чрезвычайные военные расходы эти произведены, главным образом, на следующие надобности:

	1914 г.	1915 г.	1916 г.	1917 г.
1. Призрение семейств запасных солдат и работников ополчения (квартирные и дополнительное от города к казенным пайкам пособие)	42.732 руб.	149.613 руб.	126.650 руб.	131.942 руб.
2. Расходы по мобилизации (устройство и содержание сборных пунктов, дополнительных воинских помещений и др[угие] расходы по расквартированию войск)	18.563 руб.	39.325 руб.	122.180 руб.	238.874 руб.
3. Оборудование и содержание 200 коек для больных и раненых воинов	54.086 руб.	-	-	-
4. Пособия семействам служащих Городского Общественного Управления, призванных по мобилизации на военную службу	10.649 руб.	23.118 руб.	19.919 руб.	22.392 руб.
5. Содержание лазаретов имени членов Государственной Думы	1.000 руб.	12.000 руб.	12.000 руб.	-
6. Пособия семействам запасных к празднику Пасхи	-	-	-	26.000 руб.
7. Топливо и вода для войск	-	-	-	124.498 руб.
8. Прочие расходы	3.856 руб.	1.423 руб.	4.182 руб.	7.297 руб.
ИТОГО:	137.886 руб.	225.479 руб.	284.931 руб.	551.003 руб.
Всего с июля 1914 г[ода] по 1 января 1918 года	1.199.299 руб.			

Далее на расстройство городских финансов повлияли: увеличение содержания служащим Городского Общественного Управления и его предприятий на суммы свыше 1.000.000 руб. по случаю крайней дороговизны жизненных продуктов, увеличение сметы на содержание городской милиции с 57.075 руб. в 1916 г. до 532.695 руб. в 1917 г., и то за

полгода, увеличение кредиторов по другим статьям городского бюджета, главным образом на содержание городских предприятий (городского водопровода, городской электрической станции и городского электрического трамвая), по случаю небывалого вздорожания строительных материалов, предметов топлива и рабочих рук.

Хотя ставки за пользование водой, электрической энергией и трамваем значительно повышены, но повышение ставок не в состоянии покрыть целиком все возрастающие расходы этих предприятий.

Для наглядности роста расходов достаточно указать на разность сметных назначений по бюджетам:

	1916 г.	1917 г.
1) На содержание Гор[одского] Обществ[енного] Управл[ения]	182.892 руб.	233.218 руб.
2) Военская и квартирная повинность	74.678 руб.	159.922 руб.
3) Содержание Городской Милиции	67.075 руб.	532.695 руб.
4) Содержание пожарных команд	32.331 руб.	68.905 руб.
5) Благоустройство города	161.654 руб.	187.244 руб.
6) Содержание городск[их] сооруж[ений] (предпр[иятий]):		
а) электрической станции	332.774 руб.	500.000 руб.
б) городского водопровода	116.125 руб.	225.000 руб.
в) городского трамвая	322.135 руб.	1.100.000 руб.
г) скотобоен и скотопригонного рынка	19.632 руб.	23.997 руб.
7) Народное образование	195.845 руб.	250.281 руб.
8) Медицинская, ветеринарная и санитарная части (в том числе и содержание городской больницы)	400.526 руб.	919.833 руб.
9) Содержание и устройство принадлежащих городу недвижимых имуществ	100.753 руб.	133.603 руб.
10) Разные расходы	340.290 руб.	1.304.927 руб.
	2.846.710 руб.	3.292.915 руб.
	более на	3.292.915 руб.*

*) В том числе наиболее крупные расходы: а) выборы в Городскую Думу и в Учредительные Собрания: Всероссийское и Украинское – 95.000 руб., б) прибавочное содержание служащим Городского Общественного Управления по случаю дороговизны – 635.000 руб., в) чрезвычайные расходы, вызванные военными обстоятельствами, – 333.000 руб. и г) содержание ночной охраны – 57.183 руб.

Хотя для частичного сбалансирования сметы за 1917 г. Городское Управление вынуждено было поднять городскую доходность по некоторым статьям приходной сметы, а именно: оценочного сбора с недвижимых имуществ – с 170.000 руб. до 900.000 руб., с городского водопровода – с 241.877 руб. до 351.663 руб., с городской электрической станции – с 431.910 руб. до 808.450 руб. и с городского электрического трамвая – с 688.000 руб. до 1.000.000 руб., но в конечном результате исполнение городской сметы за прошлый год дало печальные результаты.

Всех расходов за счет сметы и дополнительных сметных ассигнований Городской Думы произведено в 1917 году 5.632.857 руб. 90 коп., а доходов фактически поступило 3.375.608 руб. 70 коп., дефицит – 2.257.249 руб. 15 коп.

Для покрытия дефицита Городского Управления поставлено было в необходимость прибегать к задержанию платежей разным учреждениям и лицам из состоящих в ведении городской кассы посторонних капиталов и к краткосрочным займам в местных кредитных учреждениях и у частных лиц.

По балансу бухгалтерии Управы на 1 апреля с[его] г[ода] задолженность городской кассы составляет: 1) земству – задержанные поступления через городскую кассу земских сборов с недвижимых имуществ города Николаева и с промысловых свидетельств на торговые и промышленные предприятия – 290.952 руб., 2) казне за бланки торговых документов – 43.680 руб., 3) казне – по капиталу на изготовление обуви для армии – 325.818 руб., 4) казне – по кредиту на выдачу продовольственного пайка (пособия) семьям призванных на войну солдат – 168.250 руб., суточного довольствия эвакуированным солдатам – 22.103 руб., 5) Петроградскому Международному Коммерческому Банку по специальному текущему счету – 520.361 руб., 6) местным капиталистам (краткосрочные займы на срок май, июнь 1918 г.) – 414.773 руб., 7) Городскому Общественному Банку (срок платежа 17 июля 1918 г.) – 200.000 руб., 8) местным частным банкам (срок платежа истек 18 января 1918 года), 9) Николаевскому Отделению Государственного Банка на оборотные средства города – 150.000 руб., 10) Петроградскому Международному Коммерческому Банку для продовольственных операций города – 300.000 руб.) (срок истек в декабре 1917 г.), 11) Бессарабскому Таврическому Земельному Банку проценты по ссуде в 3.000.000 руб., за вторую половину 1917 г. и за первую половину 1918 г. – 130.000 руб., 12) по облигационному займу, реализованному в 1912 г. в Англии, проценты по купонам за срок 2/15 января 1918 года – 158.949 руб. и Особенной Канцелярии по кредитной части Министерства Финансов (уплаченная ею разница курса вместо 9 руб.45 коп. – 12 руб. за фунт стерлингов в 1916 и 1917 г[одах]) – 192.915 руб., 13) «Водотопу» за проданный Городскому Управлению каменный уголь – 100.000 руб., 14) «Всеобщей Компании Электричества», Товариществу Артур Коппель и др[угим] кредиторам за поставки при устройстве городского электрического трамвая – 260.000 руб. и 15) неоплаченных городских ассигновок по текущим потребностям на сумму до 50.000 руб. Всего Городское Общественное Управление по перечисленным счетам должно – 3.627.801 руб.

Разница между указанной задолженностью города и кассовым дефицитом за прошлый 1917 г. объясняется тем, что в сумму задолженности входит не только результат выполнения сметы 1917 г., но и кредиты на продовольственные операции 300.000 руб., кредиторы трамвая 260.000 руб. и в остальной сумме – покрытие дефицитов прежних лет до 1917 года.

Независимо от перечисленного перечня долгов Городское Управление состоит должным по ипотечным займам: Бессарабско-Таврическому Земельному Банку и Полтавскому Земельному Банку – 2.919.945 руб., по городскому облигационному займу – 6.396.188 руб. и разным капиталам: переходящим суммам (залог частныx лиц и проч[ие]) – 181.844 руб., кладбищенскому капиталу – 60.700 руб., капиталу на постройку городских скотобоен – 306.681 руб., школьно-строительному фонду Министерства Народного Просвещения – 37.203 руб. и прочим разным мелким капиталам – 63.786 руб.

Следует оговориться, что ипотечные и облигационный займы заключены на определенный срок с ежегодным частичным погашением, а другие капиталы, как кладбищенский, скотобойный и проч[ие], не требуют немедленного восстановления.

К задолженности города, требующей немедленного погашения, необходимо еще добавить превышение расходов над доходами в текущем 1918 г. за первые 3 месяца в сумме 285.555 руб.

В то же время Городское Общественное Управление считает нужным обратить внимание на то, что в свою очередь городская касса имеет крупных дебиторов в лице Госу-

дарственного Казначейства, с которого причитается городу за расквартирование войск на 1 января 1918 года – 160.381 руб. и за январскую треть 1918 г. – 104.000 руб., на содержание Милиции: за 1915 год – 39.369 руб., за 1916 г. – 38.784 руб., за 1917 г. – 130.733 руб. и за январскую треть 1918 г. – 121.148 руб., Украинской Центральной Рады, с которой причитается городу 75 % издержек на производство выборов в Украинское Учредительное Собрание, – 23.500 руб. и Всероссийского Союза Городов Помощи Больным и Раненым Воинам – 217.103 руб., причем Городское Общественное Управление обладает пахотной землей в количестве до 15.000 десятин и целым рядом недвижимых имуществ и городских сооружений и предприятий, оцененных по городскому инвентарю на 1 января 1918 года в сумме 14.212.586 руб.

Наряду с дефицитами городской кассы Городское Общественное Управление переживает тяжелое положение в деле обеспечения безработных по случаю закрытия заводов «Наваль» и «Руссуд» и прекращения работ на других заводах и в промышленных предприятиях.

Для поддержания массы рабочего класса Городским Управлением намечен целый ряд общественных работ и открытие для безработных бесплатных столовых, содержание коих обходится в неделю не менее 20.000 руб.

Осуществление общественных работ и содержание столовых требуют колоссальных средств, исчисленных в 5 мил[лионов] рублей, и предложено было за счет обложения принудительным налогом имущих классов населения, но в счет потребных 5 миллионов рублей поступило от капиталистов всего 844.058 руб., из коих наличными деньгами 442.458 руб. и %% [процентными] бумагами – 351.600 рублей.

Наряду с этим, благодаря событиям, имевшим место в городе Николаеве 22–25 марта, Городское Управление понесло убытки от грандиозного пожара на Привозном Рынке. Сгорели целые торговые кварталы и ряды с каменными и деревянными лавками, а также заготовленные для населения продовольственные запасы, и пострадали сотни городских арендаторов. Для восстановления сгоревших торговых рядов и лавок требуется экстренно не менее 1.500.000 рублей.

Кроме этого, Городское Управление несет в настоящее время непосильное бремя по содержанию и расквартированию в г[ороде] Николаеве австро-германских войск. Для расквартирования означенных войск Городским Управлением отведено много городских зданий и учебных заведений и заняты обывательские квартиры и комнаты, засим, по требованию Немецкого Командования, Городское Управление вынуждается к предоставлению немецким войскам соответствующей мебели и к отпуску воды из городского водопровода и электрической энергии от городской электрической станции. В настоящее время поступают в городскую кассу требования местных обывателей об оплате занятых у них помещений и о возмещении расходов по водоснабжению и освещению. По приблизительному подсчету, судя по действительным расходам и тратам настоящего времени, следует ожидать, что общий расход по расквартированию австро-германских войск выразится до конца 1918 года в сумме свыше 2.000.000 рублей.

Далее Городское Управление озабочено заготовкой для населения продовольственных продуктов и предметов топлива. Для приобретения продовольственных продуктов уже заключены краткосрочные займы на сумму свыше миллиона рублей, а для заготовки топлива Городским Управлением заключены сделки с поставщиками дров на сумму также свыше миллиона рублей.

Городское Областное Управление поставлено также лицом перед невозможностью сбалансирования городской росписи на текущий 1918 г. Несмотря на значительное повышение доходов (электрическая энергия 1 руб. к-у-ч [кВт в учетный час] вместо первоначальной ставки 25 коп. и пользование трамваем 20 коп. вместо 5 коп. за конец), на

увеличение городского оценочного сбора с недвижимых имуществ вдвое против 1917 г. и увеличение доходов по другим статьям, а также несмотря на введение новых городских налогов и сборов, согласно положению о преобразовании городских доходов и расходов («Правительственный Вестник» 1917 г. № 176), а именно: со зрелищ и увеселений, с ввозов с привозимыми в город для продажи сельскохозяйственными, зерновыми и другими продуктами, квартирного, добавочного к государственному подоходному налогу и др[угих]сборов, – и составлен проект сметы доходов и расходов города Николаева на 1918 год, что уже предвещает дефицит в сумме не менее 4-х миллионов рублей.

Таким образом, получается следующая картина финансового положения городской кассы в настоящее время:

- 1) Городское Управление вынуждено экстренно положить свои краткосрочные долговые обязательства на сумму 3.617.800 руб.
- 2) Городское Управление вынуждено изыскать недостающие средства на общественные работы и бесплатные столовые для безработных в сумме 4.150.000 руб.
- 3) Городское Управление нуждается в изыскании средств на реставрацию сгоревшего привозного рынка – 1.500.000 руб.
- 4) Городское Управление нуждается в экстренном изыскании средств на продовольственные нужды и заготовку топлива для населения – 2.000.000 руб.
- 5) Городское Управление нуждается в экстренном изыскании средств по удовлетворению требований немецкого командования о расквартировании и содержании австро-германских войск – 2.000.000 руб.
- 6) Городское Управление нуждается в изыскании средств для сбалансирования городской сметы на 1918 год – 4 миллиона рублей.

Всех средств требуется 17.277.800 руб., причем последние 4 миллиона рублей для выполнения текущей сметы требуется не сразу, а частями, т. е. половина к июлю и вторая половина к 1 октября 1918 года, и эту последнюю сумму проектируется покрыть при наступлении благоприятных условий денежного рынка путем выпуска городского облигационного займа.

Городской Голова:
Секретарь

/подпись/
/подпись/

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 183. Арк. 66–71.

Лист члена Виконавчого комітету по народній освіті Миколаївської Ради
об'єднаних українських організацій Ю. М. Маковського
до Голови Виконавчого комітету (прізвище не вказано) із проханням
звернутися до Комісара Одеського учбового округу по директиві в справі
народної освіти та допомогу у відкритті курсів української мови

28 березня 1918 р.

13

П.чу Голові Виконавчого
Комітету М. Миколаєва

Члена Виконавчого Ко-
мітету Юліана Миколайовича
Маковського.

Задля
того щоб Ради і виконавчого
Комітету М. Миколаєва обідувати
з призначення глядати за спра-
вою народної освіти, я при сучасно-
му стану становищу не маю ніякої
можливості правдити в цій де-
ло якій і не дай справу.

А через те прошу М. Голову
звернутися з якою медудь пансрами

Оригінал. Рукопис. Українською мовою.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 13.

до Комісара Окремого Українського
рука з запитаннями які він має на
давати державній до управління справ
назадній освіті в. М. Миколаєві.
Тарас до мене звернувся як до
оцінки справи такої і ціли організа
ції - прохави, як найкраще уніво
рити курс української мови на у
казавейка для різних урядових
та приватних і університетських
назадній школи. Молоди українці
ригідно підлягають для цієї ділянки
а мек там, якийсь державний впа
дає від мене як найкраще уніво
управління усіх цих справ, при
зраз в дуже багато невідомі і не
пайних питань річного напрямку

по назадній освіті в загальн^{В. 21}е
уєе жади і вимагає мене просити
нехай звернувся куди слід і дає
мені в цій ділі - якусьбудь пораду.
Лев Виканаврою Комітетом
по назадній освіті М. Миколаєва
Ю. Малева
Миколаєв набуває сущини
раку Бирого М. В. Дерев'я / 10 го.

Оригінал. Рукопис. Українською мовою.
Центральний державний архів вищих органів влади та управління України.
Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 13зв., 13а.

№ 421

Витяг з протоколу № 43 від 29 березня 1918 р. засідання Миколаївської міської управи про розподілення обов'язків між щойно обраними новими членами Управи та з рішення запросити Миколаївську Раду об'єднаних українських організацій послати свого представника до Української Центральної Ради разом із делегацією Міського самоуправління

29 березня 1918 р.

В ы п и с к а

Протокола № 43 засідання Николаевской Городской Управы
от 29-го марта 1918 г.

Слушали:

Обсуждение вопроса о распределении занятий между вновь избранными членами Управы по Отделам.

Постановили:

Заведывание Отделами распределить между членами Управы следующим образом:

Административный Отдел С. И. Белогай
Хоз[яйственно]-Распорядительный Отдел И. И. Иванов
Торг[ово]-Финансовый Отдел М. М. Кочкин
Строительный Отдел М. Л. Хазин
Технические предприятия В. К. Малевич
Культурно-Просвет[ительский] Отдел И. М. Браславский
Отдел Труда А. Г. Овчинников
Социальное Обеспечение Н. М. Желтенький

Слушали:

О взаимоотношениях Городского Самоуправления с местной Украинской Радой.

Постановили:

Пригласить представителей местной [Украинской]Рады в заседание Управы 30 марта [1918 г.] для выяснения позиции [Украинской]Рады по отношению к Городскому Самоуправлению, и если отношения [Украинской]Рады окажутся соответствующими интересам города и достоинству Городского Самоуправления, то предложить местной [Украинской]Раде командировать в Киев в [Украинскую] Центральную Раду, вместе с делегатами города, также и своего делегата для совместных действий^{421.1}.

Копія. Російською мовою.

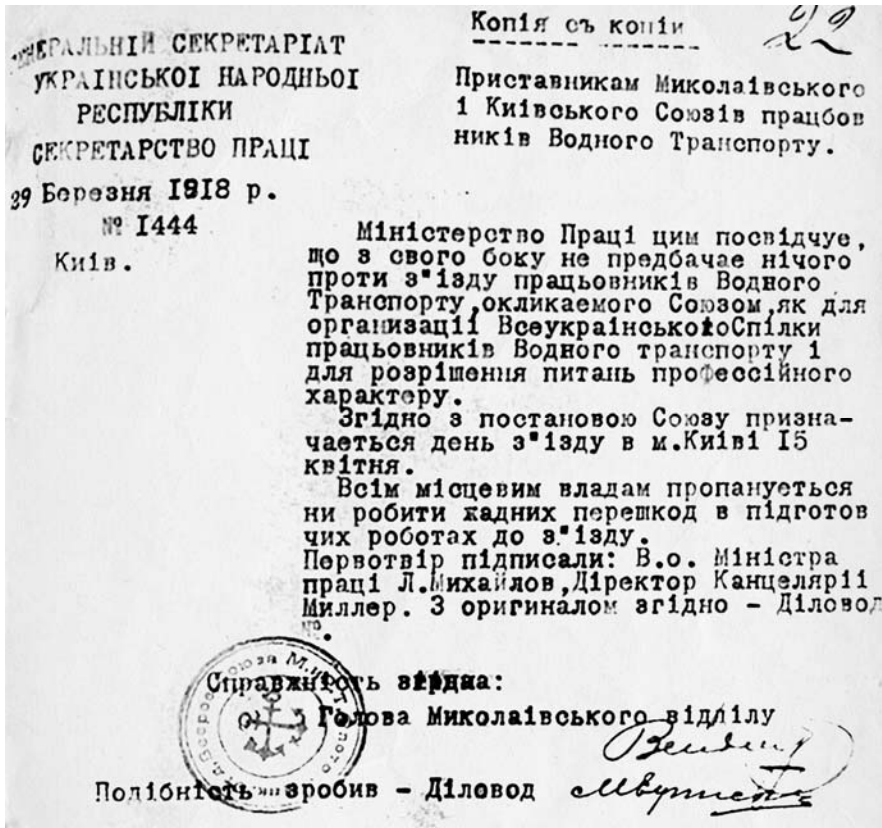
Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 166. Арк. 3.

^{421.1} 28 березня 1918 р. на засіданні Миколаївської міської думи вирішено направити депутацію до Української Центральної Ради у складі гласних Думи Баяна Терентьєва, Олександра Ісаєва і Фроїма-Самсона Злочевського. Супроводжувати їх мав член Української Центральної Ради (від Миколаєва) Олександр Рожанський. Під час підготовки до подорожі між Міською думою й місцевою Українською Радою виникли суперечки. На засіданні Міської управи 30 березня 1918 р. О. Рожанський повідомив: «остання [Миколаївська Рада об'єднаних українських організацій] не схильна відправити свого представника разом із делегацією від міста і, очевидно, збирається послати своїх представників самостійно». Див. про це: Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 161. Арк. 80; Левченко Л. Л. Миколаїв за доби Української Центральної Ради (березень 1917 – квітень 1918) // Наукові праці: науково-методичний журнал. Випуск 280. Т. 292. Історія. Миколаїв: Вид-во ЧНУ імені Петра Могили, 2017. С. 100.

№ 422

Лист Секретарства праці Генерального Секретаріату Української Народної Республіки до Миколаївської і Київської спілок працівників водного транспорту про проведення в м. Києві з'їзду працівників водного транспорту

29 березня 1918 р.

Завірена копія. Машинопис. Українською мовою.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 22.

№ 423

Витяг з протоколу засідання Миколаївської міської управи від 31 березня 1918 р. № 45 із розглядом питання про розграбування продовольчих запасів німецькими військовими в м. Николаєві та навколишній місцевості

31 березня 1918 р.

ВЫПИСКА

из протокола № 45 заседания Николаевской Городской Управы
от 31-го марта 1918 г.

405. СЛУШАЛИ: Доклад члена Управы С. Г. Терещенко о том, насколько последние со-
бытия в городе, сопровождавшиеся пожарами, отразились на продовольственном деле, а
также о том, в каком состоянии дело снабжения населения продуктами первой необходи-
мости находится в настоящее время. Причиненные событиями убытки, несомненно,

очень велики, но определить размер этих убытков представляется пока невозможным, так как доступ в продовольственные склады был закрыт немцами. Они же, главным образом, и расхищали запасы из складов. Вместе с тем, германцы предъявили Продовольственному отделу невероятные требования на всякого рода продукты. Ими забрано 500 пудов сахару, 30 пудов чаю, кофе и проч[ее]. Продовольственный отдел бессилён был регулировать или сколько-нибудь уменьшить требования, так как последние сопровождалась угрозами.

Германцы воспользовались помещением кинотеатра, где устроили свой склад, куда свозили забранные продукты и товары. Туда же, между прочим, свезена забранная ими кожа и мануфактура.

Ввиду разгрома и расстройтва продовольственного дела Продовольственный отдел вынужден был прекратить снабжение населения продуктами и к таковому еще не приступил.

Накануне разыгравшихся событий Продовольственный отдел имел в своем распоряжении 46 штук рогатого скота, но скот был забран в дни разгрома австрийскими солдатами. Правда, австрийские власти были склонны вернуть захваченный скот, но тут Продовольственному отделу пришлось столкнуться с враждебно настроенными местными мясниками, готовыми использовать создавшееся в городе исключительное печальное положение в своих корыстных видах, не разбираясь средствами, и в результате значительный гурт скота был потерян для населения. Удастся ли посланным агентам закупить в районе новые гурты скота, удастся ли доставить сюда скот и не попадет ли он в руки иноземцам – трудно сказать.

В распоряжении Продовольственного отдела имеется сейчас 4000 пудов сахару-рафинаду и 1000 пудов сахару-песку, и член Управы С. Г. Терещенко полагает, что сахар надо бы теперь же раздать населению. Точно так же нужно бы раздать населению и пасхальную муку.

Запасов хлеба в Николаеве хватит только на один месяц, и потому С. Г. Терещенко считает необходимым ввести в городе карточную систему. В дальнейшем можно еще рассчитывать на закупку хлеба в Днепровском уезде, из Одесского же уезда, где было много хлеба, последний вывозится германцами.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 109–110.

№ 424

Витяг з протоколу засідання Миколаївської міської управи від 31 березня 1918 р. № 45 із розглядом питання про голодування безробітних у м. Миколаєві та виділення продуктів харчування для їх врятування

31 березня 1918 р.

ВЫПИСКА

из протокола № 45 заседания Николаевской Городской Управы от 31-го марта 1918 года

406. СЛУШАЛИ: Заявление представителей комитета безработных о том, что 548 человек безработных уже три дня остаются без пищи: общественная столовая бездействует, так как нет ни продуктов, ни дров.

ПОСТАНОВИЛИ: Уполномочить члена Управы, Заведующего Прод[овольственным] отделом С. Г. Терещенко отпустить комитету безработных необходимые продукты в необходимом количестве для прокормления безработных.

Копія. Російською мовою.

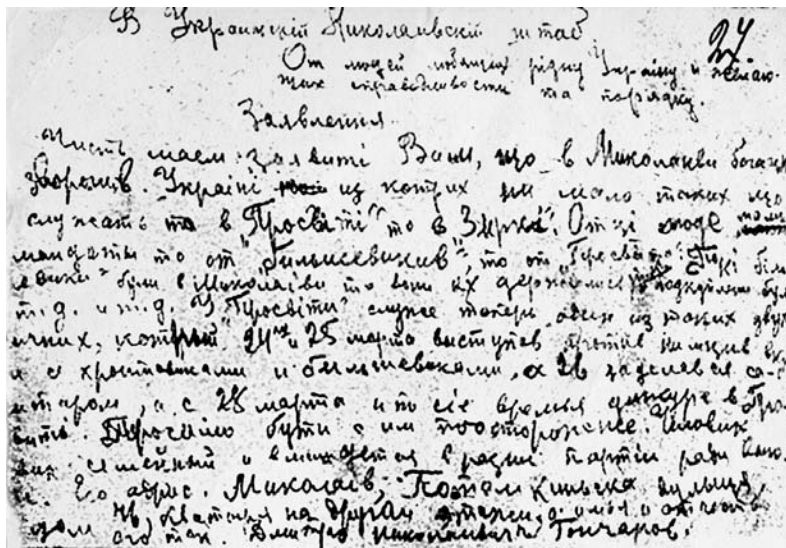
Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 110.

Заява від «Людей, любящих Україну» до Миколаївського Українського штабу про проникнення до Миколаївського Українського товариства «Просвіта» та Миколаївського учнівського товариства «Зірка» ворогів України

Не раніше квітня 1918 р.

[Зворот поштової картки^{425.1}]

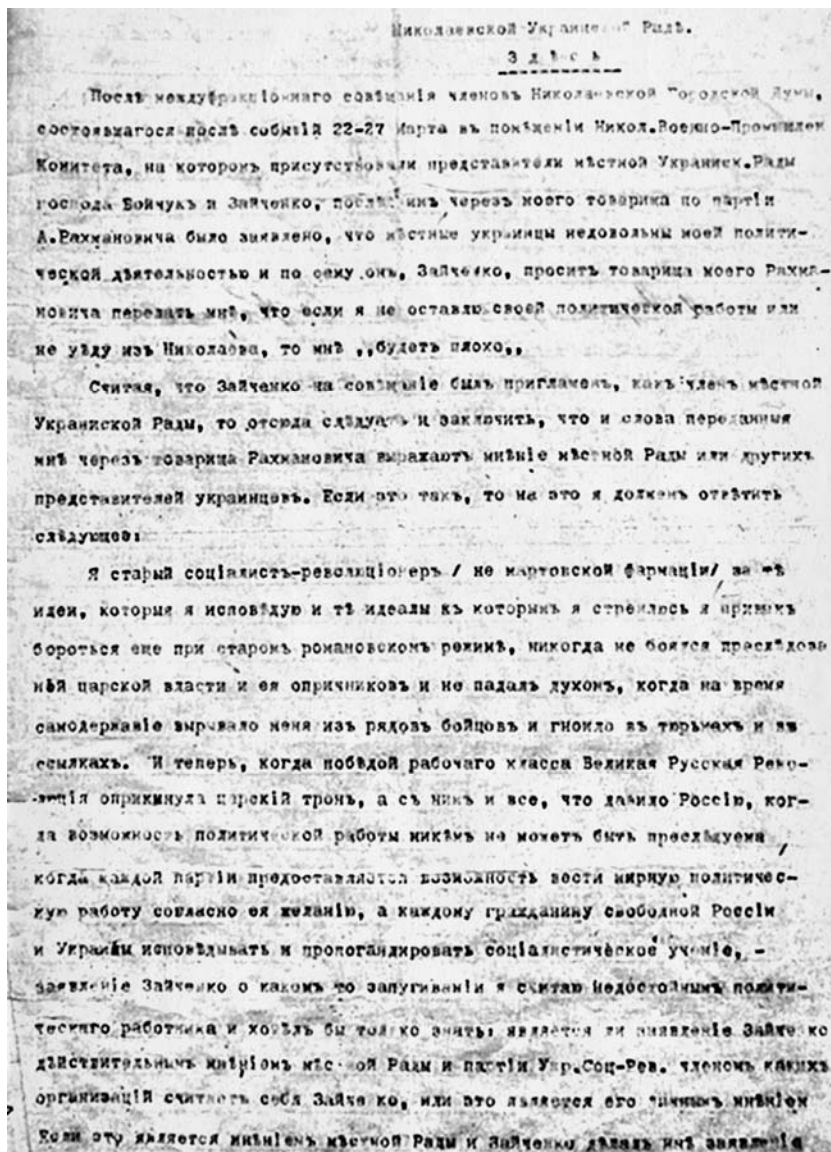
Оригінал. Рукопис. Українською мовою.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 5. Арк. 27.

^{425.1} Текст на звороті картки: «В Украинскій Николаевскій штаб. От людей любящих рідну Україну и желающих справедливости та порядку. Заявление. Честь маем заявити Вам, що в Миколаєві багачко зворогив України, из котрих ни мало таких, що служать то в «Просвіті», то в «Зірці». От ці люде мали мандати то от «більшевикив», то от «Просвіти». Поки «більшевики» були в Миколаєві, то вони їх держались, т. к. підкуплені були т. д. и т. д. У «Просвіті» служе тепер один із таких двулличних, котрий 24-го и 25-го марта виступав против нимців вкупі с хронтовиками и большевиками, а 26 заделався санитаром, а с 28 марта и по сіе время дижуре в Просвіті. Просимо бути с ним поосторожніе. Человик семейний и вмишуется в разни партии ради выгоды. Его адрес. Миколаєв; Потьомкинська вулиця, 46 [можливо, в документі 76], квартира на другом етажі. Имя и отчество его так: Дмитро Николаевич Гончаров».

Скарга, направлена товаришем Голови Виконавчого комітету Миколаївської організації соціалістів-революціонерів С. Коссим на адресу Миколаївської ради об'єднаних українських організацій через погрози, висловлені на його адресу членами Ради Бойчуком і Зайченком у зв'язку з його політичними переконаннями й діяльністю^{426.1}

1 квітня 1918 р.

Оригінал. Машинопис. Російською мовою.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 7.

^{426.1} Текст: «НИКОЛАЕВСКОЙ УКРАИНСКОЙ РАДЕ. Здесь. После междуфракционного совещания членов Николаевской Городской Думы, состоявшегося после событий 22-27 марта в помещении Николаевского Военно-

от имени Рады, то на это я также должен ответить, что свою политическую работу, которая во время послеволюционного периода проходила у всех на глазах и только тогда оставлю, когда буду ее считать бесполезной или какими-нибудь судьбами буду физически лишен своей работой продолжать. Что же касается оставления Николаева, то это я сделаю только тогда, когда это будет полезно партии или какое-либо иное мое занятие не приблизит это покину моя доля.

Товарищу Председателю Исполнит. Ком. Николаевск. организации партии Соц-Рев.

1 Апрель 1918г. С. Коссов

Копия: Местной организации Ук. аянок Соц-Рев.
 .. 2854 - 20/11/18г. .. П.С.-Д.Р.П. Ольшакин.

Васильев напомним то Зайченко вскачался, что-то
 что передает то Рахмановичем не остановило, а потому и
 Ваша на маню незначительные тиним незначительные
 хлещи вы внахотите в своем Зайччи.

Мы тогда-то же Ваша партии работ
 мы не нас не тогда-то же, все Рада поводит
 Зайччи Ваша уван На не что 3 видима
 или же Украин. Верховн инарибно балубе
 или же всем, Рада, жавити на тогда-то
 рии Укр. Союзей. републикии Ново и
 Ваши инарибно все Зайччи.

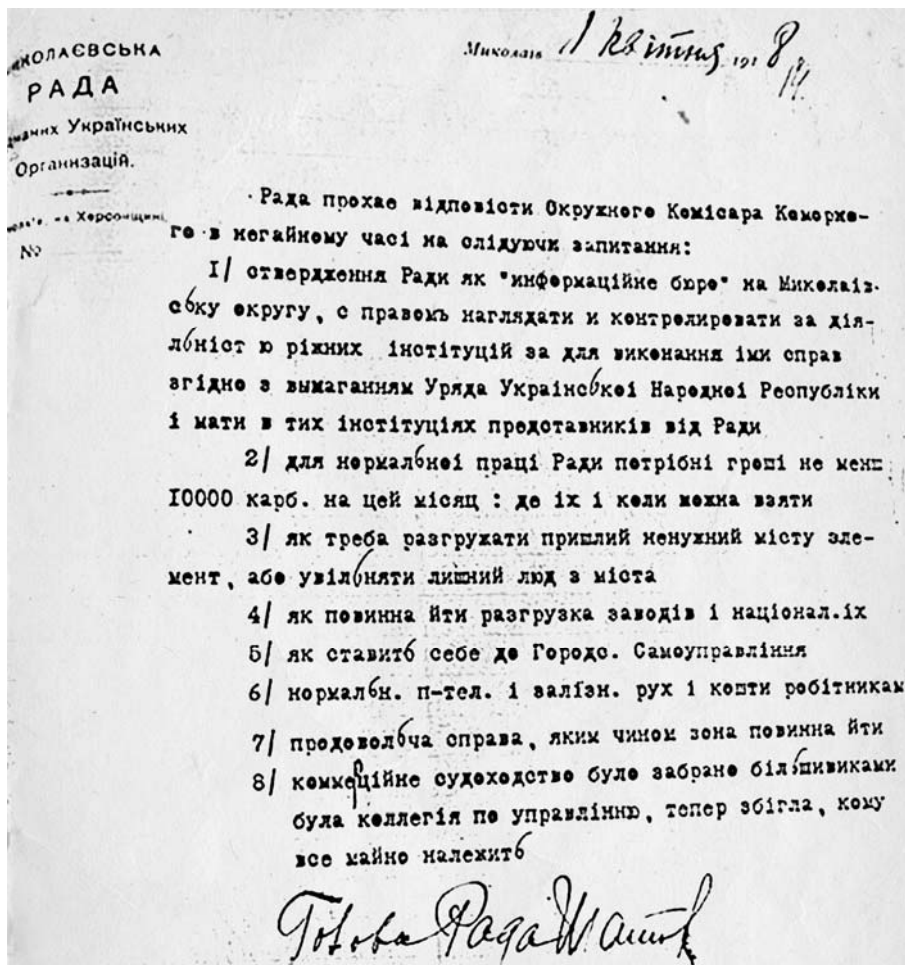
Оригінал. Машинопис. Російською мовою.
 Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 7зв.

Продовольственного Комитета, на котором присутствовали представители местной Украинской Рады господа Бойчук и Зайченко, последним, через моего товарища по партии А. Рахмановича, было заявлено, что местные украинцы недовольны моей политической деятельностью и посему он, Зайченко, просит товарища моего, Рахмановича, передать мне, что если я не оставлю своей политической работы или не уеду из Николаева, то мне будет плохо. Считаю, что Зайченко на совещание был приглашен как член местной Украинской Рады, то отсюда следует заключить, что и слова, переданные мне через товарища Рахмановича, выражают мнение местной Рады или других представителей украинцев. Если это так, то на это я должен ответить следующее: Я старый социалист-революционер /не мартовской фармации/, за те идеи, которые я исповедую, и те идеалы, к которым я стремлюсь, я привык бороться еще при старом, романовском режиме, никогда не боялся преследований царской власти и ее опричников и не падал духом, когда на время самодержавие вырвало меня из рядов бойцов и гноило в тюрьмах и в ссылках. И теперь, когда победой рабочего класса Великая Русская Революция опрокинула царский трон, а с ним и все, что давило Россию, когда возможность политической работы никем не может быть преследуема[,] когда каждой партии предоставляется возможность вести мирную политическую работу, согласно ее желанию, а каждому гражданину свободной России и Украины исповедывать и пропагандировать социалистическое учение, – заявление Зайченко о каком-то запугивании я считаю недостойным политического работника и хотел бы только знать: является ли заявление Зайченко действительным мнением местной Рады и партии Укр[аинских] Соц[иалистов]-Рев[олюционеров], членом каких организаций считает себя Зайченко, или это является его личным мнением. Если это является мнением местной Рады и Зайченко делал мне заявление»

^{426.2} Текст на звороті: «от имени Рады, то на это я также должен ответить, что свою политическую работу, которая происходит у всех на глазах, я только тогда оставляю, когда буду ее считать бесполезной или какими-

**Лист Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій
за підписом Голови П. Шатохіна до Окружного комісара С. Коморного
з проханням надати відповіді на нагальні питання організації роботи Ради
як «інформаційного бюро Миколаївського округу» з правом контролю
за діяльністю інших установ, підприємств, організацій**

1 квітня 1918 р.

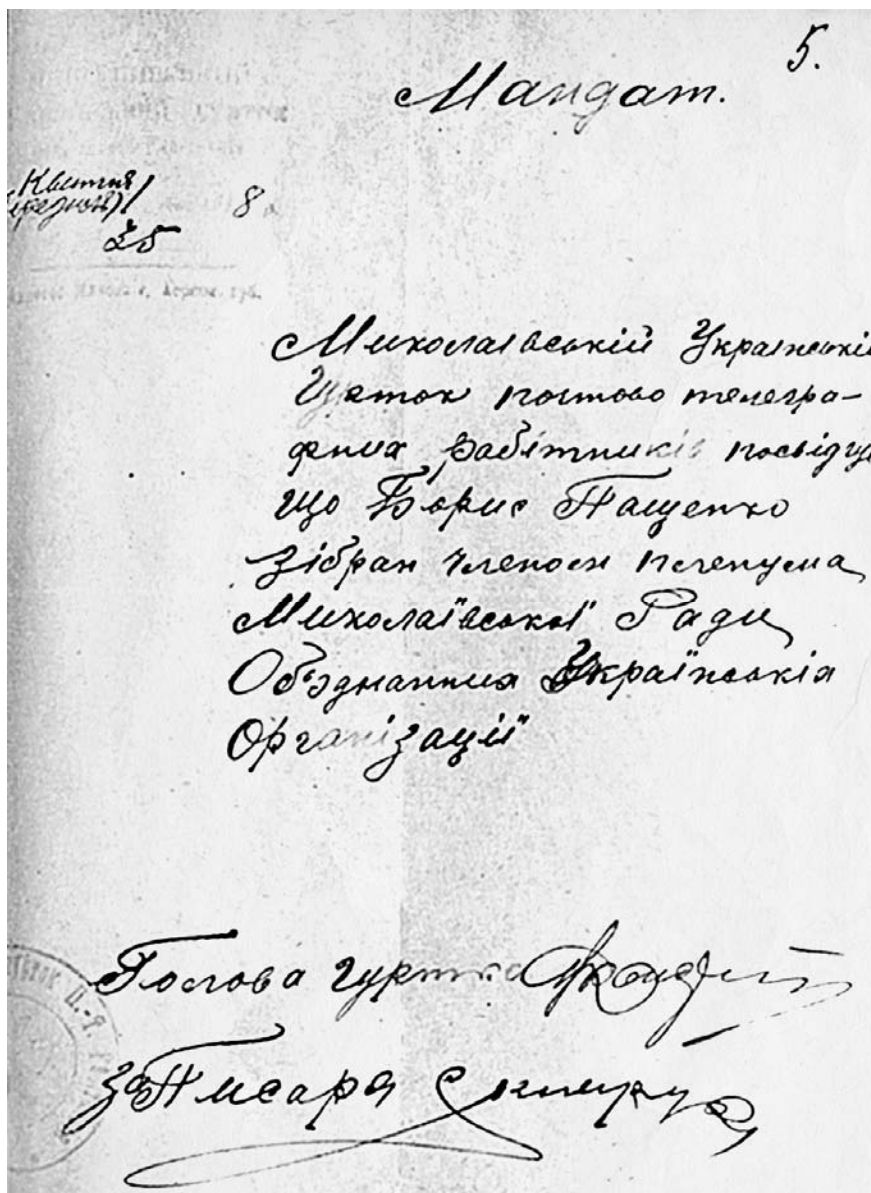
Оригінал. Машинопис. Українською мовою.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 5. Арк. 14.

нібудь судьбами буду физически лишен свою работу продолжать. Что же касается оставления Николаева, то это я сделаю только тогда, когда это будет полезно партии или какое-либо надо мной насилие не произведет это помимо моей воли. Товарищ Председателя Исполнит[ельного] к[омитет]а Николаевск[ой] организации партии соц[иалистов]-рев[олюционеров] С. Коссой. 1-го Апреля 1918 г.». [Резолюція]: «Заслухав пояснення т[овариша] Зайченка, вбачаємо, що слова його, передані т[оваришем] Рахмановичем, не остаточні, а тому і заява Ваша, на жаль, не відповідає тим претензіям, котрі Ви вказуєте в своїй заяві. Що торкається Вашої партійної роботи, то це нас не торкається, але Рада повинна звернути Вашу увагу на те, що з відношенням до Української Держави потрібно рахуватись всім, котрі живуть на території Укр[аїнської] Самост[ійної] Республіки, чого за Вами не помічалось взагалі».

Мандат, виданий Миколаївським українським гуртком
поштово-телеграфних робітників Борису Пащенку про обрання його членом
Пленуму Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій

1 квітня 1918 р.

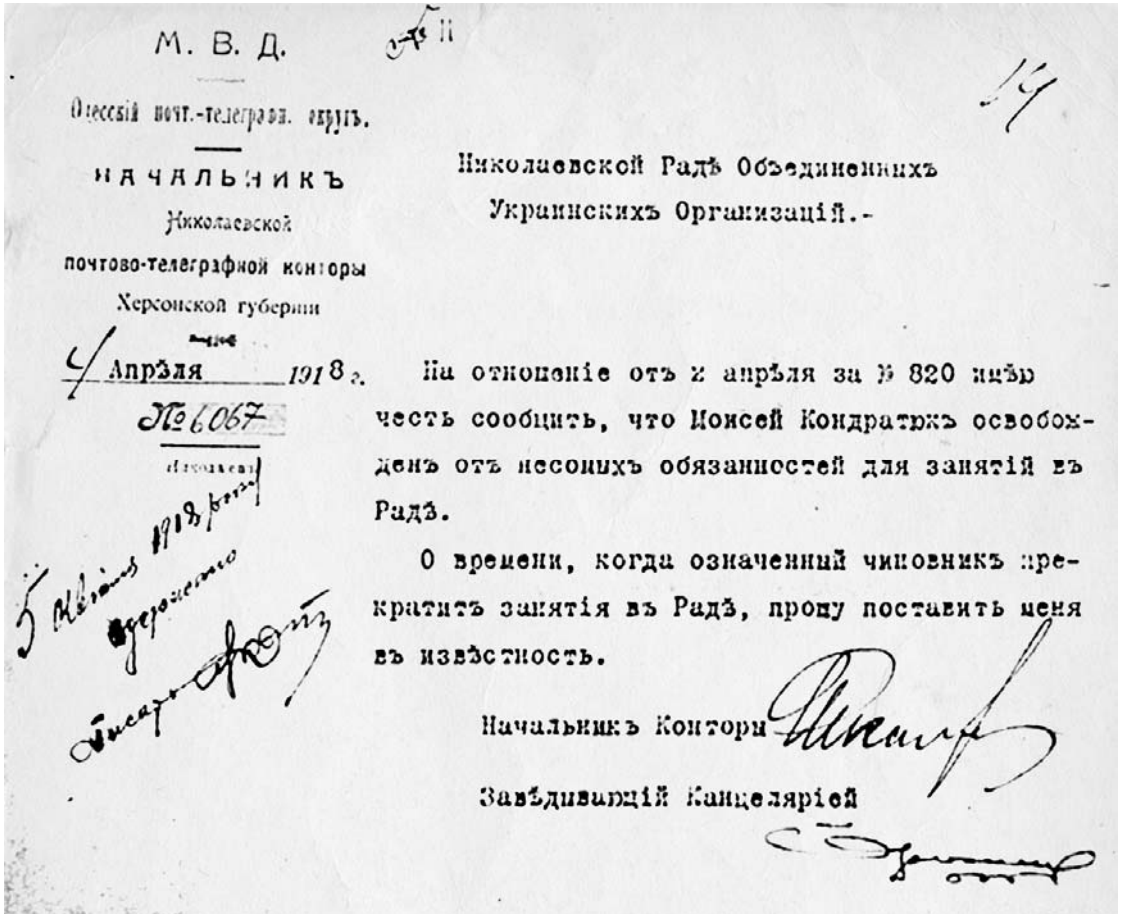

Оригінал. Рукопис. Українською мовою.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 5. Арк. 5.

Лист від Миколаївської поштово-телеграфної контори
до Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій про делегування
Мойсея Кондратюка для виконання його обов'язків у Раді

4 квітня 1918 р.

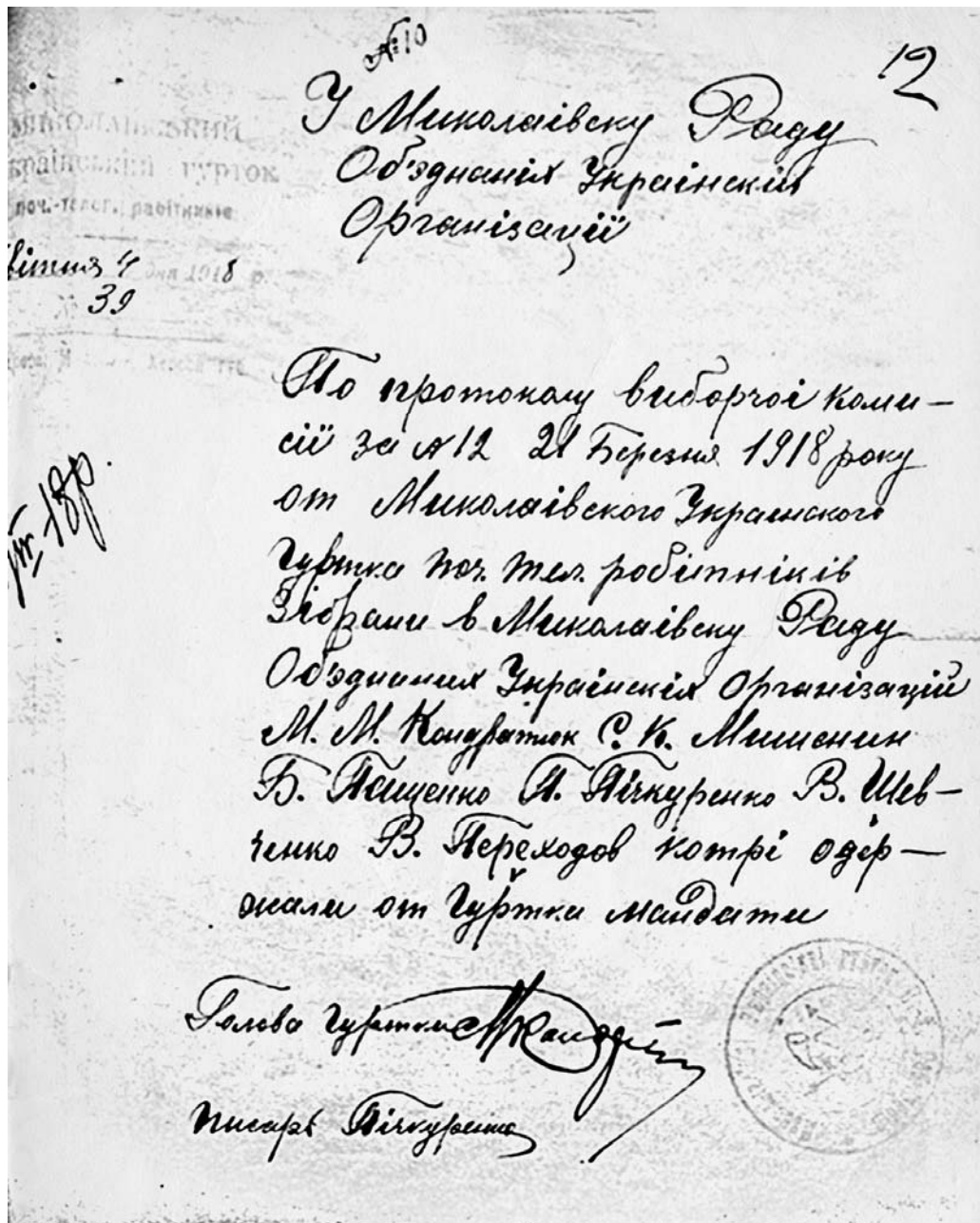

Оригінал. Машинопис. Російською мовою.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 14.

Лист від Миколаївського українського гуртка поштово-телеграфних працівників до Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій про обрання до Ради представників від гуртка

4 квітня 1918 р.

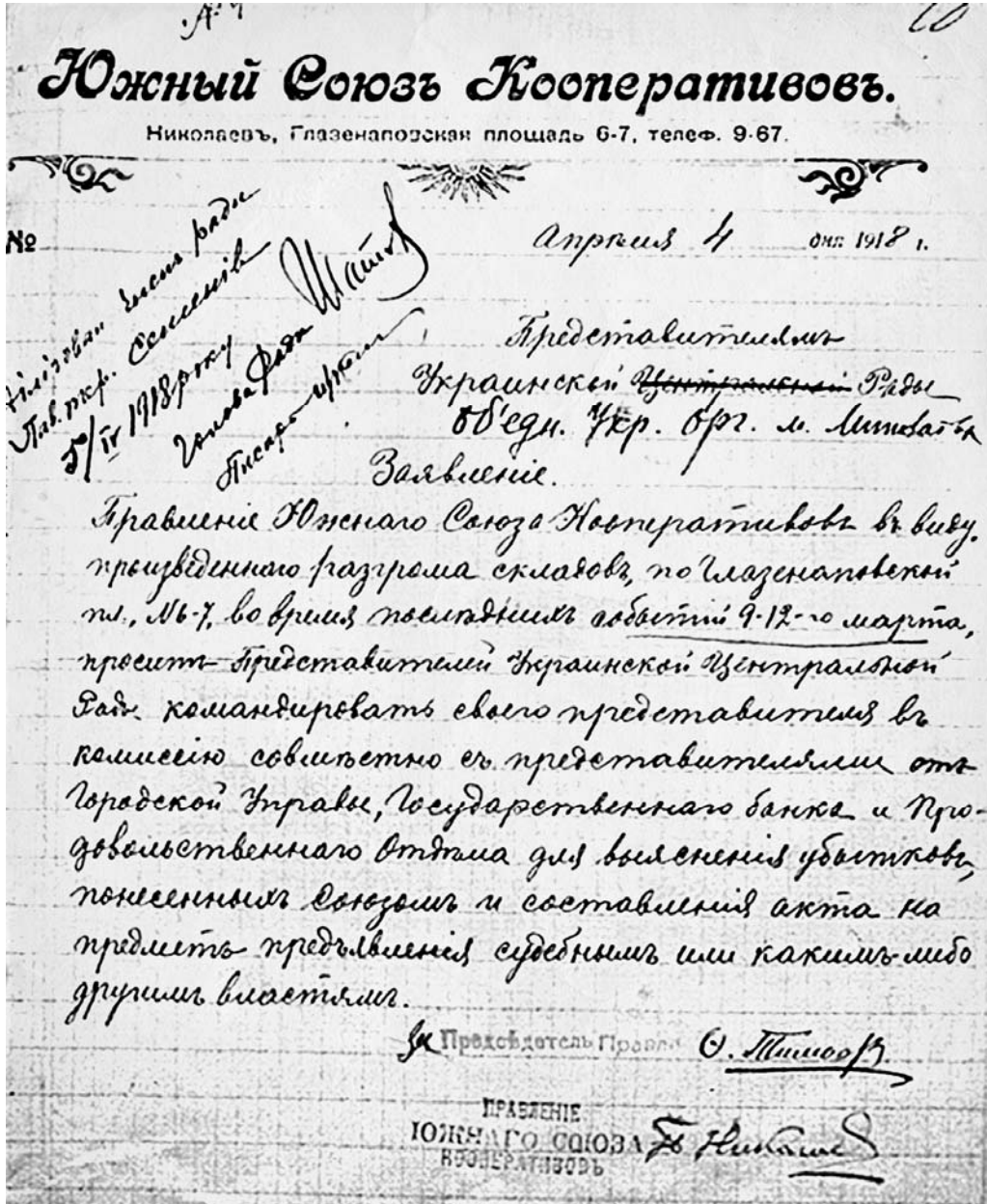

Оригінал. Рукопис. Українською мовою.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 12.

Лист від Південної спілки кооперативів до Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій про делегування представника від Ради до комісії, що розглядатиме збитки продовольчих складів після березневого повстання 1918 р.

4 квітня 1918 р.

Оригінал. Рукопис. Російською мовою.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 10.

№ 432

**Повідомлення про розстріл німцями Василя, Михайла,
Івана та Дмитра Апаріних за зберігання зброї та набоїв і стрілянину
по німецькому аероплану, опубліковане в газеті «Николаевский вестник»
від 5 квітня 1918 р. № 2**

5 квітня 1918 р.

ОБЪЯВЛЕНИЕ

Решением Военно-Полевого Суда приговорены по законам военного времени к смертной казни столяр Василий АПАРИН, слесарь Михаил АПАРИН, рабочий Иван АПАРИН, столяр Дмитрий АПАРИН, у которых еще 26-го марта [1918 г.] были найдены оружие и патроны, а Михаил, Иван и Дмитрий АПАРИНЫ, кроме того, за то, что они 23-го марта [1918 г.] стреляли по германскому аэроплану.

Приговор утвержден и приведен в исполнение путем расстрела.

Вышесказанное сообщая всем жителям для предупреждения.

ФОН ГАЛЬВИЦ, генерал-майор

Копія. Російською мовою.

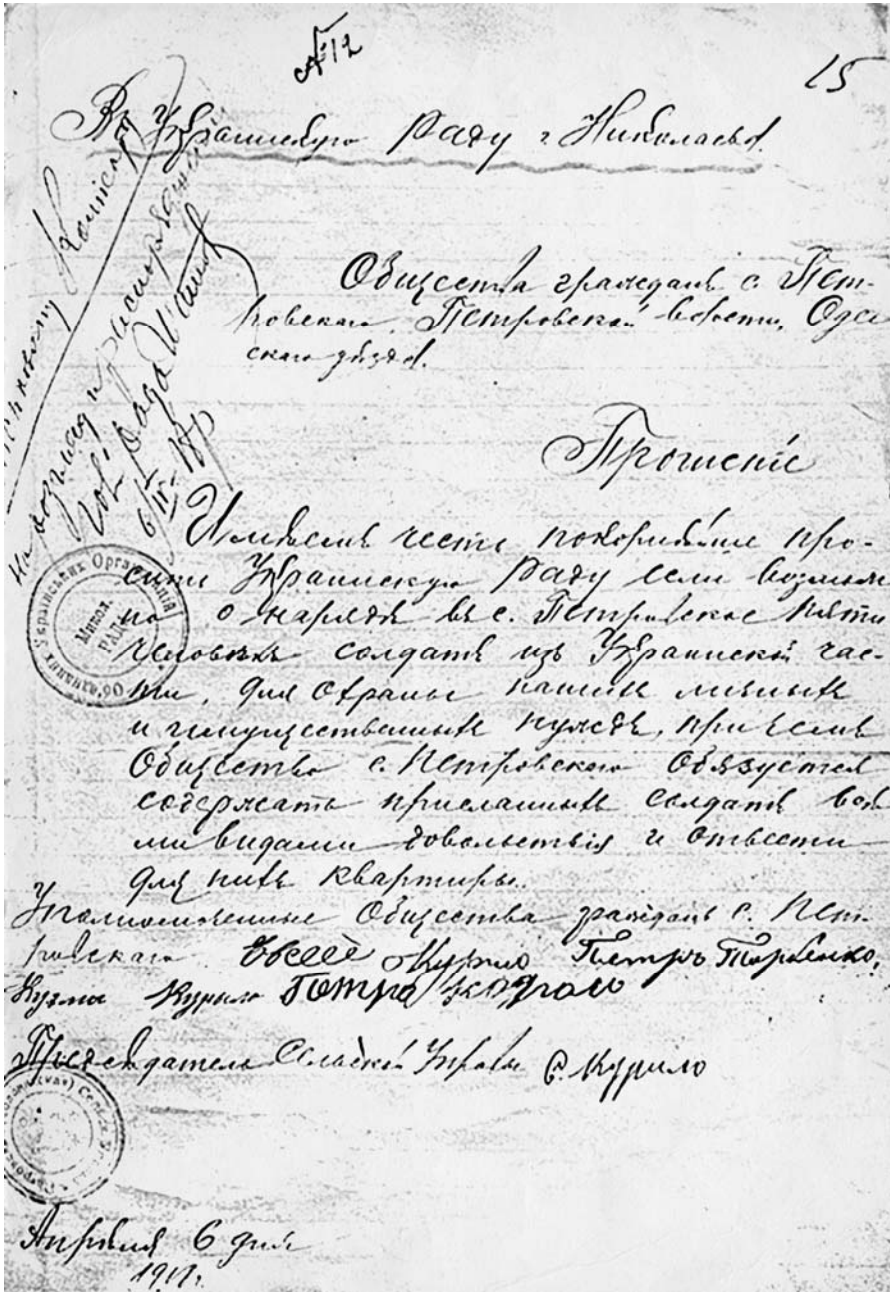
Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 19.

Аероплани готують до польоту.
З німецької світліни 1918 року

Лист від мешканців села Петровське Петровської волості Одеського повіту до Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій із проханням про виділення солдат із українських частин для охорони селища

6 квітня 1918 р.

Оригінал. Машинопис. Російською мовою. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 15.

№ 434

Лист від Продовольчого відділу Миколаївської міської управи
до Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій про заснування
спеціальної комісії для встановлення збитків на продовольчих складах
м. Миколаєва, заподіяних під час березневого повстання проти німців

6 квітня 1918 р.

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ОТДЕЛ
ПРОДОВОЛЬСТВЕННЫЙ ОТДЕЛ
№ 1472
1918 г.
г. Николаев, Херс. у.

А/3
Бессьма Сочно 16

Въ Николаевскую Украинскую Раду
Во время происшедшаго въ г. Нико
лаевѣ мятежа сгорѣли и повреждены
многіе склады Продовольственнаго От
дѣла:

Съ целью установленія потерь Про
дольственнаго Отдѣла образовать
спеціальную Комиссію, работы которой
начнутся съ Понедѣльника 8-го Апрѣля
с/г.

Отдѣлъ предполагаетъ слѣдующій соста
Комиссіи: Представитель Украинской Ра
ды, какъ Государственной Власти; Пред
ставитель Відомства Государственна
го Контроля, Товарищ. Члена Предсоль
ственной Управы /Коллегіи/ Завѣдующій
складами и распределеніемъ продук
товъ А. С. Селюгин, и служащій, Завѣду
ющій подлежащимъ складомъ или мага
зиномъ

На основаніи вышеизложеннаго Продовольственнымъ
Отдѣломъ проситъ командировать Вашего представител
въ Понедѣльникъ 8-го Апрѣля с/г. въ 10 часовъ ут
въ канцелярію Продовольственнаго Отдѣла, помеща
ющуюся по Адмиральской ул. уг. Артиллерійской №1.

Членъ Управы, Завѣдующій
Продовольственнымъ Отдѣломъ *Куринко*

Секретарь *С. Селюгин*

Оригінал. Машинопис. Російською мовою.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України.

Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 16, 16зв.

Лист від студентів-українців Миколаївського учительського інституту з проханням включити до складу Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій представника від українського студентства^{435.1}

Не датовано точно, 1918 р.

Голові Просвіти
міст Миколаїв

21.

Так як учні українці Миколаївського
Учительського Інституту ще з за-
царати склали гурток, котрий
поставив своєю метою дбати
про національне виховання та ви-
рождення, про українізацію шкіл.
Наслідком праці цього гуртка
з'явилась організація "Зірка".
Праця нашого гуртка українського
не спинялась а ні на хвилину
Були з нас і агітатори, і промов-
ці, і вільні козаки і загальні робіт-
ники, що не жалючі, віддавали
себе праці на користь рідному
краєві, тому ми маємо

Оригінал. Рукопис. Українською мовою.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 5. Арк. 21.

^{435.1} Текст листа: «Голові Просвіти міста Миколаїв. Так як учні-українці Миколаївського Учительського Інституту ще з царату склали гурток, котрий поставив своєю метою дбати про національне виховання та відродження, про українізацію шкіл. Наслідком праці цього гуртка з'явилась організація «Зірка». Праця нашого гуртка українського не спинялась а ні на хвилину. Були з нас і агітатори, і промовці, і вільні козаки і загальні робітники, що, не жалючі, віддавали себе праці на користь рідному краєві, тому ми маємо»

рацію щоб від нас ввійшов в Раду
Об'єднаних Організацій представ
ник, назавше. Бажання наше пова
но бути підтримане всіма ор
ганізаціями тим більше, що
Інститут є вища педагогічна
школа і представник її буде
працювати в одділі по народній
освіті, де він явиться спеціалістом
своєї праці. Представником
обраний Александр Тороп.

1918 року. *Вашимшило*
Александр Тороп.
Тороп

Оригінал. Рукопис. Українською мовою.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 5. Арк. 21зв.

№ 436

**Допис «Николаев не показатель» про підтвердження
німецьким військовим командуванням урядові України намірів
щодо невтручання у внутрішні справи міст, опублікована в газеті
«Николаевский вестник» від 6 квітня 1918 р. № 3**

6 квітня 1918 р.

НИКОЛАЕВ НЕ ПОКАЗАТЕЛЬ

Нам сообщают из Киева, что германское командование подтвердило Украинскому правительству, что оно не склонно вмешиваться во внутренние дела.

Единичные случаи, как Николаев, не могут служить показателями, так как происшедшие беспорядки принудили здесь временно применить особые меры.

Немецкие власти вообще стремятся войти в тесную связь с представителями положительного класса населения, чтобы совместными силами наладить хозяйственную жизнь.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 20.

^{435.2} Текст листа на звороті: «рацію, щоб від нас ввійшов в Раду Об'єднаних Організацій представник назавше. Бажання наше повинно бути підтримане всіма організаціями, тим більше, що Інститут є вища педагогічна школа і представник її буде працювати в Одділі по Народній Освіті, де він явиться спеціалістом своєї праці. Представником обраний Александр Тороп. 1918 року». [З підписи].

№ 437

Лист від Миколаївської професійної Спілки металістів
до Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій з проханням
видати перепустки для проїзду в Одесу членам правління Спілки

8 квітня 1918 р.

№ 15

Професіональний Союз
МЕТАЛЛИСТОВЪ
въ г. НИКОЛАЕВЪ.
Католическая ул., д. № 56
Телефонъ № 750.

Николаевъ
Херс. губ.

Апрѣля 8-го _____ дня 1918 г.

18

Въ Николаевское Управление Рады.

Правленіе професіональнаго Союза Металлистовъ просить Николаевское Управление Рады выдать удостовѣреніе на право полученія пропусковъ для проѣзда въ г. Одессу, по дѣламъ Союза, членамъ Правленія Професіональнаго Союза Металлистовъ М.А.СОЛТАНОВУ и И.Л. ПОПОВУ.

Предсѣдатель *Григорьев*

Секретарь *Стороженко*

№ 363.

М.А. Солтанов

Оригінал. Машинопис. Російською мовою.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 18.

№ 438

**Наказ Уповноваженого по демобілізації Генерального Штабу
Української Народної Республіки в м. Миколаєві Маляра про його призначення
на посаду та відкриття його канцелярії за адресою: вул. Мала Морська, 1,
опублікований у газеті «Николаевский вестник» від 14 квітня 1918 р. № 10**

10 квітня 1918 р.

НАКАЗ

Уповноваженого по демобілізації м. Миколаєва з околицями
10 квітня 1918 року

Згідно постанови президії комдерума від 8 квітня с[ього] р[оку] Я призначений тимчасовим уповноваженим демобілізаційного відділу Генерального штабу. По справам демобілізації звертатися до мене Мала Морська № 1.

Уповноважений по демобілізації м. Миколаєва з околицями Маляр

Українською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

№ 439

**Звернення австро-німецького командування до сільського населення
про засів ланів із попередженням про розстріл кожного,
хто допомагатиме більшовикам, опубліковане
в газеті «Николаевский вестник» від 10 квітня 1918 р. № 6**

10 квітня 1918 р.

К СЕЛЬСКОМУ НАСЕЛЕНИЮ

Нам известно, что к северу от Николаева, между Ингулом и Бугом, все еще имеется некоторое количество большевиков, вооруженных винтовками, местами и пулеметами, а также и другим оружием.

Большевики всячески притесняют население и мешают правильной обработке полей. Всякий, у кого есть земля для посева, может беспрепятственно обработать землю, и он должен это сделать.

Австро-германские войска пришли защищать мирный и трудящийся народ, каждый, кто осмелится помешать мирному крестьянину работать в степи и на которого пожалуются властям, всякий, кто будет агитировать в пользу вносящих смуту большевиков, будет нами арестован и передан украинскому суду и получит наказание по всей строгости закона.

По всем окрестностям разосланы отряды для обеспечения спокойной работы в степи и проведения в жизнь дела повсеместного разоружения.

Кто теперь подымет оружие на посланные войска, тот будет расстрелян. Мы предостерегаем население и предлагаем не допускать каких бы то ни было выступлений против властей.

Это последний призыв к разуму сельского населения.

Не терпите в своей среде возбуждающих народ большевиков-подстрекателей.

После разоружения вы сами уже должны взять на себя заботу о спокойствии и порядке в селах и деревнях вашего уезда.

Спешите, пока еще возможно, заблаговременно, обратиться к военным властям за помощью для избавления от потерявших голову безумцев, наносящих ущерб интересам Вашей родины.

Итак, вы сами должны заботиться о том, чтобы ваша плодородная земля не осталась не засеянной.

Священный долг каждого крестьянина стать на страже избавления населения сел, деревень и городов от возможного голода.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-1817. Оп. 2. Спр. 319. Арк. 15.

№ 440

Звернення Біржі праці до безробітних м. Николаєва про поновлення роботи та порядок реєстрації безробітних, установлений німецьким командуванням, опубліковане в газеті «Николаевский вестник» від 10 квітня 1918 р. № 6

10 квітня 1918 р.

ТОВАРИЩИ БЕЗРАБОТНЫЕ

С разрешения Германского Командования, Николаевская Городская Биржа Труда возобновляет свою деятельность с 10-го апреля.

Во избежание закрытия Биржи Труда необходимо строго соблюдать следующие правила:

- 1) Устанавливается строгая очередь ожидания гуськом.
- 2) Всякого рода скопления на улице около здания Биржи воспрещается.
- 3) Ожидающие своей очереди должны подчиняться всем указаниям немецкого патруля и дежурных милиционеров.
- 4) Просят тов[арищей] безработных соблюдать установленные порядки на Бирже и сохранять полнейшее спокойствие и не входить в пререкания со служащими Биржи Труда.
- 5) Неподчиняющиеся установленным порядкам будут исключены из регистрации Биржи Труда.

Николаевская Городская Биржа Труда

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-1817. Оп. 2. Спр. 319. Арк. 16.

№ 441

Стаття «Что будет дальше?» про наміри Центральних держав мати Україну заможим сусідом і сприяння українському народові в позбавленні від більшовиків та із закликом щодо єднання навколо Української Центральної Ради, опублікована в газеті «Николаевский вестник» від 10 квітня 1918 р. № 6

10 квітня 1918 р.

ЧТО БУДЕТ ДАЛЬШЕ [?]

На Украине постепенно устанавливается порядок. Разбойничьи шайки, которые грабили и убивали, прикрываясь именем большевиков и анархистов, теперь под давлением союзных войск Центральных держав вынуждены покидать страну. Скоро их совсем не станет, вскоре можно надеяться, что Украинский народ окончательно избавится от этих мучителей. Вскоре будет исполнена задача союзных войск, взявшихся избавить Украину от налетевшей на нее саранчи.

И вот возникает вопрос: что же будет дальше?

Оккупационные войска, конечно, не могут и не желают вечно оставаться на Украине.

Их ждет родное Государство, и дома ожидает и семья. Союзные державы не желают оставлять свои войска в чужой стране дольше, чем этого требует безопасность их границ,

и они будут только выжидать того момента, когда Украинскому правительству можно будет заявить, что оно в состоянии своими силами поддерживать порядок в стране.

С другой стороны, нельзя также предполагать, что Украинский народ желал вечно жить под опекою Центральных держав. А поэтому пора ему приняться за работу.

Под защитой оккупационных войск могут организовать лучшие люди Украины, могут сплотиться все те, кто желает государственного порядка и общественной безопасности. Не время теперь для философских рассуждений, для партийных разногласий и классовых распрей. Пусть объединятся все положительные элементы страны в работе по устройению государственного порядка в молодой Украинской республике. Пусть каждый, кто желает порядка, встанет на сторону украинской государственной власти, будь то фабрикант или рабочий, крестьянин или интеллигент.

Пусть все они сплотятся вокруг Центральной Рады в борьбе против всех злонамеренных темных элементов.

Центральные державы уверены, что с помощью их войск положительным элементам Украины удастся прочно водворить в стране право и порядок. Только тогда они сочтут свою задачу исполненной. Чем скорее это удастся, тем лучше для обеих сторон. Оккупационные войска пришли на зов украинских народных представителей, поэтому они не желают вмешиваться во внутренние дела Украинского народа.

Союзные державы единственно только желают иметь на Украине свободного, богатого соседа: и надо надеяться, что их работа не пропадет даром, а поможет Украинскому народу устроить свою жизнь и приведет к прочной дружбе между молодым Украинским государством и Центральной Европой.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 22–24.

№ 442

**Оголошення Комісара Українських військ м. Миколаєва
про належність зброї, що зберігається на військових складах у м. Миколаєві,
Українській Народній Республіці, опубліковане
в газеті «Николаевский вестник» від 10 квітня 1918 р. № 6**

10 квітня 1918 р.

ОБЪЯВЛЕНИЕ 2-е

Все артиллерийское имущество, снаряжение, вооружение, орудия, снаряды и принадлежности, хранящиеся в артиллерийских складах, парках и арсенале гор[ода] Николаева, составляет достояние государства Украинской Народной Республики, за исключением того оружия и боевых припасов, которые были взяты австро-германскими войсками при столкновении с большевистскими бандами и отдельными лицами.

Комиссар
Начальник штаба
За значкового

К. БОЙЧУК
ШВЕДОВ
ЗОРИН

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 24.

№ 443

Оголошення про відкриття в м. Николаєві Української комендатури та призначення комендантом українського полковника Євтушевського, опубліковане в газеті «Николаевский вестник» 14 квітня 1918 р. № 10

10 квітня 1918 р.

ОБЪЯВЛЕНИЕ.

С 10-го апреля 1918 г. учреждена в г. Николаеве, Никольская, 54, Украинская комендатура. Украинской республикой назначен комендантом украинский полковник ЕВТУШЕВСКИЙ.

Николаев 11-4-18 г.

Государственная Германская Комендатура,
Фон-ГИЛЬГАУЗЕН, полковник и комендант

Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

№ 444

Витяги з протоколів дізнання стосовно нападу анархістів на міліцейські ділянки, складених Миколаївською міліцією

10–18 квітня 1918 р.

ПРОТОКОЛ

1918 года, апреля 10 дня, я, старший милиционер Портового участка А. Асушкин, по поручению начальника того же участка составил настоящий протокол о нижеследующем:

15-го марта 1918 года, во время нашествия анархистов и других неизвестных лиц на территории Портового участка, группа последних, вооруженных бомбами и винтовками, заняла помещение канцелярии и казарму служащих милиции Портового участка, произвела опустошение в помещении, уничтожила все документы, книги и вещественные доказательства. Причем ворвавшиеся банды разоружили дежурного милиционера Павловского, порвав на нем платье. Спрошенный мл[адший] милиционер Михаил Невирович показал следующее: на меня набросились несколько вооруженных неизвестных мне лиц, обезоружили меня и забрали лично мне принадлежащие 200 руб. и 80 коп. Показание со слов моих записано верно: Михаил Невирович. Ст[арший] мил[иционер] А. Асушкин.

Спрошенный мной мл[адший] милиционер Портового участка Бронислав Симонович показал следующее: у меня неизвестные лица, назвавшиеся анархистами, похитили следующие мне принадлежащие вещи: четыре пары белья летнего, две пары белья зимнего, две гимнастерки, одна куртка суконная и два полотенца. В общем, на сумму сто пятьдесят руб. Верно: Станислав Симонович. Старший милиционер А. Асушкин

[Резолюція]

Г[осподи]ну Начальнику Портового участка на распоряжение. 10 апреля 1918 г.

Старший милиционер А. Асушкин

Начальнику Милиции г. Николаева. Прошу возбудить ходатайство о возмещении убытков младших милиционеров Симоновича и Невировича. Апреля 10 дня 1918 года. И[сполняющий] Д[олжность] Начальника милиции Портового Комиссариата В. Шуэр

1918 года, апреля 15 дня, старший милиционер Портового участка А. Асушкин по поручению г[осподина] Начальника Милиции произвел дополнительное дознание по

существо настоящего протокола. Спрошенный мною младший милиционер Портового участка Кондрат Олифиренко показал следующее: у меня похищены анархистами 15-го марта с[его] г[ода] следующие лично мне принадлежавшие вещи: две пары суконных черных шаровар, четыре рубахи байковые и сатиновые, одна тужурка суконная черная и уничтожили деревянный сундук с разными мелкими вещами, в общем на сумму двести пятьдесят руб. Показание моих слов записано верно: Кондрат Олифиренко. Старший милиционер А. Асушкин

Господину Начальнику Милиции

Настоящий протокол по производству дополнительного дознания представляю на ваше распоряжение. Исп[олняющий] Д[олжность] Начальника Милиции Портового участка В. Шуэр. Апреля 15 дня 1918 года

В Николаевское Городское Самоуправление

На распоряжение с просьбой сделать распоряжение о возмещении убытков милиционерам, указанных в протоколе. Апреля 18 дня 1918 г.

Исп[олняющий] Д[олжность] Начальника Милиции /Подпись/
Столоначальник /Подпись/

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 169. Арк. 16–17.

№ 445

Наказ Уповноваженого по демобілізації Генерального Штабу Української Народної Республіки в м. Миколаєві від 11 квітня 1918 р. про припинення видачі продуктів і фуражу інституціям і установам невійськового відомства, опубліковане в газеті «Николаевский вестник» від 14 квітня 1918 р. № 10^{445.1}

11 квітня 1918 р.

НАКАЗ

Ч. 2 11 квітня 1918 р.

Негайно припинити відпуск з інтендантських продовольчих магазинів та складив рижніх продуктів і фуражу тим інституціям та установам невійськового відомства, котрі до останнього часу задовільнялись інтендантством і одержували харчі й фураж по продовольчим лістам і білим чековим вимогам. Військові частини для відібрання дозвілу на харчі і жечі маюти звертатися до управління. Без мого дозволу ничего з складів нікому видаватися не буде.

Уповноважений по демобілізації м. Миколаєва

Маляр

Українською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

^{445.1} При публікації у документі збережені всі особливості орфографічного написання.

№ 446

Повідомлення про прибуття до м. Николаєва двох німецьких піхотних батальйонів, опубліковане в газеті «Николаевский вестник» від 11 квітня 1918 р. № 7

11 квітня 1918 р.

ЕЩЕ ПОДКРЕПЛЕНИЯ

В Николаев прибыли сегодня после обеда транспортом «Цорковадо» два германских пехотных батальона, за которыми следует морским путем и сухопутьем еще дальнейшее подкрепление. Поэтому в ближайшем будущем можно ожидать установления в стране порядка и спокойствия.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 26.

№ 447

Повідомлення про очікуване прибуття до м. Николаєва нових підрозділів німецьких десантних військ та кавалерії, опубліковане в газеті «Николаевский вестник» від 12 квітня 1918 р. № 8

12 квітня 1918 р.

ПРИБЫТИЕ НОВЫХ ВОЙСК

В Николаеве высадили десант войск, прибывших на пароходе. Высадка носила удивительно планомерный характер, и посмотреть на это красивое зрелище собралась большая толпа. Десантные высадки будут еще происходить, и желающие смогут их наблюдать. В городе в последнее время вообще наблюдается оживленное передвижение войск, что вызвано происходящей сменой находящихся здесь союзных частей. Особенно много прибывает кавалерии, которая приспособлена для очистки страны от большевистских банд и водворения порядка в деревнях, что уже сделала по всему пути своего продвижения.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 26.

№ 448

Витяг з протоколу від 12 квітня 1918 р. № 54 засідання Миколаївської міської управи з постановкою важливих питань щодо функціонування міського господарства й ситуації в м. Николаєві перед тимчасовим Українським комісаром із цивільних справ П. Шатохою

12 квітня 1918 р.

Выписка из протокола № 54 заседания Николаевской Городской Управы от 12 апреля 1918 г.

476. СЛУШАЛИ: Доложен протокол Ликвидационно-Контрольной Комиссии от 8–9 сего апреля [1918 г.] по производству частичной разгрузки городской центральной станции и полного расчета служащих и рабочих городского электрического трамвая, ввиду остановки последнего на неопределенное время.

ПОСТАНОВИЛИ: Большинством голосов постановлено: протокол Ликвидационно-Контрольной Комиссии утвердить.

479. СЛУШАЛИ: В настоящем заседании происходило собеседование Комиссии Управы с временным гражданским Комиссаром города Николаева П. Шатохой. Временному Комиссару было указано на необходимость скорейшего выяснения и решения следующих вопросов:

- 1) О снятии военного положения, нарушившего политическую и экономическую жизнь города.
- 2) О восстановлении прав прежнего состава Городской Управы, без чего невозможно восстановление совершенно расстроенного последними событиями городского хозяйства.
- 3) О финансовом положении города и о необходимости дополнительного кредита в Государственном Банке до 500 тысяч рублей на удовлетворение неотложных нужд Городского Самоуправления.
- 4) О скорейшем освобождении германцами здания Городской Управы, что крайне необходимо, ввиду невозможности восстановить правильный ход работ во многих отделах Управы.
- 5) О том, чтобы по вопросам санитарии и по принятию тех или иных общих санитарных мер в городе германские власти действовали с ведома и при участии Врачебно-Санитарного Отделения Управы.
- 6) О порядке ликвидации оставшегося в Николаеве военного имущества.
- 7) О порядке квартирного довольствия украинских частей.
- 8) Об обращении в городе германских австрийских и румынских денег и о необходимости установления твердого определенного курса на германско-австрийские деньги и выяснении вопроса о том, насколько обязательны к обращению румынские деньги, так как особенно последнее обстоятельство порождает много недоразумений.

Временный Комиссар П. Шатоха заявил, что он со своей стороны сделает все зависящее, дабы все затронутые вопросы были разрешены возможно скорее и в наиболее благоприятном для города смысле.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 161. Арк. 100-101.

Рапорт козака Д. Гончара Комісару українських військ м. Николаєва про категоричну відмову домовласника Богуславського приписати в своїй оселі квартиранта Г. Бахабанова та про те, що в суперечці на зазначення Д. Гончаром, що він є українцем, Богуславський відповів: «Плевать мне на Вашу Украину»

12 квітня 1918 р.

№ 99

Ваша
Ваша
Ваша

Господину Комиссару Украинскихъ войскъ
гор. Николаева. - *26*

Дмитрія Г О Н Ч А Р А , козака
ввѣреннаго вамъ Штаба.

Р а п о р т ъ .

Доношу Вамъ, что домовладѣлецъ дома , находящагося
по Потемкинской ул. № 76 БОГУСЛАВСКИИ на мое заявле-
ніе приписать квартиранта Георгія БАХАБАНОВА въ до-
мовладѣльческую книгу - отказалъ. Я повторилъ еще
разъ свою просьбу, присовокупивъ, что я украинець,
на что послѣдовалъ вторичный отказъ и слова: "пле-
вать мнѣ на Вашу Украину". Я, какъ истый украинець
протестовалъ на слова Богуславскаго, который въ на-
стоящее время подалъ на меня въ судъ. -

Слова , сказаннія Богуславскимъ слышали Г. БА-
ХАБАНОВЪ и моя жена. - *Д. Гончар*

Николаевъ, 12-го Апрелья 1918 года

Оригінал. Машинопис. Російською мовою.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 18.

№ 450

Повідомлення про прибуття до м. Миколаєва спеціальної анкетно-слідчої комісії Української Центральної Ради та її склад, опубліковане в газеті «Николаевский вестник» 14 квітня 1918 р. № 10

13 квітня 1918 р.

ПРИЕЗД ПАРЛАМЕНТСКОЙ АНКЕТНО-СЛЕДСТВЕННОЙ КОМИССИИ

13-го апреля [1918 г.] в Николаев прибыла специальная анкетно-следственная комиссия Украинской Центральной Рады в составе членов [Украинской] Ц[ентральной] Р[ады]: МЕЛЬНИКА^{450.1} /у[краинский] с[оциалист] р[еволюционер]/, ШАЛІ^{450.2} /у[краинский] с[оциалист]-р[еволюционер]/, ДОЛУДА^{450.3} /у[краинский] с[оциалист]-р[еволюционер]/, ПАВЛОВА^{450.4} /с[оциал]-д[емократ], меньш[евики] и бунд/ и ГИНДЕСА^{450.5} /сионист/. При комиссии состоят представители министерств: войсковой юстиции и внутренних дел^{450.6}.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 27.

№ 451

Оголошення Тимчасового цивільного комісара П. Шатохи про призначення його на посаду та відкриття його канцелярії, опубліковане в газеті «Николаевский вестник» 14 квітня 1918 р. № 10

13 квітня 1918 р.

Официальный отдел

Згідно наказу Головного Краєвого Комісара Херсонщини, Катеринославщини та Таврії від 9 квітня сього року № 210, – мене призначено тимчасово Комісаром міста Миколаїва по цивільним справам.

Канцелярія міститься на розі Адміральської та Московської вулиць в будинкові Леонтовича, котра відчиняється для громадян з 16 сього квітня від 10 до 2 годин щодня, крім свят.

Павло Шатоха

13 квітня 1918 року

Українською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

^{450.1} Мельник Андрій Атанасович (1890–1964 рр.) – український політичний і військовий діяч, есер, полковник армії Української Народної Республіки, один з організаторів Куреня Січових Стрільців у січні 1918 р., з 1938 р. – голова проводу Організації Українських Націоналістів та Організації Українських Націоналістів (мельниківської).

^{450.2} Імовірно, йдеться про Шалю Івана Васильовича (1893–1937 рр.) – українського есера, який народився 1893 р. у м. Барішівка Переяславського повіту Полтавської губернії. 22 березня 1918 р. І. В. Шалю разом із О. С. Грушевським брав участь у засіданні педагогічної ради Другої української гімназії імені Кирило-Мефодіївського товариства з приводу вшанування пам'яті юнаків, котрі загинули в бою під Крутами. 13–14 квітня 1918 р. він уже міг дістатися Миколаєва. У подальшому – професор Краснодарського педінституту. Засуджений особливою трійкою УНКВД 9 жовтня 1937 р. до вищої міри покарання, розстріляний 3 листопада 1937 р. в Карелії. Однак у фонді Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України № 1115 «Українська Центральна Рада» також зустрічається Петро Шалю.

^{450.3} Долуд Андрій Данилович (1893–1976 рр.) – український соціал-демократ, член Української Центральної Ради, полковник Армії УНР, начальник штабу Армії УНР під час Першого Зимового походу (6 грудня 1919 – 6 травня 1920 рр.). Уродженець с. Плетений Ташлик Єлисаветградського повіту Херсонської губернії.

^{450.4} Павлов – соціал-демократ, меншовик. Інших відомостей не виявлено.

№ 452

**Витяг з протоколу засідання зборів Миколаївського відділення
Балтійського суднобудівного і механічного заводу про делегування
представників до Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій
для переговорів про призначення її представників на завод**

13 квітня 1918 р.

[Штамп]
НИКОЛАЕВСКОЕ ОТДЕЛЕНИЕ
/БЫВШИЙ/
БАЛТИЙСК[ий] СУД[ОСТРОИТЕЛЬНЫЙ]
и МЕХ[АНИЧЕСКИЙ] ЗАВ[ОД]

ВЫДЕРЖКА
из протокола № 1 от 13-го апреля 1918 года

Слушали IV:

Послать делегатов от настоящего собрания в местную Николаевскую [Украинскую] Раду выяснить положение завода и просить о немедленном назначении ее представителя /до назначения Центральной Радой/, снабдив его необходимыми полномочиями.

Постановили IV: Избранными делегатами оказались: Королев, Шемахов, Член местной Рады Довгань и вольный казак Удовченко. /Принято единогласно/.

Председатель

А. Бибииков

Секретарь

/подпись^{452.1}/

Следует 20 подписей^{452.2}.

Оригінал. Машинопис. Російською мовою.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 31.

№ 453

**Оголошення німецького коменданта м. Миколаєва полковника фон Гільгаузена
про співвідношення німецької марки і крони та російського рубля,
опубліковане в газеті «Николаевский вестник» 14 квітня 1918 р. № 10**

13 квітня 1918 р.

По соглашению с Украинским Правительством стоимость германской марки на русские деньги 75 коп. и одной кроны 50 коп.

Государственная комендатура

Фон Гильгаузен,

Полковник и комендант

Николаев, 13 апреля 1918 г.

Російською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

^{450.5} Гіндес Матвій Феоділович (Матеуш, Матітьягу) – сіоніст, журналіст, народився 1894 р. в Єрусалимі, переїхав до Польщі (України), один з керівників Єврейського телеграфного агентства у 1922–1923 рр., голова фонду Єврейського агентства в Польщі (України), член виконкому Всесвітньої сіоністської організації, з 1940 р. проживав у Хайфі, посол Держави Ізраїль в Уругваї в 1955–1957 р., помер 1957 р.

^{450.6} Представник від Міністерства юстиції Ольшанський (відомостей не виявлено), представник від Військового міністерства Подольський (відомостей не виявлено).

^{452.1} Підпис нерозбірливо.

^{452.2} Підписи в оригіналі відсутні.

Перша сторінка видання «Anzeiger für Nikolaiew – Николаевский вестник» від 14 квітня 1918 р. № 10 із наказами та оголошеннями німецьких та українських органів влади в м. Николаєві

14 квітня 1918 р.

Anzeiger für Nikolaiew

Veröffentlichung: Nikolaiew, Druck-Verlagsgesellschaft, Nikolajew, Druckerei und Anzeigeranstalt Nikolaiew.

№ 10. Sonntag, den 14. April 1918.

ЦЕНА 15 КОП.

НИКОЛАЕВСКИЙ ВЕСТНИКЪ

(ВЫХОДИТЪ ЕЖЕДНЕВНО).

Изданіе военныхъ властей г. Николаева.

№ 10. Воскресенье 14 апрѣля 1918 г.

РЕДАКЦИОННО-ПЕЧАТНЫЙ УЧРЕЖДЕНІЕ: Николаевскій ул. д. 4. Редакція находится въ томъ же зданіи, что и редакція «Юридическаго вѣстника».

Hier die neuen Kriegsgeldscheine gezeichnet?

Das Reichsbanknotengeld ist nunmehr durch die neuen Kriegsgeldscheine ersetzt worden. Diese neuen Geldscheine sind in der Regel durch die Reichsbanknoten ersetzt worden.

Einmal mehr an die Deuts. Bank oder Sparkasse.

Alle Einzahlungen auf Sparkasse kommen der Reichsbank zugute. — So hilft auch das kleine Opfer.

Verbündete Heeresberichte. Armentieres ist gefallen.

Deutscher Heeresbericht.
Westlicher Kriegsschauplatz.
Am 11. April 1918. Die Truppen der Generäle von Borchardt und von Steiner von Norden und von Westen aus die Front nach Armentieres vor. Die Truppen der Generäle von Borchardt und von Steiner sind in der Gegend von Armentieres angekommen. Die Truppen der Generäle von Borchardt und von Steiner sind in der Gegend von Armentieres angekommen.

Abendbericht.
Am 12. April 1918. Die Truppen der Generäle von Borchardt und von Steiner sind in der Gegend von Armentieres angekommen. Die Truppen der Generäle von Borchardt und von Steiner sind in der Gegend von Armentieres angekommen.

ОФИЦІАЛЬНЫЙ ОТДѢЛЪ

Кавказский фронт. 11 апреля 1918 г. Кавказский фронт. 11 апреля 1918 г. Кавказский фронт. 11 апреля 1918 г.

ОБЪЯВЛЕНІЕ

По распоряженію Украинской Правительственной комиссии. Украинская Правительственная комиссия. Украинская Правительственная комиссия.

ВОЙНА.

Официальное сообщение Германской Газетной Кварталы. (Германское сообщение 11 апреля). Битва при Арментьерс продолжается с упорством. Мы проводим в Арментьерс наступление. Наступление при Арментьерс. Наступление при Арментьерс.

Агонія большевизма

Большевики в Украине. Большевики в Украине. Большевики в Украине. Большевики в Украине. Большевики в Украине.

Der erste Generalquartiermeister. Ludendorff.

Am 12. April 1918. Die Truppen der Generäle von Borchardt und von Steiner sind in der Gegend von Armentieres angekommen. Die Truppen der Generäle von Borchardt und von Steiner sind in der Gegend von Armentieres angekommen.

Німецькою, українською та російською мовами. Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

№ 455

**Оголошення українського коменданта м. Миколаєва полковника
Євтушевського про формування української караульної команди
й призначення її начальником старшини Коробейнікова, опубліковане
в газеті «Николаевский вестник» 14 квітня 1918 р. № 10^{455.1}**

14 квітня 1918 р.

О Б ' Я В А

Для охорони майна Укр[аїнської] Нар[одної] Респ[убліки] в м[істі] Миколаїві по мой-
му распорядженію формується караульна команда на підставі вільного найму. Усі желаю-
щі поступити в команду мусять попередю звернутись до Цивільної Ради у м. Миколаїві в
тімі одержання посъучен'я, що поступаючіе дійсно українець і бажае працювати на
користь Республики. Про кошти кожній дізнае[ться] прі прийомі в команду. Старшина
пріймається на рівних основах.

Запись в команду відбуватим[еться] на Микольській, 54 (комендантське управління),
начальником команди старшиною Коробейніков[им]. 14 квітня с[его] р[оку].

Комендант полковник

Євтушевський

Українською мовою.

Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Миколаївської області.

№ 456

**Протокол дізнання про факт вилучення 26 березня 1918 р.
німецькими військовими 46 голів великої рогатої худоби
Миколаївської міської продовольчої управи**

14 квітня 1918 р.

Протокол заявлення^{456.1}

1918 года, апреля 14 дня, ко мне, дежурному старшему офицеру главного Комисса-
риата Самуилу Новаковскому, поступило заявление от имени Николаевской Городской
Продовольственной Управы в лице Гавриила Яценко /удостоверение Ник[олаевской]
Гор[одской] Прод[овольственной] Управы от 5 апреля 1918 г., заверенное германской
комендатурой/ в том, что торговец скота, Лев Танский, явившись 26-го марта 1918 г. в
Городские клетки Скотопригонного рынка в г. Николаеве, в сопровождении патруля из 4-х
германских солдат, приказал сторожу Продовольственной Управы открыть клеть и вы-
дать германским солдатам 46 голов рогатого скота, стоимость которого р[ублей] 14.870,
и забравши таким образом скот, отвел его во флотские казармы, где скот и был зарезан.

Продовольственная Управа за скот деньги не получила, просит о привлечении
Танского к законной ответственности за самоуправство.

/Подлинное подписали Г. Яценко,

деж[урный] старш[ий] мил[иционер] С. Новаковский/.

Постановил об изложенном составить протокол и приступить к производству дознания.

/Подлинное подписал деж[урный] старш[ий] мил[иционер] С. Новаковский/.

Спрошенный по существу настоящего заявления Лев Срулевич Танский, проживаю-
щий по Соборной ул[ице] в д[оме] Любовского, показал: 26 марта 1918 года на 4-й день

^{455.1} При публікації документа у тексті збережено орфографію, крім виправлення явних друкарських помилок.

^{456.1} Читати: «дознання».

беспорядков в городе, вызванных наступлением большевиков, я был потребован уполномоченным Главного интенданта германской армии Максом Фердинандовичем Кенигом, германским подданным, проживающим по Наваринской ул[ице] в доме № 18, в Управление Снабжения Германской Армии /Лондонская гостиница/ к обер-лейтенанту Дросту, который приказал мне показать немецким солдатам, где есть мясо. Я обошел все торговли скотом на базаре в сопровождении 4-х солдат-германцев, но ни у кого не было более или менее крупной партии, и я вынужден был поэтому указать солдатам, что в клетях Продовольственной Управы есть скот. Они взяли меня с собой и заставили сказать сторожу, чтобы он открыл калитку и выдал скот. Когда скот выходил, я посчитал, сколько было голов: оказалось, 46 штук. Больше по этому делу мне ничего неизвестно. Добавил: в Продовольственную Управу я об этом случае не заявил потому, что и без меня об этом знали все служащие, и потому, что в городе еще была перестрелка и ходить было небезопасно. Показания мои с моих слов записаны правильно /Подл[инное] подп[исал] Л. Танский, старший мил[иционер] С. Новаковский/.

Спрошенный по существу настоящего протокола Макс Фердинандович Кениг, проживающий по Наваринской ул[ице] в д[оме] № 18, подтвердил показания Танского и добавил, сто скот действительно принят германской армией, но только в числе 36 голов, и он, Кениг, уполномочен рассчитаться с Продовольственной Управой за забранный скот, для чего имеет кредит р[ублей] 4225,75 [копеек].

Относительно 10 недостающих голов дело обстоит так: шкуры в числе 10 штук были найдены во дворе флотских казарм закопанными, по чему можно думать, что скот был убит тайно солдатами без ведома начальства. Требование об уплате надлежит направить в Германский Штаб: он, Кениг, думает, что за эти 10 штук скота будет уплочено. Больше показать по этому делу ничего не имеет. Показания с его слов записаны правильно, в чем и расписался. /Подлинный подписали: М. Кениг, С. Новаковский/.

Спрошенный 16 апреля 1918 г. сторож Городских клетей Скотопригонного рынка Аникий Григорьевич Ластобеженко, проживающий по Пограничной в ветеринарной конторе, показал: 26 марта, после окончания беспорядков в городе, на Скотопригонный рынок явился Лев Танский в сопровождении 2-х германских офицеров и как переводчик и как маклер с ними, сказал мне, что немцы пришли забирать скот. Я открыл калитку, а сам побежал к смотрителю Богомолу и заявил ему, что немцы забирают скот, тот сказал: «Что же мы сделаем, пускай забирают», и не пошел со мной к немцам. Я сказал Богомолу, что Танский с немцами, но тот ничего не ответил. Сейчас же, после угона скота, пришел кто-то из начальства из Продовольственной Управы, и я ему заявил, что скот угнали. Фамилию его не помню, но знаю, что кто-то из начальства. Я бежал в лавку Продовольственной Управы, но все лавки были закрыты, и где я не искал начальства, я не мог найти. Танский показывал мне какую-то бумагу, которую я, по своей неграмотности, не читал. Бумага была с печатью, но не знаю, на каком языке. Больше показать по этому делу ничего не имею. Добавил: По-видимому, Танский был с немецкими офицерами, которые приехали за скотом, как маклер и переводчик. /Показания мои с моих слов записаны правильно/. Подлинный подписали: А. Ластобеженко и старший милиционер С. Новаковский.

Настоящий протокол препровождаю на распоряжение Начальника Милиции г[орода] Николаева. Подлинный подписал старш[ий] милиционер Новаковский.

Апреля 16 дня 1918 г. № 46

С подлинным верно:

Старший милиционер

С. Новаковский

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 169. Арк. 20–21.

Журнал від (1) 14 квітня 1918 р. № 17 засідання демократичної Миколаївської міської думи з розглядом питань про обрання думської комісії для розслідування причин березневого повстання проти німців 1918 р. та асигнування кредиту міському самоврядуванню на задоволення вимог німецького командування

14 квітня 1918 р.

ЖУРНАЛ № 17
заседания Николаевской Городской Думы
1918 года 1 /14/ апреля дня

Председательствовал
Тов[арищ] Председателя Городской Думы И. К. ШАБАЛОВ

1. Содержание доклада: Доклад Члена Хозяйственного Совета В. К. Малевича о бывшей в г. Николаев парламентской анкетно-следственной Комиссии.

Постановление Городской Думы: Открыто, очевидным больш[инством] по предложению гл[асного] Рахмановича постановлено: избрать комиссию из представителей всех фракций /по одному/, которой поручить собрать все материалы, предшествовавшие событиям 22–27 м[арта] [1918 г.].

Открыто и единогласно в означенную Комиссию избранными оказались гл[асные] Макотинский, Рыжиков, Киреевский и Левин.

2. Содержание доклада: Избрание тов[арища] Члена Управы, завед[ующего] Продовольств[енным] Отделом.

Постановление Городской Думы: Закрыто, больш[инством] 46 пр[отив] 2 гол[осов] в тов[арища] Члена Управы, завед[ующего] Прод[овольственным] Отд[елом] избранным оказался гл[асный] И. К. Шабалов.

3. Содержание доклада: Об ассигновании кредита в распоряжение Комиссии по переоценке недвижимых имуществ в сумме 15.000 руб.

Постановление Городской Думы: Закрыто, больш[инством] 34 пр[отив] 4 постановлено ассигновать в распоряжение Комиссии по переоценке недвижимых имуществ на приглашение технических сил, типографские работы, объявления в газетах, вознаграждения членов Комиссии и проч[ее] в сумме 15.000 руб.

4. Содержание доклада: Об ассигновании кредита Гор[одской] Управе на удовлетворение требования Германского Командования в размере 50.000 руб.

Постановление Городской Думы: Закрыто, больш[инством] 19 пр[отив] 19 вопрос не разрешен.

Ввиду неясности вопроса происходит перебаллотировка.

Закрыто, больш[инством] 31 пр[отив] 13 гол[осов] постановлено ассигновать кредит Гор[одской] Управе на удовлетворение требования Германского Командования в размере 50.000 руб.

5. Содержание доклада: Доизбрание 2 членов Комиссии по обследованию поврежденных и убытков, понесенных Гор[одским] Самоуправлением в дни восстания.

Постановление Городской Думы: Открыто, очевидным больш[инством] постановлено предоставить комиссии пригласить необходимое количество служащих и установить им оклады жалованья.

6. Содержание доклада: Инструкция регистрационным Бюро, учрежденным Никол[аевской] Гор[одской] Думой при Жилищных Примирит[ельных] Камерах.

Постановление Городской Думы: Открыто и единогласно постановлено: работу реквизиционной Комиссии согласовать с работой регистрационных бюро.

Инструкция регистрационным бюро принимается Собранием Думы к сведению.

За Председателя Городской Думы Я. Ряппо

Гласные Думы

[46 підписів]

Оригінал. Машинопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 107–108.

№ 458

Протокол засідання демократичної Миколаївської міської думи від (1) 14 квітня 1918 р. із розглядом питань про заборону німецьким військовим командуванням Миколаївській міській думі займатися політичними питаннями та прибуття до Миколаєва парламентської анкетно-слідчої Комісії Української Центральної Ради

14 квітня 1918 р.

ПРОТОКОЛ

засідання Николаевской Городской Думы

1 /14/ апреля 1918 года

Председательствовал

Товарищ Председателя Городской Думы И. К. Шабалов

Закрытое заседание Думы открывает Тов[ариш] Председателя Думы И. Шабалов в присутствии переводчика Германского Командования.

По прочтении протокола заседания Городской Думы от 28 марта /10 апреля/ [1918 г.] гл[асный] Макотинский заявляет, что в протокол не занесено сообщение И[сполняющего] О[бязанности] Городского Головы Ф. И. Гиля о запрещении Германским Комендантом Городской Думе заниматься политическими вопросами. Кроме того, гл[асный] Макотинский указывает, что в протоколе гл[асный] Ф. И. Гиль именуется И[сполняющим] О[бязанности] Городского Головы, в то время как в объявлениях он именуется Городским Головой.

Секретарь Думы разъясняет, что И[сполняющий] О[бязанности] Городского Головы Ф. И. Гиль в заседании не мог сообщить о запрещении Германским Комендантом Городской Думе заниматься политическими вопросами, так как таковое запрещение последовало через несколько дней после указанного заседания ему, Секретарю Думы, во время ходатайства о разрешении собрания Думы. Что касается именованного И[сполняющего] О[бязанности] Городского Головы, Секретарь Думы сообщает, что Городским Головой по-прежнему состоит В. П. Костенко и что временно, впредь до возвращения Городского Головы в исполнение своих обязанностей, Городская Управа поручила исполнение его обязанностей гл[асному] Ф. И. Гилю.

По подписании протокола и журнала заседания Городской Думы от 28 марта (10 апреля) [1918 г.] заслушивается доклад члена Хозяйственного Совета В. К. Малевича о бывшей в г[ород] Николаев парламентской анкетно-следственной Комиссии. В. К. Малевич сообщает, что вчера состоялось совещание Городской Управы совместно с парламенско-

анкетно-следственной Комиссией, на которое были приглашены также представители фракций: Народной Свободы и еврейской. Комиссия ознакомила собравшихся с целями и задачами, которые она преследует. События, происшедшие в Николаеве и Херсоне, привлекли внимание Центральной Рады, поэтому Комиссия должна будет выяснить настроение умов на местах. В ее задачу входит также выяснение взаимоотношений, создавшихся между германскими властями и Городским Самоуправлением. Полномочия Комиссии сводятся к тому, что она имеет право допроса как представителей гражданских властей так и военных. Кроме того, в случае обнаружения незаконных действий властей. Комиссия имеет право смещать должностных лиц. Результаты своих работ Комиссия представит на рассмотрение Центральной Рады. На состоявшемся заседании представители Городской Управы широко осветили все события, предшествовавшие восстанию 22–27 м[арта] [1918 г.], особенно остановились на взаимоотношениях между большевиками и Думскими фракциями с[оциалистов]-р[еволюционер]ов и с[оциал]-д[емократов]; из этого освещения они должны были вывести впечатление, что Городское Самоуправление, в частности В. П. Костенко, абсолютно не причастны к событиям 22–27 м[арта].

Гл[асный] Кокизов указывает, что все объяснения, которые давали представители Городской Управы, клонились, главным образом, к тому, что В. П. Костенко абсолютно не замешан в происшедших событиях. Мы настаивали, говорит гл[асный] Кокизов, чтобы В. П. Костенко был немедленно освобожден и мог бы приступить к исполнению своих обязанностей.

Гласный Паршиков указывает, что в связи с прибытием анкетно-следственной Комиссии необходимо возбудить целый ряд политических вопросов. Наши представители, говорит оратор, должны настаивать на снятии военного положения, ибо оно не только не успокаивает население, а еще больше его нервует. Необходимо снова воскресить деятельность всех рабочих организаций, ибо не может быть порядка и спокойствия, если рабочие распилены и дезорганизованы. Все политические свободы, продолжает оратор, должны быть восстановлены, и тогда только можно будет приступить к более нормальной и творческой работе.

Открыто очевидным большинством, по предложению гласного Рахмановича, постановлено избрать Комиссию из представителей всех фракций по одному, которой поручить собрать все материалы, предшествовавшие событиям 22–27 марта [1918 г.].

Открыто единогласно в означенную Комиссию избранными оказались гласные Макотинский, Рыжиков, Киреевский и Левин.

Избрание Тов[арища] Члена Управы, завед[ующего] Продовольственным Отделом.

Закр[ыто], больш[инством] 46 пр[отив] 2 гол[осов] в тов[арища] Члена Управы, завед[ующим] Прод[овольственным] Отд[елом] избранным оказался гл[асный] И. К. Шабалов.

Вопрос об ассигновании кредита в распоряжение Комиссии по переоценке недвижимых имуществ в сумме 15.000 руб.

Закр[ыто], больш[инством] 34 пр[отив] 4 постановлено ассигновать кредит в распоряжение Комиссии по переоценке недвижимых имуществ на приглашение технических сил, типографские работы, объявления в газетах, вознаграждение членов Комиссии и проч[ее] в сумме 15.000 руб.

Вопрос об ассигновании кредита Гор[одской] Управы на удовлетворение требования Германского Командования в размере 50.000 руб.

Закр[ыто], больш[инством] 19 прот[ив] 19 вопрос не разрешен.

Председательствующий просит всех гласных принять участие в баллотировке, так как, очевидно, многие не участвовали.

Ввиду неясности вопроса объявляется перерыв на 10 минут.

После перерыва перебаллотировывается тот же вопрос.

Закрыто, больш[инством] 31 пр[отив] 13 гол[осов] постановлено ассигновать кредит Гор[одской] Управы на удовлетворение требований Германского Командования в размере 50.000 руб.

Доизбрание 2-х членов Комиссии по обследованию поврежденных и убытков, понесенных Гор[одским] Самоуправлением в дни восстания.

Гл[асный] Шабалов предлагает вместо избрания 2 членов Комиссии предложить принять 1 или 2 служащих.

Открыто, очевидн[ым] больш[инством] постановлено предоставить Комиссии пригласить необходимое количество служащих и установить им оклады жалованья.

Заслушивается инструкция регистрационным бюро, учрежденным Никол[аевской] Гор[одской] Думой при Жилищных Примири[ельных] Камерах.

Гл[асный] Иванов предлагает разрешить вопрос о работе реквизиционной Комиссии в связи с организацией регистрационных бюро.

Открыто и единогласно постановлено работу реквизиционной Комиссии согласовать с работой регистрационных бюро.

Инструкция регистрационным бюро принимается собранием Думы к сведению.

Открыто и единогласно, по предложению гл[асного] Жигалко, постановлено просить Гор[одскую] Управу представлять во фракции доклады по тем вопросам, которые разрешаются непосредственно Управой и доводятся только до сведения Думы, дабы со стороны Собрания Думы не было неосведомленности.

За Председателя Городской Думы Я. Ряппо

Гласные Думы

[47 підписів]

Оригінал. Машинопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 109–111.

№ 459

Оголошення німецького коменданта м. Николаєва полковника фон Гильгаузена про заборону цивільним особам виходити на вулиці міста в комендантську годину, опубліковане в газеті «Николаевский вестник» 19 квітня 1918 р. № 14

17 квітня 1918 р.

ОБЪЯВЛЕНИЕ

Вновь доводится до сведения гражданского населения, что с наступлением темноты частным лицам строго воспрещается выходить на улицу без письменного на то разрешения Германских властей.

Все лица гражданского населения, не имеющие письменного разрешения комендатуры и встреченные на улице после 7 час[ов] вечера, будут арестовываться.

Николаев, 17 апреля 1918 г.

фон ГИЛЬГАУЗЕН,

полковник и комендант

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 28.

**Звіт Миколаївського відділення Українського товариства «Просвіта»
загальним зборам товариства про діяльність за період
від 11 лютого до 17 квітня 1918 року**

17 квітня 1918 р.

Доклад загальним зборам Т[оварист]ва «Просвіта»
17 квітня 1918 року про діяльність Т[оварист]ва «Просвіта»
з 11 лютого [1918 року] до останнього часу

Після виборів Ради Т[оварист]ва «Просвіта» 11 лютого 1918 року перше засідання Ради відбулось на слідуючий день 12 лютого, коли праця в Т[оварист]ві поділилась між членами так:

Головою Ради обрано було тов[ариша] Христенка
Товаришом Голови – Барановський
Писарями – Кульчицький та Елерт
Скарбником Зайченка
Помічником скарбника Хижняка
Завідуючим господарським відділом – Шкамерда
Завідуючим книгозбірнею та книгарнею – Кора
Завідуючим лекційним відділом М. М. Лагута
Завідуючим музеумом Ільяшенко
Член Ради без обов'язків – Цимбал

З самого початку діяльність Т[оварист]ва визначалась в напрямкові необхідности улаштування свята імени Тараса Шевченка, яке повинно було бути через 2 тижні, себто 25 та 26 лютого по старому стилеві. Ухвалено було неодмінно святкувати цей день і для цього була обрана комісія з 4 осіб Лагута, Кульчицького, Барановського, Елєрта, якої було доручено усю цю справу. Рада звернула увагу на те, що це є перше вільне свято імени Т. Шевченка на Україні і через це необхідно його улаштувати якомога бучніше та урочисто, для чого ввійти в контакт з представниками від різних організацій українських та неукраїнських.

На 14 лютого було призначено спільне засідання обраної при «Просвіті» комісії по улаштуванню свята пам'яті Тараса Шевченка, але не дивлячись на те, що про день засідання було сповіщено багатьом організаціям на нього явились тільки представники «Зірки». Через це з самого початку не можна було вже думати про улаштування Великого Свята, а тільки сподіватись на свої власні сили та «Зірки». Програм свята був вироблений такий: 25-го лютого у день ранком «Зірка» улаштовує концерт для своїх членів, а також для всіх учнів середніх шкіл міста Миколаєва; у вечері «Просвіта» виставляє п'єсу «Назар Стодоля» Т. Шевченка, після чого повинен був бути невеликий концерт. У понеділок 26-го лютого малось на меті улаштувати панахиду, а вечіром великий концерт с рефератами про характер діяльности літературної Шевченка в помешканні 1-ої хлоп'ячої гімназії. Для цього комісією було вжито рішучих заходів – отримано дозвіл на помешкання в 1-ої хлоп'ячої гімназії, були розіслані заяви про те, що день 25-го та 26-го лютого є день народження та смерті українського поета Шевченка і через це всі інституції та організації осібно школи повинні святкувати цей день. Такі заяви були розіслані в громадсько-педагогічний Комітет, Культурно-просвітню комісію при мійської Думи, в 1-у та 2-у хлоп'ячі гімназії та інші інституції. Хор та аматорні артисти почали готуватись до вистави «Назаря Стодолі». Але політичні обставини примусили на той мент скоротити програм святкування і залишитись тільки на тім, що удень 25-го лютого улаштувати лиш концерт в помешканню Т[оварист]ва «Просвіта» а 26-го панахиду, та реферат у вечері.

Так воно і здійснилось. Таким чином наше Т[оварист]во «Просвіта» підтримало в цей рік свій прапор, і не дивлячись на прикрі політичні обставини та владу большевиків, та брак людей, які б допомогли цьому святові-святувало цей день і дало можливість українцям в той день спочити хоч трохи від безглузлого володарування на Україні чужих елементів.

26-го лютого в багатьох школах міста Миколаєва згідно заяви Комісії учні були увільнені від занять і в цей день були улаштовані невеличкі читання про життя та діяльність українського пророка Тараса Шевченка.

15 лютого Рада розглядала доклад завідуючого лекційним відділом про застосування загально-освітніх українських курсів при Т[оварист]ві «Просвіта». Ухвалено було необхідно і якомога в скорший час заснувати ці курси бо вони необхідні особно в цей мент будування нової вільної України. За поміччю з відчиненням курсів в найближчий час ухвалено було звернутися до педагогічної спілки та партій с проханням прислати лекторів.

Але відчинення курсів припинилося 1-е через те, що завідуючий лекційним відділом був зайнятий улаштуванням свята імені Т. Шевченка, на якого тільки одного випала вся підготовча праця по цьому святі. 2-е через те, що він повинен був завідувати книгозбірнею, яка досі ще не здана новому завідуючому, не дивлячись на те, що він був 12 лютого ще обібран завідуючим, таким чином завідуючий лекційним відділом повинен був видавати та продавати книжки. 3-е через те, що на порядку денному стояла праця по об'єднанню усіх українських сил міста Миколаєва, в якій завідуючий лекційним відділом приймав свою долю участі. Тому зараз це питання – про відчинення курсів – стоїть на черзі.

Далі – книгарнею було придбано від партії с[оціл]-де[мокра]тів книжок на 120 кабованців і розпочався продаж їх.

Далі – як відомо в громадсько-педагогічному комітетові було запропоновано усім українським організаціям 2 місця. Радою Т[оварист]ва «Просвіта» були зроблені заходи з тою метою, щоби побільшити кількість місць для усіх українських організацій, а також для «Просвіти». Після розмов виявилось, що ця справа з побільшенням кількості місць належить цілком мійській Думи, куди і потрібно звернутися з відповідною заявою. Радою ухвалено щоби Спілка Українських Педагогів одна тільки послала своїх представників в Комітет, а також доручено їй цілком справу представництва українців в громадсько-педагогічному Комітетові.

Далі – Радою – ухвалено – через декільки часу обов'язково переглянути статут Т[оварист]ва.

При Т[оварист]ві «Просвіта» ухвалено заснувати музей і доручити завідуючому почати збір усього матеріала, який торкається життя українців в Миколаєві та окрузі особно за останній рік політичного руху на Україні.

Згідно докладу т[овари]ша Лагути про заснування при «Просвіті» Українського Клубу – Радою ухвалено по суботам улаштовувати сімейне «родині» вечірки, де читатимуться лекції, ставитимуться коротенькі вистави, музичні вечірки, таке інше.

Радою особно звернена увага на ці вечірки, де повинна виховуватися наша молодь, кожний українець міг би знайти собі спокій та відпочинок від денної праці. Для цього Рада постановила звернутись до партії с[оціл]-де[мокра]тів, яка також має на меті відчинити клуб.

Маючи на увазі, що молодь наша себ-то середнешкільники міста повинні виховуватись якомога більше в дусі національної української культури – Рада постановила запропонувати спілці «Зірка» перейти в помешкання Т[оварист]ва, там мати свій притулок, свою канцелярію і так далі.

Взагалі Рада мала на меті з'єднати Т[оварист]ва «Просвіта» та «Зірку» якомога більшими стосунками та взаємовідносинами для того, щоби молодь була ближче до української справи в місті і мала б перед очима хоч який-небудь взірець для своєї власної праці.

Переглядаючи діяльність Ради за 2 місяці, які пройшли зо дня початку нею праці треба зазначити перш за все вельми бурхливі часи, в які проходилося вести культурно-просвітну роботу і через це не вдавалося сповнити всі свої наміри та завдання, а в друге – те, що в складі самої Ради зазначалась криза с головуванням – бо серед членів Ради не було чоловіка який взяв би на себе увесь тягар ведення просвітньої праці, не було чоловіка, який би не був зайнятий в якомусь іншому місці, який міг би покласти усі свої сили на користь «Просвіти», і бути справжнім головою її надалі, а не тільки на папері.

Це є перша причина, яка гальмувала працю в Т[оварист]ві.

Друга причина – це вихід з складу Ради – спочатку одного, а далі двох членів (між іншим голови). Прошло усього тільки 2 тижня з 12 до 27 лютого – як вони подали вже заяви про вихід. Таким чином справа не могла вже вестися далі лагідно, бо потребувала знову переобрання де котрих членів на інші посади.

Третя причина і сама головна – це те, що ніхто з членів Ради за винятком тільки декотрих – не виповняв тих обов'язків, які були доручені Радою на першій засіданню її. Через декотрі обставини життя – та інші дрібні причини – скарбник не міг призначити певного часу, коли б можна було б записуватись в члени Т[оварист]ва, та вносити гроші і через це каса його зовсім пуста, а кількість членів не відома і дуже не велика.

Досі ще не виявлені як прибуток, так і видаток в Т[оварист]ві, через це грошова справа – хоча і залишилась зовсім важкою від попередньої Ради – і досі стоїть на непевнім ґрунті, не даючи можливості виявити її досконало.

Завідуючий книгозбірнею та книгарнею досі ще не потрудився прийняти як ту так і другу від попереднього завідуючого і через це видавання як і продаж книжок за останній час зовсім припинились.

Про других членів можливо сказати теж саме.

Взагалі дивлячись на діяльність Т[оварист]ва «Просвіта» треба зазначити те, що «Просвіта» повинна бути «Просвітою» себто, щоб на чолі цієї справи стояли люди перш за все письменні, вельми грамотні і такі, які виявили себе хоча де в чому з просвітньої праці. Це я кажу до того – що іноді в «Просвіті» було так, що не було кому з членів Ради написати папіра за відсутності людей уміючи цьому.

За останній рік в діяльності Т[оварист]ва виявився ще певний настрій в тому, щоби на чолі Просвітньої справи стояли обов'язково соціалісти. Під час виборів в Раду велась іноді страшна боротьба не за саму справу, не за те оскільки той або інший чоловік здатен до культурної праці – а за те тільки – щоб в Раду попали тільки соціалісти. Це помилка і вона досить вже виявилась за останній рік – коли соціалісти нічим себе не виявили в «Просвіті», бо були заняті, або занимались *haute politique*, не маючи під собою ніякого певного ґрунту – себто не будучи знайомі з усіма проявами українського життя.

Зараз настав той мент – коли треба покинути усякі суперечки, осібно партійні рахунки і дивитися на просвітню роботу не як на поле боротьби між соціалістами та не соціалістами – а як на необхідний ґрунт як для соціалістичної праці, так і для несоціалістичної.

І тому при виборах нової Ради треба дивитись не на партійну належність кандидата в Раду, а на те тільки – наскільки він здатен до просвітньої роботи. З чоловіка освіченого завше може бути соціаліст, а з чоловіка малописьменного ніколи справжній соціаліст, борець, революціонер не вийде – це треба пам'ятати і мати на меті при виборах нової Ради.

Тому закінчуючи цей свій суб'єктивний особистий по характеру своєму доклад – дозволяю собі звернути увагу поважного зібрання на те, щоби воно якомога обережніше ставилось до виборів нової Ради.

Краще мати в складі Ради тільки 6 людей, ніж 11 да і то тільки на папері.

Краще закладати зараз підвалини національної культури і взагалі дбати про широку освіту усіх українців міста ніж казати на загальних зборах про соціалістичне виховання усіх людей і нічого не робити в цьому напрямкові для сповнення своїх завдань яко соціаліста!..

«Просвіта» тільки для просвітян без різниці напрямків політичних.

«Просвіта» не місце для політичної боротьби людей мало знаючих про соціалізм.

До будування нової вільної соціалістичної України через загальну освіту усього українського населення – закликаю я зараз, до утворення нової роботячої, а не тільки балакучої Ради Т[оварист]ва «Просвіта».

Оригінал. Рукопис. Українською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 206. Оп. 1. Спр. 31. Арк. 27–30.

№ 461

**Повідомлення про напад більшовиків на піхотний караульний пост
18 квітня 1918 р. та подовження у зв'язку з цим воєнного стану в м. Миколаєві,
опубліковане в газеті «Николаевский вестник» 20 квітня 1918 р. № 15**

18 квітня 1918 р.

НАГЛОЕ НАПАДЕНИЕ БОЛЬШЕВИКОВ

Вечером 18-го апреля [1918 г.] в Николаеве большевики опять произвели наглое нападение. Небольшая шайка большевиков напала на пехотный караульный пост и, конечно, сейчас же была отбита. Единственное, чего удалось достигнуть мятежникам, было то, что один из солдат был легко ранен. Этот случай еще раз ярко показывает, что все еще не наступило успокоение и что у граждан все еще имеется несданное оружие. Печальным последствием этого явится усиление охраны со стороны воинских властей, а следовательно, при таких обстоятельствах население в ближайшем будущем не может рассчитывать на смягчение объявленного военного положения и связанного с ним ограничения свободы.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 29–30.

Лист Миколаївської портової митниці до Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій від 18 квітня 1918 р. № 616 із проханням про здійснення перекладу найменувань структурних підрозділів митниці у зв'язку з розпорядженням Міністерства фінансів Української Народної Республіки від 1 березня 1918 р. щодо використання української мови при виготовленні вивісок для державних установ^{462.1}

18 квітня 1918 р.

Оригінал. Рукопис. Російською й українською мовами.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України.

Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 33, 33зв.

^{462.1} Текст листа: «В Николаевскую Украинскую Раду. Циркулярным предписанием Министерства Финансов Украинской Народной Республики от 1-го березня /1 марта/ 1918 г[ода] за № Ж. I приказано, чтобы вывески учреждений на Украине были написаны на украинском языке, поэтому Николаевская Таможня имеет честь просить местную Раду, ввиду заказа вывесок, сообщить ей, как перевести на украинский язык: «Николаевская Портовая Таможня, Корабельная Контора». Помічено: «Відповідь дано 19 квітня 1917 року. Т[овариш] Гол[ови] Ради К. Христенко». Текст листа на звороті: «Николаевской Таможни, Каботажный отдел Корабельной конторы Николаевской таможни, Касса, Бухгалтерия, Присутствие, Пакгаузная Контора Николаевской Таможни, Почтовое отделение Пакгаузной конторы Николаевской таможни и Канцелярия».

Акт спеціальної комісії для встановлення збитків на продовольчих складах
м. Николаєва, заподіяних під час березневого повстання проти німців

18 квітня 1918 р.^{463.1}

КО П І Я.

А К Т Ъ

1918 года, Апрѣля 5-го дня и/от., согласно ходатайству Правленія Николаевского Союза Кредитныхъ и Ссудо-Сберегательныхъ Товариществъ, комиссія, въ составѣ представителей: отъ Николаевского Отдѣленія Государственнаго Банка-Инспекторовъ Мелкаго Кредита Александра Александровича Василенко и Василя Димитріевича Нечаева, отъ Николаевской Городской Продовольственной Управы, по распоряженію городского самоуправления, Михаила Георгіевича Грызунова, отъ Николаевской Украинской Рады Павла Терентьевича Семенова, отъ мѣстной городской милиціи Исая Давидовича Дишлиса, въ присутствіи членовъ Правленія вышеназваннаго Союза-Петра Христофоровича Алеѣникова, Валентина Молетьевича Сулимы, Николаѣ Зиновьевича Колячака, Степана Тимофеевича Загоруѣко и Арсеніѣ Григорьевича Терещенко, произвела провѣрку остатковъ и установила недостачу находившихся на складѣ Союза разнаго рода товаровъ, въ магазинѣ Гланца, № 6-7, по Глазенаповской площади, въ 125 кварталѣ, послѣ расхищенія таковыхъ, согласно заявленія членовъ Правленія Николаевского Союза Кредитныхъ и Ссудо-Сберегательныхъ Товариществъ, во время вооруженнаго выступленія и пожаровъ, имѣвшихъ мѣсто въ г. Николаевѣ съ 22-го по 26 Марта с/г. включительно, на предметъ выясненія убитковъ Союза, при чемъ оказалось товаровъ въ наличности:

Кожевеннаго товара.....	71938	р.82	к.
Разнаго товара.....	125808	р.24	к.
Мануфактурн.....	351	р.21	к.
Книгъ и бланковъ.....	7890	р.13	к.

А всего.....	205988	р.40	к.

По книгамъ же Союза на 23-е Марта с/г. значилось:

Кожевеннаго товара на.....	162983	р.28	к.
Разнаго товара.....	140534	р.81	к.
Мануфактурн.....	11298	р.10	к.
Книгъ и бланковъ.....	8227	р.93	к.

А всего.....	323044	р.12	к.

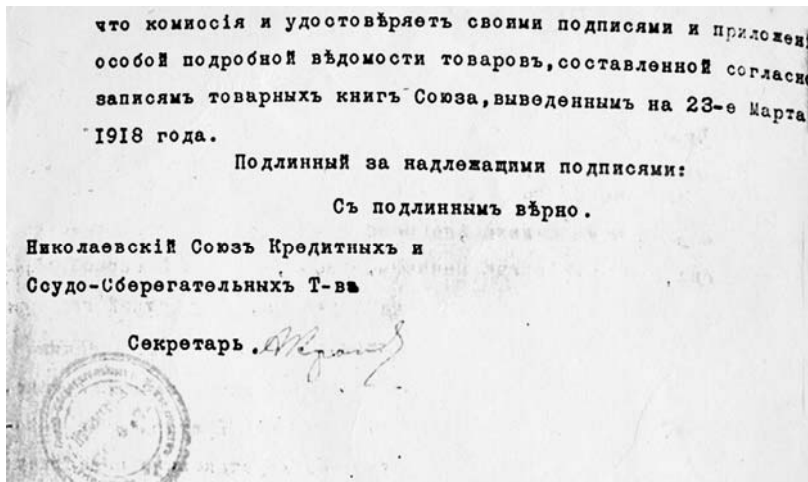
Такимъ образомъ, убитокъ Союза выражается суммой 117055 р.72к /сто оемнадцать тысячъ пятьдесятъ пять рублей 72 коп./

и/об.

Завірена копія. Машинопис. Російською мовою.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 17.

^{463.1} Імовірно, дата на акті вказана за старим стилем, оскільки комісія розпочала роботу 5 квітня 1918 р. Дата за новим стилем – 18 квітня 1918 р.

Завірена копія. Машинопис. Російською мовою.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 17зв.

№ 464

Акт Комісії із заготівлі взуття для армії про вивезення зі складу готового взуття та матеріалів для виготовлення взуття за мандатом Українського штабу

18 квітня 1918 р.

А К Т

Город Николаев, 1918 года, апреля 18-го дня. Мы, нижеподписавшиеся члены Николаевской Комиссии по заготовке обуви для армии, вследствие заявления Заведующего склада А. М. Юркевича о том, что, придя утром 18-го апреля для проверки целости склада, находящегося по Одесской улице, № 22 /бывшее Арестантское Отделение/ во 2-м здании, на 2-м этаже, в камерах №№ 2 и 3-й, в коих хранилась готовая солдатская обувь, подошвенная кожа и другие предметы, ими обнаружено: пломбы от дверей обеих камер сорваны, замки взломаны и унесены и все хранившееся имущество увезено. Прибыли в указанное место на предмет осмотра складов и установления, что именно увезено из них, причем оказалось следующее: в обеих камерах двери были совершенно открыты, пломб и замков не оказалось, при осмотре дверей обнаружены на дверях садины, оказавшиеся, очевидно, при взломе замков; на опрос тюремных служителей, приглашенным и командированным Городским Головою Ф. И. Гилем старшим милиционером С. Новаковским, кем увезены вещи из складов, показали: что видели, как увозили украинцы на автомобилях как сапоги, так и кожу, а куда – им не известно, и рекомендовали спросить у заведующего портняжным цехом Шепилова, которому лучше известно. Шепилов Николай Андреевич, чиновник военного времени, показал следующее: что более недели тому назад приехали на автомобилях украинцы, спросили, чья обувь и кожаные товары хранятся в упомянутых камерах, я им ответил, что мне неизвестно, кому принадлежат товары, меня пригласили поехать вместе с ними в Украинский штаб, находящийся в I Мужской гимназии. Прибыв туда, меня также просили объяснить, чья обувь, но я подтвердил, что мне неизвестно, при этом я видел, что был написан и вручен в Штабе мандат посылаемым украинцами о реквизиции хранившихся товаров, после чего украинцы привезли меня обратно в Арестантское Отделение, а сами в несколько раз вывезли из склада на автомобиле все хранившееся имущество. Из неуезженного оказалось следующее: подошвенная чепряковая кожа в количестве 59 п[удов] 7 ф[унтов], кожа подошвенная в раскроенном виде – 4 п[уда] 8 ф[унтов], 17 ящиков железных штифтов – 17 пудов, 16 пар юфтовых невыделанных вытяжек, 1092 пары полусапог браку, причисленных к 3-й категории,

337 пар полусапог, годных для фронта, 8 пар зимних сапог. Итого обуви 1437 пар ящиков укупорочных 26 шт[ук], при этом увезены 7 шт[ук] чугунных гирь, счеты, 2 клейма, чернильница, молоток и топор, а также 2 замка, снятых с дверей.

О оказавшемся присутствовавшие постановили записать в настоящий акт.

Подлинный подписали: Председатель Комиссии И. Василенко, Секретарь Бухгалтер В. Белашев, Заведующий складом А. Юркевич.

Старший милиционер Главного Комиссариата Самуил Новаковский, Р. Шепетиллов заявил, что приехали более недели назад. О списке увезенных товаров мне ничего неизвестно. С. Н[оваковский].

С подлинным верно:

Председатель Комиссии
За Секретаря

И. Василенко
/подпись^{464.1}/

Завірена копія. Машинопис. Російською мовою.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 36–36зв.

№ 465

Лист начальника міліції м. Николаєва до Адміністративного відділу Миколаївської міської думи з проханням про виділення допомоги сім'ям загиблих міліціонерів і міліціонерам, звільненим від служби через старість і хвороби

19 квітня 1918 р.

Начальн[ик] Милиции
г[орода] Николаева
Апреля 19 дня 1918 г.
№ 5071

В Административный Отдел
Николаевской Городской Думы

Во время событий 22–25 минувшего марта [1918 г.] несколько человек милиционеров /Коган, Дау и другие/ во время исполнения ими своих служебных обязанностей были убиты и семьи их, поставленные полным отсутствием средств к существованию в крайне затруднительное положение, обращаются ко мне с просьбой об исходатайствовании им единовременного пособия. С таким же ходатайством обращаются и милиционеры, имущество которых расхищено или уничтожено анархистами и германскими отрядами в казармах и [на] казенных квартирах при комиссариатах. Кроме того, есть лица, которые при расформировании милиции уволены из состава служащих вследствие болезненности, дряхлости и т[ому] п[одобному] и материальное положение которых печально. К таковым, например, относится младший милиционер I Адмиралтейской части Клименко, уволенный по дряхлости, о котором следственная комиссия просила меня ходатайствовать о назначении ему пособия.

Докладывая об этом, прошу Административный Отдел сделать представление Николаевской Городской Управе о необходимости ассигнования особых сумм на выдачу пособий лицам или семьям лиц, служивших в милиции и пострадавших во время упомянутых событий. Таким лицам или семьям при возбуждении ходатайства о пособии будут выдаваться Главной милицией копии протоколов дознания о понесенной ими утрате и имущественном ущербе или удостоверения об их материальной необеспеченности.

И[сполняющий] д[олжность] Начальника Милиции / подпись/
Секретарь /подпись/

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2 Спр. 169. Арк. 18–19.

^{464.1} Підпис нерозбірливо.

Лист учня 2-го класу Миколаївського учительського інституту О. Ф. Торопа до Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій з проханням про сприяння в переведенні учнів-українців з 2-го до 3-го класу інституту без іспиту й започаткування навчання в 3-му класі українською мовою^{466.1}

19 квітня 1918 р.

В Миколаївську Раду
Об'єднаних Українських Організацій
у м. Миколаїв
Миколаївський Педагогічний
Інститут Хведоровича
Мороза

Шановні пані та українці, кликали на боротьбу за вільність Нені України, то робити і студіювати над програмою другої класи ми не могли. Ми через силу додержувалися до 19/IV року і виступили і мусили кинути його, бо немає сили далі держатись. Нам треба спочинок літній, а Педагогічний Совіт Миколаївського Інституту кличе і примує нас держати в осіні увесь програм II класу. Я здати іспит на другий клас ніяк не можу і примушений буду бути викинутим з Інституту, як не буде приписано Миколаївському Педагогічному Совітові мене і других українців другої класи без всякого екзамену лічити переведеними в 3 класу. Як що увільнять з Інституту мене і других українців, то зменшиться українців в початкових школах.

Оригінал. Рукопис. Українською мовою.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 3.

^{466.1} Текст: «В Миколаївську Раду об'єднаних українських організацій. Учня II класу Миколаївського Учительського Інституту Олександра Хведоровича Торопа. Так як події нас, українців, кликали на боротьбу за вільність Нені України, то робити і студіювати над програмою другої класи ми не могли. Ми через силу додержувалися до 19/IV-[19]18 р[оку] в Інституті і мусили кинути його, бо немає сили далі держатись. Нам треба спочинок літній, а Педагогічний Совіт Миколаївського Інституту кличе і примує нас держати в осіні увесь програм II класи. Я здати іспит на другий клас ніяк не можу і примушений буду бути викинутим з Інституту, як не буде приписано Миколаївському Учительському Педагогічному Совітові мене і других українців другої класи без всякого екзамену лічити переведеними в 3 класу. Як що увільнять з Інституту мене і других українців, то зменшиться українців в початкових школах»

В таких учительях дуже велика
 бо як будуть свідомі націоналісти українці
 українці українці, то і виховання
 буде українським напрямом. Українці
 слухачі-математики розіхались і лекції читають
 для 4 росіян-учнів. Тому ці і здадуть, а як же
 можуть здати українці-учні, вони не можуть
 слухати лекції, через те, що розіхались
 [«через те, що розіхались» дописано зверху].
 Ще раз прохаю примусити перевести нас –
 учнів – в 3 класу без всякого екзамену і з
 осені дати нам змогу слухати лекції по історії
 України і письменства на українській мові,
 а також інші предмети чути на рідній
 українській мові.
 19/IV 1918 р.
 Олександр Олександрович
 Тороп

Оригінал. Рукопис. Українською мовою.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 3. Арк. Зв.

№ 467

**Стаття «Что происходило в Николаеве» про події повстання проти німців
22–27 березня 1918 р. у м. Николаєві, опублікована в газеті «Родной край»
20 квітня 1918 р. № 1726**

Перебіг подій 22–27 березня 1918 р.
викладено 20 квітня 1918 р.

ЧТО ПРОИСХОДИЛО В НИКОЛАЕВЕ

За последние дни Николаев пережил события, подобные которым наш город не знал на всем протяжении русской революции. Даже во время борьбы большевиков с украинцами Николаев не знал таких бед, какие постигли его в последние дни...

...[В течение] трех суток город пережил все ужасы военных действий. Лишь теперь, находясь в сравнительном спокойствии и несколько оправившись после гула б-доймовых орудий, можно изложить все происшедшее в хронологическом порядке.

^{466.2} Текст на звороті: «а потреба в таких учителях дуже велика, бо як будуть свідомі націоналісти українці учителі, то і виховання буде в українським напрямом. Українці слухачі-математики розіхались і лекції читають для 4 росіян-учнів. Тому ці і здадуть, а як же можуть здати українці-учні, вони не можуть слухати лекції, через те, що розіхались [«через те, що розіхались» дописано зверху]. Ще раз прохаю примусити перевести нас – учнів – в 3 класу без всякого екзамену і з осені дати нам змогу слухати лекції по історії України і письменства на українській мові, а також інші предмети чути на рідній українській мові. 19/IV-[19]18 р[оку]. Учень 2-ої класи Олександр ТОРОП». У документі йдеться про 1918 р., це означає, що О. Тороп помилково датував свій лист (4) 19 квітня 1917 р. Слід читати: (4) 19 квітня 1918 р.

В первые дни оккупации Николаева темные силы, как и в других городах, призывали к расправе над евреями, указывая на то, что они являются главными виновниками оккупации немцами части России. По отношению к этим лицам милицией были приняты репрессивные меры. Были даже попытки к погрому, вовремя подавленные силой оружия.

Тем временем в рабочих кругах стала проявляться ненависть к оккупантам, получившая свое выражение в разоружении австро-германских солдат, установленных^{467.1} немецкими властями на местных судостроительных заводах. С каждым часом настроение сгущалось и, судя по создавшимся условиям, события надвигались с минуты на минуту.

В четверг утром между германским отрядом и рабочими завода «Наваль» произошел конфликт на почве недопущения вывоза с завода бензина, потребовавшегося для нужд оккупантов. В пятницу утром на рабочем митинге выявилось резко отрицательное отношение к немцам, и в этом смысле вынесена была резолюция.

Неожиданно около двух часов того же дня со стороны Водопоя послышалась сильная орудийная стрельба. С быстротой молнии по городу разнесся слух о приближении к Николаеву со стороны Херсона большевистских войск... Одновременно говорили, что командующий 3 армией АНТОНОВ с большими силами продвигается к Николаеву по железнодорожному пути Екатеринослав – Долинская.

На главных улицах города появилась тысячная толпа фронтовиков и рабочих, направляющихся к Городской Думе. По указанию последних магазины стали спешно закрываться, жители в панике стали покидать улицы.

Один за другим послышались орудийные выстрелы, раздававшиеся в разных концах города. Оккупанты, разгуливавшие по городу, не имея представления о происходившем, посыпались в немецкий штаб.

Около 3-х час[ов] дня рабочие в количестве нескольких тысяч человек совместно с фронтовиками двинулись к главной милиции и в эсеровский клуб и, забрав здесь большое количество разного оружия: бомбы и ручные гранаты, – таким же порядком направились к вокзалу, разоружая [немцев], встречавшихся на пути. Толпа разбилась на две части, причем одна из них, сосредоточившись на Глазенаповской улице, открыла оружейную стрельбу по немецким отрядам. Другая часть, отправившись к флотским казармам, где водворена была немецкая пехота, повела наступление на казармы.

Тем временем засуетился немецкий штаб, и в течение получаса вся Соборная улица была загружена немецкими войсками в полной боевой готовности. На всех прилегающих к ней улицах были устроены засады и установлены пулеметы. Вся Соборная улица и граничащая с ней Херсонская были обращены в поле сражения. Доносившаяся в город стрельба, проходившая у казарм флотского полуэкипажа, с каждым разом становилась сильнее. Около 4 час[ов] дня по городу стали стрелять пулеметы, у флотского полуэкипажа завязался горячий бой, и в течение двух часов казармы переходили из рук в руки.

Тем временем германцы двинули отряд на Глазенаповскую улицу. Рабочие и фронтовики, узнав одвигающемся отряде, открыли по нему ураганный огонь из пулеметов и орудий. Большая часть фронтовиков и рабочих, наступавшая с вокзала по Глазенаповской улице, засев в казармах и дворах, оттуда производила стрельбу по немцам. Здесь было значительное количество убитых. С помощью подоспевшего подкрепления немцы возобновили наступление по Глазенаповской улице. Благодаря превосходству германских сил партизаны отступили на смежные улицы. Здесь оказалось убитых и раненых около 100 человек. Отступивший партизанский отряд частью [расположился] в гостинице «Франция» на Сенной улице и, засев в помещении клуба большевиков, стал укрепляться. Около 7 час[ов] вечера раздался первый орудийный выстрел, неизвестно кем выпущенный.

^{467.1} При публікації виправлено на «размещенных».

Снаряд попал в водопровод. Работа водопровода ослабела, и к 10 час[ам] вечера большая часть населения осталась без воды.

К 12 час[ам] ночи стрельба несколько утихла. Жители города, застрявшие в чужих кварталах, желая воспользоваться прекращением стрельбы, стали перебираться к своим домам. Внезапно по всему городу возобновилась пулеметная стрельба, и многие из них пали случайными жертвами партизанской войны. Застигнутые врасплох на улицах, они падали под пулеметным огнем, как скошенные снопы. В эту ночь убитых оказалось больше всего женщин, по тем или иным причинам задержавшихся в разных местах города.

В субботу, 10 марта^{467.2}, на рассвете начался штурм казарм флотского полуэкипажа. После продолжительного боя партизанские отряды вынуждены были отступить на 2 и 3 Военную улицу.

Немцы, укрепившись, значительными силами преследовали отступавшие отряды пулеметным огнем, сопровождавшимся под прикрытием перекрестного огня 3-дюймовых орудий. Одновременно немцы, занявшие Глазенаповскую улицу, сосредоточили значительные силы австро-германских войск, которые, заняв вокзал, повели наступление на пункты, где укрепились отступившие от вокзала партизаны.

Таким образом, бои в течение субботнего дня, 10 марта, происходили главным образом в районе базара и 2 и 3 Военной улицы. Особой жесточенностью отличались бои, происходившие в этом районе. На улицах лежало много обгорелых трупов, причем убрать их не было никакой возможности вследствие переполнения морга. Убитых в городе не менее двух тысяч человек. Совершенно разнесено место, где был базар: все магазины погорели. Разбито здание Городской Думы, Петроградской гостиницы, дом, где находился склад [сельскохозяйственных] орудий Эльворти, большой дом братьев Векслер. На окраинах города продолжались пожары. Восстание подавлено самым суровым образом.

Копія. Російською мовою.

Николаевщина в годы иностранной интервенции и гражданской войны (март 1918 г. – декабрь 1920 г.). Документы и материалы. Херсонское книжное издательство, 1962. С. 29–32.

№ 468

Повідомлення про закінчення та результати роботи спеціальної парламентської анкетно-слідчої комісії Української Центральної Ради в м. Николаєві, опубліковане в газеті «Николаевский вестник» 20 квітня 1918 р. № 15

20 квітня 1918 р.

СЛЕДСТВЕННАЯ КОМИССИЯ ЦЕНТР[АЛЬНОЙ] УКР[АИНСКОЙ] РАДЫ

Работа парламентской следственной Комиссии, делегированной Украинской Центральной Радой в Николаев для выяснения событий, подходит к концу. Комиссия приступила к подведению итогов своей деятельности. Из бесед с членами Комиссии можно заключить, что в ближайшие дни город почувствует реальные результаты ее деятельности.

Во время пребывания в Николаеве члены Комиссии вошли в тесный контакт с местными общественными и демократическими организациями. Члены Комиссии ШАЛЯ и МЕЛЬНИК /украинские [э]серы/ собрали значительный материал по земельному вопросу. Член Комиссии ГИНДЕС /сионист/ имел частное совещание с Советом Николаевской Еврейской общины и осветил положение национальной автономии на Украине. Члены

^{467.2} Дату наведено за старим стилем.

Комиссии ДОЛУД /укр[аинский] с[оциал]-д[емократ]/ и ПАВЛОВ /росс[ийский] с[оциал]-д[емократ]/ имели совместное заседание с фабрично-заводским совещанием и интересуются рабочим вопросом.

В ближайшие дни Комиссия уезжает в Херсон.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 30.

№ 469

Протокол засідання демократичної Миколаївської міської думи від (8) 21 квітня 1918 р. із розглядом питання про асигнування кредитів міському самоврядуванню для підтримки Комісії з надання допомоги постраждалим під час березневого повстання проти німців та перспективи отримання фінансової допомоги від Української Центральної Ради

21 квітня 1918 р.

Протокол
засідання Николаевской Городской Думы
8 /21/ апреля 1918 года

Председательствовал гласный Ян Петрович РЯППО

Закрытое заседание Городской Думы, за отсутствием президиума, открывается и[сполняющим] о[бязанности] Городского Головы Ф. И. Гиль в присутствии переводчика Германского Командования и предлагает временно избрать председателя.

Открыто, очевидным больш[инством] председателем собрания Думы избирается гл[асный] Ряппо.

По прочтении и подписании протокола и журнала заседания Городской Думы от 1 и /14/ апреля заслушивается внеочередное заявление гл[асного] Рахмановича от имени Комиссии по оказанию помощи пострадавшим во время событий 22–27 м[арта] [1918 г.] повысить цену на мануфактуру, продаваемую Продовольственным Отд[елом], в размере 1 %, дабы собранные суммы поступили в распоряжение Комиссии.

Гл[асный] Овчинников предлагает повысить цену на мануфактуру на 2 ½ % так как в этом случае получится сумма приблизительно в 100.000 руб., которой можно будет действительно помочь пострадавшим.

Гл[асный] Селюгин предлагает вместо повышения цен на 2 ½ % отменить скидку на мануфактуру в размере 10 %, предлагаемую крестьянским организациям.

Гл[асный] Рабинович поддерживает предложение о повышении цен на мануфактуру в размере 2 ½ %.

Открыто, больш[инством] 31 гол[ос], постановлено повысить цены на мануфактуру, продаваемую Продовольственным Отделом, в размере 2 ½ % с тем условием, чтобы собранные суммы были предоставлены в распоряжение Комиссии по оказанию помощи пострадавшим во время событий 22–27 м[арта] [1918 г.].

Открыто и единогласно постановлено довести до сведения граждан города о причинах и целях повышения цен на мануфактуру.

Заслушивается внеочередной запрос фракции с[оциал]-д[емократов], на каком основании временно исполняющий обязанности Городского Головы Ф. И. Гиль подписывается Городским Головой, а временно исполняющий обязанности члена Управы Кочкин – членом Управы.

И[сполняющий] о[бязанности] Городского Головы Ф. И. Гиль отвечает, что обычно объявления он не подписывает и подписи всегда ставятся без его ведома.

Гл[асный] Шаргородский считает, что это просто механическая описка. Все члены Управы и Городской Голова прекрасно понимают, что они избраны временно.

Гл[асный] Кочкин заявляет, что подписываясь членом Управы, он нисколько не пугался этого и считал себя вправе именоваться членом Управы, так как Дума, хотя и временно, но все-таки избрала его членом Управы.

Гл[асный] Исаев считает, что в настоящий момент, когда совершена величайшая несправедливость над Городским Самоуправлением, нужно быть особенно осторожным, даже в технических мелочах. Прибавление букв «и. о.» есть далеко не простая формальность. Гл[асный] Исаев считает объяснения, данные по этому вопросу, неудовлетворительными.

Гражд[анин] Малевич констатирует, что никаких покушений со стороны временных членов Управы нет. Неприбавление букв «и. о.» оратор объясняет тем, что во время деловой работы, когда приходится подписывать десятки бумаг, невозможно вспоминать о таких технических мелочах.

Открыто, больш[инством] 34 гол[осов] пр[отив] 11, постановлено предложить и[сполняющему] о[бязанности] Городского Головы и и[сполняющим] о[бязанности] членов Управы подписываться и именоваться «исполняющими обязанности».

Внеочередное заявление гл[асного] Овчинникова о необходимости пополнения Комиссии по разработке квартирного мораториума вместо выбывших гл[асного] Биля и несостоящ[его] гл[асным] Бегака.

Открыто и единогласно в означенную комиссию избранными оказались гласные: Блинов и Заполенко.

Собрание Думы переходит к заслушанию внеочередного заявления гл[асного] Принца о необходимости уплаты уволенным милиционерам хотя бы за две недели вперед.

Открыто, больш[инством] 28 пр[отив] 4, постановлено: увольнять служащих милиции на общих основаниях, как и служащих Городского Общественного Управления, но детальное рассмотрение вопроса об увольнении служащих гор[одской] милиции передать Городской Управе и Финансовой Комиссии на рассмотрение и заключение.

Открыто и единогласно, по предложению гл[асного] Принца, постановлено: временно прекратить прием милиционеров, впредь до представления Думе доклада Комиссии по рассмотрению жалоб уволенных милиционеров.

Заслушивается заявление гласного Масляникова от 6 апреля 1918 г[ода] о сложении им звания гласного Городской Думы.

Открыто, очевидным больш[инством] постановлено заявление гл[асного] Масляникова принять к сведению и включить в состав гласных следующего по списку кандидата.

Собранию Думы доложена смета расходов на содержание Городского Общественного Банка на 1918 год.

Закрывается, больш[инством] 43 пр[отив] 1, постановлено: смету, представленную Правлением Никол[аевского] Гор[одского] Общественного Банка с изменениями Финансовой Комиссии, утвердить, определив сумму расходов в 40.487 руб., вследствие изменений: § 3 – исключение из сметы пособия и награды по вольному найму к праздникам Рождества Христова и Св[ятой] Пасхи в сумме 600 руб.; § 6 – повышение платы за наем помещения у Гор[одского] Общ[ественного] Самоуправления с 2000 руб. на 3000 руб.; § 9 – повышение платы за телефон и ящик для корреспонденции со 140 руб. до 200 руб.; § 7 – исключение из сметы налога за личные промысловые занятия служащих в сумме 900 руб.

Заслушивается доклад члена Хозяйственного Комитета Малевича об изменении арендной платы за пользование водомерами.

Открыто, очевидным больш[инством] постановлено: передать доклад на рассмотрение и заключение Финансовой Комиссии.

Заслушивается словесный доклад гл[асного] Гиля о вознаграждении заместителям членов Управы. Гл[асный] Гиль указывает на то, что Дума избрала чл[ена] Хозяйств[енного] Комитета заменяющими временно коллегия Управы, но не определила им вознаграждения за труд.

Гл[асный] Терентьев считает, что если члены Хозяйствен[ного] Комитета несут те же обязанности, что и члены Управы, то им следует установить такое же вознаграждение. Поэтому гл[асный] Терентьев, от имени фр[акции] с[оциалистов]-[революционе]ров, предлагает открыть кредит в сумме 3200 руб., рассматривая его как возвратный, ибо Ц[ентральная] Рада обязана уплатить этот непредвиденный расход.

Закрыто, больш[инством] 42 пр[отив] 2, постановлено: ассигновать кредит на вознаграждение членов Хозяйственного Комитета в сумме 3200 руб.

Открыто и единогласно постановлено считать этот кредит возвратным, исходя из тех соображений, что Ц[ентральная] Рада обязана возратить городу все понесенные им убытки во время восстания 22–27 м[арта] [1918 г.].

Собранию Думы доложен доклад гл[асного] Кочкина о взимании сборов с разносной торговли.

Открыто, очевидным больш[инством] постановлено передать доклад на рассмотрение и заключение Финансовой Комиссии.

Заслушивается словесный доклад и [сполняющего] о[бязанности] Городского Головы Ф. И. Гиля о получении ссуды из Государственного Банка в сумме ½ миллиона рублей под залог мануфактуры. Ф. И. Гиль сообщает, что Учетно-Ссудный Комитет Гос[ударственного] Банка разрешил Городскому Самоуправлению на покрытие расходов кредит в сумме 1.000.000 руб., но с тем условием, чтобы часть этого кредита в сумме ½ миллиона руб. была обеспечена залогом мануфактуры Продовольственного Отдела. Ф. И. Гиль просит собрание Думы разрешить заложить мануфактуру Прод[овольственного] Отдела с тем, чтобы полученная сумма в 500.000 руб. пошла на покрытие расходов Городского Самоуправления.

Гл[асный] Рабинович считает, что Дума не может разрешить залог в 500.000 руб. под мануфактуру, так как эта мануфактура принадлежит Московской Продовольственной Управе.

Гл[асный] Гиль указывает, что эти деньги будут сполна уплачены Московскому Продовольственному отделу, так как Гор[одское] Самоуправл[ение] в ближайшее время получит материальное воспособление от Ц[ентральной] Рады.

Открыто, очевидным больш[инством] постановлено: передать этот вопрос на рассмотрение специальной комиссии, состав коей определить в количестве 3 членов, с участием городского юрисконсульта и представителя Продовольственного Отдела.

Открыто и единогласно в означенную Комиссию избранными оказались: гласные Ряппо, Киреевский и Злочевский.

В настоящем собрании Городской Думы присутствовали все гласные, за исключением: Павленко, Костенко, Брояковского, Шабалова, Короткого, Семикина, Кудричева, Филиппова, Некрасова, Силина, Кондратенко, Зимы, Клевцова, Кокизова, Паненко, Терещенко, Бранченко, Жукова, Борисенко, Лучинского, Запорожца, Селезнева, Вайнберга, Блинова, Перепаденко, Владыки, Матвеева, Морозова, Давидсона, Сапожникова, Плотицына, Броуна, Шнеерсона, А. Кенигсберг, Коссодо и Масляникова.

Председатель Городской Думы Я. Ряппо

Гласные Думы

[44 підписи]

Оригінал. Машинопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 114–116.

Протокол засідання демократичної Миколаївської міської думи від (9) 22 квітня 1918 р. із доповідями гласних Б. Є. Терентьєва, О. М. Ісаєва та Ф.-С. Н. Злочевського про перебування в Києві й зустрічі з Головою Ради Народних Міністрів і Міністром іноземних справ В. О. Голубовичем, Міністром внутрішніх справ М. С. Ткаченком, іншими членами уряду Української Народної Республіки

22 квітня 1918 р.

Протокол
засідання Николаевской Городской Думы
9 /22/ апреля 1918 года

Председательствовал Гласный Ян Петрович РЯППО

Закрытое заседание Городской Думы открывает гласный Я. П. Ряппо в присутствии переводчика Германского Командования.

Собрание Думы заслушивает доклад делегации о поездке в Киев.

Гл[асный] Терентьев, первый докладчик делегации, сообщает, что он будет возможно объективнее излагать свой доклад и, главным образом, базироваться на заявлениях официальных лиц. Первый вопрос, говорит оратор, который задала делегация Министру Председателю Голубовичу^{470.1} и Министру Вн[утренних] Дел Ткаченко^{470.2}, был – о роли и назначении германских войск. И тот и другой ответили определенно, что германские войска были призваны специально для освобождения Украины от большевиков и для установления спокойствия и порядка, и ни в какие внутренние дела германские войска не имеют права вмешиваться. Военная власть должна находиться в руках украинского гражданского^{470.3} комиссара. Взаимоотношения между Городским Самоуправлением и германскими властями должны устанавливаться исключительно через официальных представителей Украинского Правительства. Относительно роли Городских Самоуправлений в настоящее время Министр Голубович заявил, что впредь возможно только усиление Городских Самоуправлений, но отнюдь не ослабление. Министр Ткаченко даже заявил, что политика министерства должна будет иметь главную опору со стороны Городских Самоуправлений. Несмотря на эти заявления, уже замечаются со стороны Украинского Правительства некоторые посягательства на права городских самоуправлений. Так например, предполагается изъять милицию из ведения городских самоуправлений и

^{470.1} Голубович Всеволод Олександрович (1885–1939 рр.) – український політичний і державний діяч, член Української партії соціалістів-революціонерів, член Української Центральної Ради і Малої Ради від українських есерів, депутат Всеросійських Установчих Зборів від Херсонської губернії. З 28 липня 1917 р. по 14 серпня 1917 р. – Генеральний секретар шляхів сполучення, з 20 листопада 1917 р. по 18 січня 1918 р. – Генеральний секретар торгівлі і промисловості, з 31 січня 1918 р. по 3 березня 1918 р. – Генеральний секретар міжнародних справ, з 30 січня 1918 р. по 29 квітня 1918 р. – Голова Ради Народних Міністрів Української Народної Республіки і Міністр закордонних справ УНР. Очолював українську делегацію на переговорах у Брест-Литовську (3–20 січня 1918 р.). Заарештований під час гетьманського перевороту 29 квітня 1918 р. У травні 1921 р. засуджений надзвичайним трибуналом УСРР у справі Української партії соціалістів-революціонерів (амністований). 1931 р. заарештований і засуджений у справі «Українського національного центру». Утримувався у в'язниці в м. Ярославль (Російська Федерація), де й загинув.

^{470.2} Ткаченко Михайло Степанович (1879–1920 рр.) – український політичний і державний діяч, член Революційної української партії та Української соціал-демократичної робітничої партії, член Української Центральної Ради і Малої Ради, Генеральний секретар судових справ, з березня 1918 р. по квітень 1918 р. – Генеральний секретар внутрішніх справ (Міністр внутрішніх справ в Уряді В. Голубовича).

^{470.3} Виправлено на: «воєнного».

передать Министерству Вн[утренних] Дел. Это уже осуществлено в Киеве и намечается к осуществлению в Одессе. Относительно Николаева Министр Ткаченко заявил, что если милиция не окажется на должной высоте, то она также будет изъята из ведения города. Далее гласный Терентьев сообщает, что 15 мая [1918 г.] предполагается Съезд городов Украины. Организационный Комитет по созыву Съезда состоит из представителей земств, городских самоуправлений и Минист[ерства] Вн[утренних] Дел. Программа Съезда состоит приблизительно из следующих вопросов: 1) положение городских самоуправлений; 2) раздел Украины на земли^{470.4}; 3) организация банка для субсидирования городов и др[угое]. Относительно Украинского Учр[едительного] Собрания Министр Предс[едатель] Голубович сказал, что по этому вопросу существует разномыслие в политических кругах, он же сам склоняется к той мысли, что необходимости созыва Учр[едительного] Собрания никакой нет. Однако в парламентских кругах отношение к созыву Укр[аинского] Учр[едительного] Собрания совсем иное, и даже на 12 мая [1918 г.] постановлено созвать Укр[аинское] Учр[едительное] Собрание^{470.5} в составе ранее избранном. Земельный вопрос, продолжает докладчик, окончательно еще не разрешен, но принцип социализации земли признан и должен будет приводиться в жизнь. Вокруг этого вопроса поднялись страсти. Многие газеты ведут определенную кампанию против социализации земли^{470.6}. В дни нашего пребывания в Киеве появился известный приказ генерала Эйхгорна^{470.7}. По поводу этого приказа было немало дебатов в Ц[ентральной] Раде.

Об отношении к Великороссии Министр Голубович заявил, что в настоящее время Украина находится на положении войны с Великороссией и поэтому немислимы какие-либо взаимоотношения с нею. По отношению к Франции и Англии Украина находится на положении нейтралитета. Относительно положения в городе Мин[истр] Предс[едатель] Голубович заявил, что «первое время возможны некоторые стеснения, осадное положение будет снято при первой возможности». «Все политические и профессиональные организации будут восстановлены, за исключением тех, которые гармонировали с советской властью». Смертная казнь, как заявил Голубович, на территории Украины отменена и поэтому никем не может быть произведена^{470.8}.

^{470.4} 6 березня 1918 р. Малою Радою був прийнятий Закон «Про адміністративно-територіальний поділ України», за яким скасовувалися губернії та повіті і запроваджувався поділ на 32 землі. Територія сучасної Миколаївщини отримала назву «Помор'я», а її центром ставало місто Миколаїв. Разом із цим був створений Департамент місцевого самоврядування. До Одеси було призначено окружного комісара С. Коморного.

^{470.5} Українські Установчі Збори ніколи не скликалися.

^{470.6} Тимчасовий земельний закон Української Центральної Ради затверджений 18 січня 1918 р. Він скасовував право власності на всі землі, які проголошувалися надбанням народу Української Народної Республіки. Користуватися ними мали право всі громадяни УНР, верховне порядкування брала на себе Центральна Рада на термін аж до скликання Українських Установчих Зборів, на місцях розподіл землі покладався на органи місцевого самоврядування та земельні комітети. Закон, «в основу якого було покладено принцип соціалізації землі», дійсно не сприяв «стабілізації політичного становища в Україні. З одного боку, він посилював ілюзії біднішої частини селянства, сприяв розбурхуванню революційних пристрастей, а з другого – викликав протест не лише великих землевласників-поміщиків, а й заможних селян, які в Україні традиційно з козацьких часів володіли землею на правах приватної власності». Детальніше: Передмова // Українська Центральна Рада. Документи і матеріали у двох томах. Т. 1. 4 березня – 9 грудня 1917 р. Упоряд.: В. Ф. Верстюк (керівник), О. Д. Бойко та ін. Київ: Наукова думка, 1996. С. 32–33.

^{470.7} 6 квітня 1918 р. очільник адміністрації окупованих українських територій фельдмаршал Герман фон Ейхгорн видав наказ про примусовий засів ланів. 25 квітня 1918 р. Г. фон Ейхгорн видав наказ про запровадження німецьких військових судів на території України. Ці накази Українською Центральною Радою було розцінено як спроби втручання у внутрішні справи держави, вони викликали протест як українських політичних партій, так і державних органів, що призвело до конфлікту між Українською Центральною Радою і німецьким командуванням. Г. фон Ейхгорна було вбито есером Б. Донським у Києві 30 липня 1918 р.

^{470.8} Смертну кару відмінено Третім Універсалом Української Центральної Ради, прийнятим 7 (20) листопада 1917 р.

Гл[асный] Исаев, второй докладчик делегации, останавливается, главным образом, на вопросах торгово-промышленном и рабочем. Нам было определенно заявлено, говорит докладчик, что никаких социализаций, национализаций и проч[его] не будет допущено, а наоборот, будет восстановлена «священная» частная собственность во всем своем объеме. Исключения возможны для городских самоуправлений в известных пределах, как, например, может быть допущена муниципализация мельниц, пекарен и проч[его]. Все предприятия, в том числе и заводы, будут переданы собственникам их. Относительно товарообмена представители центральной власти дали нам понять, что Украина не может особенно надеяться на получение товаров из центральных стран^{470.9}. Товарообмен будет производиться не на началах свободной торговли, а в общегосударственном масштабе. Для этого будут использованы городские и земские Продовольствен[ные] Управы, которые будут находиться в ведении Мин[истерства] Продовольствия. Весь излишек питательных продуктов будет направлен туда, куда это обусловлено мирным договором^{470.10}. В отношении оживления торговли и промышленности Министром торговли было сказано, что им будут приняты все меры к тому, чтобы как можно скорей наладить доставку угля из Донецкого бассейна, наладить транспорт и поставить на ноги те общественные работы, которые были предприняты городами. Для этой последней цели Украинским Правительством ассигновано 100 мил[лионов] рубл[ей]. Общественные работы будут проходить под руководством специальных организаций, как, например, у нас Комитет безработных, а также общегосударственного органа, характер общегосударственных работ будет определяться, главным образом, с точки зрения государственных интересов. Далее докладчик говорит, что Укр[аинское] Правительство считает необходимым учредить государственный контроль над промышленностью. С этой целью предполагается установить фабрично-заводские рады, которые будут состоять из представителей от рабочих, предпринимателей и Городск[ого] Самоуправления. Более подробно о характере подобного контроля не говорилось. В заключении гл[асный] Исаев высказывает свое личное впечатление о Центральной Украинской власти. В Кабинете Министров и министерствах, говорит он, работают люди деловые, желающие работать и сознающие настоящее серьезное положение. Нам остается войти в деловой контакт с ними и дожидаться того момента, когда на Украине создастся здоровая центральная власть.

Гл[асный] Злочевский, третий докладчик делегации, указывает, что в некоторых министерствах им подчеркивали, что на г[ород] Николаев обращается особое внимание. Кроме того, что он будет главным городом земли, он будет также связан с Киевом прямым железнодорожным путем. Что касается способов поднятия^{470.11} нашей промышленности, говорит докладчик, нам указывали, что в будущем предполагаются постройки железных дорог, которые дадут немало работ, и нашим заводам необходимо будет изготовить огромное количество вагонов, паровозов и проч[его]. Относительно ввоза и вывоза нам заявили, что при всех обстоятельствах должны быть вывезены до 31 июля с[его] г[ода] по мирному договору 60 мил[лионов] пуд[ов] зерна^{470.12}. Для осуществления этого будут

^{470.9} Центральні держави – військово-політичний блок у складі Австро-Угорської імперії, Німецької імперії, Османської імперії, Болгарського царства, сформований під час Першої світової війни.

^{470.10} Йдеться про Брест-Литовський мирний договір, підписаний між Українською Народною Республікою, з одного боку, та Центральними державами (Австро-Угорською імперією, Німецькою імперією, Османською імперією та Болгарським царством), з другого боку, 27 січня (9 лютого) 1918 р., за яким УНР в обмін на військовому допомогі в боротьбі з більшовиками зобов'язувалася постачати союзникам продовольство. Ратифікований Радою Міністрів Української Держави П. Скоропадського 12 червня 1918 р. Див.: «Грамота Гетьмана Всієї України, видана на підставі Ухвали Ради Міністрів про ратифікацію Мирного Договору України з Німеччиною». Київ, Видання «Державного Вістника», 1918 р.

^{470.11} Надписано зверху «поднятия».

^{470.12} 60 млн пудів, або 1 млн тонн зерна, – обсяг постачання зернових, обумовлений Брест-Литовським мирним договором.

приниматься самые репрессивные меры. Украинское Правительство, на основании мирного договора, может наложить запрет на вывоз некоторых товаров, как, например, на кожу, мешки. Некоторые другие продукты будут синдицированы^{470.13}. Ввозить на территорию Украины будут в большом количестве аптекарские товары и в ограниченном – мануфактуру, галантерею, земледельческие машины и косы. Относительно разрешения г[ороду] Николаеву выпуска облигационного займа^{470.14} – представители Украинского Правительства нам ответили, что таковой будет разрешен безусловно, ибо нашему городу они хотят особенно помочь. Общее впечатление докладчика таково: все министры, их товарищи – энергичные и способные люди, стремящиеся на развалинах создать нечто. Кругом царит деловая обстановка. Единственно, на кого может опираться теперь центральное правительство, – это на городские самоуправления.

Гл[асный] Терентьев замечает, что его впечатление о центральном правительстве несколько иное: он не рассчитывает на продуктивность нынешнего кабинета, так как его деловитости он не заметил.

Открыто, очевидным больш[инством] постановлено доклад принять к сведению.

Собрание Думы заслушивает доклад члена Хозяйственного Комитета В. К. Малевича об изменении арендной платы за пользование водомерами и заключение по этому вопросу Финансовой Комиссии.

Открыто, больш[инством] 26 гол[осов] при 3 возд[ержавшихся], постановлено доклад с заключением Финансовой Комиссии утвердить.

Доложен доклад гл[асного] Кочкина о взимании сборов с разносной торговли и заключение по этому вопросу Финансовой Комиссии.

Гл[асный] Левин указывает, что Финансовая Комиссия пришла к тому заключению, что необходимо разрешить разносную торговлю галантерейными товарами, так как население очень нуждается в этих товарах и в магазинах они продаются значительно дешевле.

Гл[асный] Терещенко предлагает совершенно воспретить продажу семечек на улицах, так как вследствие этого они сильно повышаются в цене.

Открыто, больш[инством] 32 пр[отив] 3, по предложению гл[асного] Терентьева, постановлено: доклад гл[асного] Кочкина с изменениями Финансовой Комиссии принять, за исключением вопроса о торговле семечками, который остается открытым.

Заслушивается словесный доклад и [сполняющего] об[язанности] Городского Головы Ф. И. Гиля о расширении полномочий Управы в вопросах о кредитах, вызываемых чрезвычайными обстоятельствами. Ф. И. Гиль сообщает, что Дума нередко передает дела на разрешение Управы, но, за неимением кредита, Управа не всегда их может выполнять. Поэтому Городская Управа и просит Собрание Думы временно расширить полномочия ее в вопросах о кредитах.

Гл[асный] Злочевский считает, что такое расширение полномочий возможно, но в особо исключительных случаях.

Гл[асный] Заполенко указывает, что Гор[одовое] Положение не разрешает расширять полномочия Управы в вопросах о кредитах.

Гл[асный] Левин высказывается также против расширения полномочий. Оратор указывает, что Дума никогда не передавала дела финансового характера на рассмотрение Управы.

^{470.13} Синдикування – об'єднання збутових операцій та операцій із закупівлі сировини і матеріалів кількох однорідних підприємств.

^{470.14} Облігаційна позика (емісія) – вид інвестиційно-банківської операції, що дозволяє державним, муніципальним і корпоративним структурам (емітентам) залучати потрібне фінансування на ринках боргового капіталу, комплекс заходів, необхідних емітенту для вдалого розміщення та обслуговування позики.

Гл[асный] Исаев по тем же соображениям находит невозможным расширять полномочия Управы, тем более что нынешняя Управа временная.

Открыто, больш[инством] 31 при 6 возд[ержавшихся], постановлено: ходатайство Гор[одской] Управы о расширении ее полномочий в вопросах о кредитах, вызываемых чрезвычайными обстоятельствами, отклонить.

Доклад и [сполняющего] об[язанности] Городского Головы Ф. И. Гиля о покрытии расходов на содержание дружин по охране города.

Гл[асный] Кочкин сообщает, что в дни ухода советской власти из города Городская Управа взяла на себя содержание дружин по охране города. Расходы производились самими дружинами, но Городская Управа гарантировала им покрытие этих расходов.

Гл[асный] Исаев указывает, что в тот опасный момент милиция была сильно издергана постоянными схватками с анархистами, и поэтому она была наполовину распущена. Необходимо было прибегнуть к вольным дружинам. Гл[асный] Исаев предлагает принципиально сделать постановление о покрытии расходов по содержанию дружин.

Гл[асный] Злочевский констатирует, что деятельность всех дружин была крайне необходима и они немало бед предотвратили. Но оратор считает необходимым это постановление оформить, для чего следует все официальные счета представить Городской Управе, которая, в свою очередь, передаст их на заключение Финансовой Комиссии.

Открыто и единогласно постановлено, /по предлож[ению] гл[асного] Терентьева/, считать принципиально допустимым покрытие расходов на содержание дружин по охране города, но окончательное решение этого вопроса отложить, впредь до рассмотрения его в Управе и Финансовой Комиссии.

Председатель Городской Думы Я. Ряппо

Гласные Думы

[44 підписи]

Оригінал. Машинопис. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 1825. Арк. 181–121.

№ 471

Оголошення Керуючого Миколаївським відділенням Українського Державного Банку О. П. Зборомирського про те, що в разі неповернення викрадених представниками радянської влади цінностей їх вартість має бути відшкодована за рахунок Російського уряду народних комісарів, опубліковане в газеті «Николаевский вестник» 24 квітня 1918 р. № 18

24 квітня 1918 р.

ОБЪЯВЛЕНИЕ

На основании данных мне Центральным Управлением Украинского Державного Банка указаний довожу до сведения г[оспод] клиентов Николаевского Отделения Государственного Банка^{471.1}, что в случае, если взяты 3/16 марта с[его] [1918] г[ода]^{471.2} представи-

^{471.1} Українська Центральна Рада прийняла закон про утворення Головної скарбниці УНР (казначейство) та Українського Державного Банку (9) 22 грудня 1917 р. Законом «Про Державний Банк» Київську контору державного банку Російської імперії було перетворено в Український Державний Банк, який очолив Михайло Кривецький; усі місцеві установи Державного Банку на території Української Народної Республіки реорганізовано на відділення Українського Державного Банку. Керуючим Миколаївським відділенням Українського Державного Банку був призначений Оттон Петрович Зборомирський.

^{471.2} Йдеться про пограбування Миколаївського відділення Українського Державного Банку М. А. Муравйовим під час відступу м. Миколаєва більшовиків під натиском німецької армії з 16 березня 1918 р.

телями бывшей советской власти из кладовой Отделения Банка ценности не будут возвращены по принадлежности, стоимость этих ценностей должна быть возмещена владельцам за счет Российского Правительства Народных Комиссаров, без каких-либо потерь для клиентов Банка.

Управляющий ЗБОРОМИРСКИЙ

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 30–31.

№ 472

**Витяг з протоколу засідання Миколаївської міської управи
від 26 квітня 1918 р. № 66 про протест на арешт німцями членів
Миколаївської організації партії соціал-демократів
і члена Української Центральної Ради О. Й. Рожанського**

26 квітня 1918 р.

ВЫПИСКА

из протокола № 66 заседания Николаевской Городской Управы
от 26-го апреля 1918 г.

597. СЛУШАЛИ: Доклад члена Управы Г. К. Плотицына о событии, имевшем место накануне 25-го сего апреля [1918 г.]. Около 8 часов вечера чины судебно-уголовной милиции, совместно с немецкими солдатами, явились в клуб партии социалистов-демократов, по Потемкинской ул[ице], № 43, и арестовали находившихся там членов Исполнительного Комитета партии и представителей думской фракции с[оциал]-д[емократов], а также и посетителей клуба и читальни, всего в числе 58 лиц. В 12 часов ночи все арестованные были препровождены в каторжную тюрьму. Сегодня, 26-го апреля, в полдень, арестованные были освобождены, за исключением четырех лиц: члена Городской Управы А. Н. Исаева, гласных Думы – Ряппо и Каушана и члена Центральной Рады – Рожанского.

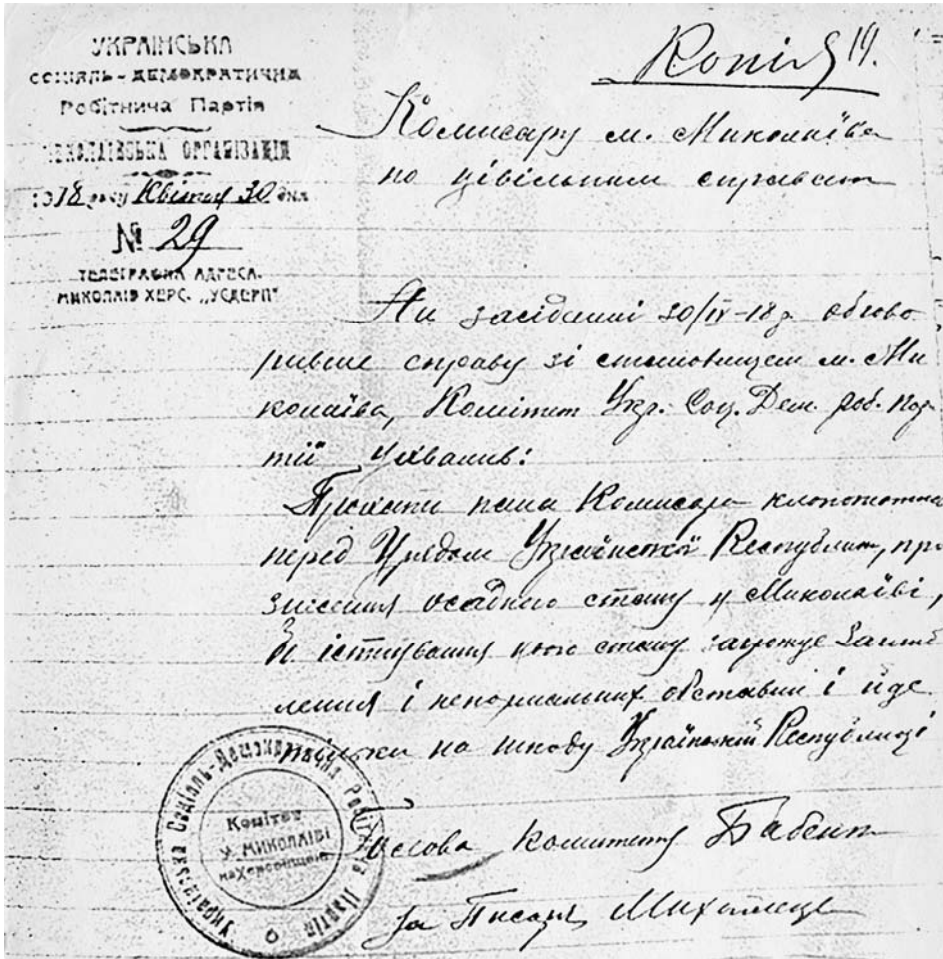
ПОСТАНОВИЛИ: Обратиться к Николаевскому Гражданскому Комиссару с запросом: на каком основании немецкими властями совершено насилие, выразившееся в деянии, совершенном ими 25-го апреля в клубе с[оциал]-д[емократов], и на каком основании остаются арестованными указанные выше лица, вопреки телеграфному сообщению Министерства Внутренних Дел от 14-го апреля 1918 года.

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 284. Арк. 108.

Лист від Миколаївської організації Української соціал-демократичної робітничої партії до Українського комісара м. Миколаєва по цивільних справах із проханням порушити перед Урядом Української Народної Республіки питання про зняття воєнного стану в м. Миколаєві, запровадженого після березневого повстання проти німців 1918 року

30 квітня 1918 р.

Завірена копія. Рукопис. Українською мовою.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 5. Арк. 19.

№ 474

**Звернення жителів Слобідки м. Миколаєва,
постраждалих під час березневого повстання проти німців 1918 р.,
до Миколаївського міського голови із проханням про виділення
фінансової допомоги для відновлення дахів їхніх будинків**

2 травня 1918 р.

ГОСПОДИНУ НИКОЛАЕВСКОМУ ГОРОДСКОМУ ГОЛОВЕ

Просят нижеподписавшиеся граждане
г[орода] Николаева, пострадавшие
при беспорядках 24–27 марта [1918 г.]

В течение бывших в Николаеве с 24 по 27 марта сего [1918]года беспорядков немецкими войсками были сожжены наши недвижимые имущества, расположенные в районе Дальней Слободки, так как во время происходившей стрельбы наши имущества, оставленные их собственниками, были избраны базой не известных нам лиц и из наших имуществ, по словам немецких войск, будто бы производилась стрельба.

Сами мы ни прямого, ни косвенного участия ни в стрельбе, ни в беспорядках не принимали, так как, не принадлежа ни к какой политической партии, мы с самого начала стрельбы спрятались в погреб и до самого конца, в течение нескольких дней, из погреба не вылезали.

В настоящее время мы остались нищими в буквальном смысле этого слова, так как все наше имущество сгорело дотла, работ в городе никаких нет, и без посторонней помощи встать на ноги мы не сможем; между тем наступает весна и с открытием дождливого времени наши пепелища окончательно будут размыты и, лишенные крыш, совершенно пропадут.

Ввиду того, что у некоторых из нас уцелели стены, у других даже стропила, у третьих удалось отстоять лишь сарайчики, – ясно, что если бы мы могли приступить к немедленному ремонту, хотя бы подведению кровли, то, может быть, удалось хотя бы спасти стены.

Принимая во внимание изложенное, имеем честь покорнейше просить Вас, Г[осподин] Городской Голова, не отказать в ходатайстве о назначении нам, погорельцам, пособия для производства ремонта наших строений, причем приблизительную стоимость предстоящего ремонта просим установить путем осмотра наших пожарищ через Городской Строительный Надзор.

1918 года, мая 2-го дня, г. Николаев

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 166. Арк. 2.

Доповідь комісії цензової Миколаївської міської думи, відновленої в м. Миколаєві за часів Гетьманату, про обстеження фінансової діяльності демократичної Миколаївської міської думи, розігнаної німецьким командуванням після березневого повстання проти німців 1918 року, за період від її обрання й до розгону німцями

7 серпня 1918 р.

В НИКОЛАЕВСКУЮ ГОРОДСКУЮ ДУМУ

ДОКЛАД

Комиссии по обследованию деятельности
Городского Управления прежнего состава
(1917–1918 гг.)

В первом своем организационном заседании, 3-го июня, Комиссия, избрав своим председателем Л. П. Бурцева, а товарищем Председателя М. П. Еланского и обсудив план работ, разбилась на две секции. Одна секция взяла на себя ознакомление со всеми журнальными постановлениями Управы и Думы, а другая – проверку по записям бухгалтерии Управы всех расходов, произведенных за время деятельности Городского Управления прежнего состава, или так называемой социалистической Думы.

Вторая секция приступила к своей кропотливой работе на другой же день, т. е. 4-го июня. Опуская целый ряд записей на более или менее значительные суммы, дающих уже чувствовать тенденцию социалистической Управы «социализировать» городскую кассу, Комиссия не могла не остановиться на заслуживающей внимание записи о выдаче пособия вдове Осмоловской в 4.800 руб. Покойный Осмоловский был Членом Управы и товарищем Городского Головы, прослужил около 3-х недель и умер. Покойный был не только социалистом, пострадавшим в свое время за идею, но был еще и хорошим, достойным уважения человеком, и Комиссия отдает полную дань уважения доброй памяти покойного. Но за что же годовой оклад жалованья вдове покойного? И при чем тут городская касса? Кроме годового оклада, вдове имеется еще целый ряд следующих записей: пособие на лечение – 265 руб., на погребение – 416 руб., за склеп – 255 руб., за свечи – 45 руб. 41 коп., фотографу Деречинскому за портреты – 90 руб. и, наконец, за панихиду (по-видимому, в 40-й день смерти) – 135 руб. В общем, весьма не долгая служба покойного Осмоловского обошлась городской кассе в 6.406 руб. 81 коп. Правда, журналом от 25 сентября Управа постановила рекомендовать Думе выдать вдове Осмоловской годовой оклад с тем, что «все наличные Члены Управы будут в течение одного года поочередно и безвозмездно исполнять обязанности Члена Управы по Административному Отделению». Но бескорыстные социалисты очень скоро забыли о своих благих порывах и красивых словах и место покойного Осмоловского замещено было новым Членом Управы, и, конечно, не безвозмездно. Между прочим, и вдове Осмоловского, помимо годового оклада покойного ее мужа, было предоставлено место в Управе с приличным окладом.

Надо отдать справедливость социалистической Управе: ее добрые попечения шли и за пределы ее товарищеского круга-коллегии У[пра]вы и распространялись также на гласных Думы и даже на жен гласных. Так, в книге расходов, между прочим, имеется следующая запись: «Члену Управы Кокизову в возврате выданных из собственных средств на лечение больной жены гласного 3.150 руб.».

По мере «углубления революции» углублялась и ширилась социализация городских средств. Главные социалисты, очевидно, держались такого принципа, что деньги в городской кассе не должны залеживаться, что всякая наличность в кассе не более как буржуаз-

ный предрассудок, и, социализируя городскую кассу, взяли из нее за недолгое время 10.114 руб. за посещение заседаний Думы и Комиссий, не считая 4.693 руб. 66 коп., особо полученных так называемой реквизиционной Комиссией, прославившейся своей реквизиционной деятельностью, благодаря которой многие граждане очутились было зимой чуть ли не на улице.

Социалистическая Управа при своем 10-членном составе находила необходимым, как это видно из одного журнала Управы, привлечь еще гласных Думы «к активной работе», ввиду перегруженности. Помимо перегруженности, Управа, по-видимому, не находила в своей среде достаточно специалистов по разным отраслям городского хозяйства, которое она повела на социалистический лад. И гласные очень охотно шли на зов Управы, отдаваясь активной работе за активное вознаграждение. Так, гласный Паненко, мастерской завода «Наваль», занялся заготовкой дров для города. Гласный Паненко был в длительной командировке от города, но нашел где-то поставщика дров – Старжинского, затем ездил за ним в Киев, Москву и даже Петроград, где-то нашел его и вручил задаток в 30.000 рублей. Этим закончилась активная деятельность Паненко, а дров город не получил ни одного полена. И в бухгалтерии Управы по счету бесчисленных авансов значится, между прочим, безнадежная запись «аванс Старжинскому – 30.000 руб.», а по счету расходов выведен вполне реальный расход на оплату активной деятельности гласного Паненко.

Другой гласный, тоже мастерской того же завода «Наваль» г[осподин] Короткий, был приглашен в качестве специалиста по проведению на городских предприятиях тарифного и коллективного договоров – за вознаграждение, превышающее оклад Членов Управы. Активная деятельность этого гласного-специалиста закончилась тем, что рабочие прежде всего предъявили к городу претензии задним числом на добавочную плату на десятки тысяч рублей, а когда стал трамвай, то при расчете рабочие и служащие трамвая при участии того же гласного, выступившего на сей раз в качестве ликвидатора, предъявили претензии на сумму около 200.000 руб. Часть денег была выплачена, а на остальную сумму Управа выдала особого рода удостоверения, заменяющие денежные обязательства. Другие гласные охотно шли на платные места в разные отделения и отделы Управы, в многочисленные Комиссии, в Биржу Труда и в другие городские учреждения и на вновь открывшиеся платные места. Между прочим, в помощь перегруженной 10-членной Управе был приглашен еще один гласный почти с окладом Члена Управы для заведования Справочным Бюро при Управе. Деятельность этого гласного, получавшего, кроме жалованья, еще разовые за посещения Думы, выразилась в следующем: при входе в отдельные помещения Управы, до уборных включительно, появились картонки с порядковыми номерами, например, при входе в кабинет Городского Головы – № 1, в секретариат – № 2, в Думский зал – № 3 и т. д.

Некоторые гласные-специалисты устремились в Продовольственную Управу в качестве Членов Управы, Товарищей Члена Управы и на более скромные, но не менее благодарные роли – инспекторов, реквизиторов и т[ак] д[алее], деятельность некоторых из этих лиц, вероятно, найдет себе оценку со стороны особой Комиссии по обследованию Продовольственного Отдела.

К сказанному нельзя не добавить еще одного штриха. В бухгалтерии Управы по счету расходов имеются, между прочим, записи по оплате счетов гостин[ицы] Барбе за номера, которые занимались гласным, а затем Товарищем Председателя Думы матросом Шабаловым и гласным же Членом Управы солдатом Семькиным. Почему Городская касса должна была оплачивать номера гостиницы, занимавшиеся названными лицами, – безмолвные цифры бухгалтерской книги ответа не дают.

Живя в гостиницах, в оплачиваемых городской кассой номерах, демократические члены Управы и гласные Думы в общении очень твердо, по-видимому, держались демократических принципов, когда дело касалось личных удобств и выгод, и сочли возможным

при командировках, прикрываясь «условиями времени» (журнал Управы), увеличить себе суточные до 50 рублей в сутки.

От частного Комиссия переходит к общему, чтобы остановиться на том, как Управа и Дума прежнего состава повели финансовое хозяйство города. Свою хозяйственную деятельность социалистическое Городское Управление начало с «временных» и «краткосрочных» займов. Первый такой заем в сумме 200.000 руб. был сделан в сентябре месяце в Городском Общественном Банке. Тогда же Дума предоставила Управе пользоваться кредитом в местных Банках на сумму 500.000 руб. в виде ссуды под товары и продукты.

Вслед за тем сделан заем в 200.000 руб. в частных же банках, причем на этот раз Управа уже сочла предварительную санкцию Думы и 4-го октября только доложила ей о «состоявшемся временном займе» в 200.000 руб. Того же 4-го октября Дума попутно одобрила и другую «финансовую операцию»: краткосрочный заем у частных лиц на сумму до 500.000 руб. на продовольственные потребности. Вначале предполагалось обезналичить этот заем городскими ассигновками, но затем перешли на обеспечение расписками.

22 ноября Дума уполномочила Управу ходатайствовать о правительственной гарантии на заключение в местных банках краткосрочного займа в сумме 1.200.000 руб. «для приведения в порядок финансового хозяйства города и для продовольственных операций», и в том же самом заседании Дума по словесному докладу Члена Управы Кокизова уполномочила Управу заключить в местных же банках краткосрочный заем на сумму до 600.000 руб. под гарантию частных лиц, причем разрешила членам Управы выдать Городскому Голове В. П. Костенко векселя на 300.000 руб. для учета в местных акционерных банках сроком на 9 месяцев из 7 % годовых. 16 декабря Дума уполномочила Управу «для усиления оборотных средств» заключить заем в местных банках или у частных лиц на сумму 300.000 руб. под векселя, поручив трем членам Управы подписать векселя, а Городскому Голове В. П. Костенко – учесть их.

13 января 1918 года заем в 50.000 руб. в Николаевском Городском Клубе (беспроцентный).

20 января Управа была уполномочена Думой на временную ссуду под векселя на сумму 900.000 руб. под залог приобретенной у Херсонского Уездного Земства муки. Того же числа в том же заседании Думы по словесному внеочередному заявлению Члена Управы Кокизова постановлено заключить временный заем в Николаевском Отделении Государственного Банка на сумму 500.000 руб. на приобретение от «Юго-стройки» (постройка железнодорожных мостов) строительных материалов и уполномочила Управу на подписание векселей.

При всех этих непрерывных займах городская касса, по-видимому, все же оставалась пустой, так как приток средств далеко не соответствовал отливу и усиленному выкачиванию из городской кассы. Но Дума этим не смущалась и, выслушав доклад Члена Управы по Финансовому Отделению о финансовом положении города, приняла его к сведению и выразила уверенность, что Управой «будут приняты все меры к облегчению финансового кризиса». И Управа продолжала принимать меры, т. е. искала новые займы.

24-го января по словесному докладу Члена Управы Кокизова Дума одобрила «производство у местных граждан займа на сумму до 300.000 руб.», а 24 февраля Дума уполномочила Управу разрешенный ею уже в Николаевском Отделении Государственного Банка временный кредит в 500.000 рублей «переименовать» на миллионный кредит, т. е. увеличить прежний кредит еще на 500.000 руб.

На этом финансовые операции оборвались благодаря известным мартовским событиям, и 15/28 марта Думой был избран Хозяйственный Совет «для замещения Коллегии Управы, уволенной Приказом Германского Командования, до приезда представителя Центральной Рады».

Хозяйственный Совет, имея, очевидно, ввиду краткосрочность своего существования (до приезда представителя Центральной Рады), опешил и повел очень энергичную фи-

нансовую политику, и по докладу Члена Управы г[осподина] Кочкина (конторщика завода «Наваль», принявшего от Члена Управы г[осподина] Кокизова портфель финансов) Дума 10 апреля постановила послать делегата в Одессу для ходатайства перед Одесским Областным Комиссаром Украинской Центральной Рады о «материальном воспособлении» гор[оду] Николаеву из средств Украинской Народной Республики 6.650.000 руб. (на общественные работы и столовые – 4.150.000 руб., на реставрацию сгоревшего Привозного рынка – 1.500.000 руб. и на возмещение чрезвычайных работ по военным обстоятельствам – 1.000.000 руб., и, кроме того, Дума поручила Управе представить проект выпуска городского облигационного займа на 5.000.000 руб.

При подсчете оказывается, что все предположенные финансовые операции Социалистической Управы и Думы в области займов разных наименований достигают колоссальной цифры в 17.400.000 руб. (считая, в том числе, и ожидавшееся воспособление от Украинской республики). Поистине необычайный финансовый размах.

Комиссия, однако, с чувством некоторого облегчения констатирует, что Социалистическая Управа и Дума «по независящим обстоятельствам» не в состоянии были провести свою грандиозную программу – программу займов, и только благодаря этому Социалистическое Управление оставило нынешнему городскому Управлению долгов разных видов и наименований и только на сумму 3.627.801 руб. В этой сумме, правда, содержится известная доля долгов, оставленных бывш[им] т[ак] наз[ываемым] Общественным Комитетом. Но последний являлся ведь Предтечей Социалистической Думы и состоял главным образом из социалистических же элементов. При этом некоторые из просочившихся в Комитет общественных элементов, находясь, очевидно, в состоянии политической растерянности, просто поплыли по революционно-социалистическому течению.

Финансовая программа прежней Управы и Думы оставалась бы неисчерпанной в настоящем докладе, если бы не уделить должного внимания самому боевому займу – «пятымиллионному» – на общественные работы и столовые для безработных. 13 января с[его] г[ода] по внеочередному заявлению Члена Управы Исаева Дума постановила: «Уполномочить Городскую Управу предложить не позже 15-го января 1918 г. представителям имущих классов гор[ода] Николаева немедленно внести в кассу Николаевского Городского Самоуправления 5.000.000 руб. безвозвратно для организации общественных работ и открытия бесплатных и дешевых столовых». Журналы и Протоколы Управы и Думы дают любопытную картину мер и способов проведения этого займа. Управа, столкнувшись лицом к лицу с представителями имущих классов, т. е. с самим объектом обложения, очевидно, усомнилась в возможности получить пять миллионов рублей по думскому методу и повела переговоры с имущими просто о займе, хотя и на неопределенный срок, но обещая даже проценты.

Такое уклонение от Наказа Думы и слабое проявление революционной воли со стороны Управы вызвали запрос и порицание думской фракции соц[иал]-дем[ократов], и было подчеркнуто, что Дума имела в виду «только безвозвратное принудительное обложение и что о каком-либо займе не может быть речи». Для упрощения дела и дабы не тратить времени на излишние разговоры с имущими Дума 20 января постановила: «Требование о взносе 5 миллионов предъявить не к каждому капиталисту в отдельности, а всем их организациям в целом». При этом на сей раз Дума сама все-таки допустила некоторое послабление, предоставив капиталистам внести деньги разными частями в два срока, первый взнос к 25 января, а второй к 30 января.

Получив от Думы порицание за недостаточно демократическое отношение к имущему классу, Управа сразу развила всю свою революционную энергию и разослала имущим требование в виде печатных писем с обозначением суммы обложения и сроков взноса, сопровожда[я] свои требования предупреждением в следующей редакции: «Несвоевременное исполнение постановления Городской Думы вызовет необходимость применения

принудительных мер по революционному времени»... Многие, конечно, знают, что такое «принудительные меры» по революционному времени, и все-таки Дума, должно быть, не была уверена, проникнутся ли эти капиталисты в достаточной мере пониманием всей силы этих слов, а потому в заседании 31 января Дума к резолюции Городского Головы приняла следующее его же дополнение «Предоставить Управе право принять все необходимые принудительные меры против плательщиков налога (5-миллионного), которые не внесут его в срок, вплоть до наложения ареста на принадлежащее им имущество и капиталы».

Часть принудительного обложения поступила по текущим счетам, специально открытым Управой в местных банках (всего поступило около 610.000 руб.). Но затем обстоятельства изменились, и принудительные меры были обращены в другую сторону.

После ухода из Николаева большевиков, а вскоре после того и невольного ухода социалистической Управы и Думы, дальнейшее принудительное обложение было ликвидировано.

Однако предстоит еще ликвидация дел, возникающих по жалобам потерпевших от принудительного обложения. Группа лиц обратилась в Херсонский Окружной Суд по Административному отделению с жалобами, в которых просила Суд об отмене постановления Николаевской Городской Думы от 13-го января 1918 г. об установлении налога в 5 миллионов рублей, об отмене действий Николаевской Городской Управы, приведш[их] в исполнение указанное постановление Думы под угрозой в случае неплатежа налога действовать принудительными мерами по революционному времени и о возврате внесенных ими сумм.

Дела эти слушались в Окружном Суде 31 мая (н. ст.) [по новому стилю]; согласно постановлению Юридической Комиссии и Городской Управы со стороны Городского Управления выступали на Суде гласный Думы прис[яжный] пов[еренный] В. Д. Шехавцов и городской юрисконсульт прис[яжный] пов[еренный] Я. Л. Шварц.

Ввиду того интереса, какой представляет отношение Суда к возникшим делам, Комиссия считает нужным ознакомить Городскую Думу с определением Суда. Окружной Суд нашел, что постановление Николаевской Городской Думы от 13 января 1918 года в связи с требованием Городской Управы понудительного характера надлежит рассматривать как установление единовременного налога на определенную группу граждан, «именуемую имущим классом», в произвольном размере; что это обложение никаким законом не предусмотрено, что порядок взимания всякого налога, поскольку он не является законным побором, должен быть предусмотрен в самом положении о данном налоге, что Общественное Управление в сфере обложения граждан строго ограничено законом, что угроза действовать в случае неплатежа этого налога принудительными мерами по революционному времени является со стороны Городской Управы противозаконным способом приведения в исполнение незаконного постановления Городской Думы.

Конечно, в незаконности действий Думы и Управы нельзя было сомневаться, а посему большого внимания заслуживает отношение Суда к вопросу об удовлетворении исковых требований жалобщиков.

Обращаясь к вопросу об удовлетворении ходатайства жалобщиков о возврате уплаченных ими по требованию Городской Управы сумм, Окружной Суд нашел, что требования эти могли бы быть удовлетворены Административным Судом, если бы таковые подлежали удовлетворению по общим началам права; однако Городское Общественное Управление обязано было бы возвратить взысканные с просителей суммы или в порядке 667 ст[атьи] т[ома] X ч[асти] 1 Св[ода] Зак[онов] гражд[анских]; если бы агенты города (Управа и Дума) действовали в пределах своих полномочий, или по правилам незаконного обогащения, между тем как видно из приведенных соображений, Дума и Управа при взыскании требуемых сумм совершенно вышли из пределов предоставленной им по закону власти; по делу же представляется вовсе недоказанным, что взысканные суммы

поступили в пользу города; напротив, имеются сведения, что суммы эти хранились на текущих счетах в банках и расходовались особым Комитетом безработных.

По изложенным соображениям Окружной Суд определил: «Отменить постановление Николаевской Городской Думы от 13 января 1918 г. об установлении налога с имущих классов в размере 5 мил[лионов] руб[лей]; отменить действия Николаевской Городской Управы, выразившиеся в посылке объявлений с требованием уплаты этого налога; в ходатайстве же о возврате внесенных на основании требования сумм – отказать».

Определение Административного Окружного Суда, конечно, еще не последнее слово, так как жалобщики, вероятно, обратятся в высшую судебную инстанцию. Сведений о дальнейшем ходе дела Комиссия не имеет.

Покончив с займами законными и незаконными, Комиссия считает последовательным[перейти] к рассмотрению расходов за 1917 год в сметном порядке, дабы возможно было судить о том, насколько социалистическое Управление, базируясь почти исключительно на займах, производило расходы с достаточной бережливостью и целесообразностью. Для этой цели, прежде всего, не лишней будет нижеследующая сравнительная табличка:

	Расходы в 1916 г.	Расходы в 1917 г.	Более	Менее
§ I. Участие в расходах по содержанию правительственных учреждений	7141-71	568-57	-	1452-14
§ II. Содержание Городского Управления и Сиротского Суда	189429-81	231387-24	41957-43	-
§ III. Воинская и квартирная повинность	71585-38	75954-61	4369-23	-
§ IV. Содержание полиции (1917 г. – милиции)	66187-38	370161-41	303974-03	-
§ V. Содержание пожарной команды	31883-02	92670-51	60687-49	-
§ VI. Благоустройство города	120701-47	220350-73	99649-26	-
§ VII. Содержание городских сооружений (предприятий)	737521-02	1320620-85	583099-83	-
§ VIII. Народное образование	193033-30	204189-48	11056-18	-
§ IX. Общественное призрение	14296-88	13798-96	-	497-92
§ X. Медицинск[ой], ветеринар[ной] и санитарн[ой] части	486126-47	820397-23	334270-87	-
§ XI. Уплата налогов	22611-55	14009-23	-	8602-32
§ XII. Содержание [и] устройство принадлеж[их] городу недвиж[имых] имущ[еств]	50038-09	74970-91	24932-82	-
§ XIII. Уплата долгов	562816-75	559914-13	-	3902-62
§ X IV. Разные расходы	384779-72	600694-58	216916-86	-
Чрезвычайные расходы	62231-61	792238-33	725006-72	-
	3005384-16	5396049-88	2405020-72	14455-00

Расходы 1917 г. более расходов 1916 г. на сумму 2.390.565 руб. 72 коп.

Цифры сами по себе достаточно красноречивы, но некоторые из них заслуживают того, чтобы на них остановиться особо.

По содержанию милиции, заменившей прежнюю полицию, превышение расхода в 1917 году составляет 304 тысячи руб. Но показанная по § IV сумма расхода в 370.161 руб. 41 коп. очень далека от суммы действительного расхода на милицию. По не известным Комиссии бухгалтерским соображениям, на содержание той же милиции проведено по счету «чрезвычайных расходов» еще 103.647 руб. 60 коп. и по тому же счету проведено особо на содержание ночной милиции за два месяца – ноябрь и декабрь – еще 67.266 руб.

86 коп. Таким образом, за 9 месяцев 1917 года, с апреля месяца, на милицию израсходовано 541.075 руб. 87 коп. За первые три месяца текущего 1918 года на милицию израсходовано 125.695 руб. 04 коп. и по особому счету ночной милиции за один январь месяц – 32.223 руб. Приведенными цифрами счет расходов по милиции все же еще не исчерпывается. В ноябре 1917 г. одному начальнику милиции (г[осподину] Блинову) и другому (г[осподину] Зиберту, исполняющему обязанности начальника милиции) выдано авансов, до сего времени неоправданных, на сумму 94.293 руб. 19 коп., в том числе 16750 руб. на расходы по «заготовке фуража для лошадей ночной охраны и красной гвардии». Всего же за год социалистическо-демократического управления расход на милицию, при часто не полном комплекте личного состава, достиг огромной цифры – 793.287 руб. 10 коп., не считая еще судебно-уголовной милиции, которая имеет свой особый счет.

Вначале служба младшего милиционера оплачивалась окладом в 90 руб. в месяц, а затем последовали резолюции и требования о надбавках, и в результате оклады милиционеров достигли 200 руб. в месяц – оклады, каких не платили даже столичные города.

Что вообще представляла собой Николаевская «Народная милиция» в смысле охраны порядка и защиты интересов населения, это всем известно и Комиссия не станет останавливаться на оценке этого института. Но нельзя не познакомить Думу хотя бы с некоторыми краткими выборками из доклада Комиссии социалистической Управы в апреле месяце этого года. Эта Комиссия имеет весьма скромную задачу «рассмотрения жалоб уволенных служащих временной народной милиции гор[ода] Николаева», тем не менее, Комиссия, очевидно, не могла обойти молчанием те факты, с которыми она столкнулась случайно, и не могла умолчать о качестве и о нравах милиции, призванной стоять «на страже революционного порядка».

По поводу печальных мартовских дней Комиссия в своем докладе скромно замечает: «Во время последних событий в городе милиция, как известно, оказалась не на высоте призвания [підкреслено в документі] и, как следствие этого, было решено произвести реорганизацию ее, причем наиболее удобным путем признан был следующий: уволить всех чинов милиции, пользуясь тем, что охрану в городе несут фактически австро-германские войска, а затем начать новый набор служащих». Далее Комиссия выяснила, что для облегчения и координирования работы милиции – при товар[ище] Блинове был создан неофициальный институт коллегии при начальнике милиции, в задачи которой первоначально входило рассмотрение и решение всех принципиальных вопросов. А затем – ...«Коллегия самочинно расширила круг своей компетенции и, помимо обсуждения и решения вопросов принципиальных, стала рассматривать и решать вопросы чисто административного характера, обсуждая деятельность и пригодность к службе тех или других служащих включительно до начальника Милиции». А далее, как повествует доклад социалистический Управы, «началась вакханалия карьеризма, интриг, бесконечных смещений, перемещений и увольнений». Делалось это, как и в недавнее еще время, «якобы для пользы службы». На самом деле, как свидетельствует Комиссия, тут играла главную роль жажда повышения того или другого Члена Коллегии и протекционизм. Достаточно было иметь диплом юриста или даже числиться студентом юридического факультета, чтобы открыть себе дорогу и сделаться сразу Начальником участка без всякого практического стажа. Служащие милиции как будто подвергались экзамену на право занятия той или другой должности, но экзамены носили случайный характер, не было программы и не было специальной экзаменационной комиссии, а таковая составлялась из 2 или 3 бывших служащих, которые часто и сами-то никаким испытаниям не подвергались. Коллегию милиции Комиссия наконец называет просто застенком [підкреслено в документі], а вновь приглашенных высших служащих милиции, уже после реорганизации милиции, Комиссия признает совершенно не соответствующими занимаемым ими должностям. Этой характеристики более чем достаточно.

По § VII Содержание городских предприятий [підкреслено в документі] отмечено превышение расхода в 1917 году почти на 600.000 руб. На этом параграфе тоже нельзя не остановиться как на показателе ведения социалистического хозяйства в прошлом году. Прежде всего, об электрическом трамвае как крупнейшем городском предприятии. В 1916 году содержание всего личного состава стоило 135.768 руб. 48 коп., а в 1917 г. – 528.581 руб. 13 коп. В 1916 г. трамвай дал чистой прибыли 245.522 руб. 58 коп., а в 1917 г. – 44.694 руб. 40 коп. При этом для полноты этой поучительной картины надо сопоставить еще две цифры: прибыль 1916 г.: в 245.522 руб. 58 коп. получилась при валовом доходе от перевозки пассажиров всего только в 648.876 руб. 49 коп., а жалкая прибыль 1917 г. получалась при громадном валовом доходе в 1.024.628 руб. 11 коп., так как, во-первых, движение пассажиров было больше, а во-вторых, демократическая Дума, вопреки своим демократическим принципам, в первый же месяц своей деятельности удвоила трамвайный тариф; зато она поспешила навстречу тарифному договору, который окончательно должен был dokonать трамвайное дело... Этого вскоре не могла не понять даже демократическая Управа, которая после, правда, невольной остановки трамвая в марте месяце не решалась возобновить его движение, не обещавшее ничего хорошего, кроме убытков. Управа, по-видимому, начинала прозревать и, несколько очнувшись от революционного угара, уже искала повода избавиться от тарифного договора и от личного состава трамвая с его непомерными требованиями. Здесь, пожалуй, будет уместна одна из подробностей проведения на трамвае тарифного договора. Тарифный договор сам по себе, может быть, и не представляет собою ничего страшного, но, проведенный при известной обстановке, он может оказаться роковым для всякого предприятия. Тарифный договор предусматривает известные категории или разряды рабочих, и соответственно разряду определяется заработная плата. Трамвайные рабочие едва не поголовно объявили себя перворазрядниками. Когда же, однако, решено было делать кое-какие испытания, то оказалось, что некоторые из претендовавших на I разряд не знали достаточно твердо, в какую сторону завинчивается и отвинчивается простая гайка.

Городской водопровод [підкреслено в документі]. Результаты эксплуатации водопровода представляются в следующем виде. В 1916 году поступило в городскую кассу 247.850 руб. 16 коп., расходы по эксплуатации предприятия составили 144.866 руб. 18 коп., остаток или прибыль – 102.983 руб. 97 коп. В 1917 году поступило за воду 332.506 руб. 41 коп., а расходы выросли в сумму 248.951 руб. 23 коп. И не впрок пошли ни большой излишек проданной воды, ни увеличение таксы на воду, и прибыль от водопровода упала в 1917 году до 83.555 руб. 18 коп.

Городская электрическая станция [підкреслено в документі] дала с виду несколько лучшие результаты, нежели прочие городские предприятия, а именно: в 1916 году чистое отчисление в пользу гор[одской] кассы составило 151.598 руб. 01 коп., в 1917 году – 175.478 руб. 87 коп., но зато расход по эксплуатации в 349.801 руб. 82 коп. в 1916 году вырос в 1917 году в 458.514 руб. 04 коп. При этом надо иметь в виду, с одной стороны, небывалый рост спроса на электрическую энергию благодаря сначала острому недостатку, а затем и полному отсутствию в городе керосина и других осветительных продуктов, а с другой – форсированное увеличение в течение прошлого года тарифа на рабочую энергию и освещение. И в конечном результате излишек прибыли по электрической станции по сравнению с 1916 годом едва достиг 24.000 руб.

Народное образование [підкреслено в документі]. Комиссии и в этом случае совершенно неизвестно, по каким бухгалтерским соображениям, по VIII-му параграфу значится расход только в сумме 204.189 руб. 48 коп., так как на самом деле, по справкам Училищного Отдела, на народное образование в прошлом 1917 году израсходовано 380.000 руб. Расход вырос вдвое против 1916 г. благодаря тому, что с сентября месяца приняты в ведение города церковно-приходские, приходские, еврейские и проч[ие] школы. На 1918 г. Куль-

турно-Просветительным Отделом социалистической Управы уже составлен был бюджет на народное образование в 1.300.000 руб. Как бы ни были похвальны культурно-просветительные стремления социалистического управления, но Комиссия не представляет себе, как оно осуществило бы свою программу, за счет каких средств и источников. Не за счет ли городских предприятий, которые сами съедали почти всю свою прибыль, или же за счет городской пахотной земли, сданной в прошлом году по 5 руб. за десятину. Между тем в кругу ведения Городского Управления, кроме школ, есть еще такие учреждения, которые требуют от города только затрат и расходов, – учреждения, расходы на которые социалистическим Управлением тоже сильно форсировались, как это видно будет из рассматриваемого ниже параграфа сметы расходов.

§ X. Медицинская, ветеринарная и санитарная части. Расход по этому параграфу с 486.126 руб. 47 коп. в 1916 г. вырос в 1917 г. в 820.397 руб. 34 коп. При этом на содержание одной городской больницы израсходовано, не считая ремонта и проч[его], 705.669 руб. 86 коп. против 393.066 руб. 06 коп. в 1916 г. При рассмотрении имеющихся в распоряжении Комиссии цифровых данных напрашивалось сопоставление некоторых цифр, чтобы выяснить, как и на какие нужды употреблен этот громадный перерасход. Оказывается, что в 1916 году выплачено жалованья служащим 84.079 руб. 19 коп. и израсходовано на продовольствие 27.421 руб. 80 коп. при общем количестве пребывавших в больнице больных 11.469 человек; в 1917 году выплачено жалованья служащим 310.528 руб. 90 коп. и израсходовано на продовольствие 43.025 руб. 55 коп. при количестве больных 12.511 человек. Если бы Комиссия не имела данных о суммах расхода на продовольствие, то почти вдвое выросший расход по X параграфу сметы, в частности на содержание больницы, пришлось бы, вероятно, на основании предположений объяснить главным образом дороговизной продовольствия. Но оказывается, что как раз в этом отношении – в отношении продовольствия больных – хозяйственные усилия социалистического Управления достигли большой экономии, так как при бесспорном повышении цен на продукты в прошлом году, по сравнению с ценами предшествующего года, расход на продовольствие больных поднялся лишь немногим более чем на половину расхода 1916 г., и это при увеличившемся числе больных на 1052 человека. На продовольствии больных в 1917 году достигнута, можно сказать, блестящая экономия. Остается только пожалеть больных.

Комиссия считает необходимым обратить сугубое внимание Городской Думы на более чем странное соотношение цифр: расход на жалованье служащим больницы вырос в 1917 году почти в четыре раза, а расход на продовольствие больных составляет только немного более одной восьмой части жалованья служащим, а ведь ни для кого не секрет, что известная доля продовольствия больных перепадает тем же служащим., т. е. служащим разных рангов. Невольно возникает вопрос: кого, собственно, городская больница обслуживает, больных ли или же здоровых.

Комиссия, к сожалению, не имеет в своем распоряжении проекта сметы расходов по содержанию гор[одской] больницы и новых штатов на 1917 год, составленных по рецепту члена Управы бывшей социалистической Коллегии. Комиссии известно, что в 1917 году, кроме некоторого увеличения штата фельдшеров и сестер милосердия, был увеличен штат низшего персонала служащих на 52 человека, увеличены были значительно штаты больничной аптеки и конторы. Что же касается 1918 г., то из журнальных постановлений социалистической Управы Комиссия могла почерпнуть лишь следующие частные данные: вместо двух старших ординаторов Управа утвердила десять старших ординаторов, вместо шести младших – двенадцать младших ординаторов и, кроме того, прибавила еще одиннадцать сестер милосердия. Достаточно и этих немногих данных, чтобы очутиться перед невозможностью хотя бы приблизительно определить, каких пределов достигла бы смета расходов социалистического Управления по содержанию городской больницы при дальнейшем столь же интенсивном развитии штатов и окладов.

Параграф XIV «Разные расходы» и чрезвычайные расходы в 1917 году с превышением едва ли не в целый миллион рублей. За этими параграфами скрываются более и менее крупные суммы расходов, вызванных так называемыми обстоятельствами военного времени, как призрение семейств запасных, расходы по мобилизации и проч[ее]. При социалистическом Управлении и эти расходы производились усиленным темпом. Но за теми же параграфами скрываются целые ряды цифр расходов специального происхождения, созданных исключительно «обстоятельствами революционного времени»: пособия освобожденным из тюрем политическим, содержание Общественного Комитета, содержание народной милиции (помимо расходов, указанных в § IV сметы расходов), выборы в Учредительное Собрание, выборы в социалистическую Думу, вознаграждение гласных Думы за посещения заседаний, им же за посещение заседаний множества разных Комиссий, прибавка жалованья служащим ввиду дороговизны, содержание разных Советских Комиссий, квартирной, воинской и проч[их], содержание примирительных камер и какой-то еще реквизиционной камеры, регистрационных бюро, Юридического Бюро и проч[ее], и проч[ее].

Под особую рубрику надлежит выделить весьма крупные расходы по содержанию социалистического Управления. Дело ведь еще не в том, что состав коллегии Управы был доведен до 10-ти членов, а в том, что были образованы новые отделения Управы с новыми отделами и подотделами, как, например, Административное отделение (наряду с Хозяйственно-Распорядительным), Культурно-Просветительное, Врачебно-Санитарное, Отдел Труда, Биржа Труда, Отдел социального обеспечения, Жилищный Отдел, Реквизиционный Отдел, Справочный Отдел, разные бюро и проч[ие], на эти новые отделы и подотделы, на наем помещений, обзаведение и содержание служащих за время недолгой деятельности социалистической Управы – израсходовано более ста тысяч. Но эти новые социалистические канцелярии, очевидно, находились еще в первой стадии своего развития, посему трудно судить о том, во что обошлись бы городу все эти канцелярии при дальнейшем их развитии, так как, например, одна Биржа Труда представила смету расходов на 1918 год в сумме 154.400 руб. (в том числе разъездных и командировочных – 10.000 руб. и вознаграждения Членам Правления 3.400 руб.).

Социалистическая Управа возымела благое намерение упростить дело оказания помощи семьям запасных в форме объединения двух существовавших попечительств. Казалось бы, дело хорошее. Но кончилось тем, что Управа обогатилась новой канцелярией, названной «Центральный Комитет по оказанию помощи семьям запасных», с новым штатом служащих и с правлением из 4-х членов с вознаграждением каждому по 300 руб. в месяц.

Довольно крупный расход – около 40.000 руб. вызвали надбавки Мировым Судьям и всем служащим мирового института, а также оплата вновь введенных членов Суда. Вначале разовое вознаграждение было определено в 5 руб. за каждое заседание Суда. Затем по требованию этих «народных судей» разовое вознаграждение их было увеличено до 10 руб., что, впрочем, далеко не всех удовлетворило. В делах Управы имеются заявления членов Суда с требованием, чтобы вознаграждение было увеличено до размера заработков на Заводах, а по тому времени заработок на заводах превышал, как известно, заработок любого генерала.

Комиссия не считает возможным дольше останавливаться на обзоре всех других, более значительных или менее значительных, расходов, произведенных со столь широким размахом. Что же касается вопроса о том, как социалистическое Управление пополняло ресурсы с каждым днем пустевшей городской кассы, то на этот вопрос уже дан ответ в первой части настоящего доклада: доходы от всех городских предприятий и оброчных статей поглощались непомерными расходами, и социалистическое Управление вело городское финансовое хозяйство, питаясь главным образом займами.

Изыскивая средства на покрытие все возрастающих расходов и не останавливаясь даже перед такими «антидемократическими» способами добывания средств, как увеличение платы за воду, повышение вдвое трамвайного тарифа, что особенно ставится в упрек

«цензовой Думе», и сбор с крестьянских возов с сельскохозяйственными продуктами, демократическое Управление проявило своеобразное отношение к вопросу об эксплуатации городской пахотной земли. Устремившись по пути социализации, Управа и Дума совершенно смешали понятия о частновладельческой земле и городской земле, составляющей достояние огромной общины всего населения г[орода] Николаева, и городская пахотная земля была сдана хуторянам по 5 руб. за десятину, в то время когда расходы города по этой земле достигают до 12 руб. на десятину, каковые расходы косвенным образом, по общегородскому бюджету, ложатся известным бременем на все население города. При этом «принудительными мерами по революционному времени» было пресечено действие договоров с прежними арендаторами, которые затем при первой же возможности не преминули, конечно, предъявить городу судебные иски. При этой, правда, несколько своеобразной социализации городской земли городской кассе нанесен весьма чувствительный ущерб на сумму около 200.000 руб., не считая последних исковых претензий арендаторов и не говоря уже о [таком] совершенно незаконном деянии, как нарушение договоров.

Комиссии совсем непонятно, чем руководствовалось социалистическое Управление, определив арендную плату за десятину земли в 5 руб. Казалось бы, уж если проводить социализацию, то проводить до конца и раздавать городскую землю совершенно бесплатно. Более последовательными оказались терновцы, которые, не признавая чужой собственности, а посему и не признавая какой бы то ни было аренды, обратились в социалистическую Управу с заявлением, что участок гор[одской] земли № 2 более уже не принадлежит городу, а переходит в их собственность, и потребовали выдачи им плана.

Зато социалистическое Управление решило сразу обогатить городскую кассу за счет оценочного сбора с недвижимых имуществ, доводя его до 2 % с действительной стоимости и увеличив таким образом сумму этого сбора на 900.000 руб. более прежнего. Не говоря уже о тенденциозности и односторонности этой финансовой политики социалистического Управления, несостоятельность этой политики, даже с точки демократической, очевидна, так как, с одной стороны, весьма значительная часть недвижимых имуществ в Николаеве, особенно имея в виду наши обширные слободки и проч[ие] окраины, принадлежит демократической части населения – мастеровым, рабочим и мелким торговцам, – и при возрастающей в последние годы стоимости имущества редкое из них оставалось бы вне обложения. Таким образом, демократическое Управление прежде всего готовило удар демократии же. С другой стороны, непомерное повышение налога даже на более ценные имущества в самом городе косвенным образом неизбежно легло бы на квартиронанимателей, т[о] е[сть] главным образом на те же демократические элементы, так как надо думать, что домовладельцы не пожелали бы или же просто не могли бы обременять себя бездоходным имуществом. Ясно, что и в этом случае демократии оказывалась плохая услуга.

Если бы вопрос об оценочном сборе демократического Управления переступил границу понимания целесообразности, то в вопросе о новом городском сборе – добавочном к государственному подоходному налогу – оно уже переступило границу закона, совершенно игнорируя последний. Делалось это вполне сознательно и откровенно, как это видно из журнала Управы от 23 января с[его] г[ода] № 16. «Городская Управа», сказано в журнале, полагает, что, несмотря на указанное законом право городских управлений взимать 8 % с государственного подоходного налога только при условии обложения дохода от 600 до 1.000 руб., тем не менее, взимание должно быть установлено в размере 8 % без обложения годового дохода от 600 до 1.000 руб., так как Управа считает такое обложение лишенным демократических обоснований. И вопреки закону не самодержавного правительства, а временного революционного правительства, Дума приняла доклад Управы и вместо 4 % (при освобождении от налога дохода 600–1000 руб[лей]) установила 8 %.

Необходимость прибегать к поборам и налогам, иногда не оправдываемым простой целесообразностью, а иногда и просто незаконным и погоня за всякими займами, с одной

стороны, и полное обесилие городской кассы, с другой стороны, не мешали прежнему Городскому Управлению широко раскрывать городскую кассу и в свою очередь широко развить выдачи займы. Так, было выдано заимообразно:

Заводу «Перун» для расчета с рабочими (в то время когда гор[одская] касса не в состоянии была выплачивать жалование городским служащим и рабочим).....	30000 руб.
Заводу Фармаковского для той же цели.....	5000 руб.
Инженеру Кирсте – то же.....	20000 – «–
Ему же в виде задатка по предполагавшейся покупке лесных материалов	200000 – «–
Представителю Завода Леснера на командировку в Петроград по делам Завода	4000 – «–
Командиру воздухоплавательного парка.....	3070 – «–
Комитету безработных (из разрешенного городу кредита в Госуд[ударственном]Банке)	50000 – «–
Ему же	5000 – «–
Комиссару труда.....	3000 – «–
Итого выдано заимообразно.....	320070 руб.

Это одна серия выдач. Есть и другая серия столь же незаконных выдач, и между прочим: на ремонт партийного клуба социал-революционеров 3000 руб.; по счету социал-демократической партии на содержание партийной дружины 541 руб. 85 коп., по счетам партии социал-революционеров на организацию и продовольствие боевой дружины Управа постановила уплатить 8.158 руб. Последняя сумма, впрочем, не была выплачена гор[одской] кассой благодаря вмешательству служащих Управы.

Если Управа и Дума, раздавая городские деньги частным заводам и путейским не то агентам, не то просто подрядчикам, прикрываясь желанием прийти на помощь этим частным учреждениям и лицам для расчета с рабочими, хотя, как уже было замечено выше, в то же время задерживалась выдача жалования городским служащим и рабочим же, то чем же объяснить траты городских денег на партийные клубы и партийные организации. Комиссия, конечно, рассматривает такие действия как явно незаконные, так как городские средства могут быть употребляемы только на городские, а никак не на те или иные партийные нужды.

Комиссия после осмотра приходно-расходных книг бухгалтерии Управы обзревала также и счет авансов за время деятельности социалистического Управления. Счет авансов тоже заслуживает должного внимания. Ввиду обилия цифр Комиссия ограничивается только выборками, причем прежде всего необходимо отметить крупные авансовые суммы, числящиеся за начальниками милиции и до сих пор остающиеся неоправданными.

Главному комиссару милиции.....	4000 руб.
Начальнику милиции.....	16750 – «–
Ему же	200 – «–
Ему же	50 – «–
Ему же	5000 – «–
Ему же	72.543 руб. 19 коп.
Итого авансов за начальниками милиции	98.743 руб. 19 коп.

В последнем случае аванс был выдан для раздачи жалования милиции за апрель месяц с[его] г[ода], а оправдательные документы, как говорят, утеряны.

Утеряны, по-видимому, и оправдательные документы по всем прочим авансам, выдававшимся на протяжении целого года, в том числе и по авансу в 16.750 руб. «на расходы по заготовке фуража для лошадей ночной охраны и красной гвардии».

По счету авансов также значится «Председателю секции Комитета по оказанию помощи безработным Васильеву – 25.000 руб. (это помимо вышеуказанных заимообразно выданных Комитету безработных сумм), а спустя 10 дней выписан другой аванс в 5000 руб. на имя Комитета безработных. Затем следует ряд менее крупных неоправданных авансов, выданных прежним членам Управы и гласным Думы на поездки на разные съезды и проч[ее]. Всего же по счету авансов выдано 169.861 руб. 69 коп. Хотя порядок вещей при социалистическом Управлении не мог не отразиться до известной степени на правильном ведении счетоводства; например, по открытому городу кредиту в Государственном Банке в 500.000 рублей единолично член Управы г[осподин] Принц подписыва[л] чеки в банке и все выдачи по ним оставались вне записей бухгалтерии Управы. Тем не менее, такое недопустимое состояние авансовых счетов, какое указано выше, отчасти должно быть постановлено в вину бухгалтерии Управы. Нельзя не отметить, что при просмотре расходов были замечены и некоторые другие погрешности бухгалтерии. Был, например, случай, когда Комиссия совершенно случайно обнаружила выдачу из кассы тысячи руб[лей] только благодаря тому, что лицо, просившее «заимообразно» две тысячи руб[лей] и получившее их, имело неосторожность упомянуть в своем заявлении о полученной уже тысяче рублей, а эта первая выданная тысяча по бухгалтерии не прошла. Комиссия считает нужным напомнить, что необходимость улучшения и реорганизации бухгалтерии давно уже признана. Такая необходимость особенно дала себя чувствовать за обследованный Комиссией период времени.

Выяснив, поскольку это оказалось возможным, и посильную картину деятельности социалистического Управления в виде цифр, Комиссия не может оставить не отмеченной одну особую черту в деятельности прежнего Управления. Это дела о реквизиции. В этой области обращают на себя внимание не только незаконные действия, но и полная беспринципность и непоследовательность. Бывший Продовольственный Комитет, широко развивший свою деятельность по части реквизиции, рассчитывая, по-видимому, на сочувствие социалистического Управления, в сентябре месяце обратился в Городскую Управу с просьбой утвердить постановление Комитета о реквизиции башмачной мастерской некоего Курноса. Управа по этому поводу дала следующий отзыв (постан[овление] 13 сентября 1917 г.): «Городскому Самоуправлению никаких прав реквизиции не предоставляется за исключением реквизиции помещений для военных надобностей, а посему Городское Самоуправление санкционировать вообще и в частности реквизицию мастерской Курноса не может. Случаи реквизиции Продовольственными Комитетами установлены и обусловлены особым на этот предмет положением, в пределах коего им и предоставлено действовать».

Управа, таким образом, как будто стала на вполне правильный и законный путь и как будто сочла нужным умерить рвение Продовольственного Комитета в делах реквизиции. Но спустя короткое время та же Управа сама проводит через Думу обязательное постановление, по которому домовладельцы и квартиронаниматели обязаны по первому требованию особо избранной Думой реквизиционной Комиссии из 9 человек (за особое, конечно, вознаграждение) предоставить свои дома, жилые и нежилые помещения не только для расквартирования войск, но и для общественных и других учреждений и для политических организаций [підкреслено в документі].

Херсонский Губернский Комиссар предложением от 23 ноября 1917 года за № 13378 опротестовал это постановление и предложил Думе отменить его как незаконное, указав, что согласно 180 ст[атье] Город[ового] Полож[ения] (по закону 9 июня 1917 г.) «Городским Самоуправлениям не предоставлено право издавать обязательные постановления о реквизиции домов и квартир и что означенные реквизиции производятся только по распоряжению военных властей в пределах, установленных законом». Губернскому Комиссару в сущности пришлось разъяснить то, что и без того было хорошо известно Управе, как

это видно из приведенного выше ее собственного разъяснения, данного ею Продовольственному Комитету. Тем не менее, Управа, рассмотрев предложение Губ[ернского] Комиссара, не нашла ничего лучшего, как сделать такое постановление: «Поручить Юридическому Отделу написать возражение...». Для Юридического Отдела писание возражений против указания представителя правительства на незаконные действия оказалось, по-видимому, задачей непосильною, и, по наведенной Комиссией справке, протест Губернского Комиссара был просто оставлен без ответа. А реквизиционная Комиссия продолжала развивать свою деятельность во всю ширь своих чрезвычайных полномочий, помогая партийным организациям и политическим клубам овладевать целыми домами и отдельными помещениями частных лиц и даже общественных учреждений.

Такую же неустойчивость социалистическая Управа проявила и в вопросе о реквизиции товаров. Как известно, Продовольственный Отдел Городской Управы не уступал в своей реквизиционной деятельности прежнему Продовольственному Комитету, и в одно время она достигла такого напряжения, что местные торговцы, и крупные, и мелкие, начали совершенно воздерживаться от новых закупок и заготовок, боясь за участь своих товаров. Это, должно быть, возымело некоторое действие, и Управа поняла, что чрезмерно энергичная деятельность Продовольственного Отдела в области реквизиции приведет наконец к тому, что в городе скоро нечего будет и реквизировать. Интересным поэтому представляется имеющееся в делах следующее предложение Управы: «Продовольственному Отделу Городской Управы. Продовольственная Управа (т[о] е[сть] Отдел) уведомила местные банки, что товары, взятые в складах банков на учет, должны быть временно задержаны и не выдаваться владельцам. Городская Управа, обсудив этот вопрос в своем заседании 25-го сего октября, признала необходимым для облегчения положения на местном рынке снять означенное запрещение как стесняющее торговлю и вызывающее упадок торговых оборотов... а посему просит Продовольственную Управу незамедлительно уведомить банки, что свое постановление Продовольственная Управа с настоящего дня отменяет. О последующем Городская Управа просит уведомить».

Комиссия склонна думать, что здесь приходится иметь дело не столько с изменившимся отношением Городской Управы к вопросам реквизиции товаров, сколько с соображениями о невыгодности ссориться с банковскими учреждениями, с которыми непрерывно велись переговоры о новых займах, так как, проявив столь снисходительное отношение к банковским складам, Управа продолжала смотреть сквозь пальцы на дальнейшие реквизиции товаров из частных складов, магазинов и даже мелочных лавок, несмотря на неоднократные предупреждения Херсонской Губернской Продовольственной Управы о том, что Городским Продовольственным Управам (а тем более Продовольственным Отделам Городских Управ) не предоставлено право самостоятельной реквизиции, а лишь по соглашению с уездной Продовольственной Управой.

Реквизиция таких предметов, которые никакого отношения к делу продовольствия и вообще предметам потребления первой необходимости не имеют, как, например, автомобили, шины, смазочные масла и проч[ее], производилась непосредственным распоряжением Городской Управы, причем в целях должного воздействия на хозяев имущества или товаров мерами революционного времени Управа обращалась к содействию бывшего при Совете Рабочих и Военных Депутатов Революционного Штаба.

В числе незаконных действий в области реквизиций видное место занимает реквизиция частных хлебопекарен. Социалистическое Управление, даже не затронув вопроса о муниципализации хлебопечения, просто предоставило монополию кооперативу «Трудовая Копейка», предоставив в полное его распоряжение все реквизированные в городе частные хлебопекарни.

Реквизиция товаров, не говоря о незаконности, производилась бессистемно, а нередко и бесцельно. Случалось, что реквизированные товары, изъятые из обращения на рынке,

портились и причиняли убытки. Бесцельно реквизировались также и торговые помещения. Торговцы изгонялись, а реквизированные помещения оставались пустующими, но под замками Продовольственного Отдела. В результате к Продовольственному Отделу, т[о] е[сть] к Городскому Управлению, предъявлено множество судебных исков.

Но здесь не место подробно останавливаться на деятельности Продовольственного Отдела, так как обследованием этой деятельности занята особая думская Комиссия. В настоящем же докладе продовольственное дело затрагивается лишь постольку, поскольку Комиссии по обследованию деятельности прежнего Городского Управления пришлось, между прочим, сталкиваться с отношением к вопросам реквизиции самой Управы и Думы.

Выйдя из круга ведения, отведенного Городским Управлением, как Гор[одовым] Полож[ением], так и законами Временного Правительства, социалистическое Управление вторгалось во все сферы общественной жизни, накладывая на все свой особый политический отпечаток. Следуя исключительно политическим течениям, оно вторгалось также во внутреннюю жизнь общественных, правительственных и даже частных учебных заведений. Так, насильно устранен был директор Реального училища г[осподин] Вирен. Таким же порядком устранен был инспектор школы имени лейт[енанта] Шмидта г[осподин] Машкевич, причем наложено было запрещение на капитал школы, образованный инициативой и усилиями группы частных лиц. Под видом демократизации была нарушена автономия школы – дар революции, к которому социалистическое Управление, казалось бы, должно было относиться с уважением. Школе были навязаны правила о положении Педагогических Советов, причем равноправными членами с правом решающего голоса в Педагогические Советы были введены учащиеся трех старших классов – юноши, едва вышедшие из детского возраста, и притом без всякого ограничения круга вопросов, подлежащих обсуждению в Педагогическом Совете (постановление Городской Думы 17 января с[его] г[ода]), т[о] е[сть] детям предоставлено принимать равноценное участие при обсуждении Педагогическими Советами вопросов нередко интимного свойства, касающихся не только самих учащихся, но иногда касающихся и семьи их. Очевидно, что такая школьная политика вместо демократизации явно вела к деморализации школы.

Завершило свою деятельность социалистическое Управление финалом, взбудоражившим всех служащих Управы и потребовавшим вмешательства прокурорского надзора. В городской кассе, как оказалось, с ведома Управы нашел себе приют сундук с деньгами и ценностями, принадлежавшими бывшему Совету Рабочих и Военных Депутатов. Сундук был сдан в гор[одскую] кассу на хранение представителями Совета после бегства из города большевиков. В день устранения социалистической Управы, 8 мая, те же представители Совета явились в Управу и с разрешения еще не ушедших членов Управы г[оспод] Кочкина и Кокизова взяли из кассы сундук. Служащие Управы, имея основание предполагать, что в сундуке могут находиться, между прочим, и деньги, добытые большевиками у местных граждан путем насилия и грабежа, запротестовали против уноса сундука. Действительно, по вскрытии сундука в кабинете Городского Головы там между прочим оказались ценные вещи, принадлежащие городскому юриконсульту прис[яжному] пов[еренному] Я. Л. Шварцу, похищенные во время произведенного у него на квартире большевиками обыска. Сколько именно в сундуке было денег – точно не известно. По словам служащих Управы, бывший Городской Голова Костенко заявил в Думе, что в принятом на хранение сундуке было 100.000 руб. Представители Совета, не называя общей суммы, по вскрытии сундука заявили, что из находившихся там денег была будто выдана ссуда городу в 30000 руб., а остальные деньги они в два приема забрали, но сколько ими было забрано денег и для каких надобностей – они объяснить не пожелали. Еще в начале этого инцидента по инициативе одного из гласных Думы была вызвана в Управу вся Коллегия Управы состава 1916 г., а затем судебнo-уголовная милиция и прокурорский надзор. О происшедшем был составлен подробный протокол с изложением всех обстоятельств дела, причем Управа в экстренном заседании постановила: опечатать ящик печатями Городской

Управы и судебно-уголовной милиции и поместить его вновь в кладовую городской кассы, а протокол о происшедшем препроводить прокурору.

В заключение Комиссия считает нелишним сказать еще следующее. Социалистическая Дума почему-то претендовала на признание ее избранницей всего населения города. Такие претензии едва ли можно считать основательными, если иметь в виду действительное положение вещей и самую обстановку выборов. Выборы производились по общим партийным спискам. В выборах участвовало несколько более 60 тысяч избирателей. Если иметь в виду, что кроме десятков тысяч рабочих и их жен в выборах участвовали также деморализованные воинские части – 45 запасной полк, 456 и 465 дружины, флотский экипаж и другие воинские части, тоже в количестве десятков тысяч, пришлых и совершенно чуждых городу и его интересам и действовавших исключительно под влиянием бурной, крикливой агитации социалистических партий, то станет ясно, что социалистическое Управление не имело оснований считать себя избранным всем населением города.

Заканчивая в этом свой доклад, Комиссия имеет честь представить его Собранию Городской Думы.

Подлинный подписали: Председатель Комиссии Л. Бурцев, Члены Комиссии – Л. Инглези, И. Шиш, И. Ашураков, Я. Булан, К. В. Максимов и И. Бажанов.

КОПИЯ ПОСТАНОВЛЕНИЯ НИКОЛАЕВСКОЙ ГОРОДСКОЙ УПРАВЫ:

7-го августа 1918 года № 60

Представляя настоящий доклад в Городскую Думу, Городская Управа, в целях полного выяснения виновности бывшего состава Городской Управы и других лиц Городского Управления, рекомендует Собранию Думы передать настоящий доклад на заключение Юридической Комиссии по вопросу о привлечении бывшего Городского Управления к ответственности.

Подлинный за надлежащей подписью

С подлинным верно

Городской секретарь /подпись/

Верно.

Н. Горкин

Д. Кокизов

[Газетная заметка^{475.1}]

По вопросу о судьбе известного доклада Комиссии по обследованию деятельности социалистического самоуправления выступает член Юридич[еского] Комитета г[осподин] Шехавцов.

В результате выясняется, что «обширный» доклад, полный пикантных разоблачений, в конце концов не годен для использования его как следственного материала.

По указаниям г[осподина] Шехавцова Дума выносит постановление о возвращении доклада Комиссии по обследованию для дополнения и замены туманных мест доклада, «никчемных» рассуждений и разглаговльствований ясными и определенными указаниями – когда, где и кто совершил то или иное деяние уголовного харак[тера].

Копія. Російською мовою.

Державний архів Миколаївської області. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 157. Арк. 28–42зв.

^{475.1} Не датовано. Найменування газети не вказано.

**Автобіографія члена Української Центральної Ради від м. Миколаєва
Олександра Йосиповича Рожанського, написана під час його роботи
у Вищій Раді Народного Господарства УСРР**

27 травня 1927 р.

Автобиография
сотрудника ВСНХ УССР Александра РОЖАНСКОГО

Родился в 1883 году, 16-го ноября, в г[ороде] Прилуки Полтавской губернии.

Отец мелкий ремесленник, мать работала по домашнему хозяйству, наемным трудом не пользовались.

До 16-ти лет учился в городском училище^{476.1}, в каникулярное время работал в качестве рабочего, а потом помощника кочегара на мельнице «Долгина» в г[ороде] Прилуки.

При скверных заработках отца и большой семье /всего 7 чел[овек]/ материальная обеспеченность была скверная – временами катастрофическая. Рабочий день семьи продолжался 16–17 час[ов].

В 17 лет выдержал экзамен на вольноопределяющегося и поступил в 175-й Батуринский полк 44-й дивизии.

Служил 2 года, с 1901 по 1903 г[од], в качестве рядового, таковым и вышел в запас.

Отношение с начальством было обостренное за дезертирство из Кременчуга в 1902 г. Во время Харьковских погромных беспорядков был предан суду, но потом был подвергнут дисциплинарному взысканию – отсидке на гауптвахте и другим практиковавшимся в то время наказаниям. Вообще – на гауптвахте мною было проведено за время службы довольно изрядное число дней.

Вышедши в запас армии в 1904 г., выдержал экзамен на народного учителя и поступил таковым в с[ело] Оханьки Прилуцкого уезда.

В том же году вступил в Укр[аинскую] С[оциал]-Д[емократическую] рабочую партию /Прилуцкая организация/. С теорией Маркса я ознакомился еще на военной службе, о жизни рабочих, крестьян я ознакомился в детстве – и будучи народным учителем: гнет, помещичий произвол и т. д. сделали из меня не просто революционера, а энтузиаста, готового жертвовать жизнью.

Во время работы в деревне мною был организован учительский комитет уезда /восточная сторона/, крестьянский комитет и боевые дружины.

После подавления Московского вооруженного восстания – пришлось распустить всех и принять меры к исчезновению с поля зрения карательных отрядов, но был захвачен на квартире Барского в Прилуках казаками и полицией.

В силу необходимости я с оружием в руках вышиб полицию из помещения, прорвав окружение, и скрылся.

Мне удалось добраться до Кременчуга, где, за отсутствием поездов, пришлось застрять.

Выдан был квартирной хозяйкой, благодаря чему попал в засаду, обезоружен и арестован.

Был предан суду Харьковской Судебной палатой.

Осужден в общей сложности по 272 ст[атье] Уг[оловного] Ул[ожения] на 2 года арестант[ских] р[аб]от /вместе с предварительным заключением/.

Отбыл наказание в Полтавских Арестантских ротах и Туринской каторжной тюрьме Тобольской губ[ернии] с 1906 по 1907 /включ[ительно]/. Привлекался по 126, 129 ст[атьях], но дело было прекращено, и вместо этого была назначена ссылка в Тобольскую губернию, где и отбыл в течение 4-х лет /с 1908 по 1911 включ[ительно]/.

^{476.1} В анкеті з обліку кадрів О. Й. Рожанський указав, що в 1915 р. закінчив Миколаївську класичну гімназію (8 класів).

В ссылке работал на разного рода предприятиях в качестве сторожа, рабочего, занимался самообразованием техническим и общим. Место ссылки гор[од] Туринск, впоследств[вии] Тюмень.

В конце 1911 г[ода] я при посредстве жившего нелегально тов[арища] Сворцова /Рута^{476.2}/, нач[альника] оборудования Николаевских заводов, поступил на завод в качестве строительного десятника, а потом мастера по оборудованию Крупных Отделов пресовой, газогенераторной и главной кузницы.

Исполнял, кроме того, крупные работы по всему заводу /преимущественно строительные/.

В мае 1912 г. во время забастовки Николаевских заводов /2 ½ м[еся]ца/ был арестован и выслан на 2 г[ода] в Полтавскую губ[ернию]. Пробыл 1 год 4 мес[яца] в силу сокращения срока надзора по празднованию 300-летия дома Романовых – я получил возможность передвижения и поступил обратно на завод, где и пробыл до середины 1918 г.; когда был арестован немцами, будучи освобожденным, я перешел на нелегальное положение, скрылся в Одессу, а потом переехал в Полтавскую губернию.

Во время нахождения на заводах /«Наваль»/ вел нелегальную работу.

С 1917 г[ода] по 1922 год состоял членом Николаевского Районного Отделения Союза металлистов.

До октябрьского переворота был членом Исполкома С[овета] Р[абочих] и К[рестьянских]^{476.3} Депутатов.

Во время октябрьского переворота, который произошел в Николаеве без особых потрясений, – был назначен Комиссаром по национальным делам.

Во время немецкой оккупации в декабре м[еся]це^{476.4} я был вызван Союзом металлистов из Полтавской губ[ернии] и назначен Начальником Охраны Николаевского района и Нач[альником] милиции города. В какой должности пробыл до ухода немцев /в феврале 1920 г.^{476.5}/, все время работая в контакте с полулегальным Советом рабочих и крестьянских депутатов.

В феврале был назначен Исполкомом Совета Р[абочих] и К[рестьянских] Депутатов военным комендантом г[орода] Николаева и Начальником отряда войск Николаевской зоны; в какой должности и пробыл до августа 1919 г., когда был смещен и назначен Особоуполномоченным по снабжению топливом /дровяным/ заводов и города, /лесоразработки Знаменского и Черкасского районов/.

С 1917 г. состоял членом объединенной организации Р[оссийской] С[оциал]-Д[емократической] Р[абочей] П[артии] /большевики и меньшевики/, примыкал к правому крылу, после разделения состоял членом Николаевской Независимой Организации Р[оссийской] С[оциал]-Д[емократической] Р[абочей] П[артии] до начала 1920 г., когда за самороспуском организации вышел из ее состава и порвал вообще всякую связь с с[оциал]-д[емократией], ея направлением и тактикой.

Во время наступления белых я принужден был отступить с Знаменского района на север, т[ак] к[ак] Николаев был занят – в окрестностях Прилук был захвачен группой белых добровольцев – подвергнут экзекуции – пытался покончить самоубийством, вскрыв вены, сделал попытку к бегству, был схвачен – подвергнут страшному избиению прикладами.

Как солидный преступник был закован в ручные и ножные кандалы, брошен в вагон и по требованию Николаевской контрразведки доставлен в Николаевскую каторжную тюрьму, где и содержался под следствием до первого панического бегства белых, когда

^{476.2} Імовірно, вказаний псевдонім.

^{476.3} У м. Николаєві – Рада робітничих і військових депутатів.

^{476.4} Йдеться про 1918 р.

^{476.5} Німецький контингент залишив Миколаїв у 1919 р.

мне с группой товарищей удалось освободиться. С приходом во второй раз советской власти в Николаев – перешел на хозяйственную работу.

Занимал следующие должности:

1) Завед[ующим] транспортным отделом Н[иколаевского] Г[ородского] С[овета] Н[ародного] Х[озяйства] с февраля по март [19]20 г.

2) Техническим руководителем и Управляющим заводов /группой Руссуд, «Ремсуд» и «Темвод»/, работа моя по выпуску подводных лодок, транспортов, ремонту судов на Херсонский фронт^{476.6} признана всеми, с марта 1920 г. по апрель 1921 г.

3) Заведующим Производственно-технического отдела Херсонского и Днепропетровского уезда и заместителем Председателя Губернской производственно-техническ[ой] комиссии /Н[иколаевского] Г[ородского] С[овета] Н[ародного] Х[озяйства]/ с апреля по июль 1921 г.

4) С июля 1921 г. по апрель 1922 г. – Начальником Управления Металлической промышленности Николаевской губ[ернии].

5) С апреля 1922 г. по июль того же года Особоуполномоченным от Н[иколаевского] Г[ородского] С[овета] Н[ародного] Х[озяйства] по реализации продуктов металлической промышленности в Полтавской и Черниговской губ[ерниях].

6) В августе 1922 г. был откомандирован Ник[олаевским] Районным Отделением Союза металлистов в распоряжение Южбюро Металлистов, откуда направлен в распоряжение В[ысшего] С[овета] Н[ародного] Х[озяйства] У[краинской] С[оветской] С[оциалистической] Р[еспублики].

7) В В[ысшем] С[овете] Н[ародного] Х[озяйства] У[краинской] С[оветской] С[оциалистической] Р[еспублики] служу с сентября 1922 г. по настоящее время в должности Завед[ующего] Лесной Секцией.

Все перечисленные должности я занимал как кандидат, выдвигаемый профессион[альным] союзом.

Работа моя на всех постах по инициативе, знанию вопроса и энергии считалась безупречной и вполне удовлетворительной. Желая работать в лесной, металлической области, область применения своих способностей в данный момент сказать затрудняюсь.

Специальных поручений имел много, в числе последних считаю необходимым^{476.7} отметить обследование состояния Таганрогских металлургических и металлических заводов, август 1922 г., и обследование состояния лесной промышленности, март 1923 г.

Участвовал на фронте с махновцами – [в] мае 1919 г.

Командирован сводным отрядом по усмирению бунта /в Вознесенске/, ноябрь 1917 г. Участвовал в Съездах по металлической промышленности, Съездах и конференциях по лесному делу.

Сотрудничал в журналах по вышеуказанным двум специальностям, занимался самообразованием общим и техническим.

Читал много по разным отраслям знаний.

Образование имею среднее, в 1915 г., служа на зав[оде] «Наваль», выдержал экзамен на аттестат зрелости при Николаевской гимназии /8 классов/.

В империалистической войне ни рус[ско]-японской, ни в последней на фронте не был.

Зав[едующий] Лесной Секцией А. Рожанский

1924 г[од] мая 27 дня

Оригінал. Машинопис із виправленнями. Російською мовою.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України.

Ф. 34. Оп. 18. Спр. 5857. Арк. 7–11.

^{476.6} Зверху надписано: «удовлетворительная работа».

^{476.7} «Считаю необходимым» надписано зверху.

ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ

№ 1. Наказ Миколаївського градоначальника і командира Миколаївського військового порту віце-адмірала А. Г. Покровського з оголошенням телеграми командувача Чорноморським флотом віце-адмірала О. В. Колчака, доведений до населення шляхом публікації у виданні «Трудовая газета» 3 березня 1917 р. № 2368. *(3 березня 1917 р.)*.

№ 2. Повідомлення про оголошення в Миколаївській міській думі телеграми голови Державної думи Російської імперії М. В. Родзянка про перехід влади до Тимчасового уряду, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 4 березня 1917 р. № 2369. *(4 березня 1917 р.)*.

№ 3. Повідомлення про звільнення політичних в'язнів з миколаївської тимчасової каторжної в'язниці, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 7 березня 1917 р. № 2372. *(5 березня 1917 р.)*.

№ 4. Лист Миколаївського градоначальника віце-адмірала А. Г. Покровського Миколаївському міському голові М. П. Леонтовичу про перехід міської поліції в підпорядкування міського самоврядування та допущення різного роду зібрань. *(5 березня 1917 р.)*.

№ 5. Наказ Миколаївського градоначальника і командира Миколаївського військового порту віце-адмірала А. Г. Покровського про передачу повноважень градоначальника Миколаївському міському голові М. П. Леонтовичу. *(6 березня 1917 р.)*

№ 6. Наказ командира Миколаївського військового порту віце-адмірала А. Г. Покровського з оголошенням телеграм командуючого Чорноморським флотом адмірала О. В. Колчака членам Тимчасового уряду Г. Є. Львову, О. І. Гучкову та М. В. Родзянку, доведений до населення шляхом публікації у виданні «Трудовая газета» 8 березня 1917 р. № 2373. *(7 березня 1917 р.)*

№ 7. Текст присяги на вірність Тимчасовому уряду, опублікований у виданні «Вестник Временного Правительства» 9(22) березня 1917 р. № 4(50), доведений до відома населення м. Миколаєва шляхом публікації у виданні «Трудовая газета» 17 березня 1917 р. № 2380. *(7 березня 1917 р.)*.

№ 8. Повідомлення про події у Миколаєві після оголошення телеграм командувача Чорноморським флотом адмірала О. В. Колчака, опубліковані у виданні «Трудовая газета» 8 березня 1917 р. № 2373. *(7 березня 1917 р.)*.

№ 9. Повідомлення про організаційні збори та поіменний склад Ради військових депутатів, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 12 березня 1917 р. № 2376. *(7 березня 1917 р.)*.

№ 10. Повідомлення про заснування Спілки фармацевтів міста Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 9 березня 1917 р. № 2374. *(7 березня 1917 р.)*.

№ 11. Повідомлення про заснування Ради військових депутатів у м. Миколаєві, опубліковане в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 30 березня 1917 р. № 2. *(7-18 березня 1917 р.)*.

№ 12. Рапорт начальника миколаївської каторжної в'язниці Бослак-Бослакова про вимоги в'язнів, засуджених за кримінальні злочини, пред'явлені після повалення царської влади. *(9 березня 1917 р.)*.

№ 13. Звернення ініціативної групи до вчителів нижчих шкіл і приватних педагогів про створення професійної спілки, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 14 березня 1917 р. № 2377. *(9 березня 1917 р.)*.

№ 14. Повідомлення про організаційні збори Спілки службовців урядових установ м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 14 березня 1917 р. № 2377. *(11 березня 1917 р.)*.

№ 15. Повідомлення про візит до Миколаєва члена IV Державної думи Російської імперії, комісара Тимчасового уряду І. М. Тулякова, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 12 березня 1917 р. № 2376. *(12 березня 1917 р.)*.

№ 16. Повідомлення про урочисту присягу військових частин Миколаївського гарнізону на вірність Тимчасовому уряду, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 14 березня 1917 р. № 2377. *(12 березня 1917 р.)*.

№ 17. Повідомлення про святкування Дня народної свободи у селищі Варварівка, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 18 березня 1917 р. № 2381. *(12 березня 1917 р.)*.

№ 18. Повідомлення про вибори представників від єврейської громади міста Миколаєва до Громадського комітету, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 14 березня 1917 р. № 2377. *(14 березня 1917 р.)*.

№ 19. Повідомлення про засідання військово-морських чинів і чиновників морського відомства під головуванням начальника Миколаївського гарнізону віце-адмірала А. Г. Покровського, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 14 березня 1917 р. № 2377. *(14 березня 1917 р.)*.

№ 20. Повідомлення про вибори представників від громади зубних лікарів м. Миколаєва до Громадського комітету та Ради робітничих депутатів, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 14 березня 1917 р. № 2377. *(14 березня 1917 р.)*.

№ 21. Протокол 6-го засідання Ради військових депутатів, опублікований у виданні «Трудовая газета» 17 березня 1917 р. № 2380. *(15 березня 1917 р.)*.

№ 22. Повідомлення про засідання Ради робітничих депутатів, на якому розглядалися питання про створення примирливих камер для усунення конфліктів між власниками підприємств і робітниками, уведення 8-годинного робочого дня, заснування фонду Ради робітничих депутатів, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 18 березня 1917 р. № 2381. *(16 березня 1917 р.)*.

№ 23. Повідомлення про приведення до присяги на вірність Тимчасовому уряду гласних Миколаївської міської думи, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 19 березня 1917 р. № 2382. *(19 березня 1917 р.)*.

№ 24. Повідомлення про приведення до присяги на вірність Тимчасовому уряду мешканців селищ Висунськ, Пришиб і Семенівка, опубліковане у виданні «Николаевская газета» 30 березня 1917 р. № 3322. *(20 березня 1917 р.)*.

№ 25. Протокол засідання Комісаріату тимчасової народної міліції м. Миколаєва із розглядом питання про організацію народної міліції. *(20 березня 1917 р.)*.

№ 26. Лист киргизів, будівельників залізничних мостів у Миколаєві, на підтримку мусульманської фракції Державної думи та про пожертву коштів сім'ям загиблих за свободу, опублікований у виданні «Трудовая газета» 21 березня 1917 р. № 2383. *(21 березня 1917 р.)*.

№ 27. Звіт комісії з перегляду складу та організації міського Громадського комітету, представлений загальним зборам членів Громадського комітету м. Миколаєва. *(22 березня 1917 р.)*.

№ 28. Протоколи № 1 від 27 березня 1917 р. та № 2 від 31 березня 1917 р. установчих засідань Українського організаційного комітету в Миколаєві *(27 березня 1917 р.; 31 березня 1917 р.)*.

№ 29. Повідомлення про заснування в м. Миколаєві партії соціалістів-революціонерів, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 31 березня 1917 р. № 2391. *(31 березня 1917 р.)*.

№ 30. Протокол загальних зборів Спілки технічних сил м. Миколаєва. (31 березня 1917 р.).

№ 31. Протокол організаційного зібрання Комітету сіоністів м. Миколаєва. (1 квітня 1917 р.).

№ 32. Повідомлення про організаційні збори Спілки дрібних торговців м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 1 квітня 1917 р. № 2392. (1 квітня 1917 р.).

№ 33. Повідомлення про організаційні збори осередку Всеросійської спілки театральних службовців м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 1 квітня 1917 р. № 2392. (1 квітня 1917 р.).

№ 34. Повідомлення про рішення Ради робітничих депутатів м. Миколаєва створити селянську комісію та придбати власну друкарню для видання газети «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов», опубліковане у виданні «Трудовая газета» 1 квітня 1917 р. № 2392. (1 квітня 1917 р.).

№ 35. Повідомлення про збори селян у Баловному, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 9 квітня 1917 р. № 2397. (2–3 квітня 1917 р.).

№ 36. Повідомлення про затримку відправлення 45-го запасного піхотного полку з м. Миколаєва на фронт, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 6 квітня 1917 р. № 2394. (3 квітня 1917 р.).

№ 37. Повідомлення про заснування Професійної спілки працівників шкіряного виробництва м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 7 квітня 1917 р. № 2395. (3 квітня 1917 р.).

№ 38. Повідомлення про збори членів сіоністської організації «Цеірей-Ціон» і мітинг єврейської молоді м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 8 квітня 1917 р. № 2396. (3 квітня 1917 р.).

№ 39. Вимоги селян Ново-Березівки і Ново-Юр'івки Херсонського повіту щодо надання Україні широкої автономії, запровадження української мови в школах і передавання землі землеробам, пред'явлені Тимчасовому уряду й опубліковані у виданні «Трудовая газета» 9 квітня 1917 р. (3–4 квітня 1917 р.).

№ 40. Повідомлення про засідання Спілки годинників, ювелірів і граверів м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 7 квітня 1917 р. № 2395. (4 квітня 1917 р.).

№ 41. Протокол засідання Ради військових депутатів м. Миколаєва із розглядом питань про катастрофічний стан доставки товарів залізницею та транспортною флотилією, опублікований у виданні «Трудовая газета» 7 квітня 1917 р. № 2395. (5 квітня 1917 р.).

№ 42. Повідомлення про проведення організаційних зборів Професійної спілки службовців суднобудівного заводу «Наваль», опубліковане у виданні «Трудовая газета» 9 квітня 1917 р. № 2397. (6 квітня 1917 р.).

№ 43. Повідомлення про перебіг подій на Українському національному з'їзді в Києві та про виступ з вітальним словом до учасників з'їзду делегата від Миколаївської організації Українського товариства «Просвіта» Б. В. Брояківського, опубліковане у виданні «Вісти з Української Центральної Ради у Києві» у квітневому числі 1917 р. № 3. (6 квітня 1917 р.).

№ 44. Повідомлення про загальні збори Спілки конструкторів та креслярів м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 6 квітня 1917 р. № 2394. (7 квітня 1917 р.).

№ 45. Звернення Спілки працюючих голкою до професійних спілок м. Миколаєва із пропозицією співпраці, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 7 квітня 1917 р. № 2395. (7 квітня 1917 р.).

№ 46. Повідомлення про заснування Спілки портових робітників м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 7 квітня 1917 р. № 2395. (7 квітня 1917 р.).

№ 47. Повідомлення про проведення загальних зборів Спілки дрібних торгівців бакалійними, тютюновими, гастрономічними й іншими їстівними товарами, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 8 квітня 1917 р. № 2396. *(8 квітня 1917 р.)*.

№ 48. Звернення до естонців – мешканців м. Миколаєва про заснування Естонської національної організації, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 8 квітня 1917 р. № 2396. *(8 квітня 1917 р.)*.

№ 49. Повідомлення про проведення зборів Миколаївської сіоністської організації для обрання представників від єврейської громади м. Миколаєва до Громадського комітету, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 8 квітня 1917 р. № 2396. *(9 квітня 1917 р.)*.

№ 50. Повідомлення про конференцію місцевої організації соціалістів-революціонерів, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 9 квітня 1917 р. № 2397. *(9 квітня 1917 р.)*.

№ 51. Повідомлення про проведення загальних зборів Об'єднаної спілки власників ремісничих підприємств для виборів представників до Громадського комітету м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 8 квітня 1917 р. № 2396. *(9 квітня 1917 р.)*.

№ 52. Лист до редакції видання «Трудовая газета» від Спілки фармацевтів м. Миколаєва з економічними вимогами фармацевтів, опублікований 9 квітня 1917 р. № 2397. *(9 квітня 1917 р.)*.

№ 53. Повідомлення про відправлення на фронт із м. Миколаєва революційних маршових рот, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 11 квітня 1917 р. № 2398. *(9–10 квітня 1917 р.)*.

№ 54. Повідомлення про реквізицію автомобілів для забезпечення транспортом Громадського комітету, Ради робітничих депутатів, Ради військових депутатів, градоначальника та головного комісара м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 11 квітня 1917 р. № 2398. *(Квітень 1917 р.)*.

№ 55. Повідомлення про заснування професійної Спілки цехових технічних сил м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 12 квітня 1917 р. № 2399. *(Квітень 1917 р.)*.

№ 56. Повідомлення про візит до Миколаєва членів екіпажу панцерника «Потемкин», опубліковане у виданні «Трудовая газета» 12 квітня 1917 р. № 2399. *(11 квітня 1917 р.)*.

№ 57. Повідомлення про організацію Миколаївським союзом матросів поїздки на острів Березань з метою вшанування пам'яті лейтенанта П. П. Шмідта, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 14 квітня 1917 р. № 2401. *(12 квітня 1917 р.)*.

№ 58. Повідомлення про установчі збори культурно-просвітницького товариства «Просвещение», опубліковане у виданні «Трудовая газета» 12 квітня 1917 р. № 2399. *(12 квітня 1917 р.)*.

№ 59. Повідомлення про заснування професійної Спілки прикажниць м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 13 квітня 1917 р. № 2400. *(13 квітня 1917 р.)*.

№ 60. Повідомлення про заснування професійної Спілки кравців м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 13 квітня 1917 р. № 2400. *(13 квітня 1917 р.)*.

№ 61. Телеграма Української Центральної Ради, надіслана до Миколаївського відділення Українського товариства «Просвіта», із запрошенням взяти участь у загальних зборах Української Центральної Ради 22 квітня 1917 р. *(14 квітня 1917 р.)*.

№ 62. Повідомлення про створення Естонської соціал-демократичної робітничої партії в м. Миколаєві, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 20 квітня 1917 р. № 2406. *(16 квітня 1917 р.)*.

№ 63. Протокол засідання ротних комітетів військових частин гарнізону м. Миколаєва, опублікований у виданні «Трудовая газета» 21 квітня 1917 р. № 2407. *(16 квітня 1917 р.)*.

№ 64. Повідомлення про заснування Миколаївського міського комітету Російської соціал-демократичної робітничої партії, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 17 квітня 1917 р. № 2404. *(16 квітня 1917 р.)*.

№ 65. Повідомлення про організаційні збори Союзу георгіївських кавалерів м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 18 квітня 1917 р. № 2403. *(Квітень 1917 р.)*.

№ 66. Повідомлення про відзначення Свята праці «1 Травня» 18 квітня 1917 р. у м. Миколаєві, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 20 квітня 1917 р. № 2406. *(18 квітня 1917 р.)*.

№ 67. Лист співробітників редакції газети «Южная Россия» до Ради військових депутатів і Ради робітничих депутатів із протестом з приводу несправедливого бойкоту газети цими та низкою інших органів м. Миколаєва за «травлю» Ради робітничих депутатів від 19 квітня 1917 р. та витяг із протоколу засідання Ради робітничих депутатів в м. Миколаєва із розглядом питання про бойкот газети «Южная Россия», опублікований у виданні «Трудовая газета» 22 квітня 1917 р. № 2408. *(19–22 квітня 1917 р.)*.

№ 68. Лист Спілки жінок без професії м. Миколаєва до редакції видання «Трудовая газета» із протестом на результати виборів до Громадського комітету, опублікований 22 квітня 1917 р. у числі № 2408. *(19–22 квітня 1917 р.)*.

№ 69. Лист голови Українського організаційного комітету м. Миколаєва Б. В. Брояківського до Ради Українського товариства «Просвіта» в Миколаєві про його суперечку з С. І. Гайдученком на початку роботи Українського національного з'їзду в м. Києві 6 квітня 1917 р. за право брати участь у роботі з'їзду *(21 квітня 1917 р.)*.

№ 70. Повідомлення про заснування Спілки учнів м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 22 квітня 1917 р. № 2408. *(Квітень 1917 р.)*.

№ 71. Повідомлення про заснування Спілки аптекарів м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 22 квітня 1917 р. № 2408. *(Квітень 1917 р.)*.

№ 72. Повідомлення про проведення установчих зборів професійної Спілки металістів, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 25 квітня 1917 р. № 2410. *(23 квітня 1917 р.)*.

№ 73. Оголошення Українського Організаційного Комітету в Миколаєві про проведення Українського Віча, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 2 квітня 1917 р. № 240. *(23 квітня 1917 р.)*.

№ 74. Порядок виклику військ Радою робітничих і військових депутатів м. Миколаєва. *(Не раніше 23 квітня 1917 р.)*.

№ 75. Повідомлення про заснування Спілки перевізників м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 23 квітня 1917 р. № 2409. *(Квітень 1917 р.)*.

№ 76. Повідомлення про спільне засідання Виконавчого комітету і фракцій Миколаївського осередку партії соціалістів-революціонерів, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 25 квітня 1917 р. № 2410. *(25 квітня 1917 р.)*.

№ 77. Оголошення про запис осіб, які приймають партійну програму, до лав партії «Народна Свобода», опубліковане у виданні «Трудовая газета» 25 квітня 1917 р. № 2410. *(25 квітня 1917 р.)*.

№ 78. Склад комісії Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва, опублікований у виданні «Трудовая газета» 28 квітня 1917 р. № 2413. *(26 квітня 1917 р.)*.

№ 79. Оголошення про скликання у м. Миколаєві Селянського з'їзду Херсонської губернії із декларацією про мету Селянського союзу Херсонської губернії. *(Квітень 1917 р.)*.

№ 80. Звернення ініціативної групи учнів-українців до української молоді з оголошенням запрошення на організаційні збори українського учнівського товариства, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 30 квітня 1917 р. № 2415. *(1 травня 1917 р.)*.

№ 81. Повідомлення про проведення віча учнів-українців шкіл м. Миколаєва і заснування Української учнівської спілки «Зірка», опубліковане у виданні «Трудовая газета» 4 травня 1917 р. № 2418. *(1 травня 1917 р.)*.

№ 82. Резолюція судового комітету лінійного корабля «Воля» про приєднання до резолюції моряків лінкора «Георгий Победоносец» щодо підтримки командувача Чорноморським флотом віце-адмірала О. В. Колчака, опублікована у виданні «Трудовая газета» 4 травня 1917 р. № 2418. *(1 травня 1917 р.)*.

№ 83. Звернення Спілки металістів до всіх професійних спілок м. Миколаєва про необхідність заснування Центрального бюро професійних спілок, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 3 травня 1917 р. № 2417. *(3 травня 1917 р.)*.

№ 84. Повідомлення про затвердження Статуту Товариства техніків м. Миколаєва та вибори в секції конторників при профспілці торгово-промислових службовців, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 3 травня 1917 р. № 2417. *(3 травня 1917 р.)*.

№ 85. Повідомлення про створення в м. Миколаєві відділення Всеросійської спілки моряків торгового флоту, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 3 травня 1917 р. № 2417. *(3 травня 1917 р.)*.

№ 86. Повідомлення про створення Спілки конторських службовців м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 3 травня 1917 р. № 2417. *(3 травня 1917 р.)*.

№ 87. Лист комісара судово-карного розшуку до начальника міліції м. Миколаєва про збільшення рівня злочинності в місті та необхідних заходах для посилення боротьби з нею. *(5 травня 1917 р.)*.

№ 88. Протокол засідання Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва з приводу розгляду питання про реквізицію друкарні для газети «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов», опублікований у виданні «Трудовая газета» 7 травня 1917 р. № 2421. *(5 травня 1917 р.)*.

№ 89. Резолюція партії соціалістів-революціонерів про примусове обкладання заможних прошарків населення позикою «Заем Свободы» та покладання контролю за використанням коштів на Раду робітничих і військових депутатів, оприлюднена у виданні «Трудовая газета» 7 травня 1917 р. № 2421. *(7 травня 1917 р.)*.

№ 90. Рішення селян посаду Калинівка про добровільну участь у позиці Тимчасового уряду «Заем Свободы», оприлюднене у виданні «Трудовая газета» 7 травня 1917 р. № 2421. *(Травень 1917 р.)*.

№ 91. Протокол засідання Громадського комітету м. Миколаєва із розглядом питання про «Заем Свободы», опублікований у виданні «Трудовая газета» 14 червня № 2450. *(10 травня 1917 р.)*.

№ 92. Ультиматум Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва власникам оборонного заводу Братів С. та І. Бакумських із умовою поновлення роботи на заводі. *(13 травня 1917 р.)*.

№ 93. Оголошення про проведення зборів Єврейського учительського товариства, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 14 травня 1917 р. № 2401. *(14 травня 1917 р.)*.

№ 94. Повідомлення про відвідання віце-адміралом О. В. Колчаком Миколаївського відділення Балтійського заводу та про зустріч голови Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва Я. П. Ряппо з О. В. Колчаком, опубліковане у газеті «Известия» 21 травня 1917 р. № 16. *(19 травня 1917 р.)*.

№ 95. Повідомлення Бюро партії українських соціалістів-революціонерів про переміщення офісу на вул. Соборну, 6/2, проведення засідань і запис до партії, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 26 травня 1917 р. № 2434. *(Травень 1917 р.)*.

№ 96. Звернення Українського організаційного комітету в Миколаєві до населення про збір коштів для Національного фонду Української Центральної Ради та перша сторінка газети «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» від 21 травня

1917 р. № 16 із оголошенням Українського організаційного комітету в Миколаєві про початок збору коштів для Національного фонду та влаштування з цього приводу Української маніфестації. (21 травня 1917 р.).

№ 97. Повідомлення про вибори голови та виконавчого бюро реорганізованого Громадського комітету м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 29 травня 1917 р. № 2434. (27 травня 1917 р.).

№ 98. Повідомлення про загальні збори Миколаївського осередку Естонської соціал-демократичної робітничої партії і прийняття рішення про делегування представника від неї до Миколаївського комітету Російської соціал-демократичної робітничої партії, опубліковане у газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 31 травня 1917 р. № 23. (28 травня 1917 р.).

№ 99. Оголошення про запис до Єврейської соціал-демократичної партії «Бунд», опубліковане в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 31 травня 1917 р. № 23. (29 травня 1917 р.).

№ 100. Повідомлення про арешт Миколаївського міського голови М. П. Леонтовича, члена Миколаївської міської управи М. А. Максимова та секретаря І. Я. Каплана, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 1 червня 1917 р. № 2439. (30 травня – 1 червня 1917 р.).

№ 101. Протокол обговорення в старій цензовій Миколаївській міській думі складу 1916 року питання про арешт Радою робітничих і військових депутатів Миколаївського міського голови і градоначальника М. П. Леонтовича та інших членів міського самоуправління, опублікований у виданні «Трудовая газета» 13 червня 1917 р. № 2449. (1 червня 1917 р.).

№ 102. Звернення Української учнівської спілки «Зірка» до педагогів із запрошенням їх до всебічної співпраці, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 2 червня 1917 р. № 2440. (Червень 1917 р.).

№ 103. Оголошення про проведення загальних зборів Української соціал-демократичної робітничої партії у Миколаєві, опубліковане у виданні «Трудовая газета» від 3 червня 1917 р. № 2441. (3 червня 1917 р.).

№ 104. Список членів Миколаївського комітету Української соціал-демократичної робітничої партії. (Не датований).

№ 105. Повідомлення про організаційні збори Миколаївської спілки українців-педагогів, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 4 червня 1917 р. № 2442. (2 червня 1917 р.).

№ 106. Оголошення про проведення лекції на тему «Приєднання України до Московії», опубліковане у виданні «Трудовая газета» 3 червня 1917 р. № 2441. (3 червня 1917 р.).

№ 107. Оголошення ініціативної групи військової організації Миколаївського комітету Російської соціал-демократичної робітничої партії про проведення зборів солдат і матросів з приводу заснування «Комитета Военной Организации», опубліковане в «Трудовій газеті» 7 червня 1917 р. № 2444. (7 червня 1917 р.).

№ 108. Телеграма Голови Української Національної Ради в Петрограді П. Я. Стебницького, надіслана до Миколаєва Б. В. Брояківському, про відмову Тимчасового уряду в наданні фінансової підтримки Українським курсам. (8 червня 1917 р.).

№ 109. Лист до редакції газети «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» про виникнення в м. Миколаєві нової політичної партії – Миколаївська об'єднана соціал-демократична робітнича організація «Інтернаціонал», опублікований 21 червня 1917 р. у числі № 41. (8 червня 1917 р.).

№ 110. Протокол обговорення членами Російської соціал-демократичної робітничої партії питань про викладання в школах національними мовами, створення блоку соціалістичних партій та організацію виборів гласних до демократичної Миколаївської міської думи, опублікований у виданні «Трудовая газета» 13 червня 1917 р. № 2449. (13 червня 1917 р.).

№ 111. Повідомлення про проведення в м. Миколаєві свята «Землі і Волі», влаштованого партією соціалістів-революціонерів з метою збирання коштів для Всеросійського фонду партії та підтримки на селі виборів до Установчих зборів, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 15 червня 1917 р. № 2476. (16 червня 1917 р.).

№ 112. Протокол зборів Українського організаційного комітету м. Миколаєва від 16 червня 1917 р., на якому обрано новий провід комітету та вирішено питання про розподіл наявних коштів між українськими партіями та спілками. (16 червня 1917 р.).

№ 113. Довідник Центрального бюро професійних спілок міста Миколаєва. (Червень 1917 р.).

№ 114. Оголошення про проведення загальних зборів членів Української соціал-демократичної робітничої партії та Української партії соціалістів-революціонерів, опубліковані у виданні «Трудовая газета» 14 червня 1917 р. № 2450. (18 червня 1917 р.).

№ 115. Доповідь члена правління миколаївських суднобудівних заводів «Наваль» і «Руссуд» М. К. Кульмана про катастрофічний фінансовий стан заводів на зборах представників робітників і службовців суднобудівних заводів «Наваль» і «Руссуд», опублікована у виданні «Трудовая газета» 20 червня 1917 р. № 2455. (20 червня 1917 р.).

№ 116. Звернення ВААДа народної сіоністської фракції «Цейрей-Ціон» до єврейського населення м. Миколаєва, опубліковане в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 24 червня 1917 р. № 44. (Червень 1917 р.).

№ 117. Оголошення Миколаївського виконавчого комітету Української соціал-демократичної робітничої партії про влаштування народних гулянь у м. Миколаєві з приводу схвалення Першого Універсалу Української Центральної Ради, опубліковане у виданні «Трудовая газета» від 24 червня 1917 р. № 2459. (24–25 червня 1917 р.).

№ 118. Звернення Центрального бюро професійних спілок м. Миколаєва до соціалістичних партій з приводу діяльності партій кадетів «Народна Свобода» та необхідності формування блоків соціалістичних партій перед виборами до демократичної Миколаївської міської думи, опубліковане в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 27 червня 1917 р. № 46. (Червень 1917 р.).

№ 119. Повідомлення про участь представників від м. Миколаєва у роботі Всеросійського з'їзду Рад робітничих і військових депутатів і обрання їх до керівних органів, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 28 червня 1917 р. № 2462. (28 червня 1917 р.).

№ 120. Звернення групи миколаївських анархістів до робітників м. Миколаєва, опубліковане в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 27 червня 1917 р. № 46. (Не раніше липня 1917 р.).

№ 121. Звернення Організаційного комітету Миколаївського осередку Єврейської соціал-демократичної партії «Бунд» до членів партії щодо необхідності широкого розповсюдження партійної літератури, опубліковане в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 5 липня 1917 р. № 52. (Липень 1917 р.).

№ 122. Протокол засідання Громадського комітету із розглядом питання про ліквідацію цензової Миколаївської міської думи, встановлення контролю над діяльністю Миколаївської міської управи та вибори нового складу президії Громадського комітету, опублікований у виданні «Трудовая газета» 7 липня 1917 р. № 2469. (5 липня 1917 р.).

№ 123. Стаття кореспондента газети «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» А. Ш., опублікована 6 липня 1917 р. у числі № 53, у якій висвітлено ставлення певних кіл миколаївської соціал-демократії до результатів переговорів Української Центральної Ради з Тимчасовим урядом. (Липень 1917 р.).

№ 124. Наказ фракції соціалістів-революціонерів при Раді робітничих і військових депутатів м. Миколаєва, затверджений на засіданні фракції. (11 липня 1917 р.).

№ 125. Рішення Миколаївської міської думи про збільшення окладів працівників міських установ, організацій і підприємств, направлене до Миколаївського громадського комітету. (14 липня 1917 р.).

№ 126. Витяг із протоколу засідання Громадського комітету м. Миколаєва із оголошенням про припинення цензової Міської думи та про перехід міських справ до Громадського комітету, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 21 липня 1917 р. № 2481. (21 липня 1917 р.).

№ 127. Лист від Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва до Української Центральної Ради із роз'ясненням рішень Херсонського губернського з'їзду селянських депутатів, що відбувся у м. Миколаєві 30 квітня 1917 р., та вжитих заходів щодо організації Херсонської губернської ради селянських депутатів із центром у м. Миколаєві, а також про збір коштів у Ананіївському повіті для підтримки діяльності повітової селянської Ради. (Не раніше 2 серпня 1917 р.).

№ 128. Резолюція загального зібрання членів товариства «Просвіта» у Миколаєві з приводу розстрілу Богданівців 26 липня (8 серпня) 1917 р. у Києві, опублікована у виданні «Трудовая газета» 10 серпня 1917 р. № 2498. (6 серпня 1917 р.).

№ 129. Повідомлення про розкол у Миколаївській організації Російської соціал-демократичної робітничої партії, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 18 серпня 1917 р. № 2500. (16 серпня 1917 р.).

№ 130. Повідомлення про об'єднання військово-морських організацій м. Миколаєва в Об'єднаний військово-морський союз Миколаївського порту, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 24 серпня 1917 р. № 2505. (18 серпня 1917 р.).

№ 131. Оголошення про подовження Тимчасовим урядом підписки на «Заєм Свободи», опубліковане у виданні «Трудовая газета» 22 серпня 1917 р. № 2503. (22 серпня 1917 р.).

№ 132. Повідомлення про обрання генерала Л. Г. Корнілова почесним членом Союзу георгіївських кавалерів м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 24 серпня 1917 р. № 2505. (Серпень 1917 р.).

№ 133. Повідомлення про створення Революційного штабу при Раді робітничих і військових депутатів м. Миколаєва для охорони революційного порядку й громадського спокою. (Серпень 1917 р.).

№ 134. Резолюції з мітингу на суднобудівному заводі «Наваль» про засудження виступів генералів Л. Г. Корнілова та О. М. Каледіна й підтримку ідеї скликання Стокгольмської конференції соціалістичних партій. (28 серпня 1917 р.).

№ 135. Резолюція загального зібрання Спілки службовців міліції м. Миколаєва з приводу заяви генерала Л. Г. Корнілова про надання йому диктаторських повноважень і виявлення підтримки Тимчасовому уряду й Раді робітничих і військових депутатів. (29 серпня 1917 р.).

№ 136. Рішення членів Миколаївського осередку партії соціалістів-революціонерів (есерів) щодо участі в роботі демократичної Миколаївської міської думи. (Не датовано, не пізніше 29 серпня 1917 р.).

№ 137. Списки №№ 1–21 кандидатів у гласні демократичної Миколаївської міської думи. (Не пізніше 29 серпня 1917 р.).

№ 138. Список гласних (укладений за алфавітом без нумерації) демократичної Миколаївської міської думи, обраних на виборах 13 серпня 1917 року. (Серпень-вересень 1917 р.).

№ 139. Протокол першого засідання демократичної Миколаївської міської думи, на якому було обрано В. П. Костенка на посаду Миколаївського міського голови та Б. Є. Терентьєва на посаду Голови Миколаївської міської думи. (29 серпня 1917 р.).

№ 140. Запис перебігу урочистого відкриття демократичної Миколаївської міської думи, опублікований у виданні «Трудовая газета» 31 серпня 1917 р. № 2510. (29 серпня 1917 р.).

№ 141. Запис перебігу урочистого відкриття демократичної Миколаївської думи, опублікований у виданні «Трудовая газета» 1 вересня 1917 р. № 2511. (29 серпня 1917 р.).

№ 142. Декларація фракції Російської соціал-демократичної робітничої партії, заявлена на відкритті демократичної Миколаївської міської думи. (29 серпня 1917 р.).

№ 143. Промова Миколаївського міського голови В. П. Костенка на відкритті демократичної Миколаївської міської думи, опублікована у виданні «Трудовая газета» 1 вересня 1917 р. № 2511. (29 серпня 1917 р.).

№ 144. Звернення демократичної Миколаївської міської думи до мешканців м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 1 вересня 1917 р. № 2511. (29 серпня 1917 р.).

№ 145. Повідомлення про перебіг засідання демократичної Миколаївської міської думи, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 2 вересня 1917 р. № 2512. (31 серпня 1917 р.).

№ 146. Повідомлення про зростання цін на хліб, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 2 вересня 1917 р. № 2512. (Вересень 1917 р.).

№ 147. Телеграма Міністру внутрішніх справ Тимчасового уряду М. Д. Авксентьеву від демократичної Миколаївської міської думи з висловленням готовності на співпрацю із Тимчасовим урядом. (1 вересня 1917 р.).

№ 148. Резолюція 45-го запасного пішого полку про ставлення до корніловського заклоту, опублікована у виданні «Трудовая газета» 12 вересня 1917 р. № 2519. (2 вересня 1917 р.).

№ 149. Інтерв'ю про найближчі перспективи м. Миколаєва Миколаївського міського голови В. П. Костенка журналісту видання «Трудовая газета», опубліковане 3 вересня 1917 р. № 2513. (Вересень 1917 р.).

№ 150. Інтерв'ю з гласним демократичної Миколаївської міської думи М. С. Заполенком, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 6 вересня 1917 р. № 2515, про фінансовий стан м. Миколаєва. (Вересень 1917 р.).

№ 151. Повідомлення про відзначення півріччя з дня створення Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 10 вересня 1917 р. (7 вересня 1917 р.).

№ 152. Список членів Миколаївської ради робітничих і військових депутатів. Перший склад. (Не датовано).

№ 153. Список членів Виконавчого комітету Миколаївської ради робітничих і військових депутатів. Від військових. Перший склад. (Не датовано).

№ 154. Запис надзвичайного засідання демократичної Миколаївської міської думи з приводу скликання З'їзду організованої демократії, опублікований у виданні «Трудовая газета» 10 та 12 вересня 1917 р. № 2518 та № 2519. (8 вересня 1917 р.).

№ 155. Витяг з протоколу міської конференції більшовиків та інтернаціоналістів, опублікований у виданні «Трудовая газета» 13 вересня 1917 р. № 2520. (9 вересня 1917 р.).

№ 156. Повідомлення про колегію Міської управи за участю представників банків м. Миколаєва, на якій вирішувалося питання про надання місту позики, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 12 вересня 1917 р. № 2519. (10 вересня 1917 р.).

№ 157. Резолюція міської конференції партії соціалістів-революціонерів з приводу збільшення партійних членських внесків і корніловського бунту, опублікована у виданні «Трудовая газета» 17 вересня 1917 р. № 2523. (14 вересня 1917 р.).

№ 158. Повідомлення про розгляд у демократичній Миколаївській міській думі питання про реквізицію житлових приміщень для розміщення військових, у тому числі румунської армії, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 16 вересня 1917 р. № 2522. (16 вересня 1917 р.).

№ 159. Інтерв'ю з Миколаївським міським головою В. П. Костенком про перспективи ліквідації безробіття в м. Миколаєві, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 20 вересня 1917 р. № 2525. (20 вересня 1917 р.).

№ 160. Повідомлення про направлення делегацій робітників суднобудівного заводу «Наваль» до Петрограда, Харкова та Севастополя для пошуку шляхів виведення заводу з кризи, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 21 вересня 1917 р. № 2526. *(20 вересня 1917 р.)*.

№ 161. Резолюція районних зборів працівників суднобудівного заводу «Наваль» – членів партії соціалістів-революціонерів з приводу соціально-економічного стану в країні, опублікована у виданні «Трудовая газета» 21 вересня 1917 р. № 2526. *(21 вересня 1917 р.)*.

№ 162. Повідомлення про мітинг і демонстрацію матросів Чорноморського флоту та робітників суднобудівних заводів м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 24 вересня 1917 р. № 2528. *(21 вересня 1917 р.)*.

№ 163. Інтерв'ю з останнім за Російської імперії Миколаївським градоначальником віце-адміралом А. Г. Покровським, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 24 вересня 1917 р. № 2828. *(Вересень 1917 р.)*.

№ 164. Відомості про Миколаївську міську міліцію станом на вересень-жовтень 1917 р. *(Вересень-жовтень 1917 р.)*.

№ 165. Оголошення про з'їзд «Просвіт» Миколаївської округи у м. Миколаєві, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 1 жовтня 1917 р. № 2534. *(1 жовтня 1917 р.)*.

№ 166. Оголошення про збори членів Трудової народно-соціалістичної партії, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 4 жовтня 1917 р. № 2536. *(1 жовтня 1917 р.)*.

№ 167. Повідомлення про спротив робітників суднобудівних заводів м. Миколаєва очікуваним масовим звільненням, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 5 жовтня 1917 р. № 2537. *(3 жовтня 1917 р.)*.

№ 168. Звіт загальноміської конференції Миколаївського комітету Російської соціал-демократичної робітничої партії, опублікований у газеті «Пролетарское знамя» 11(24) жовтня 1917 р. *(5 жовтня 1917 р.)*.

№ 169. Протокол опитування вояків «летючого загону» при судово-слідчій секції Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва про поведінку члена загону П. Голєвка в м. Вознесенську. *(8–10 жовтня 1917 р.)*.

№ 170. Повідомлення про міську конференцію соціалістів-революціонерів у м. Миколаєві, опубліковане у виданні «Трудовая газета» 14 жовтня 1917 р. № 2545. *(12 жовтня 1917 р.)*.

№ 171. Тимчасовий статут Миколаївської біржі праці. *(13 жовтня 1917 р.)*.

№ 172. Список членів Президії та Виконавчого бюро Миколаївської ради робітничих і військових депутатів. Другий склад. *(15 жовтня 1917 р.)*.

№ 173. Протоколи надзвичайного засідання фракції соціалістів-революціонерів Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва від 26 жовтня 1917 р. та надзвичайного засідання демократичної Миколаївської міської думи від 27 жовтня 1917 р. із обговоренням питання та резолюціями щодо повалення Тимчасового уряду в Петрограді в результаті жовтневого перевороту 1917 р. *(26–27 жовтня 1917 р.)*.

№ 174. Протокол загальних зборів чинів Миколаївського морського арсеналу з резолюцією про визнання Української Центральної Ради найвищою владою України. *(29 жовтня 1917 р.)*.

№ 175. Лист від Миколаївського комітету «Бунд» з пропозицією про включення до Революційного штабу при Миколаївській міській думі представника від єврейської революційної демократії А. Шапіро. *(Не пізніше 30 жовтня 1917 р.)*.

№ 176. Лист Миколаївської робітничої групи анархістів до Революційного штабу м. Миколаєва з проханням виділити для розміщення партійного комітету приміщення білярядної на розі вулиць Католицької та Олександрівської. *(Не пізніше жовтня 1917 р.)*.

№ 177. Постанова першої батареї Окремого Чорноморського мортирного артилерійського дивізіону про визнання Української Центральної Ради найвищою владою в Україні. (2 листопада 1917 р.).

№ 178. Лист італійського консульського агента в м. Миколаєві Р. І. де-Кіріко до Миколаївського градоначальника В. П. Костенка зі скаргою щодо нападу невідомих вояків на консульство Італійського королівства. (4 листопада 1917 р.).

№ 179. Заява ротного комітету 2-ї роти 45-го запасного піхотного полку до Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва із протестом на поширення спекуляції в місті. (8 листопада 1917 р.).

№ 180. Лист від робітників суднобудівного заводу «Наваль» до Ради робітничих і військових депутатів з проханням про своєчасну виплату заробітної плати. Резолюція голови Ради робітничих і військових депутатів Я. П. Ряппо з висловленням сумнівів щодо отримання коштів від Тимчасового уряду та петроградських банків. (8 листопада 1917 р.).

№ 181. Постанова зборів Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій про підтримку Третього Універсалу та верховного крайового органу Української Народної Республіки – Української Центральної Ради. (10 листопада 1917 р.).

№ 182. Протокол загальних зборів команди Управління Чорноморського мортирного артилерійського дивізіону з рішенням про українізацію дивізіону та визнання Української Центральної Ради вищим органом влади в Україні. (11 листопада 1917 р.).

№ 183. Повідомлення про результати підрахунку голосів на 24 виборчих дільницях м. Миколаєва на виборах до Всеросійських установчих зборів, які відбулися 12 листопада 1917 р., опубліковане у газеті «Известия» 15 листопада 1917 р. № 161. (12 листопада 1917 р.).

№ 184. Постанова загального зібрання солдат парку Окремого Чорноморського мортирного артилерійського дивізіону про підпорядкування парку Українській Центральній Раді. (12 листопада 1917 р.).

№ 185. Постанова засідання дивізійного комітету окремого Чорноморського мортирного артилерійського дивізіону про українізацію дивізіону та визнання Української Центральної Ради вищим органом влади в Україні. (12 листопада 1917 р.).

№ 186. Телеграма Генерального секретаря з військових справ Української Центральної Ради С. Петлюри, надіслана в копії до відома Миколаївській Раді об'єднаних українських організацій, щодо відрядження на прохання ради фахівців для організації українських військових підрозділів у м. Миколаєві. (13 листопада 1917 р.).

№ 187. Протокол загальних зборів команди Миколаївського флотського півекіпажу з розглядом питання про визнання влади Української Центральної Ради і повноважень Генерального Секретаріату та вибори представників від півекіпажу до Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій. (14 листопада 1917 р.).

№ 188. Анонімний лист із попередженням про можливий захват більшовиками пошти та Ради робітничих і військових депутатів у м. Миколаєві. (14 листопада 1917 р.).

№ 189. Протокол загальних зборів робітників такелажного цеху суднобудівного заводу «Руссуд» із резолюцією про визнання Української Центральної Ради найвищим органом влади в Україні та вимогою висвітлення українських питань на сторінках газети «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов». (14 листопада 1917 р.).

№ 190. Запис перебігу подій та виступів лідерів фракцій – українців Б. В. Бряківського, більшовиків Й. Ш. Скляра та А. М. Вольпе, соціалістів-революціонерів В. П. Костенка, соціал-демократів О. М. Ісаєва, народних соціалістів С. І. Белогая, соціал-демократів (об'єднаних) Я. П. Ряппо – в Раді робітничих і військових депутатів м. Миколаєва під час розгляду питання про ставлення до Української Центральної Ради. Резолюція соціалістів-революціонерів і соціал-демократів (об'єднаних) із поправками,

внесеними фракцією українців, схвалена більшістю членів Ради робітничих і військових депутатів. Резолюція Миколаївської організації Української соціал-демократичної робітничої партії. *(14 листопада 1917 р.)*.

№ 191. Резолюція про негативне ставлення до Української Центральної Ради, запропонована групою анархістів до схвалення Радою робітничих і військових депутатів м. Миколаєва (не схвалена). *(14 листопада 1917 р.)*.

№ 192. Витяги з протоколу засідання демократичної Миколаївської міської думи від 15 листопада 1917 р., на якому гласними обговорювалося питання про ставлення до Української Центральної Ради. *(15 листопада 1917 р.)*.

№ 193. Резолюція демократичної Миколаївської міської думи про визнання Української Центральної Ради та Третього Універсалу. *(15 листопада 1917 р.)*.

№ 194. Рішення Ново-Бузького сільського сходу про визнання Української Центральної Ради. *(16 листопада 1917 р.)*.

№ 195. Лист Голови Революційного штабу при Раді робітничих і військових депутатів Я. П. Ряппо до Командуючого Чорноморським флотом з пропозицією про призначення на посаду командира Миколаївського порту Г. Ф. Дудкіна та наріканнями Ради робітничих і військових депутатів на діяльність командира порту М. М. Римського-Корсакова. *(17 листопада 1917 р.)*.

№ 196. З листування Ново-Бузького волосного правління: звернення Херсонського повітового комісара І. Гаврилюка з приводу визнання Української Центральної Ради й Генерального Секретаріату та підтримки української армії. *(17 листопада 1917 р.)*.

№ 197. Резолюція Виконавчого комітету Миколаївського порту з протестом щодо призначення на посаду командира порту князя К. А. Трубецького. *(17 листопада 1917 р.)*.

№ 198. Резолюція з протестом на підвищення цін на цукор загального зібрання мешканців 2-ї Адміралтейської частини м. Миколаєва, опублікована в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 25 листопада 1917 р. № 169. *(23 листопада 1917 р.)*.

№ 199. Заява Миколаївської організації соціалістів-революціонерів, направлена до Революційного штабу м. Миколаєва, про реквізицію трактиру «Китай» для розміщення в ньому партійного осередку. *(24 листопада 1917 р.)*.

№ 200. Резолюція загальних зборів команди транспорту «Дон» про визнання Української Народної Республіки. *(24 листопада 1917 р.)*.

№ 201. Звернення демократичної Миколаївської міської думи до населення міста з приводу підвищення цін на продукти харчування, опубліковане у газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 25 листопада 1917 р. № 169. *(25 листопада 1917 р.)*.

№ 202. Заява, ухвалена на спільному засіданні комітету Миколаївської організації Російської соціал-демократичної робітничої партії, радянської та думської фракцій і представників районів щодо умов, за яких голова Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва Я. П. Ряппо міг би й надалі виконувати свої обов'язки. *(26 листопада 1917 р.)*.

№ 203. Акт про реквізицію приміщення трактиру «Китай» та житлового будинку власниці трактиру А. Задорожньої для розміщення Миколаївської організації партії соціалістів-революціонерів. *(26 листопада 1917 р.)*.

№ 204. Повідомлення про засідання комітету Миколаївської організації соціалістів-революціонерів із розглядом питання про травлю голови Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва Я. П. Ряппо більшовиками, опубліковане в газеті «Известия» 30 листопада 1917 р. № 173. *(28 листопада 1917 р.)*.

№ 205. Лист віце-консула Великої Британії у м. Миколаєві Г. Д. Брауна до Миколаївського градоначальника В. П. Костенка з повідомленням про несанкціонований обшук, здійснений червоногвардійцями на складі англійської фірми. *(29 листопада 1917 р.)*.

№ 206. Лист Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій до Миколаївської міської управи із запрошенням взяти участь у маніфестації з приводу оголошення Третього Універсалу Української Центральної Ради. *(29 листопада 1917 р.)*.

№ 207. Витяг з протоколу засідання Виконавчого бюро Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва із розглядом питання про ліквідацію «летючого загону». *(29 листопада 1917 р.)*.

№ 208. Витяг з протоколу засідання демократичної Миколаївської міської думи із розглядом питання про організацію маніфестації на захист Всеросійських установчих зборів, опублікований у газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 1 грудня 1917 р. № 174. *(29 листопада 1917 р.)*.

№ 209. Протокол засідання «летючого загону» Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва із розглядом питання про незаконну, на думку членів загону, ліквідацію підрозділу та незгоду зі здачею зброї. *(30 листопада 1917 р.)*.

№ 210. Повідомлення про рішення демократичної Миколаївської міської думи не брати участі в створенні Ради народних комісарів Херсонської губернії, опубліковане в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 1 грудня 1917 р. № 174. *(Наприкінці листопада 1917 р.)*.

№ 211. Протокол засідання Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва, опублікований у газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 2 грудня 1917 р. № 175, на якому через переслідування з боку більшовиків подав у відставку голова Ради Я. П. Ряппо, а також через незгоду з більшовиками низка фракцій відізнала своїх представників із президії та бюро Ради. *(30 листопада 1917 р.)*.

№ 212. Повідомлення про перевибори редактора видання «Трудовая газета» через заклики до спротиву радянській владі, опубліковане у газеті «Пролетарское знамя» 23 листопада (6 грудня) 1917 р. *(Кінець листопада – початок грудня 1917 р.)*.

№ 213. Стаття робітника суднобудівного заводу «Наваль» Г. Садового з обвинуваченнями на адресу газети «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» у буржуазній позиції, опублікована в газеті «Пролетарское знамя» 23 листопада – 6 грудня 1917 р. № 7. *(Кінець листопада – початок грудня 1917 р.)*.

№ 214. Витяг з протоколу засідання Виконавчого бюро Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва із розглядом питання про незадоволення вимог вояків «летючого загону». *(1 грудня 1917 р.)*.

№ 215. Протест фракції соціалістів-революціонерів демократичної Миколаївської міської думи на розпуск більшовиками Петроградської і Московської міських дум, опублікований у газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 1 грудня 1917 р. № 174. *(1 грудня 1917 р.)*.

№ 216. Повідомлення про прибуття з м. Одеси до м. Миколаєва загону гайдамаків у складі 400 вояків, опубліковане у газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 3 грудня 1917 р. № 176. *(2 грудня 1917 р.)*.

№ 217. Витяг з протоколу засідання демократичної Миколаївської міської думи з обговоренням питання про організацію в м. Миколаєві виборів до Українських установчих зборів, опублікований у газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 5 грудня 1917 р. № 177. У документі міститься повідомлення Миколаївського міського голови В. П. Костенка про зустріч з Д. В. Антоновичем під час його візиту до Миколаєва. *(2 грудня 1917 р.)*.

№ 218. Лист членів правління Російського суднобудівного товариства І. Яблонського та М. Кульмана до директора миколаївських суднобудівних заводів Б. Юренєва про арешт у Петрограді членів правління комісаром В. Ігнат'євим через неправомірне звинувачення їх у спробі закриття суднобудівних заводів «Наваль» і «Руссуд». *(2 грудня 1917 р.)*.

№ 219. Резолюція Миколаївського залізничного комітету по відношенню до позиції Всеросійського виконавчого комітету залізничної профспілки стосовно Всеросійських установчих зборів, опублікована в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 8 грудня 1917 р. № 179. *(3 грудня 1917 р.)*.

№ 220. Повідомлення про міську конференцію лівих соціалістів-революціонерів-інтернаціоналістів у м. Миколаєві, опубліковане в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 12 грудня 1917 р. № 182. *(5 грудня 1917 р.)*.

№ 221. Лист від Миколаївської спілки заводських фабрично-промислових і пароплавних підприємств м. Миколаєва до Революційного штабу при Миколаївській міській думі з інформацією про існування цієї організації в місті. *(5–7 грудня 1917 р.)*.

№ 222. Лист Миколаївського комітету Російської соціал-демократичної робітничої партії до Революційного штабу при Раді робітничих і військових депутатів про реквізицію крамниці Подольського для розміщення партійного комітету. *(5–7 грудня 1917 р.)*.

№ 223. Витяг із протоколу засідання демократичної Миколаївської Міської думи із розглядом питання про створення відділу соціального забезпечення у складі міської управи, опублікований у газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 5 грудня 1917 р. № 177. *(Початок грудня 1917 р.)*.

№ 224. Резолюція представників Червоної гвардії та військових частин м. Миколаєва з протестом проти прибуття українських військових частин до міста, опублікована в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 12 грудня 1917 р. № 182. *(6 грудня 1917 р.)*.

№ 225. Заява Військово-революційного комітету м. Миколаєва до населення й військових з приводу створення комітету, опубліковане в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 12 грудня 1917 р. № 182. *(6 грудня 1917 р.)*.

№ 226. Повідомлення про обговорення в Миколаївській міській думі питання про делегування від м. Миколаєва представників до Комітету громадської безпеки В. В. Руднева, опубліковане в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 8 грудня 1917 р. № 179. *(6 грудня 1917 р.)*.

№ 227. Передова стаття В. Якушкіна «Перемирие и война» про ультиматум, пред'явлений Радою народних комісарів Українській Центральній Раді, та його можливі наслідки, опублікована в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 6 грудня 1917 р. № 178. *(6 грудня 1917 р.)*.

№ 228. Резолюція загального зібрання солдат 34-ї батареї для стрільби по повітряному флоту про визнання Української Центральної Ради, опублікована в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 8 грудня 1917 р. № 179. *(Початок грудня 1917 р.)*.

№ 229. Резолюція загального зібрання офіцерів 34-ї батареї для стрільби по повітряному флоту про визнання Української Центральної Ради, опублікована в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 8 грудня 1917 р. № 179. *(Початок грудня 1917 р.)*.

№ 230. Лист Виконавчого бюро Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва до Продовольчого відділу Миколаївської міської управи з проханням про виділення костюмної тканини для членів бюро. *(9 грудня 1917 р.)*.

№ 231. Запрошення Миколаївського виконавчого комітету Польської соціалістичної партії на урочистості з приводу відзначення 25-річчя з дня заснування партії, опубліковане в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 10 грудня 1917 р. № 179. *(10 грудня 1917 р.)*.

№ 232. Повідомлення про розкол у партії соціалістів-революціонерів, опубліковане в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 12 грудня 1917 р. № 182. *(Перша половина грудня 1917 р.)*.

№ 233. Заява від Спілки робітників млинів м. Миколаєва до Ради робітничих і військових депутатів про можливе призупинення роботи млинів через відсутність палива. (12 грудня 1917 р.).

№ 234. Резолюція Миколаївської організації партії соціалістів-революціонерів (правих) про завдання Всеросійських установчих зборів, опублікована в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 17 грудня 1918 р. № 187. (Середина грудня 1917 р.).

№ 235. Звернення Української педагогічної спілки в м. Миколаєві до Культурно-просвітницької комісії демократичної Миколаївської міської думи про відкриття в місті українських шкіл. (14 грудня 1917 р.).

№ 236. Резолюція-протест цехових зборів робітників суднобудівного заводу «Наваль» на протистояння різних політичних сил у м. Миколаєві, опублікована в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 17 грудня 1917 р. № 187. (16 грудня 1917 р.).

№ 237. Повідомлення про збройне зіткнення між гайдамаками і червоногвардійцями 16 грудня 1917 р., опубліковане в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 17 грудня 1917 р. № 187. Витяги з протоколів засідання від 16 грудня 1917 р. та надзвичайного засідання від 18 грудня 1917 р. демократичної Миколаївської міської думи, на яких приймалися рішення про ліквідацію конфлікту між гайдамаками і червоногвардійцями та подальшу організацію влади в Миколаєві. (16–18 грудня 1917 р.).

№ 238. Резолюції міської конференції Миколаївської організації Української партії соціалістів-революціонерів (есерів), опубліковані в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 21 грудня 1917 р. № 190. (Не раніше 18 грудня 1917 р.).

№ 239. Інформація Миколаївського міського голови В. П. Костенка про обрання представників від демократичної Миколаївської міської думи до складу Революційного штабу при Миколаївській міській думі. (22 грудня 1917 р.).

№ 240. Резолюція мітингу робітників і службовців суднобудівного заводу «Руссуд» про підтримку радянського уряду України й потребу перевиборів Миколаївської ради робітничих депутатів, опублікована в газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 24 грудня 1917 р. № 193. (24 грудня 1917 р.).

№ 241. Лист Миколаївського міського голови В. П. Костенка до Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва про упередження поширенню зброї та вибухівки в місті. (28 грудня 1917 р.).

№ 242. Протокол і резолюції засідання демократичної Миколаївської міської думи, на якому розглянуто питання про політику осередку партії лівих есерів у м. Миколаєві, опубліковані у газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 30 грудня 1917 р. № 196. (28 грудня 1917 р.).

№ 243. Резолюції сільських сходів сіл Себине та Гур'ївка про негативне ставлення до Української Центральної Ради та підтримку радянського уряду України, опубліковані у газеті «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» 3 січня 1918 р. № 199. (28 грудня 1917 р.).

№ 244. Звітна доповідь про роботу судово-слідчої секції Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва. (Кінець грудня 1917 р.).

№ 245. Обов'язкова постанова Миколаївської продовольчої управи про започаткування в м. Миколаєві карткової системи розподілу продуктів харчування та інших товарів. (1 січня 1918 р.).

№ 246. Стаття з критикою діяльності членів Спілки журналістів м. Миколаєва, які працюють у редакції газети «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов», опублікована у виданні «Трудовая газета» 1 січня 1918 р. № 2608. (1 січня 1918 р.).

№ 247. Витяг з протоколу засідання демократичної Миколаївської міської думи із розглядом питання про фінансовий стан і виплату заробітної плати робітникам артилерійського заводу «Перун». (3 січня 1918 р.).

№ 248. Витяг із протоколу засідання демократичної Миколаївської міської думи із розглядом питання про влаштування громадських їдалень у м. Миколаєві. (3 січня 1918 р.).

№ 249. Резолюція загальних зборів суднобудівного відділу заводу «Наваль» з вимогами щодо скасування військових замовлень і переходу до будівництва кораблів цивільного призначення, а також з економічними вимогами. (3 січня 1918 р.).

№ 250. Лист члена робітничої секції артилерійського заводу «Перун» про неповну реалізацію продукції, нестачу коштів на виплату заробітної плати та відмову Миколаївського відділення Державного банку в наданні кредиту через його підпорядкування Українській Центральній Раді, яка не надавала замовлення на виготовлення продукції. (3 січня 1918 р.).

№ 251. Резолюція загальних зборів селян села Трихати з протестом проти заходів Української Центральної Ради щодо охорони поміщицьких маєтків. (5 січня 1918 р.).

№ 252. Інтерв'ю Миколаївського міського голови В. П. Костенка журналісту газети «Известия Николаевского Совета Рабочих и Военных Депутатов» з приводу фінансової кризи в м. Миколаєві, спровокованої зупинкою роботи суднобудівних заводів, опубліковане 11 січня 1918 р. № 204 (початок) та 12 січня 1918 р. № 205 (продовження). (Не раніше 6 січня 1917 р.).

№ 253. Лист ініціативної групи латишів – мешканців міста Миколаєва до Миколаївського відділення Українського товариства «Просвіта» з проханням надати приміщення для проведення зборів з метою створення Миколаївської групи Латиської національно-демократичної партії. (9 січня 1918 р.).

№ 254. Витяг з протоколу засідання демократичної Миколаївської міської думи з розглядом питання про введення в м. Миколаєві бон замість грошових знаків у якості розмінних грошей. (13 січня 1917 р.).

№ 255. Лист начальника румунського інтендантства капітана Л. Петреску до Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва з проханням про виділення охорони для складів румунської армії. (14 січня 1918 р.).

№ 256. Посвідчення, видане Афанасію Євстратовичу Бондарю, на підтвердження його повноважень як інструктора від партії українських соціалістів-революціонерів на виборах до Українських Установчих Зборів у Одеському повіті Херсонської губернії. (16 січня 1918 р.).

№ 257. Витяг з протоколу засідання демократичної Миколаївської міської думи з розглядом питання про надання права випікання хліба приватним підприємцям. (17 січня 1918 р.).

№ 258. Лист Миколаївської міської управи до Виконавчого бюро Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва з повідомленням про заяву делегації місцевої української військової частини та про недопущення зіткнень між українськими та місцевими військовими частинами. (17 січня 1918 р.).

№ 259. Лист Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій до Робітничої комісії Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва про оренду друкарні видання «Трудовая газета» строком на один рік і укладання з цього приводу відповідної угоди. (18 січня 1918 р.).

№ 260. Перша сторінка першого числа газети «Український бюлетень» – офіційного друкованого органу Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій. (18 січня 1918 р.).

№ 261. Повідомлення про пограбування гайдамаками базисного складу в м. Миколаєві, опубліковане в більшовицькій газеті «Солдат и рабочий» 21 січня 1918 р. № 200. *(18 січня 1918 р.)*.

№ 262. Лист до редакції видання «Українська газета» від «Наблюдателя», який був свідком знищення більшовиками накладу газети «Український бюлетень», опублікований в «Українській газеті» 19 січня 1918 р. № 1. *(18 січня 1918 р.)*.

№ 263. Перша сторінка першого числа видання «Українська газета» – офіційного друкованого органу Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій. *(19 січня 1918 р.)*.

№ 264. Повідомлення про охорону державних і громадських установ у м. Миколаєві українськими караулами, опубліковане у виданні «Українська газета» 19 січня 1919 р. № 1. *(19 січня 1918 р.)*.

№ 265. Повідомлення про об'єднання цивільної та військової українських Рад у м. Миколаєві, опубліковане у виданні «Українська газета» 19 січня 1918 р. № 1. *(19 січня 1918 р.)*.

№ 266. Резолюція загальних зборів селян села Нечаяне про визнання влади Ради робітничих, солдатських і селянських депутатів і з протестом проти Української Центральної Ради. *(19 січня 1918 р.)*.

№ 267. Провокаційного змісту листівка, спрямована проти більшовиків, поширена в м. Миколаєві, авторство належить відомому миколаївському українському політику Б. В. Брояківському. *(Січень 1918 р.)*.

№ 268. Скарга члена комісії з урегулювання взаємовідносин між Червоною гвардією та Судово-карною міліцією Ф. Л. Соколова на поведінку колеги М. М. Римші, надіслана до Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва. *(19 січня 1918 р.)*.

№ 269. Наказ Військового комісара козака К. Бойчука українським частинам Миколаївського гарнізону та його округи про оголошення воєнного стану на станції Миколаїв та в її районі від 19 січня 1918 р. № 9, опублікований у виданні «Українська газета» 20 січня 1918 р. № 2. *(19 січня 1918 р.)*.

№ 270. Радіотелеграма Українського військово-революційного штабу м. Миколаєва та його округи до населення щодо оголошення недійсними на території незалежної Української Народної Республіки наказів більшовицького уряду Росії та охорони основних інфраструктурних установ українськими військами, опублікована у виданні «Українська газета» 20 січня 1918 р. № 2. *(19 січня 1918 р.)*.

№ 271. Повідомлення Українського військово-революційного штабу м. Миколаєва про недійсність на території незалежної Української Народної Республіки декретів більшовицької влади та підтримку демократичних заходів Ради Народних Міністрів у Києві, опубліковане у виданні «Українська газета» 20 січня 1918 р. № 2. *(19 січня 1918 р.)*.

№ 272. Відкритий лист військового комісара козака К. Бойчука до населення м. Миколаєва з приводу демонстрації гайдамаків 17 січня 1918 р. у м. Миколаєві, опублікований у виданні «Українська газета» 20 січня 1918 р. № 2. *(20 січня 1918 р.)*.

№ 273. Повідомлення про подорож Миколаївського міського голови В. П. Костенка до Києва з метою отримання фінансової позики для м. Миколаєва від Української Центральної Ради та про рішення щодо відкриття у Миколаєві чотирьох українських шкіл, опубліковані у виданні «Українська газета» 20 січня 1918 р. № 2. *(Січень 1918 р.)*.

№ 274. Наказ Військового комісара українських військ Миколаївського гарнізону козака К. Бойчука по українських військових частинах про його входження до складу Українського військово-революційного штабу м. Миколаєва та із закликом військових до захисту Української Народної Республіки від 20 січня 1918 р. № 10, опублікований у виданні «Українська газета» 21 січня 1918 р. № 3. *(20 січня 1918 р.)*.

№ 275. Оголошення Української військової ради і Військового комісаріату українських військ Миколаївського гарнізону про початок формування кадрової Народної Української Армії у формі загонів «Вільного козацтва», опубліковане у виданні «Українська газета» 21 січня 1918 р. № 3. *(Січень 1918 р.)*.

№ 276. Витяг з протоколу засідання демократичної Миколаївської міської думи з розглядом питання про 5-мільйонне обкладання представників торгово-промислового класу м. Миколаєва. *(20 січня 1918 р.)*.

№ 277. Звернення Виконавчого бюро Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва до населення міста з приводу встановлення радянської влади після здачі зброї військовими частинами Українського військово-революційного штабу м. Миколаєва. *(23 січня 1918 р.)*.

№ 278. Резолюція загальних зборів теслярського цеху суднобудівного заводу «Руссуд» із висловленням подяки військовим, котрі придушили виступи військових частин Української Центральної Ради в м. Миколаєві. *(23 січня 1918 р.)*.

№ 279. Відкритий лист Військово-революційному штабу, у якому викриваються дії більшовиків у м. Миколаєві. *(Не датовано, не раніше січня 1918 р.)*.

№ 280. Протокол загальних зборів службовців військової нічної охорони Московської частини м. Миколаєва із визнанням радянської влади. *(23 січня 1918 р.)*.

№ 281. Повідомлення про схвалення солдатами-українцями 2-ї батареї 51-ї бригади резолюції, що викривала дії Української Центральної Ради, спрямовані на гальмування революції в Україні, опубліковане в газеті «Солдат и рабочий» 24 січня 1918 р. № 202. *(24 січня 1918 р.)*.

№ 282. Повідомлення про ліквідацію виступу гайдамацьких частин у м. Миколаєві, опубліковане в газеті «Солдат и рабочий» 25 січня 1918 р. № 203. *(20-ті числа січня 1918 р.)*.

№ 283. Лист від представника уряду Румунії Леоніда Петреску до Миколаївського міського голови та Градоначальника В. П. Костенка з проханням видати охоронні посвідчення румунським підданим і здійснювати обшуки підданих Румунії та румунських інтендантських складів лише в присутності представника уряду Румунії. *(25 січня 1918 р.)*.

№ 284. Лист від Миколаївського міського громадського управління до Ради робітничих і військових депутатів про відсутність палива для міської електричної станції. *(26 січня 1918 р.)*.

№ 285. Лист від представника Румунського уряду Леоніда Петреску до Миколаївського міського голови та Градоначальника В. П. Костенка про невідповідність дійсності розповсюджуваних чуток про окупацію румунськими військами Бессарабії. *(26 січня 1918 р.)*.

№ 286. Лист від Миколаївської організації Російської соціал-демократичної робітничої партії до Виконавчого бюро Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва з ініціюванням розслідування з приводу чуток про брутальне поводження з полоненими українцями. *(27 січня 1918 р.)*.

№ 287. Лист від Миколаївської організації соціалістів-революціонерів (лівих) до Виконавчого бюро Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва з проханням не переслідувати осіб, які брали участь у повстанні гайдамаків проти радянської влади. *(27 січня 1918 р.)*.

№ 288. Скарга пекаря Іллі Когонова до Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва про невплату йому коштів за виготовлення хліба для Миколаївської секції Червоної гвардії. *(28 січня – 25 лютого 1918 р.)*.

№ 289. Лист начальника щойно створеної радянської канцелярії до Виконавчого бюро Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва про штати й організацію роботи канцелярії. *(31 січня 1918 р.)*.

№ 290. Повідомлення про ситуацію в м. Николаєві після розгрому гайдамаків, опубліковане в газеті «Солдат и рабочий» 2 лютого 1918 р. № 210. *(2 лютого 1918 р.)*.

№ 291. Повідомлення Продовольчого відділу Николаївської міської управи про розподіл муки між християнським та єврейським населенням м. Николаєва до святкування Великодня й Песаха. *(7 (20) лютого 1918 р.)*.

№ 292. Матеріали Херсонського повітового з'їзду селянських депутатів. *(7–10 (20–23) лютого 1918 р.)*.

№ 293. Витяг з протоколу засідання демократичної Николаївської міської думи від 7(20) лютого 1917 р. із обговоренням питання про взаємовідносини з Радою робітничих і військових депутатів і Радою народних комісарів м. Николаєва. *(7(20) лютого 1918 р.)*.

№ 294. Рапорт інженера-завідувача електричною станцією м. Николаєва Николаївському міському голові В. П. Костенку про закінчення запасів нафти на станції і можливість зупинення її роботи та необхідні заходи для врятування ситуації. *(9(22) лютого 1918 р.)*.

№ 295. Повідомлення Николаївської Ради об'єднаних українських організацій членом Ради про потребу в посиленні виконавської дисципліни в лавах організації. *(13 лютого 1918 р.)*.

№ 296. Лист від николаївського українського гуртка поштово-телеграфних працівників до Николаївської ради об'єднаних українських організацій про надсилання 25 карбованців від гуртка на поточні потреби Ради. *(13 лютого 1918 р.)*.

№ 297. Лист від голови піклувального товариства Другої Николаївської жіночої гімназії до Николаївської міської управи про вилучення царських портретів із гімназії матросами флотського півекіпажу. *(13(26) лютого 1918 р.)*.

№ 298. Повідомлення про збори заможних мешканців м. Николаєва з приводу п'яти-мільйонного обкладання їх згідно з рішенням Ради народних комісарів м. Николаєва, опубліковане у виданні «Трудовая жизнь» 18 лютого (3 березня) 1918 р. № 1. *(16 лютого (1 березня) 1918 р.)*.

№ 299. Повідомлення про створення та склад Ради народних комісарів у м. Николаєві. *(Не раніше 17 лютого 1918 р.)*.

№ 300. Повідомлення про збори заможних мешканців м. Николаєва з приводу п'яти-мільйонного обкладання їх згідно з рішенням Ради народних комісарів м. Николаєва, опубліковане у виданні «Трудовая жизнь» 18 лютого (3 березня) 1918 р. № 1. *(17 лютого (2 березня) 1918 р.)*.

№ 301. Інтерв'ю представника банківських кіл м. Николаєва журналісту видання «Трудовая жизнь» про перспективи п'ятимільйонного обкладання заможних мешканців міста згідно з рішенням Ради народних комісарів м. Николаєва та повідомлення про закриття банків, опубліковані 18 лютого (3 березня) 1918 р. № 1. *(17 лютого (2 березня) 1918 р.)*.

№ 302. Протокол і резолюція засідання демократичної Николаївської міської думи з розглядом питання про ставлення до Брестського миру *(19 лютого 1918 р.)*.

№ 303. Лист від голови Українського товариства «Просвіта» у Николаєві М. Лагути до Культурно-просвітницької комісії демократичної Николаївської міської думи про відзначення 25 та 26 лютого 1918 р. дня народження та дня смерті Тараса Григоровича Шевченка. На листі резолюція «Опасения украинизации. К делу». *(22–23 лютого 1918 р.)*.

№ 304. Ордер Ради народних комісарів м. Николаєва, виданий комісару фінансів І. З. Кагану на право вилучення золотих і срібних речей у крамниці Серебрянникова. *(25 лютого 1917 р.)*.

№ 305. Наказ Ради народних комісарів м. Николаєва про обов'язкову присутність на зборах із п'ятимільйонного обкладання всіх заможних мешканців міста. *(28 лютого 1918 р.)*.

№ 306. Повідомлення про закриття миколаївського Трубочного заводу та перспективи закриття суднобудівних заводів «Наваль» і «Руссуд» через відсутність коштів для виплати заробітної плати робітникам, опубліковане у виданні «Трудовая жизнь» 18 лютого (3 березня) 1918 р. № 1. *(Лютий 1918 р.)*.

№ 307. Повідомлення про обговорення в Раді робітничих і військових депутатів м. Миколаєва питання про підписання сепаратного миру між Центральними державами (Четверним союзом) і більшовицькою Росією, опубліковане у виданні «Трудовая жизнь» 18 лютого (3 березня) 1918 р. № 1. *(16–17 лютого (1–2 березня) 1918 р.)*.

№ 308. Лист від заводууправління Російського суднобудівного товариства до Виконавчого бюро Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва з проханням видалити з території заводу «Руссуд» 17 вагонів зі зброєю. *(27 лютого 1918 р.)*.

№ 309. Перша сторінка газети «Голос труда» – офіційного друкованого органу Миколаївського комітету партії соціалістів-революціонерів від 2 березня 1918 р. № 6 зі статтею голови Всеросійських установчих зборів Віктора Чернова. *(2 березня 1918 р.)*.

№ 310. Повідомлення Ради народних комісарів м. Миколаєва про оголошення в місті воєнного стану, опубліковане в газеті «Власть труда» 3 березня 1918 р. № 237. *(2 березня 1918 р.)*.

№ 311. Наказ Тимчасово виконуючого обов'язки Головного начальника Одеського військового округу Гаврилова про чинність Універсалів Української Центральної Ради, зовнішні ознаки українських військових і відміну розпоряджень Ради народних комісарів, опублікований у газеті «Трудовая жизнь» 9 (22) березня 1918 р. № 17. *(3 березня 1918 р.)*.

№ 312. Повідомлення про схвалення робітниками суднобудівного заводу «Балтвод» резолюції на підтримку Ради народних комісарів і організації Червоної Армії, опубліковане в газеті «Власть труда» 5 березня 1918 р. № 238. *(5 березня 1918 р.)*.

№ 313. Повідомлення про рішення двох цехів суднобудівного заводу «Руссуд» направити хліб петроградським робітникам, закрити в м. Миколаєві есеро-меншовицькі газети, припинити діяльність прибічників Установчих зборів, опубліковане в газеті «Власть труда» 6 березня 1918 р. № 239. *(6 березня 1918 р.)*.

№ 314. Витяг із передової статті про створення Революційного трибуналу в м. Миколаєві, опублікованої в газеті «Трудовая жизнь» 9 березня 1918 р. № 3. *(8 березня 1918 р.)*.

№ 315. Перша сторінка газети «Власть труда» – офіційного друкованого органу Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва від 8 березня 1918 р. № 233. *(8 березня 1918 р.)*.

№ 316. Лист від редакції газети «Путь социал-демократа» до Президії Ради робітничих і військових депутатів про акредитацію хронікера газети при Раді. *(8–9 березня 1918 р.)*.

№ 317. Витяг з протоколу засідання Миколаївської фабрично-заводської наради з рішенням щодо закликання всіх зацікавлених колективів, комітетів та інституцій до обговорення про обкладання дрібних і середніх підприємств м. Миколаєва п'ятимільйонним податком. *(10 березня 1918 р.)*.

№ 318. Перша сторінка газети «Путь социал-демократа» – офіційного друкованого органу Миколаївського комітету Російської соціал-демократичної робітничої партії від 12 березня 1918 р. із закликом до Всенародних Установчих зборів. *(12 березня 1918 р.)*.

№ 319. Оголошення про організацію в м. Миколаєві військової колегії та спеціальної комісії для створення підрозділів Червоної Армії, опубліковане в газеті «Власть труда» 12 березня 1918 р. № 244. *(12 березня 1918 р.)*.

№ 320. Промова М. А. Муравйова на закритому засіданні Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва напередодні втечі з Миколаєва, опублікована в газеті «Трудовая жизнь» (7) 20 березня 1918 р. № 15. *((7) 20 березня 1920 р.)*.

№ 321. Промова Х. Г. Раковського на закритому засіданні Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва напередодні втечі з Миколаєва, опублікована в газеті «Трудовая жизнь» 21 (8) березня 1918 р. № 16. *((8) 21 березня 1920 р.)*.

№ 322. Лист від співробітників редакції газети «Власть труда» до Малої Ради робітничих і військових депутатів з проханням забезпечити виплату утримання на час перебування на нелегальному становищі співробітників газети. *(14 березня 1918 р.)*.

№ 323. Повідомлення про поведінку одеських анархістів у м. Миколаєві напередодні вступу німецьких військ, опубліковане у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250. *(14–16 березня 1918 р.)*.

№ 324. Повідомлення про грабунки в м. Миколаєві і поведінку анархістів під час відступу більшовиків і вступу до міста німецьких військ, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14. *(15–16 березня 1918 р.)*.

№ 325. Лист від обивателя м. Миколаєва до Ради робітничих і військових депутатів з пропозицією реквізиції підприємств харчової промисловості й притягнення їх власників до військової служби. *(16 березня 1918 р.)*.

№ 326. Повідомлення про пограбування більшовиками Миколаївського відділення Державного банку напередодні вступу до міста німецьких військ, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14. *(15–16 березня 1918 р.)*.

№ 327. Повідомлення про пограбування більшовиками Миколаївського відділення Державного банку й вивіз за наказом М. А. Муравйова цінностей з м. Миколаєва напередодні вступу до міста німецьких військ, опубліковане у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250. *(16 березня 1918 р.)*.

№ 328. Повідомлення про долю першого голови Ради народних комісарів м. Миколаєва О. Й. Зімака, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» 16 березня 1918 р. № 14. *(16 березня 1918 р.)*.

№ 329. Повідомлення про панічну втечу червоних матросів з м. Миколаєва напередодні вступу німецьких військ, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14. *(Середина березня 1918 р.)*.

№ 330. Повідомлення про стан оборони більшовиками м. Миколаєва під час вступу до міста німецьких військ, опубліковане у газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14. *(16 березня 1918 р.)*.

№ 331. Повідомлення про приховування більшовиками числа своїх жертв під час оборони м. Миколаєва від німецьких військ, опубліковане у газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14. *(16 березня 1918 р.)*.

№ 332. Повідомлення про дії бойових дружин есерів, соціал-демократів (об'єднаних) та єврейської з охорони міста та роззброєння червоногвардійців під час вступу німецьких військ до м. Миколаєва, опубліковане у газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14. *(16 березня 1918 р.)*.

№ 333. Повідомлення про затримання червоногвардійців під час вступу німецьких військ до м. Миколаєва, опубліковане у газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14. *(16 березня 1918 р.)*.

№ 334. Повідомлення про організацію медичної допомоги Спілкою лікарів м. Миколаєва під час відступу більшовиків і вступу німецьких військ до міста, опубліковане у газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14. *(16 березня 1918 р.)*.

№ 335. Повідомлення про відібрані миколаївською міліцією у більшовиків автомобілі й зброю під час вступу німецьких військ до м. Миколаєва, опубліковане у газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14. *(16 березня 1918 р.)*.

№ 336. Наказ Тимчасово виконуючого обов'язки Головного начальника Одеського військового округу Гаврилова про створення Служби радіостанцій округу та призначення на посаду їх командира капітана Покровського, опублікований у газеті «Трудовая жизнь» (9) 22 березня 1918 р. № 17. *(Березень 1918 р.)*.

№ 337. Повідомлення про ситуацію в м. Николаєві напередодні вступу німецьких військ, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14. *(16–17 березня 1918 р.)*.

№ 338. Повідомлення журналістів газети «Трудовая жизнь» про ситуацію в містечку Варварівка під час просування німецьких військ у м. Николаєві, опубліковане (6) 19 березня 1918 р. № 14. *(16 березня 1918 р.)*.

№ 339. Повідомлення про ситуацію в м. Николаєві напередодні вступу німецьких військ, евакуацію Ради робітничих і військових депутатів і організацію запобіжних заходів щодо охорони міста від бандитських формувань Комітетом із охорони міста, опубліковане у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250. *(16–17 березня 1918 р.)*.

№ 340. Повідомлення про дії загонів єврейської самооборони в м. Николаєві і загибель Г. І. Шноля, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. у числі № 14. *(16–17 березня 1918 р.)*.

№ 341. Повідомлення про роботу Николаївської міської управи напередодні вступу німецьких військ до м. Николаєва, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14. *(16 березня 1918 р.)*.

№ 342. Тимчасові правила охорони порядку в м. Николаєві, затверджені Николаївською міською управою 16 березня 1918 р. й залишені чинними після вступу німецького контингенту до міста, опубліковані у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250. *(16 березня 1918 р.)*.

№ 343. Повідомлення про зняття невідомими особами Червоного прапора з будівлі Ради робітничих і військових депутатів м. Николаєва, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14. *(16–17 березня 1918 р.)*.

№ 344. Повідомлення про залишення більшовиками під час втечі радянської каси в сумі 100 тисяч рублів, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14. *(16–17 березня 1918 р.)*.

№ 345. Повідомлення про створення в м. Николаєві Українського Штабу, опубліковане у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250. *(Середина березня 1918 р.)*.

№ 346. Лист козаків кінного Запорізького козачого полку, дислокованого в м. Николаєві, про роззброєння ними кулеметної команди Червоної Армії, що прибула з Одеси, опублікований у газеті «Трудовая жизнь» від 21 березня 1918 р. № 16. *(16–19 березня 1918 р.)*.

№ 347. Повідомлення про виїзд делегації гласних демократичної Николаївської міської думи та члена Української Центральної ради А. Й. Рожанського на переговори з німецьким командуванням до м. Варварівка, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14. *(17 березня 1918 р.)*.

№ 348. Повідомлення про хід переговорів делегації гласних демократичної Николаївської міської думи з німецьким генералом Р. фон Кошем під час вступу німецьких військ до м. Николаєва, опубліковане у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250. *(Ранок 17 березня 1918 р.)*.

№ 349. Перша сторінка позапартійної соціалістичної газети «Трудовая жизнь» із оголошенням населенню командувача німецькими військами у м. Николаєві Багге про прихід німців до України як друзів від 19 березня 1918 р. № 14. *(Оголошення від 17 березня 1918 р.)*.

№ 350. Звернення німецького командування до населення м. Николаєва у зв'язку із вступом до міста, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14. *(17 березня 1918 р.)*.

№ 351. Повідомлення про перший день перебування німецьких військ у м. Николаєві, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14. *(17 березня 1918 р.)*.

№ 352. Повідомлення про розквартирування німецьких військових у м. Миколаєві, опубліковане у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250. *(17 березня 1918 р.)*.

№ 353. Повідомлення про призначення Л. Фрумкіна до розквартирування німецьких військових у м. Миколаєві, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14. *(17 березня 1918 р.)*.

№ 354. Повідомлення про те, що німецький контингент, який вступив до м. Миколаєва, прибув з румунського фронту й у своїй більшості складається з ландверів, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14. *(17 березня 1918 р.)*.

№ 355. Повідомлення про встановлення німецької охорони біля входу в будівлю Миколаївської міської думи, опубліковане у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250. *(17 березня 1918 р.)*.

№ 356. Повідомлення про встановлення над будівлею Миколаївської міської управи Українського прапора та Червоного прапора із надписом «Да здравствует Учредительное Собрание», опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14. *(17 березня 1918 р.)*.

№ 357. Повідомлення про інспектування представниками німецького командування кораблів, що будувалися на суднобудівному заводі «Наваль», опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14. *(17 березня 1918 р.)*.

№ 358. Повідомлення про встановлення німцями охорони біля кораблів, що будувалися на суднобудівному заводі «Наваль», опубліковане у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250. *(17 березня 1918 р.)*.

№ 359. Повідомлення про інтерв'ю, надане представниками німецького командування журналістам газети «Трудовая жизнь», про плани німецьких військ в Україні, зокрема в м. Миколаєві, опубліковане (6) 19 березня 1918 р. у числі № 14. *(17 березня 1918 р.)*.

№ 360. Повідомлення про нараду в Лондонському готелі за участю Миколаївського міського голови В. П. Костенка, представників міського самоуправління та німецького командування, на якому німцями були прийняті умови міського самоуправління, опубліковане у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250. *(17 березня 1918 р.)*.

№ 361. Повідомлення про нараду представників Миколаївського міського самоуправління та німецького командування з питань продовольства, транспорту, телеграфу та телефону, розподілу влади в місті Миколаєві, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14. *(17 березня 1918 р.)*.

№ 362. Повідомлення про візит представників місцевої Української ради до німецького командування, опубліковане у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250. *(17 березня 1918 р.)*.

№ 363. Повідомлення про припинення роботи телеграфу в м. Миколаєві до встановлення цензури, опубліковане у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250. *(17 березня 1918 р.)*.

№ 364. Повідомлення про звільнення з в'язниці арештованих більшовиками осіб, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14. *(17 березня 1918 р.)*.

№ 365. Повідомлення про прибирання міського залізничного вокзалу в м. Миколаєві після вступу до міста німецьких військ, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14. *(Після 17 березня 1918 р.)*.

№ 366. Повідомлення про надходження до Миколаївської міської управи заяв про повернення конфіскованого Радою робітничих і військових депутатів майна, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (6) 19 березня 1918 р. № 14. *(17 березня 1918 р.)*.

№ 367. Повідомлення про розподіл залишених більшовиками автомобілів між німецьким командуванням та міським самоуправлінням м. Миколаєва, опубліковане у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250. *(17 березня 1918 р.)*.

№ 368. Повідомлення про перемогу проукраїнських настроїв у м. Николаєві та вирішення питання про приналежність міста до України, опубліковане у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250. *(Середина березня 1918 р.)*

№ 369. Рапорт заступника начальника міліції м. Николаєва про пограбування мілицейського майна під час вступу німецьких військ до міста. *(Не датовано. Не раніше 17 березня 1917 р.)*

№ 370. Повідомлення про надзвичайну нараду на суднобудівному заводі «Наваль» з приводу припинення роботи заводу, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (б) 19 березня 1918 р. № 14. *(17 березня 1918 р.)*

№ 371. Повідомлення про засідання з приводу закриття суднобудівного заводу «Наваль» та розрахунок із робітниками, опубліковане в газеті «Путь социал-демократа» від 22 березня 1918 р. № 19. *(17 березня 1918 р.)*

№ 372. Повідомлення про припинення роботи суднобудівного заводу «Руссуд», опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» (б) 19 березня 1918 р. № 14. *(17–18 березня 1918 р.)*

№ 373. Повідомлення про несанкціонований мітинг на розі вулиць Соборної та Спаської, організований більшовиками 17 березня 1918 р., опубліковане у виданні «Трудовая жизнь» 20 березня 1918 р. № 15. *(17 березня 1918 р.)*

№ 374. Відозва Тимчасового Українського штабу м. Николаєва до населення міста про перехід влади до органів міського самоуправління, які працюватимуть згідно з напрямками діяльності, визначеними Українською Центральною Радою. *(18 березня 1918 р.)*

№ 375. Перша сторінка миколаївського видання «Бюллетень № 2» від 19 березня 1918 р. № 250 із повідомленням про вступ німецьких військ до Николаєва та переговори представників міського самоврядування з німецьким командуванням. *(18 березня 1918 р.)*

№ 376. Протокол надзвичайного засідання демократичної Миколаївської міської думи від (5) 18 березня 1918 р., на якому розглядалися питання про ставлення до радянської влади, організацію охорони міста в зв'язку з рішенням Ради робітничих і військових депутатів про спротив німецьким військам, пограбування більшовиками місцевого відділення Державного банку, переговори з німецьким командуванням про умови окупації міста, створення в Николаєві єдиного демократичного фронту. Доповідь Миколаївського міського голови В. П. Костенка та виступи гласних Думи. *(18 березня 1918 р.)*

№ 377. Запис перебігу подій та виступів на надзвичайному засіданні демократичної Миколаївської міської думи з приводу окупації міста німецькими військами, опублікований у газеті «Путь социал-демократа» від 20 березня 1918 р. № 17. *(18 березня 1918 р.)*

№ 378. Повідомлення про очікувані вибори до Миколаївської Ради Об'єднаних українських організацій, опубліковане у виданні «Бюллетень» 19 березня 1918 р. № 250. *(Середина березня 1918 р.)*

№ 379. Оголошення про проведення виборів до постійного складу Миколаївської Української Ради. *(19 березня 1918 р.)*

№ 380. Лист від Миколаївського комітету партії українських соціалістів-революціонерів до Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій про делегування представників від партії до складу Ради. *(Не раніше 19 березня 1918 р.)*

№ 381. Лист Українського гуртка Миколаївської філії Балтійського суднобудівного заводу «Балтвод» до Тимчасового українського штабу м. Николаєва про направлення представників для виборів до постійної Української Ради. *((б) 19 березня 1918 р.)*

№ 382. Заява українців суднобудівного заводу «Руссуд» про обрання представників до Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій. *((б) 19 березня 1918 р.)*

№ 383. Лист від Української педагогічної спілки м. Николаєва до Тимчасової Української Ради м. Николаєва про призначення представників для виборів постійної Української Ради. *((б) 19 березня 1918 р.)*

№ 384. Мандат представників Миколаївського відділення Українського товариства «Просвіта» до виборів Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій. *((6) 19 березня 1918 р.)*.

№ 385. Лист від колегії громадян міста Миколаєва до Миколаївської Української Ради з приводу неправильного обрання демократичної Миколаївської міської думи, засилля євреїв у міських установах і необхідності повернення до монархічного устрою в Росії-Україні. *(19 березня 1918 р.)*.

№ 386. Стаття «От разрушения к строительству» з миколаївської газети «Путь социал-демократа» про катастрофічні наслідки більшовицького панування та залучення німецьких військ Українською Центральною Радою для боротьби з більшовизмом в Україні, опублікована у № 16 від 19 березня 1918 р. *(19 березня 1918 р.)*.

№ 387. Стаття «Не рано ли?» з газети «Путь социал-демократа» про спроби колишніх власників повернути собі підприємства після падіння радянської влади в м. Миколаєві, опублікована в № 16 від 19 березня 1918 р. *(19 березня 1918 р.)*.

№ 388. Наказ комісара українських військ м. Миколаєва К. Бойчука про вступ на посаду та надання відомостей про стан військових підрозділів Миколаївського гарнізону, опублікований у газеті «Трудовая жизнь» (9) 22 березня 1918 р. № 17. *((7) 22 березня 1918 р.)*.

№ 389. Особисті думки Миколаївського міського голови В. П. Костенка та гласного демократичної Миколаївської міської думи О. В. Паршикова щодо питання про права селян на землю, висловлені ними під час інтерв'ю засобам масової інформації. *(20 березня 1918 р.)*.

№ 390. Стаття «Всяком лыком в строку», у якій висловлено протест на вступ німецьких військ до України, дії Українського штабу в Миколаєві та підтримку демократичній Миколаївській міській думі, опублікована в миколаївській газеті «Путь социал-демократа» від 20 березня 1918 р. № 17. *(20 березня 1918 р.)*.

№ 391. Оголошення Миколаївського міського голови В. П. Костенка про встановлення чергування в Миколаївській міській управі для допомоги населенню міста в спротиві несанкціонованим міським управлінням обшукам, що здійснюються незаконними угрупованнями, опубліковане в газеті «Путь социал-демократа» 20 березня 1918 р. № 17. *(20 березня 1918 р.)*.

№ 392. Повідомлення про ставлення німців до українських організацій м. Миколаєва, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» 20 березня 1918 р. № 15. *(20 березня 1918 р.)*.

№ 393. Повідомлення про 8-тисячний мітинг на суднобудівному заводі «Наваль» з приводу призупинення його роботи, опубліковане у виданні «Трудовая жизнь» 21 березня 1918 р. № 16. *(20 березня 1918 р.)*.

№ 394. Повідомлення про претензії солдаток до міського самоуправління м. Миколаєва щодо видачі їм пайків та здійснення грошових виплат, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» від (8) 21 березня 1918 р. № 16. *(20 березня 1918 р.)*.

№ 395. Повідомлення про арешт членів Колегії 9-ти Торгового флоту німецьким командуванням, опубліковане в газеті «Путь социал-демократа» від 21 березня 1918 р. № 18. *(20 березня 1918 р.)*.

№ 396. Повідомлення про обставини арешту членів Колегії 9-ти Торгового флоту німецьким командуванням, опубліковане в газеті «Путь социал-демократа» від 22 березня 1918 р. № 19. *(Березень 1918 р.)*.

№ 397. Повідомлення про погроми в єврейських колоніях, організовані більшовицькими сільськими комітетами, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» від 21 березня 1918 р. № 16. *(21 березня 1918 р.)*.

№ 398. Резолюції конференції загальнозаводських комітетів заводів м. Миколаєва з приводу підписаного Українською Центральною Радою мирного договору в Брест-Литовську та заклику на Україну німецьких військ. *(21 березня 1918 р.)*.

№ 399. Стаття «Аграрная политика» про сприяння німецькою окупаційною владою німецьким колоністам і протести українського населення з цього приводу, опублікована в газеті «Путь социал-демократа» від 21 березня 1918 р. № 18. *(21 березня 1918 р.)*.

№ 400. Стаття «Объявление Украины самостоятельной народной республикою. 4-й Универсал», опублікована в газеті «Известия» від 21 березня 1918 р. № 252. *(21 березня 1918 р.)*.

№ 401. Стаття «Беседы Костенко с представителями германского штаба» з газети «Путь социал-демократа» від 22 березня 2018 р. № 19 про зустріч заводчан із Миколаївським міським головою В. П. Костенком у присутності представника німецької влади та про висловлений заводчанами протест на господарювання німців на миколаївських суднобудівних заводах. *(22 березня 1918 р.)*.

№ 402. Стаття І. І. Іванова «Самостийность» про перспективи незалежності України та Української Центральної Ради, опублікована в газеті «Известия г. Николаев» 22 березня 1918 р. № 253. *(22 березня 1918 р.)*.

№ 403. Повідомлення про дії більшовиків, які втекли з Миколаєва, та про бої з більшовиками на залізничних шляхах поблизу Миколаєва, опубліковані в газеті «Трудовая жизнь» від 22 березня 1918 р. № 17. *(Березень 1918 р.)*.

№ 404. Повідомлення про події в м. Очаків та Очаківській фортеці, де забарикадувалися матроси-більшовики, яких намагалися вибити звідти німецькі війська, опубліковані в газеті «Трудовая жизнь» від 22 березня 1918 р. № 17. *(Березень 1918 р.)*.

№ 405. Повідомлення про повернення до м. Миколаєва представника німецьких пароплавних компаній Роберта Гуна, на якого німецький уряд поклав обов'язки налагодження торгівлі й пароплавства між Німеччиною та Україною, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» від 22 березня 1918 р. № 17. *(Березень 1918 р.)*.

№ 406. Звернення редакції газети «Трудовая жизнь» до читачів з приводу попередніх публікацій про приховування більшовиками числа загиблих під час спротиву наступу німецьких військ і про появу білого прапора над будинком більшовицького штабу під час вступу німців до Миколаєва, опубліковане в газеті «Трудовая жизнь» від 22 березня 1918 р. № 17. *(22 березня 1918 р.)*.

№ 407. Звернення німецького генерала Р. фон Коша до населення Миколаєва із закликом до зберігання спокою та продовження мирних справ, опубліковане в газеті «Путь социал-демократа» 22 березня 1918 р. № 19. *(22 березня 1918 р.)*.

№ 408. Повідомлення про зустріч Миколаївського міського голови В. П. Костенка з генералом Р. фон Кошем і обговорення ними питання про головну мету німецької присутності в Україні – налагодження товарообміну між Україною, Німеччиною та Австрією, опубліковане в газеті «Путь социал-демократа» від 22 березня 1918 р. № 19. *(22 березня 1918 р.)*.

№ 409. Звернення «Ко всем социалистическим партиям г. Николаева» щодо консолідації сил соціалістичного табору в боротьбі проти національної ворожнечі, опубліковане в газеті «Путь социал-демократа» від 22 березня 1918 р. № 19. *(22 березня 1918 р.)*.

№ 410. Повідомлення про циркуляр Української Центральної Ради про українізацію пошт, вивчення поштовими службовцями української мови та переклад усіх наочних повідомлень на українську мову, опубліковане у миколаївській газеті «Путь социал-демократа» від 22 березня 1918 р. № 19. *(22 березня 1918 р.)*.

№ 411. З постанови Прокурора Одеської судової палати про березневе повстання 1918 року проти німців у м. Миколаєві. *(Події 22 березня 1918 р.)*.

№ 412. Свідчення начальника Миколаївської міліції прапорщика С. І. Белогая про перебіг березневого повстання проти німців, що відбулося 22–23 березня 1918 р., записані 1 червня 1918 р. *(Події 22–23 березня 1918 р.)*.

№ 413. Спогади Є. В. Смоли про березневе повстання проти німців 1918 р. у м. Миколаєві, записані 15 березня 1928 р. *(Події 22–23 березня 1918 р.)*.

№ 414. Спогади Анфіси Ряппо – дружини голови Ради робітничих і військових депутатів м. Миколаєва, гласного Миколаївської міської думи Я. П. Ряппо, записані під час березневого повстання 1918 р., опрацьовані й опубліковані у журналі «Летопись революции» у 1922 р. *(Події 22–27 березня 1918 р.)*.

№ 415. Протокол засідання демократичної Миколаївської міської думи від (15) 28 березня 1918 р. із розглядом питання про впорядкування роботи органів міського самоуправління у зв'язку із розпуском попереднього складу Миколаївської міської управи. *((15) 28 березня 1918 р.)*.

№ 416. Протокол засідання демократичної Миколаївської міської думи від (25 березня) 7 квітня 1918 р. із розглядом питань про арешт Миколаївського міського голови В. П. Костенка, звинуваченого в недостатності контролю над ситуацією в місті, яка призвела до повстання проти німецької присутності, про протест проти арештів і розстрілів містян і проти посягань німецького командування на права органів місцевого самоуправління. *((25 березня) 7 квітня 1918 р.)*.

№ 417. Журнал засідання демократичної Миколаївської міської думи від (28 березня) 10 квітня 1918 р. із розглядом питань про відновлення міського господарства після березневого повстання проти німців, про звернення за фінансовою підтримкою для міста, у тому числі до Одеського обласного комісара Української Центральної Ради, про задоволення потреб німецького командування. *((28 березня) 10 квітня 1918 р.)*.

№ 418. Протокол засідання демократичної Миколаївської міської думи від (28 березня) 10 квітня 1918 р. із розглядом питань про відновлення міського господарства й продовольчої справи після березневого повстання проти німців, про звернення за фінансовою підтримкою для міста, у тому числі до Одеського обласного комісара Української Центральної Ради, про отримання кредиту для задоволення потреб німецького командування. *((28 березня) 10 квітня 1918 р.)*.

№ 419. Аналітична довідка про фінансовий стан м. Миколаєва, долучена Миколаївською міською управою до клопотання про надання урядової фінансової субсидії місту Українською Центральною Радою. *(Не раніше (28 березня) 10 квітня 1918 р.)*.

№ 420. Лист члена Виконавчого комітету по народній освіті Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій Ю. М. Маковського до Голови Виконавчого комітету (прізвище не вказано) із проханням звернутися до Комісара Одеського учбового округу по директиві в справі народної освіти та допомогу у відкритті курсів української мови. *(28 березня 1918 р.)*.

№ 421. Витяг з протоколу № 43 від 29 березня 1918 р. засідання Миколаївської міської управи про розподілення обов'язків між щойно обраними новими членами Управи та з рішення запросити Миколаївську Раду об'єднаних українських організацій послати свого представника до Української Центральної Ради разом із делегацією Міського самоуправління. *(29 березня 1918 р.)*.

№ 422. Лист Секретарства праці Генерального Секретаріату Української Народної Республіки до Миколаївської і Київської спілок працівників водного транспорту про проведено в м. Києві з'їзду працівників водного транспорту. *(29 березня 1918 р.)*.

№ 423. Витяг з протоколу засідання Миколаївської міської управи від 31 березня 1918 р. № 45 із розглядом питання про розграбування продовольчих запасів німецькими військовими в м. Миколаєві та навколишній місцевості. *(31 березня 1918 р.)*.

№ 424. Витяг з протоколу засідання Миколаївської міської управи від 31 березня 1918 р. № 45 із розглядом питання про голодування безробітних у м. Миколаєві та виділення продуктів харчування для їх врятування. *(31 березня 1918 р.)*.

№ 425. Заява від «Людей, любящих Україну» до Миколаївського Українського штабу про проникнення до Миколаївського Українського товариства «Просвіта» та Миколаївського учнівського товариства «Зірка» ворогів України. *(Не раніше квітня 1918 р.)*.

№ 426. Скарга, направлена товаришем Голови Виконавчого комітету Миколаївської організації соціалістів-революціонерів С. Коссим на адресу Миколаївської ради об'єднаних українських організацій через погрози, висловлені на його адресу членами Ради Бойчуком і Зайченком у зв'язку з його політичними переконаннями й діяльністю. *(1 квітня 1918 р.)*.

№ 427. Лист Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій за підписом Голови П. Шатохіна до Окружного комісара С. Коморного з проханням надати відповіді на нагальні питання організації роботи Ради як «інформаційного бюро Миколаївського округу» з правом контролю за діяльністю інших установ, підприємств, організацій. *(1 квітня 1918 р.)*.

№ 428. Мандат, виданий Миколаївським українським гуртком поштово-телеграфних робітників Борису Пащенку про обрання його членом Пленуму Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій. *(1 квітня 1918 р.)*.

№ 429. Лист від Миколаївської поштово-телеграфної контори до Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій про делегування Мойсея Кондратюка для виконання його обов'язків у Раді. *(4 квітня 1918 р.)*.

№ 430. Лист від Миколаївського українського гуртка поштово-телеграфних працівників до Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій про обрання до Ради представників від гуртка. *(4 квітня 1918 р.)*.

№ 431. Лист від Південної спілки кооперативів до Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій про делегування представника від Ради до комісії, що розглядатиме збитки продовольчих складів після березневого повстання 1918 р. *(4 квітня 1918 р.)*.

№ 432. Повідомлення про розстріл німцями Василя, Михайла, Івана та Дмитра Апаріних за зберігання зброї та набоїв і стрілянину по німецькому аероплану, опубліковане в газеті «Николаевский вестник» від 5 квітня 1918 р. № 2. *(5 квітня 1918 р.)*.

№ 433. Лист від мешканців села Петровське Петровської волості Одеського повіту до Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій із проханням про виділення солдат із українських частин для охорони селища. *(6 квітня 1918 р.)*.

№ 434. Лист від Продовольчого відділу Миколаївської міської управи до Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій про заснування спеціальної комісії для встановлення збитків на продовольчих складах м. Миколаєва, заподіяних під час березневого повстання проти німців. *(6 квітня 1918 р.)*.

№ 435. Лист від студентів-українців Миколаївського учительського інституту з проханням включити до складу Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій представника від українського студентства. *(Не датовано точно, 1918 р.)*.

№ 436. Допис «Николаев не показатель» про підтвердження німецьким військовим командуванням урядові України намірів щодо невтручання у внутрішні справи міст, опублікована в газеті «Николаевский вестник» від 6 квітня 1918 р. № 3. *(6 квітня 1918 р.)*.

№ 437. Лист від Миколаївської професійної Спілки металістів до Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій з проханням видати перепустки для проїзду в Одесу членам правління Спілки. *(8 квітня 1918 р.)*.

№ 438. Наказ Уповноваженого по демобілізації Генерального Штабу Української Народної Республіки в м. Миколаєві Маляра про його призначення на посаду та відкриття його канцелярії за адресою: вул. Мала Морська, 1, опублікований у газеті «Николаевский вестник» від 14 квітня 1918 р. № 10. *(10 квітня 1918 р.)*.

№ 439. Звернення австро-німецького командування до сільського населення про засів ланів із попередженням про розстріл кожного, хто допомагатиме більшовикам, опубліковане в газеті «Николаевский вестник» від 10 квітня 1918 р. № 6. *(10 квітня 1918 р.)*.

№ 440. Звернення Біржі праці до безробітних м. Миколаєва про поновлення роботи та порядок реєстрації безробітних, установлений німецьким командуванням, опубліковане в газеті «Николаевский вестник» від 10 квітня 1918 р. № 6. *(10 квітня 1918 р.)*.

№ 441. Стаття «Что будет дальше?» про наміри Центральних держав мати Україну заможним сусідом і сприяння українському народові в позбавленні від більшовиків та із закликом щодо єднання навколо Української Центральної Ради, опублікована в газеті «Николаевский вестник» від 10 квітня 1918 р. № 6. *(10 квітня 1918 р.)*.

№ 442. Оголошення Комісара Українських військ м. Миколаєва про належність зброї, що зберігається на військових складах у м. Миколаєві, Українській Народній Республіці, опубліковане в газеті «Николаевский вестник» від 10 квітня 1918 р. № 6. *(10 квітня 1918 р.)*.

№ 443. Оголошення про відкриття в м. Миколаєві Української комендатури та призначення комендантом українського полковника Євтушевського, опубліковане в газеті «Николаевский вестник» 14 квітня 1918 р. № 10. *(10 квітня 1918 р.)*.

№ 444. Витяги з протоколів дізнання стосовно нападу анархістів на міліцейські дільниці, складених Миколаївською міліцією. *(10–18 квітня 1918 р.)*.

№ 445. Наказ Уповноваженого по демобілізації Генерального Штабу Української Народної Республіки в м. Миколаєві від 11 квітня 1918 р. про припинення видачі продуктів і фуражу інституціям і установам невійськового відомства, опубліковане в газеті «Николаевский вестник» від 14 квітня 1918 р. № 10. *(11 квітня 1918 р.)*.

№ 446. Повідомлення про прибуття до м. Миколаєва двох німецьких піхотних батальйонів, опубліковане в газеті «Николаевский вестник» від 11 квітня 1918 р. № 7. *(11 квітня 1918 р.)*.

№ 447. Повідомлення про очікуване прибуття до м. Миколаєва нових підрозділів німецьких десантних військ та кавалерії, опубліковане в газеті «Николаевский вестник» від 12 квітня 1918 р. № 8. *(12 квітня 1918 р.)*.

№ 448. Витяг з протоколу від 12 квітня 1918 р. № 54 засідання Миколаївської міської управи з постановкою важливих питань щодо функціонування міського господарства й ситуації в м. Миколаєві перед тимчасовим Українським комісаром із цивільних справ П. Шатохіним. *(12 квітня 1918 р.)*.

№ 449. Рапорт козака Д. Гончара Комісару українських військ м. Миколаєва про категоричну відмову домовласника Богуславського приписати в своїй оселі квартиранта Г. Бахабанова та про те, що в суперечці на зазначення Д. Гончаром, що він є українцем, Богуславський відповів: «Плевать мне на Вашу Украину». *(12 квітня 1918 р.)*.

№ 450. Повідомлення про прибуття до м. Миколаєва спеціальної анкетно-слідчої комісії Української Центральної Ради та її склад, опубліковане в газеті «Николаевский вестник» 14 квітня 1918 р. № 10. *(13 квітня 1918 р.)*.

№ 451. Оголошення Тимчасового цивільного комісара П. Шатохіна про призначення його на посаду та відкриття його канцелярії, опубліковане в газеті «Николаевский вестник» 14 квітня 1918 р. № 10. *(13 квітня 1918 р.)*.

№ 452. Витяг з протоколу засідання зборів Миколаївського відділення Балтійського суднобудівного і механічного заводу про делегування представників до Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій для переговорів про призначення її представників на завод. *(13 квітня 1918 р.)*.

№ 453. Оголошення німецького коменданта м. Миколаєва полковника фон Гільгаузена про співвідношення німецької марки і крони та російського рубля, опубліковане в газеті «Николаевский вестник» 14 квітня 1918 р. № 10. *(13 квітня 1918 р.)*.

№ 454. Перша сторінка видання «Anzeiger für Nikolaiew – Николаевский вестник» від 14 квітня 1918 р. № 10 із наказами та оголошеннями німецьких та українських органів влади в м. Миколаєві. *(14 квітня 1918 р.)*.

№ 455. Оголошення українського коменданта м. Николаєва полковника Євтушевського про формування української караульної команди й призначення її начальником старшини Коробейнікова, опубліковане в газеті «Николаевский вестник» 14 квітня 1918 р. № 10. *(14 квітня 1918 р.)*.

№ 456. Протокол дізнання про факт вилучення 26 березня 1918 р. німецькими військовими 46 голів великої рогатої худоби Николаївської міської продовольчої управи. *(14 квітня 1918 р.)*.

№ 457. Журнал від 1 (14) квітня 1918 р. № 17 засідання демократичної Николаївської міської думи з розглядом питань про обрання думської комісії для розслідування причин березневого повстання проти німців 1918 р. та асигнування кредиту міському самоврядуванню на задоволення вимог німецького командування. *(14 квітня 1918 р.)*.

№ 458. Протокол засідання демократичної Николаївської міської думи від 1 (14) квітня 1918 р. із розглядом питань про заборону німецьким військовим командуванням Николаївській міській думі займатися політичними питаннями та прибуття до Николаєва парламентської анкетно-слідчої Комісії Української Центральної Ради. *(14 квітня 1918 р.)*.

№ 459. Оголошення німецького коменданта м. Николаєва полковника фон Гільгаузена про заборону цивільним особам виходити на вулиці міста в комендантську годину, опубліковане в газеті «Николаевский вестник» 19 квітня 1918 р. № 14. *(17 квітня 1918 р.)*.

№ 460. Звіт Николаївського відділення Українського товариства «Просвіта» загальним зборам товариства про діяльність за період від 11 лютого до 17 квітня 1918 року. *(17 квітня 1918 р.)*.

№ 461. Повідомлення про напад більшовиків на піхотний караульний пост 18 квітня 1918 р. та подовження у зв'язку з цим воєнного стану в м. Николаєві, опубліковане в газеті «Николаевский вестник» 20 квітня 1918 р. № 15. *(18 квітня 1918 р.)*.

№ 462. Лист Николаївської портової митниці до Николаївської Ради об'єднаних українських організацій від 18 квітня 1918 р. № 616 із проханням про здійснення перекладу найменувань структурних підрозділів митниці у зв'язку з розпорядженням Міністерства фінансів Української Народної Республіки від 1 березня 1918 р. щодо використання української мови при виготовленні вивісок для державних установ. *(18 квітня 1918 р.)*.

№ 463. Акт спеціальної комісії для встановлення збитків на продовольчих складах м. Николаєва, заподіяних під час березневого повстання проти німців. *(18 квітня 1918 р.)*.

№ 464. Акт Комісії із заготівлі взуття для армії про вивезення зі складу готового взуття та матеріалів для виготовлення взуття за мандатом Українського штабу. *(18 квітня 1918 р.)*.

№ 465. Лист начальника міліції м. Николаєва до Адміністративного відділу Николаївської міської думи з проханням про виділення допомоги сім'ям загиблих міліціонерів і міліціонерам, звільненим від служби через старість і хвороби. *(19 квітня 1918 р.)*.

№ 466. Лист учня 2-го класу Николаївського учительського інституту О. Ф. Торопа до Николаївської Ради об'єднаних українських організацій з проханням про сприяння в переведенні учнів-українців з 2-го до 3-го класу інституту без іспиту й започаткування навчання в 3-му класі українською мовою. *(19 квітня 1918 р.)*.

№ 467. Стаття «Что происходило в Николаеве» про події повстання проти німців 22–27 березня 1918 р. у м. Николаєві, опублікована в газеті «Родной край» 20 квітня 1918 р. № 1726. *(Перебіг подій 22–27 березня 1918 р. викладено 20 квітня 1918 р.)*.

№ 468. Повідомлення про закінчення та результати роботи спеціальної парламентської анкетно-слідчої комісії Української Центральної Ради в м. Николаєві, опубліковане в газеті «Николаевский вестник» 20 квітня 1918 р. № 15. *(20 квітня 1918 р.)*.

№ 469. Протокол засідання демократичної Николаївської міської думи від (8) 21 квітня 1918 р. із розглядом питання про асигнування кредитів міському самоврядуванню для підтримки Комісії з надання допомоги постраждалим під час березневого

повстання проти німців та перспективи отримання фінансової допомоги від Української Центральної Ради. *(21 квітня 1918 р.)*.

№ 470. Протокол засідання демократичної Миколаївської міської думи від (9) 22 квітня 1918 р. із доповідями гласних Б. Є. Терентьєва, О. М. Ісаєва та Ф.-С. Н. Злочевського про перебування в Києві й зустрічі з Головою Ради Народних Міністрів і Міністром іноземних справ В. О. Голубовичем, Міністром внутрішніх справ М. С. Ткаченком, іншими членами уряду Української Народної Республіки. *(22 квітня 1918 р.)*.

№ 471. Оголошення Керуючого Миколаївським відділенням Українського Державного Банку О. П. Зборомирського про те, що в разі неповернення викрадених представниками радянської влади цінностей їх вартість має бути відшкодована за рахунок Російського уряду народних комісарів, опубліковане в газеті «Николаевский вестник» 24 квітня 1918 р. № 18. *(24 квітня 1918 р.)*.

№ 472. Витяг з протоколу засідання Миколаївської міської управи від 26 квітня 1918 р. № 66 про протест на арешт німцями членів Миколаївської організації партії соціал-демократів і члена Української Центральної Ради О. Й. Рожанського. *(26 квітня 1918 р.)*.

№ 473. Лист від Миколаївської організації Української соціал-демократичної робітничої партії до Українського комісара м. Миколаєва по цивільних справах із проханням порушити перед Урядом Української Народної Республіки питання про зняття воєнного стану в м. Миколаєві, запровадженого після березневого повстання проти німців 1918 року. *(30 квітня 1918 р.)*.

№ 474. Звернення жителів Слобідки м. Миколаєва, постраждалих під час березневого повстання проти німців 1918 р., до Миколаївського міського голови із проханням про виділення фінансової допомоги для відновлення дахів їхніх будинків. *(2 травня 1918 р.)*.

№ 475. Доповідь комісії цензової Миколаївської міської думи, відновленої в м. Миколаєві за часів Гетьманату, про обстеження фінансової діяльності демократичної Миколаївської міської думи, розігнаної німецьким командуванням після березневого повстання проти німців 1918 року, за період від її обрання й до розгону німцями. *(7 серпня 1918 р.)*.

№ 476. Автобіографія члена Української Центральної Ради від м. Миколаєва Олександра Йосиповича Рожанського, написана під час його роботи у Вищій Раді Народного Господарства УСРР. *(27 травня 1927 р.)*.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

А

Абикулов И. З. 98
Абович М. И. 179
Абрамов 518
Абрамович Н. И. 276
Авилов Н. Н. 237, 239
Авксентьев М. Д. 247
Авоян Калуст 119
Авраамов 264, 515, 517, 535
Аврамов П. Н. 264
Ага И. А. 218, 219
Агейкин М. П. 98
Аглиц 199
Агошко М. Г. 98
Адамовский 125
Адыров М. Н. 261
Айнгорн Я. И. 267
Акулов 400
Алейников А. И. 98
Александр 514
Александр I 489
Александров 255
Александровский И. 469, 470, 479
Алексеев 385, 507
Алексеев В. И. 104
Алексеев З. Т. 260, 278, 371, 372, 588, 606
Алексеева А. 187
Алексеевич Д. Ф. 113
Андреев В. А. 260
Андреев П. П. 113
Андрианов 124, 125
Андриков И. 173
Анилоз 330
Анисенко 330
Антипов 330
Антоненко М. Г. 174
Антоник И. В. 270
Антонов 474

Антонов, ком. 667
Антонович Д. В. 23, 24, 25, 38, 389, 390, 711
Антонов И. И. 107
Антонов-Овсієнко В. 44
Апарин В. 634
Апарин Д. 634
Апарин И. 634
Апарин М. 634
Араколов Акоп 119
Аркушин 474
Аронштам К. 158
Арсеньев В. А. 261, 330
Артамонов 30, 124, 125, 126
Артамонов 384
Артамонов Н. В. 333
Асеев 512
Асмолов В. И. 29, 42, 155, 193, 255, 258, 278, 300, 313, 332, 333, 374, 419, 465
Асмоловский Г. Ф. 288
Асушкин А. И. 301, 514, 643, 644
Атурев 397
Афанасьев (Афанасьев) 59, 213
Афонин В. Л. 269
Ашихин А. 427
Ашурков И. Б. 264, 695

Б

Бабаджан И. В. 266
Бабенко 516
Бабенко Д. О. 101
Бабенко М. И. 104
Бабенко С. А. 228, 345
Бабчинський Ф. Т. 59
Багге 57, 58, 533, 534, 535, 538, 719
Багинский П. И. 261

Бажанов И. 695
Бажанов И. Н. 271
Базезин И. В. 276
Базиченко В. 348, 384
Бакумский И. 206, 704
Бакумский С. 206, 704
Бакун(п) Ю. П. 59
Балабанов 611, 615
Балабанов И. А. 269
Балабанов М. С. 64
Балафашов К. И. 274
Бальмели Н. П. 274
Бар 611, 614
Барбе 681
Бараненкова А. В. 108
Баранов Е. А. 261
Барановский, генерал-майор 391
Барановський К. Ю. 30, 31, 32, 228, 657
Барановский П. Е. 261
Барановський Х. 44
Барг, доктор 523
Бариллов М. 303
Барнас Д. 119
Барон Б. Г. 318
Барский 696
Барофтисн Д. (Барофтиен Д. Е.) 82, 104
Барофтиен (Барохиен) А. А. 104
Бартенов М. И. 273
Бартоломейчук Ф. И. 98
Бахабанов Г. 647
Бахмачев А. И. 98
Башловка А. Л. 269
Бегак 670
Бегак В. М. 317
Бегуненко П. И. 261
Безполетов В. Е. 260, 278, 300

- Безполько И. С. 190
 Бекаревич С. М. 272
 Белашев В. 662
 Беленький Е. Я. 270, 300
 Белецкий 231
 Белецкий Н. Н. 276
 Белинский Е. 216
 Белинский И. Х. 113
 Белов П. И. 300
 Белогай (Білогай) С. И. 74, 77, 265, 316, 321, 352, 520, 529, 531, 545, 547, 585, 588, 598, 599, 601, 606, 623
 Белолипские 203, 410
 Белопольский И. 175
 Белопольский И. М. 270
 Белый 199
 Белявская Ц. Л. 269, 593
 Белявский Я. 159
 Бенделиони Д. 119
 Бенькевич 188
 Березовский 187, 223
 Березовский Ф. 301, 326
 Берестецкая 199
 Берковский 299
 Бершадский 171
 Бечь 345
 Бибииков А. 649
 Билик (Биллик, Билык, Билык) А. М. 255, 260, 278, 607
 Бирчанский 216
 Блакитный 341
 Блинов А. М. 30, 124, 126, 180, 193, 220, 260, 278, 281, 286, 316, 389, 409, 410, 606, 611, 615, 670, 671, 686
 Блюмкин З. Ф. 271
 Бобырь 345
 Богомолов 652
 Богуславский 330, 611, 615
 Богуславский Я. А. 108
 Богуславский 647, 726
 Божко 330
 Бойко З. И. 104, 599
 Бойко И. И. 269
 Бойко О. Д. 11, 18, 19, 24, 25, 27, 48, 55, 64, 69, 673
 Бойчук К. 50, 61, 450, 453, 455, 563, 627, 642, 715, 722, 724
 Болотников А. А. 270
 Большаков С. Ф. 273
 Бондар А. Є. 438, 714
 Бондаренко 255
 Бондаренко Г. Д. 135, 136
 Бондаренко Д. Г. 260, 278
 Бондаренко С. П. 270
 Борисенко 671
 Борисенко П. И. 264
 Борисов 183, 184
 Борисов 471
 Борисов А. Г. 104
 Борнгаупт В. К. 391, 392
 Бородатый 507
 Борян 474
 Босенко 225
 Босенко Т. В. 259, 278, 606
 Бослак-Бослаков 127, 128, 699
 Бострем И. Ф. 391
 Бочковский А. Л. 504
 Браиль Я. Я. 268
 Браман Ю.
 Бранченков (Бранченко) Т. К. 259, 278, 671
 Браславский И. М. 259, 278, 305, 337, 388, 390, 439, 484, 491, 605, 606, 607, 608, 614, 623
 Браславский М.-М. Э. 98
 Браславский Ш. Э. 98
 Братковский 192
 Браун Г. Д. 373, 374, 710
 Брикер Н. Р. 267
 Брилинский А. Н. 259
 Бродко 474
 Бродский Х.-Р. М. 276
 Бродского М. 321
 Броун В. Л. 136, 272, 278, 280, 284, 294, 671
 Брояковский (Брояківський) Б. В. 30, 31, 32, 34, 38, 43, 45, 164, 186, 224, 228, 255, 258, 278, 281, 288, 336, 337, 349, 390, 410, 416, 435, 447, 671, 701, 703, 705, 709, 714
 Брунштейн 611, 615
 Буданов 301
 Булан Я. 695
 Булацель 471
 Булгаков 192
 Бульковштейн Я. Г. 265, 321
 Бурмистров 301, 598
 Буров 124, 301
 Буров И. 108
 Бурцев 238
 Бурцев (Бурцов) Л. П. 266, 680, 695
 Бурцев П. 347
 Бурый Ф. И. 269, 307, 324, 397, 490
 Бурькин Ф. Н. 262
 Бурьма 474, 480
 Бутович 476
 Бухтиаров И. 345
 Бухтояров И. Г. 179
 Бистров (Быстров) 54
 Быстров С. Д. 318
 Быховцев 377
В
 Вайнберг В. М. 125, 169, 260, 278, 671
 Вайсбейн 137
 Вакула С. 344
 Валек 518
 Валущенко В. 173
 Ваничков В. Ф. 192, 270, 301, 302, 332, 333
 Варнавин А. М. 129
 Варфоломеев П. Т. 277
 Василенко И. 664
 Василенко И. И. 188, 269
 Василенко М. 191, 221, 300
 Васильев 692
 Васильев 124
 Васильев А. Е. 101
 Васильев Д. К. 173
 Васильев Г. С. 101
 Васильев И. П. 101
 Васильев П. 192
 Васильев П. В. 303
 Васильев П. Д. 301
 Васильев С. А. 300
 Васильковский 338
 Ваторий 330
 Вахесаар (Вахесар) А. 166, 177, 214
 Вашин 479
 Векслер 518, 668
 Велинский В. 119
 Величко 400

- Венчагов (Венчаров) И. М.** 261, 301
Верхоглядов 400
Вершковский М. 119
Веселов Д. 119
Веселовский П. А. 129
Ветров И. А. 332, 333, 593
Вигдергауз М. Ш. (С.) 152, 153, 272
Вилченко Т. П. 270
Вильгельм, император Германии 131, 170, 448, 493, 498, 509,
Вильчур Л. М. 140, 317
Винарская 175
Винер А. 141
Винниченко В. 44, 221, 511
Вирен 694
Виторт И. П. 261, 611, 615
Виша А. 255
Вишневская М. В. 98
Вишневский 203
Вишневский 208
Вишневский 301
Вишневский В. О. 265
Вишневский Д. Я. 266
Вишталюк И. 403
Владимиров 123
Владимиров Н. Ф. 104
Владовский Д. С. 262
Владыка (Владыко) В. М. 262, 671
Власкин К. Д. 447
Внуков Т. М. 301, 303
Вовченко 339
Водян М. Ф. 129, 135, 136, 274
Возняк А. Н. (М.) 52, 300, 428, 490
Возовик Ф. Е. 222
Воинский 531
Воленчик 611, 615
Волков П. 140
Волков С. А. 104
Волкова (Костенко) С. М. 185
Волкожаев 400
Волохов 400
Волощук 303
Вольпе А. М. 36, 38, 42, 302, 307, 323, 325, 332, 333, 349, 354, 382, 383, 709
Вольфсон Б. С. 303
Вольфсон И. Я. 333
Вонский С. М. 192, 266
Воробченко В. 162, 192, 301, 303
Воронов Е. Ф. 263
Воронский И. А. 173
Воскобойников 125
Вулих М. 518
Вулих Ф. С. 207
Высота М. П. 277
Выходич 255
Выходцев И. Е. 259, 278
Г
Габестро I. В. 67, 80, 88, 94
Габестро Т. В. 67, 80, 88, 94
Гаврилов 255
Гаврилов 501, 523, 524, 717, 719
Гаврилов И. Г. 260, 278, 606
Гаврилюк I. 364, 365, 710
Гаврюшин М. К. 265
Гаель 255
Гажиев 476
Гажиев В. 468
Гайдученко С. И. (I.) 32, 186, 263, 703
Галицкая М. С. 514
Галка М. И. 124, 192, 301, 303, 333
Галкин С. А. 264, 278
Гальвиц, фон 634
Ганецкий (Фюрстенберг) Я. С. 448
Гапанович В. П. 270
Гарин Н. 462
Гаркуша 59
Гаркуша С. О. 156
Гармашев Л. П. 265
Гаровникова И. И. 256
Гаршанин К. Г. 257
Гаскевич В. К. 129
Гаухман I. С. 266
Гдовский М. Н. (Н. М.) 332
Гдовский Н. В. 300
Гедульд М. Л. 267
Гейст Ф. К. 266
Гельфейбейн 137
Герасимов 124, 125, 162
Герасимов Н. А. 261
Геринг В. Г. 273
Гершанский 489
Гершберг Д. Е. 275
Гефт 137
Гиль Ф. И. (Гиль Ф. I.) 65, 68, 124, 202, 203, 213, 259, 278, 281, 303, 310, 382, 384, 388, 398, 426, 441, 457, 604, 605, 608, 612, 614, 654, 669, 671, 675
Гильгаузен (Гильгаузен), фон О. 60, 92, 643, 649, 656, 726
Гиндес (Гиндес) М. Ф. 64, 65, 648, 649, 668
Гися 592
Главнев М. В. 300
Гладков И. И. 303, 333
Гладков О. I. 174
Гладун 400
Глевенко (Гливенко) К. 468, 469, 471, 479, 482
Глембоцкий И. И. 301
Гноевенко М. 188
Голевка (Галевка) П. М. 325, 326, 327, 328, 329, 377, 708
Головенко К. 482
Головко Я. И. 262
Головков А. 173
Голота К. М. 135
Голубицкий 330
Голубович В. О. 19, 26, 68, 210, 497, 672, 673, 727
Гольденберг 192
Гольденберг 518
Гольденберг 213, 240
Гольденберг П. С. 300
Гончар Д. 647, 726
Гончар Д. Н. 626
Гончар П. А. 109
Горбатов Б. Д. 118, 216, 266
Гордейчук 329, 377
Горелик А. Я. 152, 153, 154
Горелов М. М. 270, 300
Горин (Горкин) Н. 463
Горобец Д. Л. 271
Горшкова М. Д. 262
Горяинов Ю. М. 391, 392
Госсота А. Я. 136
Граба И. Д. 270
Граба С. К. 256

- Грабовский Т.** 119
Грачев А. Ф. 217, 218, 237, 264, 271, 279, 280, 283, 284
Григоренко 124, 198
Григорович И. К. 231
Григорьев 213
Григорьев 597
Григорьев А. К. 102
Григорьев В. К. 256
Григорьев С. М. 262, 300
Григорьев Ф. 71
Гридин Л. 187
Грин П. И. 276
Гриневиц И. 345
Гриценко К. Я. 269
Гриценко И. 479
Грозовский 474
Громоковский В. А. 274
Гросс В. П. 325, 326
Грушевский Х. Т. 301, 302
Грушевский М. С. 19, 32, 210, 211, 349
Грушевский О. С. 468
Грушецкий Н. Н. 118, 139, 206, 220
Грюнбах П. М. 269, 507
Губанова В. Т. 267
Губарев 462
Гудлик Е. 173
Гульченко И. И. 190
Гун Р. 579, 580, 722
Гуньо Г. Н. 228
Гуньо К. Н. 268
Гуров П. 192, 479
Гутова С. И. 301
Гучков О. И. 21, 22, 121, 323, 699
- Д**
Давидсон С. И. 192, 265, 278, 281, 377, 390, 671
Дангаузер И. И. 270
Данилов, матрос 192
Данилов, казак 326
Данилов Я. И. 328, 329, 473
Данник 474
Даргольц М. 226
Даргольц Х.-М. Г. 269, 611
Даргольц Ц. И. 179, 269
Даргольцев М. Г. 604
- Дашко Ф. Ф.** 469, 474
Дегтярь Я. 479
Дейнеко М. Д. 263
Декин Д. Ф. 269
Демиденко П. И. 173
Денисенко И. Т. 135
Денисенко Н. И. 104
Денисов Т. И. 124, 125, 173
Джития Б. 119
Джулига 403
Дмитриев В. Д. 265, 321
Дмитриев Н. И. 109
Дмитров И. 303
Добровольский В. 175
Добровольский Л. И. 266
Добровольский Л. М. 192
Довгань М. К. 228, 649
Долуд А. 65, 648, 669
Донской Л. Ф. 264
Донской П. Л. 264, 276
Дорофеев 330
Дорошенко Д. I. 50, 51, 117
Дорфман 199
Дрост 652
Друкарев Л. С. 266, 278, 308, 436
Дубинский А. 159
Дубинский Л. Г. 105
Дубинский М. Л. 105
Дуброва В. Е. 271
Дуброва С. В. 265, 278, 281, 285, 286, 304, 307, 321, 608
Дубяга 478
Дудка 345
Дудкевич 427
Дудкин Г. Ф. 244, 249, 258, 278, 337, 419, 710
Дульгиер К. К. 272
Дульцин М. 215
Духонін М. М. 448
Дюмин П. В. 30
Дюркич Х. Я. 266
- Е**
Евгеньев 469, 473, 474
Евдокимов А. П. 372
Евневич К. М. 317
Евреинов М. Я. 273
Евсеев М. А. 270
Евтушевский *див. Евтушевский*
- Егоров П. Я.** 261
Еланский М. П. 271, 679
Елерт Е. Е. 59, 656, 657
Емельчаков В. А. 265, 545
Емцев И. 474, 479
Еремеев П. З. 327, 328
Еременко И. Ф. 135
Ермолаев И. П. 264
Ермолин 428
Есельский 393
Ефименко Ф. 468, 469, 478
Ефремов 744
Ефремьев П. 326
- Є**
Євтушевський 64, 65, 66, 608, 609, 612 643, 651, 725, 726
Єжов М. I. 219
Єрмоленко 321
- Ж**
Жабров М. А. 129, 206, 213, 240, 272
Железняков А. Г. 375
Желтенький В. М. 278, 301, 303, 384, 606
Желтенький Н. М. 623
Жеромский 303
Животовский 471, 474, 479, 480, 481
Жигалко (Жигалка) П. В. 268, 278, 377, 606, 611, 614, 615, 656
Жидков С. П. 261, 301
Жилияев (Жилияев) В. С. 257, 262
Житков С. П. 447
Жуков З. Н. 173
Жуков С. Г. 259, 278, 330, 671
Жуков Т. А. 105
Жуковский О. Т. 21, 26
Жултовский И. Э. 273
Журба М. А. 326, 327, 328, 329, 474
Журжа 347
- З**
Заболот А. 135
Заболотный И. Н. 303
Заборский В. С. 269
Заводинин В. 140
Задорожня А. 371, 372, 710

Зазулевич В. И. 17
Зайкин А. А. 98
Зайцев И. А. 259, 278
Зайченко О. О. 59, 627, 628, 629, 657, 724
Закс С. М. 42, 53, 489, 490, 514, 521, 592
Заполенко М. С. 30, 34, 35, 255, 258, 278, 282, 288, 298, 390, 611, 614, 615, 670, 675, 707
Запорожец П. К. 259, 578, 363, 671
Запорожский 255
Заславский И. 159
Захаров, матрос 249
Захаров Л. 119
Захаров М. И. 268, 278
Захаров Ц. 119
Зацепиловы И. и И. С. 136
Заярный А. 468, 471, 479, 482
Зборомирський О. П. 57, 274, 273, 276, 677, 727
Здоровец 301
Зебен Е. К. 274
Зеленцев 126
Зельдавич 518
Зельдис [Зельцев] А. В. 330, 333, 536
Зельгис 326
Зиберт 687
Зильберман Е. Т. 136, 136
Зима А. А. [Зіма О. О.] 30, 31, 32, 34, 36, 41, 43, 49, 228, 258, 358, 359
Зимак А. И. [Зімак О. Й.] 36, 42, 52, 57, 71, 269, 278, 302, 307, 322, 324, 332, 333, 381, 382, 404, 458, 490, 520, 292, 593, 594, 718
Зинкевич 479
Зинченко И. С. 190
Зинчик Ж. М. 271
Зильберфарб М. 214
Зленко 371
Злочевський Ф.-С. Н. 63, 68, 205, 213, 240, 272, 278, 282, 287, 289, 310, 337, 389, 436, 484, 552, 606, 623, 671, 672, 674, 675, 676, 727
Золотавин А. П. 300
Золотарьов А. 214

Золотухин 330, 400, 467
Зоненко В. 119
Зорин 516
Зосин К. Г. 316
Зребняк И. В. 270
Зубок Я. Г. 333, 381
Зюганов С. Т. 264
Зябкин 473
Зябров М. В. 301

И

Ибрамовский 255
Ивакин Н. И. 277
Иванов 124, 192, 255, 371, 372, 392
Иванов А. 187
Иванов Г. Е. 99
Иванов Г. Т. 271
Иванов И. И. 62, 260, 278, 301, 479, 575, 576, 606, 623, 656, 722
Иванов К. И. 102
Иванов М. И. 270
Иванов Н. Ф. 113
Иванов П. И. 300
Иванов С. Д. 301, 303
Иванов С. И. 102
Иванов С. И. 261
Иванов Ф. А. 256
Иванова А. Я. 105
Иванова К. Г. 300
Иванченко 479
Иванченко К. 479
Игнатъев В. А. 390, 391, 392, 392, 711
Игнатъева М. И. 269
Ильинский 345
Инглези Л. 695
Иовель В. 519
Ионов А. М. 300
Ирбе А. Я. 268
Исаев А. Н. 56, 63, 68, 188, 199, 207, 226, 235, 268, 278, 282, 288, 298, 349, 352, 358, 359, 376, 377, 382, 384, 388, 389, 390, 419, 435, 440, 441, 468, 483, 492, 552, 554, 570, 604, 605, 606, 613, 623, 670, 672, 674, 676, 677, 683, 709, 727
Исаченко Н. Л. 267

І

Іванов І. І. *див. Иванов И. И.*
Ігнатъев В. *див. Игнатъев В. А.*
Ілляшенко 58, 657
Імператор Микола II 16, 116
Імператор Олександр II 280
Імператриця Катерина II 280
Імператриця Олександра Федорівна 251
Ісаєв О. М. *див. Исаев А. Н.*
Ішуніна М. 321

К

Каган 521
Каган И. З. 5, 36, 52, 53, 302, 333, 490, 496, 520, 592, 717
Каган М. Л. 109
Каган І. З.
Каганов Я. Г. 270
Кагнер М. 303, 332
Кагнер Н. В. 301
Казанский Н. А. 267
Казарцев И. И. 300
Какизов Д. М. *см. Кокизов Д. М.*
Каковський Е. 221
Каледін О. М. 402, 706
Калинина А. И. 262
Калинкин Н. Е. 269
Калинкин Н. Ф. 300, 284
Кальченко А. Б. 188
Каменецкий Л. М. 155, 188, 192, 238, 240, 268, 300
Камков 394
Канегиссер 199
Канонников Б. В. 266
Каплан І. Я. 32, 215, 217, 218, 238, 274, 704
Кардашев В. Д. 273
Карпухин 348
Картавцев Е. Э. 391
Каспич С. Ф. 270
Катрич А. И. 156
Каушан В. І. 29, 130, 171, 180, 184, 192, 202, 267, 278, 299, 294, 595, 611, 615, 677
Кац Л. А. 187
Кац С. А. 266
Качаченков П. Р. 135
Качкин 213
Кашченко 228

- Кениг М. Ф.** 652
Кенигсберг А. Г. 272, 378, 671
Кенигсберг М. Г. 136, 271, 278
Керенський О. Ф. 22, 28, 117, 118, 134, 190, 197, 208, 219, 242, 253, 304, 305, 306, 349, 351, 386, 562
Кестнер И. Е. 267
Киреевская М. С. 267
Киреевский Н. Я. 192, 206, 213, 240, 265, 278, 280, 282, 284, 287, 294, 295, 306, 337, 359, 376, 389, 493, 606, 608, 653, 655, 671
Кирилов Н. И. 256
Кириченко С. 468, 479, 482
Киселев М. Ф. 109
Киселева П. 321
Кисель Д. 302
Кисин М. М. 125, 318
Кіріко Р. І., де 340, 709
Клевцов П. Н. 188, 255, 258, 278, 271
Клерман В. Б. 465
Клоповский 192
Кнебельман Ш. В. 269
Книпер Б. А. 256
Ковалевський М. 19, 210
Коваленко П. И. 105
Коваль 339
Коваль Е. С. 262
Коваль М. В. 228, 385
Коган 75, 307, 664
Коган 518
Коган А. 80
Коган И. М. 271
Коган Н. Э. 109
Когонов І. 465, 714
Кожанский 192
Козиол П. К. 256
Козлихин А. И. 271
Козлов 163
Козлов П. Ф. 105, 114
Козырев Л. М. 274
Кокизов Д. М. 255, 258, 278, 288, 371, 372, 377, 435, 439, 440, 441, 462, 611, 614, 615, 655, 680, 682, 683, 694, 695
Колесников М. А. 102
Колесников Н. П. 276
Колибаба М. 162, 301, 303
Колкер 199
Коломийцев Л. К. 261
Колчак О. В. 11, 20, 21, 22, 23, 28, 46, 116, 117, 121, 122, 124, 197, 207, 208, 209, 699, 703, 704
Комашенко М. А. 333
Комашенко М. Я. 303
Коморний С. 64, 629, 673, 724
Кондратенко 192, 235
Кондратенко П. И. 258, 278, 301, 303, 671
Кондратюк М. М. 59, 631, 724
Кононенко 330
Коньков И. П. 265
Конюхов 192
Конюхов С. В. 99
Коняшин М. В. 301
Копцинский Я. Я. 269
Кор К. Д. 59, 657
Корж К. 210
Кораблева А. 321
Корнієнко 64, 608
Корнилов 192
Корнілов Л. Г. 248, 251, 252, 253, 254, 286, 289, 293, 296, 304, 305, 309
Коробейников 66, 651, 726
Коробов М. В. 99
Коробкин 188
Коробков А. А. 265
Королев 649
Короленко А. Г. 99
Королів В. 321
Коромальди Л. Л. 267
Коротаева А. Д. 257
Короткий И. Р. 192, 255, 258, 265, 278, 376, 671, 681, 706, 707
Короткий Р. И. 300
Косенко С. М. 611
Косой Ш. Д. 255, 257, 278, 306, 606, 611
Косолапов Г. Н. 102
Коссим С. 627, 724
Коссодо З. И. 264, 275, 278, 295, 439, 671
Коссой С. 255, 615, 629
Костенко В. П. 33, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 48, 49, 56, 61, 64, 65, 66, 90, 91, 168, 180, 204, 240, 255, 257, 278, 279, 282, 283, 287, 288, 289, 292, 293, 294, 296, 297, 298, 299, 305, 308, 309, 310, 313, 334, 340, 349, 351, 352, 358, 360, 361, 373, 374, 375, 377, 378, 384, 389, 398, 410, 411, 413, 416, 417, 418, 419, 425, 429, 431, 433, 454, 461, 462, 463, 482, 484, 485, 492, 493, 539, 540, 549, 553, 554, 561, 564, 566, 569, 574, 581, 584, 585, 586, 587, 594, 596, 601, 604, 605, 607, 608, 609, 612, 615, 654, 655, 671, 682, 694, 707, 708, 709, 710, 711, 713, 714, 715, 716, 720, 721, 722, 723,
Костенко Е. И. 188, 269, 300
Костенко С. М. 185, 213
Костик 192
Костык Ф. 124, 301
Костюк 476
Косцюкевич Т. А. 275
Котельников А. И. 102
Котляров С. О. 162, 260, 277, 301
Котновский И. А. 275
Котов В. А. 105
Котов И. 450
Котов И. С. 99
Кочинь С. И. 319
Кочкин М. М. 30, 205, 255, 260, 278, 606, 610, 614, 623, 669, 670, 671, 675, 676, 683, 694
Кочура К. Г. 261
Кош Р., фон 27. 61, 531, 541, 581, 584, 723
Кравченко Е. Ф. 105
Кравченко М. Д. 268
Крвченко Т. П. 105
Крайзман Л. М. 206
Кранцвельд Б. Г. 266
Красик 199
Красковський І. Г. 117
Красноперов Т. А. 300
Кращенко І. М. 228

- Кремянский Н. А. 199
 Кржевов В. Ш. 275
 Кржечковский П. П. 275
 Кржишковский С. Н. 271
 Кривой Л. Е. 259, 278
 Криворук И. Г. 129
 Кризе Н. Н. 265, 321, 404
 Крикун 479
 Кримов О. М. 309
 Кропоткін П. О. 355
 Кругленко 192
 Крыжановский С. С. 301, 303
 Крыжановский З. А. 124, 213, 302, 303, 326, 327, 328, 332
 Крыленко 385
 Крючков 326
 Крючковский 479
 Ксенский Л. Л. 275
 Куделіннський С. Ф. 268
 Кудричев А. И. 255, 278, 671
 Кузьменко 124
 Кузьмов 400
 Кулик П. Г. 303, 384
 Куликов З. 173
 Кулиш П. П. 135, 136
 Кульман М. К. 230, 232, 290, 391, 392, 393, 705, 711
 Кульчевский А. А. 173, 265
 Кульчицький П. Т. 30, 61, 400, 656, 657
 Кунельский В. 137
 Куперман Р. К. 267, 611, 615
 Куповський О. М. 99
 Купчевский С. Ф. 257, 277, 281, 282, 493
 Куран Я. А. 405
 Курандин 399
 Курнос 692
 Кухман 330
 Кучеренко М. А. 262
 Кучеренко П. Н. 136
 Кучеренко С. Д. 265
- Л**
- Лаврентьев Н. Г. 263
 Лавров С. И. 392
 Лагута М. Д. 59, 84, 495, 657, 658
 Ладиженський М. А. 266
 Ламберт А. И. 273
 Ланский 123, 192
 Лапшин Г. К. 173
 Ларионов В. 175
 Ларионов Д. И. 106
 Ластобеженко А. Г. 652
 Ластовский К. Н. 140, 317
 Латтке 538
 Левин М. С. (З.) 136, 272, 278, 280, 282, 284, 289, 310, 337, 359, 377, 436, 473, 552, 608, 653, 655, 675
 Левицкий В. Г. 90, 101
 Левицкий В. П. 152, 263, 264
 Левицкий Т. Ф. 275
 Лейканд Д. И. 130, 132, 175, 180, 183, 184, 188, 202, 238, 239, 240, 299, 300, 570
 Лейканд М. 175
 Лемельманн Е. Е. 276
 Ленин В. И. 16, 39, 44, 50, 225, 240, 510, 350, 352, 355, 375, 385, 401, 403, 419, 448, 459, 498, 507, 510
 Леонтович М. (Н.) П. 28, 30, 32, 66, 117, 118, 120, 121, 123, 124, 130, 132, 135, 137, 203, 213, 215, 216, 217, 218, 219, 699, 704
 Леонтьев А. Н. 219
 Леонтьян Ф. 119
 Лепетич Н. 182
 Лесовой К. М. 255, 259, 278
 Леткевич 135
 Лившиц А. М. 303, 371, 372, 422
 Лившиц Ш. Ш. 264
 Лиер В. 301
 Лимоне А. С. 268, 300
 Лисанский Л. Г. 272
 Лисянский 479
 Литвиненко П. И. 274, 276
 Литвиничев 192
 Литинский Р. И. 262
 Литовченко П. 301
 Лихтман И. 125, 169
 Лібер І. 214
 Лобов 302, 341
 Лоевский Д. И. 271
 Лозенко Л. И. 59
 Лозовенко 474
 Лопатин А. Я. 135
 Лотоцький О. І. 117
 Луканов А. Г. 264
 Лукасевич Є. 321
 Луковская 125
 Лукьянов 213
 Лукьянов М. 119
 Лукьянов Ф. 112
 Лучинский И. Я. 255, 299, 671
 Лысенко 333, 478
 Лысый 345
 Львов 16
 Львов Г. Є. 21, 22, 117, 120, 121, 324, 699
 Любенко 479
 Любовский 371, 372, 518, 651
 Ляни[ый] Г. 479
 Лянной 468, 474, 480
- М**
- Магнушевский И. А. 317
 Магорский Б. (Аврум Бер) И. 272
 Маевский 474
 Мазан 216, 479
 Мазанова А. Г. 262
 Мазепа І. 210, 221
 Майлер Б. 468, 469, 478, 482, 487
 Майстренко А. Г. 32, 59, 228
 Майстренко А. Г. 261
 Майхровский В. 308, 309
 Майхровский К. Ф. 264
 Макаркин П. И. 301, 303
 Макаров И. Д. 301
 Макаров П. 603
 Маклаков В. О. 130
 Маковський Ю. М. 59, 621, 724
 Макотинская Е. 464
 Макотинский 518
 Макотинский М. Я. (Г.) 5, 51, 52, 68, 84, 226, 227, 249, 268, 278, 300, 310, 336, 337, 382, 383, 411, 422, 484, 490, 603, 604, 606, 607, 653, 654, 655
 Максимов К. В. 264, 695
 Максимов М. А. 215, 216, 217, 218, 704
 Малевич 474
 Малевич В. К. 57, 66, 309, 531, 532, 584, 587, 606, 611, 615, 623, 654, 670, 675

- Малеев В. И.** 271
Маленчинский 330
Маликов 384
Малышев И. 474, 479, 480
Малышев А. П. 255, 259, 278
Малявинский М. 174
Маляр 66, 640, 644, 725
Мандельштам 180, 193, 249
Мандельштам Н. Н. 269
Мандельштам С. З. 34, 171, 180, 268, 278, 280, 281, 284, 287, 337, 440, 457, 593, 595, 604, 607, 608, 609, 611, 615
Маневич Л. 187
Манько А. С. 275
Маргулис 192
Маргулис М. А. 300
Марк 323, 324
Маркелова В. Н. 263
Маркин П. Р. 230, 268, 280, 284, 294
Мартинов И. Н. 260
Мартовский С. 119
Мартос Б. 44, 221,
Мартыненко 303
Мартынов Н. И. 278
Марцынкевич Владимир 119
Марченко I. К. 228
Марченко Н. Е. 102
Маршинов С. Ф. 192, 302
Марширухов К. 119
Марьенков И. А. 265
Марьянков И. 321
Маслинковский 125
Маслов 125
Маслюк 303
Маслюк Ф. Л. 113
Маслянинов Ф. К. 275, 278, 671
Маташников 188
Матвеев А. С. 109
Матвеев И. Е. 173
Матвеев Н. А. 271
Матвеев Н. К. 213, 266, 278, 280, 284
Матвеев Х. М. 213, 263, 278, 294, 310, 606
Матвеев В. Н. 266
Матросов Д. И. 192, 300
Машкевич Н. 129, 175, 694
Медальский Г. П. 262
Меерович Х. Л. 276
Мейдман А. М. 272, 278
Мельник А. А. 65, 648, 668
Мельниченко М. Ф. 102
Мельниченко Н. Л. 270
Мендры И. А. 275
Менкини 536
Менкини П. И. 217, 271
Мерингоф С. Д. 184, 203, 213, 300
Мешурес 518
Мизин 192
Миллер Н. И. 274
Милфант В. Г. 219, 220
Минин Г. Е. 280, 282
Минчин Г. Е. 255, 278, 288, 389, 611, 615
Миргородський П. Ф. 59
Миронов А. П. 268, 270
Миронов И. А. 102
Миронов Н. В. 129
Митяев 479
Михайленко 161, 192
Михайленко Михаил Антонович 302
Михайлець Г. Я. 32, 221, 228
Михайлов 420
Михайлов Г. С. 260
Михайлов И. К. 188
Михайлов С. Е. 256
Михайлов Т. И. 262
Михайлова А. П. 277
Михайловский Н. К. 286
Михельсон 153, 156
Мишуrowsкий 213
Мілюков П. М. 324
Міно́р (Минор) О. С. 376
Мозковий П. В. 228
Молчанов 476, 479
Молчанов К. Ф. 112
Монаев 312
Мороз В. С. 319
Морозов И. Ф. 238, 263, 278, 436, 438, 457, 607, 671
Москаленко 476
Мотузенко О. К. 228
Муравйов (Муравьев) М. А. 44, 56, 70, 73, 507, 508, 511, 512, 520, 523, 549, 550, 592, 676, 718
Мыславский К. И. 264
Н
Найденский 518
Напулин 474
Нарышкин П. С. 270
Настасюк Н. М. 265
Науман 538
Науменко В. 221
Невинович М. 263
Недовизий 474, 479
Недря 474
Нежинский А. Ф. 319
Нейман Г. 178, 180
Некрасов И. С. 255, 258, 264, 278, 671
Нельговский Н. 213, 240
Немировский Г. С. 271
Немитц 311
Немченко Я. М. 52, 300, 490
Непомнящий 422
Непомнящий А. А. 303
Неронович Є. В. 324
Нестеренко В. М. 140, 300
Нестеренко М. I. 61, 563
Нестеренко Ф. 192
Низовкин И. Т. 192, 299, 302, 303
Никитин 307
Николаев 192, 328
Николаев И. Ф. 190
Николаев П. А. 270
Николаев П. Н. 109
Ницак 474
Ніговський I. I. 30, 31
Новаковский С. 651, 652, 663, 664
Новиков А. А. 261, 300
Новиков С. И. 270
Новикова М. П. 263
Норов Г. И. 103
Норов П. Г. 260
О
Образцов М. Я. 261
Обухов Н. Х. 129
Овод Г. 321
Овчаренко 393, 400
Овчаренко К. Р. 257, 262
Овчинников А. Г. 180, 193, 203, 205, 213, 237, 240, 268, 278, 281, 301, 333, 337, 440, 606, 607, 612, 669

- Одарок Ф. Л.** 172
Оксенгендлер В. А. 262
Оксенгендлер М. Х. 276
Олейников 474
Олейников П. А. 179
Олифиренко К. 644
Олійников (Алейников) А. І. 90, 98
Омельченко А. И. 268
Онул 403
Орлова В. С. 271
Орыст Н. Д. 263
Осинский А. 154
Осипов Л. 124, 162, 192, 302
Осмоловский А. Ф. 277, 372, 680
Остапенко 474
Остен-Сакен А. А. 35, 192, 266, 278
Островидов В. 124, 303
Островидов Н. 302
- П**
Павленко В. К. 260, 678, 671
Павлов 192, 648, 668
Павлов К. А. 264
Павлов М. В. 124, 162, 302
Павловский 643
Павловский 338
Павлюк И. 303, 345
Паденко 213
Пампулов Э. М. 275
Пампулов Я. М. 264
Паненко Г. В. 258, 278, 301, 671, 681
Пантусов С. С. 267
Пантух 125
Парамонов М. И. 269
Парамонова В. И. 268
Партиков 255
Пархоменко М. И. 269
Пархоменко П. Ф. 288
Паршиков А. В. 66, 259, 276, 309, 376, 400, 401, 492, 564, 611, 615, 654, 721
Патрикеев С. И. 255, 259
Пахущий А. 119
Пашинин 303, 332
Пашковский П. А. 191, 255, 260, 278, 300, 303, 587, 611, 615
- Пашенко Б.** 59, 724
Пашенко Т. Ф. 257
Переплетчиков Ж. И. 276
Перепаденко А. А. 260, 278, 671
Переходов В. 59
Перловский В. 347
Перфилов К. И. 264
Перчик И. М. 173
Петлюра С. В. 44, 161, 221, 346, 401, 709
Петреску Л. 461, 462, 463, 714, 715, 716
Петриковский Я. 183, 184, 203, 505
Петров А. А. 301, 307
Петров Ф. М. 267
Печенкин И. 124, 192, 249, 303, 313
Пешехонов О. В. 241
Пивень 384
Пильников И. П. 258, 278
Пиляй А. В. 135
Пинский М. 182, 514
Писаненко Р. С. 326, 329
Писаревский И. Б. 213, 268
Пищин М. И. 268, 270
Пічкуренко П. 59
Планейи Г. 119
Плешаков В. 119
Плешко С. В. 192
Плосконный И. И. 151
Плотицын Г. К. 192, 268, 278, 282, 288, 494, 539, 599, 605, 608, 614, 671, 676
Плотнярчук 478
Погребной С. И. 270
Погребной С. П. 188
Подвысоцкий А. А. 163
Подгорный 314
Поддубный Я. П. 257
Показанец 192
Покрасова Б. А. 271
Покровская Л. Х. 315
Покровский (Покровський) 523, 717
Покровский (Покровський) А. Г. 20, 21, 22, 26, 28, 38, 116, 117, 120, 121, 123, 135, 136, 137, 170, 314, 315, 699, 706
- Ползунов В. С.** 264
Полинковский Ф.-О. Ш. 271
Поляков А. (О.) М. 57, 59, 529
Поляков М. П. 301
Полярус Ф. С. 190
Пономаренко 399, 479
Пономарьова В. 416
Попелов 330
Попко 344, 345
Поплавко В. Р. 42
Попов 216
Попов В. 140, 141
Попов В. В. 118, 266
Попов П. 119
Попов С. И. 276
Попов С. М. 173
Портенко 213, 545
Портной Б. Л. 100
Портной И. 158
Португейс (Лугановський) Е. В. 473
Порш М. 221
Поршивый М. А. 190
Поспелов А. М. 275
Потапов В. Д. 277
Потоцкий 339, 345
Пратский Я. С. 318
Принц Н. (Т.) П. 226, 227, 268, 278, 282, 288, 606, 608, 669, 691
Прокопенко 470, 478,
Прокофьев 345
Прокофьев А. 119
Прокофьев З. 119
Прокофьев Ф. 490
Просандеев 330, 611, 615
Прохоров 124, 192
Прусский К. К. 257
Пузино М. 77
Пузинский 118, 218
Пулевич Е. И. 267
Пуриц Е. М. 611, 615
Пухальська О. Л. 266
Пушкарев Ф. 175
Пушкин 422
Пущенский Г. И. 129, 272
Пшеничный Г. А. 271
Пыж 378

Р

Рабинер 199, 518
Рабинович И. А. 40, 272, 282, 288, 359, 389, 440, 493, 606, 610, 611, 613, 614, 669, 671
Райгородский 124
Раков Г. П. 260, 278
Раковський (Раковский) Х. Г. 56, 70, 508, 511, 718
Раппепорт (Рапопорт) Я. Г. 191, 276
Раскин 480
Ратомский 400
Рафес З. Г. 267, 611, 614
Рафес М. 214
Рахмаловский А. 174
Рахманович А. П. 59, 60, 66, 67, 254, 257, 278, 312, 330, 412, 418, 552, 608, 611, 615, 628, 629, 653, 655, 668
Рашковский 226
Рашковский Г. А. 272
Р-га 60
Ревинский Г. Ш. 262
Режабек 404
Рейх Р. А. 276
Рембецкий К. Ф. 257
Репечевський В. Є. 228
Римський-Корсаков М. М. 28, 363, 364, 710
Рись 59
Ровинский Я. 174, 323, 324, 380, 382
Рогуневич Н. 460
Родзянко М. В. 12, 22, 28, 116, 118, 121, 699
Рожанський О. Й. 40, 51, 52, 53, 57, 60, 63, 136, 183, 192, 203, 205, 301, 312, 325, 326, 327, 329, 333, 384, 410, 490, 530, 531, 532, 593, 606, 623, 677, 696, 698, 719, 727
Розентау А. Г. 154
Розенфельд Ш. М. 275
Ройтман Х. М. 136
Романенко 400
Романенко З. М. 59
Романов 131, 234, 697
Романов 384, 400, 465, 466, 507

Романов Г. П. 277
Романов Д. Г. 40, 268, 353, 355, 592
Романов Н. 562
Ротбурт 606
Ротбурт М. Л. 268, 278
Рубина Р. К. 611, 615
Рудашевский 611, 615
Руденко 42, 216, 303, 330, 364, 374, 383, 384, 394, 398
Руденко В. А. 263
Руденко М. Н. 261
Руденко С. С. 301, 302
Руднев В. В. 43, 190, 400, 712
Рудняк А. И. 319
Рудовский М. П. 269
Рутаман А. А. 270
Рутковский С. И. 275
Рыбаков А. П. 262
Рыжиков П. П. 255, 258, 300, 310, 606, 653, 655
Рымша М. М. 240, 449, 450
Рычковский 192
Рюмін В. В. 266
Рябокен Р. И. 135
Рядченко 507
Рядченко Ф. И. 391
Рядько С. Е. 188
Рязанов 518
Рязанцев 591
Ряппо А. Й. 6, 7, 71, 72, 73, 74, 76, 78, 79, 81, 84, 94, 514, 591, 604, 723
Ряппо Я. П. 6, 9, 23, 30, 33, 34, 35, 39, 40, 42, 43, 46, 52, 67, 71, 72, 75, 82, 88, 89, 93, 124, 126, 130, 132, 138, 160, 162, 170, 171, 172, 177, 178, 180, 192, 193, 203, 208, 209, 213, 235, 238, 239, 240, 246, 253, 268, 278, 281, 286, 294, 300, 302, 305, 306, 307, 332, 338, 342, 349, 355, 359, 361, 363, 364, 366, 370, 372, 373, 374, 378, 380, 381, 382, 384, 385, 386, 410, 412, 413, 416, 418, 484, 490, 514, 591, 595, 654, 656, 669, 671, 672, 676, 677, 704, 709, 710, 711, 723

С

Савельев 124, 191
Савельев С. Е. 270
Савинков 304
Савинов 299
Савускан С. М. 266
Савушко 473
Савченко-Більський М. 210
Савченко-Осмоловский Г. Ф. 257, 282
Садковский 399, 400
Садовников 450
Садовой Г. 385, 386
Садовский 162
Садоков 302
Сакизчи 516, 526
Саламатин И. И. 270
Самойленко Д. А. 264
Самохвалов Г. М. 260, 439
Сапожников А. П. 255, 266, 518, 611, 615, 671
Сапожникова В. I. 34, 175, 259, 278
Сараев К. В. 265
Сасиновский М. И. 391, 392
Сахарович 175
Сваткин 255
Свижинский М. Н. 119, 120
Свинаренко 330
Свиридовский А. И. 318
Слободяников Н. 276
Сеймович М. 183, 226
Селезнев А. Ф. 260, 278, 671
Селюгин А. С. 260, 278, 424, 669
Семенов П. А. 270
Семенов М. И. 107
Семенюк 435
Семикин Ф. И. 258, 278, 281, 282, 283, 287, 288, 294, 300, 303, 491, 494, 527, 547, 549, 671
Семирович Н. 403
Семисенко А. П. 257
Семькин П. 198
Семькин 681
Сенченко 400
Сергеев 400
Сергиенко Т. Д. 270

- Сердюк 479
 Серебрянников 496, 717
 Середа С. Е. 256
 Сизов Д. Г. 302, 303, 329, 422
 Сизов К. Н. 273
 Силин Н. Ф. 255, 258, 278, 282, 288, 435, 606, 671
 Симонович Б. 643
 Симонович С. 643
 Синицкий М. 321
 Синкевич 192, 237
 Синкевич И. И. 264
 Синкевич П. И. 218, 220
 Сиротинский П. П. 130, 135, 263
 Сирчанский 180
 Ситников П. 384
 Скаврон 213
 Скарга Г. 198
 Скиданов 474
 Скитенко И. 198
 Скляр Й. Ш. (С.) 38, 42, 75, 174, 226, 249, 268, 307, 324, 349, 350, 353, 507, 709
 Скобелев М. И. 219, 241, 304
 Скоропадський П. 11, 13, 19, 21, 27, 68, 161, 191, 210, 221, 251, 364, 674
 Славский 192, 203
 Слащов Я. О. 95
 Слепнев А. А. 260
 Слесаренко Г. 344
 Смелянец 400
 Смирнов 523
 Смиронов К. Е. 107
 Смирнов М. В. 364
 Смола Є. В. 591
 Смялковский И. Ю. 275
 Соболев П. В. 267
 Сойфер Ф. А. 188
 Соколов 2-й 330
 Соколов А. В. 192, 193, 255, 258, 278, 312, 328, 330, 384, 394, 400, 419, 450, 464
 Соколов А. Д. 111
 Соколов Д. А. 120
 Соколов Ф. Л. 449, 714
 Соколовская А. 124, 181
 Соколовский 593
 Соколовский М. 136, 420
 Соколовский Э. Л. 514
 Соловей Г. Т. 156
 Соловьев П. П. 270
 Соловьев А. В. 81, 107
 Соловьев М. 276
 Соловьева А. А. 107
 Соловьева М. В. 107
 Соломенко 516
 Солтанов М. А. 61, 269, 568
 Соминский С. Б. 274
 Сорокин Ф. С. 173
 Сорочан И. Я. 302, 332, 333, 364, 404
 Спирочкин 384
 Спичак В. Г. 190
 Стадник 175
 Станиславский И. М. 273
 Старжинский 681
 Старородский 255
 Старостихин 235
 Старченко В. И. 269
 Стебницький П. Я. 117, 224, 705
 Стемпинский Ю. А. 275
 Степанов 391
 Степанов В. Ф. 135, 190, 267
 Степанов С. Е. 105
 Стеренбоген Г. Ф. 154
 Стонн М. К. 129
 Стопко М. М. 276
 Стоянов Л. Х. 319
 Стрельников И. 198
 Стрижко С. М. 277
 Стряпченко 384
 Стряпченко Д. К. 262
 Студеникин К. Н. 129, 273
 Стулов А. П. 261
 Ступин 330
 Суботин В. З. 465
 Суконник О. М. 269
 Султанов М. 188
 Суменсон Є. М. 449
 Сургучев Д. И. 279, 281, 282, 398, 440, 608, 606
 Сурезин Р. И. 328
 Сухановский Н. А. 156
 Сынгаевская П. С. 371, 372
 Сыщенко М. А. 257
 Сяноженская Л. М. 277
- ## Т
- Танский Л. С. 651, 652
 Тапский 124
 Тараканов С. И. 261, 301
 Таращанский 397
 Тарлап И. Т. 268
 Тарханов А. 130
 Тевкелев Кутлу-Мухаммед Батиргирейович 142
 Телешевский Аврум Янка-левич 262
 Темишевский А. Я. 286, 287
 Теодорович Г. М. 136, 192, 275, 535
 Теплицкий М. М. 165, 265, 321
 Тепляков Ф. Т. 269, 614
 Терентьев А. И. 255, 265
 Терентьев Б. Е. (Терентьев Б. Є.) 34, 41, 57, 63, 68, 258, 279, 280, 281, 283, 284, 293, 294, 304, 308, 309, 321, 334, 337, 358, 360, 410, 411, 413, 435, 436, 531, 532, 539, 540, 606, 611, 623, 672, 707, 727
 Терентьев В. Т. 301
 Терещенко М. І. 242, 562
 Терещенко С. Г. 64, 258, 278, 404, 457, 539, 540, 605, 610, 611, 624, 625, 671, 675
 Терновыи 347
 Тимофеев Ф. Т. 265
 Тимошенко П. Е. 188
 Тимошин 345
 Тищенко 244
 Тищенко В. 139, 141
 Ткачев Д. К. 372
 Ткаченко М. С. 68, 672, 727
 Токарев Н. С. 271
 Токарь И. И. 179
 Толстой Л. М. 355
 Тороп О. Ф. 665, 666, 726
 Травицкий 478
 Трифонов Е. В. 173
 Тришевский М. П. 140
 Тромкин А. Ф. 569, 301
 Троценко П. К. 228, 229
 Троцкий (Бронштейн) Л. Д. 4, 16, 39, 44, 50, 181, 351, 352, 401, 403, 492, 497, 498, 507, 510

Трубецкой 475
Трубецкий К. А. 366, 710
Туляков I. М. 28, 129, 130, 132,
134, 135, 137, 699
Турчанов А. В. 257
Тышко В. И. 275
Телятицкий И. Э. 274

У

Угрюмов И. И. 29, 188, 249, 269,
300, 332, 333, 384, 415
Угрюмов К. И. 333
Удовченко 249
Умястовский Г. М. 275, 279
Умястовский М. И. 150, 151
Усачев 399
Усиков В. А. 226, 237, 300,
384, 390, 422
Уца Н. Т. 301

Ф

Фабрицкий С. С. 28
Факторов 383, 384
Факторович И. М. 268
Фасс 514
Федоров В. 52, 74, 458 473,
490
Федоров Д. П. 101
Федоров И. П. 101
Федоров К. И. 301
Федоров С. Е. 103
Федулов 345
Федько I. Ф. 75
Фельдман 186
Фест В. 58, 63, 72, 73, 74, 78,
79, 80, 81, 83, 89, 90, 115
Фетисов Д. 190
Филипенко 479
Филиппов А. Н. 255, 279, 333,
613
Филиппов С. Т. 107
Филиппов Ф. Т. 108
Филиппова П. И. 108
Филиппова П. Т. 108
Филиппова Ф. Т. 108
Филярский А. 286, 302
Филярский С. 303
Филярский С. Ф. 240, 245,
268, 278, 422, 611, 614
Фирсова В. М. 276

Фисун И. Г. 260, 278
Фишков З. 173
Флоренсов И. А. 303, 333
Флоренсов П. А. 71, 72, 74, 96,
163, 255, 259, 279, 302, 593,
596
Флоринцев П. О. 163, 203, 213,
240, 299, 307, 330
Фоменко И. А. 155, 156
Фомин 124, 125, 192, 216
Фрейденберг-Коссая 611, 615
Френкель 175
Фридман 175
Фридман И. 468, 479, 482
Фролов С. I. 28
Фролов Ф. Г. 249, 268, 360,
377, 388, 390, 411, 609, 612
Фрумкін Л. 57, 308, 536, 719
Фуки Д. М. 190

Х

Хавриченко С. С. 270, 301
Хазин 175
Хазин М. Л. 623
Хехлинский Э. Л. 275
Хижняк 657
Хижняк И. К. 261
Хилков 474
Хименко Г. П. 135
Химич 330
Хмелевский А. А. 129, 318
Хмельницкая-Гринберг Э. И.
267
Холодарь Л. 468, 482
Холопцев Н. А. 262
Хоменко А. А. 208
Хомутов 192
Хомянтовский В. М. 265
Хотенков С. Ю. 29, 269, 300,
332, 333
Христоченко К. 59, 659, 661
Хуровский Александр 302
Хухровский 162

Ц

Цветков А. И. 266
Цейтлин В. 286
Церетелі I. Г. 117, 219, 242,
305, 306, 562
Цехановский М. З. 29, 269,
300

Цимбал М. П. 59, 348, 656
Ципкевич 130, 131
Цуканов С. С. 317
Цуркан Я. З. 371, 372
Циффель 175
Цымбаленко В. Д. 303

Ч

Чабанов 400
Чайківський 321
Чалый 347
Частник С. П. 174
Чаусовский Э. Д. 269, 302, 303
Чепиус 476
Чепурин Л. В. 179

Червинский Н. И. 262, 412
Черепихин-Иващенко К. Г.
273
Чернець М. А. 30, 31
Черников Е. Б. 255, 259, 279,
606
Чернов В. М. 190, 376, 470,
500, 717
Чернова М. Л. 108
Черногор С. 348
Черномызов А. 117
Чернышев И. С. 110
Чернышев К. А. 267
Чертков 125
Черябов В. А. 190
Чехівський В. 210, 390
Чехун 479
Чечет 302
Чечко К. А. 277
Чигрин I. 67, 301
Чинчис 199
Чирков 302
Чумаков Л. А. 129, 273
Чхеїдзе М. С. 154, 159

Ш

Шабалов Г. (I.) К. 27, 30, 42,
68, 163, 244, 255, 279, 302,
325, 326, 327, 328, 329, 333,
379, 411, 412, 413, 416, 482,
486, 490, 553, 605, 606, 607,
609, 611, 612, 615, 653, 654,
655, 656
Шабский 125
Шайкевич Ф. Е. 391, 392

- Шалыгин 477
 Шаль І. В. 648, 668
 Шамес 199
 Шапиро 518
 Шапиро А. П. 268, 338, 514, 709
 Шапиро М. Х. 179, 269, 479, 610, 611, 614, 615
 Шаповаленко П. С. 301
 Шаргородский Р. Т. 154
 Шаргородский С. М. 136, 213, 257, 279, 282, 288, 401, 610, 611, 613, 615, 670
 Шаргородский Я. И. 275
 Шатоха П. О. 34, 43, 228, 474, 645, 646, 648
 Шатохин П. Е. (О.) 34, 36, 43, 59, 64, 66, 255, 259, 279, 629, 724, 726
 Шафранский 323
 Шая Г. Г. 274
 Шваров С. Д. 301, 384, 505
 Шварц Я. Л. 684, 694
 Шведов 642
 Швец 474, 479
 Шевченко 338
 Шевченко В. 59
 Шевченко Т. 229, 495, 514, 657, 658, 717
 Шевчук 57, 530
 Шелестов Л. Ф. 255
 Шемахов 648
 Шепетиллов Р. 663
 Шепетовский 400
 Шепилов Н. А. 663
 Шеффер Я. Я. 53, 155, 180, 181, 188, 229, 249, 380, 496, 586
 Шехавцов В. Д. 264, 684, 695
 Шилькредт 139
 Шингарёв А. И. 120, 121, 136
 Шипов А. Н. 266
 Широченко 474
 Шицевалов В. Я. 5, 42, 270
 Шиш И. 695
 Шишкин М. Ф. 111
 Шкамерда 656
 Шкреба А. И. 270
 Шлейхер Л. Л. 191, 266, 273
 Шмелев 323, 384
 Шмідт (Шмидт) П. П. 29, 173, 174, 694, 702
 Шмилев 400
 Шнеерсон Ш. З. 271, 279, 671
 Шнейдеров Г. М. 266
 Шнеур В. К. 477, 478
 Шноль Г. І. 527, 535, 718
 Шпекина Н. А. 262
 Шпенцер Б. 479
 Шпота А. Н. 261, 606
 Шраг І. Л. 116
 Шрейдер Г. І. 376
 Штальман Э. М. 294
 Штейн М. С. 192, 266
 Штірнер Макс (Йоган Каспар Шмідт) 355
 Штофука Е. А. 190
 Штыхнов С. А. 267
 Шульженко М. И. 135
 Шульман
 Шульман Б. М. 213, 272, 279, 307, 377, 611, 615
 Шульмейстер Е. С. 263
 Шумило А. А. 263, 264
 Шучев 192
 Шуэр В. Р. 318, 643, 644
- Щ**
 Щеглов М. К. 67, 89, 93, 269, 333, 450, 593
 Щекин В. 302, 303
 Щепкин 124
 Щербан
 Щербань Г. О. 30, 227, 228
 Щербань Я. Г. 124, 126, 163, 302, 326, 328
 Щербина 474, 479, 480
 Щукин Л. Д. 101
- Э**
 Эйсмонт Н. М. 267
 Эйхгорн 673
 Экслер Д. 187
 Эльман 199
 Эмайкин 479
 Энгельгардт 213
 Энтарь 446
- Ю**
 Юдасов П. 341
 Юдченко Г. К. 228
 Юр А. И. 273
 Юравски 115
 Юренев Б. А. 183, 218, 322, 390, 432, 545
 Юринок М. Я. 302, 303
 Юрицын В. П. 182, 516
 Юркевич А. М. 633, 634
 Юркова С. Т. 262
 Юрковський Ю. 67
 Юров П. В. 111
 Юрчук Я. П. 110
 Юсов Т. О. 302, 303
- Я**
 Яблонский И. И. (Яблонский І.) 390, 391, 392, 711
 Яворский И. П. 596
 Ягодзинский П. И. 269
 Ягодзинский Р. И. 192, 268, 278, 300, 606
 Ядыдкин Д. 119
 Якобчук 474
 Яковлев И. 187
 Яковлев 216
 Яковлев М. Н. 23, 123
 Яковлев П. В. 103
 Яковский М. В. 256
 Якубовский М. 459
 Якушев 473
 Якушин 476
 Якушкін В. 44, 46, 385, 386, 401, 594, 611, 615, 712
 Яната А. Ф. 264
 Янберг 175
 Янгамберг 175
 Яновский 473
 Яновский Е. 478
 Янтарь 384
 Яровенко 124, 125, 162, 208
 Яровой Г. М. 261
 Яровой С. Г. 108
 Ярошенко 400
 Ярошенко В. Д. 277, 316
 Ясинский А. И. 263, 264
 Ястржембский З. И. 266
 Ястржембский К. Г. 275
 Яценко Г. 651
 Яшкин 394

Наукове видання

Серія «Миколаївщина. 100-річчя подій
Української революції 1917–1921 років»

**МИКОЛАЇВЩИНА
У ВИРІ РЕВОЛЮЦІЙНИХ ПОДІЙ:
березень 1917 р. – квітень 1918 р.**

Упорядник Л. Л. Левченко

Формат 70×100¹/₁₆. Ум. друк. арк. 60,3. Тираж 1000 пр. Зам. № 534-543.

ВИДАВЕЦЬ І ВИГОТОВЛЮВАЧ
Товариство з обмеженою відповідальністю фірма «Іліон».
54038, м. Миколаїв, вул. Бузника, 5/1.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1506 від 25.09.2003 р.